UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Francisci Tvrriani Societatis Iesv, Aduersùs Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus Apostolorum, & Epistolis Decretalibus Pontificum Apostolicorum, Libri Quinq[ue]

Torres, Francisco de

Coloniae, 1573

VD16 T 1629

urn:nbn:de:hbz:466:1-29685

Visual Library

Th. 1357.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

f. VIII

28

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV,

Aduersùs Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus Apostolorum, & Epistolis Decretalibus Pontificum Apostolicorum, Libri Quinq;.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. D. STANISLAVM Hosium, S. R. E. Cardinalem, & Episcopum Varmiensem.

Ex donatione R. P. Sebastiani Schalen
Collegii Societatis Jesu Paderborn
1743.
Collegii S. J.
Paderbornensis

1598.
COLONIAE,
Apud Geruinum Calenium & hæredes Ioannis Quentel,
ANNO M. D. LXXIII.

FRANCI
SCI TVRIANI
SOCIETATIS
IESV

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ILLVSTRISSIMO,
ET REVERENDISSIMO D. D.
STANISLAO HOSIO, S. R. E. CARDINALI, ET EPISCOPO VARMIENSI,

Franciscus Turrianus Societatis IESV.

QVIA neque semper, nec omnes, qui ad vtilitatē ecclesiæ vel alijs seculis, vel etiam hoc nostro scripserunt, Reuerendissime Domine, cui nominatim opera sua dicarent, curâsse videntur, nō enim est hæc scriptorum lex, aut vice legis mos, fieri solet, vt cùm clarum & insigne alicuius nomen apparet operi inscriptum, cui opus dicatum sit, continò quidam tacita quadam curiositate audire aueant, quid causæ in authore fuerit, vt dicaret: præsertim, si author huiusmodi dicationibus aliâs in alijs libris suis non studuisse videatur, vt nobis cùm in seculo essemus, contigit. Quarè, vt curiosis istis & auidis, si qui erunt, principiò satisfaciā: Libros hos quinque, quos pro defensione canonum Apostolorum & epistolarum decretalium Pontificum Apostolicorum confecimus, vt tibi dedicatos emitterē, plura erāt, quæ suaderent: primum, quod cùm ipse tanto studio nobilissimam Germaniam tibi charissimam adiuuandi, eosq;, qui in ea à recta via Maiorum suorū, miserabiliter à principio seducti, deflexerunt, ad lucem reuocandi tenearis, vt nihil magis cupias, nihil aliud te iam diù dies ac noctes solicitet, tu occurrebas maximè dignus hoc munere. cuius semper aures his beati Iacobi vocibus videntur vndiquè

Luc.5. circunsonare:Fratres mei,inquit,si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte: & operiet multitudinem peccatorum. & Iudas apostolus: Vos autem charissimi, memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi,qui dicebãt vobis,quoniam in nouissimis temporibus venient illusores secundùm desideria sua ambulantes in impietatibus.Hi sunt qui segregant semetipsos,animales,spiritum non habentes. Vos autẽ charissimi,superædificantes vosmetipsos sanctissimę vestræ fidei,in spiritu sancto orãtes, vosmetipsos in dilectione Dei seruate,expectantes misericordiam Domini nostri IESV Christi in vitam æternam. & hos quidẽ arguite iudicatos, illos verò saluate de igne rapientes:alijs autem miseremini in timore,odientes eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.Hoc tu hactenùs strenuè & feliciter fecisti, & facis adhuc,libris tuis eruditissimè illis quidem, & vberrimè, ac multa sermonis suauitate scriptis, qui alios quidem arguunt, cùm ab eis legantur, legendo enim manifesta fiunt, 2. Cor.4. sicut Apostolus ait,occulta cordis eorum: alios verò saluant,de igne rapientes.qui enim ab hæresi eripitur,tãquàm torris est érutus de igne, sicut propheta Zacharias de populo Iudaico, iugo seruitutis Babylonicæ liberato, dixit, Zacha.3. quem nomine Iesu sacerdotis filij Iosedec significauit. Sacerdos enim pro toto populo secundùm scripturam accipi solet,vt in eo ipso loco à beato Cyrillo interprete notatum est.Cuinam igitur munus meorum librorum potiùs debebatur,quàm tibi,qui in hoc studio defendendi aduersùs Luteranos veritatem,tanto cum fructu & laude iampridèm laboras?qui,quod ego pro mea virili parte facio, idem multos alios, ad hoc magìs idoneos & præparatos, facere velles.Deindè cùm libri tui catholicæ confessionis, & reliqui, quos pro defensione dogmatum catholicorum præcla-

prȩclarè ſcripſiſti, tanto ſtudio, vtilitate, & delectatione vbiquè legantur: ipſe quoquè confidebam, ſi hi noſtri libri in tuo nomine apparérent, & ad tui, tuorumque librorum ſtudioſos profecti eſſent, libenter ab eis legendos eſſe: authoritatisque plurimum & commendationis, ex tuo nomine eiſdem acceſſurum. Habes cauſas dedicationis meorum librorum. taceo reliquas: quas ab alijs intelligi mâlo, quàm à me dici. in quo modeſtię tuæ & pudoris mei habita eſt ratio, nè ſi de tuis laudibus, & in nos meritis verbum facerem, tibi quidem multo plura, quàm oporteret, continuò dicere viderer: ego verò, neque ſi omnia liberè dicerem, quæ dicenda eſſent, gratè mihi ſatisfacerem. Dicendum nunc eſt, cur alij ante me canonibus & epiſtolis Pontificum patroni non extiterunt: nè aut illi officium neglexiſſe videantur, aut ego officioſior exiſtimer videri velle: deindè quid iſtos ad negandum canones apoſtolorum & epiſtolas impulerit, vt vndè eorum accuſatio prodeat, & quò tendat, ab omnibus intelligatur. Legimus in Euangelio Matthæi & Marci, cùm multi falſum teſtimonium aduersùs Dominum dicerent, tacuiſſe eum, & non reſpondiſſe ad vllum verbum, idq;, quia (vt Origenes contra Celſum ſcripſit,) vniuerſa vita eius & doctrina ipſa, quam tradebat, & qui eum audierant, & quæcunque fecerat, multo meliùs & clariùs loquerentur, & grauiùs ac vehementiùs pro eo reſponderent. vndè interrogatus priùs à pontifice de diſcipulis, & de doctrina ſua, Ego (inquit) palàm locutus ſum mũdo: ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, quò omnes conueniunt: & in occulto locutus ſum nihil. Quid me interrogas? interroga eos, qui me audiêrunt, quid locutus ſim ipſis: eccè hi ſciunt, quid dixerim ego. Cùm ergò ad noſtram hoc doctrinam, vt cætera, ſcriptum ſit, meritò profectò poteſt & debet diuini huius ſilentij imitatio eorum ſilentium excuſare, qui cùm eſſent alioquì multo magìs, quàm ipſe ſim, ad hoc apti & inſtructi, hactenùs tamen aduersùs tam multa & tam vana, & minimè

Matth. 26. Mar. 14.

Ioan. 18.

conuenientia Magdeburgenſium Centuriatorum in Canones ſanctorum Apoſtolorum,& in epiſtolas pontificum apoſtolicorum teſtimonia nihil prorsùs reſpondere voluerunt,non ob aliam cauſam,nisì quia eccleſia Catholica per cunctum Orientem & Occidentem apoſtolicis traditionibus,quæ canonibus Apoſtolorum,&priſcorum Pontificum epiſtolis plurimæ continentur, omni tempore & in conſpectu omnium vſa eſt: & vſque in hodiernum diem vtitur:quo nullum poteſt grauius teſtimonium ijs ipſis canonibus & epiſtolis dari: nec vlla eorum eſſe maior,neque firmior defenſio: nihil enim eorum, quę in canonibus,& in epiſtolis iſtis ſunt,in occulto vnquàm fuit: ſed potiùs ſemper factum eſt palàm. Interrogent ergò Magdeburgenſes eos, qui audiêrunt,quid in his vnquàm aut repræhenderint,aut negauerint,aut non probauerint? vel, ſi minùs noſtris credunt, Deut. 32. dicamus eis, ſicut ſcriptum eſt, Interrogate patres veſtros, & dicent vobis. Non dico, vt interrogent eos,qui nunc viuunt, quorum maior pars poſt Luterum nata eſt,ſed Maiores ſuos, quę tunc in eccleſia DEI de ſacris myſterijs ab initio traditiones? quę miniſtrorum ordinationes? quæ conſtitutio rei Eccleſiaſticæ? quę doctrina fidei? quæ diſciplina vitæ? quæ regulæ ad ſciendum, quomodò oporteret, in domo DEI, quæ eſt eccleſia, miniſtros eius conuerſari? Quid ergò,ſi illorum ſilentium,& quidem imitatione euangelici exempli,non excuſo ſolùm, ſed laudo, non cum ipſis nunc taceo? Canonum horum,& epiſtolarum ſtudioſiſſimus ego ex omnibus? minimè: neque enim huius laudis cupidus ſum: aut zelus meus ardentior quàm cæterorum? ne id quidem: aut paratus magìs & inſtructus ad recipiendum hanc cauſam? nec hoc mihi ſumo. Quæ me igitur res Eccl.3. præter cęteros huc impulit? tempus (inquit Salomon) tacendi,& tempus loquendi.ſi enim ex cauſis iuſtis ratio loquendi & tacendi opportunè, ſumenda eſt,profectò qui iuſſus eſt loqui,ab eo, qui & ſermonis & ſilentij eius poteſtatem habet,

habet, opportunè ille quidem loqui iudicandus est. Quarè vt illis, qui ante me tacuerunt, fuit tacendi tempus, qui, salvo officio, tacere potuerunt, ità mihi tempus loquendi est, cui, sicut Apostolus ait, necessitas incumbit: ministratio enim sermonis mihi commissa est, non quidē vt magis idoneo, sed vt ab alijs fortasse melioribus officijs & grauioribus occupationibus magis vacuo. causa itaq; huius mei officij in obediētia posita est tota. Sed forsitan quęrat aliquis, quę res ad hoc oneris mihi imponendum adduxit. non enim canonū & epistolarū authoritas sine defensione laborabat, vt indigerent patroni opera: neque videri poterant deserti canones aut epistolę, si nullus, qui accusatoribus respondere, extitisset. Quid enim periculi erat? aut quam authoritatem accusatio istorum habitura sine teste, sine ratione, sine argumento, sine coniectura? verum: at, quia non omnium est scientia, sicut Apostolus ait, nec rursùs omnium est, posse non falli, alioquì non sic moneret Apostolus: Videte, nè quis vos decipiat per philosophiā & inanem fallaciam secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum, idcircò qui dixit per prophetam, Tacui à seculo, nunquìd semper tacebo? cùm tempus adesse visum est, voluit, nè incauti & imperiti fallerentur, vt exiret alicuius sermo, & in vulgus emanaret, quo istorū commenta, machinę & fallacię coarguerentur. multi enim diuersis temporibus hęretici extiterunt, qui cùm testimonia, vt verisimile est, in ecclesiasticas apostolicarum regularum traditiones quęsiuissent, nec inuenire possent, nulla enim inuenisse, aut obiecisse legimus, tandèm nouissimis temporibus ante paucos annos duo paria testium velocium, iuxta prouerbium Salomonis, & linguam iniquam habentium, Magdeburgi surrexerunt ad dicēdum falsum testimonium in ecclesiasticos, eosdemque saluberrimos & necessarios canones Apostolorum, & in sanctissimas, atque omni sapientia, & grauitate sententiarum, ac decretorum salutarium refertas

1. Cor. 9.
1. Cor. 8.
Col. 2.
Esa. 42.
Pro. 12.

tas Apostolicorum pontificum epistolas. Si quis verò quærat, vndè isti surrexerunt? ex quo consessu, aut grege? Ex eorum sciat, qui ab ortu suæ disciplinæ omnes apostolicas traditiones, si possent, velut morte afficere, id est, omni authoritate & reuerentia spoliare, & obliuione delere decreuerunt, aliquid simile dicentes, vt est in Sapientia Salomonis de falsis in Dominum testibus prophetatum: Venite, negemus apostolicos canones cum pontificum Apostolicorum epistolis, quæ Apostolicis traditionibus plenę sunt: quia inutiles sunt nobis, & contrarij operibus nostris: & improperant nobis peccata legis Euangelicę & Apostolicæ: & diffamant in nos peccata disciplinæ nostræ. facti sunt in redargutionem cogitationum nostrarum: graues sunt nobis ad videndum, quoniam dissimilis est vita illorum: id est, quæ secundùm canones Apostolicos, & harum epistolarum decretales traditiones instituitur: & immutatæ sunt vię illorum: tanquàm nugaces æstimati sumus ab illis. Videamus ergò, dixerunt veteres illi Iudæi, si sermones illius veri sunt: & tentemus, quæ ventura sunt illi. Sic ab istis factum est. tentata est ab eis repræhensio & criminatio Canonum & Epistolarum, quia indè istorum disciplina palàm condemnatur. feceruntque hîc, quod in epistola Iacobi fratris Domini primus ausus est Martinus Luterus. Quia enim non potuit illud pati, fides sine operibus mortua est, quo tam apertè hæretica sua opinatio de fide sola iustificante redarguebatur, totam epistolam reiecit. Isti igitur, qui ab euangelio, quod praua sua intelligentia transuertere volunt, se Euangelicos appellârunt, omnes traditiones non scriptas, semèl negant. quos cùm premimus, & ad traditionem, quę per successionem presbyterorum in Ecclesia, vt beatus Irenæus libro tertio contra hæreses ait, custoditur, prouocamus, eamque in antiquorum patrum libris indicamus, non iam corruptam esse dicunt, vt olìm Cerinthus & Basilides ac Valentinus aiebant, cùm ad eam similiter à Catholicis prouoca-

Sap. 2.

Iac. 2.

uocabantur, sed eam penitùs repudiant: & corruptelam sanæ doctrinæ vocant. ac deniquè quæcunque in apostolicis scriptoribus ad Apostolorum traditiones pertinent, vt sunt plurima tum in alijs, tum in canonibus,& epistolis priscorum pontificum, næuos esse aiunt eorum authorum,& inclinationes doctrinæ. Hinc ortæ centuriæ ecclesiasticæ historiæ,capita xv. ceu totidem fontes ac sedes eorum omnium, quę describuntur ac notantur, complexæ, quas Matthias Flaccius Illyricus,& militiæ eius contubernales Magdeburgenses composuerunt: & adhuc fortè componunt: in quibus tria præcipua capita sunt,omnium ferè dogmatum Luteranorum euerricula, de doctrina, de cæremonijs, & de gubernatioue ecclesiæ, siue de ecclesiastica politia, vt ipsi loquuntur. Huc omnia, quæ in omnium ætatum authoribus legere & obseruare potuêre, contulerunt, ità vt quæcunque cum doctrina & disciplina sua discrepare videant, aut eorum authores negent: aut,cùm negare non audent, nęuos esse dicant eorum authorum,& sanæ doctrinæ corruptelas. vt huius modi machinis arcem Apostolicæ traditionis,in qua stamus,oppugnent: discipulisque suis,atque alumnis, quos decipiunt, suadeant,ea dogmata,quæ Catholici profitentur, neque fuisse ab initio, nec ea nos, vt prædicamus,per multos testes audiuisse,sicut ad Timotheum Paulus scripsit. quod quidem in eos omnes,qui per verbū Apostolorum in Christum crediderunt, conuenire debet. quod enim ab initio, vt beatus Ioannes ait, auditum est, necessè est,vt in quibus permanet, per multos id testes auditum sit, quorum neutrum quadrat in nouam Luteri disciplinam, nec enim ab initio fuit, sed herì & nudiustertiùs: neque per multos testes, sed per Luteri discipulos audita est. Itaque cùm Luterani traditionem sine scripto semper anteà contempsissent, intellexerunt tandèm Magdeburgenses centuriatores, vt acutiores planè & sagaciores, quanti ponderis & authoritatis ea esset,&conscientia conuicti,cùm dissimu-

2. Tim. 2.

1. Ioan. 1.

 lare

lare non possent, in nulla re iampridèm maiore studio laborant, quàm in SCRIPTIS eorum tentandis, reijciendis, & calumniandis, qui sanctos Apostolos, aut eorum discipulos audierunt: & tanquàm eorum successores ea, quę ab illis acceperunt, & per sermonem eorum didicerunt, suis item successoribus, & illi alijs deincèps vsque ad nostram ætatem tradiderunt. Hac enim traditione non scripta, ecclesia Catholica per vniuersum orbem testimonia Diuinarum scripturarum obsignat, vt Eusebius Cęsareensis author eruditissimus, in libris contra Marcellum Ancyrę episcopum, his verbis scripsit, ἡ ἐκκλησία ἀπὸ περάτων γῆς ἕως περάτων τὰς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίας ἐξ ἀγράφου παραδόσεως ἐπισφραγίζει. quarè scripturæ & scripturarum testimonia, quæ hac obsignatione carent, non possunt fideliter custodiri, sed adulterari potiùs necesse est. Hoc & qui huiusmodi scripturis, sigillo traditionis carentibus, vtuntur, hi sunt ἱερόσυλοι γράμματος, dicamus nos sacrilegos prædones scripturarum: sic enim eos vocat Gregorius Nazianzenus, qui ijs, inquit, quę scripta sunt, sensum surripiant. Est ergò istorum consilium in centuriarum fabrica, negare testes omnium seculorum, per quos omnibus temporibus & omnibus locis, vtraque lingua Greca & Latina, tum legitimus sensus verbi DEI traditus est nobis, & ab omnibus auditus: tum disciplina regulę Ecclesiasticę, & Ecclesiasticę consuetudines Apostolicę traditionis, omni memoria ętatum, in omnibus Ecclesijs contestatę sunt. Vt autem faciliùs, ac probabiliore specie veritatis & authoritatis hoc facere viderentur, nouum genus historię Ecclesiasticę, accommodatè ad fallendum scribere aggressi sunt, partìm cum veris dogmatibus, partìm cum pestiferis & venenatis disciplinę suę commentis permistum & confusum, vt facere solent, qui mortiferam potionem porrigunt: in qua ordine suo de cuiusque seculi scriptoribus meminerunt, ex quibus quę esset tunc in Ecclesia de singulis fides, doctrina & morum disciplina, tanquàm Euangelici trapezitę iudicium faciunt, ità vt cùm autho-

authores de eo, quod ipsi profitentur, taceant, verbi gratia, si de principatu Pontificis Romani, aut de Purgatorio non meminerunt, continuò concludant, non credidisse eos fuisse, alioquì meminissent: cùm autem meminerunt, si negare eos non audent, nęuos esse dicunt & corruptelas. Ipsi itaque Magdeburgenses diligenter testes nostros producunt: & eorum testimonia recitant: id est, gladios nostros distringunt, & postquàm in eos irruerunt, dicunt se nihil mali passos. quia, vt de patre eorum ait sanctus Iob, in stipulam *Iob 41.* versi sunt eis lapides fundę: quasi stipulam ęstimant malleum, & derident vibrantem hastam. Quarè quod nos facere oportebat, & sępè facere soliti sumus, vt constet, audisse nos per testes omnium seculorum ea, quę docemus: & vt Apostolus in Epistola ad Colossenses pręcepit, idem nos sapere, *Col. 2.* quod à principio, & in eadem regula fidei & Ecclesiasticæ disciplinæ permanere: hoc Magdeburgenses nutu atque prouidentia D E I faciunt, vt efficiatur in eis, quod idem Dominus per sanctum Iob dixit: Compræhendam sapientes in astutia eorum. & iterùm, Nouit Dominus cogitationes eorum, quoniam vanæ sunt. Ità factum est, vt sicut in libro Iudicum de Madianitis & Amalechitis scriptum est, *Iud. 7.* miserit Dominus gladium in omnibus castris Luteranotum: vt Magdeburgicas centurias legendo, mutua se cæde trucidarent. Quandiù enim Luterani nubem testium nostrorum non videbant, quam Centuriatores isti studio & labore diuturnæ lectionis ex omnibus seculis à principio Euangelij in Centurijs suis coëgerunt, faciliùs eorum profanæ vanitates & fallaciæ, latére & dissimulare poterant: nunc verò facti sunt tanquàm sorices, vt in prouerbio est, indicio suo pereuntes. Referant igitur Luterani Magdeburgensibus suis gratiam, per quos consilio D E I factum est, vt ipsis testimonia omnium ætatum recitantibus, Apostolici sensûs scripturarum, & ecclesiasticæ Constitutionis, ac disciplinę traditio, quę in ecclesia custoditur, omnibus hominibus

palàm iam oſtenſa & demonſtrata ſit. Pulchros ergò patronos Luterani repererunt, qui vel eo ſe ipſi argumento, conſcientia conſtricti, produnt, & reos faciunt, quòd, cùm nullum alioquì teſtem ſuum in Centurijs producant, per ſingulos tamen centenos annos, id eſt, per ſingula ſecula diligenter colligunt noſtros, qui contra ipſos teſtimonia dicant: vt eos poſteà tanquàm fictos impudenter reijciant: vel tanquàm corruptos, temerè refellant. quo quid dementius fieri poteſt? Quis enim illum reum ſanæ mentis eſſe credat, qui cùm nullum, qui ipſi teſtimonium tribuat, reperire queat, in indagandis & colligendis aduersùm ſe teſtibus laboret, vt repertos, & ad dicendum teſtimonium à ſe vocatos, ſua tantùm authoritate poſteà refutet? Quarè hoc ſolùm operis & negocij reliquerunt tum ijs, qui legendo eorum Centurias decipi nolint: tum ijs, qui vel iam deceptos, ex errore eripere, vel, nè alij in errorem inducantur, prȩcauere ſtudeant, nempe vt videant intentis (vt dici ſolet) oculis, quàm ſine iudicio ac nulla ratione teſtes noſtros reſpuant. Noſtrorum enim teſtium grauiſſima confirmatio, eſt conſuetudo omnium Eccleſiarum & omnium ſeculorum. quæ cùm aliundè, quàm ex Apoſtolorum traditione profecta eſſe non poſsit, etſi teſtes negent, conſuetudine tamen certiſsimo teſte, qui negari nulla malitia poteſt, eos conuincimus. Quarè, tametſi Apoſtolici Canones à Clemente Romano monumentis literarum proditi nunquàm eſſent, & epiſtolæ Pontificum Apoſtolicorum adhuc ignorarentur, tamen Eccleſiaſticæ regulæ Sanctorum Apoſtolorum, & epiſtolarum decreta, ex Apoſtolica inſtitutione deducta, nihilo minùs in more Maiorum, & in conſuetudine Eccleſiarum fuiſſent, quàm nunc ſunt. id quod ſingulatìm de Canonibus libro primo, & de Decretis Epiſtolarum Pontificum Apoſtolicorum extremo libro fusè docebimus. Nihil itaque ad ſummam cauſæ & propoſiti ſui Magdeburgenſes, canones & epiſtolas negando, profecerunt, quorum conſilium erat, traditiones Apoſtolicas delere. Etenim ſi res geſta,

sta, inquit Calliſtratus iuriſconſultus,ſine literarum quoquè conſignatione, veritate factum ſuum prębeat, non ideò minùs valebit, quòd inſtrumentum nullum de ea re interceſſit. Huc etiam pertinet, quod ait doctiſſimus author Tertul.in libro de Corona militis:Nihil intereſt,vtrùm conſuetudo,quæ idoneus teſtis eſt traditionis,ſcriptura,an traditione conſiſtat, quandò & legem ratio commendat. Porrò,inquit,ſi lex ratione conſtat, lex erit omne, quod ratione conſtiterit,à quocunque productum.neque tam quęrendus eſt author, quàm authoritas conſuetudinis, cuius eſt,inquit idem,traditio inuentrix,ratio confirmatrix:fides obſeruatrix. ex qua Tertulliani Oratione facilè iam intelligi poteſt,quam nunc accuſationem in iudicium afferant Magd.& quam nos defenſionem.Illi enim conſuetudinem à S. Apoſtolis inſtitutam & traditam, quam nos habemus, & eccleſiæ Dei habent,Apoſtolicis regulis & decretis per epiſtolas Pontificum Apoſtolicorum denunciatis & editis, vtendi accerſunt: eccleſiarum fidem, quæ illa ſemper ſeruauit,criminantur: rationem,in qua conſiſtũt,omnia in eccleſia honeſtè & ſecundùm ordinem faciendi, arguunt. nos contrà,hæc omnia defendimus, non quòd defenſionem propter ſe requirant:quæ enim perenni & conteſtata veritate fundata ſunt,lædi non poſſunt: ſed nè ignari decipiantur,& nè imitatio exempli periculoſa negandi hæc & alia eiuſmodi,alijs prodatur.Ad omnia ergò, quæ in canones Apoſtolorum obiecerunt,ità(vt ſpero)primo libro reſpondebimus,vt omnibus pateat,nihil aliud ea eſſe, quàm commenta & calumnias,eisque vel ignorantiam, vel malitiam accuſatorum manifeſtè redargui.atque hoc ſolum eos velle,vt quales ipſi ſunt, tales nos, ſi aſſequi poſſint, appareamus,id eſt,ſine vllo ordine, ſine vllis legibus eccleſiaſticis, ſine vllis regulis, à S. Apoſtolis derelicti, & ad illa tempora reuocati,de quibus ſcriptum eſt,In illis diebus non erat rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque, quod ſibi rectum videbatur, hoc *Iudic. 17. 18. 21.*

faciebat: vt iam non opùs sit scire, quemadmodùm, (vt Apo-
1. Cor. 14. stolus præcepit) omnia apud nos honestè & secundùm ordinem fiant, quod quidem sine canonum scientia cognosci non potest. Quia verò non satis est aliena refellere, sed propria etiam probare opùs est, secundo loco eosdem canones Apostolor. tum firmissimis & permultis testimonijs veterũ conciliorum & patrum sanctorum, tum rationibus & argumentis probabimus. Deindè reliquis 4. libris eodem ordine ad omnes repræhensiones, quas epistolis Pontificum Apostolicorum opposuerunt, sic item (vt confido) responsum erit, vt responsione non solùm leuitas, immò vanitas earum coarguatur, sed grauitas, antiquitas, & vera ac solida authoritas epistolarum demonstretur. id quod extremo loco tota iam accusatione à Magd. perorata, & à me conuicta, vberiùs fiet, pluribus testimonijs citatis, multis rationibus & documentis ostensis, ac plurimis coniecturis & indicijs inuestigatis. Quia verò sunt quidam ità difficiles & morosi, vt nihil illis satisfaciat, admonendi sunt isti, cùm ea, quæ contrà dicuntur, refellimus, non tam quæri oportere, quid rursùs ex aduerso vtcunquè responderi adhuc possit ab ijs, quibus nihil satis est, quàm considératè expendi, quid cum ratione possit. non enim is existimandus est potens esse ad arguendum eos, qui contrà dicunt, qualem Apostolus requirit, qui arguendo efficit, vt nihil cõtrà dicatur: sed vt nihil rectè contrà dici queat. sic enim iste obtinuerit illud ἀνεξέλεγκτον, quod diuinus Diony. à Sosipatro poscit: dicamus nos pluribus verbis, quandò vno non possumus, non posse redargui, quod dicatur. Neque rursùs si nõ omnibus de veritate canonũ Apostolorum, & epistolarum Pontificum Apostolicorum disputatione vlla tandèm persuasum erit, continuò nõ erit demõstratum. Dicendum enim est, quod beatus Petrus dixit, cùm vellet confutare, quod Simon falsò contendebat, non posse, qui impius esset, verum somnium videre. καὶ τοῦτο φησί ψεῦδός ἐστι, καὶ περὶ τούτου ἀγράφως, καὶ ἐγγράφως ἀποδεῖξαι δύναμαι, πῶς δὲ οὐκ ἐπάγε-
Ex libro 8. γελο-

γέλλομαι. ὁ γὰρ πρὸς ἔρωτα μοχθηρᾶς νεύσας γυναικὸς εἰς ἑτέρας κατὰ πάντα καλῆς συμβιώσεν νόμιμον τὸν ἑαυτοῦ μετατίθησι νοῦν, ἐνίοτε καὶ ἑαυτοῖς συνειδότες τὴν χείρονα, προειλημμένοι ἀγαπῶσι τὴν χείρονα, τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάσχων ἀγνοεῖς. Interpretemur nos Latinè: Falsum, inquit Petrus, est hoc, idque ex ijs, quę scripta sunt, & quæ non sunt, effici, demonstrare quidem possum: persuadere verò ità esse, nõ promitto. Qui enim ad amorem mulieris turpis & fœdę se inclinauit, non traducit animum suum ad viuendũ ex lege coniugali cum alia, licèt ex omni parte pulchra. quin etiam interdùm non ignari, quæ sit melior, amore antè occupati, peiorem diligunt. Hoc tibi, Simon, imprudenti accidit. Vereor, nè hoc ipsum nunc Magdeburgensibus & alijs Luteranis eueniat, vt amoris sectæ suæ anticipatio non sinat transferri eorum mentes ad contemplandam meliorem formam Apostolicæ disciplinæ, quæ in canonibus Apostolorum & epistolarum Pontificum Apostolicorum decretis continetur, quibus vniuersus status ecclesiæ ceu neruis quibusdam colligatur. sed tempus est iam, Stanislae Hosi Card. lectiss. & Domine venerande, vt propositum aggrediamur. alterius editionis Recognitionũ Clem.

Nos Frater Franciscus de Pisis, sacræ Theologiæ professor, & in toto dominio Florentino vice Inquisitor generalis, viso opere hoc quinque librorum pro defensione sacrorum Canonum Apostolicorum, & epistolarum Pontificum Apostolicorũ, contra hæreticos composito à patre Francisco Turriano societatis Iesu, & tanquàm catholico & vtili à nobis approbato, concessimus licentiam illud imprimendi die Martij tertia mensis, anno Domini M. D. LXXII.

CATA-

CATALOGVS AVTHORVM, IN HOC FRANCISCI TVRRIANI OPERE ALLEGATORVM.

ADrianus I.
Adrianus siue Andronicus.
Agatho.
Aimo.
Alexander Pontifex.
Ambrosius.
Amianus Marcellinus.
Ammonius Alexãdrinus.
Amphilochius.
Anacletus.
Andreas Cretensis.
Anastasius Antiochenus.
Anicetus Pontifex.
Anterus Pontifex.
Aquila.
Arianus Iurisconsultus.
Aristoteles.
Augustinus.
Aurelius Iurisconsultus.

B.

BAsilius.
Beda.
Benedictus 3.
Bonifacius.

C.

CAllistratus Iurisconsultus.
Calixtus Pontifex.
Cassiodorus.
Ceolfridus Abbas.
Cicero.
Clemens Romanus.
Clemens Alexandrinus.
Cõcilium { Africanum. Ancyranum. Antiochenum. Ariminense. Aurelianense. Carthaginense 1. Carthaginense 2. Carthaginense 3. Carthaginense 6. Chalcedonense. Constantinopolitanum.

Fli-

Elibertinum.
Epheſinum.
Florentinum.
Gangrenſe.
Laodicenſe.
in Lariſſa habitum.
Metenſe.
Mileuitanum.
Neocæſareenſe.
Nicenum.
Pariſienſe.
Rom. ſub Greg. 7.
Sardicenſe.
Toletanum.
Triburienſe.
Tridentinum.
Vaſenſe.
Cyprianus.
Cyrillus Alexandrinus.
Cyrillus Hieroſolymitan⁹.
Damaſus.
Deusdedit cardinalis.
Diadochus epiſcopus.
Dionyſius alexandrinus.
Dionyſius Areopagita.
Dionyſius Exiguus.
Dorotheus.

E.

Eleutherius Pontifex.
Ennodius Ticinenſis.
Ephræm.
Epiphanius.
Eucherius Lugdunenſis.
Euſebius Pontifex.
Euſebius Cæſareenſis.
Euſebius Alexandrinus.
Eutychianus.

F.

Fabianus.
Feneſtella.

G.

Elaſius.
Gellius.
Georgius Pachimerus.
Germanus Conſtãtinop.
Gratianus.
Gregorius 7.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Turonenſis.
Guilielmus Durantes.

H.

Heſychius.
Hieronymus.
Hilarius.

Hippolytus Thebanus.

I.

IAbolenus Iurisconsult⁹.
Iginus.
Igmarus Rhemensis.
Ignatius.
Innocentius primus.
Innocentius 3.
Ioannes Damascenus.
Ioannes 3.
Ioannes 8.
Ioannes Chrysostomus.
Iosephus.
Irenæus.
Isidorus.
Iulius Pontifex.
Iunilius.
Iuo Carnotensis.
Iustinus martyr.
Iustinianus Imp.

L.

LFontius Aetolius.
Leo Imperator.
Leo Magnus.
Leo 4.
Leo 9.

M.

MAgnetes.
Marcellus.
Marcellus Iurisconsultus.
Marcus Anachoreta.
Marcus Varro.
Marianus.
Martialis.
Massæus Cameracensis.
Maximus.
Methodius.

N.

NIcephorus Callistus.
Nicolaus 1.
Nicolaus Sanderus.
Nilus.

O.

OEcumenius.
Olympiodorus.
Optatus Afer.
Origenes.

P.

PAcianus.
Paschalis secundus.
Paulus Orosius.
Petrus Alexandrinus.
Petrus Diaconus.
Philo Alexandrinus.

Pho-

Photius.
Pius Pontifex.
Plutarchus.
Polycrates.
Possidonius.
Proclus Constantinopol.
Procopius Gazæus.
Prosper Aquitanicus.

R.

Rabanus Maurus.
Remundus Ruffus Iurisconsultus.
Ruardus Taper.
Rufinus Toranus.
Rupertus Tuitiensis.

S.

Seuerianus Gabalonẽsis.
Sidonius Apollinaris.
Sixtus Senensis.
Sixtus 2.
Sixtus 3.
Socrates.
Sophronius.
Soter.
Strabo.
Suetonius.
Symmachus.

T.

Tarataſius.
Tertullianus.
Theodorus Antiochenus.
Theodorus Balſamon.
Theodotus Ancyranus.
Theodorus Studites.
Theodoretus.
Theodosius Imperator.
Theorianus Philosophus.
Theophanes.
Theophylactus.
Thomas Aquinas.
Thomas Vualdensis.
Timotheus Alexandrinus.
Titus Liuius.
Trapezuntius.

V.

Valerius Maximus.
Valentinus I. Episcopus Numidiæ.
Victor.
Vlpianus.

Z.

Zephyrinus.
Zonaras.

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE TVM VETERIS TVM nouæ, hoc volumine explicatorum.

GEn.19. *ingreſſus (inquiunt) es vt aduena, nũquid vt iudices? quomodò hunc locũ Anacletus prudentißimè ad prohibendum iudicia peregrina & externa accommodauerit, quod Magd. non intellexerũt.* 194. 195.

Gen.38. Quid tibi vis pro arrhabone dari? annulum tuum, & armillam, & baculum, quem manu tenes, &c. quæ ſit in his allegoria ex Cyrillo. 587.

Exod.7. percuſſit aquã fluminis, quæ verſa eſt in ſanguinem, quid in myſterio ſignificaret, interprete Cyrill. 310. 311.

Exo.25. vide, omnia facito ſecundùm exemplar, quod tibi monſtratũ eſt in monte, quomodò non ſolùm Moiſi, ſed Dauidi etiam idẽ de templo à Salomone ædificando oſtenſum eſt. 247. 248.

Leu.10. cur non comediſtis hoſtiã ℔ peccato in loco ſancto, explanatio, & collatio loci cum loco Oſeæ, interprete Cyrillo. 457. 458.

Leu.22. bouem & ouem, aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex eis ſolui non poteſt, quomodò ſit ſecundùm ſpiritum intelligendum. 525.

Num.16. nouit Deus *ſuos, & ſanctos ſuos adduxit ad ſe, & quos non elegit ſibi, non adduxit ad ſe, quomodò tota poteſtas eligendi bonũ videatur hîc tribui Deo, quia Deus eſt ℔ priè cauſa, vt illud eligamus.* 412.

Num.19. omnis, qui tetigerit humanæ animæ morticinium, & mortuus fuerit ſine hac mundatione &c. quomodò hunc locum Paulus interpretatus ſit ad reſurrectionis fidem pertinere, & ad ſatisfaciendum pro debitis minutis mortuorũ. 474. 475.

Num.30. aut ſe conſtrinxerit iuramento, pro quo eſt apud 70. præſcribere ſibi præſcriptione, quomodò ad cultum Dei ſpõte adhibitum pertineat. 538.

Deut.30. elige ergò vitam, vt viuas, quarè tota poteſtas eligendi bonũ videatur hîc tribui homini. 411.

Deut.30. propè eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, quomodò Paulus de iuſtitia ex fide interpretatus ſit hoc. 427.

1. Reg.7. hauſeruntq; aquam, & effuderũt in conſpectu Domini, quid in ænigmate ſignificaret hæc effuſio aquæ, Cyrillo interprete, 310.

3. Reg.8. vt in æternum ſit ibi nomen Dei, *quomodò hoc in templis Chriſtianorum*

norum manufactis necesse sit impleri. 255.

1. Paral. 28. nec non & omnium, quæ fuerint in spiritu cum eo, quomodò hoc intelligendum sit de templo Salomonis ostenso in spiritu Regi Dauid. 248.

Tob. 4. cur præceperit filio ponere panem & vinum super sepulturam iusti. 473.

Iob 37. in manu omnis hominis signat omnis homo infirmitatẽ suam, quomodò hoc Synodus Mileuitana de peccatis venialibus interpretata est. 491.

Iob 42. & nomen tertiæ, cornu Amaltheæ, quarè sic vocata est vna ex filijs fœminis Iob, secundùm 70. 164.

Psal. 13. dixit insipiens in corde suo, non est Deus, quid hic significet dicere. 400.

Psal. 18. delicta quis intelligit? quomodò veteres omnes de peccatis leuibus sunt interpretati. 492. 493.

Psal. 18. quòd si meî non dominata fuerint, tum emundabor à delicto magno, quomodò hoc intelligendum sit. 494.

Psal. 18. in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, quomodò hanc prophetiam falsam esse faciant Luterani. 377. 378.

Psal. 33. gustate & videte, quàm bonus Dominus, quidam veteres legunt, quòd Christus Dominus. 168.

Psal. 44. pro patribus tuis nati sunt tibi filij, quomodò de Apostolis dictum esse Cyrillus interpretetur. 204.

Psal. 49. qui ordinant testamentum eius super sacrificia, quomodò de ritu mystici sacrificij ab Apostolis tradito accipienda sunt. 136

Psal. 62. & Psal. 140. explanatio. 250.

Psal. 115. credidi propter quod locutus sum, quomodò Apostolus interpretatus sit hoc. 428. 429.

Psal. 117. Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea, quarè de resurrectione dictum sit. 591.

Psalmus 118. cur singulis diebus Dominicis in ecclesia canitur. 591.

Psal. 118. voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ, quomodò ad cultum Dei voluntarium hæc pertineant. 526.

Psal. 98. Moises & Aaron in sacerdotibus eius, quomodò hoc pertineat ad probandum maiores causas referendas esse ad Pontificem Rom. 373. 374.

Psal. 132. Eccè quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum,

vnum, quomodò hoc & quibus authoribus ad vitam communem religiosorum pertineat.518.

Prou. 2. inclinabis cor tuum ad cognoscendam prudentiam, quid significet hîc cor, interprete Procopio Gazæo.428.

Prou 3. misericordiæ & fides sint tibi, &c. quomodò demonstretur hîc, iustitiam esse ex fide cum charitate.440.

Prou. 16. cor hominis disponit viam suam, quomodò hoc intelligendum sit.409.

Prou. 12. iustus annunciabit fidem ostensam, locus collatus cum loco epist. Iacob.2. 434.

Prou.19.à Domino autem aptatur mulier viro, &c. quomodò hic locus pertineat ad sacramentum matrimonij.585.

Prou.11.recta incedit Iustus, quid hoc sit.70.

Prou.26.sicut canis cùm reuertitur ad suũ vomitũ, &c. quomodò de reuerso post confessionem secretam ad peccatum, intelligendum sit. 487.

Eccl. 6.& si quid fuit, iam vocatum est ab eo nomen eius, quomodò intelligendum hoc sit.168.

Eccl.7 mortuo nè prohibeas gratiam, quomodò hic locus probet orãdum esse pro piè mortuis.475.

Eccl.32.in omni opere crede animæ tuæ, qũò pertineat ad illam sentẽtiã Iacobi, suscipite insitũ verbum, quod potest saluare animas vestras. 450.

Es.6.nè fortè videãt oculis, et auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. quid sit corde intelligere.438.

Es.7.nisi credideritis, non intelligetis, quomodò de fide cum dilectione necessariò intelligendum sit.437.

Es.8.Dominũ virtutũ ipsum sanctificate, qũò intelligendum sit. 312.

Esa.9.ardebit peccatum eorum, et erit populus quasi ab igne combustus homo, collatio huius loci cum loco Pauli de Purgatorio.470.

Esa.25.deuorauit mors prævalẽs & abstulit Deus omnem lachrymam ab omni facie, quomodò intelligendũ sit hoc.245.

Es. 25. Faciet Dominus in monte hoc, bibent vinum, bibent lætitiam, vnguento vngentur &c. qũò antiqui interpretes de ecclesia noui testamenti exponant. 244.245,246.

Es.25.bibent vinum, bibent lætitiam vngueuto vngentur, quomodò ratione connexi cogantur hæretici concedere, prophetiam esse de sacramento Chrismatis.244,245.

Es.49. exite, qui in vinculis, & qui in tenebris, reuelamini, quomodò ijs, qui erant in Purgatorio ante aduentum

uentum Christi, hoc sit dictum. 466.

*Esa.*54. *sicut in diebus Noe istud mihi est, sic iuraui, &c. quò pertineat hoc.*598.

*Es.*56. *domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis, quomodò necessariò hæc prophetia de loco sub sensum cadente, ad orandum consecrato, accipienda sit.*249.

*Es.*56. *& filios aduenæ, qui adhærent Domino, vt colant eum &c. quomodò interprete Cyrillo hic locus probet Eucharistiam esse extra vsum.*496.497.

*Es.*56. *sumamus vinum, & impleamur ebrietate: quid hîc significet ebrietas, ex Gregorio Nysseno.*497.

*Es.*61. *Lætitia sempiterna super caput eorum, quomodò hoc ad sacerdotes noui testamenti, de quibus prophetat in eo loco, pertineat.*607.

*Hier.*23. *prophetias linguæ, quomodò Paulus imitatus sit hîc Hieremiam in Epistola ad Corinthios.* 335.

*Hier.*23. *linguas suas assumentes qui sint nunc, & qui prophetias eijcientes, similes ijs, de quibus loquitur Hieremias.*118.

*Ezech. locus cap.*18. *& 33. de pœnitentia peccatorum, collatus & explicatus.*489.490.

*Ezech.*34. *quod eiectum erat, non reduxistis, satis docuit hoc loco propheta, ad pastores pertinere legibus gubernare, quæ pœnis sancitæ essent, quæ sunt canones ecclesiastici. eijcere enim ex ecclesia pœna est, quæ frequens est in legibus ecclesiasticis.*136.

*Dan.*7. *& eccè cornu illud faciebat bellum aduersùs sanctos, & quæ sequuntur, de Antichristo prædicta, quomodò aptissimè in Luteranos Antichristos conueniant.*389.

*Ose.*4. *peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas suas, explanatio loci ex commen. Cyril.*457.

*Ose.*4. *& erit populus sicut sacerdos, cui contradicitur, quomodò Cyrillus interpretetur.*623.

*Ose.*4. *sicut vacca asilo percussa insaniuit Israel, &c. collatio interpretationis Hieronymi & LXX. & interpretatio loci citati.* 621. 622.

*Ose.*4. *propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea, in bestia agri & volucre cæli, & pisces maris deficient.*623.

Ose. 5. *oppressit Ephraim aduersarium suum &c. quàm aptè conueniat hic locus proposito epistolæ Alexandri, in qua citatur.* 622.

Amos 8. *Eccè veniẽt dies, dicit* DOMINUS, *et mittã famẽ in terrã, nõ famẽ panis, neq; sitim aquæ, sed audiẽdi*

verbum

verbum Dei, quomodò à Cyrillo interpretatum.550.

Ionæ 3. adhuc quadraginta dies, triplex lectio apud veteres, & quomodò impleta fuerit minatio. 24.

Naum 1. non vindicabit Dominus bis in idipsum, explicatur locus Cyrillo interprete.24.

Habac.1. cùm deuorauerit impius iustum, & facies homines quasi pisces maris. 623.

Agg. 2. interroga sacerdotes legem, si accipiat homo carnẽ sanctam &c. explanatio totius loci ex Theodoro Antiocheno.254.

Agg. 2. magna erit gloria istius domus nouissimæ plusquàm primæ, explanatio huius loci totius ex Cyrillo.253.

Zach.2. qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, interpretatio loci huius ex Cyrilli cõmentarijs in hunc prophetam.363.

Zach. 9. in sanguine testamenti tui, æmisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua, conuertimini ad munitionem vincti spei, quomodò de Purgatorio ante aduentum Christi necessariò hoc scriptum sit.466.

Zach.13. & erit in die illa, dicit Dominus, duæ partes peribunt, &c. collatio huius loci cum loco Pauli de Purgatorio. 470.

Malach. 2. & particeps tua, & vxor fœderis tui &c. quomodò Cyril. interpretatus sit hunc locum. 582.

Malach.3. & dixistis, vanus est qui seruit Deo, quid hîc significet, dicere.456.

Mal.3. sedebit conflans & emundans argentum, et colabit eos tanquã aurum et argentum, collatio huius loci cum illo Pauli 1. Cor.3. 469.

2. Macc.12. facta collatione, Iudas Maccabæus misit duodecim millia drachmas Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum &c. vndè hoc facere didicerit Iudas Macc. 474.

Matth.3. esca autem eius erat locustæ et mel syluestre, quod genus locustæ, ex Athanasio.534.

Matth.5. Qui dimiserit vxorẽ (excepta causa fornicationis) facit eam mœchari, qualis sit, et quam vim habeat, et quò pertineat hæc exceptio fornicationis. 559.

Matth.5. non veni soluere legem, sed adimplere, quomodò S. Sixtus 3. interpretatus sit. 226.

Matth.6. nisi superabundauerit iustitia vestra plùs quàm scribarum et Pharisæorum, quæ sit ista superabũdantia iustitiæ, ex epist. ad Tim. 1. c. 1. intelligi. 482.

Matth.13. cum aũt creuisset herba et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania, quò discrimen verorũ et falsorũ dogmatum ostensum sit hîc,

hîc, Photio Conſt. interprete. 508.

Matth. 15. Quarè & vos tranſgredimini mandatũ Dei propter traditionem veſtram, nam Deus dixit, honora patrem &c. quid hîc docuerit Dominus. 391. 392.

Matth. 16. & portæ inferi nõ præualebunt aduersùs eam, quid ſignificent hic portæ inferi, Euſebio authore: & collatio cum illo, quod dictum eſt Abrahæ, Et poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum. 184.

Matth. 16. & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, quid ſignificare voluerit, cùm dixit, meam: & collatio cũ eo, quod dixit Abrahæ, vt ſim Deus tuus, & ſeminis tui poſt te. 184.

Matth. 16. caro & ſanguis non reuelauit tibi, quomodò hoc interpretatus ſit beatus Hieron. in libro de circunciſione. 185.

Matth. 16. & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, quòd illa cõiunctio, &, valeat hîc, quia: et cauſa reddatur nominis Petro impoſiti, ſicut reddita eſt cauſa nominis impoſiti Abrahæ. 183.

Matth. 16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, qui authores antiqui tũ Græci, tum Latini interpretati ſint, Super hanc petram, id eſt, ſuper Petrum. à folio 182. vſq; ad fol. 194.

Matth. 18. videte, nè contemnatis vnum ex his puſillis &c. quid ſit cõtemni hîc, & quomodò ex canone Apoſt. & epiſtola Anacleti intelligatur. 201.

Matth. 18. ſi peccauerit in te frater tuus, vade &c. explanatio huius loci ex Photij ſcholio. 346.

Matth. 18. quæcunq; ligaueris ſuper terram, &c. qũò ex hac poteſtate primùm beato Petro data ſequatur ratione connexi ius appellandi eum. 375.

Matth. 10. Qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet, & qui recipit prophetam, &c. quomodò hoc ad feſtos dies ſanctorum celebrandos pertineat. 593.

Matth. 18. ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quãcunq; petierint, fiet eis à patre meo, de quibus duobus intelligendum ſit authore S. Paciano. 463.

Matth. 19. Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, &c. quomodò hoc ad vitam communem religioſorum pertineat. 517.

Matth. 21. Domus mea, domus orationis vocabitur, qũò neceſsè ſit de loco ſenſibili ad orandũ accipere, collata prophetia Eſaiæ cap. 56. 248. 249.

Matth. 25. vnicuique aũt dedit ſecundùm ꝓpriam virtutem, quæ iſta

propria virtus sit.409.

Matth.27.& impletũ estꝯ, quod dictũ est per Hieremiã prophetam, Et acceperunt 30.argenteos,quomodò hoc in descriptionibus Hieremiæ citatis 2.Mac.c.2.cõtineretur. 214.

Luc.6.non estꝯ discipulus super magistrũ,interpretatio loci huius ex synodo Rom.Syluestri pont.365.

Luc.6. non estꝯ discipulus super magistrum, quomodò hic locus & quandò prohibeat episcopos à laicis accusari.352.

Luc.10. Post hæc designauit dominus alios 72. discipulos,quid hîc significet, designare, & quomodò Apostoli elegerunt, quos hîc Dominus designauit.77.

Luc.12 ignẽ vẽni mittere in terram &c.quomodò de euangelio accipiendum sit,& cur dicatur euangelium,ignis.262.

Luc.12. Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus &c.quomodò necessariò intelligenda sit hæc parabola de dispensatore ecclesiastico et nõ laico.550.551.

Luc.12. seruus nesciens voluntatem Domini, vapulabit paucis,quomodò intelligatur.477.478.

Luc.13. interpretatio parabolæ de arbore fici.23.

Luc.22. ego oraui pro te, nè deficiat fides tua,& tu aliquãdò cõuersus,cõfirma fratres tuos, qũò orauerit,& impetrauerit,& qũò ex ratione firmãdi fratres in fide,ducta sit ratio petræ et ædificationis ecclesiæ supet hanc petrã,quæ estꝯ Petrus.170.

Luc.22.hoc est corpus meũ, quod pro vobis datur:hoc facite in meam commemorationem, quomodò hinc eliciatur offerri pro viuis,& pro defunctis.121.

Luc.22.Dico enim vobis,quia ex hoc non manducabo illud,donèc impleatur in regno Dei, quomodò intelligendum sit de mystico paschα, & non de typico.500.

Ioan.2.& eiecit ex templo emẽtes & vendentes,quomodò Dominus hoc exemplo episcopos ab indignis accusari prohibuerit.356.

Ioan.8. Abraham exultauit, vt videret diem meum: vidit, et gauisus est,quomodò de die resurrectionis intelligendum sit.591.

Act.1.ostende, quem elegeris ex his duobus,quomodò verbum eligendi hîc accipiatur.76.77.

Act.2.Et apparuerũt eis dispertitæ linguæ ignis,seditq; supra singulos illorum, quid hîc significatum sit.262.

Act.2.agite pœnitentiam, et baptizetur vnusquisq; vestrûm, quomodò hunc locum citent hæreticiad probandum iustificationem sine operibus

ribus ex sola fide, et eodẽ ipso redarguatur falsũ eorũ dogma. 451. 452.

Act. 4. nec enĩ est aliud nomen sub cælo datũ hoĩbus, in quo oporteat nos saluos fieri, quomodò hoc loco, quem hæretici ad probandum iustificationem sine operibus pertinere volunt, redarguatur eorũ falsũ dogma. 452.

Act. 6. Et elegerunt Stephanum, quomodò hoc loco verbum eligendi accipiatur, vt laicis conueniat. 76.

Act. 8. non est tibi pars neq; sors in sermone isto, quomodò intelligendum sit de excommunicatione. 39. 40.

Act. 10. huic, inquit Petrus, omnes prophetæ testimonium perhibẽt, quæ testimonia prophetarum recitauerit tunc Petrus, quæ Lucas prætermisit breuitatis causa, ex Clemente Rom. hoc scitur. 179.

Act. 15. Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo, quid hîc significet, visitauit: et, sumere nomini suo. 178. 179.

Act. 15. tacuit autem omnis multitudo, quod istud silentium fuerit, et quomodò hoc significet acquieuisse omnes sententiæ Petri tanquàm in fide iam ab eo confirmatos. 180.

Act. 15. Simon narrauit, verbum ἐξηγήσατο, *quo vsus est hîc Lucas, quomodò declaret plura in illa synodo Hierosolym. Petrũ dixisse, quàm hîc scripserit Lucas, illa scilicet dixisse, quæ Clemẽs lib. 6. narrat, & cur à Luca prætermissa sint hîc. 177. 178.*

Act. 15. Simon narrauit, quomodò non Simeon, vt Chrysostomus legit, sed Simon, legendum sit. 177.

Act. 35. ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meum audire gẽtes euangeliũ, quò illud, Per os meum, τὸ ἀυθεντικὸν *Petri, i. authoritatem in omnes, significauerit. 181.*

Act. c. 15. Abstinere à sanguine et suffocato, quatenùs necessarium esset, et à sanctis Apostolis prohibitum, et qui sint authores. 20. 21.

Act. 17. Et accepta satisfactione à Iasone et cæteris, dimiserunt illos, quid hîc satisfactio significet. 417.

Act. 20. Attendite igitur vobis, et vniuerso gregi, in quo vos posuit spiritus S. Episcopos regere ecclesiam Dei, quã acquisiuit proprio sanguine, quomodò à Cypriano explicatum. 199.

Act. 20. propter quod vigilate memoria retinentes etc. quomodò Paulus Ephesios hîc instruxerit aduersùs hæreticos futuros, et curiosos illos Magicos. 508.

Act. 20. festinabat. si fieri posset, vt diem Pentecostes faceret Hierosolymis, quomodò ex hoc loco vniformis obseruatio Paschæ concludatur necessariò. 595.

Actor. 24. Disputante autem illo

de iustitia & castitate, quod de iustitia speciali virtute, & de continentia item speciali, id est, carnis, sit intelligendum, & nullo modo de generali. 3.

Rom. 2. iis, qui secundùm patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam, quomodò sit hîc eadem sententia quæ in doctrina Petri epistolæ Clementis à Magd. repræhenditur. 448.

Rom. 2. natura, quæ legis sunt, faciunt, quomodò accipiendum sit hîc hoc verbum, natura, & quomodò clarè dicat hîc Apostolus iustificari gentes ex operibus, facientes naturaliter quæ legis sunt. 450.

Rom. 2. cùm enim gentes, quæ legem non habent, natura quæ legis sunt, faciunt, quomodò hunc locum Philippus Melanchthon hæreticè interpretatus sit, & quidem de eiusmodi gentium operibus rectè Philon Iudæus scripserit. 483. 484.

Rom. 2. non enim auditores legis iustificabuntur, quos vocet Paulus hîc auditores legis. 449.

Rom. 2. naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, quomodò intelligendū sit, et de quo conatu voluntatis. 483

Rom. 3. omnes sunt peccatores, & egent gloria Dei, quòd egeant, vt sanentur, & vt sani facti, rectè operentur. 196.

Rom. 5. arbitramur hominē iustificari per fidē sine operibus, quò hic locus sit ex numero eorum, de quibus dixit Petrus, esse quædā difficilia intellectu in epistola Pauli, & quò ipse Paulus sit eius loci interpres. 445.

Rom. 7. nā velle adiacet mihi, perficere aūt non inuenio, quomodò Ennodius Ticinensis interpretetur. 414.

Rom. 7. Quod enim operor, non intelligo, quomodò Methodius martyr interpretatus sit. 493.

Rom. 9. Israel sectando legem iustitiæ, ad legem iustitiæ non peruenit, quia non ex fide, sed quasi ex operibus legis: quid sit, quasi ex operibus legis, & quid hoc differat ab operibus legis. 445.

Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, quomodò de fide cum operibus necessariò, Paulo ipso interprete, intelligendum sit. 428.

Rom. 10. ore autem fit confessio ad salutem, quomodò hoc etiam probet iustitiam ex fide cum operibus. 427.

Rom. 10. quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: Nè dixeris in corde tuo, loci Deuteronomij interpretatio ex Paulo. 427.

Rō. 10. fides ex auditu est, quid hîc significet auditus secūdū idioma scripturæ, & quò intelligatur, interpretes Theodoro

Theodoro Antiocheno. 477.

*Rom.*11. *dedit eis spiritum compunctionis, interpretatio ex Cyrillo, quis sit spiritus cõpunctiõis.* 300.301.

*Rom.*11. *si autem gratia, iam non ex operibus: alioquì gratia iam non est gratia, quomodò hic locus ex eorum numero sit, de quibus affirmat Petrus, esse quædã in epistolis Pauli difficilia intellectu, & quomodò ipse Paulus sit huius loci interpres.* 444.445.

*Rom.*12. *vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona: vndè probatio ista petenda sit, ex cap.*7. *ad Rom. intelligi.* 5.

*Rom.*12. *memorijs sanctorũ communicantes, qui authores sic legant, & quid sit, memorijs sanctorum communicare: & quomodò vtraq; lectio, necessitatibus, siue memorijs, sit alterius interpretatio.* 472.

*Rom.*13. *non solùm propter iram, sed propter conscientiam, quomodò ex hoc loco eliciatur, leges seculares obligare peccato eos, qui non obediunt eis.* 555.

*Rom.*13. *non enim sine causa gladium portat, de quibus potestatibus dicat, & quarè.* 235

1. *Cor.*2. *in ostensione spiritûs, & virtute, quomodò hîc demonstratio propria scripturæ cõtineatur, interprete Origene.* 157.

1. *Cor.*2. *sapientiam loquimur inter perfectos, quomodò de sacramento cõfirmationis intelligatur.* 244.

1. *Cor.*2. *nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritũ, qui ex Deo est, quomodò intelligatur, & quid sit comparare spiritualia cum spiritualibus.* 421. 422.

1. *Cor.* 3. *si quis superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentũ &c. explanatio totius loci, & demonstratio Purgatorij ex eo.* 467. 468. *& sequen.*

1. *Cor.*3. *vniuscuiusq; opus quale sit, ignis ꝓbabit, de igne duplici, gehennæ & Purgatorij, & de duplicì genere peccatorum loqui Paulũ hîc, quomodò ex proprietate sermonis, & verborũ consequẽtia doceatur.* 468.

1. *Cor.*4. *mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, quid sit iudicari ab humano die, collatis scripturis.* 349. 350.

1. *Cor.*5. *si quis frater nominatus inter vos est fornicator, aut auarus &c. non esse hîc positum catalogum omnium excommunicandorum, contra hæreticos.* 20.

1. *Cor.*5. *Pascha nostrum immolatus est Christus, quomodò de Pascha mystico & incruento intelligẽdum sit.* 499. 500.

1. *Cor.* 6. *secularia igitur negocia &c. quomodò ex hoc loco eliciatur*

ſecularis, ſiue laicæ, iurisdictionis poteſtatem in eccleſia eſſe. 346.

1.*Cor.*6.*ſecularia igitur iudicia ſi habueritis &c. quomodò ex hoc loco Pauli decretum de iudicijs externis declinandis manârit.* 267.268.

1.*Cor.*6. *contemptibiles, qui ſunt inter vos, illos conſtituite, quarè hoc Paulus conſtituerit, & collatio huius loci cum loco epiſtolæ Clementis.* 342. 343.

1.*Co.*7. *præterit enim figura huius mundi, quomodò hoc ad ſuadendũ continẽtiam pertineat, ex libro Sixti de caſtitate.* 587.588.

1.*Cor.*7. *præcipio nõ ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut reconciliari viro ſuo, quomodò ſententiam Domini, & nõ verba, citauerit.* 563.

1.*Cor.*7. *ſi quis frater vxorẽ habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum eo, non dimittat illam, quomodò hoc ſit præceptum, & quibus authoribus.* 559.

1.*Cor.*7. *porrò hoc ad vtilitatem veſtram dico, non vt laqueum vobis injciã, quid ſit laqueũ injcere.* 521.

1.*Cor.*7. *melius eſt enim nubere quàm vri, quibus dictum ſit, & quid ſignificet.* 380.

1.*Cor.*7. *non ego, ſed* DOMINUS, *& rursùs, non* DOMINUS, *ſed ego, quæ diſtinguere his verbis Apoſtolus voluerit.* 6.

1.*Cor.*7. *Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt, quæ Domini ſunt, quomodò placeat Deo, &c. explanatio Sixti* 3. *in totum hunc locum.* 577.

1.*Cor.*7. *de quibus autem ſcripſiſtis mihi: bonũ eſt homini mulierem non tangere, de quibus interrogatus fuerit Paulus, & de quibus reſponderit, quomodò ex ipſo Paulo, & ex antiquis authoribus intelligatur.* 3. 565. 556.

1.*Cor.*7. *precio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominũ, interpretatio loci huius & collatio cum altero ex epiſtola Petri.* 480.

1.*Cor.*7. *quòd ſi diſceſſerit, manere innuptã, aut reconciliari viro, quõ quod Marloratus Caluinianus miniſter dixit loqui* PAULUM *hoc de diſcedentibus ob aliam cauſam, & nõ propter fornicationẽ, ſcripturis, ratione, & authoritatibus redarguatur.* 562.

1.*Cor.*9. *Qui in agone certat, ab omnibus ſe abſtinet, quomodò vnum ex illis omnibus ſit etiam cubile propriæ vxoris, & quomodò ad exẽpla illa pugilum continẽtium quæ Plato memorat, reſpexiſſe videtur Apoſtolus.* 571.

Pauli locus 1.*Cor.c.*9. *omnis, qui agone cõtẽdit, ab oĩbus ſe abſtinet, de qua abſtinentia interpretãdus ſit.* 4.

1.*Cor.*

1.Cor.9.locus de potestate mulierẽ sororẽ circunducendi explicatus, & prietate verborũ examinata.9.10.

1.Cor.11.ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi, quõ hoc ad suppliciũ populi ptineat propter indignè communicantẽ.528.

1.Cor.11. Nunquid domos non habetis ad manducandũ & bibendum? aut ecclesiam Dei contemnitis, & cõfunditis eos qui non habent? quomodò Paulus hoc dixerit de domo Deo dedicata 250.

1.Cor.11. omnia secundùm ordinẽ & honestè fiant in vobis, quomodò in ecclesia sine legibus Ecclesiasticis fieri hoc non poterat, nõ magis quàm in ciuitate sine legibus ciuilibus. 143. 144.

1.Co.11.cætera, cùm venero, disponam, quomodò hîc de dispositionibus ecclesiasticis, quas canones vocant, significauerit. 130.

1.Cor.11.ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis &c. quorsùm pertineret hæc Domini institutio à Paulo repetita hîc, & quõ Canon 2. Apost. huc pertineat.120.121.

1.Cor.11.si quis vult contentiosus esse, &c.quid significet verbũ contẽtiosi, ex obseruatione Philonis. 229.

1.Co.12.nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu S. quõ intelligẽdũ sit, S. Diadocho interprete.455.

1.Cor.14.omnia autem honestè & secundùm ordinẽ fiant in vobis, quõ hoc loco traditionem regularũ ecclesiasticarum, quæ canones vocantur, significauerit. 131.

1.Cor.15.si mortui non resurgunt, vt quid baptizantur p mortuis? explicatio huius loci secundùm scripturam & veterum authoritatem.474.

Paul.1.Cor.15.cur Christus primitiæ dormientium. 222.

1.Cor.16. Permanebo Ephesi vsq; ad Pentecosten, quomodò hoc loco probetur vniformis obseruatio Paschæ. 595.

2.Cor.1.qui et signauit nos, et dedit pignus spiritũs in cordibus nostris, quomodò de sacramento confirmationis intelligatur. 244.

2.Cor.2.sufficit ei, qui huiusmodi est, obiurgatio, quæ fit à pluribꝰ, quõ de satisfactione ad pœnitentiam accedente, accipiendum sit.416.

2.Cor.2. nam ego quod donaui, si quid donaui, cur dixerit, si quid donaui. 420.

2.Cor.7.eccè enim inqt, hocipsum secundùm Deũ contristari vos, quãtam in vobis operatur solicitudinem, sed et defensionẽ etc.quõ fructus pœnitentiæ hic comprehensi sint. 417.

Gal.1.licèt nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis præterquàm quod euãgelizauimus, quomodò hoc scripsi-

ſcripſerit non priùs, quàm euangeliũ cum Petro contuliſſet.172.

Gal.2. & contuli cum illis euangelium,quid de hac collatione Tertullianus, & Theodoretus, & Sophronius Hieroſoly.ſcripſerint.170.

Gal.2. dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis,quæ ſymbola cõcordiæ & conſenſionis hîc ſignificet. 176.

Gal.2.Iacobus,Cephas, & Ioannes,quarè hoc loco vocatus eſt à Paulo Petrus Cephas 170.171.

Gal.5.ſed fides, quæ per dilectionem operatur, quomodò ex virtute verbi Græci,quod interpres vertit, operatur paſſiuè,demonſtratur, charitatem eſſe formam fidei, ſine qua neceſſè ſit eſſe mortuã fidem, vt corpus ſine anima. 378.

Paul.Ephe.1. in quo credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto,quomodò de chriſmate ſiue de ſacramento Confirmationis intelligendum ſit.244.

Eph.3.gentes eſſe hæredes & cõcorporales in Chriſto propter ſacram Euchariſtiæ communiõem,interprete Cyrillo dictum eſſe.120.

Eph.5.ſacramẽtum hoc magnum eſt,ego autem dico in Chriſto & in eccleſia,quomodò hunc locum Greg. Naz. & Methodius martyr interpretati ſint. 583.

Ephe.5.nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, quomodò ad hunc locum pertineat, quod de abſtinendo à vino adoleſcentibus prohibet Marcus Anachoreta.382.

Philipp.3. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idẽ ſapiamus, in eadem regula permaneamus.70.

Philip.4.decæterò fratres,quæcunque ſunt vera, quæcunq; pudica, &c. quomodò ſit hoc loco compræhenſa generaliter materia conſtitutionum Apoſtolicarum, quas Clemens deſcripſit. 134.135.

Coloſ.1.cur Chriſtus primogenitus ex mortuis.222.

Coloſ.2.videte, nè quis vos decipiat per philoſophiam & inanẽ fallaciam,ſecundùm traditionem hominum,quales ſint huiuſmodi traditiones hominum per philoſophiã. 604.

Coloſ.2.locus ipſe de delectu ciborum,quemadmodùm Luteranos redarguat, & conſuetudinem catholicorum defendat. 13.

Coloſ.2. nemo vos iudicet in cibo & potu,quomodò hic locus cibos diſcernere ſecundùm literam, & Iudaicè,prohibeat, non autem diſcernere ſecundùm ſpiritum.178.

Coloſ.3.nemo vos ſeducat,volens in humilitate, & religione angelorũ &c.ex interpretatione veterum authorum. 536.537.& ſeq.

Coloſs.3. quæ ſunt rationem quidẽ habentia ſapientiæ in religione &c. quomodò apoſtolus complexus eſt hîc omnia, qnæ abſtinentiam ciborũ & delectum commendant. 538.

Coloſs.3.quæ ſunt rationem quidẽ habentia ſapiẽtiæ &c.quomodò virtute & conſequẽtia verborum Pauli coarguantur hæretici, qui hũc locum ad damnandum delectum ciborum pertinere dixerunt. 540.

Coloſs.3.in humilitate ad non parcendum corpori, non in honore aliquo, quomodò hæc pertineant ad approbãdum cultum & religionem abſtinentiæ ciborum voluntariæ. 539.

2.Theſ.2.tenete traditiones,quas didiciſtis ſiue per ſermonem,ſiue per epiſtolã noſtram, quomodò hæc ſint, qualia Plato vocat νόμιμα ἄγραφα, id eſt, inſtituta ſine ſcripto. 135.

2.Theß.c.2.rogamus autem vos fratres,& quæ ſequuntur,quomodò in Luteranos quadrent. 387.*&ſeq.*

2.Theſ.2.nam myſterium iniquitatis iam operatur. quod iſtud myſterium ſit. 388.

*1.Theſ.4.vt ſciat vnuſquiſq; vas ſuum poſſidere in ſanctificatione etc. locus collatus cum loco ad Hebr.13. honorabile connubium,et explanatus.*572.

1.Tim.1.finis præcepti eſt charitas, quomodò hic locus probet fidẽ ſolam, imperfectam eſſe, ac proindè non poſſe iuſtificare. 452.

1.Tim.1.lex eſt iniuſtis poſita, quomodò hũc locum Philippus Melanchthon ad locum epiſto. ad Rom. de gentibus illis, natura, quæ legis ſunt, facientibus, peruersè pertinere exiſtimauit. 483. 484.

1.Tim.1.lex nõ eſt poſita iuſtis, de qua lege intelligendum ſit. 481.

1.Tim.1.charitas de corde puro, conſcientia bona, et fide non ficta, quæ ſit fides ficta, quanuis vera fides ſit. 453.

1.Tim.1.ſuperabundauit gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum fide et dilectione, quomodò ex hoc loco demonſtretur, gratiam Domini noſtri negare eos, qui per ſolam fidem iuſtificari tradunt. 439.

1.Tim.2.obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes,orationes, etc. pro omnibus hominibus, quomodò in omnibus hominibus piè mortui comprehenſi ſint ſecundùm conſuetudinem ſcripturæ. 466.467.

1.Timo.3.qui epiſcopatum deſiderat,bonum opus deſiderat,quid hîc ſignificet bonum opus,ex Iſidoro Peluſiota. 362.

1.Tim.3.et mulieres ſimiliter pudicas,quomodò de vxoribus epiſcoporum, et presbyterorum, ac diaconorum,hoc Apoſtolus dixerit. 568.

1. Tim. c. 3. hæc tibi scribo Timothee, sperans me ad te venie citò, vt scias interim etc. quomodo hoc loco significauerit de legibus ecclesiasticis tradendis, cum præsens esset. 129.

1. Tim. 4. quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione, quid sit percipere cum gratiarum actione cibos. 532.

1. Tim. 4. sanctificatur enim creatura per verbum et orationem, quid significet ibi oratio, Græcè ἔντευξις, ex Theodoreto et Athanasio 312. 314.

1. Tim. 4. spiritus manifestè dicit, quòd nouissimis temporibus discedent quidam à fide &c. quomodò in Luteranos conueniat hæc prophetia, et quomodò demonstretur, ipsos esse qui à fide discesserunt, et non nos. 377.

1. Tim. 4. abstinere à cibis, quomodò et qua ratione ad doctrinam dæmoniorum hoc pertineat. 128.

1. Tim. 4. Abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione etc. quomodò ex hoc loco eliciatur, cibos non esse natura immundos, et nonnunquàm iniustè sumi. 531. 532. 533.

1. Timo. 4. promissionem habens vitæ, quæ nunc est, et futuræ, quomodò vtriusque vitæ per gloriam in cælo, et per gratiam in terra coniuncta sit nexu inseparabili promissio. 391.

1. Tim. 4. nam exercitatio corporalis ad modicum vtilis est &c. ex sancti Maximi & sancti Nili interpretatione. 536.

1. Tim. 4. ineptas & aniles fabulas deuita, quæ sint istæ fabulæ. 535.

1. Tim. 4. prohibentium nubere, de Manichæis & Marcionistis prophetatum esse. 381.

1. Tim. 5. vt hæc custodias sine præiudicio, quid hîc significet sine præiudicio, ex Cyrillo. 319.

1. Tim. 5. vtere modico vino propter stomachum, quomodò ad castigandam carnem illa à vino abstinẽtia pertineret. 382.

1. Tim. 5. seniorem nè increpaueris, sed obsecra vt patrem, quomodò intelligendum sit. 365.

1. Tim. 5. habentes damnationem, quia primam fidem negauerũt, quomodò nõ de fide baptismi, sed de fide promissionis omninò intelligendum hoc sit contra hæreticos, & explanatio eruditissima Chrysostomi in hunc locum. 574. 575.

1. Timot. 5. damnationem habentes, quia primam fidem negauerunt, locus explanatus in synodo Cartha. 4. & cum constitutione Apostolica collatus. 380.

2. Timot. 2. solicitè cura teipsum pro-

probabilem exhibere Deo &c. rectè tractantem verbum veritatis. 69.70.

2.Tim.2. profana autem vaniloquia deuita, quid sit vaniloquium, & quæ exempla eius. 384.

2.Tim.2. rectè tractatem verbum veritatis, rectè tractandi verbum veritatis quæ regula sit ab apostolo tradita in epist.2.ad Tim. 383.384.

2.Timoth.3.quæ à me audisti per multos testes. quæ sint, quæ sic audiuntur, id est, per multos testes. 421.

2.Tim.c.3. tu autem permane in ijs, quæ didicisti & credita sunt tibi, sciens, à quo didiceris, quomodò hæc institutio hæreticos coarguat. 509.

Ad Tit.1. locus de vnius vxoris viro, multorum collatione explicatus. 6.7.8.140.

Tit.1. increpa eos durè, vt sani sint in fide, quæ ista sit fidei inualetudo. 430.

Tit.1. sicut ego disposui tibi, necesse esse vt dispositiones sine scripto significauerit, quæ sint traditiones. 230.

ad Tit.1. locus explicatus, oportere episcopum esse hospitalem, benignum, iustum, sanctum, continentem. 2.

Tit.1. Reliqui te Cretæ, vt ea q̃ desunt, corrigas, quò pertineat hic locus secundùm proprietatem verborum. 604.

Tit.ca.1. reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt, corrigas, quid hîc significet ἐπιδιορθοῦν. 110.

Tit.2. senes vt sint pudici, graues, quam pudicitiam requirat hîc à senibus Paul. 567.

Tit.1. vt constituas presbyteros per omnes ciuitates, scilicet maiores presbyteros p maiores ciuitates: minores verò per minores, & quõ sic esse intelligendum, ipsa dispositio ac constitutio ecclesiarũ Cretensiũ, quæ ab ipsis Apostolorum temporibus vsque in hodiernũ diem durat, doceat. 230.

Heb.6. terra sæpè super se veniẽtem bibens imbrem, & germinãs herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionẽ à Deo, quãdò cõtingat, et quõ intelligatur. 488.

Heb.8. talem habemus põtificem, qui consedit in cælo sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Deus, & non homo, quomodò sancta, & tabernaculum verum vocauerit Paulus carnem Christi. 400.

Heb.9. ipsa autem cælestia melioribus hostijs, de quibus hostijs necesse sit intelligere in nouo testamento, de quo loquitur Apostolus. 399.

Heb.10. vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, ad quid se offerat nunc Christus pro nobis in cælo, & p ministros in ecclesia. 423.

Heb.10. voluntariè peccantibus

iam non relinquitur hostia pro peccatis, quomodò hoc necessariò accipiendũ sit de sacrificio reali & externo mystico. 119.

*Heb.*10. *quòd si se subtraxerit, nõ placebit animæ meæ, de qua subtractione loquatur.*431.

*Hebr.*10. *accedamus cũ vero corde, & plenitudine fidei, vndè existat ista plenitudo fidei.* 459.

Heb. 10. *Voluntariè peccantibus iam nõ relinquitur hostia pro peccatis, qui sint isti voluntariè peccantes, & quomodò de hostia externa vera necesse sit accipere.* 119.

*Heb.c.*10. *vna enim oblatione cõsummauit in æternum sanctificatos, quid faciendum sit, vt veram interpretationem hic locus accipiat.* 422.

*Heb.*11. *ante translationem testimonium habuit placuisse* Deo, *Enoch scilicet, quod istud testimonium fuerit.*426.

*Heb.*11. *sine fide impossibile est placere Deo, quomodò necessariò intelligendum sit hoc de fide cum operibus.* 426.

*Heb.*13. *Honorabile connubium in omnibus quàm absurdè & repugnãter hunc locum Marloratus Caluinianus interpretetur, & quomodò interpretandus sit.*576.577.

*Heb.*13. *Honorabile cõnubium in omnibus, quomodò locus* 1. *Thes.*4. *vt sciat vnusquisque vas suum &c. interpres sit loci huius ad Heb.*571.

*Hebr.*13. *habemus altare de quo edere non licet, quomodò ex ratione verbi Græci, quo hîc vsus est Apost. demonstretur, sacrificiũ fieri super altare.* 122.

Hebr.13. *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis &c. de quibus sit intelligendum.*549.

*Heb.*13. *Honorabile connubiũ, & torus immaculatus in omnibus, quibus hoc dictum sit, quomodò ex causis dictorum, & circunstantijs personarum intelligatur.*569.570.

Heb. 13. *mementote præpositorũ vestrorũ, qui vobis locuti sunt verbum &c. quomodò ad cultum dierum festorum pertineat hic locus.*593.

*Iacob.*2. *ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi fidem meã ex operibus, quomodò imitatus sit Salomonem in Pro.*434.

*Iaco.*1. *Suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras, de quo verbo insito, siue ratione insita, intelligendum sit.* 450.

1. *Pet.*1. *in virtute* Dei *custodimini per fidem in salutem, quomodò de fide viua necessariò intelligẽdum sit, contra hæreticos, qui hunc locum obijciunt.*452. 453.

1. *Pet.*1. *regenerati in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi, q̃ sit spes.*

ſpes viua. 453.

1.*Pet.* 1. *cuſtodiri nos in ſalutem per fidem, quomodò beatus Petrus intelligi voluerit, ex epiſtola Iudæ intelligi.* 442. 443.

1.*Pet.* 2. *quàm bonus Dominus, quomodò quidam veteres legunt, quòd Chriſtus Dominus.* 168.

1.*Pet.* 2. *quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſerui Dei, interpretatio & collatio huius loci cum altero ex epiſt. Pauli.* 480.

1.*Pet.* 2. *vos autem genus electum, regale ſacerdotium, quomodò ſi hæc authoritas ſecundùm Lutheranos ſacerdotium externum tollit in nouo teſtamento, neceſsè ſit, vt tollat quoquè in vetere.* 398.

1.*Pet.* 3. *viri ſimiliter cohabitantes ſecundum ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorẽ, &c. explanatio loci huius & collatio cum locis Pauli ad Theſ. & ad Heb.* 573.

1.*Pet. c.* 3. *& in ijs, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicauit, qui increduli aliquandò fuerãt, quomodò ex hoc loco cum altero ex eadem epiſt. c.* 4. *demonſtretur, Purgatorium eſſe.* 465.

1.*Pet.* 4. *propter hoc & mortuis euangelizatum eſt, vt iudicentur quidem ſecundùm homines, viuant autem ſecundùm Deum in ſpiritu, quomodò ex hoc loco demonſtretur, eſſe Purgatorium.* 465.

2.*Pet. c.* 1. *vos autem curã omnem ſubinferentes miniſtrate in fide virtutem, in virtute &c. quomodò ex hoc loco clariſsimè demonſtretur, vt fides aliquid valeat, debere eſſe ſubſtructam dilectioni.* 450.

2.*Pet.* 1. *vos autem omnem curam ſubinferentes, ſuperminiſtrate in fide virtutem &c. quomodò hinc demonſtretur, poſſe eſſe fidem ſolam ſine charitate, quod hæretici negant.* 431.

2.*Pet.* 1. *dabo operam frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horum omnium memoriam faciatis, quomodò intelligendum ſit.* 217.

2.*Pet.* 2. *contingit illis illud veri prouerbij, canis reuerſus ad ſuum vomitum, explanatio loci & collatio cum doctrina eiuſdem Petri de confeſsione in epiſtola Clementis.* 485. 486. 487.

2.*Petri* 2. *dominationem contemnũt, quod eſſet illorum hæreſis illa fortaſsè, quæ fuit Iudæ Galilæi.* 480.

2.*Pet.* 2. *& eum, qui emit eos, negant etc. quomodò hoc in Lutheranos conueniat.* 390.

2.*Pet.* 3. *in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et*

instabiles deprauant, quomodò duobus verbis admonuit hîc Petrus, quid esset faciendum in difficilibus & obscuris locis Pauli rectè intelligendis.151.

1.Ioan.1.Fidelis est & iustus, vt remittat peccata nostra, quomodò ad euangelium, & ad Ezech. respexerit Ioan.in hoc loco.490.

1.Ioan.1.si confiteamur peccata nostra &c. collatio huius loci cum doctrina Petri de confessione secreta & in specie, in epistola Clement. & explanatio eiusdem loci.487.

1.Ioan.2.& vos vnctionem, quam accepistis ab eo, in vobis maneat, de Chrismate, siue de sacramento confirmationis, Cyrillo Hierosoly.authore.243.

1.Ioan.2.& non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, quomodò intelligendum sit.243.

1.Ioan.2.ex nobis exierunt, quomodò hoc in Luteranos conueniat.388.

1.Ioan.3.maior est enim Deus corde nostro, & nouit omnia, quomodò hîc admoneamur, etsi nobis nihil conscij simus, maius tamen esse iudicium Dei, iudicio conscientiæ nostræ, idcircò semper metuendum esse.420.421.

1.Ioan.4.probate, si spiritus ex Deo sunt, quomodò intelligendum sit de sensu scripturarum.422.

1.Ioan.4.qui nos diligit, non nouit Deum, quomodò intelligendum sit.433.

1.Ioan.4.probate, si spiritus ex Deo sunt, de quo spiritu accipiendum sit, & quæ sit optima regula ad probandum hoc.358.

Apoc.2.age pœnitentiam, & prima opera fac, quæ sint illa prima opera, & quid mouere candelabrum.353.354.

Apoc.14.scribe, beati mortui, qui in Domino moriuntur, quia amodò dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis, explicatio huius loci, & quomodò illud amodò, non possit significare statim.460.461.

FINIS.

INDEX

INDEX CVM RERVM, TVM VERBORVM IN QVINQVE SEQVENTES FRANCISCI TVRRIANI LIBROS, COPIOSISSIMVS.

Antequàm hîc ſubiectus Index vſurpetur, nouerit Lector ſequentes ſibi numeros ſuis per opus hoc Turriani locis reſtituendos.

100. 112. 130. 398. 404. 470. 487. 512. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 598.

ABraham primitię & origo veteris populi propter fidei excellentiam. 222.

abrahæ nomen quid ſignificet, & cur mutatum. 183.

Abſentes non accuſandi. 368.

abſentes interdùm propter charitatem quã habent, iudicãtur præſentes. 218.

Abſtinentia à carnibus & vino, ad quid vtilis. 382.

Accuſari quos epiſcopos Anacletus prohibuerit. 362.

accuſatio à quibus fieri debeat. 362.

accuſatio epiſcoporum à ſubditis, vndè proficiſcatur. 357.

accuſatores epiſcoporum qui non poſsint eſſe. 349. 350. 352. qui poſſint eſſe. 352.

accuſatores clericorum quales eſſe debeant. 107.

Actorum liber quomodò inter canonicos libros ſcripturarum à Clemente numeratus ſit. 42.

Adulterium peccatum graue, ſecundumq; in pœnis locum obtinet. 631.

Alphabetũ in cõſecratione eccleſiæ pauimẽto quarè inſcribatur. 258.

Apocrypha quæ dicantur. 65.

Apoſtatæ qui dicendi. 200.

Apoſtoli non potuerunt eſſe paſtores ſine legibus. 136.

apoſtoli magiſtri eccleſiæ Catholicæ 6. immediatè à Deo eruditi, & illuminati in omnibus, quæ eccleſiæ tradiderunt. ibidèm.

Apoſtoli quomodò omnes præſentes erant, cùm Clemens eorum conſtitutiones ſcriberet. 214.

apoſtoli in ordinationibus ieiunia indixerunt. 11.

apoſtoli quomodò elegerint 70. diſcipulos. 77.

apoſtoli primi legislatores eccleſiaſticæ diſciplinæ. 132. 133.

apoſtolorum ſtatuta, nulla deſidia negligenda. 108.

ſub Apoſtolorum nomine multi libri peſtiferè ſcripti ſunt. 64.

apoſtolorum ſucceſſores quomodò diſtinguantur ab epiſcopis. 106.

Appellandum eſſe ad Sedem Rom. quomodò eliciatur ex poteſtate ligandi. 375.

appellandi decretum ad Pontificem Romanum, Prapeas hæreticus appro-

approbauit. 301. 302.
appellantes quos episcopos Pontif. Roman. audierint ac iudicârint. 288.
appellatio episcopi hæretici ad Sedem Rom. 297.
appellatio in maioribus causis ad Pont. Rom. quarè concessa. 290. 297.
appellatio cur necessaria iuxta Iurisconsultos. 303. 304.
appellationis quis vsus, teste Vlpiano. 269.
pro Appellationis decreto testimonium Gregorij Turonensis, & epistolæ Orientalium. 297. Socratis, Theodoreti. 298. 299. 300.
appellationis decretum ad Roman. Pontif. in concilio Carthag. approbatum. 277.
pro Appellationis decreto testimonium Amiani Marcellini. 301. Basilij. 304.
de Appellatione ad Sedem Rom. testimoniũ Victoris & Iulij Pont. 294. Cypriani 296. 297.
de Appellatione ad Pont. Rom. & de primatu eius testimoniũ CL. episcoporum Synodi Sardicensis. 289.
Aquæ benedictę traditio per sermonem, quomodò etiam scripturæ authoritate non careat. 310.
aquæ benedictæ virtus ex Eusebio. 314. 315. ex Epiphanio. 315.
aquæ benedictæ & salis theoria vtilissima. 316.
de Aquæ benedictione constitutio apostolica, eiusq; virtute. 312.
de Aqua benedicta decretum Alexandri. 310.
Archiepiscoporum officium. 325.
Audiani hæretici cum Iudæis Pascha celebrant. 29.
Baptismi quæ sit trina mersio canone apostolico sancita. 90.
baptizatorum frõs cur oleo sancto vngenda. 238.
Barnabas quandò Romam venerit. 235.
Basilius quasdam sententias ex nouo testamento excerpsit, quas vocauit Regulas vitæ Christianæ. 115.
Beati quomodò dicantur dolere casus nostros. 216.
Benedictio specierum, quas non licet offerre super altare. 113.
benedictionis creaturæ veteris & noui testamenti cõparatio. 313.
de Benedictione ciborum constitutio Apostolica. 311.
benedictiones super Imperatores dicendæ, quandò vnguntur. 332.
Cælibatûs sacerdotalis legem qui putat remitti posse, quid absurdi contra Pauli locum ad Titum, concedere cogatur. 4.
in Cælibatûs dogmate minùs errant Græci, quàm Luterani. 8.
in Cælibatûs quæstione Luterani contra scripturam, rationem & testes, sibi tantùm credi postulant. 8.
de Cælibatu sacerdotũ canon Aposto. 17. quid legis diuinæ, & rationis ac testimonij habeat. 7.
de Cælibatu sacerdotum quid Tertullianus senserit. 8. 140.
Cæremoniæ cur ab ecclesia institutæ. 143.
Canon sextus cõncilij Niceni quomodò interpretatus sit ab Athanasio

nasio & Nicolao primo. 284.
Leone Magno. 285.
canon quis falso titulo à Magd. inscriptus. 116.
canonis Apost. 20. in quo clericis fideiusiones prohibentur, defensio. 30.
canonis verbo vsus est Paulus in epist. ad Philippen. 3. 70.
canonis Apostolorum 38. quo iubetur, vt singulis annis bis concilia celebrentur, defensio 34.
canonis 5. Apostolorum defensio, & explicatio pro cælibatu 15.
canonis Apostolorum 48. de Quadragesimæ ieiunio, & quartę ac sextæ feriæ, defensio 11.
canonis Apost. iubentis, vt episcopus non faciat extra diœcesin suam ordinationes clericorũ, defensio 32.
canonis 5. Apostolorum defensio & explicatio pro cælibatu 15.
canonis Apostolorum 27. explicatio 9
In Canone 6. conc. Niceni quomodò sit intelligendum, quòd episcopus Rom. concesserit iurisdictionem Aegyptiã, Libycam, & Pentapolitanam episc. Alexand. 283. 284.
in Canone sexto concilij Niceni approbata est potestas Pont. Rom. 282. 283.
canones apostol. octogintaquinque quomodò in 70. sententias redigendi 85.
canones apostol. non sunt scripti ab apostolis, sermone traditi, à Clemente q; conscripti 91.
canones ecclesiastici cur nõ omnes ab apostolis editi 148.
canones apost. cur in ecclesia relicti 56. nerui sunt ecclesię ibidèm.
canones, quos Magdeburgenses se reperisse gloriantur, cuiusmodi sint 115.
canones 17. & 5. non pugnant, vt falsò calumniantur Magdeburgenses 16.
canones apost. in qua Synodo traditi 128.
canones apost. inscripti in vetustis codicibus Græcis περὶ ἐυταξίας ἐκκλησιαστικῆς. id est, de bono ordine ecclesiastico 116.
canones apost. quàm varijs nominibus in Synodis citari soleant, & quarè 51. 52.
canones apost. quandò & vbi scripti 69. 70.
canonum apostol. Synodi non sunt authores, sed tantùm custodes & interpretes 87.
canonum apost. egregium encomium 87.
canonum quis vsus 69.
canonum apost. liber quis sit apud Gelasium apocryphus 64. quarè damnatus 65.
canones apost. quos Isidorus apocryphos pronunciârit 68.
canones apost. approbat Synodus Nicena 2. 59.
canones apost. negantes, absurditatem quam concedant 144. 145.
canones apostolorum successores supplementis quomodò auxerunt 109. 110.
per Canone apost. Episcopi & iudicant, & iudicantur 114.
canones apostol. non esse versos à Clemente Rom. vt Magd. putãt, sed Græcè scriptos 1.

canones apostolorum ab apostolis non esse scriptos, sed potiùs sine scripto ab eis traditos. 2.
canones apost. qui negant, quid absurdi concedere debent 70.
canones scire debet, qui rectè soluere & ligare cupit 98.
canones quosdã ab apostolorũ successoribus traditos fuisse, quæ ratio conuincat 129.
canones apost. confirmat antiquitas 131.132.
canones apostolorũ Gelasius agnouit 66.
de Canonibus apostolorum Synodi Antiochenæ, in bibliotheca Origenis à Pamphilo martyre repertis 124.
pro Canonibus apostol. testimonia Pontificum, qui eos frequenter citârunt 99.
de Canonibus apost. non ab hæreticis corruptis, Isidori testimonium 68.
ex Canonibus apostolorum multa decreta manâsse 110.
de Canonibus apostolorum citatis in Synodo Antiochena, Ephesina, Chalced. Gangren. Carthag. 2. & 5. Afric. Nicen. 2. Constantinop. 8. & alijs Synodis 53.54.55.56.57.58.59.60.
pro Canonibus apost. Petri diaconi testimonium 60.
de Canonibus apost. quid Igmarus Rhemensis senserit 64.65.
pro Canonibus apostolorum testimonia multiplicia ex antiquis authoribus, qui eos citant, Iustiniani, Hieronymi, Cypriani, Athanasij, & cæterorum 86.87.88.89.90.91.92.93.94.95.96.97.98.99.
Caro quænam excitet ad libidinem. 382.
caro subijcitur mẽti ieiunio & oratione 17.
carne suilla vesci cur Moyses veuerit 605.
à Carnibus seu vino cur abstinendum 382.
Cathedra Moysis quomodò vmbra fuerit cathedræ Petri 397.
cathedra Moysis quid significet 396.
Causa secularis quomodò ad episcopum pertineat 345.
causæ difficiliores ad Pontif. Rom. referendæ 374.
causarum maiorum iudicium ad Pontificem pertinet 72.73.
causarum maiorum iudicium ad Pontificem Romanum referendum 107.
causas difficiliores iudicauit in vetere testamento Moises 374.
causas seculares quarè iudicent in ecclesia contemptibiles 342.
Cephas, id est, caput, qua ratione & exemplis constet hęc interpretatio in epistola Anacleti 164.165.166.
cephas Syriacum vt in Cephas ex Græco factum mutaretur, sapientissimè ac diuino consilio factum esse à magnis authoribus. 168.
cephæ interpretationem in caput, quarè & quo consilio reprehendant Magdeb. 168.
Charitas est forma fidei, spei & omnium virtutum 455.
Chirographa vi extorta, non seruanda 317.318.
de Chirographis per vim extortis non

non seruandis, testimonium Cyrilli 318. Athanasij 319.
de Chrismate Ioannes diuinè disserit 243.
de Chrismate prophetia Esaiæ, interprete Cyrillo Hierosolymitano 243.
Christus quarè vnius literæ mutatione bonum & vtilem significet 168.
christus quibus sit factus causa salutis 390.
christus quarè dicatur primitiæ dormientium, cùm multi ante ipsum reuixerint 222.
christus ad quid se offerat nunc in cælo pro nobis, & per ministros in ecclesia 423.
christum quomodò Luterani negent 391.
Ciborum abstinentiam quamnam prohibeat Paulus in 1. epistola ad Timoth. 4. cap. & Clemens Roman. in constitutionibus apostolorum 535.
Ciborum delectus quomodò ex apostolica constitutione eliciatur 381.
de Ciborum delectu quid scripserit Cyrillus Hierosolymitanus. 381.
ciborum delectum Paulus in epistola ad Colossen. cap. 2. non solùm non prohibet, sed potiùs hæreticos redarguit 14.
de Ciborum delectu canon apostol. 127.
Clemens dispositiones ac doctrinam apostolorum septem libris complexus est : canones autem ecclesiasticos apostolorum octauo libro 133.
clemens cur vsus sit sermone humili in epistolis apostolicis 157. 160.
clemens quo genere scribendi sit vsus, & quos imitatus 39. & plurimùm delectatus 611.
clementis libros Ebionæi corruperunt 154.
clementi quisnã in episcopatu successerit 203. 204.
clementem Petrus ordinauit Rom. episcopum 201.
clementem quòd alij secũdum post Petrum, alij tertium, alij quartum Rom. episcopum numerẽt, vndè factum sit 202.
clementem quomodò Petrus vocet primitias gentium 223.
Clericus à proprio episcopo & non ab alio, ordinandus 33.
clerici cur non possint esse fideiussores 30.
Clerici mortis rei, quomodò & quandò tradendi curiæ seculari 224.
clerici cur radãtur, quidve per hoc denotetur 603. 607.
in Clericorum numerum qui non recipiendi 92.
clericorum vita discreta esse debet à vita laicorum 547.
clericorum habitus cur discretus sit ab habitu laicorum 602.
clericis cur ingressus in cauponam interdictus 142.
clericis cur abstinendum à curis mundi 91.
clericis non licet spondere pro vllo 31.
clericos ad mortem peccantes, deponendos, non excommunicandos 89. 90.

cũ Clericis habitare mulieres quãdò licet, & quandò non 579.580.
Concilia ſingulis annis cur habenda 112.
concilia bìs ſingulis annis habendi conſuetudo, quomodò traditionis apoſtolicę ſit, & vndè id conſtet 34.
concilia œcumenica facultas conuocandi penès Rom. Põtificem. 107.
concilia prouincialia bìs quoq; anno habenda eſſe, vndè probetur. 34.35.44.61.
Confeſsio quibus facienda 486.
confeſsio in genere non erubeſcit. 487.
confeſsio, quos priùs ſanguis Chriſti mundauit, ſi poſteà inquinati ſunt, quomodò eos ſecundùm epiſt. Ioannis mundet 487.
confeſsio ſecreta quomodò notata à B. Petro, & cũ vomitione comparata 485.
confeſsiones vi extortæ, cuiuſmodi ſint, & quid de eis ſcripſerit Athanaſius decretum eſſe in concilijs Græciæ, Galliæ, & Hiſpaniæ. 319.
Confitendi lex non aduerſatur legi ſpiritûs, ſed carnis 492.
confitenda quænam peccata ſint. 488.
de Confirmationis ſacramento conſtitutio apoſtolica 241.
de Cõfirmationis ſacramento quid Diony. Areop. & Cyril. Hieroſolym. ſcripſerint 241.242.
ad Confirmationis ſacramentum quæ oratio adhibeatur in apoſtolicis conſtitutionibus Clemẽtis, qua Orientis eccleſiæ vſq; in hodiernum diem vtuntur 241.
confirmationis ſacramentũ vt negarent hæretici, cur ſatanas perſuaſerit 243.244.
confirmationis vis quæ 241.242.
Confirmati quibus nominibus à Paulo vocentur 244.
confirmatis quid vnctio chriſmatis præſtet 242.243.
Communicare debent eccleſię miniſtri peracta oblatione ſub pœna excommunicationis 104.
communionem cur, peracta oblatione, canones iubeant 147.
Communis vitę origo ad ortũ naturæ integræ ante peccatum Adę relata 515.
Communitas rerum duplex, altera ex charitate naturali, altera ex charitate ſpirituali 516.
Cõcubina quæ ſit & dicatur in ſynodo Tol. 1. c. 17. 48.
Corinthij cur ab Apoſt. Paulo reprehenſi 146.
Cor in ſcriptura ſæpè ſignificat mẽtem cum dilectione 428.
Cõſcientia quarè vocetur in S. ſcriptura aduerſarius 555.
conſcientiam bonam quam vocet Paulus 555.
Conſecratio eccleſiarum vndè profecta 250.251.
conſecrationis eccleſiæ multiplex cæremonia cum theoria, id eſt, myſtica interpretatione, ex Iuone Carnotenſi 257.258.
conſecrationem eccleſiarũ qui negãt, quomodò ſcripturas veteris & noui teſtamenti negent 250.
pro Conſecratione eccleſiarũ prophetia Aggæi 253.
in Conſecratione eccleſiarum epiſcopus

ſcopus ſuſtinet perſonam Chriſti 258.
pro conſecratione eccleſiarum Felicis 4. teſtimonium 247. diſputatio ex ſcripturis 247. 248.
conſecrandæ eccleſiæ cur 249.
conſecratum locum in nouo teſtamẽto quomodò demonſtramus ſucceſsiſſe templo veteri ex duobus pſalmis, qui ſecundùm Apoſtolicam traditionẽ manè vnus, & alter veſperè canuntur 251.
contendere quid ſit 261.
contentio verborum, non rerum, à Paulo in epiſt. ad Timoth. prohibita 383.
contentionum inter Clericũ & Laicum quis iudex 44. 45.
contentioſus peior non obediente 261.
continere, quod Græcè ἐγκρατεῦν dicitur, quid ſit 574.
continẽs cùm ſolum ponitur, id eſt, ſine additione eius rei, cuius quis cõtinens eſt, (vt auri, gloriæ & ſimilium) quo modo ad voluptates geſtûs & tactûs propriè refertur, etiam in ſcripturis 2.
continens & caſtus ſiue pudicus, qd inter ſe differant 2.
continentis nõ eſſe vxore ſua vti, ſecundùm Paulum 3.
continentia clericis præcepta, laicis libera 4. 17.
continentiæ ſacerdotalis præceptũ, diuinum, nõ humanum, eſſe, authore Clemente Romano 5. 7.
continentię & continentis vox, propriè in epiſtola Pauli ad Titũ accipitur 2.
continentiam ſacerdotum accuſare, eſt eorum libidini patrocinari 8.
continentiam non poſſe accipi pro generali virtute in loco Pauli ad Tit. 1. 3.
continentiam ſacerdotalem confirmant rationes 7. teſtimonia ibid.
Creatura aquę & panis cùm per verbum & orationem ſanctificatur, quomodò neceſſariò aliquã virtutem ſpiritualem accipiat 312.
in creatura ſanctificata quomodò confidendum 312.
Cultus Dei voluntarij etſi fiant ſine verbo Dei iubente, non tamen ſine verbo Dei approbante 525.
cultus Dei voluntarios ac ſine mandato Dei, non eſſe ſuperſtitioſos, vt hæretici tradunt, ſed Deo acceptos 526.
Cyprianus è ſcriptura aliquot capitula ad diſciplinam religiõis pertinentia, excerpſit 116.

DAnielis Prophetia de Antichriſto in quos competat 389.
Decimarum vſus cui prouenire debeat 87.
delicta initia eſſe peccatorum 492.
decreta de non arguendis epiſcopis, quę contraria videntur, quomodò concilianda 367.
Diaconi eccleſiæ, oculi epiſcopi 321.
dierum obſeruatiõem quam adhuc hæretici tenent, quomodò excuſare ſoleant, & quomodò redarguantur 592.
dies feſtos Sanctorum celebrare, nõ pertinet ad obſeruationem dierum, vt hæretici calumniantur 592. 593.
digamus, ſi incontinentiæ ſuſpicione caruerit, in clericum ordinari poteſt 140.

digamus non potest esse Episcopus, aut presbyter, aut diaconus 2. 7. 8. 9. 16. 46.
digami quarè ab ordinationibus arcendi 139. 140.
dilectio est primus motus mētis ad faciendū id quod Dominus præcipit 435.
diœcesis quid sit 294.
dispensandi in legibus ecclesiasticis & canonibus Apostolorum, quomodò varias causas breuiter attigit Eutychianus Pont. 141.
de dispensandis canonibus Conciliorum & Apostolorū, quæ Igmarus Rhemensis scripserit 141. 142.
diuina, & non humana, quandò quis loqui dicendus 5. 6.
EBrietas, quam efficit calix Dominicus in ijs qui dignè bibunt, qualis sit 498.
ebrietas in S. scriptura aliquandò significat ecstasin, id est, mutationē in meliorem statum, aut excellētiam intelligentiæ ibid.
Ecclesia quid sit 200. 264.
ecclesia vniuersalis quomodò episcopis commissa dicatur 197.
ecclesia quas leges humanas amplectatur 646.
ecclesia Catholica quomodò sit vna 193.
ecclesia sine legibus ecclesiasticis gubernari non potest 138.
ecclesia Roman. caput omnium Ecclesiarum 107.
ecclesia Rom. cur aliarum ecclesiarum princeps dicatur 371.
ecclesia per schismata non cohærēs, non est Ecclesia 200.
ecclesiæ fundamentum quale Christus, & quale Petrus 186. 190.
ecclesiæ præsides cur ἡγεμόνες vocentur 646.
ecclesiam super fidem Petri, nō carnem, ædificatam 190.
ecclesiam super Petrum ędificatam, & quomodò 182. 187. 188. 189.
ecclesiam intrantes, & non expectantes finem, excommunicat canō ij. Synodi Antiochenæ 113.
ecclesiam Catholicam negāt vnam, qui vnitatis fundamentum negant 193.
ecclesiam ædificatam super Sedem Apostolicam, quid significet in Anacleto 182.
in Ecclesia quarè orandum 255.
ab Ecclesia omninò abscindi, quid sit 113.
in Ecclesia Roma. nullus hæreticus vnquàm sedit, & quarè 340.
ecclesiæ ad quem vsum & propter quos, ædificandæ 252.
ecclesiæ quarè versùs Orientem extruuntur 252.
ecclesias in fide firmare cōuenit Ro. Pontif. vt petrę Ecclesię 176. 177.
ecclesias in modum nauis cur traditio Apostolica ædificandas voluerit 252.
ecclesiastici cur non debeant se secularib. causis implicare, & cur hoc Clemēs, exigente necessitate, Diaconis præceperit 342.
ecclesiasticū iudicium adeundi cur libertatem concesserint Theodosius, & Carolus Magnus Imperatores, curq; sit abrogata hæc lex 347.
ecclesiastica politia originem ducit ex epistolis Pauli 321.
ecclesiasticæ politiæ forma quàm sit antiqua 326. 327.

in ec-

in ecclesiastica politia ministrorum comparatio cum iis qui nauē gubernant. 321. 322. 323.
ἐγκράτεια quid significet 3.
Eligere in Scriptura homonymum est, duobusq; modis accipitur 76.
eligere doctorē multitudo potest, & repræsentare Episcopo, sed nō dare ei potestatem 77.
Episcopus Roma. iniquitatem episcoporum malè iudicātium corrigit 303. 305.
episcopus à tribus & non paucioribus cur ordinandus 102.
episcopus rebus secularibus solutus esse debet 154.
episcopus non tantùm debet esse liberalis in pauperes suæ Ecclesiæ, sed etiam in peregrinos. 3.
episcopus est imago Christi, & Ecclesiæ quā susceperit, caput 198.
episcopus quandò excommunicandus 58.
episcopus simoniacus excommunicandus 59.
de episcopi & presbyteri discrimine qd senserit Hieronymus 618. 619.
episcopi capiti Euangelia cur imponantur 260.
episcopo vnicuiq; tēporibus Apostolorū Diœcesium termini erant assignati 32.
episcopum qui accusant, scandalum creant 364.
episcopi quo modo ordinandi Cypriani sententia 33.
episcopi quandò ab vna ecclesia ad aliam transferri possint, & quandò non 114. 115.
episcoporum accusatorum quis iudex 84.
episcoporū accusatores quales 75.
episcoporum excellentia maior, & principum 548. 549. 550.
episcoporum accusationes quomodò nō audierit Constantinus 553. 554.
in episcoporum accusatione quarè laici non sint audiendi 616.
episcoporum vita ante creationem discutienda 87.
episcoporū munus quodnā sit 206.
episcoporum creationes nō debent fieri à seculari magistratu 88. 89. 95. 96.
episcopū accusandi licentia quibus deneganda 99.
episcopis quomodò sit vniuersalis ecclesia commissa 197. 198. 199.
episcopis non concessum est extra diœcesim suam ordinare 45.
episcopis negocijs secularibus se implicare non concessum 639.
episcopos à subditis alendos 548.
episcopos tempore pacis quarè liceat accusare 366.
episcopos subditi diligere tenētur, eorumq; præceptis obedire, licèt vita non respōdeat doctrinæ 640.
episcopos non à paucioribus quàm tribus ordinandos 59.
ab episcopis appellādum ad Sedem Rom. 75.
de episcopis honorandis Apostolica constitutio 553.
de episcopis non accusandis à quibusuis, quid scripserit Igmarus Rhemensis 366.
episcopatum vnū & indiuisum cur dicat Cyprianus 199.
epistola ad Iacobum vndè constet Clementis esse 208.
epistola 2. ad Timotheum, quandò à Paulo scripta 227.

epistola

epistola Theodosij ad Ioannẽ Chrysostomum iam mortuum 216.
epistolam Clemẽtis quam non approbârit Hieronymus 611.
epistolam ad Philippenses Romæ ex vinculis scripsit 227.
epistolam Clemẽs iussu Petri ad Iacobum mortuũ scripsit,& quarè 210.211.212.213.
epistolam Clementis ad Iacobum fratrem Domini &Anacleti quarè repudiârint Magdeburg.613.
epistolã ad Hebræos quæ causa impulerit Arianos ad negandũ 629.
epistolam Iacobi cur negârit Luterus 158.
epistolas Pontificum Apostolicorũ vt Magdeburgenses centuriatores negarent,qd eos mouerit 152.
epistolas Pontificum Apostolicorũ cur negant 626.
epistolas Pontificum cur hæretici negent 393.
epistolas Pontificum apostolicorũ ab ipsis scriptas esse,testes sunt fama consentiẽs,& authores à quibus allegantur 626. 630.631.
epistolas apostolicas cur negẽt Magdeburgenses 158.
in epistolis Pontificum apostolicorum antiquitas reuerenda 629.
Euangelium non abolet politica iusta & honesta 307.
euangelij collatio à Paulo cur facta 170.cum quo,ibidẽm. quæ vtilitas collationis 170.171.
euangelium Paulus non contulit cũ Iacobo, Cepha & Ioãne propter se,sed propter posteros 171.
eucharistiæ Sacramentum communicantes vnit & copulat 120.121.
in eucharistiæ sacræ mysterio quem errorem Corinthij cõmitterent, &Paulus correxerit,authore Cyrillo 120.
eucharistiam asseruandam 496.
eucharistiam esse extra vsum 497. 498.501.
in Eucharistia Christum adorãdum qui negant,corpus & sanguinem Domini in ea non esse videntur credere 123.
eusebius non omnium scripta & libros legit 82.
eusebij testimonium, se omnes libros nec legisse, nec vidisse 609. 610.
Excommunicatio cur exercenda in Ecclesia 147.148.
excommunicatio dicitur exiliũ finitimum 100.
excommunicatiõe dignum,ieiunare die Dominico, & cur 22.
excommunicatione cur dignũ crimen sit, vesci sanguine & suffocato 20. 21.
excommunicati salus non desperatur,etsi hostia pro illo nõ offeratur,& qualis ei relinquatur 406.
excõmunicati quibus priuẽtur 40.
excommunicatos, ab alijs nõ recipiendos 85. 88. 212.
excommunicandi sunt homines,pter peccatum notorium,sed nequaquàm à pastoribus negligendi 136. 137.
excommunicãdorum omnium catalogum non texuisse Paulum 1. Cor.5.18.19.
excommunicari ad agendam pœnitentiam,laicis & non clericis cõuenit:& cur,& vndè hæc cõsuetudo manârit 25.
excõmunicari clerici qñ possint 25.

Ezechi-

Ezechiel, Daniel, & minores ꝓphetę cur recitãtur in eccleſia in Nouembri 597.

FAma conſentiens confirmat rẽ, de qua quęritur 626.
Feſtos dies Sanctorũ celebrare quomodò Euſebius Alexand. ante annos mille trecentos & ampliùs teſtetur, Dominũ per Apoſtolos ſuos, & ad quid proficiat 592. 593.
feſtorum dierum obſeruatio quõ ex Apoſtolica traditiõe profecta, in ſcriptura Pauli doceatur 593.
Fideles negant Chriſtum non diffitendo, ſed malè viuendo 430.
fides ſola non iuſtificat, & cum charitate nõ ſua tantùm ratione, ſed charitatis quoquè, quæ eam perficit, iuſtificat 430.
fides ſine operibus inanis, & opera ſine fide otioſa & valdè imperfecta 433. 441.
fides ſine dilectione nihil ad vitam æternam prodeſt 432.
fides per bona opera exercenda 426.
fides ſine virtutis ope mortua eſt 4.
fides & opera ſemper coniungenda, quoniam alterum ſine altero nõ ſufficit ad ſalutem 427.
fides ſine charitate eſſe poteſt, at charitas ſine fide nequaquàm 453.
fides quænam ad ſalutem valeat, & quæ non 378. 379.
fides continet hoĩes à peccato 478.
fides cum charitate iuſtificat 434.
fides per peccata mortalia nõ amittitur 433.
fides Petri ſtabilis, & immobilis 186 187. 191.
fides Petri qualis, & quomodò totius Trinitatis fuerit 184.
fides Patriarcharum cur aliquandò defecerit, immò cum fide ſuas ſedes ſimul & libertatem amiſerint 173.
fidei Pontificis & Eccleſiæ Ro. ſanitas vndè exiſtat, & vndè ſanitas fidei cæterarum Eccleſiarum 172.
fidei ſolius prędicatio ſubuertit homines 383.
fidei & fidutiæ diſcrimen 436.
fidei confirmationem à Rom. Pontifice per ſynodicas literas Patriarchæ petunt 171. 172.
fidei Abrahæ & ꝓmiſſionis ei factæ comparatio cum fide Petri, & ꝓmiſſione ei facta 184.
fidem eſſe viam, per quam ducimur ſurſùm: dilectionem eſſe viam, qua ſurſùm ducimur ad Deum 442.
fidem dilectio perficit 452.
fidẽ abſque charitate eſſe poſſe 386.
fidem eſſe poſſe ſine charitate, conuincitur ex 2. epiſt. Petri j. 431.
fidem ſine charitate non tantùm in dæmonibus eſſe, ſed etiam in hominibus 433.
fidem quamnam intellexerint Patres, cùm fidem ſolam commendãt, eaq; hominem iuſtificari dicunt 443. 444.
fidem Rom. Eccleſiæ tanquàm regulam & medicinam quomodò ad Epiſcopos prouinciarum Põtifex antiq; more mittat 173. 174.
fide ſola hominem iuſtificari quibuſnam ex locis ſcripturæ probant Magdeb. ad eosq; reſponſio 451. 452. 453.
in fide ſola non orauit Latro, nec in fide ſola exauditus eſt 456.

in fide Ecclesias firmare quòd Pontifici Rom. conueniat, testimonium Synodi Ephesinæ 176.
in fide Petri Christus orauit immediatè, pro aliorum, mediante Petro 170.
de fide Abraham quid senserit Magnetes 441.
fiducia est pars fortitudinis, metũq; spei contrarium expellit 436.
Flamines qui dicantur 644.
Fundamentum Ecclesiæ quale sit Christus, & quale Petrus 186. 370.

HAereses iuxta Cyprianũ vndè oboriantur 194.
hæreticus quis dicendus 100.
hæretici testimonium cur contra Episcopum inualidum 145.
hæretici quomodò subuersi & proprio iudicio sint condemnati iuxta Irenæum 340.
hæretici secundum locum in pœnis obtinẽt, quanuis sobriè vixerint 632.
hæretici resipientes, & ab hæreticis baptizati, per manûs impositionem suscipiuntur 46.
hæreticorum fraudem & dolum describit Cyrillus 229.
hæreticis quid propositum sit in interpretatione scripturarum 394.
hæreticos excommunicat Paulus 19.
Homousij verbo, quod Athanasius scribit non fuisse inuentũ in Synodo Nicena, vsus est Eusebius Alexandrinus 207.
hostia qualis sit, quæ non relinquitur voluntariè peccantibus 405.
hostia quarè in Ecclesia offeratur 405. 406.
Hypocrisis magistrorũ Luteranorum ab Apostolo prænunciata 378.

IAcobus frater Domini quomodò dictus sit in epistolæ Clementis inscriptione regere ecclesias omnes 218.
iacobus mortuus quomodò dicatur episcopus Hierosolymitanus 217.
Ieiunium indictũ quo pacto Bauaros ante annos propè octingentos seruauerit à plaga mortifera 14.
ieiunium quartę & sextæ ferię à Domino & Apostolis indictũ 12. 13.
ieiunium Quadragesimæ ex Apostolica traditione profectum 547.
ieiunium duplex, videlicet perfectum & imperfectũ, à Damasceno traditum 92.
ieiunium fructus pœnitentiæ 534.
ieiunium indictum, spontaneo præstantius 542.
ieiuniũ Quadragesimæ quid repræsentet & efficiat 22.
ieiunij vtilitas in quo consistat 536.
ieiunium sextæ feriæ & sabbati cur indictum 13.
ieiunium indicere, non esse laqueum conscientijs inijcere, vt tradunt Luterani, quemadmodùm ex scripturis doceatur 11. 12.
ieiunium quandò Patres indicunt, laqueos conscientijs non inijciunt 533.
ieiunium inchoatum, esse abstinere à carne, licèt non semèl prandeatur 13.

ieiunium frangere cur peccatũ 540.
ieiunium indixit Saul pugnaturus, Rex Niniuitarum 533.
de ieiunio Quadrageſimę canõ apoſtolorũ citatus ab Euſebio Alexã. Hieronymo, Anaſtaſio Antiocheno & Epiphanio 92.
ieiuniorum legis moderationẽ eleganter Prudẽtius deſcripſit 545.
ieiunia indicta in ordinationibus ab Vpoſtolis 12.
ieiunia alia in cõmune tradita ſunt, alia non in commune 93.
Ieſus Hebraicum nomen, quomodò quaſi ductum eſſet ex Græco ἀπὸ τῦ ἰάσεως, medicum interpretati ſint antiqui & eruditi authores 167.
Ignorantia quæ excuſat 477.
ignorãtia quę ex parte excuſat 477. 478.
Imago & prototypum quemadmodùm ſint vnũ, & quemadmodùm non 125.
imago tot nominibus appellatur, quot Chriſtus 125.
imaginis adoratio quid differat à prototypi adoratione, cùm ſint vna 125.
de imagine Chriſti adoranda Nicephori teſtimonium 124. 125.
imagines Saluatoris & Sanctorum eius, cur ponãtur in Eccleſia 124.
de imaginum cultu quid B. Athanaſius ſcripſerit 125.
imaginum cultum qui tollunt, quõ idola colentibus faueant 124.
imaginum cultũ qui tollunt, quomodò cum natura, cum ſcriptura, cum ratione, cum traditione Apoſtolorum, cum conſuetudine Eccleſiarum & earum fide pugnent 126.
imagines Chriſti & Sanctorum honore non proſequi, & verba Euangelij, cùm legitur, proſequi, quomodò repugnantia ſit 127.
de imaginibus Chriſti & Sanctorum eius colendis canon Apoſtolorũ 124.
Infames qui putandi 223.
infidelibus leniter doctrina Chriſti tradenda: fideles cum fide conſentientem vitam non viuentes, acerbioribus remedijs curandi 430.
infidelitas, peccandi licentiam præbet 478.
innocentij capitula 16. cum canonibus collata, vndè fluxerũt 43. 44. 45. 46. 47.
inquiſitorum fidei officium & antiquitas 385.
intelligere in ſcriptura interdùm accipitur pro intelligere ad faciendum 438.
Ioannes à Domitiano, & non Traiano, in exilium miſſus eſt, & ſub Nerua reuocatus 38.
Ioannes Apocalypſim in exilio ſcripſit & vidit 38. mortuus in principio imperij Traiani 39.
Ioannes Euangelium ante Apocalypſim ſcripſit 38.
Ioannes Euangelium ſuum Epheſi ſcripſit 39.
Iſaac natus eſt Abrahæ ſecundùm promiſsionem, non ex ſanguinibus 183.
irregularitas vndè originem ducat, & quid ſignificet 641.
Iudices dij quarè nominentur 364.
iudices quarè appellati ſint flami-

nes 644. 645. & quomodò habeant in sacerdotes potestatem 645.
iudicia peregrina & externa prohibita 194.195.
iudicia peregrina cur prohibita 267.
iudicia Christianis apud infideles prohibita sunt 343.
iudicia secularia quomodò Clemẽs commiserit ecclesiasticis 343. 344.
iudicari incerta nõ debent, sed Deo reseruanda 361.
Iurisdictio ciuilis quomodò subiecta sit iurisdictioni ecclesiasticæ, & quod sit eius fundamentũ 346. 347.
iustificari gratis quid sit, & quarè sic dicatur 447.
iustificationem quibusnam operibus Paulus tribuat, & quibus nõ 446.
de iustificatione Abrahæ quid senserit Philon Alexan. 386.

LAtro non in sola fide orauit, nec in sola fide exauditus est 456.
lauandi extrinsecùs sordes consuetudo, ex natura, scriptura & Apostolica traditione orta 511. 512.
lauatio quæ Christianos decet, non est talis qualis Pharisæorum & Ebionitarum 513.
Lex vetus à noua quid distet 481. 482.
lex quomodò sit posita iustis & iniustis 481. 482.
lex iniustis, non iustis, posita 149.
lex habuit vmbram futurorum bonorum, non ipsam imaginem 13.
lex est iusti & iniusti distinctio 138.
legis veteris & nouæ discrimen 402.
legis & Euangelij discrimen 439.
legis pœna quas vtilitates affert, ex Platone 136.
leges datæ quomodò institutis non scriptis, quæ similiora sunt monitis quàm legibus, tanquàm vinculis quibusdam contineantur 133, 134.
leges diuinæ à successoribus Apostolorum in quem finem latæ 137.
leges de quibus ferẽdæ, & de quibus non 133.
leges humanæ non repugnantes rationi & honestati, amplectendæ 195.
leges Ecclesiasticę nonnunquàm remittendæ propter vtilitatem ecclesiæ 140.
legum ciuilium quanta vis esset ad efficiendum meliorem, quomodò à Platone explicatum sit, & quomodò hanc vim in legibus Ecclesiasticis ignorâsse Apostolos, valdè absurdũ sit dicere aut putare 148.
leges sine scripto datas esse ab Apostolis, conuincitur ex epist. Pauli 130.
leges sine scripto dandi quæ sit vtilitas, authore Lycurgo 139.
de legibus ferendis & quibus, quid Plato scripserit ex lumine naturali 482. 483.
de legibus peruetustis non facilè mutandis quid scripserit Plato 637.

sine

sine legibus ecclesiasticis gubernatas fuisse Ecclesias à S. apostolis, quàm absurdum sit cogitare. 129.
Legislatoris perfecti officiũ, quod Plato rectè scripsit magistra natura, quomodò in apostolis cernatur 134.
Liberum arbitrium quomodò cõcedat Philippus, & quomodò non 483.484.
cũ Libero arbitrio quomodò gratiam Dei coniungere soleat scriptura 408.409.410.
de Libero arbitrio quid Clemens scripserit, & quomodò ex eo non possit colligi ipsum tribuisse liberæ voluntati velle & perficere, sicut falsò calumniantur Magdeburg. 408.
de Libero arbitrio Philonis obseruatio, quandò scriptura totam potestatẽ electionis Deo & quandò homini tribuere videatur 411. 412.
Libido sine gula monstrum est 4.
Lingua omnibus nota, cur non in ecclesia admittenda 117.
linguæ vulgaris in ecclesia incommoda 118.
de Lingua omnibus nota in ecclesia vtenda dogma, non primùm inuenit Luterus, sed ante annos 500. & ampliùs dux Boëmorum. 117.
lingua omnibus nota vti in Ecclesia ad populum, non est licitum. 117.
lingua vulgari vtẽs repugnat Paulo, multasq; absurditates necessariò concessurus est 117.
lingua Gallica in Gallijs mulieres vtentes in libris S. & officijs, quid incommodi ecclesiæ attulerint. 117. 118.
lingua loqui in ecclesia quid sit, & quibus conueniat, & qui nunc teneant in ea locum interpretis. 118.
linguæ igneæ super apostolos quid prænotârint 262.
Libri hæreticorum comburendi. 64.504.
libri aperti & clausi super episcoporum capita, quidnam significent. 262.
Linus Rom. Pont. cur ab Ignatio dictus 203.

MAccabæorum liber tertius vtrùm canonicus sit, an non 41.
maccabæorum librũ 3. qui authores citent 40.
de Maccabæorum libri tertij argumento, & librorum trium collocatione 41.
Manichęi quarè negent plurima diuinarum scripturarum 629.
de Mariæ virginis ætate variæ opiniones 234.
mariæ virginis exequijs interfuêre apostoli 234.
Maritus non potest ordinari in sacerdotem, nisi vxoris consensus accedat 5.
Monarchiæ similitudo & imago quomodò sit in singulis ecclesijs siue familijs Domini, quibus singuli episcopi præsunt: tota verò & integra monarchia in vno episcopo Rom. 552.
Matrimonij sanctitas vndè existat, & ad quid adiuuet fideles coniuges 585.

matrimonij fidelium & infidelium discrimen 585.
matrimonium nō dissolui per fornicationem, probatur authoritate Patrum 562.563.
matrimonium non dissoluendum propter fornicationem 556.557. 558.
matrimonio quarè iuuenes maturè iungendi 379.
in Matrimonio duplex vnitas carnis 581.582.
matrimonia cur à iuuenibus maturè contrahenda 154.
matrimonia nō libidinis, sed posteritatis propagandæ causa, contrahenda 196.
Menstruatam non tangere, moralis decentiæ ac naturalis continentiæ esse, & non ad cæremoniam veteris legis pertinere 510.511.
Menstruatam non tangere, inter iustitias Decalogi retulit Ezech. 511.
Meritis apostolorū quomodò Clemens asscribat electionem dæmonum 478.
ad Ministerium sacrum dedicata, vetustate consumpta, comburenda, & cur 649.
Monarchiæ ecclesiasticæ quæ vtilitas & necessitas 552.
Monachi & monasterij nomen licèt in scriptura non sit, esse tamen rem verbo subiectam, & quomodò hæc nomina nata sint cum ipsa apostolica traditione vitæ communis 518.
Mortui quinam possint iuuari precibus 462.463.
Mortui quandò & quomodò meruerint, vt post hanc vitam iuuari possint precibus viuentium. 461.462.463. 464.
mortuis quomodò prosunt orationes sacerdotū, & quomodò populi 462.
pro Mortuis orare probatur ex Paulo 472.473. ex Tobia 473. ex Iuda Maccabæo 474.
pro Mortuis orare in Germania ante annos 800. receptum 471.472. apostoli constituerunt 471.
pro Mortuis orandum constitutio apostolica 466.473.
pro Mortuis non esse orandum quibusnam argumentis probent hæretici, eorúmque solutio 460. 461.
Mulieribus non conceditur in ecclesijs discendi causa interrogare, nedùm docere 529.

NIcena Synodus de Paschę observatione decretū qua formula ediderit 28.
Nuptiæ cur benedicantur in ecclesia 521.522.523.
nuptias qui vituperat tanquàm malas, Deum vituperat 17.

OBlationes quorum sint Deo odiosæ & execrabiles 423.
Opera bona ex fide sunt charismata & dona Dei 446.447.
opera legis Decalogi duobus modis considerantur 446.
opera fidei coniungenda, si non vacui & sine fructu in cognitione Dei constitui velimus 450.
opera quænam excludat Paulus à iustificatione, & quæ non 445.
ex Operibus legis secundùm spiritum ex fide iustificatur homo gratis 446.
Orationis in ecclesia quis sit fructus

ctus 255.
orationis exauditio sacerdotum per oblationes pro peccatis populi tradita secundùm scripturas 457. 458.
ad Orationis exauditionem requiritur probitas orantis 458.
orationes versùs Orientem cur faciendæ 252.
orationes vt exaudiantur quales esse debeant, & cur non exaudiantur 454. 455.
orandi dignitatem sacerdotũ quonàm retulerit Alexander, & in quo ea consistat 458.
orantes in sola fide non exaudiuntur 459.
Ordinatio Neophytorum quandò approbanda, & quando non. 139.
PAscha quomodò factum sit ex Hebraico, & quarè, & quid in eo Gregorius Nazianzenus notârit 165. 166.
paschа non vno die, & vno modo celebrantes, cur omnes Synodus Nicena excommunicauerit: canon verò apostolorum tantùm episcopum, presbyterum & diaconum deponi iubet, & laicos nõ excommunicat 29.
paschа vt in die resurrectionis oẽs vbiquè celebrarent, cur necessè fuit decerni in Synodo Nicena. 29.
paschа eo die & tempore apostolos celebrâsse, quo nunc ecclesia catholica celebrat, qui sint testes. 27.
paschа die Dominico celebrandum esse, decretum Victoris Pontif. 337.
paschalem obseruationem quomodò Epiphanius contra Aêrium defenderit 595.
Patriarcharum munus 325.
Paulum apostolum cur vocârint Lycaones Mercurium 163.
Peccatum quid sit 492.
peccata omnia non eodem modo puniuntur 491.
peccatis voluntarijs nulla relinquitur hostia 119.
à Peccatis mundamur duobus modis, aut per baptismum, aut per pœnitentiam 488.
peccantes voluntariè post illuminationem fidei, qui sint 405.
in Peccantes quomodò affecti esse debeamus 346.
Peccatores si se voluntariè emendare nolint, ad emendationem compellendi 223.
Persecutiones æquo animo ferendæ 205. 206.
Petrus vocatus à Clemente pater apostolorum 223.
petrus qua re meruerit, vt esset princeps vocatorum 222. 223.
petrus cur iusserit Clementi scribere epistolam ad Iacobum mortuum 210. 211. 212.
petrus quomodò post mottem adhuc in Sede Romana præsideat. 217. 218.
petrus quandò venerit Romam, quandiù ibi moratus, quandò & quarè discesserit 232. 233. 234. 235.
petrus quomodò fuerit primitiæ electionis Domini 221.
petrus Romæ prædicauit 234.
petrus negatione Christi non amisit apostolicam dignitatem 189.

petrus à petra dictus,& quarè 182.
petri sententia in Synodo Hierosolymitana quam authoritatem habuerit 180.
petri adiutores Linus & Cletus fuerunt,non successores 202.
petri nomen cur sit mutatum 183.
de Petri nomine proprio, & petræ translato 182.
petro immediatè successit in episcopatu Clemens, ab eóque ordinatus est sub eius mortem. 202.
Philadelphia complectitur tam inimicos quàm amicos 3.
Pietas ad omnia vtilis 536.
Pœnitentes recipiendos esse 98.
pœnitentia peccatorum qualis esse debeat ex Ezech. c.18.&33.490.
pœnitentia est opus quoddam, & non operum cessatio, vt falsò clamitant Magdeburgen. 451.
pœnitentiæ & satisfactionis post hanc vitam nullus est locus iuxta Cyprian.630.
pœnitentiæ fructus 417.418.
pœnitentiam agendi præscribi posse tempus, ex quibus locis scripturæ constet 23.
Pontifex princeps diœceseos 292.
pontifex Roman.est caput omnium episcoporum 283.
pontificis potestas quomodò contineatur in sexto canone concilij Niceni 282.283.
de Pontificis Rom. primatu testimonium Irenæi 339.
põtificis potestas est causa aliorum primâtum potestatis 282.
pontificem Rom.in vniuersum orbem tenere primatũ, esseq; successorem Petri, in concilio Florentino definitum est 268.
pontificem Rom. tanquam caput agnouit Polycrates 337.
pontificibus mandatum est confirmare fratres in fide 177.& seq.
Potestatibus seculi custodiam corporum commissam esse,ecclesiasticis corporum & animarum secundùm Apostolicam constitutionem 554.
πρεσβῦ quid significet 286.
Presbyterorũ munus in pupillos, viduas & plerosq; alios 154.
presbyteris curandum est, vt iuuenes tempestiuè matrimonia ineant 154.
Primitiæ in lege quarè non soluerentur ex fructibus primis trium annorum 221.
primitiæ electionis Domini quomodò fuerit Petrus 221.
primitiarum ratio non consistit in anticipatione temporis, sed in maturitate perfecta fructûs 222.
primatus Pontificis non negatus in concilio sexto Carthaginensi. 278.
primatus non tantùm in nouo testamento,sed etiam in vetere fuit 373.374.
primatum Pontificis Rom.agnouit Constantinus Imp. 331.
primatum Pont. Rom. agnoscunt Africani 275.
primatum Pont. Magd. cur tollendum putent 276.
pro Primatu Põt. Rom. testimonium Augustini,q totius Numidiæ legatus interfuit Synodo sextæ Carthaginensi 270.271.
de Primatu Pontificis nunquàm fuisse quæstionem ante concilium

um Florentinum 268.
de Primatu Pont. Rom. quid senserint Africani 276.
Prophetæ quid sit proprium 162.
prophetam verum dici cur Christo conueniat soli 162. 163.
prophetam dici pro Christo in epistola 3. Clementis, quàm ridiculè reprehenderint Magdeburgenses 162.
prophetia non solùm ad futurum, sed aliquandò quoq; ad præteritum pertinet 626.
Pudor duplex 487.
Purgatorium esse quomodò ex epistola Petri demonstretur 465. ex Zacharia 466. ex traditione vniuersalis ecclesiæ ibidèm.
purgatorium esse demonstratur ex epistola Pauli ad Corinth. 467. 468.

REs gestæ Pontificum quàm multæ nondùm sint vulgatæ, & quorum Pontificum 609.
Resurrectionem iam factam esse vndè probârint Hymenæus & Philetus 384.
pro Restitutione pulsi ante iudicium testimonium Cyrilli Alexandrini 307. 308. Isidori 308.
de Restitutione pulsi ante iudicium decretum vndè natum, & quàm vetus eius sanctio 306. 307.

SAcerdos non tantùm erit liberalis in pauperes suæ ecclesiæ, sed etiam in peregrinos. 3.
sacerdotis virga quidnam denotet, recuruaq; cur sit 257.
sacerdotis vita debet magis præponderare quàm vita Laicorum 7.
sacerdoti non concessum est quempiam verberare 60.
sacerdotes vxorati ante ordinationem reliquerũt vxores 5. 46. 57.
sacerdotes se ab omni concubitu cõtinere debent 2.
sacerdotum continentiam accusare, est eorum libidini patrocinari 8.
sacerdotibus quarè continẽtia præcepta 15.
sacerdotes qui lædit, tangit pupillam Domini 621.
sacerdotium cur commissum hominibus 191.
sacerdotium spirituale omnibus in lege præceptum 401. 403.
sacerdotij sui quomodò Christus sit non minister tantùm, sed minister & Dominus: sacerdotes verò noui testamenti, eiusdem sacerdotij ministri tantùm 400.
sacerdotij noui testamenti non est author Petrus, sed Christus 402.
sacerdotium externum & visibile qui negant, scripturam negant. 400.
sacerdotium externum in nouo testamento vndè colligant Magdeburgenses esse abrogatum. 400.
de Sacerdotio & sacrificio error Luteranorum vndè ortus 404.
Sacrificium externum in ecclesia esse vndè colligatur 390.
sacrificium offerendum pro mortuis vndè eliciatur 123.
sacrificium pro viuis & defunctis vndè probetur 121.
sacrificium pro mortuorum peccatis offerendum 474. 475. 476.

de Sacrificio disputans Paulus in epistola ad Hebræos, quomodò distinxerit oblatum ab oblatione, siue sacrificatum ab immolatione: & modum oblationis, ab oblatione: & quomodò ex ignoratione harum distinctionum, ortus sit error hæreticorum 404.405.
sacrificia veteris testamenti abrogat Paulus ad Hebræos 10. & non sacrificia noui testamenti, vt falsò nugantur Magdeburgenses 118. 119.
Sancti & iusti differentia 3.
sanctorum vita cælestis quæ sit, & quid agant sancti, ex Athanasio. 594.
sanctorum memoria cur in ecclesia celebranda, & ad quid hoc vtile sit 593.
Satisfactio Christi pro nobis, quomodò intelligenda sit 420.
satisfactio pœnitentialis non minuit satisfactionem Christi 420.
satisfactio cum pœnitentia, quomodò in Corinthio illo incesto ostensa sit 416.
satisfactio Dauid, Nmiuitarum, & Adæ cum pœnitentia 418.
satisfactio cum pœnitentia in ijs, qui ad Ioannem veniebant 418.
satisfactio non vitiat doctrinam de pœnitentia, vt falsò obijciunt Magdeb. 419.
satisfactionis verbum in scripturis ostenditur, contra Luterum quid negat 417.
satisfactionem cum pœnitentia cõiungendam, probatur ex scripturis 416.
Symboli professio, toti ecclesiæ ad salutem necessaria 28.
Synodi, Canonum Apostolorum sunt custodes, non authores 87.
Scriptura eodem spiritu interpretanda, quo scripta 421.422.
scriptura ità interpretanda est, vt lex Euangelio, & Euangelium legi consonet 313.
scriptura omnis habet sensum spiritualem, sed non omnis sensum historicum 209.
scriptura vtitur interdùm nomine translato pro proprio 182.
scriptura veteris & noui testamenti quo ordine legatur in ecclesia, & quarè 597.598.599.600.
scriptura cur non sit interpretanda secundùm propriam intelligentiam 397.
scriptura secundùm traditionem Patrum, & non secundùm proprij ingenij intelligentiã, legẽda 359.
in Scripturæ interpretatione interdùm vtimur nominibus secundùm vulgi consuetudinẽ & opinionem 164.
de Scripturæ sensu controuersia, quomodò dirimenda 505.
scripturam sacram intellectu non difficilem affirmant Luterani, indeq; manat, quòd apud ipsos, nulla habita prorsùs discretione personarum, omnes prædicandi officium sibi assumant 117.
scripturam sacram cur non velit Deus omnibus patére 117.
scripturam rectè interpretatam, esse certissimam regulam 360.
in Scriptura verba quidnam denotent, efficiantq; 313.
in Scriptura intellectu difficilia cur

cur tradantur 209.
in Scripturarum interpretatione amplectenda regula Irenæi 398.
pro Scripturarum interpretatione regula firma à Clemente tradita. 395. 396.
ſcripturarum interpretatio vndè petenda 394.
ſcripturas rectè interpretandi regulam eſſe perneceſſariam, non diſcedere à ſenſu apoſtolicæ traditionis 151.
Sedes in ſcriptura quid ſignificet. 182. 183.
Sectæ in veteri teſtamento vndè ortæ 396.
Simoniaci deponendi 66.
Sponſiones quibus moleſtijs expoſitæ 31.
TEſtamentū nouum quomodò Auguſtinus probauit cōtra Fauſtum, ſcriptum eſſe ab Apoſtolis, & non eſſe corruptum: ſic nos epiſtolas Pontificum apoſtolicorum ab ipſis ſcriptas & nō corruptas, probamus. 626. 627. 628.
teſtamentum vetus & nouum quomodò differant, ex Auguſtino. 402.
Teſtimonium Synodi, non eſt teſtimonium vnius, ſed multorum. 62.
teſtimonium ab ijs exigendū, quorum fides non vacillat 145.
teſtimonium vnius non facit fidem. 62.
Teſtium genus duplex 626. 630.
Theodoſij epiſtola ad Ioannē Chryſoſtomum iam mortuum 216.
Traditio, certiſsima regula interpretandarum ſcripturarum 398.
traditio eccleſiæ plus authoritatis tribuit libris, quàm titulus certi authoris 616.
traditionem apoſtolicam quarè negent Luterani 262.
traditiones aliæ ex præcepto, aliæ ex voluntate ſuſcipiuntur 93.
traditiones hominum quęnam ſint. 397.
traditiones non aduerſantur libertati euangelicæ magis, quàm Decalogus 481.
traditiones apoſtolicæ diuinæ ſunt, non humanæ 6.
traditiones apoſtolorum omnes diuinas eſſe 5
traditiones canonum Apoſtolorum ſine ſcripto ſancitas, cur neceſsè fuit literis mandari 43.
contra Traditiones argumenta diſcutiuntur 480.
traditiones humanas vocant hæretici, quicquid non eſt ſcriptum expreſsè in nouo & veteri teſtamento 479.
traditiones ſine ſcripto qui negant, verbum DEI negant. 228.
pro Traditionibus ſcripturæ 479.
Tranſſubſtantiatio in Euchariſtia. 237. 238. 242.
VAniloquia profana, quæ & qualia ſint, & quarè in eccleſia noſtra non tradantur 384.
Vaſa ſacra in vſus profanos non aſſumenda 22.
vaſa ſacra non niſi à ſacratis tangenda 309. ea tangentium pœna. 310.
vaſa ſacra à laicis nō tangenda. 528.
Verbum veritatis quínam rectè tractent 383.

verbum veritatis rectè tractandi certissima regula 384.
Veritatis viam quinam blasphement 391.392.
Viduis Deo vouentibus castitatem non licet posteà nubere 574. 575.
viduis post votum castitatis cur nõ liceat nubere 380.
de Viduis castitatem vouentibus, testimonium Cypriani 380. Gelasij 381.
Virga sacerdotis quidnam denotet, recuruaq; cur sit 257.
Vnctionis sacræ quæ in baptismo fit, qui ex sanctis & antiquis patribus meminerint, & de theoria siue mystica interpretatione eius 239.
vnctionem mysticam olei non adhiberi ab hæreticis ad baptismũ, quàm benè cum eorum falso dogmate de sola fide, conueniat. 239.
in Vnctione mystica nihil refert, siue pars aliqua siue totum corpus vngatur 240.
Vniuersalem Papam quarè noluerit se appellari Greg. & tamen esse se vniuersalem significauerit. 272.
Voluntas quomodò instrumentum liberum sit, operans per motionem gratiæ bonum, secundùm virtutẽ propriam more instrumenti 412.413.
voluntatis nostræ conatus duplex, secundùm gratiam, & secundùm potentiam 409.
voluntatem à se non posse eligere bonum, sed potiùs à Deo ad id eligendum adduci 411.
Voluptates carnis vehementiores sunt, quàm impetus iræ 4.
in Voluptatibus cohibendis opùs patientiæ virtute 4.

ZEphyrini epistolæ quo tempore scriptæ 84.
in Zephyrini epistola, quod hæretici reprehendunt tanquàm falsum, Christũ præcepisse Apostolis, vt 70. discipulos in adiumentum eligerent, quomodò intelligendum sit 67.
Zephyrini epistolas antiquiores scriptis Hieronymi esse, ex quo colligendum 83.

FINIS.

SVMMAE

SVMMAE CAPITVM HVIVS OPERIS.

PRIMI LIBRI.

CAP. I. Responsio ad ea, quæ Magdeburgenses Centuriatores in procœmio accusationis Canonum Apostolorum in eos obijciunt: & defensio Canonis xvij. de secundis nuptijs ordinando Clerico prohibitis, & explanatio loci Pauli ad Titum de continentia sacerdotum, collatis locis scripturæ, & examinata proprietate & consuetudine verbi continentiæ in scripturis. fol. 1.

CAP. II. Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodò hic Canon interpres sit loci Pauli de cælibatu sacerdotum & diaconorum. item interpretatio loci Pauli de potestate mulierem sororem circunducendi, ex proprietate verborum, & collatione alterius loci Pauli, & authoritate veterum. fol. 8.

CAP. III. Defensio Canonis Apostolorum 48. de quadragesimæ ieiunio, & quartæ, ac sextæ feriæ. Et quomodò Dominus noster, & Apostoli eius, & Sancti Prophetæ ieiunia indixerunt: & ieiunia indicta seruat ecclesia per vniuersum mundum. Et quomodò conuincatur, non pertinere ad delectum ciborum, quo Catholici vtuntur, id quod Paulus scripsit, nemo vos iudicet in cibo & potu, &c. & quid in historia Salisburgẽsium Archiepiscoporum pro religione indicendi ieiunia legatur. fol. 11.

CAP. IIII. Defensio Canonum Apostolorum de nuptijs, quos Magdeburgenses dicunt repugnare inter se: & de interpretatione Canonis 5. ex vi verborum, & collatione scripturæ Pauli: & quomodò conuincantur Magdeburgenses ignorare, quæ sint & dicantur pugnantia. item defensio aliorum duorum Canonum de ieiunio, quos falsò tradunt pugnare inter se. fol. 14.

CAP. V. Defensio Canonum, qui eos excommunicant, quos Magdeburg. volunt non esse excommunicandos: & quomodò conuincantur errare in eo, & facere Apostolum sibi repugnantem: & quomodò non sint leuia, vt Magdeburgen. falsò putant, quæ in Canonibus Apostolorum pœna excommunicationis sancita sunt, vt illud, non abstinere à sanguine, & suffocato. item ieiunare die Dominico, & die sabbati in ecclesia Orientis, & non ieiunare quadragesima, & vasa sacra ad pfanos vsus adhibere. fol. 18.

CAP. VI. Defensio Canonis Apostolorum tempus præscribentis agenti pœnitentiã, & de exemplis in scriptura sanctã, eiusmodi præscriptionis temporum ad agendum pœnitentiam. Et cur Episcopus, presbyter, & diaconus pro crimine deponãtur tantùm, & non excommunicentur: &

de antiquis patribus, qui hunc Canonem de deponendis clericis, & nõ excommunicandis, secuti sunt. fol. 23.

CAP. VII. Defensio Canonis de celebratione paschæ ex Apostolica traditiõe profecti, & quid de hoc festo Synodus Nicena decreuerit: & quẽadmodùm non solùm sine scripto traditus sit hic Canon à sanctis Apostolis, sed etiam per Epistolam Pauli ad Colosſ. insinuatus. & de Audianis pascha cum Iudæis celebrantibus, & constitutionem Apostolorum de celebratione paschæ malè interpretantibus. fol. 26.

CAP. VIII. Defensio Canonis prohibentis fieri Clericos fideiussores: & quid beatus Cyprianus de Clericis tutoribus, vel curatoribus scripserit. item Canon Synodi Nicenæ, nè Clerici sponsiones pro vllo faciant: & quid scholijs Græcorum notatum sit in hoc Canone de duplici significatione verbi ἐγγυᾶσθαι, quod spondere significat. fol. 29.

CAP. IX. Defensio Canonis Apostolorum, qui iubet, vt Episcopus non faciat extra Diœcesim suam ordinationes Clericorum: & demonstratio ex scriptura, quòd essent tempore Apostolorum termini Diœcesum assignati Episcopis, qui tunc erant: & de qua ordinatione loquatur Canon Apostolorum: & de qua beatus Cyprianus, quod quidem Magdeb. non distinxerunt. fol. 32.

CAP. X. Defensio Canonis Apostolorum iubentis bis singulis annis concilia celebrare: & quæ sint testimonia, esse hunc Apostolicum Canonẽ, & quæ item ratio, & de necessitate, & vtilitate habẽdi huiusmodi Synodos singulis annis secundùm rationem, & scripturam, & priscam consuetudinem. fol. 34.

CAP. XI. Responsio ad ea, quæ à quibusdam obijci, vel potiùs quæri solent in extremo Canone Apostolorum de euangelio Ioannis, vtrùm ante mortem Clemẽtis, immò B. Petri, scriptum sit. & quomodò intelligendũ, quod est in Canone Apost. 19. penitùs à communione abscindatur, vt Simon Magus à me Petro. item de tertio lib. Maccab. & de lib. Actorũ Apost. vbì & quomodò à Clem. Rom. inter lib. Canonicos relatus sit. fol. 36.

CAP. XII. Responsio ad id quod Magd. obijciunt, reperiri Canones Apost. in Concilio Niceno, & Antiocheno, & Chalcedonensi: & quomodò hoc ipsum authoritatem Canonum Apostolorum magìs confirmet. & de 16. capitulis Epistolæ Innocentij primi, collatis canonibus apostolorũ, vndè illa ducta sunt, idq; Nicena Synodo in qbusdã ex his capit. testãte. fo. 42.

CAP. XIII. Quomodò, & qua forma, quibúsve nominibus Canones apostolorum in decretis sanctorum patrum, & veterum Conciliorum citari soleant. Ac primùm de Nicena Synodo, quos Canones apostolorum citet, ità vt negari non possit, quin eos citet. fol. 47.

CAP. XIIII. De Canonibus apostolorum renouatis, & interdùm citatis in Antiochena Synodo, & vndè id constet. item quomodò & vbì Synodus Ephesina Canones apostolorum citauerit, nomine apostolorũ. præterea

terea de Canonibus apostolorũ citatis in Synodo Chalcedonẽsi, Gangrensi, & Carthaginensi 2. & 5. & in Synodo Africana. Rursùs de Canonibus citatis nomine apostolorum in synodo Nicena 2. & in 8. Constantinopolitana post illam priorem 8. itẽ in Synodo Romana sub Gregorio 7. & in Synodo Triburiensi, ac postremò in Tridentina. fol. 53.

CAP. XV. De testimonio, quod sexta Synodus canonibus apostolorum in tertio canone tribuit, secundum confessionem Magd. & quomodò illud eludant ridiculè, & responsio ad id, quod ex Leone 9. obijciunt, & de 50. capitulis, quæ ab eo feruntur approbata, & de libro apocrypho canonum apostolorum apud Gelasium: & de canonibus apostolorum à beato Gelasio in epistolis & decretis suis citatis. item de beato Isidoro, quid ille de canonibus apostolorũ senserit, & qd de eo respõdendũ sit Magd. fol. 62.

CAP. XVI. De 70. sententijs apostolorum in epistola Zephyrini, vbi & quandò sint à Sanctis apostolis sancitæ, & qui vsus & officium earum, & responsio ad ea quæ Magdeburg. in epistolã Zephyrini obijciunt, & in sententias istas 70. de quibus in epistola Zephyrini scriptum est. fol. 68.

CAP. XVII. Responsio ad ea, quę in epistolam Zephyrini obijciũtur: ac primùm de genere sermonis, deindè de non cohærentibus, posteà de testimonijs scripturæ temerè citatis, & de ratiocinationibus ineptè cõfectis, deindè de manifestè falsis. fol. 73.

CAP. XVIII. Responsio ad alia crimina, quæ adhuc in epistolas beati Zephyrini Centuriatores obijciunt, quę ad historiam illorum temporum pertinent, in quibus errâsse manifestè conuincuntur, & quomodò Demetrius Alexandriæ Episcopus, ex apostolorum traditione, cuius testis est Synodus Nicena, cognoscere potuit principatum Episcopi Romani. Item responsio de forma gubernationis ecclesiasticę ex Patriarchis vel primatibus, & Episcopis, quam tempore Zephyrini fuisse negant: & de tempore, quo datæ sunt literæ, & item responsio ad ea quæ secundùm analogiam fidei se aiunt reprehendere: & de Eusebio, & Hieronymo, & alijs, quos obijciunt, nõ vidisse Epistolas Zephyrini, & de cap. Si Romanorum. distin. 19. quod in epistolam Zephyrini, immò in epistolas omnium veterum pontificum obiecerunt. fol. 78.

CAP. XIX. Quomodò ipsa epistola Zephyrini conuincat, antiquiores has epistolas Hieronymi ætate, id est, ante annos mille ducentos, & amplius scriptas esse, & quomodò in his epistolis tantę antiquitatis canon apost. 74. citetur. fol. 83.

CAP. XX. Quomodò liceat 70. sententias apostolorum, quas Zephyrinus dixit, redigere ad numerum 85. canonum exemplo Synodi Nicenæ, quæ canonem 5. vnam sententiam dixit duobus canonibus apost. contentam. & demonstratio huius rei multis exemplis. fol. 85.

CAP XXI. Testimonia alia multa antiquorum de canonibus Apostolorum: Iustiniani Imperatoris, id est, ecclesię Catholicę illius temporis, Basilij,

Basilij, Clementis Romani, Eusebij Alexandrini, Petri Alexandrini, Hieronymi, Epiphanij, Anastasij Antiocheni, Cyrilli Alexandrini, Ioannis Damasceni, Tarasij Constant. beati Ignatij, Augustini. Item testimonia authorum, qui Canones Græcè composuerunt, & qui Latinè, & veterum Imperatorum catholicorum, qui eos religiosissimè seruârunt: prætereà Photij Constant. Bonifacij Apostoli Germaniæ, Dionysij Areopagitæ. Postremò beati Petri, & de Canone Apostolorum non ieiunandi sabbato, & Dominico. fol. 86.

CAP. XXII. Testimonium veterum Pontificum Apostolicorũ, sententias canonum apostolorum frequenter citantiũ, & quibus in locis Anacleti, Alexandri, Eleutherij, Sixti, Marcelli, Eusebij, Iulij, collatis sententijs citatis cum ipsis canonibus. fol. 99.

CAP. XXIII. Quomodò ex canonibus Apostolorum manârint posteà accessiones legum ecclesiasticarum, velutì supplementa canonum Apostolorum, & exempla huius rei tum in epistolis pontificum Apostolicorum, tum in Concilio Niceno. Item testimonia alia plura de canonibus Apostolorum in epistolis pontificum citatis Innocentij primi, Leonis Magni, Aniceti, Calixti, Lucij, Eutychiani, Damasi, Nicolai primi, Leonis 4. Ioannis 8. Cælestini, Anteri. fol. 109.

CAP. XXIIII. De canonibus Apostolorum, quos Magdeburgenses se reperisse gloriantur, cuiusmodi sint, & de exemplis similium canonum: & quid ipsi Magdeburgẽses addiderint in summis canonum, siue rubricis, quas vocant, à se appositis secundùm suam disciplinam, vt de lingua vulgari, & non ignota, vtenda ad populum: & cõfutatio huius erroris ex ipso Paulo ducta: item de abrogatis sacrificijs, seu de Missa quomodò conuincantur Magd. addidisse hoc, & de administratione cœnæ Dominicæ, quid etiam ibì addiderint, & quomodò addidisse conuincantur. fol. 115.

CAP. XXV. De quibusdam canonibus Apostolicis Synodi Antiochenæ Apostolorum, repertis in Bibliotheca Origenis à Pamphilo martyre: & de canone Apostolico imaginum Saluatoris & sanctorum, & de canone de ciborum delectu, & de testimonio Innocentij primi, quòd apostoli Synodum Antiochiæ celebrârint. fol. 123.

CAP. XXVI. Quæ ratio necessaria fortiùs multis testimonijs canones Apostolorum defendat, & de comparatione statûs ecclesiæ cum naui, & legum ecclesiasticarum cum legibus naualibus, & quibus in locis de legibus ecclesiasticis Apostolorũ Paulus significauerit: & quid contra omnẽ rationem neget, qui Apostolorum canones negat. fol. 128.

CAP. XXVII. Quanta veneratione digna sit antiquitas legum ecclesiasticarum, & de necessitate earum, & de primis ecclesię legislatoribus, & de nominibus canonum, quæ eorum vim & vsum declarant. & quomodò quæ Plato diuinè de officio perfecti legislatoris scripsit, sancti Apostoli spiritu sancto docente intellexerũt, & seruauerunt, & de ijs, q̃ in libris Clementis

mentis de constitutionibus apostolorum continẽtur, cum ijs collatis, quæ Paulus in epistola ad Colossenses notauit, & distinxit, & quæ testimonia scripturę sint, disposuisse apostolos ecclesiastica legibus ecclesiasticis, id est, canonibus. fol. 131.

CAP. XXVIII. De Synodis, quæ ad exemplum apostolorum canones ediderunt, & de apostolorum canonibus in capita 50. cum canonibus Synodorum, ante annos mille à quodam Constantino relatis. item quibus rationibus cõstet, gubernationem ecclesiarum ecclesiasticis legibus apostolos constituisse. Et cur apostoli canones sine scripto tradiderunt, & de dispensationibus canonum apostolorũ, & quomodò iustæ ab iniustis distinguantur, & quid de ea re Eutychianus Pont. & Igmarus Rhem. scripserint. fol. 137.

CAP. XXIX. Quomodò ex eo, quod Magdeburgenses in prima Centuria confitentur, & quod Paulus ad Corinthios scripsit, conuincatur, leges ecclesiasticas ordinis ac decori, datas esse ab apostolis. itẽ singulatim de quibusdam canonibus apostolorum, quos ex loco apostoli ad Corinthios necessariò concluditur, ab apostolis traditos esse, & vndè nati sint canones isti, & quis eorum finis & vsus. rursùs singulatim de alijs canonibus apostolorum pertinẽtibus ad locum apostoli in epistola ad Corinthios de mysterio sacræ Eucharistiæ, ritè celebrando, & quid in eo Corinthij peccarẽt, authore Cyrillo, & quomodò id Paulus, & canon apostolorum correxerit. Cur apostoli omnes canones ecclesiasticos, quos posteà Synodi consecutæ, tanquàm ecclesiæ necessarios, ediderunt, non composuerũt. & de exemplo Platonis rationi consentaneo, & quorsùm spectent leges ecclesiasticæ instàr legum ciuilium, & quid de eis diuinus Plato scripserit, & quomodò qui canones apostolorum negare audent, plus Platoni, id est, rationi naturali, quàm apostolis ab spiritu sancto eruditis, tribuãt. fol. 143.

SVMMAE CAPITVM SECVNDI LIBRI.

CAP. I. De similitudine, quam Magd. in epistolas pontificum apostolicorum obijciunt, styli, argumẽti, & materiæ: & de charactere epistolæ primæ Clementis, collato cũ charactere librorum eiusdẽ Clementis de constitutionibus apostolorũ. fol. 153.

CAP. II. De ineleganti sermone, qui contra epistolas obijcitur, & de simili vitio sermonis Pauli à magnis authoribus notato, & de vocabulis, quæ Magd. reprehendunt. item de quibusdam veteribus rudi sermone delectatis, alioquì eruditis in studijs humanitatis, & de vocabulis vulgaribus, quibus vsus est Clemens scriptor elegantissimus. fol. 156.

CAP. III. Responsio ad reprehensionem interpretationis in epistola

Anacleti, Cephas, id est, caput: de consuetudine scripturarum in mutandis obscuris verbis in clariora secundùm vsum vulgi, & de consuetudine ecclesiastica, & antiquissima similis interpretationis in vocabulo Pascha, ex obseruatiõe Gregorij Naz. & quomodò Dionysius Areop. & Optatus Afer similiter interpretati sunt Cephas, & de simili interpretatione aliorũ verborum apud magnos & antiquos authores. fol.164.

CAP. IIII. Responsio ex scripturis sanctis ad repræhensionem interpretationis, Super hanc petram, id est, super Petrum, vel sedem Apostolicam, & de interpretatione illius loci, Tu autem conuersus, confirma fratres tuos: & de exemplo Petri pro firmandis fratribus in fide, in epistola ad Galatas: & quomodò Paulus fidem Euangelij, quod prædicabat, cum fide Petri contulit ad firmandum fidem suam: & de traditione apostolica conferendi fidem cum Pontifice Romano per Synodicas literas ad eum, & de Patriarchis, qui hoc fecerunt ad confirmandam fidem suam. fol.169.

CAP. V. De alio exemplo Petri ad firmandum in fide fratres in actibus Apostolorum c.15. & quomodò Iacobus fidem suam firmauerit sentẽtia beati Petri, & quomodò non Simeon legendum est ibi in Actibus Apostolorum, vt Chrysostomus & Græci legunt, sed Simon, vt Latini, meliora exemplaria Græca secuti: & collatio illius loci Actuum, cum Clemente Romano in libro 6. de constitutionibus apost. & quid Tertullianus de Petri sentẽtia in illa Synodo Hierosolymitana scripserit, & quomodò omnia concilia imitata semper fuerint illam formã firmandi sua decreta. fol.177.

CAP. VI. Quomodò ex locis scripturæ sanctæ de cõfirmandis fratribus in fide per Petrum, cõcludatur, super Petrum ædificatam esse ecclesiam: & quomodò qui Petrus propriè vocatus est, idem quoq; Petra translatè secundùm consuetudinem scripturæ dictus est, & de cõparatione promissionis factæ Abrahæ, cũ promissiõe facta Petro: & de testimonijs veterum patrum Græcorum, & Latinorũ, qui sic interpretati sunt, Super hanc petram, id est, super Petrum, Tertullianus, Cyprianus, Athanasius, Ambrosius, Hilarius, Eusebius Alexandr. Hippolytus, Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Theophanes Cerameus, Basilius, Chrysostomus & alij. fol.182.

CAP. VII. Quomodò Anacletus non scripserit, Super hanc petram, id est, super ecclesiam Romanam, vt Magdeburgenses finxerũt: & quomodò, ex eo quòd ecclesia catholica ædificata est super Petrum, necessariò sequatur, ecclesiam Rom. cui præest successor Petri, esse principem omnium ecclesiarum: & quomodò non credit vnam ecclesiam catholicam iuxta Symbolum, qui non credit vnam determinatè: vnam rursùs determinatè non credere, qui caput eius pontificem non credit. fol.192.

CAP. VIII. Responsio ad aliam repræhẽsionem allegationis scripturæ ex Genesi tanquàm violenta, vbi redarguũtur Magdeburgenses de mẽdacio & ignorantia, & explanatio loci sapientissimè & accommodatissimè

mè allegati. Item responsio ad aliam reprehensionem argumentationis in epistola Clementis quarta, & in epistola Telesphori. vbi etiam redarguuntur Magdeb. de ignorantia, & malitia. fol. 194.

CAP. IX. Quomodò quod Eleutherius ad Episcopos Galliæ scripsit, commisisse eis ecclesiam vniuersalem, quia non intellexerunt Magd. falsò existimârunt primatui ecclesiæ Rom. repugnare, & quomodò intelligendum sit, ex ipso Eleutherio intelligi & ex ijs, quæ Grego. Naz. de S. Athanasio & Cypriano in eorum epitaphijs scripsit, & ex epistola Ioannis Hierosolymitani Patriarchæ ad Theophilum Alexand. & ex Sidonij Apollinaris sensu de inscriptione epistolæ Clem. ad Iacobum. fol. 197.

CAP. X. Responsio ad id, quod obijciunt, quomodò Anacletus citet literas Clementis, cùm sit Anacletus à Petro ordinatus, teste Irenæo, & Eusebio, & quemadmodùm intelligendum sit, quod tam variè de successione Clementis, à varijs scriptum est, vt alij secundum post Petrum numerent, alij tertium, alij quartum, & de Lini morte viuente Petro: & quarè à quibusdã antiquis authoribus prætermissus est Anacletus in describenda successione Pontificum. fol. 201.

CAP. XI. Responsio de formulis citationum, quas obijciunt, Hæc ab antiquis, hæc ab apostolis, hæc à sanctis Patribus accepimus, quasi longo post apostolos tempore illi pontifices scripserint: & quomodò Centuriatores non intellexerint, quos illi antiquos, neque quos Patres, neque quarè Patres vocauerint. fol. 204.

CAP. XII. Responsio ad id, quod obijciunt ad probandum falsas esse epistolas, quia non scribant de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopi, & cura gregis: non refutent dogmata hæreticorum, non scribant consolationes martyrum: & quomodò apertè mentiti sunt Magdeburgenses, subiectis exemplis demonstratur. fol. 205.

CAP. XIII. Responsio ad ea, quæ dicunt aliena esse ab historica veritate, ac primùm ad id, quod obijcitur de morte Iacobi ante mortem Petri: & quomodò Clemens epistolam transfiguarauerit in personã mortui, & quæ causa & vtilitas huiusmodi transfigurationis personę, & quomodò sit vsitata in scripturis sanctis, & in magnis & antiquis authoribus, & quomodò inducere, apostolos iam mortuos loquentes in libris de constitutionibus Apost. quos Clemens in persona eorum scripsit, simile sit, vt scribere ad mortuum: & quomodò vtrunq; ad imitationem personæ pertineat, & de exemplo antiquo scribendi ad mortuum: item quomodò Clemens Iacobum vocauerit Episcopum Episcoporũ, & regentẽ oẽs ecclesias. fol. 208.

CAP. XIIII. Responsio ad illud in epistola Clemẽtis, quomodò Petrus dictus sit primitiæ electionis Domini, cùm priùs Andreas ad Christũ venerit, & in quo consistat ratio primitiarum secũdùm scripturam, & de excellentia fidei Petro reuelatæ: & quomodò propter excellentiam fidei meruit fieri primitiæ electionis Apostolorum: & quomodò in eadem epi-

ſtola Clementis dictus quoquè ſit idem Clemens primitiæ gentium, cùm priùs fuiſſet conuerſus Cornelius Centurio. Item reſponſio de nota infamiæ, quomodò non tantùm ciuilis, ſed canonica pœna etiam ſit, & de tradendo curiæ ſeculari. fol.220.

CAP. XV. Reſponſio ad illud, quod obijcitur ex epiſtola Clementis, quòd Petrus potuerit integrè ſeruare præceptum, & quomodò nō hoc intellexerūt Magdeburgenſes: item reſponſio ad illud, cur Paulus in epiſtola ad Philippenſes non appellauerit Clementem Pontificem Romanum, ſicut appellauit cooperarium. Item ad illud, cur beatus Petrus in epiſto. 2. paulò ante mortē ſcripta, non meminit Clementis ſucceſſoris ſui. fol.225.

CAP. XVI. Deindè ad illud, cur Petrus 1. cap. 5. de gradibus Epiſcoporū non meminit, ſed tantùm presbyteros nominauit, & quomodò de gradibus Epiſcoporum per traditiōem ſine ſcripto acceperit eccleſia, & quomodò id per ſcripturam probetur: & de loco Epiſtolæ Pauli ad Titū, Conſtitue presbyteros per ciuitates, ſicut conſtitui tibi, & quomodò Clemens potuerit videre Hieroſolymis cum Iacobo diſcipulos, qui habebāt omnia communia. fol.228.

CAP. XVII. Reſponſio ad ea, quæ obijciuntur de oleo ſacro, & de myſtica vnctione eorum, qui baptizantur, & qui authores Iuſtino, quem Magdeburgenſes requirebāt, antiquiores de his meminerint, & de trāſſubſtantiatione, quam in Iuſtino falſa interpretatione eludunt Centuriatores contra rationem omnis philoſophiæ diuinæ & humanæ. fol.237.

CAP. XVIII. De apoſtolica traditione myſticæ vnctionis baptizatorum, quæ confirmatio dicitur, & de figura eius in vetere teſtamento, authore Cyrillo Hieroſolymitano, & quid de eo Ioannes in epiſtola canonica dixerit, & Eſaias prophetauerit, ex eodem Cyrillo authore: & cur Satanas perſuaſerit Luteranis negare hoc ſacramentum, & quid hoc ipſum ſacramentum operetur, & de locis apoſtoli ad hoc ſacramentum pertinentibus: & quomodò eos, qui hoc ſacramentum acceperunt, variè appellet idem apoſtolus, vnctos, ſignatos, cōfirmatos, perfectos: Item demonſtratio ex prophetia Eſaiæ, quòd ſcripturam neceſſariò neget, qui hoc ſacramentum negat. fol.240.

CAP. XIX. De conſecratione eccleſiarum ad orationem, & ſacra operanda, ex Paulo & euangelio & Eſaia, & quomodò qui conſecrationem eccleſiarum negat, idem ſcripturas negare cogatur. Item quomodò id ipſum ex libro 2. Clementis de conſtitutionibus apoſt. probetur ſecundùm conſuetudinem ſcripturæ ſanctæ ex nominibus templi, quæ in teſtimoniū cōſecrationis factæ vſque in hodiernum diem ſeruantur. fol.247.

CAP. XX. Quomodò conſecratio eccleſiæ neceſſariò demonſtretur ex prophetia Aggæi collatis conſequentibus, & ex ijs, quæ Salomon dixit in conſecratione templi, & quid ſanctus Maximus de eccleſijs dicat, & de ritu multiplici conſecrandi domos Dei ex Iuone Epiſcopo Carnotenſi. fol.253

CAP

CAP. XXI. De impositione libri aperti euangeliorum super caput eius, qui ordinatur Episcopus, quam Magdeb. accusant, qui authores Apostolici meminerũt: & quid in ænigmate significet authore Dionysio, & quomodò ipsa significatio, ac theoria satis declaret Apostolicæ traditionis esse hunc ritum, & quomodò naturæ & scripturæ repugnet, qui eum negat. & quomodò Luterani sint contentiosi, dum consuetudines ecclesiæ negant. & quid hoc verbum contentiosi, significet ex Philonis obseruatione, itẽ quando Apostoli ordinati sunt Episcopi, & quid in eorum ordinatione fuerit loco libri Euangeliorum aperti, super caput eorum impositi. fol. 259.

SVMMAE CAPITVM TERTII LIBRI.

CAP. I. Responsio ad id, quod obijcitur contra decretum de appellationibus ad Sedem Apostolicam, quemadmodùm illi seculo Pontificum Apostolicorum, & veritati, quod Magdeburgenses negant, cõgrueret: & quomodò de falsitate redarguatur, quod ijdem finxerunt, refutatum esse Primatum Pont. Rom. in Synodo Carthaginensi. Quomodò intelligendum sit, quod est in Synodo Carthaginen. nè Episcopus primæ Sedis appelletur vniuersalis, & quarè Africani decretum de appellationibus recipere nolebant, quanuis primatum concederent. fol. 265.

CAP. II. Responsio ad id, quod Magdeburgenses in V. Centuria obiecerunt de Zosimo Pontifice, quòd non citãsset consuetudinem de summa potestate Pontificis, & quomodò redarguantur de falsitate. Rursũs quemadmodùm Patres Africani Primatum Pontificis Romani agnoscerent, & de decreto de appellationibus, in concilio Carthaginensi tertio recepto, & de canone 92. concilij Africani, quem Magdeburgenses obijciunt, & quomodò canon conc. Carthagineñ 3. conuincat, non esse illum accipiendum, vt à Magdeburgensibus contra Decretum de appellationibus accipitur. Quid interfit inter Luteranos non recipientes decretum de appellationibus, & Patres concilij 6. Carthagineñ. Item de actis Synodi Nicenæ diligenter perscriptis: & de iudicialibus decretis ad ea pertinentibus: & quomodò indè sumpti sunt canones Niceni à Iulio Pontifice relati, & duo illi canones Sardicensis concilij in concilio Cartha. ex Niceno recitati. fol. 273.

CAP. III. De sexto canone concilij Niceni, & quemadmodùm in eo summa potestas Pontificis necessariò contineatur, & Apostolicum ius ecclesiasticæ prouocationis ad eum: & quomodò ex 34. canone apostolorum, & ex epistola 3. sancti Anacleti canon ortum duxerit, & de interpretatione euidenti eiusdem canonis sexti, & quid verbum πρωτῆον in eodem canone sexto significet contra patronum Molinei. Item responsio ad id, quòd in 4.

Centuria obijciunt Magdeburgenſes, diſſentire inter ſe, qui authoritatem Primatûs Pontifi. ad conſuetudinem referunt, & qui ad Chriſtum: & quæ iſta conſuetudo ſit intelligenda in epiſtolis Pontificum. De epiſtola Iulij cum Athanaſio, cum hiſtoria & teſtimonio Theodoreti, & Socratis, & Synodo Sardicenſi collata. De eo, quòd Magdeburgenſes ſextum canonem falſatum eſſe obiecerunt, & quarè & vbi eum, vt nunc habet, ijdem receperunt, & de praua interpretatione canonis 6. & 9. Niceni in hiſtoria Rufini. Quid ſignificet parilis mos in eodem ſexto canone. fol. 281.

CAP. IIII. De canone 9. concilij Chalcedonen. quomodò ſextum canonem conc. Nic. confirmet pro primatu Pontifi. & pro decreto de appellationibus ad eum: item de interpretatione canonis 9. concilij Chalcedon. facta à Theodoro Balſamone, & de altera facta à Zonara, quomodò de falſitate & repugnantia redarguantur. Quomodò conſtitutio Leonis Imperatoris de non appellando intelligenda ſit. Item exempla priſca appellationis ad Pontifi. ex Cypriani epiſtolis, ex hiſtoria Gregorij Turonen, ex Socrate, ex epiſtolis Theodoreti, ex hiſtoria Amiani Marcelli, ex Tertulliano, ex epiſtola Orientalium, ex Baſilio. fol. 292.

CAP. V. Reſponſio de pulſis, ante iudicium reſtituendis: Quomodò decretum Euariſti, illi ſeculo & veritati conueniret ſecundùm æquitatem naturalem, & eccleſiæ catholicæ decentiam, & ſecundùm legem priſcorum Imperatorum, quam eccleſia à principio approbauit & recepit: & quid de legibus ſeculi iuſtis, ab eccleſia recipiendis, Sixtus Pontifex ſcripſerit. Item de epiſtola canonica Cyrilli ad Domnum Archiepiſcopū, de reſtituendo pulſo. fol. 306.

CAP. VI. Defenſio decreti Euariſti de ſacris vaſis non tangendis, niſi à ſacratis, & quomodò congruat tempori. Item de aqua & ſale benedicto, & de adſpergendo populo, quid hæc ſignificent & operentur, & de myſterio aquæ ſuper terram effuſæ in libro primo Regum: tum de ijs, quæ Luterani hodiè ſecundùm apoſtolicas traditiones faciunt, quanuis eas negent. Item quomodò benedictio aquæ & ſalis ſit in ſcriptura Pauli fundata, & de interpretatione illius loci Pauli ad Timotheum, de ſanctificatione creaturæ per verbum & orationem, ex proprietate verborum, ſecundùm ſcripturas deprompta, & quomodò ſcripturis, & ſibiipſis repugnare neceſsè ſit eos, qui virtutem ſpiritualem in ſanctificatione aquæ & ſalis negant. Item teſtimonia & exempla virtutis aquæ benedictæ, ex hiſtoria Euſebij, & ſancti Epiphanij. 309.

CAP. VII. Defenſio decreti de nō ſeruādis chirographis vi extortis, & quomodò tempori & veritati congrueret, & quomodò authore Deo & apoſtolis factum ſit, vt teſtatur idem Pontifex: & de canone apoſtolorum 74. in quo vis & ſententia huius decreti continetur: & quid de confeſsionibus vi extortis, Cyrillus & Athanaſius cenſuerint: & quid interſit inter confeſsionem extortam, cùm eſt ſemiplena probatio criminis, & cum non

non est. fol.317.

CAP. VIII. De forma ecclesiasticæ politiæ, quam Magdeburgenses negant, quomodò in epistolis Pauli & Actis Apostolorum, & in libro secundo Clementis de constitutionibus Apostolorum, & in epistola Dionysij ad Demophilum, contineatur. Item de alia forma generali ecclesiasticæ politiæ in epist. 2. & 3. eiusdem Anacleti, quæ ad illam generaliorẽ in epist. prima pertinet, quomodò ex apostolica traditione profecta sit testimonio magnæ Synodi Nicenæ, & de canone eiusdem Synodi 6. item de canone 44. ex Arabico codice translato, & de ratione constituendi iudicia ecclesiastica, secundùm descriptionem priscam ciuitatum in prouincias, à Gentilibus factam, & de primis flaminibus, quos Clemens in epistola sua ad Iacobum dicit, qui sint, & cur sic nominauerit. Responsio ad id, quod Molineus obijcit ex cap. Constantinus. distinct. 96. & quid Constantinus Pontifici Roman. in Patriarchas contulerit. De tomo, quem Anacletus dixit se scripsisse de primatu, quomodò Magdeburgen̄ non intelligentes quæ legerunt, neq; de quo primatu Pontifex loqueretur, de primatu Petri dici putauerunt, & quomodò nihil ad primatum Pontificis referat, vtrùm extet, an non extet ille tomus de primatu ciuitatum Metropolitanarum. fol.320.

CAP. IX. Responsio ad id, quod obijcitur in epistolam Euaristi de episcopis pulsis, & de literis præfectorum adiunctis ad literas Pontificis, & quomodò non præfectorum, sed prophetarum, legendum sit ex fide veterum exemplarium, & ex ratione. fol.333.

CAP. X. Responsio ad id, quod contra epistolã Victoris obijcitur, & quomodò, & quamobrèm, non ad Theophilum Cæsareæ Palæstinæ scripserit Victor, & cuius Alexandrię esset episcopus ille Theophilus, ad quem scripsit: & quomodò ex hac ignoratione profectus sit error Magdeburgensium, & quomodò ex ipso Eusebio Cæsareensi, & ex ipsa epistola Victoris demonstretur, neque scripsisse, neque scribere debuisse ad Theophilum Cæsareæ: & quarè Magdeburgenses studuerunt, vt hæc epistola Victoris ficta esse videretur. Item quomodò ex ijs, quæ Polycrates ad Victorẽ scripsit, videatur agnouisse eum caput ecclesiæ, & quomodò hoc ipsum ex Irenæo clariùs adhuc demonstretur. fol.336.

CAP. XI. Responsio ad id, quod obijcitur de causis secularibus in ecclesia iudicandis, quomodò id Paulo conueniat, quod Clemens & Anacletus de hac re statuerunt, neque sit contra euangelium, cùm ait, Principes gentium dominantur eorum, vos autẽ non sic: & de ratione & causa huius decreti, & quomodò quod Clemens in epistola prima de huiusmodi iudicio causarum secularium scribit, ex 2. lib. de cõstitutionibus apostolorum, liceat clariùs intelligere. Item responsio de eo, quod similiter accusatur in epistola Anacleti, & quatenùs liceat de omnibus rebus secularibus iudicare in ecclesia: & de potestate iurisdictionis ciuilis ecclesiæ data, & de ratione eius & fundamento. fol.342.

CAP.

CAP. XII. Responsio ad ea, quæ obijciuntur in decretum de non arguendis, neq; damnandis episcopis in epistola Clem. Anaclet. Euarist. Alexand. Telesph. & Pij, de quibus episcopis non arguendis hoc statutum sit, & quandò, & qua causa. Defensio rationum, quas Pontifices attulerunt pro episcopis non accusandis, quas Magdeburgenses reprehendunt, quasi ineptas, & à proposito alienas, & quomodò sint prudentissimæ, & maximè ad rem accommodatæ. Item responsio ad ea, quæ Molinæus in epistolam CLEMENTIS objicit, 6. q. 1. in margine decreti Gratiani. Quomodò ex illis ipsis testimonijs veteris scripturæ, quæ beatus Petrus citat in epistola Clementis, cùm accusationes Episcoporum prohibet, doceatur, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus accusatoribus loquatur. De regula à sanctis apostolis Paulo & Ioanne tradita ad cognoscendum, vtrùm spiritu Dei, an spiritu mundi doctrina aliqua tradatur: & quomodò per eam regulam doctrina falsa Luteri redarguatur, & de loco epistolæ Clementis, à Magdeb. dissimulato. fol. 548.

CAP. XIII. Defensio reliquarum rationum in epistolis Pontificum apostolicorum de non accusandis episcopis, quas ijdem Magdeburgenses tanquàm ineptas & falsas more suo accusant, quas nos rursùs aptissimas, ac verissimas, & ex ratione & scripturis sanctis petitas esse docebimus. Itẽ quarè tanta cautione à Pontificibus illius seculi prouisum sit, nè temerè à quibusuis episcopi accusarẽtur, & quæ causa sit, cur tantoperè Magdeburgenses huic decreto de non accusandis episcopis repugnent, & quomodò quæ de hac re in epistola Telesphori notârunt, eos de malitia redarguant. Item, quæ Igmarus Rhemensis Archiepiscopus de non accusandis episcopis diligenter obseruauit, & eruditè scripsit. fol. 357.

CAP. XIIII. Responsio ad ea, quæ contra principatum Rom. Pontificis objciuntur, quomodò non illis rationibus, quas Magdeb. finxerũt, Principatum Pontificis Anacletus probauerit, neque nos probemus, exceptis prima & quarta, & quomodò appareat non intellexisse Magdeb. quæ Anacletus scripsit. Item quomodò Nicena Synodus in 6. canone de primatib⁹, secuta sit authoritatem canonis 34. apostolorum & interpretationem Anacleti, qui hunc canonem in epistola sua citat. fol. 369.

CAP. XV. Quomodò quæ dicunt Centuriatores scripta esse in nos à Paulo in epistola ad Timoth. 1. cap. 4. non in nos quadrare possint, sed propriè in ipsos quadrent, item quomodò ipsi testimonium in centurijs suis perhibeant, non nos, sed ipsos à fide discessisse, & ex quibus testibus suę patriæ, & extra patriam cognoscere possint, quòd ipsi à fide discesserunt, & quomodò si non fuit alijs prædicatum purum euangelium, nisi Germanis, sequatur nondùm impletam esse prophetiam, In omnem terram exiuit sonus eorum &c. & quæ sit Luteranorum hypocrisis, quam Paulus prædixit hîc, & quomodò fides sine dilectione nihil valeat ad iustitiam, demonstrari hoc ex ipsa scriptura Pauli. fol. 376.

CAP.

CAP. XVI. Quomodò illud, Prohibentium nubere, non in nos competat, qui ad nuptias iustas quandoq; hortamur: & quomodò Luterani magistri, dum omnibus laxant habenas libidinis, sponsionem fidei negare docent contra scripturam Pauli expressam, & de grauissima interpretatione Synodi 4. Carthaginẽsis in locum Pauli de illis viduis, quæ primam fidem negauerunt, & de interpretatione loci Cypriani de Virginibus, & qui hæretici sint, quos apostolus prædixit prohibituros nubere: deinde de prohibentibus cibos, & quid Clemens in constit. apostol. scripserit de abstinendo à cibis, & quid Cyrillus Hierosoly. quid item ex epistola Pauli intelligatur, cùm Timotheum prohibuit, nè aquam biberet propter stomachum. fol. 379.

CAP. XVII. Quomodò quæ apostolus 2. Timoth. 2. scribit, non in nos, vt Magdeburgenses volunt, sed in Luteranos potiùs, conueniant: & quomodò nos non de verbis cum eis contendimus, sed de re: & quæ sit regula ab apostolis tradita rectè tractandi verbum veritatis, & quomodò eam repudiârunt Luterani magistri. Item de profano vaniloquio, quid sit, & de exemplis eius, & quomodò dogma Luteranorum de iustificatione ex sola fide, sit profanum vaniloquium, vt illud Hymenæi & Phileti, resurrectionem esse iam factã, & quomodò hoc veteres interpretati sunt, & quomodò in nostra ecclesia cauetur omne vaniloquium profanum studio inquisitorum. quo carent Luterani, & de necessitate & antiquitate huius officij in ecclesijs catholicorum. fol. 383.

CAP. XVIII. Quomodò, quæ Magdeburgenses scripta esse dicunt de nobis 2. Thessal. 2. in ipsos quoquè propriè quadrẽt, & in nos nullo modo possint: & quomodò mysterium iniquitatis in ipsis nunc operetur tanquàm in antichristis, do cuisse Ioannem in epistola sua. Item collatio eorum quæ Daniel de antichristo prædixit, cum præcursoribus eius Luteranis magistris, & quomodò mira eorum similitudo demonstretur & cernatur. De 2. Pet. 2. quomodò quæ nobis falsò tribuunt Magdeburgenses, ipsis verè congruant, vt introducere nouas sectas, & negare eum qui redemit eos, & sequi multos eorum luxuriam, & viam veritatis per eos blasphemari. fol. 386.

SVMMAE CAPITVM QVARTI LIBRI.

CAP. I. Responsio ad accusationem doctrinæ de sacerdotio externo in epistola secunda Anacleti: & quomodò scripturam Moysis & Pauli negare cogantur, qui relicto tantùm spirituali sacerdotium reale, externum & visibile in nouo testamento negant, item de spirituali sacerdotio simul cum externo in vete-

re testamento: & in quo situm sit discrimen veteris & noui testamenti, & respõsio ex scriptura Pauli ad ea, quę Luterani & Caluiniani contra sacrificium verum, externũ & visibile, ex epistola ad Hebræos obijciũt. fol. 399.

CAP. II. Defensio doctrinæ de libero arbitrio in epistola Clementis, quomodò consonet scripturæ: & quomodò scriptura in mandatis de faciendis, coniungere soleat gratiam cum libertate voluntatis: & quomodò hanc consuetudinem sancti patres imitati sint, testimonio etiam ipsorum Magdeburgensium in centuria quarta in ijs, quæ de libero arbitrio ab antiquis scripta approbant: & de obseruatione consuetudinis scripturæ apud Philonem Alexandrinum, quandò in scriptura tota potestas electionis nostræ Deo tribui videtur, & quandò homini. Item explicatio Methodij martyris de libertate, quæ quomodò cum gratia Dei cohæreat, exemplo aptissimo demonstrat. fol. 407.

CAP. III. Defensio doctrinæ in epistola Anacleti secunda, de pœnitentia cum satisfactione ex varijs locis & exemplis scripturæ sanctæ, & de satisfactione Christi in cruce pro nobis, quomodò non sustulit, sed potiùs confirmauit nostram satisfactionem temporalem. & quomodò probandum sit secundùm regulam apostoli, vtrùm spiritus, qui dicitur esse scripturæ, ex Deo sit. item explicatio & demonstratio de sacrificio sanctæ Eucharistiæ, ex epistola Pauli ad Hebræos: quomodò non deroget morti Christi, sed potiùs fructum eius nobiscum communicet. fol. 415.

CAP. IIII. Defensio doctrinæ de fide & iustificatione in epistola 1. Clementis, ex testimonijs scripturæ, ab eodem Clemente ibidèm citatis. Et quemadmodùm ex eis redarguatur commentum Magdeburgensium de fide: quòd sit in doctrina Petri apud Clementem sola notitia Symboli. Et quòd eisdem testimonijs scripturæ à Clemente citatis, euidenter refellatur dogma hæreticorum de iustificatione ex sola fide. Et quòd tradunt fidem peccatis mortalibus amitti, neque posse fidem solam sine charitate in homine reperiri, contra scripturam esse. fol. 424.

CAP. V. Confutatio eorum, quæ Heerbrandus doctor Hæreticus Tubingensis de iustificatione ex fide sola, contra Synodum Tridentinam scripsit, & quomodò fides sola non tantùm sit dæmonum, vt ille tradit, sed etiam hominum peccatorum dilectione carentium, & quòd non amittatur propter peccata mortalia: idq; probari pluribus locis scripturæ sanctæ, & authoritate sanctorum patrum. item de fiducia, quòd ignoranter eam à fide non distinguat: & quæ eius & spei vis, & quomodò primus motus ad diuina, sit non fides, sed dilectio. fol. 432.

CAP. VI. Interpretatio testimonij Esaiæ, Nisi crediderit is, non intelligétis, quod citauit Clemens in doctrina Petri: quo redarguitur, quod finxerunt Magdeburgenses, fidem esse solam notitiam Symboli in epistola Clementis. item demonstratio ex duobus locis Pauli & Salomonis, quòd fides sine dilectione vim iustificandi non habeat, & qui talem vim sola fi-

li fidei tribuit, negare eum gratiam Domini nostri, & ad legem seruitutis redire. fol. 437.

CAP. VII. Defensio eius, quod Petrus in epistola Clementis scripsit, fidem esse initium & fundamentum salutis, quod Magdeburgenses reprehendunt: & explicatio, quam vim habeat hoc fundamētum fidei ad rationem iustificationis, ex varijs parabolis à magnis authoribus notatis. item, quòd quidam antiqui patres fidem solam laudârunt: quomodò, solam, intellexerint, ex eorum verbis constare. fol. 440.

CAP. VIII. Defensio adhuc doctrinæ Petri de iustificatione ex operibus in epistola Clementis. Quomodò ea doctrina in scriptura Petri & Pauli contineatur: & quæ opera sint secundùm scripturam, ex quibus homo iustificatur: & quæ sint, ex quibus non. Et locus Pauli ex epistola ad Roman. capit. tertio copiosè explicatus, & collatus cum ijs, quæ à Magdeburgensibus in doctrina Petri apud Clementem reprehenduntur. item responsio ad ea, quæ in tertia & quarta epistola Clementis ijdem reprehendunt de iustificatione ex operibus, & eorum collatio cum doctrina beati Petri in epistola eius secunda. fol. 444.

CAP. IX. Responsio ad locos scripturæ, quibus Magdeburgenses conantur probare, Hominem iustificari per solam fidem, cum contraria demonstratione euidenti ex eisdē locis, non ex fide sola iustificari. Item secundùm scripturā, fidē esse mortuā & infructuosam sine dilectione. fol. 451.

CAP. X. Defensio doctrinæ de exauditione orationis per fidem cum bonis operibus, quam Magdeburgenses in epistola Clementis & Alexandri accusant: & demonstratio ex scripturis, non exaudiri eum, qui cum sola fide orat, & quomodò latro in cruce non ex fide tantùm orauerit, & exauditus fuerit. fol. 454.

CAP. XI. Responsio ad ea, quæ Magdeburg. obijciunt contra doctrinam Alexandri, epistola 2. de exauditione orationis per oblationes & dignitatē sacerdotis: & demonstratio euidens, quòd hæc doctrina secundùm scripturas sit: contrà verò quod tradunt Magdeb. exaudiri orationem in sola fide, contra scripturam esse. fol. 456.

CAP. XII. Defensio doctrinæ beati Petri in epistola Clementis de orando pro mortuis, & de exequijs mortuorum, quam Magdeburgenses accusant contra scripturam epistolæ prioris eiusdem Petri, collatis testimonijs Zachariæ & Esaiæ ad interpretationem eius. fol. 459.

CAP. XIII. Explicatio loci Pauli 1. Corinth. 3. de Purgatorio secundùm proprietatem verborum, & idioma scripturæ, & rationem consequentiæ, & collationem similium locorum Esaiæ & Zachariæ: & quomodò illos Paulus imitatus & interpretatus est: & de Constitutione apostolica, accedente etiam consuetudine omnium ecclesiarum, exequias mortuorum semper & vbiq; etiam in Germania ante octingentos annos, celebrantium. fol. 467.

CAP. XIIII. De alijs locis scripturæ pro sacrificijs & orationibus mortuorũ, in epistola ad Romanos, in Tobia, in Maccab. in epistola secunda ad Corinth. in Eccles. in Apocalypsi, non repetitis, quæ ab alijs scripta sunt de ijs, sed adiectis potiùs, quæ sunt prætermissa. fol. 472.

CAP. XV. Responsio ad illud in 3. epistola Clementis, neminem iudicandum pro eo, quod ignorauit, cùm videatur contradicere euangelio, de seruo ignorante voluntatem Domini, & vapulante. Item responsio ad illud, quod in eadem epistola reprehensum est, quòd merita apostolorum dæmonia eijcerent, quódque neutrum eorum Magdeb. intellexerint, ex verbis ipsius epistolæ demonstrari. fol. 476.

CAP. XVI. De Constitutionibus ecclesiasticis in vniuersum: & quomodò eas hæretici, ad legem seruitutis pertinere falsò credant, & de lege libertatis, quid sit secundùm doctrinam scripturæ sanctæ, & quid lex seruitutis, & quomodò hæc Luterus ignorauit. fol. 479.

CAP. XVII. Defensio doctrinæ beati Petri in epistola Clement. de confessione auriculari, & collatio eius doctrinæ, cum epistola 2. eiusdem beati Petri, & cum loco Salomonis in Prouerbijs, & cum epistola prima beati Ioannis, & explanatio horum locorum, & quòd confiteri in genere se peccatorem, non facit erubescere, & quomodò beatus Ioannes in epistola sua omninò loquatur de confessione peccatorum in specie, & quomodò hęc non sit impossibilis, neque ardua. fol. 485.

CAP. XVIII. Responsio ad ea, quæ Magdeburgen. obijciunt contra doctrinã de confessione secreta. De loco Psal. Delicta quis intelligit, quomodò eum veteres interpretati, & quomodò Paulus imitatus & interpretatus sit. Item de interpretatione loci Pauli, Quod enim operor, non intelligo, ex Methodio Martyre. fol. 494.

CAP. XIX. Responsio ad reprehensionem de reliquijs corporis Dominici, summa religione custodiendis, & de anathemate beati Petri in custodientes eas negligenter: & in eos, qui pallam, quæ corpus Domini tetigit, ad alios vsus transferunt: & quomodò ista contra scripturam Magdeb. reprehendunt. fol. 495.

SVMMAE CAPITVM QVINTI LIBRI.

CAP. I. Defensio doctrinæ de non accedendo ad menstruatã, in epistola Clementis quarta, quòd eam reprehendant Magdeburgenses contra naturæ decentiam & honestatem. Item de purificatione, siue lauatione, contra naturalem quoq; honestatem & honestæ consuetudinis decentiam, à Magdeburgensibus reprehensa. fol. 509.

CAP.

CAP. II. Defensio doctrinæ de communi vita in epistola 5. Clemensis: & de origine communitatis rerum, & de perfectione eius: & de errore in ea veterum hæreticorum, & nostræ ætatis: item de vita communi religiosorum, & de voto, quo suscipitur, item de cõmuni vita clericorum ex communi sumptu ecclesiæ. fol. 513.

CAP. III. Defensio doctrinæ de solenni benedictione sacerdotali nuptiarum in epistola Euaristi: de causa eius, & vtilitate: & responsio item ad id, quod in huiusmodi traditiones obijciunt Magdeburgẽses, esse laqueos conscientiæ. fol. 521.

CAP. IIII. Defensio doctrinæ de aqua benedicta cum sale ad sanctificationem populi adspergenda in epistola Alexand. Et contra scripturas esse, quod tradunt Magdeburgenses, idololatriã esse, quicquid fiat ad cultũ Dei sine mandato eius. & aliquid de traditionibus apost. sine scripto. 524.

CAP. V. Responsio secundùm scripturam, & apostolicũ canonẽ ad accusationem Magdeburgensium in epist. 2. Sixti de supplicio populi quasi iniusto propter laicum, qui vasa sacra tetigit. Item responsio secundũ scripturam ad accusationem in epist. 2. Soteris de sacratis fœminis, prohibitis tangere sacra vasa, & ferre incensum ad altare, & quorsùm tendat eiusmodi accusatio. fol. 527.

CAP. VI. Defensio doctrinæ de delectu ciborũ in epistola Telesphori: & explanatio loci epist. 1. ad Timoth. cap. 4. de cibis, quem locum Luterani deprauãt. & de ieiunio ex scripturis, & de fabulis apud Paulum abstinentium olim à cibis: item explanatio loci Pauli de exercitatiõe corporali ad modicum vtili, ex authoritate multorum veterum patrum. fol. 531.

CAP. VII. Explanatio loci difficilis epistolæ ad Colos. 3. de abstinentia ciborum, & de cultu voluntario, & varijs exemplis eius in scripturis, & de interpretatione ridicula Marlorati in locum epistolæ ad Colossen. & quomodò Luterani magistri ex proprietate verborũ Pauli, & consequentia eorum, coarguantur de falsa sua interpretatione eiusdem loci ad tollẽdum delectum ciborum tum iussum, tum voluntarium. fol. 538.

CAP. VIII. Responsio de septẽ hebdomadis ieiunij Quadragesimæ, quas in epistola Telesphori Magdeburgenses accusant: & de earum differẽtia, & ratione in ecclesijs Orientis & Occidẽtis, & qui Patres antiqui de eis meminerint: & de octo hebdomadis Arianorum. fol. 543.

CAP. IX. Defensio doctrinæ, quam in epistola 1. Clementis & Anacleti 1. reprehendunt Magdeburgenses, Quòd maiores sint Episcopi & sacerdotes, quàm Principes & Magistratus, ex scripturis & apostolicis constitutionibus: & de loco Pauli, Subditi estote non solùm propter iram, sed propter conscientiam, quem hæretici deprauant. fol. 547.

CAP. X. Defensio doctrinæ in epistola Euaristi de matrimonio non dissoluendo per fornicatiõem, Euãgelistis cũ Paulo collatis, & apostolico canone, ac pluribus cõcilijs, & patribus cũ scriptura cõsentiẽtibus. fo. 556.

CAP. XI. Quid respondendum sit pro matrimonio non dissoluendo propter fornicationem, ad id quod objciunt ex commẽtarijs, qui feruntur esse Ambrosij: & quid beatus Ambrosius de hoc dogmate senserit. De falsa interpretatione Augustini Marlorati in locum Pauli, Mulierem à viro non discedere: quòd si discesserit, aut reconciliari, aut manere innuptã: & confutatio eius. fol. 560.

CAP. XII. Defensio doctrinæ de cælibatu in epist. 2. Clementis: & confutatio eorum, quæ Heerbrandus de hac re contra synodum Tridentinam scripsit. Et doctrina apostoli de continentia, quam à Sacerdotibus & Diaconis, & eorum vxoribus requirit, ex virtute verborum, & ex traditione sanctorum deprompta. fol. 564.

CAP. XIII. Responsio ad id, quod Heerbrandus Tubingensis doctor contra Cælibatum obijcit ex epistola ad Hebræos, Honorabile connubiũ in omnibus, & torus immaculatus: & de falsa & repugnante interpretatione eius: & propria ac vera interpretatione ex causis dictorum, & circunstantijs personarũ, & collatione similiũ locorũ scripturæ cõcluſa. fol. 569.

CAP. XIIII. De falsa interpretatione, & repugnante Augustini Marlorati in locum epistolæ ad Hebræos de honorabili coniugio in omnibus contra Cælibatum, & in locũ epistolæ ad Timoth. de viduis illis, quæ primam fidem negauerũt, & de vera interpretatione vtriusque loci, ex propria virtute scripturæ ducta. fol. 573.

CAP. XV. Responsio ad reliqua Heerbrandi Tubingensis doctoris contra Cælibatum: & de canone Niceni Concilij, & interpretatione eius, ex synodo Arelatensi ante mille ducentos annos, & ex epistola Basilij. Item de hæresi contra sacrum cælibatum ante mille annos, iterùm post Nicolaitas renouata. fol. 578.

CAP. XVI. Responsio ad reliqua Heerbrandi contra sacramentũ matrimonij, quod negat: & explanatio loci epistolæ ad Ephesios pro sacramento matrimonij ex proprijs ipsius loci cum adstipulatione veterum patrum, & collatione aliorum locorum scripturæ sanctę: & de sanctitate matrimonij fidelium, vndè existat. & quomodò, quæ S. Sixtus 3. scripsit, Tubingensem doctorem redarguant. fol. 581.

CAP. XVII. Defensio doctrinæ de obseruatione vniformi paschali: & quæ eius causa ac necessitas: item de obseruatione vniformi diei Dominici: & cur eam Magdeburgenses non audeant reprehendere. fol. 588.

CAP. XVIII. De obseruatione dierum ac temporum ad ieiunandũ, & ad legendum in ecclesia scripturas, quomodò sit secundùm scripturas: & rursus de obseruatione paschali item secundùm scripturam. fol. 594.

CAP. XIX. Responsio ad accusationem epistolæ Aniceti de radendo caput Clericis in modum sphæræ: & de propria ratione tonsuræ: & quòd tonsura non pertineat ad traditionem hominum, quam Apostolus in epistola ad Colos. damnat, sed ad traditionem hominum secundùm Christũ, quam

probat. Et de exemplis traditionis hominum, quam damnat. & inter multiplices rationes & Theorias tonsuræ Christianorum, quæ sit propria ratio eius in Clericis. fol. 601.

CAP. XX. Responsio ad id, quod Magdeburg. de Eusebio Cæsareensi, & Hieronymo, ac Damaso obijciunt, quòd de epistolis Pontificũ apostolicorum non meminerint, & de quibus epistolis Damasus mentionem fecerit, & de modo, quo vitas pontificum scripsit. Cur Leo IIII. de epistolis Pontificum apostolicorum non meminerit, vbi aliorum posteriorum pontificum epistolas commemorat. Item de decretis harum epistolarum, quæ Gratianus in suo volumine decretorum, earum authoribus asignauit, & de decretis quibusdam epistolarum, quæ in ijs ipsis epistolis, ex quibus ab eo citantur, non reperiuntur. item de vno tantùm teste à Magdeb. producto ad dicendum testimonium contra epistolas Pontif. & quid ille contra Hieronymi & Damasi, quos citat, sententiam finxerit, vt differentiam episcoporum & presbyterorum tolleret. fol. 608.

CAP XXI. De interpretatione Hieronymi, quæ in locis veteris testamenti in epistolis Pontificum apostolicorum citatis, reperitur loco interpretationis 70. qua illi Pontifices vsi sunt, cur hoc factum sit, & quo exemplo, & quomodò probetur manifestè vsos esse authores harum epistolarum interpretatione 70. item de interpretatione 70. in epistola Pauli ad Heb. quomodò & quarè Paulus non sit ea vsus in epistola ipsa, quam Hebraicè scripsit, sed interpres potiùs epistolæ. Quomodò diuino consilio factum esse videatur, vt in plerisque locis veteris testamenti citatis interpretatio Hieronymi in his epistolis posita sit ad eos redarguẽdos, qui aliquãdò dicturi erant, fuisse factas epistolas tempore Caroli Magni. & quid argumenti antiquitatis harum epistolarum ex hac interpretatione accesserit & quomodò. fol. 619.

CAP. XXII. De genere testium sanctissimo pro epistolis pontificum apostolicorum, quod est fama vetus. Quomodò, quæ Augustinus scripsit contra Faustum, negantem nouum testamentum scriptum esse ab apostolis, ad coarguendum Magd. valeant, & ad probandum scriptas esse epistolas à Pontificibus, quorum esse feruntur. item quomodò refellendum sit, quod aiunt Magdeburgen. corruptas est epistolas istas, & si concedant esse Pontificum. fol. 625.

CAP. XXIII. De ijs, qui epistolas Pontificũ apostolicorũ apud veteres citârunt: & responsio ad cap. dist. 19. Si Rom. quod Magd. in epistolas obijciunt, & quemadmodùm Nicolaus primus citatus testis contra epistolas à Magdeb. earum authoritatem probet. Item de epistola Clementis prima ad Iacobum, libris Recognitionum præposita, & de altera epistola

ſtola Clem. ex perſona Petri ad Iacob. de qua Photius, & de veteribus ſynodis, quæ epiſtolas Pont. Apoſtolicorum citârunt. fol. 630.

CAP. XXIIII. De decretis epiſtolarum quinque Clemẽtis, quomodò non authoritate ipſarum epiſtolarũ, ſed conſuetudinis omniũ Dei Eccleſiarum, à ſanctis apoſtolis inſtitutę & traditæ conſiſtant, & de argumentis antiquitatis, quæ ex ijs ipſis decretis earum colligũtur, & quomodò probetur, ſcriptas eſſe Græcè, & de alijs quibuſdam obſeruationibus. item de epiſtolis 3. Anacleti, & de decretis earum, & quæ in ipſis veſtigia illius ætatis, qua ſcriptæ ſunt, impreſſa cernantur: & quæ argumenta, ſcriptas eſſe Latinè. fol. 638.

FINIS.

ALPHABETICVS HVIVS VOLVminis ordo.

A*, B*, C*, D*, E*, F*, G*, H*, I*, K*. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Sſ, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sſſ, Ttt, Vvv, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo, Pppp. Singulæq; (vt vocant) ſignaturæ compræhendunt aut ſunt folia ſolitaria, vnico tãtùm Pppp, quod compræhendit ſeu eſt ſeſquifolium, excepto.

FRANCI

FRANCISCI TVR-
RIANI SOCIETATIS IESV,
ADVERSVS MAGDEBVRGENSES CEN-
turiatores pro Canonibus Apostolorum,
LIBER PRIMVS.

Responsio ad ea, quæ Magdeburgenses Centuriatores in proœmio accusationis Canonum Apostolorum, in eos obijciunt: & defensio Canonis xvij. de secundis nuptijs ordinando Clerico prohibitis: & explanatio loci Pauli ad Titum de continentia Sacerdotum, Collatis locis scripturæ, & examinata proprietate & consuetudine verbi Continentiæ, in scripturis. Cap. I.

VT igitur ad omnia, quæ Magdeburgenses Centuriatores in Ecclesiasticos Canones Sanctorum Apostolorum obijciunt, respondere iam incipiamus, ordiamur ab eorum proœmio: sic enim illi orsi sunt: Canones illos, qui à Clemente Romano ,, versi dicuntur, & nomine Apostolorum ,, circunferuntur, ab Apostolis nõ esse con- ,, scriptos, nec hoc seculo tales extitisse, ,, multis firmis argumẽtis probari potest.] ,,

Hactenùs proœmium, in quo illud primùm non intelligo, quid sibi velit, quòd aiunt, Canones illos, qui à Clemẽte Rom. versi dicuntur. Ex qua enim lingua versi? aut quis vnquàm dixit à Clemente versos, prẽter Magdeburgenses? an versi è Græco in Latinum? ecquis ignorat, Clementem Romanum lib. 8. de constitutionibus Apostolorum Græcè scripsisse, esseq; Apostolorum Canones extremã partem libri octaui? tametsi ignorâsse quidem Magdeburgenses non mirum erat, si hi libri non essent iampridèm in lucem editi, & in publico versarentur. An fortassis existimârunt Magdeburgenses, ex lingua Hebraica, aut Syra, aut Arabica, in Græcam à Clemẽte trãslatos? ipsi ergò viderint, quid dicere voluẽrint, aut quomodò à Clemente versos intellexerint. Libenter equidem dissimulâssem hoc, quia parùm aut nihil ad causam refert, nisi cum ijs agerem, qui se in omnibus acutos & perelegantes viros putant, & præ se cæteros homines nihili faciunt. Prætereà, quod in eodem proœmio dicunt, non esse ab Apostolis conscriptos canones istos, Quis hoc negat? aut quis vnquàm ex catho-

Magd. insciè Canones Apostolorum versos à Clemente dicũt.

Canones Apostol. sine scripto traditi sunt.

licis scriptos ab Apostolis dixit? aut esse eos scripturam sacram, & diuinitùs inspiratam? vt quidem esset, si ab Apostolis scriptos esse sic probaretur, quomodò probatur, scriptum esse ab eis nouum testamẽtum. Quod autem adiunxerunt, Nec hoc seculo tales extitisse: hoc illud est, de quo cum eis contendimus. Et hoc nos multis grauissimis testimonijs loco suo ,pbabimus, si priùs istorum argumenta, quæ ipsi firma vocant, & in sex locos distribuerunt, refellerimus. Primùm, nam reperiuntur (inquiunt) inter eos aliquot Canones, qui probatis authenticis, quos paulò antè recẽsuimus, Apostolorum Canonibus & doctrinæ aduersantur, quales sunt Canon 17. qui secundas nuptias dãnat, quas tñ Paulus 1. Tim. 5. & 1. Cor. 12. mãdat, & prẽcipit.]

1. To. con. pa. 27.

Hactenùs Magd. Recitemus nos Canonem: Si quis post baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut cõcubinam habuit, non potest esse Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut prorsùs ex numero eorum, qui ministerio sacro deseruiunt. Hactenùs Canon: qui si nuptias damnat, damnat etiã Paulus 1. Tim. 3. cùm præcipit, vt sit Episcopus & presbyter, vnius vxoris vir, id est, nè sit secundis nuptijs copulatus. Ità enim esse intelligẽdum, quia hoc isti sine vlla ratione, & authoritate negabunt, nos ex ipsius Pauli verbis, & verborum eius virtute, docemus & probamus: quia, quem hoc loco dixit Apostolus, debere esse vnius vxoris virum, sobrium, pudicum, filios habẽtem subditos, eundem dixit in Epistola ad Titũ, debere esse item vnius vxoris virum, filios habentem non in accusatione luxuriæ, pudicũ & continentem. Interrogate ergò Paulum Magdeburgenses, cur continentem addidit ad pudicum? cur, inquam, ad pudicitiam, quę laicis quoquò coniugibus necessaria est, continentia non est, continentiam addidit in Sacerdotibus? Quid sibi voluit istius verbi adiunctio, si vxore vti Episcopo & presbytero licere volebat? Verbum enim ἐγκρατὴς, quod continẽtem declarat, cùm solum ponitur, id est, sine additione eius rei, cuius aliquis continens est, vt iræ, inanis gloriæ, (iræ enim continens quis dicitur, & gloriæ, & auri, ac similium) tũc ad voluptates gustûs & tactûs propriè refertur, vt Aristoteles in priore libro magnorum Moralium notauit. Requirit ergò Paulus, qui vim & proprietatem horum verborum nõ ignorabat, quibus in tam necessaria nobis doctrina vtebatur, requirit, inquam, vt sacerdos, siue libidine tentetur, siue non, contineat se ab omni cõcubitu. Hoc enim significat, debere esse castum simul & continentem. Σώφρων enim, (ait idem Aristoteles) id est, castus, non patitur: ἐγκρατὴς verò, id est continens, patitur. Si qui verò putabunt non accipi hic ἐγκρατῆ id est, continentem, propriè, putent quoquè, vt errorem suum augeant, neque cætera, quæ hoc eodem loco Paulus cum continente cõiunxit, ad proprias virtutes pertinere, sed ad communes & generales, quos statim ratio ipsa verborum & doctrinæ, & scripturæ sanctæ consuetudo redarguet: & non ità esse, quod putant, conuincet. Quia enim ad Episcopum pertinet, & ad Sacerdotem, vt eleemosynas tribuat, vt sciat non solùm pauperi-

Titi. 1.

Vsus, & proprietas verbi ἐγκρατὴς, id est, cõtinens.

Continentiæ & continentis vocẽ propriè & vt specialis est virtus, apud Varium accipi.

peribus ecclesiæ suæ tribuẽdum esse, sed etiam peregrinis, quod sine scripto etiam traditũ est canone Apostolorũ 41. idcircò iubet ei Apostolus per epistolã, hospitalem esse. Itaq; ad charitatẽ erga pauperes ecclesię suę, debet adiũgere Sacerdos ecclesiæ charitatem erga peregrinos: sicut B. Petrus ad charitatem fraternitatis siue erga fratres, quam vocat philadelphiam, iubet adiungere charitatẽ generalem erga omnes, etiam inimicos: nè quis existimet satis esse, diligere fratres nostros, qui ex eodẽ vtero mystico baptismali nobiscum renati sunt, nisì diligat etiam quoscũq; alienigenas. Similiter iubet esse φιλάγαθον, id est, studiosum eorum, qui probi sunt, vt sic studio suo improbos alios ad probitatem prouocet: item castũ, siue pudicum, vt alios exemplo suo hortari possit ad pudicitiam: nam oculis etiam & auditu & sermone pudicum siue castum esse oportet. Præcipit deindè iustum esse, vt sit ἀπροσωπόληπτος, sicut Apostolica constitutio in 2. lib. Clemẽtis Romani eidẽ præcipit, id est, vt non sit acceptor personarũ, qui (inquit) neq; diuites reuereatur, neq; pauperes contemnat & opprimat. Nihil enim magìs sacerdoti, qui ecclesiæ præest, necessariũ est, cùm sit iudex in ecclesia sua. Sequitur deindè, vt sit ὅσιος, id est, sanctus: hæc quoq; propria & specialis virtus est, sicut superiores. Differt autem, vt Photius Constantinop. in Lexico suo notauit, ὅσιος, id est, sanctus, à iusto: quòd iustus (inquit) seruat ęqualitatẽ iustitię erga suî similes, id est, erga homines: ὅσιος verò ὁ περὶ τὰ θεῖα ἐσπουδακὼς ἑαυτὸν καθοσιώσας θεῷ, id est, sanctus, qui studio diuinorũ tenetur, & se Deo cõsecrauit. Sequitur deindè, vt sit ἐγκρατὴς id est, continens: quod verbum ἐπίτασιν τῆς σωφροσύνης secundùm proprietatem suam declarat, id est, incrementum & amplificationem castitatis, siue pudicitiæ: significat enim, non tangere vxorem, sicut Paulus loq[illegible]tur in Epistola ad Corinth. cùm ait, De quibus scripsistis, bonũ est homi[illegible]i, mulierẽ non tangere. de vxoribus enim interrogauerãt Corinthij, & [illegible] eis Paulus respondit, vt & ratio ipsa cõuincit: & nos alio loco, authore etiã & interprete S. Sixto secũdo, copiosè docuimus. Si igitur præceptũ Christi est, vt sit sacerdos, qualis hîc ab Apostolo describitur, sit etiã præceptum eius, vt continens sit: aut si hoc nõ est, nec illud, vt sit hospitalis, benignus, sobrius, iustus, sanctus. Ipse deniq; viderit, qui aliter locum hunc Pauli, & verba eius interpretanda esse putet. De huiusmodì continentia carnis, id est, de virtute speciali etiam vxorem propriam nõ tangendi, disputabat Paulus corã Felice præside, & Drusilla vxore eius, sicut disputauit apud Corinth. quæ fuit causa, vt ad eũ Corinthij de ea re scriberent, & Paulus eis responderet: De quibus scripsistis, bonũ est homini, mulierem nõ tangere, id est, vxorem. Disputabat etiam Paulus coram Felice de iustitia, speciali virtute. Quid enim accõmodatius & opportunius esse poterat, q̃ vt reus coram Iudice de iustitia inter homines dissereret, & de iustitia Dei in iudicio futuro? aut quid rursùs alienius à ratione, & proposito, & loco, ac tẽpore illo, quàm si dicatur disseruisse de iustitia, quæ vniuersam virtutẽ significet,

2. Pet. 1.

Quid iustus differat ab eo, qui dicitur ὅσιος, id est, sanctus.

lib. 2. de dogmaticis characterib.

Act. 24.

& de continentia, quæ vniuersam item virtutem significet? Quis enim ità Lucam locutum fuisse vnquàm dixerit, vt bis virtutem vniuersam duplici vocabulo Iustitiæ & Continentiæ, in eodem loco ociosè affecerit? Præterea cùm Paulus de secularibus dicit, Si non continent, nubant: an nō necessè est omninò, verbum continendi, vndè continentia deriuatur, sicut ἐγκράτεια ἀπὸ τοῦ ἐγκρατίεσθαι, referri ad continentiam carnis? Quarè, si permittit Apostolus ijs, qui continentes esse nolunt, id est, qui nolunt continere se semper ab omni concubitu muliebri, vt vxores ducant, vt suis vtētes, fornicari desinant, & ijs, qui vxores habent, vt, postquàm ad tempus ex consensu se ab eis continuerunt, reuertantur in idipsum, nè propter incontinentiam tententur: ergò vxore sua vti, non est secundùm Paulum continentis, licèt possit esse casti, siue pudici. Ex quo rursùs fit, vt si sacerdos debet esse continēs, sicut Apostolus præcepit, necessè sit secundùm scripturam Pauli diuinitùs inspiratam, vt vxorem suam non tangat. Idcircò continentem esse, nulli in toto nouo testamento præcipitur, nisi ministris sacri altaris, Episcopo, presbytero, & diacono, & ijs, qui continentiam Deo promiserunt. Rursùs cùm ait idem Apostolus, Omnis autem, qui in agone cōtendit, ab omnibus se abstinet, quod Græcè est ἐγκρατεύεται, necessè est ad ea referre, quę sunt propria continentiæ specialis, id est, ad voluptates & concupiscentias ventris, & sub ventre, vt Græci loquuntur, quas hæc virtus specialis cohibet. Hæ enim sunt, quæ pugili, & ei, qui in stadio currit, & in agone certat, nocere possunt. vndè inquit Theodoretus, hunc locum interpretans, Nō omnibus cibis vescuntur isti, quanquàm expetant: sed eum solum, quem magister eorum eis adhibet. In illo autem loco Epistolæ Pet. 2. cap. 1. Ministrate in scientia continentiam, accipiendum quoquè esse verbum Continentiæ, pro virtute continentiæ carnis, id est, continentiæ voluptatum gustùs & tactùs, (ex vtroque horum enim constat hæc virtus. sciteq; dixit Tertullianus in libro de ieiunio contra psychicos, monstrum esse libidinem sine gula. vndè scriptum est, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria) satìs declarat quod sequitur, In continentia patientiam, scilicet ministrate: quia enim voluptates carnis, siue concupiscentiæ, à quibus vnusquisq; tentatur abstractus & illectus, sicut ait beatus Iacobus, vehementissimæ omnium sunt, ac vehementiores etiam quàm impetus iræ, vt philosophi quoquè tradunt, idcircò in his cohibendis maximè opùs est patientiæ virtute. Hæc igitur est præcipua ratio, cur in cognitione siue scientia studiosiùs continentiā, quàm aliam virtutem, ministremus: quòd, vt dixi, concupiscentiæ, in quibus refrænandis & coercendis virtus continētiæ versatur, vehemētissimæ omnium sint. Iubet ergò B. Petrus ministrare in fide virtutem, id est, adiungere ad fidē opus virtutis, quia fides sine virtutis opere mortua est: & ministrare in virtute scientiam, id est, operari virtutem cum cognitione, siue prudētia spiritûs, q̄ est regula & norma veræ virtutis: γνῶσιν enim vocat B. Petrus, quā Philo-

Continentia ministris altaris tantum modò præcepta in scriptura inuenitur.

1. Cor. 9.

2. Pet. 1.

Ephe. 5.

Iaco. 1.

Rom. 12.

Philosophi in operatione virtutum vocant φρόνησιν, id est, prudentiam. Vndè Apostolus in epistola ad Rom. iubet, vt probemus, id est, vt per institutionem legis Dei examinemus, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Sic enim intelligendum esse, quod ait, Vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, intelligi potest ex c. 7. eiusdem epistolæ ad Rom. cùm ait: Et probas quæ sint meliora, instructus per legem. Propter hanc ergò cognitionem, siue prudentiam spiritualem, quæ ministranda est in operatione virtutis, vt sit recta ac perfecta, dixit Esaias: Discite benè facere, vt eruditè magnus Basilius in eo loco obseruauit. Sine perceptione enim scientiæ siue prudentiæ ad benè operandum, non possumus benè operari: & rursùs idem Esaias, Cùm iudicia tua (inquit) feceris, iustitiam discent habitatores terræ. Ergò postquàm beatus Petrus præcepit ministrare in fide virtutem generaliter, & in virtute cognitionem siue scientiam, quæ discenda est ex institutione legis Dei & sanctarum scripturarum: pergit iam ad speciales virtutes, quarum primam posuit continentiam, propter causam iam dictam. Non persequor reliqua, quia non est locus. Per se intelliget, qui scripturas sanctas scrutari didicerit. Redeo ad locum Pauli in Epistola ad Titum, cui consonat præceptum beati Petri in epistola Clementis secunda: Ministri (inquit) altaris siue diaconi, ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem suam coniuges suas reliquerunt. Sic enim scriptum est in vetusto exemplari bibliothecæ Vaticanæ: Non dixit, Coniuges suas eiecerunt, siue excluserunt. Hoc enim vetat canon v. Apostolorum, quia inhumanum sit hoc facere: sed dixit, Reliquerunt: id est, iam ante ordinationem defiêrunt cum eis misceri: nisi enim ante ordinationem vxor ordinationi mariti assentiatur, & ambo deincèps semper ex consensu continentes esse velint, non potest ordinari. Hoc ergò significat, ante ordinationem coniuges suas relinquere. In extrema autem parte epistolæ, hæc (inquit) præcepta à sancto Petro accepi. & nè quis aliquandò dicere posset, esse hoc præceptum humanum, & non diuinum, subiungit: Hæc tibi fili charissime insinuari curaui, vt seruari omnia præcipias sine macula. si quis verò audierit te, vtilis erit minister Iesu Christi: qui autem non audierit te, immò loquentem Dominum per te, ipse sibi damnationem acquiret. Ergò hoc præceptum beati Petri de continentia sacerdotum, diuinum est, & non humanum. Cùm enim quis loquitur, quæ aut priùs ipse Dominus immediatè & ore suo locutus est, vt ea quæ sunt in euangelio, aut posteà locutus est per Apostolos suos siue scripto, siue sine scripto, diuina tunc & non humana loquitur. Vndè reddens rationem Dionysius c. 4. cælestis hierarchiæ, quarè Deus cùm legem dederit per Angelos, vt S. Stephanus in Actis Apostolorum, & Paulus in epistola ad Galatas testantur: scriptura tamen Exodi, ab ipso Deo datam esse dixit: Scilicet non ob aliam causam, inquit, nisi vt doceremur, diuinam esse legem. Vt igitur lex data per Angelos,

Rom. c. 7.

Esa. c. 1.

Esa. 22.

De continentia ministrorum altaris ex Clemente similis locus ei qui est in epist. ad Titum.

De continentia præceptũ diuinum est, non humanũ, vt alia item per Apostolos tradita.

Act. 7. Galat. 3. Exod. 19.

los, non erat angelica, sed diuina: sic omnia, quæ Dominus per homines, quos Apostolos & ministros noui testamenti elegit & misit, tradidit, non sunt neque dicuntur humana, sed diuina: sicut non humana, sed diuina fuerunt, quæcunque Deus per Moysen populo suo tradidit. Vndè diuinus Dionysius vnum genus tantùm traditionum Apostolicarum à sanctis Apostolis didicit, id est, diuinum: non duplex, alterum humanum, alterum diuinum: vt ex extrema parte capitis primi Ecclesiasticæ hierarchiæ perspici potest. Deindè si sunt Apostoli magistri Ecclesiæ Catholicæ, vt quidem sunt: siquidem Spiritus Sanctus per eos, & per eorum prædicationem, Ecclesiæ Catholicæ traditam, docet Ecclesiam omnem veritatem: Apostolos autem Dominus per se & immediatè erudiuit, & illuminauit in omnibus, quæ ecclesiæ tradiderunt: contrà enim sentire, error est: sunt igitur non humana, sed diuina omnia, quæ Apostoli à Christo missi, in eccle-
1. Cor. 7. sia Dei docuerunt & statuerunt. Nec enim, cùm Apostolus dixit, Nam cæteris ego dico, non Dominus, diuina ab humanis distinguere voluit: sed ea, quæ Dominus ore proprio in Euangelio docuit, vt illud, Vxorem à viro non discedere, ab ijs distinxit, quæ non priùs ore proprio, sed tunc primùm ore Apostoli docuit: quale est, Si quis frater vxorem habet infidelem, & quæ sequuntur. Vt sapienter Theodoretus, in diuinis scripturis valdè exercitatus & eruditus, sua interpretatione admonuit. Immò ipse idem Paulus, nè quis malè interpretaretur, quod dixerat, Ego dico, non Dominus: & ad humanam authoritatem, quod diuinæ erat, referret, de ijs omnibus, quæ paulò antè scripserat, subiunxit: Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam. Sic quoquè beatus Chrysostomus sensit. sed, vt antè dixi, qui præceptum de continentia sacerdotum, in epistola Pauli ad Titũ, humanum putat, putet etiam humanum esse præceptum de hospitalitate,
ad Tit. c. 2. & iustitia, ac sanctitate. Deniquè si Paulus in epistola ad Tit. à senibus laicis requirit, vt sint casti siue pudici, idem item à nuptis adolescentulis, & idem rursùs item à coniugibus in epistola 1. ad Timoth. c. 2. an cùm à sacris ministris requirit, vt sint simul σώφρονες & ἐγκρατῆς, id est, casti & continentes, nihil ampliùs requirit? quòd si requirit, dicant nobis isti, qui cęlibatum propriè iuris diuini esse negant, quid illud erit? ad communem enim & generalem virtutem continentiæ confugere non possunt: cùm, vt antè ostensum est, nunquàm in nouo testamento nisi propriè hoc verbũ accipiatur. Postremò conscientias isti suas, qui contradicunt, interrogent, vtrùm honestum existiment, quòd ad voluptates carnis pertinet, non plus castitatis à sacris ministris, quàm à laicis & seculi hominibus, hoc loco epistolæ à Paulo requiri? quod si non existimant, quid istud plus castitatis esse potest,
Vnius vxoris vir, quidapud Paulum. nisi vt illi, id est, sacri ministri, omninò ab vxoribus abstineant; hi, id est, laici, non abstineant, si nolint: sint tamen casti & pudici? Sed reuertamur tãdem ad locum Pauli, Vnius vxoris vir. Si enim sua vxore vti, licere sacerdoti,

doti,noluit, quod ipsa nunc vis verborum, vt demonstraui,confiteri cogit: quis iã nõ videt, absurdũ esse,hoc solum hîc prohiberi,cùm ait,Vnius vxoris vir,nè duas simul ducat,quod ne apud Gentiles quidẽ licuit,ex quo leges Imperatorũ hoc prohibuerũt,vt Theodoretus quoquè in eodẽ loco testatur: aut nè duas simul habeat? quod Iudęis licebat,nos aũt non sumus sub lege. vtrunq; verò horũ omnibus laicis Synodus Nicena c. 26. interdixit: Nemo (inquit) duas simul vxores in matrimoniũ accipiat: aut vxori priùs ductæ alterã superinducat. Ab episcopis verò, & presbyteris,ac diaconis an non decebat,vt plus aliquid Apostolus requireret? nisi fortasse nihil inter populum & sacerdotes Domini distare volũt. Restat ergò,vt hoc velit hæc Pauli Apostoli lex, vt qui Episcopus aut presbyter fieri debet, si non est vxoris inexpertus,semèl tantùm duxerit vxorẽ,siue illa mortua sit, siue viuat,à qua deincèps abstinendũ ei sit. Diximus quod est legis: dicamus etiã,quod est rationis. Quomodò enim Episcopus aut presbyter filios habebit subditos cũ omni castitate, sicut Apostolus in eodẽ loco præcipit, si licet Episcopo aut presbytero non abstinere ab vxore sua? quomodò poterit filios ad continentiã hortari,si ipse nõ est continens? aut quemadmodùm cum authoritate eos reprehendere poterit,si noluerint subditi esse in omni castitate? aut quid, inquit beatus Ambrosius,interesset inter populũ & sacerdotẽ, si eisdẽ adstringerentur legibus? debet (inquit) præponderare vita sacerdotis, sicut præponderat gratia. Diximus,quod est legis & rationis: dicamus quoquè,quod est testimonij. Beatus Ambrosius in epistola illa longa & eruditissima ad Ecclesiã Vercellensem Episcopo carentẽ,quę est in x. libro epistolarũ eius, hunc locũ grauissimè explanans: Apostolus (inquit) est,qui vnius vxoris virũ præcipit esse,non quo exortẽ excludat coniugij,nam hoc supra legem præcepti est, sed vt coniugali castimonia seruet ablutionis suæ gratiam: nec vt iterùm filios in sacerdotio creare Apostolica inuitetur authoritate: habentẽ enim dixit filios,non facientem,neque coniugium iterare. & paulò pòst,Sed priùs cognoscamus,non solùm hoc Apostolũ de Episcopo & presbytero statuisse,sed etiã patres in concilio Niceni tractatûs addidisse, neque clericum quenquã debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. Hactenùs Ambrosius. Sanè quidem secuti sunt Niceni patres Canonem Apostolorum 17. loci Pauli interpretem. An dicturi sunt Magd. damnâsse etiam secundas nuptias Synodum Nicenam? sed negabunt fortasis & hunc Canonem Nicenum, & testem eius Ambrosium,qui nihil credunt,nisi quod ipsi fingunt: & seipsis testibus probant. Sed quid mirum, si negent, qui aliquos etiam libros scripturæ sanctæ Canonicos negare audent? Prætereà beatus Basilius in commentarijs Esaiæ c. 3. Oportet,inquit, vt sit presbyter omnis cõcubitûs inexpertus,aut, secundùm legẽ Domini, vnius vxoris vir. Paulus ergò requirit,vt si expertus sit cõcubitum,vnius tantũ vxoris concubitũ expertus sit,à qua deincèps abstinendũ ei sit,aliquì

Rationes ministris altaris à coniugibus abstinendum confirmantes.

1. Tim. c. 3.

Pro eadem sententia testimonia.

1. Tim. c. 3.

Ambrosius.

Niceni patres.

Basilius.

Tertullianus. qui non fuerit pudicus & continens, vt esse præcipit Apostolus. Item Tertullianus lib. 1. ad vxorem, (tametsi in eo non sequimur, quòd secundas nuptias contra Ecclesiasticũ & Apostolicum dogma damnauit, quas Apostolus manifestè probat: sed in interpretatione loci Pauli, de Episcopo & presbytero vnius vxoris viro) quantum (inquit) fidei detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundæ, disciplina ecclesiæ & præscriptio Apostoli declarat, cùm digamos non finit præsidere: cùm viduam allegi in ordinationem, nisi vniuiram, non concedit. Aram enim Domini mundam proponi oportet. Tertulliano ergò authore, ara munda non ponitur, quę à non continentibus tractatur. Siquidem oportet ità vnius vxoris virum pudicum esse, vt viduam vnius viri vxorem: quæ cùm vidua sit, non potest non continens esse. Ad hæc Innocentius primus in epistola 2. c. 9. huncipsum locum Apostoli explanans, Vnius (inquit) vxoris virum dixit non permanentem in concupiscentia generandi, sed propter futuram continentiam. Interrogemus hîc Magdeburgenses: Vndè vos probatis, quod dicitis? Quid legis, quid rationis, quid testium profertis? aut cur vobis credi vultis contra scripturam, contra rationem, contra testes? Quòd si adhuc nobis non creditis, à quibus discessistis: interrogate Græcos, qui de cælibatu quoquè à nobis dissentiunt, tametsi non tanto errore, quanto vos: apud illos enim presbyteri non ducunt vxores, etsi ab ijs, quas habent, quas antè duxerunt, non se deincèps continent, quod Apostolus præcipit. Consulite, inquam, omnes Græcos interpretes Canonum Apostolorum, an Canonem istum 17. negent, & eo nuptias secundas damnari dicant? tametsi illi Canonum sextæ Synodi in Trullo conditores, in canone 13. cælibatum Ecclesiæ Romanæ matris omnium ecclesiarum reprehendere audent. Cuius continentiam sacerdotalem accusare, quid aliud est, quàm libidini sacerdotum patrocinari? Et qui illos reprehendere, & patronos libidinis in hac parte appellare, procacis esse putet, an non applaudere illis videatur? & ecclesiæ Catholicæ nolens noceat? Sed de his si quis plura requirit, relegat, quæ posteà Magdeburgensibus in tertio libro defensionis Epistolarum pontificum Apostolicorum respondebimus, & indè assumat, nè eadem sine necessitate hîc repetamus.

Innocẽtius I. 1. tom. con. pag. 529.

Græci nec canonem hunc Apost. negãt.

Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodò hic Canon interpres sit loci Pauli de Cælibatu sacerdotum & diaconorum. item interpretatio loci Pauli de potestate mulierem sororem circunducendi, ex proprietate verborum, & collatione alterius loci Pauli, & authoritate veterum. Cap. 2.

"PErgamus respondere ad reliqua. Et Canon (inquiunt) 27. tantùm clericis lectoribus & cantoribus nuptias permittit: alijs verò non obscurè vetat, quod est contra doctrinam Pauli 1. Tim. 3. & 1. Cor. 9. & 1. Timoth. 4.]

Cùm

Cùm aiunt Magdeburgenſes, Alijs verò non obſcurè vetat: vtrùm alijs clericis vetari intellexerint Magdeburgenſes, præterquàm clericis lectoribus & cantoribus, vt canon vult: an verò vetari alijs non clericis, quod falſum eſt: non ſatìs intelligo, quia obſcurè dixerunt, vt ſolent, qui fallere volunt. Apertè dicit canon, Ex ijs, qui ad clerum acceſſerunt coniugio liberi ac ſoluti, lectoribus tantùm & cantoribus permitti vxorem ducere. ſi hoc iſti dicunt eſſe contra 1. Timoth. 3. ideò dicunt, quia quod ibi præcipit Apoſtolus Epiſcopis, presbyteris, & diaconis, vt ſint vnius vxoris viri, hoc, tanquàm indocti, qui non intelligunt, vt Eccleſia Catholica ſemper intellexit, quos Apoſtolus vnius vxoris viros vocet, & tanquàm inſtabiles, qui noluerunt permanere in ijs, quæ eorum Maiores ac patres didicerunt, & tradita illis fuerunt, ad ſuam & ſuorum perditionem deprauant. Explicate ergò Magdeburgenſ. ſi poteſtis, diſcipulis veſtris, vndè hoc probetis, quo argumento, quo teſte? aut ex quibus didiciſtis, niſi ex patre & propheta veſtro Lutero, ſic locum Apoſtoli interpretari, quaſi ibi permittat clericis omnibus vxorem ducere? Nos enim ex verbis Apoſtoli, & ratione atque authoritate ſanctorum patrum adhibita, probauimus illud ab Apoſtolo hoc loco præcipi, ſi quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus fiat, qui non ſit matrimonij inexpertus, vt hic ſemel tantùm vxorem duxerit, ſiue illa mortua ſit, ſiue viuat, à qua deincèps abſtinendum ſit: hic verò Canon planè vetat, cùm iam quis factus eſt Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, vt tunc vxorem ducat. Quomodò enim non hoc iſtis prohibeat, quibus nec ea, quam habent, vti permittit? immò iubet eſſe pudicos, & continentes? Nè verò intelligamus, hoc ipſum omnibus quoquè clericis prohiberi, nè ſcilicet vxores ducant, poſtquàm in Clerum aſſciti ſunt, accedit Apoſtolica traditio, hoc canone 27. ſancita & commendata, quæ, tanquàm ſcripturæ Pauli interpres, lectoribus & cantoribus tantùm permittit, vt hi ſoli, poſtquàm facti ſunt Clerici, poſsint, ſi voluërint, vxorem ducere. iſtis, inquam, licet in clero non continentes eſſe, id eſt, vti vxoribus ſuis, quibus eas in clero ducere licet. Videamus iam de capite 9. prioris epiſtolæ ad Corinth. quod ijdem Magdeburg. citant etiam contra Canonem 27. Apoſtolorum, ſola indicatione capitis: quaſi locus facilis ſit, & omnibus in promptu ad intelligendum, cùm ipſa noſtra diſceptatio teſtis ſit, non ità facilem eſſe. Locus igitur, quem indicare voluërunt, eſt ille: ¶Nunquìd non habemus poteſtatem mulierem ſororem circunducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli fratres Domini, & Cephas? Quæſo vos quadrumuiri Magdeburg. vndè didiciſtis, mulierem ſororem hoc loco vxorem interpretari? Quæ grammatica ſermonis Græci, aut quis vetus author hoc docuit? quis literas Græcas deguſtauit, & de vſu articulorum aliquid percepit, qui ignoret, ſi de vxore Paulus dixiſſet, vſurum fuiſſe, vt neceſsè erat, articulo Græco, dicturum τὴν γυναῖκα? an verò quia Paulus ſermone imperitus erat, idcircò exiſtimabitis, neſcîſſe ſpiritum ſanctum ſignificare

1. Tim. 3.

1. Tim. 3. ad Tit. 1.

Explicatio Canonis Apoſtol. 27.

1. Cor. 9. Mulier ſoror apud Paulum, an vxor intelligenda veniat.

sine ambiguitate quod volebat? ἀορίστως ergò dixit γυναῖκα, id est, infinitè ac sine articulo, vt nõ de certa vxore, sed de quauis muliere intelligeretur. Sic Tertullianus, in scripturis sanctis exercitatissimus, idemq; linguæ Græcæ peritissimus, intellexit. Sic enim in libro de Monogamia, scripsit: Petrũ solum inuenio maritum per socrũ. & paulopòst interpretans hunc locum, Vbi ea (inquit) subiũgit de victuaria exhibitione, abstinentiã eius ostendũt, dicẽtis: Nunquìd non habemus potestatem manducandi & bibendi? nunquìd non habemus potestatem mulierem sororem circunducendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? Non vxores (inquit) demonstrat ab Apostolis ductas, quas & qui non habent, potestatẽ tamẽ manducandi & bibendi habent, sed simpliciter mulieres, quæ illis eodẽ instituto, quo & Dominũ comitantes, ministrabãt. Hęc Tertullianus. Idem atque eodẽ modo intellexerũt Ambrosius Græcè quoquè peritissimus, & alij Latini patres: idẽ quoq; Theodoretus, Oecumenius, & Theophylactus, ac plerique alij Græci, nè omnes enumerẽ. Sed dissimulemus interìm proprietatẽ sermonis Græci, dũ cum Matthia Illyrico & cõdiscipulis eius agimus, quos linguam Græcam ignorare scimus. fingamus dixisse Apostolum πλὴ γυναῖκα, & vxorẽ significâsse: an, quod sororẽ addidit, nõ satis apertè declarabat, nõ iam illã, vt vxorem, circunduci, sed vt sororem? vt quanuìs vxorem haberet, esset alioquì tanquàm non habens, vt idẽ in Epistola ad Corin. priore dixit. Miror Magdeburgenses nõ notâsse etiam hoc loco, quod idẽ Apostolus in Epistola ad Philippen. c. 4. scripsit, inquiens: Rogo etiam & te germane cõpar, quod quidam veteres de vxore Pauli dictum esse existimârũt, quos Theodoretus in cõmentarijs suis refellit. sic enim ait: Imprudenter quidã hoc loco suspicati sunt Paulũ de vxore sua dicere, immemores epistolæ ad Corinth. cùm illud de non nuptis & viduis scribit, Bonum est, si sic maneant, vt ego. Nunquàm autem habuisse vxorẽ, verius est. adolescens enim vocatus est. Hactenùs Theodoret. Quomodò ergò Paulus potestatẽ habebat circunducendi vxorẽ, si vel erat ex non nuptis, vel ex viduis, sicut idẽ affirmat? an fortè habebat potestatẽ circũducendi vxorem, quam non habebat, sed habere poterat? Hoc enim supèr est, vt cùm Apostoli dixerint, Eccè nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, vos Magdeburgenses mendaces eos faciatis, si vel non reliquerũt, quæ habebãt: vel potuerunt accipere, quæ non habebant: nihil enim interè est. Siue igitur nunquàm vxorem habuit, quod Theodoretus verisimilius esse iudicat, & Hieronymus in Epistola ad Eustochiũ de virginitate, nõ audiendos esse ait, qui contradicunt: siue viduus fuit, vt Tertullianus, Methodius, Chrysostomus senserũt. Ignatius enim in vetere interpretationẽ Latina manu scripta epistolæ ad Philadelph. quæ in Vaticano est, nõ habet, quod in Græca Epistola nupèr in publicũ emissa, legitur de Paulo inter eos, qui vxorẽ habuerũt: siue, inquam, hoc, siue illud sit, certè quod ait idẽ Apostolus, Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis, si sic maneant, sicut ego: apertè conuincit, non posse de vxore

Nec; si vxor intelligatur apud Paulum mulier soror, pugnabit tamen cum Canone hoc 27.

Paulus an vxoratus fuerit, diuersæ Scriptorum opiniones.

de vxore intelligi. quod in eadem epist. c. 9. Magdeburgenses volunt. Citãt præterea contra hunc Canonem Apostolorũ cap. quartum Epistolæ prioris ad Timoth, quasi hic canon omnibus prohibeat nubere: & nuptias cum Manichæis & Marcionistis damnet, quas tamen Apostolorum canones celebrant, & probant, & earum vituperatores condemnant. Sed Magdeburgenses, quia nihil interesse putant, vtrùm damnentur nuptiæ, an aliquibus interdicantur, quia omnibus licere volunt, vt sit sacerdos sicut populus, non possunt aliter disciplinam Luteri defendere, nisi Apostolorum Canones, & pontificum Apostolicorum epistolas negent. In hunc quoquè locum epistolæ ad Tim. c. 4. multa à me in tertio libro defensionis epistolarum scribuntur. illinc item assumat, qui plura hîc desiderat.

Cap. 4 prioris ad Tim. non pugnat cum hoc Can. 27.

Defensio Canonis Apostolorum 48. de Quadragesimæ ieiunio, & quartæ ac sextæ feriæ. Et quomodò Dominus noster, & Apostoli eius, & Sancti Prophetæ ieiunia indixerunt: & ieiunia indicta seruat ecclesia per vniuersum mundum. Et quomodò conuincatur, non pertinere ad delectum ciborũ, quo Catholici vtuntur, id quod Paulus scripsit, Nemo vos iudicet in cibo & potu. &c. & quid in historia Salisburgensium Archiepiscoporum pro religione indicendi ieiunia legatur.

TRanseamus ad secundum locum argumentorum contra Canones: ›› Ad ieiunia (inquiunt) in quadragesima Paschæ, & feriæ quartæ, & ›› parasceues alligant conscientias in Canone 67. contra illud Pauli: Ne- ›› mo vos iudicet in cibo & potu, aut parte diei festi.]] ››

Hactenùs Magd. Hoc ipsum de ieiunio Quadragesimæ accusârũt quoq; in epistola Telesphori. Quarè quæ de hac re, & quæ de toto loco Pauli ad Colos. c. 2. & 1. Tim. c. 4. pluribus locis & exemplis scripturæ sanctæ, & veterũ patrũ testimonijs, & omniũ ecclesiarum per Orientem & Occidentẽ Apostolica constitutione inter se collatis, in v. libro defensionis epistolarũ c. 6. copiosè respondemus, eadẽ hîc istis responsa sint. Qui enim epistolã Telesphori, septimi post beatũ Petrum pontificis, de ieiunio Quadragesimę defendit, Canonẽ Apostolorũ defendit. Sed quia Luterani & Caluiniani tradunt, ieiunandũ quidẽ esse spontè ad castigandũ corpus, sed non secundùm legẽ & præceptũ, quòd hoc sit alligare conscientias: illud tantũ hîc à Magdeburgensibus quęrã, qui indicere ieiuniũ, inijcere laqueum conscientijs, & imponere onera Iudaica interpretantur, & ideò ieiuniũ Quadragesimæ, & Canones Apostolorũ, qui illud seruare iubẽt, negant, cùm indictũ est ieiuniũ in Pauli à Deo electi, & Barnabæ ordinatione, quæ Antiochiæ per impositionẽ manuũ cũ oratione, vt Lucas narrat, facta est, est ne tũc laqueus iniectus, & Iudaicũ onus impositũ, an non? Sed negabunt fortasis indictũ tunc fuisse ieiunium: at indictum fuisse, conuincit omnium ecclesiarũ per Orientem & Occidentem prisca consuetudo, Apostolicæ traditionis locupletissimus testis. Sic enim vsque in hodiernum diem, sicut ab initio acce-

Indicta ieiunia contra Lut. & Cal. asseruntur.

Act. 13. Apostoli in ordinationibus ieiunia indixerunt.

perunt, indicto ieiunio cum oratione, & per manûs impositionem ordinationes faciunt: vt idem quoq; Paulus & Barnabas, indicto ieiunio pre-
Act. 14. sbyteros per singulas ecclesiâs ordinârunt, quod idem Lucas narrat. Immò
sic etiam Tito præcepit, vt per ciuitates presbyteros ordinaret, cùm ad eum
Tit. 1. scripsit: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ desunt, corrigas, & cõstituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Quis enim credat, præter Magd. Paulũ Tito, vt ordinationes presbyterorũ aliter faceret, disposuisse, quàm vt ipse idem Paulus eas faciebat? disposuit igitur Tito, vt cũ oratione & indicto ieiunio faceret, sicut ipse fecit, & sicut hodiè omnes ecclesiæ Catholicorum faciunt, & semper fecerunt. Vel docete vos Magd. in quibus ecclesijs catholicorum vel nunc ordinationes fiant, vel vnquàm factæ sint extra ieiunia quatuor temporum & quadragesimæ: de ordinarijs ordinationibus loquor. Huius verò antiquitatis & Apostolicæ traditionis ieiunandi in ordinationibus, testis quoquè est magnus Leo in epistola ad
1. con. tom. pag. 789. Dioscorum Alexandrinum: Nam præter authoritatem (inquit) consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra doctrina manifestat, quòd cùm Apostoli Paulum & Barnabã, ex præcepto Spiritûs sancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orãtes, imposuerunt eis manus: vt intelligamus quanta & dantium, & accipientium deuotione curandum sit, nè tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum: & quæ sequuntur. Hæc Leo ante mille propè ducentos annos, cuius vos epistolas non negatis, etsi in Centuria quinta earum testimonio abuti soletis. Rursùs quæso vos Magd. cùm Rex Niniuita-
Rex Niniuitarum, ieiunium indixit ex Ionæ prædicatione. rum indixit ieiunium Niniuitis, inquiens, Homines & iumenta, & boues & pecora non gustent quicquã, alligauit ne eorum conscientias, an non? Si alligauit, quomodò placauit irã Dei, & misericordiã eius nouo crimine cõciliauit? Sicut scriptum est, Et misertus est Dominus super malitia, quam locutus est, vt faceret eis. Quid hîc vestris respondebitis, si quis eorũ paulo acutior hoc à vobis quærat? Quæro deindè, vndè didicit Rex, indicere ieiu-
Ion. 3. nium Niniuitis? nónne ex prædicatione Ionæ prophetæ, pœnitentiam & fructũ pœnitentiæ ieiunium prædicantis? Ergò Ionas laqueos conscientiæ prædicabat, si conscientiã alligat, qui ieiuniũ indicit. potestísne elabi aut subterfugere hinc? Quòd si hæc vera sunt, & refelli nullo modo possunt, quemadmodùm Canon Apostolorũ, quia sanctionẽ ieiunij Quadragesimæ continet, cõscientias alligat? Adhæc, si indicere ieiuniũ, est laqueos conscientiæ injcere, vt isti noui Euangelistæ tradunt: Ergò laqueos cõscientiæ in-
Ex Christi prædictione ieiuniũ quartæ & sextæ feriæ in eccles. am introductum. iecit Dominus noster, cùm respondens Pharisæis, qui reprehendebãt, quòd discipuli Domini nõ ieiunarent, vt discipuli Ioannis: Venient (inquit) dies cùm ablatus fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Quis enim est nũc præter Luteranos, aut olìm fuit præter Aêrium hæreticum, & Aêrianos, qui non videat, aut olim non videret, impletum esse hoc in ecclesia Catholica, quod Dominus dixit, Cùm ablatus fuerit spõsus, tũc ieiunabunt

bunt in illis diebus? Qui enim dies isti sunt, quibus ablatus fuit? nónne quarta & sexta feria? quarta enim die cœperunt Iudæi tollere eum de medio, siquidem eo die facta est à Iuda pactio cum Iudæis de prodendo Domino: sexta verò crucifixus est, & de medio sublatus. Quibus diebus per vniuersas ecclesias Orientis, sicut à sanctis Apostolis traditum illis est, ab initio vsque in hodiernum diem ieiunant. In ecclesijs verò Occidentis, vt earum deuotioni magis conuenire visum est, ieiunium sextæ feriæ, & sabbati, loco quartæ feriæ, ijdem sancti Apostoli tradiderunt. His enim diebus, sexta, inquam, feria & sabbato, quo corpus Domini, postquàm crucifixus est, in sepulcro iacuit, omnes secundùm Ecclesiasticam legem à sanctis Apostolis iuxta verbum Domini indictam, quotquot ætas aut inualetudo non impedit, ieiunant, id est, à carne abstinent, quod est ieiunium quoddam, vt tradit Ioannes Damascenus in libello de ieiunijs ad Cometam, quod Tertullianus vocat in libro contra psychicos ieiunium portionale, id est, exceptio (vt ille ait) quorundam eduliorum. Itaque quòd Dominus ieiunium indixerit, cùm dixit, Cùm ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus, res ipsa loquitur: & nos priscæ traditionis Apostolorum testem producimus omnium ecclesiarum cõsuetudinem. Vos verò Magd. vndè istam vestram nouam consuetudinem, quam patres & Maiores vestri ignorârũt, accepistis, nisi à propheta vestro Martino Lutero? qua in re meliùs saltem, quàm vos, vestri illi psychici sentiebant, contra quos Tertullianus disputat, qui illos (inquit) in Euangelio dies ieiunijs determinatos putant, quibus ablatus est sponsus: nisi quòd tradebant, hos esse solos legitimos dies ieiuniorum Christianorũ, abolitis legalibus & propheticis vetustatibus. illi enim Iudaicas quoquè dierum & ciborum obseruationes falsò nobis obijciebant, vt nunc Magdeb. qui hunc canonem Apostolorum, quia ieiunium Quadragesimæ, & quartæ, ac sextæ feriæ iubet, & pœna sancit, ad Iudaica onera pertinere trahunt: ac contra illud Pauli esse dicunt, Nemo vos iudicet in cibo & potu, aut in parte diei festi. Quem locum Pauli quia posteà diffusè tractamus lib. 5. principio repetito ab eo loco, Videte, nè quis vos decipiat, & quæ sequuntur, quô magis pateat, quorsùm illa conclusio pertineret, Nemo ergò vos iudicet: & reliqua, nè eadem hîc repetam, illud tantùm hîc addam, quod illic prætermitto: quodq; ad refellendos istos & reuincendos satis fuerit nunc. Quia enim Apostolus contra eos scribebat, qui Iudaicas ciborum obseruationes de mundis & immundis reuocabant, quod ipse idem Apostolus apertè docet, vt demùm vno eos verbo refelleret, subiungit: Quæ sunt vmbra futurorum. corpus autem Christi. Etenim si illæ Iudaicæ obseruationes vmbra erant futurorum, vmbram enim habebat lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, vt idem ait, corpore autem adueniente, vmbra cedat necesse est: frustrà igitur & vanè colitur vmbra, quę iam euanuit & cessit. Videamus nunc, an hic locus Pauli ad nos pertineat, vt ipse idem locus vos coarguat, & calumniari conuincat.

Luc. 5.

Ieiunãt Græci 4. & 6. feriis. Latini, 6. & 7.

Ieiuniũ portionale.

Omnium ecclesiarũ consuetudo testis indictæ ieiunij à domino.

Coloss. 2.

Heb. 10.

Locus ex epistol. ad Colos. nihil contra Christianum ciborum delectum facit.

cat. Quæro enim à vobis Magdeb. abstinebántne Iudæi ab omni genere piscium? minimè, dicetis: quin potiùs ab alio abstinebant, ab alio non abstinebant: quia aliud genus erat immundum, aliud non, nõ natura, sed lege, quæ vmbram habebat. Et in figura hoc genus vetabat, illud non vetabat. At nos à nullo genere piscium, in ieiunijs nostris lege indictis, abstinemus. Rursùs quæro, abstinebántne Iudæi omni esu carnis? ne id quidem dicetis, Sed potiùs secundùm leges Leuitici ab alio abstinebant, ab alio non. At nos omni genere carnis, in ieiunijs apostolica & Ecclesiastica lege indictis, abstinemus.

Saul ieiunium indixit cum Dei non dubia approbatione.

1. Reg. 14.

Quorsùm igitur illud Pauli nobis objcitis, Nemo vos iudicet in cibo & potu, aut parte diei festi? Prætereà si cùm Saul, vt se de inimicis suis vlciscetur, ieiunium indixit, & quidem pœna proposita maledictionis, laqueũ conscientijs iniecit, quemadmodùm ieiunio indicto tantam Deus, vt ait Tertullianus, authoritatem præstitit, vt filius Ionathas, quanquàm ignarus edicti, sorte tamen sit diuinitùs de delicto conuictus? Addit prætereà idem Tertullianus: Benè autem, quòd & Episcopi vniuersæ plebi mandare ieiunia assolent, non dico de industria stirpium conserendarum, sed interdùm ex aliqua solicitudinis ecclesiasticæ causa. Deniquè, vt hunc locum semèl finiam, legite historiam Salisburgensium Archiepiscoporũ, vndè, quantum ad placandum Deum ieiunium indictum valeat, facilè, si vultis, intelligetis. Cùm enim, ante annos propè octingentos post mortem Beretici Archiepiscopi Salisburgensis, tam ingens frigus mense Maio præter naturam esset, vt aues ipsæ interirent, & imber guttarum ardétium, ac coloris sanguinei efflueret, quæ quibus inciderent, celeri eos morte perimerent, Episcopi Bauariæ in ea plaga ac calamitate ieiunium per totam Bauariam indixerũt: ijdemq; cũ Principe Bauariæ Bessalio, nudis pedibus in cinere ac sacco tum publicè, tum priuatè pœnitentiam egérunt, & peccata confessi sunt. ità factum est, vt plaga illa inflicta curata, & ira Dei placata fuerit. An igitur tam admirabilis beneficij tam ingrata memoria vestra erit, vt indicta ieiunia condemnetis, & ad laqueos conscientiæ, & traditiones hominum, ac non potiùs ad pietatem & pœnitentiam, ac veniam impetrandam pertinere dicatis? idq; cùm permulti nationis vestræ ex Bauaris oriundi, nunquàm nati essent, nec huius lucis vsuram cepissent, nisi ieiunium illud indictum esset.

Ieiunio indicto archiep. Salisburg. iram Dei placat.

Defensio Canonum Apostolicorum de nuptijs, quos Magdeburgenses dicunt repugnare inter se: & de interpretatione Canonis 5. ex vi verborum, & collatione scripturæ Pauli: & quomodò conuincantur Magdeburgẽses ignorare, quæ sint & dicantur pugnantia. item defensio aliorum duorum Canonum de ieiunio, quos falsò tradunt pugnare inter se. Cap. 4.

“ SEd pergamus ad alia, quæ in accusatione Canonum sequuntur: Deindè
“ (inquiunt) inter eos reperiuntur Canones repugnantia præcipientes,

quales

quales sunt 5.17.&16.40.&41.quorum alij nuptias sacerdotum damnant, alij verò admittunt.]

Hactenùs Magd. videamus deincèps, vtrùm ità sit. Canon quintus iubet, vt Episcopus aut presbyter vel diaconus vxorem suam nè excludat prætextu religionis. Quia enim præcipit Apostolus, vt Episcopi, presbyteri, & diaconi sint pudici & continentes, vt antè docuimus, vetat hic Canon 5. Apostolorum, nè hoc prætextu continentiæ, vxores, quas, antequàm Episcopi, presbyteri, aut diaconi fierent, duxerunt, domo eijciant, & alere ac curare desinant. non enim iubet Apostolus, inhumanos esse, sed continentes. Hîc mihi respondeant Magd. si episcopi, presbyteri, & diaconi non tenentur lege continentiæ, quæ ista προφάσει εὐλαβείας, id est, quæ ista reuerentiæ, ac religiosi metûs causa, quam prætexit Episcopus, aut presbyter, vel diaconus, vt vxorem eijciat? non enim dixit, qui eijcit propter βδελυρίαν, id est, abominationem, sicut dixit Canon 51. sed propter prætextum εὐλαβείας, quod verbum semper in bonam partem accipitur. Neque dixit, Episcopus, presbyter, aut diaconus, qui abstinet δι' ἄσκησιν, id est, propter exercitationem, quæ carnem menti subijciat: quia, vt abstinere ab vxoribus necessarium est Episcopis, presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus præcipit castos & continentes esse, propter iuge ministerium orandi & sacrificandi, vt ait sanctus Innocentius, sic reliquis etiam clericis omnibus infra subdiaconum licet, si velint, ex consensu ad tempus abstinere ab vxoribus suis, non propter abominationem coniunctionis maritalis, sed δι' ἄσκησιν, iuxta canonem 51. id est, ad exercitationem corporis, vt vacent scilicet ieiunio & orationi, sicut laicis quoquè permisit Apostolus. Restat igitur, vt hoc canon iste quintus Apostolorum prohibeat, nè Episcopus, presbyter, aut diaconus, quia eis non liceat vxoribus suis vti, sed potiùs necesse sit continentiam colere propter iuge ministerium ecclesiæ, quod summa religione & reuerentia tractandum est: nè, prætextu inquam huiusmodi reuerentiæ & continentię religiosæ, vxores domo eijciant, relicta earum cura. Hoc enim inhumanitatis, vt dixi est, & à pietate alienum. Quòd si aliquandò accidat, vt propter suspicionem & scandalum eijcere necesse sit, non iam eijcitur prætextu religionis, sed potiùs, quia ità ratio sacri & iugis ministerij postulat, nè aduersario detur occasio maledicti gratia: & vituperetur sacrum ministeriũ, quod diuina lex à continentibus tractari voluit. Hic igitur Canon, quem hactenùs interpretati sumus, non solùm non permittit Episcopis, presbyteris, & diaconis nuptias, id est, vt vxores ducant, vt Magdeburgenses noui Nicolaitæ falsò interpretantur, sed suis verbis satis clarè significat, abstinẽdum esse istis ab ijs, quas ante ordinationẽ duxerunt: siquidẽ cauet, nè prætextu huiusmodi cõtinẽtię religiosæ, cuius lege tenẽtur, vxores eijciãt suas.

Explicatio canonis Apost. 5. & quomodò ex eo eliciatur cõtinentia sacri ordinis.

epist. 2. cap. 9. tom. 1. con. pag. 529.

Magd. noui Nicolaitæ.

Videamus iam de canone 17. an huic quinto repugnet, vt Magdeburgẽsibus videtur, non intelligentibus neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Qui post baptismũ (inquit) duobus cõiugijs copulatus est, aut cõcubinã habuit,

Canon V. cũ 17. non pugnat.

buit,non potest esse Episcopus,presbyter,diaconus, aut deniquè ex numero clericorum.Hic canon,vt antè dixi,non damnat secundas nuptias: quis enim hoc vnquàm dixit,aut dicit modò,præter Magdeburg. subuersos, & suo iudicio condemnatos?sed eos, qui vnis nuptijs contenti non fuerunt, prohibet ordinari in ministris Ecclesiæ.Quarè,qui dicunt hunc Canonem 17.& illum V.pugnantia præcipere,si legem pugnantium didicissent, nunquàm hoc,ne per somnium quidem,dixissent.Nunc autem isti boni & pulchri dialectici idem putant esse,præcipere pugnantia,& præcipere diuersa. Immò,vt respondeamus istis,vt Salomon præcipit,respondere stulto contra stultitiam eius,nè sapiens sibi videatur: Si isti duo Canones pugnantia præcipiunt,necessè est,vt tanquàm affirmatio & negatio pugnent. Siquidē dicuntur secundùm complexionem: necessè item est,vt pugnāt affirmatio & negatio,sic etiam pugnent ea,quæ sunt sub affirmatione & negatione, id est,ea,de quibus affirmatur & negatur.Quæramus ergò à Magdeb. quid est sub negatione in V.Canone?necessè est,vt respondeant,non eijcere vxorem prætextu religionis.hoc enim præcipit.Quid rursùs sub affirmatione, aut negatione in Canone 17?necessè enim est alterutrū dare: necessè item est, vt respondeant,aut præcipi,non esse Digamum,qui sit ordinandus in clero: & tunc,cùm illud quod in V. Canone præcipitur, sit quoquè sub negatione, ille Canon & hic non iam pugnantia præcipiunt, quia non sunt affirmatio & negatio,sed vtraque negatio.Si dicant, præcipi in 17.Canone,talem ordinare,qui non sit Digamus,hoc rursùs,quod hîc est sub affirmatione,nō est oppositum illi,quod est in V.Canone sub negatione, immò aliud hîc affirmatur,aliud illic negatur:& vtrunque est verum, scilicet non debere eijci vxorem prætextu religionis,& ordinandum esse talem qui nō sit digamus. non igitur pugnantia præcipiunt.Magdeburgenses verò, si videri volebant aliquid sapere,probare hoc debebant, & non præbere se ridiculos, more suo,ea quæ ignorant,temerè reprehendentes.Videamus iam de alijs duobus canonibus præcipientibus quoquè, vt isti volunt, pugnantia. Canon 40.iubet,vt bona Episcopi propria,si quæ habet,discernantur à bonis Ecclesiæ.Et subijcit causam:Nè occasione (inquit) ecclesiasticarum rerum, intercidant res Episcopi,qui nonnunquàm vxorem,& liberos, & cognatos, aut seruos habet.Et hoc quoquè de vxore dicit Canon, quam ante ordinationem duxit Episcopus, & de filijs, quos ante ordinationem procreauit. Etenim si post ordinationem possunt dare operam liberis, quemadmodū, vt sæpiùs dicam,præcipit eis Apostolus castos simul & continentes esse?Canon 51.Si quis (inquit) Episcopus,aut presbyter, aut diaconus, aut deniquè alius ex numero Clericorum,à nuptijs aut carne aut vino abstineat, non δι' ἀσκησιν, id est,non vt carnem menti exercitatione corporis subijciat, sed propter abominationem,oblitus quod scriptum est,Et erant omnia valdè bona,& quòd Deus masculum & fœminam fecit eos, atque ità blasphemè creaturam Dei vituperet:aut corrigatur,aut deponatur, & ex Ecclesia eijciatur

Conuincūtur Magdeburg. ignorâsse legem pugnantium.

Prou. 26.

Quòd nec Canon Apost. 40. & 51. pugnent, vt Magdeb. fingunt.

Genes. 1.

ciatur, item & laicus. Nulli permittit hic Canon, vt nuptias, tanquàm malas, damnet, & eas vituperet. qui enim vituperat, Deum accusat, qui marẽ & fœminam creauit: quin potiùs iuxta hũc Canonem, omnes, qui à nuptijs abstinent, abstinere debent εἰ ἀσκησιν. Itaque causa abstinẽdi à nuptijs, omniũ abstinentium debet esse communis, scilicet nè vllus eorum creaturam Dei vituperet: ipsa verò abstinentia non est omnium communis, nec omnibus necessaria, nisi Episcopis, presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus continentes esse præcipit, quia sit eis iugiter vacandum sacris ministerijs verbi & orationis, & sacramentorum: alijs verò siue clericis, siue laicis, libera est. Illud autem est obseruandum, quod hic Canon Apostolorum dixit vno verbo, εἰ ἀσκησιν abstinere à nuptijs, hoc Paulus, de laicis coniugibus loquens, dixit abstinere ex consensu ad tempus, vt vacẽt ieiunio & orationi, quod est abstinere ab vxore εἰ ἀσκησιν: vt iam ἄσκησις nihil aliud sit, quàm exercitatio corporis ad subijciendam carnem menti, quod fit inprimìs ieiunio & oratione. Verùm Magd. & rerum, & verborum ignari, nihil distinguunt, neq; considerant, nec obseruant: sed potiùs omnia inconsideratè confundunt, & secundùm sua desideria interpretantur. Quid enim inconsideratius esse potest, quàm ità hunc Canonem interpretari, vt nuptias Episcopi, presbyteri, & diaconi Canon probet? Quasi ità isti argumententur, ex negatione cõcludentes affirmationem: Nõ possunt Episcopus, presbyter, & diaconus, abstinere nisì εἰ ἀσκησιν, ergò possunt ducere vxores. Immò, vt istos, sicut paulò antè fecimus, iterùm ignorantiæ redarguamus, si hi duo Canones pugnantia præcipiunt, necessè est, vt vnum sit sub affirmatione, alterum sub negatione. In Canone 40. sub affirmatione est, Episcopum vxorem suam debere alere: in Canone 51. sub negatione est, non debere Episcopum à nuptijs propter abominationem abstinere: Vtrunque verò horum cùm verum sit, non possunt esse pugnantia. Canonem quoq; 64. de non ieiunando die Dominico & sabbato, & Canonem 69. de ieiunio Quadragesimæ, & quartæ ac sextę feriæ, repugnantia item præcipere dicunt. Fateor, pudet me ad hæc respondere, quæ magìs digna sunt, vt cum risu prætereantur, quàm vt refellãtur. Sed quia vereor, nè, si præteream & dissimulem, sapientes sibi videantur Magdeburgenses, idcircò necessè est, vt iterùm dicam, iuxta prouerbium Salomonis, contra fatuitatem eorum respondere. Quæro igitur priùs, ad quodnam genus oppositorum pugnantia ista, quæ vocant, pertinent? an ad Âdaliquid? an ad priuationem & habitũ? an ad cõtraria? an ad affirmationẽ & negationem? Plura enim genera pugnantium non sunt, nisì hîc quoquè næuum aliquem in Aristotelis arte reperiunt. Credo, respondebunt, si vel ista degustârunt, pugnare ista, quæ pugnare volũt, vt affirmationem & negationem. Sed videamus nunc, an ità sit. Nos 40. diebus ieiunamus exceptis Dominicis, quibus non ieiunamus, ità vt debere ieiunare 40. diebus exceptis Dominicis, sub affirmatione sit: debere nõ ieiunare Dominicis diebus, sub negatione: vtrunque autem verum est. Quarè hoc istos probare oportebat,

Explicatio canonis 51. & collatio eius cũ loco Pauli.

Magd. insciatia.

Canon Apost. 64. & 69. nõ pugnant.

Prou. 26.

tebat,quod non probârunt:neq; probare conati sunt.Item Græci 40. diebus ieiunant,exceptis Dominicis:sabbatis enim ieiunant, quatenùs à carne abstinent.Quod quidem pro ieiunio sabbati in quadragesima relictum & traditum est illis,quod Ioannes Damascenus,in epistola de ieiunijs ad Cometam,ieiunium inchoatum vocat,siue imperfectum. quatenùs enim sæpiùs prandent,non ieiunant.sic etiam ait Zonaras Græcorum canonum interpres,licere Græcis,sabbatis ieiunare τὴ ὡρισμένων ἡμερῶν, id est, quandò est sabbatum ex numero dierum,in quibus ieiunare præcipitur.Hanc consuetudinem habent illæ ecclesiæ,sicut eis à principio,vt illis conueniebat, traditum est.Apud illos igitur sub affirmatione canonis est,debere 40. diebus ieiunare,in quibus ponitur ieiunium inchoatum,siue imperfectum sabbati: sub negatione verò,non ieiunare Dominico die: neque sabbato integrè, quorum vtrunq; verum est.Ergò non præcipiunt Canones isti pugnantia. Cùm enim quod sub affirmatione est,& quod sub negatiõe, oppositа sunt, necessè est tunc alterutrum eorum esse verũ,& alterum falsum. Aut si hæc Magd.vera non putabant,debebant saltem probare falsa esse vtraq;, vel alterum:sed neutrum conati sunt,quia non potuerunt.

Defensio Canonum,qui eos excommunicant, quos Magdeburg. volunt non esse excommunicandos:& quomodò conuincantur errare in eo, & facere Apostolum sibi repugnantem: & quomodò non sint leuia, vt Magdeburg. falsò putant,quæ in Canonibus Apostolorum pœna excommunicationis sancita sunt,vt illud, non abstinere à sanguine & suffocato.item ieiunare die Dominico, & die sabbati in ecclesia Orientis, & non ieiunare quadragesima, & vasa sacra ad profanos vsus adhibere. Cap. 5.

“ TErtiò (inquiunt) multùm Canones apertum vsum clauium præcipi-
“ unt:nam eos,qui scientes susceperunt excommunicatos, excommu-
Tom. 1. Con. 22. & seq. nicare iubet Canon 13. Laicos suffocato vescentes excommunicare
“ iubet Canon 62.Propter ieiunia die Dominico obseruata deponit clericos,
“ & excommunicat laicos Canon 65.Non ieiunantem quadragesima paschæ
“ excommunicat Canon 58.Vasa sacra in profanos vsus assumpta excommu-
“ nicat Canon 72.]

Deindè subijciunt causam,cur hos Canones à se notatos non approbent,
“ quia ob huiusmodi,inquiunt, tam leues res excommunicatione vsi, siue
“ abusi potiùs,Apostoli nunquàm leguntur.Immò Paulus (aiunt) recitat Ca-
“ talogum excommunicandorum 1.Cor.c.5.Verùm in eo huiusmodi pecca-
Ratio Magd. refellitur, scilicet nõ texuisse Paulum catalogum tores non adnotantur.]

Hæc Magd.Respondete ergò mihi Magd.si putatis texuisse hîc Apostolũ Catalogum excommunicandorum omnium,cur in his nõ numerauit blasphemos?aut,si blasphemus secundùm vos nõ est excommunicandus,quia nõ est in hoc Catalogo,cur idẽ Apostolus (1.Ti.1.) Hymenæũ & Alexandrũ,

quia

quia blaſphemauerant, excommunicauit? an fortè dicetis, eum, qui fornicator eſt, aut auarus, aut malédicus, aut ebrioſus, aut fur, ſimul eſſe blaſphemum? non ità deliri eritis, vt hoc dicatis: cùm quotidiè inter veſtros, videre poſsitis libidini deditos, & vino & maledicentiæ, & aliena tollere, parcere tamen eos blaſphemijs in Deum. An verò Hymenæum & Philetum inter idolis ſeruientes referendos eſſe putabitis? ne id quidem neceſsè eſt. Non enim quicunque fidem amittit, neceſsè eſt, vt idololatra fiat: nisì exiſtimatis omnes hæreticos, cultores eſſe idolorum. Quod verò genus blaſphemię eſſet iſtorum, non explicauit Paulus, quia ad eum ſcribebat (inquit Theodoretus) qui non ignorabat. fortaſsìs ex ijs fuiſſe videatur, qui conſcientiæ morſum & accuſationem non ferentes, nè metu futuri ſupplicij torqueantur, in blaſphemiam negandi prouidentiam Dei, aut iudicium futurum, incidunt. Ità enim Theodoretus & Theophylactus intellexiſſe videntur id, quod Paulus hoc loco de conſcientia bona dixit, Quam quidam repellẽtes, circa fidem naufragauerunt. Deindè in 4. libro Clementis Romani de conſtitutionibns Apoſtolorum ca. 6. & 8. inter eos, à quibus Apoſtolica conſtitutio iubet non accipere oblatiões, nempe excommunicatis, punit eos, qui famulos ſuos durè tractãt & inhumanè, id eſt, verberibus aut fame afficiũt, & crudeli ſeruitute premunt. Item eos, qui iniquas cauſas publicè defendunt, & iniuriæ patrocinium ſuſcipiunt: item homicidas, inſidiatores, & alios huiuſmodi, nè omnes enumerem: at iſti non ſunt in Catalogo Pauli. An fortè leuia crimina ſunt iſta, & excommunicatione indigna? Prætereà cùm Apoſtolus ait 1. Tim. 3. Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt: & delinquit, cùm ſit proprio iudicio condemnatus? an non iubet hìc hæreticos excommunicare? Quis hoc negare audeat? at non ſunt hæretici in iſto Catalogo. Ergò ſecundùm Magd. non ſunt excommunicandi: & Apoſtolum faciunt ſecum diſcrepantem: & vt in eo ſit, Eſt, & Non. Rursùs in epiſtola ad Tit. c. 1. loquens in eos, qui adulterina & corrupta quædam dogmata tradebant: Sunt enim (inquit) multi inobedientes, vaniloqui, & ſeductores, maximè qui de circuncisione ſunt, quos oportet redargui, qui vniuerſas domos ſubuertunt, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia. Deindè ſubiungit: Quam ob cauſam increpa illos durè, vt ſani ſint in fide: excommunicare iubet iſtos. hoc enim ſignificare, ἐπιτιμᾶν ἀποτόμως, id eſt, increpare vel punire abſcindendo ceu membrũ tabefactum, intelligitur ex lib. 2. de conſtitutionibus Apoſtolorũ, vbì excommunicare iubet Apoſtolica cõſtitutio, cùm opùs eſt, his verbis vtens, κρίνε ἀποτόμως, καὶ τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πυρὸς παραδώσεις, id eſt, iudica abſcindendo, & trades gladio ignis. ſic enim vocat excõmunicationem. Et paulò pòſt, adhuc clariùs, ἔκκοψον τὸ διασαπὲν μέρος, id eſt, abſcinde, ſiue amputa membrum putreſcens. At iſti, quos hoc loco Apoſtolus excõmunicare iubet, non ſunt in illo Catalogo. Non enim hos notat, ꝙ eſſent fornicatores, aut malédici, aut ebrioſi, aut idolis ſeruientes, aut rapaces, aut

omnium excommunicãdorum.

I.

II.

Tom. I. con. 75.

Alij excõmunicati ex Clemente præter eos qui ſunt in catalogo Pauli.

III.

IIII.

Increpare durè, apud Paulum excõmunicare interpretandum.

fures,aut auari.Etsi enim turpis lucri gratia docebant, non tamen excommunicare eos iubet propter turpe lucrum,sed propter falsam doctrinam, quam tradebant.At falsam doctrinam tradentes, nõ sunt in Catalogo. Non igitur debuit Apostolus,secundùm Magdeb. iubere eos excommunicare, nè sibi ipse contradiceret.Adhæc cùm Apostolus capite proximo sequenti, id est,in c.6.epistolæ ad Corinth.dicit,An nescitis,quia iniqui regnum Dei non possidebunt?& deindè nominans iniquos,subiũgit:Nolite errare, neq; fornicarij,nec idolis seruientes,nec adulteri,neque molles,neque masculorum concubitores,neque fures,nec auari,nec ebriosi, neque malédici, neq; rapaces regnum Dei possidebũt.An dicturi sunt Magdeb. texuisse hîc Apostolum Catalogum eorum, qui damnandi sunt? ità vt vel non sint alij iniqui,vel cæteri iniqui ingressuri sint in regnum cælorum?quòd si hîc non est positus totus Catalogus iniquorum,nec enim opùs erat, cur nõ hoc ipsum dicendum sit in Catalogo excommunicandorum?non esse scilicet positum totum Catalogum,nec enim opùs fuisse.Immò,vt semèl hunc locum finiam,satìs hoc ipsum idem Apostolus significauit,cùm in eodem loco post illum Catalogum subiungit,cum huiusmodi neque cibum sumere. non dixit,cum his,vt quidem dicendum esse videbatur,si totum Catalogum excommunicandorum,nullo prætermisso, descripsisset: sed dixit,cum eiusmodi, id est, cum his,& cum ijs,qui tales erunt,quales hi sunt. Itáne tam hebetes & tardi sunt Magdeb.vt hoc intelligere non potuerint? aut ipsi cæteros tam tardos esse existimârunt,vt eos sic fallere posse confiderent? Iam quòd leuia esse ista dicunt, quibus excommunicationis pœna canonibus Apostolorum decernitur,satìs in eo demonstrant, non intelligere, quam vim habeant ista,id est,cur vetet Canon Apostolicus vesci suffocato, ieiunare die Dominico:& reliqua.Etenim si leue est,vesci suffocato, de re ergò leui factum est decretum Apostolorum Act.15. & rursùs, Si de re leui factũ est,quem ad modum Apostoli ipsi hoc inter necessaria posuerunt? Sic enim ad eos,qui ex gentibus conuersi erant ad fidem, scripserunt:Visum est,nihil vltrà imponere vobis oneris,quàm hęc necessaria,vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine,& suffocato,& fornicatione. Cur,si leue erat,vesci suffocato,non distinxerunt à fornicatione, quæ graue crimen est,& necessarium ad vitandum?Immò fornicationem cum illis tribus cõiunxerunt,non quidem vt leuibus,sed vt grauioribus,quatenùs scilicet ad contaminationes idolorum,siue idololatriam pertinent.Hac enim ratione prohibuisse ista tunc Apostolos, authores sunt,nè more Magdeburgẽsium sine testibus loquamur,Tertullianus in apologetico, Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesi 4.Iustinus martyr in quęst.45.Gregorius Niziãzenus in sermone in sanctum Pascha,& Origenes lib.8.cõtra Celsum.Quòd si adhuc contendant Magdeb.leue esse,suffocato vesci,quod tamen sancti Apostoli excõmunicatiõis pœna vetuerunt,& Synodus Gangrẽsis sanctos Apostolos secuta,crimẽ dãnatione dignũ Canone secũdo iudicauit, interpretẽtur

V. *ex simili Pauli loco.*

VI.

An leuia sint, quæ ab Apostolis pœna excommunicationis sancita sunt: & primum,vesci suffocato.

tur nobis verbum, necessarij, in decreto Apostolorum. Scit enim scriptura sancta distinctionem facere eorum, quæ necessaria sunt, & quæ necessaria non sunt, tametsi non sint prætermittenda. Vt cùm apud Matth. c. 23. Dominus exprobrat Iudæis, quòd decimarent mentham & anethum: Et reliquistis (inquit) quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem: illa enim erant necessaria. Sic Apostoli necessaria in Actis Apostolorũ vocant, non quæ oporteret non omittere, quasi leuiora, vt Magdeb. volũt, sed quæ omninò oportebat facere, vt necessaria. Quòd si necessarium erat, non vesci suffocato, quod propter sanguinem retentum immolatitium erat, &, vt ait Origenes, cibus dæmonum esse asserebatur, vt erat quoquè necessarium, non vesci idolothyto & sanguine, quatenùs hæc omnia ad idolorum item culturam pertinebant: hac enim ratione lex quoquè Moysis eadem prohibebat: an non erat consequens & par, vt qui parére nollet, excommunicaretur? Quarè, cùm hunc Canonem Magdeb. reprehendunt, decretum Apostolorum in Actis simul nescientes reprehendunt. Idcircò enim vescenti suffocato iustè decernebatur excommunicatio, quia necessarium erat non vesci eo, vt Apostolico decreto tunc sancitum est ijs, qui ex gentibus conuersi erant, quibus erat inter gentes habitandum, apud quas vbiquè erant omnia plena idololatria: vbiquè erant immolatitia sanguis & suffocatum propter sanguinem retentum: immò magna pars victûs humani dæmonibus dedicata, vt ait Magnetes author antiquissimus lib. 3. apologetico contra Theosthenem: alia enim (inquit) mactabantur spiritibus aërijs, alia terrenis, alia subterraneis. spiritibus aërijs immolabantur volucres: ἐπιχθονίοις, id est, terrenis quadrupedes nigri, quia sit terra natura nigra: ὑποχθονίοις, id est, subterraneis item quadrupedes nigri in scrobibus, siue foueis. Hactenùs Magnetes. Puto victimas illas, quæ in scrobibus defossæ immolabantur, ad suffocata pertinuisse. Canon igitur suffocatum immolatitium prohibebat, quod Canon vocat comedere carnem in sanguine animæ eius, idq; nè, qui comederent, socij dæmoniorum efficerentur, sicut Apostolus in Epistola ad Corinth. prior eait. Hac enim ratione excepta, licebit vesci & sanguine, & suffocato, & idolothyto, si ad capiendũ alimentum commoda sint, & non obstet scandalum: aut si consuetudo in naturam quandam, vt fieri solet, iam conuersa non abhorreat, vt quidem à multis suffocatis abhorret, licèt non omnibus: vt si quis gallinam strangulet, quo tenerior fiat suffocando, vt ars coquorum docet. Captũ quoquè à bestijs, & morticinum, ad idolorum cultum pertinebant: hoc propter sanguinem retentum, illud propter bestias, quas gentes pro dijs colebant. Vndè Hesychius Hierosolymitanus, eruditissimus, & vetus author in Cõment. Leuit. c. 22. per morticinũm (inquit) & à bestijs captorum prohibitionem non oportere participes fieri mensæ dæmoniorum præcipit. Et subiungit: In his enim sunt verè morticina, & à bestijs capta. Sed de suffocato & sanguine si quis plura requirit hoc loco, legat, quæ in explanatio-

Act. 15. Apostolici decreti & canonis eadem ratio.

1. Cor. c. 10. Quandò sanguine, & suffocato, atque idolothyto vesci liceat, & quandò non.

nibus apologeticis librorum Clementis Rom. de constitutionibus Apostolorum copiosiùs de re hac scripsimus, nè eadem hîc repetamus. Pergamus respondere ad alia quæ sequuntur, quæ inter leuia quoquè & indigna excommunicatione referunt Magdeb. vt obseruare ieiunium die Dominico. Nec hîc intellexerunt, quorsùm spectet festiua agitatio Dominici diei: spectat enim ad culturam sanctæ resurrectionis Domini. Quam quidem qui ieiunando vituperare studet, & eis, qui Dominico die ob hanc causam resurrectionis non ieiunant, hocipsum exprobrare vult ieiunando, hic Christi interfector à beato Ignatio in Epistola ad Philippen. vocatur. Qui enim resurrectionem Christi non honorare vult, quid aliud agit, quàm eũ iterùm, quantùm in se est, crucifigere? alioquì δι' ἄσκησιν, id est, vt quis ieiunio & oratione carnem spiritui subijciat, licet omnibus diebus per vniuersam vitam ieiunare: sicut sancti patres tradiderunt, vt S. Epiphanius in extrema parte lib. 3. tomi 2. & S. Hieronymus in Epistola ad Liciniũ testãtur, vt alios nunc taceam. Leue item putant, & excommunicatione indignum, non ieiunare laicum Quadragesima paschæ. Nec hîc intelligunt Magdeb. quid Quadragesima repræsentet & efficiat, neque quorsùm spectet, alioquì non leue esse putarent. Est enim, vt ait Gregorius Theologus in sermone de sancto baptismo, purgatio nostra, & ad communionem Corporis Domini nostri præparatio: &, vt Apostolica constitutio in lib. 5. Clementis Romani ait, continet in se memoriam & imitationem vitæ Christi, & legis Euangelicæ. An leue est, hæc omnia contemnere? quæ quidem is contemnere videtur, qui, cùm possit, & debeat ieiunare, ieiunium 40. dierum, quod Sancti Apostoli nobis tradiderunt, repudiat, vt ventri seruiat. Cur verò idẽ Canon clericos, non tunc ieiunantes, deponat, sed non excommunicet, vt quidem laicos excommunicat, dicam paulò pòst, quod isti quoquè boni doctores Magdeburgenses ignorant.

2. *Ieiunare die Dominico.*

Ieiunare eum quando & quomodo liceat.

3. *Laicũ quadrageſima paſchæ non ieiunare.*

Postremò, quòd vasa sacra in profanos vsus assumere, inter leuia quoquè retulerunt, vt Canonem 80. qui istos excommunicat, Apostolorum esse negarent: miror vehementer, non didicisse Magdeburgenses aut ex interpretatione Danielis prophetæ, aut ex supplicio Baltasaris regis Babyloniæ, vtrùm leue, an graue sit, sacra vasa ad prophanos vsus transferre. Nisi fortè existimant, magìs sacra & religiosa fuisse vasa templi Salomonis, quàm sint templi eius, qui dixit, Plus quàm Salomon, hîc: & Aggeum prophetam, immò Dominum, fefellisse nos, cùm dicit, Magna erit gloria domûs istius nouissimæ, quàm primæ, dicit Dominus exercituũ. O miseros Germanos, qui tales magistros habetis, quibus vlla in re credendum esse putetis, cùm eos videatis, passim tam absona & absurda atque impia dicere, scripturam, & omnis rationis, omnisq; religionis oblitos.

4. *Vasa sacra in vsus prophanos assumere.*

Dan. 5.

Matth. 12.

Agg. 1.

Defensio Canonis Apostolorum, tempus præscribentis agenti pœnitentiam, & de exemplis in scriptura sancta, eiusmodi præscriptionis temporum

ad

ad agendum pœnitentiam. Et cur Episcopus, presbyter, & diaconus pro crimine deponantur tantùm, & non excommunicentur : & de antiquis patribus, qui hunc Canonem de deponendis Clericis, & non excommunicandis, secuti sunt. *Cap. 6.*

NOtant prætereà Magdeb. Canonem 24. qui laicũ, qui se castrauerit, tribus annis excommunicari iubet. Sed Apostoli (inquiunt) nusquã cuiquam pœnitentiã agendi tempus præscripserunt, quandò oporteat eum ad communionem admitti, vt patet ex 2. Corinth. 2.

Hactenùs Magdeb. Si præscriptio temporis in pœnitentia, ab Apostolica & diuina disciplina aliena est, cur sancti Apostoli ieiunium, spatio dierum 40. præscriptum, omnibus ecclesijs, ad exemplum Domini, qui totidẽ diebus ac noctibus pro nobis ieiunauit, tradiderunt? An ieiunare 40. diebus, non est agere pœnitentiam? Cur, inquam, Dominus ad exemplum ieiunij 40. dierum pro nobis susceptj, tempus nobis pœnitentiæ præscripsit, quam nos, ieiunio 40. dierum à sanctis Apostolis tradito, agimus? Deindè, cùm Dominus in parabola de arbore fici, quam habebat quidam plantatam in vinea sua, introducit Agricolam deprecantem, nè illam propter sterilitatem succidat: ait enim: Domine, dimitte illam & hoc anno, vsq; dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam: an non præscripsit tempus vnius anni pœnitentiæ angelus, pædagogiæ & correctioni Synagogæ præpositus? hunc enim Angelum repræsentat ille cultor vineę, vt beatus Cyrillus in commẽtarijs Zachariæ c. 1. interpretatur. Pœnitentiam verò significat illud, fodere circa illam, & mittere stercora, vt Gregorius Nazianzenus in Sermone de recto ordine in differendo, interpretatus est: & Petrus Alexandrinus patriarcha, qui Diocletiano imperatore martyr factus est, tertio canone statuit, accommodandam esse hanc parabolam, in qua præscriptio temporis agendæ pœnitentiæ continetur, ad eorum pœnitentiam, qui sponte lapsi essent, & eos posteà præteriti lapsûs pœnituisset. Prætereà, cùm Apostolus ait, Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio, quæ fit à pluribus, vt è contrario magìs donetis: satis profectò significat, præscripsisse Corinthio, vt tantispèr excommunicatus esset, donèc fructus dignos pœnitentiæ ostenderet. Quod cùm factum fuit, tunc dixit, sufficere pœnam, quæ à pluribus irrogata erat, qui illum vitabant. Si Magdeb. & cæteri Luterani confiterentur, solui per pœnitentiam debitum satisfactionis pro peccatis, nunquàm hunc Canonem reprehenderent. Quid enim vtilius, aut æquius esse potest, quàm, quid ac quantum à debitore soluendum sit, definire? Sed cùm isti huiusmodi debita, vt mali creditores, negent, non possunt approbare tales præscriptiones pœnitentiæ. Rursùs, cùm Dominus iussit prophetæ Ionæ, vt prædicaret in Niniue ciuitate magna, & diceret, Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur: an non præscripsit propheta, iussu Domini, tem-

,, ,, ,,

Defensio Canonis Apostol. 24

1. *Ratio.*

Lucæ 13.

2. *Ratio ex parabola apud Lucam de arbore fici.*

3. *Ratio.* 2. *Cor. 1.*

Ion. c. 3.

4. ratio ex tempore pœnitentiæ Niniuitis constituto.

ni, tempus pœnitentiæ? Perindè enim est, ait Cyrillus, àc si diceret: Adhuc vos totidem diebus sustinebo, vt possitis agere pœnitentiam hoc tempore: & sic futurum supplicium effugiatis. Siue ergò quadraginta dies legendum sit, vt Aquila, Symmachus, & Theodotio interpretati sunt, & vt Syrus atque Hebræus habet: siue quadragintatribus, vt Iustinus martyr in Dialogo contra Tryphonem legit: siue tres dies, vt nunc est apud 70. interpretes, tempus præscriptum est agendæ pœnitentiæ. qua peracta, alios mores induit Niniue, & alia facta est. Ità factum est, vt Dominus non fuerit mẽtitus, qui post dies illos præscriptos excidium minatus fuerat. Sic Photius Constantinopolitanus hunc locum explanauit in quæstionibus de locis obscuris scripturæ ad Amphilochium Archiepisc. Cyzici. Esto igitur, non legant Magdeb. in scriptura præscriptum à sanctis Apostolis numerum dierum, aut mensium, aut annorum pœnitẽtiæ, vt in hoc Canone legimus, an ideò negare cum ratione possunt, potuisse eos agenti pœnitentiam tempus præscribere, eumq; morem ecclesiæ tradidisse & reliquisse? Quòd si hunc Canonem ideò negant, negent etiam scripturam Ionæ: reprehendant etiam in parabola Euangelicam præscriptionem anni ad correctionem per pœnitentiam. Deniquè vt finiam, negent quoquè aut reprehendant Synodum Nicenam, & alias deincèps consecutas, quæ annos certos pœnitentiæ frequenter præscribunt.

» » Prætereà, nec illud (inquiunt) cum Apostolorum doctrina congruit, quod
» » Canon 25. Apostolorum, Episcopum, presbyterum, aut diaconum in for-
» » nicatione, aut periurio, aut furto deprehensum, deponi ab officio præci-
» » pit: at communione priuari vetat, cùm Paul. 1. Cor. 5. fornicatores & fu-
» » res inter excommunicandos numeret.

Explicatur & defenditur Can. Apost. xxv.

Hactenùs isti. Hîc quoquè Magdeb. more suo, quod non intelligunt, reprehendũt. in Epistola enim 1. ad Cor. c. 5. de laicis locutus est Apostolus, qualis erat Corinthius ille incestus, qui vxorem patris sui habebat. Si enim oportet talem esse Episcopum & presbyterum, qualis in epistola ad Tim. & Tit. describitur, item & diaconum: vt qui non sit talis, nec ordinari possit, vt in ecclesia ministret, (ad hoc enim diaconi, presbyteri, & Episcopi, ordinantur) nec, iam ordinatus, si talis posteà euadat, possit deincèps ministrare in ecclesia, vt consentaneum est: quomodò poterant, aut debebant ab Apostolis cum laicis excommunicari tantùm, & relinqui in ministerio? aut cur priuatus ministerio, & pœnitentia emendatus, priuari insupèr communione debeat? cùm dicat scriptura per Naum prophetam, Non vindicabit Dominus bis in idipsum? Quod in ipso eodem Canone citatum est.

1. Tim. c. 3. ad Tit. c. 1.

Ratio Canonis.

Altera ratio.

Naum c. 1.

Locus Naum, explanatus à Cyrillo.

quem locum interpretans beatus Cyrillus in commentarijs huius prophetæ, Vastata (inquit) Samaria à Salmanasare cum alijs ciuitatibus Iuda, cùm ij, qui fuerant reliqui, & ex illo belli incendio euaserant, in magno metu essent, & propter metum ad regiones gentium irent, existimabant enim se iterùm esse in similem calamitatem adducendos, redeuntibus iterùm Babylonijs:

bylonijs: commodè eos Deus per prophetam consolatur, duo promittens: & quòd captos bello aliquandò liberabit, & quòd tradet Niniuen vastitati. Nè ergò, si metuerent in idem malum incidere, & ex eo metu occasionem recedendi à Iudæa ad gentes caperent, interrogat eos propheta, quid de Deo cogitent? & quid de illo sentiant? an durum esse & Καρύλλιον, id est, difficilem ad placandum, vt duplices pœnas de eodem exigat crimine? At erratis, inquit: etenim, si nihil à lege alienum faciatis, & quod ad iram Deum legislatorem prouocet, profectò non infliget secundam plagam. Satìs enim vos propter præteritas impietates afflixit. Sistite peccatum: & ipse sistet iram. Satìs castigauit: miserebitur in posterum, si resipiscatis. Hactenùs Cyrillus. In hanc ergò scripturam prophetæ intuentibus, visum est sanctis Apostolis satìs pœnæ ad pœnitentiam Episcopi, presbyteri, aut diaconi, in fornicatione, aut periurio, vel furto deprehensi, si deponerentur. Cùm verò non satìs pœnæ visum est in priuatione ministerij, vel proportione peccati commissi, vel quia commissum peccatum pœnitentia imposita non emendatur, solent ijdem sancti Apostoli ad priuationem ministerij adiungere excommunicationem: vt in Canone 28. 29. 51. & 65. factum est. Ex hac Apostolica traditione profectum est, vt alienum sit à cõsuetudine Ecclesiastica, sicut magnus Leo in Epistola 92. ad Rusticum Narbonensem Episcopum scripsit, vt qui in presbyterali honore, aut diaconi gradu fuerint consecrati, ij pro crimine aliquo suo per manûs impositionem remedium accipiant pœnitendi, (quia scilicet non sunt excommunicati) quod sine dubio (inquit) ex Apostolica traditione descendit. Hactenùs Leo. Obseruauit hoc quoq; Igmarus Rhemensis Archiepiscopus, in libro de varijs capitulis ecclesiasticis c. 18. & 24. neque solùm obseruauit, sed obseruationem quoq; interpretatus est, cùm ait: Vndè & laici absque ecclesiastica communione solent pœnitere, sicut & clerici absque administratione officij. Deindè subiungit: Non ergò mirum, si clerici per manûs impositionem remedium pœnitendi pro criminibus, pro quibus laici excommunicari iubentur, non accipiant. Si autem Episcopi vsq; ad Anathematis sententiam inobedientes extiterint, consequens est, vt per manûs impositionem sanctæ redintegrentur ecclesiæ, cùm redierint, sicut sanctum Concilium Nicenum de Nouatianis constituit. Hactenùs Igmarus. Meminit etiam beatus Basilius huius Canonis, & eum iam ante mille ducentos annos veterem Canonem vocauit, nè quis dubitare possit, Canonẽ Apostolicum esse. Sic igitur Basilius tertium ex suis Canonem sanxit, 25. Canonem Apostolorum secutus: Diaconus (inquit) qui, postquàm in eum gradum ascenderit, scortatus fuerit, gradu suo moueatur: in ordinem tamen laicorum reiectus, ecclesia nè prohibeatur. Deindè subiungit: Est enim vetus Canon, vt qui de gradu suo deiecti fuerint, eo solo supplicio mulctentur. Cuius Canonis conditores illud (inquit) secutos credo, quod scriptum est, Non vindicabis bis in idipsum, Sed cur, dicet aliquis, si Cano-

Quando Apostoli ad pœnã depositionis clericorum, pœnam excõmunicationis adiungere soleant.

Tom. 1. conc. 805.

Laicis conuenit, vt excommunicati agãt pœnitentiam: clericis verò vt depositi, & non excommunicati.

Canon Apost. 25. citatus, vt antiquus à beato Basilio.

Naum. c. 1.

nem Apostolorum vidit beatus Basilius, in quo hoc ex propheta citatum est, non asseueranter affirmat, secutos esse hoc, quod citatum est, Apostolos? quia scilicet sciebat Basilius, non esse scripturam Apostolorum hos Canones, sed traditiones sine scripto, scriptos verò ab alio. Deindè subiungit: Tum etiam illam credo causam huius decreti fuisse, quòd qui in ordine laicorum sunt, postquàm interdicta illis fuerit ecclesia, iterùm in eundem locum restitui solent: at diaconus semèl, quod satis sit, supplicio priuationis mulctatus, nunquàm in gradum diaconi restituitur: quarè ea sola pœna afficitur. Hoc quoquè beatus Basilius ex Apostolica & Ecclesiastica traditione didicit, quæ in Canone Apostolorum 28. continetur, de quo posteà dicemus. Ac rursùs idem Basilius Canone 31. Clerici (inquit) qui peccatum ad mortem peccant, gradu quidem suo mouentur, ecclesia tamen non prohibentur. Nō enim bis in idipsum vindicandum est. Hactenùs Canon. Quòd si adhuc Magdeb. contendere velint, clericos in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensos, excommunicandos esse, vt laicos, respondemus eis: Talem consuetudinem ecclesia Dei non habet. Hanc igitur consuetudinem antiquo & Apostolico Canone sancitam sequens Synodus Nicena, hunc Canonem sanxit: Si quis Episcopus in aliquo crimine scandaloso deprehensus fuerit, de gradu sacerdotali deijciendus est: nec iterùm restituendus. Quòd si pœnitentiam egerit, non est communione fidelium, neque communione sacra prohibendus. Non enim cōuenit, vt excommunicetur, sicut laicus excommunicari solet. Nisì fortasse dicant isti, næuum hunc esse Synodi Nicenæ. Ac rursùs eadem Synodus alio Canone statuit, vt si quis presbyter in fornicatione deprehensus esset, qui semper anteà benè audisset, nec vxorem vnquàm habuisset, agat (inquit) pœnitentiam vno anno in ieiunio, & oratione, & eleemosynis secundùm vires: & nè ministret in Clero, quandiù pœnitentia durat. Transacto autem hoc tempore, restituendus est in gradum suum. quòd si ad vomitum rediĕrit, deponatur: sed nè priuetur communione fidelium, neque sacræ communionis participatione. Sunt hi duo Canones ex illis Nicenis 80. qui Alexandriæ in libro vetustissimo Patriarchæ reperti sunt, & ad nos iampridèm allati: de quibus plura proximo libro defensionis Epistolarum Pontificum Apostolicorum dicemus. Respondeamus deinceps ad aliud caput accusationis Canonum.

Alia causa, cur depositi clerici non excommunicentur, ex Basilio.

Niceni duo Canones Apostolico similes.

Duo Canones Niceni ex lib. vetustiss. patriarchæ Alex.

Defensio Canonis de celebratione paschæ ex Apostolica traditione profecti: & quid de hoc festo Synodus Nicena decreuerit: & quemadmodùm non solùm sine scripto traditus sit hic Canon à sanctis Apostolis, sed etiam per Epistolam Pauli ad Coloss. insinuatus. & de Audianis, pascha cum Iudæis celebrantibus, & constitutionem Apostolorum de celebratione paschæ, malè interpretantibus. Cap. 7.

Quarto

QVartò (inquiunt) multa in his dicũtur, quæ rebus huius ſeculi, & hiſtorijs refragantur. Nam quod Canon 8. de paſchæ celebratione, nè fiat cum Iudæis, vetat, non conſonat veritati. ſuprà enim commemoratum eſt, Ioannem, Philippum, & alios paſcha eodem die cum Iudæis celebrâſſe, nempe 14. luna primi menſis.]

Hactenùs Magdeburg. Videamus nunc, an cõſonet veritati Apoſtolicus Canon, quod iſti negant. Ac primùm, Polycrates in illa ſua ad Victorem pontificem Epiſtola, Philippum tantùm & Ioannem ex Apoſtolis commemorauit, qui paſcha 14. luna celebrarent. Ecquis ergò dubitat, quin reliquos commemorâſſet, ſi reliqui eodem die celebrâſſent? Quomodò enim reliquos Apoſtolos prætermiſiſſet, qui tres Philippi filias non prætermiſit? qui Polycarpum, Thraſeam & Sagarem Epiſcopos, & Papyrium ac Melitonem, & cognatos ſuos retulit? Cùm igitur Magdeburgenſes teſtimonio aliorum Apoſtolorum careant, vt Polycrates caruit: nos verò non ſolùm Victoris, & ante eum Pij, quorum iſti epiſtolas negant, teſtimonium habeamus, ſic Sanctos Apoſtolos ſtatuiſſe: ſed habeamus etiam teſtimonium omnium Epiſcoporum Palæſtinæ authore Euſebio, ſic Apoſtolos paſcha celebrâſſe, quo die eccleſia Catholica ſecundùm traditionem eorum nunc celebrat: qua fronte audent iſti dicere, Canonem Apoſtolorum de celebratione paſchæ, non conſonare veritati? Sed recitemus quæ Euſebius lib. 5. hiſtoriæ ſuæ cap. 27. ſcripſit: Qui verò (inquit) in Palæſtina erant Epiſcopi, quorum paulò antè meminimus, Narciſſus & Theophilus, & cum eis Caſsius Eccleſiæ Tyri, & Clarus Ptolemaidis Epiſcopi, & alij qui cum iſtis venerunt, poſtquàm de traditione celebrandi Paſchatis, quæ ad ipſos ex ſucceſsione Apoſtolorum deſcenderat, multis tractâſſent, circa calcem ſcripti ſui iſta ad verbum ſubiecerunt: Satagite autem noſtræ Epiſtolæ exemplar per totam parœciam mittere, nè rei ſimus erroris eorum, qui ſuas animas tam facilè ſeducunt. Significamus autem vobis, quod & Alexandriæ eadem die, qua nos, paſchatis feſtum agunt, &c. Alexandriam Africæ dicunt, non Alexandriam Aſiæ, in qua 14. luna, ſicut cæteri Aſiani, celebrabant. Vndè paulò antè cap. 23. ſic ſcribit idem Euſebius: Mota eſt eo tempore haud parua quæſtio, ex eo, quòd cunctæ per Aſiam parœciæ, velut ex antiquiore traditione, 14. luna ſalutaris paſchatis feſtum celebrandum eſſe putabant: qua die Iudæis agnum immolare præceptum erat: quaſi omninò eadem luna, in quamcunque illa ſeptimanæ diem incidat, ieiunia ſint ſoluenda: cùm reliquis eccleſijs per vniuerſum orbẽ conſuetudo non eſſet ad hunc modum celebrandi paſchatis, quæ ex Apoſtolica traditione morem hactenùs durantem ſeruant: quòd videlicet ieiunia nullo ſint alio, quàm reſurrectionis Saluatoris noſtri die ſoluenda: & quæ ſequuntur. Conferant ergò Magdeb. conſuetudinem per vniuerſum orbẽ celebrandi paſcha in die reſurrectionis, ex Apoſtolica traditione profectam, cum conſuetudine per Aſiam celebrandi 14. luna cum Iudæis: &

Defenſio Canonis Apoſto. de celebratione paſchæ.

Qui veterum ſint teſtes ſic Apoſtolos paſcha celebrâſſe, vt hodiè eccleſia Catholica celebrat.

videant, vtris plus authoritatis & fidei tribuendum sit. An Asiani meliùs quàm Palęstini nouerant Apostolicæ traditionis consuetudinem ? an meliùs Alexandrini in Asia, quàm Cæsareenses in Palæstina? Esto, sic Ioannes & Philippus celebrâssent, id quod aliquandiù fortasse propter Iudæos facere coacti sunt, vt omnibus omnia fierent : An, quia Paulus Timotheum circuncidit, & se in templo cum ijs, qui votum super se habebant, sanctificauit, idcircò dicemus, fuisse Apostolicam traditionem, vt tunc cum Iudæis legalia seruarent? Quis hoc dicat, nisi qui iudaizare velit? Prætereà si Syri, & qui erant in Mesopotamia, claudicabant in festo paschæ cum Iudæis celebrando, antequàm Synodus Nicena haberetur, vt S. Athanasius in Epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ testatur: igitur non rectè ambulabant ad Euangelij veritatem, sed errabant potiùs. Ad errorem enim pertinet claudicatio, sicut Apostolus ad Hebręos scribens, nè quis vestrûm, inquit, claudicans erret. Quòd si errabant, ergò sic festum paschæ cum Iudæis celebrare, præter doctrinam erat à sanctis Apostolis traditam. Ex quo factum est, vt necesse esset, tunc primùm in Nicena Synodo decerni, vt omnes in die resurrectionis Domini pascha necessariò celebrarent, quia Canon Apostolicæ traditionis nondùm erat omnibus vbiquè promulgatus tanquàm necessarius: nec ab omnibus tanquàm necessarius ad salutem, seruabatur. Non sic autem de fide Symboli, cuius professio toti ecclesiæ promulgata & cognita erat, & tanquàm necessaria ad salutem, ab omnibus Catholicis vbiq; custodita. Itaque quia Syri & Mesopotamiani in ecclesia Catholica erant, licèt in causa festi Paschæ ritè celebrandi claudicarent, cùm Niceni patres decretum de pascha fecerunt, non potuerunt dicere, Ad hunc modum ecclesia Catholica celebrat pascha: sed sic, Visum est, vt omnes obtemperarent. &c. Hìc enim non abhorruerunt, ait Athanasius, ab hac appendicula: immò placuit, inquit, vt adderetur, Visum est, vt omnes obtemperarent. De fide verò, inquit Athanasius, non scripserunt, Visum est: sed, Ad hunc modum credit ecclesia Catholica. Et statim confessio ipsa fidei adiuncta est, vt ostenderent (inquit) non nouam esse sententiam, sed Apostolicam : &, quæ ipsi scripsissent, non esse sua inuenta, sed Apostolorum documenta. Hæc Athanasius. Erat igitur, nè pascha cum Iudæis celebraretur, diuina quidem traditio, & Apostolicus Canon non solùm per sermonem, quem Clemens Apostolorum discipulus literis mandauit, traditus, sed etiam per Epistolam insinuatus. Quia Apostolus ad Colos. scripsit, inquiens: Nemo ergò vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorũ, corpus autem Christi. In parte enim diei festi iudicatur, si quis pascha nostrũ celebret, quo die pascha suum immolant Iudæi. Sic quoquè Pius Pont. Apostolicus hunc locum Apostoli intellexisse videtur. Postquàm enim dixit, Vndè & vos Apostolica authoritate instruimus, omnes eadem die, id est, Dominica, celebrare debere, subiungit: Cauete diligenter omnes, nè quis

Act.16. *Act.21.*

Heb.12.

Nicena Synodus de paschæ obseruatione decretum qua formula ediderit.

Coloss.c.2. *Insinuata etiã per Paulum traditio de pascha.*

Tom.1.con. pag.285.

quis vos decipiat per aliquam Astrologiam, vel Philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum. His autem Apostoli verbis à Pio recitatis, subiungit idem Apostolus hanc conclusionem, ad illa scilicet antè gressa pertinentem: Nemo ergò vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi. Sed, vt dixi, quia nondùm ab omnibus, tanquàm necessarius, hic Canon seruabatur, tunc primùm hæc noua sententia decreti à Synodo Nicena edita & promulgata est, vt omnes vnam formam eodem die necessariò pascha celebrandi tenerent, ità vt, qui non tenerent, anathema fierent. Canon enim Apostolorum, & si Episcopum, presbyterum, & diaconum deponi iubet, si pascha nostrum cum Iudæis celebret, pro eo scilicet, quia non docet exemplo obseruationis suæ religiosæ populum, tamen laicum non excommunicat, vt quidem vescentem idolothyto & sanguine ac suffocato, excommunicat. Non, inquam, laicum excommunicat, sicut Nicena Synodus posteà excommunicauit, vt Synodus Antiochena primo Canone testatur. Postremò Audiani hæretici erant, qui cum Iudæis pascha celebrabant: qui, vt Apostolos sic celebrâsse probarent, Apostolicam cõstitutionem ex libro 5. Clementis malè interpretabantur, vt S. Epiphanius, qui eos refellit, in tertio lib. tomi secundi scribit. Horum similes sunt Magd. quos simul cum Audianis, idem Epiphanius, & nos cum eo authoritate Apostolicæ cõstitutionis à S. Clemente scriptæ refellimus: quæ sic ait in persona Apostolorũ: Oportet igitur vos, fratres, qui precioso Christi sanguine redempti estis, diem paschæ omni diligentia & studio cultus post æquinoctium agitare, nec amplius obseruare, vt cum Iudæis pascha agitetis. Eant ergò nunc Magd. & dicant, non consonare veritati Canonẽ Apostolorũ de celebratione paschæ. Quãto meliùs, quàm vos Magd. sensit Acesius ille Nouatianorũ Episcopus, quẽ cùm Cõstantinus Imperator, lecta definitiõe Synodi Nicenæ, in Synodo ipsa interrogâsset, qd ei videretur? & vtrùm assentire vellet definitiõi fidei, & definitioni celebrationis paschæ, respondit: Nouum nihil Imperator Synodus constituit, οὕτω γὰρ ἄνωθεν ἄπαντες ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν θρονῶν παραδεδώκαμεν, καὶ τὸν ὅρον τῆς πίστεως, καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς, id est, sic enim omnes à principio à sedibus Apostolicis accepimus, & definitionem fidei, & tempus festi paschæ.

Cur in Synodo Nicena primùm excõmunicati Laici, qui pascha cum Iudæis deincèps celebrarent.

Tom. 1. con. pag. 400.

Similiter sentiunt Magd. de celebratione paschæ, vt Audiani hæretici iã olim damnati.

Defensio Canonis prohibentis fieri Clericos fideiussores: & quid Beatus Cyprianus de Clericis tutoribus vel curatoribus scripserit. item Canon Synodi Nycenæ, nè Clerici sponsiones pro vllo faciant: & quid in scholijs Græcorum notatum sit in hoc Canone, de duplici significatione verbi ἐγγυᾶσθαι. *quod spondere significat.* *Cap.* 8.

ALiud caput accusationis Canonum est: Canon (inquiunt) 20. damnat clericos, & fideiussiones. Verùm hoc seculo Apostoli & alij legibus politi-

politicis magistratûs vsi sunt, illud scientes, Euangelium non abolere politica iusta & honesta, & verbo Dei non repugnantia.]

Canon 20.

Hactenùs Magd. Recitemus nunc Canonem: Clericus (inquit) qui sponsiones præstat, deponatur. Quis hîc, præter Magd. fideiusiones damnari dicat? Interrogent Luterani suos Magdeb. cur tam apertè mentiantur? an quia Clericis prohibet, nè sint fideiussores, idem quoquè laicis prohibet? Hoc enim necessè erat, phibere scilicet Canonem omnibus hominibus, fieri fideiussores, vt fideiusiones quoquè prohibere ac damnare idem Canon intelligeretur. At non omnibus hominibus prohibet, qui Clericis prohibet, nisi fortassè volunt Magdeburgenses, omnes homines clericos esse: neq; differre gradu à laicis clericos. Dicant ergò similiter omnes esse diaconos, oēs Episcopos, omnes presbyteros, & omnes ministros ecclesiarum. Vt iam aut nihil sint laici, quia omnes sint clerici: aut ijdem sint clerici, & laici: ecclesiastici, & seculares: & negent scripturam, quæ gradus istos distinxit: & Canonem Apostolorum de gradibus, quem ijdem Magdebur. sic inscripserunt, & primum inter eos Canones collocârunt, quos sic inscriptos, vt ipsi aiunt, repererunt, qui nihil aliud sunt, quàm sententiæ quædam ex sanctis scripturis sumptæ. Sic enim aiunt: Canon de gradibus: Christus dedit alios quidem Apostolos, alios verò prophetas, alios autem euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad institutionem sanctorū, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Quod verò dicunt Magd. euangelium non abolere politica iusta & honesta, & Verbo Dei non repugnantia: Ità est, nec enim scriptura prohibet, quin sint laici fideiussores, procuratores, & tutores. Laici enim possunt, si opùs sit, negocijs secularibus implicari, quia seculares sunt. At de clericis, quos totos ac semper Deo militare oportet, vt Paulus ad Tim. & per eum ad cæteros ordinis ecclesiastici scripsit, videant Magdeburgenses, quid beatus Cyprianus, cuius testimonio & authoritate aliquandò aduersùs nos abuti solent, ad diaconos & plebem Furnis habitātes, lib. 1. Epistolarum Epist. 9. scribat: Grauiter (inquit) commoti sumus, ego & collegæ mei, qui præsentes aderant, & compresbyteri nostri, qui nobis assidebant, fratres charissimi, cùm cognouimus, quòd Benignus Victor frater noster de seculo excedens, Geminium Faustinum presbyterum tutorem testamento suo nominauerit, cùm iampridèm in Concilio Episcoporum statutum sit, nè quis de Clericis & Dei ministris, tutorem vel curatorē testamento suo constituat, quandò singuli diuino sacerdotio honorati, & in Cleri ministerio constituti, nō nisi altari & sacrificijs deseruire, & precibus atque orationibus vacare debeant: scriptum est enim: Nemo militans Deo, obligat se molestijs secularibus, vt possit placere ei, qui se probauit. Quod cùm de omnibus dictum sit, quanto magis molestijs & laqueis secularibus obligari non debent, qui diuinis rebus & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare nō possunt? Cuius ordinationis & religionis formam Leuitæ priùs in lege tenuerunt. & q̄ sequuntur:

Magdebur. in aperto mēdacio deprehēsi tenentur.

Cur prohibeat Canō Apostol. clericis, nè sint fideiussores, & quid Cyprianus de clericis tutoribus & curatoribus scripserit.

2. Tim. 2.

nè

nè omnia describam. Quantùm verò molestiarum & laqueorum in sponsionibus insit, & ijs maximè, quæ pro publicanis & vsuris, & in litibus fiunt, nemo est qui ignoret, Nemo, inquã, ignorat, quàm multi fideiussores eiusmodi solum vertere coacti sunt: quàm multi per vniuersam vitã litigare, & patrimonia vendere. An ignoratis Magdeb. qui semper verbum Dei iactatis, quid scriptura dicat, & moneat? Fili, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum animã tuam: illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus. Fac ergò, quod dico tibi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui. Discurre, festina, suscita amicũ tuum: nè dederis somnum oculis tuis: neq; dormitent palpebræ tuæ, eruêre quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis. Non damnat hîc scriptura fideiussiones, sed docet, quàm sint molestæ & difficiles, & quantum turbarum habeãt. An igitur Clericus ministerium ecclesiæ deseret, vt discurrat, & festinet, & amicũ suscitet: id est, vt omni studio, omni via & ratione quærat, vndè, quod pro alio spopondit, soluat? an nõ repugnat rationi & verbo Dei, vt qui se Deo & ministerijs eius obligârunt, se posteà hominibus, & actibus ac nexibus seculi obligent, vndè priori obligatiõi satisfacere impediãtur? Idẽ quoquè Nicenę Syn. Canon 26. prohibuit, nè Clericus pro vllo spondeat. Sic enim ait: Nullus Clericus pro aliquo spondeat: neq; testimonium contra vllum in causa criminis dicat: neq; de ea apud regem agat: nec ad ea se ingerat, quæ ad se non pertinent: neque dissidia inter fideles seminet: & qui hæc commiserit, ex ecclesia eijciatur, ac fidelium communione prohibeatur. Clemens quoquè Rom. lib. 2. de constit. Apost. c. 6. Nè se (inquit) negocijs vitæ implicet, neque pro alio spondeat: néve causas nummarias defendat. Idem etiam in Epistola ad Iacobum fratrem Domini prohibuit. Sed isti noui magistri omnia omnibus licere volunt. O miseros Germanos, qui tales magistros habere vultis, qui omnia misceant & confundant. Illud prætereà hîc addam, quod in hoc Canone Apostolorum, sponsiones Clericorum prohibente, in scholijs Græcorum notatum repperi, verbum ἐγγυᾶσθαι, non solùm significare, spondere pro aliquo, cui non satìs creditur, quòd datum restituet, quod quidem, nisi quid aliud obstet, officij sit & charitatis: quid enim, aiunt, honestius esse potest, quàm etiam animam pro amicis & ciuibus suis, cùm opùs est, ponere? Sed significare etiam, pacisci de soluendo aut patiendo aliquid, si hoc aut illud euenerit: quod vulgò dicitur, facere scommissam. quod genus sponsionis, ἄγαν σφαλερὸν καὶ ἀπέβλητον esse dicunt, id est, valdè lubricum & improbabile, & ad nihil aliud spectare, quàm ad casum, &, quod turpius est, ad quandam diuinationem. Quid enim, inquiunt, si opera & studio diaboli, quod sponsum est, eueniat, vt qui sic spopondit, lædatur? Huiusmodi ergò sponsiones tradunt prohiberi hoc Canone Clericis, tanquàm fallaces & incertas, & diuinationi gentilium affines. cuiusmodi fuisse aiũt, quod Iephthe vnus ex Israëliticis iudicibus fecit: tametsi nullus eum ad id coëgisset, immò ipse sponte promisit, inquiẽs:

Sponsiones quibus molestijs expositæ.

Prouer. 6.

Nicen. Syno. idem statuit.

Sponsiones quales Græci interpretentur prohiberi hoc can. clericis.

Si tra-

Iud. 11. Si tradideris filios Ammõ in manus meas, quicunq; primus fuerit egressus de foribus domûs meæ, mihiq; occurrerit reuertenti cum pace à filijs Ammõ, eum holocaustum offeram Domino. euénit autem, vt occurreret filia vnigenita, quam immolauit: vt hoc (inquiunt) exemplo discerent deincèps homines, cauere hoc genus sponsionis.

Defensio Canonis Apostolorum, qui iubet, vt Episcopus non faciat extra Diœcesim suam ordinationes Clericorum: & demonstratio ex scriptura, quòd essent tempore Apostolorum termini Diœcesum assignati Episcopis, qui tunc erant. & de qua ordinatione loquatur Canon Apostolorum, & de qua B. Cyprianus, quod quidem Magdeb. non distinxerunt. Cap. 9.

« PErgamus ad aliud caput. Canon 36. prohibet (inquiunt) ordinationes
« facere extra proprios terminos in ciuitatibus & villis, quæ illis nullo
« iure subiectæ sunt. Sed hoc seculo nondùm fuerunt termini singulo-
« rum episcoporum ità distributi: & solebant ex vicinia conuenire plures ad
« ordinationem, vt patet ex Canone Apostolorum, quem suprà ex Cypriano
« descripsimus. »

Apostolorum temporibus parœciæ episcoporum distinctæ fuerunt. Tit. 1.

Hactenùs Magd. Si illo tempore non fuit cuiq; Episcopo sua parœcia assignata, quas nunc diœceses vocant, qui sunt termini cuiq; Episcopo distributi, vt Magdeb. loquuntur, Quomodò Paulus Apostolus Tito præcipit, Episcopos per singulas ciuitates constituere? Etenim si singulis ciuitatibus singuli Episcopi præerant, erant igitur termini singulorum Episcoporum distributi, termini, inquam, singularum ciuitatum. Videte, quid B. Chrysostomus dicat, hunc locum interpretans: Huius rei gratia relíqui te Cretæ. Velutì domum vnam (inquit) totũ orbem distribuentes, ità omnia officia peragebant, vt omnium, qui essent vbiquè terrarum, curam gererẽt. Hoc dixit de Apostolis. Subiungit deindè, explanans quemadmodùm totius orbis curam gererent: Dum hic quidem, inquit, hanc partem, ille aliam susciperet disponendam. Erátne hæc distributio terminorum? Clariùs adhuc Theophylactus, Vt constituas (inquit) presbyteros per ciuitates, vt ego tibi disposui: Episcopos (inquit) dicit hoc loco, vt in Epistola ad Timotheum. Per ciuitates verò ait, non enim volebat totam insulam vni commissam esse, sed vnamquanq; ciuitatem ἴδιον ποιμένα ἔχειν, id est, habere proprium pastorem. Si igitur cuiusq; ciuitatis erat proprius pastor, & rursùs cuiusq; pastoris propria ciuitas, hoc enim necessariò consequens est: Erant ergò termini singulorum Episcoporum distributi, quod isti, contra verbum Apostoli, id est, contra verbum Dei, negant. Subiungit deindè Theophylactus rationem huiusmodi distributionis, siue assignatiõis parœciarum, siue terminorũ, Sic enim (inquit) & labor erat leuior, καὶ ἡ ἐπιμέλεια ἀκριβεστέρα, id est, & cura exactior. Quomodò igitur minus laboris, & plus diligẽtię, nisì quia quisq; Episcopus terminum ad se pertinentem, id est, sibi distributũ, suam, inquam,

inquam,parœciam & diœcesim curabat? Quod ergò dicũt Magd. Nondùm ità fuerunt termini singulorum Episcoporum distributi,vt scilicet non sic debuerint,aut potuerint S.Apostoli Canonem tradere, quo vetarent, nè quis Episcopus extra suam diœcesim,siue ciuitatem vel parœciam, (idem enim pluribus verbis dicimus) ordinationes faceret: hoc,inquam,& cõtra rationem rectæ gubernationis,& contra scripturam Pauli est, quod nemo est,præter cæcos istos,qui non videat. Deindè quod Magde. addiderunt ad improbandum hunc Canonem Apostolorum,Et solebant (inquiunt) ex vicinia cõuenire plures ad ordinationem,vt patet ex Canone Apostolorum, quem suprà ex Cypriano adscripsimus: hoc,inquam,satis conuincit,nõ intelligere Magd. quod hîc repræhendunt. Si enim eos interrogemus, de qua ordinatione loquatur hic noster Canon Apostolorum,negare non possunt, quin loquatur de Episcopo,qui ordinationes Clericorum diœcesis suæ facere iubetur,& non Clericorum alienæ: quod (inquit) si feciſſe depræhendatur præter voluntatem eorum, ad quos illæ ciuitates aut villæ,quarum Clericos ordinauit,pertinebant,deponantur ordinator & ordinati. Quid æquius statui potuit? aut quid iniquius esse potest,aut quod maius dissensionis & inimicitiarum seminariũ,quàm vt Clericum ciuitatis, cui hic Episcopus præest,alius Episcopus,cui alia ciuitas assignata est, hoc inuito, ordinet? Hunc Canonem Apostolorum secuta est Nicena Synodus,cùm Canone 43. ex numero eorum,quos suprà diximus, sanxit, vt nullus Episcopus presbyterum aut diaconum,ex alterius Episcopi diœcesi ordinet absq; licentia proprij Episcopi. Idem quoquè sanxit Synodus Antiochena ca. 22. Interrogemus ergò rursùs Magd. de Canone illo Apostolorum, quem ipsi ex Cypriano adscripserunt: certè negare non possunt, quin loquatur de ordinatione non Clericorum,sed Episcopi,quæ ab Episcopis comprouincialibus,si conuenire possunt,facienda est. Sed recitemus Canonem Apostolicum ex Cypriano,quem isti adscripserunt: De ordinatione diuina (inquit) & Apostolica obseruatione seruandum est,&c. vt ob ordinationes ritè celebrandas ad eam plebem,cui præpositus ordinatur,Episcopi eiusdem prouinciæ proximi quique conueniant: & Episcopus deligatur plebe præsente,quæ singulorum vitam plenissimè nouit,& vniuscuiusq; actum de eius conuersatione perspexit. Idem statuit Synodus Nicena,sequens eandem authoritatem Apostolicæ traditionis,quæ est in 8. libro Clementis cap. 4. quã Anacletus Pontifex in Epistola secunda attestatur, & post eum beatus Cyprianus. Sic enim ait S. Anacletus: Ordinationes Episcoporum authoritate Apostolica ab omnibus,qui in eadem fuerint prouincia,Episcopis sunt celebrandæ. Et paulo pòst: Quòd si simul omnes conuenire minimè poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, vt ab ipsa ordinatione animo non desint. De ordinatione verò reliquorum sacerdotum & diaconorum, subiungit idem S. Anacletus: Reliqui verò sacerdotes à proprio ordinẽtur Episcopo,ità vt ciues & alij sacerdotes assensum præbeant. De hac ergò ordina-

Synodus Nicena idem sanxit, & Antiochena.

Cyprianus contra Canonem 36. productus, cũ eo non pugnat.

Tom. 1. Con. p. 161.

tione loquitur Canõ Apoſtolorum 36. quod quidem Magd. minimè intellexerunt, non quia obſcurum eſſet, nihil enim magis perſpicuum eſſe poterat: ſed quia, more ſuo, ità legunt omnia, quæ notant & reprehendunt, vt nihil prorsùs conſiderent, vtrùm quod primo adſpectu eis videtur, ità ſit, nè fortè excidat eis, quod poſteà cum eorum dedecore refelli & redargui poſsit, quod paſsim eis contingit. Nihil horum curant, modò ſuos vtcunq; fallant, quos nihil examinaturos eſſe, nec alia præterquàm eorum ſcripta lecturos confidunt. Rursùs alium Canonem accuſant, ſic enim aiunt:

Defenſio Canonis Apoſtolorum, iubentis bis ſingulis annis concilia celebrare: & quæ ſint teſtimonia, eſſe hunc Apoſtolicum Canonem, & quæ item ratio: & de neceſsitate & vtilitate habendi huiuſmodi Synodos ſingulis annis ſecundùm rationem, & ſcripturam, & priſcam conſuetudinem. Cap. 10.

Can. 38. Canon 38. bis in anno concilia celebrare iubet, ſed in hiſtorijs non reperiuntur eius rei teſtimonia. Vna ſynodus ab Apoſtolis celebrata legitur Act. 15. de alijs, quæ quotannis bis eſſent factæ, non fit mentio.

Ante Antiochenã & Nicenam Synodos hunc Canonem in vſu fuiſſe, ex verbis harũ Synodorum perſpicuè cernitur.

Hactenùs Magd. Cùm Synodus Antiochena Canone 20. dixit, rectè habere, quòd in ſingulis prouincijs bis quoq; anno concilia habeantur, ſatis apertè ſignificauit, non tunc primùm hunc Canonem ſancitum eſſe: nõ enim dixit, ſtatuit: ſed, Viſum eſt benè habere. Idem quoq; ſignificauit Synodus Nicena, cùm ſimiliter dixit c. 5. Viſum eſt benè habere, vt bis per vnamquanq; prouinciam ſingulis annis concilia habeantur. Non enim ignorabat Synodus Nicena, traditum eſſe hoc eccleſiæ tum Canone, tum conſuetudine de concilijs bis habendis per ſingulos annos. Confirmat, quod dicimus, S. Anacletus in Epiſt. 1. cùm ait, Vbi fuerit ſummorum (Epiſcopos dicit) congregata congregatio, quę per ſingulos annos fieri ſolet, & debet. Cùm dixit, Solet, conſuetudinẽ eccleſię ſignificauit, quæ aliundè quàm ab Apoſtolica traditione, proficiſci non potuit. Cùm verò dixit, Debet: etiam Canonẽ ſignificauit. Vtrunq; enim horũ diſtingui ſolet, vt cùm Synodus Nicena Canone 18. dixit: Sicut neq; Canon, neq; conſuetudo tradidit. Cùm ergò Synodus Antiochena hac formula verborum, Viſum eſt benè habere, quod iam priùs ſtatutũ erat, & in conſuetudine poſitum eccleſiæ, confirmet: conſequens eſt, vt Nicena Synodus eadẽ formula verborũ idem quoquè faciat, id eſt, ſimiliter confirmet, quod priùs in Canone, & in eccleſiæ conſuetudine erat: de Synodis dico, bis habendis per annũ. Sed dicent fortaſsè Magd. Ante Nicenã Synodum non reperiuntur huius Canonis teſtimonia in hiſtorijs, non fuit igitur hic Canon ante Nicenam Synodũ. An non eſt ſatis idoneus teſtis ipſa eadem Synodus, quæ dixit, ſicut Antiochena poſt ipſam, Viſum eſt benè habere? &c. Quæ igitur amentia eſt, negare Canonem Apoſtolorum de Synodis habendis ſingulis annis, quia eius rei teſtimonia in hiſtorijs non reperiantur? Sed benè habet, q; de hac re, id eſt, de præcepto & lege bis habendi cõcilia

cilia per annũ, testimoniũ habemus in antiquissimo authore Tertulliano. Sic enim in libro de ieiunio cõtra psychicos scripsit: Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis concilia ex vniuersis ecclesijs, per quæ & altiora quęq; in cõmune tractantur. Et ipsa repræsentatio nominis Christiani, magna veneratione celebratur. Dicant nobis Magd. à quibus sunt præcepta cõcilia ista, q̃ Tertullianus dicit? an dicit pręcepta à Nicena synodo, aut Antiochena? antiquiores enim synodos de hac re non habemus. Minimè. Tertullianus enim multò ante Nicenam synodũ fuit. Restat igitur, vt ex Canone Apostolico, id est, ex Apostolica traditione ecclesiasticæ consuetudinis, quæ Canone ac præcepto Apostolico sancita est, hoc Tertullianus didicerit. Cũ enim ait, Agũtur præcepta per Græcias illas concilia: satis apertè significat, loqui se de ordinarijs concilijs: hæc autem sunt, quę à sanctis Apostolis bis per singulos annos præcepta sunt. Adde huc, q̃ dicendo, Per quæ & altiora quæq; in commune tractantur: illa planè significauit, quę Canon ipse Apostolorum 37. de synodis bis per annum habẽdis expressit, scilicet dogmata religionis Christianæ, & controuersias ecclesiasticas: hæc enim sunt altiora quæque, quæ Canon Apostolorum 34. vocat τὰ περισσὰ, quæ quidem Canon vetat ab Episcopis sine authoritate Metropolitani tractari, scilicet ea quæ huiusmodi sunt, ad cõcilium prouinciale, quod bis per annum agendũ est, referenda sunt, vt ibi in cõmune, sicut ait Tertull. tractentur. Deindè si tam necessariæ erant huiusmodi Synodi ad ecclesiasticas necessitates & controuersias dirimendas, vt Synodus Antiochena in Canone suo ait, cur non sibi sapientes isti persuadent, potuisse Sanctos Apostolos, immò debuisse hanc formã ecclesijs tradere? Quid enim interest, negare hunc Canonẽ, quia eius rei testimonia in historijs non reperiantur, an dicere, non potuisse Apostolos, aut non debuisse hunc Canonem tradere? Si enim potuerũt, & sic oportuit, cur negant, quia in historijs non legunt, quod hîc legunt? Etenim si negare liceat, quæcunq; sunt scripta, quorum testimonia in historijs non reperiuntur, ipsi sint iudices, quàm multa alia negaturi sint. Præcepit Apostolus in Epist. priore ad Corinth. vt omnia honestè & secundùm ordinem fierent in eis, id est, in eorũ rebus tum ecclesiasticis, tum non ecclesiasticis. Hoc autem potissimùm in Synodis istis binis cuiusq; anni prouidebatur, vt oĩa secundùm ordinem fierent. Prætereà, habenda erãt huiusmodi concilia, vt sicut Nicena Synodus Canone 45. explicauit, quæ acta essent in cuiusq; Episcopatu, & quæ deincèps agenda, ab omnibus Episcopis cum Archiepiscopo suo congregatis considerarẽtur, nè essent Episcopi in futuro iudicio accusandi. An verò ità fieret tunc, vt ab Apostolis sanctis traditum esset, non necesse est, reperire in historijs testimonium, vt, si non reperiatur, continuò sit falsum, sic Apostolos tradidisse: & sic eos, quibus tradiderunt, feciſſe. Dicant enim Magd. an in historijs suis repererint, Vndè cœpit consuetudo habendi bis singulis annis cõcilia prouincialia Episcoporũ? an verò, quia nusquàm in historijs testimonium huius originis repererunt, idcircò Canonẽ

Testimonium Tertulliani de Synodis secundùm Canonem Apostolorum habendis.

Quæ vtilitas & necessitas habendi bis per annum synodos.

Nicenum,& Antiochenum de huiusmodi Synodis habendis, negare audebunt?quòd si hos Canones negare non audent, cur Canonem Apostolicum audent?præsertim cùm,vt dixi,sicut Antiochena Synodus verbis suis significauit,non se primum eum Canonem sanxisse,sic quoq;, vt anteà dixi, Nicena Synodus eisdem verbis idem significauit. Præterea,cùm Paulus scribit ad Titum,Reliqui te Cretæ,vt ea,qud desunt,corrigas:& cõstituas presbyteros per ciuitates,sicut & ego tibi disposui: non dixit,Sicut ego tibi dispono,si quis sine crimine est,vnius vxoris vir,& quæ sequuntur,nè ad hoc tãtùm,quod ad qualitates ordinandorum pertinet,illud verbũ referendũ esse existimaremus: sed dixit, Disposui, vt intelligeremus, tradidisse Tito διατάξεις,id est,dispositiones,siue constitutiones,quæ etiam Canones vocari solent,quemadmodùm,quæ deessent,corrigere deberet, & quemadmodũ constitui & ordinari Episcopi deberent. Ad vtrunq; enim referendũ est illud verbũ,Disposui. Quomodò verò quæ deerant,corrigere meliùs poterat,qui toti insulæ præerat,quàm cum cõcilio Episcoporum prouincialiũ, id est,caput cum membris?cùm scriptum sit in sapientia Salomonis,Multitudo sapientũ sanitas est orbis terrarũ. Quo quidem nihil vtilius,neq; salutarius prouisum esse potuit,quàm si huiusmodi correctio bis per annũ fieret. Quarè,vt hunc locum finiam, cùm tanta vtilitas hoc Canone prouisa sit,tanta in eo antiquitas & authoritas insit, & cum Apostolicis præceptis tantoperè congruat:quæ imprudentia est,tam salutarẽ dispositionem Apostolici Canonis,à Clemente Romano Apostolorum discipulo descriptam, negare?quia,inquiunt,testimonia eius rei in historijs non reperiantur. Quæ ista tanta inuidia,quòd istas diuinas regulas siue Canones, ad res ecclesiæ diuinè & Apostolicè cõstituendas & moderãdas,à sanctis Apostolis,omniũ ecclesiarum Catholicarum magistris,traditas habeamus,& seruemus? Nos igitur rationem,scripturam,& priscam ecclesiæ Catholicæ consuetudinem in hoc Canone defendendo sicut in reliquis,quos accusant,sequimur. Vos verò Magd.quid sequimini in repudiando eum & calumniando, nisi odiũ ecclesiæ nostræ & inuidiam,& illud vestrum argumentandi genus exnegãtibus,quod in schola Martini Luteri Germanici prophetæ didicistis? Non reperiuntur testimonia huius rei in historijs,ergò non est hic Canon Apostolorum. Iámne videtis Germani,iámne videtis istorum,qui vos decipiunt,ludos,nugas,& ludibria?Sed videamus reliqua,quæ sequuntur.

Tit.1.

Conformis Canon hic Apostolico est præcepto. Sap. 6.

Magd. exnegantibus imperitè argumentantur.

Responsio ad ea,quæ à quibusdam obijci,vel potiùs quæri solent in extremo Canone Apostolorum de Euangelio Ioannis,vtrùm ante mortem Clementis,immò Beati Petri scriptum sit: & quomodò intelligendum,quod est in Canone Apost. 28. Penitùs à communione abscindatur,vt Simon Magus à me Petro.item de tertio lib. Maccab. & de lib. Actorum Apostol. vbi & quomodò à Clem. Rom. inter lib. Canonicos relatus sit. Cap. 11.

Quia

QVia hæretici, qui semèl Canones Apostolorum oppugnare cœperũt, fortassè non contenti ijs, quæ iam obiecerunt, qua sunt pertinacia, semper, quid obijciant, quæsituri sunt, nè quid eis reliquum fiat, respondebo etiam ad ea, quæ à quibusdam alijs quæri solent non studio oppugnandi Canones, sed, quæ obscura eis videntur, intelligendi. sic enim quidam ex istis scripsit: Illud etiam peculiarem in his Canonibus dificultatem facit, cùm vltimo eorum recipitur Ioannis Euangelium. atqui (inquit) sub Nerone martyrium passus est Petrus, hoc est, 14. anno Neronis, qui fuit vltimus imperij eius: Ioannes verò scripsit suum euangelium sub Domitiano, quo tempore iam Petrus erat mortuus: non potuit igitur Euangelium eius confirmare, & tamen 23. Canone habetur, Et à me Petro: imò nec ipse Clemens Romanus, qui Canones scripsit, superstes erat, quia secundùm Damasum non peruenit, nisi vsque ad Consulatum Vespasiani 9. & post annos tres ab eo Consulatu Domitianus imperium suscepit, mortuo Tito Vespasiani filio. Quòd verò Ioannes non priùs, quàm regnaret Domitianus, Euangelium scripserit, ex eo quoquè significari potest, quia illud propter insurgentes hæreses Cerinthi, aliorúmque Christum negantium esse Deum, scribere necessarium esse iudicauit. quod virus sub eiusdem (vt narrat Eusebius) Domitiani regno éuomi cœpit. Ioannes cùm esset in Asia, vt Hieronymus in procœmio super Matthæum scribit, & iam tunc hæreticorum semina pullularent, Cerinthi, Ebionis, & cæterorum, qui negant Christum in carne venisse, coactus est ab omnibus penè tunc Asiæ Episcopis, & multarum Ecclesiarum legationibus, de diuinitate Saluatoris altiùs scribere. Et Aimo Alberstatensis Episcopus libro tertio de rerum Christianarum memorabilibus narrat, Ioannem in vltimis vitæ temporibus scripsisse Euangelium, ab Asiæ Episcopis compulsum propter hæreticos, qui eo exulante irruperant in Ecclesias cum varijs & peruersis dogmatibus: Dorotheus verò Episcopus Tyri, qui sub Constantino Magno vixit, Ioannem scribit non à Domitiano, sed à Traiano Neruæ filio, in insulam Pathmon exilio fuisse damnatum, vbi etiam sanctum Euangelium suũ scripsit, quod posteà Ephesi per Caium hospitem suum ac diaconum edidit. Ioannem vixisse vsq; ad tempora Traiani, author est Irenæus, & Clemens Alexandrinus pluribus in locis. Hactenùs iste author. Dicamus nos rursùs, quæ in nostris authoribus obseruauimus, vt conferat posteà ac iudicet, qui vtraq; legerit. Ac primùm quidem hoc ipsum de Euangelio Ioannis tempore Clementis scripto, est etiam in secundo libro eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolicis c. 57. Sic enim ait: Diaconus aut presbyter legat Euangelia, quæ ego Matthæus & Ioannes tradidimus vobis, & quæ adiutores Pauli Lucas & Marcus acceperunt, & tradiderunt vobis. Hactenùs Clemens, qui Matthæum & Ioannem introduxit loquentes hoc. Ad extremum ergò imperij Domitiani, vt author est Irenæus in 5. cõtra hæreses libro, vidit Ioãnes Apocalypsim, cũ esset relegatus in insulã Pathmos

Euangelium Ioannes ante Apocalypsim scripsit.

thmos vnam ex Cycladibus, cùm iam antè Euangeliũ suum scripsisset, & prædicâsset. testis est Epistola Dionysij Areopagitæ, quã ad Ioannem, cùm esset in exilio, scripsit, in qua Ioannẽ appellat solẽ Euangelij: & Euangelium quod scripserat, appellat memoriã & renouationem veræ theologię eius, cuius lectione fieri ait, nè radio illius solis priuari possent, qui legerent. Idẽ affirmat S. Maximus in scholijs Epistolæ huius, & Georgius Pachimerus eum secutus: idem quoquè affirmat Eusebius libro tertio hist orię Ecclesiasticæ, Cap. 24. post Euangelium scripsisse Apocalypsim & epistolas. Hieronymus quoquè narrat Ioannẽ rogatu Episcoporum Asiæ scripsisse Euangelium aduersùs Cerinthum. meminit autem Clemens libro sexto de cõstitutionibus Apostolicis cap. 8. Cerinthi, Marci, Menandri, Basilidis, & Saturnini, quorum hæreses Irenæus in primo libro commemorat. Quod ergò ait Dorotheus de Euangelio Ioannis scripto in exilio, solus Dionysius, vt cæteros omittam, satis conuincit, falsum esse. Et qui dicunt non potuisse Clementem videre Euangelium Ioannis, ipse idem Clemens conuincit eos falli. etenim si Clemens fuit tempore Cerinthi, vt idem scribit, potuit igitur videre Euangelium Ioannis scriptum contra hæresim Cerinthi: nec enim diuturnitate temporis indiguit Ioannes ad scribendum, vt nos solemus. Accedit huc, quòd in Dorotheo Græco manu scripto non est hoc, sed sic scriptum est: Ioannes, qui Euangelium & Apocalypsim scripsit, prædicato Euangelio Ephesi, & in cuncta Asia, propter Euangelij prædicationem missus est in exilium in Pathmum insulam. Deindè quid authoritatis habere id debet, si idem Dorotheus dicit, relegatum fuisse Ioannem à Traiano, cùm cæteri omnes constanter affirment, à Domitiano fuisse missum in exilium, id quod verum est: sub Nerua verò, qui acta Domitiani rescidit, reuocatum? Prætereà scribit S. Epiphanius, libro primo contra hæreses Tomo 2. c. 28. Cerinthum fuisse vnum ex illis, qui fratres Antiochiæ ad seruandam circuncisionem & legem Moysis commouerant, de quibus scripserunt Apostoli: Quoniam audiuimus, quia quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis: & quæ sequuntur in Actis Apostolorum: & fuisse item vnum hunc ex illis, qui restiterunt S. Petro, cùm iuit ad Cornelium: & huius doctrinam, ait ibidèm idem Epiphanius, valdè in Asia viguisse. Eusebius autem nusquàm dicit, sub Domitiano virus euomere cœpisse: immò libro tertio historiæ ecclesiasticæ c. 28. hæresim eius exponit, & quæ Irenæus & Dionysius Alexandrinus de eo scripserint, recitat: & statim capite proximo, id est, 29. sic incipit: Eodem tempore & Nicolaitarum hæresis haud diù durauit: constat autem, Nicolaum vnum fuisse ex septem diaconis. Quod verò ait Aimo, Ioannem in vltimis vitæ temporibus scripsisse Euangelium, conuincit non ità esse eadem Epistola Dionysij Areopagitæ, quam pauloantè dixi: Ex ea enim constat, scripsisse Euangelium ante exilium: missus est autem in exilium anno 14. Domitiani, teste Eusebio, in Pathmum, vbi Apocalypsim vidit & scripsit: post annos verò duos, Imperatore

Euangelium Ioannis Clemens videre potuit.

Cerinthus tempore Apostolorum. Act. 15.

ratore Nerua Domitiani succeſſore, qui Acta eius reſcidit, & exules reuocauit, & anno vno imperauit, liberatus fuit: & reuerſus Epheſum, mortuus in principio Imperij Traiani, anno 68. poſt paſsionem Chriſti, vt Hieronymus eſt author. quarè Apocalypſim ſcripſit in vltimis vitæ ſuę temporibus, non Euangelium, vt aiebat Aimo. hoc autem fefellit iſtos, quòd cùm legerent Ioannẽ ſcripſiſſe Epheſi Euangelium, & ab exilio Epheſum ſenio confectum ſeceſsiſſe, vt ait Euſebius in chronicis, atque ibi mortuum, exiſtimârunt, vltimis vitæ temporibus ſcripſiſſe Epheſi Euangeliũ. ſed aduertere debuerunt, fuiſſe eum bis Epheſi, vt Dorotheus teſtatur, & B. Hieronymus, qui ait, reuocatum ab exilio, Epheſum reuerſum eſſe. Cùm ergò fuit primùm Epheſi, tunc Euangelium, quod ibi & in cuncta Aſia prædicauit, ſcripſit: & non poſteà, cùm poſtremò Epheſum redijt. Deniquè, ſi poſtquàm Euangelium Matthæi & Marci, ac Lucæ vidit & approbauit: & ab illis prætermiſſa, quæ ſcilicet antequàm in carcerem Ioannes Baptiſta includeretur, geſta fuerant, ſupplere voluit, ſimulq; contra hæreſim Cerinthi, Chriſti diuinitatem negàntis, ſcribere: quomodò veriſimile ſit, tam multis annis poſt aliorum euangeliſtarũ ſcriptionem, &, poſt hæreſim Cerinthi ante annos ampliùs 40. in Aſia ortam, vſque ad extremum Imperij Domitiani, Euangelium ſuum differre voluiſſe? A ſexto enim anno Claudij, quo Simon magus Romæ expugnatus fuit à Petro, & Iudæi ac Chriſtiani ex vrbe pulſi, quandò Simonis ſucceſſores, ex quibus fuit Cerinthus, Ireneo authore, ſuas hæreſes diſſeminare cœperunt, vſque ad extremũ Imperij Veſpaſiani, cùm Clemens mortuus eſt, fluxerunt anni 31. teſte Euſebio. Quomodò igitur tot annorum ſpatio non potuit aut Ioannes Euangeliũ ſcribere, aut Clemens ſcriptum videre? Ex hac quoquè ratione temporum conſtat, carere etiam omni probabilitate, falſumq; eſſe, non potuiſſe beatum Petrum Euangelium Ioannis videre, quia fuerit martyrium paſſus 14. anno Neronis, cùm à Simone mago ſuperato (cui Menander, Saturninus, Carpocrates, Cerinthus, & Nicolaitæ ſucceſſerunt) vſq; ad 14. annum Neronis iam anni 22. fluxiſſent. Deindè, eſto, ità eſſe, ſcriptũ fuiſſe Euangeliũ Ioannis poſt martyrium beati Petri & Pauli: Ponamus enim hoc. ne ſic quidem contradicit canon 28. in quo eſt, Priuetur omninò communione, vt Simon magus à me Petro: ſcribit enim Clemens μιμητικῶς, id eſt, per imitationem ſiue repræſentationem perſonæ, quo genere vſus eſt Plato, & ante eum Alexamenes Teius, vt Ariſtotel. in Poëtica notauit. Hoc ergò genus ſcribendi ad morem dialogi pertinens, ſecutus eſt Clemens in libris de cõſtitutionibus & canonibus Apoſtolorum, & in hiſtoria diſputationum Petri cum Simone. introducit enim interdùm Apoſtolos loquentes, quæ eis conuenit loqui, vt hoc loco fecit. Petrus enim Simonem eccleſiæ communione priuauit, ac proindè communione ſanctorum, quam in eccleſia confitemur, cùm ei dixit: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: non eſt tibi pars, neq; ſors in ſermone iſto, id eſt, propter hoc, quod commiſiſti, non

Vndè ortum duxerit eorũ error, qui Euangelium Ioannis vltimis vitæ ſuæ temporibus ſcriptum eſſe, tradiderunt.

Petrum videre Euangeliũ Ioannis potuiſſe.

Act. 8.

es am-

es ampliùs particeps communionis fidelium & sanctorum, nisi pœnitentiam agas. partem enim & sortem sic dixit hîc, sicut Paulus in Epistola ad Colossen. c. 1. cùm ait, Gratias agentes Deo & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorũ in lumine, id est, in baptismo. sic enim vocat Dionysius Areopagita, qui interpretans hunc locum Pauli, Cap. de baptismo, communicari ait diuinum lumen cum homine per baptismum, & fieri ex sorte atque ordine Sanctorum: Ex hac ergò sorte eijcitur, qui excommunicatur, vt Simon à Petro. Itáque interpretatus est Canon locum in Actis Apostolorum, vt hoc obitèr obseruatum sit. Hactenùs de Euangelio Ioannis. Illud prætereà de tertio libro Maccabæorum, in eodem Canone vltimo Apostolorum ab istis quæri solet, si inter libros Canonicos hic tertius liber à principio relatus est, idq; à sanctis Apostolis, teste Clemente, traditum, quemadmodùm non est ab Ecclesia inter libros Canonicos hactenùs receptus? Respondeant isti, cur de Apocalypsi, vtrùm Ioannis esset, ac proindè canonicus liber, aliquandò dubitatum fuit, cùm tamen Apocalypsis à principio canonicus liber, & sui authoris, id est, Apostoli Ioannis fuisset? simili ratione fieri potuit, vt hic liber tertius Maccabæorũ, à principio quidem canonicus fuerit, dubitatum tamen aliquandò de eo sit, idq; in causa fuisse, & adhuc fortasis esse, cur inter libros canonicos non numeretur: ex quo tamen non continuò sequitur, vt Canon iste Apostolorum, à Clemente scriptus, negandus sit, qui eum à principio inter canonicos numerat: quin potiùs consequens est, vt temerarium sit, ante iudicium ecclesiæ illum reijcere. Plus enim authoritas Clementis valere debet, ad dicendum canonicum esse, quàm authoritas testis nihil dicentis, id est, neque canonicum esse, nec non canonicum: Ecclesia enim hactenùs neutrum decreuit: neque canonem Apostolorum à Clemente scriptum, improbauit. Quòd si testes quærimus, qui eum citent, tanquàm authoritate dignum, tametsi canonicum non appellent, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: Eusebius quidem Cesareensis in annalibus eum citat. sic enim ait: Quartus Aegypti Rex Ptolemæus Philopator annis 17. deindè subiungit, Ea, quæ in tertio Maccabæorum libro scripta sunt, sub hoc Ptolemæo gesta referuntur. Item Theodoretus Cyri Episcopus, in comment. Danielis prophetæ c. 11. cùm prædicit propheta bellũ Ptolemæi Philopatoris cum Antiocho Magno, vt Hieronymus quoq; interpretatur: Et veniet (inquit Daniel) ad robur. Robur, inquit Theodoretus, vocat Hierusalem, vtpotè fruentem gratia diuina, & propter miracula varijs temporibus facta, quæ vim Dei declarabant. Deindè subiungit, Eusebium secutus: Atque hoc quidem docet tertius liber Maccabæorũ. Postquàm enim Ptolemæus, præter spem & opinionem omnium, Antiochum cognomento Magnum vicit, perrexit quidem Hierosolymã, vbi victimas plurimas immolauit. cumq; conaretur in interiora templi penetrare, inuitis & repugnantibus sacerdotibus, pœnas dedit occultè: minatusq; Iudæis, Alexandriam profectus est, & illa

Coloss. 1.

Act. 8.

De tertio lib. Maccabæorũ, quem Can. vltimus inter Canonicos numerat.

Qui authores tertium libru Maccabæorũ citent.

& illa tentauit efficere, quæ narrat hiſtoria, ſcilicet tertij libri Maccabæorũ. Hoc ergò prædicit propheta, inquiens: Veniet ad robur, & ingredietur ad firmamenta regis: & quæ ſequuntur. Hactenùs Theodoretus. Accedit huc, quòd cùm Dionyſius Areopagita canonicos ſanctarum ſcripturarum libros ex materia atque argumento cuiuſq; eorũ, in Eccleſiaſt. hierarch. c. de communione, denotat: libros Iob, Tobiæ, & Maccabæorum ſignificat, cùm ait, narrari etiam in ſcriptura antiquorum virorum, in varijs ac multis acerbitatibus dolentium, inuictam virtutem tolerantiæ: iſta autem inuicta virtus, in tertio iſto libro maximè illuſtris & admirabilis cernitur. Narrat enim, quanta animorum firmitate ac conſtantia, quanta religione & orationis perſeuerantia, ac Dei fiducia, ſacerdotes atque omnes Iudæi, Ptolemæum Philopatorem regem Aegypti potentiſsimum, Antiocho magno fugato, Hieroſolymam ingreſſum, vt amicum & defenſorem, aditu tamen templi, nè illud pollueret, prohibebant, parati omnes vitam pro lege patria profundere. Narrat deindè, quanta item conſtantia populus Iudæorum Alexandriæ in illo ſummo diſcrimine internecionis, eiuſdem Ptolemæi iuſſu toti populo impendentis, pietatem & religionem inter aſsiduas illas preces & lachrymas ſeruauerit: & quam vindictam electorum ſuorum, clamantium ad ſe die ac nocte, in illa tunc incredibili regis pluſquàm Phalaridis ſæuitia, admirabili ſua prouidentia ac miſericordia fecerit Dominus. Deindè cùm hiſtoria huius tertij libri, hiſtorias primi & ſecundi libri Maccabæorum multis annis anteceſſerit: cur non fiat veriſimile, hunc librum, quo hiſtoria tam vtilis eccleſiæ, & tempore antiquior, contineatur, receptum fuiſſe tunc cum alijs duobus hiſtoriarum poſteriorum? Eſt autẽ tertio loco collocatus, vt primus Maccabæorum primo, etſi hiſtoria eius poſteriorum temporum eſt, quàm hiſtoria ſecundi: & ſecundus ſecundo, etſi hiſtoria eius priorum temporum eſt, quàm hiſtoria primi: ſic, inquã, tertius tertio loco, etſi hiſtoria eius ſuperiorum adhuc temporum eſt, quã hiſtoria vtriuſq;, vt ex chronicis ſiue annalibus Euſebij, & Ioſephi hiſtorijs perſpici poteſt. Non defendo librum hunc tertium, canonicum eſſe, donec mihi dicat eccleſia: ſed illud dico, vt non reprehendimus, quòd ſanctus Athanaſius in Epiſt. 9. paſchali, in enumeratione librorum canonicorum duos Maccabæorum, alioquì canonicos, prætermiſit, neque Gregoriũ Nazianzenum, nec Amphilochium Iconij Epiſcopum, neque Ioannem Damaſcenum, qui idem in ſuis librorum canonicorum deſcriptionibus fecerunt, nec Euſebium Cæſ. qui in chronicis ait, libros Maccabæorum non recipi inter diuinas ſcripturas: loquitur enim de ſuo tempore, & regione ſua. ſic non eſt reprehendendus canon Apoſtolorũ, à Clemente Romano ſcriptus, in quo tres libri Maccabæorum inter canonicos relati ſunt. Cauſam, cur ità, dixi ſuprà: nè iterùm repetam. Illud prætereà ab iſtis quæri ſolet, cur inter ſacros libros, non ſit in canone iſto Apoſtolorum, numeratus liber Actuum Apoſtolorum. Immò verò numeratus eſt, tametſi non omnes

Argumentum 3. libri Maccabæorum à Dionyſio Areop. notatum.

Tertij libri Maccabæorũ hiſtoria, prior eſt tempore ea quæ in primo & ſecũdo, ſicut ſecundi libri ea quæ in primo exponitur.

Qui duos libros Maccabæorum in canonicis olim non numerârunt, opinionẽ ſui temporis & regionis ſecuti ſunt.

Actuum Apoſtolorum liber an in Canone vltimo inter ſacras ſit numeratus.

aduertant: non enim, quia post Epistolas duas Clementis, & libros de constitutionibus ab eodem Clemente scriptos, liber Actorum collocatus est, idcirco non est inter sacros & canonicos relatus, vt non referuntur Epistolę Clementis, neque libri constitutionum, quod quidem non obscurè idem Clemens significauit. vt enim authoritatem libri Actorum, ab authoritate Epistolarum Clementis, & librorum de constitutionibus distingueret, dixisse mihi videtur, Epistolæ Clementis duæ, & constitutiones vobis Episcopis per me Clementē scriptæ: sciebat enim se nec Apostolum, nec Euangelistā esse. De libro autē Actorū subiūgit in persona Apostolorū: Et Acta nostra qui sumus Apostoli. hoc enim significat, καὶ πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων. Atque esse quidem hunc librum à Clemente inter canonicos relatum, magis adhuc ex secundo libro de constitutionib. c. 57. intelligi potest. sic enim ait in persona Apostolorum, de libris sacris & canonicis, qui in ecclesia legendi sunt: Stet autem in medio in loco celsiore Lector, & legat ex libris Moysis, Iosuæ, Iudicum, Regum, Paralipomenon, Esdræ, Iob, Salomonis, duodecim prophetarum, psalmorum Dauid: posteà legantur Acta nostra, & Epistolæ Pauli adiutoris nostri, quas misit ad ecclesias secundùm spiritūs sancti instructionē. Deindè diaconus, aut presbyter legat Euangelia, quæ ego Ioannes & Matthæus tradidimus vobis: & quæ auditores Pauli acceperunt, & tradiderunt vobis Lucas & Marcus. Hactenùs Clemens. Hæc sunt, quæ Magdeburgenses non obiecerunt, qui si quandò alia obijcere voluerint, ità ad ea responsum sit. Ad reliqua verò, quæ quidam in quæstionibus ponere solent, hæretici verò in criminibus obijcere, partim iam respondimus, partim deincèps respondebimus. Redeamus ergò ad Magdeb.

Responsio ad id, quod Magdeb. obiiciunt, reperiri Canones Apostol. in Concilio Niceno, & Antiocheno, & Chalcedonensi: & quomodò hocipsum authoritatem Canonum Apostolorum magis confirmet. & de 16. capitulis Epistolæ Innocentij primi, collatis canonibus Apostolorum, vndè illa ducta sunt, idque Nicena Synodo in quibusdam ex his capitulis testante. Cap. 12.

„ QVintò etiam (inquiunt) intelligi potest, non ab apostolis, sed ab alijs
„ & quidem seculis inferioribus, istos plerosque Canones, qui præ-
„ sertim ab illis, quos suprà recensuimus, discrepant, compositos esse,
„ quòd plerique in concilijs, quæ longè pòst habita sunt, nempe Antiocheno,
„ Niceno, & Chalcedonensi tum conditi dicuntur, tum vt à patribus consti-
„ tuti, allegantur. ‖

Hæc Magdeb. Quod hîc Magdeb. in Canones Apostolorum obijciūt, non solùm eorum fidei & authoritati non derogat, sed potiùs eam confirmat. Cùm enim Canones Apostolorum regulæ sint περὶ ταξίας, (sic enim in vetustissimo Codice inscriptos reperi, id est, de compositione rerum ecclesiæ) vt

siæ) vt secundùm hos Canones omnia, sicut Apostolus ad Corinthios scripsit, honestè & secundùm ordinem in ecclesia fiant: eorum autem, quæ ad huiusmodi ordinem & honestatem pertinent, maxima pars non per Epistolam, sed per sermonem à sanctis Apostolis tradita sit, nè huiusmodi traditiones non scriptæ, obliuioni traderentur, sed potiùs in consuetudinem abirent, quæ traditione consistens, scripturæ vim haberet: necesse fuit, traditiones istas Canonicas non solùm à Clemente Romano literis mandari, sed, quod plus est, in concilijs deinceps sanctione Canonum synodicorum sæpiùs renouari, ac roborari. Admonuit nos etiam de hoc pontifex Innocentius primus in Epist. ad Victricium Episcopum Rhotomagensem, cum quasimul misit ad eum regulas quasdam siue Canones ecclesiæ Romanæ, de quibus sic scripsit: Digestas vitæ & morum probabilium disciplinas, annexas literis meis misi, per quas aduertant regionis vestræ populi, quibus rebus & regulis Christianorum vita in sua cuiusque professione debeat contineri: qualisque seruetur in vrbis Romæ ecclesijs disciplina: & paulò pòst: Propter eos ergò, qui vel ignorantia, vel desidia non tenèt ecclesiasticã disciplinã, rectè postulâsti, vt in illis partibus, istiusmodi, quam tenet ecclesia Romana, forma seruetur & subiungit: Non quòd noua præcepta aliqua imperentur, sed, ea quæ per desidiam aliquorum neglecta sunt, ab omnibus obseruari cupiamus: quæ tamen Apostolica & patrum traditione sunt constituta, Paulo monente: State, & tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per Epistolam nostram. Hactenùs Innocentius. Non dixit, Apostolica vel patrũ traditione constituta: sed, Apostolica & patrum traditione. nihil enim prohibet, quin quæ ab Apostolis constituta sunt, eadem rursùs à patribus sint & dicantur constituta. Clarè ergò confitetur Pontifex, quæ subiungit Capitula, per traditionem Apostolorum siue scripto, siue sine scripto constituta esse. Cùm autem partim in canonibus Apostolorum contineantur, qui sunt traditiones eorum per sermonem: consequens est, non ignorâsse eum hos Apostolorum Canones, id est, has eorum traditiones: tametsi in ipsis Capitulis istosipsos Canones Apostolorum non semper citet, neque nominet: nec enim opùs erat. Similiter in alijs concilijs factum est, in quibus aliqui Canones Apostolorum renouati ac confirmati sunt, quasi tunc primùm editi. Deniquè tum pontifices, tum Synodi in huiusmodi traditionibus, quæ in Canonibus Apostolorum continentur, sæpè facere solent, quod in decretis superiorum conciliorum, siue pontificum non rarò faciunt, vt dicant sæpè, Statuimus: quæ tamen iam anteà, & fortasse non semèl, aut iterùm, sed sæpiùs statuta erant. Vndè tot concordantiæ Canonum & decretorum fluxerunt. Subiungit ergò beatus Innocentius 16. Capitula: in quibus, etsi non omnibus, nè longum sit, aggrediar tamen quàm maxima potero breuitate, singulatim traditiones Canonũ Apostolorum indicare, id est, quæ in his Canonibus Apostolorum, quos habemus, continentur. Caput

Traditiones Apostolorum canonicæ, sæpè in concilijs renouatæ & confirmatæ.

Tom. 1. Con. pag. 128.

2. Thessal. 2.

16. capitula Epist. Innoc. 1. collata cum canonibus Apost. vndè fluxerunt.

Primum capitulum ex can. Apost. 1.

put primum: Vt extra conscientiam Metropolitani nullus audeat ordinare Episcopum: nec vnus Episcopus ordinare præsumat Episcopum. Deindè subiungit S. Innocentius: Hoc enim & Synodus Nicena constituit: atque definiuit. Non dixit, Hoc enim Synodus Nicena constituit: sed dixit, cum coniunctione &, Hoc enim & Synodus Nicena constituit. Vt significaret, præter traditionem Apostolicam, esse etiam hoc in Nicena Synodo constitutum, vt congruat cum eo, quod in ipsa Epistola paulò suprà dixerat, non imperari in his Capitulis aliqua noua præcepta, sed quæ Apostolica & patrum traditione essent constituta. Ductum itaq; est hoc capitulum ex Apostolica traditione, quæ in Canone 1. Apostolorum continetur: Vt Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur. Quæ traditio plenior adhuc est in lib. 8. Clementis, in cuius extrema parte canones Apostolorum descripti sunt. Capite enim 4. descripta est electio & ordinatio Episcopi: & postquàm facta est electio & approbatio, vnus (inquit) primorum Episcoporum (primos Episcopos vocat Metropolitanos, sicut in Canone Apostolorum 34. vocantur) simul cum duobus alijs stans prope altare, reliquis Episcopis & presbyteris tacitè orantibus, diaconis librum Euangeliorum super caput eius, qui ordinatur, tenentibus, dicat: & quæ sequuntur. Itaque quod est in hoc capitulo Niceno, vt extra conscientiam Metropolitani nullus audeat ordinare Episcopum, ex Apostolica quoquè, vt dixi, traditione fluxit. Secundum capitulum: Constituit etiam atque definiuit eadem scilicet Synodus Nicena: Si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ secularis habuerit, ad clericatum admitti omninò non debeat. Hoc quoquè capitulum ex traditione Apostolica, quæ est in Canone 61. manauit. Si quis (inquit) fidelis accusetur de fornicatione, aut adulterio, aut alia quapiam actione prohibita conuictus sit, nè fiat clericus. Inter actiones autem ijs prohibitas, qui clerici fieri volunt, secularis militia est, vt intelligi potest vel Epistola Magni Gregorij, in qua ille Mauritij Imperatoris legem laudat, qua prohibebat, nè qui publicis administrationibus implicatus esset, ad ecclesiasticum officium accederet: ac proindè neque clericus fieret. Non enim ecclesiasticum officium nisi clericus gerit.

Can. Apost. 1.

Capitulum 2. ex can. Apost. 61.

Capitulũ 3. apud Inno. ex can. 37. Apost. manauit.

Tertium capitulum: Si quæ autem causæ vel contentiones inter clericos, vel inter laicos fuerint exortæ, placuit, vt, secundùm Synodũ Nicenam, cõgregatis omnibus eiusdem prouinciæ Episcopis, iudicium terminetur. Hoc etiam capitulum ex Apostolica traditione, quæ est in Canone 27. ortum duxit. Iubet enim hic canon Apostolicæ traditionis, vt in Synodo prouinciali, quæ bis singulis annis habenda sit, causæ & controuersiæ Ecclesiasticæ quæ inciderint, dirimantur: ex quo rursùs fit, vt conuenienter huic traditioni, nulli liceat, quod in eodem capitulo Niceno prohibetur, relictis Episcopis, qui in eadem prouincia ecclesias nutu Dei gubernant, ad alias conuolare prouincias: & aliarum prouinciarum Episcoporum priùs iudicium

dicium experiri. Si enim liceret cuiq; relictis Episcopis prouinciæ suæ, ad Episcopos aliarum prouinciarum causas suas referre, frustrà Synodus prouincialis habenda esset. Item, quod est in eodem capitulo, vt si maiores causæ in medium fuerint deuolutæ, ad sedem Apostolicam, sicut (inquit) Synodus statuit, & beata consuetudo exigit, post iudicium Episcopale referantur. Hoc quoquè ex Apostolica traditiõe profectum est. in hac enim consistit consuetudo ista, quam hîc dicit Pont. Innocentius, quę quidem traditio est in Canone 34. in quo præcipiunt Apostoli, vt omnes Episcopi cuiusque nationis agnoscant suum primum: & eum tanquàm caput habeant: & nihil ex maioribus causis sine ipsius sententia agant. Quòd si omnes Episcopi debent agnoscere suum primũ, ergò multo magis eum agnoscere, & tanquàm caput habere debent, & ad eius tandèm iudicium maiora referre, qui est primus omniũ & summus. Vt enim omnes Episcopi agnoscunt primum suũ Metropolitanũ, & eum habent tanquàm caput, sic omnes primi, id est, Metropolitani, agnoscunt primum, & ceu caput habent successorem B. Petri Principis Apostolorum, sicut beatum Petrum agnoscebãt Apostoli, & eum habebãt vt caput, cui Dominus dixit specialiter: Tibi dabo claues regni cælorum: & illud, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Talem consuetudinẽ habet ecclesia Dei, quæ & ratione, & scriptura, & traditione consistit. De quo copiosiùs, proximo volumine defensionis Epistolarum Pontificum Apostolicorum, differemus. Quartum capitulum: Vt mulierem viduam clericus non ducat vxorem. Deindè subiungit Pontifex rationem, nè, qui ad sacerdotium contendit, hoc præiudicio impeditus, peruenire nõ possit: Quia scilicet debet esse sacerdos castus & continens, sicut Apostolus præcipit. qui autem viduam incontinentem, quæ alium maritum experta est, vxorem ducit, suspicio est, quòd ipse quoquè futurus sit incontinens. Quarè nec hoc caput beati Innocentij nouum præceptum continet, sed potiùs ductum est ex Apostolica traditione, tum scripta, tum nõ scripta. Apostolus enim præcipit, vt sacerdos & diaconus propter continentiam, quam seruare debent, sint vnius vxoris viri: & Apostolica constitutio per sermonem tradita, quæ est in canone 17. præcipit, propter eandem rationem, vt, qui bis vxorem duxit, nè fiat Episcopus, aut presbyter, aut diaconus: & addidit, aut deniquè clericus. Idem dicendum est de 5. & 6. Capitulis Innocentij, in quibus cauetur, nè fiat clericus, de quo præiudicium futuræ incontinentiæ propter bigamiam, aut cõiugium cum vidua, suscipiendo sacerdotio obstet. Cap. 7. Vt de aliena ecclesia clericum ordinare, aut iudicare nullus vsurpet, nisi eius Episcopus precibus exoratus cõcedere voluerit, quod etiam (inquit) Nicena videtur Synodus continere. Hoc quoq; nõ solùm decreto patrum Synodi Nicenæ, sed etiam Apostolica traditione constitutum est, vt S. Innocentius de omnibus istis capitulis in epistola sua ad Victriciũ affirmauit. Est autem constitutio huius Apostolicæ traditionis de non ordinando extra diœcesim, in canone 36. & de non iudicando item vllum ali-

Pars altera Cap. 3. apud Innocentiũ ex Can. Apo. 34.

Matt. 16.

IIII. cap. ex Apostolica constitutione & scripta & per Can. 17. tradita.

Cã. Apost. 17.

V. & VI. & VII. cap. ex Apostolicæ traditione.

Cã. Apost. 36.

Cã. Apost. 34.

enæ diœcesis, in canone 34. in quo cauetur, vt quisq; Episcopus de ijs tãtùm agat, quæ ad parœciam suam pertinent, & ad villas ei subiectas. Est prætereà in eodem 7. cap. Innocen. ex cõcilio Niceno, vt abiectus ex ecclesia sua Episcopus, ab altero nè suscipiatur: Hoc quoquè ex Apostolica traditione manauit, quæ est in Canone Apostolorum 12. Capitulum 8. Innocentij, Vt venientes à Nouatianis vel Montensibus, per manûs tantùm impositionẽ suscipiantur, quia quanuis ab hæreticis, tamen in Christi nomine sunt baptizati. Hoc quoq; capitulum ex Apostolica etiam traditiõe descendit, scripta priùs in euangelio, & posteà in Apostolicum canonem redacta: Canonẽ dico 47. 49. & 50. qui sunt omnes de baptismo, quem Dominus sanxit: & quẽ non licet violare, neq; repetere. Cap. 9. vt sacerdotes & Leuitæ cum vxoribus suis non misceantur. Et hoc ex traditione quoq; Apostolica descendit non solùm per scripturam, qua iubet Apostolus Episcopis, presbyteris & diaconis, esse castos & continentes, sed per Canonem sine scripto traditũ, & in consuetudine ecclesiæ Dei positum, qui est Canon 5. Apost. ex quo continentia horum necessariò elicitur, vt suprà, cùm de hoc Canone ageremus, demonstrauimus. Capitulum 10. de monachis, qui diù morantes in monasterijs, si posteà ad clericatûs ordinem peruenerint, sancit non debere eos à priore proposito deuiare. Hoc etiam diuinæ & Apostolicæ traditionis est, & quidem scriptæ, Vt mutatio gradûs non soluat vinculum voti, cùm scriptum sit in Ecclesiaste: Si quid vouisti DEO, nè moreris reddere: displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. & in epist. ad Timotheum de illis viduis nubere volentibus, quas idem Apostolus habere dicit damnationem, quia primam fidem negauerunt: fidem enim vocauit τὴν ἐπαγγελίαν, id est, promissionem, vt ex lib. 3. Clementis Romani de viduis cap. 1. perspici potest. Sequitur deincèps alia constitutio in eodem capitulo Innocentij, vt qui ante baptismum duxit vxorem, & post baptismũ voluẽrit fieri clericus, spondeat, non ampliùs, mortua vxore, ducturum aliam: deindè subiungit, cùm vetus hoc regula habeat, vt quisqs corruptus baptizatus, clericus esse voluẽrit, spondeat se vxorem omninò non ducere. Veterem regulam vocauit canonẽ Apostolorũ 17. qui ait: Qui duobus matrimonijs copulatus est post baptisma, aut concubinam habuit, nõ potest esse Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut deniquè ex numero clericorũ. Ex quo sequitur, vt si quis post baptismum non sit virgo, quia ante baptismum corruptus est habendo vxorem, & velit fieri clericus, debeat promittere, non ampliùs ducere. Sequitur Capit. 11. quod prohibet, nè curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupati, clerici fiant. qa scilicet soleant facti clerici, & quandoq; etiam facti sacerdotes, reuocari ab Imperatore ad munera & ludos edẽdos. Hoc etiam capitulum ex Apostolica traditione natum est, quę est in canone Apostolorum 82. qui vetat, nè seruus sine voluntate Domini clericus fiat, nisi libertate donatus sit. Similes sunt munerarij, qui curiales dicuntur, qui ludos edunt populo, velutì ministri quidam publici. Capitulum 15. Quæ

Can. Apo. 12.

VIII. *cap. ex Can. Apostol. 47. 49. & 50*

IX. *capitulũ ex V. Canone Apostol.*

X. *capitulum ex Apostolica traditione.*

Eccles. 5.

1. Tim. 5.

Constitutio altera cap. X. ex Can. Apo. xvij. deprompta.

XI. *Capitulũ ex Apostolica traditione Can. Apost. 82.*

Capitulũ 15.

Christo

Christo (inquit) spiritualiter nubunt, & à sacerdotibus velantur, si posteà vel publicè nupserint, vel occultè corruptæ fuerint, non priùs admittêdas esse ad pœnitentiam, donec is, cui se coniunxerant, de hac vita decesserit. Et hoc capitulũ ex canone Apostolorũ 48. originem duxit, qui iubet, vt si laicus vxore sua eiecta aliam duxerit, aut ab alio eiectam in matrimoniũ acceperit, excõmunicetur. Traxisse autem hinc originem docuit idem S. Innocentius, cùm subiunxit, inquiens: Si enim omnibus hæc ratio custoditur, vt quæcunq; viuente viro alteri nupserit, habeatur adultera: nec ei agẽdæ pœnitentiæ licentia concedatur, nisi vnus ex eis defunctus fuerit: (quia scilicet tam diù videtur fore, vt non pœniteat eum, quandiù vixerit, cui se iunxit vir relicta sua: aut mulier, relicto suo) quanto magis (inquit) de illa tenendũ est, quæ antè immortali se sponso iunxerat, & posteà ad humanas nuptias transire elegit? Hactenùs S. Innocentij capitula, Apostolica traditiõe priùs constituta, vt ostensum est, cũ Canonibus Apostolorũ singulatim contuli, non tam propter Magd. qui omnes Apostolorũ traditiones & decreta Pontificum contemnunt, quàm propter Catholicos & eruditos multos, quos scimus venerari quidem has regulas, &, vt pios decet, religiosè seruare: ad earumq; præscriptũ, vitam & mores dirigere & formare. Si quis verò quærendum putet, si capitula ista, quæ Pont. ad Victricium Rhotomagensem misit, Apostolicas regulas, quas canones vocant, continebant, cur non misit capitula, quæ reliquas regulas, siue reliquos canones Apostolorum continebant, vt omnes regulas Apostolorũ haberet? præsertim cùm ille normam ecclesiæ Romanæ, quæ Apostolicis regulis & traditionibus vtebatur, desideraret? facile est huic respondere, misisse Põtificem ea capitula, ex Apostolicis traditionibus ducta, quibus in prouincia illius magis opùs esse sciebat. Erat alioquì Victricius in regulis ecclesiæ Dei traditis eruditus, sicut idem Innocentius in procemio epistolæ ad eum testatur. sic enim ait: Etsi tibi frater charissime, pro merito & honore sacerdotij, quo plurimùm polles, viuendi & docendi secundùm ecclesiasticas regulas, nota sint omnia, nec est aliquid, quod de sacris lectionibus tibi minùs collectum esse videatur, tamen quia Romanæ Ecclesiæ normam postulâsti, & quæ sequuntur.

ex Apostolica traditione Can. Apost. 48.

Innocentius cur ad Victrũ cium ex reliquis canonib. capitula non miserit.

Quo modo, & qua forma, quibus ve nominibus Canones Apostolorum in decretis sanctorum patrum & veterum Conciliorum citari soleant. Ac primùm de Nicena Synodo, quos Canones Apostolorum citet, ità vt negari nõ possit, quin eos citet. Cap. 13.

SI q igitur mirari solent, quòd cùm in Synodis sanctorum patrũ singulos ferè canones Apostolorum reperiamus, nulla tamen in ijsipsis Synodis eorum citatio, aut mentio fieri eis videatur: ex quo fit, vt aliquandò fortasse suspicentur ignorâsse hos Canones Synodos istas: alioquì eos, idem sanciendo, citâssent: desinant iam mirari, & intelligant, quo modo & qua forma nõ rarò citentur, quod ipsi hactenùs non obseruabant: neq; tamẽ opùs

opùs esse, vt semper citentur, quanuis quod Synodus aut Pontifex decernit, in Apostolico Canone sit. Testimonio enim sunt capitula ista, siue regulæ ecclesiasticæ, de quibus proximè disseruimus, quas S. Innocẽtius primus ad Victricium Rhotomagensem misit, quas vocat disciplinas vitę & morũ probabilium. Dixit enim nõ nouas esse eas, nec à se tunc primùm, sed Apostolica & patrum traditione cõstitutas: quæ cùm sint alioquì omnes ex Canonibus Apostolorum depromptæ quod iam ex parte suprà conferendo docuimus, tamen cùm eas ipsas regulas siue decreta sancit & decernit, quæ in prouincia illa Rhotomagensi secundùm formam ecclesiæ Romanæ seruari iubet, canones ipsos Apostolorum, quorum traditiones suis illis capitulis sanxit, non citat præterquàm in duobus capitulis, tametsi non omnes citationem aduertant & agnoscant, vt in cap. 6. Nè is, qui secũdam duxerit vxorem, clericus fiat. & paulò pòst in eodem capitulo, Ac nè ab aliquibus existimetur, ante baptismum si fortè quis acceperit vxorem, & ea de seculo recedente, alteram duxerit, in baptismo esse dimissum, satis (inquit) errat à regula: quia in baptismo peccata dimittuntur, non acceptarum vxorũ numerus aboletur. Cùm enim dixit, Satis errat à regula: regulam siue Canonem Apostolorum 17. dicit, & citat, ac interpretatur, qui sic ait: Duobus cõiugijs copulatus, post baptismum, aut qui concubinam habuit, non potest esse Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel deniq; clericus. In quo Canone illud est aduertendum, non vocari hîc concubinam fornicariam, sed, sicut scriptura sancta vocat concubinas patriarcharum: & vt Synodus Tol. 1. in c. 17. cùm iubet, vt sit fidelis, vnius mulieris aut concubinæ coniunctione contentus. Est autem huiusmodi concubina, ea quæ secundùm legẽ matrimonij, infra dignitatem tamen vxoris, ducitur. Hunc ergò Canonẽ malè quidam interpretabantur, quasi duo coniugia tunc prohiberent clericum fieri, cùm essent post baptismum contracta, non autem ante baptismũ. Hos tamen à regula, quæ Græcè dicitur Canon, aberrare dicit S. Innocentius, qa (inquit) in baptismo nõ acceptarum vxorum numerus aboletur, licèt peccata in eo dimittantur. Vt iam duobus coniugijs copulatus, post baptismũ is intelligatur, qui vel bìs duxit vxorem ante baptismum: vel semèl ante baptismum, & iterùm post baptismum: vel bìs post baptismum. Ac rursùs, quòd Canonem Apostolorum 17. in hoc capitulo 6. S. Innocentius citauerit, nè quis neget, aut iam dubitet, clariùs adhuc ex capitulo 10. eiusdem Innocentij perspici potest. in eo enim eũdem Canonem his verbis citat: Cùm vetus regula hoc habeat, id est, vetus Canon, vt quisquis corruptus baptizatus, clericus esse voluisset, spondeat se vxorem omninò non ducere. Corruptum baptizatum dicit eum, qui ante baptismum vxorem duxit, vel cõcubinam habuit. Qui, si post baptismum iterùm ducat, priore mortua, nõ possit fieri clericus secundùm Canonem: quarè si fieri velit, necessè sit conuenienter Canoni veteri Apostolico, vt promittat nõ ampliùs ducere vxorem, nè scilicet præiudicio futuræ incontinentiæ impeditus, ad sacerdotiũ perue-

Citatio Canonum Apost. in epist. Innoc. à paucis animaduersa.

Can. Apo. 17.

Concubina secũdùm legẽ matrimonij ducta.

Canonẽ Apostol. Innocentium citâsse.

peruenire non posit: vt idem Innocen. in epist. 2. c. 4. dixit, sanciens, nè Clericus viduam ducat vxorẽ. Sed videamus iam, an Synodus Nicena aliquandò in decretis suis Canones Apostolorum citet, & in quibus. Citat scilicet Canonem Apostolorum 20. in primo suo Canone, cùm sanciens Synodus, vt qui à barbaris, & à dominis suis castrati sunt, ad Clerum admittantur: Si inueniãtur (inquit) digni, tales ad Clerum admittit Canon, vetus scilicet, id est, Apostolorum, qui sic ait: Si quis violentia hominũ factus est eunuchus, aut in persecutione execta sunt ei virilia, si dignus est, fiat Clericus. Citari autem hîc veterem Canonem, qui non potest esse nisi Apostolorum, declarat articulus, quo vsa est Synodus. nõ enim dixit, tales admittit οὗτος ὁ κανὼν, id est, hic Canon: neq; dixit, κανὼν, infinitè ac sine articulo: sed dixit, ὁ κανὼν cum articulo, significans, de noto & vetere Canone se loqui. Sed si qui adhuc negare voluerint, aut certè dubitare, citari hîc Canonem à sanctis Apostolis traditum ecclesiæ Dei, ostẽdat eum in aliqua Synodo, quæ Synodum Nicenam antecesserit, vt in Ancyrana, aut Neocæsareensi. harum enim Synodorum Canones Nicena Synodus approbauit, excepto extremo Canone Synodi Neocæsareensis, vt testatum est in Synodo Florentina, actione 4. at in istis non est hic Canon. Rursùs eadem Synodus Nicena Canonem Apost. 80. in 2. Canone suo citat, cùm ait: Quia multa ꝓpter necessitatem, vel aliter vrgentibus hominibus, fiebant propter Canonem ecclesiæ, ità vt homines, qui paulo antè ex vita gentili ad fidem veniissent, & paruo tempore Catechumeni fuissent, statim ad lauacrum spirituale ducerentur: & simul vt baptizati essent, Episcopi aut presbyteri fierent, rectè visum est habere, vt deincèps nihil tale fiat. Siquidẽ & tempore opùs est Catechumenis: & post baptisma opùs maiore probatione. Manifesta est enim scriptura, quę dicit, Non neophytum, nè superbia elatus, in iudicium incidat & laqueum diaboli, & quæ sequuntur. Canonem ecclesiæ, vocauit hîc Synodus Nicena canonem à Sanctis Apostolis ecclesiæ traditum, qui ità suis traditionibus ac regulis ecclesiam constituerunt, vt omnia in ea honestè & secundùm ordinẽ fierent. Sic enim ait canon Apostolorum: Qui ex vita gẽtili accesit ad fidẽ, & baptizatus est, non est iustum vt statim eligatur Episcopus. Cùm Episcopum dicit, presbyterum quoquè intelligi vult, sicut Paulus in Epistolis suis loqui solet, quod ex ratione subiecta magis adhuc intelligi potest, cùm subiungit: Iniustum enim est, vt aliorum sit doctor, qui nondùm experimentum suî ostendit. Docere autem, non solùm ad Episcopum, sed ad presbyterum quoquè sub Episcopo pertinet. Zonaras etiam Græcorum canonum interpres, testatur citatum esse hîc à Synodo Nicena Canonẽ Apostolorum. interpretans enim hunc Canonem secundum synodi Nicenę: Sequitur (inquit) Synodus Nicena Canonem Apostolorum. Citat prætereà Synodus Nicena in Canone suo 6. Canonem Apostolorum, cùm ait: Antiquæ consuetudines vigeant, quæ sunt in Aegypto, & Libya & Pentapoli, vt Episcopus Alexandriæ horum omnium habeat potestatem &c. Quas enim in

Canon Apost. 20. citatus in 1. Canone synodi Nicenæ.

Canon Apost. 80. citatus in 2. Canone Synodi Nicenæ.

1. Tim. 3.

1. Tim. 3. Ad Tit. 1. Philip. 1.

Canon Apost. 34. & 35. citatus in Canone sexto

Synodi Nic. teste Synodo Ephesina, & Constantinopolitana.

noc Canone Synodus Nicena antiquas consuetudines vocauit, Synodus Constantinopolitana eiusdem Niceni Canonis sententiam repetens, vocauit Canones. Sic enim ait: Episcopi, qui vltra diœcesim sunt, ecclesias, quæ vltra terminos suæ diœcesis sunt, nè inuadant, neque confundant ecclesias, sed potiùs secundùm Canones Episcopus Alexandrię, quę in Aegypto sunt, gubernet: & Episcopi Orientis ea solùm, quæ sunt in Oriēte, & quæ sequūtur. Sanè cùm ait, Secundùm Canones, non alios intellexit, neque intelligere potuit, quàm Canones Apostolorum 34. & 35. Ex horum enim traditione, vsu ecclesiarum à principio recepta & confirmata, vtpotè consuetudines priscę dicuntur, Canon Nicenus & Constantinopolitanus fluxerunt. Iubēt enim Canones isti Apostolorum, vt cuiusq; gentis Episcopi suū primum, siue suum Metropolitanum, qui caput prouinciæ est, agnoscant: & sine illius sententia & voluntate nihil agant præter ea, quæ ad proprias ecclesias pertinent. Ergò Metropolitanus ea solùm, quæ in prouincia sua sunt, gubernare debet, & eorum tantùm potestatem habere: ità vt Episcopi ipsi prouinciales Metropolitano suo subiecti, illa tantùm, quæ ad ecclesias siue parœcias suas pertinent, agant & curent: & nullus eorum vltra fines ecclesiæ ac diœcesis suæ, ordinationes clericorum sine licentia proprij Episcopi facere audeat. Immò nè quis vlla tergiuersatione aut cauillo negare possit, citari hic à Synodo Nicena Canones Apostolorum, Ephesina Synodus hoc testatur: Sic enim ait in ea parte Actorum, quæ post Canonem 7. Græcè edita feruntur, παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων, id est, præter ius ecclesiasticæ consuetudinis (hoc enim significat θεσμὸς, legem scilicet non scriptam, & veterem morem) & præter Canones Apostolorum esse, quòd Episcopus Antiochiæ in prouincijs Cypri ordinationes faciebat: de qua re Episcopi Cyprij, Regius, Zenon & Euagrius, conquesti fuerant. Decreuitq; Synodus Ephesina, vt secūdùm canones Sanctorum Patrum, & secundùm antiquam cōsuetudinem Episcopi ecclesiarum Cypri, per seipsos ordinationes Episcoporum facerent. Quod priùs dixerat Synodus Ephesina, esse præter ius ecclesiasticæ consuetudinis, & præter Canones Apostolorum, paulò pòst hocipsum corrigere se dicit secundùm Canones Sanctorū Patrum, & antiquam consuetudinem: Vt iam necessariò consequens sit, antiquam istam consuetudinem, & Canones Sanctorum Patrum, ad traditionem Canonis Apostolorum referri. Siquidem secundùm eos Canones hoc corrigat Synodus, contra quos hocipsum, quod corrigit, fiebat, quos quidem Canones Sanctorum Apostolorum esse dixerat. Sancti enim Apostoli patres nostri, diuino consilio & spiritûs sancti instinctu, tanquàm primi magistri ecclesiarum benè constituendarum, instituerūt, Vt nullus Episcopus prouinciam, quę non fuisset à principio sub sua potestate, id est, suorum antecessorum, inuaderet: Sed potiùs omnes Episcopi prouinciales eum agnoscerent, qui à principio fuisset primus prouinciæ: & quisque Episcopus in ea tantùm ecclesia, siue parœcia ordinatiōes faceret, q̄ à principio

De eadem re illustre testimonium Synodi Ephesinæ.

sub

sub potestate suorum antecessorum fuisset. Visa est Sanctis Apostolis hæc institutio ac traditio necessaria, & Apostolico spiritu & sapientia digna, nè ecclesiæ & ecclesiarum iura deincèps perturbarentur, ac confunderentur: & violentia atque ambitio magìs ac magìs paulatùm dominarentur. Totam autem sententiam, siue decretum istud de Episcopis Cyprijs, ex Apostolorum Canonibus à Synodo Ephesina citatis ductum, paulò pòst loco ,pprio recitabo & interpretabor. Rursùs Synodus Nicena in hoc eodē canone 6. Canonem alium Apostolorum in extremo citat, cùm statuit de electione Episcopi, vt, si duo aut tres contradicant electioni Episcopi, quæ omnium alioqui consensu & suffragio, & secundùm ecclesiæ Canonem fit, maior numerus vincat. Quæramus ergò ab istis, qui Canones Apostolorum à Synodo Nicena citari negant: Quem canonem ecclesiæ dicat hoc loco Synodus? aut quis eum ecclesiæ tradidit? Vndè ecclesiasticus dicitur? dicant nobis, regulam, quam ecclesia catholica in canonicis Episcoporū electionibus semper tenuit, quænam alia Synodus ante Nicenā sanxerit & tradiderit, vt indè eam à Nicena Synodo citari existimemus: quod si dicere non possunt, consequēs est, velint, nolint, vt Synodus Nicena canonem siue constitutionem Apostolorum ecclesiæ Dei traditam citârit, quæ est in 8. lib. à Clemēte Romano scripta c. 4. de eligendo Episcopo ex optimis, qui careat omni reprehensione, assentiente populo cum presbyteris, & Episcopis prę̄sentibus die Dominico, & percontante primo Episcopo populū & presbyteros, an placeat, & an tribuant testimonium, dignum esse eum qui cōstituatur Episcopus, & quæ sequuntur. Hoc ergò est, quod fallit non paucos, qui putant, nō citari in Synodis Canones Apostolorum, quia non aduertunt, solere eos in Synodicis canonibus & decretis Pōtificum vocari Canones Ecclesiasticos, item regulas Ecclesiasticas, quod idem sonat Latinè, tum Veteres regulas, Vt S. Innocentius in Epist. ad Victricium, veterem regulam vocauit canonem Apostolorum 17. vt paulò antè docuimus, vt Synodus quoq; Antiochena in canone 9. Veterem canonem vocauit canonem Apostolorum 34. Vocari etiam solere traditiònes Apostolicas, instituta siue constituta Apostolica, formas ecclesiasticas, antiquas consuetudines, ecclesiasticas disciplinas, planum est: vt idem S. Innocentius disciplinas vitæ & morum in Epist. ad Victricium vocauit. Hinc factum est, vt cùm aliquis Canon Apostolorū citatur, si alio nomine citetur, non Canon Apostolorum citari existimetur. Quod quidem non sine diuino cōsilio & nutu factum est, vt varijs nominibus Canones Apostolorum appellati sint, tum nè quis de eorū nomine aliquandò disceptaret, vt isti nunc disceptāt: nihil enim interesse, vtrùm sic an aliter dicantur: tum vt varijs nominibus eorū vis & ratio declaretur. Quia enim sunt normæ traditæ ecclesiæ ad benè viuendum, & vt fiat, quod decet, & sciant Clerici, quomodò conuersari debent in ea, dicuntur Canones, siue regulæ ecclesiasticæ: quia à Sanctis Apostolis traditi, & instituti siue cōstituti, traditiones Apostolicæ, & instituta siue constituta Apostolica nominan-

Canon alius Apost. citatus in VI. Cano. Syn. Nicenæ.

Canones Apostolorum varijs nominibus citantur in Synodis, et à patribus.

Quarē Canones Apost. varie appellentur, & quæ ratio ac vis variæ appellationis eorū.

minantur: Quia sunt ius quoddam Apostolorum, moribus in ecclesia per traditionem eorum institutum, quòd vim legis obtinet. consuetudines & ecclesiastici mores sunt, & dicuntur Græcè θεσμοὶ. Quarè qui hos Canones Apostolorum esse negant, ostendant nobis, quis eorum sit, de quo non possit, aut nõ debeat dici: Talem consuetudinem habet ecclesia Dei. quòd si ecclesia Dei tales consuetudines habet, traditione scilicet sanctorum Apostolorum à principio institutas: aliam enim originem ostẽdere isti nõ possunt, & nolunt vocare Canones Apostolorum, teneant res, & vocent cõsuetudines ecclesiæ antiquas: quę vbi vigent, vim legis obtinẽt. Verùm Magdeburgensibus non nomen displicet, sed res: nolunt enim has recipere cõsuetudines, & secundùm eas viuere, sed potiùs, sicut Martinus Luterus, eorum propheta & magister, herì & nudiustertiùs instituit. Sed vt ad Synodum Nicenam redeamus, si adhuc isti pernegant, notos ei fuisse Canones Apostolorũ, quia non sic in locis à nobis paulò antè obseruatis nominauerit, vt conuicti tandèm obmutescant, sciant in Canone 56. Synodi Nicenæ, citatos esse Apostolorum nomine Canones, 6. 44. & 70. sic enim ait Canon Nicenus: Nè sacerdos curas seculares suscipiat, neque lucris vsuræ studeat, neq; sit ei cum Iudæis societas, neque cum eis prandeat, aut potet: quia hæc (inquit) Apostoli sancti constituerunt. Sed negabunt fortasse Magd. veros esse Canones Nicenos, qui ante paucos annos ex libro Patriarchæ Alexandrini Arabico descripti, & huc allati sunt. Sed quid mirum, si negent, qui non possunt aliter dogmata sua falsa defendere, nisi epistolas Pontificum Apostolicorum, & sanctorum Apostolorum Canones, immò omnes veteres Patres, quicũq; eis contradicunt, næuis & corruptelis plenos esse calumnientur, qui neque sacris & canonicis scripturis parcunt? Quid verò fidem faciat omnibus, qui iudicij aliquid habeant, esse istos Arabicè scriptos, & nupèr repertos, veros Canones Nicenos, dicam posteà loco proprio & commodiore, in tertio libro defensionis epistolarum. Illud tantùm nunc dicam, vt in ore duorum vel trium, sicut scriptum est in lege, stet omne verbum, vnum ex his Canonibus Nicenis in Arabico repertis, citari à beato Basilio in epistola ad Chorepiscopos. is autem est Canon de clericis ordinandis, ac ducendis ad Chorepiscopum, & à Chorepiscopo ad Episcopum: item alium citari à beato Augustino, qui est de non relinquendo successore ab Episcopo. Sed rursùs eadem Synodus Nicena in Canone 15. eorum, qui Græcè feruntur, Canonẽ Apostolorum 14. citat. Sic enim ait Synodus: Propter multas turbas ac tumultus & seditiones, quæ factæ sunt, visum est, omnibus modis delere cõsuetudinem, quæ in quibusdam partibus inuenta est præter Canonem. & quæ sequuntur. Hunc Canonem interpretans Zonaras, sic ait: Non transire ex ecclesia ad alium Episcopatum, siue presbyter sit, siue diaconus, ab Apostolis quoquè est Canone prohibitum. Sed quia, inquit, negligebatur præceptũ, idcircò Synodus præceptũ hoc Canone renouauit. Cùm ergò dicit, consuetudinẽ, quæ præter Canonem inuenta est, Canonem Apostolorũ necessè

Canones Apo. 6. 44. & 70. nomine Apost. citati in Canone Nic. 56.

Canon Nic. Arabici exẽplarũ, citatus à Basilio, & alius à beato Augusti.

Canon Apost. 14. citatur in Can. Nic. 15.

ceſsè eſt intelligere, cùm nullum alium Canonem dicere poſsit. aut dicant iſti, qui omnia negant, quem alium Canonem dicat, ſi rationi & interpretibus credere nolunt. Prætereà in Canone 5. citat eadem Synodus Nicena Canones Apoſtolorum 12. & 32. Sic enim ait Synodus de excommunicatis, ſiue clerici ſint, ſiue laici: Vigeat ſententia ſecundùm Canonem, qui cauet, nè ab alijs excommunicati, ab alijs recipiantur. Atquì de laicis excommunicatis, nè ab alio recipiantur, eſt Canon Apoſtolorum 12. De clericis verò eſt Canon 32. Itaq; Synodus Nicena Canonem vocauit hîc ſingulari numero vnam ſententiam Apoſtolorum duobus canonibus compræhenſam. Imitata eſt Synodus Nicena Epiſtolam Zephyrini Pontificis, qui Canones Apoſtolorum, quos nunc habemus 85. vocat 70. ſententias ab Apoſtolis relictas. Sic enim vterque numerus conuenit, ſi vna ſententia pluribus quandoquè canonibus compræhenſa intelligatur: quod ego poſteà ſuo loco ſingulatim in pluribus exempli gratia docebo. Poſtremò, vt teſtimonia Synodi Nicenæ finiam, citauit etiam canonem Apoſtolorum 34. authore & teſte Iulio Pontifice in reſcripto contra Orientales. Vbì inter alios Canones Nicenos ponit vigeſimumtertium, in quo Synodus Nicena poſtquàm ſententiam illius Canonis Apoſtolorum 34. eiſdem verbis renouauit, pœna à ſe adiecta, ſubiungit: Iuxta ſanctorum conſtituta Patrum. Legat qui voluerit, & conferat vtrunq; Canonem, vt ipſis verbis conuictus, fateatur citatum eſſe ibì à Synodo Nicena Canonem Apoſtolorum. Quòd ſi apud iſtos authoritas Iulij, teſtimonium huic Canoni Niceno 23. tribuentis, non valebit, qui omnia veterum ſcripta negant, quia aliter ſua noua defendere non poſſunt: valebit ſaltem apud eos, qui cùm canones Apoſtolorum non negent, libenter teſtimonia veritatis eorum legunt, & obſeruant, quæ ijdē fortaſsìs anteà non obſeruârant. Sed de hoc canone Apoſtolorum 34. à Synodo Nicena citato, plura dicam paulò pòſt.

Can. Apo. 12. & 32. citati in Canone 5. Synodi Nic.

Can. Apoſt. 85. quo ſenſu 70. ſententiæ à Zephyrino vocati.

Can. Apoſt. 34. citatus in Canone Nicæ. in reſcripto Iulij ad orientales.

De Canonibus Apoſtolorum renouatis, & interdùm citatis in Antiochena Synodo, & vndè id conſtet. item quomodò, & vbi Synodus Epheſina Canones Apoſtolorũ citauerit nomine Apoſtolorũ. præterea de Canonibus Apoſtolorum citatis in Synodo Chalcedonenſi, Gangrenſi, & Carthaginenſi 2. & 5. & in Synodo Africana. Rursùs de Canonibus citatis nomine Apoſtolorum in Synodo Nicena 2. & in 8. Conſtantinopolitana, & in altera 8. Conſtantinopolitana poſt illam priorem 8. item in Synodo Romana ſub Gregorio 7. & in Synodo Triburienſi, ac poſtremò in Tridentina. Cap. 14.

VEniamus iam ad Synodum Antiochenam, quæ annis 5. poſt mortem magni Conſtantini habita eſt, quæ quot canones ſanxit, totidem canones Apoſtolorum & verbis & ſententijs renouauit ac confirmauit. Quæ in ipſo procœmio non obſcurè ſignificâſſe & admonuiſſe mihi vi-

detur, nihil se nouum statuere, sed quæ optimè statuta erant, ea se confirmare, cùm ait: Quæ enim benè habere visa sunt, cum maiore nostra omniũ Episcoporum consideratione, iudicio & confirmatione, qui ex diuersis prouincijs Antiochiæ conuénimus, ad notitiam vestram retulimus. Nec hoc solùm, sed in ipsis etiam canonibus interdùm Canones ecclesiæ traditos, id est, Canones Apostolorum singulatìm citat, Vt in Canone secundo, quo Canonem Apostolorum 9. renouans, eum, qui communionem cum excommunicatis habet, excommunicat: & subiungit causam tanquàm qui confundat (inquit) Canonem ecclesiæ. Canonem dicit ecclesiæ traditum à sanctis Apostolis, qui est Canon Apostolorum 9. qui excommunicat communionem habentes cum excommunicatis. Idem quoq; obseruauit Zonaras Græcorum Canonum interpres, notatum esse hìc à Synodo Antiochena Canonem Apostolorum. Item in Canone 3. renouat ac confirmat eadem Synodus Canones Apostolorum 15. & 16. Ad hos enim Canones retulit, quod in extrema parte huius tertij Canonis addidit, excommunicandum esse eum, qui clericos deiectos de gradu recipit, tanquàm qui leges (inquit) ecclesiasticas soluat. Canones Apostolorum vocauit hic θεσμὸς ἐκκλησιαστικὸς, quòd sint leges non scriptæ, & consuetudines traditione Apostolorum ad vsum ecclesię institutę. hoc enim significat, vt antè dixi, θεσμὸς, quo verbo frequenter Dionysius Areopagita in eadem significatione vti solet. Clariùs adhuc in Canone 9. eadem Antiochena Synodus Canonem Apost. 34. citat: postquàm enim eisdem verbis eum repetiuit, subiungit: Secundùm veterem Patrum nostrorum Canonem. Dicant ergò nobis, qui hìc etiam fortasse Canonem Apostolorum citari negant, cuius Synodi antegressæ, aut quorum Patrũ Canonem veterem hìc vocet? aut vocare possit? Si nullum alium reperire possunt, an non conuincuntur, citari hìc Canonem Apostolorum? hos enim Synodus meritò vocat Patres: & horum Canonem meritò veterem, siue potiùs, antiquum & priscæ originis. hoc enim significat ἀρχαῖον, quo verbo vsa est Synodus. Prætereà in Canone 23. Canonem Apostolorum citat, cùm iubet seruari legem Ecclesiasticæ consuetudinis de non constituendo Episcopo, nisi in conuentu Episcoporum, & eorũ delectu & iudicio, idq; post mortem eius, qui priùs erat Episcopus. Est autem hæc constitutio partìm in libro 8. Clementis c. 4. partìm in Canone Apostolorum 74. qui vetat Episcopo successorem eligere, quòd nihil aliud hoc sit, quàm Ecclesiam facere iuris hæreditarij: nemo enim testamentum facit, quo hæredem relinquat, nisi dum viuit. Prætereà Canonem Apostolorum 14. qui prohibet, nè Episcopus relicta ecclesia sua, ad aliam se transferat, citat in Canone 21. cùm ait, secundùm Canonem iam priùs editum. nullus enim extabat eiusmodi præter illum Apostolicum. Rursùs, etsi in alijs plerisq; etiam canonibus non obscurè ipsis verbis, quibus Synodus vtitur, nihil se nouum statuere, significat: hoc tamen clariùs adhuc facit in Can. 24. qui est Canon Apost. 41. sic enim ait: Benè habet, oporte-

Canon Apost. 9. citatus, ac confirmatus in Syn. Antioch. c. 2.

Can. Apost. 15. & 16. confirmati in 3. Canone Syn. di Antioch.

Can. Apost. 34. confirmatus, & citatus in Canone 9. Syn. Antioch.

Ex Can. Apostol. Can. Antioch. 23. profectus.

14. Canon Apost. in 21. Antiocheno citatus.

24. Apostol. Can. in Antioch. 41.

oportere bona ecclesiæ eidem ecclesiæ seruari. Benè enim habere, significat, rectè constitutum esse, Canone scilicet antiquo Apostolorum. Vndè Paschalis secundus, citans hunc Canonem, nonnullis verbis ex Antiocheno sumptis, sic ait inter decreta sua: Canonibus Apostolorum statutum est, vt omnium rerum ecclesiasticarum curam habeat Episcopus: & eas velut Deo contemplante, dispenset. Hoc enim extremum ex Canone Antiocheno sumpsit, totum tamen Apostolis tribuit.

Pro Canon. Apost. testimoniũ Ephesinæ Synodi, in qua illi citantur.

Accedat deinceps testis Canonum Apostolorum sancta Synodus Ephesina, quæ tantæ authoritatis etiam apud Magdeb. erit, vt non sit verendum, nè næuum Synodo exprobraturi sint. Interpretabor ad verbum, quod paulò antè promisi, decretum eius ex quarta actione: Sententia sanctæ Synodi Ephesinæ, pronunciata in causa Episcoporum Cypri. Rem (inquit) præter id quod in iure ac more ecclesiastico positum est, & præter Canones sanctorum Apostolorum inusitatam, & ad libertatem omnium pertinentem, Rheginus Coëpiscopus, & cum eo Zenon & Euagrius, prouinciæ Cypri Episcopi nobis attulerunt. Vndè quia communes morbi maiori medicina opùs habent, vtpotè qui plùs noceant, si nec antiqua consuetudo seruata fuerit, sed potiùs Episcopus Antiochiæ ordinationes in Cypro faciat, sicuti Episcopi Cypri tum per libellos, tum ore suo Synodo, ad quam conuenerunt, exposuêre, decreuit Synodus, vt Episcopi, qui ecclesijs Cypri præsunt, teneant ius suum, ab omni aliorum violentia liberum, ordinandi secundùm Canones sanctorum Patrum: & veterem consuetudinem, per seipsos suos Coëpiscopos: id quod in alijs quoquè diœcesibus, & vbiq; in omnibus prouincijs seruabitur, vt nullus Episcopus aliam prouinciam, quæ non fuerit ab ipso ortu & principio sub potestate sua, id est, suorum antecessorum, occupet: Sed potiùs si quis eam occupauit, & sub potestatem suam per vim misit, vt restituat, nè Canones Patrum violẽtur: & nè superbia potestatis secularis simulatione operis pij irrepat: & nos libertatem paulatim amittamus, quam Dominus noster Iesus Christus omnium liberator, nobis suo sanguine donauit. Hactenùs sententia & decretum Synodi Ephesinæ. Antiqua verò & Ecclesiastica consuetudo, & Canones Apostolorum, quos Synodus Ephesina nomine Apostolorum in hoc decreto citauit, sunt Canones Apostolorum 34. & 35. vt idem Zonaras quoq; obseruauit. Hæc ergò citatio Canonum, expresso nomine Apostolorũ in Synodo Ephesina, tantæ profectò antiquitatis & authoritatis est, vt hominibus alicuius iudicij & non morosis, fidem facere debeat, citari quoq; eosdem Canones Apostolorum in Synodo Nicena & Antiochena in ijs locis & canonibus, quos paulò antè obseruauimus: præsertim cũ verbis ipsis Canonum inter se collatis, satis, vt opinor, id à nobis iam demonstratũ sit. Sequitur, vt de Synodo Chalcedonensi videamus, quæ in Canone suo 12. Canones quoquè Apostolorum citat, vbi, quod quidam committebant, vt authoritate principum secularium per Pragmaticam formã eorum ciuitates

Relatio hæc Episcoporum Cypri, est 1. tom. con. pag. 621. Decretũ autem ex alia tamen versione pag. 608.

Can. Apostol. 34. & 35. à Syn. Ephes. citati.

Can. Apost. 39. & 34. citati in can. xij. Syn. Chalcedonen.

tates fierent Metropoles, ex quo fiebat, vt vna prouincia in duas diuideretur: hoc, inquam, fieri dicit παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς id est, præter ius ecclesiasticæ consuetudinis. hoc enim significare, vt antè dixi, θεσμὸς, consuetudinem scilicet non scriptam, id est, quod sine scripto traditum est, à magnis authoribus est obseruatum. Quarè si sextum Canonem Nicenæ Synodi Synodus Chalcedonensis citare voluisset, nunquàm hoc verbo vsa esset, quod in Apostolica potiùs statuta, quàm in Nicena conuenit. Est autem huiusmodi diuisio prouinciarum præter Canonem Apostolorum 34. diuisa enim prouincia, fit, vt non vnum Metropolitanum agnoscant, qui à principio secundùm Canonem Apostolicum agnoscebant. Est præterea præter Canonem Apostolorum 30. qui vetat, vt vllus authoritate alicuius laici vsus, honorem Episcopi consequatur, vt quidem consequitur, qui honore Metropolitani, gratia principis secularis afficitur. Rursùs in Canone 22. adhuc clariùs Canonem Apostolorum 40. citat, qui iubet, vt bona Episcopi à bonis Ecclesiasticis sint separata, nè accidat, vt ecclesia damnum faciat, dum bona Episcopi ignorantur: aut Episcopus, dum bona ecclesiæ: atque ità dilapsis bonis Episcopi, propinqui eius mendicare cogantur: & post mortem malè audiat Episcopus. Prohibet igitur Synodus Chalcedonensis, nè clerici bona Episcopi post mortem eius diripiant, sicut (inquit) antiquis canonibus vetitum est. In nulla autem Synodo ante Chalcedonensem est Canon de re hac, nisi in Antiochena Canon 24. eadem sententia, & eisdem verbis cum Canone Apostolorum. longè autem probabilius est, cùm Canones antiquos dicit Chalcedonensis Synodus, vt Canones Apostolorum dicat, quàm Canones Synodi Antiochenæ. Deindè Synodus Gangrensis, quæ post Nicenam in Paphlagonia habita est. Canones quoquè Apostolorum citat, cùm Eustachij nouitates damnans, in suorum Canonum aduersùs illum peroratione, Hæc (inquit) scribimus, non quidē, quòd eos ex ecclesia eijciamus, qui volunt in ecclesia secundùm scripturas esse ascetici, id est, volunt exercere se exercitationibus corporalibus ad pietatem relatis: sed eos, qui hoc genus vitæ ad superbiam suscipiunt, efferentes se in eos, qui simpliciùs viuunt, nouitates præter scripturas & ecclesiasticos Canones inducentes. Et rursùs in extrema parte huius perorationis, &, vt summatim (inquit) dicamus, optamus fieri in ecclesia, quæ à sanctis scripturis & Apostolicis traditionibus tradita sunt. Quos paulò suprà dixerat Canones ecclesiasticos, coniungens eos cum scripturis, dixit hîc Apostolicas traditiones, coniungens item cum scripturis. Vt iam necesse sit intelligere, nihil aliud esse Canones Apostolorum, quàm traditiones Apostolorum in ecclesia relictas, ad quas, ceu ad normas & regulas, omnia in Ecclesia honestè & ordine dirigenda sint: vndè Canones Ecclesiastici sunt, & dicuntur: qui quidem sunt velut nerui quidam, qui statum & salutem ecclesiæ continent & conseruant, vt ex Canone Synodi Africanæ 65. & 66. intelligi potest. Sic verò intellexisse Synodum Gangrensem, illud etiam testimonio est,

Can. Apost. 40. citatus in Canone 22. Synodi Chalcedonen.

Gangrensis Syn. Cano. Apost. citat.

Can. nerui Ecclesiæ.

est, quòd quæ istis canonibus Synodus contra Eustachium sanxit, aut secundùm scripturas, aut secundùm Canones Apostolorum sanxit. Vt illud, quod est in Can. 6. de eo qui contempta ecclesia, seorsùm congregat, sancitum est secundùm Canonem Apostolorum 31. & Canonem 9. & quod est in Canone 7. de eo qui oblationes ecclesiasticas præter voluntatem Episcopi accipere vult, sancitum est secundùm Canonem Apost. 41. Item quod est in Canone 11. de agapis, sancitum quoquè est secundùm constitutionem Apostolorum de conuiuijs pauperum, quæ est in libro secundo Clementis de constitutionibus Apostolorum. Postremò, quod est in Canone 19. de eo, qui ieiunia in commune tradita violat, sancitum est secundùm Canonem Apostolorum 69. Adhæc Synodus Carthaginiensis secunda, Valentiniano Imperatore habita, Canones quoquè sanctorum Apostolorum citat, cùm sanciens Canone suo secundo continentiam sacerdotum & Leuitarum, subiungit: Vt, quod Apostoli docuerunt, & ex ipsa antiquitate tenetur, nos quoquè custodiamus, id est, vt custodiamus quod tum scripto, tum sine scripto per longam consuetudinem traditum est. sic enim Zonoras quoquè in suis canonum explicationibus interpretatus est. Interrogemus ergò istos, qui Canones Apostolorum in Synodis citari negant, ad quã aliam originem referri possit hoc, quod antiqua etiam consuetudine teneri Synodus affirmat, præterquàm ad regulam de continentia seruanda Ecclesiæ traditam, quam vsque in hodiernum diem tenet ecclesia Romana, & tenuit semper orientalis ecclesiæ antiquitas, vt à nobis in libris de dogmaticis characteribus verbi Dei, multis veterum Patrum testimonijs demonstratum est. Est autem hæc regula, siue Canon, à sanctis Apostolis traditus, & à Clemente Romano literis mandatus, qui iubet, nè Episcopus, presbyter, aut diaconus, vxorem suam prætextu religionis eijciat. Quòd si sacerdos & diaconus non tenerentur religione continendi se ab vxore, quorsùm Canon vetaret, nè prætextu religionis vxorem eijcerent? aut cur hoc magìs vetatur istis, quàm laicis? Quia ergò abstinere quidem debent ab vxoribus, sed eas tamen curare & alere, ac tanquàm sorores habere debent, idcircò iubet Canon, nè religione ista continendi, qua tenentur, prætexant inhumanitatem non curandi illas & alendi, quia non sit eis vtendum vt vxoribus, sed habendæ sint, tanquàm non habeantur, sicut Apostolus ait. Hocipsum rursùs statuit Synodus Carthaginiensis 2. citans adhuc clariùs Canones Apostolorum. sic enim ait Cap. 2. Prætereà cùm de quorundam clericorum erga vxores proprias incontinentia referretur, placuit, Episcopos, presbyteros, & diaconos secundùm propria statuta ab vxoribus abstinere. Græcè est κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους. Canones enim vocauit ὅρους, vt frequentissimè vocari solent. Dixit autem Synodus debere istos abstinere secundùm suos Canones, siue secundùm sua propria statuta: quia alij clerici non habent suos proprios de continentia Canones, quos seruare necesse sit, sed tantùm varias consuetudines, secundùm quas aut abstinere debeant, aut

Quos Cano. Apostol. Gangrenses patres in suis Can. sint secuti.

Can. Apost. 5. citatus in Syn. Carth. 2. & in c. 2.

1. Cor. 7.

Can. Apostol. 5. in Syn. Car. 2. c. 3. citatus.

non debeant, iuxta hunc Canonem, & iuxta Canonem 37. concilij Africani, qui iubet etiam cæteros clericos, præter sacerdotes & diaconos, non cogi ad hoc, sed secundùm (inquit) vniuscuiusque ecclesiæ consuetudinem obseruari debere. Rursùs eadem Synodus Carthaginiensis secunda c. 8. Si quis (inquit) presbyter ab Episcopo suo correctus, aut excommunicatus, tumore vel superbia inflatus, putauerit separatim Deo sacrificia offerenda: vel aliud erigendũ altare contra ecclesiasticã fidẽ, disciplinãq; crediderit, non exeat impunitus. Valentinus primus sedis Numidiæ Episcopus dixit, Necessariò disciplinæ ecclesiasticæ & fidei congrua sunt, & quæ sequuntur. Disciplinam ecclesiasticam vocauit hoc loco Synodus regulam ecclesiæ traditam, quæ est regula siue Canon Apostolorum 31. cum quo congruit hoc Synodi decretum. sic enim ait Canon Apostolorum: Si quis presbyter, contempto Episcopo, seorsùm congreget, & aliud altare erigat, cùm tamen Episcopum de fide religionis non condemnet, deponatur. Quandiù enim catholicus est, & non hæreticus, contra fidem ecclesiæ & regulam eius facit presbyter, qui altare aliud erigit. Idcircò Synodus intuens in hanc regulam siue Canonem ecclesiæ, à sanctis Apostolis traditum, si putauerit, inquit, aliud altare erigendum contra ecclesiasticam fidem & disciplinam. Græci verò in istis eisdem locis proximè notatis dicunt contra κατάστασιν ἐκκλησιαστικὴν, id est, statum ecclesiæ. Vt iam vel hinc intelligere liceat, eos qui Canones Apostolorum ecclesiæ traditos negant, aut virtutem vocis ignorare, aut putare, reliquisse Apostolos ecclesiam sine disciplina & certo statu: siquidem disciplina & status Ecclesiæ, canonibus ceu neruis continetur. Hinc Innocentius primus in præfatione regularũ Apostolicarum ad Victricium, de quibus anteà commemorauí, quas priùs vocauerat regulas, statim vocauit digestas vitæ & morum disciplinas. Rursùs Synodus Africana cap. 32. decreuit, vt quia Equitius Episcopus iustè damnatus erat, mitteretur aliquis legatus, vt si fortè eum in illis locis, vbi fuerat Episcopus, reperiret, curaret aduersùs illum, quicquid posset & oporteret, pro defensione statûs siue disciplinæ ecclesiasticæ. Quis dubitare potest, quin hoc, quod de disciplina & statu ecclesiæ defendendo, hoc loco dixit Synodus, pertinere voluerit ad Canonem Apostolorum 28. qui iubet, vt si Episcopus iustè depositus pro manifestis criminibus, ausus fuerit ministerium, quod aliquandò ei commissum fuit, attingere, omninò ab ecclesia abscindatur? Rursùs adhuc eadem Synodus cap. 54. id quod ex Conc. Mileuitano c. 14. repetitum est: Sed illud (inquit) scimus, inuiolatam semper mansisse ecclesiasticam disciplinã, ità vt nullus fratrum prioribus suis se aliquandò auderet anteponere. Et paulopòst: Quæ antiquorum sententia statuta sunt, nostro consensu mancipabuntur. Ad Canonem Apostolorum 34. retulit hoc, qui iubet, vt omnes cuiuscunque gentis siue nationis Episcopi suum primum agnoscant: & nihil præter ea, quæ ad cuiusque ecclesiam priuatim pertinent, sine illius sententia agere audeant.

Can. Apost. 31. citatus in can. 8. Synod, Carthag. 2.

Can. Apostol. 28. citatus in Syn. Afric. c. 32.

Can. Apostol. 34. citatus in Syn. Afric. c. 53.

Et

Et paulopòst eadem Synodus clariùs adhuc hunc Canonem citans: Omnes (inquit) Episcopi dixerunt, Hic ordo & à patribus, & ab antiquis seruatus est: & à nobis, concedente Deo, seruabitur, seruato iure Primâtum Numidiæ & Mauritaniæ, Patres distinxit à Maioribus, siue ab antiquis, quos Synodus Græcè vocauit ἀρχαίους, vt Apostolos proprietate verbi significaret, quos patres Africani secuti sunt. De hoc ordine ecclesiarum, & de hac disciplina meminit etiã sanctus Anacletus in Epist. 3. scribit enim, illas Metropoles, quæ priscis temporibus primatũ tenebant, quia erant scilicet capita plurium prouinciarum, primas omnium esse: & Patriarchas siue Primates à beato Petro & Clemente accepisse: eas verò Metropoles, quæ singularum prouinciarum capita fuerant, accepisse Metropolitanos, esseq; primas ciuitates infra illas Patriarcharum, siue Primâtum. Inter alias verò ciuitates, quæ in vnaquaque prouincia sunt, illas esse primas, quæ à sanctis Apostolis, & à Clemente, siue ab Anacleto primos prædicatores acceperunt: quas se ait descripsisse in matricula, vt vulgò dicitur, quam vocat tomum, & Synodus Africana vocat ματρίκιον & ἀρχαιότυπον, & subiungit idem Anacletus Canonem Apostolorum 34. inquiens: Indè nanque & Apostoli inter se statuerunt, vt Episcopi singularum gentium scirent, quis inter eos esset primus. Hæc igitur omnia qui conferre inter se, & cum Synodo Africana voluërint, facilè intelligent, agnouisse Synodum Africanam Canonem Apostolorum, & disciplinam ecclesiæ traditam de ordine Episcoporum seruando, qui inter eos primi essent, & qui infra primos: & Epistolam Anacleti, quæ de hoc ordine scribit: retulisseq; ad hunc Canonem Apostolorum, & ad epistolam Anacleti, quod eadem Synodus Africana dixit, Hic ordo à patribus & ab antiquis seruatus est. Citat præterea eadem Synodus in cap. 16. Canonem primum Apostolorum. Sic enim ait: Aurelius Episcopus dixit, Antiquus Canon seruabitur, vt non pauciores quàm tres, qui decreti sunt, sufficiant ad ordinationem Episcopi. Græcè est ἀρχαῖος τύπος. Typum enim vocat Canonem, vt ipsi quoquè Græcorũ Canonum interpretes notârunt, pro quo formã dixerunt Latini patres. Quòd si fortè Magdeb. hîc quoquè negent citatum esse Canonem Apostolorum, edisserant nobis, si possunt, quam formam antiquam seruaturã se Synodus polliceatur? aut quid aliud sunt Canones Apostolorum, quàm formę ecclesiasticæ? Veniamus iam ad Synodũ 7. id est, ad secundam Nicenam Oecumenicam, quæ non semèl & iterùm, sed sæpiùs Canones Apostolorum, & quidem nominatim citat. Sic enim ait in primo Canone: Et diuinos Canones amplectimur: & integram ac firmam ipsorum constitutionem, quos sancti Apostoli, spiritûs sancti clarissimæ tubæ, ediderunt. Item in Canone 5. citat Canonem Apostolorum 29. In eum enim qui precio ordinatus est, Fiat (inquit) secundùm Canonem Apostolorum, qui ait: Si quis Episcopus pecunia hanc dignitatem obtinuerit, aut presbyter vel diaconus, priuetur omn nò communione, vt Simon magus à me Petro. Rursùs in Canone 10.

Can. Apostol. 34. apud Anacletum collatus cum Syn. Afric. can.

Can Apost. 1. citatus in Syn. Afric. c. 16.

Synodus II. Nicena Canones Apost. citat.

Can. Apost. 29. citatus in 2. can. Syn. Nic. 2.

Canon Apost. 6. citatus in ca. x. Syn. Nic.

Can. Apostol. 38. citatus in can. 12. Syn. Nic. 2.

Canonem Apostolorum sextum citat, cùm ait: Non licet illis, scilicet presbyteris, mundanas vitæ curas suscipere, vt potè prohibitas à diuinis canonibus. Prætereà in Canone 12. producit & recitat Canonem Apostolorum 38. in eum enim, qui bona ecclesiæ alienat, siue Episcopus, siue abbas monasterij sit, Sit, inquit, irritum secundùm Canonem Apostolorum, qui ait, Omnium bonorum ecclesiasticorum, & quæ sequuntur. Prætereà

Can. Apostol. Synod. Constantinopol. recitat & approbat.

Synod. 8. quæ Ioanne Pont. Rom. cccIxxxiij. patrum Constantinopoli habita est, cui præfuerunt legati Pont. Petrus presbyter, Paulus Anconitanus, & Eugenius Episcopus Ostiensis, grauissimum & sanctissimum testimonium canonibus Apostolorum dedit. Cùm enim Basilius Imperator confessionem fidei ab eis posceret, qui locum Pontificis tenebant, ijsq; sicut in sexta Actione scriptum est, responderent, non decere alium canonem nominari præter veteres, qui in cuncto orbe vigerent, peterentq; vt de omnium sententia legerentur ac confirmarentur, Photius Patriarcha Cõstantinop. dixit: Iudicio omnium fratrum & consacerdotum nostrorum legantur. Ac Petrus quidem diaconus & protonotarius legit, inquiens: Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi diuinam, & veneratione dignam doctrinam, sinu mentis complectimur: & voluntate non discrepante, ac puritate fidei fundati, sanctorum quoquè Apostolorum constitutiones, & κανονικοὺς τύπους, id est, canonicas formas iudicio verissimo seruamus: quinetiam 7. Synodorum Oecumenicarum, vt quæ vnius spiritûs sancti afflatu directæ & actæ sunt, prædicationem & canones sanos, & non deprauatos, syncera & constanti sententia, vt sanctos honoramus & custodimus. & quæ sequuntur. An non est hæc grauissima & celeberrima canonum Apostolorũ citatio, qui iudicio ac sententia cccIxxxiij. Patrum, secundo loco post Euangelicam doctrinam collati sunt: & eos per cunctum orbem vigere, & constanti sententia & pietate à Synodo honorari & custodiri pronunciatũ est? Prætereà etiam Constantinopolitana Synodus, quæ Photio Patriarcha

Altera Constantinopol. VIII. Can. Apostol. citat sit.

post 8. illam in templo sanctorum Apostolorum habita est, quæ canones 17. edidit, canones quoquè Apostolorum nominatìm citat. vt in canone 8. quẽ aduersùs eos sanxit, qui alios faciunt eunuchos, canonem Apostolorum 22. citat. sic enim ait Synodus: Diuinus & sacer sanctorum canon eos, qui se faciunt eunuchos, interfectores suî esse iudicat, & quæ sequuntur. Rursùs canonem Apostolorum 27. citat in canone suo 9. in eos clericos sanci-

Can. Apost. 22. citatus in canone 8. Syn. Constantino. sub Photio, & 27. in 9.

to, qui canonem Apostolorum iubentem, nè sacerdotes vllum verberent, malè interpretabãtur. Sic enim incipit: Cùm Apostolicus & diuinus canon sacerdotes, qui fideles, qui peccârunt, & infideles, qui iniuriam fecerunt, verberant, mouendos esse gradu decernat, qui iræ indulgentes, & Apostolicas constitutiones deprauantes, interpretati sunt, prohibere canonem, nè liceat sacerdotibus manu propria verberare: non autem, nè liceat manu aliena, iubendo alteri, vt verberet, cùm hoc neque canon dicat, neque ratio intelligere permittat. & quæ sequuntur. Item in canone 11. citat cano-

Canon 11. ci-

nes

nes Apostolorum 7. & 83. Sic enim ait: Presbyteros vel diaconos, qui curas aut magistratus mundi suscipiunt, aut eas, quas in domibus principum vocant procuratorias, diuini & sacri canones deponi iubent. Hoc igitur & nos confirmantes, idem in reliquos clericos statuimus, & reliqua. *tus 7. & 83. Apost. can.*

Prętereà in Synodo Parisiensi, ex Episcopis Gallis diœcesis Senonen. Turonen. Rhotomagen. Ludouico & filio eius Lothario Imperatoribus, ante annos septingentos & ampliùs citatus est, & recitatus ad verbũ canon Apostol. 41. nomine Apostolorum. Sic enim ait c. 15. sanciens, vt Episcopus habeat Oeconomum ecclesiæ, qui res ecclesiæ secundùm sententiam Episcopi dispenset: quòd si hoc non fecerit, diuinis constitutionibus subiacebit in canonibus, qui Apostolorum titulo prænotantur, titulo 41. ità legitur: Deindè recitatur Canon ad verbum. Rursùs cap. 26. Irrepsit (inquit) inter cætera, quæ ecclesiasticæ authoritati, immò diuinæ contraeunt, miserabilis & periculosa nostri temporis consuetudo, quæ valdè à veritate canonica abhorret, eô quòd Episcoporum cõcilia bis in anno, sicut mos canonicus docet, per vnamquamq; prouinciam nõ fiunt. Morem canonicũ vocauit, morem siue consuetudinẽ Apostolico Canone 37. sancitã de Synodis bis quoq; anno habendis. quod vel ex eo constat, quòd non seruari hoc, contrariũ diuinæ authoritati esse dixit: in quo satìs significauit Canonem Apostolicum. Deindè cap. 36. Priscis (inquit) temporibus, quandò iura Canonum suum seruabant vigorem, nullus clericorum parœciam suã relinquere, & ad aliã, sine Episcopi sui commendatitijs literis, audebat quoquo modo pergere. nostri verò temporis miserabilis inoleuit consuetudo: & paulopòst, Quod quantùm & à diuina & à canonica authoritate discordet, in promptu est. Cùm dicit, discordare à diuina & canonica authoritate, proficisci clericos ad alias ecclesias sine literis commẽdatitijs, satìs clarè Canonem Apostolorum 33. denotauit, quo cautum est, nè Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, cùm peregrinantur, sine literis commendatitijs recipiantur. *Synodus Parisien. ex can. Apost. 41. citauit.* *Itẽ 37. & 33.*

Item Synodus Romana sub Gregorio 7. in Canone suo secundo Canonẽ Apostolorum 25. citat, cùm ait: Quoniam inuestituras cõtra statuta sanctorum patrum à laicis in multis partibus nouimus fieri, decernimus, vt nullus clericorum inuestituras Episcopatûs, vel abbatiæ, vel ecclesiæ de manu Imperatoris, vel regis, vel alicuius laicæ personę viri vel fœminæ suscipiat, & si præsumpserit, recognoscat, inuestituram illam Apostolica authoritate irritam esse: & se vsq; ad dignam satisfactionem excommunicationi subiacere. Si autem Magd. more suo cauillari voluẽrint, non citari hîc Canonem Apostolorum, ostendant ipsi, si possunt, antiquius statutum sanctorum patrũ, quod Romana Synodus citare potuerit, aut debuerit; quàm istud sanctorum Apostolorũ, in quo legũt prohibitum, nè quis vsus magistratibus, regibus, principibus seculi, aut imperatoribus, quos vno omnes vocabulo complexus canon κοσμικοὺς ἄρχοντας vocat, ecclesiam obtineat: & qui obtinet, deponitur, & excõmunicatur, tam diù scilicet, donèc dignè satisfaciat, sicut *Cano. Apost. 30. citatus in 2. can. Synod. Rom. sub Greg. 7.*

Romana Synodus interpretata est. Quòd si ostendi non potest grauius de hac re statutum, neq; quod ità, ppriè & verè sanctorum patrum dici debeat: quæ ista tanta peruersitas ac malignitas istorum, vt negare audeant citari hîc canonem Apostolorum? Deindè Synodus Triburiensis 22. Episcoporũ Germanorum ante annos sexcentos, canonem Apostolorum 11. de nõ orando cum excommunicatis, citauit in cap. 2. Postremò Synodus Tridentina 300. ferè Patrum, tot ac tãtas Synodos antiquas secuta, ipsa etiam canonem Apostolorum 38. citat Sess. 25. cap. 1. de reformatione.

Can. Apost. 11. citatus in cap. 2. Synodi Triburiensis.

Can. Apostol. 38. citatus in Syn. Trident.

De testimonio, quod sexta Synodus canonibus Apostolorum in tertio Canone tribuit secundùm confessionem Magd. & quomodò illud eludant ridiculè, & responsio ad id, quod ex Leone 9. obijciunt, & de 50. capitulis, quæ ab eo feruntur approbata, & de libro Apocrypho Canonum Apostolorum apud Gelasium: & de Canonibus Apostolorum, à beato Gelasio in epistolis & decretis suis citatis. item de beato Isidoro, quid ille de Canonibus Apostolorum senserit, & quid de eo respondendum sit Magdeb. Cap. 15.

HActenùs de citatiõe Canonum Apostolorum in Synodis, tum Oecumenicis, tum prouincialibus. Iactent ergò nũc Magd. illud suũ commentum, quod in centuria 1. his verbis scripserunt: Et constat, in nulla alia Synodo eos Canones pro authenticis & Apostolorum esse receptos, quàm in sexta Constantinopolitana, quæ celebrata est circiter annũ Domini 675. Nam eius Canon secundus sic habet: Placuit huic sanctæ Synodo, vt à modò confirmata & rata sint Canonum Apostolorum 85. Capitula.]

Hactenùs Magd. Confitentur ergò isti boni viri receptos esse pro authenticis & Apostolorum canonibus istos 85. Sed videamus nunc, quomodò hoc sextæ Synodi testimonium, quod ccxxvij. patres in Synodico conuentu canonibus Apostolorum dederunt, refellant: Quia constat, inquiunt, in nulla alia Synodo pro authenticis & Apostolorũ esse receptos. Sic ergò cogitâsse mihi videntur, quasi testimonium vnius Synodi, vnius testis testimonium esset. Vnius autem testimonium constat non facere fidem, cùm scriptum sit in lege, In ore duorum vel trium stabit omne verbum. Itaq; obliti, quot testes in vna Synodo sexta aduersùs suam opinationem citauissent, ex ducentis vigintiseptem testibus vnum testem fecerunt, quia vna Synodus esset, & non 227. Synodi. Videat ergò quadriga Magdeburgensium, an eorum testimonium testimonio 227. patrum sit satis conuictum. Esto, nulla alia Synodus esset, vt ipsi finxerũt, quæ canonibus Apostolorum vsa fuisset: & eos p testimonio authentico & Apostolico citâsset, vt quidem sunt multæ, vt à nobis satis superq; hactenùs demonstratum est. Subiunxerunt deincèps Magd. ad refellendum testimonium sextæ Synodi: Neq; tamen defuerunt, qui negarent esse Apostolorum, nam Leo 9. qui circa annum Domini 1049.

Testimonium vnius Synodi, ccxxvij. patrũ quasi testimoniũ vnius testis à Magd. reputatur.

contra

contra Epistolam Nicetæ abbatis scripsit, contendit exceptis 50. capitulis, ,,
Canones Apostolorum inter Apocrypha deputari. dist. 15.] ,,
Hæc isti, qui authoritate Leonis 9. authoritatem Synodi sextæ oppugnant. sed rursùs ijdem, tanquàm boni architecti, vt destruerent, quod se putabãt ædificâsse, statim eiusdem Leonis, cuius testimonio vsi erãt, authoritatem negârunt. Sic enim subiecerunt: Sed nec huius pontificis Leonis tãta est au- ,,
thoritas, vt Canones illos, quos antiquitas Apostolorum esse negat, ijs ad- ,,
scribere possit. Ergò ad probandum apocryphos esse Canones Apostolorũ, ,,
valet authoritas Leonis pontificis, cuius testimonio vtuntur: ad probandũ verò nõ esse apocrypha Leonis capitula, quæ idem Leo pontifex excepit ab apocryphis, non valet. Quis non sentit istorum deliramenta & inconstantiam, & totos mente ac conscientia & sermone vacillare? Sed videamus, quomodò probant, negare antiquitatem, esse Canones hos Apostolorum? *Inconstantia Magd.*
Scilicet illo suo familiari genere probandi ex negantibus. Non meminerũt de canonibus Apostolorum Iustinus, aut Irenæus, aut Clemens, aut Origenes, aut Eusebius, aut Hieronymus, aut Ambrosius, ergò nullos Canones Apostoli reliquerunt. Sed de hoc, id est, de huiusmodi testibus, mox videbimus. Redeamus ad Pont. Leonem 9. de quo quia respondi Magdeb. secũdùm stultitiam eorum, contra Salomonis præceptum, qui iubet respondere contra stultitiam eorũ, sic enim est apud 70. & visus fortasse sum similis eis, quasi ipse quoquè crederem, dixisse hoc quod isti fingunt, Leonem: idcircò, nè in Pontificem insolentiùs isti insultẽt, quasi, exceptis 50. capitulis, reliquos Canones apocryphos esse affirmârit, respõdebo rursùs secũdùm præceptum eiusdem Salomonis, nè sibi sapientes esse videantur. *Genus argumentandi ex negantibus, familiare Magd. Prou. 28.*

Non hoc scripsit Leo, qui neq; cõtra epistolã Nicetæ abbatis scripsit, sed potiùs Vmbertus Ecclesiæ Siluæ candidæ Episcopus, Leonis 9. ad Constantinopolitanos legatus, anno Dñi 1054. scripsit enim hic author dialogum, introductis personis Constantinopolitani, & Romani, quo respondet calũnijs Michaëlis Archiepiscopi Constãtinopolitani, & Leonis Archiepiscopi Acridæ Metropolis Bulgarorum, ad quos priùs idem Leo 9. eruditissimam epistolam 31. capitibus compræhensam scripserat. Edidit etiam quidam Niceta, cognomento Pectoratus, presbyter & monachus monasterij. Studij, libellum contra Latinos blasphemijs plenum, De azymis, & sabbatorum ieiunijs, & nuptijs sacerdotum inscriptum, qui cùm ad manus Vmberti apocrisarij, id est, Legati Pontificis, veniisset, librum scripsit, quo illum totum Nicetæ fortissimè & festiuissimè refellit. In hoc libro quia Nicetas Canones Apostolorum insolenter iactabat, qui tunc cum falsis erant permixti, sic scripsit: Et hoc asserere conaris ex apocryphis libris & canonibus, pari sentẽtia sanctorum patrum repudiatis. Et subiungit, Nam Clemẽtis librum, id est, Petri Apostoli Itinerarium, & Canones Apostolorum numerãt inter apocrypha, exceptis capitulis 50. quæ decreuerunt regulis orthodoxiæ adiungẽda. Hæc Vmbertus, q cũ dixit, Ex apocryphis libris & canonibus, pari sentẽtia *Quod ex Leone 9. Magd. obijciunt, nõ Leonis, sed Vmberti est.* *for. tomum*

sanc-

sanctorum patrum repudiatis, ad decretum de apocryphis scripturis à Gelasio in Synodo 70. Episcoporum factum hoc retulit. In quo Itinerarium Clemẽtis, & liber Canonum Apostolorũ, inter apocrypha numerata sunt, quia Itinerarium ab Ebionitis corruptum est, vt S. Epiphanius ait. Sic m libro Canonum Apostolorum multi ferebantur falsi, & ab hęreticis fabricati, quos tametsi non minùs facile erat à veris discernere, quàm in Itinerario hæretica à catholicis, tamen dum permixta ferebãtur, meritò iudicati sunt apocryphi, sicut Itinerarium. Erat fortasìs liber iste apocryphus Canonũ Apostolorum ex numero illorũ, quos Priscillianistæ sub nomine Apostolorum ediderant, de quibus Leo magnus in epist. 88. ad Turbium Asturicẽsem Episcopum sic scripsit cap. 15. Et multos corruptissimos eorum codices, qui canonici titularentur, inuenimus. Et paulopòst, Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nomine Apostolorum, multarum habent seminarium falsitatum, non solùm interdicendæ sunt, sed etiam penitùs auferendę, atq; ignibus concremandæ. Quanuis enim sint in illis quædã, quæ videntur speciem habere pietatis, nunquàm tamẽ vacua sunt venenis. Immò idem Clemens Romanus, qui Ecclesiasticas regulas Apostolorum, id est, canonicas eorum traditiones, quas Canones vocârunt, literis mandauit, testatur in libro sexto de constitutionibus Apostolorum, fuisse iam tunc scriptos libros pestiferos nomine Apostolorum. Ex horũ ergò numero erat liber iste apocryphus Canonum Apostolorum, à beato Gelasio damnatus. Subiungit deindè idem Clemens: Priscis quoquè temporibus scripserunt quidam libros apocryphos Moisis, Enoch, Adæ, Eliæ, Dauid, & Esaiæ, & trium patriarcharũ, pernicioſos & veritatis aduersarios. An igitur, quia erat inter istos quædam prophetia nomine Esaiæ apocrypha, & qdam liber apocryphus psalmorum, idcircò apocryphus sit liber psalmorũ Dauid? & apocrypha omnis prophetia Esaiæ? sic de libro & canonibus Apostolorum apocryphis iudicatum est, vt non continuò omnes Canones Apostolorum apocryphi sint, quia ille tunc liber Canonum Apostolorum falsò inscriptus, apocryphus erat, qui à beato Gelasio damnatus est. Illa ergò 50. Capitula, siue quia nondùm plura ex illis 85. ad Latinos veniſſent: siue hæc solùm ex illo apocrypho libro Canonum permixto, tanquàm legitima separata essent, quę Vmbertus excepta esse dicit, ad illas 70. sententias pertinẽt, quas beatus Zephyrinus in epistola sua priore à sanctis Apostolis editas esse scribit, quas quidẽ satìs excepisse videtur beatus Gelasius, cùm in illo decreto inter ea, quæ ecclesia catholica recipit. Item (inquit) decretales Epistolæ, quas Beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorum patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiẽdæ sunt. Itaque licèt illis temporibus non plura quàm 50. capitula Latini haberent, non tamen dubitabant, quin plura essent à sanctis Apostolis tradita. Testis est Igmarus Rhemensis, author doctissimus, qui ante annos septingentos in libro de varijs capitulis ecclesiasticis cap. 18. sic ait: Item Africanum concilium capitulo 85. prohibet

Liber Apocryphus Canonũ Apost. apud Gelasiũ quis sit.

Can. Apo. 50. cur Vmbertus tãtum ab Apocryphis excipiat.

Plura quàm 50. cap. canonũ apost. fuis-

hibet rebaptizationes,& reordinationes:item Canon Apoſtolorum, ſi quis (inquit)Epiſcopus,presbyter,diaconus ſecundam manûs impoſitionẽ acceperit,deponatur ipſe,& ordinator eius. Deindè ſubiungit:Si quis autem huic capitulo minùs credit,quia illud inter Canones Apoſtolorũ apud nos non reperit,ſcire debet,quòd eorundem Canonum multa capitula nobis deſunt. Nam beatus Zephyrinus Papa in ordine 16.apoſtolos 70.Canones conſtituiſſe teſtatur:quorum 50.tãtùm Iſidorus in prologo ſuo de canonibus ſe inueniſſe fatetur,quibus & nos vtimur.Eſt autem canon ille, quem Igmarus dixit non reperiri in numero 50.capitulorum,Canon 61. cui teſtimonium tribuit idem Igmarus.Illud verò neceſſarium eſt,cùm beatus Gelaſius dixit librum Canonum Apoſtolorum apocryphum eſſe,nõ dixiſſe de illis 70.ſententijs Apoſtolorum:tum quia neq; 70.& eæ quidem perbreues ſententijs,liber dici poterant:tum quia illas iam exceperat,& ab eccleſia ſuſcipiendas eſſe decreuerat,cùm dixit,decretales Epiſtolas, quas beatiſſimi pontifices ſcripſerunt,venerabiliter ſuſcipiendas eſſe.Sed de beato Gelaſio, & de illo Apocrypho libro Canonum Apoſtolorum,prudentiſsimè & magna authoritate idem Igmarus Rhemenſis Archiepiſcopus Germanicæ nationis,in eodẽ libro de varijs quæſtionibus,quem paulò antè dixi, his verbis ſcripſit:Sciendum autem,quòd beatus Gelaſius Papa librum, qui de canonibus Apoſtolorum apud Græcos inſcribitur, pro apocrypho deputauit,cui & nos contradicere non debemus,quia hoc eum ſine cauſa feciſſe nõ credimus.fortaſsè liber ille de capitulis,quę Sancti patres receperunt,nihil dicit:aut ſi dicit,non nihil mendoſum annectit,quod tamẽ ſolertia Catholici interpretis prudenter nobis in Latino ſubtraxit,ſicut beatus Hieronymus,cùm transferret Origenem,feciſſe ſæpè monſtratur. Sed quicquid de illo libro conijciatur,nos tamen illa 50. capitula, quæ ex Græco translata legimus,abſque ſcrupulo recipere debemus,quę & ſancta Romana eccleſia cuſtodit:nobisq; cuſtodienda per beatum Adrianum Papam mãdauit. Hęc Igmarus. Quod hoc loco hic author dicit,mandâſſe eccleſiam per beatum Adrianum cuſtodire capitula illa Apoſtolorum,ad vij. Synodum referendum eſt,quæ Adriano Pontifice pro cultu ſanctarum imaginum habita eſt, quæ primo ſuo Canone Canones Apoſtolorum tenere & ſeruare iuſsit.Subiũgit deindè idem Igmarus:Sic multa ex apocryphis deprompta, ſancti patres receperunt,ſicut Iudas Apoſtolus epiſtola ſua teſtimonium de prophetaEnoch aſſumptum recepit,quam tamẽ prophetiam ſancta eccleſia, quaſi apocrypham,repudiauit.Apocrypha autem dici eccleſiaſtici doctores tradunt,non quia omnia mentiuntur,ſed quia dubiæ & ſuſpectæ authoritatis eſſe videantur.Nam ſæpiſsimè multa canonica ſuis nænijs hæretici interſerunt,quæ nequaquàm catholici cum eiſdem nænijs refutare debebunt. Vndè ſuprà dictus Papa Gelaſius,nunquìd (inquit) in ipſorum hæreticorũ libris non multa,quæ ad veritatem pertineant,poſita leguntur?nunquidnàm ideò veritas refutanda eſt,quia illorum libri,vbì primitùs inſerta eſt, refu-

ſe, ex Igmaro teſtimonium.

Iudiciũ Igmari Rhem. de decreto Gelaſij.

Synod.VII. Canones Apoſt.approbauit.

tantur? aut ideò prauí libri ſuſcipiẽdi ſunt eorum, quia veritas, quæ illic inſerta eſt, non negatur? Ait Apoſtolus: Omnia probate: quæ bona ſunt, tenete. Ergò iuxta eundem Apoſtolum, vtrunq; debemus, & librum de canonibus Apoſtolorum apocryphum repudiare: & capitula, ſi quæ in illo ad veritatẽ pertinentia inueniantur, non reprobare: illa, inquam, minimè reprobare, quæ ſancti patres pro authenticis receperunt: immò quorum authoritate ſuas ſanctiones piiſſimè firmauerunt. Multa quidẽ alia Apoſtolos inſtituiſſe non dubitamus, quæ tamen nullo eorum ſpeciali ſcripto promulgata reperimus. Vndè beatus Auguſtinus in libro primo contra Donatiſtas de baptiſmo: Quod, inquit, vniuerſa tenuit eccleſia, neque concilijs inſtitutũ, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſsimè creditur. Hactenùs Igmarus. Quòd verò beatus Gelaſius, qui librum Canonum Apoſtolorum apocryphum damnauit, Canones Apoſtolorũ alioquì cognouerit, ex plurimis locis epiſtolarum & decretorum eius intelligi poteſt. In epiſtol. enim 1. ad Epiſcopos per Lucaniã, Brutios, & Siciliam cõſtitutos, Canonem Apoſtolorum 22. citat, de eunuchis, cùm ait cap. 19. De ijs autem qui ſeipſos abſcindunt, paterni canones euidenter ſequenda poſuerunt, quorum tenorem ſufficiat indidiſſe. dicunt enim talia perpetrantes, mox vt agniti fuerint, à munere clericali debere eos ſecludi: quod modis omnibus cuſtodire nos conuenit. Quia fas eſſe nulli ſuppeditat, quicquam præter illa, quæ memorabilis forma decreuit, cẽſere. Formam vocauit Canonem, vt frequenter canones vocari ſolent. Quanuis enim primus Canon Synodi Nicenæ idem contineat, tamen cùm ipſa Synodus Nicena illũipſum ſuum Canonem ad Canonem veterem eccleſię, id eſt, ad Canonem Apoſtolorum planè retulerit, vt à nobis antè obſeruatum & oſtenſum eſt, conſequens eſt, vt Gelaſius quoquè, cùm dixit, Præter illa, quæ memorabilis forma decreuit, ipſum illum Canonem Apoſtolorum, quem Nicena Synodus citauit, intellexerit, vnum ex ijs, quos hoc loco Gelaſius Canones paternos vocauit. Rursùs idem Gelaſius cap. 25. Canonem Apoſtolorum 29. licèt nõ citauerit, planè ſecutus eſt. ſic enim ait: Quos verò conſtiterit, ſacram mercatos eſſe precio dignitatem, conuictos oportet arceri, non ſine periculo talia perpetrantes. Deindè ſubiungit: Quia dantem & accipientem damnatio Simonis (quam ſacra lectio teſtatur) inuoluit. Canon vero Apoſtolorũ ait: Qui pecunia hanc dignitatem obtinuerit, deponatur ipſe, & qui eum ordinauit, ſicut Simon Magus à me Petro. Capite 25. clarè citat Canonem Apoſtolorum, cùm ait, Quiſquis proprię deſertor eccleſię, nullis extãtibus cauſis, ad aliam putauerit tranſeũdum, temereq; ſuſceptus fuerit & promotus, reuerendorum Canonum vel ipſe, vel receptor eius atque prouector conſtituta non effugiet, quæ de huiuſmodi præſumptionibus præfixêre ſeruanda. In vtrunq; autem & tranſeuntem, & recipientem, ſanciti ſunt Canones Apoſtolorum 15. & 16. quos etiam Synodus Nicena renouauit Canone ſuo 15. & 16. citans illos ipſos Canones Apoſtolorum, cùm ait Canon. 15. Propter mul-

1. Theſ. 5.

Frequens citatio canonũ Apoſt. in epiſtolis & decretis Gelaſij.

Can. Apoſt. 22. citatus à B. Gelaſio.

Can. Apoſt. 29. ſecutus Gelaſius.

Can. Apoſt. 15. & 16. citati à beato Gelaſio.

multam turbam & seditiones, quæ fiunt, visum est tollere consuetudinem, quæ præter Canonem inuenta est, transeundi de ciuitate in ciuitatem, &c. Cùm verò non extet vllius Synodi ante Nicenã Canon de hoc sancitus præter Canonem Apostolorũ, consequens est, vt illum citârit. Similiter in Canone 16. Qui recedunt (inquit) ab ecclesia præter Canonem ecclesiasticum. Hîc quoquè Canonem Apostolorum hoc prohibentem citauit. Ex quo fit, vt, cùm Gelasius non ignorauerit, in vtroq; Canone Synodi Nicenæ Cãnones, quos antè ecclesia tenebat, citari, non sit vlla ratione dubitandum, quin ad illos ipsos Apostolicos Canones referre voluẽrit, quod in hoc 26. cap. dixit, Reuerendorum Canonum vel ipse, vel receptor, constituta non effugiet. Item cap. 20. Comperimus (inquit) horrendis quibusdã criminibus implicatos, tota discretione submota, non solùm de factis atrocibus necessariã pœnitudinem non habere, sed nec aliqua correctione penitùs succedẽte, ad diuinum ministerium honoremq; contendere: nonnullos autem in ipsis ordinibus constitutos, grauibus delinquentes facinoribus, non repelli, cùm mandet Apostolus, nemini citò manus imponendas, neq; communicãdum peccatis alienis. Deindè subiungit: Et Maiorum veneranda constituta pronunciant, huiusmodi etiam, si fortè surrepserint, tam qui antè peccauerũt, detectos oportere repelli, quàm sacræ professionis oblitos, præuaricatoresq; sancti propositi proculdubiò submouendos. & hîc cùm dicit, Maiorum veneranda cõstituta, Canones Apostolorum, scilicet 25. & 61. in primis intellexit, cum quibus conuenit, quod beatus Gelasius hoc cap. 20. iubet. Etsi enim eodèm pertineant Canones Synodi Nicenæ 9. & 10. in illis tamen Synodus Nicena Canonem quoquè veterem ecclesiæ, id est, apostolorum, citauit. Sic enim ait Canone 9. de examinatis, ac confessis peccata, & posteà ordinatis: Si homines moti præter Canonem, eis manus imposuerunt, hos Canon non recipit. vtrobiq; addidit articulum, vt intelligamus veterem ac notum Canonẽ dici. & rursùs in sequenti Canone, id est, 10. de ijs, qui peccârunt, & posteà ordinati sunt, siue per ignorantiam, siue conscijs ordinatoribus: Nihil (inquit) prejudicat Canoni ecclesiastico, cogniti enim deponũtur. Hîc quoq; Canonẽ veterem significauit, qui clericos deprehẽsos in crimine, deponi iubet. Qui est Canon Apost. 25. Rursùs idẽ Gelasius in epistola ad Episcopos per Picenũ contra Pelagianã hæresim, arguens eos: Sed quid miremur (inquit) ecclesiarum principes ista negligere, quos, sicut à multis audiuimus, contra Canones omnia gerere, & contra Apostolicã disciplinã passim cuncta miscere, manifestũ est, nõ seruatis regulis ordinare. Agnouit igitur beatus Gelasius regulas Apostolicæ disciplinæ de dignis & indignis ordinationibus, qui sunt Apostolici Canones. Sed hactenùs de B. Gelasio cuius authoritatem centuriatores in Canones Apostolorũ obiecerunt, dicẽtes non referri eos ab eo inter authentica scripta, qui non aduerterunt, cùm inter authentica scripta retulit Epistolas decretales, quas beatissimi pontifices scripserũt, ex qbus est epistola Zephyrini, in qua cõtinetur, 70. sentẽtias

Can. Apost. 25. & 61. citati à Gelasio

Apostolos cum alijs quamplurimis Episcopis præfixisse, & seruandas censuisse, simul sententias illas 70. quas Canones vocamus, inter authentica retulisse. De Isidoro autem, quem hîc quoquè Magd. in eosdem Canones obiecerunt, idem responsum sit, quod de beato Gelasio. idem enim cum illo sensit, & dixit. Loquens enim de illoipso libro Canonum Apostolorum, quem Gelasius apocryphum esse pronunciauit, vt qui Canones Apostolorum cum hæreticis haberet permixtos, intuens in decretum eiusdem Gelasij & Synodi 70. Episcoporum de libris apocryphis & authenticis, in præfatione suæ collectionis, Canones (inquit) qui dicũtur Apostolorum, seu quia eosdem neque sedes Apostolica recepit, neq; sancti patres ijs assensum præbuerunt, pro eo, quòd ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quanuis in eis vtilia inueniantur, tamen ab authoritate canonica & Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha reputata. De canonibus verò Apostolorum non permixtis cum hæreticis, quid idem Isidorus sentiret, scripsit statim in eadẽ præfatione. sic enim subiungit: Propter eorum authoritatem cæteris præponimus canones, qui dicuntur Apostolorum, licèt à quibusdam apocryphi dicantur. Non loquitur nunc de illis canonibus, qui ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscebantur: illi enim non à quibusdam, sed à sede Apostolica & sanctis patribus, id est, à Synodo 70. Episcoporum apocryphi pronũciati erãt: sed loquitur iam de canonibus Apostolorum non permixtis, sed puris, licèt à quibusdam adhuc apocryphi dicerentur. Sed quia plures (inquit) eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias Synodali authoritate roborauerunt, & inter canonicas posuerunt constitutiones, idcircò cęteris cõcilijs eos præposuit. Si vos ergò Magdeb. Isidori authoritatẽ nobis aduersùs canones Apostolorum obijciendam esse putâstis, & nos eiusdem authoritatẽ vobis obijcimus, quo in gladium à vobis districtum, vt noui Amalechitæ, irruatis: & vestro pugione confossi, pereatis. Etenim si sancti patres Apostolicorum canonum sententias Synodali authoritate roborauerunt, vt S. Isidorus testatur, & res ipsa loquitur, vt vel ex ijs, qui Nomocanones, id est, leges canonicas, in titulos varios & varia capita distribuerunt: facilè perspici potest, qui estis vos, vt cum Synodis sanctorum Patrum vos comparare audeatis: aut quæ ista vestra quadrumuiralis authoritas, vt cum authoritate Synodica conferenda sit.

Ex Isidoro quod obijciũt Magd. refutatur.

De 70. sententijs Apostolorum in epistola Zephyrini, vbi & quandò sint à Sanctis Apostolis sancitæ, & qui vsus & officium earum, & responsio ad ea, quæ Magd. in epistolam Zephyrini obijciunt, & in sententias istas 70. de quibus in epistola Zephyrini scriptum est. Cap. 16.

SEd quia paulò antè meminimus de 70. sententijs Apostolorum, quas Zephyrinus pontifex Apostolicus præfixisse Apostolos, in epistola sua affirmat, quæ sunt canones Apostolorum, quos habemus, tempus est & lo-

& locus admonet, vt aliquid de ijs ipsis sententijs dicamus,& de numero earum, quemadmodùm cum numero Canonum Apostolorum conueniant: tunc etiam,vt ad ea respondeamus,quæ centuriatores nobis in epistolam ipsam Zephyrini obijciunt eo consilio,vt refutata epistola,simul sententiæ illæ 70. Apostolorũ canonicæ,refutatæ esse videantur.Sed primùm, quia solet à quibusdam curiosis simul & studiosis quæri,quandò & vbi cũ quamplurimis Episcopis, vt ait S. Zephyrinus,sententias istas canonicas & ecclesiasticas regulas sancti Apostoli tradiderunt, dicam priùs, quæ de hac re obseruaui.Scribit Sophronius Hierosolymitanus Patriarcha in homilia de agone Petri & Pauli: Postquàm beatus Petrus catenis illis, quibus iussu Herodis vinctus fuerat,fuisset manu angeli liberatus,multas eũ regiones propter Simonem Magum perambulâsse verbum Dei prædicando,ac tandèm (inquit) redijt Hierosolymam tertio anno vocationis Pauli,de quo ipse Paulus ait, Post tres annos ascendi Hierosolymam videre Petrum,& mansi cum eo diebus 15.vbì (inquit Sophronius)canones & cõstitutiones fecerunt. Et Paulus quidem ad opus,ad quod vocatus fuerat, profectus est: Petrus verò iterùm reuersus Antiochiã. Hactenùs Sophronius. Fortasse de illis constitutionibus intelligendum sit hoc,quæ in 8.libro Clementis ante canones illos ecclesiasticos Apostolorum 85. inscriptæ sunt Petro &Paulo c. 34.de diebus festis & exequijs mortuorum,sicut sunt aliæ inscriptæ Paulo,de admittendis,& de non admittendis ad baptismum c.32.Scribit item Clemens Romanus in persona Apostolorum lib. 6.c. 12. missis literis illis cum decreto Apostolorum de cessatione legalium ad Antiochenses,remansisse ibì eos multis diebus, conquirentes (inquit)vnà omnes,quæ ad communem vtilitatem & correctionem pertinerent. Scilicet hoc est officium canonum διορθοῦν, id est,corrigere praua: & hic eorum vsus, ad communem vtilitatem ecclesiæ præscribere,quomodò oporteat in ecclesia Dei conuersari, sicut Apostolus ad Timotheũ scripsit. Postquàm enim docuit, quales esse deberent secundùm ecclesiasticos canones, qui essent Episcopi, aut presbyteri, aut diaconi ordinandi, subiunxit: Hæc tibi scribo,fili Timothee, vt scias,quomodò oporteat te in domo Dei conuersari,quæ est ecclesia Dei viui.Et in Epist.ad Corint.priore, postquàm præcepta dedit de officio pronunciandi sacras lectiones in ecclesia, quod non conuenit, nisì ordinatis,& de docendo verbum Dei, quod est sacerdotum : & postquàm prohibuit,nè mulieres in ecclesia docerent,subiungit: Omnia honestè & secundùm ordinem fiant in vobis. An non hoc satìs declarat, fuisse traditas in commune regulas ecclesiasticas, ex quibus discere illi possent, quomodò honestè & secundùm ordinem omnia fierent in ecclesia ? Quomodò enim præciperet Apostolus, vt omnia fierent κατὰ τάξιν, id est, secundùm ordinem, si nullæ erant ecclesiasticæ διατάξεις, id est,dispositiones,siue constitutiones, quos canones vocant ? Rursùs in epistola ad Timotheum: Solicitè (inquit) cura teipsum proba-

Canones Apostoli quandò & vbi condiderint, expenditur.

Galat. 1.

1. Tim. 3.

1. Cor. 14.

2. Tim. 2.

probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Græcè est ὀρθοτομῶν, quod verbum significat, siue in moribus, siue in verbo, non esse discedendum à regulis Ecclesiæ traditis: sed potiùs ad eas esse dirigendam vitam & doctrinam. Mutuatus est enim Apostolus hoc verbum ex prouerbijs Salomonis: Iustitia (inquit) innocētis ὀρθοτομεῖ ὁδοὺς. recta enim incedit iustus, non declinans nec ad dextram, nec ad sinistram, id est, nec ad nimium, neque ad parùm, quæ sunt vitia, sed potiùs ingreditur per mediam viam virtutis. Huc ergò spectant canones, & hoc eorum officium. Immò ipso verbo canonis, vsus est Apostolus in epistola ad Philip. Verumtamen ad quod peruenimus, (inquit) vt idem sapiamus, in eadem regula permaneamus. Græcè est, in eodem Canone. Canon enim regulam significat. Est autem permanere in eodem Canone, (inquit Photius hunc locum interpretans) eosdem mores seruare, & vnum idemq; sentire tũ in vita degenda, tum in doctrina. Quemadmodùm enim (inquit) qui aliquod dogma mutat, superiora etiam mutat ac dissoluit: sic in vita qui aliquid mutat & relaxat, ac non potiùs eandem limam seruat, etiam antegressa lædit. Cùm igitur eò spectent Canones, vt secundùm eos praua corrigantur: & vt sciamus, quemadmodùm oporteat in ecclesia Dei conuersari, ac omnia honestè & secundùm ordinem in ea facere, & vt in eis nos tanquàm intra cancellos quosdã contineamus, quos nõ liceat transire, vndè ὅροι quoquè Græcè, id est, termini, vocari solent: profectò qui Canones Apostolorum negant, consequens est, vt simul dicant, non tradidisse Apostolos, quomodò oporteat conuersari in ecclesia Dei: ac frustrà etiam præcepisse, vt omnia honestè & secundùm ordinem fierent in ea: hoc enim quod Paulus præcipit, reliquos quoquè Apostolos præcepisse, iudicandum est: ac dicant præterea, non docuisse eos ὀρθοτομῶν, id est, rectè tractare verbum veritatis, si ecclesiasticam disciplinam, quæ canonibus eorum continetur, ecclesiæ nõ tradiderunt: siquidem sine hac verbũ veritatis rectè tractari non potest. Vt igitur ad Clementem reuertar, cùm scribit, post quæstionem illam de legalibus, multis diebus remansisse Hierosolymis sanctos Apostolos, ἅμα συζητοῦντας πρὸς τὸ κοινωφελὲς εἰς διόρθωσιν, id est, conquirentes vnà, quæ ad communem vtilitatem ecclesiæ & correctionem spectarent: vim & officium canonum Ecclesiasticorum, quos sancti Apostoli tradiderunt, diuinè expressisse mihi videtur. Interrogemus ergò istos, qui canones Apostolorum negant, an negent etiam hoc, quod grauissimus author & Apostolorum discipulus narrat, & ratio ipsa per se ità esse conuincit, scilicet conquisisse illos (vt necesse erat) vnà, quæ ad communem vtilitatem ecclesiarum omnium, & ad correctionis ecclesiasticæ disciplinã spectarent? quod si non negent, non enim tam alieni ab omni sensu communi erunt, vt negent, quæramus ab eis rursùs, vbi sunt ista, quæ conquisiuerunt ad cõmunem vtilitatem omnium ecclesiarum, & ad correctionem siue directionem, quod proprium est regulæ? vtrunq; enim significat διόρθωσις, quo verbo

Prou. 11.

Philip. 3.

Vbi conditos fuisse Canones Apost. authoritas Clẽ. Rom. & ratio probabilis conuincat.

bo vſus eſt Clemens. Aut quorsùm illa conquiſita ſunt, ſi nobis non ſunt tradita? aut, ſi tradita ſunt, vbi illa ſunt, ſi Canones eccleſiaſtici, quos Clemens per ſermonẽ ab eis traditos, nobis deſcripſit, non ſunt eorũ Canones? Sed veniamus iam ad epiſtolam Zephyrini, & ad 70. illas ſententias, quas dicit ſanctos Apoſtolos cum quãplurimis Epiſcopis præfixiſſe. Quod quidem mirificè conuenit cum eo, quod idem Clemens ſcribit, conquiſiſſe illos vnà ad vtilitatem communem & correctionem, cùm eſſent Hieroſolymis poſt decretum illud de ceſſatione legalium factum. tunc enim multi Epiſcopi conuenerant, quos Lucas, vt ſolet Paulus, presbyteros vocat, cùm ait: Statuerunt, vt aſſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ad Apoſtolos & presbyteros in Hieruſalem ſuper hac quæſtione. Et paulopòſt: Tunc placuit Apoſtolis & ſenioribus (Græcè eſt presbyteris, id eſt, Epiſcopis) cum omni eccleſia, eligere viros: & quę ſequuntur. Cum ijs igitur Epiſcopis, cum quibus Apoſtoli de quæſtione illa conquiſierant, de ijs etiam, quæ ad communem vtilitatem & eccleſiaſticam diſciplinam pertinebant, vnà conquiſiêrunt: tradideruntq; regulas, quas Clemens Romanus canones eccleſiaſticos ſanctorum Apoſtolorum vocat: & ſanctus Zephyrinus conſtituta Apoſtolorum, & 70. ſententias. Sed hîc Magd. vt probent, ſententias iſtas non eſſe Canones Apoſtolorum, quos nos habemus, & ipſi negant, primùm obijciunt, non reperiri in canonibus Apoſtolorum, quod Zephyrinus ait, eſſe in iſtis Apoſtolorum 70. ſententijs, de priuilegio ſcilicet eccleſiæ Romanæ: vt iudicia, inquam, Epiſcoporum & maiores cauſæ eccleſiæ, ſicut ait Zephyrinus, à Sede Apoſtolica, & non ab alia, ſicut ſancti Apoſtoli, & ſancti ſucceſſores eorum, cum alijs Epiſcopis ſtatuerunt, ſint terminandæ. Non mirum eſt, non aduertiſſe Magdeburgenſes, in quo canone Apoſtolorum hoc reperiatur, qui alia multo etiam clariora & faciliora paſsìm ſolent non aduertere, nec intelligere. Immò, quia multo adhuc clariùs, & luculentiùs, & (vt ità dicã) expreſsiùs hoc ipſum à ſucceſſoribus Apoſtolorum explicatum erat, non contentus beatus Zephyrinus dicere, Sancti Apoſtoli ſtatuerunt: addidit, Et eorũ ſucceſſores cum alijs Epiſcopis. Oſtendamus ergò iſtis, qui ſe putant omnia videre, in quo canone Apoſtolorum tota vis huius priuilegij eccleſiæ Romanæ, de quo Zephyrinus meminit, contineatur. Continetur ſcilicet in canone 34. Apoſtolorum, qui iubet, vt omnium gentium Epiſcopi ſuum primum agnoſcant: & nihil exuperans ſine illius ſententia agant: ſed illa tantùm, quæ ad cuiuſque parœciam & loca eius pertineant. Etenim ſi omnes Epiſcopi, qui ſunt Apoſtolorum ſucceſſores, debent agnoſcere ſuum primum, id eſt, Metropolitanum, quanuis omnes ſint Epiſcopi, vt ſcilicet ad eum pertineat maior ſolicitudo de Epiſcopis ſubiectis: ergò ipſi etiam primi, id eſt, Metropolitani, ſucceſſores item Apoſtolorum, debent quoquè agnoſcere ſuum primum, ſucceſſorem ſcilicet beati Petri principis Apoſtolorum. Sicut enim Apoſtoli, quanuis omnes eſſent Apoſtoli, beatum Petrum, ità Domino inſtitu-

De epiſtola Zephyrini, & de 70. ſententijs Apoſt.

Sententias LXX. apud Zephyrinum non eſſe Canones, quo argumento probent Magdeb. & eius confutatio.

Can. Apoſt. 34. vi ſua cõplecti inſe priuilegium Rom. ſedis, à Zephyrino inter LXX. ſententias relatum.

ſtituente, primùm agnouerunt, & eum habuêre caput, ſic eandé formam ſuis ſucceſſoribus & reliquis epiſcopis reliquerunt: ſcilicet vt quamùis omnes eſſent Epiſcopi, ſucceſſorem tamen beati Petri, primum agnoſcerent, & eum haberent caput. Non ego hanc interpretationem canonis excogitaui: neque mea eſt, ſed ſancti Anacleti beatiſſimi martyris & apoſtolici pontificis, qui, vt oſtenderet, relictam eſſe hanc formam ſucceſſoribus Apoſtolorum, & reliquis epiſcopis, quæ erat inter Apoſtolos & Petrum, vt ſcilicet omnes Apoſtolorum ſucceſſores, ſiue maiores, vt archiepiſcopi vel Metropolitani, ſiue minores, vt epiſcopi, vnum ſucceſſorem Petri agnoſcerent, canonem Apoſtolorũ 34. in epiſtola 3. produxit. Sic quoquè Dionyſius Areop. vt hoc obitèr obſeruetur, nè quis nouum putet, in epiſt. ad Demophilum, ſucceſſores Apoſtolorũ ab epiſcopis diſtinxit, qui ſunt etiam ſucceſſores Apoſtolorum, ſed minores, quàm archiepiſcopi ſiue Metropolitani. Sed quæret aliquis, cur canon Apoſtolorum non dixit, quod erat multo clariùs, vt omnes epiſcopi Metropolitani, atque adeò Patriarchæ, vnum Pontificem Rom. primum & tanquàm caput agnoſcerent? cauſa fuit, quia non hoc ab Apoſtolis, ſed à Chriſto conſtitutum eſt, cùm dixit beato Petro: Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam: & illud, Tibi dabo claues regni cælorum. Sed cur rursùs de Metropolitanis dictum eſt in hoc canone, vt omnes Epiſcopi agnoſcant ſuum primum, id eſt, ſuum Metropolitanum: de Patriarchis verò non ſic dictum eſt, vt omnes Metropolitani agnoſcant ſuum primum, id eſt, ſuum Patriarcham? cauſa eſt, quia non, ſi quis ſubiectus eſt maiori, quàm Metropolitano, continuò ſequitur, vt ſubiectus ſit minori, id eſt, Metropolitano. Vt quidem ſequitur, ſi quis ſit Metropolitano ſubiectus, vt multo magìs ſubiectus ſit ei, qui eſt ſupra ſuum Metropolitanum. Conſtat autem, Patriarcham maiorem eſſe Metropolitano. eadem etiam ratione ſequitur, vt multo item magìs ſubiectus ſit capiti Patriarcharum, id eſt, Epiſcopo & Patriarchæ Romano, cui Dominus ore ſuo illud etiam dixit, Et tu aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos. Iam verò, quomodò ex eo, quòd pontifex ſit primus omnium, vt potè ſucceſſor beati Petri principis Apoſtolorum, ſequatur, omnia iudicia Epiſcoporum, vt S. Zephyrinus ait, & maiores cauſas, à ſede Apoſtolica, & non ab alia terminari debere, ſicut ſancti Apoſtoli ſtatuerunt, facilè intelligit, qui credit, poteſtatem ligandi primùm datam eſſe beato Petro, ſicut Euangelium teſtatur: ac proindè per eum translatam eſſe ad alios Epiſcopos, vt ait S. Zephyrinus. Etenim ſi primùm conuenit ſucceſſori beati Petri poteſtas ligandi & ſoluendi, & per eum translata eſt ad alios Epiſcopos, ſiue maiores, ſiue minores, vt ipſi alios ſibi ſubiectos, abſoluere aut ligare poſsint: conſequens eſt, vt ipſos Epiſcopos ſiue maiores, ſiue minores, nemo poſsit abſoluere aut ligare, præter primum, in quo eſt tota & prima poteſtas ligandi & ſoluendi. Eadem ratio eſt de maioribus eccleſiæ cauſis, quæ de iudicijs maioribus, id eſt, Epiſcoporum: ità fit, vt priuilegium eccleſiæ

In hanc ſententiã citatus ab Anacleto hic Canon.

Quarè canon Apoſt. 34. non clarè dixerit vt omnes Epiſcopi agnoſcerent vnum Pont. Rom.

Luc. 22.

Quomodò ex eo, quòd Pont. Rom. ſit primus omnium Epiſc. & ſucceſſor beati Petri ſequatur, omnia iudicia maiorũ cauſarum ad eum referenda eſſe.

cleſiæ Romanæ, quod ei à Domino tributum eſt, in Apoſtolico canone, vt iam explicatum eſt, contineatur. Quod quidem non eſt mirum, vt dixi, nõ intelligere Magdeburgenſes, nec aſſentiri. Immò magis mirum eſſet, ſi intelligerent, quod credere nolunt. Non enim credunt, fuiſſe beatum Petrum principem Apoſtolorum : neque reliquos Apoſtolos agnouiſſe eum primum & tanquàm caput: alioquì facilè intelligerent, eandem formam relictam eſſe ſucceſſoribus eorum tum maioribus, qui ſunt Archiepiſcopi, tũ minoribus, qui ſunt reliqui Epiſcopi. Quia verò quacunque occaſione oblata legentes iuuare ſtudeo, admonebo hoc loco epiſtolæ Zephyrini, quod eſt hîc ſcriptum in exemplaribus publicis, id eſt, impreſsis: Iudicia enim epiſcoporum, maioresq; eccleſiæ cauſæ, à Sede Apoſtolica, & non ab alia, ſicut Apoſtoli & ſancti ſucceſſores eorum ſtatuerunt cum alijs Epiſcopis, ſunt terminandæ : ambiguum eſſe, vtrùm dicat, terminandas eſſe cauſas maiores à Sede Apoſtolica cum alijs Epiſcopis, id quod Acacius Romano pontifici obijciebat, non potuiſſe ſcilicet ſine Synodo Epiſcoporum Petrum Alexandrinum, & ipſum Acacium damnare: quod quidem beatus Gelaſius grauiſsimè refutat: an dicat, ſicut ſancti Apoſtoli ſtatuerunt cum alijs Epiſcopis: hoc, inquam, quod ambiguum eſſet, & facilè propter ambiguitatem ad ſenſum Acacij & aliorum ſchiſmaticorum detorqueri poſſet, ſic eſt in Vaticano exemplari, ſine vlla ambiguitate ſcriptum: Sicut Apoſtoli & ſancti ſucceſſores eorum cum alijs Epiſcopis ſtatuerunt. Eodem modo ante Zephyrinum loquens beatus Anacletus de alio canone Apoſtolorum, ad eoſdem authores retulit, id eſt, ad ſanctos Apoſtolos, & eorum ſucceſſores cum alijs Epiſcopis. Sic enim ait in Epiſtola 1. Et beati Apoſtoli, (ita enim eſt in eodem exemplari Vaticano vetuſtiſsimo) ac prædeceſſor noſter vir Apoſtolicus, & ſpiritu Dei plenus, vnà cum reliquis ſanctis collegis ſuis ſtatuit, dicens: & quæ ſequuntur.

Locus epiſtolæ zephyrini emendatus ad exemplar vetuſti codicis Vaticani.

Reſponſio ad ea, quæ in epiſtolam Zephyrini obijciuntur, ac primùm de genere ſermonis, deindè de non cohærentibus, poſteà de teſtimonijs ſcripturæ temerè citatis, & de ratiocinationibus ineptè confectis, deindè de manifeſtè falſis. Cap. 17.

SEd quia cœpimus reſpondere ad ea, quæ Magd. in Epiſtolam Zephyrini obijciunt, perſequamur reliqua omnia, nihil diſsimulantes, quanlibèt leue & ridiculum eſſe videatur: nè iſti, in quo maximè inſipientiam ſuam produnt, in eo de ſapientia glorientur. Hæc ergò ſunt, quæ iudicio quadrumuirali Centuriatorum in Epiſtolam Zephyrini obijciuntur: Primùm, genus ſermonis in epiſt. 2. Vtatur exilio perpetuæ deportationis: ›› modernis temporibus Chriſtianitatem ſuſcepiſtis &c. ‹‹ Loquitur pontifex, vt vulgò tunc loquebantur. Probent Magd. non ſic illis temporibus vulgò loqui ſolitos. An exiſtimant Magd. verbum Moderni, à modò dictum, nouum tunc fuiſſe? minimè credo: quòd ſi vetus erat, liçèt

inelegans & vulgare, quid obstabat, quo minùs eo verbo & similibus pontifex vteretur, quibus vulgus vtebatur: qui, nè similis eis videretur, qui ex

4. Cor. 11. electione verborũ laudẽ & gloriã inanem quęrebãt, exemplo Apostoli impetitus sermone, sed nõ scientia, videri volebat? An non idẽ fecerunt sancti Apostoli, qui euangelia & epistolas nobis scripserũt? Sed ad hunc locũ copiosiùs proximo libro defensionis epistolarũ, istis respõdebimus, qui sapientissimos Pontifices de verbis accusantes, videri volunt elegantes & eloquẽtes, cũ sint ipsi interdùm putidissimi & infantissimi. Et, nisi ocio abuti pœniteret, possem hoc facilè permultis exẽplis docere. Deindè ἀνακόλουθα (inquiũt) in his passim multa. In Zephyrini epist. 1. non cohærent cum superioribus ea, quæ incipiunt, Patriarchæ verò &c.

Quo modò cohæreant in epist. Zephyrini, quæ tanquàm non cohærentia Mægd. accusant.

Philip. 2.

Coloss. 1.

Sed videamus cohæreant ne, an potiùs Magd. cohærentiã nõ intellexerint. Si enim ad eos labores, qui illis tẽporibus ab Episcopis suscipiendi erant, & ad ea pericula, quæ subeunda, & eas persecutiones, quæ assiduè sustinendæ, accusandi Episcopos quibusuis licentia permissa fuisset, quotusquisq; fieri tũc Episcopus voluisset? Hinc tanta ac tã crebra Pontificũ solicitudo & cautio, nè Episcopi temerè accusarẽtur. Scribit igitur Zephyrinus ad Episcopos Sicilię, monetq; eos in procœmio prudẽtissimè, quales esse debeãt, nè vllius iniqui calũnias & falsas accusationes metuãt: monet, inquã, vt sint sicut stellæ lucẽtes in mũdo, vt Apostolus ait, stabiles & immobiles ab spe euangelij, & in eo seruãdo ità fixi, vt sunt stellę in firmamẽto cæli: ità enim futurũ esse, vt nõ plus aduersùs eos iniquitas hominũ ad obscurandũ splendorẽ gloriæ eorũ valeret, quàm valeat nox ad extinguendũ fulgorẽ stellarũ. Postquàm ad hunc modũ Episcopos aduersùs iniquitatẽ accusatorum admonuit & instruxit, cõtinuò se ad præcipiendũ iudicibus episcoporum opportunè conuertit, inquiẽs: Patriarchæ verò vel primates accũsatũ discutientes Episcopũ: & quæ sequuntur. Dicant nunc Magd. si quid iudicij habent, quid aptius & magis appositum esse potuit, quàm à iudicatis personis ad iudices sermonem transferre? id est, ab Episcopis ad Patriarchas, vel Primates? ità isti valentes animaduersores, hoc tantùm proficiunt repræhendendo & notando, vt suam prodant insipientiam & tarditatem. Illud etiam tanquàm ἀνακόλουθον, vt istorum græcizantium verbo vtar, id est, non cohærens notârunt, quòd in eadem epistola Zephyrinus ait: De occultis enim alieni cordis: & quæ sequuntur. Hîc quoquè ignorantiam suam prodiderunt. Debuerant enim animaduertere, continere hanc Epistolam, vt cæterorum illius seculi pontificum, varia decreta, vndè decretales Epistolæ dictæ sunt. Immò S. Isidorus has Epistolas decreta vocat. sic enim eas inscripsit, Decreta Anacleti, Decreta Zephyrini, & similiter in alijs. Vt iam non semper opùs sit cohærentia, vbi de rebus varijs necessè est varia esse capita, vt vel in nostris literis, quas scribere solemus, sæpè solet fieri, vt ab vno capite ad aliud ἀνακολούθως transeamus: tametsi in ijs quoquè varijs capitibus, ratio quædam ordinis & ἀκολουθίας seruari possit ac soleat:

vt hîc:

vt hîc: Dixerat enim, Nec in re dubia certa iudicetur ſententia: nec vllum iudicium, nisi ordinabiliter habitum, teneatur: abſens verò nemo iudicetur. Accuſatores autem eorum omni careant ſuſpicione. Duodecim autem iudices quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſsè fuerit, eligat: ius cauſæ ad Sedem Apoſtolicam referatur. Ad eam quoquè ab omnibus appellandum eſt. Hæc ſunt huius epiſtolæ decreta, quæ ſunt ordine ſuo aliud ex alio nectendo, poſita. quæ omnia locum habent, cùm de re non dubia iudicium fit, ſicut principiò dixerat. Deindè ſubiungit: De occultis enim alieni cordis temerè iudicare, peccatum eſt. An parùm hoc cohæret? quæ hîc ἀνακολουθία?

Deindè in pleriſque (inquiunt) ſcripturæ teſtimonia plurima ſine iudicio congeruntur: & ineptè conficiuntur ratiocinationes: interdùm etiam deprauatè citantur.

Hactenùs Magdeb. Meliùs & cautiùs iſti ſibi conſuluerũt hoc loco, qui nullum teſtimonium ſcripturæ notârunt, deprauatè, vt ipſi dicunt, citatum, nè à nobis redarguerentur, & non intellexiſſe conuincerentur. Ratiocinationem verò ineptè confectam, aiunt eſſe hanc: Petro dictũ eſt à ſolo Domino, Quæcunque ligaueris ſuper terram, &c. Ergò eccleſia Romana debet iudicare de cauſis aliorum Epiſcoporum.

Sic iſti. Etſi ſatis ad hoc reſponſum eſt ſuprà, cogor tamen iuxta prouerbiũ Salomonis, contra ſtultitiam iſtorum iterùm reſpondere, nè ſibi artem ratiocinandi, quam penitùs ignorant, ſcire videantur. Petro dictum eſt primùm à Domino, Quæcunque ligaueris &c. Quæro à vobis noui Zenones, creditis ne eſſe hoc verum, an non? ſi creditis, ergò poteſtas ligandi ei primùm conuenit, cui primò data eſt: & cùm repugnet, pluribus primum conuenire, conſequens neceſſariò eſt, vt per primum Epiſcopum, ad alios Epiſcopos transferatur: vt rursùs per Epiſcopos, ad alios inferiores. Quòd ſi alijs Epiſcopis non conuenit poteſtas ligandi ſubiectos, aut ſoluendi, nisi per primum, vt omnia ad vnum redeant, ergò ipſi Epiſcopi à nullo poſſunt ligari aut ſolui, nisi à primo, aut ab alio, authoritate primi. Etenim ſi ab alio, quàm à primo, ligari vel ſolui poſſunt: Ergò ille alius, à quo poſſunt, poteſtatem ligandi & ſoluendi habet non translatam ad ſe per primum: ac rursùs illi primo non eſt data primùm poteſtas ligandi ac ſoluendi, cuius contrarium poſitum erat, & à vobis conceſſum. Quòd ſi negatis, quod poſui vos credere: in vtra parte eſt vitium malè & ineptè ratiocinandi? in noſtrâne, qui euangelio credimus, & ex vero verum concludimus? an in veſtra, qui non creditis? & ideò ex falſo falſum concludi falsò exiſtimatis? Euangelium enim negat, qui beatum Petrum, Principem Apoſtolorum eſſe negat, dictumq; ei ſoli ſpecialiter: Quæcunque ligaueris: & quę ſequuntur: & per eius ſpecialem & primam poteſtatem, translatam eſſe generaliter ad omnes alios Epiſcopos poteſtatem ligandi & ſoluendi ſpecialiter cuiq; eorum ſubiectos. Sed vt meliùs fortaſsis intelligant vim & formam

Quomodò ratiocinatio Zephyrini à Magd. repræhenſa, conuincat eos ratiocinãdi artem penitùs ignorare.

Quia Magd. euangelio non credunt de poteſtate pont. idcircò ex falſo falſum à nobis concludi putant, cũ ex eo quod dictũ eſt Petro, ſummam poteſtatem ſeq; demonſtramus. Matth. 16.

mam huius ratiocinationis, quam non intelligentes suo more reprehenderunt, proponamus eis similem ratiocinandi formam in potestate regali, per quam transfertur potestas secularis iudicandi ad summos magistratus & principes, & per eos ad alios inferiores. Regi Galliæ, verbi gratia, data est primùm à Deo secundùm legem seculi, potestas iudicandi de causis secularibus, & condemnandi & absoluendi in regno suo: ergò regis senatus, quem Parlamentum vocant, de causis summorum magistratuum & principum eius regni, qui sub potestate regis sunt, iudicare debet. Etenim si non debet, consequens est, vt non fuerit data primùm potestas regi Galliæ regendi regnum suum, & per eum ad alios magistratus & principes translata potestas in suos, cuius contrarium positum erat. Si igitur hæc ratiocinatio valet in rege seculi, cur non valeat in vno rege spirituali vnius regni spiritualis, quod est ecclesia catholica?

Exemplum similis ratiocinationis eius, quã in epist. Zeph. Magde. reprehẽdunt.

Deindè (inquiunt Magd.) si ad analogiam historiarum, & rerum huius seculi conferantur, tum pleraque in his epistolis per se manifestè falsa sunt, vt quod 1. Zephyrini dicitur, Christum præcepisse Apostolis, vt 70. discipulos in adiumentum eligerent: cùm id nunquàm ex euangelistis constet: & certum sit ex Lucę decimo, Christum LXX. discipulos elegisse, & emisisse.]

Hactenùs Magd. Fingamus non fuisse Zephyrinum, vt Magd. volunt, qui hanc epistolam scripserit, par´ne erat, vt verisimile eis videretur, authorẽ epistolæ tam grauis, & tanta decretorum sapientia plenæ, ignorâsse, quod in cap. Lucæ 10. scriptum erat, quod ne pueri quidem ignorare solent? An non potiùs oportebat, si vlla eis cura & studium scripturas intelligendi erat, considerare hîc proprietatem & vsum verborum, consequentiam rerum, & traditionem Apostolicæ interpretationis: & non suo more ferri præcipites, ad reprehendendum, priusquàm quod reprehendunt, intelligant? Ergò eligere in scriptura, quod Græcè dicitur ἐκλέγειν, homonymum est: aliquandò enim significat segregare, & seligere è multis, non dando potestatem, vt cùm ait, Et conuocantes duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergò fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos spiritu S. & sapientia, quos cõstituamus super hoc opus: & placuit (inquit) sermo coram omni multitudine: & elegerunt Stephanũ, & reliquos: & statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes, imposuerunt eis manus: & quæ sequuntur. Elegit ergò multitudo: & Apostoli, tanquàm ministri Dei, potestatem spiritualem diaconorum dederunt electis. Et rursùs de electione Matthiæ: Et statuerunt (inquit) duos: & orantes, dixerunt: Tu Domine qui corda nôsti omnium, ostende siue declara, quem elegeris ex his duobus. Quem elegeris, inquiunt, quæ electio facta quidem est à Domino dando potestatem electo. est autem vtrobiq; idẽ verbũ Græcè ἐκλέγειν. Hactenùs de proprietate & consuetudine verbi, eligendi, in scriptura. Videamus nunc, quid Euangelistæ dicant, vt sensum Zephyrini pontificis

Quomodò intelligendum sit, quod ait Zephyrinus, Christum præcepisse Apostolis, vt eligerent 72. discipulos in adiumentum. Act. 6.

Duplex genus eligendi in scriptura. Act. 1.

tificis ex verbis & consequentia rerum eliciamus. Videns autẽ (inquit Matthæus) turbas, misertus est eis, quia erant vexati & iacentes, sicut oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autem pauci: Rogate ergò Dominum messis, vt mittat operarios. Hæc ergò est consequentia rerum, à Matthæo & Luca exposita, postquàm vidit Dominus turbas, & misertus est eis: tunc dixit, Messis quidem multa, operarij autem pauci: Rogate ergò Dominum messis, vt mittat operarios: tunc Apostoli, vt admoniti à Domino de necessitate mittendi operarios propter multam messem, & de necessitate petẽdi hoc à Domino, qui dixerat omnibus, Petite, & accipietis: rogauerunt Dominum, vt mitteret operarios. Nõ enim credendum est, non feciſſe eos, quod eis Dominus præceperat, id est, rogare, vt mitteret operarios. Priùs autem quàm Dominus mitteret, necessè erat secundùm consequentiam rerum, vt ostenderet siue declararet, eos, qui mittendi essent, quod interpres euangelij vocat, designare: & rursùs priusquàm designaret, id est, ostenderet siue declararet, quos mitteret, necessè erat, vt eligerentur, id est, segregarentur ab alijs hominibus, & statuerentur ante eum, vt designaret, id est, declararet à se electos, dando eis potestatem. Actum ergò designandi, id est, declarandi electos, quos Dominus misit binos, narrauit Lucas, inquiens: Post hæc autem designauit Dominus. Græcè enim est ἀνέδειξεν, quo verbo vsus est idem Lucas in electione Matthiæ, vbi Apostoli statuerunt duos, & orantes, dixerunt: Ostende, siue designa (vt vtamur verbo interpretis euangelij) quem elegeris. Quarè quod fecerũt Apostoli in duobus illis, quos ex numero aliorum elegerunt, non quidem dando eis potestatem, sed statuentes, siue repræsentantes ante Dominum, vt alterum eorum designaret, id est, declararet, vt haberetur electus à Domino: & quod fecerunt illi, qui, sicut idem Lucas narrat, elegerũt vij. viros, & hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & eos Apostoli elegerunt, dando eis potestatem, id est, declarârunt diaconos, ordinantes eos per orationẽ & manûs impositionem: hoc, inquam, ijdem Apostoli in illis 72. fecerunt. Eos enim elegerunt, & statuerunt ante Dominum, vt Dominus eos declararet à se electos (hoc enim significat, vt dixi, verbum Græcum ἀνέδειξεν) & declaratos, mitteret binos. Itaque non dixit Zephyrinus, Quos Dominus præcepit designari, id est, declarari: sed dixit, Quos præcepit eligi, scilicet ex numero aliorum: segregari, inquam, à multitudine, & statui ante Dominum, vt ipse designaret, id est, ostenderet, iuxta vim verbi Græci, quos eligebat, dando eis potestatem, vt sic designatos, id est, declaratos, in messem suam mitteret. Vndè non dixit Lucas, Post hæc elegit, siue segregauit Dominus, & statuit ante se alios 72. sed, ἀνέδειξεν, id est, declarauit alios 72. quos scilicet Apostoli, postquàm rogauerunt eum, vt mitteret operarios in messem suã, ipsi elegerunt, & statuerunt ante eum, vt eos verè ac propriè eligeret, dando eis potestatem: mitteretq; in messem suam. Sic quoquè non solùm Zephyrinus, sed ante eum S. Anacletus in epist. 2. intellexit, sicut à discipulis Apostolorum

Matth. 9.

Luc. 10.

Act. 1.

Act. 6.

lorum didicerat. Videntes autem (inquit) ipsi Apostoli messem esse multã, & operarios paucos, rogauerũt Dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam. Indè electi sunt ab eis 72. discipuli, quorum typum gerunt presbyteri. Idẽ rursùs dixit in epist. 3. idipsum, quod Zephyrinus ab eo mutuatus est. Sed Magd. cùm nec homonymiam verbi, eligendi, nec vsum eius intelligerent, neq; quid verbum designandi, hoc loco significaret, neq; consequentiam rerum aduerterent, neq; locos scripturæ conferrent, neq; traditionem Apostolicæ interpretationis curarent, visi sunt sibi aliquid scienter in epistola Zephyrini notare & reprehendere. Sed nos eorum insciti am retexim us & coarguimus, nè sibi sapientes videantur. Sed fortassè Magd. vt quæ diximus, refellant, dicturi sint, quod Dominus dixit: Rogate ergò Dominum messis, vt mittat operarios: non pertinere ad designationem illorũ 72. quia priùs dicat Lucas, Post hæc autem designauit Dominus & alios 72. & posteà sequitur, Et dicebat illis: Messis quidem multa, operarij autẽ pauci, Rogate ergò &c. Quibus respondemus, Matthæum esse, qui illa loco suo posuit, tunc scilicet, cùm vidit Dominus turbas, & misertus est eis, qui erãt (inquit) vexati & iacentes, sicut oues non habentes pastorem: & tunc dixit discipulis suis, Messis quidem multa. Rogate ergò &c. Lucas verò suppleuit, quod in loco post illa verba Domini Matthæus prætermiserat, designationem scilicet 72. Quod verò posteà addidit Lucas præpostero ordine, (vt sæpè Euangelistæ solent) & dicebat illis, Messis quidem multa &c. recapitulatio est, euangelistis familiaris, qua vsus est hîc ad continuandum ea, quæ Dominus dixit discipulis. Hæc autem, Rogate Dominum messis, & quę sequuntur, non dixisse Dominum, postquàm designâsset 72. significauit idem Lucas, cùm dixit, Et dicebat illis, quo verbo imperfecti temporis vti solẽt euangelistæ, quandò nõ est idem ordo rerum gestarum & narrationis. Possem hoc, si opùs esset, pluribus exemplis demõstrare, quod omnes alioqui, qui attentè & studiosè legunt euangelium, facilè obseruare possunt.

Quæ sint, quæ Magdeb. non animaduerterunt, vt locum Zephyrini reprehensum intelligerent.

Matth. 9.

Responsio ad alia crimina, quæ adhuc in epistolas beati Zephyrini Centuriatores obijciunt, quæ ad historiam illorum temporum pertinent: in quibus errâsse manifestè conuincuntur, & quomodò Demetrius Alexandriæ Episcopus, ex Apostolorum traditione, cuius testis est Synodus Nicena, cognoscere potuit principatum Episcopi Romani. Item responsio de forma gubernationis ecclesiasticæ, ex Patriarchis vel primatibus, & Episcopis, quam tempore Zephyrini fuisse negant: & de tempore, quo datæ sunt literæ, & itẽ responsio ad ea, quæ secundum analogiam fidei se aiunt reprehendere: & de Eusebio, & Hieronymo, & alijs, quos obijciunt, non vidisse epistolas Zephyrini, & de cap. Si Romanorum dist. 19. quod in epistolam Zephyrini, immò in epistolas omnium veterum pontificum, obiecerunt. Cap. 19.

Se

SEd pergamus ad alia, quæ isti in epistolis Zephyrini notârunt, & quod Apostoli (inquiunt) cum alijs plurimis Episcopis 60. sententias perscripserunt, inter quas fuerit de priuilegio Romanæ ecclesiæ, loquens fortasse de canonibus Apostolorum: verùm in his, vt hodiè habentur, non fit mentio primatûs Romanæ ecclesiæ.]

Hactenùs Magd. Paulò suprà responsum est ad hoc, & quemadmodùm primatus Romanæ ecclesiæ in canone Apostolorum 34. contineatur, satis demonstratum ijs, qui Euangelio credere volunt: & multo adhuc copiosiùs in secundo libro defensionis Epistolarum demonstrabitur, idq; testimonio etiam Synodi Nicenæ.

Addunt præterea Magd. Quædam nullas verisimiles occasiones aut circunstantias habent. Sic non est verisimile, tempore Zephyrini Episcopos per Aegyptum ab alijs Episcopis spoliatos esse, vt narrat epist. Zephyrini 2. cùm eo tempore ethnici & non Christiani persecutionem exercerent, vt patet ex Eusebio, v. libro, c. 1.]

Hæc isti. Esto, ethnici eo tempore persecutionem exercuerint, vt Magd. dicunt, vt quidem exercebant in ecclesijs Galliæ, vt narrat Eusebius lib. v. c. j. à Magd. citato, & non in ecclesijs Aegypti, vt Magd. narrari finxerũt, cùm in eo loco ne verbum quidem de Aegyptijs Episcopis. An non potuerunt esse falsi fratres, qui iniquis accusationibus Episcopos pios & catholicos persequerentur? ad quod malum, illud quoq; accedebat, quòd qui eos iudicabãt, priùs eos ex ecclesijs ejiciebant: & bonis spoliabant, quàm eos in iudicio audirent. Dicant, quæso, nobis Magd. cùm Paulus inter pericula, quæ sustinuerat, pericula ex falsis fratribus numerat, an pericula illa ex falsis fratribus non erant persecutiones? Esto, Ethnici Episcopos persequebantur, quia erãt Christiani, & Christiani populi duces & magistri: an non poterant esse etiã falsi fratres, qui Episcopos, alioquì sanctos, per inuidiam & æmulationem calumniarentur? sicut Apostolus de se in epist. ad Philippen. scripsit, quòd quidam Christum annũciabant non syncerè, (inquit) existimantes pressurã se suscitare vinculis meis: an non erat illa persecutio, & non ab Ethnicis, sed à falsis fratribus? Quid ergò isti in epistolam Zephyrini obijciunt, non esse verisimile, tempore Zephyrini Episcopos per Aegyptum persecutionẽ passos esse ab alijs, quàm ab Ethnicis? Præterea an non conuincit Magd. imprudentissimè hoc in epistolam Zephyrini obiecisse, quod beatus Ioannes de illo Diotrephe scripsit, inquiens: Qui amat primatum gerere in eis Diotrephes, non recipit nos: propter hoc, si venero, commoneam eius opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos: &, quasi non ei ista sufficiant, nec ipse suscipit fratres: & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de ecclesia ejicit. An non erat ista persecutio, & quidem nõ ab Ethnico, sed à falso fratre? Quid hîc dicere possunt Magdeburgenses, quorum tenebras & cæcitatem Dominus illuminet. Sequitur alia istorum in epist. 2. Zephyrini criminatio. Et cùm eo (inquiunt) tẽpore Demetrius Alexãdriæ & alijs ecclesijs p Aegyptũ p̃fuerit, non

Magd. non putant pericula ex falsis fratribus tẽpore Pauli ad persecutiones pertinuisse. 2. Cor. 11.

Philip. 1.

Ioan. epi. 3.

Quanta sit ignorantia, vel malitia Magd.

« non est simile vero, quòd eiusmodi epistolam, in qua Romanus Episcopus « scriberet, se curam omnium ecclesiarum à Petro & iure diuino commissam « habere, æquo animo tulisset.]

Futilis & ridicula criminatio Magd.

Hactenùs isti. Quid magìs futile & ridiculum obijci potuit? interrogemus enim Magd. vndè sciant, aut vndè probēt, Demetrium Alexandriæ Episcopum eius opinionis fuisse, cuius ipsi sunt, scilicet non fuisse Petrum principem Apostolorum? neque commissum ei fuisse totius orbis Christiani ouile? quod alioquì ecclesia Catholica credit & confitetur: & semper credidit, & confessa est. Non tulisset (inquiunt) Demetrius æquo animo, quòd Episcopus Romanus, se curam omnium ecclesiarū iure diuino suscepisse, scriberet: credo, non tulisset, si Demetrius, Magdeburgensis fuisset & Luteranus. Quarè probate vos priùs, vestratem fuisse: nos enim probamus fuisse nostratem, quia Catholicus fuit, vt Eusebius narrat & testatur. Præterea cùm Synodus Nicena testatur canone 6. antiquam fuisse consuetudinem, scilicet à sanctis Apostolis traditā, quam Synodus ipsa confirmauit, vt Episcopus Alexādriæ potestatem haberet in Episcopos Aegypti, Lybiæ, & Pentapolis, quia eiusmodi mos esset Episcopo Romano, satis apertè ijs, qui habent aures audiendi, & quibus dat Dominus intellectum, significauit, formam potestatis, quam Episcopus Romanus beati Petri principis Apostolorum successor, in successores Apostolorum, & in reliquos Episcopos habebat, relictam esse ab Apostolis alijs primatibus vel Patriarchis in subiectos. Absurdum enim erat, vt Nicena Synodus formam alijs Episcopis pononeret eius, qui non esset omnium caput. Quid enim ad illos forma pontifici consueta, si Episcoporum Alexandriæ & Aegypti, atq; Pentapolis non erat caput? Quomodò, inquam, ex consuetudine ac forma pontificis, rationem potestatis, quam Episcopus Alexandriæ ex antiqua & Apostolica traditione in Episcopos Aegypti & Lybiæ habebat, Synodus Nicena duceret, nisì caput omnium esset pontifex & omnium forma Romani Pontificis consuetudo? Verùm, vt sæpè dixi, ideò hæc non intelligunt Magdeburg. quianō credunt. Nisì enim crediderint, sicut ait Esaias, non intelligent. Non credūt (inquam) Petrum fuisse principem Apostolorum, & eidem vniuersas cuncti orbis oues commissas fuisse, eiq; in eadem potestate Episcopum Romanum succesisse. Reprehendunt deindè cēturiatores, quod in extrema parte eiusdem epistolæ 2. scripsit Zephyrinus, inquiens: Ordinationes verò presbyterorum & Leuitarum tempore congruo, & multis simul adstantibus celebrate: & probabiles ac doctos viros ad hoc opus prouehite.]

Demonstratio principatûs Rom. põt. ex Can. 6. Syn. Nic.

2. Tim. 2.

Esa. 7.

« « « « « «

Quàm temerariè affirment Magd. non opùs habuisse Aegyptios instructione de or-

Sed videamus, quomodò & qua ratione hæc reprehendunt tanquàm non conuenientia Zephyrino. Quia (inquiunt) non habebant Aegyptiaci opùs instructione de ordinandis presbyteris: Nihil aliud attulerunt isti. videntur itaque centuriatores non in Germania, sed in Aegypto illis temporibus nati, & cum Aegyptiacis versati, & quantùm illi in ecclesiastica disciplina profeciſſent, ad vnguem nouisse, qui nunc affirmant, non opùs habuisse Aegyptia-

ptiacos instructione de ordinandis presbyteris. O miseros discipulos, quos talium magistrorum & scriptorum nõ pudet & pœnitet. Me certè & pudet, & pœnitet, in his nugis confutandis occupari. Sed quid faciam, cùm iubeat Salomon, vt sæpè repetam, quod me sæpè repetere cogunt, respondere talibus contra stultitiam eorum, nè sibi sapientes videantur. Prætereà formã, inquiunt, gubernationis, quæ est in 1. Epist. Zephyrini, non congruere cum ratione illius seculi.] — *dinandis presbyteris, & leuitis.*

Quarè verò non congruat, si quis ab eis quærat, dicturi sunt, quia non erant tũc Patriarchæ, vel Primates, quos hîc dicit Zephyrinus: & hoc, si quis rursùs ab eis quærat, vndè probent, respõsuri sunt, non fuisse, quia non legerunt. Itaq; non aliter probant, quàm negando. Hoc enim genus tantùm probandi docuit eos eorum propheta Martinus Luterus, & magister Martini diabolus. Nos verò scripturas habemus, quas sancti Apostoli secuti sunt, de nomine patriarchę, sicut de nomine Episcopi & presbyteri: habemus etiam canonem Apostolorum per manus traditum, & à Clemente Apostolorum discipulo scriptum, in quo πρῶτοι vocantur, quos nunc Metropolitanos dicimus: & eorum authoritas describitur, & prisca consuetudo. Sed de ecclesiasticæ Politiæ forma, quam isti negant, nè eadem repetenda sint, qui plura desiderat, legat, quæ proximo sequenti libro defensionis epistolarum scribentur, & indè assumat. Addunt deindè Magdeb. Postremò etiam tempus, quo datæ anno tantur, ostendit, à mendaci parùm memore suppositas esse. Nam Zephyrini, Vrbani, Sixti, Dionysij, Felicis, Eutychiani Epistolæ, eos assignatos habẽt consules, qui vnà nunquàm cõsulatum gesserunt: aut alio tempore vixerunt.] *Quõ probent Magd. nõ congruisse tẽporibus Zeph. formã gubernationis eccle siasticæ, quæ in eius epist. est.*

Ad hunc quoq; locum respondebo, & quidem duobus locis in eodem libro defensionis epistolarum: Idem enim in epistolas secundi seculi obiecerunt. ibi leget, qui volet. Vndè facilè intelliget, quàm futile & leue argumentum sit, quod ex fastis consulum, à Magdeburgensib. parùm aut nihil in ea re exercitatis, petitum est. *Quàm futile sit argumentũ, ex fastis consulum ad negandum epist. veterũ pontific.*

Sequitur posteà in centuria tertia in Zephyrini epistolas, nè quid (vt dixi) prætermittere aut dissimulare videamur: Porrò si ad analogiam fidei cõferantur tum hæ epistolæ, tum earum decreta, insignia mysteria iniquitatis produnt. Zephyrini 2. beato Petro non ab alio quàm ab ipso Domino dictum est, quæcunq; ligaueris &c. Romana ecclesia, & nulla alia, de causis Episcoporum & de controuersijs grauioribus iudicare debet.]

Hoc est mysterium iniquitatis collatũ ad analogiam fidei, quod in epistolis Zephyrini isti notârunt. Benè ergò habet, quòd nihil aliud, quod eis ad fidem pertinere videretur, notârunt, vt vel suo testimonio conuincantur, cætera esse catholica. Ad istud verò mysterium ità pauloantè respondi, vt de potestate ligandi & soluendi beato Petro primùm & specialiter data, & quemadmodùm indè sequatur, ad potestatem sedis Apostolicæ pertinere causas Episcoporũ iudicare, satis, vt opinor, explicauerim: si intelligere

Quõ Magde. sint Antichri= sti præcurso= res.

voluẽrint Magd. in quibus potiùs, tanquàm in Antichristi præcursoribus, mysterium Antichristi iam operatur: ipsi enim sunt, qui Christum negant, cùm eius Vicarium negant.

Postremò, quod obijciunt, nec Eusebium, nec Hieronymum, neq; Damasum, nec alios vetustiores de his epistolis Zephyrini meminisse, si quia Eusebius nõ meminit de duabus epistolis, & quidem breuissimis, Zephyrini, eas negare audent, negent similiter integra opera Pantæni magistri Origenis, & Hymenæi, & Narcissi, quæ Eusebius nõ vidit, & viderunt alij authores magni nominis, qui de eis meminerunt. Immò ipse idem Eusebius testatur, multos libros multorum ad manus suas non venisse, quo testimonio ipsos Magd. redarguit, qui volũt facere, vt omnia omnium scripta nouerit Eusebius, cùm se alioquì multa ignorâsse testetur. Et beatus Hieronymus multa etiam suo tempore Tertulliani, celeberrimi alioquì scriptoris, opera, quæ nunc habemus, se non vidisse affirmat. Sed de his plura adhuc in extremo volumine dicemus. Illud hoc loco non dissimulabo risu dignũ, vt intelligant, qui istos legunt, quàm cæco furore ad reprehendendum, quæ oderunt, ferantur. Vt enim probarent epistolas Cornelij, quas nunc habemus, non esse Cornelij: Nam Eusebius (inquiunt) alius epistolæ Cornelij ad Fabium Antiochenum fragmentum citat, cuius phrasis ab ijs, quæ hodiè Cornelio tribuuntur, toto cælo distat.]

Quõd velint Magd. vidisse Eusebiũ oĩa scripta & li= bros, contra ipsius Eusebij de se testimo= nium.

Quàm ridicu lè phrasim di= ctiõis Latinæ Magd. cõparâ rint ad negã= dum epistolas Cornelij Pa= pæ.

Hæc isti. Qui quia fragmentum epistolæ Cornelij ab Eusebio citatum, latinè translatum legerunt, obliti, Græcè illud scripsisse Eusebium, phrasim Græcam Eusebij cum Latina Cornelij ridiculè comparârunt. Quid enim stultius dici potest? iudicent ipsi, & rideant se, si tamẽ quid phrasis significet, intelligunt, quod mihi quidem videntur non intelligere. Deniquè hunc locum accusationis epistolarum Zephyrini, his verbis concluserunt: Et fuisse semper aliquos, qui has & superioris, & sequentium aliquot seculorum decretales epistolas, à tempore, quo primùm citari cœperũt, pro apocryphis & suppositis habuerunt, eô quòd in codice canonum non haberentur, nec à concilijs generalibus susceptæ & approbatæ vnquàm essent, sed tantùm à Romanis, tanquàm à suspectis & domesticis testibus, iactarentur, appáret ex Gratiano dist. 16. c. si Romanorum Pont.]

Quõ Magde. nõ intellexe= rint eo peio= rem esse erro= rem, quo ma= gis est inue= teratus.

Sic isti sententiam suam contra epistolas decretales veterum Pontificũ defendi putant, quia fuerint aliquandò, vt ipsi dicunt, immò demus nos etiã, fuisse semper, qui eas authoritate carere dicerent. Ergò defendant, iam hac ratione non solùm suas, sed omnes alias hæreses, quia fuerunt olim, qui easdem aliquandò defenderunt. Qui non aduertunt, eo peiorem esse errorem, quo est magis inueteratus & plurium. Deindè si domestici testes, id est, testes in re sua, qui, vt ait Pomponius iurisconsultus in lege x. de testibus, non intelliguntur idonei, existimandi sunt, quicunq; sunt eiusdem ordinis, aut dignitatis, aut professionis: & disciplinæ, cuius is, cui testimonium datur: restat, vt, *Secundùm* Magd. neq; miles in causa militis, neq; faber, aut arator

in

in causa fabri, aut aratoris: neq; presbyter in causa presbyteri, nec Episcopus in causa Episcopi, testis esse posit, si neq; pontifex de epistola alterius pontificis potest testificari. Et quid hoc stultius, aut absurdius dici potest? & cũ scriptura diuina dicat, testis fidelis non mentitur: quid iniquius, quàm sanctissimos pont. & martyres, de infidelitate & mẽdacio damnare? Illos verò, quos Magd. dicunt, negâsse authoritatem epistolarum priscorum pontificum, quia non essent in codice canonum, quàm grauiter & vehementer Nicolaus primus testimonijs pontificum sanctissimorum confutârit Gelasij, & magni Leonis, quorum epistolas non negant isti, licèt deprauatas esse fingant, intelligi potest ex illo ipso cap. si Romanorum pont. apud Gratianum dist. 19. quod ijdem Magd. in epistolas Zephyrini, immò in omnes veterum pontificum epistolas obiecerunt, vel dicam potiùs, contra se obseruârunt, vt suo indicio, vetere prouerbio, perirent: & tanquàm noui Saules aut Abimelechitæ, in gladios ab armigeris suis eductos irruerent. Hoc verò caput dist. 19. ab istis productum, quia ad defensionem omnium epistolarum priscorum pont. quas isti negant, mirificè valet, in extrema parte quinti voluminis defensionis earum, recitabo: quòd totã causam nemo neq; vehementiùs, neq; grauiùs, nec eruditiùs, quàm Nicolaus, perorare potuisset, neque Magdeburgenses ipsos valentiùs refellere.

Magd. domestici testes, quibus nõ sit credẽdũ, sunt oẽs eiusdem artis & professionis.

Prouerb. 14.

Caput Grat. dist. 19. quod in epistolas veterũ pont. Magd. obiecerũt, ad defendendam veritatem earum mirificè valet.

Quomodò ipsa epistola Zephyrini conuincat, antiquiores esse has epistolas Hieronymi ætate, id est, ante annos mille ducentos & ampliùs scriptas esse, & quõ in his epistolis tantæ antiquitatis, Canon apost. 74. citetur. Ca. 19.

VT autem hæ Zephyrini epistolæ apud Magd. velint, nolint, si non ad authoritatem, ad antiquitatem saltem valere debeant, fuisse scriptas ante interpretationem Hieronymi veteris testamẽti, testimonio clarissimo est, quod nullo ingenio eludi queat, quòd qui has epistolas post tẽpora Hieronymi reperit, & in publicum emisit, pro interpretatione 70. qua Zephyrinus vsus est, interpretationem Hieronymi posuit & substituit. Qui quidem, siue fictas reperisset, & Zephyrino falsò attributas, siue ipse idem eas finxisset, & pontifici Zephyrino apposuisset, cuius eas haberi voluisset, profectò necessè erat, vt interpretatione 70. qui ante ætatem Zephyrini fuerant, vsus esset: non autem Hieronymi, quem Zephyrinus nôsse nõ potuit: quis hoc dubitet, nisi qui omni prorsùs iudicio & ratione careat? sed, quia non est veritus, nè propter interpretationem Hieronymi non tribuerẽtur Zephyrino antiquissimo pontifici epistolæ istæ, non dubitauit eam in locũ interpretationis 70. substituere, quòd esset eo tempore, cùm hæ epistolę apparuerunt, in vsu & consuetudine ecclesiarũ. Sed doceamus hoc, quod fortassè Magd. negaturi sunt, fuisse scilicet vsum interpretatione 70. authorẽ harum epistolarum, siue Zephyrinum, vt nos affirmamus, & vniuersa profitetur ecclesia, siue alium, vt Magd. somniant, quem necesse est, antiquiorẽ Hieron. fuisse. testimoniũ ergò Esaię in epis. 2. Zephyrini citatũ, Audite me,

Vndè liqueat manifestè, epistolas Zephyrini antiquiores esse ætate Hieronymi.

Esa. 51.

qui scitis iudicium, populus meus, in quorum corde lex mea est, nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorũ nè timeatis: hoc inquã testimonium, alioquì ex interpretatione Hieronymi sumptũ, quod author epistolæ Zephyrinus, siue is qui epistolam Zephyrino secundùm istos falsò inscripsit, ex 70. vt necesse erat, vtpotè ante tempora Hieronymi, & non ex interpretatione Hieronymi sumpserit, perspici potest ex eodem loco, cùm ait pauloantè author epistolæ: His suffulti suffragijs, nõ multùm debemus timere opprobrium hominum, nec eorum exprobratiõibus vinci, quoniã hoc nobis Dominus iubet per Esaiam prophetam, dicẽs: Nolite timere opprobrium hominum, & exprobratione eorum nè vincamini. Sic enim habent 70. quod cum superioribus epistolæ rectè conuenit, pro quo substituta est interpretatio Hieronymi: Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorũ nè timeatis. in qua interpretatione nõ est illud, Et exprobratione eorum nè vincamini, cum quo, vt dixi, cõuenit, quod author epistolæ dixerat, Neq; debemus eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc iubet Dominus per Esaiam &c. Quis ergò non intelligit, & planè videt, non congruere interpretationem Hieronymi cum ijs, quę author epistolæ proximè dixerat, & testimonio Esaiæ confirmare voluit? In hac igitur epistola tantæ antiquitatis, vtpotè scripta (velint, nolint Magd.) ante mille ducentos annos & ampliùs, citatur sententia canonis Apostolici, cùm ait: Præceptum est ergò in antiquis statutis, illis scilicet, quę proximè vocauerat constituta Apostolorum, Episcopos eiectos, atq; suis rebus spoliatos, ad ecclesias proprias primò recipi, & sua omnia eis reddi: & demũ, si quis eos iustè accusare voluẽrit, æquo periculo facere: & iudices esse decernentes Episcopos recta sapientes. Illud autem aduertendum est, nè quis hîc tergiuersandum aut cauillandum esse putet, vt solet scriptura sancta citari aliquãdò non numeratis verbis, sed ponderata sententia, sic hîc citatum esse canonem Apostolorũ 74. Ex eo enim elicitur hęc sancti Zephyrini Apostolica sentẽtia. Iubet enim canon, vt Episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, vocetur ab episcopis: qui si venerit, & pro se responderit, cõuicto supplicium decernatur. Cùm igitur eijci & spoliari, supplicium sit, & canon iubeat supplicium decerni vocato, audito, & conuicto: consequens necessariò est, vt simul iubeat, si qui fuerint eiecti, & spoliati suis rebus, priùs ad ecclesias suas reuocentur, & omnia eis restituantur: ac tunc audiantur: & iustè iudicẽtur: & cõuicti, puniãtur. Hoc autem magis adhuc ex eo, quod in canone sequitur, intelligi potest. Iubet enim, vt si vocatus Episcopus venire noluerit, vocetur iterùm: & si ne tũc quidem parére voluẽrit, vocetur tertiò, duobus Episcopis ad eũ missis. Quòd si contempserit, & non occurrerit, Synodus in eum, vt videbitur, sententiam pronunciet, nè videatur lucrum feciſſe ex fuga & declinatione iudicij: alioquì quomodò ex fuga atq; declinatione iudicij lucrum feciſſe videri posset, nisi eiectus & spoliatus, antequàm iudiciali ordine huc ventum sit, reuocandus & restituendus in locum suum esset?

Locus Esaiæ citatus à Zephyrino pont. ex interpretatione 70.

Can. Apostol. 74. citatus in epist. 2. Zephyrini.

Quomo-

Quomodò liceat 70. sententias Apostolorum, quas Zephyrinus dixit, redigere ad numerũ 85. canonum exemplo Synodi Nicenæ, quæ canonem 5. vnam sententiam dixit duobus canonib. Apost. contentam. & demonstratio huius rei multis exemplis. *Cap. 20.*

SEquitur iam, vt de numero 70. sententiarũ S. Apostolorum, de quibus S. Zephyrinus meminit, quomodò cum numero 85. can. Apost. quos nunc habemus, conueniat, explicemus. Quod quidem ex canone 5. Synodi Nicenæ facilè intelligi potest. Vigeat (inquit) sententia secundùm canonem iubentem, vt ab alijs excommunicati, ab alijs nè recipiantur, siue clerici sint, siue laici. Est autem de laicis canon Apostolorum 12. De clericis verò, canon Apostol. 32. Vnam itaque sententiam Græcè γνώμην dixit Synodus Nicena, duobus canonibus Apostolorum, velutì duobus capitibus compræhensam. Ad hunc ergò modum licet 85. canones Apostolorum in 70. sententias redigere. Et, vt à primo incipiamus, sit vna sentẽtia de ordinationibus, duobus canonibus, primo & secundo, ceu duobus capitibus contenta: vno, de ordinatione Episcoporum: altero, de ordinatione presbyterorum & diaconorum. Alia sententia de oblationibus, item duobus canonibus tertio & quarto contenta: altero de offerendis in ecclesia ad altare, altero de offerendis Episcopo & presbyteris in eorum domibus. Alia sententia, tertia scilicet, de non suscipiendis negocijs secularibus ab Episcopo, presbyteris, & diaconis, tribus canonibus, velut tribus capitibus, contenta, 5. 81. 83. Sequuntur deincèps aliæ 4. sententiæ, singulæ singulis canonibus contentæ, quinto scilicet de non eijcienda vxore Episcopi, presbyteri, diaconi prætextu religionis. 7. de pascha non celebrando cum Iudæis. 8. de communicando facta oblatione. 9. de ingredientibus in ecclesiam & non permanentibus, &c. ¦ Octaua sententia de non communicando in oratione cum prohibitis, duobus canonibus comprehensa 10. & 11. vno, de non communicando in oratione cum excommunicato: altero in clericis, de non communicando cum deposito. Alia sententia, id est, 9. de receptis in alia ciuitate sine literis commendatitijs, tribus canonibus, tanquàm tribus capitibus 12. 13. & 33. contenta: vno, de receptis sine literis, sed non excommunicatis: altero, de receptis sine literis & excommunicatis: alio, de peregrinis Episcopis, vel clericis. Sequitur alia sententia 10. contenta canone 14. de Episcopo, nè transeat ad aliam ecclesiam, sua relicta. Alia sententia 11. de clericis transeuntibus ad alias Ecclesias suis relictis, & de recipiẽtibus, duobus canonibus, velut duobus capitibus, contenta, 15. & 16. vno, de presbyteris, diaconis, & alijs clericis transeuntibus sine licentia Episcopi sui: altero, de Episcopo eos recipiente. Alia sententia, id est, 12. de impedimento ordinationis ex nuptijs, tribus canonibus, veluti totidem capitibus comprehensa 17. 18. & 19. vno, de bigamo: altero, de eo qui duxit viduam, aut repudia-

Synodus Nic. ad imitationẽ epi. zeph. vnã sententiam dixit duobus canonib. Apostol. contentam.

Quomodò 70. sententiæ Apost. in epist. Zephyr. ad numerũ 85. canonum redigantur.

tam, aut meretricem, aut ancillam: tertio, de eo, qui duxit duas sorores, aut consobrinam. Sententia 15. vno canone, id est, 10. contenta, de clerico fideiussore. Sentētia 14. de eunuchis, quatuor regulis siue canonibus, velut quatuor item capitibus contenta: vno de laicis eunuchis, vel sic natis, vel per violentiam hominū factis: altero de laicis, qui se fecerunt eunuchos, prohibendis, nè fiant clerici: tertio de clerico, qui se fecit eunuchū, postquàm factus est clericus: quarto de laicis, qui se fecerunt eunuchos, excommunicandis annis tribus. Sequuntur deincèps aliæ 7. sententiæ variæ, totidē canonibus distinctis contentæ, id est, 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. Posteà est sententia 20. de Episcoporum subiectione, & mensura potestatis eorum, duobus canonibus, trigesimoquarto & trigesimoquinto cōtenta: altero, de agnoscendis suis Metropolitanis, & de potestate in suis ecclesijs exercenda: altero, de non ordinando extra suas Ecclesias siue parœcias. Sequuntur deindè aliæ duę sententię, *duobus canonibus 36. & 37. Deindè sententia 23. de bonis Episcopi tum ecclesiasticis, tum proprijs, contenta 3. canonibus, 38. 40. & 41. Facile est ad hunc modum 85. canones Apostolorum in 70. sententias redigere, cognatos, & materiæ similitudine coniunctos, ad vnam sententiam, tanquàm ad vnam sedem, referentes exemplo (vt dixi) Synodi Nicenæ, quæ vnam sententiam Apostolorum citauit, duobus eorum canonibus cōprehensam. Satis sit, indicâsse hoc in canonibus & sententijs non paucis. persequatur reliqua, qui voluerit, nè quis iam innumero sententiarum 70. & canonum 85. hæsitet.

*f. * cōtēte duobus*

Testimonia alia multa antiquorum de canonibus Apostolorum Iustiniani Imperatoris, id est, ecclesiæ Catholicæ illius temporis, Basilij, Clementis Romani, Eusebij Alexandrini, Petri Alexandrini, Hieronymi, Epiphanij, Anastasij Antiocheni, Cyrilli Alexandrini, Ioannis Damasceni, Tarasij Constantinop. beati Ignatij, Augustini. Item testimonia authorum, qui Canones Græcè composuerunt: & qui latinè, & veterum Imperatorum catholicorum, qui eos religiosissimè seruârunt: prætereà Photij Constantinop. Bonifacij Apostoli Germaniæ, Dionysij Areopagitæ. Postremò beati Petri, & de Canone Apostolorum non ieiunandi sabbato & Dominico. *Cap. 21.*

ETsi satis hactenùs Magdeburgensibus responsum est, satisq; illi refutati, & antiquorum atque generalium conciliorum testimonijs conuicti videntur: tamen, quo magis adhuc erubescant, non dico hos, qui iam obduruerunt, sed qui istos duces cæcorum sequi volunt, & cum eis in foueam inferni cadere, nisi resipiscant, persequamur reliqua à nobis de canonibus Apostolorum obseruata. Iustinianus ergò Imperator, acerrimus ille Synodi Chalcedonensis defensor, ante mille ampliùs annos, quòd testimonium ecclesia catholica suo tempore canonibus Apostolorum daret,

satis

ſatìs apertè teſtatur in conſtitutione 6. ad Epiphanium Archiepiſcopum Conſtantinop. de rectè ordinādis Epiſcopis, presbyteris, & diaconis. Rectè enim (inquit) atq; congruenter omnia agerentur, ſi ipſum rei initiū gratum Deo eſſet. Initium benè res eccleſiaſticas gerendi, Deo gratum, dicit legitimam & canonicam miniſtrorum eccleſiæ ordinationem. Subiungit deindè: Quod quidem certè futurum credimus, ſi ſacri illi canones diligenter obſeruentur, quos nunquàm ſatìs laudati, adorationeq; digni, & qui ipſi filium Dei conſpexerunt, illiq; miniſtrârunt, Apoſtoli nobis reliquerunt: ac ſancti patres cuſtodiêrunt, & interpretati ſunt. Hoc, inquam, teſtimonium eccleſiæ eſt illius temporis. Nec enim lege & publica conſtitutione catholicus legislator & Imperator, prudentiſsimorum virorū conſilio & ſtudio vſus, hoc teſtimonium publicum veritati, & ſanctitati, ac antiquitati venerandæ canonum Apoſtolorum tribuiſſet, nisì quòd iam olìm eccleſia ab initio accepiſſet, tunc profeſſa eſſet, quæ illud ipſum præconium canonum Apoſtolorum vſque ad nos perduxit. Quòd ſi dicit lex Iuſtiniani, ſecundùm publicum & conteſtatum illius temporis teſtimonium & præconium, reliquiſſe nobis ſanctos Apoſtolos hos canones, & ſanctos patres cuſtodîſſe illos, & interpretatos eſſe, conſequens eſt, cùm aliquæ ſententię horum canonum in Synodis leguntur ſancitæ, non eſſe dicendos ſanctos patres illarum Synodorum, authores horum canonum, ſed cuſtodes potiùs & interpretes. Subiungit poſteà: Per omnia igitur ſacrorum canonum veſtigijs inſiſtentes, ſancimus, vt quandò poſthàc creandus aliquis Epiſcopus erit, priùs in ipſius vitam inquiratur: videaturq; ſecundùm diuinum illum Apoſtolum, an grauibus moribus pręditus ſit? an inculpatus? an irrepręhenſibilis? an deniquè bonum teſtimonium habeat? Præter hæc autem, de quibus in epiſtolis Pauli ad Tim. & Titum ſcriptum eſt, requirit etiam Iuſtiniani conſtitutio, vt non duxerit vxorem viduam, aut repudiatam, aut concubinam ſecundùm canonem Apoſtolorum 18. Neque pecunia dignitatem emerit, ſecundùm Apoſtolorum canonem 29. tum etiam ſi neglexerit eccleſiam ſuam, & abſens permanere voluêrit, vt deponatur ſecundùm canonem Apoſtolorum 59. Atquì in ijs canonibus Apoſtolorum, quos Magdeb. in libro vetuſtiſsimo reperiſſe gloriantur, nihil de his ſancitum eſt. De quibus Canonibus neceſsè erit in extrema parte huius libri paucis admonere, nè incauti artificio Magdeburgenſium fallantur.

Teſtimonium Iuſtiniani Imperat. de canonibus Apoſt.

Can. Apoſtol. 18. 29. & 59. citati in conſtitutione Iuſtiniani.

Prætereà beatus Hieronymus ad Canonem Apoſtolorum quartum retulit, quod in epiſt. ad Damaſum ſcripſit, quodq; à Gratiano 16. q. 1. cap. extremo obſeruatum eſt. Sic enim ait: Quod autem beatitudo tua quæſiuit, vtrùm vſus decimarum & oblationum ſecularibus prouenire poſsit, nouit tua ſanctitas, omninò non licere, proteſtantibus hoc diuinis authoritatibus paternorum canonum. Iubet autem canon ſanctorum Apoſtolorum, qui ſunt primi patres noſtri, & quorum eſt diuina authoritas, vt mittātur fructus domum ad Epiſcopum, primitiæ ei & presbyteris: & vt Epiſcopus

Can. Apoſt. 4. citatus à beato Hierony.

&

Cyprianus Car. Apostol. 32. citat.

& presbyteri impertiant diaconis, & reliquis clericis. Beatus quoquè Cyprianus non obscurè canonem Apostolorum 32. citat, cùm in eum intuens, his verbis ad Cornelium lib. 1. epistolarum scribit: Legi literas tuas frater charissime, quas per fratrem nostrum acolythum misisti, dilectionis fraternæ, & ecclesiasticæ disciplinæ, & sacerdotalis censuræ plenas. Quibus Felicissimum hostem Christi non nouum, sed iampridèm ob crimina sua plurima & grauissima abstentum, (sic interpretatur ἐν ἀφορισμῷ γενόμενον, quem nos excommunicatum dicere solemus) non tantùm mea, sed plurimorum Episcoporum sententia condemnatum, reiectum à te illic esse. & quæ sequuntur. Iubet autem canon Apostolorum, vt si quis presbyter vel diaconus ab aliquo Episcopo fuerit excommunicatus, ab alio nè recipiatur: quod quidem Cornelius fecerat, qui neque literas istius & sociorum, quas à schismatibus ferebant, accipere voluit, quod ad disciplinam quoquè ecclesiasticam, canone Apostolorum 11. sancitam, pertinebat. Si quis verò istorum, qui canones Apostolorum facilè negant, hoc de disciplina ecclesiastica & sacerdotali censura, non ad canonem Apostolorum Cyprianum retulisse dicat, immò fortasse neque eius meminisse, proprio iam verbo, id est, vocabulo propriè canonem significante, redarguetur. Quia enim intellexerat Cyprianus minis & terroribus Pseudoepiscoporum aliquantulùm commotum Cornelium, cùm eorum literas accipere noluit, nè cõtra canonem siue regulam ecclesiasticæ disciplinæ, à sanctis Apostolis traditæ, cum excommunicatis communicaret: Neque mouere (inquit) nos debent conuicia perditorum, quô minùs à via recta, & certa regula non recedamus. Iam hîc vim verbi Græci canonis, expressit proprio vocabulo regulæ, ad quam via ecclesiasticæ disciplinæ dirigitur: aut dicant nobis sapientes isti, quæ regula est in Euangelio, quæ iubeat, vt excommunicatum ab aliquo Episcopo nè alius recipiat, aut cum excommunicato nè communicetur? Illud etiam huc addam, cùm ait Cyprianus in hac eadem epistola, narrans illorum pseudoepiscoporum crimina, foris sibi conuenticula constituisse, videri mihi expressisse, quod est canone 31. Apostolorum vetitum χωρὶς συναγωγῆν, id est, Seorsùm, siue separatim ab Ecclesia: hoc enim significat, foris sibi, hoc est, extra Ecclesiam συναγωγῆν, id est, conuenticulum facere. Prætereà, quod magnus Athanasius in epist. ad orthodoxos scribit, & queritur, factum esse contra priscos canones ecclesiasticos, vt Georgius ille Cappadox Arianus, iussu comitis in locum suum per vim succederet, an non planè & apertè canones S. Apostolorum indicat? Sic enim ait canon 30. Si quis magistratibus seculi vsus, ecclesiam per eos obtineat, deponatur: & excommunicetur vnà cum ijs, qui cum eo communionem habent. Talis erat Georgius iste ὁ μετὰ προστασίας καὶ βίας τῶν ἔξωθεν δικαστῶν ἐπεξέλθας ἑαυτὸν. sic enim de eo ait Athanasius, id est, qui iussu ac vi iudicum populi se immiserat. Præfectus enim Aegypti, vt idem narrat, proposito edicto, imperium comitis per vim ad effectum perduxerat. Hocipsum hodiè à

Can. Apostol. 30. citatus à S. Athanasio.

die à Luteranis fit: apud eos enim iussu comitum seu principum, & edictis magistratuum, superintendentes & ministri creantur. Quale verò, ac quantum hoc crimen sit, declarauit idem Athan. cùm subiungit: Hoc autem ecclesiasticos canones dissoluit: & gentiles cogit blasphemos esse, ac suspicari non diuino iure, sed nundinatione ac iussione creationes Episcoporum fieri. Atquì ista admirabilis creatio Georgij Cappadocis, ab Arianis facta est: & hunc ortum habuit. Hactenùs Athanasius. Quòd verò canones Ecclesiasticos, quos hîc dixit S. Athanasius, canones illos Apostolorum, quos Ecclesiæ tradiderunt, esse intellexerit, vndè ecclesiasticos vocauit, ex principio epistolæ perspici potest. Hortans enim Orthodoxos, ad quos scripsit, vt illam Georgij Ariani in canones iniuriam, communem ducerent: & vnusquisque tanquàm ipse læsus esset, opem ferret, nè paulatìm ecclesiastici canones & fides Ecclesiæ corrumperentur, subiungit: Non enim canones nunc dati sunt Ecclesijs: quin potiùs pulchrè eos ac firmè patres nostri tradiderunt. Neque fides modò cœpit, sed à Domino per discipulos eius in nos deriuata est. Hos discipulos Domini vocauerat priùs patres nostros, iuxta prophetiam Dauid, de filijs synagogæ patribus credentium: sic enim ait, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Quòd verò eosdem esse significauerit, quos & patres nostros & discipulos Domini vocauit, ex eo etiam, quod statìm sequitur, magìs adhuc intelligi potest. subiungit enim, vt verbis eius vtar, ἵν' οὖν μὴ τὰ ἐξ ἀρχαίων μέχρις ἡμῶν τηρηθέντα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν ταῖς νῦν ἡμέραις παραπόληται, κινήθητε ἀδελφοὶ ὡς οἰκονόμοι θεοῦ μυστηρίων τυγχάνοντες, καὶ τὰ ὑφ' ἑτέρων ἁρπαζόμενα θεωροῦντες. id est, nè ea igitur, quæ hactenùs à priscis vsque temporibus in Ecclesijs seruata sunt, ætate nostra intereant: & quæ nobis concredita sunt, à nobis requirantur, excitamini fratres, quippe qui mysteriorum Dei dispensatores estis: & quæ ab alijs eripiuntur, cernitis. Canonem, qui prohibet, nè iussu & authoritate secularis magistratûs aut potestatis vllus fiat Episcopus, vt Georgius ille Arianus loco Athanasij factus fuerat, affirmat S. Athanasius seruatum fuisse in ecclesijs ἐκ τῶν ἀρχαίων, id est, à priscis temporibus. prisca autem tempora ante Athanasium, necesse est vt in ætatem Apostolorum inciderint, qui vix trecentis annis antecesserant. ex quo fit, vt hic Canon 30. Apostolorum, Athanasij authoritate, aliorum, quàm Apostolorum, non potuerit esse.

Psal. 44.

Item magnus Basilius in tertio suo canone canonem Apostolorum 22. citat. sic enim ait: Diaconus, qui post diaconatum fornicatus est, eijcietur ex ministerio: in locum autem laicorum reiectus, nõ priuabitur communione: Quia antiquus canon est, vt lapsi ex gradu, hoc tantùm genere supplicij puniantur. Arbitror secutos esse illos primos legem illam, Non vindicabis bis in idipsum. Hactenùs canon Basilij. Canon verò Apostolorum, quem beatus Basilius antiquum canonem vocauit, sic ait. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensus, deponatur, & non excommunicetur. ait enim scriptura, Non vindicabis bis

Can. Apostol. 22. citatus à Basilio.

Naum 1. in xta lxx.

in idipsum. & clariùs adhuc in canone suo 32. eundem canonẽ Apostolorum, quem antiquum vocauerat, repetit: Clerici (inquit) qui peccatum ad mortem peccant, gradu quidẽ mouentur, communione tamen laicorum non prohibentur. non enim vindicabis bis in idipsum. Hunc quoquè canonem confirmauit Synodus Africana ca. xxxvij. sic enim ait: Similiter confirmatũ est, quòd si presbyteri vel diaconi in aliquo grauiori peccato depræhendantur, propter quod necessariò à ministerio arcendi sint, nè imponantur eis manus tanquàm pœnitentibus, vel tanquã laicis fidelibus, id est, nè excommunicentur vt laici. Laicis enim imponuntur manus, vt electi ex ecclesia per huiusmodi impositionem manûs, & priuati cõmunione, pœniteant. Rursùs confirmat, esse hunc canonẽ Apostolorũ, quod Leo magnus huius canonis Apostolici traditionẽ secutus, in epist. 92. cap. 2. scripsit, alienum esse à cõsuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore aut diaconi gradu fuerint consecrati, pro crimine aliquo suo per manûs impositionem remedium accipiant pœnitendi. Deindè subiungit, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit. Obseruauit quoquè Igmarus Rhemensis in eodem libro, quem sæpè dixi, cap. 24. de manûs impositione, hoc decretum magni Leonis: explicauitq; illud, & cum canone Apostolorum contulit. Sic enim ait: Et hanc obseruantiam de lapsis sacerdotibus siue diaconis, beatus Leo Papa primus ex Apostolica traditione indubitanter descendisse testatur. Deindè subiungit: Sed & in Apostolorũ canonibus reperitur capitulum 25. Episcopus, presbyter, diaconus in homicidio, periurio, siue fornicatione depræhensus, deponatur: non autem excommunicetur. Non enim Deus bis vindicat in idipsum. Nam iuxta ecclesiasticam cõsuetudinem clericus pro eo crimine iubetur deponi, pro quo laicus, si admiserit, excommunicetur, vt in statutis sanctorum patrum frequentissimè decernitur. Vndè & laici absque ecclesiastica communione solent pœnitere: sicut & clerici absque administratione officij. Non ergò mirum, si clerici, per manûs impositionem, remedium pœnitendi pro criminibus, pro quibus laici excommunicari iubentur, non accipiunt. Si aũt Episcopi vsque ad anathematis sententiam inobedientes extiterint, consequens est, vt per manûs impositionem sanctæ redintegrentur ecclesiæ, cùm redierint, sicut sanctum Nicenum conciliũ de Nouatianis instituit. Hactenùs Igmarus. Rursùs beatus Basilius in libro de spiritu S. ad Amphilochium, cap. 27. Inter ea, quæ ab Apostolis tradita esse dicit ἀγράφως, id est, sine scripto, vt sunt traditiones canonum Apostolorum, numerat traditionem Apostolicam de trina baptizatione, in vnius baptismi mysterio, quæ est traditio canonis 49. qui Episcopum & presbyterum deponi iubet, si in vno mysterio non fecerit tria baptismata, id est, si non baptizauerit in nomine patris, & simul baptizauerit in nomine filij, & simul in nomine Spiritûs S. Hęc enim tradiderunt S. Apostoli esse tria baptismata vnius mysterij, quæ Pelagius pontifex vocauit trinam mersionem in nomine Trinitatis, quam à sal-

Interpretatio decreti Leonis ex Igm. Rhemensi.

Can. Apost. 49. à beato Basilio citatus.

ſaluatore noſtro traditam dicit. Sic quoquè intellexit Clemens Romanus, qui in libro 7. cap. 42. Apoſtolicam traditionem ſcribit, vt is, qui baptizatur, doceatur dicere poſt renunciationem, Baptizor in patrem, Baptizor in filium, Baptizor in Spiritum S. Vndè conſequens eſt, vt ſimul doceatur ſacerdos, baptizare in patrem, baptizare in filium, baptizare in Spiritũ Sanctum. Dat igitur beatus Baſilius teſtimonium, eſſe hunc canonem Apoſtolorũ, cùm ſententiã eius canonis de huiuſmodi trina baptizatione ſiue merſione, ex Apoſtolica traditione ſine ſcripto profectam eſſe dicit. Nec enim nos canones Apoſtolorum à ſanctis Apoſtolis ſcriptos eſſe dicimus: Sed traditos ſine ſcripto per ſermonem: ſcriptos verò à beato Clemente eorũ diſcipulo. vndè ſic eos inſcripſit, Canones Eccleſiaſtici ſanctorum Apoſtolorum per Clementem. Rursùs idem Baſilius canonem 49. & 50. de baptiſmi forma citat, in primo ſuo, de baptiſmo ſchiſmaticorum & hæreticorum, canone, cùm ait: Quòd ſi illiipſi baptiſmi noſtri formam ſeruauerint, eo contenti ſumus. Non enim illis gratiam referre: ſed perfecto iuri canonum ſeruire debemus. item in canone ſuo 12. canonem Apoſtolorum 17. de digamis citat, cùm ait: Canone cautum eſt, vt digami ab omni munere eccleſiaſtico vacent. Hunc quoquè canonem citauit Sidonius Apollinaris in concione ad plebem Biturigis habita, quæ eſt in 7. libro epiſtolarum eius. ſic enim ait: (agebatur autem de Epiſcopo eligendo) Sed dicitis, viros Eucherium & Pannychium illuſtres, haberi ſuperiores, quod hactenùs eos eſto putatos, ſed præſentem iam modò ad cauſam illi ex canone non requiruntur, qui ambo ad ſecundas nuptias tranſiêrũt. Hæc Sidonius. Præterea Origenes, cùm in extrema parte libri 8. Celſo reſpondit, in Chriſtianos objicienti, quòd ſe à rebus publicis abſtinerent, ſic ait: ὃῦ φεύγοντες γε τὰς κοινοτέρας τοῦ βίου λειτουργίας χριστιανοὶ τὰ τοιαῦτα περιίστανται, ἀλλὰ τηροῦντες ἑαυτοὺς θειοτέρᾳ καὶ ἀναγκαιοτέρᾳ λειτουργίᾳ ἐκκλησίας θεοῦ ἕνεκα σωτηρίας ἀνθρώπων, καὶ ἀναγκαίως ἅμα καὶ δικαίως ἡγούμενοι. Non (inquit) Chriſtiani huiuſmodi occupationes deuitant, quòd communis vitæ miniſteria fugiant, ſed quòd ſeruent ſe diuiniori ac magis neceſſario miniſterio eccleſiæ Dei ad ſalutem hominum. Id quod neceſſarium ſimul & iuſtum exiſtimant. Quis hîc neget, qui ſenſum habeat, ſcripſiſſe hoc Origenẽ ſecundùm Apoſtolicam traditionem, quæ vſque in hodiernum diem in eccleſia Dei cuſtoditur: & in canone Apoſtol. 6. & item Canone 81. & 61. continetur? Epiſcopus (inquit) vel presbyter, vel diaconus, curas mundi nè ſuſcipiat: alioqui deponatur. Et clariùs adhuc in altero canone: Dicimus (inquit) non oportere Epiſcopum, aut presbyterum demittere ſe ad populares adminiſtrationes, ſed potiùs vſibus & neceſsitatibus Eccleſiaſticis tempus accommodare. Aut igitnr pareat, vt non hoc faciat, aut deponatur. Nemo enim poteſt duobus dominis ſeruire, ſicut Dominus præcepit. Eruditi ergò & probi, quos idem Origenes vocat λωατοῦς λόγῳ καὶ βίῳ, qui, vt idẽ ait, ad regendas eccleſias accerſebantur, & ſæpè inuiti trahebantur, abſtine-

Can. 49. & 50. citati à beato Baſilio, & 17.

Sidonius Can non. 17. citat.

Can. Apoſt. 81. 61. citati ab Origene.

bant se à rebus publicis tractandis, quia hoc Ecclesiastica traditio Apostolico canone sancita, præcipiebat. Et qui nondùm erant facti clerici, item abstinebant, nè eiusmodi administratio publicè prohibita, impedimento esset, nè clerici fierent secundùm canonem 61. qui iubet, vt si quis fornicationis, aut adulterij, aut alicuius prohibitæ actionis conuictus fuerit, nè fiat clericus. Inter prohibitas actiones est omnis publici muneris administratio, quousquè expleta sit & relicta, vt militia, aduocatio publica, & magistratus. Rursùs idem Origenes libro 3. contra Celsum, sententiam citat duorum aliorum canonum. Sic enim ait de disciplina, quæ tunc in ecclesia secundùm canones Apostolorum erat, & quæ nunc est: Quos, tanquàm à mortuis excitatos, existimant, si idoneam vitæ mutationem ostendant, idq; longiore tempore, quàm ij, qui primùm accedunt ad fidem, aliquandò postea admittunt, οὐ καταλείγοντες δὲ εἰς ἀρχὴν ἢ προστασίαν τῆς λεγομένης ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ. id est, non tamen vt ecclesijs præsint eos eligunt, qui postquàm ad fidem accesserunt, lapsi sunt. Hactenùs Origenes. Primum caput ad sententiam canonis 51. pertinet, qui Episcopis & presbyteris iubet omninò recipere eos, qui à peccato reuertuntur pœnitentes. Secundum caput pertinet ad sententiã can. 80. qui iubet, vt qui ex ethnico fit Christianus, aut Christianus ex turpi vita ad honestã redit, nè statìm Episcopus fiat, priusquàm documentum vitæ suæ præbeat.

Can. Apostol. 69. citatus ab Eusebio Alexand. Hier. Anastasio Antiocheno, Epiphanio.

Prætereà cùm Clemens Romanus in libro 5. de martyribus c. 14. traditionem S. Apostolorum de ieiunãdo Quadragesimam scribit, & eandẽ traditionem S. Anastasius Antiochenus citat in libro, quem vocat ὁδηγόν. & Eusebius Alexandrinus ante mille trecentos annos & ampliùs, de quo Anterus Pontifex in epistola sua ad Episcopos prouinciarum Bæticæ & Toletanæ meminit, in homilia prima de ieiunio, vna ex 16. quæ extant, ὁ τῆς τεσσαρακοστῆς (inquìt) κανὼν τοῖς πᾶσιν ἐπίκειται, id est, canon Quadragesimæ omnibus impositus est ad ieiunandum. & S. Hieronymus in epist. ad Marcellam aduersùs Montanum, cùm Quadragesimam ait nos secundùm traditionem Apostolorum ieiunare. item cùm traditionem Apostolicam de ieiunio 4. & 6. feriæ idem Clemens, & Petrus Alexandrinus martyr, in canone suo 15. ac S. Epiphanius in charactere ecclesiæ sui temporis, quem describit, & idem S. Anastasius Antiochenus Patriarcha in eodem ὁδηγῷ citant, an non tribuunt hi omnes testimonium canoni Apostolorum 69. qui eadem iubet? an horum testimonium, vt aliorum testimonium nũc omittam, non facit fidem, esse illum, quem nunc habemus, canonem Apostolorum? Est autem hîc rursùs obseruandũ, quod suprà iterùm admonuimus de duplici genere ieiunij, perfecti, & imperfecti siue inchoati, quod Ioannes Damascenus, vt iam dixi, in libello de ieiunijs ad Cometam, notauit, quod in abstinendo solùm à carnis esu cernitur: id quod in omni 6. feria ab initio vbiquè per totum annum seruatur: & de simili ieiunio 4. feriæ, quod non est in commune traditum, sed ecclesijs Orientis, quibus receptũ est

Ieiunium aliud perfectũ, aliud imperfectum.

est ex præcepto: pro quo in ecclesijs Occidentis simile ieiunium abstinendi necessariò ab esu carnis in sabbato seruatur. ità enim visum est à principio, vt nos sepulturam Domini ieiunio sabbati, illi initium passionis ieiunio quartæ feriæ pro peccatis nostris honoraremus. Ex qua distinctione nõ dissensio, sed mutua gratulatio, & decorus in ecclesia Dei cultus existeret. Illud prętereà aduertendum est, nè quis à me has distinctiones excogitatas putet, notâsse Synodum Gangrensem ieiunia in commune tradita canone 19. Ex quo intelligere licet, esse alia ieiunia, non in commune cunctis tradita, vt 4. ferię & sabbati. loquor de ieiunio, quo solùm abstinetur ab esu carnis. Sanctus quoquè Epiphanius in charactere ecclesiæ traditiones ex præcepto susceptas, ab alijs κατὰ ἀποδοχὴν προαιρέσεως, id est, ab alijs ex voluntate susceptis distinxit. Vt in ecclesia nostra ieiunium 6. feriæ & sabbati perfectum, ex voluntate est: imperfectum verò, id est, in sola abstinentia ab esu carnis, ex præcepto susceptum: sicut in ecclesia Orientis ieiunium imperfectum 4. feriæ, & 6. ex præcepto est: perfectum verò, ex volũtate. Vndè idem Eusebius Alexandrinus, de quo pauloantè memini, in eadem homilia de ieiunio cũ ait, non licere ieiunium Quadragesimę ad aduentum amici soluere, licere tamẽ ieiunium 4. & 6. feriæ, de ieiunio perfecto loquitur. hoc enim ex volũtate, vt dixi, in illis ecclesijs susceptum est: Sicut ieiunare sex diebus ante pascha, nihil edendo præter panem, salem & aquam, traditio Apostolica fuit, ex v. libro Clementis κατὰ ἀποδοχὴν προαιρέσεως, id est, ex voluntate susceptа. Redeo ad testes canonum Apostolorum. Cyrillus Alexandrinus in 10. homilia ἑορταστικῇ, id est, paschali, ex 30. quas scripsit, & adhuc habemus Græcè, celebrationem paschæ, vt nunc celebrat ecclesia, secundùm traditiõem Apostolicam fieri dicit, quo testimonio fidem facit, Apostolorum esse canonem 7. qui iubet deponi presbyterum, aut diaconum, qui pascha ante æquinoctiũ cum Iudæis agitauerit, quia scilicet ad hos pertinebat docere populum, vt ritè secundùm Apostolicam traditionem celebraret. In Laicos verò non sic celebrantes, nihil supplicij statuit œconomicè, id est, dispensatoriè. Hoc enim primùm fecit, vt antè dixi, Synodus Nicena, quæ laicos non sic celebrantes excommunicauit, vt perspici potest ex primo canone Synodi Antiochenæ, quæ canonem concilij Niceni renouauit. Rursùs S. Epiphanius tomo primo lib. 3. disputans cõtra Audianos, grauissimum & locupletissimũ testimonium canonibus Apostolorum dedit. Ait enim, loquens de constitutionibus Apostolorum, ferri in eis πᾶσαν κανονικὴν τάξιν, id est, omnem ordinem canonicum. hoc dixit propter canones ecclesiasticos sanctorũ Apostolorum, qui sunt in lib. 8. quibus omnis ecclesiastica constitutio, & compositio, atq; ordo continetur. Deindè subiungit, nihil in eis esse deprauatũ, aut deuium à fide & confessione, nec ab ecclesiastica gubernatione & canone. Rursùs idem S. Epiphanius lib. 2. tom. 1. disputans contra hæresim Montani, canonem Apostolorum 17. citat, cùm ait, honorare Deum monogamiã sicut sancti Apostoli ecclesiasticum canonem sacerdotij ordinatè & sanctè

Ieiunia alia in commune tradita, alia non in cõmune tradita.

Traditiones Apostolicæ aliæ ex præcepto susceptæ, aliæ ex volũtate.

Can. Apost. 7. citatus à beato Cyrillo.

Sãcti Epiphanij testimonium locupletissimum de canonibus Apostolorum.

constituerũt: tametsi charismata sacerdotij virginitate & abstinentia à monogamia, præcipuè Deus ornârit. Item Ioannes Damascenus, qui fuit sub Leone Isaurico Iconomacho ante annos octingentos in lib. 4. de fide orthodoxa, post enumeratos libros canonicos scripturæ sacræ, posuit canones Apostolorum per Clementem. Quanta verò sit Damasceni authoritas, nemo est qui nesciat, præter Magd. qui se omnibus ecclesię sanctę antiquis doctoribus anteponunt, vt qui sint in oculis suis omnium seculorum sapientissimi. Prætereà Tarasius Patriarcha Constinopolitanus in epist. ad Adrianum Pontificem Rom. canonem Apostolorum 29. citat, & recitat de eo, qui pecunia factus est Episcopus, aut presbyter, aut diaconus. Adhæc, canonem 64. de non ieiunando Sabbato & Dominico, Apostolorum esse, testimonio est, non solùm beatus martyr Ignatius in epist. ad Philipp. & Clemens Romanus in 5. lib. & 7. de Apostolorum constitutionibus, vt suprà ostendi, cũ causam & rationem ieiunandi sabbato explicarem, sed etiam beatus Augustinus in epistola, quam ad Casulanum scripsit contra Vrbicum ecclesias Orientis accusantem, quæ sabbato non ieiunant, non quidem Iudaicè, sed alia ratione, & quidem pia, quas Tertullianus quoquè in apologetico c. 16. defendit his verbis: Aequè (inquit) si diem solis (sic vocat Dominicum) lætitiæ indulgemus, alia longè ratione, quàm religione solis. Deindè subiungit, de non ieiunantibus per Orientẽ die sabbati: Secundo loco ab ijs sumus, qui diem Saturni ocio & victui decernunt, exorbitãtes & ipsi à Iudaico more, quem ignorant. Hactenùs ille. Sed dicet aliquis, ergò in crimine est ecclesia Romana, quæ hanc traditionem Apostolorum non recepit? minimè. Nõ enim hanc consuetudinem non ieiunandi sabbato, in commune cunctis fidelibus tradiderunt, sed ecclesijs Orientis non solùm propter Simonianos indè ortos, qui mundum, à cuius creatione sabbato Deus requieuit, opus eius esse negabant, sed quòd iam per spiritum prænoscerent, futuros quoquè esse in illis locis hæreticos alios, Manichæos, Eustathianos, Marcionistas, Lampetianos, & Messalianos, qui in Paphlagonia apparuerunt. Hos enim scribit S. Anastasius Antiochenus Patriarcha, solitos secũdùm dogma suum sabbato & Dominico die ieiunare διὰ νομιζομένην ἄσκησιν, quod Synodus Gangrensis can. 17. prohibet, id est, propter falsam & simulatam exercitationem: ieiunabant enim simulatè his diebus in contumeliam resurrectionis, cui à vespera sabbati, vt ait magnus Leo in epist. 81. c. 1. initium constat adscribi: vndè in honorem resurrectionis, quam à vespera sabbati ecclesiæ Orientis celebrare incipiunt, cœperunt à principio non ieiunare sabbato. Sic enim beatus Ignatius, & Ioannes Damascenus, vt anteà admonui, intelexisse videntur. Verius hoc, quàm quod Theorianus cognomento Philosophus, Græcus author, in epistola ad sacerdotes de ieiunio sabbati scripsit, non ieiunare Græcos sabbato, quia eo die animæ iustorum statim post descensum Domini ad inferos, liberatæ fuissent, (siquidem vespera feriæ 6. ad noctem, & nox ipsa, quæ vesperam ipsam secuta est, ad posterum diem sabbati

Ioan. Damasceni testimoniũ de canonibus Apost.

Can. Apost. 29. à Tarasio Patriarcha Const. citatus.

Beati Augustini testimoniũ de canone Apost. 64.

Quarè traditus à S. Apostolis ecclesijs Orientis canõ de nõ ieiunãdo sabbato, & Dominico.

bati pertinebat) at ecclesia, licèt ità esset, vt hic author vult, non nisi vnam resurrectionem festiuè ac religiosè celebrat, eius scilicet, qui est primogenitus mortuorum, & primitiæ dormientium Christus Deus noster. Illud verò melius, quod hic author in eadem epist. de varia consuetudine ecclesiarũ Orientis & Occidẽtis in ieiunio, aut non ieiunio sabbati, & in azymis, aut fermentato, & alijs huiusmodi ait, dicã verbis eius οὐδὲν γὰρ ὄυτε ἡ τῶν λατινῶν ἐκκλησιαστικὴ συνήθεια, ὄυτε ἡ ἡμετέρα ἔξω τοῦ σκοπου̃ ἢ τοῦ πρέποντος εἴληφεν ἢ κρατεῖ, ἀλλὰ θειοτέρου ἔχονται σκοπου̃ καὶ νοήματος, τοῖς οὖν ἐχέφροσι πάντα ὀρθὰ, τοῖς δὲ μὴ τοιούτοις σκάνδαλον τε καὶ πρόσκομμα Neque Latinorum, inquit, ecclesiastica consuetudo, neq; nostra, id est, Græcorum, quicquam, quod honesto fine aut decentia careat, accepit, aut tenet. quin potiùs vtriusq; consuetudinis diuinum propositum, & mens est. Prudentibus ergò rectè omnia, contrà verò imprudentibus omnia sunt periculo & ruinæ. Rectè quidem ille hoc, nisi paulopòst à se dissentiret, cùm canonem 56. Synodi 6. in Trullo, qui consuetudinem Ecclesiæ Romanæ ieiunandi sabbato temerè improbat, & nõ ieiunare iubet, à Vigilio Pontifice Romano approbatum ac confirmatum esse dicit, quod non modò falsum est, sed neq; fieri potuit, siquidem non solùm post Vigilium, sed 24. annis post 6. Synodum, quæ Agathone Pontifice contra Monothelitas habita est, canones illos, qui 6. Synodi esse feruntur, editos esse constat. Vt Anastasius cognomẽto Bibliothecarius, & ante eũ Theophanes Episcopus Niceę, apertè docent: id quod tempus indictionis quartæ, in tertio canone notatum, satis ità esse conuincit. Sed de canonibus istis in libro de actis sextæ & septimæ Synodi iampridèm, quid habendum esset, scripsimus. Vt autem redeam ad ieiunium diei Dominici, & ad Synodum Gangrensem, illud etiam obseruãdum est, cùm prohibet ieiunare die Dominico propter simulatam exercitationem, satis significauit & admonuit, licere quidem propter veram, id est, causa abstinẽtiæ religiosæ & sanctæ. Possem prætereà eos omnes producere testes Canonum Apostolorum, qui apud Græcos Nomocanones scripserunt, id est, qui leges canonicas in certos titulos, quos vocant, distribuerunt, Cõstantinum cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν tempore Iustiniani, Photium Constantinopolitanum, Constantinum Harmenopolum, Matthæum monachum, Zonarã, Theodorum Balsamonem: & qui apud nos idem fecerunt, id est, qui cõcordantias decretorum, quas vocant, composuerunt & elaborârunt, Anselmũ Lucensem, Deusdedit, Iuonem, Burcardum, Gregorium cognomento Polycarpum, Gratianum. Ex quibus quia cæteri fortassè notiores sunt, de Latinis loquor, quid Deusdedit Cardinalis tituli Apostolorum, vir suæ ętatis doctissimus, de Apostolorum canonibus senserit, non dissimulabo. is ergò ante annos prope quingentos tempore Vrbani 2. qui Victori 3. successit, sic scripsit in libro, quem de eo composuit, quòd ad regem vel Imperatorẽ nõ pertineret potestates ecclesiasticas constituere: nec electionẽ summi pontificis

Oẽs Græci authores nomocanonum, & latini authores cõcordantiarũ canonicarũ testimoniũ tribuunt canonibus Apost.

Can. Apostol. 30. citatus ante annos 500. à Deodedit cardinali.

ficis confirmare. postquàm enim canonem Apostolorum 30. citauit, Si quis Episcopus potestatibus secularibus vsus, ecclesiã per ipsas obtinuit, deponatur, subiungit: Si quis huius Apostolici canonis authoritatem authenticã non esse contendat, primæ vniuersalis Synodi Nicenæ & Antiochenæ, quibus authentica esse docetur, euersor esse docetur, ac per hoc hæreticus esse iudicabitur. Deindè subiungit: Nam & Calixtus, & Gregorius, & alij pontifices suas constitutiones eorundem canonum Apostolicorũ authoritate firmauerunt. Stephanus verò 4. & Ioannes 8. vt ait Anastasius in prologo Synodi 7. in plenissimæ authoritatis robore recipere consueuerunt. Et paulò pòst: Hanc itaq; quam prædixi, consuetudinem ab Apostolis traditã (quam priùs canonem Apostolorũ vocauit, vocat nunc cõsuetudinem ab Apostolis traditam) nullatenùs violare præsumpserunt Christianissimi Imperatores, Constantinus, Constans, Valentinianus, Theodosius, Archadius, Honorius, Carolus, Ludouicus, & his imperio & religione cõsimiles, qui vel à se, vel ab alijs ædificatas ecclesias amplissimis donis ditauêre: & in clero, & in rebus ecclesiasticis nullũ iudiciũ vel dominium vindicauêre: Immò quidam eorũ legibus hoc cauerunt. At contrà Zenon & Anastasius Imperatores Eutychianistæ leguntur priùs sanctam ecclesiam sibi subdidisse, ità vt Catholicos Episcopos in exilium relegarent, alios subrogarent, & quæ sequũtur. Hactenùs Deus dedit. Quæ eo libentiùs recitaui, quo magis Magd. & cęteri Luterani intelligant, contra scripturæ sanctæ authoritatem, & cõtra canonicam consuetudinem ecclesiæ, à sanctis Apostolis traditã, quam pij Imperatores nunq; violare ausi sunt, ecclesias suis ministris & superintendẽtibus à potestatibus secularibus tribui & assignari, vt nupèr duobus libris, de hierarchicis ordinationibus inscriptis, copiosè docui. Illud itẽ Photij Constantinopolitani Patriarchæ de canonibus Apostolorum testimonium, quod in volumine de libris à se lectis compositio, quod Bibliothecam appellauit, scriptum reliquit, non prætermittam, quin recitem verbis eius: ἀνεγνώθι κλήμεντος τοῦ ῥώμης τεύχη δύο, ὧν τὸ μὲν γράφεται διαταγαὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ κλήμεντος, ἐν ᾧ καὶ οἱ τῶν συνοδικῶν κανόνων τῷ ἀθρόισματι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνες ἐπιγραφόμενοι περιέχονται. interpretemur Latinè, Legi (inquit) Clementis Romani volumina duo, quorum alterum de constitutionibus Apostolorum inscribitur, in quo canones Apostolorum continẽtur, qui collectioni canonum Synodicorum asscribũtur. Admonuit ergò hoc testimonio eruditissimus, & incredibili lectione author Photius, esse canones Apostolorum, quanuis frequenter inter Synodicos collocati, & asscripti reperiantur. Vt in Antiochena Synodo cernere licet, cuius Synodi canones omnes, sunt Apostolorum canones. Quod quidẽ nec ipsa Synodus dissimulauit, vt nos suprà suo loco singulatim docuimus. Falluntur itaq; opinione, si qui non putant Apostolorum canones esse, quos numero canonũ Synodicorum sæpè asscriptos reperiunt. Quod author sapientissimus admonen-

Quõ potestas secularis ministris Luteranorũ ecclesias tribuit.

Photij Const. de canonibus Apost. testimonium clarissimum.

Prudens animaduersio Photij de canonib. Apost.

monendum esse, rectè iudicauit. Prætereà Bonifacius Apostolus Germanię vestræ, Magdeburgẽses, ante annos octingentos canonem Apostolorum 34. in epistola ad Gudbertũ Anglum citauit. sic enim ait: Decæterò, frater charissime, quia nobis æqualis labor & maius periculum imminet, quàm cæteris sacerdotibus, quia canones antiqui præcipiũt, vt omnes sciant, Metropolitanum solicitudinem totius prouinciæ gerere &c. Hunc saltem domesticum testem dicere Magdeburgenses nõ audebant, sed testem nostrum de domo eorum prodeuntem, & eos conuincentem. Sin verò hîc cauillentur, vocâsse Bonifacium antiquos canones alicuius Synodi antiquæ, redarguet eos Synodus Antiochena, quæ cùm sit antiqua, annis 5. post Nicenam habita, renouans hunc canonem Apostolorum in canone 9. Secundùm (inquit) priscum patrum nostrorum Canonem. constat autem, hunc canonem non esse inter canones Synodi Ancyranæ, neq; Neocæsareensis, quæ duæ Synodi non multis annis Nicenam anteceſſerunt, &c. Deindè diuinus Dionysius Areopagita canonibus sanctorum Apostolorum locupletissimum & antiquissimum testimonium perhibuit in epistola ad Demophilũ. Citat enim in ea non obscurè canonem Apostolorum 52. cùm sacerdotem illum, quem Demophilus ex ecclesia eiecerat, quia pœnitentem quendam absoluerat, multis exemplis scripturæ sanctæ grauissimè defendit: & Demophilũ monachum accusat, quòd cùm infra sacerdotes, immò infra diaconos esset, sacerdotem tamen iudicare ausus esset, quod minimè ei licuisset, quanuis aliquid illum in canones egisse sciret. Etsi enim (inquit) ἀκοσμία καὶ ἀταξία τῶν θεσπεσίων ἐστὶ καὶ ὅρων καὶ θεσμῶν ἐκβασις, id est, & si enim canones & traditiones violare, nihil aliud sit, q̃ honestatem siue decorũ & ordinem rerũ diuinarũ tollere, non tamen, inquit, rationi consentaneũ est, vt ordo peruertatur: id est, vt qui nõ debet, neq; potest, corrigat: cùm scriptũ sit in Deuteron. quod idẽ Dionysius in eadẽ epistola citat, Quod iustũ est, iustè exequere. Quo loco, vt hoc quoq; obitèr obseruemus, nemo sit, si vim & vsum horũ verborũ ὅρων & θεσμῶν nõ ignoret, q neget aut dubitet, significatos esse hîc canones Apostolorum. Ex quo loco Dionysij intelligere quoquè licet, cùm Paulus dixit in epistola priore ad Corinth. Omnia honestè & secundùm ordinem fiãt in vobis, præsertim si quis proximè superiora cõferat, custodiam canonum Apostolorum commendâsse. His enim custodiendis honestas & ordo sanctę in domo Dei conuersationis continetur: id quod satis per se ipsa ratio sic esse intelligendum, conuincit. Quomodò enim omnia honestè & secundùm ordinem fieri in ecclesia præciperet, si nullæ ecclesiasticæ regulæ honestatis & ordinis seruandi, traditę fuissent? Vndè canones Apostolorum sic in vetustis exemplaribus inscriptos reperi, περὶ εὐταξίας κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων, id est, De bono ordine canones sanctorum Apostolorum. Idem ergò Dionysius, qui de canonicis traditionibus generatim meminerat, quas ὅρους & θεσμοὺς vocauit, quibus verbis frequentissimè posteà sanctæ Synodi & sancti patres vsi sunt, paulopòst: Et tu, inquit, h[illegible]o (Demophilũ dicit)

Cano. Apost. 34. citatus à Bonifacio Apostolo Germaniæ.

Testimonium Dionysij de canonibus Apost.

Deut. 16.

audax es contra mitem & bonum Deum, & contra legem eius in ecclesiastica hierarchia positam: canonem dicit à sanctis Apostolis sine scripto traditum, quem vocat θεσμοθεσίαν ἱεραρχικὴν, qui ait, Si quis episcopus aut presbyter reuertentem à peccato non recipit, sed potiùs abijcit, deponatur. Tristitia enim afficit Christum, qui dixit gaudium esse super vno peccatore pœnitentiam agente. Quod idem quoq; Dionysius in eadem epistola cõtra Demophilum istum citauit. Cõtra hanc ergò legem, siue canonem Apostolorum commiserat Demophilus iubentem episcopis & presbyteris, vt ad exemplum Domini mitis & benigni, recipiant pœnitentem, & non abijciant. At Demophilus impiè & crudeliter contra exemplum Christi, & cõtra sanctorum Apostolorum ecclesiasticum canonem, voluërat non recipi pœnitentem à presbytero, sed abijci. Si quis verò huic nostræ sententiæ & interpretationi assentiri fortasse noluerit, sed potiùs cõtradicere, respõdeat mihi, quos ὅρους & θεσμοὺς dicat hîc Dionysius? & in quâ legem traditam ecclesiasticæ hierarchiæ, contra Dei benignitatem & mansuetudinẽ peccauit Demophilus, cùm voluit, vt non reciperetur à presbytero reuersus à peccato?

Luc. 15.

Testimonium B. Petri de Canon. Apost. in ordinatiõe Clementis.

Sanctionem enim, vt dixi, legum ecclesiasticarum, quas Apostoli Canones Apostolicos vocârunt, θεσμοθεσίαν ἱεραρχικὴν Dionysius appellauit. Deniquè, vt omnium os in canones ecclesiasticos Apostolorũ obstruatur, beatus Petrus in sermone doctrinæ suę ad populum in ordinatiõe Clementis, cuius sermoni sanctus Anacletus & sanctus Alexander, vt alios nũc taceam, testimonium in epistolis suis tribuunt, sic de beato Clemẽte locutus est: Quocircà (inquit) trado ei potestatem mihi à Domino traditam ligandi & soluendi, vt cuicunq; manus imposuerit, in terra, sic enim est Græcè, ratum sit in cælis. ligabit enim (inquit) quem ligari oporteat: & soluet, quem solui: ὡς τὸν τῆς ἐκκλησίας εἰδότα κανόνα, id est, vt qui canones ecclesiæ nouerit, canõem enim dixit pro canonibus, vt militem dicimus pro militibus: & scriptura, Fons (inquit) assendebat de terra, pro fontibus. Erãt igitur regulæ ecclesiasticæ à sanctis Apostolis traditæ, quas canones ecclesiæ vocârunt: vt posteà sancti patres eorum successores, & sanctæ Synodi frequenter vocare consueuerũt. Quarè cùm sic vocet beatus Petrus, quis erit iam, qui cùm legerit antiquas regulas ecclesiæ, siue canones priscos ecclesiasticos in Synodis, aut Epistolis veterum pontificum, aut in scriptis aliorum sanctorum patrum citatos, nõ Apostolorum canões citatos existimet, præsertim si eos in numero 85. quos habemus, legat? Quæso istos, qui contradicunt, dicant nobis, quos canones ecclesiæ nouerat Clemens ad ligandum, quos ligare oporteret: aut ad soluendum, quos soluere, nisi eos, qui à sanctis Apostolis traditi sunt: qui sint excommunicandi, & qui non: qui sint ad pœnitentiam recipiẽdi, & qui nõ? Dominus enim dixit: Quæcunq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunq; solueritis super terram, erũt soluta & in cælo. At verò quæ oporteat ligare & quæ soluere, vt eorum alligatio vel solutio rata sit in cælo, ecclesiasticis regulis siue canõibus ecclesiæ traditis, ad hoc sciendũ,

Canões Apostolorum scire oportet, ad sciendũ quos oporteat ligare, & quos soluere.

Matt. 18.

opùs

opùs est:& ad sciendum, quo modo peccatores pœnitentiam agere debeãt, & quomodò curari. Quod quidem Dominus sanctos docuit Apostolos, q canones Aphorismorum, vt periti medici, sicut à principe & authore medicinæ spiritualis didicerant, ecclesiæ Catholicæ ad vtilitatem omniũ tradiderunt. Vndè S. Irenæus lib. 3. cap. 5. Quod autem, inquit, Dominus venit medicus eorum, qui se malè habent, ipse testificatur, inquiens: Non est opùs sanis medicus, sed malè habentibus. Non véni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Deindè subiũgit, quomodò ergò, qui malè habẽt, confirmabuntur? & quomodò peccatores pœnitentiam agent, vtrùm perseuerantes in eisdem ipsis? an è contrario magnam commutationem & transgressionem prioris conuersationis accipientes, per quam ægritudinem nõ modicam, & multa peccata sibijpsis importauerunt? Ignorantia autem horum omnium, per agnitionem vacuatur: agnitionem verò faciebat Dominus discipulis suis. Hactenùs Irenæus. Dominus ergò, vt verus medicus, docuit discipulos, quo modo & qua methodo, & quibus canõibus atq; aphorismis, sic enim vocant Græci excommunicationes, varias ægritudines peccatorum in ecclesia per potestatem ligandi & soluendi curare deberent.

Testimonia veterum Pontificum Apostolicorum, sententias canonũ Apostolorum frequenter citantium, & quibus in locis, Anacleti, Alexandri, Eleutherij, Sixti, Marcelli, Eusebij, Iulij, collatis sentẽtijs citatis cum ipsis canonibus. *Cap.* 22.

IAm fortasse tot ac tanti testes canonum Apostolorum, non pontifices, fidem pontificibus apud Magdeburg. adstruent: desinentq; vocare eos domesticos testes. Quòd si adhuc in sententia sua peruersa pertinaciter permanere voluẽrint, nihilominùs tamen, vt ex omni parte sint inexcusabiles, quæ nos in epistolis veterum pontificum de regulis ecclesiasticis ex Apostolica traditione profectis obseruauimus, libenter hîc notabimus. Ergò S. Anacletus in epistola 1. aduersùs accusatores Episcoporũ, quos sacerdotes Domini vocauit, & beati Apostoli (inquit, sic enim est, vt iterùm admoneam, in exemplari vetustissimo Bibliothecæ Vaticanæ, & altero item perantiquo Bibliothecæ Florentinæ S. Marci.) ac prædecessor noster Clemens vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus, vnà cũ reliquis sanctis collegijs suis statuit, dicens: Accusandi & testificandi licentia denegetur illis, qui Christianę religionis & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam aut regulariter prohibita neglexerint: transgressores enim spontè legis suæ, eiusq; violatores, apostatæ nominantur. Hæc Anacletus, qbus verbis sententiam Canonis Apostolorum 75. citauit, quæ est, statuisse Apostolos, vt nõ admittatur testimonium hęretici contra Episcopum. Anacletus verò non verba canonis, sed sententiam citauit: nec enim necesse est, cùm ait, dicens, vt verba recitet, sed potiùs sententiam. Interpretatus itaq; est S. Anacletus,

Sentẽtia Canonis Apost. 85. citata à S. Anacleto, & S. Alexãdro.

Quõ Anacletus verbũ hæretici, quod est in canone Apost. interpretatus sit.

vocari in canone hæreticum omnẽ apostatam sponte sua, id est, sua electione & proposito, (hoc enim significat hæresis) à fide vel à religione, quam vocat sui propositi normam, vel à pietate vitæ Christianæ. Coniunxit autem cum Apostolis Clementẽ & collegas eius, dicens: Beati Apostoli, & Clemẽs cum collegis suis, statuerunt: quia traditionẽ hanc Apostolorum, cum reliquis eorũ traditionibus cononicis, Clemens scripsit, & cũ suis collegis Episcopis promulgauit, ac confirmauit. Eiusdem quoq; canonis sententiã citat Alexander pontifex & martyr in epist. 1. cùm loquens de eisdem, de quibus S. Anacletus: De quibus, inquit, à temporibus Apostolorũ, & infrà, ista tenemus atq; decreta habemus. Eorum accusandi Episcopos, aut testificãdi in eos vocem obstruimus, quos non humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus. Quo in loco quos Anacletus, interpretãs verbum hæretici, quod est in canone, dixerat apostatas à fide, vel à norma sui propositi, id est, à religione, vel sponte legis suæ transgressores, dixit Alexander vno verbo, mortuos actibus diuinis, sed non humanis: similiter atquè illud Pauli de vidua carnali dictum: Nam quæ in delicijs est, viuens mortua est. Citauit etiam in eodem loco idem Alexander canonem Apostolorum 31. qui sancitus est in eum, qui contempto Episcopo catholico, seorsùm congregat, & alterũ altare erigit: quem iubet, si presbyter est, deponi, tanquàm tyrannum, & affectantem pręesse, simul cum clericis, qui se ad eum adiungunt: & laicos excõmunicari. Nihil enim aliud est hoc, quàm persequi Episcopũ, & velle eum amouere iniustè contra Apostolicam authoritatem, sicut ait Alexander in hoc loco epistolę: Quod qui faciunt, (inquit) perpetua notantur infamia, & exilio digni iudicantur finitimo: quia enim solebant, qui in exilium mittebantur, in longinquum deportari, excommunicari, quod est quoddã exulare ab ecclesia & ciuitate Dei, scitè exilium finitimum vocauit. Non enim extra ciuitatem, in qua habitat, eijcitur, qui excommunicatur, sed extra ecclesiam. Quia verò Apostoli statuerunt, vt qui sic Episcopos persequuntur, excommunicentur, subiungit: De quibus à temporibus Apostolorũ, & infrà, ista tenemus atq; decreta habemus. Non enim ista decreta dixit solùm propter decretum, quod statim sequitur ex traditione etiam Apostolorũ, vt non sit testis contra Episcopum, qui sponte sua est transgressor legis, qui apostata vocatur, de quo iam dictum est: sed etiam propter decretum, quod priùs dixit de infamia & exilio finitimo, id est, excommunicatione iniqui persecutoris Episcoporum. Declarat adhuc magis, quod dico, paulopòst idem Alexander in eadem epist. confirmans enim hoc ipsum decretũ, id est, sententiam canonis Apostolorum 31. ait: Sicut à beatis Apostolis, & à reliquis sanctis patribus, & successoribus eorum accepimus, statuẽtes decernimus, omnes qui sanctos patres persequuntur, aut amouere, vel dilacerare manifestè nituntur, infames esse, & alienos à liminibus ecclesiæ vsq; ad satisfactionem fieri. Quod priùs, de eisdem loquẽs dixerat, iudicare eos dignos exilio finitimo: dicit nunc, decerni alienos fieri à liminibus ecclesię vsq; ad satis-

Qui sint & dicantur apostatæ.

1. Tim. 5.

Sententia canonis Apost. 31. ab Alexãdro & Anacleto citata.

Excommunicatio, exilium finitimum dicta.

satisfactionem. In quo satìs significauit, si clerici propter hoc crimen deponantur, sicut canon præcipit, & depositi non satisfecerint, excommunicandos insuper esse. Satìs itaque visum est pontifici, sententiam canonis Apostolici citanti, de supplicio maiore canonis meminisse, id est, de excommunicatione, quæ Græcè dicitur ἀφορισμός, quod verbum propriè significat separationem à certis terminis. Rursùs idem S. Anacletus in epist. 2. citat sententiam eiusdem canonis 31. quam Alexander citauit. Hæc (inquit) & alia considerantes Apostoli statuerunt, nè facilè commouerentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei ecclesiæ, quæ Apostoli & successores eorum non immeritò dicuntur. Sed si quis aduersùs eos, vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, priùs ad eos recurrat charitatis studio: vt familiari colloquio ea sanent, quæ sanãda sunt: & charitatiuè emendent, quæ iustè emendanda cognouerint. Deindè subiungit: si autem aliqui eos, priusquàm hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumpserint, excommunicentur: & minimè absoluantur, antequàm per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam. Hactenùs S. Anacletus. Videamus nunc, quemadmodùm hæc sententia in canone Apostolorum contineatur: Si quis presbyter (inquit) contempto suo Episcopo, seorsùm cõgreget, & alterum altare erigat, cùm nihil habuerit, de quo in causa pietatis & iustitiæ Episcopum condemnet, deponatur tanquàm affectator principatûs: est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, qui ei adhærent: Laici verò excommunicentur. Hæc autem fiant post vnam, & secundam, ac tertiam Episcopi admonitionem. Hactenùs canon. Interpretatus itaque est Anacletus, si sententiam canonis Apostolorum, quam citat, cum hoc canone conferamus, tunc contemni Episcopum ab eo, qui aliquid aduersùs eundem Episcopum se habere dicit, & putat, cùm non priùs eum conuenit charitatis studio, vt charitatiuè emendet, quæ iustè emendanda esse cognouit: quod quidem nisi priùs faciat, non potest dici, quòd habeat aliquid, de quo Episcopum in causa pietatis & iustitiæ condemnet. Quòd verò non admoneri priùs Episcopum, & seorsùm corrigi studio charitatis, contemni sit, sicut S. Anacletus interpretatus est, ex Euangelio Matthæi intelligere licet. Videte enim, inquit Dominus, nè contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in cælis est. Vt autem intelligeremus, loqui eum de peccatoribus, qui in Christum alioquì credunt, qui tunc contẽnuntur, cùm eorum correctio negligitur, subiungit: Venit enim filius hominis saluare quod perierat. Et adiungit parabolam de eo, qui relictis nonagintanouem ouibus in montibus, vadit quærere eam, quæ errauit. Et, si contigerit (inquit) vt inueniat eam, amen dico vobis, quia gaudet super eam magìs, quàm super nonagintanouem, quæ non errauerunt. Sic non est voluntas ante patrem vestrum, vt pereat vnus de pusillis istis. Deindè, vt doceret nos, quomodò isti, qui errârunt, essent, instàr illius ouis amissæ, quæ-

Demõstratio, quo modo sententia canonis 31. Apostol. ab Anacleto & Alex. citata, in canone ipso Apost. contineatur.

Matth. 18.

rendi,nè tanquàm pusilli & paruæ æstimationis,quia peccârunt,contẽnerentur: subiungit continuò, Si autem peccauerit in te frater tuus,vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Hoc ergò est studiũ charitatis,quod S.Anacletus dicit : & hoc non præstare erga fratrem, qui in nos peccauit, contemnere eum est, sicut est in canone ad imitationem euangelij. Illud autem est hîc aduertendum,nè quis erret,malè hunc canonem Apostolorũ interpretando, ex eo quod canon ait, Si quis presbyter, contempto suo Episcopo,seorsùm congreget,& alterum altare erigat,cùm nihil habuerit, de quo in causa pietatis & iustitiæ eum condemnet: non continuò sequitur,vt,si habuerit, de quo Episcopum condemnet in causa pietatis & iustitiæ,liceat presbytero seorsùm congregare:absit.nè enim sic intelligi possit hic canon,alijs canonibus Apostolorum cautum est.Non enim licet presbyteris aut diaconis, sicut est in canone 39. quicquam prẽter sententiam Episcopi agere in Ecclesia: siquidem Episcopo est populus commissus,qui rationem animarum redditurus est Domino. Igitur quandiù est Episcopus, non potest presbyter eius seorsùm congregare. Et si iustè accusatur iuxta canonem Apostolorum 74. vocandus est ab Episcopis,vt defendat causam suam. Quòd si dignus est Episcopus,vt moueatur,non nisi authoritate pontificis moueri potest iuxta canonem 34.qui iubet,vt Episcopi singularũ gentium agnoscant suũm primum:ergò debent in primis agnoscere eum,qui secundùm Euangelinm est primus omniũ,sicut sancti Apostoli Petrum agnoscebant primum. Quam formam successoribus suis,& reliquis omnibus Episcopis,sicut idẽ Anacletus ait,reliquerunt. Vt igitur beato Petro primùm data est potestas ligandi & soluendi,& per eum alijs,sic non,nisi per eum, potest Episcopus ea priuari. Prætereà paulopòst idem Anacletus primum canonem Apostolorum de ordinatione Episcoporum citat & interpretatur, cùm ait: Porrò quòd Episcopus non ab vno, sed à cunctis,consensu aut præsentia cõprouincialiũ,est ordinandus,& nullatenùs minùs quàm à tribus,cæteris cõsentientibus:idcircò,instituẽte Domino,fieri iubetur, nè aliquid contra fidẽ ecclesiæ vnius tyrãnica authoritas moliretur,& regula vel fides confunderetur credentium.Domini institutum vocauit canonem Apostolorum: in quo cùm iubetur,vt à duobus vel tribus ordinetur Episcopus,& hîc non minùs quàm à tribus,nè discrepantia esse videatur : intelligendum est in canone, ordinandum esse à duobus authoritate Metropolitani.hi enim sunt tres,prorsùs necessarij,de quibus dicit Anacletus cum canone consentiens, non minùs quàm à tribus. Rursùs idem Anacletus epist. 1. Qui autem, inquit, pecuniam vel res Ecclesiæ abstulerit,sacrilegium facit. Priuilegia enim ecclesiarum, vt sacerdotum, sancti Apostoli iussu saluatoris,intemerata & inuiolata æternis decreuerũt manere temporibus. Cùm dicit,decreuerunt,profectò canonem aliquem significat. decretum enim Ecclesiasticum,vocamus canonem. Hîc igitur citauit Anacletus sententiam duorum canonum Apostolorum 72. & 73. quorum

Can.1.Apost. citatus ab Anacleto, & explicatus.

Sententia can. nũ Apost. 72. & 73 citata ab eodẽ Anacleto.

quorum prior, Si quis(inquit)clericus aut laicus ab ecclesia auferat ceram aut oleum,excommunicetur: & ad id,quod abstulit, quintã amplius partem addat. Quis verò dubitet cum ratione, quin per ceram & oleum,pecuniam & res alias Ecclesiæ intelligi sancti Apostoli voluerint? Ceram autem & oleum nominârunt, quòd in illa rerum Ecclesiæ à principio tenuitate hæ essent præcipuæ res,quæ in templo seruabantur: vt quarum erat in templo assiduus vsus. Eo autem,quod canon addidit,Et quintam partem adijciet: admonuit,esse illa Deo sanctificata. Sumptum est enim hoc ex Leuitico,vbi sic scriptum est: Si peccauerit in ijs,quæ sunt sanctificata Domino,ipsum, quod intulit damni,restituet: & quintam partem ponet suprà: non quidem quòd quinta pars vetere ritu & more sit nunc addenda: non enim hoc significat: sed restituendum esse quod ablatum est, & amplius, si fieri potest. Alter canon est, qui proximè sequitur,id est 73. Vas aureum aut argenteum sanctificatum,aut velum, nemo ad propriũ vsum sibi vendicet: nefas enim est. & qui in eo palàm deprehensus fuerit,excommunicetur. Vas aut velum sanctificatum vocat,quod est ad vsum & ministerium Ecclesiæ deputatum. Hæc ergò sunt priuilegia Ecclesiarum,quæ hîc dicit S. Anacletus, scilicet vt res earum, vt vasa & vela,quæ ad vsum & ministerium ecclesiarum destinata sunt,habeantur & sint Domino sanctificata. Ex quo fiat, vt sacrilegium sit excommunicatione dignum,iuxta sententiam Apostolorum,eas res tollere: & vsum vasorum & velorum * eius sibi vendicare. Sic enim interpretanda esse priuilegia ista ecclesiarum,quæ sanctus Anacletus dicit,ratio ipsa & consequentia dictorum conuincit. Cur enim postquàm dixit,res ecclesiæ tollere sacrilegium esse: subiungit statim,Priuilegia enim ecclesiarum & sacerdotum, sancti Apostoli, iussu saluatoris, inuiolata esse decreuerunt,nisi quia hoc voluit Dominus,vt sicut ecclesiæ sunt Dei,ità res̃ earum sint Dei? Vndè Apostoli iussu eius,edito canone decreuerunt, sanctificatas esse Domino: & excommunicandos,qui eas tollerent: aut vsum vasorum,vel velorum ecclesiæ sibi vendicarent. Cùm ergò clarè dicat S. Anacletus, voluisse Apostolos, hæc esse ecclesiarũ priuilegia, scilicet,vt res earum essent Domino sanctificatæ,& hanc sententiam in canonibus Apostolorum reperiamus: satis contentiosus fuerit,qui negauerit,citâsse hîc Anacletum hos,quos dixi,canones,quia eos totidem verbis non legat. Item Iulius pontifex canonem Apostolorũ de rebus ecclesiæ ablatis,citat in epist. 2. postquã enim dixit,Cum suis rebus authoritate huius sanctæ sedis proprias reddidimus ecclesias: subiungit paulopòst, Est enim in antiquis decretum statutis,vt aliena qui inuadit,nõ exeat impunitus,sed cum multiplicatione restituat. De rebus ecclesiæ loquebatur, interpretatusq; est,canonem Apostolorum,qui iubet,ceram & oleum ecclesiæ ablata, restituere,& insupèr addere quintam partem. Etenim,quia hoc de quinta parte insupèr adijcienda sumptum erat ex Leuitico, interpretatus est Iulius,nihil aliud per hoc significari in canone Apostolorum,quem ille antiquum

Leuit. 5.

** f. ecclesiæ.*

Sententia canonis Apost. 72. citata à Iulio pont.

Leuit. 5.

quum ſtatutum vocat, quàm reſtituendũ eſſe id, quod ablatum eſt, & amplius. Hoc enim ſignificat, Cum multiplicatione. Rursùs idem Anacletus canonem Apoſtolorum 8. citat in epiſt. 1. loquens enim de diaconis, ſubdiaconis, & alijs miniſtris, quos iubet, vt ſecum habeat Epiſcopus in ſolennioribus diebus, cùm ſacrificat, ſubiungit: Peracta autem conſecratione, omnes communicẽt, qui noluerint eccleſiaſticis carere liminibus: ſic enim Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet Eccleſia. Itaque de miniſtris Eccleſiæ loquitur hîc Anacletus, vt Igmarus quoquè Rhemenſis Archiepiſcopus obſeruauit & intellexit. ſic enim ait: Sanctus Anacletus Papa & martyr, 8. capitulum eorundem Apoſtolorum ſtatuiſſe teſtatur, vt miniſtri altaris, facta oblatione, communicent. Hactenùs Igmarus. Canon verò Apoſtolorum hîc citatus à S. Anacleto, ſic ait: Si quis Epiſcopus aut presbyter, aut ex numero miniſtrantium, facta oblatione non communicauerit, cauſam dicat, vt ſi probabilis ſit, ignoſcatur: ſin verò non dicat, excommunicetur, vt qui noceat populo, & ſuſpicionem moueat in eum, qui obtulit. Satis etiam cum hac extrema parte canonis conuenit, quod idem S. Anacletus ſubiungit, quod magis adhuc declarat, locutum eſſe eum hîc de miniſtris Eccleſiæ, & de canone Apoſtolorum. Seruite (inquit propheta Dauid) in timore, & exultate ei cum tremore: adorate purè, nè fortè iraſcatur, & pereatis de via. Ille enim non perit de via, qui rectè graditur, & præcepta cuſtodit Maiorum. Doceri ergò omnes oportet, qui Domini ſacerdotio funguntur, vt cæteros inſtruant, & ſibi proficiant. Itaque non de laicis, ſed vt dixi, de miniſtris altaris, qui ſacrificanti adſtant, accipiendum eſt, quod S. Anacletus ait: Peracta autem conſecratione omnes communicent, qui noluerint eccleſiaſticis carere liminibus. Sic enim Canonem Apoſtolorum, quem citauit, interpretatus eſt. Prætereà Alexander cauens Epiſcopis aduersùs eos, qui iniuſtè eos vexant & perſequuntur, ſic ait in epiſt. 1. Similiter ſi huiuſmodi perſonis quædam ſcripturę quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint: vel, vt ſe liberare poſſent, quocunque ab eis conſcriptæ vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium aut nocumentum prouenire cenſemus: nec vllam eis infamiam, vel calumniam, aut à ſuis ſequeſtrationem bonis, vnquàm authore Deo, & ſanctis Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus, ſuſtinere permittimus. Confeſsio verò in talibus, non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet. Cùm hoc pontifex ſancire ſe dicat authoribus ſanctis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, neceſsè eſt in ſentẽtijs canonicis, quas nobis S. Apoſtoli reliquerunt, aliquam indicare, ex qua hæc Alexandri ſententia primùm manârit & ortum duxerit, quæ poſteà ab alijs Apoſtolorum ſucceſſoribus magis explicata & aucta fuerit. Eſt igitur canon Apoſtolorum 74. ex quo variæ regulæ eccleſiaſticæ, à ſucceſſoribus Apoſtolorum, & ſanctis pontificibus ductæ ſunt, qui iubet, vt Epiſcopus de aliquo crimine à fide dignis accuſatus, neceſſariò vocetur ab Epiſcopis: et ſi venerit (inquit) & confeſſus fuerit,

Can. Apoſt. 8. explicatus ab Igmaro Rhemenſi.

Quomodò intelligendum ſit, peracta conſecratione, omnes cõmunicent. Pſal. 2.

Sententia canonis Apoſt. 74. citata ab Alexandro.

rit,ipso conuicto p̄cena decernatur. Cùm ait,si confessus fuerit,ipso conuicto: satis declarat canon, confesionem per metum,fraudem,aut per vim, non esse confesionem,si desit ἔλεγχος,id est,probatio conuincens. Qui verò sponte sua,id est,sine metu,fraude,aut violentia confitetur,hic à seipso conuincitur. Confesio enim,scilicet conuincens reum,non compulsa,sed spontanea fieri debet,vt ait S. Alexander,qui hunc planè canonē Apostolorū & secutus,& interpretatus est. Itaq; quod additū est in canone, ἐλεγχόμενος αὐτοῦ,id est, ipso conuicto pœna decernatur,satis declarat,ad decernendum vlli ἐπιτιμίων, id est,pœnam canonicam infamiæ,aut alterius generis, non debere valere metum, aut fraudem, aut vim, si desit probatio criminis. Dicam ergò rursùs, quod paulò antè,cùm hic citet Apostolos authores pontifex Alexander, & secundùm eorum sententiam & authoritatem dicat se hoc decretum de chirographis ab Episcopis per vim extortis facere, & nos canonem habeamus inter apostolicos, quo vis & sententia huius decreti continetur,satis contentiosus fuerit,qui neget,ad hunc canonem retulisse Alexandrum, quod dixit,censere se sic, authore Deo & sanctis Apostolis. Addidit autem, & successoribus eorum: vt admoneret nos, quæ Apostoli sancti ecclesiæ tradiderunt, successores eorum accepisse & confirmâsse : & quæ per succesionem acceperant,eos item ecclesiæ tradidisse. Vndè beatus Clemens in extrema ferè parte libri 7. enumeratis Episcopis,quos S. Apostoli, dum viuerent, tanquàm successores ordinârunt, subiungit in persona Apostolorum: Hi sunt, quos parœcijs præfecimus: quorum doctrinæ semper memores, seruare nostros sermones,& Dominus sit vobiscum in infinita secula. Et beatus Irenæus loquens lib. 3. cap. 4. de traditione Apostolorum,& Clemētem secutus, Habemus (inquit) annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesijs, & successores eorum vsque ad nos. Rursùs idem Alexander citat in epist. 2. canonem Apostolorum 9. cùm ait: Est enim statutum olim, vt qui statum conturbat ecclesiæ,ab eius liminibus arceatur: neque cum fidelibus communicet,qui eorum bona auertit. Loquitur Alexander in eos, qui ministerium sacerdotis impediunt, quominùs legatione sua,qua ad DEVM pro populo fungitur, prodesse multis possit. Canon autem Apostolorum excommunicat omnes fideles ingredientes in ecclesiam,& audientes scripturas,sed posteà recedentes, nec assistentes orationi,neque communioni: hos,inquam,excommunicat tāquàm perturbationē ordinis facientes. Hi enim perturbatione ista ordinis,suspicionem inijciunt contra vtilitatē publicæ orationis, quæ ab ecclesia fit,& contra communionem sacram, quæ ibi celebratur, & nocent populo. Hi deniquè sunt,qui,vt ait S. Alexander, causam Dei impediunt,& statū cōturbant ecclesiæ. Rursùs,in prima epist. citat idem Alexander aliam sententiam Apostolorum canonis 31. Quòd aūt (inquit) ad alios iudices priùs non debeant,quàm ad se (sic enim est in vetusto exemplari Vaticano) sacerdotes,vel actores,id est, Episcopi accusa-

Sententia canonis Apost. 9. ab eodem Alexandro citati.

Locus epistolæ 2. Alexandri,emendatus ex vetusto exemplari Vaticano.

ri,ità à tempore Apoſtolorum & infrà, obſeruatum & definitum inuenimus : Si quis erga Epiſcopum vel actores eccleſiæ quamlibet querelam vel actionem iuſtè ſe habere crediderit, ipſe redemptoris ſui, cuius actio noſtra eſt inſtitutio, viarum non immemor, ſed ſectator egregius, &c. non priùs primates aut alios iudices adeat, quàm ipſos, à quibus ſe læſum exiſtimat, conueniat familiariter, non ſemèl, ſed ſæpiſsimè, vt ab eis aut ſuam iuſtitiam accipiat, aut iuſtam excuſationem. Si autem ſecùs egerit, ab ipſis & ab alijs communione priuetur, tanquàm Apoſtolorum, patrumq; aliorum contemptor. Eandem ſententiam citauit Anacletus, vt paulòantè notatum eſt. Illud autem obitèr admonendum eſt, nè quis corruptum eſſe putet hunc epiſtolæ locum, & legendum, Auctores aut rectores eccleſiæ, cùm potiùs legendum ſit actores eccleſiæ, quia ſic olim vocabant, quos nũc dicimus diſpenſatores eccleſiæ, qui ſunt Epiſcopi. οἰκονόμους enim Græcè, vt nunc interpretari ſolemus diſpenſatores, ſic olim interpretati ſunt actores. teſtis eſt interpretatio Latina antiquiſsima epiſtolæ ad Galatas, in qua verbum œconomi Græcum, ſic translatum eſt, cùm ait: Quanto tempore hęres paruulus eſt, ſub tutoribus & actoribus eſt. Et in vetuſtiſsima interpretatione Irenæi lib. 4. c. 44. in fine: Quis igitur (inquit) erit fidelis actor, bonus & prudens ? Græcè eſt οἰκόνομος. Epiſcopi ergò dicebantur actores Eccleſiæ, id eſt, diſpenſatores, & ſic etiam vocantur in epiſtola 3. Anacleti. Deindè Eleutherius pontifex: De accuſationibus ergò (inquit) clericorum, ſuper quibus conſulti ſumus, quia omnes eorum accuſationes difficile eſt, ad ſedem Apoſtolicam deferre, finitiua Epiſcoporum tantùm iudicia huc deferantur, vt huius ſanctæ ſedis authoritate finiantur, ſicut ab Apoſtolis eorumq; ſucceſſoribus multorum conſenſu Epiſcoporum iam definitum eſt. Sanè quidem definitum eſſe hoc 44. Canone Apoſtolorum, & ad eius canonis ſententiam, hæc Eleutherij pertinere, teſtis eſt epiſtola Anacleti 3. in qua canonem illum 34. eiſdem verbis citat, & interpretatur. ſic enim ait: Indè nanque & beati Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, vt Epiſcopi ſingularum ſcirent gentium, quis inter eos primus eſſet, quatenùs ad eum potior eorum ſolicitudo pertineret, indè (inquit) ſtatuerunt. vndè ? nempe ex eo quod ſequitur: Nam & inter beatos Apoſtolos quædam fuit diſcretio: & licèt omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino eſt conceſſum, & ipſi inter ſe idipſum voluêrunt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, qui & eandem formam ſuis ſucceſſoribus, & reliquis Epiſcopis tenendam tradiderunt. Hactenùs Anacletus. Si igitur hunc canonem tradiderunt S. Apoſtoli, in quo eandem formam, quam ipſi tenebant, iubent tenere ſucceſſoribus ſuis, id eſt, Metropolitanis, & reliquis Epiſcopis, qui ſunt quoquè ſucceſſores, licèt minores. diſtinxit enim hic S. Anacletus, vt iterùm & ſæpiùs dicam, ſucceſſores Apoſtolorum, ſcilicet maiores ab Epiſcopis, quod, nemo eſt, qui non videat: ſicut S. Dionyſius Areop. in Epiſt. ad Demophilum eodem modo diſtinxit. Ergò ſicut Epiſcopi cuiuſq; gentis debẽt agnoſcere

Cur Epiſcopi dicãtur actores.

Gal. 4. Luc. 12.

Can. Apoſt. 34. citatus ab Eleutherio.

Can. Apoſt. 34. citatus & explanatus ab Anacleto.

Quomodò diſtinguantur ſucceſſores Apoſt. ab Epiſcopis.

scere primũ gentis suæ, siue prouinciæ Episcopum, sic secundùm formam Apostolorum, ipsi primi singularum gentium successores Apostolorũ, debent agnoscere vnum primũ successorem beati Petri, sicut Apostoli agnoscebant vnum primum Petrum: nisi enim ità fieri deberet, non iam secũdùm formam, quam ipsi sancti Apostoli inter se tenebant à Christo institutam, hunc canonem tradidissent. Iubet ergò canon Apostolorum, vt singularum gentium Episcopi agnoscant suum primum, secundùm formam, quam Apostoli inter se tenebant. Iubet item simul in eodem canone, vt sine illius primi sententia, nihil maiorum causarum Episcopi conficiant. sic enim sancti patres interpretati sunt verbum πρωτοῦ, quod est in hoc canone, vt si dicamus exuperans. ex genere autem causarum maiorum ac difficiliorum siue exuperantium, sunt iudicia & causæ ac damnationes Episcoporum, qui sunt columnæ ecclesiæ. Quòd si causas Episcoporum Episcopi comprouinciales sine suo primo cognoscere non possunt, ergò nec ipsi primi successores Apostolorum, poterunt easdem causas maiores definire sine suo item primo, id est, sine eo, qui eis præest, qui est beati Petri successor: siquidem hanc formam S. Apostoli tenebant, vt omnia maiora ad Petrum, tanquàm ad caput referrent, cui data est, Deo authore, prima potestas ligandi atq; soluendi, & per eum ad alios Episcopos translata. Et paulopòst idem Anacletus magis adhuc, quod dicimus, declarans, si quæ verò (inquit) causæ difficiliores ortę fuerint, ad huius sanctæ Sedis apicem, quasi ad caput referte, vt Apostolico terminentur iudicio, quia sic Dominum velle, & ità constitutum esse, antè dictis testimonijs declaratur. Antè dicta autem testimonia sunt, vnum quidem illud, quod Petro dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, &c. cui à Domino concessum est, vt reliquis omnibus præesset Apostolis. Alterũ verò testimoniũ antè dictum, est canon, quem Apostoli statuerunt secundùm formã, quam ipsi inter se habebant, vt singularum gentium Episcopi suum primum scirent. Ergò, S. Anacleto interprete, ex sententia canonis Apostolorum 34. elicitur, definitionem causarum Episcoporum, ad pontificem Romanum referendam esse. Hanc S. Anacleti interpretationem secutus est Iulius pontifex in epist. ad Orientales. Sic enim ait de Ecclesia Romana: Ipsa nanque omnibus maior & prælata est ecclesia, quæ non solummodò canonum & sanctorum patrum decretis, sed Domini saluatoris nostri voce singularem obtinuit principatum: Tu es (inquit) Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & reliqua. Porrò dudùm à sanctis Apostolis, successoribusq; eorum, in præfatis antiquis decretum fuerat statutis, quæ hactenùs sancta & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia, non oportere præter sententiam Romani pontificis concilia celebrari: neq; Episcopum damnari, quoniam sanctam Romanam ecclesiam primatem omniũ ecclesiarum esse voluêrunt. Et paulopòst de his antiquis decretis, quoniam & priùs

Quomodò ex canone Apost. 34. eliciatur, causas maiores ad Rom. pont. referendas esse.

Quomodò ex canone Apost. 34. eliciatur, definitionem maiorum causarũ ad pont. Rom. referendam esse.

Quomodò Iulius I. interpretationem Anacleti in can. Apostol. 34. secutus sit.

(inquit) à tempore scilicet Apostolorum, hæc huic sanctæ Sedi concessa sunt, quæ sunt posteà in Synodo Nicena roborata. Et rursùs paulopòst: Quoniam necesse est (inquit) hæc in posterum solicitiùs prospici, & diligentiùs pręcaueri, quatenùs ea, quæ sunt ab Apostolis, eorumq; successoribus statuta, nulla desidia negligantur. Ac tandèm canonem ipsum Apostolorum citat Iulius, ex cuius sententia, secundùm interpretationem Anacleti, quam diximus, & quam sequitur Iulius, hæc eliciuntur. Subiungit enim: Quoniã & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris, fuit quędam discretio potestatis. Et cùm omnium par esset electió, vni tamen datum est, vt cæteris præemineret. Et subiungit: De qua forma Episcoporum quædam orta est distinctio: & magna ordinatione prouisum est, nè omnes sibi omnia vendicarent: sed essent in singulis prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia. Hic est canon Apostolorum 34. qui iubet, vt singularum gentium Episcopi suum primum sciant. Et rursùs quidam in maioribus vrbibus constituti, solicitudinem susciperẽt ampliorem, per quos ad beati Petri Sedem vniuersalis Ecclesiæ cura confluueret. Hactenùs Iulius. Quòd si de forma Apostolorum est orta hæc distinctio, hoc canone 34. Deo authore, sancita, & forma Apostolorum ea erat à Domino instituta, vt omnibus Apostolis Petrus præesset, ergò & successoribus Apostolorum debet successor beati Petri principis Apostolorum præesse. Quarè debent successores Apostolorum omnes maiores causas ad eum tanquàm ad caput referre. Et subiungit idem Iulius, repetens sententiam canonis de forma distinctionis Episcoporum, secundùm formam Apostolorum: Qui ergò scit, se quibusdam præpositum, non molestè ferat aliquẽ sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat. En instituta Apostolorum, & Apostolicorum virorum, canonesq; habetis. His fruimini, his circundamini: his armamini: vt his freti, circundati, delectati, armati contra inimicorum iacula persistere valeatis. Hæc Iulius. In hoc ergò canone, qui iudicia Episcoporum definitiua, & omnes causas maiores ad successorem beati Petri referri iubet, ius appellationum ad eum, à Domino institutum, & à S. Apostolis susceptum, & Ecclesiæ traditum, continetur. Hæc sunt priuilegia de causis maioribus ad Sedem Romanam referendis, quæ S. Zephyrinus in epist. 1. dixit inserta esse in constitutis Apostolorum. Interpretans enim, quæ constituta diceret, subiungit statìm: Septuaginta enim sententias Apostoli præfixerunt. Ex his ergò sententijs est 34. canõ Apostolorum, in quo insertum est hoc priuilegium, vt satis superq; iam explicatum est. Ad eandem sententiam canonis huius respexerunt reliqui pontifices, qui de huiusmodi priuilegio Ecclesiæ Romanæ loquentes, Apostolorum constituta & canones citant, vt Sixtus primus epist. 2. Marcellus epist. 1. Eusebius epist. 1. Sixtus 2. epist. 1.

Can Apost. 34. à Iulio citatus & explanatus.

Quomodò ex Canonibus Apostolorum manârint posteà accessiones legum

legum ecclesiasticarum, velutì supplementa canonum Apostolicorum, & exempla huius rei tum in epistolis pontificum Apostolicorum, tum in Concilio Niceno. Item testimonia alia plura de Canonibus Apostolorum in epistolis Pontificum citatis, Innocentij primi, Leonis Magni, Aniceti, Calixti, Lucij, Eutychiani, Damasi, Nicolai primi, Leonis 4. Ioannis 8. Cælestini, Anteri.

ILlud autẽ hîc obseruandum est, traditiones canonicas S. Apostolorum, breuissimo sermone compræhensas & traditas, successores eorũ posteà per eas, quas Græci vocant legum προσθήκας καὶ ἐπιδιορθώσεις, id est, per supplementa & correctiones, explicâsse & suppleuisse. Vt quod Apostoli tradiderunt in can. 74. de Episcopo à fide dignis accusato, successores Apostolorum & sancti pontifices posteà explicârunt, vt ab ipsis Apostolis instructi sunt, quinam sint digni fide iudicandi. vt sint ad accusationem admittendi, de quibus ijdem pontifices affirmant, sic traditum esse à sanctis Apostolis. Vndè S. Marcellus in epistol. 2. quòd laici (inquit) aut suspecti Episcopos nõ debeant accusare, nec accusatoribus de inimici domo prodeuntibus credẽdum sit, & à beato Clemente, ipsis eum instruẽtibus Apostolis, legimus definitum. Item Fabianus in epistola 2. Ipsi enim, inquit, Apostoli & successores eorum statuerunt, eos ad accusationem non recipi qui sunt suspecti, vel qui herì & nudiustertiùs, vel dudùm fuerunt inimici. Prætereà Eusebius Pont. epist. 1. scito te (inquit) à tempore Apostolorum in hac sancta vrbe seruatum esse, accusatores & accusationes, quas exterarum consuetudinum leges non asscisc unt, à clericorum accusatione submotas. Et in eadem rursùs epist. neq; sceleribus irretiti, vel seculo militantes, episcopos infamare vel lacerare. Nam si hoc Apostoli aut successores eorum permitterent, perpauci remansissent, qui Domino in sacerdotali ordine militâssent. Immò compræhensa esse hæc in illo canone de accusatione episcopi, cùm ait, à fide dignis: compræhensa dico hæc, quę pontifices tradita esse de testibus à S. Apostolis, affirmant, perspici potest ex 2. lib. Clementis de constitut. Apostol. c. 49. in quo traditum est, quales esse debeant testes. Item quòd simili breuitate per sermonem ijdem Apostoli tradiderunt 34. canone, successores eorũ per accessiones, corrigentes ea, quæ deesse videbantur, suppleuerunt. Vndè Iulius Pontifex in epistola ad Orientales, Porrò (inquit) dudùm à S. Apostolis successoribusq; eorũ in præfatis antiquis decretum fuerat statutis, quæ hactenùs sancta & vniuersalis catholica tenet ecclesia, non oportere præter sententiam Romani pontificis concilia celebrari, nec episcopum damnari. Et paulò suprà de eisdem institutis Apostolorũ loquens, Licèt dudùm (inquit) instituta sanctorum multa patrum essent conscripta, posuerunt leges patres sancti, qui Synodum in Nicea congregauerunt, quas sacros canones appellamus, quibus multa perneccssaria ad statũ ecclesiæ sanctæ Dei, & sup-

Quõ successores Apostolorum canones eorũ supplementis auxerunt.

plementum columnarum eius, id est, Episcoporum sunt decreta: & nocumenta eorũ prohibita. hæc Iulius. Huiusmodi supplementa erant, de quibus Paulus ad Titum scribens, Reliqui te (inquit) Cretæ, vt ea, quæ desunt, corrigas: Græcè est ἵνα ἐπιδιορθώσῃ, quasi diceret, vt ea, quę ꝑtermissa sunt, corrigendo suppleas: accessionem enim significat hîc illa præpositio ἐπί. Hæc idcircò diligentiùs noto, & sæpiùs repeto, quô magis admoneamus, non omnes regulas, quæ ad corrigendum statum rei ecclesiasticæ & ecclesiasticę conuersationis, à S. Apostolis traditę sunt, perfectas vno tempore exire potuisse: manâsse verò ex illis Apostolorum regulis, ὡς περιληπτικώτατα, id est, vtpotè breui compræhẽsione multa complexis: manâsse, inquam, velut ex capitibus & originibus permulta posteà decreta, & canones successorũ tanquàm προσθήκας, vt dixi, & ἐπιδιορθώσεις. dicamus nos vno verbo supplementa, vt nunc loquuntur, ad corrigendum, quæ deesse videbantur. Non posse enim fieri, quin aliqua legislatores relinquant, Plato etiam ratione naturali docente, intellexit, qui in principio libri 8. de legibus, cùm legem de sacrificijs & diebus festis componit, sacerdotibus & legum custodibus cõmittit, τάξαι ἃ παραλιπεῖν ἀνάγκη τῷ νομοθέτῃ. vt disponant, inquam, quæ in his necessariò legislator prætermiserit. Sic igitur, quæ in ecclesiasticis legibus prætermittere necessitas coegit, Synodis Episcoporum ac pontificibus addenda reliquerunt. Cerni etiam potest exemplum huiusmodi supplementi in canone Niceni conc. 23. ex numero illorum, quos Iulius pontif. in rescripto contra Orientales recitat, si quis (inquit) Metropolitanus Episcopus, nisi quòd ad suam solummodò propriam pertineat parœciam, sine consilio & voluntate omnium comprouincialium Episcoporum aliquid agere tentauerit, gradûs sui periculo subiacebit, & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Citata est hîc posterior pars sententiæ canonis 34. Prior enim est de Episcopis comprouincialibus, nè quid, nisi quod ad proprias parœcias pertineat, sine consilio Metropolitani agant, quæ in extrema parte huius Niceni canonis 32. citatur. Posterior verò est de ipso Metropolitano, nè quid item & ipse agat sine sententia omnium comprouincialium. Synodus verò Nicena adiecit supplementum pœnæ, si secùs fecerit: & adiunxit admonitionẽ de modestia ab eo seruanda in consultando cum comprouincialibus. Neque verò dissimulauit Synodus Nicena, esse iam hoc à sanctis Apostolis constitutum de Metropolitano, & de Episcopis comprouincialibus. Postquàm enim dixit, recitans in extremo priorem partem canonis 34. similiter & ipsi cõprouinciales Episcopi cum eius consilio, nisi quantùm ad proprias parœcias pertinet, agant, subiungit, Iuxta sanctorum constituta patrum. Et addit statim extremam partem eiusdem 34. Canonis Apostolorum, vt vno ore, vno animo cõcorditer sancta glorificetur Trinitas in secula. Hoc quoquè locupletissimum testimonium est veritatis canonum Apostolorum, quod Synodus Nicena dedit, Iulio pontifice authore & teste. Pergamus deincèps ad reliqua testimonia veterum pontificum de canonibus Apostolorum. De

Quõ Paulus, in epistol. ad Titũ de accessionibus regularum ecclesiasticarum meminerit.

Quòd plurima decreta ex canonibus Apost. manârint, & exẽplũ huius rei.

testi-

testimonio beati Innocentij,&quidem multiplici,superiùs diximus,nè eadem nũc repetamus. Sequitur Leo magnus,qui in epist.1.ad vniuersos Episcopos per Campaniam & Picenum,canones Apostolorum citat 17.& 18.de ijs,qui ordinari non possunt. Qualis verò(inquit) vnicuiq; natalium honestas & morum esse debeat,qui sacri altaris ministerio est sociandus,& Apostolo nos docente,& diuina præceptione didicimus,& Canonum regulis,à quibus plerosq; fratrum declinâsse, & penitùs deuiâsse,reperimus. Nã cõstat ad sacerdotium perueniſſe viduarum maritos:quosdam etiam, quibus fuerunt numerosa cõiugia,contra illam Apostoli vocem, Vnius vxoris virum,& contra illud antiquæ legis præceptum,quo dicitur & cauetur: Sacerdos virginem vxorem accipiat,non viduam,nõ repudiatam. Et paulopòst,quia legem Leuitici de non ducenda vidua,neq; repudiata ignorare qs poterat,subiungit:Et nè qua excusatio de ignoratione nascatur, quanquàm ignorare nunquàm licuerit sacerdotem,quod canonum fuerit regulis definitum.Idem adhuc clariùs in Epist.87.ad Episcopos Africanos cap.1.eosdẽ canones Apostolorum rursùs citat:Eos enim (inquit) qui vel secundas nuptias iniêrunt,vel viduarum se coniugio sociârunt,nec Apostolica,neq; legalis authoritas sacerdotium obtinere permittit:quod in prima epist.dixerat,regulis canonum prohiberi: dixit hîc, Apostolica authoritate, id est, Apostolicis regulis canonum, siue regulis canonum Apostolorum nõ permitti. Rursùs idem in epist.92.c.2.citat canonem Apostolorum 25.vt Episcopus,aut presbyter,vel diaconus in fornicatione,aut periurio deprehensus,deponatur:sed non excommunicetur.Sic enim Leo pont.ait: Alienũ est à consuetudine ecclesiastica,vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint consecrati,ij pro crimine aliquo suo per manûs impositionẽ remediũ accipiant pœnitendi,id est,vt excõmunicentur.Hoc enim significare,remedium pœnitẽdi accipere per manûs impositionem, suprà docuimus authoritate Synodi Africanæ,& Igmari archiepiscopi Rhemensis testimonio,qui sic interpretatus est.Subiungit deindè Leo,quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit: traditionẽ Apostolicam,quæ in hoc canone Apostolorum continetur,significat.Rursùs idem Leo in epistola 84. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, citat canonem 34. de quo tam multa à nobis anteà dicta sunt.sic enim ait c.2.Igitur,secundùm sanctorum patrum canones spiritu Dei conditos,& totius mundi reuerentia consecratos,Metropolitanos singularum prouinciarum Episcopos,quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura prætẽditur,ius traditæ sibi antiquitùs dignitatis intemeratũ habere decernimus: ità vt à regulis præstitutis nulla aut negligentia,aut præsumptione discedant.Hactenùs Leo.Ius ergò dignitatis eorum,antiquitùs secundùm Canonem antiquum Apostolorũ traditæ,erat,vt Episcopi comprouinciales suos Metropolitanos agnoscerẽt primos:& nihil,prẽterquàm quod ad proprias parœcias pertineret, sine eorũ consilio & voluntate agerẽt.In quo iure ipsi quoq; Metropolitani cũ omni mode-

Cano. Apost. 17.& 18. à Leone magno citati.

1.Tim.3. Leui.21.

Cano. Apost. 25.& 34. ab eodem Leone citati.

modestia erga Episcopos se gerere debebant, vt in canone Synodi Nicenæ admonebantur, quem Iulius pont. vt iam dixi, in rescripto ad Orientales, recitat cap. 22. Eúdem canonem 34. citat Anicetus pont. in epist. ad Episcopos Galliæ, recitans enim verba canonis, Iuxta instituta, inquit, Apostolorum. Ac rursùs Calixtus pont. eũdem canonem in epist. 2. recitat, citatis Apostolis eius authoribus. Item Lucius eundem canonem renouans, & Apostolos authores eius citans, Constituimus (inquit) sicut à sanctis Apostolis eorũq; successoribus decretum reperimus, si quis Metropolitanus, nisi quod solũmodò ad suam parœciam pertinet, & quæ sequuntur. Redeo ad Leonem, qui in eadem epist. c. 7. canonem Apostolorum 37. citat: De cõcilijs, inquit, Episcopalibus non aliud indicimus, quàm sancti patres salubriter ordinârunt, vt scilicet bini conuentus per annos singulos habeantur: in quibus de omnibus querelis, quæ inter diuersos ecclesiæ ordines nasci adsolent, iudicetur. Cùm dicit, sanctos patres ordinâsse, vt bìs singulis annis Synodus haberetur, necessè est S. Apostolos intellgiere. Synodus enim Nicena non hoc ipsa primùm ordinauit, sed iam olim antiquo canone, id est, Apostolico, salutariter ordinatum, roborauit. Quod quidem non obscurè eadem Synodus significauit. Iubet enim, vt antè obseruauimus, canone 5. de excõmunicatis tum clericis, tum laicis ab aliquo Episcopo cuiuscunque prouinciæ, vt vigeat sententia illius canonis, qui iubet, vt excommunicati ab vno Episcopo, nè ab alio recipiantur, qui est canon Apostolorum 32. quem hîc Synodus Nicena citauit. Deindè subiũgit eadem Synodus: Vt autem hoc, vt decet, examinetur, visum est rectè habere, vt singulis annis bìs Synodus habeatur. Non dixit, Decernimus, siue statuimus: sed, Visum est rectè habere: in quo satìs significauit, non esse hoc nouum statutũ, sed antiquum. Sic etiam Synodus Antiochena, quia nihil nouum statuebat, sed quæ iam olim canonibus Apostolorum rectè constituta erant, renouabat, dixit in procœmio: Quæ enim visa sunt rectè habere, hæc cum maiore consideratione & iudicio vobis omnibus in vnum congregatis, ad vestram cognitionem retulimus. Sed quòd non nouum decretum esset hoc Synodi Nicenæ de Synodis bìs quoque anno habendis, nè quis iam dubitet, testatur S. Anacletus in epist. j. sic enim ait, Et si illic decerni non potuerint, aut iustè terminari, vbì fuerit summorum (Episcopos dicit) congregata cõgregatio, quæ per singulos annos bìs fieri solet & debet, iustè & Deo placitè coram Patriarcha aut Primate iudicentur. non dixit solùm, fieri debet, nè existimaretur, nouum tũc decretum à se fieri de hoc: sed dixit, fieri solet & debet, confirmans veterẽ canonem, siue consuetudinem ecclesiasticam, vetere canone Apostolorum institutam. Vt iam non liceat vllo modo dubitare, quin Leo pont. cùm hoc sanctos patres ordinâsse dixit, sanctos Apostolos intelligi voluërit, qui sunt patres nostri, immò patres patrum, iuxta prophetiam Dauid, cùm ait: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Itẽ sanctus Eutychianus in epist. 1. ad omnes Episcopos Bæticæ, canonem 3. Apostolorum citat. sic enim ait, Idcircò fra-

Cano. Apost. 34. citatus ab Aniceto, Calixto, & Anacleto.

Cano. Apost. 37. citatus à Leone primo, & Synodo Nicena, & S. Anacleto.

Psal. 44.

Can. Apost. 3.

tres

tres ista prætulimus, vt hæ species, quas non licet offerri super altare iuxta constitutionem Apostolorum, eorumq; successorum, ad domum sacerdotum deferantur, & à sacerdotibus benedicantur: & per simplicē benedictionem benedicta, demùm à populis sumantur: fabæ tantùm, & vuæ, & cætera quæ Apostoli constituerunt, super altare offerantur. Prætereà Damasus in epist. 3. canones Apostolorum 74. & 75. citat. sic enim ait, Accusatores autē Episcoporum, & testes absq; vlla infamia, aut suspicione, vel manifesta macula, & veræ fidei pleniter instructi esse debent, & tales quales ad sacerdotiū eligere iubet diuina authoritas. Deindè subiungit: Quoniam sacerdotes, vt antiqua tradit authoritas, criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundē non debent neq; possunt prouehi honorem. Authoritatē antiquā dixit sententiæ Apostolicæ, quæ istis duobus canonibus, quos dixi, continetur de Episcopo accusato à fide dignis: ex quo fiat, vt qui nō sunt fide digni, vt sunt suspecti, & turpis vitæ homines, non possint esse accusatores: & de hæretico non admittendo ad dicendū testimonium contra Episcopū. notaui enim suprà, quemadmodùm Anacletus verbum hæretici, quod est in canone Apostolorum, interpretatus esse videretur, cùm horū quoq; canonū sententiam citaret. Adhæc, Nicolaus primus in epist. ad Archiepiscopos & Episcopos in regno Ludouici, canonem Apostolorū 28. citat: Præterilla, inquit, quæ specialiter Guntharius Episcopus commisit diuinum tangendo ministeriū, pro quo à sacris regulis etiam locū habere satisfactionis penitùs interdicitur. Hæc Nicolaus. Quo in loco, vt hoc obitèr obseruetur, interpretatus nobis est, quid significet, quod est in canone Apostolorum citato, omninò abscindi ab ecclesia. sic enim ait canon: Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus depositus iustè propter manifesta crimina, ausus fuerit tangere ministeriū sibi aliquandò commissum, omninò abscindatur ab ecclesia: id est, ità abscindatur, vt non relinquatur ei locus satisfactionis, vt restitui possit. Hūcipsum canonem citat quoq; Greg. 9. in 5. dec. titulo de clerico excommunicato c. 1. Rursùs idem Nicolaus scribens ad clerum Constantinopolitanum, iubet, vt attēdant paternos canones præcipuè Apostolorum: & in responsis ad consulta Bulgarorū c. 9. canonem Apostolorum 9. citat, cùm ait: Et de ijs, qui in ecclesiam quidē intrant, neq; tamē facta oblatione communicant, sacri canones sufficienter enunciant. Sic autē ait canon Apostolorum, qui posteà in Antiochena Synodo cano. 2. repetitus & renouatus est: Omnes fideles, qui intrant in ecclesiam, & audiunt scripturas, sed non expectant, vt orent & communicent, excōmunicentur, vt ecclesiæ ordinem perturbantes. Illud etiam est hîc obseruandū, quod idem pont. Nicol. in capite isto 9. ex suis ad consulta Bulgarorum responsis, de canone Apostolorum vltimo sumpsit. Est enim in eo canone, non oportere vulgare omnibus constitutiones Apostolorum libris 8. scriptas, propter mystica quæ in eis sunt. sunt autem extrema pars libri octaui, sacri canones Apostolorum, de quibus Nicolaus postquàm dixit, De ijs, qui intrant in ecclesiam,

citatus ab Eutychiano.

Cano. Apost. 74. & 75. à Damaso citatis.

Cano. Apost. 28. citatus à Nicolao 1.

Quid sit, omninò abscindi ab ecclesia in canone Apostol. interprete Nicolao 1.

Cano. Apost. 9. citatus ab eodem Nicolao 1.

& facta oblatione non communicant, sacri canones sufficienter enunciant, subiungit, Qui antistiti vestro sunt tribuendi, & ab eo sacerdotibus, qui claues tenent scientiæ, duntaxat aperiendi: & vobis nihilominùs, in qbus opùs est, & minimè prohibetur, insinuandi. Hactenùs Nicolaus. Eodem consilio & ratione scripsit c. 13. ad eosdem Bulgaros, qui petiêrat à pontifice, vt mitteret eis leges seculares: Libenti (inquit) animo mitteremus, si quem penès vos esse comperissemus, qui has vobis interpretari potuisset. Si quos autẽ de mundana lege libros misis nostris dedimus, cùm reuersi fuerint, nolumus ibi relinqui, nè fortè quilibet eos vobis peruersè interpretetur, aut facilitate qualibet violet. Tribuit præterea testimonium canonibus Apostolorum Leo 4. ante annos septingentos apud Gratianum dist. 19. c. de libellis. Sic enim ait: De libellis & commentarijs aliorum non conuenit aliquos iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, quæ habẽtur apud nos simul cum canonibus, quibus in omnibus ecclesiasticis iudicijs vtimur, id est, Apostolorum, Nicenorum, Ancyranorũ, Neocæsareensium, Gangrensium, Sardicensium, Africanorum, Carthaginiensium. Et paulò post: Isti (inquit) omninò sunt, per quos Episcopi iudicãt, & per quos Episcopi simul & clerici iudicantur. Quòd si in omnibus ecclesiasticis iudicijs, canonibus Apostolorũ & canonibus Synodorum Episcopi vtuntur, quæramus à Magdeburgensibus, cur magis canones Apostolorum negent, quàm Synodorum? aut vndè sciunt esse canones Synodorũ, qui earum esse feruntur? nónne ex testimonijs eorum, qui eos citant nomine Synodorum? Cur igitur canones Apostolorum negant? quos illæ ipsæ Synodi, quarum canones confitentur, vt à nobis in hoc libro copiosè ostensum est, citant? Deindè, si canonibus Apostolorum Episcopi in omnibus iudicijs ecclesiasticis vtuntur, vt Leo 4. testatur, & res ipsa loquitur, quid stultius esse potest, quàm eos canones negare, quibus in omnibus iudicijs & tribunalibus ecclesiarum testimonium tribuitur? Item Ioannes 8. in epistola ad Basilium Imperatorem, excusans Photij Patriarchæ Constinop. restitutionem in Episcopatum, canones Apostolorum citat, cùm ait: Nos tamen hoc malũ curamus non quidem nostra authoritate, tametsi potestatem habeamus faciendi hoc, sed authoritate Apostolicarum constitutionum, & de sententia Patrum, qui sic agendum esse demonstrãt. Postremò Nicephorus libro 14. cap. 39. canonem Apostolorum 14. diuinum vocat, cuius sensum eos dicit non intellexisse, qui existimabant non licere, cùm necessitas & vtilitas ecclesiæ postularent, Episcopos transferri. Enumeratis itaq; multis Episcoporum legitimis translationibus, dicit confirmatum fuisse hunc canonem à Cælestino pontifice Romano, qui tribus epistolis ad Cyrillum Alexandrinum, Ioannem Antiochenum, & Rufum Thessalonicensem misis, docuit, legitimam translationem non obesse canonibus. Citat etiam idem Nicephorus in eodem loco Anteri vigesimi post B. Petrum pontificis ante mille trecentos annos epistolam, in qua eos pontifex reprehendit, qui dicebant,

Testimonium Leõis 4. de canonibus apost.

Quæ ratione negant Magd. canões Apost. idem negare possunt canones Synodorũ.

Testimonium Ioãnis 8. de canonib. Apost.

Can. Apost. 14. confirmatus à Cælestino, authore Nicephoro.

Can. Apost. 14. cõfirmatus & citatus ab Antero pont.

non

non licere Episcopum de ciuitate in ciuitatem migrare. Scribit autem Anterus in hac epistola, cuius verba Nicephorus recitat, & quæ nũc extat, quãdò & quomodò transferri episcopos liceat, sententia & verbis canonis 14. vsus, velut interpres eiusdem canonis & confirmator. Non enim, inquit, transit de ciuitate ad ciuitatem, qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed vtilitate quadam aut necessitate, aliorum hortatu & cõsilio potiorũ transfertur. Hæc eadem quatuor eisdem verbis complexus est canon sanciens, nè quis relicta sua ecclesia ad aliam insiliat: quod põtifex interpretatus est, suo libitu & ambitu transire: nisì (inquit) causa aliqua sit, quæ necessitatem afferat propter vtilitatem, idq; aliorum hortatu & iudicio multorum Episcoporum. Itaq; βίαν, χρείαν, παράκλησιν, κρίσιν πολλῶν ἐπισκόπων dixit canon, pro quibus Anterus põtifex, vt bonus interpres, dixit necessitatem, vtilitatem, hortatum & consilium potiorum, id est, Episcoporum.

De canonibus Apostolorum, quos Magdeburgenses se reperisse gloriantur, cuiusmodi sint, & de exemplis similium canonum: & quid ipsi Magdeburgenses addiderint in summis canonum siue rubricis, quas vocant, à se appositis secundum suam disciplinam, vt de lingua vulgari, & non ignota vtẽda ad populum: & confutatio huius erroris ex ipso Paulo ducta: item de abrogatis sacrificijs seu de Missa, quomodò conuincantur Magdeb. addidisse hoc, & de administratiõe cœnæ Dominicæ, quid etiam ibì addiderint, & quomodò addidisse conuincantur. Cap. 24.

SAtis ergò hactenùs ad omnia, quæ Magdeb. in canones Apostolorũ obijcienda esse putauerunt, responsum sit. Satis item de veterum Synodorum, & aliorum authorum, præter pontifices, testimonijs canonũ. Satis postremò de ipsorum veterum pontificum attestatione. Supereſt, nè quid prætereamus, vt aliquid etiam de ijs canonibus Apostolorũ dicamus, quos Magd. in, nescio quò, vetusto codice se reperisse gloriantur, quos illi magnoperè celebrant: ac eò etiam magìs, quòd, illis repertis, faciliùs iã putabant se persuasuros, canones Apostolorũ, quos nos defendimus, aduentitios esse: illos verò, quos ipsi repererũt, priscos & natiuos. Qui non aduerterunt, esse illos quidem non leges ecclesiasticas sine scripto per sermonẽ latas, vt sunt hi nostri, quos ipsi negant, sed potiùs sententias ex scriptura sancta sumptas, quas qui sumpsit, si fortè canones appellauit, B. Basilium imitatus est, qui sententias quoquè varias ex nouo testamento excerpsit, ad sanitatem fidei, vt ipse ait, & ad vitam euangelicam pertinentes, quas ὅρους, id est, regulas vitæ Christianæ vocauit. imitatus quoquè est beatum Cyprianum, qui idem fecit in tribus ad Quirinum libris, qui à Cyriano petiërat, vt ad instituendum quædam, vt idem Cyprianus in procœmio 3. libri ait, de scripturis sanctis capitula, ad disciplinam religionis nostræ pertinentia, excerperet. Cui respondens Cyprianus: Quantum potuit (inquit) mediocritas

Quales sint canones apost. quos Magde. se reperisse gloriantur.

noſtra complecti, collecta ſunt à me quædam præcepta Dominica & magiſteria diuina, quæ eſſe facilia & vtilia legentibus poſſunt, dum in Breuiariũ pauca digeſta, & velociter leguntur, & frequenter iterãtur. Idem, eodemq; conſilio feciſſe videtur, qui canones iſtos (vt iſti vocant) ex ſcriptura noui teſtamenti, præſertim ex epiſtolis Pauli, excerpſit, qui, cùm nullam formã, neq; ſpeciem legum habeant, non enim iubendo, aut vetando, quod volũt, ſanciunt, quod proprium eſt legis, nunquàm dicẽtur eccleſiaſtici canones, qui nihil aliud ſunt, quàm eccleſiaſticæ leges. Tametſi illud nõ eſt diſſimulandum, addidiſſe aliquid Magd. nõ quidem capitulis & ſentẽtijs ipſis Scripturæ ſanctæ, ſed ſummis capitum & indicibus, quos titulos ſiue rubricas vulgò vocant: Vt illud, quod in principio his verbis ſcripſerunt: De rebus ad gubernationem eccleſiæ pertinentibus, apoſtoli certos quoſdam canones tradiderunt, quos ordine ſubijciemus. Atquì non ſic inſcriptos canones iſtos repererunt, ſcilicet De gubernatione eccleſiæ, ſed ipſi potiùs hoc addiderunt, ſi fortè commentitia iſta inſcriptione canones Eccleſiaſticos apoſtolorum fruſtrari poſſent. Deindè ſubijciunt canones in hunc modũ: Canon primus De gradibus, Chriſtus dedit alios quidem apoſtolos, alios verò prophetas, alios autem euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad inſtaurationem Sanctorum in opus adminiſtrationis in ædificationem corporis Chriſti, donèc perueniamus omnes ad vnitatem fidei. Secundus canon De varijs generibus bonorum, Huic per Spiritum datur ſermo ſapientiæ: alij verò ſermo ſcientiæ, ſecundùm eundem ſpiritũ: alij verò fides per eundem ſpiritum: alij prophetia: alij verò diſcretio ſpirituum: alij verò genera linguarum. ſed hæc omnia efficit vnus ille & idem ſpiritus, diuidẽs peculiariter vnicuiq;, ſicut vult. Canon De vſu donorum, Vt quiſq; accepit donum, ità alius in alium illud adminiſtrantes, vt boni adminiſtratores variæ gratiæ Dei. Si quis loquitur, loquatur vt eloquia Dei: ſi quis miniſtrat, miniſtret tanquàm qui miniſtrat ex virtute, quam ſuppeditat: vt in omnibus glorificetur Deus per Ieſum Chriſtum. Legat reliquos qui volet, qui ſunt totidem ſententiæ, ex ſcriptura noui teſtamenti ſumptæ: & conferat cum Eccleſiaſticis canonibus S. Apoſtolorum, quos ſine ſcripto περὶ ἐυταξίας ἐκκλησιαστικῶν, id eſt, de bono ordine eccleſiæ nobis tradiderunt, vt facilè intelligat conferendo, vtri ad gubernationem eccleſiæ pertineant, illíne, an noſtri? Illud etiam non eſt tacendum, tum nè incauti decipiãtur, tum, vt, qui diſciplinam Luteranorum ſequuntur, fraudes iſtorum cognoſcant, ſi quandò tandèm reſipiſcere, & ab eis diſcedere velint: Illud dico, quod in canone de loquentibus lingua, & de prophetãtibus, loco inſcriptiõis & ſummæ, ſiue indicis, de ſuo ſecundùm diſciplinam ſuam addiderunt: ſic enim inſcripſerunt canonem, De eo, quòd in eccleſia ad populum vtendũ ſit lingua vulgari, & non ignota. Deindẽ ſequitur canon, Qui loquitur lingua, ſeipſum ædificat: & q prophetat, congregationẽ ædificat. Quis nõ videt abſurdã, & cum Pauli ſentẽtia pugnantẽ ſummã canõis, tanq; interpretationẽ?

Qui canones falsò de gubernatiõe eccleſiæ inſcripti, & quo conſilio.

Ephe. 4.

1. Cor 12.

1. Pet. c. 4.

Canones apoſtol. in antiquis codicibus inſcripti περὶ ἐυταξίας ἐκκλησιαστικῶν.

Quis canon à quibus falſo titulo inſcriptus.

Si

Si enim p̃cipit Apoſtolus, vt iſti fingũt, vt in eccleſia ad populũ lingua vulgari, & nõ ignota, vtendũ ſit, fruſtrà ergò erit in eccleſia interpres. Quid igitur p̃cipit idem Apoſtolus, vt ſiue lingua quis loquitur, ſecundũ duos, aut vt multum, tres, & per partes vnus interpretetur? Quid, inquam, opùs eſt interpretatione, ſi in eccleſia lingua vulgari, & non ignota, vtendum eſt? Ergò ſecundùm correctionem Magdeburgenſium, non debuit dicere Apoſtolus: Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare: ſed ſic potiùs, Volo autem omnes vos in eccleſia vti lingua omnibus nota, vt non ſit opùs prophetare, id eſt, interpretari. Deniq; ſecundùm iſtos Dei & Apoſtolorum eius correctores, non debuit Deus ponere in eccleſia genera linguarum, & interpretationes ſermonum, ſi non eſt vtendum in Eccleſia lingua ignota. Quorsùm ergò ait Apoſtolus, loquens de ijs, quæ fiunt in Eccleſia: Nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Et S. Epiphanius deſcribens characterem Eccleſiæ ſui temporis ſecundùm Apoſtolicam traditionem, in ea eſſe ait, ἑρμηνευτὰς γλώσσης εἰς γλώσσαν ἢ ἀναγνώσεις ἐν προσομιλίαις, id eſt, interpretes linguæ in linguam, in lectionibus vel in ſermonibus ad populũ. An melior eſt character eccleſiæ, vel potiùs ſynagogæ Luteranæ, quàm illius apoſtolicæ? Petierat hoc olim dux Boëmorum nomine totius gentis Boëmicæ à Gregorio 7. pontifice Romano ante annos quingentos & ampliùs, quod noſtra ætate Luterus in Germania inſtituit & docuit: & quod nunc Magdeb. canoni apoſtolorum falſa ſua & repugnante inſcriptione attribuunt. ſed videamus, quid pontifex reſponderit lib. 7. regeſti ſui in epiſt. ad ducem Boëmorum: Quia verò (inquit) nobilitas tua poſtulauit, vt ſecundùm Sclauonicam linguam apud vos diuinum celebrari annueremus officium, ſcias nos huic petitioni tuæ nequaquàm poſſe fauere. Ex hoc nempe ſæpè voluentibus liquet, non immeritò ſacram ſcripturam omnipotẽti Deo placuiſſe quibuſdam locis eſſe occultam, nè ſi ad liquidum cunctis pateret, fortè vileſceret, & pateret deſpectui: aut prauè intellecta à mediocribus, in errorem induceret. & quæ ſequuntur, nè omnia recitem. At magiſtri Luteranorum non ità ſentiunt: immò, quaſi Deo ſapientiores & liberaliores, cunctis ſacras ſcripturas patére volunt: & per ſe ipſas proprio ſpiritu intelligi. Ex quo fit, vt apud Luteranos, omnes officium prædicationis vſurpent: eueniatq; illis quod Innocentius 3. ante annos ccc. & ampliùs ad Abbatem Ciſtercienſem, & collegas eius, in eos ſcripſit, qui canonicos ſanctarum ſcripturarum libros Gallicè translatos legebant. Cùm olim (inquit) venerabilis frater noſter Metẽſis Epiſcopus per ſuas nobis literas intimâſſet, quòd tam in diœceſi, quàm in vrbe Metenſi laicorum & mulierum non modica multitudo, Gallicæ cuidam translationi diuinorum librorum intendens, ſecretis conuenticulis etiam inter ſe inuicèm eructare præſumerent, aliorum aſpernantes conſortium, & in faciem redarguentibus presbyteris reſiſtentes, quorum ſimplicitatem faſtidiunt, in ſuæ translationis peritia confidentes. Et paulopòſt

Qua de re qualis abſurditas & repugnantia Magdeb. cum Apoſtolo.

1. Cor. 12.

Quid qua de re Gregor. 7. reſponderit olim duci Boemorum & Boemis.

Incommoda linguæ vulgaris & omnibus notæ in libris ſacris & officijs.

de eisdem: Officium (inquit) prædicationis vsurpant: simplicitatẽ sacerdotum despiciunt: & eorum consortium, qui dictã translationẽ non recipiũt, aspernantur. Hæ sunt & aliæ huiusmodi vtilitates, quas lingua vulgaris & omnibus nota, in libris sacris & in diuinis officijs afferre potest in Ecclesia Dei, vt aliquãdò attulit. Vt igitur sunt in ecclesijs catholicis per vniuersum mundũ successores Apostolorũ, quos Deus posuit in ecclesia, & prophetarũ ac doctorum, & aliorũ graduum, vt in libris de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ, aduersùs schismaticas vocationes ministrorũ & Superintendentium Luteranorum nupèr demonstrauimus, sic etiã sunt successores loquentium linguis, & interpretantium sermones. Pronunciare enim in ecclesijs, sicut sancti Apostoli à Domino instituti, ab initio tradiderunt, per cunctum Occidentem Latina lingua, quam populus ignorat, sicut per cunctum Orientem lingua Græca, quam vulgus item non intelligit, lectiones euangeliorum, epistolarum, prophetias & psalmos, quod ijs tantùm licet, quibus ex charismate ordinationis conuenit, loqui lingua est. Locum verò interpretis sermonum supplent, qui verbum Dei in ecclesia prædicant, qui ex pronunciatis lingua populo ignota, sumunt ad interpretandum & prophetandum: vt populus, qui lingua loquentem audiuit, ædificetur: & qui lingua loquitur, non sit sine fructu, sicut Apostolus ait. Non loquor modò de illo dono linguarum, quas idem Apostolus ait, In signum esse infidelibus, sed de alio genere ex hierarchicæ ordinationis charismate. Qui ergò tradunt, vtendum esse in ecclesia lingua tantùm vulgari, & non ignota populo, hi contra diuinam & apostolicam traditionem, genera linguarum & charisma interpretationis sermonum tollunt ex ecclesia. Vbi enim non est, qui lingua loquatur, non opùs est interprete. Hi sunt qui ordinem ecclesiæ corrumpunt, & scripturam sanctam indocto vulgo permittunt deprauandam, illis pseudoprophetis similes, quos Hieremias vocat ἐκκάλλοντας προφητίας γλώσσης, id est, eijcientes prophetias linguæ. pro quo beatus Hieronymus, assumentes linguas suas, interpretatus est. Vtrunque enim faciunt Luterani, dum pro lingua populo ignota, quam eijciunt, nè opus sit eam interpretari, linguam suam in ecclesia assumunt. Alium quoq; canonem ex istis à se repertis, commẽtitia inscriptione corruperunt Magdeb. Canon (inquiunt) de abrogatis sacrificijs, seu de Missa. hæc est canonis inscriptio siue titulus: sequitur Canon, Vnica oblatione perfectos effecit in perpetuum eos, qui sanctificantur. & paulopòst: Vbi remissio peccatorum est, non est ampliùs oblatio pro peccato. Heb. 10. Illud posterius de Missa, isti boni interpretes addiderunt. vt autem probabiliùs simplices deciperent, eam partem epist. ad Heb. quę cum priore parte inscriptionis congruebat, scilicet de abrogatis sacrificijs, reticuerunt. sic enim ait Paulus: Quia hostias & oblationes, & holocaustomata, & pro peccato noluisti, neque placita sunt tibi, quæ secundùm legẽ offerũtur, tunc dixi. Eccè venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam. aufert primum, vt

Qui in ecclesia successerint loco loquentium lingua.

1. Cor. 14.

Hier. 23.

Alius titulus additus à Magd. de sacrificijs abrogatis, seu de Missa.

Heb. 10.

vt sequens statuat. Dicant ergò nobis Magd. cur hæc, quæ tam apertè abrogationem veterum sacrificiorum continebant, prætermiserunt? cur inquam? nisi quia non hoc laborant, vt abrogata esse vetera sacrificia cum Paulo doceant: sed vt abrogatum esse sacrificium noui testamẽti, per fraudes & mendacia contra Paulum faciant. Etenim, si nulla hostia & oblatio nobis relicta est, non debuit dicere Apostolus paulò pòst, Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: sed sic, Vtcunq; peccantibus nobis, siue voluntariè, siue non voluntariè, non relinquitur hostia. Nisi fortè putant Magdeburgens. omnes qui peccant, peccare voluntariè, id est, scienter. At redarguet eos, si hoc putant, scriptura, quæ eum, qui cognoscendo voluntatem Domini, peccat, ab eo distinguit, qui peccat non cognoscendo eam. Cùm igitur neque pro voluntariè, neque pro non voluntariè peccantibus sit iamiam amplius Christus cruentè immolandus: Christus enim resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur: consequens est, vt, cùm ait Apostolus, planè distinguens voluntariè peccantes à non volũtariè peccantibus, non relinqui hostiam, id est, non esse immolandum iam Christum pro voluntariè peccantibus: de immolatione, non quidem cruenta, sed incruenta & mystica loquatur, quæ est oblatio sacrificij super altare in domo Dei. pro ijs enim, quos ecclesia sine vlla dubitatione scire & affirmare potest, velle in peccato esse scientes, quos voluntariè peccantes vocat Apostolus, cuiusmodi sunt, qui pro aliquo grauiore crimine excõmunicati sunt, pro his, inquam, huiusmodi hostia incruenta, quæ eadem paulò antè vocata est sacerdos magnus super domum Dei, non offertur nec offerri potest secundùm apostolicam traditionem, vt nos in quarto libro defensionis epistolarum cupiosiùs adhuc docebimus. Constat autem eum, qui non cognoscendo peccat, non voluntariè peccare Alium deindè canonem simili artificio falsa & hæretica inscriptione deprauârunt: Quòd in administratione (inquiunt) cœnæ Dominicæ nihil aliud fieri debeat, quàm Dominus instituit, nempe, vt tam laici, quàm clerici edant & bibant sub pane & vino corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi: & non fiat oblatio pro viuis ac mortuis, nec adoratio. Sequitur deindè Canon: Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quòd Dominus Iesus in ea nocte, qua traditus est, accepit panem, & postquàm gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite: hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur: hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum peracta cœna, dicens: Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescunq; biberitis, in meam commemorationem. Quotiescunquè enim comederitis panem hunc, & de poculo biberitis, mortem Domini annunciabitis, donèc venerit: itaque quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem homo seipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo

Luc. 12.

Rom. 6.

Voluntariè peccantibus quomodò non relinquatur hostia pro peccatis.

Alius titulus additus à Magd. in canone de cœna Dominica.

illo bibat: nam qui edit aut bibit indignè, iudicium sibi ipsi edit & bibit, non dijudicans corpus Domini. Hactenùs Canon. Si ea, quæ in scripturis sanctis dicta sunt, Ex causis dictorum inprimis intelligenda sunt, cùm Apostolus hæc scripserit, vt Corinthios corrigeret, qui contra institutionem Domini populares cœnas in ecclesia pro communione sacra faciebant, vt B. Cyrillus in Pentabiblo contra Nestorium interpretatus est: necesse est profectò, vt eatenùs institutionem Domini de sancta Eucharistia Paulus hoc loco recitare voluerit, quatenùs ad corrigendum errorē Corinthiorum pertinebat, quod tunc quidem satis esse videbatur. Sed quia fortasse non sunt credituri Magdeb. fuisse hunc errorem Corinthiorum, nec sic Cyrillum, quod illi peccabant, & Apostolus correxit, intellexisse, recitemus, quæ ipse Cyrillus aduersùs Nestorium scripsit in tomo 4. Pentabibli, quæ est in cap. 156. Synodi Ephesinę. sic enim ait, ὥσπερ δὲ τὸ ἀυτοῦ τοῦ λόγου σῶμα ζωοποίον ἐστὶν, ἴδιον ἀυτοῦ ποιησαμένου καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ τὴν ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον, οὕτω καὶ ἡμεῖς εἰ ἐν μεθέξει γενοίμεθα τ̃ ἁγίας σαρκὸς καὶ ἅιματος ἀυτοῦ, πάντη τε καὶ πάντως ζωοποιούμεθα μένοντος ἐν ἡμῖν τοῦ λόγου θεϊκῶς μὲν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀνθρωπίνως δὲ αὖ διὰ τ̃ ἁγίας σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου ἅιματος: Interpretemur totidem verbis Latinè: Vt enim, inquit, Corpus ipsius verbi, quod secundùm veram & inexplicabilem vnionem suum fecit, viuificum est: sic etiam nos, si carnem sanctam & sanguinem eius participemus, omninò viuificamur, manente in nobis verbo diuinè quidem per Spiritum sanctum, humanè verò per carnem sanctam & preciosum sanguinem. Hoc autem ità esse, probat deincèps verbis Apostoli, cùm ait, scribens ad Corinthios: Tanquàm prudentibus loquor: iudicate vos, quod dico: calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nónne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus: omnes enim ex vno pane participamus. Deindè subiungit: πνεύματος μὲν γὰρ τοῦ ἁγίου μετέσχηκότες, ἀυτῷ τε τῷ πάντων σωτῆρι χριστῷ καὶ ἀλλήλοις ἑνούμεθα. σύσσωμοι δὲ κατὰ τοῦτον ἐσμὲν τὸν τρόπον, ὅτι εἷς ἄρτος ἓν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμὲν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτ̃ μετέχομεν, σωδεῖ γὰρ ἡμᾶς εἰς ἑνότητα τὸ ἐν ἡμῖν σῶμα χριστοῦ, id est, Sancti enim Spiritûs participes effecti cum ipso Christo saluatore omniū, & ipsi nobiscum inter nos in vnum copulamur. Concorporales verò, siue vnum corpus hoc modo efficimur, quia vnus panis, vnum corpus multi sumus: omnes enim ex vno pane participamus. Corpus enim Christi, quod est in nobis, colligat nos in vnum. Deindè cū vellet adhuc probare ista, subiungit: ὅτι δὲ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ πρὸς ἑνότητα τὴν πρὸς ἀυτὸν καὶ πρὸς γε τὴν εἰς ἀλλήλους σωενήγμεθα, πιστώσεται γράφων ὁ μακάριος παῦλος. Quòd autem, inquit, corpus Christi in vnum nos secum & nobiscum copulauerit, fidē faciet beatus Paulus, cùm scribit,

1. Cor. 10.

bit, reuelatum esse sanctis Apostolis & prophetis in spiritu, gentes esse cohæredes, & concorporales, & comparticipes promissionis in Christo Iesu per Euangelium. Concorporales dixit, propter sacramentum corporis Christi, quod in vnum copulat omnes communicantes: si tamen sunt Spiritûs sancti participes. In his enim verbum verè cum carne vnitum, manet diuinè & humanè, sicut B. Cyrillus paulò antè dixit: Hæc est mysterij huius vis & traditio. Quam quidem traditionem & vim sacramenti huius quia Corinthij ignorabant, cœnas illas suas in ecclesia faciebant. Sed audiamus Cyrillũ: propter ista enim quæ sequuntur, illa superiora repetita sunt. sic enim ait: ἐπειδὴ δὲ τὴν τοῦ μυστηρίου παράδοσιν καὶ δύναμιν ἠγνοηκότες ἐν ἀρχῇ τῶν πιστευσάντων τινὲς ἔξω τρέπεσθαι τοῦ εἰκότος ἤθελον, πανδαισίας τε καὶ δημοθοινίας πληροῦντες ἐν ἐκκλησίαις, τοῖς τοῦτο δρᾶν εἰοθόσιν ἐπετίμα γράφων ὁ μακάριος παῦλος, μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν, &c. Quia enim, inquit, mysterij traditionem ac vim initiò quidam ex ijs, qui crediderant, cùm ignorâssent, volebant extra metam rationis egredi, lauta conuiuia & cœnas populares in ecclesijs agitantes: eos, qui hoc agere consueuissent, Paulus repræhendit, inquiens: An non habetis domos ad edendum & bibendum? Hi igitur ignorantes mysterij traditionem ac vim, falsò existimabant vnum se corpus suis illis cœnis popularibus effici. Dominus enim ad faciendum hoc nullas alias species, præter panis & vini, super altare tempore sacrificij offerre instituit: sicut canone etiam secundo Apostol. sancitum est, qui ad huius loci epistolæ Pauli interpretationem pertinet. Hoc ergò est, quòd hoc loco Paulus, authore etiam Cyrillo, diuinæ traditionis authoritate corrigit. Vt autem oblatio pro viuis & defunctis non fieret, nec adoratio, ne verbum quidem: sed totum hoc, commentum est Magdeburgensium ad simpliciores decipiendum. Immò verò tantum abest, vt Paulus dixerit, non debere fieri oblationem pro viuis & defunctis, vt contrà potiùs ex eo, quod Dominus in Euangelio de hoc mysterio tradidit, & hoc loco Apostolus repetiuit, necessariò concludatur, oblationem esse hanc, & offerri pro viuis & defunctis: Quod enim Matthæus dixit, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum, & Marcus similiter, Sumite, Hoc est corpus meum: nè isti sic intelligerent, quasi nihil ibì præter cœnam factum esset, vt falsò interpretantur, non subiunxerunt statìm hi duo Euangelistæ, Hoc facite in meam commemorationem, quasi nihil aliud ibì præciperetur, quàm celebrare memoriam cœnæ Dominicæ manducando tãtùm, siue sumendo. Idcircò beatus Lucas tanquàm interpres priorum suppleuit, quod desiderabatur: sic enim ait, Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, siue traditur. quod perindè est, quasi diceret, quod pro vobis offertur, in mortem scilicet, quæ iam instabat, & quasi præsens erat. Hoc enim significat hîc, Datur: pro quo Paulus dixit, Qui tradidit semetipsum pro nobis

Ephe. 3.

Ephe. 5.

Esa. 53. oblationem & hostiam: & Esaias, Oblatus est, quia ipse voluit. Quarè, quod statim subiungit, Hoc facite in meam commemorationem: necesse est ad illud, quod proximè antecessit, referre, Quod pro vobis datur: & ad illud simul, quod priùs dixerat, Fregit, & dedit eis: siue, quod plenius alij Euangelistæ expresserunt, Accipite, & manducate: siue, Sumite: vt iam celebratione huius mysterij necessariò vtrunque commemorare iubeamur, oblationem in cruce factam, & illam corporis Dominici mysticam & veram manducationem. Quarè quibus potestatem hanc Christus dedit, necesse est, secundùm institutionem Domini, quam hîc Paulus Apostolus repetiuit ac recitauit, vt, sicut manducando manducationem illam cœnæ Dominicæ repræsentant ac commemorant, sic etiam & in primis oblationem in cruce factam, offerendo commemorent. Quomodò enim commemoratio oblationis in cruce factæ, in sola manducatione esset, nisi quod manducatur, priùs esset oblatum? Quod vt magis adhuc istis constet, interrogemus eos: Hoc, quod Dominus hac institutione in suam cõmemorationem fieri præcepit, vbinàm fieri præcepit? nónne super altare? Hoc eni mſi negauerint, redarguet eos apostolica traditio, quæ in vniuersis ecclesijs catholicorum Orientis & Occidentis, summa religione ab initio cu-

Heb. 13. stoditur: Cuius traditionis testimonium quoq; Pauli scriptum habemus, nè isti iam vllo modo cauillari possint, vt solent. Habemus enim (inquit) altare, de quo edere non licet ijs, qui tabernaculo deseruiunt. Quis autem ignorat, θυσιαστήριον ἐις θυσίαν, vndè dicitur, referri, id est, altare ad hostiam? aut quæ vnquàm mensa, quouis etiam linguæ idiomate, altare dici consueuit, nisi mensa, in qua fit oblatio? vt fuit illa mensa cœnæ Dominicæ, & nostræ ecclesiæ altare, quod illam repræsentat, in quo idipsum, quod Dominus in nocte illa patri suo pro nobis obtulit, & ipsi secundùm institutionem eius offerimus. Iam verò quòd hæc institutio Domini, quam Paulus hîc repetit, pro viuis & mortuis oblationẽ fieri præcipiat, ex eo quoq; necessariò colligitur, quod ait: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem: Hoc, inquam, facite, Pro vobis, scilicet in meam commemorationem. Illud enim, Pro vobis, priùs dictum, repetendum est, ἀπὸ κοινοῦ, id est, à communi, quæ est frequens figura in scripturis. Quòd si hoc negent isti, rursùs eos interrogabimus, pro quibus nam dicit, Facite, & ad quorum fructum? pro nullis enim, nec ad vllius fructum, ne cogitare quidem licet. Restat ergò, vt intelligamus, quasi dicatur, Facite pro vobis. Sed rursùs quæremus: Quomodò, & quandò pro vobis? an intelligendum est, quasi dicatur, Facite pro vobis tantùm viuentibus? minimè, quia non solùm qui viuunt, sunt: vt de eis tantùm intelligi

Clem. lib. 8. c. 41. Eccl. 3. Matth. 22. posit istud, Pro vobis: sed etiam qui piè mortui sunt, esse dicuntur: Omnes enim, inquit, viuunt apud Deum, & spiritus istorũ in manu Dei sunt, & Deus non est mortuorum Deus, sed viuorum. Restat ergò, vt, sicut non solùm pro viuis mortuus est Christus noster, sed etiam pro mor-

mortuis: id quod satis descensus ipse Christi ad inferiores partes terræ, sicut Apostolus ait, probat: non enim descendit, nisi ad eos, & propter eos, pro quibus etiam mortuus erat: Sic non solùm pro viuis, sed pro piè mortuis iubet offerre in commemorationem oblationis in cruce factæ: quia omnes, quandiù salui esse possunt, secundùm idioma scripturæ sanctæ esse dicuntur, sicut scriptum est in Eccles. Deum time, & mandata eius fac: Hoc est omnis homo: quasi qui hæc non faciat, quia saluus esse non potest non faciendo, nec esse quidem dicatur. Sed de oblatione pro piè mortuis, pleniorem tractationem in quartum librum defensionis epistolarum pontificum apostolicorum, reseruamus, cùm locum epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem Domini, de oblationibus & exequijs mortuorum, defendemus. Hæc pauca necessariò attigi, nè commentitiam inscriptionem canonis de institutione huius mysterij, quem Magdeb. protulerunt, omninò dissimularem. Eádem etiam institutione Domini ab Apostolo hîc repetita, ijdem isti refelli possunt in eo, quod addiderunt ad titulum canonis, quò esset luculentius commentum, scilicet, vt tam laici quàm clerici, edant & bibant sub pane & vino: & non fiat adoratio. Cùm enim constet, quòd Christus in vltima cœna hanc institutionem sacri mysterij sub speciebus panis & vini sanxerit, & eius potestatem ac ministerium sanctis Apostolis, & in eorum persona ordini sacerdotum tradiderit: consequens est, secundùm rationem Apostolicæ dignitatis & sacerdotalis ordinis, vt illa tunc institutio sub duabus speciebus, & traditio Apostolis facta, non eò tendant, vt omnes Christi fideles statuto Domini ad vtranque speciem accipiendam adstringantur. sic enim nupèr trecentorum ferè patrum Synodus Tridentina, more Maiorum congregata, sanctè iudicauit & decreuit. Cui qui obedire nolunt, salui esse nolunt. De adoratione verò huius mysterij, quam isti quoquè negant, & hac institutione vetari fingunt, nihil aliud contra huius blasphemiæ monstrum dicam, nisi videri eos potiùs non credere, esse in hoc nostro mysterio corpus & sanguinem Christi: siquidem adorationem tollunt. An enim, quia Christus sub specie panis est, idcircò non est adorandus? Ergò neque Christus Dominus & Rex pannis inuolutus, à Magis adorandus erat. Ità fit, vt errores secum repugnantes, cæcitate mentis defendant, dum veritatis lucem fugiunt. Pergamus deincèps ad reliqua.

Ephes. 4.

Eccles. 12.

De quibusdam canonibus Apostolicis Synodi Antiochenæ Apostolorum, repertis in Bibliotheca Origenis à Pamphilo martyre: & de canone Apostolico imaginum Saluatoris & sanctorum, & de canone de ciborum delectu, & de testimonio Innocentij primi, quòd Apostoli Synodum Antiochiæ celebrârint. Cap. 25.

HActenùs de canonibus Apostolicis, quos Magdeburgenses repererunt, excerptos, vt dixi, ex scriptura sancta noui testamenti. Reperi-

mus etiam nos partem canonum Synodi Apostolorum Antiochenæ, quos Pamphilus martyr testatur se in Bibliotheca Origenis reperisse. Sic enim reperi in antiquissimo codice Græco scriptum: τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος παμφίλου ἐκ τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ τῶν ἀποστόλων συνόδου, τουτέστιν ἐκ τῶν συνοδικῶν αὐτῶν κανόνων μέρος τῶν εὑρεθέντων εἰς τὴν ὠριγένους βιβλιοθήκην. Hos ego canones concisè & in epitome, quasi indices quosdam, gratia breuitatis describam. Canon, Vt credentes in Dominum Iesum, quos illius temporis homines vocabant Galilæos, Christiani deincèps vocarentur. Alius canon, Vt baptizati non iam circunciderentur more Iudæorum: siquidem sit baptismus circuncisio non manu facta. Alius canon, Vt ex omni natione & genere ad fidem orthodoxam admitterentur. Alius canon, De auaritia fugienda Christiano, ac maximè ex iniquis quæstibus. Alius, De vitio gulæ, Christianis item fugiendo, & de theatris, ac iuramentis. Alius, De fugienda scurrilitate, blasphemia, & moribus gentilium, & eorum imitatione nè simpliciores deciperentur. Ac sunt quidem de his, alijsq; huiusmodi Apostolicæ constitutiones in libro 7. Clementis Romani: quod fidem quoquè facit, esse hos canones Antiochenæ Synodi apostolorum, de qua in libro illo vetustissimo Græco notatū reperi. Alius canon, quo renouatum ac cōfirmatum est decretum Synodi Hierosolymitanæ. Vt abstinerent Christiani à sanguine, & suffocato, & fornicatione. Sunt præterea alij duo canones, alter de imaginibus manufactis veri Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, & famulorum eius, ponendis ex aduerso coram idolis & Iudæis. qui sic Græcè scriptus erat: τοῦ μὴ πλανᾶσθαι τοῦς σωζομένους εἰς τὰ εἴδωλα, ἀλλὰ ἀντεικονίζειν τὴν θεανδρικὴν ἄχραντον χειροποίητον στήλην τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἀντικρὺ τῶν εἰδώλων καὶ ἰουδαίων καὶ μηκέτι πλανᾶσθαι εἰς εἴδωλα μὴ δὲ ὁμοιοῦσθαι τοῖς ἰουδαίοις. Hunc canonem Græcè descripsi propter antiquitatem, & apostolicā eius authoritatem, cui ecclesiæ catholicæ consuetudo ab Apostolis tradita, iam indè ab initio per cunctum orbem adstipulatur. Quomodò igitur audēt Lutherani idola vocare imagines Christi & sanctorum eius, quas sancti Apostoli ad delenda idola gentium, & ad Iudæos redarguendos, facere & colere iusserunt? Immò ipsi Luterani Iudæos sequi mâlunt, quàm Apostolos: & potiùs idolis gentium fauent, dum idolis falsorum deorum, imagines veri Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi opponere nolunt. Quos etsi nupèr Nicolaus Sanderus Anglus eruditissimè & fortissimè de errore conuicit, & nos etiā non pauca lib. 3. de dogmaticis characteribus aduersùs eundem errorem scripsimus, non pigebit tamen addere hìc pauca quædam, in dialogo eruditissimo antiqui Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani de imaginibus, qui Orthodoxus inscriptus est, à nobis obseruata: quibus respondere docet hæreticis, cū quærūt, Vbi scriptū sit in scriptura, adorandū esse imaginē Christi. Interpretemur Latinè: Cùm scriptum (inquit) sit de Christo,

Quomodò Magdeb. negantes cultum imaginū, gentilibus idola colentibus fauent.

Et

Et adorent eum omnes angeli eius, sitq; omnis homo imaginis suæ prototypon, nec vllus homo reperiatur, quin eius forma effingi possit: liquet, Christum, vtpotè qui debuit per omnia, sicut Apostolus ait, fratribus assimilari, prototypon esse imaginis suæ, tametsi verbis scriptum non sit. Quarè, inquit, cùm quærit hæreticus, vbi scriptum sit de adoranda Christi imagine? respondendum est, ibi scriptum esse, vbi scriptum est, adorandũ esse Christũ: siquidem inseparabilis est à prototypo effigies eius. &si enim nusquàm scriptum est verbis, Christum esse imaginis suæ prototypum, multa tamen alia (inquit) similiter non sunt scripta verbis, quæ idẽ valent atquè illa, quæ scripta sunt, vt homousios, & theotocos, & cyriotocos, quæ vocabula necessitas aduersùs hæreses adinuénit. Ad hunc modum hæresis Iconomachorum fecit, vt diceremus prototypon imaginis Christi, quod eandem vim habet, vt illud, quod scriptum est. Etenim si nõ est Christus imaginis suę prototypon: ergò nec incarnatus est: manetq; incircunscriptus infinitate diuinitatis suæ. Quòd si factus est homo, & in nostra natura & more nostro apparuit, cur non tribuimus illi, quod omni homini, vt ratio similitudinis postulat? Docet deindè hic author, non esse imaginem honore & veneratione à sancto, cuius imago est, separatam: Cùm sint (inquit) vnum nõ natura, sed χίσει, id est, habitudine: quæcunq; enim (inquit) de causa dicantur, de effecto quoq; dicentur: sed illa propriè, quia natura: hæc non propriè, sed homonymè. Sic (inquit) crux, ex quacunq; materia fiat, habet cõmune nomen cum vera cruce, sicut honorem & venerationem. & quibuscunq; nominibus illa crux appellatur, totidem hæc eius imago. illa viuifica crux, gloria mundi: & hæc, gloria mundi. Sed illa propriè, & natura ligni facti viuifici: hęc verò, significatione nominis. Similiter (inquit) Deus & homo dicitur Christus significatiõe nominis, & natura diuinitatis atq; humanitatis: imago verò eius, significatiõe nominis dicitur Christus, non autem natura diuinitatis & humanitatis. Est enim ex qualitate colorum, aut ex lapide, aliáve materia: habetq; communionem nominis, & honoris atq; adorationis cum prototypo, &si natura sit aliena. Idcircò quibuscunq; nominibus Christus appellatur, totidẽ imago eius, vt Dominus gloriæ, Dei virtus, Dei sapientia, & filius hominis: vt, sicut Christus dicit, Mihi flectetur omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum: sic imago eius idẽ quoq; per picturam dicat. Sic cùm Christus initiò prædicatus est, cum ea prædicatione coniuncta erat χετικῶς, id est, habitudine, prædicatio imaginis eius: & tot habet prædicatio demonstratiões imaginis Christi, quot habet demonstrationes Christi: & tot item habet demonstrationes typi siue imaginis crucis, quot habet ipsius crucis. Cùm enim inseparabilis sit imago ab eo, cuius est imago, vbi scriptum est de prototypo, ibi scriptũ est de effigie indè expressa: tametsi non æqualiter scriptum, sed homonymè: de re enim propriè, de imagine rei non propriè. Citat deindè Nicephorus, inter alios patres, quos nunc prætereo, Sanctum Athanasium sic de imagine scribentem:

Psal. 96. Heb. 1. Heb. 2.

ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφὴ ἐστὶ καὶ ἐν τῷ βασιλεῖ τὸ ἐν τῇ εἰκόνι εἶδος ἐστὶ. καὶ ἀπαράλλακτος ἡ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως ὁμοιώτης, ὥστε τὸν ἑωρακότα τὴν εἰκόνι ἑωρακέναι ἐν αὐτῇ τὸν βασιλέα καὶ πάλιν ὁρῶντα τὸν βασιλέα, ἐπιγινώσκειν, ὅτι δυτός ἐστιν ὁ ἐν τῇ εἰκόνι. ἐκ δὲ τοῦ μὴ διαλλάττειν τὴν ὁμοιώτητα, τῷ θέλοντι μὴ τὴν εἰκόνα θεωρῆσαι τὸν βασιλέα, εἴποι ἄν ἡ εἰκών, ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκείνῳ εἰμὶ, καὶ ἐκεῖνος ἐν ἐμοὶ. καὶ ὃ ἑώρακας ἐν ἐμοὶ, τοῦτο ἐν ἐκείνῳ βλέπεις, καὶ ὃ ὁρᾷς ἐν ἐκείνῳ, τοῦτο ἐν ἐμοὶ βλέπεις. In imagine enim (inquit) regis, est species ac forma: & in rege est species, quæ est in imagine, & similitudo, quæ est in imagine regis, non variat, ità vt, qui imaginem adspicit, in ea regẽ adspiciat: & rursùs, qui regem intuetur, hũc agnoscat esse in imagine sua. itaq; pro eo quod similitudo non variat, ei, qui postquàm adspexit similitudinẽ regis, ipsum regem videre velit, dicere possit imago, Ego & rex vnum sumus: ego enim in illo sum, & ille in me: & quod in me vidisti, hoc in illo vides: & quod in illo vides, in me vides. Hæc ex Nicephoro libenter hîc addidi, quòd hic author acutè & subtiliter explicâsse mihi videtur, quomodò sit in scriptura de adoranda imagine Christi, & quæ ratio naturalis apostolorum de cultu sanctarum imaginum traditionem defendat: quam quidem traditionem consuetudo confirmat: & ecclesiæ fides custodit. naturale enim est, vt sit omnis homo imaginis suæ prototypum: immò omnis res, prototypon figuræ suæ. & quæ huiusmodi cõnexionem naturalem habent, & cõmunionem nominis, consequens quoquè est, vt habeant honoris communionem: vt intelligant tandem, qui imaginum sanctarum cultum tollunt, pugnare se cum natura, cum scriptura, cum ratione, cum apostolorum traditione, cum ecclesiarum cõsuetudine, & cum earum fide. Explicauit præterea hic author, quemadmodùm prototypon coadoretur imagini, id est, quemadmodùm vna atq; eadem adoratio, prototypo atq; imagini adhibeatur, vna quidem vtriq;, sed non vno modo, & æqualiter: vt verbi gratia, vna adoratio, quæ latria dici solet, Christo conuenit, & imagini: sed aliter Christo, propriè scilicet & secũdùm naturam carnis, natura vnitæ cum diuinitate: aliter imagini, id est, non propriè, sed homonymè, siue æquiuocè, quia non natura, sed σχέσει, id est, habitudine repræsentationis, propter similitudinem. nec enim (inquit) in imagine Christi est diuinitas vnita cum carne φυσικῇ ἑνώσει, id est, naturali vnione, vt in Christo, sed σχετικῇ μεταλήψει, id est, participatiõe, vt ità dicam, habitudinali. Itaq; imago, vt hic author sensit, non habet honorem proprium seiunctum à re ipsa: immò habet eũdem ipsum, quem res ipsa. qui tamen honor rei quidem ipsius proprius est, & naturæi conueniens: imaginis verò non proprius, sed homonymus, siue æquiuocus, & secundùm habitudinem ei conueniens propter similitudinẽ scilicet prototypi. Imago enim (verbi gratia) Christi, si naturam (inquit) eius respiciamus, non est Christus, immò nec imago Christi, sed potiùs charta & color, aut lignum, aut alia materia, vndè facta est imago. Sin autẽ respi-

respiciamus similitudinē archetypi, vndè expressa est, Christus dicitur secundùm homonymiam, siue æquiuocè: Christi verò secūdùm relationem: quia omnis imago, ἀρχετύπου imago est. Itaq; vt rectè ab hoc authore explicatum est, sicut non adoratur imago propter se, sed propter prototypon, quod omnes Catholici confitentur, sic non est dicendū, adorari eam per se, id est, absolutè, sed σχετικῶς, dicamus nos, relatè: & vt purpura & imperator ea indutus vnum faciunt habitu, sic imago & prototypon eius vnum faciunt σχέσει, id est, habitudine. Hoc tamen interest, quòd purpura separari potest à rege vel imperatore, & remanere purpura, ac sine regio honore & veneratione. non enim refertur ad regem, vt purpura est: at imago, vt imago est, non est à prototypo separabilis σχέσει, ac proindè nec honore. Hic est secundùm doctrinam fidelis sermo de sanctarum imaginū adoratiōe, quo S. Nicephorus Patriarcha Cōstantinopolitanus ante annos septingentos antiquos Iconomachos redarguebat: & pios in doctrina sana exhortabatur: & quo nos nouos Iconomachos redarguimus, vt, si fortè possimus, in captiuitatē, sicut Apost. ait, redigamus eorū intellectū in obsequiū Christi. Illud postremò aduersùs istos hîc addendū est: Si, cùm legitur euangelium, verba eius, quæ noui hæretici audiunt, propter res nominatas, quæ à suis nominibus, tāquàm à quibusdā imaginibus, naturaliter diuelli non possunt, apertis capitibus honorant, cur hoc ipsum in expressis imaginibus sanctorū nō faciunt? An non est hîc aperta rationis repugnantia, alterum horum facere, alterum non facere, vbi eadem est vtrunq; faciendi causa? Quarè vt suî similes sint, & nè secum discrepent, aut vtrunq;, aut neutrum faciant necesse est: aut imagines, dico, sanctorum, quas vident, honorent, si verba euāgelij audita honorant: aut, si illas non honorant, nec; hæc honorent. Alter Canō de delectu ciborum, τοῦ μὴ ἐξομοιοῦσθαι χριστιανοὺς ἰουδάιοις ἕνεκεν ἀποχῆς βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ὑείων ἀπογεύεσθαι τοῦ κυρίου θεσπίσαντος, ὅτι τὰ εἰσπορευόμενα εἰς τὸ στόμα οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ὡς ἐκ τῆς καρδίας ἐξερχόμενα. καὶ ἵνα μὴ κατὰ γράμμα ἀκολουθῇ, ἀλλὰ πνευματικῶς καὶ ἀναγωγικῶς πολιτεύηται. ἡ γὰρ κτηνώδης συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων τὸν ὗν βδελύσσεται. τῇ δὲ πονηρίᾳ συνέχεται κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον, ὅτι ἐχορτάσθησαν ὑείων, καὶ ἀφῆκε τὰ κατάλοιπα τοῖς γνησίοις αὐτῶν, ὁμοίως καὶ ὀστρακόδερμον καὶ ἀλεπίδωτον ἰχθὺν ἀκώλυτον τοῖς χριστιανοῖς εἶναι εἰς τὸ ἀπογεύεσθαι, νοεῖται γὰρ καὶ οὕτω πνευματικῶς τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καρδίαν ὀστράκου δίκην ἀποβάλλεσθαι τὰ τῆς ἀληθείας κηρύγματα.

Alius canon. Apost. Synodi Ant. ab Apostolis habitæ de delectu ciborū qui locū Apostoli ad Coloss. & ad Timoth. de cibis explanat.

Interpretemur Latinè: Nè (inquit) Christiani à cibis abstinendo, Iudæos imitentur: immò vescántur suilla, cùm Dominus pronunciauerit, quæ in os intrant, non inquinare hominem, sed, quæ ex ore exeunt, vpotè ex corde exeuntia. Et nè secundùm literam eos sectentur, sed spiritualiter, & anagogicè viuant. Synagoga enim belluina Iudæorum, suem quidem abominatur

natur, turpem verò vitam viuit, & improbitate tenetur constricta, sicut ait Propheta: Saturati sunt suilla, & reliquerunt reliquias paruulis suis. Similiter non est interdictum Christianis secundùm literam, vesci pisce testã habente, & pisce item squamis carente: hoc enim est secundùm spiritum pisce testaceo vesci, cùm quis stupido & imprudenti corde, veritatis prædicationem instàr testæ abijcit. Conuenienter ergò huic canoni intelligendum est, quod Paulus in Epistola ad Colosſ. scripsit: Nemo vos iudicet in cibo: cibos enim prohibet discernere κατὰ γράμμα, id est, secũdùm literam more Iudæorum, non autem secundùm spiritum. Sic etiam in epist. ad Tim. ad doctrinam dæmoniorum pertinere dixit, abstinere à cibis secundùm literam & iudaicè, non autem abstinere secundùm spiritum, & κατὰ ἔννοιαν, id est, & ad exercitationem corporalem, ad spiritum relatam, vt fit in ieiunijs abstinendo à carne. Sed de hoc satìs supra cap. 3. dictum est. Hactenùs de canonibus istis Synodi Apostolorum Antiochenæ, quos, vt dixi, Pamphilus martyr in bibliotheca Origenis reperit. Habuisse autem Synodum Antiochiæ sanctos Apostolos, testatur quoquè S. Innocentius in epistola 18. ad Alexandrũ Episcopũ. Sic enim scripsit de Antiochena ecclesia, quòd prima primi Apostoli sedes esse monstretur: vbi & nomẽ accepit religio Christiana, & quæ cõuentum Apostolorum apud se fieri celeberrimum meruit. Canones tamen ecclesiasticos sanctorum Apostolorum, non esse in Synodo Antiochena, sed Hierosolymitana cõstitutos, præterquàm quòd Clemens Romanus, vt antè docuimus, non obscurè significauit, illud quoquè argumento est, q̃ nullus ecclesiasticus canon ex illis Apostolicis 85. inter hos, quos à Pamphilo Martyre in bibliotheca Origenis repertos descripsimus, reperitur præter canonem de abstinendo à sanguine & suffocato, qui (vt dixi) in Synodo Antiochena propter idololatriam, quæ tunc vbiquè dominabatur, necessariò renouatus, ac confirmatus est.

Psal. 16. iuxta aliã editionẽ.

Colos. 2.

1. Tim. 4.

Testimonium Innoc. I. de Synodo Antiochena apostolorum.

Canones apostolorum ecclesiastici qua in Synodo tra diti sunt.

Quæ ratio necessaria fortiùs multis testimonijs canones Apostolorum defendat, & de comparatione statûs Ecclesiæ cum naui, & legum ecclesiasticarum cum legibus naualibus: & quibus in locis de legibus ecclesiasticis apostolorum Paulus significauerit: & quid contra omnem rationem neget, qui apostolorum canones negat. Cap. 26.

HOs igitur canones sanctorum apostolorum illa etiam ratio necessaria defendit & vindicat, quæ multorum testimoniorum vim & authoritatem superat: quod decebat quidem, & erat apostolica illa omnium ecclesiarũ solicitudine, quam Paulus dicit, dignum, vt ità episcopis, quos ijdem apostoli, dum viuerent, instituerunt, quos Clemens Romanus in extremo libri 7. de constitut. Apost. enumerat, & de quibus Irenæus lib. 3. c. 3. meminit, & si non nominatìm, vt Clemẽs: decebat, inquam, vt ità episco-

1. Cor. 11.

episcopis ecclesias committerent regendas & administrandas, vt regulas ecclesiasticas, quas Canones vocârunt, eisdem traderent: quibus instructi sic illi ipsi episcopi ecclesias sibi commissas gubernarent, vt omnia in eis honestè & secundùm ordinem fierent, sicut Apost. Paulus ecclesiæ Corinthiorũ iussit. Hoc enim non facere, quod alioquì feciſſe, ratio ipsa communis vtilitatis omnium ecclesiarum, quarũ solicitudine tenebantur, necessariò conuincit, perindè fuisset, vt si quis, optimus alioquì nauis gubernator, loco suo absens relinqueret, cui clauum quidem nauis committeret, eum tamen regulis, quas ipse perutiles & perneceſſarias ad dirigendam nauigationem esse sciret, non instrueret. Cum naui enim magna statum ecclesiæ B. Petrus comparauit in illo suo ad populum sermone ac doctrina in ordinatiõe Clemẽtis. Vt ergò præscriptæ sunt vectoribus suæ leges, vt suis locis quieti sedeant, nè, si liberè discurrant, nautas impediant, aut nauem quatiant, vel deprimant: sic quoq; præscriptæ sunt leges suæ ecclesiasticæ laicis, qui sunt instàr vectorum: & suæ diaconis, suæ presbyteris, & suæ episcopis. Quibus legibus pax & ordo ecclesiæ conseruatur: & naufragijs vitatis, ad portum appellitur. Itaq;, vt nautæ, quæcunq; neceſſaria sunt, ad prę scriptum legis nauticæ singulis prouident, sic presbyteri, qui tenent locum nautarum, secundùm canonem ecclesiæ alios ligant, alios soluunt, sicut beatus Petrus in sermone illo de Clemente, quem ordinabat, pronunciauit, ligaturũ esse, quem ligari oporteret: & soluturum, quem solui, vt qui canones ecclesiæ sciret. Sciant igitur Magdeburgenses, & qui cum eis, si qui alij sunt, sentire voluẽrint, negare canones ecclesiasticos sanctorum apostolorũ, quos habemus, nihil aliud esse, quàm velle, sanctos apostolos in nulla, dum viuerent, solicitudine fuisse futuræ post obitum suum gubernationis & statûs omnium ecclesiarũ: nullamq; eos curam habuisse relinquendi ecclesijs sanctas in posterum consuetudines: vt non ignoraretur, quomodò, sicut Paulus ad Tim. scripsit, in ecclesia Dei conuersari oporteret. Dicam enim aduersùs istos, quod Tertullianus in libro De corona militis, pro defensione traditionis nõ scriptæ, de omnibus fidelibus ait, An non licuit sanctis apostolis concipere & constituere, quod Deo congrueret? quod disciplinæ conduceret? quod saluti proficeret? nisi fortè dicturi sunt, omnes ecclesiasticas regulas de episcopis, presbyteris, & diaconis complexum esse Apostolum, cùm descripsit, quales isti esse deberent, subiungens posteà: Hæc tibi scribo Timothee, sperans me ad te venire citò, vt scias, quomodò oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui: quo quid stultius dici potest? An enim scripta est hîc regula de ijs, quæ episcopus aut presbyter offerre possit super altare? & vtrùm ecclesia sua relicta, possit episcopus ad aliã transire? aut quandò & quomodò id liceat? & vtrùm presbyter vel diaconus, possit sine authoritate episcopi discedere ad ministrãdum aliæ ecclesiæ? aut, si discesserit, quomodò huic malo medendum sit? &, si episcopus à viris grauibus & honestis accusatus sit, quomodò cum eo sit agendum? &, an possit eligere sibi

Quæ ratio eõs uincat, traditos fuisse ab apostolis canones ecclesiasticos.

Quid velint, & agant, qui canones apostol. negant.

1. Tim. 3.

successorem? Hæ, inquam, regulæ, & cæteræ huiusmodi ecclesiasticæ cõsuetudines omnium ecclesiarum, quas ab initio à sanctis apostolis traditas vsq; in hodiernum diem seruant, quæ canonibus Apostolorum continentur, an sunt inter hæc, de quibus Apostolus hoc loco dixit, Hæc tibi scribo Timothee, vt scias, quomodò oporteat te in domo Dei conuersari? aut nunquid, cùm venit Apostolus ad Timotheum, vt ei priùs promiserat, inquiẽs: Hęc tibi scribo, sperans me ad te venire citò, nihil aliud eum tunc docuit in aduentu ad eum suo? nullas alias regulas & ecclesiasticas cõsuetudines eidem sine scripto tradidit, præterquàm, quæ ad eum priùs scripserat? Si ità est, & ea quæ hîc scripserat, satis erât, quid opùs erat dicere, Hæc ad te scribo, sperans me ad te venire citò, vt scias interìm, & quæ sequuntur? immò verò nõ obscurè significauit, habere se alia, quæ Timotheo traderet, cùm ad eũ veniret, quod se sperabat citò facturum. Interìm verò, dum iret, his, quę tũc scripsit, vti eum volebat, vt sciret, quales esse oporteret episcopos, presbyteros, & diaconos, quibus in domo Dei, & in ministerio eius versandũ esset. Rursùs cùm scribens idem Apostolus ad Corinthios, id correxit, quod præter institutionem Domini committebant, pro cœna Dominica δημοθοινίας, id est, cœnas populares in ecclesia facientes, vt beatus Cyrillus, sicut antè dixi, in Pentabiblo contra Nestorium interpretatus est, subiũxit: Cætera autem, cùm venero, disponam: an dicent Magd. & si qui alij cum eis sentiunt, fefelliſſe eos Apostolum, id est, neq; veniſſe, nec alia, vt promiserat, disposuisse? Credo, dicere non audebunt. Dicant ergò nobis, quæ illa cętera sint, quæ siue præsens, siue absens disposuit? quæ, inquam, illæ διατάξεις, id est, dispositiones siue constitutiones ecclesiasticæ, quas ecclesiæ Corinthiorum promisit, quas ijdem apostoli canones vocârunt? Postquàm enim correxit secundùm institutionem Domini super sacrificio altaris, quod Corinthij, contra illam ipsam constitutionem Domini, in ecclesia peccabant, subiunxit statim: Cætera autem, cùm venero, disponam. In quo nemo iã dubitare possit, quin cætera ecclesiastica intelligi voluerit. Non enim consentaneum erat, vt cum ecclesiasticis dispositionibus dispositiones ciuiles & populares coniungere vellet, præsertim cùm hæ non ad Apostolum, sed ad laicos pertinerent, qui se negocijs secularibus implicant. Huc ergò pertinet, id est, ad hanc Pauli correctionem, quam Corinthiorum errori adhibuit, Canon tertius Apostolorum, quem ad conseruandam traditionem Domini de sacrificio in ecclesia, quã Corinthij violabant, ijdem sancti Apostoli cõstituerũt de nõ offerendis ad altare auibus, aut animalibus. Sic enim ait Canon: Si quis Episcopus aut presbyter, p̃ter dispositionẽ Domini, quã de sacrificio fecit, aliqua alia super altare offerat, aut mel, aut lac, aut p̃ vino sicerã, aut artificio facta, aut aues, aut animalia, aut poma, vel legumina p̃ter institutionẽ Dñi, deponatur, exceptis nouis fructibus suo tẽpore, aut p̃ter oleũ ad lucernã, & thus in tẽpus oblationis, nihil offerre liceat. Cõtra hũc canonẽ nos facere, olim Græci ecclesiæ Romanæ æmuli calũniabantur:

Quõ ad correctionem, quam Apostolus errori Corinthiorũ adhibuit, canon apost. 3. pertineat.

Calumnia Græcorum.

bãtur: vt intelligi potest ex epist. Nicolai primi ad Michaelẽ & Basiliũ: enumerãs enim q̃ nobis falsò tũc obijciebãt, mentiũtur quoq; (inquit) nos agnũ in pascha, more Iudæorũ, super altare pariter cum Dñico corpore benedicere & offerre. Vt igitur hoc Paulus in epistol. ad Corint. correxit, quod ad ecclesiam pertinebat: sic, cùm illud subiunxit statim, Cætera, cùm venero, disponam, de dispositionibus canonicis cæterarum rerum ecclesiasticarũ, necessariò, vt dixi, intelligendum est. Prætereà, cùm Apostolus præcepit mulieribus, vt tacerent in ecclesia: &, si quid vellent discere, domi viros suos interrogarẽt, quia turpe est (inquit) mulieri, in ecclesia loqui: satis apertè docuit, neminem debere facere in ecclesia, quod eum non deceat. Vt autem admoneret, multa esse huiusmodi, quæ non deceat quemlibet facere in ecclesia: sicut mulieres non decebat in ea loqui, etiam discendi causa, nedùm docendi, quod episcopis & presbyteris tantùm licet, quos iubet Apostolus esse idoneos ad docendum, & sicut nõ decebat loqui linguis in ecclesia sine interprete, neque rursùs decebat ab omnibus hoc prohiberi, idcircò complexus multa huiusmodi, ad decorum & ordinem ecclesię pertinentia, subiunxit: Omnia autem honestè & secundùm ordinem fiãt in vobis: Cùm enim dixit, κατὰ τάξιν, id est, secundùm ordinem, quis dubitet, quin traditionem regularum ecclesiasticarum significârit, ad quas dirigenda esset decẽtia eorum, quæ in ecclesia agenda erant? Quæramus igitur à negatoribus canonum Apostolicorum, quem ordinem dicat Apostolus, cùm dicit, Omnia secundùm ordinem fiant? nisi enim traditus esset ab apostolis ordo aliquis ecclesiasticæ conuersationis, vnusquisq; sibi ordinem fingeret, qui sibi videretur, vt apud Luteranos fit, apud quos multiplex varietas, & miranda discrepantia cernitur in ijs, quæ apud nos vno ordine in ecclesia fiũt, quia scilicet eædem sunt in ecclesijs Catholicorum canonicæ Apostolorum traditiones & consuetudines, quibus pax & concordia earum continetur, vt glorificetur Deus per Christum Dominum in spiritu sancto.

1. Cor. 11.

1. Cor. 14.

Quõ omnia honestè & secundùm ordinem fiant in ecclesia, quæ secundũ Canon. Apostol. fiunt.

Quanta veneratione digna sit antiquitas legum ecclesiasticarũ, & de necessitate earum, & de primis ecclesiæ legislatoribus, & de nominibus canonũ, quæ eorum vim & vsum declarant. & quomodò quæ Plato diuinè de officio perfecti legislatoris scripsit, sancti Apostoli spiritu sancto docente, intellexerunt & seruauerunt, & de ijs, quæ in libris Clementis de Constitutionibus Apostolorum continentur, cum ijs collatis, quæ Paulus in epistola ad Colossenses notauit & distinxit, et quæ testimonia scripturæ sint, disposuisse apostolos ecclesiastica legibus ecclesiasticis, id est, Canonibus. Cap. 27.

POstremò ecclesiasticos canones sanctorum Apostolorum ipsa antiquitas maximè omnium tueri debet. Præclarè enim doctissimus Græciæ Plato in 7. libro de legibus scripsit, omnes homines eas leges vene-

rari ſolere, vereríq; in eis quicquam nouare, in quibus alti, educatíq; eſſent, & quæ diuina quadam ſorte multis ſeculis immutabiles permãſiſſent: neq; eas recordarentur, nec audîſſent, vllo vnquàm tempore aliter habuiſſe. Hęc diuinus Plato. quod quidem, quia rectè dictum eſt, noſtrũ eſt, id eſt, Chriſtianorum, vt Iuſtinus martyr in priore pro Chriſtianis apologia ſcripſit. Vtrùm verò canones apoſtolorum adeò antiqui ſint, vt vel antiquitas ipſa venerari eos cogat, interrogemus Magd. & reliquos eiuſdem diſciplinę homines, num memoriam præteritorum ſeculorum replicare poſsint, cùm maiores ſui aut alijs, aut nullis apoſtolorum canonibus vterentur? quod ſi non poſſunt, certè, vt nihil prætereà aliud, ipſam ſaltem antiquitatẽ, quam idem author proximè ad deos accedere ait, reuereri iſtos oportebat, ſi vel rationem tantùm naturæ hominis inſitam audire vellent: aut Dei munus, & neceſſarium vſum legum eccleſiaſticarum non ignorare. Etenim ſi neceſsè fuit, vt Deus cauſa corporis tuendi medicos nobis daret, & qui hominẽ ex terra formauerat, vt ex terra quoquè remedia gigneret, ex quorum obſeruatione medicinæ ars exiſteret: de medico enim dicit ſcriptura, Propter neceſsitatem creauit illum altiſsimus, & de terra creauit medicinam: quanto magis neceſſarium fuit, vt animarũ medicos, id eſt, legislatores daret, qui ex ratione naturæ hominis inſita, leges iuſtas, quæ ſunt inſtàr medicinæ, exprometet? quod quidem factum eſſe videmus, & vſu ipſo legum teſtamur, quas voluit Deus per Romanos, vt Clemẽs in libro 7. de conſtitutionibus apoſtolorum ait, ſplendere & enitere, vt iuſtis eorum legibus, & eorum in cunctum orbem dominatu, euangelica prædicatio, ac gentium omnium ad fidem conuerſio præmuniretur. Hoc enim fuit diuinæ prouidentiæ conſilium, vt beatus Cyrillus Iuliano apoſtatæ in lib. 7. reſpondit, Chriſtianis obijcienti, quòd legibus Romanorum parérent. Quòd ſi neceſsè fuit, vt à principio euangelij leges eſſent ſeculares, quibus, qui populo præeſſent, ad eius emendationem vterentur, (nemo enim dubitat, vt S. Calixtus pontifex ait, leges humanas, rationi & honeſtati non repugnantes, eſſe amplectẽdas, præſertim vbi eccleſiaſticæ, inquit, dignitatis authoritatem defendunt, & pro adminiculo tuentur) profectò neceſsè quoquè erat, quod nemo vnquàm ſanæ mentis negârit, vt leges etiam eccleſiaſticę eſſent, quibus, qui eccleſiæ præeſſent, cùm res poſtularet, eccleſiaſticos emendarent ac corrigerent, quasq; ipſi cuſtodirent. Poteſtates enim, quæ præſunt, vt rectè quoq; idem Plato ſcripſit, miniſtræ legũ ſunt, quibus ſeruire debent, vt benè alijs imperare poſsint. Primi ergò legislatores eccleſiaſtici, quos Deus eccleſiæ dedit, fuerunt ſancti Apoſtoli, qui, tanquàm architecti quidam ſpirituales, (Dei enim ædificatio, ſicut Apoſtolus ait, ſumus) eccleſiaſticas leges pœnis ſancitas, quod proprium eſt legum, tulerunt, quas rectè canones, id eſt, regulas vocârunt, quòd eos, qui huiuſmodi legibus non pareant, neque domus ſpiritualis, ſicut Beatus Petrus ait, ædificari velint, ceu ligna quædam curuata & inflexa, vt Protagoras apud Platonem ait, vi & minis ſuppliciorũ cor-

Vndè antiquitas & reuerẽtia canonum apoſtolorum appareat omnibus.

Eccle. 38.

Comparatio legum cũ medicina, & legislatorũ cum medicis.

Quid Clemẽs de legibus ciuilibus ſcripſerit.

Quæ leges ciuiles ab eccleſia recipiãtur.

Legũ & Canonum parem eſſe neceſsitatem.

Primi legislatores eccleſiaſtici, qui.

1. Cor. 3.

Vndè leges eccleſiaſticæ dicta canones.

corrigant,& ad ſpiritualis ædificij vſum aptent & accommodent. Typos quoquè Græci patres interdùm nominare ſolent,Latini formas,quòd huiuſmodi canonibus tanquàm quibuſdam exemplaribus, vitam & mores eccleſiaſticorum conformari oporteat. Aliquandò etiam ὅρους appellant, Latini verò patres definitiones,quòd ſint iuſti & iniuſti,honeſti & inhoneſti,decori & indecori, diſtinctiones.Neque verò tantùm canones iſtos ſancti Apoſtoli ſanxerunt,vt hoc quoquè obſeruetur: ſed alia etiam multa, vt perfecti legislatores,de omni diſciplina, ac omni genere virtutis,& honeſtatis,ac decori, de omni ſtatu,ac ordine,& gradu hominum tradiderunt: quæ ſimiliora ſint doctrinæ & monitis, quàm legibus, quibus vinculum vitæ Chriſtianæ, & incolumitas ac conſeruatio ipſorum canonum continetur: quæ omnia Clemens Romanus, qui ea deſcripſit, διατάξεις ἢ διδαχὰς τῶν ἀποστόλων, vt beatus quoq; Athanaſius teſtatur,vocauit: nos diſpoſitiones vel doctrinam Apoſtolorum interpretemur.Hanc doctrinam libris 7. complexus eſt Clemens : extremo autem libro,id eſt,8.canones Eccleſiaſticos Apoſtolorum.Hi enim ſunt τὸ κορυφαιότατον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως,id eſt, ſummum in diſpoſitione rerum Eccleſiaſticarum, vt idem in 3. capite eiuſdē libri 8. ſcripſit, imitatus,vt mihi quidem videtur, cùm aliâs, tum hîc diuinum Platonem,cuius fuit perſtudioſus.is enim τὸ νομοθετῆσαι, in quarto libro De legibus, πάντων τελειότατον πρὸς ἀρετὴν eſſe dicit,id eſt,inter cætera ſummè ad virtutem valere, ferre leges. Sed vt iam Illyricus,& ſui contubernales, vel eorum ſucceſſores, Apoſtolorum chariſma hîc in ferendis legibus eccleſiaſticis, quas canones vocârunt, agnoſcant, qui nec Athenis eruditi ſunt, neque Platonis diſcipuli fuêre,neq; libros eius legerunt: conferamus, quæ Plato, ſolam rationem ab authore naturæ homini ingeneratam ſecutus, de officio legislatorum diuinè ſcripſit. Quicquid enim apud omnes ſcriptores rectè dictum eſt, vt iterùm dicam, authore Iuſtino,noſtrum eſt:Interpretemur ergò eiſdem ferè verbis,quæ in principio libri 7. de legibus ſcripſit: Natis igitur, inquit, liberis tum maribus, tum fœminis, maximè conſentaneum eſt,vt deincèps de eorum educatione & diſciplina dicamus : Hæc enim ſilentio prætermitti non poteſt. quæ autem de ea dicentur,ſimiliora monitis,quàm legibus,videri poſſunt.Homines enim cùm ſoli ſunt, & in domibus ſuis, aut voluptate,aut dolore, aut cupiditate impulſi, facilè multa & parua, & quæ non omnibus appárent,præter legislatoris conſilium, & propoſitum committunt,quæ varios & diſſimiles mores ciuium efficiunt,id quod ciuitatibus nocet.Etenim quia tum minuta ſunt,tum frequentia,non decet leges de eis ferre,eaq; pœnis ſancire,nè leges ſcriptæ interitum capiant,ſi in leuioribus & ſæpiùs leges tranſire homines aſſueſcant. Quarè aditus quidem ad leges de huiuſmodi inſtitutis & diſciplina ferendas non patet ? ea verò rursùs ſilentio prætermittere non licet.Et paulò pòſt,rursùs de huiuſmodi inſtitutis,quæ doctrinæ & monitis,quàm legibus, ſimiliora ſunt,his ferè verbis ait: Sunt

Quarè canones dicti ſint τύποι & ὅροι, Latinè formæ & definitiones.

Quales ſint quæ Græcè dicuntur διατάξεις.

Quomodò quæ de officio perfecti legislatoris diuinè ſcripſit Plato, in apoſtolis ſermone imperitis cernuntur.

autem hæc omnia, quæ nunc exequimur, illa quæ à multis vocantur instituta non scripta. Nec aliud sunt leges patriæ, quas vocant, quàm omnia huiusmodi, quæ, rectè paulò antè dictum est, non oportere leges appellare, neque tamen illa ipsa præterire, ac missa facere: sunt enim hæc vincula totius Reipub. ijs omnibus, quæ tum scripta sunt, tum adhuc scribentur, interiecta ceu patria quædam & prisca instituta. quæ quidem cùm rectè posita sunt, & in vsum collocata, tum eorum exercitatio ac consuetudo leges latas protegit, & incolumes seruat: sin verò propter negligentiam non rectè exerceantur, eueniet, quod in ædificijs solet, cùm labefactatis fundamentis, & antiquis illis, quibus fulta sunt superiora, necessè est corruere omnia: atque alia sub alijs iacere, tum inferiora illa, quæ sustinebant, tum fastigia, quæ posteà subuersis illis vetustis, ædificio fuerant imposita. Quarè, cùm ità se rem habere intelligamus, oportet nouam ciuitatem ex omni parte vincire, &, vt ea robur accipiat, nihil siue magnum, siue paruum, ex ijs omnibus prætermittere, quæ quis leges, vel mores, vel officia appellare potest. His nanque omnibus, ceu vinculis, colligatur ciuitas. vtrunque enim sine altero firmum non est. Quarè non est mirandum, si multa & quæ parua simul videntur instituta, in hanc tractationem nobis incurrunt, quæ longiores faciant leges. Hactenùs Plato. Si ergò hæc, quæ Plato, cùm nouam illam ciuitatem, quam animo informauerat, legibus & moribus constitueret ad officium boni legislatoris, optimo illo suo, & diuino ingenio, multis disciplinis instructo, multisq; laboribus ac studijs limato, & vsu rerum ac diuturnitate temporis perfecto, cum summa omnium admiratione & laude, pertinere intellexit: si hæc, inquam, sancti Apostoli, nec in libris Platonis versati, immò neque grammatici, sed potiùs idiotæ, & omnis humanæ sapientiæ ignari, cùm nouam ecclesiam tum ex Iudæis, vetere lege ac Iudaico ritu assuefactis, tum ex gentibus, quæ Deum ignorabant, constituerent, seruârunt: quis non dicat, à Deo & ab spiritu eius illa didicisse? Hi igitur, vt ab spiritu sancto eruditi, non solùm canones illos ecclesiasticos sanxerunt, sed, vt dixi, permulta alia tradiderunt instituta de omni disciplina vitæ Christianæ, & ecclesiasticæ conuersationis, & de omni genere virtutis cuiusque ordinis & gradûs hominum: quibus illa continentur, quæ dicuntur νόμιμα ἄγραφα, siue ἐθίσματα, vel ἐπιτηδεύματα, vt sua illa vocauit Plato, quæ nos dicere possumus instituta non scripta, consuetudines, & officia: quibus quia cuncta in ecclesiastica Repub. disposita sunt, vno verbo διατάξεσ, id est, dispositiones vocantur, sicut Paulus Apostolus, cùm dixit, Cætera autem, cùm venero, disponam: Græcè enim est διατάξομαι, vndè διατάξεισ dictæ sunt, quæ vnà cum canonibus, qui sunt ecclesiasticæ leges, 8. libris, vt antè dixi, à Clemente Romano in persona apostolorum scriptis, continentur: quibus comprehensa sunt illa, quæ Paulus generaliter complexus est, cùm ait: Decæterò fratres, quæcunque sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quæ-

1. Cor. 11. Philip. 4. *Materia constitutionum Apostolicarũ generaliter ab Apostolo descripta.*

quęcũq; bonæ famę, si qua virtus, si qua laus disciplinę, hæc cogitate, quæ didicistis, & accepistis, & audîstis, & vidistis in me: hęc agite, & Deus pacis erit vobiscũ. Vbi enim nõ est eadẽ distinctio veri & falsi, pudici & impudici, iusti & iniusti, sancti & nõ sancti, amabilis & nõ amabilis, bonæ famæ & infamiæ, virtutis & vitij: immò cõtrà, alij aliud verũ dicũt, alij item aliud honestũ, & alij aliud iustum, similiter in reliquis, ibi nõ potest esse pax, sed schisma: vt aliud nos pudicũ, aliud Luterani: hi enim concubitũ sacerdotis cũ vxore pudicũ, nos incestũ dicimus: similiter aliud nos verũ, aliud Luterani: & eorũ aliud Melanchthoniani, aliud Illyriciani: idcircò nec eis nobiscum pax est, nec ipsis inter se. Apud nos verò, & in nostris ecclesijs nulla huiusmodi dissensio, sed potiùs pax. Omnes enim idipsum, sicut Apostolus pręcipit, dicimus: & vno sensu ac sciẽtia sumus in distinguẽdo vero à falso, honesto ab inhonesto, iusto ab iniusto, similiter in alijs. Interrogemus ergò Magdeb. vndè petenda sunt ista, quæcunq; vera, quæcunq; iusta, quæcunq; pudica, & quę sequuntur, quæ Apostolus dicit didicisse, accepisse, & audîsse, ac vidisse Philippenses? nõ enim ista omnia in Euãgelio, aut epistolis scripta esse dicturi sunt. Quorsùm enim, si nulla erant in ecclesia νόμιμα ἄγραφα, id est, instituta sine scripto, Paulus ad Thessalonicẽses scripsisset, Tenete traditiones, quas audistis siue per sermonẽ, siue per epistolã nostram? Quorsùm itẽ ad Corinthios, Cætera, cùm venero, disponã? Si enim dispositiones sine scripto valere nõ volebat, cur non scripsit absens, quæ erat coràm sine scripto dispositurus? nõ enim apostoli ad præsentes scribebãt, sed ad absentes. An non erat opùs constituere modũ conueniendi in ecclesiam, ministrandi in ea, tum concionandi, psallendi, orandi, sedendi, recipiendi sessum aduentantes, communicandi, dispensandi bona ecclesiæ, & eis vtendi? Prætereo infinita alia, ad disciplinam ecclesiasticam pertinentia, quæ Apostolicis constitutionibus à Clemente Romano descriptis, diuinè disposita sunt: quibus, vt anteà dixi, compræhensa sunt illa, quę Paulus ad Philippenses scripsit, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunq; iusta, & quæ sequuntur, quę & didicistis, & accepistis, & audîstis, & vidistis in me. Sunt enim in his, exempli causa, constitutiones pudicitiæ in adspectu, in sermone, in cultu corporis, in balneatione, in habitatione ministrorũ ordinis sacri cum coniugibus suis, & quęcunque alia ad pudicitiam pertinent. Sunt item constitutiones iusti, erga Deum, seipsum, parentes, vicinos, ciues, peregrinos, magistratus populi, prędides ecclesię, erga seruos & dominos, peccatores & pœnitentes. Sunt prætereà in constitutionibus apostolicis, quæcunque amabilia, quęcunque bonę famæ in rebus omnibus, quibus homines vtuntur, omne item genus virtutis & actionis laudabilis: omnia enim sancti Apostoli disposuerunt, quęcunque ad ordinem & honestatem, ad pacem & disciplinam vitę Christianę, & ecclesiasticę conuersationis, & ad prouidendum bona coram Deo & hominibus pertinebant. Hi etiam disposuerunt atque ordinârunt, quæcunque de ritu mystici

Quæ sit materia apostolicarum constitutionum.

2. Thess. 2.

2. Cor. 1

De constitutionibus apostolorum generaliter ab apostolo comprehensis, & singulatim à Clemente descriptis.

mystici sacrificij à Christo instituti, nobis tradiderunt: ad quod dignè faciendum & participandum, vniuersa disciplina ecclesiastica, & monita atque instituta apostolica referũtur, vt in quo tota æternę salutis fiducia collocata nobis sit, & in quo cuiusque hominis Christiani iudiciũ extremum pendeat: vndè Dauid de extremo iudicio prophetans, cùm sessuri sunt sancti Apostoli, sicut Dominus dixit, super 12. sedes, iudicantes duodecim tribus Israel, vt qui per vniuersum mundum euangelium prædicauerunt, ijdem eos, qui vel audire noluerunt, vel auditum non seruârunt, iudicent: prophetans, inquam, in spiritu de extremo iudicio, & de sanctis apostolis, qui etiam vt nos, in voce Archangeli resurgent: Congregate, inquit, (angelis enim iubet) sanctos eius, (Apostolos dicit) qui disponunt siue ordinant testamentum eius super sacrificia: in iudicio enim illo non reposcetur ratio de sacrificijs veteris testamenti, sed noui: nec enim illa vetera Apostoli disposuerunt, immò Moyses, sicut ei Dominus præcepit: sed in nouo testamento ritum (vt dixi) mystici sacrificij, & cæremonias ac religionem disposuerunt & ordinârunt. Sicut Clemens partim in lib. 2. de constitutionibus Apostolorum, plenius autem in 8. totam Missam ac ritum mystici sacrificij descripsit, quò cætera, vt dixi, quæ in ecclesia à sanctis Apostolis disposita sunt, referuntur. Habemus igitur non solùm Paulum testem, disposuisse sanctos Apostolos ecclesiastica, cùm ipse Paulus de se dicat, cætera autem, cùm venero, disponam: sed etiam prophetam Dauid. Quòd si Apostoli sancti ecclesiam, & ecclesiasticam conuersationem, ac populi Christiani disciplinam tam multis constitutionibus disposuerunt, quod ad legislatorum quoquè officium pertinebat: quomodò, quod præcipuũ erat, immò summum in perfecto legislatore, prætermisissent? Summum enim erat, leges ferre, quæ minas haberent ad sanandum necessarias, ad quarum legum conseruationem, illæ tam multiplices, vt antè diximus, constitutiones, consuetudines, & antiqua instituta & monita, tanquàm procœmia, vt Plato illa sua vocat, adhibita sunt. Etenim, si Apostoli sancti pastores erant, immò principes pastorum, quis audeat dicere aut cogitare, neglexisse eos partem illam, quæ gregi rationali custodiendo & pascendo maximè necessaria est? vt enim parùm fermenti, ait apostolica constitutio, totã massam corrumpit, & muscæ morientes putrescere faciunt vnguentum suaue: sic quoquè (inquit) ouis scabiosa in reliquas oues scabiem transfundit, nisi separetur à sanis: canis etiam rabiosus, quicquid attigerit, in eo periculum affert. Quarè, si hominem (inquit) flagitiosum ab ecclesia non remouearemus, facimus domum Dei speluncam latronum. Plato quoq; libro 9. de legibus, ratione naturæ insitam secutus, pœna (inquit) legis alterum duorũ facit: aut enim qui pœnas dedit, melior efficitur, aut minùs malus. Ezechiel quoquè inter cætera, quæ malis pastoribus neglecta exprobrat, illud etiam ait: Quod eiectum erat, non reduxistis: oportet enim eijcere ex ecclesia, cùm peccati genus postulat, sicut scriptum est in Deut. Auferas malum de

Matth. 19.

Psal 49.

1. Cor. 11.

Quomodò non solum Paulus, sed & Dauid testetur, disposuisse Apostolos ecclesiastica.

Quomodò præcipuũ & summum in legislatore, non potuit ab apostolis omitti.

Apostolos non potuisse esse pastores absque legibus.

Clemẽs lib. 2.

1. Cor. 5.

Eccle. 10.

Ezech. 34.

Deut. 13. & 19.

lum de medio tuî, vt audiẽtes cæteri, timorem habeant, & nequaquàm audeant talia facere : quod quidem ad eccleſiam quoq; noſtram pertinere Apoſtolus interpretatus eſt, cùm ad eos, qui ex eccleſia propter peccatum publicum, quod notorium vocant, ſunt eijciendi, retulit: Auferte (inquiens) malum ex vobisipſis. Sed eiectum non oportet negligere, quod propheta Ezechiel in malis paſtoribus accuſat, vt pauloantè dixi : quin potiùs eum, inquit apoſtolica conſtitutio, qui in peccatis fuit, & per irrogationem pœnæ ex eccleſia electus eſt, nè ſinas foris permanere : immò recollige eum, & conuerte, vt ſic emendatum in ouile reſtituas, id eſt, in eccleſiam. 1. Cor. 5.

De Synodis, quæ ad exemplum Apoſtolorum canones ediderunt, & de Apoſtolorum canonibus in capita 50. cum canonibus Synodorum, ante annos mille à quodam Conſtantino relatis. item quibus rationibus conſtet, gubernationem eccleſiarum eccleſiaſticis legibus Apoſtolos conſtituiſſe. Et cur Apoſtoli canones ſine ſcripto tradiderunt, & de diſpenſationibus canonum Apoſtolorum, & quomodò iuſtæ ab iniuſtis diſtinguantur, & quid de ea re Eutychianus Pont. & Igmarus Rhemen. ſcripſerint. Cap. 28.

QVales verò minas iſtas & pœnas, quibus eccleſiaſticæ leges ſanctæ ſunt, eſſe decebat, quia prudenter Conſtantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν notauit & ſcripſit, interpretabor eiſdem verbis, quæ ille præfatus eſt in collectione canonum Apoſtolorum & Synodorũ, quos tempore Iuſtiniani in 50. capita diſtribuit, qui ſunt loci communes illuſtrium rerum eccleſiaſticarum. Diſcipuli (inquit) Chriſti, ijdemq; Apoſtoli, quin etiam, qui eis ſucceſſerunt, & eccleſiæ ſanctæ Epiſcopi & doctores fuerunt, quibus multitudinem gentium ac Iudæorum, fallacia & tyrannide diaboli liberatam, & ad regem ac Dominum gloriæ recto animo & fide conuerſam, ſpiritus ſanctus ſanctè regendam commiſit: non ſunt arbitrati decere, vt qui peccarent, verberibus afficerentur, vt ciuiles leges faciunt: hoc enim valdè ſtultum eſſe videbatur, ac nimis indecorum : immò potiùs ſtudebant, vt quàm promptiſsimè periculis ſe pro eis objicerent: retrò regreſſos reuocarent : errantes adhuc, & à recta deflexos, ſine mora corrigerent: in profundum præcipitatos, omnibus modis extrahere curarent. Qui verò iam putreſcerent, ac valdè ægrotarent, ſapienter gladio ſpiritûs abſcinderent: confractos, & viribus defectos, quibuſdam blandis pharmacis & vinculis rationalibus alligarent, & eis priſtinam valetudinem, diuina gratia & ſpiritu ſancto adiuuante, reſtituerent. Igitur, qui illis ſucceſſuri erant, vt eos, quibus quiſque eorum ſuo tempore præeſſet, ſaluos & incolumes conſeruarent, habitis concilijs, leges quaſdam & canones non ciuiles, ſed diuinos, de ijs quæ agenda eſſent, aut non, ad corrigendos cuiuſque

Quid Conſtantinus quidam ſcripſerit iam olim de pœnis, quibus ſancitiſunt canones.

De multiplici ratione eccleſiaſticæ correctionis pecudum rationalium.

mores & vitam, ediderunt : qui eos quidem, qui recta ingrederentur, fulcirent : actos verò in transuersum, punirent. Igitur quia olim diuersis temporibus, & à diuersis patribus, & diuersis rebus congruentes leges & canones ecclesiæ editi sunt, (post enim apostolos, decẽ Synodi magnæ habitæ sunt, prætereà magnus Basilius multos canones fecit, & hi omnes canones ediderunt, non quidem rebus in capita ordine distributis, sed dispersè, vt aliæ res alijs temporibus ortæ postulabant) nos in capita quinquaginta distinximus, & quæ sequuntur. Hactenùs ex procœmio huius authoris, qui in sua collectione primo semper loco canones Apostolorum collocat, numerat autem 10. Synodos vsque ad sua tempora habitas, Ancyranam, Neocæsareensem, Nicenam, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam, Chalcedonensem, Carthaginiensem. Cognouit igitur hic author, non herì & nudiustertiùs, vt Magdeb. natus, sed (vt dixi) ante mille annos, & ampliùs, primos legum ecclesiasticarum latores, apostolos fuisse, qui primùm ecclesias per cunctum orbem apostolicis institutis & canonicis legibus fundârunt : & eorum exemplum reliquos patres, qui ecclesias regendas susceperunt, varijs concilijs habitis in ferendis ecclesiasticis legibus, vt ratio cuiusque temporis, & nouarum rerum necessitas poscere visa est, secutos esse. Magd. verò, qui apostolicos canones negant, cùm in locis illustrium rerum, in quos historiam suam per centenos annos distribuerunt, vndè centurias vocârunt, locum de gubernatione ecclesiæ in prima centuria ponant : quis non statìm iure ac cum ratione miretur, velle eos, vt tempore Apostolorum, & deincèps vsque ad Synodos, quæ posteà habitæ sunt, sine vllis legibus ecclesiasticis ecclesiæ gubernarentur? Etenim si de potestatibus ciuilibus dixit Apostolus, à Deo ordinatas esse, non sunt autem ordinatæ sine iustis legibus principum seculi : consequens est, vt neque potestates ecclesiasticæ, quibus illas, vt diuinis, oportet subiectas esse, sine legibus principum ecclesiæ, qui fuerunt Apostoli, à Deo ordinatæ sint. Prætereà si ille rectè dixit, qui de legibus ciuilibus elegantissimè scribebat, nullo loco habendam esse ciuitatem, quæ lege careat : sanè quidem rectè quoquè dictum sit, nullo loco habendam esse gubernationem ecclesiæ sine legibus ecclesiasticis. Deindè, si lex est iusti & iniusti distinctio : qui leges ecclesiasticas Apostolorum Apostolis negat, distinctionem quoquè iuris & iniuriæ ecclesiasticæ illis fuisse, neget necesse est : & qui hanc neget, consequens etiam est, vt distinctionem personarum ecclesiasticarum inter se & à ciuilibus, similiter neget. Quarè si absurdum est & fatuum, Cogitare gubernationem ecclesiæ sine legibus ecclesiasticis, & alios ecclesiarum legislatores, ante apostolos, non fuisse, satis constat : tum has eorum leges esse, semper in omnibus ecclesijs auditum est, nec aliud præter hoc memoriæ proditum, quæ dementia est eas negare? Nihil enim refert, vt ad hoc quoquè respondeamus, quòd non omnes octuagintaocto canones Apostolorum, à principio ad Latinos, in Lati-

Constantinus quis quomodò canones apostolorum honorârit.

Apostolos secuti sunt, quis cunq; post eos canones ediderunt.

Quàm sit absurdum, velle, gubernatas fuisse à sanctis apostolis ecclesias sine ecclesiasticis legibus.

Latinum translati, venerunt, præter quinquaginta: cùm non minùs omnes eos eccleſię Latinorum ſiue ſcripto omni tempore tenuerint, & eis vſę ſint, quàm eccleſiæ Orientis, vndè euangelij prædicatio, & eccleſiarum fundatio, atque extructio cœpit, quę ipſos à Clemente Romano Grecè ſcriptos priùs acceperunt. Si quis verò quærendum putet, cur Apoſtoli ſancti has eccleſiaſticas leges non ſcripſerunt, ſi tantoperè neceſſarias eſſe iudicârunt, in promptu eſt ratio, illa ſcilicet, quam Lycurgus ſapientiſsimus Lacedæmoniorum legislator, magiſtra natura, in dandis legibus ſine ſcripto, ſecutus eſt. Iudicabat enim, vt Plutarchus ſcribit, quę præcipua ſunt, & maximè ad felicitatem & virtutem ciuitatis faciunt, ea in mores & inſtitutiones ciuium, ſi induerentur, immutabilia manere. Quòd ſi hanc vtilitatem, quę maxima eſt, leges ciuiles ſine ſcripto dandi, in illa vna Rep. Lacedæmoniorum, quam cæteris illius temporis diuinus Plato præpoſuit, ex ratione naturali ille didicit: quanto magis ſancti Apoſtoli ex ſpiritu Dei, qui eos docebat, diſcere eam potuerunt? Præterea non conueniebat, quæ ex cauſis, quę aliquandò abeſſe poſſunt, pendebant, ea ſcripto, iubendo aut vetando ſancire: nè, ſi ſcriptę eſſent à ſanctis Apoſtolis huiuſmodi leges, cùm aliquis lege ſolueretur, quia ratio legis abeſſe iudicaretur, quæ dici ſolet diſpenſatio, is qui hãc cauſam & rationem ignoraret, ſcripturam ſolui exiſtimaret: atque ità aſſueſcerent homines, qui iſta non diſcernunt, contemnere diuinæ ſcripturę authoritatem. Hinc enim Ambroſij Neophyti ordinatio, quę canone quoquè Apoſtolorum octuageſimo prohibita eſt, cõtra ſcripturam Apoſtoli, quę Neophytos ordinare prohibet, facta eſſe à quibuſdam exiſtimabatur: quibus idem beatus Ambroſius libro decimo epiſt. 82. reſpondens, Si non deeſt (inquit) humilitas competens ſacerdotio, vbì cauſa non hęret, vitium nõ imputatur. Hęc Ambroſius. Cauſa enim, quę Neophytum ordinatione prohibet, eſt, nè, vt idem Apoſtolus ait, in ſuperbiam elatus, in iudicium incidat diaboli: id eſt, nè damnetur, vndè diabolus damnatus eſt. nè malè (inquam) honore collato vſus, in ſuperbiam incidat, vt diabolus, qui occaſionem ſuperbiæ ex honore dato arripuit: Sic quoq; beatus Cyprianus ordinatus eſt: de quo Pontius Martyr, Aiunt (inquit) Apoſtoli literæ, debere Neophytos pręteriri, nè ſtupore gentilitatis, nondùm fundatis ſenſibus adhęrente, aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Sed ille (inquit) primus & ſolus, ſcilicet in Aphrica, docuit, plus poſſe fide, quàm tempore, promoueri. Nihil itaque duobus iſtis tanta fide ac modeſtia viris ordinandis, contra ſcripturam Pauli factum eſt. apertè enim in ea huiuſmodi Neophytis ordinandis locus relictus eſt, vt ex cauſa ſubiecta Neophytos prohibendi, intelligere licet. ſed, vt Apoſtolus ait, non omnium eſt ſcientia. Idem dicendum eſt de canone Apoſtolorum 17. qui digamos quoq; ordinatione prohibet, quod ipſum ſcriptura quoquè Pauli prohibet, cùm iubet, vt qui ordinandus eſt, ſit vnius vxoris vir: cauſam enim huius legis, pudicitiam & continentiam eſſe,

Cur nihil referat, canones eccleſiam in natiõ non Latinè verſos accepiſſe.

Cur ſine ſcripto canones Apoſtoli tradiderunt.

Quæ vtilitas exiſtat ex legibus ſine ſcripto latis.

Cur ordinatio Ambroſij Neophyti, cõtra ſcripturã Apoſtoli facta eſſe, falsò putabatur.

Quomodò ordinatio Cypriani Neophyti, non ſit contra ſcripturam Pauli facta.

1. Cor. 8.

De digamis ordinatione prohibitis.

satis idem Apostolus declarat, cùm adiungit, debere esse pudicum, & in epist. ad Titum, continentem. Vndè doctus Tertul. libro 1. ad vxorē: Quantum fidei (inquit) detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptię secundæ, disciplina ecclesiæ & præscriptio Apostoli declarat, cùm digamos non sinit præsidere: cùm viduam allegi in ordinationem, nisi vniuiram, nō concedit. Deindè subiungit, quod ad rem nostram facit, & in quo illi assentimur, aram enim Domini mundam proponi oportet: non ergò, hoc authore, ara munda proponitur, cùm à non continentibus tractatur. Siquidem ità oportet vnius vxoris virum pudicum esse, vt viduam vnius viri vxorem: quæ, cùm vidua sit, non potest non esse continens. Hanc quoquè causam legis huius attigit sanctus Innocentius, sanctissimus & eruditissimus pontifex, epist. 2. cap. 9. cùm ait: Vnius vxoris virū dixit, non quidem permanentē in concupiscentia generandi, sed propter futuram continentiam. Idem cap. 4. sanxit, nè clericus viduam duceret, nè (inquit) hoc præiudicio impeditus, non posset ad sacerdotium peruenire. Similis etiam ratio est in lege digamum prohibente, præiudicium scilicet futuræ incontinentiæ, vt in neophyto præiudicium futuræ superbiæ. Quarè, qui incontinentiæ suspicione penitùs caruerit, eum si lege soluat is, qui ecclesiæ præest, & ecclesiasticarum legum custos est, contra scripturam Pauli nihil feciſſe videatur: quia ipsa scriptura hanc legis causam continet, vt iam explicatum est. Reliqui ergò canones ecclesiastici sanctorum apostolorum, quorum vis ex ratione atque causa, quæ abesse possit, pendet: cur in scriptura canonica noui testamenti non sint positi, dictum est iam. Deindè cùm ferè canones isti vi & minis parére cogant, has verò minas, sæpè accidere potest, vt remittere oporteat & deceat, si eiusmodi canones ab apostolis scripti essent, scripturæ sanctæ authoritas minui videretur. Ij ergò, si qui adhuc fortassis existimant, non esse hos canones leges apostolorum ecclesiasticas, sine scripto (vt diximus) datas, quia liceat eas aliquā dò, vt videmus, remittere: sic habeant, cùm hæ leges ecclesiasticæ apostolorum ad temperationem ecclesiæ datæ sunt, simul datam esse ab earum latoribus ei, qui præest, potestatem eas remittendi, causa tuendi ipsius ecclesiæ temperationem, tunc scilicet, cùm necessitas vel ecclesiastica vtilitas poscere videretur: ità vt illius obtestationis apud Paulum meminisset, quæ ad custodes legum ecclesiasticarum pertinet, cùm ait: Testor coram Deo & Angelis eius, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in alterutram partem declinādo. Inconsiderationem enim vocauit πρόκριμα, quod interpres præiudicium interpretatus est. loquebatur enim de non recipiendo accusatorem aduersùs presbyterū, nisi sub duobus aut tribus testibus, cui similis est canō 75. qui idem vetat in Episcopo. Hoc igitur cauendū est in dispensationibus canonum, quas vocant, vt ità eas necessitas vel ecclesiastica vtilitas excuset, vt omnis inconsideratio abfuisse iudicetur. Ad distinguendas verò iustas & iniustas canonum dispensationes, accommodatissima mihi videntur,

Quid Tertullianus de cælibatu sacerdotum senserit.

1. Tim. 5.

De potestate remittendi leges canonum apostolicorū dispensatoriè.

dentur, quæ Eutychianus pontifex in epist. ad Episcopos Bæticę in extrema ferè parte scripsit, cùm vellet docere, nullam causam posse esse soluendi ecclesiasticum Canonem Apostolorum de non offerendo tempore sacrificij quicquam aliud præter institutum Domini. Præcauendum (inquit) est, nè fides & disciplina Domini blasphemetur. etsi illa nunq̃ sinenda sunt, quæ, si cæterorum constet integritas, sola nocere non valeant: illa tamen sunt magnoperè præcauenda, quæ recipi sine manifesta decoloratione nõ possunt. Cùm ergò talia erunt, quæ ecclesiastici canones vitanda sanciunt, non licebit eos soluere. Deindè subiungit: At, si ea ipsa, quæ nullo detrimento aliquotiès indulgenda creduntur, vel rerum temporumq; cogit intuitus, vel acceleratæ prouisionis respectus excusat: quanto magis illa sunt nullatenùs mutilanda, quæ nec vlla necessitas, nec ecclesiastica prorsùs extorquet vtilitas? Varias dispensandi causas summa breuitate attigit. Deindè subiungit: Idcircò fratres ista prætulimus, nè hæ species, quas nõ licet offerre super altare iuxta constitutionem Apostolorum, eorumq; successorum, ad domũ sacerdotum deferantur: & à sacerdotibus benedicãtur: & per simplicem benedictionem benedicta, demùm à populis sumantur. Fabæ tantùm, & vuę, & cætera, quæ apostoli constituerunt, super altare offerãtur. Recitata sunt verba Eutychiani: & de hoc etiam canone Apostolorum satis suprà explicatum est. Recitemus deincèps, quæ Igmarus Archiepiscopus Rhemensis antiquus author, & iuris canonici prudentissimus, de hac re in collectione sua capitum ecclesiasticorum explicatiùs scripsit. Nec ipse enim (inquit) Petrus, nedùm aliquis Romanę sedis episcopus, aliquem suum successorem aliquo præiudicio ac potestate priuauit, quin eadẽ omni authoritate, omni ecclesiæ non solùm antiquis, sed etiam nouis institutis nunc leuiùs, nunc sæuiùs consulere posset, immò deberet, prout tempori suo oportunum videret. Hoc vtiq; singularia Romanorum Pontificum decreta testantur: in quibus ipsi suorum temporum necessitatibus diuersò modo consuluisse legũtur. Niceni quoq; canones, Romani põtificis priuilegiũ ratũ esse voluẽrũt, cùm ad exemplum eius, omnium priuilegia prouinciarum iudicarent obseruãda. Nequaquàm ergò aliud Romanus Pontifex contra canones agit, si quãdò illos pro consideratione temporum nunc intendit, nũc remittit, cùm & ipsi canones tale ei priuilegium indubitanter concesserint. Sed & alij Episcopi, & si nullo modo, vt præsul apostolicus, vel canões instituere, vel iam institutos iudicare valeant, aliquandò tamen pro modulo suo aliqua statuta temperant, & hoc maximè in legibus pœnitentium: quod etiam ipsi canones illis concedunt. Nam Nicenum Concilium Episcopis concessisse legitur, vt dignè pœnitentes humaniùs tractent, & canonicam seueritatem in eis aliquatenùs mitigent. Debent enim, iuxta Innocentium Papam, attendere confessionem pœnitentis & fletus: & lachrymis corrigentis actum iubere dimitti, cùm congruam viderint satisfactionem. Nam iuxta Augustinum, In huiusmodi pœnitentia non tam mẽsura temporis, quàm doloris,

Quæ Põtifex Eutychianus ad distinguẽdas dispensationes canonum iustas ab iniustis, scripserit.

Igmarus Rhemensis de potestate pontificis in dispẽsandis canonibus conciliorum & Apostolorũ,

attendenda est. Nequaquàm autem Ecclesiastica disciplina subsistere posset, si non præsul apostolicus illam authoritatem haberet de canonibus, quam suprà retulimus. Nam præcedentium patrum statuta, ecclesiasticam disciplinam non tam instruerent, quàm confunderent, si nulla ratione à successoribus eorum immutari possent, cùm tamen necessitas temporis nũc mitiùs, nunc seueriùs incedendum persuaderet. quod illum non latebit, qui præcedentium patrum & subsequentium statuta diligenter inuestigare curauerit. Nempe si beatus Gelasius numerum annorum, quos sui antecessores singulis gradibus præfixerunt, immutare nõ potuisset, penuriæ clericorum sui temporis per presbyteros, etiam laicis infra annum maturatis, nullo modo succurrisset. Item, si moderni pontifices antiquorum rigorem canonum super lapsos sacerdotes remittere nequiuissent, ipsa Christiana religio, destituta sacerdotali officio, penitùs stare non posset: cùm iam penè nulli sacerdotes, nisi criminaliter lapsi, reperiantur, quos antiqui canones deposuisse leguntur. Hactenùs Igmarus de potestate pontificis in dispẽsandis canonibus non solùm conciliorum, sed etiam apostolorum. Canones enim apostolorum hic author dicit, cùm canones antiquos dicit, vt exemplo canonis 25. docuit, qui in crimen fornicationis, aut periurij, aut furti lapsum deponi iubet. Sic itaq; de ecclesiasticis legibus, quæ ad conseruandũ ordinem & decorum datæ sunt, habendum est, eò quidem illas spectare, vt plerunq; fiat, aut non, quod iubendo aut vetando sanciunt: quandoq; verò, cùm aliter rebus, temporibus, locis, personis in Christo consulendum est, locum non habeant. Hanc enim esse naturam ordinis & legum, Plato etiam, ratione naturali docente, assecutus esse videtur, cùm ait libro 10. de legibus, ordinem & leges eò spectare, vt partim quod volunt, maiore ex parte sanciant: partim nihil penitùs sancire possint. Hinc error Magdeburgensium, qui hos canones sanctorum Apostolorum negant: quia nimiùm (inquiunt) sit in eis vsus excommunicationis: tollunt enim distinctionem temporum & rerum. vt cùm iubet canon, Si quis Clericus in caupona manifestò deprehendatur, pœna sit excommunicatio. Etenim si omnes fideles, quæcunq; sunt εὐφημα, id est, bonæ famæ, facere oportet, vt Paulus Apostolus Philippenses hortatur: quanto magis clericos, qui exemplum & forma debent esse laicis? non enim bonæ famæ est, inuitari laicos exemplo Clericorum ad cauponas, vbi gulæ indulgeri solet. Sed hoc malum, leuius iam factum est frequentia. Quæ autem parua videntur, & frequẽtia sunt, nõ oportet pœna excommunicationis sanciri, nè homines contemnere leges assuescant. tempore autem Apostolorum grauius erat & rarius, idcircò hæc pœna par culpæ esse videbatur: quã quidem disciplina illius tẽporis reqrebat.

Canonum ecclesiasticorũ ratio, & propositum.

Quãdo canones ecclesiastici locum nõ habeant.

Natura ordinis & legum, authore Platone.

Quõ Magdeb. negandis canonib. apostol. distinctionem rerum & tẽporum tollãt.

Cur quædam olim pœna excommunicationis sancire liceret, quæ iam non liceat.

Quomodò ex eo, quod Magdeburgenses in prima centuria confitentur, & quod Paulus ad Corinthios scripsit, conuincatur, leges ecclesiasticas ordinis ac decori datas esse ab Apostolis. itẽ singulatim de quibusdã Canõibus Apo-

sto-

stolorũ, quos ex loco Apostoli ad Corinthios necessariò cõcluditur, ab Apostolis traditos esse, & vndè nati sint canones isti, et quis eorũ finis et vsus: rursùs singulatim de alijs canonibus Apostolorũ pertinentibus ad locũ Apostoli in epistola ad Corinthios de mysterio sacræ Eucharistiæ, ritè celebrando: et quid in eo Corinthij peccarent, authore Cyrillo, et quomodò id Paulus et canon Apostolorum correxerit. Cur Apostoli omnes canones ecclesiasticos, quos posteà Synodi consecutæ, tanquàm ecclesiæ necessarios, ediderunt, non composuerunt. et de exemplo Platonis rationi consentaneo, et quorsùm spectent leges ecclesiasticæ instàr legum ciuilium: et quid de eis diuinus Plato scripserit, et quõ qui canones Apostolorũ negare audẽt, plus Platoni, id est, rationi naturali, quàm Apostolis, ab spiritu sancto eruditis, tribuãt. Cap. 29.

SEd agè iam, quo magis veritas Canonum Apostolicorũ appareat, operæprecium est, vt singulatim de quibusdam explicemus. Cùm igitur Magdeburgenses libro secundo centuriæ primæ, cap. 7. Apostolos confiteãtur cæremonias ad ædificationem ecclesiæ, & ad bonum ordinem ac decorum ordinâsse, ad idq; probandum locum citent ex cap. 14. epistolæ prioris ad Corinthios, qui est totus de ordine loquendi linguis in ecclesia, & prophetandi, siue interpretandi, vt tunc ratio & vsus ac necessitas eiusmodi charismatum, quæ erant frequentia, poscebat: percontemur eos, an credant, fuisse tunc alia à sanctis Apostolis ordinata, ad ordinem & decorũ, vt ipsi dicunt, necessaria? quæ omnia satis impropriè cæremõias ijdem vocant: Cæremoniæ enim ad cultum Dei adhibentur: aliud autem est cultus Dei, aliud ordo & decorum eorum, quæ in ecclesia fiunt: quod latiùs patet: Quarè aliud est constitutio cæremoniarum, aliud constitutio ordinis & decori: profectò non possunt negare, ordinâsse alia, præsertim cùm ipse idem Apostolus totum illum locum his verbis concludat: Omnia autem honestè siue decenter fiant in vobis, id est, in vestra ecclesia: de ijs enim, quę in ecclesia fieri debent, loquebatur. Atquì omnia honestè & secundùm ordinẽ fieri non poterant in ecclesia, sine legibus ecclesiasticis: sicut nec in ciuitate, sine legibus ciuilibus. Vndè diuinus Plato, vt suprà iterùm memini, sic in lib. 6. vim ingenij & naturalis intelligentię ac ratiõis secutus, scripsit: Quicquid in ciuitate ordine & lege fit, multa bona parit: ordine & lege fieri, dixit, quòd vtrunq; ex altero constet. in lege enim consistit conseruatio ordinis, & in conseruatione ordinis lex viget. Subiungit deindè Plato: Cętera verò, q̃ vel ordine carẽt, vel malè dispositа sunt, multa ex eis, quę rectè sunt cõstituta, disturbãt. Ergò oĩa decẽter & ordine facere, quõ poterãt Corinthij, quod eis Paulus præcipiebat, nisì quę ratio ordinis ac decẽtię esset, didicissent? aut quo modo hoc discere sine magistro potuissent, id est, nisì cõpositio ordinis & decori, à magistro eodẽq; Apostolo Paulo illis tradita fuisset? An in mõasterio nouitij, nisì à p̃posito regulas monasticę cõuersatiõis acci-

Quõ cognitum Magd. cõfiteri, cõstituisse Apostolos aliæ etiã ad gubernationem ecclesiæ pertinentia, præter ea, quæ ad ordinem & decorum spectabant, quæ ipsi sponte sua concedunt.

accipiant, omnia in monasterio honestè & secundùm ordinem vnquàm facient? aut in ciuitate magistratus, iudices, & reliqui ordines ciuium, si & institutis & consuetudinibus & legibus careāt, quid deceat, quid ordo postulet, & quid non, scire poterunt? Quis hoc dicat, nisi sensu cōmuni careat? nisi volumus, positum esse decorum & ordinem in opinione cuiusque, quo nihil stultius: & non potiùs, ratione & certo iudicio constare. An igitur necessariū fuit, nè quid tunc in ecclesia confusum esset, vt Apostolus in charismate linguarum in ecclesia vtendo, modum & ordinem causa pacis conseruādæ præscriberet, & non fuit necessarium, vt multa alia, quę semper in ecclesia futura erant, ità etiam composita & ordinata essent, vt sublata confusione & decoro atque ordine seruato, pax esset? An minùs, quàm illud, necessarium erat, vt aliquid exempli causa dicamus, ordinare, vt est in 14. canone apostolorum, nè liceret Episcopo, relicta parœcia sua siue diœcesi, ad aliam prosilire, quanuis multi eum cogerent? nisi aliqua causa probabilis impelleret, vt si plus vtilitatis in religione illic afferre posset, idq; non sponte sua, sed iudicio multorum Episcoporum ac maximo hortatu. Hæc enim est ecclesiastica lex apostolorum, sanctissima illa quidem & saluberrima: quæ & modum ponit ambitioni Episcoporum, qua nihil potest esse ecclesiæ perniciosius, & iustas Episcoporum translationes ab iniustis distinguit. Hanc legem Synodus Antiochena, vt valdè necessariam, nè quandò obsoleſceret, renouauit. Rursùs, an non erat à pace, obedientia, modestia, ordine & decoro alienum, si ministris ecclesiæ siue presbyteris, siue diaconis, siue alijs quibusq; clericis, relicta propria ecclesia, in qua ordinati & constituti sunt, liceret, inuito Episcopo, ad aliam, morādi ibì causa, se penitùs transferre? & cùm reuocati essent, impunè non parérent? an non erat pœna merita, vt qui in ecclesia sua ministrare dedignati essent, & inuito Episcopo suo, in aliena maluissent, ministerio ecclesiastico prohiberētur? & in communione ac societate, tanquàm laici, haberētur? Hoc continet proximus canon, cuius sententia in Nicena Synodo & Chalcedonensi confirmata est. immò ipsa Synodus Nicena hunc canonem apostolorum, in canone suo 16. causa eum confirmādi citat, vt suprà loco suo docui. Et quid, si Episcopus, ad cuius ecclesiam migrârunt isti, pœnam vacationis eis decretam pro nihilo ducens, eos inter clericos recipiat? an ordinem & compositionem ecclesiæ non turbabit? immò maximè. Hoc ergò cauet canon, qui sequitur, qui communionē huic Episcopo interdicit, vt, qui sit (inquit) διδάσκαλος ἀταξίας, id est, qui docet nō seruare órdinem. Satis hic canon verbo ipso ἀταξίας, quæ est in ea ipsa re, quā prohibet, significauit, pertinere, quod iubet, ad ordinem, de quo Paulus dixit, Omnia honestè & secundùm ordinem fiant in vobis. An non fuerit absurdum, si quis putet, aut hoc malum non vidisse apostolos, nec; cogitâsse, quasi nō esset in promptu, &, vt dicitur, ante pedes? aut vidisse quidem, sed, medicina vt fieret, posteris reliquisse ac reseruâsse, id est, Nicenis patribus? vt iam trecentis annis, & amplius nullas ecclesiasticas leges, horum vitiorū emen-

De quibusdā canōnibus singulatim, quos ab Apostolis necessariò traditos esse, ex loco Apostoli à Magd. citato planè conuincitur.

Cā. Apost. 14.

Cā. Apost. 16.

1. Cor. 11.

Quid absurdi cogātur Magdeb. cōcedere, negatis Apostol. canonib.

emendatrices habuisset ecclesia. Illud verò omnium absurdissimũ est, cùm has leges Canonicas sanctorum Apostolorũ ecclesia habeat, quas nullus recordetur, nec audierit non habuisse anteà, & quas semper Catholici per cũctum Orientẽ & Occidentẽ coluerunt, & in eis quicquam nouare semper veriti sunt, eas tamen hesterni isti siue hodierni historici poẽtici negare ausi sunt. Sed obseruemus rursùs alia, quæ ad temperationem ecclesiæ, & ordinis ac decori compositionem, & pacem omninò necessarium fuit, vt sancti Apostoli prouiderent: vt quidem prouiderunt. Si enim Episcopus, aut presbyter, aut diaconus meritò propter crimen ministerio ecclesiastico prohibitus, rursùs illud impunè authoritate sua tractare auderet, ecquid insolẽtius, aut ecclesiæ magìs pestiferũ, quàm non posse ouem scabiosam à reliquo grege separari, & posse contrà vnius exemplo multos perire, cùm potiùs oporteret vnius supplicio multos seruari? Est autem canon 28. apostolorum, qui hoc, nè fiat, cauet. Item si Episcopus à viris grauibus, & fide atq; authoritate præditis, de crimine vliquo accusatus, & iterùm & secundò ac tertiò, à quibus audiendus esset, vocatus venire nollet, & lucrum ex declinatione iudicij reportaret, quid hac impunitate esse aut cogitari posset iniquius & pestilentius? aut quæ rursùs magìs salutaris lex ecclesiastica esse poterat, quàm ea, quæ hoc teterrimum malum emendat? qui est canon Apostolorum 74. qui illũ vi & minis cogit, vt vel se curari patiatur: vel si perire mâlit, eo pereunte multi seruentur. Canon, qui proximè sequitur, prohibet, nè hæreticus aduersùs Episcopum testimonium dicat: immò neque vnus fidelis: quia scriptum sit, In ore duorum vel trium stabit omne verbũ. De testimonio autem hæretici reijciẽdo hæc ratio habenda est: in quo enim fuit, sicut Apostolus ait, cor malum incredulitatis discedẽdi à Deo viuo, & fallacia peccati obduruit, quomodò credendum est, non esse ei cor discedẽdi etiam à fide testimonij? qui, inquam, fidem Deo nõ seruauit, quis credat, seruare velle homini? Ab ijs enim, ait Archadius siue Charisius iurisconsultus, exigendum est testimonium, quorum fides non vacillat. Satìs verò in reliquis illa fides vacillat, quæ in religione iam lapsa est. De numero autem testium, si apostolus ad Timotheum scripsit, Aduersùs presbyterum accusationem noli recipere, nisì sub duobus aut tribus testibus: quanto magìs hoc apostoli in accusatione Episcopi, qui presbytero est maior, ecclesiastica lege sancire debuerunt? Esse enim presbyterum minorem Episcopo, licèt presbyteri nomen commune alioquì sit vtriusque, vel hic locus epistolę ad Timotheum necessariò conuincit. non enim potest alterius iudex esse, qui non sit eo superior. Iam canon 29. cur ab istis apostolorum esse negatur, qui eum nummis obtinuit, vt Episcopus aut presbyter fieret, sic punit, vt Petrus Simonem Magum? Item canon, qui presbyterum, si Episcopo suo catholico contempto, coitionem facit, & aram seorsùm tyrannicè ponit, igne anathematis plectit: sicut Deus vero igne illos ducentos quinquaginta, qui in illa aduersùs Moysem & Aaron seditione incensum obtulerunt: Cur à

Quid sit oĩno absurdissimũ in negandis apostolorum canonibus.

Can. Apost. 28.

Can. Apo. 74.

Can. apost. 75

Cur non sit habenda fides testi hæretic.

Hebr. c. 3.

Quõ ex apostolo constet, esse presbyteorum minorẽ Episcopo.

Can. Apost. 29.

Magdeburgensibus Apostolorum esse non creditur? Longum fieret, si vellẽ per singulos canones pergere, quos sancti apostoli, vt pax in ecclesia conseruaretur, & omnia honestè & secundùm ordinem in ea fierent, composuerunt. Indè enim nati sunt, & hic eorum finis præstãtissimus, & vsus summè necessarius, atq; vberrimus fructus. Quarè, etsi hæc pauca proposito sufficere poterant, tamen, quia illa honestè & ordine in ecclesia fiunt, quæ ecclesiasticis canonibus siue legibus disposita sunt: tãgam adhuc paucos alios ex eorum numero, quos idem apostolus in eadẽ epistola ad Corinthios paulò antè significauit. Postquàm enim Corinthios correxit, qui, vt suprà explicaui, contra institutionem Domini δημοθοινίας, id est, cœnas populares pro communione sacra, in ecclesia faciebãt: nisi enim in Domini institutionem illi peccâssent, non opùs fuisset Apostolo, illam repetere, si quidem non repetita, corrigi poterat, quòd inuicèm non expectabant ad concœnandum, si hoc solùm peccabant: hoc, inquam, postquàm correxit, & qua conscientiæ præperatione dignè communicandum esset, & quo ordine ac modo cõcœnandum admonuit, subiũgit: Cætera autem, cùm venero, disponam. Interrogemus hîc iterùm Magdeb. quænam suspicantur esse illa cætera, quę apostolus dicit, quę eodèm pertinebant? Habemus enim nos in his ecclesiasticis legibus non pauca, ad huius magni mysterij administrationem & cultũ ritè adhibẽdum, diuinè disposita & constituta, vt illud, Nè quid Episcopus aut presbyter præter institutum Domini super altare offerat. Hoc autem institutum in euangelio continetur: & Paulus repetit, cùm ait: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quoniã Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, & quæ sequuntur: de pane tantùm & calice offerendis. Canon verò ecclesiasticus apostolorum pœna sancit, si sacerdos, quo tempore in specie panis & vini sacrificium incruentum facit, quicquam aliud super aram offerat, vt Corinthij: qui non solùm hoc peccabãt in ecclesia, quòd peracto sacrificio, cùm in ecclesia ad manducandum conueniebant, non inuicèm expectabant: sed illud etiam, quòd eos cibos, quos communi mensæ adhibebant, in altari vnà cum mystico sacrificio per sacerdotes præter institutionẽ Domini offerebant. Vndè vsq; ad tempora sextæ Synodi Constantinopoli in Trullo habitæ, cùm in multis ecclesijs sacerdotes oblationi sacrificij incruenti vuas adhiberent, quas posteà simul cum sacra Eucharistia populo distribuerent, consuetudinem istam, ab instituto Domini & ecclesiastica lege sanctorum apostolorum alienam, canon sextæ Synodi 28. canone prohibuit, & pœna sanxit. Permittit autem canõ apostolorum offerre nouas spicas, & vuas, & legumina circunfusa molis ad terendum, hoc est, trita: hoc enim significant χίδρα, vt beatus Cyrillus author est, sic dicta, παρὰ τὸ τοῖς ἀλοῦσι μύλοις περιχεῖσθαι: quia (inquit) non sumus soliti integris granis vesci, sed tritis, vt sint commoda ad vescendum. At hæc quidem, non eo tempore cùm offertur sacra Eucharistia, offerre Deo licet, sed alio, tanquàm primitias

Origo & finis ac fructus canonum.

De canonibus apostolorũ ad cultum mystici sacrificij pertinentibus qui ad eũ locũ referẽdi sunt, Cætera, cùm venero, disponam.

1. Cor. 11.

Can. Apost. 3

Quid Corinthij ab apostolo reprehẽsi, in sanctã Eucharistiã præter institutũ Domini peccarent.

Quid ex illa praua consuetudine Corinthiorũ adhuc relictũ, Canon sextæ Synodi prohibuerit.

tias frugum, ad agendum gratias ei, qui huiusmodi fructuum munere corpora nostra alit & auget. Permittit item oleum ad lucernas ecclesiæ, & thus ad aram tẽpore oblationis offerre. hęc lex per vniuersas ecclesias catholicorum Orientis & Occidentis, vsq; ad hodiernũ diem religiosè seruatur, quæ vt aliquandò remitti queat, nulla necessitas, nec ecclesiastica vtilitas requirere poterit, vt Eutychianus Pontifex in extrema parte epistolæ ad Episcopos Bæticæ scripsit, vbi hunc canonem, vt anteà dixi, nomine Apostolorum citauit. Percontemur igitur Magdeburgenses centuriatores, vndè ecclesia hanc legem accepit, quam consuetudo confirmauit? cui scriptura B. Pauli patrocinatur? quæ ratiõe ecclesiasticæ vtilitatis ac fide defenditur? vndè, inquam, nisi à sanctis apostolis, qui ecclesiæ catholicæ administrationẽ ecclesiasticis legibus, quas canones, vt sæpè dixi, nominârunt, constituerunt, vt essent omnia decenter & ordinatè disposita. Sed reddamus alia legibus apostolorum sancita, ad propositum locum apta, de ijs, quæ ad mysteriũ sacræ Eucharistiæ ritè in ecclesia celebrandum pertinebãt, de quibus apostolus cũ ageret, cætera dixit se, cùm ad Corinthios veniret, dispositurũ. An non pertinebat eò, vt pœna sanciretur, vt quidem canone 8. sancitum est, si Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut alius quiuis ex ordine clericorũ, cùm communicandum esset, non communicaret: neq; tamen causam iustæ excusationis afferret? An si hoc eis impunè liceret, hoc exemplo populũ à communione non auocarent? & suspicionem in se, cùm sacrificium faciunt, mouerent, quasi non ritè sacrificâssent? quantum hîc scandali, & periculum ruinæ animarum? An igitur minùs necessarium erat, vt hanc quoq; suâ & aliorum apostolorum ecclesiasticam legem Paulus Corinthijs daret, cùm cętera, ad eos profectus, vt promisit, dispositurus erat, quàm eam, quę dicta est, de illis scilicet speciebus in ara tempore sacrificij solùm offerendis, quas Dominus constituisset? Prætereà, si fideles in ecclesiam ingressi, postquàm ibì in ecclesiastico conuentu ad sacrificium, scripturas, id est, lectionem epistolæ, aut prophetiæ & euangelij audiêrunt, statim recederẽt, cùm nulla necessitas cogeret non permanere in oratione & communione, an non esset hæc ἀταξία? sic enim canon Apostolorum 9. qui id vetat, vocat: id est, perturbatio ordinis ecclesiæ. Quis hoc negare potest aut dubitare? dignus ergò est hic canon sanctis apostolis: & ad illa maximè pertinens, quæ Paulus scripsit se dispositurum de ecclesiæ ordine in sacræ Eucharistiæ mysterio ritè colẽdo & tractando. de hoc enim, vt sæpè dixi, agebat. Ad hæc, cùm ij, qui propter peccatum aliquod graue, ex ecclesia eijciuntur, vt primi parentes ex paradiso electi sunt, quia is, qui ecclesiæ præest, indignos eos participatione sanctorum mysteriorum, quæ in ecclesia celebrantur, publicè iudicauit, si quis posteà vnà cum eis aut in ecclesia, aut domì oraret, quos adhuc gladius ignis, quæ est excommunicatio, ecclesia prohibet, vt primos parentes ille gladius flammeus, & Cherubin, qui ante paradisum voluptatis ad custodiendam viam ligni vitæ collocatus fuit, ingressu paradisi prohibebant, an

Can. Apost. 8.

Can. apost. 9.

non iudiciũ ecclesiæ improbare iste videretur,& sapientior esse velle quàm Cherubin?(quod verbum multitudinem scientiæ significat, vt, qui Hebraicè callent,interpretantur)Nec hoc solùm,sed ipsi etiam excommunicato noceret, nisi eius communionem declinaret: vt nocet ægroto, qui ei medicinam fieri prohibet.idcircò enim ex ecclesia iste eiectus est, vt, cùm vitatio ista siue declinatio multorum, satìs doloris attulisse isti videatur, sicut 2.Cor.1. Apostolus de incesto illo Corinthio dixit, vt spiritus eius saluus sit in die Domini, tunc in ecclesiam recipiatur. Neq; verò in publica tantùm ecclesia cum isto orare ecclesiastica Apostolorum lex vetat, sed domì etiam: & 1. Cor.5. vbicunq; sunt duo vel tres congregati in nomine Domini, ibì ecclesia quædam priuata ac domestica sit, vt Paulus in epistola ad Romanos vocat. Sed Rom.16. hæc hactenùs: Opùs enim esset integro libro, si propositũ esset docere singulatìm, quemadmodùm hos ecclesiasticos Canones Apostolorũ partìm scriptura defendat, partìm ratio: vniuersos verò prisca consuetudo confirmet, & fides Catholicorum omni tempore vbiq; custodierit.Has igitur ecclesiasticas leges sancti Apostoli ciuitati Dei,id est, ecclesiæ catholicæ, tanquàm necessarias, reliquerunt, qui perfectè ab spiritu sancto didicerant, quod ratio insita diuinum Platonem vtcunq; docere potuit. Sic enim lib. 4. de legibus, vt iterùm repetam, scripsit: Quicquid in ciuitate ex ordine ac lege fit,omnia bona parit: alia verò, quæ vel ordine carent, vel malè dispositа sunt,multa alia, quæ ordinata sunt, dissoluunt. Quis ergò ità cæcus, aut cõtentiosus sit,quin sanctos Apostolos ecclesiæ sanctæ legislatores,multo hæc magìs & considerâsse & prouidisse credat, & cõfiteatur? Rursùs Plato lib.12. Illa(inquit)quæ ad leges pertinent,si rectè sancita sunt,præcipuam vim inter omnes disciplinas,ad efficiendum meliorem, qui ea discat, habere possunt. Quæ quidem oportet, vt bonus iudex apud se,tanquàm aliorũ remedia, salutifera seruet: & his tum se, tum ciuitatẽ emendet: ac probos quidem in virtute firmet atq; augeat: prauos verò ab ignorãtia & intemperantia ac timiditate, & vt summatìm dicam, ab omni iniquitate, quoàd fieri possit, quicunq; curabiles sint, reuocet. Hanc verò tantam vim legum à spiritu sancto discipulos & apostolos non didicisse,sed potiùs ignorâsse vel neglexisse, quemadmodùm credere par sit: an non potiùs qui sic cogitet, à sensu communi abhorrere videatur? Sed dicet fortassìs aliquis istorum, qui vndecunq; quærunt, quid in has ecclesiasticas leges vtcunq; obijciant, Si leges ecclesiasticas sancti Apostoli dederũt, cur tam multa successoribus sancienda reliquerunt?cur potiùs ipsi,si semèl leges dare cœperant,hãc partem absolutam non reliquerunt? Nec hoc quidem rationi consentaneum erat, quod idem quoq; Plato persuadere istis poterit,si quid rationis habere voluerint.Sic enim ille libro 9. cùm non ignoraret, multa se prætermittere,vt ratio ac necessitas postulabat: Cùm iudicia(inquit)in ciuitate rectè, quantũ fieri potest,cõstituta sunt,ac iudices posteà futuri, benè educati, & omni diligẽtia explorati erũt,multa ibì eiusmodi iudicibus rectè atq; honestè

Quanta esset vis legum, à Platone explicatũ est,quod in legibus ecclesiasticis, quæ canones sunt, non ignorârunt Apostoli.

Quarè apostoli non omnes ecclesiasticos canones, qui posteà editi sunt,nobis tradiderunt.

neſtè cõmittũtur de ijs, quæ alij alijs debeant: vt quid eos ſoluere, aut pati oporteat, iudicent. Nos verò non ſumus reprehendendi, ſi de plurimis, eisq; maximis, non eis leges ſancimus, quę iudices, parùm alioquì eruditi, poſsint perſpicere: &, vt cuique culpæ par pœna irrogetur, facere. Igitur, quia, quibus leges damus, non exiſtamus, eſſe eos huiuſmodi rerum iudices omninò imperitos & ineptos, plurima illis committere nos oportet: immò, quod ſæpè & dictum, & in ſuperioribus legibus à nobis factum eſt, deſcriptionem quandam ac formam pœnarum proponimus, vt exempla iudicibus nunquàm extra ius egrediendi præbeamus. Illud præterea dicendũ eſt, ſi aut omnes natura ſua rectè & compoſitè viuerent, aut in omnibus ſcientia eſſet, neque tunc, neque modò eccleſiaſticis legibus opùs eſſet. nunc verò vtrunque falſum eſſe, non ſolùm Apoſtolus teſtatur, qui ait, legem non eſſe poſitam iuſtis, ſed iniuſtis & peccatoribus: & in alio loco, nõ in omnibus ſcientiam eſſe: ſed etiam philoſophi, tametſi veritatem perfectè non cognouerunt. ſic enim princeps, & quaſi deus eorum, lib. 10. de legibus ait, quæ nos ad verbum interpretati ſumus: Nullus hominum eſt, cui ſit facultas à natura data cognoſcendi, quæ hominibus ad viuendũ in Rep. conducunt, & poſtquàm cognouerit, amplectendi & perficiendi ea. ſi quis verò diuina ſorte, ea ingenij facultate natus eſſet, huic nullis legibus ad imperandum animo ſuo eſſet opùs: nulla enim lex aut ordo præſtãtior, quàm ſcientia eſt. non enim fas eſt, qui tali mẽte præditus ſit, vlli hunc parére aut ſeruire, quin potiùs omnibus præeſſe, ſi verus eſt, & verè natura liber. nunc verò nullus hominum ſic eſt, ſed ex parte aliqua parua: quocirca ſecundus gradus eligendus eſt ordinis & legis. Et paulò pòſt: Leges itaque (inquit) vt appáret, partìm propter probos viros componuntur, vt eos doceant, qua conſuetudine ac moribus vti debeant, vt inter ſe ament: aliæ propter eos, qui diſciplinam fugiunt, & intractabili natura ſunt: nec vllam operam dant, quin ad omne vitium tendant. Rectè hæc à Platone dicta ſunt, quæ, qui eccleſiaſticas leges Apoſtolorum negant, & vidiſſe Apoſtolos non cõcedunt: ſequitur, vt meliùs Platonem ciuitatem ſuam compoſuiſſe concedant, qui ordinem & leges dedit, quàm Apoſtolos eccleſiam: ac plus etiam φύσει ἀδιδάκτῳ tribuant, quàm ſpiritui ſancto, omnis perfectæ ſapientię doctori, qui S. Apoſtolos erudiuit. Vtrunque horum quàm ſit impium, miſeri ſunt iſti ſi ignorant: longè verò miſeriores, ſi intelligere nolunt. Sed quia nimìs multa hoc primo libro pro defendendis canonibus complexi ſumus, ordiamur iam ſecundum: vt defenſionem epiſtolarum priſcorum pontificum, aduersùs eoſdem accuſatores, adiuuante Deo, patrono veritatis, aggrediamur.

1. Tim. 1.
1. Cor. 8

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV, ADVERSVS MAGDEBVRGENSES CENTVriatores pro Epistolis decretalibus Pontificum Apostolicorum, LIBER SECVNDVS.

OMnia, quæ à Magdeburgensibus in canones Apostolorum obiecta sunt, tanquàm nodos quosdam libro primo Stanislae Hosi Cardinalis lectissime, expediuimus, & dissoluimus: tum quæ in ijs ipsis canonibus, quos temerè reprehendebant, non intellexerunt, & de quibus alij non reprehendendi, sed sciendi causa quærere solent, explicauimus. Deindè testimonia veterum, quibus carere eos iactabant, permulta ex Synodis ac sanctis patribus, produximus & recitauimus. Ac tandèm Apostolorum canones esse, quos negabant, pluribus rationibus confirmauimus, & exemplis docuimus. Hoc secundo libro ad ea respondere aggrediemur, quæ in epistolas priscorum atque Apostolicorum pontificum ijdem Magdeburgenses obiecerunt, vt vel fictas esse vel deprauatas probarent: neutrum enim, vt anteà dixi, conscientia redarguente, asseuerare audent. Sic autem visum esse istis, mirum videri non debet, vt olim Manichæis visum est, nouum testamentum negare: Ebionitis, Pauli epistolas: Marcionistis, aliquas ex eis: & alijs hæreticis alia, vt eorum institutio, ex hęretica ratione suscepta, poscere videbatur: præsertim cùm iam isti epistolam Iacobi, & alios quosdam libros veteris testamenti negârint. Illud verò magis mirum sit, si qui exi-

Rom.12. stant, quos tantillùm accusatione sua moueant. De ijs loquor, qui ingenio, eruditione & diligentia pręstant: & (quod magis necessarium & melius est) ad sobrietatem sapere volunt, non vlteriùs progredi cupientes, quàm quò ingenij acies & lumen diuinum eis ostensum, pertingunt. Hoc enim facere,

Psal. 130. hominum est, ingenijs non intemperâter abutentium, qui ex eis sunt, quos

2.Cor.10. propheta dicit, non ambulare supra se: & Apostolus interpretatus est, seipsos in semetiri, & se secùm comparare secundùm mensuram regùlæ, qua mensus est Dominus. Quid enim, si quædam in his epistolis quandoquè occurrunt, (occurrunt autem perpauca) quę non omnibus expedita sint? an idcircò de earum authoritate hi dubitârint? Minimè: non magis quàm

quia

quia in epistolis Pauli quædam sunt difficilia intellectu, vt beatus Petrus testatur, idcircò licere sibi putent, suo ista, & non sensu apostolicæ traditionis, accipere. Quid enim tunc faciendum in difficilibus & obscuris, duobus verbis videtur mihi beatus Petrus in eodem loco diuinè admonuisse, cùm ait, deprauari ista Pauli difficilia ab indoctis & instabilibus. Ergò quia non omnium est scientia, sicut Apostolus ait, discat priùs, qui vult scripturas sanctas non prauè interpretari. Est autem prima discendi regula, vt interpretando, à fide ecclesiæ & apostolicæ traditionis sensu non discedatur: vt, quod ab initio auditum est, in nobis permaneat: & vt Apostolus ait, ad quod priùs vénimus, (hoc enim significat verbum Græcum ἐφθάσαμεν) in eadem regula permaneamus. Quod qui non faciunt, hi sunt indocti & instabiles, quos beatus Petrus dixit. Liceat ergò mihi, aliquid simile de his pontificum epistolis dicere: nihil enim prohibet minora cum maioribus conferre, cùm aliud sit conferre: aliud æquare, quod non facimus. Itaq; si quis non intelligit, quemadmodùm epistola Clementis ad Iacobũ fratrem Domini ante annos 8. iam mortuũ scribi potuerit: quomodò sanctus Anacletus, alioquì eruditus, Cephas interpretatus est caput: quomodò, beatus Petrus primitiæ Apostolorum fuerit, cùm sit Andreas frater eius priùs ad apostolatum vocatus: quomodò Episcopus cum laicis seculares causas iudicet: hæc, inquam, & si quæ alia huiusmodi sunt, qui per se non assequitur, si est ex ijs, quos paulò antè dicebam modestos & temperatos, ab alijs quęrit: & se interim intra modum suum continet. Neque discedit ab eo, quod in ecclesia ferri, & in eam emanâsse iam olim scit: & ipse si quid dicat, cùm alij, sicut Apost. ait, reuelatum fuerit sedenti, prior tacet: potestis enim (inquit) per singulos prophetare. Quarè si qui, quod ipsi ignorant, alios non putant interpretari posse, nec alijs credunt posse reuelari, isti sunt, qui nolunt per singulos prophetare: quin potiùs quod in omnibus ecclesijs docetur, facilè relinquunt, vt suas prophetias sequantur: atque ità ex DEO pacis, deum faciunt dissensionis: quod nostra hac ætate Luteranis, & ex eorum grege Magdeburgensibus centuriatoribus, euenisse videmus. Accessimus ergò ad defensionem epistolarum nõ propter eos, de quibus dixi, magis mirum esse, si ipsi tantillùm istorũ accusatione moueantur. non defendimus, inquam, eos, qui armis spiritualibus benè tecti atq; muniti sunt doctrina, diligentia, ingenij temperantia, prudentia, & sanitate fidei. Sed inermes & imprudentes defendimus: in quibus istorum tela vel iam hæserunt: vel periculum est, nè aliquandò hæreant, vt ea partim extrahamus, partim depellamus. Ac quia Magdeburgenses in procœmio accusationis suæ prudenter eos facere dicunt, qui, quia de multis & magnis rebus ex epistolis veterum & apostolicorum pontificum testimonia proferuntur, non priùs fidem testimonijs adhibẽt, quàm ad normam veritatis & fidei singula examinârint: pari ratione, ac istorum etiam sententia, prudenter item ij faciunt, qui non priùs earum accusatoribus fi-

2. Pet. 3.

1. Cor. 8.

1. Cor. 2. Col. 3.

1. Cor. 14.

dem

dem adhibent, quàm singula, quæ accusant, ad eandem normam veritatis & fidei examinârint. Quod quidem quia nos iam fecimus, consilium & rationem istorum secuti, id est, quia singula diligenti studio examinauimus, rationes examinationis nostræ in medio ponemus, nè iam, sicut beatus Martyr Cyprianus Demetriano respondit, non verecundiæ, sed diffidentiæ esse incipiat, quòd tacemus: & dum criminationes falsas refutare contemnimus, crimen agnoscere istis fortasse videamur. Deindè vt si quos ex imperitis, suis commentis in eundem errorem induxerunt, ostensa luce veritatis, ad rectum sensum reuocentur: Vt enim idem Cyprianus contra eundem Demetrianum, mendacijs quoquè decipientem, scripsit, qui ad malum motus est mendacio fallente, multo magis ad bonum mouebitur veritate cogente. Postremò, vt istis reuictis & confusis, lingua saltē in sanctissimas epistolas & verissimas, suisq; authoribus, id est, apostolicis dignissimas, obmutescat. Sequimur itaque in præsentia, quod beatus Hieronymus in præfatione commentariorum epist. ad Titum, facturum se fuisse dicit aduersùs eos, qui hæretica (vt ille ait) authoritate hanc epistolam Pauli esse, illam non esse, pronunciare audebant: Si redderent, inquit, causas cur eas Apostoli esse non putarent, tentaremus aliquid respondere. Igitur, quia Magdeburgenses causas reddiderunt, cur has epistolas falsas esse crederent, respondebimus nos ad eas omnes causas, quas finxerunt, ex crasso habitu orationis, ex suspiciosa similitudine argumentorum, ex scripturis violentè citatis, ex indoctis interpretationibus, ex perplexis ac contrarijs, ex formulis citationum non cohærentibus, ex repugnantia temporum, ex falsitate historiæ, ex alienis ritibus, ex corruptela dogmatum, & alijs huius modi commentis & præstigijs. Sed illud rursùs lectores admonendos esse putaui, quod in procœmio libri primi in vniuersum attigi, quid tandèm sit, quod Magdeburgenses, vt has epistolas negarent, in mentem venit: Epistolas dico, antiquitate sua, & totius mundi reuerentia consecratas, omni grauitate, doctrina & sanctitate refertas, & testimonio ac vsu posteritatis omnium seculorum confirmatas, Clementis, Anacleti, Euaristi, Alexandri, Sixti, Telesphori, Higinij, Pij, Aniceti, Soteris, Eleutherij, Victoris. Ità enim fiet, vt libentiùs attentiusq; hæc legant, & Magdeburgensium malitiam & præceps consilium magis agnoscant. Etenim quia in his epist. earum authores quædam à sanctis Apostolis, quos partim ipsos, partim eorum discipulos audiêrunt, tradita esse clarissima voce testantur, vt de honore Episcoporum, & erga eos reuerentia, de ecclesiasticæ Hierarchiæ gradibus, de appellationibus ad Sedem Romanam, de Pontificis Romani principatu: tum non pauca de dogmatibus, quæ ab alijs, quàm ab Apostolis, didicisse non potuerunt, vt de sacerdotio, de cælibatu, de pœnitentia & satisfactione, de sacrificio Missæ, de iustificatione ex fide & operibus, de orando pro mortuis, de statutis ecclesiasticis, alijsq;, quibus se iugulari sentiebant, in has angustias compulsi, sic secum cogitârunt, aut negandas esse Apostolicorum

Quæ causæ fuerint respondendi Magdeb.

Quid Magd. in mentem venerit, vt has epistolas negarent.

eorum Pontificum epistolas, aut Apostolos. Quorum alterum quia Ebionis & similium esse videbatur, alterum acti præcipites elegerunt. Ex quo factum est, vt, quanto possent studio, quærerent, non solùm quid in ijs ipsis epistolis intelligerent, quod eis non probaretur, sed etiam quid non intelligerent: vt, sicut Apostolus Iudas de quibusdam hæreticis dixit, id omne blasphemarent. Nos igitur nunc, adiuuante Dei gratia, vtrunque faciemus, &, quæ illis non probantur, defendemus: &, quæ ignorârunt, à praua interpretatione & sensu vindicabimus. postremo loco, vt institutio scribendi à ratione suscepta, postulat, postquàm ad ea, quæ in epistolas objiciuntur, responsum erit, multiplici genere testimoniorum alijsq; argumentis veritatem earum confirmabimus. vt tandèm intelligant omnes, verissimas esse epistolas, & suis authoribus grauissimis ac sanctissimis valdè dignas: Magdeburgenses verò non solùm insciticæ, sed, quod grauius est, malitiæ conscientia teneri constrictos.

De similitudine, quam Magdeb. in epistolas pontificum Apostolicorum objiciunt, styli, argumẽti, & materiæ: & de charactere epistolæ primæ Clementis, collato cum charactere librorum eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolorum. Cap. 1.

INcipiamus igitur respondere, atque eo quidem ordine, quo isti accusârunt, non ab arte profecto, sed ad iudicium eorum accommodato, qui, quæ infirmiora erant & leuiora, immò infirmissima & leuissima, & vix responsione digna, de styli similitudine, in primis accusationis suæ partibus, tanquàm in prima acie, vt rudes centuriones, collocanda esse putauerunt. Etenim si primo loco, alioquì infirmissimo, dissimilitudinem potiùs styli contra epistolas obiecissent, videri fortassè poterãt, quod indè accusationem orsi essent, non omninò sine artificio fecisse. Stylus enim, etsi non semper certus index, præsertim in quibusdam authoribus, veri operis esse solet, quo ad discernendos veros libros à falsis sæpè vti consueuimus, vt à quibusdam in Tertulliano, Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, & alijs est factum. Est enim aliquandò stylus authoris sui ità proprius, vt facilè ex eo, & quidem mediocri iudicio, opus eius dignosci possit, vt in Tertulliano, Apuleio, Plinio maiore, Tranquillo, atque alijs eiusmodi, nè omnes enumerem. Sed quia ab ijs Pontificibus, quorum isti epistolas negant, nihil præter eas ipsas epistolas scriptum habemus, relicta dissimilitudine styli, quæ ob hanc causam obijci non potuit, ad similitudinem styli, argumenti & materiæ, ridiculè se transtulerunt: tametsi in vna epistola Clementis, quam ijdem omnibus machinis & totis viribus oppugnant, similitudinem styli cum alijs libris eiusdẽ authoris, qui adhuc extãt Græcè scripti, conferre licet. Quæ tanta quidem est, vt parùm se in Græcis literis profeciſse demonstret, qui eiusdem authoris esse non statim iudicet:

idq; si non solùm sermonem, sed etiam doctrinam simul conferat: in his enim duobus cernitur character eius. Vndè sanctus Epiphanius de ijs libris à Clemente Romano compositis, qui de Periodis Petri sunt inscripti, quos, vt ille ait, paucis relictis integris, totos Ebionæi deprauauerant: Ipse, inquit, Clemens, ijs epistolis, quas scripsit ἐγκυκλίους, quæ in sanctis ecclesijs leguntur, eos in omnibus redarguit: quia alium characterem fides eius & sermo habet, quàm ea, quæ illi nomine Clementis corruperunt. In epistolis enim virginitatem docet, quam illi non probant: Clemens Eliam, Dauid, Sampsonem, & omnes prophetas laudat, quos Ebionæi execrantur. Hactenùs Epiph. Eádem nunc ratione Clementis epistolam iudicare licet, eiusdem esse, quòd doctrina eius & sermo eundem characterem habeat, quem ij libri, quos περὶ διατάξεων ἀποστολικῶν eundem scripsisse, testes sunt omnes antiqui patres, quicunque eos nouerunt: nouerunt autem quamplurimi, quos ego alio loco nominaui. In hac ergò epistola scribit in persona Petri, quæ ab eo præcepta acceperit, cùm ordinatus est Episcopus. μήτε ἐγγυητὴν γενόμενον μήτε συνήγορον, μὴ δὲ ἑτέρῳ τινὶ βιωτικῷ παρεμπεπλεγμένον πράγματι, οὐ γὰρ κριτὴν καὶ δικαστὴν χρημάτων ἢ ἀσχολημάτων καθιστάναι σε θέλει τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ὁ χριστός. Interpretemur Latinè. Te, inquit, oportet, neque sponsorem esse, neque aduocatum, nec alio quopiam negocio seculari implicari. nõ enim vult Christus pecuniarum, aut rerum huius seculi te iudicem fieri. In secundo verò libro τῶν διατάξεων, sic ait, μὴ ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις συμπλεκόμενος, μὴ ἐγγυώμενός τινα, ἢ συνηγορῶν δίκαις χρηματικαῖς, id est, nè se Episcopus negocijs vitæ implicet: nè pro alijs spondeat: nè controuersiarũ de pecunijs patrociniũ suscipiat. Itẽ præcipit hæc epistola Clementis presbyteris, curare, vt tẽpestiuè iuuenes matrimonia ineant, vt iuuenilis libidinis laqueos anticipent. πρὸ πάντων, ait, τοὺς νέους πρὸς γάμον ζευνύτωσαν ἐν τάχει, προλαμβάνοντες τῆς νεαζούσης ἐπιθυμίας τὰ παγιδεύματα. Idem ac similibus verbis præcipit liber eius quartus περὶ διατάξεων: σπεύδατε, inquit, ὥρᾳ γάμου ζευνύναι καὶ συναλλάσσειν αὐτούς, ἵνα μὴ τῆς ἡλικίας ἐν τῇ ἀκμῇ ζεούσης ἔθη πορνοκόπα ἀποβῇ, id est, date operam, vt tempore ad coniugium maturo, eos matrimonio iungatis, nè, in ipso flore ætatis feruescentis, se meretricum consuetudini dedant. Rursùs hæc epistola presbyteris præcipit, τοῖς μὲν ὀρφανοῖς ποιεῖν τὰ γονέων: ταῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν παρέχειν: τοῖς ἀκμαίοις τοὺς γάμους, καὶ τοῖς αὐτῶν τέκνοις διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐννοεῖν τὰς προφάσεις τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. id est, pupillis quidem facere, quæ eorum parentes facere decet: viduis verò præbere, quæ maritos: maturis coniugio, coniuges dare: curare etiam, vt eorum filij exercendis artificijs victum necessarium parent: item præbere opus artifici: imbecillo ad laborandum, misericordiam. Eadem & eisdem ferè verbis, idem liber quartus Clementis præcipit: conferat, qui volet.

Styli epistolæ Clem. collatio cum libris eiusdem de const. apost.

Possem

Possem equidem plures alios locos similes conferre, si opùs esset, in quibus eadem & doctrinæ & sermonis cernitur forma, quæ character dicitur. Sed nè longior sim, sint hæc satis: præsertim cùm idem Clemens in hac epistola esse libros suos περὶ διατάξεων non obscurè significet, cùm in persona Petri de iniusto concubitu loquens, quàm graue peccatum sit, subiungit: Ac libidinis quidem plura sunt genera, vt ipse Clemens vobis exponet: hoc autem fecit lib. 6. cap. 28. Hactenùs de similitudine styli epistolæ Clementis, cum libris eius de constitutionibus Apostolorum collata. Reliquas verò aliorum pontificum epistolas ijdem Magdeburgenses negant, quia ex similitudine characteris suorum authorum esse, quorum feruntur, probare non possumus: quia, vt antè dixi, alia eorum scripta non habemus. sed satis hoc probâsse videbimur, si ad ea, quę istos mouent, ità respondeamus, vt ex eis potiùs ipsarũ epist. sapientia, grauitas, & authoritas appareat: præsertim si refutatis criminibus, grauissimam testium nostrorum confirmationẽ suo loco insuper adhibeamus. Primum igitur, si styli similitudo, & argumenti ac materiæ, vt isti aiunt, ad arguendã falsitatẽ epistolarũ sanctissimarũ eorũ iudicio valere debet: quia, inquiunt, de primatu Petri, & Regno ecclesiæ Rom. de ordinatione Episcoporũ, de nõ lædendis, accusandis, deponendis sacerdotibus, itẽ de appellationibus ad Sedẽ apostolicam scribũt, consequens est, vt epistolæ quoquè Pauli, Petri, Iacobi fictæ videantur propter similitudinẽ simplicis characteris, ac similitudinẽ interdũ dogmaticã & paræneticã de diuitibus, de mãsuetudine, de castitate, de moderatione sermonis, de charitate erga omnes, de cõuersatione honesta sine contentione, absq; iactantia humanæ sapientiæ, de pœnitentia ad salutẽ, & de non iudicando proximũ, de tolerantia tentationũ, de piè viuendo ad vtilitatem eorũ, qui foris sunt, in gloriam Dei, de obediẽdo magistratibus, de amore fraternitatis, de tolerãtia persecutionum propter Deum, de viris & vxoribus, parentibus & filijs, dominis & seruis. Sed quid de antiquis pontificibus loquor? immò dicant isti omnium memoriæ nostræ pontificum epistolas non esse eorum, quia mira in eis cernitur styli, materiæ & argumenti similitudo. Negent ista omnia, quæ in publicis tabularijs ciuitatum, & scrinijs seruantur, quod in ipsis actis & processibus, vt vocant, mira item sit similitudo styli, materiæ & causarũ, mutatis personis, temporibus & locis. immò, vt isti alio exemplo familiari de imprudentia ridicula magis adhuc redarguantur, dicant quæcunq; ad imitationem vnius exempli à pluribus scribuntur, non esse plurium eorum, qui scripserunt, sed vnius nescio cuius, qui ab illis scripta esse simulauit. Immò illud quoquè ad similitudinem styli & argumenti, quam obijciunt, addere potuerunt, quod sæpè easdem sententias primorum Pontificum Apostolicorum, & eisdem ferè verbis posteriores pontifices in epistolis suis vsurpârunt, Clementis, Anacletus: vtriusque horum, Euaristus: horum trium, Alexander, & deincèps: ac aliorum etiam seculorum Pontifices illas ipsas sententias, vt sacræ & apostoli-

Vbi Clemens in epist. 1. significet de libris suis de const. apost.

Quanta similitudo styli, argumenti, & materiæ in epist. apostolorum.

cæ traditionis, ſemper magna reuerentia ac religione conſeruârunt, & repetiuerunt, vt de primatu Romani Pontificis, de omnibus cauſis maioribus ad eum referendis, de non temerè accuſandis Epiſcopis, & de alijs, nè omnia enumerem. Id quod illisipſis epiſtolis Pontificum Apoſtolicorum ſecundi ſeculi, non ſolùm non minuit fidem, ſed & fidem & authoritatem auget & confirmat. Sed agè, videamus iam, quæ iſta ſimilitudo argumenti & materiæ, quæ epiſtolas illas, apud iſtos calumniatores falſas eſſe arguit, quòd de primatu, inquiunt, Petri, de Regno Eccleſiæ Rom. de ordinatione Epiſcoporum, de deponendis ſacerdotibus, & de appellationibus ad Sedem Apoſtolicam, ſcribunt. hinc illæ lachrymæ, vt ille ait: hinc, inquam, illæ calumniæ, & inuidia ſcilicet & odio Pontificis Rom. quo flagrant: idcircò enim Petri principatum negant, vt ſucceſſores in eo principatu negent. Itaque gratiam Domini noſtri in anarchiam carnalem transferentes, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſolum Dominatorem negant, vt de quibuſdam ſcripſit Apoſtolus Iudas, dum Vicarium eius nolunt habere ſub Chriſto: quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio illorũ non dormitat: vt de alijs ſimilibus beatus Petrus prophetauit. ſed de Petri principatu reſpondebo ſuo loco.

Iud. 1.

2. Pet. 2.

De ineleganti ſermone, qui contra epiſtolas obijcitur, & de ſimili vitio ſermonis Pauli, à magnis authoribus notato, & de vocabulis, quæ Magd. reprehendunt. item de quibuſdam veteribus rudi ſermone delectatis, alioquì eruditis in ſtudijs humanitatis, & de vocabulis vulgaribus, quibus vſus eſt Clemens ſcriptor elegantiſſimus. Cap. 2.

PErgamus deincèps ad ea, quæ ſequuntur, æquè leuia & ridicula, quæ in epiſtolas Pontificum Apoſtolicorum notârunt. Reprehendũt enim genus ſermonis inelegantis, &, vt ipſi aiunt, parùm Latini, pro illis tẽporibus, quibus puriſsimè, inquiunt, & elegantiſsimè locuti ſunt Plinius, Suetonius, Solinus, Tacitus, Iuſtinus, & alij quamplurimi. deindè exempla parùm Latini ſermonis notant: vt, Epiſcopi ſunt obediendi, diligendi, & ſummoperè venerandi, & non detrahẽdi, vel lacerandi. item Patres ſunt venerandi, non reſpuendi, infidiandi. Phraſes verò portentoſas vocant iſti belli Attici has, Epiſcopus Epiſcoporum, Patriarcha, Archiepiſcopi, Metropolitani, dilectio veſtra, regularis mutatio, & alia huiuſmodi. Omitto, quòd iſti boni linguæ Latinæ authores Magdeburgenſes, elegantiſsimè & puriſsimè ſcripſiſſe dicunt Plinium, Suetonium, Solinum, Tacitum, Iuſtinum, & reliquos eorum ſimiles: in quo ſatìs ſe linguæ Latinæ ignaros oſtendunt, & riſum Italis mouere poſſunt, qui in oculis ferunt elegantiam Plauti, Terentij, Varronis, Ciceronis, Cæſaris, Lucretij, Virgilij, & ſi qui alij eiuſmodi. Sed largiamur eis, elegantiſsimè ac puriſsimè ſcripſiſſe iſtos, quos dicunt: ſcilicet, ſi cum illis Pontificibus ſuis æqualibus conferantur:

Quas voces & phraſes parùm Latinas in epiſtolis pont. apoſtolicorum notârint Magdeb.

Qui veteres authores elegantiſsimè iudicio Magdeburgenſium ſcripſerint.

demus

demus Magdeburgensibus, carere epistolas, quas negant, puritate ista Pliniana, aut Suetonij, vel Solini: immò cōcedamus eis, nō carere solœcismis: an non erat consilium prudens, sermone imperiti vulgi vti in rebus ad salutem omnium pertinentibus, vt etiam ab idiotis intelligi possent? Quid hîc Apostolicis patribus exprobrant, quod Apostolis illius simplicitatis magistris exprobrare non audent? an exprobrandum est, non esse discipulum supra Magistrum, contra sententiam Domini? an non erant ætate Apostolorū, qui elegantissimè scriberent & purissime? at sermo Pauli nō fuit in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, vt ipse ait, sed in ostensione spiritûs & virtutis. Hæc est enim demonstratio propria scripturæ, vt doctus Origenes in lib. 6. & 7. contra Celsum notauit: Diuinior, inquit, quàm dialectica, quę sic à Paulo dicta est, spiritûs quidem ostensio, propter prophetias, quæ satìs sunt ad faciendam fidem legenti, in ijs præsertim, quę sunt de Christo: virtutis verò, propter miracula. Quo in loco multa idem Origenes aduersùs eos philosophos disputat, qui τὸ εὐτελὲς scripturæ sanctæ exprobrabāt, & pleraq; nostra meliùs dicta esse apud Græcos gentiles, sicutì nunc Magdeburgenses Pontificibus exprobrant, quorum epistolas repręhendunt, puriùs ac latiniùs locutos esse Plinium & Tranquillum. Sed quid dixi, repræhendūt? dissimulari poterat à nobis repræhensio ista, si hîc substitissent. Nunc verò, quod longè grauius & intolerabilius est, eò insaniæ processerunt, vt, quia non loquantur purè, negare eas audeant, quasi non ab illis scriptas, sed ab alijs fictas: negent ergò epistolas B. Cypriani, quia in eis legunt subitatos, libellatos, quæstionatos, adunatos. immò negent scriptores noui testamenti, quòd in eis solœcismos & verba rudia legant, aut dicant, nescisse loqui Spiritum Sanctum, qui eos docuit. Vtinàm delicati isti nō significata hæreticè, sed voces tantùm morosè ac fastidiosè odissent: ac saltem illud in his etiam epistolis Apostolicorum Pontificum facerent, quod in sanctis scripturis facere audent. In verbo enim Dei, quo gloriantur, faciunt, quod quidā olìm faciebant, aduersùs quos magnus Athanasius libellum scripsit grauissimū, & tanto authore dignum, ὅτι χρὴ δέχεσθαι τὰς φωνὰς καὶ μὴ σκοπεῖν τὰ δι' αὐτῶν σημαινόμενα. Sic enim inscripsit librum aduersùs eos, qui aiebant oportere admittere voces, & earum significata non curare. Hi (inquit) cogebant, illud, Verbum caro factum est, sic, vt dictum est, simpliciter ac nudè intelligere: non autem permittebant intelligere piè, quasi potestatem, inquit, haberent trahendi alios ad sentiendum, quod eis videretur, non autem, quod postularet τὸ ἀκόλουθον λόγου καὶ τὸ ὠφέλιμον τοῦ ἀκούοντος, τὸ σύμφωνον τῷ νόμῳ, τὸ τῆ φύσει κατάλληλον, τὸ γνήσιον τῆς πίστεως, τὸ ἀνύβριστον τῆς δόξης, q̄ mox interpretabimur. Hoc ipsum committunt authores centuriarum cum reliquis hæreticis in scripturis sanctis, ἁρπάζουσι, vt de illis ait Athanasius, ῥήματα γυμνὰ νοημάτων, id est, rapiunt verba nuda significatis, dum nolunt studiosè & accuratè considerare, vt de illis dixit S. Athanasius, quid sit consequens sermoni, quid vtile audienti, quid cum lege consentiat, quid cum natura, quid

1. Cor. 2.

Quid Origenes de propria scripturæ demonstratione.

Athanasius aduersùs eos, qui aiebant oportere admittere voces scripturæ, sed nō curare earū significata

cum natura, quid cum fide legitima, quid cũ gloria & dignitate gratiæ: qui quidẽ, quia sunt, sicut de similibus B. Paulus prędixit, se ipsos amãtes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, sine pace, criminatores, incontinẽtes, proterui, tumidi, voluptatũ amatores magìs q̃ Dei, quæcunq; in scripturis sanctis reperiunt, quę sensum carnis sono verborũ delectant, ea rapiunt ἀπερισκέπτως καὶ ἀδιορθώτως, μὴ δὲ κατὰ τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν καθ' ὃν ἐῤῥήθησαν, sicut idẽ author Athanasius de illis dixit. id est, inconsideratè ac prauè, & non eo proposito, quo dicta sunt. Sic itaq; isti verbo Dei vtuntur, scilicet non negant eius authoritatẽ, modò legant, quæ simpliciter lecta & audita, ad suas voluptates & sectas accõmodare possint. at in epistolis Apostolicorũ Pontificum quia considerârunt, quid primatus Petri significet, quid regnũ ecclesię, quid ordinari Episcopos à pontifice, & deponi, quid appellationes ad sedem Romanã, quid Episcopus Episcoporum, quid Patriarcha, quas vocant portentosas phrases, & quid ex his sequatur, idcircò callidè has epistolas negârũt. Idem fecit eorũ magister Martinus Luterus in epistola Iacobi, quod illud, Fides sine operibus mortua est, non posset aliter eludere, nisì authoritatẽ epistolæ contemneret, & stramineam vocaret, ausus aliquid peius & grauius, q̃ ij, qui eam, vt B. Hieronymus testatur, ab alio, nescio quo, sub nomine Iacobi editam esse dixerunt. Sed benè habet, q̃ hos Apostolicos Pontifices saltem tanti faciunt, vt potiùs negent, eorum esse epistolas, q̃ eorum authoritatem negare audeant, si semèl eorũ esse fateantur, vt quidem fateri cogẽtur, cùm non solùm eorum argumenta vanissima esse demonstrauerimus, sed nostra verissima. Redeamus ergò ad Latinitatem, quam requirunt, vel potiùs ad inelegantiam, quam in his epistolis accusant: & prosequamur, quo magìs istos accusationis suę pudeat, quę de Pauli Apostoli sermone horrido & inculto grauissimi authores obseruârunt. Scribit B. Chrysostomus lib. 4. de sacerdotio, se idiotam dixisse, q̃ non esset externa eruditione exercitatus & cultus: itaq; fuisse imperitum sermone, si lenitatẽ orationis spectamus, qua præstabat Isocrates, si grandiloquentiam, qua Demosthenes: si grauitatem, qua Thucydides, si sublimitatẽ, qua Plato: addamus nos, si placet, elegantiã verborum & perspicuitatẽ, qua bonus author loquẽdi pręstare debet. quin potiùs inculta eius oratio, humilia verba, & simplex dictio. Gregorius verò Nyssenus in tractatione illius loci Pauli, Tunc filius subiectus erit ei, & quæ sequuntur, Paulũ ait vsum esse verbis, vt voluit, præter consuetudinẽ, iussisseq; valere frigidas etymologias & vsum loquendi. Hinc illa, ἱμειρόμενοι ὑμῶν quod vetus interpres vertit, desiderantes vos, quod, inquit, significat τὴν ἀγαπητικὴν σχέσιν, id est, amatoriam habitudinẽ: item περιπερεύεσθαι, quod significat ἀνυπερίφανον ἀγάπης, ἐρίθεια, ὑποταγὴ κένωσις. Hæc Nyss. Sed videamus, qd rursùs Origenes dicat tomo 4. in Ioannẽ de solœcismis Pauli, quod ipsum delicatos istos & fastidiosos centuriatores satìs de imperitia redarguit. Qui voces, inquit, distinguit, & significata & res, non offenditur solœcismis. Et paulò pòst: Non ignorabant, inquit, Apostoli, in quibus impingebant, & de quibus

Quas voces cur Magde. in epist. pont. apostolicorũ negent.

Ad exemplũ Luteri epistolam Iacobi negantis, negant quoq; Magd. epistolas Pōt. Apostolicorũ.

De sermone rudi & inculto Pauli, ex Chrysosto. Greg. Nyssen. Origene.

quibus non curabant. liceat ergò nobis similiter dicere, si isti perpoliti authores centuriarũ permittunt, non ignorâsse illos pontifices, non dici Latinè, Episcopi non sunt obediendi, & alia eiusmodi: sed non curabãt. Quẽadmodùm plerique nostrũ facere solent, vt, cùm loqui possint eleganter, interdùm tñ cõmuni sermone, & vt idiotæ, loquãtur. Hinc B. Gregorius in epistola ad Leandrum in commentarios libri Iob, sic stylum suũ incultũ & inelegantem excusat, vndè & ipsam (inquam) artem loquendi, quam magisteria disciplinæ exterioris insinuant, seruare despexi. nam sicut huius quoq; epistolæ tenor enunciat, non metacismi collisionẽ fugio: nõ barbarismi cõfusionẽ deuito: Situs motusq; præpositionum, casusq; seruare contemno. Quia indignũ vehementer existimo, vt verba cęlestis oraculi restringã sub regulis Donati. nec enim hęc ab vllis interpretibus in scripturę sanctę authoritate seruata sunt. ex qua nimirùm quia nostra expositio oritur, dignũ profectò est, vt quasi edita soboles speciẽ suæ materiæ imitetur. An, quia vetustissima interpretatio noui testamenti Latina, nè à solœcismis quidem & barbarismis abhorret, negabunt Magd. edi eam tũc potuisse, cùm multi, vt probabile sanè est, Latinè & purè loquerẽtur? (idcircò enim, aiunt, fictas esse priscorũ pontificũ epistolas, quia non sic loquantur Latinè & purè, vt scriptores illorũ temporum locuti sint) aut dicturi sunt, nõ fuisse Hieronymũ, dum volebat, elegantissimũ, aut non esse ab eo correctam istam interpretationẽ, vt ipse in suis ad Damasum literis affirmat, quia illa dissimulauerit, Neq; nubunt, neq; nubẽtur, Magis pluris estis vos, Fructum plùs afferat, Nõ venit ministrari, sed ministrare? & illud, Pœnitemini: &, Non capit prophetã perire extra Hierusalẽ? & infinita alia, quæ quamùis non probabat, & corrigere sciebat, consuetudinem tñ simplicitatis sermonis vulgaris conseruare máluit. Immò verò scimus quosdã authores ante mille etiã & ampliùs annos, & quod plus est, in studijs humanitatis tritos, cùm Latinè loquentes imitari potuissent, sermone tñ plebeio & incompto, ac solœcismis & barbarismis interdùm inquinato, magis delectatos, vt Cassiodorum, Apollinarẽ Sidoniũ, Claudianum Mamertum, Marcianũ Capellam, Enodiũ Ticinẽsem, Fortunatum Venantium. An negaturi sunt Magd. quæ isti scripserunt, eorũ esse, quorũ feruntur, quia potuerunt esse tunc permulti, qui Latinè & purè loquerentur? immò, quia isti ipsi potuerunt Latinè & purè scribere, si bonos loquendi & scribendi authores imitari voluissent? Quin potiùs, vt aliquid exempli gratia dicam de priscis istis pontificibus, quorum isti epistolas propter pauca quædam vitia linguæ negant, testis est Photius, idoneus & locuples author, Clementem Romanum acta & disputationes B. Petri cum Simone, elegantissimè & eloquentissimè scripsisse. sic enim de libris illis in sua bibliotheca scripsit: ἡ μέν τοι γε τῶν πέτρου πράξεων βίβλος τῷ τελαμῶνι καὶ τῇ σεμνότητι καὶ ἔτι τῷ καθαρῷ καὶ συντόνῳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ τοῦ λόγου καὶ πολυμαθίᾳ τοσοῦτον ἔχει πρὸς τὰς διαταγὰς τὸ παραλλάττον ὡς μὴ δεῖ συγχρίσεως πρὸς τοὺς λόγους πρὸς ἀλλήλας παραβάλλεσθαι τὰς βίβλους.

Quomodò Greg. pont. inelegantiã styli sui excuset.

Liber

Liber(inquit) Clementis de Actis Petri, splendore, grauitate, puritate, vi dicendi, & reliquo ornatu orationis, ac multa eruditione, ità libris eiusdē de constitutionibus antecellunt, vt, quòd attinet ad orationem, non sint inter se comparandi. Hæc Photius. Itaq; in libris de constitutionibus apostolicis, verba pauca ex triuio sumpta vsurpat Clemens, quòd ea esset tunc patrum ecclesiæ consuetudo, vt magis voces eligerent secundùm imperiti vulgi vsum significantes, quàm secundùm peritorū iudicium elegātes, cuius generis sunt σπατάλιον, καταραγὰσ, ψεῦσμα, ἐπιδέννω, id est, ligo, παραφίοντεσ, λογιστευτὴσ, ἐθίμιον, & alia quædam eiusmodi. & inter dùm Latinis vocibus vsus est, vt ἰνγρόϊτον, λοῦδοσ, sicut in Euangelio est πραιτώριον, φραγγέλιον, κουστωδία. An igitur quia hæc Photius in libris de constitutionibus legebat, continuò dicere ausus est, non esse eos Clementis, cuius elegantissimos libros, & politissimè scriptos, legerat? immò, vt in vobis exemplum ponā, an quia infiniti sunt, qui Latiniùs & puriùs, quàm vos, scribant: vel potiùs, quia vos, alioquì Latinæ linguæ censores, sæpè neque Latinè, neque purè loquimini, idcircò posteritas seculorum scripta ista centuriarum vestra esse, cum ratione negabit? aut ab alijs corrupta dicet? an non satis probabūt, immò conuincent, vestra esse, licèt solœcismis & barbarismis plena essent noua dogmata, quæ in eis sunt, iam olim damnata? Sic epistolas pontificum Apostolicorum, etsi habent illas, quas Magdeburgenses ineptè & insulsè portentosas phrases vocant, esse tamen suorum authorum, argumento & testimonio sunt, & perpetuò erunt illa, quibus plenæ sunt, spiritus sapientiæ & intellectûs, grauitas sententiarum, authoritas dictorum, antiquitas traditionum Apostolicarum, & ecclesiarum prisca cōsuetudo: quę omnia, & si maxima sunt, & authores suos clarissimè testantur, tamen isti nec vident, nec audiunt: illa verò minutissima & neglecta quàm acutissimè cernunt: vt illis fiant similes, qui culices excolabant, & camelos deglutiebant: qui decimabant cyminum, & grauiora legis, iudicium & misericordiam, relinquebant. Sed reuertamur ad Origenem, à quo digressus sum. Ait præterea, quòd Paulus dixit se imperitum sermone, de quo non curabat, existimandum esse, non solùm Paulum, sed alios quoquè Apostolos idem dixisse, contentos simplicitate sermonis rudis: addiditq;, quod idem Apostolus in 2. epist. ad Cor. scripsit, Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, accipi posse de thesauro scientiæ ac sapiētiæ abscondito, vt in alio loco dixit, & de vocibus dictionis abiectę & humilis: fuisse autem in eo demonstratam excellētiam virtutis Dei, quòd mysterium veritatis, & vis eorum quæ dicta sunt, non fuerunt impedita humilitate dictiōis, quo minùs peruenirent vsque ad extrema mundi, & subijcerēt non solùm stultos mūdi sermoni Dei, sed etiam sapientes eius. Hæc Origenes. Respondeamus nos similiter istis, cum quibus nunc agimus, nō impedisse portentosas istas phrases, quas dicūt, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopus, Metro-

2. Cor. 4.

Quid doctus Orig. docuerit nos respondere Magdebur. phrases portentosas epistolarum accusantibus.

Metropolitanus,quin verbum Dei vniuersum ordinem Episcoporum,Patriarchas,Archiepiscopos,Metropolitanos,& omnes omnium ecclesiarum ministros & populos fideles Episcopo Rō. subiecerit: vndè Episcopus episcoporum est & dicitur,non portentosè,vt isti dicunt,sed vsitatè secūdùm formam ecclesiasticam ex scripturis sanctis profectā,qua dicitur Deus deorum,Sanctus sanctorum,Rex regum,Canticum canticorum,& apud Dionysium,Sacramentum sacramentorum. Sic quoq; vetustissimi & eruditissimi authores Episcopum episcoporum vocârunt. Testis est Tertullianus, qui in principio libri de pudicitia,Episcopum episcoporum dicit. sic enim interpretatur nomen Pontificis Maximi. Cur igitur non negant Tertullianum ptopter portentosum verbum? at ista verborum portenta,quæ isti, vt dixi,satis ineptè phrases vocant,non deterruerunt eloquētes homines,quin has epistolas libenter legerent,probarent, amplecterentur. Quæso istos, quarè Patriarcha in epistola Clementis & Anacleti & aliorum,portētosum verbum est,in scriptura sancta nō est? An non licuit sumere ex vmbra veteris testamenti verbum,& ad ipsam imaginem rerum noui testamenti, sicut Apostolus ait,aptè accommodare? an non aptissimè accommodatū est verbū Patriarchæ,ad eos,qui propinquiùs succedunt,&,vt Græci dicūt, ἀμέσως sanctis Apostolis,qui sunt noui testamenti tanquàm patriarchæ, ac patres Patrum? Hanc enim rationē nominis & authoritatis eorum Synodus quoquè Nicena,vt ab Apostolicis Pōtificibus didicerat, & traditum acceperat, grauissimo canone 44. explicauit & sanxit: in eo enim Patriarcham vocat, quem Metropolitanum & Episcoporū caput & instàr patris esse dicit, quē canonem totum posteà commodiore loco recitabo. Synodus igitur Nicena non horruit hæc portēta verborum,Patriarchæ,Metropolitani,& Episcopi,sed nec ipsa inuénit,aut excogitauit: immò à sanctis patribus, quibus ea sancti Apostoli tradiderunt,didicerat. Sancti enim Apostoli, à Christo & spiritu eius edocti,ecclesias cōstituerunt,& earum præsides suis nominibus diuinè appellârunt. Ab his Clemens, Anacletus, & alij Apostolici acceperunt: ab his rursùs alij deincèps consecuti Pontifices. Verùm isti,vt dixi, nō voces,sed res subiectas vocibus,oderunt: nolunt enim audire hierarchiam, quæ in ecclesia nostra est,vt omnia honestè & secundùm ordinē, sicut Apostolus præcipit,in ea fiant. Omnia enim dixit,vt quæ ad iudicia & gubernationem ecclesiarum pertinent,in primis intelligeremus. Sed de forma ecclesiasticæ politiæ,quā isti negant,respondebo posteà suo loco. Nunc,quod ad rem magis loci propositi facere videtur,venit mihi in mentem,vt quæram ab istis,cùm propter genus sermonis minùs Latini & puri, epistolas Pontificum negent,quî fieri potuit,vt verbum Superintendentis, tam sordidum,eis placuerit? aut,cur hoc magis probatur,quàm verbum Episcopi, quo Apostoli & Prophetæ vsi sunt,immò vsus quoq; Cicero est purissimæ Latinitatis magister? In promptu est ratio,quia est verbum ecclesiasticæ hierarchiæ nostræ,quam isti tollunt & negant. Qui inter portenta quoquè

Vndè hæc forma loquendi Episcopus episcoporum.

Secundū Magdeb. Deus deorum, Rex regum, & similia, in scriptura portentosæ phrases.

Quàm cōmodè sumptū sit ex scripturæ verbū Patriarchæ, & appositè accōmodatum ad eos qui dignitate sunt sanctis apostolis proximiores.

Magd. non vocabula, sed res subiectas vocabulis, oderunt. 1. Cor. 11.

Cur tam latinis & politis authoribus verbū tā sordidū Superin-

tendẽtis arridet: & verbũ Episcopi sordet.

phraseon retulerunt, quòd dicatur, propheta pro Christo, vt est in epist. 3. Clementis. Portentum ergò verbi locutus est Christus, qui se vocauit prophetam, cùm dixit in euangelio Lucæ: Dicite vulpi illi, quia non capit perire prophetam extra Hierusalem. Et rursùs in euangelio sancti Marci portẽtosè vocauit se prophetam. Quia enim in patria eius multi, inquit, scandalizabantur in illo, dicebat illis Iesus: Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua: & non poterat ibi virtutẽ vllam facere. In Luca etiam portentosè vocatus est ex istorum sententia à Cleopha, cùm aiebat, Qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone coram Deo & omni populo: quod in neminem, nisi in Christum, competebat. Ad hunc modum Magd. neque Christo parcunt, quinetiam portenta & monstra verborum illi exprobrant, de quo scriptum est: Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur de verbis gratiæ, quæ procedebant ex ore ipsius. Sed, vt istorum siue insciti am & ignorantiam, siue obliuionem scripturarum dissimulemus, illa certè malitia dissimulari non potest, neq; debet, quòd, cùm Clemens semper in illa epist. 3. verũ prophetam pro Christo dixerit, non obseruârũt isti, dici verum prophetã pro Christo, sed prophetam tantùm dici finxerunt: vt enim verus Christus, natura Christus est: sic, cùm de Christo sermo est, verus pontifex, verus sacerdos, verus magister, verus rex, verus propheta, natura pontifex est, natura sacerdos, natura magister, natura rex, natura propheta. Sed videamus, quàm appositè & opportunè verum prophetam vocârit Clemens, quod minimè ab istis animaduersum est. Etenim, quia proprium prophetæ est, cognoscere veritatẽ, & eam alijs interpretari: veritatis autẽ verus cognitor & interpres est Christus. idcircò loquens de cognitione veritatis Clemẽs, peropportunè Christum vocat verum prophetam. Quæri ergò, inquit, magnoperè debet veritatis agnitio, quam nemo alius assignare potest, nisi verus ꝓpheta. Et paulò pòst: Propter hoc deniquè verus propheta cùm esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus, negligentes erga Dei cultum videret, huius rei ità aperuit veritatem: Nemo potest, inquit, duobus dominis seruire. & subiũgit statim: Hic ergò verus ꝓpheta, qui in Iudæa nobis apparuit, vt audistis, qui stans publicè, sola iussiõe faciebat cæcos videre, surdos audire, fugabat dæmones, ægris sanitatem reddebat, & mortuis vitam, cum q; nihil ei esset impossibile, etiam cogitationes hominum præuidebat, quod nulli est possibile, nisi soli Deo. Hæc igitur erat propria ratio veri prophetæ, id est, prophetæ secundùm naturam, quia erat homo Deus, cui omnia sunt nuda & aperta, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. & subiũgit, Hic annunciabat regnum Dei, cui nos de omnibus, quæ dicebat, tanquàm vero prophetæ credimus. immò nè quis, præter Magd. & eorum similes, miserãda cæcitate præditos, in prophetæ appellatione labi aut calumniari posset vllo modo, subiungit: Quòd autem Aggæus Iudæorum propheta, prædixit eum à gentibus expectandum, supra modum in eo fidem veram firmat. Iudæorum

Luc. 13.

Marc. 6.

Luc. 24.

Luc. 4.

Heb. 4.

Agg. 2.

dęorum prophetam dixit Aggæũ, vt erant cæteri prophetæ. verus enim ꝓpheta, qui est Christus Deus noster, non Iudęorũ tantùm propheta, sed & gentium erat: sicut neq; Deus tantùm Iudæorum, sicut Apost. ait, immò & gentium. Ergò vel ex hoc solo verbo prophetę pro Christo, reliqua quę de verbis in his epistolis Pont. Apostolicorum Magd. notârunt, quàm prudẽter, verè, & considerate notârint, facilè existimari poterit ab ijs, qui eorum præceps iudiciũ, & ignorantiam ac malitiam imitari noluerint. Postremò, vt hunc locum de genere sermonis minùs Latini absoluam, respondeãt tandèm, quarè ad negãdum has epistolas, plus apud eos valeat genus sermonis minùs Latini, quàm valeat ad probandũ eas vis dicendi & grauitas, atq; sapientia, q̃ est, vt summus orator ait, eloquentiæ fundamentũ? An non vocabant Lycaones Paulum apostolum, propter vim dicendi, Mercuriũ, tametsi sermone imperitum? immò nouit etiam Cicero ætate sua, vt ipse narrat, qui essent eloquentes, tametsi inquinatè loquerentur: & alios item callidos, sed impolitos, & consultò rudium similes & imperitorum, vt idem in Oratore ait. Si igitur illo tempore cùm Latinus sermo florebat, tamẽ Latinè loqui à plerisq; negligebatur, vt in eodẽ Oratore Cicero testatur: quid mirũ, si à põtificibus illis viris Apostolicis & quidẽ de industria negligeretur, qui ab Apostolo didicerant, non in persuasibilibus humanę sapiẽtiæ verbis, sed in ostensione spiritûs & virtute niti? quiq; imperiti sermone, sed non scientia, ad exemplum Apostoli videri vellent, nè in sapientia verbi crux Christi euacuaretur? præsertim cùm intelligerent sapientissimi viri, quod Ecclesiastes diuino spiritu admonuit, quanùis homines eloquentiæ gloriã in verborum inuentione, elegantia, & electione sectarentur, naturam tñ rerũ, mutatione nominum mutari non posse, ac proindè omnem de eis contentionẽ vanissimam esse: id enim significat, vt quidam veteres interpretati sunt, illud obscurè scriptum, Quod fuit, iam vocatum esse nomen eius: & nõ posse hominem cum fortiore se contendere: ac verba esse plurima, multamq; habentia in disputando vanitatem. Sed pergamus iam ad alias notas maiores secundi loci, tanquàm ad grauiora crimina. Vereor enim, nè nimis multa responsa sint ad tam leuia & minuta, &, vt anteà dixi, ridicula, quæ in primũ locum congesserunt. In multis, inquiũt, epistolis scriptura ineptè & violẽtè citatur. nihil hîc respondebo Magdeburgensibus, quousquè ꝓferant nobis, quænam illæ scripturæ violentè citentur. hoc tantùm dicam hîc, cùm ipsi paucissima notauerint, credo astutè cauisse, nè in pluribus de insciti redarguerentur, si plura notâssent, vt quidem manifestè in ijs ipsis paucissimis, quæ notârunt, locis suis à nobis redarguentur.

Rom. 3.

Act. 16.

1. Cor. 2. 2. Cor. 11.

Eccle. 6.

Responsio ad reprehensionem interpretationis in epistola Anacleti Cephas, id est, caput: de consuetudine scripturarũ in mutandis obscuris verbis in clariora secundũ vsum vulgi, & de cõsuetudine ecclesiastica & antiquissima similis interpretatiõis in vocabulo Pascha, ex obseruatiõe Gre. Naz. &

quomodò Dionysius Areop, & Optatus Afer, similiter interpretati sunt Cephas, & de simili interpretatione aliorũ verborũ apud magnos & antiquos authores. Cap. 3.

" DEindè, Anacletus, inquiunt, epistola tertia Cephas indoctissimè & insulsissimè caput, & principium, interpretatur. "

Sanè quidẽ non mirùm est de Magdeburgensibus, fatendum est enim verum, si, qua ratione hæc interpretatio constaret, non intellexerunt homines alioquì per multos authores vagati. intelligant ergò hanc verbi Cephæ interpretationem, non carere exemplis & imitatione scripturæ sanctæ, ac consuetudine catholicæ ecclesiæ. Interpretes enim septuaginta, quos antiqui patres diuino spiritu interpretatos esse veteres scripturas affirmant, & quorum interpretatione propter diuinam eius authoritatẽ sancti Apostoli vtebantur, quibusdam nominibus vsi sunt secundùm consuetudinẽ & opinionẽ vulgi, tanq; vulgo notioribus, vt nomine Orionis in Esaia, vt in eodẽ loco B. Cyrillus obseruauit: & paulò pòst nomine Syrenarum, quod Theodoretus quoq; ibidèm notauit: & in 2. lib. Reg. nomine Titanũ, & in extremo cap. lib. Iob, vnam ex tribus eius filijs fœminis interpretati sunt, vocatam esse cornu Amaltheæ, nomine ex consuetudine ac opinione vulgi sumpto & accommodato, tanquàm notiore, ὡς παράστασιν τῆς εὐδαιμονίας, vt notauit Olympiodorus in eodem loco, id est, ad declarandam ac repræsentandã felicitatem sancti Iob, cui Deus fortunas omnes duplicauit. & apud Paulũ in epist. ad Galat. fascinum (inquit Hierony.) dignè Paulo, debemus exponere, non quòd scierit esse fascinum, qui vulgò putatur nocere, sed vsus sermone sit triuij, & verbum quotidianæ sermocinationis assumpserit. Hanc verborum consuetudinem Eucherius quoq; Lugdunẽsis inter Latinos ante mille centum annos obseruauit. Sic enim ait in libro de quęstionibus veteris testamenti: Quid, inquit, sibi vult, quod in Iob, authorũ secularium consuetudine, legimus Pleiadas, Oriona, Arcturum? Respondet, nõ q; his apud Hebręos nominibus censeantur, sed, vt apud nos horum siderum significatio posset esse manifestior. Deindè subiungit: Itaq; hæc translator appellare voluit, vt vsus gentilitatis inuenerat. Illud quoquè, inquit, generaliter obseruandum est, quòd etiam Apostoli & Apostolici viri, in epistolis suis scribentes ad populos, abutuntur interdùm his testimonijs, quæ videbantur diuulgata per populos. Hactenùs Eucherius. Hoc ergò & nos cum sancto Eucherio, in scripturis sanctis exercitatissimo, ad reprehensionẽ istorum in interpretatione Cephę, respondemus vsum esse de industria ac prudentissimè Pontificem Anacletũ interpretatione per populos diuulgata, ex consuetudine, inquam, atq; opinione vulgi, exemplo sanctarum scripturarũ vsum fuisse in interpretatione nominis Cephæ, nõ tanquàm Syri, sed tanquàm ex Græco formati, propter maiorẽ claritatẽ. Cùm enim tam nota esset tẽporibus Anacleti apud oẽs lingua Gręca, q̃ est modò Latina, ac fortasse magìs, Syriacam verò pauciss imi ac rariss imi, vt nũc, intelligerẽt, ità vt, cũ audirẽt nomen

Quibus nominibus vsa sit scriptura sancta secundùm opinionem vulgi.
Esa. 3.
2. Reg. 23.
Iob 42.
Cyrillus.
Theodoretus.
Olympiodor⁹.
Eucherius.

nomen Cephæ, ſtatim omnes ἀπὸ κεφαλῆς, id eſt, à capite dictum exiſtimarent: quid prudentiùs facere potuit aut debuit, quàm ſic, propter facilitatem intelligendi, ſecundùm conſuetudinem vulgi interpretari in ea epiſtola, quæ ab omnibus vbiquè legenda erat? præſertim cùm tam neceſſaria & vtilis eſſet iſta verbi Cephæ clarior interpretatio, vt ſcilicet facilè omnes intelligerent, caput eſſe Petrum, ſicut præ ſe ferebat ipſa, quæ ſecundùm conſuetudinem & opinionem vulgi magis in promptu erat, verbi Cephæ interpretatio. Immò accedit etiam huc exemplum euangeliſtarum, quos aliquandò non ex ipſa veritate rei, ſed ex vulgi conſuetudine & opinione nomen ſumpſiſſe, author eſt Magnetes vetuſtiſsimus ſcriptor eccleſiaſticus lib. 2. & 5. quos contra Theoſthenem gentilem, diſcrepantiam euangeliſtarum & alia nobis falsò in Euangelio obijcientem, ſcripſit: ait enim: Pro eo, quòd vnus Euangeliſta dixit, calamo ſpongiam circumponẽtes: dixiſſe alium, propter ſimilitudinem arbuſti, hyſſopo circumponentes: cùm dicendum, inquit, eſſet calamo. Itẽ, quòd vnus Euangeliſta dixit, Vinum, rursùs dictum eſſe acetum in cruce, (ex eodem enim vaſe poſito hauſerunt, cùm peruentum eſt ad Caluarium, & in cruce) præſertim, inquit, cùm legem hiſtoriæ Euangeliſtæ ſeruarent: nihilq; vltrà ſcriberent, quàm quod tunc dicebatur in illo tumultu ac furore. Sic enim exiſtimârunt fore, vt hiſtoria omni ſuſpicione careret, εἰ μὴ περιεργότερον ἀλλ' ἄπλαστον ἐυρεθείη τῆς ἱστορίας τὸ γράμμα, id eſt, ſi litera hiſtoriæ non curioſa, ſed ſimplex reperiretur. Itẽ Photius Conſtantinop. patriarcha in quæſtionibus ad Amphilochium Archiepiſcopum Cyzici ait, euangeliſtam dæmoniacum appellâſſe lunaticum, cùm alioquì nihil mutatio lunæ in dæmoniaco efficeret, vt vulgus falsò putabat: quia fuit, inquit, propoſitum illi, narrare miracula vocabulis cõſuetis & notis vulgo: non Atticè dicere, ſed perſpicuè. Similiter hæc ſimplex interpretatio non ex natiua proprietate nominis Cephæ, ſed ex vulgi opinione & conſuetudine ſumpta, quam vos Magdeburgenſes contra epiſtolam Anacleti obijciendam eſſe temerè putâſtis ad probandum eam falſam, argumentum potiùs eſt veritatis eius. qui enim fingit, quod alteri falsò adſcribat, non ſimplicitatem, ſed artificium affectare ſolet: cauereq; ſtudioſè, quicquid probabiliter obijci poteſt, vt quod fingitur, illius verè eſſe videatur, cuius eſſe videri vult, qui fingit. Deindè, vt ad alia exempla propiora etiam propoſito, veniamus: Quis ignorat, phaſca verbum Hebraicũ eſſe, ſignificareq; tranſitum, ſecundùm hiſtoriam, ab Aegypto ad terram promiſsionis, & ſecundùm anagogen, aſſcenſum à terrenis ad cæleſtia? Hoc tamen verbum Hebraicum conſuetudo eccleſiæ catholicæ quaſi dictum eſſet ἀπὸ τοῦ πάσχειν pro nobis Chriſtum, ἑλληνίζουσα, id eſt, ex Græco ducens, ph in p. mutato, & c in ch, pro phaſca paſcha dixit: & tanquàm ſanctiorem ac magis piam vocem retinuit, vt author eſt Gregorius Nazianzenus, qui huius verbi mutationem in 2. ſermone de paſcha, obſeruauit, & ſecutus eſt. aitq; factum eſſe hoc frequenter in ſcripturis, vt obſcuriora nomi-

Magnetes.

Matth. 27.
Mar. 15.
Luc. 23.
Ioan. 19.

Matth. 27.
Mar. 15.
Ioan. 19.

Quòd interprettatio Cephas, id eſt, caput, non careat exemplis ſcripturæ, & conſuetudine eccleſiæ catholicæ.

na in clariora mutentur. Cuius rei exempla sint, quæ paulò antè notauimus. Hæc ergò cùm Anacletus Pontifex sanctissimus ac sapientissimus non ignoraret, non indoctè, neque insulsè, vt imperitissimi centuriatores calumniantur, sed potiùs scitè atque eruditè ad exemplum scripturæ sanctæ & ecclesiasticæ consuetudinis, Cephas verbum Syriacum, & obscurius ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἑξελληνιζόμενον, mutato λ in σ. & η in φ. syllaba detracta, caput & principium vertit. Itaque non Syriacum Cephas, sed Cephas ἑξελληνιζόμενον, hoc est, ex Græco factum, interpretatus est Anacletus: sicut factum est ab ecclesiasticis patribus in phasca Hebraico, mutato in pascha ἑξελληνιζόμενον, id est, ex Græco ductum. Relegant authores centuriarum, vt nobis credant, locum Gregorij Nazianzeni de consuetudine scripturæ in mutatione nominum, & de Hebraico verbo phasca, mutato in pascha Græcanicum.

De verbo pascha Græco ex Hebraico secundùm cõsuetudinem scripturæ, authore Gregor. Nazianz.

Hunc locum Anacleti, quem Magdeburgenses ideò reprehendunt, quia non intelligunt, vel potiùs, quia nulla ratione aut modo audire volunt caput esse Pontificem Romanum, imitatus est Optatus Afer, author doctus & eloquens. ità enim inquit lib. 2. aduersùs Parmenianum, In vrbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vndè Cephas appellatus est: in quo vno cathedræ vnitas ab omnibus seruaretur. Sic quoquè ante Anacletum interpretatus est Dionysius Areop. cùm in diuinis nominibus c. 3. inquit: Aderant enim Iacobus & Petrus ἡ κορυφαία καὶ πρωτίστη τῶν θεολόγων ἀκρότης sequens enim ἑξελληνισμὸν, id est, Græcitatem verbi Cephas, vocauit Petrum ἀπὸ τῆς κορυφῆς, id est, à capite coryphæum, κορυφὴ enim propriè significat summam partem capitis, quod ipsa etymologia declarat ἀπὸ τῆς κάρας καὶ ὀροφῆς. Illud etiam verbum ἀκρότης capiti congruit secundùm etymologiam verbi. dicitur enim ἄκρον τὸ ἄχρις οὗ τινος οὐκ ἔστιν ἐπέκεινα, id est, summum, quòd vltrà non licet progredi, quod capiti conuenit. Igitur quia à Domino concessum est, vt esset Petrus omnium Apostolorum, ac proindè totius ecclesiæ catholicæ, super fundamentum Apostolorum & prophetarum ædificatæ caput, sapienter ac valdè piè factum est, vt ad memoriam & honorem huius principâtus beati Petri, nomen eius, id est, Cephas Syriacum, mutaretur in Cephas factum ex Græco, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, vt iam non solùm Cephas Petrum Syriacè declararet, sed quod clariùs est, Græcè acceptum, caput significaret. Cùm verò omnes & veterum & recentiũ authorum libros appellatione capitis plenos reperiamus, sitq; tam frequens & tritum, caput ecclesiæ Petrus, quis non intelligit, euenisse hîc, quod Gregorius cognomento Theologus, in voce pascha euenisse dicit, scilicet libenter audisse omnes, Cephas à Græco ductum, tanquàm vocem magis piam, quæ Petrum caput ecclesiæ declararet: atque hinc factum esse, vt cõsuetudo sic verbum hoc accipiendi & interpretandi obtineret: sicut de pascha dixit Gregorius valuisse consuetudinem huius vocis πρὸς τρυχοῦσης τὴν πολλῶν ἀκοὴν ὡς ἐνοικιστέρῳ τῷ ῥήματι, id est, auditu multitudinis tanquàm ad magis

Quæ ratio fuerit ducendi ex Græco verbum Syriacum Cephas secundùm consuetudinem ecclesiæ.

magis pium verbum approperante. Ergò vt nemo catholicus audeat reprehendere phase Hebraicum nomen transitûs, mutatum esse secundùm Græcitatem in pascha τοῦ σωτηρίου πάθους ὄνομα, vt ait Greg. Nazianz. id est, in nomen passionis salutaris: sic neq; Cephas Syriacum nomen Petri, mutatũ esse secundùm Græcitatem in Cephas nomen capitis & Principatûs Petri. & sicut is, qui pascha interpretatur non transitûs, sed passionis nomen esse, non indoctè & insulsè interpretari dicendus est, vel Gregorio Nazianzeno iudice, qui hanc consuetudinem verbi probat & laudat. non enim phase Hebraicum, neque pascha ex Hebraico ductum, interpretatur, sed pascha ex Hebraico, mutatione literarum Græcum factum, & ἀπὸ τοῦ πάσχειν, id est, à patiendo ductum: quod ipsum fecit quoquè beatus Ambrosius, Gregorium Nazianz. imitatus, in libro de mysterio Paschę, cùm ait: Quod sacrũ nomen (Pascha dicit) ab ipsius Domini passione descendit: sic qui Cephas interpretatur caput, non est dicendus indoctè & insulsè interpretari. non enim interpretatur Cephas Syriacum, quod nemo est, qui ignoret Petrum significare, qui sic à Petra dictus est, cùm apertè id dicat euangeliũ Ioannis, sed interpretatur Cephas κατὰ τὸν ἑξελληνισμὸν, ex Greco ductum. Sit aliud exemplum similis interpretationis: Mutatum est Iesua Hebraicum nomen, in Iesus, quod quidem qui interpretatur Saluatorem, is quidem nomen Iesus, tanquàm Hebraicum interpretatur. Hoc enim significat Hebraicè: qui verò interpretati sunt medicum, aut curatorem, siue sanatorem, non indoctè illi quidem, nec insulsè fecerunt, vt isti indoctissimi & insulsissimi dicturi sunt, quasi ignorarent Hebraicum esse nomen Iesus: sed potiùs ἑξελληνίζοντες nomen Iesus, id est, facientes Græcum ἀπὸ τοῦ ἰάσεως mutatione literarum, scitè admodùm & sapiẽter ac piè interpretati sunt. Sic sanctus Epiphanius in Panario, cùm de Nazaræis agit, interpretatus est author eruditissimus: & quem satis stultum sit & absurdum, dicere, ignorâsse Hebraicum verbum esse Iesus. quod nemo nostrûm ignorat, tametsi nullam literam Hebraicam didicerit: omnes enim hoc audiuimus. Sed sanctus Epiphanius, vt dixi, nomen Iesus ἑξελληνιζόμενον ἀπὸ τοῦ ἰάσεως, interpretatus est θεραπευτὴν, ἤτοι ἰατρὸν καὶ σωτῆρα, id est, curatorem vel medicum, & Saluatorem: hoc verò extremum addidit, vt interpretationem quoquè nominis Hebraici coniungerent. Hanc etiam interpretationẽ secutus est Philo Alexandrinus: vndè primos illos Christianos, sancti Marci apud Alexandriam discipulos, vt Eusebius & beatus Hieronymus & alij testantur, in libro περὶ θεωρητικοῦ βίου θεραπευτὰς, à curandis animarum ægritudinibus vocauit, secutus, inquam, etymologiam nominis Iesu ἀπὸ τοῦ ἰάσεως deriuati. de alijs enim studio vitę & religionis horũ similibus, scripsit etiam idẽ Philo, quos Iessæos vocabãt, siue à Iesu, quod magis credendum est: siue à Iesse, ex cuius stirpe natus est Iesus, ducto nomine, vt ab eodem quoq; Epiphanio notatũ est. Anacletus igitur & Optatus Afer non ignorârunt Syriacum esse nomen Cephas: vel saltẽ hoc ignorare non potuerunt, Petrũ significare, cũ hoc fit in Euan-

Quòd Anacletus fecit in interpretatione Cephas, non dissimile fecerunt Græcæ doctissimi Greg. Nazian. Epiphanius, Dionysius, Iustinus.

in euangelio clarissimè expressum, sed tamen ἑρμηνευόμενον verbum, vt sæpè dixi, & Græcanicum etymon secuti, tum etiam consuetudinem multitudinis, quæ in verborum vsu plurimùm valet, caput interpretati sunt. Estq; hoc diuinæ prouidentiæ admiratione dignum, quomodò non fortuitò, sed magno Dei consilio factum sit, vt Cephas Petrum, & idem verbum à Græco ductum, caput significaret, scilicet vt successor eius Pontifex, nomen & potestatem capitis susciperе intelligeretur. sicut consilio quoq; diuino factum est, vt Iesus Saluatorem significaret, & idem verbum ἑρμηνευόμενον, significaret medicum & curatorem, vt & ipso nomine admoneremur, non solùm saluare animas à peccato & diabolo, ac morte & inferno: sed omnes etiam languores animæ & corporis sanare. Scio nihil horum considerâsse authores centuriarum, qui, vt hæreticorum mos est, quę non nôrunt, blasphemant, vt beatus Petrus de similibus dixit, si Magdeburgenses Petrum caput Ecclesiæ confiterentur, nunquàm profectò de interpretatione Cephæ in caput, disceptandum esse putarent. Nunc verò hoc agunt & moliuntur, vt, sublato verbo Cephæ Græcanico, tollatur res, id est, caput. Hoc est eorum consilium, quod contra Dominum ineũt, qui, vt ait Esaias, omnia vocat ex nomine suo: &, si quid fuit, vt ait Ecclesiastes, iam vocatũ est ab eo nomen eius: id est, simul atquè facta sunt, habuerunt singula nomen sibi aptum, quod nemo possit mutare, quia ipse nouit omnia, antequàm sint, qui vocat, sicutì Apostolus ait, ea, quæ non sunt, tanquàm ea, quę sunt: neque potest vlla varietate linguarum mutari ab vllo, quod Dominus, secundùm naturam eius vocare voluit. Deniquè, vt hunc tandèm locum finiam, non est dissimile, quod Iustinus Martyr fecit, cui non potest exprobrari Græcæ linguæ insciticia: quia enim Romani ad accusandum & damnandum Christianos, non putabant inquirendum esse in eorum vitam & mores, sed satìs esse, nomen tantùm Christiani deferre, idcircò nomen Christi, quod probè alioquì sciebat, vnctum significare, hoc interìm dissimulans, ad vsum suum & Christianorum defensionem scitè accommodauit, indè enim parùm deflexo nomine, vnius scilicet literæ mutatione, quasi χρηστὸν diceretur, alioqui, inquit, quòd ad nostram appellationem attinet, sumus χρηστότατοι, id est, commodissimi: ea enim docebant Christiani, vt idem Iustinus ait, quæ si seruarentur, summa pax & innocentia in Rep. futura esset, quo nihil esse poterat vtilius. Idem rursus eis, qui obijciebant, eos, qui ante Christum natum, vtcunquè vixissent, extra culpam esse, hoc enim eos accusare posse, quòd nondùm Christus venisset, respondet, omne genus humanum particeps esse Christi vnigeniti Dei: &, qui cum ratione vixissent, Christianos fuisse: qui verò ante Christum natum sine ratione vixissent, omnes fuisse ἀχρήστους & Christi inimicos, id est, inutiles ac sine Christo. Mirabili itaque prouidentia non solùm in rebus, sed in nominibus quoquè rerum, in quibus tantam gloriam & splendorem Græci situm esse existimabant, vsus est Deus, vt hîc etiã cernitur. voluit enim, vt Chri-

De diuina prouidẽtia in verbo Cephas, & Iesus.

2. Pet. 3. Iud. 1.

Quo consilio reprehendant Magd. interpretationem verbi Cephas id est, caput.

Ecc. 6. Rom. 4.

Iustinus martyr.

De mirabili prouidentia, qua vsus est Deus non solùm in rebus, sed etiam in nominibus.

stus

stus, vna litera mutata, bonum quoq; significaret, vt admoneremur etiam ex ipso nomine, cùm Christum Dominum dicimus, bonum Dominum dicere: quæ est summa consolatio & lætitia ingens seruorum, scire se habere bonum Dominum. hinc illud in propheta, Gustate, & videte, quàm bonus Dominus. quod beatus Petrus imitatus & mutuatus est, inquiens: Si tamen gustatis, quàm bonus Dominus. vbi, vt hoc quoquè obiter obseruemus, quidam veteres legunt, si tamen gustatis, quod Christus Dominus: qui enim hoc gustant, ijdem gustant, quàm bonus Dominus: nec enim separari potest bonitas ab hoc Domino, vt ab a lijs dominis potest. Sic igitur Anacletus, quanuis non ignoraret, Cephan Petrum significare, ad vsum tamen suum, id est, ad defensionem Principatûs beati Petri, scitè & prudẽter eiusdem verbi ἐξελληνισμὸν accommodauit, in quo nihil noui, aut non magnis authoribus posteà vsitatum, fecit. *Psal.* 33. 1. *Pet.* 2.

Responsio ex scripturis sanctis ad reprehensionem interpretationis, Super hanc petram, id est, super Petrum, vel Sedem Apostolicam: & de interpretatione illius loci, Tu autem conuersus, confirma fratres tuos: & de exemplo Petri pro firmandis fratribus in fide, in epistola ad Galatas: & quomodò Paulus fidem Euangelij, quod prædicabat, cum fide Petri contulit ad firmandam fidem suam: & de traditione Apostolica conferendi fidem cum Pontifice Romano per Synodicas literas ad eum, & de Patriarchis, qui hoc fecerunt ad confirmandam fidem suam. *Cap.* 4.

SEquitur iam, vt respondeamus ad illud, quod in prima Anacleti epistola de violenta scripturæ sanctæ interpretatione accusant, Super Sedem Apostolicam vniuersam ecclesiam constitutam esse, dicente Domino ad beatum Principem Apostolorum Petrum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: Hoc enim exemplum posuerunt scripturæ ineptè & violentè, vt ipsi aiunt, citatę. Mirum profectò, si aptè & cõuenienter citari fatentur Ecclesiæ Romanæ hostes, & principatûs põtificalis coniurati oppugnatores. Dicam hic, quod Firmianus Lactantius in libro de vera sapientia, scripsit: Quanquàm apud bonos Iudices satis habeant firmitatis, vel testimonia sine argumentis, vel argumenta sine testimonijs: nos tamen non contenti alterutro sumus, cũ suppetat nobis vtrũque, nè cui peruersè ingenioso, aut non intelligendi, aut contrà differendi locum relinquamus. Negant isti ecclesiam catholicam ædificatam esse super hanc petram, id est, super Sedem Apostolicam: Sed nos eos primùm argumentis scripturæ sanctæ, cum ratione ipsa consentientibus, reuincemus, deindè testimonijs veterum patrum. Quæro igitur, cùm Christus orauit, nè deficeret fides Petri, exauditus ne est pro sua reuerentia, an non? Si non exauditus est, frustrà orauit: non benè petiuit, & ideò non impetrauit: defecit fides Petri. Quis ista concedat? nisi qui neget Christum Dei filium?

De ecclesia catholica fundata super sedem Apostolicam, ex locis scripturæ sanctæ.

lium? exauditus ergò est: nunquàm defecit fides Petri ad firmãdos fratres. Ad hunc enim vsum rogâsse pro eius fide, satis docuit, cùm statim subiunxit: Tu autem conuersus, confirma fratres tuos. Ex quo fit, vt pro fide Petri immediatè orauerit: pro fide verò fratrum, mediante Petro: eorum, inquam, fratrum, qui à Petro firmandi essent. nec enim caput esse poterat, nisi aliquorum caput esset, eorũ scilicet, quos Petrus in fide firmaret. Quòd si pro fide Petri, & eorum, qui per verbum Petri firmandi erant in fide, quibusq; ipse dextram, concordiæ Symbolum, daturus erat, orauit Christus Dominus, & orando exauditus est: consequens necessariò est, vt cùm dixit, post magnificam illam fidei Petri confessionem, Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo ecclesiam meam, quæ scilicet vsque ad consummationẽ seculi duraret, non aliam fidem intellexerit, nec alium, in quo eiusmodi fides esset, præter fidem Petri, & eius in fide & cathedra firma successorem. cùm enim scriptura sancta, velut vnum corpus sit, sicutì est vnus spiritus eius, necessè est, vt omnes partes eius aptè inter se respondeant, & nihil dissideat. Sed vt rationem firmandi in fide, Petro & eius successori à Domino commissam, vndè ducta est ratio Petræ, & ædificationis ecclesiæ super hanc petram, magis explicemus & muniamus: consideremus duo exempla, quæ extant in literis sacris, præcipua & insignia firmandi in fide, à beato Petro, vt petra ecclesiæ & summo capite, profecta, vt Dominus hoc loco euangelij Lucæ, ei præcepit & constituit: alterum in Actis Apostolorum: alterum, de quo priùs disseram, in epistola Pauli ad Galatas. Cùm enim ascendit idem Paulus Hierosolymam, & contulit euangeliũ seorsùm cum ijs, qui videbantur esse aliquid, nè fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset, id est, vt ait Tertul. in 4. contra Marcionem lib. nè non secundùm illos credidisset, & non secundùm illos euangelizaret, authoritatem antecessorum, vt ait idem Tertul, fidei & prædicationi suę optauit: contulit, inquã, cum Iacobo, Petro, & Ioanne: sed cum Petro quidem secundùm locum & dignitatem gradûs, in quo à Domino positus erat secundùm euangelium. quod non obscurè significauit Apostolus: eum enim hoc loco vocauit Cephas, scilicet vt admoneremur, cum eo contulisse, vt in fide & prædicatione ab eo firmaretur, qui erat à Petra sic dictus, quòd esset Petra ecclesiæ Catholicæ, & caput Apostolorum, iuxta interpretationem nominis Cephas, tum Syriacam, tum Græcanicam, de qua satis suprà disseruimus. De hoc Pauli ad Petrum aduentu ad conferendum euangelium, Theodoretus in epist. ad Leonem pontificem Rom. si Paulus, inquit, prædicator veritatis & Spiritûs sancti tuba ad Petrum accurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de viuẽdo secundùm legem Moysis disceptabant, definitionem & explicationem ab eo ferret, multo magis nos, qui pusilli sumus & viles, ad solium vestrum Apostolicum accurremus, vt à vobis medicinam vlceribus ecclesiarum feramus. Quòd si Paulus Apostolus authoritatem prædicationi suæ optauit conferendo euangelium, vt doctus Tertul. affirmat, firmari ergò prædica-

Luc. 22.
Heb. 5.
Luc. 4.

Quæ sint in scriptura insignia exempla firmandi in fide à Petro tanquàm petra ecclesiæ ostensa.

Gal. 2.

dicationem suam ab illis antecessoribus voluit: firmari autem debet minus à maiore: at Ioannes & Iacobus non maiores erant, licèt in electione & vocatione pares Apostolo Paulo, qui de cælo vocatus est: erat igitur Cephas maior, vt iam firmatus quidem fuerit à Iacobo, Cepha, & Ioanne, authoritate non quidem Iacobi & Ioannis, sed Cephę, hoc est, Petri. Et quanquàm, vbi natura ipsa & ratio attestatur, non opùs est testimonio, tamen quia cum peruicacibus agitur, adhibeamus huius interpretationis loci Pauli ad Gal. testem & adstipulatorem: Is autem erit Sophronius Hierosolymitanus Patriarcha, author singulari doctrina & sanctitate. Is igitur tempore Heraclij Imperatoris in sua ad Honorium Romanum Pontificẽ Synodica, cuius etiam Photius Constantinop. meminit in sua bibliotheca, cùm ad eum de fide sua refert, & ab eo firmari postulat, Paulum Apostolũ se sequi dicit, qui exemplum posteris reliquisset faciendi, quod ipse fecisset. Interpretemur Latinè: Apostolica, inquit, & vetus traditio inualuit, vt qui ad hierarchiam eliguntur, Episcopatum dicit, ad eos qui in hierarchijs capessendis & administrandis maiores sunt, omninò syncerè referant, quid sentiant, & qua fide sint, vt Paulus illis tradidit ἀγαπόσφαλῶς, id est, valdè cautè, nè in vacuum currerent, si qua in parte fides manca esset. Paulus enim cùm alioquì arcana Dei, quæ non licet homini loqui, vt ipse ait, audisset, metuebat tamen, nè, cùm alijs euangelium salutis prædicaret, ipse reprobus fieret. Vndè & Hierosolymam ascendit, quanquàm Christi discipulus cælestis: & antecessoribus suis diuinis discipulis se submisit: & euangelicam doctrinam, quam prædicabat ijs, qui videbantur alijs antecellere, manifestauit: ac dogma cum eis communicauit. Deindè subiungit Sophronius, quorsùm ea communicatio spectaret: communicauit, inquit, τὸ ἀσφαλὲς ἑαυτῷ μνηστιώμενος, id est, poscens interrogando, quod est Latinè stipulari, & Græcè μνηστιᾶσθαι, vt firmum sibi fieret, quod tradebat. Hoc est igitur quod Tertul. dixit, velutì vim verbi huius Græci exprimẽs, authoritatem suæ prædicationi optâsse. Deindè subiungit, Et exemplum firmum posteris relinquens, vt sic ipsi quoquè facerent. Docuit planè his verbis Sophronius, non propter Paulum tantùm scriptum esse hoc ab eo, quemadmodùm Hierosolymam ascendisset, & euangelium cum Iacobo, Cepha & Ioanne contulisset, sed propter posteros hierarchas, vt similiter authoritatem doctrinæ suæ firmam ac solidam à successore Cephæ poscerent & expectarent. Sciebat quidem Apostolus, se esse discipulum Christi, & è cælo edoctum: nec enim ab homine accepit, quod didicit, euangelium, sed per reuelationem Iesu Christi: sciebat, inquam, nihil sibi doctrinæ ex illa cum Iacobo, Petro, & Ioanne communicatione accessurum: nec enim illi quicquam Paulo contulerunt, vt ipse testatus est: sciebat tamen, sic à Domino sancitum esse in euangelio, quod sibi reuelatum erat, vt Cephas esset omnium hierarcharum siue Episcoporum princeps, à quo, tanquàm petra & capite, omnes fratres firmandi, ac solidandi, & dirigendi

De Synodica Sophronij Hierosoly. ad pōt. Rom. pro cōfirmatione eius in fide more apostolico. 2. Cor. 12.

Quorsùm scriptum sit de ascensu Pauli Hierosolymam, ad conferendũ prædicationem suam cum Petro.

rigendi essent in ijs, quæ ad dogma fidei pertinerent: ità vt periculum certum esset, nè in vacuum currerent, aut cucurrissent tantisper, dum id non fieret. Sin verò fieret, posse iam firmè ac constanter dicere, quod ipse idem Paulus de prædicatione sua, authoritate Cephæ principis Apostolorũ firmata, dixit: Licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema sit. & iterùm, Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepistis, anathema sit. acceperant enim Galatæ à Paulo, vt ipse eis, nè quis eos deciperet, narrauit, dogma fidei authoritate Cephæ, Iacobo & Ioanne in consilium adhibitis, firmatum, ac solidatum, & velutì sigillo Apostolicæ petræ signatum ac munitum. Hunc igitur Apostolum Paulum, secundùm traditionem Apostolorum, quam ipsi à Domino acceperunt, secutus Sophronius Hierosolymitanus Apostolicus vir, subiungit: Huic nos consuetudini seruientes, ad vos θεοσέφους, qualis sit fides nostra, scribimus πρὸς δοκιμὴν, id est, vt probetur: nè terminos æternos, quos patres nostri posuerunt, transire videamur: scribimus, inquàm, ad vos, qui non solùm nôstis discernere ἀπὸ τῶν νόθων τὰ δόκιμα δόγματα, id est, legitima dogmata ab adulterinis, sed etiam προσαναπληροῦν τὰ ἐλλείποντα, id est, supplere, quæ desunt, potestis. In eandem sententiam scripsit B. Basilius in epist. data Sabino diacono ad pontificem Rom. τῷ ὄντι γὰρ τοῦ ἀγωτάτου μακαρισμοῦ ἄξιον τοῦ τὴν ὑμετέραν θεοσεβείαν χαρισθέντος τὸ μὲν κίβδηλον ἀπὸ τοῦ δοκίμου καὶ καθαροῦ διακρίνειν τὴν δὲ τῶν πατέρων πίστιν ἄνευ τινὸς ὑποστολῆς κηρύττειν αὐτήν. Reuerà enim, inquit, dignum est illa excellentissima voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino est, scilicet vt, quod adulterinum est, à legitimo & puro discernas, ac fidem patrum sine vlla subtractione prædices. Ad extremum, postquàm fidem suam multis Sophronius verbis Pontifici Rom. exposuit πρὸς δοκιμὴν, vt idem Sophronius dixit, rogat eum, vt quamprimùm Synodicam de fide sua acceperit, rescribat literas, quibus exhilaretur ipse Sophronius, euangelizaturus, vt ait, πῶς ὑμετέραν θεόδοτον ἕξωσιν, id est, sanitatem vestram à Deo datam: sanitatem fidei significauit, imitatus Apostolũ, cùm ait: Vt sani sint in fide: & iterùm, Vt potens sit exhortari in doctrina sana: & rursùs, Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinam: & illud, Formam habe sanorum verborum: &, Qui non acquiescit sanis Domini nostri sermonibus. θεόδοτον verò, id est, à Deo datã vocauit, quòd pro fide Petri specialiter tanquàm capitis orauit Dominus, nè deficeret, vt ipsi in Euangelio testatus est. Fides ergò Pontificis & ecclesiæ eius Romanæ, quæ omnium ecclesiarum est caput, sanitatem à Deo accepit: fides verò, quæ est in cæteris ecclesijs, velutì membris reliquis, sanitatem accipit à Deo per communionem fidei ecclesiæ Romanæ, Catholicæ, quæ fides annunciatur in vniuerso mundo, vt Paulus dixit. Illam enim fidem sciebat tantùm Catholicam esse, à qua quę dissentit, non est sana fides: nec annũciatur in vniuerso mundo,

Gal. 1.

De consuetudine scribendi Synodicas epist. de fide ad Pont. Romanum secũdùm traditionem apostolicam.

Vndè existat sanitas fidei Pont. & vndè sanitas fidei omnium ecclesiarum.

Rom. 1.

mundo,sed in penetralibus,in deserto,in angulis,in speluncis,vt apud hæreticos.Probant hoc,quod dicimus,scripta veterũ,& hodiernus status ecclesiarum.Ex quo enim Patriarchæ firmitatem sanitatis fidei suæ à cælesti & diuina sanitate Capitis sui petere,id est,fidẽ suam cum fide ecclesię Rom. per Synodicas literas Apostolico more conferre, & fidem sanam ecclesiæ Rom.tanquàm regulam ac formam,Synodicis item literis descriptam,accipere & habere desiêrunt,fidem amiserunt:neque fidem solùm,sed sedes etiam & libertatem in correptionem vesaniæ suæ,vt B.Petrus de similibus ait.Hæc enim fuit semper omnium hæreticorum pestifera superbia, nolle cum Pontifice & eius ecclesia Rom.conferre Euangelium. Hanc Theophilus Alexandrinus in 2.lib.paschali notauit in Origene:Intantùm,inquit, seipso magistro intumescens,vt non imitaretur humilitatem Pauli, qui plenus spiritu S.contulit cum prioribus Apostolis Euangelium,nè in vacuum curreret. Hocipsum ergò quod Sophronius,fecit quoq; Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus,idem exemplum & Apostolicam traditionem secutus:Is enim ante septingentos annos misit Synodicam epist.ad Leonem 3.Adriani primi successorẽ,cum confessione fidei suæ,petijtq; à pontifice,vt literas vicissìm rescriberet,quibus Patriarchę fidem ac doctrinam firmaret.Sed recitemus pauca ex epistol.Nicephori:Quia vestra (inquit) fides,Euangelica,munda & immaculata est,& extra quam non est alia:neque Romanis finibus terminata circunscribitur,neque terminis mundi finitur, sicutì propheticæ & Apostolicæ voces testãtur,In omnem terram exiuit sonus diuinæ prædicationis,& in fines orbis terræ verba prædicantium.Hanc rationem attulit in procœmio,cur cum Rom. Pontifice confessionem fidei suæ conferret.Deindè post expositam plenè & copiosè fidei suæ confessionem,optans professioni fidei suæ authoritatem,vt de Paulo Apostolo dixit Tertull.& vt pontifex fide sua tanquàm regula fixa & certa norma,confessionem Patriarchæ firmaret,petijt ab eo,vt mitteret λόγους στηρίζοντας,καὶ συνετίζοντας,id est,sermones firmantes & dantes intellectum. Quis non agnoscat hîc verbum στηρίζειν, id est,firmandi,quo vsus est Euãgelista, cùm dixit Dominus Petro,Tu autem conuersus,confirma fratres tuos? deindè subiungit Nicephorus,explicans quod dixerat,Vt vestris doctrinis & exhortationibus firmati,stemus in hac fide integri & solidi,omnia,quæ in ea sunt mysteria ab initio tradita,inuiolata conseruantes. Hæc enim erat ex Apostolica traditione profecta consuetudo,vt Romanus pontifex statìm, vt erat creatus,ad firmandos fratres in fide,fidem suam,tãquàm regulam ac normam, eis mitteret.Testatur hoc etiam Gelasius Pontifex sanctiss. & sapientiss. in epist.ad Laurentium de Lignido:Quia nos,inquit,admones dilectione fraterna,vt velut medicinam quandam fidei Episcopis per Illyricum vel alijs ministrare debeamus.quanquàm hoc copiosissimè factum sit à beatæ recordationis prædecessore nostro,& quia mos est Romanæ ecclesiæ, sacerdoti nouiter cõstituto formam fidei suæ ad sanctas ecclesias prorogare.hæc

Quandò cœperint Patriarchæ, & alij hierarchæ ecclesiarũ amittere sanitatẽ fidei.

2.Pet. 2.

Quæ superbia fuerit semper in hæreticis maximè pestifera.

Psal.18.

Luc.22.

Consuetudo Rom.pont. ex apostolica traditione.

eadem compendiosa nimis breuitate studui renouare, vt sub qua fide viuẽdum sit, secundùm statuta patrum, in hac nostra epistola per breuitatẽ sine fastidio lector agnoscat. Hactenùs Gelasius. Huiusmodi ergò literas petijt Nicephorus à Pontifice, ex quibus certum haberet, sub qua fide viuendum sibi esset: & quibus firmatus, vt ipse idem dixit, in ea fide integer & solidus permaneret, accepto Symbolo cõcordiæ à Pontifice, quod in extremo epistolæ mitti obsecrârat, sicut Paulus Apostolus à beato Petro, Iacobo, & Ioanne accepit: hoc enim significârunt dextræ illæ, quas Paulo & Barnabæ dederunt, postq̃ gratiã Euangelicæ veritatis, quam vterq; prędicabat, cognouerunt. Similiter ad exemplum Pauli, Proterius patriarcha Alexandrinus retulit ad Leonem primum de fide sua per Synodicas literas, petijtq;, vt in ea firmaretur: vt ex epistola Leonis magni ad Iulianum, intelligi potest. Sic enim de eo scribit, Fratrem Proterium Alexandrinæ vrbis Episcopũ gratulor satisfactionis plenas de fide sua ad nos literas direxisse, & manifestè, qdnam teneat, indicâsse: cui me dignam gratiam, p fidei ipsius synceritate necesse est præstare, vt honorem in nullo suæ perdat excellentiæ, sed sedis suæ priuilegia, paternæ antiquitatis exemplo, illibata possideat. Hactenùs Leo. Benè habet, quòd huius pontificis Romani epistolas grauissimas non ausi sunt negare Magdeburgenses in centuria 5. immò neq; de eis memmerũt inter eas, quas illic partim vt suppositas, partim vt corruptas notant, Anastasij, Innocentij, Cælestini, Bonifacij, Zosimi, Gelasij, credo, nè si omniũ Pontificum epistolas negarent, Leonis præsertim, quarum celebritas & authoritas vbiquè iam olim percrebuit, ipsis etiam Luteranis ridiculum videretur: vt vel hoc solùm Magdeburgica commẽta maximè redarguere posset.

De Vicario Pont. Rom. in ecclesijs Orientis.

Est igitur alia etiam epistola eiusdem Leonis ad Anastasium archiepiscopũ Thessalonicensem, ex qua perspici potest, quem admodùm Pont. Rom. in ecclesijs Orientis Vicarium haberet archiepiscopum Thessalonicẽsem, qui nomine Pontificis, vt vniuersalis pastoris, prouincias visitaret longinquas: tum alia expediret, quæ ratio ac necessitas postularet. Cuius etiam authoritate, nè propter lõginquitatem vrbis Romæ mora interponeretur, Episcoporum ordinationes confirmarentur, quæ sine authoritate successoris beati Petri fieri non poterant secundùm Apostolicam constitutionem, quæ in

Apostolica cõstitutio.

libro 8. Clementis cap. 4. scripta est, quæ vsq; in hodiernum diem viget & seruatur. Cùm enim beatus Petrus sanciat, vt electionẽ Episcopi, à presbyteris & populo factam, Metropolitanus, quem vocat τὸν πρόκριτον, approbet, si nihil obstet, & rursùs idem cum duobus Episcopis Episcopum ordinet: consequens est, vt ex ipsius Petri, id est, ex successoris eius authoritate confirmatio electionis factæ, & authoritas ordinationis faciendæ pendeat. idcircò enim in persona Petri hanc cõstitutionem de electione atq; ordinationẽ Episcoporum Clemens scripsit. In hanc igitur Apostolicam traditionem intuẽs magnus Leo, sic cap. 6. huius ad Anastasium epistolæ scripsit: De persona autem consecrandi Episcopi, & de cleri plebisq; cõsensu, Metropoli-

politanus Episcopus ad fraternitatem tuã referat: quodq; in prouincia benè placuit, scire te faciat, vt ordinationem ritè celebrandam tua quoquè firmet authoritas. Et paulò pòst in eodem decreto præcepit, vt de electione Metropolitani referant Episcopi prouinciales ad Vicarium põtificis archiepiscopum Thessalonicensem, vt authoritate eius firmetur. Verùm hæc & alia eiusmodi vno verbo arrogandi, vsurpandi, vendicandi, sumẽdi, more suo Magdeburgenses impudentissimè eludunt. Arrogabant (inquiunt) sibi hanc potestatem citandi alios ad dicendũ coram se causam: & rursùs, conati sunt eam sibi vendicare super archiepiscopos authoritatem, vt si quid illi agerent, ex authoritate Romani pont. egisse viderẽtur, quasi serui & mancipia eius essent. & iterùm in eadem 5. centuria, Vsurpabant sibi potestatem mandandi alijs Episcopis, vt quem ipsi vellent, & proponerent, in dissitis ecclesijs Episcopum ordinarent: aut, quem ipsi nollent, deponerent. Item vsurpabant sibi ius confirmandi alios in Episcopatu: Nam Leo, inquiunt, Maximum Antiochenum confirmauit in Episcopatu: ac idem Proterio Alexandrino Episcopo iura antiqua eius sedis confirmâsse iudicatur epist. 68. ad Iulianum, & 69. ad Marcianum Imper. & rursùs, Sumebant sibi, inquiunt, potestatem excommunicandi alios archiepiscopos & ecclesias. Ità deniquè loquuntur isti, quasi Pontifices Romani magnas copias militum ex delectu Italiæ comparatas, per omnes prouincias etiam longinquissimas semprr habuissent, vt Episcopos & ecclesias omnes ad obediendum cogerent: aut quasi omnes Imperatores hocipsum præsidijs militaribus in gratiam Pontificis Romani semper fecissent. Quid igitur amẽtius cogitari potest, quàm quęcunque Magdeburgenses de summa authoritate Pontificis Romani, Petri principis Apostolorum successoris, apud veteres authores, & quidem magnos ac permultos, & sanctissimos, legunt & obseruant, in ea omnia, tanquàm in gladios à se districtos, & è vagina eductos, vt quosdam nouos Saules, furiosè irruere, & lethali vulnere percussos, vno verbo vsurpationis, vel alterius similis, tanquàm alicuius magi cantione putare se rediuiuos & sanos? Dicite nobis Magdeburgenses, quis à principio, quãdiù fides ecclesiæ Romanæ in Germania viguit, archiepiscopos generosæ ac bellicosę nationis Germanorum parẽre Romano Pontifici, tanquàm seruos & mancipia, vt vos loquimini, coẽgit? si vsurpatio erat violenta, cur generosi spiritus prędsulum Germanorum & religiosi, non audebant in Domino seruile iugum, durum & iniquum excutere? cur tam pueriliter vestris Germanis illuditis? Sed propositum nobis prosequamur. Item Petrus patriarcha Cõstantinopolitanus idem exemplũ imitatus, & apostolicæ traditionis cõsuetudinẽ secutus, de fide quoq; sua ante quingẽtos annos ad Leonem 9. per Synodicam retulit, petens vt in fide & sede sua firmaretur. cui Pontifex ità rescripsit: Porrò sicut calamitosum est, si vnitas deest bonis, ità pnicioſum est, si adsit malis. quod ipse ex specula illius ecclesiæ, cui vidéris diuinitùs designatus speculator, prudẽti oculo cõsiderans, promotionẽ tuã ad episcopale

Quo vno verbo eludant Magd. omnia, quæ de summa authoritate põt. apud magnos & veteres authores legunt & obseruant.

Quomodo Magd ingladios à se districtos irruant vt noui Saules.

pale fastigium electione cleri & populi, sicut asseris, factam, atque fidem tuam secundùm antiquæ consuetudinis religiosum & valdè necessariũ studium apostolicæ ac primæ Sedi, cui Deo adiutore, quanuis indigni, præsidemus, annunciare & exponere curâsti. & paulò pòst, Mea verò humilitas in culmine apostolici Throni ideò exaltata, vt approbanda approbet, improbanda quoquè improbet, tuæ sanctissimæ fraternitatis Episcopalẽ promotionem libens approbat, collaudat, & confirmat. & paulò pòst: Sanè fidem tuam, quam proprio scripto summæ & Apostolicæ Sedi exposuisti, sanam & catholicam atque orthodoxam per omnia protestamur: & sicut verè vnicam & salutarem, præcordialiter amplectimur: & tuæ dilectioni vehementer gratulantes in Domino, eãdem nostram esse deuoto & prompto ore profitemur. Hæc erant, vt antè dixi, symbola concordiæ, quæ Nicephorus optabat: & Paulus per dextras societatis, sibi & Barnabæ datas significauit. Deniquè hanc Romani Pontificis, beati Petri successoris, authoritatem & Apostolicam consuetudinem, à Christo institutam, confirmandi fratres & omnes ecclesias in fide, attestatur etiam maxima & grauissima authoritate sua sancta Synodus Ephesina ducentorum Episcoporum ex multis ac varijs prouincijs, in epistola ad Cęlestinum Pontificem, in qua sic ait: Est enim vobis tam eximijs hoc in consuetudine positum, vt fulcra ecclesiarum cõstituatis. Expresit interpres vim verbi Græci στήριγμα, quo vsa est Synodus, intuens in locum euangelij, Et tu aliquandò conuersus, confirma fratres tuos. Græcè enim est στήριζον. Satis cum hac epistola conuenit, quod beatus Cyrillus, qui posteà eidem Synodo loco Pontificis Romani præfuit, ad eũdem Cælestinum scripsit, cùm ad eum, tanquàm ad caput ecclesiæ, de hęresi Nestorij referre necessarium esse iudicaret. sic enim ait: Quando quidẽ Deus à nobis in huiusmodi causa vigilantiam nostram postulat, καὶ τὰ μακρὰ ἔθη τῶν ἐκκλησιῶν πείθουσιν ἀνακοινοῦσθαι τῇ σῇ ὁσιότητι. id est, & lõginqui temporis consuetudo suadet cum sanctitate tua communicare, necesse est mihi scribere, & quæ sequuntur. Hanc consuetudinem priscam omnium ecclesiarum intellexit Synodus, cùm dixit, Hoc in consuetudine positum esse Pontifici. Quòd si ante mille ducentos propè annos iam erat lõginqua & antiqua hęc consuetudo omnium ecclesiarum, testimonio Cyrilli, quæ illum cogebat ad Pontificem referre, ex qua alia origine illam longinquitatem profectã esse dicere possunt Magd. nisi ex diuina institutione & apostolica diuinę institutionis traditione? Sed, nè hoc confiteantur, confugient, credo, ad nęuos suos, quos Satanas illis excogitauit: vt nullam formam Synodi, neque sanctos patres sine nævo hæresis agnoscant.

Grauissimum Synodi Ephesinæ de authoritate Pont. testimonium. Luc. 22.

De alio exemplo Petri ad firmandum in fide fratres, in Actibus apostolorum c. 15. & quomodò Iacobus fidem suam firmauerit sententia beati Petri, & quomodò non Simeon legendum esse ibi in Actibus Apostolorum, vt Chry-

Chrysostomus & Græci legunt, sed Simon, vt Latini, meliora exemplaria Græca secuti, & collatio illius loci Actuum, cum Clemente Romano in lib. 6. de constitutionibus Apost. & quid Tertullianus ex Petri sententia in illa Synodo Hierosolymitana scripserit, & quomodò omnia concilia imitata semper fuerint illam formam firmandi sua decreta. Cap. 5.

HActenùs ergò de pontificali exemplo firmãdi in fide fratres, in beato Petro Apostolo expresso, cùm Paulus ad Petrum discipulorum coryphæum, vt diuinus Dionysius vocat, de prædicatione sua & fidei doctrina retulit, vt haberet scilicet certum & firmũ de authoritate doctrinæ suæ à Principe Apostolorum confirmatę, nè fortè in vacuum curreret, si discreparet. Venio ad alterum exemplum scripturæ sanctę in Actis Apostolor. Postquàm Petrus primus, vt caput ecclesiæ, sententiam suã in illa synodo Hierosolymitana de relinquenda legis Mosaicæ obseruatione dixerat, quia erat Iacobus illius ecclesiæ Hierosolymitanæ Episcopus, in qua surrexerant quidam ex hæresi pharisæorum, qui dicebãt oportere seruare legem Moysis, necessariumq; videbatur, vt, quid ipse sentiret populus, cui præerat, sciret, & vtrùm cum capite suo concordaret, postquàm Petrus perorauit, & tacuerunt Paulus & Barnabas, qui cum Petro consentientia de cõuersione gentium narrauerant: respondit Iacobus, dicẽs: Viri fratres, audite me: Simon narrauit, quemadmodùm primùm Deus visitauit sumere ex gentibus populum suum nomini suo: & huic concordant verba prophetarũ. & paulò pòst, Propter quod ego iudico, non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum, & quæ sequuntur. Authoritatem Petri citat, cum prophetico testimonio consentientem, qua confirmatus, audet dicere constanter: Propter quod ego iudico &c. Sed dicent hîc non solùm Magdeburgenses, sed fortassìs alij, non Simon, sed Simeon scriptum esse in Actis. Scio Ioannem Chrysostomum non de Simone Petro interpretari, sed de Simeone siue illo euangelico, siue alio, neutrum enim affirmat, atq; ità ferri scriptum in ijs exemplaribus Græcis, quę edita habemus: sed legendum esse Simon, vt est in Latinis exemplaribus, & non Simeon, vt in Græcis, ex Clemẽte etiam Romano didicimus. is enim lib. 6. de Apostolicis cõstitutionibus, cap. 12. Petrum introducit narrantem in illa Synodo ea, quæ tum Lucas de Petro cap. 10, tum idẽ Petrus cap. 11. Act. Apost. narrauerat de linteo magno è cælo demisso, pleno quadrupedibus reptilibus & volatilibus, & quomodò diuinitùs à Cornelio accersitus esset, & de spiritu S. qui super illũ & domũ eius cecidit, & alia insupèr quę in Actis prętermissa sunt, quẽadmodùm tunc intellexisset verbum Dñi, quod scriptum erat, Omnis, qui inuocauerit nomen Dñi, saluus erit. & rursùs, Recordabũtur, & cõuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt corã eo vniuersæ familiæ gentiũ, quoniam Dñi est regnum, & ipse dominabitur gentium, quodq; vbiq; scri-

De altero exemplo pontificali firmandi in fide fratres in Act. Apost. proposito.

Act. 15.

Quòd in Act. apost. non Simeon, sed Simon legendũ sit cap. 15.

Locus act. 15.

Ioel. 2.

Psal. 21.

ptum esset de vocatione gentium. Quia igitur hæc Petrus cap. 15. Act. Apost. narrauit, vt Clemens author est, quæ in eo loco non sine magna ratione, vt paulò pòst ostẽdam, à Luca prætermissa sunt, idcircò Iacobus dixit: Simon narrauit, quemadmodùm primùm Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo, scilicet narrauit Petrus, cùm dixit paulò suprà, Vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meũ audire gẽtes verbum euangelij, & credere: & qui nouit corda Deus, testimoniũ perhibuit illis. Cornelio enim centurioni apparuit Angelus, & dixit, vt accerseret me, & reliqua, quæ, vt dixi, tum Lucas cap. 10. de Petro narrauit, tum ipse idẽ Petrus cap. 11. coactus est narrare ijs, qui erant ex circuncisione, qui cum eo disceptabant, dicentes: Quarè introisti ad viros præputium habentes, & manducâsti cum illis? Incipiens enim, inquit, exponebat illis ordine, dicens: Ego eram orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam, & quæ sequuntur: hæc omnia, vt antè dixi, Simon narrauit in illa Synodo, vt nos Clemens Romanus docuit, vt iã meritò dixerit Iacobus, Simon ἐξηγήσατο, quod verbum nõ concisè & summatim, sed fusiùs & explicatiùs exponere significat. Cur autẽ non sint ibi à Luca tertiò per Petri personam repetita, in promptu est ratio, & quidem valdè idonea, & prudenti scriptore digna: quia, si Petrus, quæ sibi cum Cornelio acciderant, coactus est exponere ordine Hierosolymitanis illis, qui Hierosolymis ex circuncisione aduersùs eum disceptabant, dicentes: Quarè introisti ad viros præputium habentes, & manducâsti cũ illis? quomodò posteà etiam similiter, immò multo magìs non cogebatur eadem exponere in Synodo? vbi audiebat multitudo, vt Lucas testatur, & qui ex Antiochia asscenderant, cùm conuenerunt Apostoli, & seniores videre de verbo hoc, quia docebant quidam, oportere circuncidi, & seruare legem Moysis. Quid igitur opùs erat, vt sanctus Lucas tertiò illa repeteret, quæ tametsi non repeteret, consequẽs erat, intelligere narrata esse ibi, & exposita à beato Petro eadem, quæ illis, qui contra eum principiò disceptare cœpissent, narrâsset? Accedit huc, quòd sic illa prætermisit Lucas capite illo 15. vt, prætermissa esse, nè totiès repeteret, non obscurè significauerit, significauit, inquam, cùm post narrationem Petri respondit statim Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me: Simon ἐξηγήσατο, id est, exposuit. Verbo enim idem significante vsus fuerat sanctus Lucas in Petro, cùm dixit cap. 11. de eo ἐξετίθετο καθεξῆς, id est, exponebat ordine, idem enim significat ἐξηγεῖσθαι. deindè quod Iacobus de Petro dixerit, cùm dixit, Simon narrauit: quis dubitare potest, si quæ Iacobus dicit Simonẽ narrâsse, cum ijs ipsis, quæ ibi Petrus narrauit, conferat, & sentẽtiam verbis vtriusq; subiectam ponderet. Petrus enim dixit: Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meũ audire gentes verbũ Euangelij, & credere. Iacobus verò, non in verba, sed in sensum intuens, narrâsse illum ait, quemadmodùm primùm, id est, ab antiquis diebus, vt Petrus dixit, Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo. verbo visitandi, con-

Locus à Clemente in cõst. Apost. lib. 6. expositus de quibusdam à Luca prætermissis, & cur.

di,consilium ac prouidentiam & misericordiam Dei significauit: visitauit, inquam,vt eligeret gentes,quæ credentes in eum per prædicationem Euãgelij,fierent populus eius,& à Christo Christiani vocarentur. hoc enim significat elegisse Deum ex gentibus populum nomini suo. Hocipsum item significat elegisse audire gentes verbum Euangelij, & credere. Itaq; Iacobus non verba,sed sensum Petri expressit,vt Euangelistæ quoq; non rarò facere solent,cùm testimonia ex scripturis sanctis producunt. Cùm igitur certum sit,quod B. Iacobus dixit,Simon narrauit:non de Simeone quopiam iuxta corrupta exemplaria,sed de Simone Petro accipiẽdum esse, vt ex omnibus Latinis exemplaribus,& ex Clemente Romano,tũ ex recta ratione scribendi,deindè ex ipsis verbis B. Petri & beati Iacobi collatis, ponderata sentẽtia demonstratũ est,non est quod ampliùs hæretici in inuidiam authoritatis B. Petri principis Apostolorum,hunc locum vanè & temerariè iactent,vt solent.immò intelligant potiùs exemplũ esse clarissimum eius authoritatis, quam Dñs in Euangelio eidem Petro,tãquàm petræ Ecclesiæ dedit firmãdi fratres,cùm dixit,Ego oraui pro te,vt non deficiat fides tua:Tu autẽ conuersus,firma fratres tuos. Cùm enim,vt S. Lucas narrat,surrexissent quidã de hæresi Pharisæorum,qui crediderant,dicentes,Quia oporteret circunci-di eos,præcipere quoq; seruare legem Moysis:conuenissent quoq; Apostoli videre de verbo hoc, cunq; magna conquisitio fieret, quia ad Petrũ pertinebat firmare eos in ea fidei sanitate, quam à Domino acceperat,qui pro ea spiritum sanctum,qui omnem veritatem reuelat,orauerat: surgẽs,inquit, Petrus,dixit ad eos: Viri fratres,vos scitis,quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meum audire gẽtes verbum Euangelij, & credere. Ab antiquis diebus,dixit,id est, ante mundi constitutionem, vt Paulus in epist. ad Ephe. ait,Benedictus Deus & pater Dñi nostri Iesu Christi, qui elegit nos ante mundi constitutionem. fuit enim à seculis absconditum hoc mysterium fidei,sicut idem ad Coloss. scripsit. nec enim fuit nouum consilium,sed consilium antiquum & verũ,vt Esaias prædixit. Dixit ergò B. Petrus,electas esse gentes ab antiquis diebus,id est,ex æternitate, ad mysteriũ fidei. tũc ipsis reuelatum,aduersùs eos,qui aiebant, vt beatus martyr Ignatius in epist. ad Philadelp. scripsit,Euangelio non credam,nisi videro in antiquis. putabant enim nouũ inuentum esse,mysterium euangelij & vocationem gentium ad verbũ euangelij & ad fidem. idcircò B. Petrus cùm exponit Cornelio cap. 10. Act. hoc mysterium fidei Christi, producens testimonia prophetarum,Huic,inquit,omnes prophetę testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. prætermisit verò Lucas ipsa testimonia prophetarum breuitatis causa,ex quibus pauca Clemens recitauit. Tunc enim,inquit, cùm vidisset Petrus spiritum sanctum super Cornelium gentilem & domum eius cecidisse, intellexit verbum Dñi,quod scriptũ erat, Omnis, qui inuocauerit nomẽ Dñi,saluus erit. & rursùs, Recordabuntur,& conuertentur ad Dominũ vni-

Authoritas Petri in Euãgelio data ad firmandũ in fide cæteros, expressa in Actis.

Ephe. 1.

Coloss. 1.

Esa. 25.

De testimonijs prophetarum à Luca prætermissis Acto. 10. à Clemente relatis.

Ioel, 2.

Psal.21. vniuersi fines terræ,& adorabunt coram eo vniuersæ familiæ gentiũ: quoniam Domini est regnum,& ipse dominabitur gentium,& quòd vbiq; scriptum esset de vocatione gentium. Iacobus ergò Episcopus Hierosolymitanus,expositione beati Petri firmatus,ac repetens summatim illius sententiam,& expositionem de vocatione gentium ad verbũ Euangelij, testimonijs Prophetarum roboratam,& de cessatione Mosaicæ legis,authoritatẽq; eius,vt Principis Apostolorum sequens,ac totum consessum & multitudinem ad idem faciendum hortans: Viri,inquit,fratres,audite me: Simon exposuit: hoc enim significat,vt antè dixi, verbum Græcum ἐξηγήσατο, quemadmodùm primùm,id est,à principio,antequàm quicquam faceret: quod Petrus dixerat,vt antè notatum est,ab antiquis diebus,& quæ sequũtur, nè eadem sæpiùs repetam. Deindè ad testimonia Prophetarũ, quæ beatus Petrus citauerat,vt ex cap.10. Act.& ex Clem.Rom. demonstrauimus, addidit idem Iacobus testimonium Amos Prophetæ:& subiũgit,Propter quod ego iudico,id est,quia Simon sic exposuit,& cum eius expositione,vt à Deo reuelata, concordant verba Prophetarum: iudico,inquam, non inquietari eos,qui ex gentibus conuertuntur ad Deum. Non inquietari dicit, scilicet cogendo eos ad obseruationem legis: siquidem in singulis ciuitatibus prædicabatur lex per Synagogas,vbi legebatur per omne sabbatum. hoc ipsum dixerat priùs beatus Petrus: Nunc ergò quid tentatis Deum,imponere iugum,scilicet legis Mosaicæ,super ceruices discipulorum?& quæ sequuntur. subiungit deindè idem Lucas,Tacuit autem omnis multitudo: quod satis declarat,omnes authoritati Petri acquieuisse: neque enim silẽtium factum est ad audiendum Paulum,quasi priùs omnes loquerentur: sed tacuit, inquit,multitudo,quia scilicet nemo quicquam obiecit, sed potiùs omnes in fide illius dogmatis confirmati, tacuerunt. Videte Magdeburgenses, quid doctissimus Tertullian.& in scripturis sanctis exercitatissimus,de illa Petri sententia in libro de pudicitia scripserit, postquàm dixit,in Petro extructam esse ecclesiam,cùm vellet eius rei per exempla quædam, exitum & experientiam quandam in Actis Apostol. ostendere,subiungit: Ipse denique primus in Christi baptismo reserauit aditum cælestis regni,quo soluuntur alligata retrò delicta,& alligantur, quæ non fuerint soluta secundùm veram salutem:& Ananiam vinxit vinculo mortis, & debilem pedibus absoluit vitio valetudinis: deindè subiungit,Sed & in illa disceptatione custodiendę legis,primus omnium Petrus spiritu instinctus,& de nationum vocatione præfatus,etiam nunc, inquit, quid tentâstis Dominum de imponendo iugo fratribus,quod neque vos, neque patres vestri sufferre valuerunt?sedenim per gratiam Dei credimus salutem consecuturos, sicut illi. Deindè subiungit Tertullian. Hæc sententia & soluit quæ omissa sunt legis, & alligauit,quæ reseruata sunt. Sed redeamus ad Acta Apostо. & consideremus,quod Lucas post Iacobi perorationem subiungit: Tunc,inquit,placuit Apostolis & senioribus cum omni ecclesia,eligere,& quæ sequuntur. Tũc, inquit,

De exemplo, & experiẽtia authoritatis Petri supra ecclesiam in Act. ex obseruatione Tertulliani.

inquit, scilicet cùm Iacobus propter expositionem Petri Principis Apostolorum, & verba prophetarum illi consona, iudicauit non esse legis obseruationem à gentibus requirendam. Omnes igitur, tum Apostoli, tum presbyteri, & omnis ecclesia, firmitatem sententiæ ex Petri expositione cum Prophetarum testimonijs consentiente duxerunt. quam formam vniuersa deincèps concilia ritè habita, tenuerunt, vt eorum decreta non, nisi authoritate Pontificis, firma essent: vt, sicut Benedictus 3. ad Igmarum Rhemensem Archiepiscopum de Synodo eius à Pontifice Romano confirmanda ante septingentos annos scripsit, quæstio indè nullis aliquandò temporibus oriatur: & adspirantes in Deo anhelitus, compressi funditùs perpetuò maneant, nè ampliùs illorum contradicentium aduersitatibus Dei conturbetur ecclesia, sed omnibus eruta fæuæ pertractationis erroribus, vnita semper in Christo permaneat. Ob eandem causam Leo magnus Chalcedonensem Synodum confirmauit, vt ipse in epistola ad Marcianum Imperatorem testatur: Nè, inquit, per malignos interpretes dubitabile videatur, vtrùm, quæ in Synodo Chalcedonensi per vnanimitatem vestram de fide statuta sunt, approbem, hæc ad omnes fratres & Coëpiscopos nostros, qui prædicto concilio interfuerunt, scripta direxi, & quæ sequuntur. Hęc quoquè fuit causa, cur Tridentina Synodus contra ætatis nostræ hæreticos habita, nupèr à Pio 4. Pontifice Romano confirmaretur. ad Pontificem enim pertinet ἐπικυροῦν συνοδικὴν ἀπόφασιν, id est, confirmare, ac ratam habere Synodi sententiam, vt Photius Constantinop. ad Nicolaum primum scripsit. & magnus Basilius cùm peteret à Pontifice Rom. vt mitteret Legatos suos ad Orientem cum Actis concilij Ariminensis, vt ea rescinderet, confitetur Pontificem Rom. περὶ ταῦτα ἀυθεντεῖν (hoc enim verbo vtitur) id est, ius & authoritatem habere in his, vt ex epist. eius ad Athanasium, in qua hæc scribit, perspici potest. Immò illud hîc obseruatione dignum est: cùm dixit beatus Petrus, Ab antiquis diebus elegisse Deum gentes, vt audirent verbũ euangelij per os eius: idq; eos, qui aderant, scire, significâsse τὸ ἀυθεντικὸν, id est, authoritatem sibi à Deo datam, quæ conuenienter scripturæ sanctæ ad confirmandam fidem omnium, & verbi prædicationem pertineret: hac enim ratione τῆς ἀυθεντίας, id est, authoritatis excepta, æquè omnes ad prædicandum verbum euangelij Deus elegerat: sed ratione, vt dixi, authoritatis ipse erat os omnium.

Vndè ducta forma, vt concilia authoritate põt. Rom. confirmentur

Quid in Act. significet, quod Petrus dixit, elegisse Deum gentes, vt per os eius audirẽt euangelium.

Quomodò ex locis scripturæ sanctæ de confirmandis fratribus in fide per Petrum, concludatur, super Petrum ædificatam esse ecclesiam: & quomodò qui Petrus propriè vocatus est, idem quoquè Petra translatè secundùm consuetudinem scripturæ dictus est: & de comparatione promissionis factæ Abraæ cum promissione facta Petro, & de testimonijs veterum patrum Græcorum & Latinorum, qui sic interpretati sunt, Super hanc Petram, id

esse, super Petrum, Tertullianus, Cyprianus, Athanasius, Ambrosius, Hilarius, Eusebius Alexandr. Hippolytus, Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Theophanes Cerameus, Basilius, Chrysostomus, & alij. Cap. 6.

SAtis hactenùs, vt opinor, exemplis scripturæ sanctæ demõstratum est, quemadmodùm beatus Petrus, vt ei Dominus præcepit & sanxit, fratres in fide sua, pro qua Dominus orâsset, firmauerit. Ex quibus locis, apud eos quidem, quos aut tarditas ingenij, aut malitia non impedit, quin consequentia & repugnantia videant, clarè iam appáret, Ecclesiam Catholicam super eum esse ædificatam, cui Dominus mandauit, vt fratres & fratrum ecclesias in fide, instàr petræ, fulciret ac solidaret. Etenim si concedant Petro hanc authoritatem firmandi fratres in fide, vident certè necessariò consequens esse, vt simul concedant, super eius authoritatem ad firmandum in fide sua, pro qua orauit Dominus, ædificatam esse ecclesiam fratrum. Nam si non potest esse ecclesia fratrum, nisi authoritate eius stabiliatur ac firmetur, ergò super eam ædificatur: quod enim non firmatur, super id, quo firmum efficitur, ædificatur. super Petrum igitur habentem authoritatẽ ad firmandum in fide sua, ædificata est ecclesia. authoritas enim non potest esse separata ὀχυρώσεως, id est, secundùm habitudinem, ab eo cuius est authoritas. quarè necessariò confitendum est, quod Dominus dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: perindè esse, ac si diceretur, Tu es Petrus. sic enim voluit Dominus, vt propriè vocaretur, cùm ei dixit, Tu es Simon Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: & super te, qui posthàc eris petra, ædificabo ecclesiam meam. Itaque, quem vocauerat Petrum, nomine impositò à petra, vt beatus quoq; Hieronymus in commen. Matth. testatur, rursùs statim vocauit petrã metaphoricè. nomen enim, quod lapidi conuenit secundùm naturalem firmitatem, ad Petrum propter firmitatem fidei eius, & propter firmandi in ea fratres authoritatem, translatum est: sicut aliâs Scriptura sancta facere solet, transire scilicet à proprio nomine ad translatum. vt cùm ait: Vidit Petrum, & Andream fratrem eius, mittentes retia: erant enim piscatores: & ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. & apud Lucam, Stupor, inquit, circundederat eum, & omnes, qui cum illo erant, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, id est, super captura piscium: & Dominus dixit, Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens. Græcè est, ζωγρῶν, dictum ἀπὸ τοῦ ἄγρας ζώσης, id est, à præda viua, ratione carente, cui propriè conuenit, translatum verò est ad homines. Ecclesiam igitur ædificatam esse super Sedem Apostolicam, id est, Romanam, vt sanctus Anacletus ait, quod Magdeburgenses accusant, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, est esse ædificatam super firmam fidem & immobilem Roma. pontificis authoritatem: Hoc enim significare solet in scriptura sancta sedes, vt veteres obseruârunt, τὸ ἱδρῶσθαι καὶ ἀμεταχίνητον: vt illud, Parata sedes tua

Quid ex qua Petri authoritate, necessariò & verè sequatur.

Matth. 16.

De nomine Petri propriè: & de nomine petræ metaphorico, siue translato.

Consuetudo scripturæ trãscendi à proprio nomine ad translatũ.

Quid significet ædificatã esse ecclesiam super sedem apostolicam.

Psal. 92.

tuâ ex tunc. Sedem itaque vocauit sanctus Anacletus metaphoricè eum, quem Dominus translatè quoquè vocauit petram διὰ τὴν στερρότητα, id est, propter firmitatem fidei, pro qua Dominus orauit, & in qua firmare fratres iussit. Quòd si adhuc contendunt isti, non esse accipiendum de Petro, quod Dominus dixit, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: quæramus rursùs ab eis, quarè Dominus nomen mutauit Simoni, cùm dixit ei, Tu vocaberis Cephas? quod nomen idem posteà interpretans, à petra, quam Syri & Hebræi propter linguæ viciniam Cephan vocant, vt beatus Hieronymus in comment. epist. ad Galatas, author est, Petrum vocauit, cùm ei dixit, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus: quod perindè est, quasi diceret: Et ego impono tibi nomẽ Petrus, vt Marcus euangelista interpretatur, cùm ait, Et imposuit Simoni nomẽ Petrus. Dictũ est, vndè sit appellatus Petrus, scilicet à petra. Quarè aũt sic à petra appellatus sit, statim declarat idẽ Dominus, subiungẽs: Et super hanc petrã ędificabo ecclesiã meã: illa enim coniunctio &, pro Quia, accipitur hoc loco: vt solet aliàs frequẽter in scriptura. Vt sit perindè, ac si diceret: Hoc nomen Petrus à petra tibi impono, quia super te tanquàm super petrã ędificaturus sum ecclesiã meam. Sic etiã, cùm Deus nomẽ imposuit Abraæ, mutato vetere, causam cõtinuò reddidit. postquàm enim dixit, Tu vocaberis Abraã: statim subiunxit, Quia patrẽ multarũ gentiũ te constitui: hoc enim sonat nomen Abraæ, Patrem multitudinis. Hoc ergò nomine Abraæ voluit Deus testatum esse omnibus & notum, qui essent in filijs Abraæ & Dei, habendi: scilicet, non filij carnis, id est, nati ex sanguinibus, sed nati ex aqua & spiritu S. secundùm Dei promissionem, sicut Isaac natus est Abraæ secundùm promissionem, non ex sanguinibus: (desierant enim Sarræ fieri muliebria, sicut scriptura testatur) id est, natus est, non agente natura, sed gratia & virtute Dei, qui hoc promisit Abraæ, cùm esset corpus eius (vt Apostolus ait) emortuum: quippe qui erat propè centum annorum, & vulua Sarræ emortua. Vndè pulchrè beatus Chrysostomus conferens ortum nostrum spiritualem cum illo Isaac secundùm promissionem, sic in homilia de mutatione nominis Pauli & Abraæ, scribit, ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ χάρισ εἰργάσατο, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. προῆλθεν ἐκεῖνοσ ἀπὸ μήτρασ κατεψυγμένησ, ἀνέβησ σὺ ἀπὸ ὑδάτων ψυχρῶν. ὅπερ οὖν ἐκείνῳ ἡ μήτρα, τοῦτο σοι ἡ κολυμβήθρα. εἶδεσ τόκου συγγένειαν. εἶδεσ χάριτοσ συμφωνίαν, εἶδεσ παντα χοῦ τὴν φύσιν σχολάζουσαν, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν ἐργαζομένην, διὰ τοῦτο κατ' ἐπαγγελείαν τέκνα ἐσμὲν. Interpretemur nos eisdem ferè verbis: Vt enim, inquit, gratia illic operata est, sic etiam hîc. editus est ille ex vtero, qui frigore obriguerat: & tu ex aquis frigidis assendisti. Quod igitur illi fuit vterus, hoc tibi fons baptismi. Hæc cognatio vtriusque partûs: hæc consensio vtriusque gratiæ. vtrobiquè vacat natura. Omnia efficit vis Dei. ob hanc causam filij sumus secundùm promissionem Isaac. Hactenùs de Abraam patre multarum gentium,

Ioan. 1.

Matth. 16.

Mar. 3.

Gen. 17.

De comparatione.

Gen. 18.

Rom. 4.

tium, & de mutatione nominis eius: in quo tanquàm in columna perpetua, vt ait idem Chrysostomus, promissionem Deus inscripsit. Redeamus ad Petrum, multarum quoquè gentium, id est, innumerabiliũ ecclesiarum patrem & rectorem, in cuius nomine à Domino impositio, & à petra ducto, tanquàm in columna quadam ante conspectum omnium collocata, monumentum ecclesiæ super eum ædificatæ, & promissionis fidei nunquã defecturæ positum à Christo est, quo etiam maximè admonere nos voluit, tandiù ecclesiam aliquam, ecclesiam Dei esse, quandiù super Petrum ædificata esset. Hoc enim significauit, cùm dixit, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Perindè enim est hoc, vt si diceret, non erit mea ecclesia, nec ego ero Deus eius, nisi sit Petri ecclesia secundùm fidem & obedientiam. Ad eundem enim modum postquàm dixit Abraæ, Vocaberis Abraam, quia patrem multarum gentium te constitui: subiungit paulò pòst, Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno, vt sim Deus tuus, & seminis tui post te. Quæ hanc vim habent, vt si dictum sit, Non ero Deus, nisi eorũ, quorum tu eris pater secundùm fidem & promissionem. Quòd si Abraæ fides meruit, vt fieret pater multarum gentium: cur hæretici & schismatici non credunt, insignem illam Petri fidem, principatum omnium ecclesiarum Dei meruisse, ità vt super firmamentum potestatis eius Episcopalis, ecclesia catholica, tanquàm super petram firmam ædificata esset? idcircò enim quem Petrum propriè appellauerat, statim aptissima translatione petram (vt paulò antè dixi) appellauit, quasi firmamentum: quia is, qui bonis legibus alijs præest, firmamentum est solidum statûs eorum, sicut in sapientia Salomonis scriptum est: Rex sapiens stabilimentum populi. Sed videamus, quæ illa insignis & illustris fides Petri fuerit, cui isti tantũ principatum ecclesiasticæ hierarchiæ deferre nolunt. fuit enim fides totius Trinitatis: Tu es enim (inquit) Christus filius Dei viui, id est, filius genitus ex substantia Dei patris, cuius vita vera est ipsa natura diuinitatis. Cùm autem confessus est Petrus, esse Christum filium Dei naturalẽ, in eo simul confessus est spiritum sanctum, à quo vnctus est, Deo patri & Deo filio æqualem ac consubstantialem. Si enim spiritus sanctus in vngendo Christum minister fuisset gratiæ alterius, quomodò (inquit beatus Cyrillus lib. 7. de Trinitate) potuisset Christus esse ab eo vnctus, vt esset Rex? Iesum Christum enim à Nazareth vnxit Deus spiritu S. & virtute, vt idem Petrus in Actis Apost. ait. Quod quidem tunc pater cælestis eidem reuelauit, cùm reuelauit esse Christum filium Dei viui: Nec enim reuelare potuit Petro, esse hunc verum Christum, id est, verè & diuinè vnctum, vt potè filiũ Dei factum hominem, nisi fidem spiritûs S. à quo erat vnctus, reuelaret. Hæc ergò est illa fides admirabilis, quam non caro & sanguis Christi Petro reuelârunt: quia non cepit hanc fidem Petrus, eò quòd Christum secundùm carnem cognosceret, immò hoc potiùs obstabat. Sic enim beatus Hieronymus

Comparatio fidei Abraæ, & promissionis ei factæ, cum fide Petri, & promissione ei facta.

Gen. 17.

Sap. 6.

Act. 10.
Matth. 16.

mus in libro, quem de circunciſione ſcripſit, interpretatus eſt. Nunquid enim, ait, caro & ſanguis Petri obſtabant, quin filius Dei diceretur? non, inquam, ſed potiùs Domini caro & ſanguis, in quibus dum homo cernitur, quod erat Dei filius, non credebatur eſſe quod erat. Impoſsibile enim hominibus videbatur, Deum credere eſſe, cùm hominem viderent: & tantam maieſtatem, in qua inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, quam ipſe non capit mundus, in corpuſculo etiam deſpectæ imaginis incluſam. Ait ergò: Non hæc caro mea tibi & ſanguis me eſſe Dei filium prodiderunt: immò iſta non patiuntur, me hoc credi. Hactenùs interpretatio Hieronymi. Quid igitur rationi conuenientius, aut diuina admiratione & laude dignius fieri poterat, quàm vt is toti eccleſiæ catholicæ præficeretur, qui & primus, & nomine omnium Apoſtolorum, excellentiſsimam illam totius Trinitatis fidem teſtatus & profeſſus eſt? in cuius profeſsione per baptiſmum regeneramur, ac membra eccleſiæ efficimur: & ad eccleſiam primogenitorum, qui conſcripti ſunt in cælis, accedimus, digni habiti, ſicut Apoſtolus ait, in partem ſortis ſanctorum in lumine. Quòd ſi iſti (dicam iterùm) fidem Abraæ meruiſſe credunt, vt fieret pater multarum gentium, cur non ſit eiſdem credibile, meruiſſe hanc talem ac tantam fidem Petri, vt fieret pater & rector multarum eccleſiarum? Ac rursùs, ſi Deus fidem Abraæ ità honorare voluit, vt illos tantùm voluerit ſuos eſſe, ſeq; eorum Deum, qui eſſent filij Abraæ ſecundùm fidem: cur iſti credere nolunt, ità Chriſtum Dominum beatum Petrum, ob fidem illam admirabilem totius Trinitatis, honorare voluiſſe, vt illam tantùm eccleſiam ſuam eſſe voluerit, ſeq; illius Deum eſſe, quæ eſſet Petri? Hoc enim ſignificabat, vt paulò antè dixi, illud, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam: vt perindè eſſet, quaſi diceret, Illa erit eccleſia mea, & ego illius Deus, cui tu præeris, & ſucceſſores tui poſt te in generationibus ſuis: Hi enim ſunt ſemen quoddam ſpirituale beati Petri principis Apoſtolorum. Denique, ſi Deus Abraæ promiſit, inquiens, Poſsidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, (quia ſcilicet Omne quod natum eſt ex Deo, vincit mundum, ſicut beatus Ioannes ait: & hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra) & hanc promiſsionem factam Abraæ, hæretici non negant: cur potiùs negare audent, quod beato Petro promiſit, aduersùs eccleſiam, quæ ſuper eum ædificata eſſet, nullas vires portas inferorum vnquàm habituras eſſe, id eſt, nunquàm eſſe interituram, quia ſcilicet nunquàm fides eccleſiæ Romanæ, pro qua Chriſtus orauit, defectura eſſet? Interitum enim ſignificant hîc portæ inferi, vt Euſeb. Cæſareen. in libris de demonſtr. Euang. annotauit. Sed qui plura in hunc locum Euangelij, de eccleſia ſuper hanc petram ædificata, deſiderauerit, nè eadem hîc repetamus: legat, ſi placet, qui ex ſcripturis ſanctis cum eo loco ad interpretationem collatis, in primo libro de ſummi Pontificis ſupra concilia authoritate, iam pridèm ſcripſimus. Adhibeamus verò deincèps teſtimonia eorum, qui ſic hunc locum euangelij inter-

Col. 1.

Gen. 22.

1. Ioan. 5.

pretati sunt, nè quid à nobis aduersùs prauos interpretes scribentibus requiratur: testimonia dico veterum patrum, doctrina & sanctitate præstantium, qui petram de Petro, super quem ædificata sit ecclesia, acceperunt. quòd si illos quoquè, quanuis non Pontifices, neque apud Magdeburg. hac ratione inuidiosos, indoctissimè tamen & insulsissimè interpretatos homines superbissimi dixerint, vt de Anacleto Apostolico põtifice dicere ausi sunt, more suo facient: qui, quæ ignorant, blasphemant: & quæ nolunt, negant. sed spero rursùs & confido, plerosque eorum, quos ipsi iam deceperuut, cùm hæc legerint, istorum potiùs non solùm ignorantiam & malitiam, sed amentiam & temeritatem cognituros. Beatus ergò Hieronymus incredibili lectione & eruditione, & in literis sanctis exercitatissimus, in epistola ad Marcellum aduersùs Montanum: Petrus, inquit, super quem Dominus fundauit ecclesiam: & si hoc loco Erasmus homo audax, nè dicam, præceps, ausus est Hieronymum reprehendere. Hoc, inquit, in præsentia detorquet ad commendationem Petri. nec enim Petrus est fun-
1. Cor. 3. damentum ecclesiæ, cùm Paulus dicat, Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Non distinxit iste author, quid interfit inter fundamentum θιαρχικὸν, spiritum subministrans, & vt Apostolus ait, caput super omnia, quod est Christus Iesus: & fundamentum hierarchicum, & ὑπουργικὸν, hoc est, ministeriale, cui spiritus subministratur, caput sub Christo, & ex numero omnium creaturarum, quod est Petrus. Nemo itaq; potest ponere aliud fundamentum ἰσότιμον καὶ ἀυτοσθενὲς, id est, æqualis honoris, ac per se forte, præter id, quod positũ est, quod est Christus Iesus. Sed prosequamur testimonia. Rursùs idem Hieronymus in Commen. Matth. Ac secundùm metaphoram petræ, rectè (inquit) dicitur ei, ædificabo ecclesiam meam super te. Item in commentarijs Hieronymi prolixioribus, eruditissimis, quos in psalmos scripsit, qui in multis bibliothecis manu scripti extant, psal. 15. Immutabo (inquit) nomina illorum, & de Simone Petrum faciã, quia super petram illius, mea fundata est ecclesia: de filijs Zebedęi, filios tonitrui: sublimia enim illis euangelij commissurus sum sacramenta. Rursùs idem Hierony. in Esa. cap. 2. Vndè super vnum, inquit, montium fundat ecclesiam, & loquitur ad eum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Nescio an audebunt dicere Magdeburgenses, qua sunt impudentia, indoctissimũm quoquè Hieronymum, sicut Anacletum ausi sunt. Cyrillus ἐν τοῖσ ἑορταζομένοισ, πέτρα γάρ καλεῖται, καὶ τὰσ κλεῖσ τῆσ ἐκκλησίασ πιστεύεται. πέτρα δὲ οἶμαι παρωνύμωσ ἕτερον οὐδὲν ἢ ἀκατάσειστοσ καὶ ἑδραιοτάτη τοῦ μαθητοῦ πίστισ κέκληται, ἐφ' ἣ καὶ ἀδιαπτώτωσ ἐρήρεισαι καὶ διαπέπηγεν ἡ ἐκκλησία χριστοῦ καὶ ἀυταῖσ ἀνάλωτοσ ταῖσ ἅδου πύλαισ εἰσ ἀεὶ διαμένουσα. Interpretemur Latinè: Petra, inquit, vocatur, & ei claues ecclesiæ creditæ sunt. Petra verò nihil aliud, vt arbitror, vocatum est nomine ducto à Petro, quàm immobilis & firmissi-

ma

ma discipuli fides, super quã ecclesia Christi ità fundata ac fixa est, vt subuerti non possit, & à portis inferni perpetuò tuta ac incolumis duret. Cùm ait, Petrum vocari petram in euangelio, & rursùs nihil aliud vocatum esse petram, quàm fidem Petri, significat Petrum vocatum esse petram à firmitate & immutabilitate fidei suæ: hęc verò duo, Petrus fide firmus, & firma Petri fides, non re, sed cogitatione tantùm separantur. August. in lib. contra epist. Donati: In Petro, ait, tanquàm in petra fundatam esse ecclesiam. quã sententiam atque loci euangelici interpretationem, authoritate beati Ambrosij multorum ore celebratam, probauit libro priore retract. cap. 21. sic enim ait: Qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosij, vbi de gallo gallinaceo ait: Hoc ipsa petra, ecclesia canente, culpam diluit. deindè subiungit idem August. Sed scio me posteà sæpissimè sic exposuisse, quod à Domino dictum est, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, vt super hanc intelligeretur, quem confessus est Petrus, dicens: Tu es Christus filius Dei viui: ac si Petrus ab hac petra appellatus, personam ecclesiæ figuraret, quæ super hanc petram ędificatur: & accepit claues regni cęlorum. non enim dictum est illi, Tu es petra: sed, Tu es Petrus. Petra autem erat Christus, quem confessus Simon, sicut eum tota ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Priorem sententiam authoritate versuũ beati Ambrosii, & approbatione multorũ eos canentium probauit. de posteriore verò sensu, quia dubitabat, & nullius veterum patrũ authoritate probare poterat, admonere voluit inter cętera, quæ à se aliquandò dicta non probat, aut suspecta habebat, cuiusmodi est hoc. idcircò subiungit, Harum autem sententiarum, quæ sit probabilior, eligat lector. Nos igitur priorem eligimus & sequimur, quæ non solùm probabilior est, sed huius loci euangelici magis propria. Non negamus ecclesiam esse fundatam super Christum, eúmq; esse petram, sicut scriptum est, Petra aũt erat Christus, sed illud affirmamus, scripturæ sanctæ & sanctorum patrum authoritate confirmati, Christum, qui est verum ecclesiæ suę fundamentum, ædificâsse ecclesiam super Petrũ tanquàm super petram: sicq; eum appellâsse translatè à fortitudine & firmitate fidei eius, pro qua etiam idem Dominus posteà orauit, nè vnquàm deficeret: & vt ea cæteros fratres firmaret, eidẽ mandauit. Item B. Cyprianus fundatam esse ecclesiã super Petrũ frequenter affirmat in lib. de vnitate ecclesię, lib. 1. epist. epist. 3. lib. 4. epist. 9. in tractatu 2. de habitu virginum, ser. 3. de patientia, & in epist. ad Quintinum, quos omnes locos Magdeb. in 2. centur. cap. de doctrina diligenter quoquè notârunt. credo, vt studium legendi ostentarent: vtinàm sic possent studiũ intelligendi. Tertul. in lib. de pudicitia, Super te, inquit, ædificabo ecclesiam meam: & dabo tibi claues, non ecclesiæ. & quæcunque solueris, vel ligaueris: non quæ soluerint vel alligauerint. Sic enim & exitus docet, in ipso ecclesia extructa est: id est, per ipsum ipse claues imbuit fidei. Hactenùs Tertull. Athanasius & Synodus Alexandrina in

1. Cor. 10.

De retractatione August. in interpretatione eius super hanc petram, id est, Christum.

Luc. 22.

epist. ad Felicem Pontificem Rom. Tu, inquiunt, es Petrus, sicut veraciter dicit diuinum eloquium, & super fundamentum tuum ecclesiæ columnæ sunt confirmatæ. Theodoretus in epist. ad monachos Constantinop. interpretans hunc locum euangelij, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, sic ait, πῶς δὲ ταύτῃ πῶ τῇ ὁμολογίᾳ κρατύνων, id est, hanc confessionem Petri roborans, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. & rursùs in epist. ad Eulalium Episcopum Armeniæ Persicæ, sic ait: Et beatum Petrum, cuius confessionem tanquàm rupem quandam fundamentum ecclesiæ collocauit, permisit σαλευθῆναι καὶ ἀρνηθῆναι, id est, concuti & negari, & rursùs illum erexit. Non dixit simpliciter, Confessionem fidei, fundamentum esse ecclesiæ, vt hæretici dicũt, sed Petri confessionẽ fidei: confessio enim fidei, quæ sit ecclesiæ fundamentum, est illa confessio fidei firmæ, quæ fuit Petri, & permanet in successoribus eius. Est itaque aduertendum, vt iterùm admoneam, nè quis erret, vnum idemq; esse re, fidem Petri firmam, & Petrũ in fide firmum, ac proindè vnum idemq; esse re, ædificatam esse ecclesiam super Petrum in fide firmum, tanquàm petram: & ædificatam esse super fidem Petri, siue confessionem Petri firmam, tanquàm petram siue rupem. vtraque enim cogitatione quidem distingui possunt, re verò non possunt. quod quidem quia Magdeb. non considerârunt, nec intellexerunt, sic in Centuria 5. de primatu loquentes, scripserunt: Fundamentum illud, Tu es Petrus, &c. quo Gelasius & alij, Felix Rom. Episcopus eneruat in epist. ad Zenonem Imperatorem, in qua super confessionem Petri Iesum ecclesiam ædificâsse indicat. Hęc isti. Super confessionem ergò Petri, dixit Felix, pro eo quod est, Super Petrũ confitentẽ. re enim ista, vt dixi, separari non possunt. Theophanes cognomẽto Cerameus, Archiepiscopus Tauromeniæ in Sicilia, author in scripturis valdè exercitatus & eruditus, in sermõe de sanctis Apostolis, sic ait: ἐγὼ δὲ σοὶ λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ τῇ ταύτῃ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν, σὺ φησὶ πέτρος ὢν πέτρα γενήσῃ τῆς κατὰ λόγον πίστεως καὶ τῆς ἑδραζομένης ἐκκλησίας θεμέλιος, καὶ πρώτη τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς ἀφορμή. ἐπὶ ὁμολογίᾳ γὰρ ταύτῃ τῆς ἐκκλησίας ὁ θεμέλιος στήσεται, τοιαύτης γὰρ τῆς κηρίδος τεθείσης καὶ τὰ λοιπὰ δόγματα ἀσφαλῶς οἰκοδομηθήσεται. Interpretemur Latinè: Ego verò, inquit, dico tibi, quòd tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: Tu, inquit, qui Petrus es, petra fies fidei verbi, & ecclesiæ firmatæ fundamentum, ac spiritualis ædificationis primus editus. Super hanc enim confessionem fundamentum ecclesiæ stabit: tali namq; petra ac rupe collocata, reliqua dogmata firmè ac tutè ædificabuntur. Magnus Basilius in commentarijs Esa. c. 2. interpretans illum locum, Et erit in nouissimis diebus præparatus mons Domini: Domus Domini, inquit, in summis montium, ecclesia est, vt dixit Apostolus, oportet scire, quomodò oporteat in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viuentis, cuius fundamenta sunt in montibus sanctis, ędificata enim

1. Tim. 3. Psal. 186. Ephe. 2.

est

est super fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Deindè subiungit: Vnus ex his montibus fuit Petrus, quem petram appellauit, propter firmitatem maximam fidei, & infractum robur animi ad non cedendum ictibus tentationum & periculorum, super quam petram promisit Dominus ædificare ecclesiam suam. Hactenùs Basilius. Rursùs idem Basilius in sermone de pœnitẽtia, cùm audisset, inquit, petra es, laudem tulit: etsi enim petra est, nõ, vt Christus, petra: vt Petrus, petra. Christus enim est verè petra immobilis: Petrus verò, propter petram scilicet, est immobilis. donat enim Iesus dignitates suas, non exinanitus & exhaustus ipse, sed habens largitur. Lux est: Vos estis lux mundi. Sacerdos est: facit sacerdotes. Hactenùs Basilius. Itẽ Eusebius Episcopus Alexãdrinus, de quo meminit Anterus Pont. in epistola sua, in homilia de resurrectione, explanans illud, Dicite discipulis eius & Petro: Dic, inquit, Petro, veni, nè metuas, οὐκ ἠλάττωσά σε τοῦ χοροῦ τῆς δόξης, οὐκ ἐχώρισά σε τῆς ἀξίας, οὐκ ἔστησά σε δεύτερον ἄλλου, οὐ δέδωκα ἄλλῳ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. μὴ δειλιάσῃς πέτρε, ὅσος ὑπῆρχες, τοιοῦτος καὶ εἶ, ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ φοβηθῇς πέτρε, ὃ ἐπηγγειλάμην πληρῶ. ἐπὶ τῇ πετρωμένῃ σοῦ πίστει οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, vt non timeret Petrus, nè propter negationem, dignitatem apostolici principatûs amisisset, Veni, inquit, nè timeas: nihil tibi de gloria chori Apostolici minui: non te à dignitate remoui: non feci te secundum infra alterum: nõ dedi alteri claues, nè timeas Petre. qualis eras, talis es. quodcunque ligaueris super terram, erit ligatũ in cælis. nè timeas Petre. quod promisi, impleo: super istam fidem, quæ sit petra, ædificabo ecclesiam meam. fidem non alterius, sed quæ in Petro, vocauit petram, super quam promittit ædificare suã ecclesiam. Beatus Hilarius lib. 6. de Trinitate, loquens de Petro Christum Dei viui filium confesso, Super hanc igitur, inquit, confessionis petram, ecclesię ędificatio est. Sed quia hoc Magdeb. vt sunt peruersi interpretes, malè interpretabuntur, item illud quod paulò pòst sequitur, hæc fides, ecclesiæ est fundamentum, necessaria cautio est, vt beatum Hilarium à falsa istorum interpretatione & peruersa intelligentia vindicemus ac defendamus. Ergò super hanc petram cõfessionis, ecclesiæ, inquit, ædificatio est: rectè quidem & verissimè. sed quæro, confessio ista, super cuius petram ædificatio est ecclesiæ, cuiusnam hominis est, authore etiam Hilario, an cuiuscunq; ? an hæc fides in quocunque sit, erit is ecclesiæ fundamentum? nec enim fides separata esse potest, quin alicuius sit, eius scilicet in quo est. vide quid sequtur, Hæc fides, subiungit Hilarius, regni cælestis habet claues: quæro hîc rursùs, cuiusnam hæc fides? nullius fortasse, aut omnium: vt vel nullus sit, qui claues habeat regni cælorum, vel habeant omnes, quicunque fidem hanc habent, atque ità Christus vel non promiserit Petro, inquiens, Tibi dabo claues regni cælorum: vel omnes in hac confessione beatos prædicauerit, & omnes fecerit Petros. ô cæcam istorum tarditatem. Ergò cùm post illam beatissi-

mam confeſsionem à Deo patre primùm magnificè reuelatam Petro, dixerit, Tibi dabo claues regni cælorum, qui (vt ait idem Hilarius) promeruit ſuper eminentem beatæ fidei ſuæ confeſsione locum, conſequens neceſſariò eſt, vt in toto iſto loco Hilarij, intelligenda ſit confeſsio & fides Petri. Itaq; cùm ait, Super hanc igitur cõfeſsionis petram eccleſia ædificata eſt, petram confeſsionis Petri intelligere oportet: Item cùm ait: Hæc fides, eccleſię fundamentum eſt: fides, inquam, Petri: hoc eſt, Petrus hac ſua fide eccleſiæ fundamẽtum eſt: ſicut illud, quod ſtatim ſequitur, Hæc fides regni cæleſtis habet claues: hæc fides, Petri ſcilicet, & non, vt in Hilario, quem Eraſmus non tam correxit, quàm more ſuo diuinando & audendo, & vt ſibi videbatur, ſentiendo, deprauauit, peruersè notatum eſt in margine ſic, Fides, eccleſiæ fundamentum, habet claues regni cælorum: & rursùs in eodem loco lib. 6. ſic, Super confeſsionis petram eſt ædificatio eccleſiæ: cùm potiùs ſuper petram confeſsionis Petri, ſit eccleſiæ ædificatio: & fides Petri, eccleſiæ fundamentum, habeat claues regni cæleſtis, id eſt, Petrus propter hanc fidem habuerit claues regni cælorum: in qua poteſtate & fide iuxta orationem Dñi, pontifices Romani, Petri principis Apoſtolorum ſucceſſores ſunt vſque ad conſummationem ſeculi. Sed quod interpretamur, Hæc fides claues regni cælorum, id eſt, hæc fides Petri: Petrus, inquam, propter hanc fidem habet claues regni cælorum, ſi mihi non credunt Magdeb. ſcredant ſaltem illijpſi Hilario ſuî interpreti, qui paulò pòſt, Ob hoc, inquit, beatus eſt: hęc reuelatio patris eſt: hoc eccleſiæ fundamẽtum eſt: hæc ſecuritas ęternitatis eſt. Deindè ſubiungit tanquàm ſuî interpres: Hinc regni cælorum habet claues: hinc terrena eius iudicia, cæleſtia ſunt: vt quæ paulò ſuprà de fide & petra confeſsionis dixerat, apertè de Petro propter fidem & conſtantiam confeſsionis eius accipi voluerit. hanc formam loquendi plerique Pontifices poſt beatum Hilarium ſecuti ſunt: vt illud, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, ſic interpretarentur, id eſt, ſuper hanc fidẽ, aut ſuper hanc confeſsionem, vt Leo magnus, Agatho, Nicolaus primus, Adrianus primus, & alij, nè omnes enumerem. Sed admonui iam, nihil referre, ſiue Petrus propter firmitatem fidei, petra metaphoricè dictus ſit, vt magni authores tum Græci, tum Latini, interpretati ſunt: ſiue fides ipſa beati Petri, propter ipſius firmitatem, vtrunq; enim verum eſt: immò ſola ratione hęc duo, vt ſæpiùs dicam, diſtinguuntur. non enim cùm ſuper Petrum ædificata eſt eccleſia, ædificata eſt ſuper carnem Petri, ſed ſuper fidem Petri, quæ nõ humana, ſed diuina erat, quam nõ caro & ſanguis Petro, ſed pater cæleſtis reuelauit. Vndè beatus Chryſoſtomus homilia in pentecoſten, interpretans illud, Super hanc petram ædificabo eccleſiã meam. Non dixit, inquit, Super Petrum ædificabo, non enim ſuper hominem, ſed ſuper fidem Petri. Petrus igitur non per carnem ſuam, ſed per fidem diuinitùs ei reuelatam, fundamentum eccleſiæ eſt loco Chriſti, qui eum poſuit. Rursùs idẽ Chryſoſtomus in homilia de Petro & Elia: Quia quod eſt in euangelio, Super hanc petram: ſic intel-

De Eraſmi falſis annotationibus in margine Hilarij de ædificatione eccleſiæ ſuper confeſsionis petram, aut ſuper fidem.

De interpretatione locorum Hilarij ex ipſo Hilario.

intelligebat & interpretabatur, id est, super Petrum propter fidem eius firmissimam, idcircò Petrum vocat τὴν κρηπίδα τὴν ἀσάλευτον, id est, rupem immobilem τὴν πέτραν τὴν ἄρρηκτον, id est, petram, quæ scindi non posset τὸν πρῶτον τῆς ἐκκλησίας τὸν πύργον τὸν ἀσάλευτον, id est, primum ecclesiæ, & arcem, quæ quatefieri non posset. sanctus Nilus in epist. ad Eusebium: Sacerdotium, inquit, susceperunt homines similes nobis, & carne & sanguine compositi, vt cùm aliquem in crimine deprehenderent, de proprijs peccatis admoniti, humanitatem erga homines sui generis ostenderent: vt cerni (inquit) potest in Petro, primo lapide ecclesiæ, qui positus est ἐκ μετανοίας κορυφὴ, κεφαλὴ, καὶ ἀκρότης χοροῦ τῶν ἀποστόλων, id est, post pœnitẽtiam vertex, caput, & fastigium chori Apostolorum. Primum lapidem ecclesię appellauit Petrum, sic illud euangelij interpretans, sicut per traditionẽ maiorum secundùm scripturas didicerat, Super hanc petram ędificabo ecclesiam meam. Postremò, tempus enim me deficiet, si omnes enumerare velim, Hippolytus martyr & Episcopus Portuensis, in libro de cõsummatione seculi & Antichristo: Petrus, inquit, petra fidei, & magister ecclesiæ, princepsq; discipulorum, qui claues regni habet. Et Synodus magna Chalcedonensis in actione 3. de beato Petro ait, Qui est petra & crepído ecclesiæ catholicæ & rectæ fidei. Item sanctus Theodorus cognomento Studites, eruditissimus author, in epistola ad Paschalem primum, implorãs auxilium eius aduersùs sanctarum imaginum insectatores: Audi (inquit) Apostolicũ caput, pastor ouiũ Christi, θεοπρόκλητε, id est, à Deo electe, clauiger regni cælorum, petra fidei, super quam ædificata est ecclesia catholica. Leo etiam Imperator cognomento Sapiens, in quodam sermone ex plurimis, quos mirabili doctrina & spiritu repletos compositi, explicans totum mysterium apostolici principatûs, post resurrectionem (inquit) ter Petrum percontatus, an ab eo diligeretur, ouium suarũ ποιμενάρχην, id est, Principem pastorem Christus constituit, deditq; ei pascẽdi potestatem, petens ab eo pascẽdi curam, tanquàm vicem redamandi. idcircò enim aiebat, Amas me? pasce agnos meos. Ioan. 21. Petrus verò (inquit) cùm intelligeret principatum illum magnum esse, & magnis indigentem viribus, videretq; Ioannem sequentem, illum dico, quem vehementer Christus amabat: Hic (inquit) quid? quod perindè erat, quasi diceret, méne præfici vis caput discipulis? Matt. 20. Hunc verò à te dilectum, qui voluit sedere ad dextram, & matrẽ pręmisit, quę peteret, vt vnus sederet ad dextram: hũc, inquam, quid facere iubes? Nè igitur occasionẽ erroris aliqui corriperent, quòd omnibus discipulis communiter dixisset, Quæcunq; scl ueritis, & quæ sequuntur, respondit Dominus quasi increpans Petrum: Matt. 18. Sic eum volo manere, donèc rursùs veniam, quid ad te? Tu me sequere. Id est, sequere me hoc baculo pastorali: & sicut ego, cùm eram vobiscum, seruabã vos, vt pater vester & caput ac magister, vigilãs pro vobis, sic tu esto meo loco, & sequere me, principatu & potestate ista fratres tuos confirmans: te enim volo esse meo loco. Vndè manet (inquit) vsq; in hodiernum diem Petrus sequens Christum in suc-

in successore suo. Hactenùs Imperator Leo, cognomento Sapientis dignissimus. Habere ergò principatum & potestatem loco Christi ad confirmandum fratres omnes, quid aliud est, quàm esse fundamẽtum ecclesiæ à Christo positum, super quod ecclesiam suam ædificauerit? Hunc quoquè locum Leonis recitauit Genadius Scholarius in ijs, quæ pro defensione principatûs Romani pontificis scripsit, qui Synodo Florentinæ interfuit, & Cõstantinopolitanus Patriarcha postea factus est. Cuius testimoniũ, vt mihi quidem videtur, plurimùm apud Magdeburgẽses valere debet: immò magno eos afficere pudore, quòd author Græcus aduersùs Græcos, etsi nõ omnes, multos tamen, ecclesiæ nostræ in hac dignitate aduersarios, patrociniũ veritatis, quam vos oppugnatis, publicè tunc susceperit, & susceptо non solùm non est inuidia dissentientium & maleuolorum superatus, sed potiùs à Deo patrono veritatis, summo honore & dignitate in ecclesia sua auctus. permulta ille ex patribus, ex Synodis, atque historijs in vnum caput libri sui congesserit, quæ ego libenter prætermisi, quòd is liber iam Latinè translatus, propediem sit in lucem exiturus. Omitto plura alia testimonia veterũ patrum, ab alijs obseruata, & ea quæ in lib. 1. confessionis Augustinianę cap. 9. indicatis locis nupèr notata sunt.

Quomodò Anacletus non scripserit, Super hanc petram, id est, super Ecclesiam Romanam, vt Magdeburgenses finxerũt: et quomodò, ex eo quòd ecclesia catholica ædificata est super Petrũ, necessariò sequatur, ecclesiam Rom. cui præest & successor Petri, esse principem omnium ecclesiarũ, et quomodò non credit vnam ecclesiam catholicam iuxta Symbolum, qui non credit vnam determinatè: vnã rursùs determinatè non credere, qui caput eius, pontificem non credit. Cap. 7.

ILlud verò non est dissimulandũ, quòd cùm Anacletus scripsisset in epist. 1. ædificatam esse ecclesiam super sedem Apostolicam, vbi authoritas Petri principis Apostolorum simili tropo dicta est sedes, vt Petrus ipse dictus est petra: Magdeburgenses tamen, vt inuidiosiorem apud suos facerent Pontificis Anacleti interpretationem, non super sedem Apostolicam, vt ille ibi scripserat, sed super hanc petram, id est, super Romanam ecclesiam scripsisse finxerunt. sed fortassè respondebunt, si non in prima, at in tertia epist. sic sanctum Anacletum interpretatum esse, cùm ait: Hæc verò sacrosancta Romana & Apostolica ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso Domino saluatore nostro primatum obtinuit, & eminentiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem affecuta est: sicut ipse beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo ecclesiam meam: sed nec hoc loco sic Anacletus interpretatus est, vt isti mentiũtur. & si enim ex eo quòd ecclesia catholica super hanc petram, id est, super

Quid Magdeburgenses finxerunt in epistol. Anacleti.

Petrum

Petrum ędificata est,necessariò sequitur,vt paulò pòst demonstrabo,ecclesiam Romanam eminentiam potestatis habere,vt Anacletus ait, super vniuersas ecclesias:non tamen sequitur,vt ecclesia catholica super Romanam ecclesiam ædificata sit,nisi quatenùs ecclesia est in Episcopo, & Episcopus in ecclesia,vt beatus Cyprianus ait.sed quia hæc paulo subtiliora sunt, disseramus de eis paulo explicatiùs,si fortè intelligant Magdeb.quos ipsa malitia odio Romanæ sedis excæcauit:mutuabor verò ad huius loci explicationem,quæ Trapezuntius vir eruditus,genere & patria Græcus,ad Cretenses scripsit,principatũ pontificis Romani,vt ex sanctis patribus didicerat, Græcus aduersùs Græcos defendẽs.Interpretabor Latinè,vt si quis in Græcam epistol.inciderit,conferat,si fortè fidem interpretis experiri voluerit. Demonstrauimus,inquit,natura duce semper omnem multitudinem vno quopiam eiusdem speciei in vnum cõgregari,vt in exercitu decem milites decurione:decuriones,centurione:tribuno militum,cẽturiones: tribunos militum,duce:sic multas parœcias,quas vulgò vocant ἐνορίας, in vnam ecclesiam ἐπισκοπικὴν Episcopo: ἐπισκόπας, in vnam metropolim metropolita: metropoles,in vnam patriarchicã ecclesiam magnam Patriarcha. Quamobrèm,quia omnes magnæ ecclesiæ sunt quinq;,oportet eas in vnam ecclesiam vno capite congregari,vt possit vna catholica ecclesia ὀρθοτομεῖν, id est, aptè tractare verbum veritatis:ad idq; necessitas naturæ impellit: immò, quod maius est,impellit etiã fides. Omnes enim, inquit,synodi anathema fecerunt eos,qui non credunt vnam sanctam ecclesiam ὡρισμένως, non autem ἀορίστως, id est, vnam finitè,& non infinitè,quod est blasphemum. Quomodò enim,inquit,vnã credes,si nescis quam?an dices vniuersam totius mundi?Erit ergò tibi Orthodoxus Armenius, Aethiops, Sergianus, Indianus, Monothelita,ac Theopaschita. Quarè,cùm dicimus vnam catholicam ecclesiam,scire oportet,quanam ex re ecclesia efficitur vna: si quidem omnis multitudo,vt diximus, vno aliquo eiusdem speciei efficitur vna.Est igitur catholica ecclesia vna,vnius ecclesiæ Romanæ coniunctione, quæ ipsa cum Pontifice vno vnitur: ità fit,vt omnes ecclesiæ catholicę cum Romana vniantur,& Romana cum pontifice,ac proindè omnes cum pontifice. Hactenùs Trapezuntius.Ex quo simul fit,vt sicut ecclesia Rom. fundata est super successorem Petri principis Apostolorum,qui ei præest,sic reliquæ omnes ecclesiæ,quæ cum ecclesia Rom.sunt in vnam magnã ecclesiam catholicam copulatæ,super pontificem Roman.sint fundatæ ab eo, qui dixit beato Petro,Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quod verbum Magd.& cęteri Luterani non intelligunt. quia non credunt, sicut Iudæis dixit Esaias,Nisi credideritis,nõ intelligetis.immò dicam ampliùs, Non credunt isti vnam sanctam ecclesiam catholicam, quia illum negant, qui est origo vnitatis & coniunctionis ecclesiarum in vnam catholicam ecclesiam.quem quidem si non negarẽt,nunquàm Magdeburgenses,nũquàm Luterani & Caluiniani & Anabaptistæ fidem amisissent. Venissent enim ad

Trapezũtius defensor Rõ. pontificatũs aduersùs Græcos.

Quõ ecclesiæ catholicæ,quã credere oportet, sit vna.

Qui vnũ caput ecclesiæ catholicæ non agnoscunt, nõ poßunt orthodoxos à non orthodoxis internoscere.

Matth.16.

Esa. 7.

Negant vnam ecclesiã catholicã, qui originẽ & fundamentũ vnitatis negant.

ecclesiam Rom. & cum successore Principis Apostolorum euangelium cõtulissent, nè in vacuum currerẽt, sicut hactenùs cucurrerunt, & adhuc currunt: & indè fidei sanitatem ac firmitatẽ, ex sanitate ac firmitate fidei Petri, pro qua Dominus vsq; ad consummationẽ seculi orauit, & exauditus est, tanquàm ex petra Apostolica & salutari medicina reportâssent. nunc autem experimur, verissimè à B. Cypriano, grauissimo sanctitatis & eruditionis Magistro, & in verbis Dei intelligendis & docendis perfecto, scriptũ esse ad Cornelium Pontificem, non aliundè hæreses obortas, aut nata esse schismata, quàm indè, quòd sacerdoti Dei nõ obtemperatur, nec vnus in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur.

Vndè factum sit, vt fidem amiserint Lutherani & Caluiani, secundũ verissimã Cypriani sententiam.

Responsio ad aliam reprehensionem allegationis scripturæ ex Genesi tanquàm violentæ, vbi redarguũtur Magdeburgenses de mẽdacio & ignorantia. & explanatio loci sapientissimè & accommodatissimè allegati. Item responsio ad aliam reprehensionem argumentationis in epistola Clementis quarta, & in epistol. Telesphori. vbi etiam redarguuntur Magdeburgens. de ignorantia & malitia. Cap. 8.

SEd quoniam satìs iam, vt arbitror, refutatum est, quod Magdeb. de ecclesia catholica super hanc petram, id est, super sedem Apostolicã fundata, vt sanctus Anacletus ait, tanquàm indoctissimè & insulsissimè expositum obijciebant, & argumentis scripturæ sanctę, ac veterum patrũ testimonijs totus euangelij locus explicatus est: pergamus deincèps ad alia, quæ in eadem epist. Anacleti prima ijdem notârunt, hîc quoquè more suo blasphemantes, quod ignorant. Illud enim, inquiunt, violẽtiùs & crassiùs Gen. 19. Dominus per Moysem loquitur, dicens de Lot, Ingressus es quidẽ vt aduena, nunquìd, vt iudices? ergò peregrina submouenda sunt iudicia. nam illud nõ Dominus per Moysem loquitur, sed Sodomitæ hospites Lot ad stuprum exprobrant ei, quòd cùm sit aduena Sodomæ, nolit tamen eorum cupiditatibus obtemperare.

Commentum & calumnia Magd. Gene. 19.

Hîc quoquè deprehensi sunt Magd. in calumnia manifesta. Anacletus enim sic scripsit, vt perspici potest à quouis, qui locum epistolæ relegere voluẽrit. Leges (inquit) ecclesiæ Apostolica firmamus authoritate, & peregrina iudicia submouemus. vndè & Dominus mentionem faciens Lot, per Moysem loquitur, dicens: Ingressus es quidem, inquiunt, vt aduena, nunquìd vt iudices? Inquiunt, dixit Anacletus, sicut Moyses ipse scripsit: Sic enim ait, Ingressus es, inquiunt, scilicet Sodomitæ. isti verò boni viri & æqui iudices, non curantes, quod Dominus per eundem Moysem præcepit, inquiens, Nõ addetis ad verbum, quod vobis loquar, nec auferetis ex eo: sustulerunt illud, inquiunt, vt locũ calumniæ suæ relinquerent, subiungentes: Nam illud non Dominus per Moysem loquitur, sed Sodomitæ: in quo non solùm calumniam, sed ignorantiam prodiderunt. Hoc enim quod Sodomitæ inquiunt,

Deut. 4.

unt, vt Moyses narrat, & Anacletus ipse recitat, Dominus per Moysem Prophetam & scribam suum loquitur ad nostram scilicet doctrinam, vt prudentissimè idem Pontifex Anacletus admonuit, cùm statim subiunxit: vndè facilè intelligeremus, quorsùm spectaret, quod narrat, dixisse Sodomitas sancto Lot: Ingressus es vt aduena, nunquid vt iudices? cùm subiunxit, inquam, Vnaquæq; prouincia, tam iuxta ecclesiasticas, quàm iuxta seculi leges, suos debet iustos, & non iniquos, habere iudices, & non externos, nisi apostolicæ sedis huius decreuerit authoritas, quatenùs quicunque causam habuerit, apud suos iudices iudicetur: & non ad alienos causa vagandi, stimulante proteruia, suam despiciens patriam, transeat. Huc ergò spectabat, quod sanctus Anacletus narrauit, dixisse Sodomitas, vt intelligeremus, si hoc secundùm seculi leges fit, quanto magis fieri debere secundùm ecclesiasticas leges? debere dico vnamquanque prouinciam habere iudices iustos, & non externos: peregrinaq; iudicia ad contemptum patriæ pertinere, nisi propter aliquam iustam causam aliter primæ sedi visum esset. Sodomitæ enim contemni patriam suam satis significabant, cùm inquiunt, Ingressus es vt aduena, nunquid vt iudices? iudicare enim illos videbatur, quoniam S. Lot, vir adspectu & auditu iustus, vt beatus Petrus de eo dixit, Nolite, inquit, quæso fratres mei, nolite malum hoc facere. Hoc ergò illi exprobrârunt Sodomitæ, quòd cùm aduena esset, tanquàm Iudex tamen eos reprehenderet, inquiens: Nolite hoc malum facere. Sed Magdeburgens. cùm nec hoc intelligerent, dixerunt, ad stuprum exprobrâsse ei, quòd cùm aduena esset, nollet tamen eorum cupiditatibus obtemperare. Quis non rideat, vel potiùs defleat istorum tarditatem ingenij, ex cæcitate mentis proficiscentem? quis enim vnquàm diceret præter istos, speciem vllam Iudicis præ se ferre eum, qui alterius cupiditati non obtemperet? Illa verò conclusio, istorum quoquè sit, vt sunt valentes dialectici, Dominus per Moysem loquitur, dicens de Lot, Ingressus es quidem vt aduena, nunquid vt iudices? Ergò peregrina submouenda sunt iudicia. in Anacleti enim epistola nunquàm eam legerunt. explicatum verò est, quomodò & qua ratione ad iudicia peregrina submouenda pertineret, quod de Sodomitis & de S. Lot Pontifex Anacletus valdè prudenter & appositè recitauit. Simili exemplo, ab humanis legibus sumpto, vsus est Eleutherius in epistola sua. Sanciens enim, nè quid in iudicio absque legitimo accusatore fieret: nam si leges, inquit, seculi accusatores requirunt, quanto magis ecclesiasticæ regulæ? docent enim terrestria & humana, quæ sint ecclesiastica atque cælestia. Huc etiam pertinet, quod Calixtus primus, Pontifex quoquè Apostolicus, in epistol. 2. scripsit: Quis enim (inquit) dubitat, leges humanas rationi & honestati non repugnantes, esse amplectendas? præsertim vbi vel publicæ consulunt vtilitati, vel ecclesiasticę dignitatis authoritatem defendunt, & eo adminiculo tuentur? Rursùs Chrysippi isti, qui omnem argumentationis formam, quam ipsi non intelligunt, reprehendunt & rident,

Quò Magd. cũ calumnia sua simul ignorãtiam prodiderunt.

2. Pet. 2.

Explicatio loci epist. Anacleti quem Magd. non intellexerunt.

Conclusio à Magd. per calumniam & inscitiã fictæ in epist. Anacleti.

& indè fictam esse epistolam persuadere volunt: Simile, inquiũt, exemplũ, scilicet argumẽtationis proximè reprehensę, extat in 4. epist. Clemẽtis, sub finem: Sed & illa species castimoniæ obseruanda est, vtì nè passim & libidinis solius causa, cum fœminis coëat quis, sed posteritatis reparandæ gratia. Deindè subiungit Clemens: Quæ obseruãtia cùm etiam in nonnullis pecudibus inueniatur, pudori est, si non ab hominibus rationabilibus, & Deum colentibus, obseruetur: Ergò omnes peccauerunt, & egent auxilio Dei.

Alia cõclusio imprudẽter à Magd. reprehensa in epist. 4. Clementis.

Hanc conclusionem Magd. reprehendere, & Clementis esse negare maluẽrunt, quàm considerare, quam vim haberet. Habet enim hanc, (vt intelligere licet ex antecedenti enthymemate siue sententia, quæ est, Pudori esse, nõ obseruari hanc castitatis speciem à rationabilibus, & Deum colentibus) si ratio naturalis & lex colendi Deum, non sufficit ad obseruandam hanc speciem castitatis, quam pecudes sine ratione & lege, solo naturæ instinctu seruant, & ità mutabiles sunt homines: sequitur, omnes esse peccatores, & auxilio Dei ad benè viuendum indigere: quo nihil neq; verius, neq; subtilius, nec ad rem accommodatius dici potuit. Hac enim conclusione admonuit, quid laicos facere oporteret ad seruandam hanc speciem castitatis coniugalis, in qua turpissimum sit, à quibusdam pecudibus vinci: scilicet oportet auxilium à Deo petere, siquidem omnes peccauerunt, & indigent gratia, non solùm vt sanentur, sed etiam, vt sani facti, rectè operẽtur. Eadem Pauli sententia vsus est Athanasius in eundem sensum, in epist. ad Episcopos Africæ: Creata (inquit) mutabilia esse, nemo inficiàs iuerit, cùm & angeli præuaricati sint, & Adam non obediuerit, & omnes egeant gratia Dei. Addunt

Alia conclusio ficta à Magd. in epist. Telesphori.

præterea Magd. Et in epist. Telesphori, vbi dicit, hymnum angelicum recitandum solenniter in Missarum solennijs, infert: Ipsi enim, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi, obediendi, atq; timendi, & non lacerandi, aut detrahendi. Quæro à vobis, Magdeburgenses, cur dixistis, infert Telesphorus? quis vnquàm dixit, nisi vos, coniunctionẽ Enim, ad conclusionem rationis adhiberi? Cur, inquam, dixistis, infert Telesphorus? nisi qa fingere voluistis, & persuadere nescientibus, quasi ità Telesphorus ridiculè argumentaretur, hymnus recitandus est ab Episcopis in solennijs, ergò ipsi qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi & obediendi, & à nemine lacerandi, &c. At Telesphorus nullam hîc conclusionem ne somniauit quidem, sed potiùs rationem reddidit, cur sacerdotes & Episcopi non essent temerè à laicis accusandi. de quo cùm paulo suprà admonere cœpisset sub nomine clericorum, quod latiùs patet, & quædam interiecta essent de sanctitate vitæ clericorum, de ieiunio 7. hebdomadarum, de celebratione Missæ in nocte natiuitatis, & de hymno angelico recitando, iterùm redit ad intermissum locum de non accusandis clericis. & iam propriè de clericis sacerdotibus loquens, causam reddit, quarè non sint à vulgo laicorum arguendi & accusandi: quia scilicet ipsi, qui tantæ dignitatis sunt, vt corpus Domini ore suo consecrent,

& con-

& conficiant, tanquàm magistri populi, ab omnibus sunt audiendi & timendi: siquidem ab ipsis populus benedicitur, instruitur, & corrigitur. at eos, à quibus lacerantur & accusantur, corrigere minimè possunt. An non sunt hęc consentanea? nõ pudet vos Magdeburgenses sic omnia inuertere & deprauare? omnia in peiorem partem malitiosè rapere? nulla æquitate vti? neque quæ dicuntur, neque causas eorum quæ dicuntur, vllo modo considerare?

Non pudet Magdeb. inuertere, deprauare, fingere.

Quomodò quod Eleutherius ad Episcopos Galliæ scripsit, commisisse eis ecclesiam vniuersalem, quia non intellexerunt Magdeb. falsò existimârunt primatui ecclesiæ Rom. repugnare. & quomodò intelligendum sit, ex ipsò Eleutherio intelligi, & ex ijs, quæ Gregor. Nazian. de S. Athanasio & Cypriano in eorum epitaphijs scripsit, & ex epistola Ioannis Hierosolymitani Patriarchæ ad Theoph. Alexandr. & ex Sidonij Apollinaris sensu de inscriptione epistolæ Clementis ad Iacobum. Cap. 9.

SEd prosequamur reliqua. Aiũt prętereà multa in his Epistolis esse perplexa & contraria, vt in Eleutherij Epist. Huius rei gratia vniuersalis vobis Gallis commissa est ecclesia si hoc, inquiunt, verum est, quomodò principatũ tribuit ecclesiæ Romanæ? Hęc posteriora destruũt priora.] Non est reprehẽdendus author, præsertim Apostolicus, si quid in libro suo aut epistola dicat, quod non quiuis facilè intelligat, aut quod aliqui indocti ad suam perditionem deprauent, vt beatus Petrus de epistolis Pauli scripsit: In quibus sunt, inquit, quædam, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Huiusmodi est, quod Eleutherius scribit ad Galliæ Prouincias, id est, ad Episcopos earum: Huius rei gratia vniuersalis vobis à Christo Iesu commissa est ecclesia: vt pro omnibus laboretis, & omnibus opem feratis. quod quidem quia Magdeb. non intelligunt, primatui Romanæ ecclesiæ repugnare arbitrantur. Explicemus ergò nos, qua ratione vniuersalis ecclesia commissa illis dicatur: & quomodò intelligendum sit. idem enim dixit Clemens Rom. lib. 6. de Apost. constit. cap. 14. Scripsimus, inquit, vobis omnibus, scilicet Episcopis, hanc Catholicam doctrinã ad confirmandũ vos, quibus Episcopatus vniuersalis creditus est ac cõmissus. Episcopatum vniuersalem, siue ecclesiam vniuersalem dicit Episcopis commissam, scilicet per partes, id est, suam cuique eorum partem Episcopatûs vniuersalis, siue ecclesiæ vniuersalis, pro qua parte ità laborare, & cui ità præsidere quisque debet, vt suus in ea labor & præsidentia, ad omnes mundi ecclesias, tanquàm ad membra vnius corporis, pertineat, iuxta Apostolicam illam humani corporis analogiam siue proportionem: cuius membra, inquit, id ipsum pro inuicèm sunt solicita: &, si patitur vnum membrum, compatiuntur

2. Pet. 3.

Quomodò secundùm scripturam, & veterum authoritatem, & apostolicã const. ecclesia vniuersalis commissa sit episcopis, nec id repugnet primatui.

1. Cor. 12.

untur omnia membra. Sic igitur intelligendum est, quod Eleutherius Gallicanis Episcopis scripsit, quòd satis idem explicat, si quis aduertat, cùm ait: Vobis huius rei gratia, vniuersalis à Christo cõmissa est ecclesia. cuiusnam rei gratia? vt pro omnibus, inquit, laboretis, & cunctis opem ferre non negligatis. Vobis, inquam, commissa est ecclesia catholica, scilicet cuique vestrũm sua ecclesia, illius catholicæ pars, quam partem quisq; vestrũ

Matth. 5. susceperit, & cuius est caput: in qua tanquàm lucerna in cãdelabro posita, iuxta parobolam Domini, omnibus qui in vniuersa domo sunt, luceat, tan-

Philip. 2. quàm luminare in mundo, sicut Apostolus ait. sic enim Nicena Synodus in quadam diatypose, ex ijs, quæ in quibusdam fragmentis actorum eius feruntur: Episcopus, inquit, est imago Christi, & caput ecclesiæ, quam susceperit. In quo satis apertè significauit, vt sunt singularum ecclesiarum singuli Episcopi, id est, singula rerum capita, sic esse vniuersalis ecclesiæ vnum Episcopum vniuersalem, qui eam susceperit, vt cuius caput est vniuersale. Hinc beatus Gregorius Nazianzenus Athanasium in epitaphio laudans: Creditur, inquit, illi populi Alexandrini præsidentia: deindè subiungit, Quod perindè est, vt si dicam, totius orbis præfectura. cur ità? quia scilicet ità præfuit ecclesiæ Alexandrinæ, vt vniuerso orbi prodesset. siquidem fides, quam quisque Episcopus in ecclesia sua prædicare ac defendere debet, vna est & catholica, id est, vniuersalis: ad omnesq; mundi ecclesias eiusmodi prædicatio ac defensio pertinet. Simile item est, quod idem Gregorius de beato Cypriano in laudem eius scripsit. Non enim, inquit, soli Carthaginiensium ecclesiæ præfuit, aut Africæ, quæ merito eius vsque in hodiernum diem omnium sermone celebratur, sed vniuerso Occidẽti, immò Orienti ferè ipsi, & Meridiei ac Septentrioni, quocunquè ille admiratione sui peruenit. Hactenùs Greg. Satis hîc explicauit, qua ratione, qui ecclesiam Carthaginiensium regendam tanquàm Episcopus eius susceperit, eidem iuxta Apostolicam constitutionem, & Eleutherij Pontificis sententiam, vniuersalis ecclesia, siue vniuersalis Episcopatus commissus esset: scilicet, vt ad Episcopatum vniuersum, id est, ad omnes mundi ecclesias, si fieri posset, sanctitatis eius fama & sanctæ gubernationis exemplũ, ac catholicæ fidei & doctrinę professio, ad Dei gloriam & totius corporis ecclesiæ ædificationem peruaderet. Eodèm spectat inscriptio Epistolæ Clementis ad Iacobum Archiepis. regentem ecclesiam sanctam Hierusalem, & omnes vbiquè prouidentia Dei fundatas ecclesias, quam inscriptionem Sidonius Apollinaris ad Episcopum sui temporis ecclesiæ Lirinẽsis, quem laudare voluit, argutè accõmodauit, ac simul interpretatus est. paulò pòst loco proprio cap. 13. verba eius recitabo. Mirabili itaque breuitate, id est, vno verbo Apostolica constitutio, & S. Eleutherius eam imitatus, admonuit, in quàm arduo opere versetur Episcopatus, in quo ità laborandũ sit, vt ad vniuersas ecclesias catholicæ prædicationis lumẽ ac fructus, & omnium bonorum operum exemplum pertingat. Rectè hactenùs Ioannes Patri-

archa

archa Hierosolymitanus, cùm apologiam ad Theophilum Alexandrinum scribit, eumq; in exordio laudans: Tu quidem, inquit, vt homo Dei, & apostolica ornatus gratia, curam omnium ecclesiarum, maximè eius, quæ Hierosolymis est, sustines, cùm ipse pluribus solicitudinibus ecclesiæ, quæ subest, distringaris. nihil prohibet, quin rectè hoc Iohannes scripserit: apologiam verò, vt Origenista, non rectè. Hoc ergò est, commissam fuisse ecclesiam vniuersalem Episcopis Galliæ, non quidem quòd sub eis esset, vt est sub Pontifice Rom. sed quòd de omnibus ecclesijs, sicut explicaui, soliciti esse deberent, & omnium ecclesiarum cura & studio teneri, sicut Theophilus Patriarcha Alexandrinus ecclesiæ Hierosolymitanæ, quanuis ad eius diœcesim non pertineret, cura & studio tenebatur. Huc pertinet illud in Actis Apost. cùm ait Paulus: Attendite igitur vobis, & vniuerso gregi, in quo posuit vos spiritus S. Episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine. Illud enim, In quo posuit vos, significat portionem gregis, quæ (vt Cyprianus ait) singulis pastoribus ascripta est, quã regat quisq; & gubernet, rationem sui actûs Domino redditurus. Hãc portionem gregis singulis Episcopis adscriptam, vocat idem in lib. de vnitate ecclesiæ, partem Episcopatûs, quæ à singulis, inquit, in solidum tenetur. Illud verò, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine, ad vniuersalem ecclesiam pertinet, quam dilexit Christus, & tradidit semetipsum pro ea, vt, sicut scriptum est, sanctificaret eam. simile est illud in epist. beati Petri, Pascite, qui in vobis est, gregem Christi, id est, vnusquisq; portionem vniuersi gregis Christi, sibi assignatam & commissam. Sed explicemus adhuc magis, quæ hactenùs de vniuersali ecclesia & partibus eius dicta sunt. vndetiam facilè iam intelligi possit, quod quibusdam eruditis fortassè non ità facilè ad intelligendum aliquandò visum est, quomodò à beato Cypriano in libro de vnitate ecclesiæ, dicatur Episcopatus vnus & indiuisus, cuius pars in solidum tenetur. non enim indiuisum esse videtur, cuius partes à singulis tenentur. & rursùs, si pars, quomodò in solidum tenetur? teneri enim in solidum, non partis, sed totius videtur esse. Quarè explicandum est, quid hîc significet, teneri in solidum. Cùm ergò beatus Cyprianus Episcopatum vnum & indiuisum dicit, quem Clemens Romanus, vt paulò antè dixi, Episcopatum vniuersalem vocat, vnum gregem dicit vnius pastoris, & vnum pastorem vnius gregis, sicut Dominus (inquit idem Cyprianus) monet in euangelio suo, & docet, dicens: Et erit vnus grex, & vnus pastor. Ecclesia enim, ait, vna est, & caput vnũ, & origo vna. paulò autem suprà probat idem Cyprianus authoritate euangelij aduersùs authores schismatum, disposuisse Dominum authoritate sua, vt origo huius vnitatis ecclesię à Petro eius capite duceretur. Probatio, inquit, est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferorum non vincent eam. tibi dabo claues regni cælorum,

Act. 20.

Ephe. 5.

1. Pet. 5.

Ioan. 10.

Matth. 16.

cælorum, & quæ sequuntur. Hęc igitur ecclesia vniuersalis, quæ vna est, & ab vno capite, quod ei Dominus authoritate sua imposuit, vnitatē habet: partes habet distinctas quidem inter se, sed non diuisas ab ista sua vnitate. Hæ autem partes sunt singulæ ecclesię catholicæ, id est, singulę plebes singulis Episcopis adunatæ. Est enim ecclesia, vt ait idem Cyprianus libro 4. epist. 9. plebs sacerdoti adunata: & pastori suo grex adhęrens. vnaquęq; ergò harum partium, ecclesia siue episcopatus est & dicitur: & pars est illius indiuisi episcopatûs & indiuisę ecclesiæ. ità fit, vt episcopatus vnus sit, cuius pars à singulis teneatur, sitq; aliquid indiuisum, cuius partes cum isto indiuiso scilicet cohærentes, à singulis teneantur. Cùm enim per schismata desinunt cohęrere, simul desinunt esse partes illius, & desinunt esse & dici ecclesiæ, vt Dominus in euangelio suo docuit, quod beatus quoq; Cyprianus in eodem lib. 4. epist. 9. notauit, cùm enim dixit Petro, Et super hāc petram ędificabo ecclesiam meam, nomine ecclesię docuit, non esse ecclesiam, quę non esset cum Petro & successore eius cohęrens. Est itaque vnus episcopatus indiuisus, siue vna ecclesia indiuisa, quia partes eius, quandiù partes sunt, non possunt esse ab ea vnitate separatæ: diuisę enim & segregatę, non sunt ampliùs partes istius episcopatûs vninersalis & vniuersalis ecclesiæ. ità fit, vt semper maneat indiuisa ecclesia, & episcopatus indiuisus instàr tunicę Domini inconsutilis. Illud verò, in solidum teneri à singulis partem istius episcopatûs, significat, eum, qui partem illam tenet, ità tenere & gubernare, vt ipse solùm sit rationem suiactûs Domino redditurus, vt idem Cyprianus lib. 1. epist. 3. ad Cornelium scripsit. Ex his ergò, quę de vno episcopatu & partibus eius, & earum cohęrentia, authore Cypriano, explicata sunt, facilè iam intelligitur, non posse committi alicui Episcopo partem episcopatûs vniuersalis, siue ecclesiæ vniuersalis, quin propter necessariam cohęrentiam & connexionem, simul committatur ipsa vniuersalis ecclesia, & episcopatus vniuersalis. Hoc interest, quòd pars ecclesiæ in solidum committitur, vt explicatum est: ipsa verò vniuersalis ecclesia & vniuersalis episcopatus, non in solidum, sed ex parte. Illud etiam hîc aduertendum est, pro eo, quod beatus Cyprianus scripsit, episcopatum esse vnum, cuius pars à singulis tenetur, quod satis iam explicatum est: Patronus Molinęi Iurisconsulti, quisquis ille fuit, (nomen enim suum callidè reticuit, nè cùm à Ruffo posteà redargueretur, & patrocinium suum defendere non posset, se ac clientem suum tacendo palàm condemnaret) hoc modo scripsit, locum Cypriani fatuè corrumpens, Vnum episcopatum esse, qui apud singulos episcopos in solidum esset, quod quidem non magis poterat esse verum, quàm duos esse eiusdem rei dominos in solidum, quod Vlpianus negat fieri posse: aut vnius corporis plura esse capita, quo nihil potest esse monstri similius. Satis ergò hactenùs demonstratum est, non repugnare primatui ecclesię Rom. vt Magdeb. obijciebant, quod Eleutherius pontifex rationem, scripturam, & Apostolicam constitutionem à Clemen-

Matt. 16.

Clemente Romano descriptam secutus dixit: & testimonijs atque imitatione veterum, quemadmodùm intelligendum sit, explicatum est.

Responsio ad id, quod obijciunt, quomodò Anacletus citet literas Clementis, cùm sit Anacletus à Petro ordinatus, teste Irenæo & Eusebio, & quemadmodùm intelligendum sit, quod tam variè de successione Clementis, à varijs scriptum est, vt alij secundum post Petrum numerent, alij tertium, alij quartum, & de Lini morte, viuente Petro: & quarè à quibusdam authoribus prætermissus est Anacletus in describenda successione Pontificum. Cap. 10.

OBijciunt prætereà Magdeburgenses citationes Pontificum Apostolicorum, ad negandas eorum epistolas. Huc enim spectant omnes eorum accusatorię obseruationes. Anacletus, inquiunt, citat literas Clementis, cùm, teste Irenęo & Eusebio, Anacletus à Petro presbyter aut Episcopus sit ordinatus.]

Nos Clementem ipsum Romanum Apostolicum authorē habemus, qui non solùm in epist. ad Iacobum fratrem Domini, de qua paulò pòst Magdeburgensibus respondebo, affirmat in persona Petri, sibi soli à Petro cathedram traditam & potestatem, quam eidem Petro Dominus tradiderat: sed etiam in lib. 7. Apostolicarum constitutionum, quas idem Clemens literis mandauit, in persona quoquè Petri cap. 45. scribit se à Petro secundum Episcopum ecclesiæ Rom. ordinatum: tametsi Eusebius, tam diligens alioquì librorum inuestigator & repertor, neque epistolam hanc, neque hos libros reperit à tam multis alioquì patribus olìm & cognitos & relectos, atque in summa authoritate habitos. Si cui verò incredibile, aut certè mirum videatur, non reperisse hos libros Eusebium, (de Irenæo enim fortasse minùs mirandum sit) legat quid S. Maximus ijs respondeat, qui Dionysium Areopagitam suo quoquè tempore negabant, eodem vtentes argumento: cùm tamen ante Eusebium Dionysius Alexandrinus non solùm viderit, sed etiam scholijs illustrauerit: vt S. Anastasius Antiochenus ἐν τῷ ὁδηγῷ testatur. Quasi verò omnes authores Eusebius Cæsareensis videre potuisset, vt quos non viderit, neque fuisse vnquàm putemus: cùm tamen sint & alij, quos ille non vidit, neque meminit, vt libros Narcisi & Hymenęi & aliorū, quos S. Maximus dicit. De Cleto verò, quòd nulla eius extaret epistola, quam Magdeb. negarent, nihil obijciendum esse putauerunt, quomodò Clemens secundus à Petro ordinatus est, cùm historiæ ferè omnes Latinorum, Cleto Clementem succesisse narrent: neque rursùs de Lino obiecerunt, quomodò primus ante Clementem ordinatus fuisset. Ergò, tametsi res propter authorum varietatem alijs fortasse non satis constare videatur, sic tamen habendum esse arbitror, quantùm ex epistola

Cur non sit mirum, quòd Eusebius nec epist. Clem. neque libros eiusdem de const. Apost. viderit.

Ioannis 3. assequi licet, quem tanquàm certiorem & probatiorem authorem sequimur. sic enim ait: Si autem Petrus princeps Apostolorum adiutores sibi assciuit Linum & Cletum, non tamen pontificij potestatem, aut soluendi & ligandi normam eis tradidit, sed Clementi successori suo. Hæc Ioannes Pontifex ante mille annos in epistola sua decretali ad Episcopos Germaniæ & Galliæ: licèt Marianus Scotus hanc epistolam Leoni 2. Agathonis successori tribuat. Linus igitur, qui primus in ecclesia Roma. ordinatus est, adiutor tantùm Petri fuit in Rom. pontificatu administrando: quia aliquandò necessè erat, vt ad alias regiones Petrus proficisceretur: & vrbs sine Episcopo esse non poterat. Hoc autem non à nobis inuentum aut excogitatum est, sed ità etiam S. Epiphanius in Panario suo lib. 1. tomo 2. hæresi 27. scripsit. Mortuus verò est Linus viuente Petro, vt, præter Clementem, Sophronius quoquè Hierosolymitanus in homilia de agone Petri & Pauli, testatur. Hoc etiam confirmat historia, quæ fertur esse Damasi, quæ vsque ad Capitonem & Rufum Coss. qui vt Casiod. ait, biennio martyrium Petri & Pauli antecesserunt, sedisse dicit. Idem ait Marianus Scotus. Clemens verò electus & ordinatus est Episcopus Rom. ab ipso Petro, cùm iam passio eius instaret. Vndè quia Cletus cũ Lino, & post Linum, Petri in eodem Pontificatu administrando adiutor fuerat, qua ratione Clemens successit Lino, eadem successit & Cleto. Lino verò successit, quia episcopatum Romanũ, quem Linus, tanquàm adiutor Petri, cum proprio Episcopo, id est, cum ipso Petro gubernabat, idem Clemens tanquàm proprius ac principalis Episcopus, suscepit. Simili ratione successit Cleto: nihil enim differt, nisi quòd Linus, viuente adhuc Petro, mortuus est, Cletus verò non. Ex quo factum est, vt Clementem alij secundum post Petrum, alij tertium, alij quartum numerent: sintq; quodammodò omnia vera, si rationes succedendi distinguantur: est enim Clemens, scilicet secundus post Petrum, vt principalis: tertius, vt successor Lini: quartus, vt successor Cleti: qui post mortem Lini fuit quoq; Petri adiutor, cui successit vt principalis, Clemens. Causa verò cur Eusebius, non Cletum, sed Anacletum antecessorem Clementis, & Euaristum, prætermisso Anacleto, successorem eiusdem Clementis fecerit, hæc fuit: quia enim annos 11. Lino post Petrum tribuerat, & legerat Clementem annis 21. ecclesiæ catholicę præfuisse, atque annos Cleti, qui fuit adiutor Clementis annis 12. ab annis Clementis principalis Episcopi ità distinxerit, (cùm alioquì non essent distinguendi, vt quidem neque Marianus Scotus distinxit) vt Cletum, quem ipse Anacletum vocat, 12. annis, Clementem verò 9. qui 21. efficiunt, præfuisse diceret: vno errore alium trahente, vt ratio annorum pontificatûs Clementis conueniret, persuasit sibi 9. annos, qui Anacleto successori tribuendi erant, Clementi tribuere, qui annis 12. sedit, scilicet vsque ad Vespasianũ 9. vt eadem historia Damasi affirmat. Ità factum est, vt idem quoquè Marianus Scotus mecum sentire videtur, vt Anacletum successorẽ Clementis

Linus viuente Petro mortuus, Clemente & Sophronio Hier. authoribus.

Vndè factum sit, vt Clemẽtem alij secũdum post Petrum, alij tertium, alij quartum numerârint.

Quæ fuerit causa erroris Eusebij in Anacleto prætermisso.

tis ignorans tolleret, & pro eo Euaristum substitueret: & ex Cleto Anacletum antecessorem eiusdem Clementis faceret, & Clementis vitam vsque ad Traianum produceret. Accessit ad hanc errandi occasionem authoritas Irenæi, qui ex Cleto quoquè Anacletum fecit libro 3. contra hæreses cap. 3. & Euaristum Clementis successorem, quem libenter Eusebius secutus est. Non est autem idem error, tametsi videatur, in epistola beati Ignatij ad Mariam Zarbensem, quæ nupèr cũ reliquis epistolis eius à Guilielmo Morelio Gallo Græcè edita est. Etsi enim in ea scriptum est, Clementem Anacleto successisse, siue hic error ex exemplari Græco epistolarum Ignatij parùm emendato fluxerit, siue Eusebium & Irenæum sequens, ità Morelius corrigendum esse putauerit, neutrum enim affirmo, hoc solum admonere volui, in exemplari vetustissimo & emendatissimo bibliothecæ Mediceæ Florentinę, non Ἀνακλήτῳ, sed Λίνῳ esse. quæ lectio, id quod magnam fidem facere debet, cum Clemente conuenit, qui in libro 7. de constitutionibus Apost. sic ait in extremo cap. in persona Petri: Post mortem verò Lini Clemens est à me Petro secundus ordinatus. Quarè quod beatus Ignatius in eadem epistola ad Mariam Zarbensem scribit, cùm esses Romæ apud Papam Linum, cui nunc successit Clemens, omninò intelligendum est, fuisse illam Romæ apud Papam Linum ante mortem beati Petri, cùm eo absente erat loco eius Papa Linus, nè vrbs sine Papa esset. Si enim Romæ tunc fuisset Petrus, nunquàm sic Ignatius scripsisset, cùm esses Romæ apud Papam Linum, cùm duo Papæ adesse non possent. Lino itaq; Papæ tunc Romano propter absentiam Petri, & posteà ante Petrum mortuo, successit post mortem Petri Clemens, cuius adiutor fuit Cletus, vt Petri fuerat. Successor verò Clementis non Euaristus, vt illi duo veteres dixerunt, neq; Cletus, vt quidam nostro tempore scripsit, plus authoritatis tribuens notationi cõsulum, quæ vitio librariorũ, immò vitio quoq; eorum, qui literas in æs aut lapidem incídunt, obnoxia est, quàm voci viuæ ecclesiasticæ traditionis, quæ hoc ordine ab ipsis vsque Apostolorum temporibus, Linum, Cletum, Clementem ponit. Anacletus verò ipse in epistola sua prima & secunda antecessorem suum vocat non Cletum, sed Clementem. Hæc vox publicæ & antiquæ traditionis, maioris authoritatis est, quàm omnes fasti consulum, de quibus sic scripsit in prologo 8. libri diligentissimus nostri temporis Chronographus Massęus Cameracensis. Nihil hodiè incertius, quàm per solos consules computare: quòd partim supprimantur ab historicis, partim diuerso loco & ordine collocentur. Id autem pluribus exemplis historicorum docet: additq;, confiteri etiam Titum Liuium nescire se, in multis annis qui fuissent consules: esse pręterea consules bimestres, trimestres, & interdùm paucarum horarum. Hieronymus verò, & si aliquandò aliter sensit, in commentarijs tamen Esaiæ cap. 52. & libro 1. contra Iouinianum, Clementem scribit fuisse beati Petri successorem: Anacletum verò Clementi successisse, vt infi-

De lectione vetusti exemplaris epist. Ignatij non Anacleto, sed Lino.

Successor Clementis nec Euaristus, neq; Cletus.

Quid Massęus chronographus de fastis consulum senserit.

nitos alios nunc omittam, Augustinus quoquè, cuius Luterani videri volunt studiosi, author est in epist. 55. ad Generosum. Cletum verò prætermisit, credo, quia sciebat adiutorem Clementis fuisse. Sed de his hactenùs, quæ quidem ignorare Magdeburgenses non est mirum, præsertim cùm neque studio discendi, neque explicandi alijs veritatem, sed calumniandi potiùs & mentiendi, teneantur.

Responsio de formulis citationum, quas obijciunt, hæc ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus accepimus, quasi longo post Apostolos tempore illi pontifices scripserint: & quomodò centuriatores non intellexerint quos illi antiquos, neque quos Patres, neque quarè Patres vocauerint. Cap. 11.

" REprehendunt prætereà Magdeb. illam citationis formulam in epist. " Anacleti, Hæc ab antiquis, ab Apostolis, à S. Patribus accepimus, Sic " Apostoli statuerunt.

Sed quis non rideat, vel potiùs non defleat horum nugas? qui satìs esse putant, si vtcunquè reprehendant: an verò rectè intelligant, & an reprehensio redargui possit, non curant. Rescripsit ergò Anacletus ad Episcopos Italiæ, de quibus eum consuluerant: id est, de ordinationibus Episcoporum, & aliorum minorũ sacerdotum, ac de accusatione eorũ, tum etiam de ordine iudicum ecclesiasticorum per prouincias & Metropoles. Quia verò nihil de his nouum scribebat, sed quę ab Apostolis tradita erant, quin etiam diuisionem prouinciarum ad constituenda tribunalia causarum ecclesiasticarum ab antiquis acceperat, idcircò vt eorum, quæ respondebat, authoritatem magìs commendaret: Hæc, inquit, ab antiquis, hæc ab Apostolis, hęc à S. Patribus accepimus: vobisq; vt postulâstis, rimanda & futuris tenenda temporibus, mittimus: & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus tradenda mandamus. Ab antiquis dixit, propter diuisionem Prouinciarum, quam dixit multo ante Christi aduentum tempore factam maxima ex parte, & posteà ab Apostolis renouatam: à sanctis verò patribus, propter Apostolos: hi enim erant & Apostoli, & patres, qui Anacletum & Euaristum, & horum antecessores docuerunt. Vndè Anacletus in priore epistola instructorem suum vocat beatum Petrum. Sed Magdeb. cùm nullos habeant, nec agnoscant spirituales patres, vt qui in carne ambulent, & secundùm carnem militent, suspicati sunt, sanctos patres non potuisse ab Anacleto Pontifice nisì eos dici, post quos longissimo, vt isti aiunt, tempore ille ipse scripsisset, cùm tamen præsentes etiam soliti simus patres vocare. Itaque nomen patrum Magdeburgenses ad longinquitatem temporum superiorum retulerunt, non intelligentes quòd Dauid prophetа de sanctis Apostolis prędixit, cùm ait, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. significabat enim, vt Cyrillus Alexandrinus in comm. Esa. c. 62. interpretatur, filios Synagogæ secundùm carnem, qui erant Apostoli, futuros esse

Quàm puerìliter Magd. nomen patrũ ad lõginquitatem temporum superiorum referendum esse putauerunt.
Psal. 44.

esse patres eiusdem Synagogæ origine minorum filiorum, vocatorum per fidem ad cognitionem Dei. Erant igitur sancti Apostoli, secundùm spiritũ patres eorum omnium, quos docebant, inter quos se numerat Anacletus, cùm dicit, Hæc quæ tradit, ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus se accepisse, id est, ab Apostolis, eisdemq; patribus. Respondeant nunc mihi Magdeburgenses, cùm Apostolus Paulus scribit ad Corinthios: Etsi decem millia pædagogorum habeatis, tamen non multos patres, si posteà ijdem Corinthij scripsissent de suis regulis, tempore etiam Pauli his verbis: Has regulas ab Apostolis, has à sanctis Patribus accepimus: an significâssent, multo tempore post Apostolos se hoc scripsisse? quis hoc putet aut dicat, præter Magdeb. quorum est hæc in eorum centurijs percontatio, Sed quos sanctos patres vocet, cùm Anacletus sit à Petro secundus? & subiungunt, Idem de Euaristo dici potest, qui allegat, inquiunt, authoritatem patrum Apostolorum, eorumq; successorũ, quasi lõgissimo tempore post Apostolos scripserit, cùm tamen aliquandiù cum Apostolis vixerit. Hæc sunt Magdeburgensium ridicula deliramenta. 1. Cor. 4.

Responsio ad id, quod obijciunt ad probandum falsas esse epistolas, quia non scribant de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopi, & cura gregis, non refutent dogmata hæreticorum, non scribant consolationes martyrum: & quomodò apertè mentiti sunt Magdeburgenses, subiectis exemplis demonstratur. Cap. 12.

OBijciunt præterea Magdeburg. quòd non scribant authores harum epistolarum de rebus illorum temporum, de persecutiõibus, de doctrina, de officio Episcopali, & cura gregis: nõ refutant dogmata hęreticorum, non consolationes martyrum scribunt.

Quàm falsa hæc sint, ex ijsipsis epistolis, quæ in manibus sunt, perspici potest. tametsi non continuò sequebatur, vt falsæ essent, quanuis nihil de ijs, quæ isti dicunt, continerent. Videamus tamen, an contineant ista, quæ desiderant. attingam pauca, legat cætera, cui ocium sit. In priore epist. Anacleti an non pertineant ad consolationes Martyrum in persecutionibus illa, quæ statim partim ex epistola beati Petri, partim è suo scribit? sic enim ait: Tribulationes vestras audiuimus fratres, tam per nos, quàm per aliorum aporisarios: super quibus valdè dolemus, vobisq; compatimur: & auxilium ferre, prout ipse largitus fuerit, qui pro nobis non solùm tribulatus, sed etiam passus est, parati sumus. Nolite mirari charissimi, quia persecutiones patimini, quasi nouum vobis aliquid contingat: sed communicãtes Christi passionibus, gaudete, vt in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes, & quæ sequuntur. Deindè, si doctrinam requirunt, an illa nõ pertinent ad doctrinam, quæ de non accusandis episcopis nec eis detrahendo scribit? & illa tam multa, quomodò Dei similitudinem studio omnium virtutum com-

Deprehensio Magd. in cõmento manifesto.

parare oporteat? item, quæ in tertia epistola de obediendo præpositis? Præterea an illa non spectant ad officium Episcopale, & curam grægis? cùm ait: Nihil est autem illo pastore miserius, qui luporũ laudibus gloriatur: quibus si placere voluẽrit, atq; ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna pernicies, & quæ sequũtur eodẽm pertinentia, vt cuiuis licet perspicere: nè in ijs quæ omnibus patent, & ab omnibus legi possunt, tempus frustrà cõsumam. Reuertitur posteà Anacletus ad martyrum hortationes & consolationes. Et quid aliud, inquit, si Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplũ, vt sequamur vestigia eius: & si Apostoli passi sunt, sequentes eius exemplum, & reliqui Patres, nisi vt sequamur tam doctrinam eorum, quàm & exemplum, & patiamur aduersa pro Christo, & cum patribus & fratribus crucem portemus? Rursùs de officio Episcopi & cura gregis an non scribit sanctus Euaristus? cùm ait epist. 2. Episcopum verò oportet opportunè, importunè ac sine intermissiõe ecclesiã suam docere, eamq; prudenter regere & amare, vt à vitijs se abstineat: & reliqua deincèps, quæ potest quisque legere, & per se in manifesto commento Magdeburgenses Centuriatores deprehendere. Iam quod dicunt, non refutari dogmata hæreticorum in his epistolis, quod sit argumentum, non esse quorum feruntur, an non refutat Euaristus, & quidem eruditissimè eorum dogma hæreticorum, qui aiebant de solo patre dictum esse in epist. ad Timoth. priore, quia ipse solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem? & Alexander Pont. epist. 1. dogma hęreticorum aut Trinitatem, aut vnitatem negantium, qui vel iam erant, vel esse poterant, an non eruditissimè & vehementissimè refutat, cùm 20. locis & ampliùs scripturę sanctæ recitatis, illud vrget percontando, Si Trinitas non est, quarè hoc scriptum est? & si vnitas non est, quarè illud? Est igitur commentum, quod Magd. dicunt, nihil horum esse in his epistolis: aut si quid est, non congruere controuersijs huius seculi. quæstio enim illa, inquiunt, an filius sit minor patre, an filius habeat immortalitatem, Arij tempore agitata est, non hoc seculo. Hoc quoquè sapientes isti & magni lectores ignorârunt, non fuisse Arium erroris sui authorem & inuentorem, immò nec Origenem, nec magistrum eius Clementem Alexandrinum, qui malè etiam de filij Dei consubstantialitate aliquandò senserunt, sed hos ex philosophis potiùs peruersum dogma traxisse, quos scitè Tertull. Patriarchas hęreticorum vocauit, & in primis ex Platone, quem ex libris sacris veteris testamenti ante 70. interpretes Græcè, vt Eusebius Cęsareen̄ affirmat, translatis, Trinitatem non perfectè didicisse, tum ex epistol. eius ad Eraſtum & Coriscum, tum ex Timęo perspici potest. quod idem quoquè Clemens Alexandrinus in 5. lib. Stromatum obseruauit, & Iustinus martyr in Apologia. Potuerunt ergò ante Arium scribere contra Patriarchas hæreticorum de dogmate consubstantialitatis patris & filij tum hi pontifices, tum alij deincèps cõsecuti: vt Sixtus epist. 1. & Iginus, ac Soter, vterq; epist. 1. itẽ Marcellinus epist. 1. Felix epist. 3. Sixtus 2. epist.

Quæstio, an filius minor patre ante Arium agitata cõtra Mag. Vndè Origenes, & ante eum Clemens Alex. errorem contra cõsubstantialitatẽ filij traxerũt.

Qui pontifices apostolici de æqualitate filij scripserint.

epist.1. Sicut Eutychianus & Gaius Pont. & idem Felix1. in epist. ad Maximũ epist. quæ in Ephesina Synodo recitata est ante Nestorium & Eutychem hæreticos, de dogmate fidei incarnationis in epistolis suis scripserunt. immò hocipsum sanctus Athanasius affirmat: sic enim in epistola ad Episcopos Africæ scripsit: Siquidẽ prisci Episcopi ab hinc annis propè centum triginta, tum qui Romæ, tum qui in nostra ciuitate pontificatum gesserũt, accusauerunt eos, qui filium creaturã dicerent, aut qui negarent eum cõsubstantialẽ patri. quomodò ergò dicere audent Centuriatores, Quæstio hæc, an filius sit minor patre, tempore Arij agitata est, si centum triginta propè annis ante tempora Athanasij & Arij, erant iam, qui id dicerent, qui ab Episcopis Romanis & Alexandrinis accusabantur? Sed quærent isti fortasse, cur de multo antiquioribus pontificibus apostolicis non meminit idem Athanasius, sed de illis tantùm, qui propè cẽtum triginta annis ante ętatem eius de ea quæstione scripsissent? quasi necesse sit, vt omniũ pontificum superiorum epistolæ ad manus eius venissent, si posteriorum venerũt? quod perindè esset, vt si quis putaret, necesse esse, nos Menandrum comicum legisse, quia Terentium legimus: aut Ennium poetam, quia Virgilium. Extat ergò adhuc epistola Sixti 2. Episcopi Rom. qui ætatẽ Athanasij annis propè c. 20. antecessit, in qua contra id, quod iam hîc tot ante Arium annis, vt Athanasius testatur hæretici de generatione filij ex tempore tradebant, scriptũ est, non ex tempore, neq; post tempora filium Dei natum, sed ante omnia, inquit, tempora de paterno vtero inenarrabiliter generatum. Hoc autẽ apertè significat, ex substantia patris genitum esse, ac proindè consubstantialẽ, quod significat homousion. Extat item Eusebij Alexandrini, quem Anterus pont. scribit in epist. sua translatum fuisse ex parua ciuitate Alexandriam, sermo in assensionem Domini inter alios 18. eiusdem authoris, quos nupèr in libro vetustissimo bibliothecæ Cryptæ Ferratæ reperi, in quo vsus est verbo homousij, quod S. Athanasius in eadem epist. ad Episcopos Africanos, ait non fuisse in Synodo Nicena inuentum, sed priùs fuisse etiam ab Episcopis Alexandriæ vsurpatum, ad asserendam contra hæreticos consubstantialitatem filij Dei, Sic ergò ait Eusebius Alexandrinus: καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς πληρώσας πᾶσαν οἰκονομίαν ὁμοούσιος ὑπάρχων ἐξουσία πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος τρισαγία ἔνδοξος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. & idem paulò suprà, ἀλλὰ πέμψω ὑμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ὁμοούσιον τοῦ πατρὸς, καὶ ἐμοῦ.

Responsio ad ea, quæ dicunt aliena esse ab historica veritate, ac primùm ad id, quod obijcitur de morte Iacobi ante mortem Petri: & quomodò Clemens epistolam transfiguraverit in personam mortui, & quæ causa & vtilitas huiusmodi transfigurationis personæ, & quomodò sit vsitata in scripturis sanctis, & in magnis & antiquis authoribus, & quomodò inducere Apostolos iam mortuos loquentes in libris de constitutionibus Apostolorũ.

quos Clemẽs in perſona eorũ ſcripſit, ſimile ſit, vt ſcribere ad mortuũ: & quomodò vtrunq; ad imitationem perſonæ pertineat, & de exemplo antiquo ſcribendi ad mortuum: item quomodò Clemens Iacobum vocauerit Epiſcopum Epiſcoporum, & regentem omnes eccleſias. Cap. 13.

SEd tranſeamus iam ad alia fortaſsè difficiliora, quæ iſti obijciunt, quæ minùs mirandum ſit, non intellexiſſe eos: etſi eo minùs reprehendere debuerunt. verùm faciunt more ſuo, id eſt, hæreticorum blaſphemantium, quæ ignorant, vt eſt in epiſtola Petri. A veritate, inquiunt, hiſtorica aliena ſcribunt, vt Clemen. epiſtola prima, quòd Petrus ſit primitiæ electionis Domini, cui ſoli primùm pater filium reuelauit, cùm Andreas priùs ad Chriſtum venerit: & poſteà Petrum adducit. Item quòd Petrus Cleméti mandârit, vt ad Iacobum ſcriberet, cùm non potuerit ignorare ante 8. annos illum fuiſſe mortuum, cùm frequenter ab vrbe Hieroſolymam, & indè Romam venirent.]

Hactenùs Magdeburgenſes. Reſpondebo priùs ad hoc, deindè reuertar ad primum. Nõ ignoro, & variè ab ſcriptoribus ad hoc, quod de epiſtola Clementis ad Iacobum iam mortuum ſcripta, à Magdeb. nunc obijcitur, & ab ſtudioſis adhuc quæritur, hactenùs reſponſum ſit. Non opùs eſt, quæ illi reſponderunt, repetere, aut refellere: quia, & ſi facile eſſet, non continuò ſequitur, vt meum ſit verum, ſi illa non ſunt. præſertim cùm magìs illi laudandi ſint, quàm reprehendendi, qui quod potuerunt, liberaliter in cõmune contulerunt. Quarè magìs in confirmandis noſtris, quàm in alienis confutandis verſandum mihi erit, ità vt non ex coniecturis, ſed ex propria ratione authoris in ſcribendo, totius quæſtionis explicationem afferam. Ac primùm, ità certè eſt, vt iſti dicunt, non potuiſſe ignorare Petrũ, fuiſſe iam ante annos 8. mortuum Iacobum. Immò cùm hoc nos poſt mille quadringentos ampliùs annos non ignoremus, ſed potiùs ità eſſe, ex hiſtorijs cognouerimus, cui fiat veriſimile, ignorâſſe hoc epiſtolæ huius authorem? quem quidem veterem ſaltem fuiſſe, non credo eò dementiæ Magde. proceſsiſſe, vt negẽt, cùm tot ac tam veteres authores, vt loco ſuo docebimus, eam citent. Quòd ſi hoc ſciebat author epiſtolæ, quiſquis ille ſit, vt ſic interìm loquamur, quorsùm nomine Clementis ad Iacobum fratrem Domini grauiſsimam & ſanctiſsimam epiſtolam, omnis doctrinæ ac pietatis plenã, ſcribere voluiſſet? quo conſilio aut ratione vſus, hoc feciſſet? Etenim ſi grauiſsimi ac ſanctiſsimi Pontificis Clemen. authoritate & nomine doctrinã, quam in ea epiſtola tradit, commendare volebat, non debebat tam aperta diſcrepantia temporum, & hiſtoriæ repugnantia, fidem epiſtolæ derogare. Quid igitur illum coẽgit eò imprudentiæ delabi? Quarè, ſi longè incredibilius eſt, & magìs à veriſimilitudine ac probabilitate alienũ, vt vllus alius, quàm Clemẽs, hanc epiſtolam ſcripſerit, profectò ratio ipſa cogit, tot præſertim ac tantis teſtimonijs veterum confirmata, confiteri, Clementis eſſe, cuius

Quarè ſit prorsùs incredibile, epiſtolã Clementis ad Iacobũ, ab vllo fingi po-

cuius esse fertur, ex quo in manibus hominum ferri cœpit, & à catholicis legi, & inter decretales epistolas poni, atq; in causis & iudicijs ecclesiasticis produci & recitari. Neq; enim ignorabat B. Petrus, cùm ad mortuum iussit scribere, neq; Clemens, cùm iussu eius scribebat, quin statim vt lectores viderent, ad eum, quem omnes scirent ante B. Petrum esse mortuum, epistolã scribi, causam diligenter quęsituri essent, & quęsitam reperturi. Immò hoc fuit B. Petro propositum: imitatusq; in eo est sacram scripturã. In scriptura enim, vt Origenes in 4. lib. περὶ ἀρχῶν notauit, & eam obseruationem vt eruditam, Gregorius Nazianzenus & Basilius in eum librum cõtulerunt cum alijs eius obseruationibus pulchris & ingeniosis, quem Philocaliam nominârunt. In scriptura, inquam, sancta voluit Deus, inquit Origenes, vt essent quędã offendicula, & ἀδύνατα in lege & in historia: nè si ipsius legis vtilitas αὐτόθεν, id est, ex ipsa lege apparéret, & ipsa historiæ consequętia ac facilitas αὐτόθεν item appareret, continuò crederemus, nihil ibi aliud, præter id, quod in promptu erat, intelligi posse aut debere. Et paulò pòst, quandò scriptura, inquit, reperit secũdùm historiam, quæ possent ad mystica accommodari, vsa est illis, absconditis multitudini altiorem sensum. Vbi autẽ consequentiæ spiritualium non erat apta ac consentanea horum aut illorum actio, tunc scriptura propter mystica attexebat historiæ non factum: aliquandò, quod neq; fieri quidem poterat, scilicet si secũdùm literam tantùm accipiantur: interdùm quod poterat quidem, sed non erat factum. Similis, inquit, ratio intelligenda est in lege vt in historia: aliquandò enim ratio vtilis appáret: interdùm quæ impossibilia sunt, sanciuntur propter curiosiores & studiosiores, vt dantes se ad studium inquirẽdi, iure putent sensum in his dignum oportere quærere. Deindè subiungit: Similiter factum est in euangelijs & Apostolis. nec enim, inquit, quæ texuntur, omnia totam historiam habent κατὰ τὸ σωματικὸν factam, vt illud, Ductus est Iesus à diabolo in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna mundi. Quis enim putet, oculo corporis, qui loco edito indigeret, omnia regna mundi vidisse? item, quid, inquit, à ratione alienius esse videtur, quàm, neminẽ in via salutare, quod simplices putant præcepisse Dñm Apostolis? illud prætereà, Si quis te percusserit in dextra maxilla, alienissimũ est à probabilitate, cùm is, qui percutit dextra manu, sinistram maxillã percutiat, nisi præter naturã percutiat: Similiter, eruere dextrum oculũ, &, cùm duo sint oculi, quibus videmus, causam scandali ad dextrũ tantùm referre. Deindè cùm ait Apostolus, Circuncisus quis vocatus est, nè adducat præputium: primùm, inquit, alienum est hoc à proposito sermone. præcipiebat enim de nuptis & castitate. Prętereà, quis dicat, iniustè facere eum, qui propter fœditatẽ, quam pleriq; in circuncisione carnis inesse putant, curet adducere pelliculã? & paulò pòst, Ergò de omni, inquit, scriptura sic sentimus, habere eam τὸ πνευματικὸν, id est, sensum spiritualẽ: sed non omnis scriptura habet τὸ σωματικὸν, id est, sensum corporalẽ & historicũ. Transferamus nos has

tuisse: immò ratio ipsa cogat confiteri Clemẽtis esse.

Quõ Petrus imitatus sit scripturã, cũ iussit Clemẽti scribere ad Iacobum iam mortuum.

De obseruatione Origenis in scripturis ex Philocalia eius.

Exẽpla, quibus in locis noui testamenti habeat scriptura sensum spiritualẽ, & non historicũ.

obſeruationes ad ſcriptionem epiſtolę Clemẽtis ad Iacobum, fateamurq́, videri quidem alienam eſſe à ratione, vt illa quæ in ſcriptura ſancta Origenes notauit. Quid enim à ratiõe magis alienum, quàm ad mortuos ſcribere? nam qd illis prodeſſe poteſt? aut quis tabellarius ad eos mitti? aliud nãq; eſt, abſentem eſſe: aliud, mortuũ. Aliud ergò B. Petrus voluit, cùm Clemẽti iuſsit ad Iacobum ſcribere iam mortuum: voluit ſcilicet transfigurare hęc in perſonam Iacobi cõſuetudine ſcripturæ ſanctæ, cùm propter alios, tum in primis propter reliquos Epiſcopos ſucceſſores eius in eccleſia Hieroſolymitana, vndè primùm cœpit euangelij prędicatio iuxta prophetiã Eſaię: vt ſic ſecum cogitarent, Si hæc princeps Apoſtolorum Clementi iuſsit, ad Iacobum fratrem Dñi ſcribere, quem primùm Petrus, Iacobus, & Ioannes ordinârunt, qui iam deſijt paſtor eſſe, & corona ei tributa eſt: profectò nõ propter illum iuſsit ſcribere, ſed propter nos, quibus Salomon ait, Diligẽter agnoſce vultum pecoris tui, tuosq; greges conſidera. Nõ enim habebis iugiter poteſtatem, ſed corona tribuetur tibi in generatione & generationẽ: ad nosq; potiùs ſub illius nomine iuſsit ſcribere, vt vel ſic ad exemplum eius & formam imitandam omni tempore moneret & hortaretur. Solent enim, qui aliorum mores & vitam velut in ſcena in hoc ſeculo, imitando repræſentant, eorum nominibus appellari. Sit hęc vna cauſa transfigurationis ſiue imitationis perſonæ in hac epiſtola. Transfiguratione quoq;, quæ μετασχηματισμὸν προσώπου dicitur, vſus eſt Apoſtolus, vt idem interpretatus eſt, cùm in epiſt. ad Corint. priore eos doctores arguit, qui cupiditate gloriæ ſchiſmata in eccleſiã introducebant, cùm quiſq; quos baptizabat, eorũ baptiſmum de nomine ſuo appellaret. Cùm enim, inquit, quis dicat, Ego quidem ſum Pauli, alius autẽ, ego Apollô, nónne carnales eſtis, & ſecũdùm hominem ambulatis? & paulò pòſt: Hæc, inquit, fratres transfiguraui in me & Apollo, propter vos, vt in nobis diſcatis, nè ſupra quod ſcriptũ eſt, vnus aduersùs alterum infletur pro alio. Quem locum interpretans Theodoretus, ſi nos, inquit, doctores ipſorum, qui prędicatiõis munus diuinitùs accepimus, non impoſuimus vobis noſtrorũ nominũ appellationes, ſed potiùs, vt à Chriſto cognomenta ſumeretis, rogauimus, videte, q̃ impium ſit, quod iſti factitant. hoc enim ſignificat, quod ait, Vt in nobis diſcatis nõ ſupra quod ſcriptũ eſt, ſapere: ſcriptũ eſt enim, Si quis vult in vobis eſſe primus, erit omniũ nouiſsimus. Hactenùs Theod. Quod ergò dixerat Paulus, Cùm enim quis dicat, Ego quidẽ ſum Pauli, ego autẽ Apollô: nõ erat verũ ſecundũ hiſtoriam: Paulus enim neminem Corinthiorũ baptizauerat, nisì Criſpum & Caium, vt idem teſtatus eſt: in ſe tñ hæc trãsfiguraui ob aliam cauſam, vt explicatũ eſt. Ac clariùs adhuc Photius Conſtantinopolitanus ſic totũ hunc locũ interpretatus eſt: Propter vos, inquit, transfiguraui hæc in meipſum & Apollo, nè vos moleſtia afficerem, ſi nominatìm reprehenderem. (volebat enim Paulus corrigere eos, & non contriſtare) Per transfigurationem ergò, inquit, vtrunq; facere licuit, ſi vultis & corrigi, & reprehenſi-

Quid ſibi voluerit Petrus, cùm ad Iacobum mortuũ iuſsit ſcribere, cùm alioquì à ratione alienum videretur.

Eſa. 2.

Prouer. 27.

De transfiguratione perſonæ vſitata in ſcripturis, qua vſus eſt Clemens iuſſu Petri.

1. Cor. 3.

1. Cor. 4.

Matt. 20.

1. Cor. 1.

hensionē ad correctionē adhibendam non grauatè audire. Fecit autem hoc Paulus, nè personas nominatìm rep̄hendēs, affectione quapiā, aut maleuolentia hos dissimulare, illos non dissimulare videretur. Prętereà etiam, nè in hac distinctione, quos nominatìm repręhenderet, eos ad desperationem cogeret, aut irā vel contentionē magìs incenderet: quos verò non nominaret, eos tumidiores ac amentiores efficeret: idcircò non est in eos inuectus nominatìm, sed potiùs in se & Apollo repræhensionē trāsfigurauit. Hactenùs Photius. Cur ergò nō existimemus nos, hanc quoq; rationē accessisse, vt B. Petrus epistolam de morte sua & doctrina, ad omnē Episcopū pertinente, in Iacobū iam mortuū transfigurare, Clemēti iuberet? nè si ad Simonem Episcopū Hierosolymitanū, qui B. Iacobo successerat, scribere iussisset, aut ad alium quempiam, vt Marcū Alexandriæ Episcopum, aut Anianū Antiochiæ, aut alium, videretur fortassè magìs eum diligere, aut honorare, & æmulatiōis, vel inuidiæ, vel suspicionis materiam præbuisse. aut rursùs is, ad quē scriberet viuentē, magis doctrina & præceptis, quæ in ea ipsa epist. tradit, indigere existimatus esset, quod erat magìs adhuc inuidiosum & suspectum. An ne parui momenti hęc cautio erat? quis tam obtusa mētis acie sit, qui sic sentiat? Sit igitur hæc altera causa transfigurationis, τὸ ἀζηλότητον, quæ fuit causa, cur etiam Cicero, vt ipse ait, in libris περὶ τελῶν, eos disputantes induceret, qui iam erant mortui. Alterum exemplū transfigurationis in aliā personam, est apud Paulū in epist. ad Thessal. cùm illa, quæ in eos conueniunt, quos aduentus Dñi vltimus viuos reperiet, in personam suam quasi tunc viuentē, & in alios similes transfigurat. Hoc enim (inquit) vobis dicimus in verbo Dñi, quia nos, qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Dñi, non præueniemus eos, qui dormiêrunt. Notauit hoc Orig. lib. 5. contra Celsum. sic enim ait: Paulus, vt vita tunc fruens, ac vigilās, & à mortuis alienus, hęc loquitur. Deindè cùm p̄ter se & suî similes, vel alios sciret in Dño mortuos, illud subiecit: Et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deindè, nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cū illis in nubibus obuiàm Dño in aēra. Hactenùs Orig. Vt igitur hæc Paulus loquitur, quasi tunc viuat in aduentu Dñi ad iudicium, cùm erit iam olìm mortuus, vt nunc est, sic Clemens ad Iacobū iussu B. Petri scripsit, quasi tūc Iacobus viueret, cùm erat iam mortuus. Hunc quoq; locū obseruauit idē Magnetes, quem suprà memini, in libro 4. apologiarum contra Theosthenem euangeliorum calumniatorem. reddit enim rationem, cur se hoc loco Paulus alioquì viuentē mortuis annumerauerit, οὕτω γὰρ ἄν τις φιλέτερος, καὶ τῶν ὁμοστοίχων ἀγαπῶν τὴν συγγένειαν δοκεῖ, id est, quia sic, inquit, fit, vt videatur aliquis amicus quibus se annumerat: eosq;, qui sui ordinis sunt, diligere. Nihil autem interest, annumerari viuentem mortuis, an mortuum viuentibus. Sic ergò, cùm beatus Petrus ad Iacobum fratrem Domini & Episcopum Hierosolymitanū iam mortuum, tanquàm ad viuentem scribere iussit, admonere voluit de amicitia & cōiunctione eius cum ijs, qui post eū

Causa grauissima scribēdi per trāsfigurationem personæ ad Iacobū iam mortuum iussu Petri de doctrina ad oēs episcopos pertinente.

1. Thes. 4.

in sede eius viuerent, eiusdem dignitatis ac loci consortes. in quo simul admonebat, quantum præsidij & adiumenti in tanto amico constitutũ esset: & quantoperè ad morum ac vitæ eius similitudinem, qua nihil magìs ad amicitiam illicit & attrahit, contendere oporteret. Sit hæc quoq; alia causa transfigurationis personæ. Deindè cùm mandat princeps Apostolorum Clemẽti, vt ad Iacobum fratrem Domini mortuum de morte sua scribat, clarissimum testimonium resurrectionis præbet: quòd eo tempore inter tot persecutionum flammas & gladios, & tot martyrum cruciatus ac tormẽta valdè necessarium erat. Quis enim, cùm legeret, scriptam esse epistolam ad Iacobum iam mortuum, non statìm simul intelligeret, ità illũ quidem mortuum esse, vt tamen viueret? sicut Apostolica cõstitutio à Clemẽte Rom. nomine Apostolorum literis mandata in 8. lib. ait, Deus Abrahã, Deus Isaac, Deus Iacob, non vt mortuorum, sed vt viuentium Deus: quoniam animæ, inquit, omnium apud te viuunt: & spiritus iustorum in manu tua sunt. Hæ igitur fuerũt causæ epistolam in personam Iacobi mortui transfigurandi, vt Apostoli verbo in re simili vtar. Ex quibus illa mihi potissima videtur cautionis ac prudentis consilijs & vtilitatis plena, nempè inuidiæ declinatio, quæ fuit etiam causa Paulo apud Corinthios trãsfigurandi similiter in personam suam, quod sibi alioquì minimè conueniebat. Deniquè simile exemplum ad mortuum tanquàm ad viuentem scribendi, in alijs eiusdem Clemẽtis libris cernitur. Quid enim interest, mortuos inducere loquentes, quod idem author in his libris facit, quos de constitutionibus Apostolorum post eorũ mortem scripsit, an mortuũ inducere viuentem, ad quem scribas, quod in hac epistola fecit? In vtroq; enim est quędam factio, siue inductio personæ. In epistola enim facit iussu Petri Iacobũ viuentem, ad quem scribit: in libris de Apostolicis constitutionibus facit Apostolos iam mortuos loquentes, quod genus totum ad imitationẽ personarum pertinet, quod in scripturis quoq; sanctis præsertim propheticis exemplũ habet, vt à magnis authoribus notatũ est. sicut Iustinus martyr, vt cęteros nunc taceam, hanc consuetudinẽ scripturæ sanctæ in Apologia secũda ad Antoninũ, obseruauit, sic enim ait: Cùm verba prophetarũ, tanq̃ ex persona ipsorũ dicta auditis, nè ab ipsis, qui spiritu afflati sunt, dici existimetis, sed à sermone illo diuino, qui eos excitat. is enim aliquandò tanq̃ ex persona Dñi omnium, Deiq; patris loquitur: aliquandò tanq̃ ex persona Christi, aliquandò tanquàm ex persona populorũ, respondentiũ Dño, aut patri eius, quale etiam licet apud scriptores vestros cernere, vt cùm vnus sit scriptor omnium, personas tamen loquentes inducat. id quod nõ intelligentes Iudæi, Christi aduentum non cognouerunt. Hæc Iustinus. Cùm scriptores vestros dixit, Platonem in primis significare voluit. is enim sermones Socraticos, quos dialogos appellauit, κατὰ μίμησιν scripsit inducto personarum sermone ἐυκρινείας ἕνεκεν, id est, causa benè res discernẽdi, vt magnus Basilius in epist. ad Diodorũ ait. Idẽ ante Platonẽ Alexamenes Teius fece-

Quæ potissima causa trãsfigurationis personæ in epist. Clemẽt. ad Iacobum.

Obseruatio Iustini in faciendo personas loquentes in scripturis.

fecerat. vtrunque Aristotel. in Poëtica scribit, & Athenæus in libro 13. Δειπνοσοφιστῶν. At Cicero quidem ex nostris magnus Platonis admirator & imitator, hoc præcipuè genere delectatus est, vt cùm ipse alioquì sit scriptor, sermones tamen inducat personarum, & quidem loquentium interdùm inter se, quæ non sunt locutæ, vt ipse in epistola ad Varronem, quæ est in 13. libro epistolarum eius, excusauit, hunc esse morem dialogorum: sed nihil refert, modò personis congruant, quæ inducuntur loquentes. Idem Cicero in libris de finibus bonorum, loquentes facit eos, qui iam decesserant, L. Torquatum, M. Catonem, & M. Pisonem, quia hoc ei visum est, vt ait, ἀφιλότιμον, id est, omni inuidia carere. Idem rursùs illa, quæ de Academicis quæstionibus, inductis Catulo, Lucullo, & Hortensio, priùs scripserat & ediderat, quia personis illis nobilibus quidem, sed non philologis, minimè conueniebant, ad Varronem, & se, ac tertium Atticum transtulit. & cùm magnoperè dubitaret, an mittendi essent ij libri ad Varronem, de eoq; consilium Attici expectaret, sic de ea re ad eundem Atticum scripsit: Et si nomina iam facta sunt, induci vel mutari possunt. Ergò ex iudicio etiam Ciceronis limatissimo, cuius libri non solùm sunt officina dicendi, vt ipse de quodam alio oratore in Bruto suo dixit, sed & scribendi, intelligi potest, non abhorrere ab ingenio polito scriptoris, alioquì vera scribentis, inducere nomina loquentium post mortem, vel iam inducta transferre ad alia. Sed redeo ad Platonem, quem Cicero deum suum vocare solet. Quid igitur mirum, aut à ratione elegantis & sapientis scriptoris alienum fuerit, si vt Plato de rebus grauissimis naturæ & morum, quid ipse sentiret, per personas Socratis, Parmenidis, Timæi, & in legibus Megilli aperit, sic Clemens Athenis eruditus, omni liberali doctrina politissimus, & Platonis perstudiosus, illud genus scribendi ad nostra transferens, scribit de doctrina catholica ex persona Apostolorum, in quos illa tanquàm in magistros ac prædicatores eius primos cadebat? Idem intelligendum est de epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quę doctrinam B. Petri continet: in qua fecit se scribentem iussu beati Petri ad Iacobum, qui iam decesserat. Nihil enim refert, vt antè dixi, facere nomen loquentis, an nomen eius, quo cum ipse per epistolam loquaris. Vtrobiq; enim est imitatio personæ, quæ dici potest μεταχηματισμὸς προσώπου, siue μεταχηματισμὸς εἰς πρόσωπον. Sic igitur Clemens in persona Apostolorum lib. 7. cap. 4. Nos, inquit, duodecim Apostoli Domini, qui vnà sumus, has vobis regulas de omni ecclesiastica forma indicimus, præsente Paulo, & Iacobo Episcopo, & reliquis presbyteris ac septem Diaconis. Hìc quoquè Iacobum Episcopum Hierosolymitanum iam mortuum viuentem facit, & præsentem cum 12. Apostolis & 7. diaconis: Rursùs viuentem facit libro 8. c. 10. cùm tradens formulam orandi pro Episcopis, & eorum ecclesijs in repræsentatione prioris canonis Missæ, quo oratur pro viuis, Oremus (inquit in persona diaconi) pro Episcopo nostro Iacobo, & ecclesijs eius: Oremus pro Epi-

ſcopo noſtro, & eccleſijs eius. Eſt autem Clemens illeipſe, qui hæc iam Epiſcopus ſcribit: quarè cùm in perſona diaconi iubeat orare pro Clemente Epiſcopo viuente, & in repręſentatione eiuſdem canonis, in quo oratur pro viuis, & in eis pro Clemente, iubeat orare pro Iacobo Epiſcopo, neceſſariò & manifeſtè Iacobum repræſentat viuentem. Idem lib. 6. c. 14. iterùm facit Iacobum ſcribentem poſt mortem vnà cum 12. Apoſtolis doctrinam apoſtolicam, 8. libris comprehenſam. Ac rursùs, ijdem 12. Apoſtoli cum 7. diaconis, in quorum perſona Clemens hos libros ſcripſit, lib. 2. cap. 57. Poſteà, inquiunt, legantur acta noſtra, & quæ ſequuntur de ordine legendi in Eccleſia canonicos ſcripturæ ſanctæ libros: atquì Stephanus vnus è ſeptem diaconis, iam lapidatus erat, & Iacobus frater Ioannis gladio peremptus, vt in ijs ipſis Apoſtolorũ Actis, quorũ lectio ibì ſancitur, continetur. Immò lib. 5. cap. 8. ſancitum eſt ab Apoſtolis de honore martyribus Stephano & Iacobo fratri Ioannis, qui iam pro Chriſti nomine interfecti eſſent, adhibendo. Vt igitur Clemens in lib. 6. omnes Apoſtolos facit eſſe vnà, cùm tamen in lib. 5. Iacobus frater Ioannis iam dicatur interfectus: & rursùs in lib. 8. diaconos 7. cum Apoſtolis adeſſe facit, cùm tamen in lib. 5. Stephanus iam ſit lapidatus, ſic Iacobum fratrem Domini viuentem facit, epiſtolam ad eum ſcribens, ſicutì eundem quoquè, vt anteà dixi, in hisipſis libris de Apoſtolorum conſtitutionibus, viuentem fecit poſt mortem, & cum 12. Apoſtolis præſentem. Itaque cùm Clemens horum librorum catholicam doctrinam, & conſtitutiones in eorũ perſona ſcripſit, omnes & Apoſtoli, & Diaconi, & Iacobus frater Domini, præſentes erant, & vt Clemens ſcribit, in vnum congregati, non quidem præſentes & congregati corpore, vt eos μιμητικῶς facit, ſed ſpiritu, & (vt Græci dicunt) κατὰ γνώμην, ſicut Paulus in Epiſt. priore ad Corinth. ſcripſit, Congregatis vobis cum ſpiritu meo: & in eodem loco, Ego quidem, inquit, abſens corpore, pręſens autem ſpiritu. Vna itaque mente ac ſententia ſancti Apoſtoli Clementi, hanc doctrinam ac conſtitutiones in perſona eorum ſcribenti, interfuerunt in ſpiritu: vt iam doctrina omnium ſit, & cuiuſque eorum. Sic Chryſoſtomus in Encomio S. Ignatij martyris, citans Paulum, ad Titum de Epiſcopo, qualis eſſe debeat, ſcribentem: Cùm Paulum, inquit, dico, non hunc ſolum dico, ſed Petrum & Iacobum, & Ioannem, & vniuerſum chorum Apoſtolorum. Vt enim in vna lyra varij nerui ſunt in fidibus, vnus tamen concentus: ſic in choro Apoſtolorum varię perſonę, ſed vna doctrina. ἐπειδὴ καὶ εἷς ὁ τεχνήτης τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κινοῦν τὰς ἐκείνων ψυχάς. Siquidem vnus eſt artifex ſpiritus ſanctus, qui illorum excitat mentes. Item beatus Auguſt. in libro 3. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 7. cùm Matthęus Hieremiæ teſtimonium de triginta argenteis producit, quod quidem non eſt in Herem. vt Hieronymus quoquè teſtatur, ſed in Zacharia: ſic etiam, inquit, inſinuatum eſſe, omnes ſanctos prophetas vno ſpiritu locutos, mirabili inter ſe conſenſione conſtare: eſſeq; ſingula omnium, & omnia ſingulo-

Act. 7. & 12.

Quomodò erant præſentes oẽs Apoſtoli, cùm eorum conſt. Clemens ſcriberet.

1. Cor. 5.

Matth. 27. Zach. 11.

gulorum. Tametsi, vt hoc obiter obseruetur, ex Hieremia potiùs credendum sit, productum esse testimonium, non dico ex Prophetia Hieremiæ, quam in manibus habemus, sed ex descriptionibus Hierem. quę in 2. lib. Machab. cap. 2. citãtur, quæ à Græcis ἀπογραφαὶ dicuntur, id est, tabulæ actorum. Ergò, vt ad propositum reuertamur, qui mortem Iacobi contra epistolam Clem. quę ad illum scripta est, obijciunt, obijciant quoquè contra hos libros mortem Apostolorum, qui in hisipsis libris loquuntur, & negent Clementis esse, quia rationem eius in scribendo non intelligunt. quod quidem in Magdeburgensibus non magnoperè mirer, nihil enim noui facient: sed potius, quod in sanctis etiam scripturis facere audent. Catholici verò, si qui sunt, quos hæc mouent, & scrupulum ac dubitationem eis aliquam in epistolam inijciunt, quanto illi quidem religiosiùs facerent, si studiosè inquirerent, quænam ratio scribendi ad mortuum, velut viuentem, aliquandò esse posit? atque id, dum aut per se non assequuntur, aut ab alio non audiunt, interìm in numero eorum ponerent, quæ etsi vndè aut quomodò ad nos profecta sint, nescimus, tamen ità sine inuidia & contentione propter antiquorum patrum authoritatem tenemus, vt de eis dubitare nefas esse existimemus. Itaque istis satìs superq; esse debebat, quòd hanc epistolam Clementis sanctus Anacletus in prima & tertia epist. suacitat: quòd eius authoritate vtitur Euaristus: quòd eam rursùs Alexander in epist. 1. citat: quòd Marcellus item in epist. 2. qui quidem antiquissimi & eruditissimi ac grauissimi Pontifices, vt non liceat dubitare, quin veritatem historię scirent, id est, mortuum esse Iacobum fratrem Domini & Hierosolymitanum Episcopum ante mortem Petri, idq; beatum Petrum scire & debuisse, & facilè potuisse: ità etiam causam & rationem transfigurandi inscriptionem huius epistolæ in personam Iacobi iam mortui non ignorâsse, apud homines ratione & iudicio vtentes, certum esse debet. Horum igitur Pontificum grauissimorum authoritatem secuti sunt deinceps cęteri omnes Pontifices, qui authoritate huius epistolæ vtuntur: quos quidem, vt concedamus, fortasse non omnes intellexisse huiusmodi rationem inscribendi literas μιμητικῶς, quam isti post Petrum & Clementem proximi non ignorârunt, eo magìs nobis imitandi sunt: vt discamus eorum exemplo ea etiam tenere, quorum interdùm tametsi causas & rationes ignoremus, tamen antiquorum exemplo & authoritate contenti esse debemus. Sed benè habet, quòd iam scrupulosis istis explicata est ratio artificiosæ inscriptionis epistolę ad Iacobum fratrem Domini iam mortuum: est enim velutì dramatica, id est, facta ex imitatione personę quasi viuentis, quæ nõ est κακοπλαστία, id est, mala fictio, vt in constitutionibus Apostolorũ à Clemente scriptis, quibusdam etiam ante annos propè 800. videbatur. vt Photius Patriarcha Constantinop. in biblioth. sua testatur. sic enim ait, loquens de libris Clementis, quos se dicit legisse, αἱ δὲ διαταγαὶ δοκοῦσιν ἐνίσχεσθαι κακοπλαστίᾳ, ἣν οὐ χαλεπὸν ἀποσκευάσασθαι, id est, constitutiones verò (inquit) videntur

2. Mac. 2.

Nihil mirum, si negẽt Magdeb. epist. Clementis ad Iacobum, qui epist. Iacobi canonicã negant.

Quid respondendũ sit catholicis, si qui sunt, qui de epist. Clem. ad Iacobum dubitant.

Qui grauiss. & antiquiss. Pont. authoritate epistolæ huius vtũtur.

dẽtur argui de mala fictiõe, qu od nõ eſt difficile refellere. ſcilicet de mala fictione argui videbãtur, quia facit Clemẽs, ab Apoſtolis iã mortuis cõſtitutiones dictari & ſanciri: Sed hoc facile, inqt, eſt refutare, nec ampliùs tamẽ Photius refutauit, tũ quia nõ hoc agebat: tũ quia non opùs erat, cùm tritũ eſſet hoc ſcribẽdi genus. Satìs nobis ſit, ꝙ vetus author acri iudicio & multa eruditiõe, ac lectiõe infinita, leue eſſe iudicauit, & facile refelli, quod accuſari videbatur. Idẽ in epiſtola Clemẽtis ad Iacobũ fratrẽ Domini cõuenit, quã qui de cõmentitia inſcriptione arguunt, immò negant, facilè à nobis hactenùs refutati, & de imperitia cõuicti ſunt. Sed rursùs, nè qd hîc diſſimulemus, quomodò (dicet aliqs) iuſsit Petrus Clementi, vt de morte ſua Iacobo, iã mortuo nũciaret? Nõ enim, inquit, multũ doloris ex ea capiet, cùm ꝓbè ſciat, me, quod ꝓpietate pati oportebat, ſoluiſſe. ergo ne mortui qui in cælo ſunt, dolẽt caſus & acerbitates noſtras? nõ dolẽt quidem more noſtro, qui ſunt omni lætitia pleni ac beati: ſed dolere dicũtur, vt eccleſiaſtici doctores tradunt, cùm ſecundùm electionem voluntatis ex charitate aliquid nolunt propter gloriam Dei, quod Deus etiam non vult. ità vt id nolle, actus charitatis ſit, idemq; præmium atque gaudium ſancti. Vident itaque animę beatæ, quicquid decet & delectat in Deo videre propter gloriam eius. Quarè, ſicut quod tyrannus in cæde Petri fecit, odium Dei, & dolor dicitur tropicè, à noſtris diſpoſitionibus translato nomine, quod eſt ſcripturæ ſanctæ familiare: ſic S. Iacobus, qui in Deo idipſum videbat cõtra voluntatem eius eſſe, ſimiliter eodem genere locutionis dici potuit dolere: cùm alioquì hocipſum nolle, ac dolere propter Dei gloriam, gaudium (vt dixi) ac beatitudo illi eſſet. Etſi illud ſimplicius dici poteſt, quòd cùm ad Iacobum tanquàm ad viuentem, ſcribi beatus Petrus iuberet, dolor iſte, qui repræſentatur, in perſonam factam aptè cadebat. Verùm quia fortaſsis erunt, qui etſi in ſcribendo nomina fieri & poſſe & ſolere non negent, epiſtolam tamen ad mortuum ſcribi, ità abſurdum & ab omni vſu & conſuetudine abhorrere exiſtiment, vt nihil magìs: ſi qui erunt eiuſmodi, quia fortaſsis exemplo potiùs, quàm ratione vlla, ſe de opinione ſua dimoueri patientur, habent exemplum Magni Theodoſij, qui epiſtolam ad Ioannem Chryſoſtomum, iam annis 35. vita defunctum, ſcripſit: quam Nicephorus Calliſtus in libro 14. hiſtoriarum ſuarum cap. 43. deſcripſit. Fuerat Proclus Conſtantinopolitanus rogatu populi ad Theodoſium Imperatorem profectus legatus, vt Ioannem Chryſoſtomum in exilio multis iam annis mortuum, Conſtantinopolim reuocaret. Impetrauit Proclus Patriarcha. Miſsi ſunt, qui ſanctum corpus mortui ferrent. Cùm verò indè, vbì ſitum humatumq; erat, mouere non poſſent, neque quicquam nitendo proficerent, ſubitò in mentem venit imperatori, vt literas ad mortuum his verbis ſcriberet: Orbis totius doctori, & ſpirituali patri Ioanni Sancto, & aurei oris Patriarchæ, Theodoſius Imperator. Corpus tuum, itidèm vt aliorum, mortuum eſſe putantes, pater honorande, transferre id,

Quomodò beati dicantur dolere caſus noſtros.

Inſignis ac deuota Theoſ

id, & adducere ad nos, sicuti filij parentum amantes desiderauimus. cùm autem debitum prorsùs honorem, & quantam opùs fuit, submissionem & modestiam eam in rem non contulerimus, imperialis fortasse fastûs leges in rebus, quibus nos magis quàm imperio ipso honestari decuit, secuti, non immeritò voto nostro frustrati sumus. At tu, pater patrum reuerendissime, (nunc enim velutì viuentem alloquimur) ad desiderium potiùs nostrum, quàm ad cœptum tuum spectans, veniam da pœnitentibus: qui longè magis, quàm alius quisquam, pœnitentiam docuisti, & nos vicisti: idoneumq; castigationis desiderio flagranti, erroremq; suum agnoscenti animæ, eô quòd hucusq; reditum ad nos tuum detrectâsti, exemplum exhibuisti. redde teipsum, quęso, redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos ampliùs etiam affligas, neque commiserationis visceribus tuis, nec amore & expectatione nostra dignum est. qui non solùm corpus & cineres, sed solam etiam vmbram tuam cernere cupimus. Hactenùs magni Theodosij literæ ad mortuum. in quibus cùm Imperator ait, nunc enim velutì viuentem alloquimur, satìs indè intelligi potest, cùm beatus Petrus ad Iacobum fratrem Domini ante annos 8. mortuum scribi iussit, tanquàm ad viuentem iussisse scribi. Solemus enim nos quandoquè excitare mortuos: & eos, velutì viuentes, alloqui. Prætereà, cùm ait, Vt enim longiore mora & dilatione nos affligas, neque commiserationis visceribus tuis dignum est, mortuo, quem viuentem facit, tribuit, quod viuo congrueret, vt miseratione affici. Sic beatus Petrus, cùm iussit Clementi, vt ad Iacobum de morte sua scriberet, Neque verearis (inquit) nè fortè multùm de meo exitu contristandus sit, cùm id me pro pietate sustinere non ambigat. Sed rursùs si quis quęrendum esse putet, quemadmodùm si ad Iacobū fratrem iam mortuū Clemens iussu Petri scribit, Episcopū eum vocat Hierosolymitanum, immò omnium ecclesiarum? ex ijs, quæ antè diximus, in promptu est respondere, vt viuebat Iacobus non corpore, sed spiritu: sic erat Hierosolymis non corpore, qui iam ad cælum migrauerat, sed spiritu. Itaq; vt ad Iacobum non corpore, sed spiritu viuentem Clemens scripsit: sic etiam ad Episcopum ecclesiæ Hierosolymitanæ scripsit. quòd si sancti Episcopi dum in terra sunt, ecclesias suas, charitate qua prædìti sunt, sanctè curant, eo magis profectò curare eas ex charitate post recessum ab hac vita credendi sunt, quo est iam eorum charitas maior ac perfectior. Vndè beatus Petrus: Dabo, inquit, operam & frequenter, vt posìtis (hoc enim significat hoc loco verbum Græcum σπουδάσω, quod frequens est) post obitum meum, horum omnium memoriam facere: promittit precaturum se pro eis post mortem, vt quæ ab eo audîssent & didicissent, post mortem eius retinerent ac seruarent, vt facerent quod Paul. in epist. ad Heb. monuit, cùm ait: Propterea abundantiùs oportet obseruare ea quæ audiuimus, nè fortè perfluamus. An non erat hoc etiam, exercere adhuc officium Episcopi & pastoris? precari, inquam, pro eis, & solicitū esse? adhuc ergò Petrus curam

dosij Imp. ad S. Chrysostomum mortuū epistola.

Quomodò Iacobus mortuus dicatur Episc. Hierosolymitanus.

2. Pet. 1.

Heb. 2.

Quomodò adhuc beatus Petrus in sede Romana præsideat.

pastoris gerit per preces: & præsidet per authoritatem successoris, & per doctrinam, quam tradidit & reliquit. Vndè Nicolaus primus Pontifex eruditissimus ac sanctissimus, respondens ad consulta Bulgarorum c.106. Poscitis, inquit, vtrùm secundùm varios sensus eorum obedire, aut quid facere debeatis, (interrogauerant enim de quibusdam Græcis & Armenijs, qui multa ac varia apud eos loquebantur) verùm nos, inquit Pontifex, non sumus sufficientes, sed sufficientia nostra ex Deo est: & beatus Petrus, qui in sua sede viuit & præsidet, dat quærentibus fidei veritatem. Hactenùs Nicolaus. Sic beatus Iacobus, corpore quidem alioqui mortuus, viuebat, & præsidebat in Simone fratre cognomento Iusto Hierosolymitano

Synodus Chalced.

successore. Huc etiam pertinet illud in conc. Chalced. actione 3. Sanctiss. Archiepiscopus magnę senioris Romæ per nos & præsentem sanctam synodum vnà cum beatissimo Petro, qui est petra & crepido ecclesiæ catholicæ, & rectæ fidei fundamentum, nudauit eum tam episcopali dignitate, & quæ sequuntur. Adhuc igitur præsidet beatus Petrus, & cum successore suo hęreticos damnat. Rursùs, qui absentes sùnt, aliquandò propter charitatem, quam habent, iudicari & dici solent adesse. Vndè in cap. 1. concilij 2. Carthagin. Cùm pro fide (inquit) & ecclesiastica vtilitate Episcopi conueneritis, licèt non omnes, tamen charitas totum persuadet, vt qui corpore sunt absentes, nobiscùm in spiritu videantur esse coniuncti: idcircò, Deo propitio, quia præsentes estis, pari professione fides ecclesiastica, quæ per nos traditur, in hoc cœtu glorioso primitùs confitenda est. &c. Item Synodus Antiochena in præfatione ad Episcopos absentes, retulimus (inquit) ad vestram notitiam, quę nobis rectè visa sunt, credentes gratiæ Christi, & spiritui pacis, quòd ipsi conspirabitis tanquàm potestate nobiscùm præsentes, & orationibus adiuuantes, immò vniti nobiscùm, & spiritui S. præsentes, & quæ sequuntur. Sic igitur ad huius figuræ exemplum Iacobum iam mortuum, id est, absentem, (mors enim pij ac sancti, quædam à nobis absentia est) propter eius charitatem & preces pro ecclesia, præsentem in ea

Quomodò Iacobus Episcopus ep scoporum & rector omnium ecclesiarum.

ecclesia, quam viuens regebat, diuino artificio Clemens facit. Iam ad illud quod Magdeburg. in eodem loco obijciendum quoq; putauerunt, quemadmodùm Clemens vocet Iacobum Episcopum episcoporum, regentem omnes ecclesias, quæ vbiquè sunt fundatę, petenda est responsio, nè eadem cum fastidio & sine necessitate repetamus, ex ijs quæ cap. 9. respondimus ad illud, quod similiter in epistola Eleutherij obijciebant de Episcopis Galliæ, quibus pontifex vniuersalem ecclesiam commissam esse aiebat.

Archiepiscopus Hierosolym. quibus prouincijs præsit, & cui Metropolitano subiectus.

Episcopum verò episcoporum vocat, interpretans verbum Archiepiscopi: sic enim vocat eum S. Anacletus in epist. 2. Archiepiscopus verò, quibus Episcopis præest, eorum est Episcopus, vt est Hierosolymitanus Episcopus episcoporum trium Palęstinarum, vt ex Synodo Chalced. actione 7. intelligi potest: tametsi Episcopo Cæsareæ, tanquàm suo Metropolitano, secundùm canonem 5. concilij Niceni subiectus sit, vt etiam beatus Hieronymus

nymus in epist. ad Pammachium aduersùs errores Ioannis Hierosolymitani notauit, quod quidem factum est, non solùm, vt Pantaleon Græcorum canonum interpres notauit, quòd ibi beatus Petrus Cornelium loco suo ordinâsset: sed etiam, vt magnus Nicolaus in responsis ad consulta Bulgarorum cap. 92. scripsit, quia etsi, inquit, Hierosolymitanus præsul & ipse Patriarcha dicatur, & secundùm antiquam consuetudinem & Nicenam Synodum honorandus sit, salua tamen, inquit, Metropoli propria dignitate. Deindè subiungit: Sed & in eádem sancta & magna Synodo nequaquàm Hierosolymitanus, sed Aeliæ Episcopus dicitur: nam vera Hierusalem tantùm in cælis est, quæ est mater nostra: illa verò Hierusalem terrestris, secundùm quod Dominus prædixit, adeò funditùs ab Adriano Imperatore Rom. destructa est, vt in ea neque lapis super lapidem sit derelictus: & ab eodem Aelio Adriano in alio loco est constructa. Hæc Nicol. Itaque non quia Clemens Episcopum episcoporum Iacobũ appellauit, & omnes ecclesias regentem dixit, Pontificem vniuersalem eum esse significauit: sed id in vtroque voluit, quod antè explicatum est. Pontifex verò Rom. omnium episcoporum est Episcopus, quia omnibus omnium Episcoporum diœcesibus præest, quas propter vnitatem pacis & fidei & capitis, Synodus Chalcedonensis can. 9. diœcesim vocauit, vt idem magnus Nicolaus in epistola ad Michaelem & notauit, & probauit. de quo nos posteà loco suo copiosiùs tractabimus. Quòd verò hęc inscriptio de Iacobo Episcopo episcoporum, & regente Hierusalem & omnes vbiquè Ecclesias, vera sit & antiqua, ad testimonium veterum exemplarium, in quibus sic est Græcè: κλήμης ἰακώβῳ τοῦ κυρίου ἀδελφῷ, καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ διέποντι δὲ τὴν ἑβραΐδα λῆμ ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ τὰς πανταχῆ θεοῦ προνοίᾳ ἱδρυθείσας καλῶς σύν τε πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀδελφοῖς εἰρήνην εἶς πάντοτε. & ad fidem Rufini interpretis, qui sic legit, & interpretatus est, accedit etiam testis Sidonius Apollinaris, qui ante mille annos in lib. 6. epistolarum ad Lupum Episcopum Lirinensem sic scribit: Benedictus spiritus S. & pater Dei omnipotentis, quòd tu pater patrum, & Episcopus episcoporum, & alter seculi tui Iacobus, de quadam specula charitatis, neque de inferiore Hierusalem, tota ecclesiæ Dei nostri membra superinspicis: dignus, qui omnes consoleris infirmos, quiq; meritò consularis ab omnibus.

Hactenùs Apollinaris. Nemo (credo) erit iã tam hebes, aut tam contentiosus, qui vel non intelligat, vel neget, hęc scribentem, ad illam inscriptionem epistolæ Clementis ad Iacobum respexisse. alioquì quorsùm dixisset, Episcopus episcoporum, & alter Iacobus, & de Hierusalem meminisset? quo in loco simul interpretatus est, quid sibi velit, quod Iacobum vocat Clemens regentem omnes ecclesias, scilicet, de specula charitatis omnibus ecclesiæ Dei membris, id est, omnibus ecclesijs (omnes enim ecclesiæ particulares, sunt membra ecclesiæ catholicæ) prospicientem, qui esset dignus,

gnus, vt omnes ecclesias regeret ac consolaretur, & ab omnibus ecclesijs consuleretur. Fertur prætereà alia quædam epistola Græcè Clementis ex persona Petri ad eundem Iacobum, cuius meminit etiam Photius in bibliotheca sua, cuius principium, explanatio est huius inscriptionis: Sic enim incipit: ἰδοὺ σε ἀδελφέ μου ἴσα τὰ κοινὰ πᾶσιν ἡμῖν συμφέρον σπεύδοντα προθύμως, ἀξιῶ καὶ δέομαι. id est, quoniam te video frater ad communem omnium nostrùm vtilitatem prompto & alacri animo properantem, oro atque obsecro, & quæ sequuntur. Hoc ergò erat, Iacobum ecclesias omnes regere, omnium vbiquè ecclesiarum vtilitati consulere, & omnia earum commoda prospicere, quod verbum δίπτομαι, quo vsus est, significat. Hactenùs existimo de scriptione epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem Domini, qui iam à vita migrauerat, non malè, neque ineptè responsum esse, sed potiùs rectè & aptè ad morem ipsius authoris. Sicut enim in alijs, vt anteà dixi, quæ dialogicè scripsit, personas quæ interdùm loquerentur, fecit: sic etiam more dialogi in quibusdam epistolis personam Iacobi fecit, cui ipse tanquàm absenti loqueretur: est enim epistola, velut altera pars dialogi, vt rectè ab Artemone, qui epistolas Aristotelis descripsit, dictum esse, author est Demetrius Phalereus, cùm de epistolico charactere in libro περὶ ἑρμηνείας agit. Hoc etiam modo ac more alteram epistolam ad Corinth. ex persona ecclesiæ Rom. eundem Clementem scripsisse, testis est Hieronymus. Nihil autem interest, quòd ad factionem personę pertinet, fecisse personam, quæ ad Corinthios scripserit: an fecisse personam Iacobi in viuis, ad quam ipse Clemens tanquàm ad absentem scriberet. Explicatum prætereà est, quemadmodùm rectè etiam & secundùm consuetudinem, idem Iacobus rector omnium ecclesiarum appellatus sit. hæc enim videbantur ad enodandum difficiliora. Respondeamus iam ad reliqua.

Responsio ad illud in epistola Clementis, quomodò Petrus dictus sit primitiæ electionis Domini, cùm priùs Andreas ad Christum venerit, & in quo consistat ratio primitiarum secundùm scripturam: & de excellentia fidei Petro reuelatæ: & quomodò propter excellentiam fidei, meruit fieri primitiæ electionis Apostolorum: & quomodò in eádem epistola Clementis, dictus quoquè sit idem Clemens primitiæ gentium, cùm priùs fuisset conuersus Cornelius Centurio: Item responsio de nota infamiæ, quomodò non tantùm ciuilis, sed canonica pœna etiam sit, & de tradendo curiæ seculari. Cap. 14.

" " QVomodò Petrus sit primitiæ electionis Domini, cui soli primùm
" " pater filium reuelauit, cùm Andreas priùs ad Christum venerit, &
" " posteà Petrum adduxerit.]

Hæc enim obijciunt quoq; contra epistolã Clemen. nec hîc intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Si enim rationẽ primitiarum in-

intellexissent,& fidei beato Petro reuelatæ excellentiam, nũquàm hoc obiecissent. Igitur beatus Chrysostomus in homilia de assensione Domini, Non sunt,inquit,illæ primitiæ,si quis Deo primum fructum offerat,& dedicet,cũ sit tenuis & infirmus,vt esse solet primus fructus terræ,sed si maturum & perfectum:quod quidẽ ex lege ait intelligi posse. Si ingredieris, inquit,in terram,quam dabit tibi Dominus,&plantaueris in ea lignum ad edendũ,mundabitis immunditiam eius:fructus eius tribus annis erit immundus,non comedetur: quarto autem anno omnis fructus eius sanctus erit Domino.Tribus annis iubebat lex fructibus parcere,quia essent arbores infirmæ, & fructus tenuis: neque permittebat edere ex eis illis tribus annis,nè priùs quàm Deo libarentur,homo degustaret,neque rursùs permittebat offerre, quia ille fructus indignus erat Deo. Sic ergò, inquit, nõ primus Adam oblatus est Deo,tãquàm primitiæ, vtpotè factus obnoxius peccato:Sed potiùs secundus Adam,qui erat liber ab omni peccato,oblatus est Deo,tanquàm primitiæ.vt in illis primitijs, & propter offerentis, & propter oblati dignitatem Deo acceptissimis naturæ illi,cui dictum fuerat in Adam,Terra es,& in terram ibis:posteà diceretur,Sede ad dexteram meam.Hactenùs Chrysostomus. Ad exemplum ergò & similitudinem huiusmodi primitiarum, quarum ratio à beato Chrysostomo explicata est,fuit quidem beatus Petrus primitiæ electionis Domini, non quia fuit priùs electus: priùs enim fuit vocatus & electus Andreas,sed quia primus fuit,qui cùm filium hominis audisset, vt S. Marcus Anachoreta notauit, respondit interrogatus,filium Dei esse: quæ confessio,vt Theophanes cognomento Cerameus,obseruauit,Nestorium coarguit Christum in duas personas diuidentem: & Armenios atque Acephalos, duas naturas in vnũ confundentes. De hac mirabili fide beati Petri differens beatus Hieronymus,vt suprà cap.c.copiosiùs exposui,Non hæc caro mea, inquit, & sanguis tibi Dei filium prodiderunt: nam ista non patiuntur me hoc credi. Itẽ S.Theodotus Ancyranus in eandem sententiam, Quod dixisti, inquit, de eo,qui cernitur,non didicisti ex natura, quæ cernitur: quod, inquam, dictum est de carne,non didicisti ex carne & sanguine:quia scilicet filium hominis dixit eundem esse filium Dei,non diuidens duas naturas, neque duo significata in Christo,sed vnum confessus.Hæc Theodorus.Huius ergò fidei reuelationem soli Petro,vt Clemens ait,fecit primùm pater, tunc scilicet,cùm dixit,Hic est filius meus dilectus: vt beatus Hilarius in lib. 6. de Trinitate notauit. Item B. Cyrillus ἐν ταῖς ἑορταστικαῖς ὁμιλίαις homi.8.sic ait, ὁ τῶν ἁγίων μαθητῶν ἡγούμενος πέτρος, id est, Petrus, sanctorum discipulorũ dux ac princeps. Non ignorabat Cyrillus, priùs vocatum fuisse Andream, & Andrea duce, Petrum venisse ad Christum: nihilominùs tamen ducem discipulorum & principem vocat Petrũ: vtrunque enim significat ἡγούμενος. Eo ergò modo erat Petrus primitiæ electionis discipulorũ, quo erat dux & princeps eorum. rationem verò subiungit idem Cyrillus: Quia Domi-

Quõ Petrus primitiæ electionis Domini, non intellexerũt Mag. quia ratione primitiarum ignorârunt. Leu.19.

Genes 3.

Psal.109.

Quarè Petrus primitiæ electionis Domini.

Quos hæreticos coarguat cõfessio Petri.

Et quid magni authores de ea explicauerint.

Marcus Anachoreta.

Theophanes Cerameus.

Hieronymus.

Theodotus Ancyranus.

Hilarius.

no percontante, Quem dicunt homines esse filium hominis, non respondit, In te est filius: sed cùm cognoscceret vnum & eundem esse ante carnẽ & cum carne, clara voce clamat: Tu es Christus filius Dei viui. Hæc excellentissima fides Petri meruit, vt cùm alioquì nõ esset priùs vocatus, fieret tamen primitiæ electionis, id est, princeps vocatorum. Rursùs D. Hieronymus in eodem lib. de circuncisione, quem suprà memini, comparans Petrũ cum Abraam, ad demonstrandam beati Petri Principis Apostolorũ excellẽtiam: Illi, inquit, dicitur, Faciam te in gentem magnam: huic dicitur, Faciam te piscatorem hominum: illi dicitur, In semine tuo benedicentur oẽs gentes: huic dicitur, Iudicabis duodecim tribus. Etsi enim, vt hoc admoneam, vtrunq; horum dictum quoquè est omnibus Apostolis, Faciam vos fieri piscatores hoĩm: & illud, Sedebitis & vos sup sedes 12. iudicãtes 21. tribus Israel: hæc tamen Petro tribuit beatus Hieronymus, cui primùm, vt principi Apostolorum, conueniunt. vt illud, Faciam te in gentẽ magnam, quãuis Isaac quoquè in Genesi dictum est: & illud item, In semine tuo benedicentur omnes gentes, licèt Isaac etiam dictum est, Abraæ tamen primùm conueniunt, quia fuit primitiæ electionis populi Dei. Subiungit deindè idem Hieronymus: Illi dictum est, vt stellæ erit semen tuum: huic dicitur, Tibi dabo claues regni cælorum. Hoc verò specialiter beato Petro dictum est, sicut ei soli dictum est, & super hanc petram ædificabo ecclesiã meam. Quem locum interpretans S. Isidorus Pelusiota grauissimus author, & in literis sanctis valdè exercitatus & eruditus, in epist. ad Gainam, Dabo, inquit, ἐνδιατικῶς claues regni cælorum, quia non seruum, neque ministrum, neque subiectum, aut alienum à substantia patris me vocâsti, sed potiùs legitimum filium Dei viui: idq; patre meo reuelante: Vt igitur, quanuis alij ante Abraam ex patribus ac maioribus eius, fidem Dei & quidem excellentem habuerunt, vt Noe, Enos, & Seth, & alij, tamen propter excellentissimam fidem meruit Abraam, vt esset primitiæ & origo veteris populi Dei: sic beatus Petrus propter admirabilem fidem Christi, meruit fieri primitiæ electionis Apostolorũ, quanuis priùs Andreas & credidisset, & vocatus esset. Non enim ratio primitiarum, vt scriptura sancta docet, & B. Chrysostomus paulò antè explicauit, in anticipatione temporis, sed in maturitate perfecta fructûs consistit: cuiusmodi fides illa beati Petri extitit. Cernitur etiam huiusmodi primitiarum ratio in Christo, cùm dictus est ab Apostolo primitiæ dormientiũ, non quia primus resurrexit, sed quia primus perfectissimè, sua scilicet virtute, resurrexit, & non ampliùs moriturus. Vndè & primogenitus quoq; ex mortuis, ab eodem Apostolo dictus est, q; eum, tanquàm primitias, sequi debeat φύραμα, id est, conspersio siue massa, quæ est ecclesia illa primogenitorum, quam Apostolus in epist. ad Hebræos dicit. Deniquè ipse idem Clemens cur & qua ratiõe Petrum primitias electionis Dñi appellauerit, satis declarauit. postq; enim dixit, Qui fuit primitiæ electionis Dñi, statim quasi explicans, quod dixerat, subiungit: Apostolorũ pri-

Hieronym.

Gene. 23.
Gene. 26.

Isidorus Pelusiot. 1.

Comparatio Abrahæ, & Petri in ratione primitiarum, & fidei.

Ratio primitiarum in quo consistat.

1. Cor. 15.

Coloss. 1.

Heb. 12.

primus, cui & primo Deus Pater filium reuelauit. ideò enim fuit primitiæ electionis Apostolorũ, quia fuit Princeps Apostolorũ: hunc verò principatum tulit propter excellentissimam fidem, quam, reuelante Deo patre, de Christo Dei viui filio primus habuit. Sic etiam B. Petrus in eadem epistola Clementem vocauit primitias gentium, quas ad fidẽ conuertisset: non quidem ꝙ Clementẽ primùm Deo obtulisset: priùs enim obtulerat Corneliũ Centurionẽ, quàm Clemens Petrum vidisset: sed ꝙ præstantior & excellẽtior esset. Sic enim Clemẽs narrat, Petrum dixisse, cùm eum ordinare vellet, & successorem relinquere: σὺ γὰρ δι' ἐμοῦ τῶν σωζομένων ἐθνῶν εἰκρείττων ἀπαρχὴ. id est, tu enim es meliores primitiæ earum gentium, quæ per me saluæ fiunt. Melius itaq; est Græcè, quàm, vt interpres epistolæ his verbis vertit: cùm primitias eorum, qui ex gentibus per me saluantur, & pręcipuè huius vrbis te primum obtulerim Deo. qui locus cùm manifestiùs, quàm ille de Petro primitijs electionis Dñi, repræhensioni pateret, nescio quomodò istorum calumniam effugit, nisì quia ità Dominus voluit, quo magìs eos confunderemus. Vt igitur Petrus Clementem vocat primitias gentiũ propter præstantiam, sic Clemens Petrum, propter principatũ eius, primitias electionis Apostolorum vocauit: quem rursùs idem Clemens patrẽ Apostolorum, in principio epistolæ secundę, vocat. Sed obijciunt prætereà in extrema parte huius loci, quòd Clemens epist. 3. & Alexander item epist. 3. & Telesphorus epist. 1. infamiæ nota inobedientes Episcopis puniunt, cùm ista, inquiunt, pœna legum ciuilium sit.]

Cur primitiæ electionis Domini Petrus vocatus.

Cur Petrus Clementẽ vocauerit primitias gentium.

Petrus vocatus à Clemẽte pater Apostolorum, sicut primitiæ electionis eorũ.

Non responderem ad hoc, nisì propositum esset, nihil prętermittere, quia verebar, nè isti ideò prętermissum interpretarentur, quia nihil esset ad respondendum: ac non potiùs, quia quiuis respondere posset, aut indignum responsione esset. Quis enim ignorat, esse infamiã ciuilem, & infamiã canonicã? Vndè Adrianus Pont. 6. q. j. c. Omnes: Omnes, inquit, infames esse dicimus, quos leges seculi infames appellant: & omnes qui culpis exigentibus ad sacerdotium non possunt prouehi. Itẽ Fabianus Papa: Illi, inquit, qui peccata perpetrant, de quibus Apostolus ait, Quoniam qui talia agũt, regnum Dei non possidebũt, valdè cauendi sunt: & ad emendationem, si voluntariè venire noluerint, compellendi sunt, qui infamiæ macula sunt adspersi. Et Victor Pontifex de cons. dist. 3. c. celebritatẽ: Ipsi verò, inquit, qui infidelitatis nota adsperguntur, infames efficiuntur. Magdeburgenses verò sic argumentantur: Infamia est legum ciuilium: ergò non est legũ Ecclesiasticarum. Concludant igitur similiter, Neq; vincula, neq; mulctas, neq; amissiones bonorum, nec exilia, neq; id genus alia esse in ecclesia, quia sint etiam eiusmodi pœnæ legum ciuilium. Pius etiam Pontifex curiæ, inquiunt, tradi præcipit. Hoc quoq; notârunt tanquàm alienum à veritate historica. sed quia Magd. ne nunc quidem, quod in ecclesia fit, probant, vt clerici mortis rei, curiæ seculari tradantur, priùs de hoc dicẽdum est aliqd breui: posteà de illo Pij Põtif. tẽpore, cùm ethnicis imperatoribus, nõ erat

Argumẽtatio ridicula Mag.

Christi-

Christianorum laicorum curia, sed Gentilium. Non enim Pius pontif. in tempus suum tantùm respexit, sed etiam in futurum, cùm, sublatis imperatoribus ethnicis, futura erat inter Christianos curia secularis. Primùm igitur omninò cõsonat scripturæ noui testamenti, Pij pontificis decretum de tradendo sacerdotem vel clericum curię seculari, si capitale crimẽ commisisset, cuiusmodi erat, insidias Episcopo parâsse. quod nunc etiam fit.

1. Tim. 1. *Quomodò tradere curiæ seculari ecclesiasticos reos mortis ex authoritate euãgelij profectum sit.* Matth. c. 5. *Constitutio Apostolica,* Heb. 10.

Quia postquàm superabundauit, sicut Apostolus ait, gratia Domini nostri Iesu Christi cum fide & dilectione, lex euangelij, quæ tota spiritualis est, & abundare iubet iustitiam nostram, plusquàm scribarum & pharisæorum, quod Paulus interpretatus est, non operatur iam iram, vt illa vetus, quam qui irritam faciebat, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moriebatur: sed potiùs differens in alterum seculum iudicium mortis, nihil interìm hîc sancit metu pœnæ capitalis: nihil enim, nisì propter fidem & dilectionem, iubet aut vetat. Vndè Apostolus præcipit presbytero, non esse percussorem. Sed num quia Christus, vt est in lib. 6. Clemen. de constitutionibus Apostolorum, liberam reliquit voluntatem nostram, non præsenti eademq; breui morte mulctans, sed iudicium in alterum seculum reseruans ac reijciens, idcircò potestas seculi frustrà aduersùs clericos gladiũ portabit? minimè. cur ità? quia, vt Apostolica constitutio in lib. 2. Clemen. c. 24. docet, potestatis seculi est, præesse corporibus custodiendis, & ad custodiam corporum, pacem ac bellum susceipere. Quarè cùm clericus reus mortis est, curiæ traditur, id est, potestati seculari, vt pro ecclesia cum eo bellum susciipiat. bellum enim quoddam cum eo susciipit, cùm pœnas ab eo exigit, vt Clerum & eum qui Clero præest, ab huiusmodi periculis defendat. Ex authoritate ergò euangelij, quod sancti Apostoli nobis tradiderunt, decretum de tradendo clericos reos sanguinis curiæ seculari, processit. Immò non solùm ex euangelio per Apostolos prædicato, sed etiam ex traditione non scripta Apostolorum processit. ipsi enim inter reliquos canones siue regulas, quas per sermonem tradiderũt, vt omnia honestè & secundùm ordinem in ecclesia fierent, quas Clemens Romanus collegit & descripsit, prohibuerunt canone 27. nè Episcopus aut presbyter aut diaconus fideles propter peccatum, aut infideles propter iniuriam verberarent: alioquì gradu mouerentur. Non enim (inquiunt) Dominus hoc docuit: quin potiùs cùm percuteretur, non repercutiebat: cùm pateretur, non cõminabatur. Hunc canonem secuta est Synodus Antiochena annis 5. post Nicenam habita. Renouans enim eisdem ferè verbis sentẽtiam canonis Apostolorum 31. in eum presbyterum, qui contempto Episcopo, alioquì pio & fideli, ambitiosè & tyrannicè aliud altare erigit, si, vocatus ab Episcopo semèl & iterùm, parére nolit, & deiectus de gradu, adhuc tumultus & turbas excitet, iubet in 5. canone Synodus, vt corrigatur per ciuilem potestatem, quam Pius pontif. curiam vocauit. vtrunque horum canonum & Apostolorum, & Synodi Antiochenæ, citauit Synodus Constantinopolitana,

Constitutio Apostolica,

na, in templo sanctorum Apostolorum sub Photio Patriarcha habita, quæ vocata est πρώτη καὶ δευτέρα. In eos enim, qui canonem Apostolorum malè interpretabãtur, quasi prohibuisset quidem sacerdotibus, nè alios propter peccatum suis manibus verberarent, sed non, nè iuberent ab alio verberari, in extrema parte canonis sui noni: Si qui verò, inquit, fuerint, qui neq; monitis, neq; supplicijs ecclesiasticis corrigi voluẽrint, nemo hos per magistratus loci corrigi prohibuerit: siquidem Synodus Antiochena canone 5. sanxit, vt qui seditiones in ecclesia mouerent, manu externa, id est, per ciuilem potestatem corrigerentur. Vt igitur hoc, quod Synodus Antiochena sanxit de incorrigibili, vt ità dicam, potestati ciuili tradendo ad puniendum, ex traditione canonica Apostolorum, quæ Episcopis prohibet verberare, fluxit: sic etiam quòd Pius Pont. iussit, tradere curiæ seculari. Dicẽdum est nunc de tempore Pij, in quod, visum est Magdeburg. decretum Pij Pontificis non conuenire, cùm tota (vt dixi) curia ethnicorum tunc esset. Credo, existimârunt Magdeburg. de curia seculari Christianorum locutũ fuisse Pium, sed non ità est. nec enim alio gladio, quàm ignis, (sic enim Clemens Rom. in libro 2. de constitutionibus Apostol. anathema vocat) tunc vti poterat ecclesia, quia Christiani tunc potestatem gladij non gerebant, alioquì tanquàm sicarij puniti fuissent. sed quia rursùs æquum & necessarium erat, scelerum pœnas esse, & innocentes defendi, quandiù hoc à Christianis præstari non poterat, voluit Apostolus Paulus, vt hoc per ethnicos magistratus prẽstaretur. quod satìs idem Paulus admonuisse videtur, cùm de illis ethnicis potestatibus in epist. ad Rom. scripsit, non sine causa gladiũ portare: Dei enim ministros esse, vindices in iram ei, qui malè ageret: quãobrèm tributa eis pendi, & parére oportere. Quarè cùm crimen à Christiano commissum erat, quod pœna capitis aut alio quopiam graui supplicio ciuili plectendum esset, eorum curiæ tradebatur. vtile enim erat, corrigi eorum legibus ad benè viuendum, vt beatus Cyrillus in Iulianum apostatam libro 7. scripsit, cùm ei respondit Christianis exprobrãti, quòd sub imperio & legibus Romanorum viuerent. Quis enim ignorat, ait Calixtus pont. de legibus illis, æquitate & prudentia plenis loquens, leges humanas, rationi & honestati non repugnantes, esse amplectendas, prẽsertim vbì vel publicæ consulunt vtilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis authoritatẽ defendunt? Vt igitur legibus Romanorum, sic etiam curia eorum, quæ legũ ministra erat, ecclesia, cùm opùs erat, vtebatur. *Rom. 13.*

Responsio ad illud, quod obijcitur ex epistola Clementis, quòd Petrus potuerit integrè seruare præceptum, & quomodò nõ hoc intellexerint Magdeburgenses: item responsio ad illud, cur Paulus in epistola ad Philippenses non appellauerit Clementem Pontificem Romanum, sicut appellauit cooperarium. Item ad illud, cur beatus Petrus in epistola 2. paulò ante mor-

tem ſcripta, non meminit Clementis ſucceſſoris ſui. *Cap.* 15.

ILlud quoq; Magdeburg. tanq̃ falſum notârunt in epiſtola Clementis ad Iacobũ, quòd Petrus potuerit integrè ſeruare præceptum. cùm tamen, inquiunt, Petrus illam regulã Chriſti obſeruauerit, Cùm omnia feceritis, dicite, ſerui inutiles ſumus: & Chriſtus dicat, Ego vẽni legẽ adimplere] Vtrùm Magdeburg. intellexerint, quod hic notârunt, iudicent, qui hæc legerint: & ex hoc loco de reliquis, quomodò intelligant, ſuſpicentur. Petrum, ait Clemens, vtpotè magis idoneum, iuſſum fuiſſe plagam Occidentis prædicatione ſua illuminare, & potuiſſe perficere. Hoc autẽ, quod Clemens de hoc præcepto illuminandi Occidentem dixit, impletum eſſe à beato Petro, neſcio quomodò Magdeburg. ſtudio accuſandi obtuſi & hebetati, de præcepto legis diuinæ acceperunt. Nè autem iſti tergiuerſari & elabi poſsint, deſcribam græca, quæ magis adhuc hanc ſententiam declarant, ſic enim ait, ὁ καλὸς καὶ δοκιμος μαθητὴς ὁ τῆς δύσεως τὸ σκοτεινότερον τοῦ κόσμου μέρος ὡς τἀληθῶς ἱκανώτερος φωτίσαι κελευσθεὶς καὶ κατορθῶσαι δυνηθείς: id eſt, bonus & probatus diſcipulus, qui partem Occidentis reliquo mundo obſcuriorem, vtpotè magis idoneus, illuminare iuſſus fuit, & perficere potuit. Hoc item de Occidẽte, per prædicationem beati Petri illuminato, ſicut Dñs ei præceperat, teſtatur Apoſtolus Paulus, cùm ad Rom. ſcribens, ait: Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos per eam, quæ inuicèm eſt, fidem veſtram atq; meam. Ad confirmandos dixit, quia, vt Theodoretus quoq; in commentarijs ſuis obſeruauit, priùs Petrus fuerat Romæ, & fidem Romanis, qui ad Occidẽtem pertinent, tradiderat. de qua fide ait idem Paulus in principio eiuſdem epiſtolæ: Gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum, quòd fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo. quantæ verò tenebræ ignorantiæ, & quanta ibi cæcitas mẽtis eſſet, ibidèm quoq; idem Paulus declarat &c. Sed Magdeburg. aliud adhuc peius hîc commiſerunt. Verbum enim Dei, de cuius ſcientia gloriantur, malè hîc intellexerunt: ſiquidem quod Chriſtus dixit, vt ipſi recitant, Ego vẽni legem adimplere, de lege noua accipiendum eſſe putauerunt: vt enim docerent falſum eſſe, quod à Clemente dictum eſſe exiſtimabant, potuiſſe Petrum integrè implere præceptum, obiecerunt de ſe ſolo dixiſſe Chriſtum, Ego vẽni legem adimplere. quod quidem de illa lege dixit, de qua dixerat, Non vẽni ſoluere legem. ſubiũgit enim, ſed adimplere, ſcilicet ipſam illam legem: quia lex per Moyſem data eſt, vt ait beatus Ioannes, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. & ſanctus Sixtus tertius, in epiſtola de diuitijs, explanans hunc locum, Adimplet, inquit, legem, cùm eam veram eſſe oſtendit. veram enim oſtẽdit, quandò per ſe ceſſare facit illa, quæ iam ceſſatura prædixerat: & de antiqua lege legem produxit nouam, & nouum teſtamẽtum promulgauit ex vetere: vt magis ac magis legis & prophetarum prædicata ſuppleret, in quibus continebatur

Redarguũtur Magd. non intellexiſſe quod reprehenderunt.

Rom. 1.

Quàm inſciẽter Magdeb. quod Dominus dixit in euangelio de lege vetere, de lege noua acceperunt.

Matth. 5. Ioan. 1.

Interpretatio erudita Sixti tertij in illud,

tur, De Sion procedit lex, & verbum Domini de Hierusalem. & alibi, Dabo eis testamentũ nouũ, non secundùm quod disposui patribus eorũ. Hactenùs ille. Sequitur in centurijs: Nec illud verisimile est, q. Petrus Clementem paulò ante mortẽ Romanũ ordinauit Episcopũ. nam Paulus in epist. ad Philip. testatur Clementẽ suum cooperarium fuisse: neq; eum appellàt Pontificem Romanũ, Episcopum vniuersalem, caput ecclesiæ. Hîc quoq; errant Magd. in ratione temporũ. epistolam enim ad Philip. scripsit Paulus Romæ, vt ex extremo eius intelligi potest, cùm ait, Salutãt vos, qui ex Cęsaris domo sunt. Romæ, inquam, scripsit ex custodia & vinculis, vt intelligi potest ex 1. & 2. & 4. cap. ex custodia, inquam, priore, in qua fuit biennĩ sub Nerone, qua liberatus, vixit ferè decenniũ. post hanc liberationẽ, constat, discessisse Paulum Roma, & redîsse in Syriam, & indè in Gręciã reuersum esse circiter annum 9. aut 10. Imperij Neronis. ex secũda custodia scripsit epist. 2. ad Timoth. cùm iam tempus mortis instaret, vt ipse in eadem epist. scribit. quomodò ergò tam multis ante mortẽ annis de electione Clementis in epistola ad Philipp. in qua cooperariũ suum eum vocat, scribere poterat? Hoc igitur Magd. si poterant, probare debebãt, scriptam esse epist. ad Philipp. paulò ante mortem Petri: quæ cùm scripta sit multò antequàm Clemens Episcopus Romanus ordinatus esset, non poterat Paulus appellare eum Pontificem. Rursùs obijciunt Magdeb. Neq; Petrus in 2. epistola, quam etiam paulò ante mortem scripsit, mentionem Clementis facit, nec eius, nec alterius primatis: quod sanè facere debuisset, nè ignorarent, Petro mortuo, Clementẽ & Romanos successores, caput ecclesiæ futuros.]

Non venisse legẽ, etc.

Deprehensio Magde. in errore rationis temporum.

Explicatio de priore, & posteriore custodia Petri, & de discessu eius Roma, et de reditu.

2. Tim. 4.

Quid obijciãt Magd. contra Clemẽtis pontificatũ ex 2. epist. Petri c. 1.

Sanè quidem scripsit B. Petrus in epistol. 2. significatum esse sibi à Domino de morte sua proxima: Certus, inquit, quòd velox est depositio tabernaculi mei, secũdùm quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi: sed quàm citò subeunda mors esset, non dixit sibi significatum esse. aliud enim est significare, citò intereundum esse: aliud, quàm citò. quod quidem cùm non esset illi significatum, sed, solùm citò: hoc autem citò, incertum erat, non conueniebat, vt tunc de successore scriberet. deniquè quis dubitare potest, quin quod in epist. scripsit, significatum esse sibi de morte proxima, hoc ante illos ipsos dies, quibus moriturus erat, factum esset? at beatus Petrus prope ipsos illos dies, quibus moriendum erat, congregatis fratribus, elegit & ordinauit Clementem, vt Clemens scribit: sic enim est Grecè, πρὸς αὐταῖς δὲ ταῖς ἡμέραις αἷς ἔμελλε τελευτᾶν, & quæ sequuntur. Non igitur scribere debebat, quod nondùm fecerat: neque quid de eo facere cogitaret, necesse erat ante tempus nunciare. quod enim centuriatores dicunt, debuisse facere in Epist. 2. nè ecclesię ignorarent, mortuo Petro, Clementem successorem, & ecclesiæ caput, satis hoc prouisum fuit, cùm eidem Clementi iussit, de eo ad Iacobum fratrem Domini scribere: quod nobis quidem satis superq; est, qui fidem, quam debemus, sicut à Maioribus nostris semper factum est, epistolæ accommodamus.

2. Pet. 1.

Deindè ad illud, cur Petrus 1.cap.5.de gradibus Episcoporum non meminit, sed tantùm presbyteros nominauit: & quomodò de gradibus Episcoporum per traditionem sine scripto acceperit Ecclesia, & quomodò id per scripturam probetur: & de loco Epistolæ Pauli ad Titum, Cõstitue presbyteros per ciuitates, sicut constitui tibi: & quomodò Clemens potuerit videre Hierosolymis cum Iacobo discipulos, qui habebãt omnia communia. Cap.16.

" ADdunt deindè centuriatores, eiusdem generis & illa, quæ de gradibus Episcoporum fingũtur, quòd Petrus iusserit in gentium vrbes, vbi antè Archiflamines maiores erãt, collocare Patriarchas siue primates: vbi verò minores, eò Archiepiscopos: in alia verò magna oppida, Metropolitanos: in cætera verò Episcopos, & vt illud caueretur, nè in vicos & parua Castella Episcopi constituerentur, nè nomẽ eorum vilesceret: & nè in vno loco duo aut tres essent Episcopi, sed in singulis singuli Clem. in 1.]

Quæ obijciant Magd. contra gradus distinctos Episcoporum.

Hæc autem sic Magdeb. refellunt: nam Petrus, inquiunt, in suis Epist. quarum postremam paulò ante mortem scripsit, nullam istorum graduũ mẽtionem fecit. & 1.Pet.c.5. ministros ecclesiæ tantùm presbyteros, & quidẽ se compresbyterum vocat. nec vsquàm Episcoporum, Metropolitanorũ, Archiepiscoporũ, Patriarcharum, Papę, & similium titulorum meminit.]

Quõ Magdeb. verbum Dei scriptum negent, negantes traditiões sine scripto.

Videtúrne vobis Magd. idonea hæc confutatio? ꝓbate nobis, nihil per sermonem sanctos Apostolos tradidisse, sed omnia per epistolam, & cedemus vobis. At hoc facere non potestis: immò verbum Dei, quod vos semper requirere simulatis, hîc planè negatis. an non est verbũ Dei, quod ad Thessal. scribit Apost. cùm ait: State itaq; fratres, & tenete traditiões, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram? si igitur sancti Apostoli per sermonem quoq; sine Epistolis tradebant, quę teneri volebant constanter, & in eis stare ac permanere, sicut hîc Thessal. iussit, stare & tenere, quæ per sermonem siue epistolã eis tradiderat: quid obstat, quo minùs hæc, quę de gradibus Episcoporum requiritis, sine Epistol. Petrus tradiderit, sicut coapostolus eius Paulus faciebat? quòd si nihil obstat, quin ità fecerit, cur verbo Dei, cur exemplo Pauli, cur rationi, cur authoritati Clementis, cur testimonijs tot ecclesiarum, cur tot seculis repugnatis? respondete nobis Magdeb. cùm Paulus ad Philip. scribens hortabatur, vt ea cogitarent, quæ à Paulo didicissent, accepissent, audîssent, & vidissent in eo: sic enim futurum esse Deum pacis cum eis: an de ijs, quæ per epistolam tantùm didicissent, loquebatur? si ità est, quid opùs erat illa verborum redundantia? quis rationis compos sic loquatur, si de vno tantùm genere docendi per epistolam loquatur? an sensus communis & natura ipsa non docent vos, non solùm audiri quæ ab absentibus scribuntur, sed quę à præsentibus dicũtur? & non solùm per auditũ eorum, quę quis absens scribit, sed per auditũ eorũ,

Philip. 4.

Quòd sensus communis, & natura redarguat Magdenõ cõcedentes

quę

quæ quis coràm loquitur, discì posse? ergò quia nos hæc, quæ ab alijs sunt audita, tenemus, idcircò in nostris ecclesijs est Deus pacis, sicut Apostolus ad Philippenses scripsit: in vestris verò Synagogis non est Deus: quia non est Deus dissensionis, sed pacis. Vos enim audita de scripto, ab auditis ex ore, ità distinguitis, vt illis credatis, his quasi à nullo auditis non credatis, atque vtinàm illis credderetis: si enim verbo Dei scripto credderetis, cùm scriptum sit, Tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram, non amplius nobiscùm, nec inter vos discẽptaretis: & Deus pacis esset vobiscùm. Hic enim est fructus cogitandi & agendi ea, quæ ecclesiæ sanctæ sic nobis tradiderunt, sicut didicerunt & audiêrunt, & initiò in sanctis Apostolis viderunt: id est, sicut vel per sermonem, vel per epistolam didicerunt. Vt autem intelligamus, non esse Luteranos nouum genus hæreticorum, qui traditionem ecclesiæ conculcare audent, & ea, quę sibi velutì somniantibus appárent, ijs, quos fallunt, suadent, describam hìc, quæ de similibus beatus Cyrillus in homilia ἑορταστ. κῆ 8. ex 30. quas scripsit, & adhuc extant, elegantissimè, vt cætera, conscripsit: quibus nostri temporis hæreticos ad viuum, vt aiunt, depingere vídetur: & quanto studio traditiones Ecclesiæ conseruandæ sint, grauissimè admonet.

Paulì traditiones sine scripto, & quarè non sit Deus pacis inter Luteranos.

2. Thess. 2.

πολλοὶ γὰρ τῆς εὐσεβείας τὴν μόρφωσιν καθάπερ τι προσωπεῖον, ἑαυτοῖς περιπλάττοντες, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι κατὰ τὴν τοῦ παύλου φωνὴν, τὸν τῶν ἀπλουστέρων λυμῄζονται νοῦν ἀπατηλοῖς παρασύροντες λόγοις, καὶ σωφρονισθαίνειν αὐτοῖς ἀναπείθοντες εἰς παγίδα θανάτου καὶ εἰς πέτυρον ἄδου κατὰ τὸ γεγραμμένον οὐ γὰρ ἐκεῖνα χρῆναι προσλαλεῖν τοῖς προσιοῦσιν αὐτοῖς ἐγνώκασι, ἃ καὶ τοῖς ἱεροῖς συνδοκεῖ γράμμασι, ἀλλ' ὅσα καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀδόκιμος αὐτῶν φαντάζεται νοῦς, ταῦτα ἀναπείθουσι φρονεῖν μὴ εἰδότες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. εὖ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καθάπερ ὁ παῦλος φησὶ, ματαίας μὲν λογομαχίας ἀποφοιτῶν, τὰ δὲ γραῶδη τῶν αἱρετικῶν διαπτύων ῥήματα, καὶ τοῦς μὲν οἰκαίους ἐκτρεπόμενος μύθους, ἔχων δὲ τὴν πίστιν ἐν ἁπλοῖς μὲν λογισμοῖς, καὶ τῆς ἐκκλησίας τὴν παράδοσιν καθάπερ τι κειμήλιον ἐν τοῖς τῆς καρδίας ταμείοις ἐνθεὶς ἔχων τῶν ἀρεσκόντων τῷ θεῷ σπυδασμάτων, ἵνα μὴ μόνον ἐν πίστει λαμπρὸς, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐνευσεβείᾳ κατορθωμάτων ὑπάρχῃς διαφανέστατος.

Conuertamus hæc ad verbum: Multi, inquit, tanquàm personam quandam formæ pietatis sibi imponendo, vim tamen eius negando, mentes simplicium perdunt, verbis fallacibus à recta via eos abstrahentes, suadentesq; eis, vt secùm in laqueos mortis incidant, & in rete inferni, sicut scriptum est. Non enim decreuerunt, ea, quæ cum sacris literis consentiunt, ijs, qui ipsos adeunt, proferre, atque eloqui oportere, sed quæcunque eorum mens improbata ex se somniat, hæc alijs suadent, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Tu verò rectè facies, si in ijs, quæ didicisti, permaneas, vt Apostolus ait, ab inani quidem de verbis contentione declinans, rancidas verò hæreticorum voculas despiciens, & com-

2. Tim. 3.

mentitias fabulas defugiens: fidem autem habens, quę in ſimplicibus rationibus poſita ſit, ac traditionem eccleſiæ tanquàm theſaurum quendam in penetrali cordis recondens, amplectere occupationes Deo gratas: vt nō ſolùm fide ſplendeas, ſed officijs pietatis luceas. Hactenùs Cyrillus. Non dixit traditionem ſcripturæ recondens in penetrali cordis, ſed traditionem eccleſiæ, quæ latiùs patet. Siquidem eccleſia non ſolùm, quę ſcripta ſunt, tradit, ſed ea etiam, quæ tametſi ſcripta non ſunt, tamen cum ſcriptis conſentiunt, quę idem Cyrillus vocauit τοῖς ἱεροῖς γράμμασι συνᾴδοντα. quod genus totum omnes huius noſtræ ętatis hęretici contra authoritatem Apoſtoli planè improbant: qui non minùs, vt paulò antè audiuimus, tenere iubet traditiones per ſermonem non ſcriptum acceptas, quàm per epiſtolam ſcriptam. Qui quidem cùm ad Titum Epiſcopum Cretæ ſcribit, inquiens: Huius rei gratia reliqui te Cretę, vt ea, quę deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi: ſi quis ſine crimine eſt, & quæ ſequuntur. Dicant nobis Magdeburgenſes, & cęteri Luteran, qui de omnibus verbum Dei ſcriptum poſtulant, vbi ſunt diſpoſitiones iſtę, quas Paulus dicit, & Apoſtolici patres vocant διατάξεις, ab eo verbo dictas, quo vſus eſt hoc loco Apoſtolus? Nec enim quod ait, ſicut diſpoſui tibi, ad ea tantùm pertinet, quæ in miniſtris eligendis requirit, ſi quis ſine crimine eſt, & quę ſequuntur: alioquì potiùs dixiſſet, Relíqui te Cretæ, vt conſtituas presbyteros, ſicut diſpono tibi, ſi quis ſine crimine eſt, &c. nec illud addidiſſet, Et ea quę deſunt, corrigas: ad quod etiam referendum eſt illud, Sicut & ego diſpoſui tibi. Sed, nè quis veſtrùm adhuc tergiuerſetur, & contendat, non alias diſpoſitiones hîc intelligendas eſſe, præter diſpoſitiones de qualitatibus miniſtrorum hîc deſcriptis, ſi nobis & eccleſijs noſtris non creditis, quęrite ex ipſis eccleſijs Cretenſium, quænam aliæ apud ipſos diſpoſitiones eccleſiaſticæ in conſtituendis per ciuitates presbyteris ab ipſo Tito, ſicut idem à Paulo Apoſtolo didicerat, relictæ, vſque in hodiernum diem durent? Facile eſt vobis ex infinitis Venetis hoc cognoſcere, nè longiùs in inſulam Cretæ nauigandum ſit. In ea igitur inſula eſt Metropolitanus, qui primatem ſuum agnoſcit: infra Metropolitanum ſunt ſinguli Epiſcopi per ſingulas ciuitates non paruas. Hęc eadem diſpoſitio eccleſiarum per totum Orientem & Occidentem cernitur. Quæ igitur inſania eſt, negare gradus iſtos, qui ſemper in eccleſijs catholicorum ſecundùm diſpoſitionem Apoſtolicam diſtincti fuerunt, & vſque ad conſummationem ſeculi futuri ſunt? quia non eos legant in epiſtola beati Petri: & quia in priore, inquiunt, epiſt. cap. 5. miniſtros eccleſię, tantùm presbyteros, & quidem ſe compresbyterum vocet. Quis enim nō intelligit, vocari hîc Epiſcopos cōmuni vocabulo presbyteros? ſiquidem de Paſtoribus, qui cleros habent, loquitur Petrus: vnumq; tantùm ordinem Epiſcoporum eſſe cōſtat, ſicut eſt vnus item ordo minorum presbyterorum. Hi enim ſunt duo ordines ſacerdotum, vt Anacletus in epiſt. 3. ait, vt iam quiſque Epiſcopus poſſit coēpi-

Tit. 1.

Oſtendant Magd. in ſcriptura Pauli diſpoſitiones Tito relictas de conſtituendis presbyteris per ciuitates.

coēpiscopus appellari aliorum Episcoporum, siue compresbyter communi vocabulo, sicut communi etiam nomine Episcopi, Paulus Apostolus presbyteros vocare solet. Prætereà quis non intelligit, præter vos, qui non vultis credere, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, Bithynia non solùm Episcopos, sed Archiepiscopos, vel Metropolitanos, ac Patriarchas secundùm Apostolicam dispositionem fuisse? Etenim si erant apud gentiles aliæ ciuitates non paruæ, & aliæ maiores vt Metropoles: & harum aliæ, vt vnaquæque earum prouinciæ suæ esset princeps & caput: & aliæ capita non vnius Prouinciæ, sed prouinciarum: si, inquam, sic erat, quod negari non potest, cur non credendum sit, cùm tanta esset multitudo dispersionis per regiones illas, fuisse tunc in illis prouincijs gradus istos in vno ordine Episcoporum: qui omnes, vt dixi, dicerentur presbyteri, quorum quisque gregem suum ad pascendum loco suo haberet: gradus, inquam, istos ità distinctos, vt poscebat ratio Apostolicæ dispositionis? quæ ea erat, vt dixi, vt per singulas ciuitates non paruas singuli Episcopi constituti essent: per maiores, vt Metropoles, Archiepiscopi vel Metropolitani: per capita prouinciarum, Patriarchę: præsertim cùm hoc præter authoritatem summorum Pontificum, qui sicut ab Apostolis acceperunt, ità nobis tradiderunt, ipsa etiam hodiernæ gubernationis ecclesiasticę dispositio per omnes mundi ecclesias testetur. Vt enim ad epist. Pauli ad Titū, redeā, cùm ei præcipit, vt cōstituat, sicut ei disposuit, presbyteros per ciuitates omnes. hoc enim significat κατὰ πόλιν διορίσῃ, id est, infinitè, sicut Lucas in Actis Apostolorum dixit κατὰ πόλιν, quod rectè interpres vertit, inquiens, Per omnes ciuitates protestatur mihi spiritus sanctus, &c. cùm, inquam, præcipit, vt constituat presbyteros per omnes ciuitates, scilicet maiores & minores, quales erant tunc (erant enim Cretæ, vt Strabo lib. 10. testatur, plures Metropoles, & centū ciuitates. vndè ab Homero dicta est in Odyssea Hecatōpolis) sicut nunc itē sunt alię maiores, aliæ minores, par est, prefectò, credere vt nūc non vnius gradūs presbyteri minoribus & maioribus ciuitatibus præsunt, sic Paulū Tito præcepisse, vt cōstitueret presbyteros nō vnius gradūs per omnes ciuitates, sed maioris per maiores, & minoris per minores: id quod vsq; in hodiernū diē fit, secundū priscam Apostolicę dispositionis traditionē. Sed dicent Magd. at nō dicit hoc expressè verbum Dei: fatemur, non expressè & apertè dicit: sed nō continuò non dicit rē, qui eam obscurè dicit. alioquì dicamus, quæ sunt in epistolis Pauli ad intelligendū difficilia, vt beatus Petrus testatur, perindè esse, vt si dicta non sint. vt quanuis suo quis sensu, & vt sibi videatur, intelligat, atq; ità intelligat, vt non possit dicere, ex quibus patribus antiquis & Apostolicis sic intelligere didicerit, possit tamen hoc impunè & nullo periculo facere. quarē? quia sint difficilia, & nihil in eis expressè & apertè dicatur, alioquì non essent difficilia: at beatus Petrus ista, quæ in epistolis Pauli sunt difficilia intellectu, nihilominùs, vt rectè intelligantur, postulat, nè pereat, qui malè intelligit. vt hoc,

Philip. 1.
Act. 20.

Quòd gradus distinctos Episcoporum maiorū ipsa hoc diē dispositio ecclesiasticæ formæ per oēs mundi ecclesias testatur.

Act. 20.

Secundùm Magd. quæ in scripturis dicta sunt obscurè, perindè est, vt si dicta non sint.

hoc, quod dicit Apostolus, se reliquisse Cretæ Titum, vt constituat presbyteros per omnes ciuitates, cùm sit δυσνόητον, id est, difficile intellectu, deprauari potest ad perditionem, non quidē à doctis & stabilibus, ab ijs, inquam qui permanent in ijs, quæ didicerunt, & tradita sunt sibi, sicut Apostolus Timotheo præcepit: qui tenent traditiones, quas siue per sermonem, siue per epistolam acceperunt: qui ea tenent, quæ per multos testes audiêrunt, (hi enim sunt stabiles) sed deprauari potest ab indoctis & instabilibus, quos beatus Petrus dicit: ab ijs, inquam, in quibus non permanet, quod ab initio audiêrunt: qui non perseuerant in eádem regula fidei, & ecclesiasticæ doctrinæ atque apostolicę dispositionis ecclesiarum ac ministrorum ab initio traditæ. Testes habetis in Belgica non ità procùl, scilicet ecclesiam Rhemensem, cuius primus Archiepiscopus fuit sanctus Sixtus beati Petri discipulus, quæ 11. habet Episcopos in ciuitatibus non paruis: item Senonensem ecclesiam, cuius primus Archiepiscopus fuit S. Sauinianus sancti Petri discipulus, quæ sex habet per ciuitates Episcopos: deindè testis est Viennensis ecclesia, cuius primus Archiepiscopus fuit Crescens Pauli Apostoli discipulus & Martyr, quæ sex item Episcopos habet per ciuitates non paruas: & quæ apud vos erat ecclesia, cuius fuit primus Archiepiscopus Albertus anno Domini 971. Episcopos 5. per ciuitates habebat, sed de his gradibus Episcoporum dicam plura, cùm ad ea respondebo, quæ contra formam ecclesiasticæ politię obiecistis: nè eadem sint mihi repetenda. Postremò hunc locum, in quo aliena ab historica veritate notare conati sunt
» » Magdeburg. sic concluserunt: Nec illud vero consonat, quod Clemens
» » epist. 5. ait, se Hierosolymis vidisse vnà cū Iacobo Iusto & alijs, quòd disci-
» » puli omnia communia haberent: Nam Nicephorus, inquiunt, lib. 2. c. 35. &
» » alij testantur, Clementem à Petro sub Nerone tandèm conuersum esse.]

2. Tim. 3.

A quibus deprauari possint quæ sunt in epist. Pauli difficilia intellectu, & à quibus non.

Antiquissima dispositio ecclesiarum per distinctos gradus episcoporum in ecclesia Rhemēsi, Senonen. Viennensi, & Magdeburgica.

Hic quoquè Magdeburgenses magìs studium fingendi, quàm in intelligendo diligentiam ostenderunt. Ergò quia testimonio Nicephori, probare isti nituntur, non potuisse Clementem videre Hierosolymis vnà cum Iacobo discipulos omnia habere communia, nos rursùs testimonio eiusdem probemus potuisse. Scribit enim idem Nicephorus lib. 2. cap. 27. principio imperij Neronis eiectum ex vrbe Petrum. est autem reuersus tunc Hierosolymam & ad Orientales ciuitates, vt narrat idem author eodem libro 2. cap. 35. à Magdeburgensibus citato: quò tunc reuersus, Clementem, vt Nicephorus scribit, ad se pertraxit. cùm autem extremo anno Neronis, id est, 14. interfectus sit beatus Petrus Romę, potuit Clemens tot annorum interuallo videre Hierosolymis, vnà cum Iacobo, qui vsque ad 8. annum Neronis, vt Eusebius testatur, vixit, habere discipulos omnia communia. Sed recitemus testimonium Nicephori testis Magdeburgensium. qui enim lib. 2. cap. 27. dixerat, vt iterùm repetam, principio Neronis eiectum ex vrbe Petrum, idem paulopòst cap. 35. post descriptam mortem Petri, continuans superiorem narrationem, & prosequens (vt fieri à scriptoribus solet) præter-

De aduentu beati Petri Romam, & de discessu.

termissa,subiungit: Is porrò vnà cum Simone,tanquàm prodigiorum effector,à Nerone Roma pulsus, Hierosolymam rursùm & Orientales ciuitates petijt.& paulopòst,ciuitates visebat,Simonis semina vbiq; radicitùs euellens.Deindè etiam sanctum Clementem ad se pertraxit,& quæ sequũtur.Hactenùs Nicephorus. Quis ergò non videt,si Petrus bis, Nerone Imperatore,Romam venit, vt hic author Nicephorus sensit,de discessu Petri post priorem aduentum narrare eum hîc? siquidem in secundo aduentu Romam,anno(vt diximus) 14.Neronis interfectus est.à Petro igitur in Iudæam reuerso,principio imperij Neronis,conuersus est Clemens in Iudæa, non à Petro Romam post tot annos reuerso, id est, ad extremum Imperij eiusdem,quandò martyrium passus est.Responsum est istis secundùm historiam Nicephori,quam nobis obiecerunt,& eos testimonio sui testis redarguimus,& vero consonare,quod negabant,conuincimus.Respondeamus rursùs aliam historiam sequentes, & quidem veriorem,& quæ grauiores & antiquiores authores habet. Scribit enim Hieronymus in ecclesiasticis scriptoribus, venisse beatum Petrum Romam anno 2.Claudij ad expugnandum Simonem Magum, qui fuit annus vndecimus post Christi mortem,vbi moratus est annis 4. Hoc ipsum de aduentu eius Romam anno Claudij 2.vt alios nunc taceam,testatur etiam Eusebius in Chronicis,& Cassiod. senator in indicibus siue descriptionibus consulum,notatis anni illius secundi consulibus Secundo & Vetusto.quarto autem anno aduentûs sui,qui fuit annus 6.Claudij,& 15.ab assc̃su Domini in cęlum,coactus fuit recedere Roma cum cæteris Christianis propter edictum Claudij,quo omnes Iudæi ex vrbe electi sunt. Comprehensos enim esse eodem edicto Christianos,non cadit in dubitationem,cùm legamus in Actis Apost.c.18. recessisse ex Italia Aquilam & Priscillam vxorem,eô quòd præcepisset (inquit Lucas) Claudius discedere omnes Iudæos Roma.Causam verò significaut Tranquillus in Claudio, cùm ait cap.de quibusdam ciuilibus gestis & ordinationibus eius, Iudæos, impulsore Christo,assiduè tumultuantes Roma expulit, scilicet excitabant Iudæi tumultus in Christianos propter prædicationem, & fructum prædicationis Petri,& inuidiam,qua in Christum & Christianos incensi erant. ob quam causam Claudius Christianos quoq;,siue quasi tumultûs consortes ac participes,siue vt Paulus Orosius in 7.libro historiarum ait,quasi cognatæ religionis homines,vnà cum Iudæis expelli iussit. Quia verò, postquàm beatus Petrus expulsus fuit Roma,vsque ad mortem Claudij anni octo fluxerunt,potuit idem partes Syriæ & Iudęæ peragrare,& Hierosolymã frequenter ascendere, & vnà item ascendere cum eo post conuersionem suam Clemens Rom. & videre discipulos & Iacobum fratrem Domini habere omnia communia. cum his temporibus primi aduentûs Petri Romam,& reuersionis eius in Iudæam, & secundi reditûs Romam,vt hoc quoq; obseruetur,non discrepat,immò mirificè conuenit,& quod de ætate virginis variè à veteribus traditum est:

& quod Dionysius Areopag. scribit, interfuisse Petrum cum reliquis Apo-
De ætate Virginis Mariæ opiniones. stolis funeri & exequijs eius. Etenim si, vt Hippolytus Thebanus ait, vt Epiphanius presbyter Constantinop. testatur, annos 59. vixit, totidē fluxerunt ab ortu eius vsque ad annum 11. post assensum Domini in cælos, quo anno Petrus post funus & exequias virginis, relicta Iudæa, Romam venit anno 2. Claudij. sic enim anni ab Epiphanio numerantur: Tertio anno, inqt, oblata est in templo, in quo annis 11. & sex mensibus fuit: sex item mensibus in domo Ioseph. 15. anno peperit. annis 33. vixit cum filio. qui sunt omnes 48. post assensum Domini vixit annis 9. authore (vt dixi) Hippolyto Thebano, qui sunt omnes 59. Sin verò ætatem 63. annorum, vt vulgò ferunt, egit virgo, totidem numerantur secundùm hanc descriptionem oblationis in templo, & partûs, & habitationis cum filio, ab ortu eius vsq; ad 15. annū post assensum Christi, qui fuit annus sextus Claudij, cùm Petrus eiectus Roma, & in Iudęam reuersus, funeri virginis, quæ illoipso anno mortua est, interfuit. quòd si ętas virginis vsq; ad 72. annos processit, vt hic author Epiphanius presbyter memorię prodidit in vita virginis, quā diligēter & eruditè conscripsit, id quod probabilius ei videtur, authore etiā Andrea Cretensi patriarcha Hierosolymitano, qui ad summam ætatem ait veniſſe virginem, at summa ętas, inquit Epiph, non est ętas 59. annorū: si, inquam, ętas virginis vsq; ad 72. annos progressa est, totidem anni lapsi sunt vsq; ad reditū Petri initio imperij Neronis, qui fuit annus nonus post primum recessum eius Roma, quo anno obijt virgo: post cuius obitū & exequias, Romam initio (vt dixi) imperij Neronis redijt. Rectè etiam con-
Gal. 2. uenit cum hac ratione temporum, quod Paulus in epistola ad Galatas ait, assendisse se Hierosolymam, scilicet post annos 17. à conuersione sua, qui fuit annus 18. post assensionem Domini. Hoc etiā tempore concilio illud Hierosolymitanum Petrus cum reliquis Apostolis, & Iacobo fratre Domini, super cessatione legalium habuit. Denique, vt magis adhuc constet, veniſſe beatum Petrū Romam primùm ante Imperiū Neronis, anno scilicet secundo Claudij, ad prędicandū euangelium Christi, & cathedram ibi episcopalem tenēdam, quam tum pręsens, tum absens, vt necessitas tulit, semper vsq; ad extremum annum Neronis, id est, per 25. annos tenuit, epistola Pauli ad Romanos testatur. diù enim antequàm Paulus Romam primùm veniret, (venit aūt primùm, à Festo pręside missus vinctus, anno 2. Neronis, Marcellino & Auiola consulibus, vt Casiodorus testatur) scripserat ad Romanos, gratulatusq; eis fuerat de fide, quam scilicet per prædicationem Euangelij receperant, quod priùs eis beatus Petrus prædicauerat, vt beatus Chrysostomus, & Theodoretus Cyri, ac reliqui interpretes in eo loco epistolæ notârunt: at prędicare Euangelium non potuit Petrus Romæ, nisi ante edictum Claudij: prædicauit scilicet ab anno 2. vsque ad 6. Claudij, ac cum tanto quidem fructu, & tanta, vt par est credere, Iudæorū conuersione, vt dolore & inuidia commoti, tumultus suscitarent, qui edi-

cto

cto Claudij occasionem præbuerunt. Tunc igitur coactus Petrus, vt antè diximus, Roma recedere, in Iudęam reuersus est: ac tunc Clementem conuertit. Conuicimus ergò tum testimonio historiæ Nicephori, quam nobis Magdeburgenses obiecerunt, tum testimonio verioris historiæ antiquiorum authorum, potuisse Clementem à beato Petro conuersum, videre Hierosolymis discipulos cum Iacobo Iusto, quòd haberent omnia cõmunia, quod Magdeburgenses negabant vero consonare. Sed probemus rursùm hocipsum, aliam historiam adhuc antiquiorem altiùs repetentes, quæ cum illa de aduentu beati Petri Romam anno secundo Claudij ad expugnandũ, vt Hieronymus testatur, Simonẽ Magum, magnoperè cõgruit. Scribit enim idem Clemens Romanus libro primo historiarum, (Sic enim vocat Beda in libro de temporibus c. 3. quas de beati Petri Actis & disputationibus cum Simone scripsit, quas Rufinus in Latinum conuertit, vt Genadius quoq; author est, & quibus idem Rufinus in apologia sua ad Macarium testimonium tribuit, Clementis Romani esse. Item S. Epiphanius in Panario scribens contra hęresim Ebionitarum) scribit, inquam, Clemens, venisse Romam Barnabam, Imperatore Tiberio, cùm iã sermo creber esset de Christi & discipulorum eius in Iudęa prędicatione, ac miraculis: tunc fortasse, cùm Pilatus, credo, ob multitudinẽ iam Christianorum, ad Tiberium de dogmate eorum retulit anno Imperij eius 23. id est, 4. post passionem Domini, & Tiberius accusatoribus Christianorũ comminatus est, vt Eusebius in chronicis testatur. Is igitur Barnabas, qui, vt idem Clemens narrat, primus Romę Christi fidem prędicauit, quod sanctus quoq; Dorotheus in Synopsi testatur, & Alexander monachus scriptor vitæ eius, & alij multi, tametsi à cęteris prædicatio eius, tanquàm sermo rudis irrideretur, (quę fuit causa, vt paucis diebus in vrbe cõmoratus, omni spe proficiendi amissa, recederet, ità vt perindè fuisset, quasi nõ prædicâsset) Clementẽ tamẽ cõmouit, & desiderio fidei ac doctrinę Christianæ incendit, ità vt paucis diebus ad res suas componẽdas sumptis, breui post discessum eius, vt idẽ promiserat, in Iudęã nauigauerit: qui cùm Cæsareã appulisset, Barnabã reperit, à quo est ad Petrũ ductus, & ab eo ad fidẽ conuersus, & factus comes peregrinationis illius, & disputationum cum Simone, quas etiã perscripsit, auditor. Congruit igitur cum eo, quod Hieronymus testatur, venisse Petrum Romam anno Claudij 2. ad expugnandum Simonem Magum. iam enim cum eo in Iudęa, disputando & prædicãdo pugnârat, & tandèm Romæ expugnauit: & cum eo, quod Irenæus lib. 1. contra hæreses cap. 19. scribit, à Claudio honoratum fuisse statua propter magiam, quod ipsum testatur quoq; Iustinus martyr in apologia ad Antoninum. Potuit ergò Clemens, dum hæc in Iudæa agebantur, videre cum Iacobo Iusto Hierosolymis discipulos, cùm omnia communia haberent: præsertim cùm beatus Petrus Hierosolymam ad diem pascha ascendere soleret. immò in ipso libro primo historiarum scribit idem Clemens, exacta he-

bdomada annorum post passionem Domini, ascendisse duodecim Apostolos Hierosolymam. quo in loco, vt hoc obitèr obseruetur, Iacobũ Apostolum fratrem Ioannis, tertio anno post passionem Domini occisum, viuentem facit, & inter 12. numerat μιμητικῶς more dialogi: in quo de ijs, quæ alioquì grauissima & verissima sunt ac diuina, per personas inductas distinctè & gratè disputari & doceri solet. Quod genus scribendi ex Platone, vt Athenis eruditus, didicit, vt suo loco priùs admonuimus. Satìs ergò ad hunc locum epistolæ 5. Clementis, in quo nobis Magdeburgenses historiam Nicephori obijciebant, responsum sit. Illud verò miror, cur non obiecerunt, quod in eadem epistola est, quod magìs à ratione temporum & historiæ discrepare videri poterat, si isti tam acutè cernerent, quàm se putant cernere: quod ideò dissimulare nolui, nè quid eis reliquum faciam,
Act. 5. quod aliquandò ampliùs calumniari queant. Ait ergò Clemens: Ananias autem vir austerus, & Sapphira vxor eius, qui mentiti sunt Apostolis de precio agrorum suorum, quos vendiderant, nobis præsentibus in conspectu omnium circunstantium, à conspectu Apostolorum propter peccatum eorum & mendacium, quod fecerunt, mortui delati sunt, & quæ sequuntur. Cùm secundùm seriem historiæ & ordinem Actorum, quem Lucas seruâsse creditur, beatus Clemens adesse tunc Hierosolymis non potuerit, qui nondùm Iudæam vidisset, neque fortasse cogitâsset, quod nemo est, qui non sciat: quis erit tam parùm consideratus, qui non aduertat, secutum esse consuetudinem nostram, cùm sic locutus est? Nos enim cùm habemus aliquos nobiscùm, qui aliquid, quod testatum esse volumus, viderit, & nos etiam vidisse dicere solemus: ità vt illorum, qui viderint, oculos, nostros
Luc. 1. esse & existimemus, & dicamus. Vndè Lucas euangelista se ait scripturum historiam euangelij, sicut tradiderunt, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt: vt intelligeremus, perindè esse, quòd ad authoritatem facit, vt si ipse vidisset. Erant igitur adhuc, vt probabile est, Romæ, cùm hanc epistolam Clemẽs scripsit, aliqui ex illis discipulis Domini, quos Paulus, cùm
Rom. 16. ad Romanos scripsit, salutari iussit: Fuerunt enim ex numero 72. vt ex descriptione Hippolyti martyris, & S. Dorothei Episcopi Tyri perspici potest, Epænetus, Andronicus, Ampliatus, Vrbanus, Stachys, Apelles, Pro-
Act. 1. bus, Aristobulus, Hermes, & alij, qui ibì nominati sunt, nè omnes enumerem. qui fuerunt ex illis centum viginti, qui erant in die Pentecostes pariter in eodem loco. Istis igitur, qui morti Ananiæ & Sapphiræ interfuerunt, se annumerat: immò ipsi beato Petro, & reliquis Apostolis, qui præsentes fuerunt, ex quibus hoc ipsum Clemens audiuit, & quorum comes fuit & discipulus. Idcircò consuetudine sermonis nostri dixit, nobis præsentibus, quasi ex persona sua & eorum omnium, quos secùm Pontifex Romæ habebat, ad Hierosolymitanos scriberet, sicut Paulus epistolam scripsit ad Galatas ex persona sua & omnium fratrum, qui cum eo erant Romæ, vndè illam scripsit.

Respon.

Responsio ad ea, quæ obijciuntur de oleo sacro, & de mystica vnctione eorum, qui baptizantur, & qui authores, Iustino, quem Magdeburgenses requirebant, antiquiores, de his meminerint: & de transubstantiatiõe, quã in Iustino falsa interpretatione eludunt Centuriatores, contra rationem omnis philosophiæ diuinæ & humanæ. Cap. 17.

SEd tempus est, vt respondeamus ad alia crimina, quæ in locum alium congesserunt. Quòd in his epistol. Multi, inquiunt, traduntur ritus de oleo consecrato, de vngendis baptizatis, de confirmandis, de Missę celebratione, nè fiat alio loco. Deindè subiungunt, Sed non accepisse hos ritus Apostolos à Christo, testem esse Iustinum, quia non meminit in apologia secunda.]

Quia sic legebant Magd. in epist. 3. Clem. de baptizandis oleo primùm sacro vngendis, & de celebrando in locis sacris, hæc Apostoli à Dño acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus: & rursùs de confirmandis baptizatis, vt à beato Petro acceperunt: & cæteri sancti Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt: cogitârunt, necesse esse, si hos ipsi ritus tenere nollẽt, aut negandos sibi esse Apostolos, aut has epistolas. Maluerunt negare epistolas, vt serpens callidior cunctis animantibus terrę, eis persuasit. Sed videamus, quàm bellè, qui eos decepit, instruxit. Sed nõ accepisse, inquiunt, hos ritus Apostolos à Christo, testem esse Iustinum, qui non meminit in 2. apologia. Ergò si Iustinus meminisset, actum erat de dogmate Luteri. Iam eius discipuli Magd. Apostolicos ritus vnctionis sacræ, confirmationis, ac consecrationis ecclesiarum nobiscùm tenerent. Credimus hoc, an nõ? imò maximè, si tamen reliqua teneant, de quibus in illa ipsa apologia idem Iustinus, sicut Apostoli tradiderunt, meminit, vt de vera mutatione panis in corpus Christi verum. sic enim ait, Non vt communem panem, neque communem potum hæc sumimus: sed quomodò per verbum Dei incarnatus Iesus Christus Saluator noster carnem & sanguinẽ pro salute nostra habuit, sic & alimentum per precationem verborum eius consecratum, ex quo, mutatione facta, sanguis & carnes nostrę nutriuntur, illius incarnati Iesu carnem & sanguinem esse didicimus. deindè subiungit Iustinus: Nam Apostoli in scripturis suis, quę vocantur euangelia, sic sibi mandâsse Iesum tradiderunt. At verò si hoc non tenent, quis credat reliquos ritus sacros, si de eis Iustinus meminisset, fuisse probaturos? Sed videamus obitèr, q̃ acuta interpretatione, ex intima philosophia deprompta, testimoniũ Iustini de vera mutatione mystica panis in corpus Christi, quę iam trito vocabulo transubstantiatio dicitur, eludant in eadem secunda centuria, & eodem capite 7. vbi has epistolas, quas defendimus, negant. Ignotũ etiam, inquiunt, fuit ecclesiæ huius seculi commentũ de transubstãtiatione. Etsi enim dicit Iustinus, quę mutata nutrit nostras carnes & sanguinẽ, tamen eò solùm respicit,

De argumẽtatione Magdeburg. nõ meminit de his ritibus Iustinus, ergò Pontifices nõ acceperũt eos ab Apostolis.

Quàm crassè, & falsò eludant Magdeburg. quæ Iustinus de vera mutatione panis in corpus Christi scripsit.

ſpicit, atque id agit, vt hunc panem & calicem, quibus accedit hoc verbum Chriſti, ab alijs vſitatis cibis & poculis, quibus corpora nutriuntur, diſcernat. Sic iſti interpretati ſunt verbũ mutationis, quo Iuſtinus philoſophus vſus eſt. Sed quæram à Peripateticis Magdeburgenſibus, eſt ne hæc mutatio, ſecundùm quantitatem, an ſecundum locum, an ſecundùm qualitatẽ? Non enim ſunt plures, quæ, manẽte ſubiecto, fiant mutationes, an nihil horum? nihil horum reſpondebunt, nè ſe omnis philoſophiæ, & diuinæ & humanæ prorsùs ignaros oſtendant. Eſt igitur mutatio ſecundùm ſubiectum ac ſubſtantiam. Quæro rursùs, naturalisne eſt hæc muttaio, an ſupra naturam? ſupra naturam, dicent. Si igitur ſupra naturam eſt, quî fieri poteſt, vt remaneat materia, quæ in mutatione ſecundùm ſubiectum, maximè & priè eſt ſecundum naturã ſuſceptiua generationis & corruptionis: vt princeps philoſophorum in priore libro de generatione tradit: fit igitur totius ſubiecti ac ſubſtantiæ mutatio ſupra naturam, & diuina: quæ à Græcis eiſdemq; antiquis Patribus dicta eſt μεταπόιησις ἢ μετασοιχείωσις, à Latinis Patribus tranſmutatio, aut tranſubſtantiatio. Sed de trã ſubſtantiatione ſcripſit nupèr valdè acutè, eruditè ac piè Nicolaus Sanderus Anglus, cuius librum cum magna voluptate atque admiratione ingenij & pietatis eius dudùm legi, ab amico eius optimo mihi dono oblatum. Sed agè reuerſi, vndè digreſsi ſumus, videamus de illis ritibus, quinam authores, Iuſtino antiquiores, meminerint. Meminit enim Clemens Apoſtolorum diſcipulus, nõ in ea epiſt. quam iſti negant, ſed in libris de Apoſtolicis conſtitutionibus: quos non credo Magdeburgẽſes negare auſuros, nè tam multis & tam antiquis, eiſdemq; grauiſsimis authoribus tum Græcis, tum Latinis repugnare videantur. qui illorum authoritate ac doctrina in libris ſuis vſi ſunt, multa ab illis mutuati, quæ ſunt in ijs ipſis libris à me Græcè editis, in prologo notata & obſeruata, & ſi non omnia. illinc petat, qui volet: ſatìs ſit nũc, authorum nomina recenſere, ſi fortè nubem teſtium reuereantur, Dionyſij Areopagitæ, Ignatij, Polycarpi, Nicenæ Synodi, Athanaſij, Euthalij, Procli Conſtantinopolitani, Cyrilli Hieroſolymitani, Petri Alexandrini, Baſilij, Gregorij Nyſſeni, Epiphanij, Sophronij Hieroſolymitani, Hieronymi, Cyrilli Alexandrini, Damaſceni, Anaſtaſij Antiocheni, ſecundæ Synodi Nicenę, & octauæ Conſtantinopolitanæ, & aliorum quos prætereo. De vnctione ergò eorum, qui baptizantur, meminit Clemẽs lib. 3. cap. 15. Diaconus, inquit, vnget primùm eorum, qui baptizãtur, frontem oleo ſancto: caput verò vnget Epiſcopus, vt olìm ſacerdotes & Reges priùs vngebantur: non quidem quòd ij, qui baptizantur, eligantur ad ſacerdotium: ſed eliguntur, inquit, vt à Chriſto Chriſtiani, regale ſacerdotiũ, gens ſancta, eccleſia Dei, columna & firmamentum ſponſi, ſuper quos inuocatum eſt nomen nouum. & cap. 17. Oleum, inquit, eſt pro ſpiritu ſancto. vndè Auguſt. lib. 15. de Trinitate. Quoniam, inquit, vnxit eum Deus ſpiritu S. non vtiquè oleo viſibili, ſed dono gratię, quod viſibili ſignificatur vnguẽto, quo baptizatos vngit

Quõ Magdeb. ratione etiam naturalis philoſophiæ redarguãtur in ſuo commento de ſubſtantia panis in ſancta Euchariſtia.

Qui patres antiqui vſi ſint authoritate & doctrina librorũ Clementis de cõſtit. apoſt.

Conſtitutio Apoſt. de vngendo oleo in baptiſmo.

vngit ecclesia. & lib. 7. idem Clemens de benedictione olei sacræ vnctionis: Benedicitur, inquit, hoc ab Episcopo in remissionem peccatorum ac præparationem baptismi. hic enim inuocat ingenitũ Deum patrem Iesu Christi, omnis naturæ corporeæ & spiritualis Regem, vt sanctificet oleũ in nomine Domini Iesu: tribuatq; ei gratiam spiritualem, & vim efficientem remissionem peccatorum, ac pręparationem confessionis baptismi: vt is qui vngitur, remissa omni impietate, dignus baptismo secũdùm vnigeniti pręceptum efficiatur. Hæc est Apostolica traditio de oleo consecrato mysticæ vnctionis eorum, qui baptizantur, à Clemente Rom. Apostolorũ discipulo, literis mandata: quam vsq; in hodiernum diem cunctus Oriens & Occidens summa religione tenet ac seruat. Item Dionysius Areopagita in ecclesiastica Hierarchia, capit. de baptismo, non solùm de oleo sancto vnctionis meminit, & quomodò fiat vnctio, sed quid etiam mysticè significet, ità diuinè interpretatur, vt sicut idem de mysterio baptismi ait, tametsi nihil diuinius haberet hęc Symbolica vnctio, à sanctis Apostolis, vt à Domino acceperunt, tradit: atamen esset sancta, quòd sicut illa corporis ablutio significat in ænigmate vitam repurgari, omnesq; sordes ac labes eius elui, sic oleum vnctionis, eum qui baptizatur, significat, inquit, ad certamen ac sacrum pugillatum vocari sub Christo agonotheta, qui, vt Deus, certamen instituit: vt sapiens, leges certandi dedit: vt bonus, pręmium proposuit victoribus. Eandem ratiõem mysticam secutus Ambrosius in lib. 1. de Sacramentis, cap. 2. Venimus, inquit, ad fontem: vnctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius seculi luctaturus: professus es luctaminis tui certamina. Sed cùm Magdeburgenses & cęteri Luteranorum magistri nõ vocẽt ad luctam & certamen, in quo, vt B. Petrus ait, probatio fidei multò preciosior inueniatur auro, quod per ignem probatur, sed ad fidem nudam & solam, visum est illis, & ei qui illos decepit, non opùs esse oleo isto vnctionis: nec esse ab Apostolis traditum, sed ab herì & nudiustertiùs inuentũ, & in ecclesiam Catholicam introductum. Item apud August. de Sacramento Chrismatis frequens mentio est psal. 132. tomo 7. contra literas Petiliani lib. 2. cap. 4. Tomo 9. in Ioan. tractatu 18. tomo 7. de baptismo contra Donat. lib. 3. cap. 16. & lib. 6. cap. 19. & ca. 20. Sed producamus nos alium testẽ, & quidem sanctissimum, & Apostolicarum traditionum peritissimum. is est Cyrillus Hierosolymitanus, qui Catecheses 18. scripsit, de quibus B. Hieronymus in scriptoribus ecclesiasticis meminit. In 2. igitur Catechese illarum quinq;, quas mystagogicas appellauit, describens ritus mysticos eorum, qui baptizantur, & eos alloquẽs: Posteà (inquit) exuti, vncti estis oleo exorcismis sanctificato, à summo capite vsq; ad imas partes corporis: facti estis participes bonæ oliuæ, qui est Iesus Christus: excisi enim ex oleastro, inserti estis in bonam oliuam, factiq; participes pinguedinis veræ oliuæ. Deindè subiungit: Oleum igitur exorcismis sanctificatum, symbolum erat participatiõis pinguedinis Christi: quod omne vestigiũ cõtrarię operationis

Constitutio Apost. de benedictiõe olei sacræ vnctionis.

Quòd ritũ vnctiõis olei cũctus Oriens & Occidens teneat.

Theoria diuina mystica vnctionis olei ex Dionysio Areopag.

Ambrosius de vnctione olei.

Quàm benè cohæreat cum sola fide, quã Lutherani in iustificatione sua profitentur, nõ habere eos mysticam vnctionẽ olei.

1. Pet. 1.

nis fugat. sicut enim insufflationes & inuocatio nominis Dei, instàr flammæ vehementissimæ, vrunt & fugant dæmones: sic oleum exorcismis sanctificatum, tantam vim per inuocationem Dei & orationem accipit, vt nõ solùm vestigia peccatorum vrendo deleat, sed etiam dæmones fuget. Posteà scribit idem Cyrillus de baptismo ipso, quomodò fiat, & quæ vis eius, & quid illæ mersiones significent. & in extrema parte, vt admoneret, quæ de oleo vnctionis & reliquo ritu baptizandi scripserat, tenenda ac seruanda esse, vt ab Apostolis tradita, repetens quę Paulus in priore epist. ad Corinthios de traditionibus scripsit, Laudo vos, inquit, quòd semper meî memores estis, & traditiões, quas tradidi vobis, tenetis. Dicam iterùm, quod anteà, Dionysium secutus, dixi: Licèt nihil aliud diuinius in oleo isto vnctionis esset, præter id, quod mysticè docet, vt Cyrillus interpretatus est, inseri scilicet eum, qui baptizatur, in oliuam bonam, id est, in Christum, fieriq; participem pinguedinis illius. an non sanctus hic ritus esse & haberi deberet? verùm quia sciebat serpens, qui istos decepit, etsi pueri Luteranorum in bonam oliuam inseruntur, cùm baptizantur, tamen excindi eos posteà ex oliua, & rursùs in oleastrum vetus, vndè priùs excisi fuerant, inseri, facilè ipsis persuasit, oleum istud vnctionis repudiare, & abijcere vt inane & nullius vsûs. nulla enim ratione illis posteà conuenit, siue ipsum oleum ad certamen vocari significet, siue ad participationem bonæ oliuæ. nihil enim refert, vnius mysterij plures esse & varias theorias ac mysticas interpretationes, vt in scripturis sanctis fieri solet. immò illud quoquè obseruandum est, non referre, quòd non vno & eodem per omnia ritu atque cæremonia, oleum vnctionis in omnibus ecclesijs Orientis & Occidentis adhibeatur: non enim hoc necesse est. Satis est, oleum vnctionis adhiberi ad baptismum, qui in ecclesia & ecclesiasticè administratur, siue totum corpus vngatur, vt apud Cyrillum Hierosolym. & Dionysium πανσώμως, siue partes quædam corporis, vt apud Clementem, qui est ecclesiæ Roman. ritus, sicut pueri in alijs ecclesijs toti merguntur, in alijs caput tantùm aqua perfunditur.

1. Cor. 11.

Nihil refert eiusdẽ mysterij plures esse theorias.

Nihil refert alium ritũ in alijs ecclesijs esse vngendi vel totũ corpus, vel partes.

De Apostolica traditione mysticæ vnctionis baptizatorum, quæ confirmatio dicitur, & de figura eius in vetere testamento, authore Cyrillo Hierosolymitano: & quid de eo Ioannes in epistola canonica dixerit, & Esaias prophetauerit, ex eodem Cyrillo authore: & cur Satanas persuaserit Luteranis negare hoc sacramentum: & quid hocipsum sacramentum operetur, & de locis Apostoli ad hoc sacramentum pertinentibus: & quomodò eos, qui hoc sacramentum acceperunt, variè appellet idem Apostolus, vnctos, signatos, confirmatos, perfectos: Item demonstratio ex prophetia Esaiæ, quòd scripturam necessariò neget, qui hoc sacramentum negat. Cap. 18.

De

DE vnctione verò alia, quæ fit in fronte eorũ, qui iam baptizati sunt, quæ non potest fieri nisi ab Episcopo, vt à Sanctis Apostolis traditũ est, quam negant quoq; Magdeb. sic B. Clemens in epistol. 4. scripsit: Omnibus ergò festinãdum est sine mora renasci Deo, & demùm consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam spiritûs S. percipere: quia incertus est vniuscuiusq; vitæ exitus. cùm autẽ regeneratus fuerit per aquã, & postmodùm septiformis spiritûs gratia, vt memoratum est, confirmatus, quia aliter perfectus esse non poterit, neq; sedẽ habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit. Deindè subiungit, vt habeat, quod à beato Petro accepimus: (sic enim est in vetustiss. exemplari bibliothecæ Vaticanæ) & cæteri sancti Apostoli, præcipiẽte Domino, docuerunt. Negârunt Magdeb. centuriatores cum Luteranis suis, authore ac suasore Serpente, mysterium Confirmationis baptizatorum. Attestatur hæc epist. Clemẽtis traditum esse hoc mysterium à sanctis Apostolis iussu Domini, qui illud instituit. Quid igitur faciant Magd? quid? aut Apostolos negent, aut epistolam. Optionem dedit serpens. illi verò vt calliditatẽ Serpentis imitarentur, maluerunt epistolam negare. Sed seponamus interim epistolæ authoritatem, an negabunt libros eiusdem Clem. quos de constitutionibus Apostolorum scripsit? id est, negabúntne nubem testium, quos paulò antè commemoraui? In tertio igitur lib. cap. 16. posteà, inquit, vngat Episcopus τῷ μύρῳ, id est, vnguento baptizatos. & cap. 17. Est, inquit, τὸ μύρον βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας, id est, vnguentum est confirmatio confessionis, scilicet fidei. vndè vsq; in hodiernum diem remansit in consuetudine ecclesiæ catholicæ hoc verbum Confirmationis, quo mysterium hoc per vniuersas ecclesias Latinas appellant Christiani, quæ est etiam huius Apostolicę traditionis adstipulatio grauissima. & lib. 7. cap. 24. hanc vnctionem, qua baptizatus confirmatur, ait esse sigillum promissionum. Rursùs in eodẽ lib. 7. cap. 15. est precatio, quæ adhibetur, cùm iam baptizatus, hac mystica vnctione confirmatur. quæ si nihil aliud diuinius contineret, præterquàm quod in ænigmate docet, & admonet esse regeneratos bonũ Christi odorẽ, esset tamen sanctus & pius ritus. Nunc verò qui dedit aquæ per inuocationem sanctæ Trinitatis vim regenerandi, idẽ dedit huic mysterio siue sacramento vim confirmandi nobis ab Apostolis traditam, quam ipsa precatio Apostolicæ traditionis declarat: sic enim precatur, qui confirmat: Dñe Deus ingenite, cui nullus est Dñs, & tu omnium Dñs es, qui odorem cognitionis euangelij omnibus gentibus suauem prębuisti, tu etiam nũc præsta, vt hoc mysticũ vnguẽtũ in baptizato efficax efficiatur, vt bonus odor Christi tui firmus & ex omni parte sanctus in eo maneat: & Christo commortuus, idem sit consuscitatus ac coniuuificatus ipsi. Item Dionysius Areopa. in ecclesiastica hierarchia cap. de baptismo: Ipsa verò, inquit, vnguenti vnctio, quæ perficiẽdi vim habet, facit eum, qui vngitur, benè odoratũ. sacra enim regeneratio copulat baptizatos cum spiritu. S. aduentum verò spiritûs S.

De confirmatione Clemẽtis testimoniũ in epist. IIII.

Eiusdẽ testimonia ex cõstitutionibus Apostolicis.

Confirmationis vocabuli antiquitas.

Confirmationis vis.

Dionysius Areopag. de Chrismate.

arcanum, qui odorem efficit spiritualem, illis relinquo cognoscendũ, qui cõmunione diuini spiritûs habiti sunt digni. & rursùs cap. 4. Ecclesiasticę hierarchiæ: Ei, qui baptizatus est, ipsa (inquit) vnctio perficiens donat aduentum spiritûs S. Videamus deincèps quid de hoc sacramento Cõfirmationis B. Cyrillus Hierosoly. scribat, vt ecclesia Hierosolymitana à S. Apostolis acceperat. postq̃ ergò in secũda Catechesi de vnctione ex oleo sancto, quæ in baptismo fit, differuit: de ea, quæ post baptismum fit ab Episcopo ex eo, quod græci vocant μῦρον, ex quo chrisma sacramenti Confirmationis conficitur, sic in tertia mystagogica catechesi ait: Vt Christus, postq̃ in Iordane baptizatus est, ascendit de aquis, & factus est super eum substantialis aduentus spiritûs S. simili super similem requiescẽte, sic etiam nobis, postq̃ ex sacro fonte ascendimus, datum est nobis chrisma, illius, quo vnctus est Christus, imago, qui est spiritus S. & paulò pòst: Sed caue, inquit, nè suspiceris solum vnguentum esse illic. Vt enim panis Eucharistiæ, post illam spiritûs S. inuocationem, non est amplius panis terrenus, sed Christi corpus: sic sanctum hoc vnguentum cum inuocatione, non est solum & nudũ, neq; cõmune, vt aliquis posset dicere, sed Christi & spiritûs S. chrisma, præsentiam diuinitatis efficiens: quo quidem Symbolicè frons tua, aliæq; partes corporis vnguntur. atq; vnguẽto quidem, quod cernitur, vngitur corpus, sancto verò ac viuifico spiritu anima sanctificatur. Vngitur primùm frõs, vt liberemini illo dedecore, quod primus transgressor homo vbiquè circunferebat: & vt reuelata facie gloriam Dñi speculemini: deindè aures, vt priùs accipiatis aures, quæ diuina audiũt mysteria. De quibus auribus aiebat Esaias: Addidit mihi Dñs auriculam ad audiendum: Et Dñs in euangelio: Qui habet aures ad audiendum, audiat. Posteà vnguntur nares, vt diuini vnguenti odorem sentientes, dicatis: Christi bonus odor sumus Deo in ijs, qui salui fiunt. Postremò vngitur pectus, vt induti thoracem iustitiæ, stetis contra circũuentiones diaboli. Sicut enim Saluator post baptismum & spiritûs S. descensum egressus, deuicit aduersarium: sic & vos per sacrũ baptisma induti mysticum chrisma, quæ est spiritûs S. armatura, state aduersùs hostes, eosq; debellate, dicentes: Omnia possum in eo, qui me confortat Christus: à cuius chrismate Christiani appellamini, perducentes ad veritatem nomen Christiani, quod à baptismo cœpit nominari. Siquidem ante hanc gratiam non eratis propriè digni eo nomine, sed potiùs eò progredientes tendebatis, vt Christiani essetis. Illud autem necessè est, vt sciatis, esse symbolum huius vnctionis in vetere scriptura. Cùm enim Moyses mandatum Dei cum Aarone communicauit, eumq; summum sacerdotem constituit, postq̃ aquâ lotus est, vnxit eum: & Christus, à chrismate scilicet typico, dictus est. Sic etiam summus sacerdos Salomonẽ, iam in Geon lotum, vnxit vt Rex constitueretur. Verùm hæc illis in figura contingebant: nobis autẽ non in figura, sed verè, quandoquidem verè estis à Spiritu S. vncti. principium salutis nostræ Christus: ille enim est vera delibatio, vos autem

Quid Cyrillus Hierosol. de chrismate scripserit.

Theoria vnctionis chrismatis ex Cyrillo Hierosol.

Esai. 50.
Luc. 8.
2. Cor. 2.
Ephe. 6.

Philipp. 4.

Symbolum chrismatis in vetere lege fuisse.
Leu. 8.
3. Reg. 1.

tem massa: quòd si sancta est delibatio, profectò transibit sanctitas ad massam. Seruate hoc chrisma purũ ac mundum. Omnia enim docere poterit, si in vobis maneat, vt paulò antè beatum Ioannem audîstis dicere, ac multa de chrismate philosophari. Est enim hoc chrisma sanctum, spirituale, corporis custodia, animæ salutare. De hoc iam olim ꝓphetans Esaias, aiebat: Et faciet Dñs omnibus gentibus in monte hoc, (montem vocat ecclesiam) bibent vinum: bibent lætitiam, vngentur vnguento. & vt fieret tibi certũ, de hoc mystico vnguento intelligendum esse, subiungit: Trades hæc omnia gentibus. consilium enim Dñi super omnes gentes. Hoc ergò vncti, seruate illud in vobis incontaminatum & omnis maculæ expers, proficiscẽtes per opera bona, & placentes authori atq; duci salutis nostræ Christo Iesu: cui gloria in secula seculorum, amen. Hactenùs, quæ Cyrillus Hierosolymitanus de hac mystica vnctione ex scripturis Apostolorum & Prophetarum didicerat, & quæ ipse & ecclesia Hierosol. à sanctis Apostolis acceperat. dicam iterùm, & sæpiùs, si nihil aliud diuinius in hoc sacramento esset, præter hanc symbolicam doctrinam, nec esset in veteris testamenti figuris adumbratum, neq; à S. Prophetis prædictũ, nec ab Apostolis epistolis & sermone traditum, tamen esset vel propter illa, quæ in ænigmate significat, & de quibus admonet, non vulgari religione venerandum. Cùm verò nõ solùm ista significet, sed operetur, quis miseros istos fascinauit, non obedire veritati? non credere apostolicæ traditioni? quis, inquam, nisi callidus serpens? vt enim minùs laboraret in filijs Luteranorum iam baptizatis decipiendis, cùm ad eam ætatem venirẽt, qua possent discernere rectum à prauo, persuasit parentibus eorum, vt negarent hoc mysterium Confirmationis, id est, vt tollerẽt hanc armaturam. Hac enim post baptismum nudati, tanquàm inermes, faciliores fiunt, vt superentur, & omni vento doctrinæ circunferantur. Vt enim S. Melchiades in epist. ad cleros & omnes Hispaniæ Episcopos, de hoc mysterio Confirmationis diuinè scripsit, quia in hoc mundo tota ætate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismũ roboramur. Callidè ergò fecit serpens, cùm persuasit non induere post baptismum thoracem Chrismatis, nè cum milite loricato decertaret. Sciebat ille, quæ B. Ioãnes de hac sancta vnctione scriberet, vt paulò antè Cyrillum Hierosolymitanum, sicut à patribus acceperat, interpretari audiuimus: Et vos, inquit, vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necessè habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus: & verum est, & nõ est mendacium. Dum enim incorruptum & purum seruatur chrisma, tam diù seruatur in eo, qui chrismate confirmatus est, spiritus intellectûs, qui est pars illius spiritûs septiformis, quem Clemens & Melchiades dari dicunt in chrismate: qui quidẽ spiritus quàm diù in nobis manet, omnia, quę necessaria sunt, vt cuiq; conuenit & sufficit, docet. Sciebat item idem ser-

1. Ioan. 2.

Ioannes diuinè de chrismate disserit.

Esai. 25.

Prophetia Es. de chrismate in noua lege, interprete Cyrillo Hierosol.

Cur diabolus persuasit Luteranis negare mysterium cõfirmationis.

1. to. conc. 313.

1. Ioan. 2.

Vnctio chrismatis docet de omnibus secundùm epist. Ioannis.

pens huc etiam pertinere, quod Paulus scripsit in epist. 2. ad Corinth. Cùm
2. Cor. 1. enim locutus esset de cõstantia & stabilitate prædicationis & promissionũ, quæ in prædicatione euangelij sunt, quia chrisma est confirmatio confessionis, vt ait Apostolica cõstitutio, subiungit: Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus spiritûs in cordibus nostris. Hoc enim est, quod per orationẽ & signũ
Quid operetur in baptizato chrisma ex Paulo. crucis operatur Chrisma in Confirmato, scilicet aduentum spiritûs S. ad prædicandum & credendum constanter, & vt spiritu intellectûs & & fortitudinis instructi, non decipiamur. Docet eruditè Ruardus Taper nobilis scholæ Louanienſis cancellarius, in lib. de explicatione articulorum circa dogmata ecclesiastica, locis scripturæ Sanctæ accuratè collatis, factam esse Apostolis promissionem spiritûs S. omnibus baptizatis, implerique in eis post baptismum, cùm confirmantur, tunc enim indui eos virtute ex alto.
Ephes. 1. Sciebat igitur serpens scriptum esse ab Apostolo de illo spiritu promisso, cùm ait: In quo credentes, signati estis spiritu promissionis sancto: & ideò has quoque voces perhorrescens, dedit operã, vt baptizati non signarẽtur sigillo promissionũ, quod est chrisma: nè per hãc obsignationẽ pignore hoc spiritûs S. accepto, hereditatẽ firmiùs sperarent. Ad hoc quoque mysterium
2. Cor. 2. pertinet, quod idem Paulus in epist. ad Corinth. ait, Sapientiam loquimur inter perfectos. Perfectos enim vocat eos, qui p hanc mysticã vnctionẽ donati sunt spiritu intellectûs, qui doceat omnia mysteria. Tunc enim baptizati perficiuntur non pfectione regenerationis, sed roboris & intellectûs. Vndè Clemens & Dionysius eadem ratione eos, qui confirmantur, perfici tradiderunt. Rursùs eodèm pertinet, quod idẽ ait: Quicunque ergò perfecti
1. Ioan. 2. sumus, hoc sentiamus, vt idẽ scilicet sapiamus, & in eádem regula permaneamus. hæc enim vnctio, quæ vt ait B. Ioannes, docet omnia, spiritu intellectûs & fortitudinis perficit: facitque permanere in eádem regula, & in eodem apostolicæ doctrinæ sensu. Vnctos itaque & signatos, & confirmatos ac
Quibus nominibus vocet apostolus in epistolis suis eos, qui Chrisma acceperunt. perfectos vocat Apostolus eos, qui hoc mysterium acceperunt. quæ nõ est mirum non intelligere Magdeburgenses, neque reliquos Luteranos: qui quidem quia non receperunt charitatem veritatis, vt salui fierent, misit illis Deus operationem erroris, vt crederent mendacio: vt Apostolus de Antichristo & discipulis eius scripsit. nisi enim ità esset, quî fieri posset, vt non
2. Thess. 2. intelligerent, negare se scripturam, quam in ore semper ferũt, cùm mysterium vnctionis in ecclesia negant? Quæro enim, cùm Esaias de ecclesia noui testamenti prophetans dicit, vt paulò antè Cyrillum Hierosolymitanum interpretantem audiuimus: Faciet Dominus in monte hoc, bibent vinum,
Esai. 25. bibent lętitiã, vnguento vngentur, trades hęc omnia gentibus: de quo vino dicit propheta? an de cuppa? nónne de vino mystico visibili, quod nos quidem verè habemus in ecclesia, Luterani verò credunt se habere, licèt cum vini substantia? Si igitur de sacramento calicis visibili, quod isti dicunt habere se in suis synagogis, prophetat Esaias, & hoc ipsi cum lætitia

hodiè

hodiè in eis αἰσθητῶς bibunt, quemadmodùm non coguntur de aliqua vnctione visibili in ecclesia illud accipere, vt consequens est, quod idem Propheta statìm subiungit, Vnguento vngentur? Sic enim est apud septuaginta. & vt fieret, inquit Cyrillus Hierosolymitanus, certum tibi de hoc mystico vnguento intelligendum esse, subiungit Propheta, Trades hæc omnia gentibus. Quæro ergò rursùs, sunt ne Luterani ex gentibus ad Deum conuersis, de quibus Esaias prophetat, an non? si sunt, ostendant saltem in synagogis suis tale vnguentum, quale ostendunt vinum, id est, visibile & mysticum, vt ipsi credunt: quod si non possunt ostendere, quia negant esse in Ecclesia, quomodò ad eos hęc prophetia pertinebit? an dicturi sunt cum solis Iudæis, non pertinere hanc prophetiam ad ecclesiam noui testamenti? ergò dicant etiam, vt consequens est, cum eisdem Iudęis, illud quod in eadem prophetia texitur: Posuisti vrbem fortem in ruinam, domum alienorum, vt non sit ciuitas, & in æternum non ædificetur: non pertinere etiã ad tempus noui testamenti, cùm iam ità funditùs deleta est vrbs, vt iuxta hanc prophetiam, non ampliùs ędificanda sit, quia iuxta prophetiam Danielis, desolatio eius vsque ad consummationem & finem perseuerabit. atque ità somnient cum illis auream & gemmatam Hierusalem, & expectent eam cum eorum Antichristo: & maneant in morte, donèc omnia necessaria ecclesiæ catholicæ tradita teneant: & illa in primis mirabilia mysteria credant, eorumq; virtutem participent, & vsque in finem conserueut, in quibus Dominus virtutem destruendæ mortis, & resurrectionis consequendæ, vt hic prophetauit, per passionem suam posuit, sanctum baptismum dico, quem chrisma, vt antè explicatum est, perficit: & sanctam Eucharistiam. de hac enim Dominus, Nisì manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. De baptismo verò, Nisì quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cælorum. Idcircò postquàm Propheta dixit, Bibent vinum, vnguento vngentur in monte hoc: trade hæc omnia gentibus, nam consilium hoc super omnes gentes: subiungit, quę ad virtutem horũ mysteriorum pertinent, Deuorauit mors præualens, anteà scilicet: & rursùm, Abstulit Deus omnem lachrymam ab omni facie: quia scilicet, vt est in interpretatione Latina vulgata, Pręcipitauit mortem in sempiternum. Sed quid ego cum istis de scripturis disputo? qui magìs student, quid non intelligendo repręhendant, quàm quid inquirendo rectè intelligant. si enim interpretes sanctarum scripturarum, in ecclesia catholica probatos, tum apud Græcos, tum apud Latinos, aut inquirerent, aut ab ijs, quos decipiũt, inquirendos esse putarent: scirent quidẽ à quibus didicissent: & ea nôssent, quæ possent & ipsos instruere ad salutem, & eos, à quibus audiuntur aut leguntur, sicut Paulus de vtroque horum Timotheum admonuit. Nunc autem non possunt dicere, à quo ista, quæ profitentur & defendunt, didicerint, nisì à Lutero, aut à Luteri discipulis, id est, à seipsis pessimis magi-

Esaiam sicut Eucharistiã, ita chrisma designàsse, & de ecclesia noui testamenti esse locutum.

Ioan. 6.

Ioan. 3.

2. Tim. 3.

ſtris. Reuoluant ergò omnes commentarios interpretum Eſaiæ, præter Iudaicos & Luteranos, & obijciant nobis catholicis, qui ſtudemus vt ſciamus, ex quibus ſanctis patribus literas ſanctas, & ſanctarum ſcripturarum interpretationes didicerimus: obijciant, inquam, ſi quem reperiant, ſiue Græcum, ſiue Latinum, qui locum Eſaiæ de vino & vnctione ſecundùm canonicam & diuinam 70. interpretum editionem, immò totum caput 25. non de eccleſia noui teſtamenti interpretetur. Atquì præter Cyrillũ Hieroſol. cuius interpretationem antè recitauimus, alter Cyrillus Alexandrinus in commentarijs huius Prophetæ, cùm vinum dicit Eſaias, ſignificari ait myſticam benedictionem, & ἀναίμακτον θυσίαν. Sic enim vocat, id eſt, incruentum ſacrificium: quod (inquit) in ſanctis eccleſijs facere conſueuimus. & de vnguento, Illud, inquit, ſignificat, quo in baptiſmo vngimur: quod eſt ſymbolum ſpiritûs ſancti, ſicut traditum erat eccleſiæ Alexandrinæ à S. Marco, Petri principis Apoſtolorum diſcipulo, & euangeliſta, qui eã fundauerat: & ſicut à ſanctis Apoſtolis per ſpiritum S. didicerat, ſic in ea ſacrificare, & baptizatos chriſmate vngere docuerat. Theophanes quoquè author Græcus, & in ſcripturis valdè eruditus, Niceæ Epiſcopus, interpretans totum hoc caput in lib. quem de Symphonia veteris & noui teſtamenti inſcripſit, quia dicit Propheta, Bibent lætitiam, bibent vinum: Explanans, inquit, Propheta, quam lætitiam diceret, demonſtrat eam ex Symbolis diuinis, dicens: Illam dico, quæ ſpecie vini appáret, & ſumitur. deindè ſubiungit, Immò vngentur vnctione in monte hoc. Vide, quemadmodùm vniuerſalem eccleſiam vocat montem. Manifeſtum eſt enim, quòd in cuncto orbe, diuino vnguento vnguntur, & bibunt vinum diuinæ & æternæ ac Dominicæ lętitiæ. Hactenûs Theophanes. Omitto cæteros, quia infinitum eſt, omnes perſequi, tantùm adiungam huic capiti, quod penè oblitus eram, vt ad illud reſpondeam, quod hoc loco Magdeburg. aiunt, ritus vngendi magis hęreticorum, quàm orthodoxorum videri eſſe, quòd Irenæus lib. 1. cap. 18. recenſens Valentini errores, alios ait oleum in aquam, recitatis quibuſdam verbis, infudiſſe: alios, opobalſamo vnxiſſe baptizatos. Sanè quidem, ſi eo ſpiritu Magdeburg. Centuriatores ſuperſtitioſos ritus hæreticorum in vngendo apud Irenæum legiſſent & notâſſent, quo Iuſtinus Martyr, cuius paulò antè authoritatem iſti requirebant, notauit in ſecunda apologia ſuperſtitioſos ritus lauacri apud Gentiles, magis indè ipſos contemptores noſtrorum myſteriorum exemplo Iuſtini redarguiſſent. Notauit enim Iuſtinus, quia noſtrum lauacrum dęmones ex prophetis didiciſſent, conatos fuiſſe illud imitari: atque ità effeciſſe, vt qui templa adirent, ſeipſos adſpergerent, aut etiam ſe totos abluerẽt, priuſquàm ſacrificarent. & in Mithræ myſterijs ſimiliter conatos eſſe ſanctam euchariſtiam imitari, apponentes panem & aquam initiandis. Sic Magdeb. notare potiùs debuiſſent, conatos eſſe dęmones per hæreticos imitari myſterium vnctionis, quod ijdem ex ſcripturis ſanctis & apoſtolica traditione didiciſſent. Vt enim

De eccleſia noui teſtamẽti Eſaiæ recitatum locum omnes antiqui interpretes exponunt.

Theophanes.

Chriſtianorũ vt vngendi ritum ità etiam baptizandi per hæreticos & gentiles, dæmones imitati.

enim dæmones transfigurant se in Angelos lucis, sic quę apud nos vera sunt, in falsa apud suos mutant.

De consecratione ecclesiarum ad orationem & sacra operanda, ex Paulo, & euangelio & Esaia: & quomodò, qui consecrationem ecclesiarum negat, idem scripturas negare cogatur. Item quomodò idipsum ex lib. 2. Clementis de constitutionibus Apostolorum probetur secundùm consuetudinem scripturæ sanctæ ex nominibus templi, quæ in testimonium consecrationis factæ, vsque in hodiernum diem seruantur. Cap. 19.

SEquitur deincèps, vt de ritu celebrandi Missam in loco consecrato, Magdeburgensibus respondeamus, quem negant Apostolicum esse, vt esse quidem Clemens in epist. 3. affirmat: quia, inquiunt, non meminit Iustinus in apologia secunda. sic isti probant, quæ tradunt, apud quos maior est authoritas tacentis, quàm dicentis testimonium. & quod est adhuc magis impiæ temeritatis, quia Clemens ait hoc loco, hęc Apostoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt, audent dicere, non esse eius epistolam. Negēt igitur similiter epistolam Felicis 4. sanctis. ac sapientiss. Pontificis, & dicant non esse eius, quia ante mille annos in procœmio ipsius epistolæ, quam ille ad omnes Episcopos de consecratione ecclesiarum ad celebrandū Missas scripsit, sic ait: Quamobrèm fratres hortamur vos, monemus, & flagitamus, vt à tramite Apostolicæ institutionis nequaquàm recedatis, nec à capite disideatis: sed fidem & ordinem, quem Apostoli & Apostolici viri statuerunt, absque vlla hæsitatione teneatis. Deindè postquàm consecrationem Mosaici tabernaculi commemorauit, diuinasq; illas Salomonis in dedicatione templi preces recitauit, subiungit: Si enim Iudæi, qui vmbræ legis deseruiebant, hæc faciebant: multò magis, quibus veritas patefacta est, & gratia & veritas per Iesum Christum data est, templa Domino ædificare, & prout meliùs possumus, ornare, eaq; diuinis precibus & sanctis vnctionibus cum altaribus & vasis, vestibus quoquè & reliquis ad diuinum cultum expendum vtensilibus deotè & solenniter sacrare, & non in alijs locis, quàm in Domino sacratis ab Episcopis, celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus. Disseramus ergò cùm istis de scripturis, quas in ore ferunt semper. Docet Apostolus in epistola ad Hebræos, tabernaculum, quod Moyses, vt in Exodo scriptū est, benedixit, & quæ in tabernaculo secundùm legem fiebant, vt orare, & sacra operari, & munera offerre, tum ministros ipsius tabernaculi, omnia deniq; ecclesiæ nostræ, & eorum quæ in ecclesia fiunt, & ad ecclesiam pertinent, quæ idem Apost. in eadem epistola cælestia vocat, vmbras & exemplaria esse, sicut responsum est Moysi, cùm consummaret tabernaculum: Vide, inquit, omnia facito secundùm exemplar, quod tibi monstratum est in monte: nihil

Argum. ex negantibus solenne Magd.

Felix 4. de cōsecratione eccles.

Ioan. 1.

Disputatio de consecratione Ecclesiarum ex scripturis sanctis.

Hebr. 8.

Heb. 9.

Exod.25. te: nihil enim horum excepit, qui dixit omnia. immò neque Moysi solùm, sed Regi quoquè Dauid idem ostensum est de templo à Salomone ædificando: & rursus Dauid Salomonem docuit per spiritum Dei eadem, quæ sibi erant ostensa, vt templum ædificandum, & cætera, quæ ad templum secundùm legem pertinebant, vmbras item esse & exemplaria verorum & cœlestium. sic enim Paulus (vt dixi) vocat ecclesiam nostram, & ea, quæ ecclesiæ nostræ sunt. Sicut enim lex spiritualis erat, vt Apostolus ad Romanos scripsit, quia scilicet vmbram habebat spiritûs, siue rerum spiritualium noui testamenti: sic ecclesia nostra, & ea quæ in ea fiunt, cælestia sunt & dicuntur, quia sunt imagines earum rerum, quæ in cælo sunt vel fiunt. Hoc autem, quod de Dauid diximus, scriptum est in priore lib.

Rom.7.

1.Par.28. Paralip. Dedit autem (inquit) Dauid Salomoni filio suo descriptionẽ porticûs, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domûs propitiationis: deindè subiungit, Necnon & omnium, quæ fuerunt in spiritu cum eo. Sic enim est apud 70. id est, quæ gratia spiritûs S. eũ docuerat. Sic enim Theodoretus interpretatus est in 3. libro Reg. c. 8. vbi hûc locum libri Paralip. obseruauit. Igitur tabernaculum, quod Moyses benedixit, & templum, quod Salomon dedicauit, & quæ in eis secundùm legem fiebãt, & eorum ministri, omnia erant vmbræ futurorum in nouo testamento: & sicut Apost. ait, vmbram habebat lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Quæro igitur à Magd. & cæteris Luteri sectatoribus, quid ipsi re ac veritate ostendant pro agno typico & vmbratili, quem Iudæi comedebant? respondebunt sanè cœnam suam Dominicam, vt ipsi vocant, & mystica benedictione, vt putant, confectam. Quæro rursùs, quid ostendant pro loco item typico & vmbratili, quem Deus elegit Iudæis, in quo agnum comedere deberent, vt est in Deutero. scriptum? an ostensuri sunt speluncas suas, id est, loca communia? & profana? quòd si locum communem ostendunt, quęro iterùm, quæ veritas in loco communi & profano per Iesum Christum facta sit, quæ vmbram & figuram illius loci Iudaici, agno edendo benedicti & consecrati, iuxta verbum Domini impleat? siquidem lex per Moysem data est, veritas autem & gratia per Iesum Christum facta est. Vt enim se putant ostendere panem mystica benedictione consecratum, qui vmbram & figuram illius veteris agni impleat, sic quoquè, si Paulo Apostolo credunt, ostendere debent locum sua item benedictione in nomine Christi consecratum, qui vmbræ illius veteris loci sua item benedictione typica olim benedicti respondeat. an fortè dicturi sunt, in mystica quidem cœna fieri hoc posse & debere, vt ista cœna figuram illius Mosaicæ impleat, quia Dominus eam instituit, cùm dixit viuifica illa verborum mysteria, quæ sunt in euangelio: at de loco non esse aliquid dictum in euangelio. Videamus ergò, an sit: putant ne Magdeb. quod Dominus ex Esaia sumptum, in euangelio Ioannis exprobrauit, inquiens: Domus mea, domus orationis vocabitur, propter Iudęos tantùm & eorum

Quòd ostensum fuerit regi Dauid de templo à Salomone ædificando, omnia esse typos eorum, quæ ad templum noui testamenti pertinebant.

Deut.16.

Ioan.1.

Magd. quid qua absurditate seu periculo ostendere cogantur.

rum templum, dictum esse? non credo quòd ità desipiant: an dicent Esaiam non prophetâsse futura, cùm dixit: Domus mea, domus orationis vocabitur cunctis gentibus? Sic enim est apud 70. ne id quidem dicent. Prophetauit ergò de templis & oratorijs noui testamenti sub sensum cadentibus, vt illud vetus cadebat. immò si fortè negare voluerint, vt sunt peruicaces, prophetâsse ibi eum de domibus ad orandum in nouo testamento Deo dedicatis, cùm iam gentes ad fidem venerunt, coguntur ex ijs, quæ in eo loco antecedunt, confiteri. Sic enim ait, Et filios aduenæ siue alienigenas, vt 70. interpretati sunt, qui adhærent Domino, vt colant eum, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos, omnem custodientem sabbatum, nè polluat illud, & tenentem fœdus meum, adducam eos in montem sanctum meum: & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis gentibus, siue cunctis populis, vt est in interpretatione Latina vulgata. Quem locum interpretans beatus Cyrillus in commentarijs eruditissimis prophetæ huius, Loquitur ergò, inquit, cum gentibus, quæ quidē per fidem coniunctione spirituali cum Deo copulentur: qui gloriā suam in seruitute Dei sitam esse volunt: & nomen Dei ità amant, vt iugum regni eius omni obedientia subeant: nec amplius deos alienos sequantur: qui ità seruant sabbata eius, Christi scilicet, vt non profanent ea: sabbatizant enim spiritualiter, quia ingressi sunt in requiem Christi: Huiusmodi ergò alienigenas promitit introducere in montem sanctum. Deindè subiungit: Prohibuit quidem lex alienigenis ingressum in templum: Non ingredietur, inquit, Ammonites & Moabites in ecclesiam Domini. At Christus, qui in nouitatem spiritualem omnia transtulit, in montem sanctum, id est, in ecclesiam introducit alienigenas. Et delectabo eos, inquit, in domo orationis meæ, scilicet charismatibus & spe sacramentorum. Interrogo hîc Magdeb. an non delectantur ipsi maximo omnium charismate sanctæ Eucharistiæ in loco sensibili ad hoc designato? Quis neget? debet ergò esse is locus domus orationis, iuxta prophetam: quòd si est domus orationis, quomodò conuenit, vt non sit sanctificata Deo per verbum & orationem ad orandum, & sanctificetur cibus ad comedendum? cùm magis nobis opùs sit exaudiri in domo orationis ad salutem animæ, magisq; nobis mali spiritus nocere possint inter orandum, mentes variè distrahendo, quàm inter mensam edendo? An non satis ratio defendit traditionem, vndè consuetudo manauit? & consuetudinem, quam fides obseruauit? Nec enim refert, ait Tertullianus, traditionem sine scripto defendens, vtrùm scriptura, an ratione consuetudo consistat, quandò & legem ratio commendat. Deindè paucis interiectis: Quòd autem, inquit Cyrillus, domus orationis non solis Iudæis, sed gentibus per fidem vocatis, pateat, declarat, subiungens: Domus orationis vocabitur omnibus gentibus. Deindè subiungit: Sed quis hæc promittit? an Propheta? minimè, inquit, sed Deus qui est

Collatio Esaiæ cum euangelio de domo orationis. Matth. 21.

Esa. 56.

Cyrillus Alexan. in Esaiæ locum de templo noui testamenti.

Deut. 23.

natura bonus, qui vult omnes homines saluos fieri. Hactenùs propheta, & Cyrillus optimus eius interpres. Habent ergò catholici domos orationis, à Propheta prędictas, & à Domino in euangelio declaratas. Quarè qui eas negant & habere nolunt, alieni sunt ab hac prophetia: ac proindè alieni à regno, ijs, de quibus Esaias ibi prophetat, promisso. Deindè cùm Apostolus in epist. ad Corinth. priore ait, Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quæro à Magdeburgensibus & Luteranis, si ecclesia Dei non est domus sacra, quomodò ecclesiam Dei contemnebant, qui in ea cõmunes cibos sumebant, vt in domibus nostris solemus? vtrunq; enim peccabant Corinthij, & de vtroque eos arguit Apostolus, & quòd in ecclesia Dei communes cibos pro sacris sumerent: & quòd eos cum ijs, qui non habebant, non communicarent. An forum dicetur contemnere, aut porticum, aut alium locum ex communibus, si quis in eiusmodi loco communi, communem cibum aliquandò sumat? quis hoc dicat, qui sensu cõmuni non careat? aut nunquid forum, aut porticus, aut quiuis alius locus communis, dicetur locus Dei, sicut dicitur ecclesia Dei, & domus Dei? minimè. Erat igitur ecclesia, de qua Paulus loquitur, locus non profanus, neque communis, & religione solutus, sed potiùs religiosus, ac Deo Apostolico ritu consecratus, ac sanctificatus. Quarè cùm ecclesiarum consecrationem Apostolicam esse Magdeburgenses negant, sciant se non iam epistolam Clementis, sed scripturas sanctas veteris & noui testamenti negare. Hinc Synodus Laodicensis ex multis Asiæ prouincijs coacta, quia didicerat ex scripturis sanctis propheticis & Apostolicis, non esse domum orationis domum communem, sed domum Deo sanctificatam, sanxit canone 57. non oportere Missas in domibus celebrare. & Synodus Parisiensis, sub Ludouico & filio eius Lotario habita, cap. 47. Plerique, inquit, presbyteri neglectis basilicis Deo dicatis, in domibus Missarum celebrationes contra diuinam authoritatem & canonicam institutionem facere præsumunt. & in extrema parte, Quandò ergò quod Dominus prohibet, humana præsumptio non metuit, proculdubiò præceptum transgredi non pertimescit. Sed, vt tandèm centuriatores consecrationem ecclesiarum ex Apostolica traditione profectam esse intelligant, videamus, quid Clemens Rom. cuius epistolas negant, in ijs libris in persona Apostolorum dicat, quos de constitutionibus Apostolorum scripsit, quos non credo, vt sæpiùs dicam, & negare audebunt, nè se negatores omnium librorum veterum profiteri videantur. Iubet ergò libro 2. cap. 58. Apostolica constitutio clericis quotidiè manè & vesperè psallere ἐν τοῖς κυριακοῖς psalmum 62. & psalmum 140. Cùm κυριακοὶ dicit, domos Domino dedicatas intelligit. Hoc enim significat verbũ, si quis Latinè interpretetur. Profecta est ergò ex traditione Apostolorum, ecclesiarum Deo dedicatio: quæ per verbum & orationem fiat necesse est, siue benedictio, siue consecratio

dicatu

Qui domos ad orationẽ Deo dedicatas negant, alieni sunt à prophetia Esa. & ab euangelio, in quo illa impleta est.

Quòd ecclesia de qua Paul. loquitur in epist. priore ad Corint. necesse est, fuerit locus non communis, sed sacer.

Qui consecrationem ecclesiarum negãt eos vtriusque testamenti scripturas negare.

De diuino cultu in templis, qua Synodi potissimùm tractent.

Constitutio apostolica de orando in tẽplis Deo dedicatis.

Consecratio-

dicatur & sit: alioquì non sic vocaretur. Nè verò Magdeb. hoc genus argumentandi ex interpretatione nominum, leue esse putent, & nè ipsi negligant, meminerint ab Apostolo Paulo non esse neglectum, qui in epistola ad Hebræos ex interpretatione nominis Melchisedech, & nominis Salem, probat fuisse eum typum Christi, qui verè fuit Rex iustitiæ, & Rex pacis: Sic locus ecclesiæ, quia Dominica domus dictus est, sanctus esse demonstratur, & imago cælestis domûs. dicant enim nobis Magdeburgens. & reliqui Lutherani, cùm ipsi κυριακὸν δεῖπνον, id est, Dominicam cœnam dicunt, volunt ne intelligi panem communem, an consecratum & mysticè benedictum? sic igitur cùm Apostoli domum ad orandum & celebrandum Missam κυριακὸν vocârunt, domum consecratam ac sanctificatam Domino intelligi necessariò voluêrunt. Sed prosequamur Apostolicam constitutionem à Clemente Rom. descriptam. præcipit enim paulò pòst, quotidiè ἐν τοῖς κυριακοῖς canere manè quidem psal. 62. vesperè verò psal. 140. quod vsque in hodiernum diem per vniuersas ecclesias Orientis seruari audimus: in ecclesijs verò Occidentis scimus omnes, cani quotidiè in matutinis laudibus, secùndùm Apostolicam constitutionem psalmum 62. vesperè autem singulis ferijs ac Dominicis versum ex psal. 140. sumptum, Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. qui versus totam vim ac propositum psalmi complexus est. Doceamus igitur, quemadmodùm ex illis quoquè psalmis 62. & 140. quos quotidiè manè & vesperè constitutio hæc in domo Domini psallere iubet, demonstretur, si quis sine intellectu nolit esse, quòd domus illa Domini, in qua hi psalmi cani iubentur, domus sit non communis, sed sacrata. si enim Dauid Saulem fugiens, quanuis non posset adesse in tabernaculo, tamen quasi esset in tabernaculo, precabatur iuxta psal. 140. vt oratio sua esset Deo accepta, sicut esse soleret thus, quod in templo Deo incendebatur: & sicut sacrificium, quod in gratiarum actionem in tabernaculo fiebat. Item rursùm cùm erat in solitudine, eundem Saulem fugiens, tanquàm esset in sancto, id est, in tabernaculo iuxta psal. 62. orabat, & preces suas exaudiendas esse sperabat, quia in loco sancto tabernaculi, vbi maximè cupiebat, adesse non poterat: cùm sancti apostoli tradiderunt fidelibus, vt hos psalmos ἐν τῷ κυριακῷ, id est, in domo Domini quotidiè alterum eorum, id est, 62. manè in matutinis laudibus, alterum, id est, 140. in vespertinis psalmis canerent, an non satìs clarè admonuerunt domum Domini, in qua oramus & sacra facimus, succesisse, tanquàm corpus, vmbræ, sancto, id est, tabernaculo typico, in quo Dauid orare desiderabat? Ergò debet esse domus Domini, in qua oramus, locus consecratus ac sanctificatus. alioquì, quomodò locus non sanctus, sed communis, sancto, id est, tabernaculo, in quo immolabatur & orabatur, succesisset? & profana domus, quasi esset locus verè spiritualis, figuram loci typici & vmbratilis impleuisset? Præterea sancti Apostoli, vt in eodem libro scriptum est, prophetas (vt mihi quidem videtur) imitati, qui frequenter ecclesias insulas

nem ecclesiarum vndè profectam esse constet.

Quomodò argumentari ex interpretatione nominis Apostolus docuerit.

Quid ex duobus psalmis 62. & 140. quotidiè in ecclesia legendis demonstretur.

Traditio Apostolica de forma ecclesiæ in modũ nauis.

vocare solent, quòd, vt ait beatus Cyrillus in comm. Esa. c. 24. in mundo velut in mari positæ, turbas eius sustinent, tanquàm architecti spirituales, voluêrunt vt domus Domini ità ædificaretur, vt esset oblonga in modum νηὸς, id est, nauis, quæ ἀπὸ τῆς νήσου, quæ insulam significat, dicitur. idq; vt ipsa forma ædificij admoneret, esse nos in mundo tanquã in mari, quod fluctibus & tempestatibus assiduè agitatur, quod nauigari oporteret in naui ecclesiæ ab ijs, qui ad portum salutis peruenire vellent. quod quidem nomen vsque in hodiernum diem durat, vt nauis ecclesiæ dicatur, vt sit, sicut de illo altero nomine κυριακοῦ dicendum quoq; est, in testimonium hæreticis, profectam esse ab Apostolis, vt Clemens author est, constitutionem ædificandi & consecrandi Domino domos ad orandum & sacrificandum. Solet enim scriptura seruare etiam nomina in testimonium rei gestæ, vt illud in euangelio, Vsq; in hodiernum diẽ vocatur ager ille Acheldemach, id est, ager sanguinis, in testimonium scilicet Christi ad mortem venditi. Sic nauis ecclesiæ hodiè appellatur, vt ipsum nomẽ sit adstipulatio Apostolicę constitutionis à Clemente scriptæ de ædificandis domibus instàr nauis ad orandum: ipsi enim Apostoli constituerunt, vt hac forma ædificarentur, quam ipsum nomen nauis ecclesiæ, quod est in consuetudine sermonis nostri, significat. Neque hoc solùm, sed cõstituerunt, vt ad Orientem ædes sacræ spectarent, vt admoneremur de vero Oriente, qui est Christus splendor patris, cuius ortus in mũdo tenebras discussit peccati & ignorantiæ: & de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum. vndè precationem facere versùs Orientem, scribit magnus Basilius in lib. de spiritu S. ab Apostolis sine scriptura, scilicet canonica, traditum esse. id quod vsque in hodiernum quoq; diem seruatur, vt altare primum, quod vocare solemus maius, versùs Orientem, si commodè fieri potest, extruatur: sitq; collocatum quasi in puppi nauis ecclesiæ. Neque verò S. Apostoli, cùm de ædificandis domibus Domino constituebant, illud metuebant, nè Deum, vt hæretici obijciunt, loco circunscribere viderentur, quod Salomon quoquè in vetere testamento docuit non esse metuendum, cùm in consecratione templi dixit, Ergo ne putandum est, quòd verè Deus habitet super terram? Si enim cælum & cæli cælorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificaui? Deindè subiungit, ad quem tandèm vsum ædificata esset domus Domini, inquiens: Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius. Et clariùs adhuc in secundo lib. Paralip. cap. 6. Sed ad hoc, inquit, facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecrationem eius Domine Deus meus: & audias preces, quas fundit famulus tuus coram te. Propter nos igitur ędificantur templa, vt gratia spiritûs S. ibì per inuocationem Dei ad loci sanctificationem, orationes nostras adiuuet, vt virtutem ac gloriam Dei, in nostris sanctis postulatis sentiamus. Vt, sicut Dauid in tabernaculo, quod Moyses, sicut in Exodo scriptum est, benedixit, non solùm spiritu adesse, quod absens quidem facere poterat, sed corpore

Quæ nomina ecclesiæ quid præ se ferant.

Consuetudo scripturæ, seruare nomẽ in testimonium rei gestæ.

Constitutio Apost. de extructione eccles. versùs Orientem.

Quid Salomõ de construendis Deo templis docuerit non timendũ.

Ad quẽ vsum ædificentur ecclesiæ.

pore etiam in Dei obsequium desiderabat,(vt Daniel cùm apertis fenestris versùs Hierusalem orabat,propter templum Deo dedicatum) quô nõ solum fructum interiorem pietatis, sed extrinsecùs etiam corporis præsentiam & obsequiũ Deo offerret,cùm aiebat: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea:in terra inuia & inaquosa,sic in sancto apparui tibi,vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam,sic idem quoq; nos faciamus:nec enim hoc,quod ad cultum spiritualẽ Dei pertinet, propter Dauid tantùm scriptum est,sed propter nos etiam,qui hæc verba vsq; in hodiernum diem,in templis nostris post impletas veteres figuras, in spiritu & veritate Deo canimus.

Quæ de cultu spirituali in Salomone, & Dauid scripta sunt, non propter illos tantùm, sed propter nos scripta sunt.

Quomodò consecratio ecclesiæ necessariò demonstretur ex prophetia Aggæi,collatis consequentibus, & ex ijs quæ Salomon dixit in consecratione templi, & quid sanctus Maximus de ecclesijs dicat, & de ritu multiplici consecrandi domos Dei, *ex Iuone Episcopo Carnotensi.* *Cap.* 20.

DEniquè,nè vllus iam contradicendi locus relinquatur, est prophetia Aggæi clarissima de nostris templis Deo sanctificatis,quæ quidẽ quàm diù Luterani negant esse loca orationis ac cultûs spiritualis, religiosa & Deo consecrata,nec in eis virtutem & gloriam Dei videre volunt,neque ibì pacem à Deo per remissionem peccatorum petere,tam diù necessè est,non esse eos filios prophetarum & promissionis. Hortans ergò propheta Aggæus Israelitas post reditum Babylone ad instaurationẽ templi diruti,& ædificatiõem ac dedicationem noui templi,vt est in lib. Esdræ priore,Quis in vobis,inquit,est derelictus,qui vidit domum istam in gloria sua prima?& quid videtis hanc nunc, quasi non sit in oculis vestris? & nunc confortare Zorobabel,dicit Dominus:& confortare Iesu fili Iosedec, Sacerdos magne:& confortare omnis populus terræ,dicit Dominus exercituum:& facite,quoniam ego vobiscùm sum,dicit Dominus exercituũ. Spiritus meus erit in medio vestrî,nolite timere. & paulò pòst, Ego, inqt, implebo domum istam gloria,dicit Dominus exercituum.deindè subiungit,Magna erit gloria istius domûs nouissimæ plusquàm primæ,dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacẽ, dicit Dominus exercituum. Hunc locum,nè sine authore atque interprete & quidem grauissimo loquar,interpretans beatus Cyrillus Alexand.in commentarijs huius Prophetæ Aggæi,Quia,inquit,timebant Israelitæ, nè templum pro dignitate ædificare possent,cùm deberet Propheta ad eos confirmandos loqui de illo ipso templo secundo,ad cuius ædificationẽ hortabatur, quod plus erat, de nostro templo ἐκ περιουσίας prophetare maluit: vt sic eos doceret, in eo spem ponere,qui hoc nostrum templum multò illo admirabilius aliquãdò ædificaturus esset.Tanto enim,inquit,gloriosius est templum, quod in aduentu Christi extitit, quàm vetus illud, quanto præstantior est cultus

Filij prophetarũ & promissionis, qui sint aut non sint. 1. Esd. 5. Agg. 2.

spiritualis,quàm cultus ex lege Moysis: & veritas,quàm vmbra. Prætereà, inquit, in templo tantùm Hierosolymitano olim licebat sacrificare, nec aliud templum erat præterquàm illud: at post aduẽtum Christi, omnia loca plena sunt templis & ecclesijs: & vt Malachias ait, nunc in omni loco offertur thymiama nomini meo, & sacrificium mundum. Hactenùs Cyrill. Hoc ergò prophetico testimonio Iudæos cogimus, vt desinant somniare aliam templi Hierosolymitani instaurationẽ, quia hæc domus, de qua Aggæus prophetat, necessè est, vt sit nostra: siquidem gloria huius nouissimæ maior est, quàm gloria primæ. at gloria secundæ domûs non fuit maior, quàm gloria primæ. Etsi enim in secunda domo Christus adfuit, tamen quia caro non prodest quicquam, sed potiùs spiritus est, qui viuificat, vt Dñs dixit, idcircò gloriam Christi secunda domus non participauit. Quarè cùm sit hæc nostra nouissima, consequens necessariò est, vt post eam nõ sit alia ædificanda & dedicanda, alioquì non esset nouissima. ergò Magd. & cæteri Luterani cùm tradunt, loca nostra, in quibus mysteria celebrantur, esse loca profana & communia, & nõ sacra, neq; religiosa, neq; quæ templo veteri successerint, peiores quàm Iudæi videri volunt. De hac ecclesia & domo orationis loquens Eusebius Alexandrinus vetustissimus author, & ad eam frequentandam hortans in homilia de die Dominico: Nè (inquit) ecclesia & oratiõe te priues. Nihil ecclesia sublimius: cælo est altior: sole splẽdidior: luna & astris nitidior: vniuerso mundo honoratior. Sed demonstremus deincèps ex ijs, quæ sequuntur, domum istam nouissimam, de qua prophetat Aggæus, id est, templum Christianorum, locum esse Deo sanctificatum. quia enim dixerat Propheta, implendum esse gloria locum istius domûs nouissimæ, in qua omnia futura essent spiritualia, quorum vmbræ omnia illius veteris templi fuissent, vt admoneret, quanta reuerentia ac religione tum ipse locus sanctus, tum ipsius loci vasa sancta tractanda essent, iussit Dominus prophetæ, vt duas quæstiones sacerdotibus poneret. Interroga, inquit, sacerdotes legem, si accipiat homo carnẽ sanctã in summa parte pallij sui, & tetigerit summũ pallij eius, panem aut obsonium aut vinum, si sanctificabitur? & responderunt Sacerdotes, & dixerunt: Nequaq̃: & dixit Aggęus: Si tetigerit pollutus in anima de omnibus his, si polluetur? & responderunt sacerdotes, & dixerunt, Polluetur. & respondit Aggęus, & dixit: Sic populus hic, & sic gẽs ista ante faciem meam, siue coram me, dicit Dominus: & sic omne opus manuum eorum, & quicunq; appropinquauerit ibì, polluetur. Hunc locum optimè Theodorus Antiochenus in cõmentarijs prophetæ huius interpretans: Voluit, inquit, dicere propheta, quòd quemadmodùm pallium non potest, quia sanctum tetigerit, aliud quippiam sanctificare, pollutus verò sancta tacta polluit: Sic existimare oportet, cùm vos temerè & sine vlla ratiõe religionis attrectatis sancta, vt vasa & quęcunq; alia ad Deum pertinent, non sanctificat vos illorum sanctitas: sed potiùs mores vestri polluti dedecus & cõtumeliam inferunt sanctis, siquidem

Malach.1.

Ioan.6.

Qui Christiani cur etiam Iudæi peiores.

Demonstratio ex Aggæi prophetia, quòd in nouo testamẽto sit locus Deo consecratus.

Agg.2.

Theodorus Antiochenus in Aggæum.

quidem ea non, vt decet, tangitis. Vndè, inquit propheta, quicunq; appropinquauerit ibi, id est, cõsecratum tangit, si negligenter & per contemptũ, ac non, vt decet, appropinquauerit, nõ solùm nullum fructum ex tangẽdo percipiet, sed potiùs polluetur incommodo & damno accepto. Hactenùs Theodorus Antiochenus. Si igitur qui ad templum nostrum, de quo Aggæus prophetat, vt demõstratum est, indignè ac pollutus accedit & appropinquat, quia sanctum est, polluitur: quomodò negare possunt Magd. cum cæteris Luteranis, esse ecclesias nostras loca sancta, seq; pollui, cùm in eis tanquàm in locis communibus, & omni religione solutis, cõueniunt? quomodò, inquam, negare hoc possunt, quin scripturam, pphetiæ huius simul negent? nec enim locus ad tergiuersandum istis relinquitur, vt dicere possint, prophetari hîc de domo Dei, quæ domus sumus nos, sicut Apostolus ait, qui dixit etiam, Templum Dei vos estis, cùm prophetaapertè pphetârit de loco corporali sanctificato nouissimæ domûs, nè aliam posthàc miseri Iudæi domum expectarẽt, ad quam accedendum esset, & in qua futuræ essent oblationes, & versaturi sacerdotes. Postremò quod Dñs dixit Salomoni de templo, quod idem Salomon ei consecrauit, Elegi enim & sanctificaui locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum: & permaneãt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus: respondeant nobis Magd. est ne impletum in templo Salomonis, vt in æternum sit ibi nomen Dei? minimè dicent, cùm potiùs scriptum sit à Daniele Propheta, Et erit in templo abominatio desolationis, & vsq; ad consummationẽ & finem perseuerabit desolatio. Necessè ergò est, vt impleatur in ecclesijs Christianorum, locis à Deo electis & sanctificatis iuxta verbum Dei, qui dixit, Elegi enim & sanctificaui locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum. In his igitur locis vsq; ad consummationem seculi manet nomen Dei, cui sunt consecratæ ecclesiæ per inuocationem nominis eius, & in quibus virtus & gloria Dei habitat. vndè sanctus Maximus author διωρητικώτατος & antiquus pater, in libro de ecclesiastica mystagogia hortatur adire ecclesias: & in tẽplo, tanquàm in domo orationis, exemplo Apostolorum ac primorum Christianorum, perseuerare: Tum, inquit, διὰ τοὺς ἀγγέλους ἀπογραφομένους ἑκάστοτε τοὺς εἰσίοντας καὶ ἐμφανίζοντας τῷ θεῷ, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν δεήσεις ποιουμένους. καὶ διὰ τὴν ἀοράτως ἀεὶ μὲν παραμένουσαν τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριν, ἰδιοτρόπως δὲ μάλιστα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας συναξεως, καὶ ἕκαστον τῶν εὑρισκομένων μεταποιοῦσαν καὶ μετασκευάζουσαν, καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν μεταπλάττουσαν ἐπὶ τὸ θειότερον ἀναλόγως αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὸ δηλούμενον διὰ τῶν τελουμένων μυστηρίων ἄγουσαν, id est, tum propter Angelos, qui quotidiè describunt eos, qui ingrediuntur in templum: eosq; ostendunt Deo, & pro eisdem orant: tum propter gratiam Spiritûs Sancti, quæ semper ibi inuisibiliter permanet, ac tunc maximè proprio quodam modo, cùm sancta Missa celebratur: & singulos eorum, qui adsunt, vt cuique conuenit, ad

Heb. 3.
2. Cor. 6.
Qua de ædificatiõe domûs Domini prophetia Aggæi accipienda.
3. Reg. 8.
Promissio Domini de templo Salomonis quasi in æternũ duraturo, quorsum pertineat.
Dan. 9.
S. Maximus de Ecclesijs catholicorũ.
De fructu, & vtilitate orãdi in Ecclesia, ex S. Maximo.

ad meliora transfert: & per ea mysteria, quæ fiunt, ad id, quod ijs ipsis mysterijs significatur, traducit. Deniquè de religiõe ac sanctitate ædium sacrarum, quæ à sanctis Apostolis ecclesiæ vocatæ sunt, inter cæteros patres, ex Augustini potissimùm libris & sermonibus, in dedicatione ecclesiæ habitis, intelligere possunt Magdeburgenses ex tomo 10. serm. 252. de tempore, qui est primus in anniuers. dedic. serm. 256. qui est 5. in anniuers. dedic. itẽ serm. 16. in dedic. serm. 255. de tempore, qui est 4. in anniuers. dedic. itẽ tomo 2. epist. 107. ad Vitalem. & epist. 187. ad Bonifacium, tomo 5. de ciuit. lib. 1. cap. 4. Dicant ergò nobis Magd. qui ritum celebrandi Missam in loco consecrato, Apostolicum esse negant, vndè eum didicit Magnus Constant. qui tanto apparatu conuocatis vndiquè Sacerdotibus, dedicationẽ templi Hierosolymitani, quod ædificauerat, fieri curauit, vt Theodoret. lib. 1. ca. 30. testatur, in quo (inquit) ipsa ara diuina regijs tapetibus, donisq; aureis & gemmatis conspiciebatur ornata. ex quibus, inquam, didicit, consecrandum esse templum, in quo ara diuina ad sacrificandum poneretur, nisi ex S. Siluestro & sanctis patribus synodi Nicenę? & illi rursùs vndè didicerũt, omnem locum, regionem & ciuitatem tam Græcam, quàm barbaram, diuinorum templorum consecrationibus implere, vt est in Panegyrico coram Paulino Tyriorum episcopo habito & ab Eusebio descripto lib. 10. historiæ suæ cap. 4. vndè, inquam, didicerunt, nisi ex illa Apostolica traditione, cui Clemens in Epist. 3. testimonium tribuit? immò ipsi etiam Ariani contra Luteranos pro Apostolica consuetudine consecrationis Ecclesiarũ, testimonium dicunt, qui beatum Athanasium apud Constantium Imperatorem, quòd in Ecclesia magna nondùm consecrata synaxes celebrâsset, calumniabantur, nunquàm hoc facturi, nisi ingens crimen, & aliquid contra solennem Apostolorum traditionem commissum fuisse videretur. Quod quidem non ità beatus Athanasius excusauit, quasi id vtcunquè liceret, sed quòd propter angustiam aliarum ecclesiarum & nimiam populi frequentiam, summa necessitas & ingens metus periculi facere coẽgisset. Sic enim in apologia ad Constantium ait: Crede mihi imperator, & in eam rem testẽ veritatem ipsam accipe, in synaxibus Pentecostes ob multitudinem populorum, & in locis angustis plurimos pueros, neque paucas puellas, & aniculas complures, & adolescentes permultos afflictos iacuisse, & domũ delatos esse. Cùm igitur Ecclesiæ paucæ paruæq; essent, magnoq; tumultu posceretur, vt in magna ecclesia synaxes celebrarentur, atque ibidèm preces pro salute Imperatoris adhiberentur, dicit se, quoàd potuerit, restitisse: cùm autem nihil proficeret, satiùs iudicâsse, in Ecclesia nondùm dedicata synaxes permittere, quàm in desertis locis, & sub dio extra ciuitatem. Item quanta esset religio consecrationis Ecclesiæ, intellexit religiosus & eruditus author Ennodius Ticinensis, qui ante annos mille ad Maximum Episcopum, qui ecclesiam consecrauerat, sic scripsit, laudibus consecrationem celebrãs: De æde, inquit, sacramentum: de terrena habitatione cęleste colle-

collegiũ:de manufactis,quæ nulla possit senectute violari,(occàsum enim Deo oblata non sentiunt,nec ad vetustatem tremulam pietate fulta mittũtur) stat soliditas machinæ,quam Christus ingreditur:& originariæ oblíta fragilitatis,adipiscitur de possessore virtutem.Tecta vilia de consecrantis nobilitate decorãtur,dum rei caducæ precium tribuitur habere de Domino. Iam verò de actu ipso consecrationis, qui multiplici cæremonia symbolica plenus est,cuiusmodi sit,& an ab Apostolis sanctis traditus,nũquàm profectò Magd.dubitandum esse putarent,si ecclesias ipsas loca sancta & religiosa esse concederent:Sed qui hoc posterius, quod latiùs patet, negant,consequens est,vt illud prius quoq; negent. Sed loca esse religiosa ac sanctificata,vt satis fortassis hactenùs demonstratum est,ijs præsertim, qui scripturas sanctas & earum virtutem ignorare nolũt:sic illa multiplex cæremonia ritûs consecrationis,vt omittam veterum patrum ac Pontificum authoritatẽ,tametsi,vt diuinus Dionysius de alijs similibus symbolis ecclesiasticis,à S.apostolis traditis,dicere solet,nihil diuinius haberet prę ter id,quod symbolicè &in ęnigmate scripturis sanctis familiari docet,tamen esset omni reuerentia ac veneratione & cultura digna. Recitabo ergò ex multis pauca,ab Iuone Carnotensi graui authore, peritè & scienter in libro de sacramentis dedicationis explicata. Differens igitur de duodecim circùm luminibus,cum totidem nominibus Apostolorum, quæ ad dedicationem mysticè adhibentur,Isti sunt,inquit,qui, vt alios ardere charitate docerent,& verbo splendere,priùs linguas accepêre igneas, vt insinuarẽtur & amore feruere,& verbo lucere. Dum ergò in circuitu domûs dedicandæ duodecim fulgent nomina,demonstratur quòd in ea prædicanda sit lucens & ardens apostolica doctrina. & paulò pòst quærit: Quarè ter superliminare percutitur,& pax huic domui dicitur,& quæ sequuntur: Accensis,inquit,cãdelis mos est,Pontificẽ ad ostiũ accedere basilicæ, clero & populo subsequente,& ꝑcutere liminare cum virga,& cãtare antiphonam, Tollite portas &c. & hæc quidem,inquit,nequaq̃, vt pueris aut pueriliter intelligentibus videtur,quasi ludus accipienda sunt:sed subtiliter discutiẽdum,quarè ità à veteribus instituta sunt. Hæc nanq; & alia per doctrinam Apostolorum,eorumq; discipulorum ad nos credimus deuoluta. Scimus autem sacros Pontifices Domini nostri Iesu Christi gestare personã, sicut eis ipse dixit:Sicut misit me pater,& ego mitto vos:Itemq;, Qui vos audit, me audit &c.Et B.Paulus:Pro Christo,inquit,legatione fungimur. Virga autem sacerdotis,potestas intelligitur sacerdotalis,quam eis cõtulit, cùm Apostolos ad prædicationem mittẽs,nihil aliud eis ferre permisit,nisi virgam tantùm,sicut euangelium dicit:quia virga sancti sacerdotes & solantur humiles,& terrent superbos,ac feriunt pœnitentes.Eadem virga est recurua,quæ solicitudinem & pietatem præfigurat compassionis.Nè enim aliqua ouiũ aberret,habena præcepti & charitate vtuntur affectionis,imitantes eum,qui per prophetã olim clamabat,Conuertimini filij reuertentes,

Iuo Carnotẽſ. de cæremoniꝭ conſecratiõis eccleſiæ.

Theoria Spiritualis eorũ, quæ ad conſecrationem eccleſiæ adhibẽtur.

2.Cor.5.

Marc.6.

Hier.3.

tes,& sanabo auersiones vestras:& per euangelium salubriter ac piè dicēs,
Matt. 11. Venite ad me omnes,qui laboratis &c.quam potestatem à patre filius accepit,
Phil. 2. cùm cælestium ac terrestrium & infernorum dominatum promeruit.
& paulò pòst,Eandem ergò potestatem Saluator suis largitur præsulibus,
Matt. 16. cùm Petro,& in eo ecclesiæ principibus,potestatem suam largitur,dicēdo:
& 18. Et portæ inferi non prævalebũt aduersùs eam:Et quodcunq; ligaueris &c.
Cui ergò portæ inferi non prævalebunt,& ei ligandi atq; soluendi in cælo,
& in terra simul priuilegium traditur,constat nimirùm,quia is cęlo & terræ & inferno principetur.Cùm ergò Pontifex virga sua superliminare futuræ ecclesiæ ter percutit,ostendit,quòd sibi & cæli & terræ & inferni potestas cedit.Deindè quærit rursùs,quid significet,quòd alphabetum scribitur in pauimento domûs consecrandæ.His,inquit,ritè completis, incipit Pontifex à siniſtro angulo ab Oriente scribere per pauimentum alphabetũ vsq; in dextrum angulum Occidẽtis:atq; iterùm similiter à dextro angulo Orientis,vsq; ad siniſtrum Occidentis.quæ res puerilis,inquit,ludus videretur,nisi à magnis & spiritualibus,vtpotè apostolicis,viris institutus esse crederetur.atq; ideò tanto magìs,sacratius quid in tali facto sit reconditũ, requirendum est,quanto minùs non intelligentibus, vile videri potest.&
De studio maiore adhibendo ad intelligendũ ea,quæ nõ intellecta, vilia vdẽtur. paulò pòst:Alphabeti ergò ordinem sub certæ significationis mysterio describit.Quid autem per Alphabetum,nisi initia & rudimenta doctrinæ sacræ intelligi conuenit?Vndè & Paulus Hebręis exprobans,dicit:Etenim cũ
Heb. 5. deberetis magistri esse propter tempus,rursùs indigetis, vt vos doceamini,quæ sint elemẽta sermonũ Dei.Scribit ergò Pontifex alphabeti ordinẽ,
1.Cor.3. cùm fidei docet simplicitatem,& dicit cum Paulo Apostolo,Lac vobis potum dedit:sicut enim paruulorum eruditioni congruit primum literarũ elementa cognoscere,deindè ad syllabas,posteà ad verba,paulatìm ad sententiarum cognitionem progredi:sic quidam gradus sunt intellectûs in familia sanctæ Ecclesiæ:quorum primus est eorũ,qui simpliciter viuẽtes, nõ tamen ad robur doctrinę proficientes,quasi primis elementis cõtenti sunt. Sed quomodò eadem elementa scribi debeant,attendamus:ac primùm sciendum,quòd anguli basilicæ 4. designant plagas mundi, ad quas peruenit doctrina ecclesiastica,quę per literas significatur in terra descriptas.Quòd autem alphabetum ibidèm describitur,prædicatio euãgelij simplex & pura insinuatur:in alphabeto enim nihil duplicitatis,nihil falsitatis incurrit, quia euãgelica puritas nihil fucatum,nihil appetit falsum,sed simplici veritate subnixa,externam prorsùs renuit falsitatem.Quòd autem ab angulo Orientali,sicut dictum est,quia in tali schemate crux figuratur,vt doctrinę Euangelicæ mors Christi semper inferatur:in crucis enim effigie literæ figurantur,cùm simplicibus quibusq; mors CHRISTI simpliciter innuitur.
1.Cor.2. Vndè Paulus quibusdam talibus ait:Nihil aliud iudicaui me scire inter vos nisi Christum Crucifixum.Hactenùs Iuo,author sui seculi in ecclesiastica disciplina peritissimus.Huiusmodi sunt,id est,spiritualia & plena doctrinæ my-

næ mysticæ,salutaris & euangelicæ,cætera omnia,quæ in consecratione tẽplorum,sicut ecclesiæ catholicæ traditum est,fiunt.quæ si Magd.centuriatores more suo negare pergant,quia non sint in sanctis scripturis, quanuis sint Apostolica,siquidem multa Apostoli sine scripto per sermonem solum tradiderunt,vt Apostolus Paulus de se in Epist. ad Thess. 2. testatur.at esse ecclesias Christianorũ domos Deo consecratas & sanctificatas, negare iam non possunt,quin scripturas sanctas simul negent. quod satis hactenùs, vt opinor,demonstratũ est. Quòd verò in ecclesijs neq; Missas celebrare, immò nec aliud quid sacri ministerij sine authoritate & permissu Episcopi,prij presbyteris aut diaconis liceat,quia hoc quoq; centuriatores notârũt, fortasse quia hoc eis contra libertatem Christianam fieri videatur, cuius se defensores profitentur,alioquì sub specie libertatis velamen habentes malitiæ,nè quid dissimulâsse videamur,sciant id canone Apostolorum 39. sancitum esse.immò ab Paulo Apostolo per epistolam præcipi,cùm præcipit,vt omnia honestè & secundùm ordinem fiant,in vobis,inquit,id est, in ecclesia: de ijs enim loquebatur,quæ in ecclesia fiebant. Quæ verò honesti ratio aut ordinis esse possit,si sacrarum rerum administratio nõ ex episcopo,qui ecclesiæ præest,pẽdeat,ratio,& natura ipsa homines sani capitis satis docere potest.idcircò Synodus Gangrensis paulò post Nicenam habita, quasi interpretans,quid esset,honestè & secundùm ordinẽ omnia in ecclesia fieri,sic extremum canonẽ concluſit:Et omnia (vt summatim dicamus) q̃ à sanctis scripturis & sanctis Apostolis tradita sunt, fieri in ecclesia optamus.Quarè cùm hoc canon Apostolorũ iubeat,vt nihil presbyter aut diacanus,præter sententiam ac volũtatem Episcopi,faciat, ipse enim (inquit) est,cui populus Domini commissus est,& à quo reposcenda est ratio animarum:consequens est,vt si quid contra hanc traditionẽ Apostolicam fiat, contra honestatem & ordinem in ecclesia fiat,ac proindè contra scripturã Pauli sit.Nunc ad reliqua pergamus.

2. Thes. 2.

Nihil in ecclesia presbyteris aut diaconis sine authoritate episcopi licere,non solùm apostolica traditione canone sancita,sed scriptura Pauli docet.

De impositione libri aperti Euangeliorum super caput eius, qui ordinatur Episcopus,quã Magd.accusant,qui authores Apostolici meminerint: & quid in ænigmate significet authore Dionysio. & quomodò ipsa significatio ac Theoria satis declaret,Apostolicæ traditionis esse hũc ritum: & quomodò naturæ & scripturæ repugnet,qui eum negat. & quomodò Luterani sint contentiosi,dum consuetudines ecclesiæ negant. & quid hoc verbum contentiosi, significet ex Philonis obseruatione. item quandò Apostoli ordinati sint Episcopi, & quid in eorum ordinatione fuerit loco libri euangeliorum aperti, super caput eorum impositi. Cap. 21.

NOtârunt deincèps Magd.in his epist.veterum & Apostolicorũ Pontificum ad earũ authoritatẽ negandã, quòd præcipiat S. Anacletus, vt in ordinatione Episcopi Euangelia super caput eius imponant.]

At verò tametsi solus Anacletus hoc præcepisset, tamen dignus erat, cui vel soli crederent fuisse illo seculo hunc ordinandi ritum, quem negant. nunc autem cùm Clemens lib. 8. cap. 4. item diuinus Dionysius in eccleſiastica hierarchia cap. 5. duo antiquissimi & Apostolici authores, hunc ritum ordinandi atteſtentur: quis iam sanæ mẽtis verbum, quod in ore trium Apostolicorum testium stat, propter Magdeburgenſium, sine vlla ratione aut veterum patrum authoritate, loquentium temeritatem & intemperiẽ, neget? Sed videamus, quæ sit ratio imponendi Euangelia super caput Episcopi, cùm ordinatur, vt vel ex ipsa ratione intelligi possit, quàm sit à ratione & pietate alienum, hunc sanctissimum ritum contemnere vel negare. Habet Episcopus, inquit Dionysius, sacratissima eloquia Dei super caput imposita. Etenim quia potestas ac scientia perficiẽdi omnem rationem sacrorum, sanctis Episcopis, munere Dei omnium sacramentorum præsidis, tribuitur, meritò super eorũ capita eloquia à Deo tradita imponuntur, quibus comprehensa sunt, & vndè patefiunt omnis theologia & diuinę operationes miraculorum, apparitiones diuinitatis, sermones Christi, operatiões sacramentorũ: &, vt vno verbo dicam, omnia opera & verba diuina, nostræ hierarchiæ à Deo donata, complexus est summatim omnem materiam Euãgeliorum. Deindè, vt totam rationem impositionis Euangeliorũ super caput episcopi absolueret, subiũxit: Quippe cùm Episcopus ad similitudinem Dei, cuius imaginem gerit, omnẽ quidem potestatẽ hierarchicã integrè participaturus, omniũ verò sermonũ & sacrarum operationũ scientiam, non solùm ipse instàr luminis percepturus, sed cum alijs excellenter, vt Episcopo conuenit, cõmunicaturus sit. Quæ poterat esse diuinior ratio huiusmodi impositionis Euangeliorũ super caput Episcopi, cùm ordinatur? aut quis, cùm eam contempletur, non statim diuinam esse intelligat, & Apostolorũ traditione dignã? quo enim alio signo, nisi hoc, ità aptè & appositè atq; diuinè significari poterat, ꝙ is, qui tunc ordinatur, accipiat integrè potestatẽ hierarchæ, id est, Episcopi, qui est in summo & principe gradu sacerdotij, sicut omniũ sensuum potestas in capite, velut in arce locata est: quodq; omnium, quę in Euangelijs continentur, sacramentorum ac sacrorum verborũ scientiam cum alijs cõmunicaturus sit, vt caput cum reliquo corpore omniũ sensuum vsum communicat, vt cuiq; parti conuenit? denique, ꝙ ad episcopum in primis pertineat anagogicos sensus explicare, qui in sacramentorum & aliarum rerum signis sacris latent, qui nos ad cæleſtia illa ac diuina referũt, quę sunt instàr capitis supra cætera omnia. immò, vt hîc Apostolum imitemur, an ipsa natura capitis non docet, quòd ad docendum symbolicè, quæ est scripturæ sanctæ & Christi atq; discipulorũ eius frequens consuetudo, ea quę diuinus Dionysius descripsit, nihil accõmodatius esse poterat, q̃ Euangeliorum super caput Episcopi impositio? Cur igitur naturæ repugnatis & rationi docendi, quæ sic naturam & scripturam secuta est? immò, quod magìs mirandum est, cur omnium eccle-

Quibus cur quàm sit temerarium adhibere fidem.

Quæ sit ratio imponendi euangelia super caput episcopi cùm ordinatur, ex Dionysio.

Negatores qui cur quàm naturæ & scripturæ aduersentur.

siarum

siarum consuetudini repugnatis? cuius tanta est authoritas, vt vel propter eam solam omni contentioni cedendum esse Apostolus doceat, & præcipiat, nisi quis ità tardus sit, vt quod dixit Apostolus, Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei: de eo tantùm dixisse putet, quod ipsa etiam natura docente & adstipulante præcipiebat, nè mulier in ecclesia non velato capite oraret: quasi nulla eiusmodi alia contentio vnquàm in ecclesia futura esset, quòd si futura erat, cur non valeat, & valere voluerit Apostolus, quod hic voluit, si de similibus, vt natura & ratio postulat, similiter iudicandum sit? Hęc igitur est & fuit semper omnium ecclesiarum Orientis & Occidentis consuetudo, ordinare Episcopos cum impositione Euangeliorum super caput: cui consuetudini non solùm non obediunt Luterani, sed, quod longè grauius est, accusant & insectantur eam vt contentiosi. Huius enim vim verbi explicauit Philon Alexandrinus in libro de ebrietate, cùm ait, Peiorem esse non obediente contentiosum: sicut scriptum est, inquit, in lege, si filij obedient, & contendent. Sic ille legit secundùm 70. contendere enim, ait Philon, non solùm esse non obedire, sed contraria facere: vt qui non honorat parentes, est, inquit, ἀπειθὴς, id est, non obediens: qui dedecore etiam eos afficit, est φιλόνεικος, id est, contentiosus. Item qui non defendit patriam propter ignauiam, non obedit: qui etiam prodit, contentiosus. Huiusmodi ergò sunt Magdeburgenses, qui non contenti non obedire Episcopis nostris Catholicis, neque habere Episcopos catholicè ordinatos, etiam ordinationes ipsas Episcoporum, à Christo institutas, ab Apostolis Sanctis traditas, omnium ecclesiarum Orientis & Occidentis consuetudine iam indè à principio celebratas, & à grauissimis & antiquissimis authoribus literis proditas, tanto odio prosequuntur, tam rabiosè insectantur, vt non vereantur ea scripta negare, in quibus eas legunt. Quod enim in Epist. 2. Anacleti fecerunt, idem quoquè fortasse facturi sunt in Dionysio, & in libris Clem. Rom. de Apostolicis constitutionibus. Sed quid mirum est, si consuetudines ecclesiarum Catholicarum negant, cùm magis mirum esset, si non negarent? quod satis intelligi potest ex ijs, quæ Tertullia. in libro de velandis virginibus scripsit: Non possumus, inquit, respuere consuetudinem, quam damnare non possumus, vtpotè non extraneam: quia non extraneorum, cum quibus scilicet communicamus ius pacis & nomen fraternitatis, vna nobis & illis fides, vnus Deus, semèl dixerim, vna ecclesia sumus: ità nostrum est, quodcunque nostrorum est. Cùm igitur Luterani & Magdeb. eorum magistri, nobiscùm ius pacis nõ communicent, nec vna illorum & nostra sit fides, nec vna ecclesia, consequẽs erat, vt ordinationes etiam nostrorum Episcoporum negarent: immò, semèl dixerim, negent omnia scripta, in quibus nostra legunt: & ea tantùm retineant, in quibus legunt sua, id est, habeant tantùm libros Martini Luteri. Centurias verò Magdeburgensium nè legãt Luterani, quia in eis, quod Dei consilio factum

Quanta sit authoritas consuetudinis omnium ecclesiarum secundùm Apostolum. 1. Cor. 11.

Quantã consuetudines ecclesiasticæ vim Paulus esse voluerit. Deut. 21.

Quid sit contentiosum esse ex Philone.

Cur qui præsertim ac potissimùm contentiosi.

Magdeb. cur prater senten

tiam ſuam ex veterum patrum libris aliqua excerpſerint aut carpſerint.

eſt, infinita legent noſtra, quæ illi in magnis & vetuſtiſsimis authoribus ad confuſionem ſuam repererunt: quæ quia aliter eludere non poterât, cùm ſe pondere authoritatis magnorum authorum premi ſentirent, aut nęuos eſſe dixerunt: aut ſcripta veterum negârunt. Hoc enim perfugium ſibi, ſuaſore diabolo, reliquerunt. Sed quo magìs adhuc redarguantur, & impoſitionem Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi Apoſtolicam eſſe vel inuiti credant & confiteantur: ediſſerant nobis, ſi poſſunt, quid illæ linguæ igneæ ſignificârunt, quæ ſupra ſingulorum Apoſtolorum capita in die Pentecoſtes apparuerunt? cùm Apoſtoli, vt beatus Hieronymus in dialogo orthodoxi & Luciferiani teſtatur, ordinati ſunt Epiſcopi, & ante eum Dionyſ. Areopag. vt alios nunc omittam: quid, inquam, aliud ſignificârunt, quàm id ipſum, quod ijdem Apoſtoli, vt ſuprà explicâui, per impoſitionem libri aperti Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi, ſignificari voluerũt? libri enim clauſi, ſunt linguæ tacentes: & linguæ loquentes, ſunt libri aperti. Fuerunt itaque linguæ illæ vice Euangeliorum, quæ aperta imponuntur ſuper caput Epiſcopi, qui ea prædicaturus eſt, vt ait S. Anacletus: Hoc enim ſignificat apertio libri, quam Clemens lib. 8. tradit. Vndè Ammonius Alexandrinus in Comm. Act. Apoſtol. quia Apoſtoli, inquit, ἐχειροτονοῦντο τῶν οἰκουμένης διδάσκαλοι, id eſt, quia ordinabantur magiſtri orbis Apoſtoli: huiuſmodi verò ordinatio non fit niſi in capite, idcircò meritò ſuper caput linguas receperunt: & hac etiam de cauſa chariſma linguarum ante alia chariſmata eis donatum eſt. Hactenùs Ammonius. Quòd autem ſpecie ignis apparuerunt linguæ, ſignificabat in ænigmate Euangelium, ad quod annunciandum Dominus in terram venerat, & quod erant Apoſtoli prædicaturi, operari inſtàr ignis, qui materiam præparatam in ignem ſui ſimilem mutat. ità vt qui fuerint gratia Spiritûs S. præparati, non auditores tantùm, ſed factores verbi ſint: talesq; exiſtant, quales docet eſſe Euangelium, quod eſt, ſimiles Euangelio fieri. De hoc igne Euangelico aiebat Dominus: Ignem véni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur? Sed hactenùs de impoſitione Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi, cùm ordinatur, quam Magdeb. vt nouam explodunt, à ſerpente deluſi: qui vt Chriſtum odit & inſectatur, ſic quoquè ordinationem Epiſcopi, qui Chriſti imaginem gerit, & perſonam eius repræſentat, vnà cum impoſitione Euangelij, quod prædicaturus eſt, odit, & cum oleo chriſmatis, quo caput eius vngitur, quod eſt Spiritûs S. ſymbolum. Sed iam finem huic libro ſecundo imponamus, vt pauliſpèr reſpirantes, tertium aggrediamur.

Quid linguæ illæ ſuper Apoſtolos igneæ prænotârint.

Conſtitutio Apoſtolica de apertione libri Euangeliorum ſuper caput Epiſc.

Luc. 10.

FRAN-

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV,

ADVERSVS MAGDEBVRGENSES CENTVRIATORES PRO EPISTOLIS DECRETALIBUS PONTIFICUM APOSTOLICORUM,

LIBER TERTIVS.

POstquàm ea, quæ hactenùs in epistolas à Magdeburgensibus obiecta sunt, quantum satis esse visum est, superiore libro refellimus: pergendum nobis est, Reuerendissime Stanislae Hosi, ad reliqua hoc tertio libro refellenda. Ex quibus illa erunt prima, quæ isti opponunt Decreto de appellationibus ad Pontificem Romanum: quod in his epistolis, quas negant, frequens est, & ex omnibus, quæ in ipsis epistolis oderunt, caput eis infestissimum, & valdè inuidiosum. Vt enim Christus lapis electus & petra in Sion posita, Iudæis est petra scandali: sic vicarius Christi, successor beati Petri & ecclesiæ petra, nouis hæreticis petra quoq; scandali est. & sicut Iudæi, quos τηρατοσκόπους vocauit Zacharias, id est, spectatores portentorũ, quia nõ credũt Christũ veniss̃e, signa adhuc, vt olim, petũt: (velle enim videre Sapphiros Esaiæ in fundamẽto terrestris Hierusalẽ, & Iaspides in propugnaculis, itẽ ædificari eã à quibus destructa est, tũ reges gentiũ ministrare illi, dilatare locũ, & ad dextrã atq; læuam penetrare, & dominari gentibus, & cætera eiusmodi, quæ in Hierusalẽ cęlesti Ecclesia catholica impleta sunt: hęc, inquã, velle videre in monte tractabili Sion, quid aliud est, quàm signũ petere?) Sic noui Hæretici, quia se totos in fontẽ, vndè hæreses & schismata orta sunt, immerserunt, qui non solùm iudicio Ecclesiæ subijci nolunt, quod est alioquì omnium hæreticorum commune, & vndè suo proprio iudicio, sicut Apostolus ait, condemnati sunt: sed neque credere volunt, esse vnum in Ecclesia, qui, vt ait Cyprianus, ad tempus iudex vice Christi sit, idcircò signum quoq; petunt. Quid enim aliud est, quàm signum petere, quia non credunt, quod Christus ore suo tam apertè beato Petro dixit, cùm super eum Ecclesiam suam ædificauit: velle, vt ostendamus eis, Pontificem Romanum beati Petri successorem, præfuisse semper in omnibus locis ac regionibus, & præesse modò? Sic enim ait Luterus, author & dux Germanici schismatis, in assertione 25. Romanus Pontifex Petri successor, non est

Zach. 3.

Esa. 53.

Tit. 3.

Christi

Christi Vicarius super omnes mundi ecclesias, ab ipso Christo in beato Petro institutus. deindè subiungit, Hunc articulum facilimè probo per experientiam: Nunquàm fuit super omnes ecclesias totius mundi Romanus Pontifex: sed nec adhuc est, nec vnquàm in futurum erit, vt spero: nec enim super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Africæ vnquàm fuit, nec adhuc est. Hæc ille, quod nihil aliud esse videtur, quàm signum petere: visus enim est mihi dicere: Vis, credam esse Pontificem vniuersalem? fac videam fuisse anteà, & esse nunc ei omnes ecclesias subiectas. Verùm vt Iudæis, licèt nunquàm credant, semper tamen ex lege, ex prophetis, ex ipso exitu rerum atque experientia, Christum venisse, & hunc esse demonstramus, & signa, quæ petunt, ostendimus, etsi iuxta prophetiam Esaiæ, videntes non perspiciunt, & aure audientes non intelligunt: sic nouis hæreticis, licèt in cæca & obstinata dementia permaneant, vt de alijs similibus beatus Cyprianus ait, nos tamen ex verbo Dei, ex magnis concilijs, ex sanctorum & antiquorum patrum grauissimis testimonijs, esse ecclesiam super beatum Petrum authoritate Christi Dei nostri fundatam, & successorem eius Pontificem Romanum, caput ecclesiæ semper fuisse probamus. Fecerunt iam hoc permulti, scriptis de ea re libris doctissimis, ad quod isti nihil hactenùs respondent, conscientia conuicti: & melius esse iudicantes silere, quàm nihil respondere. Signum verò, quod Luterus istorum propheta & dux petit, quod ille experientiam vocat, ipse profectò oculis suis vidisset, si, quæ sit & dicatur Ecclesia, intellexisset: Est enim ecclesia, vt beatus Cyprianus ad Cornelium pontificem scripsit, plebs Episcopo suo adunata. vndè Pontifex Romanus semper fuit, vt nunc quoquè est, super omnes mundi ecclesias: quæcunque cum cathedra Romana adunatæ & cohærentes sunt. Aut ostendant hæretici aliquam in cuncto orbe, ab vnitate ecclesiæ vniuersalis, quæ ab vno eius capite ducitur, non diuulsam, super quam non fuerit, aut non sit nunc Pont. Romanus. Alij enim Episcopi singularum ecclesiarum, non sic sunt Episcopi super alias ecclesias, quæ cum eorum ecclesijs, tanquàm pars cum parte in eodem corpore cohærent: sed illa tantùm quisque eorum, iuxta canonem Apostolor. 34. agit, quæ ad suam ecclesiam, & ad loca ecclesiæ suæ subiecta, pertinèt. Luterus verò cùm dicit, Nec enim fuit pontifex Romanus super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Africæ, nec adhuc est, plebes non cum eo Episcopo cohærentes, vndè incipit ecclesiæ catholicæ vnitas, ecclesias esse putabat, & dicebat, Super quas non magìs potest esse Pontifex Romanus, quandiù sic sunt, quàm potest esse caput humani corporis super membra à corpore abscissa. an potest dicere caput pedi à corpore abscisso, meus pes? aut dicet manus auulsa capiti in suo corpore hærenti, meum caput? vndè qui dixit, Erit vnum ouile & vnus pastor, priùs dixit, Alias oues habeo, quæ non sunt de hoc ouili, & illas oportet me adducere: Vt discamus scilicet, oportere pastorem solicitum esse, & dare operam, vt oues, ad gregem suum non priùs adductas, adducat:

Ioan. 10.

ducat: aut à grege abductas, vel sponte egressas, reducat. & nisi priùs adductæ sint, vel reductæ, esse illas quidem oues dispersas, ac sine pastore, & non ποίμνιον, id est, gregem: est enim ποίμνιον τοῦ ποιμένος, id est, grex pastoris, & pastor gregis. idcircò, postquàm dixit, Et illas oportet me adducere: subiunxit, Et erit vnus grex siue vnum ouile, & vnus pastor. Grex ergò fidelium vniuersus ad vnum pastorem relatus, vna ecclesia est, super quam est Episcopus Rom. vt pastor super gregem. Super eas verò plebes, quæ segregatæ sunt ab Ecclesiæ vnitate, quæ ecclesiæ non sunt, neque dici possunt, non magis Episcopus est, quàm pastor est aliquis super oues alienas & alienorum. Quarè repugnantia est in eo, quod ait Luterus, nunquàm fuisse super omnes ecclesias mundi pontificem Romanum: quasi pastor vnus possit esse non vnius gregis pastor contra sententiam Domini, qui dixit, Erit vnus grex & vnus pastor: aut vnus grex possit esse non vnius pastoris. Illud verò, Nec vnquàm in futurum erit: quomodò probat propheta Luterus? Vt spero, inquit. Quis vnquàm Propheta prophetiam suam, non authoritate Dei, sed argumento spei suæ probauit? Non enim dixit, Nec in futurum erit, vt dicit Dominus: sed, Vt spero. non potuit manifestiùs declarare, quo spiritu prophetaret hoc, nempe spiritu odij & inuidiæ. Quia enim oderat ecclesiam Rom. & eius Episcopum vniuersalem, idcircò tanquàm vnus ex diuinis & Pythonibus, qui, sicut ait propheta Esaias, in incantationibus stridentibus suis, prophetauit propheta Germanicus Luteranorum, nunquàm futurum esse, vt esset Pontifex Romanus super omnes ecclesias. *Esa. 8.*

Responsio ad id, quod obijcitur contra decretum de appellationibus ad Sedem Apostolicam, quemadmodùm illi seculo Pontificum Apostolicorum, & veritati, quod Magdeb. negant, congrueret: & quomodò de falsitate redarguatur, quod ijdem finxerunt, refutatum esse Primatum Pont. Rom. in Synodo Carthaginensi. Quomodò intelligendum sit, quod est in Synodo Carthaginen. nè Episcopus primæ sedis appelletur Vniuersalis, & quarè Africani decretum de appellationibus recipere nolebant, quamùs primatum concederent. Cap. 1.

SEd tempus est iam, vt institutum prosequentes, ad ea, quæ in decretum de appellationibus obijciunt, respondeamus. recitemusq; illud priùs ex epistola secunda Sixti pontificis, quod ex eo magis intelligi possit, quemadmodùm illi tempori & veritati congrueret, quod Magdeburg. negant, quod quidem in causa fuisse suspicor, cur astuti isti, cùm diligenter & nominatim meminissent, in quorum Pontificum epistolis esset decretum de summa potestate Pontificis, ad quam decretum de appellationibus spectat, vt Anacleti, Alexandri, Pij, Aniceti, Victoris: Sixtum tamen, qui Alexandrum secutus est, & Pium antecessit, præteriêrunt. Ergò is epist. 2.

Astutia Mag. in dissimulado Sixti ii inter cæteros Pont. quos nominatim notârunt propter decretum de appellationibus.

Si quis vestrûm, inquit, pulsatus fuerit aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam & Apostolicam appellet Sedem, vt ad eam, quasi ad caput suffugium habeat, nè innocens damnetur: aut ecclesia sua detrimentum patiatur. si autem ei necessè fuerit, eamq; appellare minimè ausus fuerit, & vocatus tamen à sancta Sede fuerit, non renuat venire: sed confestìm, vt ei nũciatum fuerit, venire festinet: & causas, pro quibus vocatus est, prudenter disponat, atque si necessè aliquid corrigere fuerit, cum ijs, quos hîc primos inuenerit, corrigat. Hactenùs sanctus Sixtus. Hîc verò Magdeburgenses, qui ecclesiam Rom. insectantur, & eam caput ecclesiarum esse negant, vt eis dignum erat, decretum de appellatione ad Sedem Rom. inter illa decreta referunt, quæ, inquiunt, neque tempori, neque veritati congruant. Sed vosipsi iudicate Luterani, an satìs probent, quod sibi & vobis vestri centuriatores somniant: Interrogate eos, quarè non congruat tempori & veritati? quia, inquiunt, propter persecutiones perpetuas eius temporis, studia & laborem docendi, paupertatem, summumq; contemptum, non licuit, neque vacauit eis lites in curia Rom. coram Papa mouere & tractare: quod circa quadringentesimum Domini annum, aut etiam seriùs factitari cœptum est.

De causis à Magd. allatis, cur decretum de appellat. in epistolis apostol. eorum Pont. non congrueret tempori, neq; veritati.

Concedamus igitur istis in tanta paupertate & contemptu, & inter tot persecutiones, & in tãto studio doctrinæ, non fuisse tunc in curia Rom. coram Papa hominibus illius seculi lites, quæ posteà consecutis seculis esse cœperunt. siquidem vt Varro lib. 6. de lingua Latina scribit, quibus res erat in controuersia, ea vocabatur lis: ideò, inquit, in actionibus videmus dici, quam rem, siue litem dicere oportet. Omittamus ergò nunc eiusmodi actiones & lites de re, & ponamus non fuisse tunc: tametsi fuisse quidem, si quis velit contendere, negari certa ratione non potest, cùm sciamus Dominum ordinâsse, sicut Apost. ait, ijs, qui euangelium annunciant, de euangelio viuere: quia, inquit, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant. ex qua constitutione Domini profectum est, vt cùm status temporum permittere cœpit, cœperint fideles dedicare Deo in vsum & stipendium ministrorum Dei, quæ ad vitam degendam necessaria essent, vt domos, & interdùm prædia, quæ posteà culpa hominũ materiã litibus præbuerunt. Vndè Pius Apostolicus Pontifex epist. 2. ad Italicos, tempore Antonini Pij: Perlatum est, inquit, ad Sedem Apostolicam, quòd sint inter vos contentiones & æmulationes: & prædia diuinis vsibus tradita quidam humanis applicant vsibus, & Domino Deo, cui tradita suut, ea subtrahunt, vt suis vsibus inseruiant. quapropter ab omnibus illius vsurpationis contumelia depellenda est: & quæ sequuntur. Quis enim tam alienus à ratione sit, qui neget, quin huiusmodi lites in illud seculum incidere potuerint? sed, vt dixi, ponamus, non fuisse tunc huiusmodi lites, siue res: Quæso istos, an non erant tunc alia pericula in falsis fratribus? an non congruebat tempori & veritati, vt aliquis,

1. Cor. 9.

quis,ſicut Sixtus Pontifex ait, pulſari poſſet aliqua aduerſitate? periculumq; eſſet,nè quis innocens damnaretur,aut eccleſia detrimentum pateretur, nisi hoc remedium appellandi, quod ratio iuſtitiæ naturalis dictabat,prouiſum fuiſſet?Non puto,tam amentes eſſe iſtos,vt hoc negent euenire potuiſſe: aut illud credant, non potuiſſe accidere,quod S. Euariſtus epiſt.2.ſcribit: Audiuimus quoſdam à vobis infamatos & dilaceratos Epiſcopos: & alios in ciuitatibus,ipſis viuentibus,conſtitutos. Vndè ſubiungit:Ideò hoc vobis ſcribimus, vt ſciatis hoc non licere: ſed proprios reuocari,& integerrimè reſtitui debere.quomodò igitur, ſi hæc euenire poterant, non congruebat tempori & veritati,ac iuſtitiæ naturali,hoc de appellando decretum? Sed fortaſsè dicat aliquis acutior,quàm Magdeburg. eo tempore non permiſſuros fuiſſe Romanos gentiles, qui vbiquè dominatum tenebant, venire fideles ad Romani Pontificis tribunal: ac proindè non eſſe credibile, factum eſſe ab ijs Pontificibus hoc decretum de appellatione. ſed ſi qui hoc dicant, redarguent eos literæ Adriani Imperatoris ad Minutium Fundanum, quo tempore decretum hoc de appellatione Sixtus Pont.fecit: quas literas Iuſtinus martyr in apologia ſecunda produxit, quibus iubebat Imperator, nè Chriſtiani innocenter perturbarentur, néve calumniatoribus occaſio nocendi præberetur.Idem cauit eius filius Antoninus,item Marcus Aurel.Antoninus: quorum etiam literas idem Iuſtinus pro defenſione Chriſtianorum produxit. Congruebat igitur tempori hoc decretum.Quomodò verò veritati congruat,magis adhuc intelligi poteſt ex ratione,quam Higinus Pontifex Apoſtolicus poſt beatum Petrum 10. in epiſt. decretali prima ad omnes fideles, explicat, cur peregrina iudicia, Apoſtolum ſecutus,prohibeat.ſic enim ait, Necnon & peregrina negocia ac iudicia prohibemus,quia indignum eſt vt ab externis iudicẽtur,qui prouinciales & à ſe electos debent habere iudices.deindè ſubiunxit,quid eum ad hoc ſtatuendum impuliſſet: Nos quidem,inquit,ex omni parte carpendo occaſiones abſcindimus : nos ſupernæ memores diſciplinæ,quibuſcunque cadentibus dexteram porrigimus,& à ruinæ præcipitio,quos poſſumus, releuamus: & defenſionis adminiculum totis viribus præbere cupimus. Si hæc ratio iuſtitiæ ac charitatis Higinum Pontificem tam paucis annis poſt Sixtum primum interiectis, id eſt,20.ad faciendum decretum de iudicijs peregrinis declinandis mouit,quod multi alij Pontifices conſecuti renouârunt, & primus in eccleſia Corinthiorum Apoſtolus ſanxit,idq;, nè quis innocens damnaretur: cur non item congruat tempori & veritati,vt Anacletus, & alij illius ſeculi Pontifices,ſimili ratione iuſtitiæ ac charitatis adducti,decretum de appellando Sedem Apoſtolicam facerent? quod multi quoquè Pontifices poſteà renouârunt,ac confirmârunt: & primùm Apoſtoli ſanxerunt, idq;, nè quis item innocens damnaretur. Rurſùs decretum de appellationibus,quod hi Pontifices,Apoſtolorum authoritatem ſecuti,fecerunt, viſum eſt Magdeburgenſibus, non

Qua laborẽt centuriatores infamia.

Quid ab alijs obijci potuerit contra decretum de appellando illis temporibus.

Iuſtinus de literis Adriani Imperatoris, & aliorum Imperatorum pro Chriſtianis.

1.Cor.6.

Quarè visum sit Magd. non congruere tẽpori, neque veritati decretum de appellationibus.

congruere tempori, neque veritati: quia, inquiunt, de primatu Romanæ ecclesiæ ante Nicenum conc. & multis annis posteà, nulla fuit quæstio. Ità est, vt isti dicunt, nullam fuisse de primatu quæstionem ante Concilium Nicenum, neque multis annis posteà. immò nunquàm de hoc in Synodis quòd sciam, disceptatum fuit ante concilium Florentinum, in quo hęc tũc primùm quæstio posita est: & de ea mensibus 15. vt memoriæ proditum est, diligentissimè disputatum: & tandèm definitum, Pontificẽ Romanum in vniuersum orbem tenere primatum, esseq; successorem beati Petri, & quæ sequuntur in decreto, nè totum recitem. Huic definitioni summa concordia Græci & Armenij assensi sunt. At nunquàm ante Concilium Nicenum quæstionem de primatu fuisse, immò neque multis annis posteà vsque ad Concilium, vt modò dixi, Florẽtinum: hoc, inquam, magis Magdeburgenses redarguit & condemnat: qui id adhuc negent, de quo nullam fuisse tot seculis quæstionem, sponte sua confitentur: & de quo, tunc cùm primùm quęstio fuit, à tam multis & tam doctis patribus in œcumenico concilio, cedentibus veritati, qui contradicebant, hanc definitionem vno omnium consensu factam fuisse, negare non possent. Iam verò, si quia tempore pontificum Apostolicorum de primatu pontificis nulla fuit quęstio, idcircò iudicio Magdeburgensium Centuriatorum non cadit in eos hoc de appellationibus decretum, neque cum eorum ætate congruit: ergò nullum decretum aliud pari ratione, nisi de quo priùs quæstio fuerit, fieri potest, quo nihil magis absonum. aut si fieri potest decretum aliquandò, de quo non priùs quæstio fuerit, potuit igitur & hoc decretum ab illis pontificibus ante Concilium Nicenum fieri. An quæstio erat de pontificatu

Deut. 17.

Aaron, cùm fecit Dominus decretum, dicens per Moisem in Deuter. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore. Nulla hîc quæstio de primatu Aaron antegressa, causam huic decreto dedit, sed ipsa vtilitas rei, & necessitas aliorum quæstiones difficiliores iudicandi. Similiter S. Anacletus, non quia quæstio vlla de primatu esset, sed quia opùs erat scire, quid in aliorũ quæstionibus, & causis, ac iudicijs maioribus fieri deberet, decretum Apostolicum in epistola sua nobis perscripsit & tradidit, inquiens: Quòd si difficiliores ortæ fuerint quæstiones, aut Episcoporum vel maiorum iudicia, aut maiores causæ fuerint: ad Sedem Apostolicam, si appellatum fuerit, referantur: super quam Christus vniuersam construxit ecclesiam, dicente ipso ad beatũ principem apostolorũ Petrum:

Matth. 16.

Tu es Petrus, & super hanc petrã ędificabo ecclesiam meã, & quę sequuntur. Addunt deindè Magd. Et sicut in sexta Synodo Carthaginẽsi Primatus Papæ est refutatus, ità hoc seculo pij doctores tales epistolas nõ tulissent.] Sicut qui ex insidijs & occultè alios aggredi solent, quibus neque vires,

neq;

neq; cauſæ æquitas ad apertè aggrediendum animos & fidutiam addunt,ſic qui ſuo proprio iudicio condemnati,veritatem oppugnant, cùm ea, quæ omnibus manifeſta ſunt,deprauare non poſſunt, alia quærunt, quæ non omnibus pateant,vndè nodos ſuos ad irretiendum ſimplices & imperitos nectunt.Hinc Magd.quia nullum ex antiquis authoribus, aut Catholicis Epiſcopis reperire potuerunt,qui Primatum Pontificis Romani negaret, hoc quod in Sexta Synodo Carthaginenſi legebãt ex canone Niceno de appellando Põtificem Romanum,quem canonem patres Synodi illius Carthaginenſis requirebant,nec tamẽ in exemplaribus,quæ ipſi habebant, canonum Niceni concilij legi affirmabant,ad refutandum Primatum pertinere interpretati ſunt.Intelligebant enim Magd.&quidem benè,nè ſemper acumen in eis,vt ſolet,deſideretur,connexa eſſe iſta & copulata inter ſe,refutari Pontificis Romani Primatum,& ius appellandi eum, cùm neceſsitas poſtulat.ad hoc enim vſus vetus appellandi, vt Vlpianus iuriſconſultus ait,neceſſarius eſt,vt vel iniquitatem iudicãtium, vel imperitiam corrigat.Vndè quia horum neutrum patribus illis in iudicijs ſuis metuẽdum eſſe videbatur,non magis ſe Primatui Pontificis derogare exiſtimabant, q; crederent,decretum eſſe in Niceno concilio, non eſſe eum appellandum, quàm Imperatori derogabatur,quòd à præfectis prætorio non liceret appellare. Credidit enim princeps (ait Aurelius Iuriſconſultus) eos,qui ob ſingularem induſtriam explorata eorum fide & grauitate, ad huius officij magnitudinem adhiberentur, non aliter iudicaturos pro ſapientia & luce dignitatis ſuæ,quàm ipſe foret iudicaturus.Hoc ipſum patres illi exiſtimabant,ſynodo Nicenæ viſum eſſe.Sic enim ad Cæleſtinum Pontificem ſcripſerũt,decreta Nicena ſiue inferioris gradûs clericos,ſiue ipſos Epiſcopos ſuis Metropolitanis apertiſsimè commiſerunt. prudentiſsimè enim & iuſtiſsimè viderũt, quæcunq; negocia in ſuis locis,vbi orta ſunt,finienda:nec vnicuiq; prouincię gratiam ſancti ſpiritûs defuturam,qua ęquitas à Chriſti ſacerdotibus & prudenter videatur,& conſtantiſsimè teneatur.Neq; verò,quia patres illi ſextum canonem Nicenum (in eo enim commiſsi ſunt ſiue inferioris gradûs clerici,ſiue Epiſcopi ipſi ſuis Metropolitanis)ſic intelligendum eſſe putabant,quaſi eo decretum eſſet,nè Pontificem Romanum Epiſcopi appellare vnquàm poſſent, continuò Primatum Romani Pontificis tollebant:nõ magis quàm principis ſumma poteſtas tollebatur, quia,ſ vt paulò antè dicebam, decretum erat,nè à prefectis prætorio principem appellare liceret.Sed de canone ſexto ſynodi Nicenæ,quomodò neceſſariò collatis pluribus decretis,interpretãdus ſit,paulò pòſt explicabo. Docendum eſt nunc,non refutâſſe patres illos primatum,quod Magd.finxerunt,vt eos ſuî ſimiles facerent:ſed potiùs confeſſos fuiſſe. Quod quidẽ vel ex vno Epiſcopo Auguſtino,qui Synodo interfuit,& canonem Nicenũ de appellationibus cum alijs Epiſcopis requirebat, intelligere, ſi vultis, Magd.poteſtis.Sic enim eſt in epiſt.162.ad Glorium,Eleuſium,Felicem,&

Quis vſus prouocationis ad maiorem iudicem.

Grammaticum: Erat etiam transmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima nobilis Carthago, vndè non mediocris vtiq; authoritatis habebat Episcopum, qui posset nõ curare conspirantem multitudinem Episcoporum, cùm se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ cathedræ viguit principatus, & cęteris terris, vndè Euangeliũ ad ipsam Africam venit, per cõmunicatorias literas esse coniunctũ. Si confitetur is, qui synodo Carthaginensi & quidem nomine totius Numidiæ legatus interfuit, semper in Ecclesia Romana Apostolicæ cathedræ principatũ viguisse, quomodò in Synodo Carthaginensi refutatus est primatus? Rursùs contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifaciũ lib. 1. cap. 1. Cùm verò (inquit) nõ desinãt fremere ad Dñici gregis caulas, atq; ad diripiẽdas tãto precio redẽptas oues, adigimur Episcopatûs officio, quãuis ipse in eo præemineas celsiore fastigio speculæ pastoralis, facio quod possum pro mei particula muneris, & quæ sequuntur. An hoc fuit refutare primatum Papæ Romani in Synodo Carthaginensi? confiteri illo ipso tempore Bonifacium, quo Pontifice habita est synodus, præeminere in celsiore fastigio speculæ pastoralis? Si erat Episcopus Romanus in celsiore fastigio, quàm Episcopus Carthaginensis, cui Augustinus Hipponensis Episcopus subiectus erat, non enim primates alij in celsiore fastigio speculæ pastoralis erant comparati cum Carthaginensi Episcopo, qui ad illorum speculam pastoralem nõ pertinebat: erat igitur Carthaginensis subiectus Episcopo Romano, alioquì quomodò erat in celsiore fastigio speculæ pastoralis, cum Carthaginensi Episcopo comparatus? Deindè cùm dicit, facio quod possum pro mei particula muneris, cõfessus Episcopum Romanum in celsiore fastigio speculæ pastoralis sedere, cùm alioquì ambo essent Episcopi, an non satìs apertè significat, habere quidẽ illum totam & vniuersalem curam muneris pastoralis, se verò partem? Rursùs idem Augu. cum 50. Episcopis Concilij Mileuitani epist. 42. sic ad Innocẽtium Pontificẽ Rom. scripsit, Quia te Dñs gratię suę præcipuæ munere in sede Apostolica collocauit, talemq; nostris temporibus præstitit. & paulò pòst, Magnis periculis infirmorũ membrorũ Christi pastoralem diligentiã, quæsumus, adhibere digneris: & quæ sequuntur. An non satìs apertè hoc loco Augustinus cum reliquis illis Episcopis, primatũ Pontifici Rom. tribuit, cùm p̃cipuæ gratiæ munere in Apostolica Sede collocatum dicit? Quę enim ista p̃cipua gratia, nisì charisma Episcopatûs, quo præest vniuersali ecclesiæ? quod satìs idem Aug. statìm explicat, cùm petit ab eo, vt diligentiam pastoralem periculis membrorũ Christi in ecclesijs Africanis adhibere velit. Confitetur ergò pater Aug. cum reliquis 60. illis Episcopis, oues Pontificis Romani esse, quæ in ecclesijs suis erant: ad eiusq; curam, quam requirebant, pertinere. Ac rursùs adhuc idem Aug. cum Episcopis synodi Carthaginensis, ad eundem Innocentium de actis aduersùs Pelagium & Cælestium epistol. 90. sic scripsit: Hoc itaq; gestum dñe frater, sanctæ Charitati tuæ intimandum duximus, vt statutis nostrę mediocritatis

Testimonium August. in synodo carth. 6. de primatu Pont. Rom.

Demonstratio euidens, quòd in synodo Cartha. non fuit refutatus, sed concessus primatus pont. Rom.

tis etiam Apostolicæ Sedis adhibeatur authoritas. Testatur quoq; Prosper Aquitanicus illorum temporũ æqualis, in Annalibus suis, missa fuisse gesta illa ad Zosimum Pont. Roman. Quibus, inquit, probatis hæresis Pelagiana damnata est. Item Possidonius illius ætatis author in vita beati Aug. Poterant, inquit, (de Donatistis loquitur) suspectum eum habentes, scilicet Augustinum, recusare congressum: tamen omnipotentis Dei p̃stitit auxilium, vt posteà in Cæsareensi constitutus ciuitate venerabilis memoriæ Augustinus, quò eum venire cum alijs Episcopis, Apostolicę literæ compulerũt, ob terminandas scilicet alias ecclesiæ necessitates. An non agnoscebat primum & ceu caput Augustinus cum reliquis illis Episcopis eum, cuius literis (teste Possidonio) ad terminandas ecclesiæ necessitates ire compellebãtur? Ergò si primatum Synodus Carthaginensis nunquàm negauit, neq; refutauit, vt vel testimonio grauissimo Augustini, qui synodo interfuit, immò ipsius etiam synodi, & synodi Mileuitanæ ꝓbatum est, qua frõte, quod in eadem synodo decretum est, seu potiùs renouatum, & ex tertia synodo Carthaginensi ca. 26. repetitum, vt Episcopus primæ sedis non appelletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tãtùm primæ sedis Episcopus, hoc ad Episcopum Romanæ sedis referre audetis? & quod magis ridiculum est, non aduertistis, vos vobis cõtradicere. Cùm enim Episcopum Romanum, Episcopum primæ sedis esse & vocari conceditis, Primatũ ei, licèt inuiti & nescientes, simul conceditis. Quomodò enim prima inter reliquas alias sedes esse poterat, nisi primatum inter eas haberet? cùm enim Romana non sit prima sedes in his aut illis ꝓuincijs, vt est Carthaginensis prima in ꝓuincijs Africæ, Alexãdrina prima in ꝓuincijs Aegypti, Libyæ & Pentapolis, Antiochena item prima in suis, relinquitur, vt sit prima sedes in omnibus ꝓuincijs Ecclesiæ catholicæ, aut nusquã est prima. Habet igitur potestatem in Episcopos omnium ꝓuinciarum, vt habet more eius Alexãdrina sedes potestatem in suarum ꝓuinciarum Episcopos, Antiochena item in suarum, & Carthaginensis in Episcopos Africæ. Aut dicant centuriatores, si sciunt, aut vsquàm legerunt, in quarum ꝓuinciarum Episcopos habeat priuatè potestatem prima sedes Episcopi Romani, quam ipsi confitentur appellatam in Synodo Carthaginensi primam sedẽ. Aut si dicere non possunt, supereſt, vt vel confiteantur esse quidem eã primam Sedem, sed inter nullas alias, quo nihil potest esse magis delirum: aut primam esse inter reliquas omnes. sic isti sapientes, iuxta verbum Dei, in astutia sua compræhensi sunt. Deindè, quo magis lectores artificio Centuriatorum fallerentur, addiderunt canoni, quod nusquàm scriptũ in synodo Africana repererunt, Vniuersalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur. Hoc enim quod legerunt apud Gratianum dist. 99. non est ex canone concilij Africani, sed ex Gratiani rubrica, in caput proximè sequẽs Epistolæ Pelagij Pontificis, qui iusſit, vt nullus appellaretur Patriarcha vniuersalis, vt Gregorius quoquè in epistola ad Eulogium Patriarchã Cõstanti-

Sibÿpſis repugnant Magd. referentes ad pont. Rom. illud decretum Synodi Carthag. nè episcopus primæ sedis, vocetur vniuersalis.

Magd. in astutia ſua cõprehenſi.

ſtantinopolitanum,noluit appellari Papa vniuerſalis: quod quidē quemadmodùm intelligi debeat,ſatis ipſe interpretatur,cùm ait in eadē epiſtola:Meus nanque honor eſt vniuerſalis eccleſiæ:meus honor eſt fratrū meorum ſolidus vigor.Etenim,quia Ioannem Patriarcham Conſtantinopolitanum Gregorius Pontifex reprehenderat,quòd ſe vniuerſalem appellâſſet,cùm non eſſet,volebatq; forma & exemplum modeſtiæ alijs fieri,nec ipſe voluit appellari Vniuerſalis:&ſi enim ſuū erat,ſic ſe appellare: voluit tamen à ſuo abſtinere,nè alius alienum vſurparet. Itaque non negauit ſe principem ſacerdotum,aut ſummum ſacerdotem, qui ſatis apertè dicit ſe Epiſcopum vniuerſalis Eccleſiæ,ac proindè omnibus Epiſcopis & Patriarchis præeſſe:hoc enim ſignificat quod ait, Meus honor eſt vniuerſalis Eccleſiæ.ſcilicet,quia Eccleſia vniuerſalis,erat Eccleſia eius:ſicut enim honor Epiſcopi,eſt Eccleſiæ ſuæ,cui preęſt: vt Conſtantinopolitani honor,Eccleſiæ eſt Conſtantinopolitanæ:ſic Papæ Romani honor, eſt Eccleſiæ vniuerſalis:quia,vt Conſtantinopolitanus Conſtantinopolitanæ Eccleſię preęſt, ſic Romanus vniuerſali.Redeamus ergò ad canonem cōcilij Africani, quē Gratiani rubrica Magdeburgenſes per fraudem augere voluērunt, & ſuo artificio acceſsionem cōcilio attribuere:doceamusq; de quo Epiſcopo primæ ſedis,intelligendus ſit.de Epiſcopo enim Romano non poteſt, vt pauloantè demōſtratum eſt: ſancitus ergò eſt ille canon de primatibus Africę, id eſt,de Epiſcopis primarum ſedium.Quia olim,vt Leo nonus in epiſtola ad Petrum & Ioannem Africanos Epiſcopos contra Epiſcopum Grumitanum ſcripſit,in ſingulis prouincijs Africæ inſtituebantur primates,non ſecundùm potentiam (inquit) alicuius ciuitatis,ſed ſecundùm tēpus ſuæ ordinationis:Metropolitani enim vocabantur in Africa primates, qui erant Epiſcopi primarum ſedium,quibus tamen præerat Epiſcopus Carthaginenſis,primus (vt idem Leo ait) Archiepiſcopus, & maximus totius Africæ Metropolitanus,propter Carthaginem totius Africæ Metropolim, qui ſolus accipiebat pallium ab Apoſtolica Sede,vndè & Epiſcopos conſecrādi (inquit) principale & antiquum ius retinet,ſicut ex verbis Aurelij in concilio Cartha.3.cap.39. intelligi poteſt.Idcircò igitur de primatibus Africæ ſic cautum eſt,quo admonerentur,ſe intrà ſuum modum ac menſurā continere,nè ſe aliquandò in dignitatem Carthaginenſis Eccleſiæ efferrent, vt Grumitanus ille Epiſcopus tēpore Leonis 9.tentauit: de quo ſic in ea ipſa epiſtola idem Leo ſcripſit:Neque quicunq; ille ſit Grumitanus Epiſcopus, aliquam licentiam conſecrandi epiſcopos vel deponendi, ſeu Prouinciale concilium prouocandi habet ſine conſenſu Carthaginenſis Epiſcopi,cuiuslibet dignitatis aut poteſtatis ſit,qui cætera, præterquàm quæ ad propriam Eccleſiam pertinent,ſicut &alij Africani Epiſcopi,conſilio Carthaginenſis Archiepiſcopi aget.Cur igitur,dicent, ſi primatum Pont. Ro. Africani non negabant,ius appellandi non vltrò concedebant? In promptu eſt ratio,quia,vt antè dixi,cauſas Epiſcoporum in ſuis prouincijs iudicari,

Quō Gregorius in ea epiſ. in qua nōvult appellari vniuerſalis,ſe tamen vniuerſalis eccleſiæ epiſcopum manifeſtè ſignifi cat.

Quid qua techna addiderint ſynodo Cartha. cēturiatores Mag.

Explicatio canonis, quòd primæ ſedis epiſcopus non ſit dicendus vniuerſalis.

De primatibus Africæ,et de Carthaginenſi Epiſcopo ex epiſt. Leonis 9.

Cur Africani cum primatū non negarent, decretū tamē appell.nō concederent.

prima-

primatui Pontificis Romani repugnare non putabant: præsertim cùm cõmoditatem producendi testes in suis locis, & difficultatem ꝓducendi in iudicio transmarino viderent. Et quod eos magis in eam tunc adducebat sententiam, quod credebant, hoc, quod sentiebant, in concilio Niceno decretum fuisse, siquidẽ in illo ipso canone 6. Synodus Nicena Episcopos suis Metropolitanis commisisset: quod quidẽ vt verum erat, ità illud, quod in canone sequitur, vel non considerabant, vel non intelligebant, quam vim haberet, Quia sic est Romani episcopi consuetudo: Habet enim hanc, vt qꝫ episcopus Romanus omnibus successoribus Apostolorum præesse à principio consueuit, Dño hanc consuetudinem instituente, idcircò primates ac Metropolitani reliquis Episcopis, quisqꝫ secundùm mensuram, id est, per ꝓuincias, quas quisqꝫ tenet, præesse debeat: quis hîc, si paulo attentiùs cõsideret, primatum Episcopi Romani nõ videat? siquidẽ illi primates, successores sunt Apostolorum, quibus Petrus prẽerat: Episcopus verò Romanus successor Petri est, qui, quia erat maior reliquis omnibus Apostolis, & episcopus Romanus, qui authoritate Dñi in cathedra eius successit, necessè est, sit maior reliquis omnibus primatibus, & in omnes habeat potestatẽ: ac ꝓindè necessè est, vt ad eum confugere possint, cùm opùs fuerit, omnes successores Apostolorum, qui sunt Episcopi, sicut Apostoli ad Petrum in difficultatibus, tanq̃ ad petram Ecclesiæ, confugiebant, vt libro superiore, exemplo Pauli & Barnabæ, & illius Synodi Hierosolymitanæ, docuimus. Sed de canone 6. Synodi Nicenæ copiosiùs & luculẽtiùs posteà, vt anteà ꝓmisi, differam, si priùs ad quędam alia, quæ Magd. in summã Pontificis authoritatẽ, & apostolicũ ius ad eum ꝓuocandi obiecerunt, respondemus.

Responsio ad id quod Magd. in V. Centuria obiecerunt de Zosimo Pontifice, quòd non citâsset consuetudinẽ de summa potestate Pontificis, & quomodò redarguantur de falsitate. Kursùs quemadmodùm patres Africani Primatum Pontificis Romani agnoscerent, & de decreto de appellationibus in concil. Carthag. 3. recepto, & de canone 92. concilij Africani, quem Magd. obijciunt, & quomodò canon conc. Carth. 3. conuincat, non esse illum accipiendum, vt à Magdeb. contra decretum de appellationibus accipitur. Quid interſit inter Luteranos non recipientes decretum de appel. & patres conc. 6. Carthag. Item de actis Synodi Nicenæ diligenter perscriptis: & de iudicialibus decretis ad ea pertinentibus: & quomodò indè sumpti sunt canones Niceni à Iulio Pontifice relati, & duo illi canones Sardicensis concilij, in concilio Carthag. et Niceno recitati. Cap. 2.

VIdeamus ergò deincèps, quod in V. Centuria Magdeb. obseruatione dignum esse iudicârunt, vtrúmne magis eorum ignorãtiam, quàm solertiam prodit: sic enim scripserunt: Obseruent autem, vt hoc obi-

" ter obseruemus, pij lectores, hunc Papam (Zosimum dicũt) non prętexuisse ius diuinum, scripturam, aut Christi ordinationem, qui sedẽ Romanam omnibus ecclesijs imperare voluerit, neq; citâsse consuetudinẽ, quòd iam vltra trecẽtos annos ea ecclesia alijs omnibus per orbẽ terrarũ Christianis ecclesijs imperâsset: quod sanè facere nõ neglexisset, si ea pro se argumenta quicquã facere intellexisset, ac pbare se posse putâsset: sed tantũ ius humanum, id est, decreta Nicena, eaq; ipsa per scelus & impietatem falsata."

1. Con. tom. p. 505. Hactenùs Magdeburgenses. Non aduerterunt hìc Magd. aut fortasse dissimulârũt, quod Faustinus legatus Zosimi Pontificis in eodem conc. 6. Carthag. c. 2. dixerat, priusquàm ex commonitorio recitaretur decretum Sardicense, ex ipsis actis Synodi Nicenæ sumptum. Sic enim ait: Iniuncta nobis sunt à sede Apostolica aliqua per scripturam, aliqua etiam in mandatis: hoc est, de Nicenis Canonibus, vt conseruentur & constituta eorũ, & consuetudo. Deindè subiungit, interpretans, quod dixerat, quia aliqua ordine & canone tenentur, aliqua cõsuetudine firmata sunt. Hæc legatus Zosimi. Quis hîc dubitet, hoc, quod legatus Faustinus dixit, iniunctum sibi à sede Apostolica, in qua Zosimus tunc præsidebat, vt de canonibus Nicenis non solũ ea, quæ canone constituta, sed quæ consuetudine firmata essent, seruarẽtur, quin propter canonem Sextum dixerit, ad eumq; retulerit? siquidẽ in eo sancitum est, vt priscæ consuetudines de potestate Primâtum Alexandrini & Antiocheni, in episcopos suarum quinciarum vigeant: quia hæc, inquit, est episcopi Romani consuetudo, in quo canone, quia nihil noui tunc constitutum est de potestate Primâtum, aut Metropolitanorum in episcopos suarum diœceseon, neq; de potestate episcopi Romani in oẽs episcopos, idcircò non dixit Synodus, Statuimus, aut Visum est: sed, Vigeant priscæ consuetudines, & quę sequuntur, quia hæc est consuetudo episcopi Romani. Sic enim B. Athanasius in epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ probat, nihil nouũ in symbolo patres illos Synodi Nic. statuisse, sed quod à sanctis Apostolis traditũ erat: nõ enim dixisse, Visum est: sed, Sic credit Ecclesia: In decreto autem de Pascha addidisse, Visum est: quia scilicet statuerũt, vt qui erant in Oriente, sic in posterum Pascha celebrarent, vt Romani & Alexandrini, & cæteri omnes cuncti orbis semper anteà celebrauerant. Pertinere autem hanc priscam consuetudinẽ episcopi Romani, quã hic canon sextus dicit, ad summã potestatẽ episcopi Romani in omnes Primates & Metropolitanos, ac reliquos episcopos, ex qua forma à Dño instituta, & à S. Apostolis tradita, factum sit, vt alij Primates & Metropolitani potestatem in episcopos sibi subiectos habeant, proximo capite copiosè, & vt spero, exactè docebo. Zosimus ergò per legatum suum consuetudinẽ, non dico, trecentorum annorum, quos vos Magdeburgenses, paulò antè desiderabatis, sed quadringentorum, & ampliùs, & in ea cõsuetudine simul etiam ius diuinum, & scripturam, & ordinationem Christi citauit, quæ vos à Zosimo requirebatis, neq; consuetudini isti, quam in Nicenis canonibus Faustinus lega-

Quòd Zosimus diuinũ, & cõsuetudinem

legatus, nomine Zosimi Pontificis Romani, seruandam esse ꝓpositum, patres illius Synodi Carth. opposuerũt quicquã, prorsùs satis silentio suo, quod ꝓpositum erat, comprobãtes. Deindè, ad rationes, quas Africani patres in epist. ad Cælestinum adferebant, cur ipsis videretur, nõ esse in concilio Niceno sancitus canon de appellationibus ad Sedem Romanam: immò potiùs apertè commissi essent Episcopi suis Metropolitanis, vos de vestra officina, ꝓ defensione patrum Africanorum illud insuper addidistis: Videbatur etiam eis absurdissimum, vnum homuncionem omnibus Christi ecclesijs per orbem terrarum sparsis, imperare, easq; regere velle: cùm ea res, plurimorum Episcoporum vires & curam propemodùm exuperaret.] Hæc vos. Si hoc absurdissimum videbatur, quomodò ad Bonifacium scribunt his verbis, quę vos callidè dissimulâstis: Vt Romam liceat Episcopis ꝓuocare, & clericorum causæ, apud suarũ prouinciarum episcopos finiantur, iam priore anno etiam literis nostris ad eũdem venerabilis memoriæ Zosimum datis, insinuari curauimus, vt ea seruare sine vlla iniuria sineremus, vsq; ad iniquisitionẽ statutorũ concilij Niceni? Deindè subiungũt: Et nunc à tua poscimus sanctitate, vt quẽadmodùm apud Niceam à patribus acta vel instituta sunt, sic ea à nobis facias custodiri, & ibi apud vos ista, q̃ in commonitorio attulerunt, facias exerceri. deindè recitant, quæ erant in commonitorio, id est, Si episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint cõgregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo deiecerint eum, & appellâsse videatur, & cõfugere ad beatiss. ecclesiæ Romanæ Episcopum, & voluerit audiri, & iustum putauerit, vt renouetur examẽ, scribere ijs Episcopis dignetur, qui in finitima & ꝓpinqua prouincia sunt, vt ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quòd si is, qui rogat causam suã iterùm audiri, deprecatione sua mouerit episcopum Romanũ, vt è latere suo presbyterum mittat, erit in potestate episcopi, quid velit, & quid æstimet: & si decreuerit mittendos esse, qui præsentes cum episcopis iudicent, habentes authoritatem eius, à quo destinati sunt, erit in arbitrio eius: Si verò crediderit, sufficere episcopos, vt negocio terminũ imponant, erit in suo arbitrio. Dubitabant patres Africani, an esset in concilio Niceno canon in cõmonitorio recitatus: quòd si esset, petebant à Pontifice, faceret eũ custodiri, vt in Africa, sic etiam Romæ: id est, vt si is, qui Romam appellâsset, moueret Pontificẽ, vt iterùm audiretur, mitteret Pont. à latere presbyterum in Africã, qui causam ibi cognosceret, & reliqua, quæ in canone cõmonitorij continebantur, nè aliquandò eueniret, vt flagitiosus aliquis in Africa dãnatus, postea per fraudẽ & surreptionẽ Romæ absolueretur, vt in Apiario illo eueniſſe querebantur, qui dissensioni illi occasionẽ præbuerat. An igitur qui hoc petebant, non satis apertè agnoscebant, & confitebantur primatum Põtificis? ad quem enim pertinet facere, vt custodiatur lex, nisi ad eum, qui legi præest? an non clarè iudicabant, non esse absurdũ, quod in prouincijs suis, & Romę custodiri poscebãt? immò hocipsum rursùs in eá-

& scripturã, sicut Magde. desiderabant, citaueris.

Quid de suo addiderint Magdeb. & quid dissimulârint.

Apertè agnoscebant, & cõfitebãtur primatum patres Africani.

dem epistola clariùs adhuc confitentur, cùm sic aiunt: Hæc vtiquè, vsq; ad aduentũ verisimorum exemplariũ Nicenæ Synodi inserta gestis sunt: deindè subiungunt, Quæ si ibi, quẽadmodùm in ipso, q̃d apud nos fratres ex Apostolica sede directi, commonitorio allegauerunt, continerentur, eoq; ordine vel apud vos custodirẽtur, nullo modo nos talia vel tolerare cogeremur, vel intolerabilia pateremur. Iam hîc non solùm nõ esse absurdum, sed commodissimum confitentur, quod in cõmonitorio recitatum est, si tamen Romæ etiam seruaretur. hoc enim erat, quod (vt dixi) querebãtur. Quod verò interpretamini, Visum esse absurdum, vnum homuncionem omnes ecclesias per orbem terrarum sparsas regere velle, cùm ea res plurimorum episcoporum vires & curas propemodùm superaret: ità loquimini, quasi omnes mundi ecclesias p se Pontifex regeret, quod esset quidẽ absurdum & incommodũ, immò quod fieri nõ posset, ac non potiùs per episcopos, Metropolitanos, siue Archiepiscopos, & Patriarchas: vt per omnes tandèm ad vnum cura omniũ mirabili subordinatione confluat: quo nihil potuit esse neq; magis decorum, nec ad concordiam aptius. Quòd autẽ homuncionẽ vocatis Pontificem, sanè sic contumeliosè in eum loqui non didicistis ex illis Africanis patribus, etiam illa sua tunc cõtentione acerba armatis, sed à magistro vestro. Homuncio erat Petrus: sed qui illi homuncioni oues suas ad regendum cõmisit, ità vt quæ ad eius regimen nõ pertinerent, nõ essent oues Christi: qui, inquam, oues suas Petro cõmisit, idem cõmisit Pontifici Romano successori Petri, oues suas: qui non tam dolet, q̃ à vobis homuncio appelletur propter eum, qui ꝓpter nos vocatus est vermis & nõ homo, opprobrium hominum & abiectio plebis, q̃ q̃ vos noluistis in ouili eius permanere: nec aliud magis desiderat, q̃ vt ad gregẽ Christi redeatis, nè sitis in p̃dam & deuorationem lupis infernalibus. Iam de Africanis patribus, quoniã similes videri vultis, dũ eos nobis obijcitis cõtra canonem de appellatiõibus Nicenum, quem negatis, siue vt iudices, siue vt testes, vel potiùs tanq̃ iudices & testes vestro more, videamus paulispèr, quãtum inter vos & illos distet. Scripserant episcopi Africani in concilio Mauritaniæ, cui Stephanus Archiepiscopus præerat, congregati, ad Damasum Pontificẽ de quibusdam vicinis episcopis, qui non consulto episcopo Romano, quosdam ex fratribus damnauerant. Petebant igitur episcopi Synodi illius à Damaso Pontifice, vt eos defenderet: sibi enim videri non licere facere, quod illi episcopi vicini feciſſent. Respondet Damasus, laudans eorum curam ac solicitudinẽ de fratribus, ac multa describens, q̃ ad iudicia causarum ecclesiasticarũ pertinebant, tametsi illi, quibus respõdet, non ignorare viderentur. Sic enim ait Damasus: Ideò omnia, quę innotuistis, non licere mandarem: nisi vos tam pleniter instructos esse scirem, q̃ cuncta, super quibus consuluistis, illicita esse non dubitetis. Discutere nanq; episcopos, & summas ecclesiasticorum negociorũ causas Metropolitano vnà cum suis comprouincialibus, ità vt nemo ex eis desit, & oẽs in singulo-

Psal. 21.

Quid Africani de primatu senserint, & quid ex cõcilio Mauritaniæ ad Damasum scripserint.

gulorum concordent negocijs, licet: sed definire eorum, atque ecclesiasticorum summas querelas causarum, vel damnare episcopos, absque huius sanctæ Sedis authoritate minimè licet. deindè subiungit: Quam omnes appellare, si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Vt nôstis, Synodum sine eius authoritate fieri, non est catholicum, & quæ sequuntur in prolixa epistola & eruditissima. Deindè post multa, vt intelligamus, de qua re illi episcopi Africani in Synodo congregati, scripserint, monentes quoquè (inquit) instruere debetis memoratos vicinos vestros, vt à talibus se subtrahant, & quæ illicitè contra fratres suos egerunt, citò corrigant: & quos, nobis inconsultis, læserunt: nobis inconsultis, plena satisfactione sanent, & citò eos sibi reconcilient, si noluerint Apostolicæ Sedis suscipere censuram. Nam si quid fortè in eis, aut contra eos emerserat, nostrum fuerat expectandum examen, vt nostra aut condemnarentur authoritate, aut fulcirentur auxilio, vt semper fuit huic Sedi concessum priuilegium. Omitto reliqua. Siue igitur hi ipsi tunc episcopi, siue (vt est vita hominum breuis) eorum successores in concilio Carthaginensi III. post 20. propè annos, canones multos condiderunt, ex quibus decimus est eiusdem sententiæ cum capitulo 22. in rescripto Iulij ad Orientales: Hoc etiam placuit, vt à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, vbi est maior authoritas, fuerit prouocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint, vel inimico animo iudicâsse, vel cupiditate & gratia deprauati. Cùm dicunt, à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis, profectò neque primates Africæ, id est, primarum sedium episcopos exceperunt, nec Archiepiscopum Carthaginensem maximum totius Africæ Metropolitanum, nec eorum concilia, quin ab omnibus prouocari posset ad alios ecclesiasticos iudices, vbi maior authoritas esset, vt ad Romanos Pontifices: an si id prohibere voluissent, non id apertè dixissent, nè quis in posterum, aut ignorare vnquàm, aut cauillari posset? Sed recitemus canonem Synodi Africanæ 92. quem hostes episcopi Romani obijcere solent, & quem canon ille ex conc. Carth. 3. coarguit: Itē placuit, vt Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores clerici, in causis, quas habuerint, si de iudicijs episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos audiant: & inter eos quicquid est, faciant adhibiti ab eis ex consensu suorum episcoporum. Quòd si & ab eis prouocandum putauerint, non prouocent, nisi ad Africana concilia, vel ad primates prouinciarum suarum: ad transmarina qui putauerit appellandum, à nullo intrà Africam in communionem recipiatur. Quid simile in tertio illo concilio Carthaginensi sancitum est? aut quid obstabat, quo minùs ità sancirent, si ità visum fuisset? nè vlla nō obediendi per obscuritatem canonis occasio in Africanis ecclesijs præberetur. Tametsi illud hîc obseruandum est, nullo canone patres illos Africanos episcopis appellationes interdixisse, vt presbyteris, diaconis, & minoribus clericis interdixerunt: quod episcoporum causæ, vt sunt maiores, ità magis ad

Decretum de appel. ad Pon. Roman. in cōcilio Carth. 3. receptum, & approbatum.

Cauta obseruatio in canone 92. & canone 63. syno. di Cartha. 6.

gis ad Pontificem Romanum pertinebant: illud enim, quod in extrema parte canonis proximè recitati græcè est, ὡσ περὶ τῶν ἐπισκόπων πολλάκισ ὥρισται, id est, sicut de episcopis sæpè decretum est, non potest vlla ratione sic intelligi, nè quis erret, quasi hoc dicat canon, decretum esse sæpè, vt episcopi non appellent transmarinos iudices, sed primates: vt de presbyteris & diaconis decretum est: siquidem primates non sunt iudices appellationis episcoporum, sed primi iudices, vt constat ex concilio Carthagin. 3. cap. 7. Quisquis episcoporum accusatur, ad primates prouinciæ causam deferat accusator. Hoc ergò significat, sicut de episcopis sæpè decretum est, scilicet, vt si de eorum iudicijs questi fuerint clerici, fiat, quod statutum est canone illo 92. Ac rursùs canone 63. appellationes non à quibuscunque sed ab arbitris interdixerunt, legem, seculi à ratione naturali dictatam secuti: arbitri enim sententia (inquit Vlpianus) siue æqua, siue iniqua sit, stare oportet, sibiq; quisque imputare, quòd eum elegerit. Vndè doctissimus Plato in 6. libro de legibus, hoc iudicium κυριώτατον δικαστήριον appellauit, quod nos interpretari possumus, iudicium potissimum. Redeo ad 3. Concilium Carthaginense. An non satis conuenit, quod hoc canone patres Africani illius 3. Concilij de appellationibus sanxerunt, cum eo, quod Damasus Pontifex ad Synodum in Mauritania congregatam, scripsit, cùm ait: Quam omnes (Sedem Apostolicam dicit) appellare, si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Sicut ergò, cùm dixit Damasus, omnes, neminem excepit, quin prouocare posset, si necesse esset: sic tertia illa Synodus, cùm dixit, à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis prouocatum fuerit, neminem excepit, à quo non prouocari posset. Africani igitur patres in illa quidem Synodo 3. canonem de appellationibus tenuerunt, & confirmârunt: at vos Luterani, ex quo esse cœpistis, de ortu loquor vestræ hæresis, nunquàm tenuistis. In sexta verò Carthaginensi etsi non receperunt, donèc eis in concilio Niceno ostenderetur, nunquàm tamen primatum Pontificis negauerunt. Vt vel ex vno Augustino episcopo Hipponensi, qui interfuit, & legatus Numidiæ fuit, intelligi potest, vt suprà docuimus, nec à fide Romanæ ecclesiæ vnquàm illi recesserunt: immò quoscunque de hæresi ecclesia Romana damnauit, & ipsi damnauerunt: at vos statìm à principio obedientiam Pontificis Romani abiecistis: primatum eius negâstis, & fidem ecclesiæ catholicæ reliquistis. Illi Nicenum canonem de appellationibus ostendi sibi postulabant, parati recipere, si ostenderetur, promittentes interìm seruaturos se omnia sine iniuria Pontificis: immò in extrema parte epistolæ ad Cælestinum Pont. damnationem Apiarij, vndè illa procella orta est, factam esse confitentur, salua episcopi Romani moderatione, an non est hoc confiteri ius & authoritatem Pontificem appellandi? Canones verò ex Sardicensi Concilio in commonitorio recitatos, qui erant alioquì ex Actis Synodi Nicenæ sumpti, non solùm nec absurdos, neque falsos esse vnquàm dixerunt, vt vos finxistis: sed potiùs, vt paulò antè ex ipsa eorum epistola

Quanta sit Magdeburgensium & Africanorum distantia ac differentia, quorum similes videri volunt in negatione decret. de appell.

Canones Nicenos ex Sardicensi Synodo

epistola ostendi, probabant & commendabant, modò Romæ seruarentur: in quo tacitè ac dissimulanter de Pontifice querebantur: at vos absurdissimos dicitis & falsatos, qui dicitis, iuxta prophetam, bonum, malum: malum, bonum: ponentes tenebras lucem, & lucē tenebras, quos manet propheticum væ. Prætereà quod illi tunc patres errârunt, posteà successores eorum, Bonifacio 2. Pontifice, correxerunt, cùm est inter Africanā & Romanam ecclesiam facta pacis reconciliatio, vt perspici potest ex epistola eiusdem Bonifacij ad Eulalium Patriarcham Alexandrinum, in qua multa diuinè præfatus de distinctione ordinum ecclesiasticorum, & de mira connexione concordiæ ex diuersitate ac distinctione graduum, subiungit: Quia igitur vnumquodque salubriter tunc completur officium, cùm fuerit vnus, ad quem possit recurri, præpositus, vota nostra charitatē tuam latére nolumus, nè qui particeps fuit solicitudinis, gaudiorum fructûs reddatur extorris. Et ideò Carthaginensem ecclesiam ad Communionem nostram redijsse tradentibus significamus alloquijs, & mandatorū, quæ legatis nostris dedimus, seriem in omnibus fuisse completā. & paulò pòst: Aurelius enim præfatæ Carthaginensis ecclesiæ olim episcopus, cum collegis suis instigāte diabolo superbire temporibus prædecessorum nostrorū Bonifacij atq; Cælestini contra Romanam ecclesiam cœpit: Sed videns se modò peccatis Aurelij Eulalius à Romanæ ecclesiæ communione segregatum, humilians recognouit se, pacem & communionem Romanæ ecclesiæ petens, & subscribendo vnà cum collegis suis, damnauit authoritate Apostolica omnes scripturas, quæ aduersùs Romanæ ecclesiæ priuilegia factæ quoquo ingenio fuerunt. Horum ergò vos pœnitentiam imitari oportebat, nō illorum superbiam: sed maluistis æmulari in malignantibus, & zelare facientes iniquitatem. Det vobis Dominus locum pœnitentiæ, vt dedit illi Eulalio. Postremò patres illi Africani, quanuis in Synodo Sardicensi, quæ extabat, legerent, quæ in cōmonitorio illo, ex Nicena Synodo proferebantur, quę fuerant posteà in Sardicensi repetita, quia tamen nondùm putabant eam Synodum ab œcumenica Synodo confirmatam, non mouebat illos: tametsi erat quidem recepta & approbata in 2. Synodo Constantinop. canone 5. vbi occidentalis Synodus vocatur: vt in Synodo quoq; Florentina act. 6. affirmatū est. At vos, postquàm Sardicensis, non solùm in illa Constantinopolitana, sed in alijs etiā magnis & œcumenicis Synodis, quæ posteà consecutæ sunt, confirmata est, quid iam vtcunquè excusare potestis? Esto, non extent acta illa Synodi Nicenæ, ex quibus decreta illa Sardicensis Concilij in Carthaginensi sumpta & repetita fuerant, fuisse enim scripta acta, & quidem accuratè, testatur magnus Athanasius in epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ: Photius quoq; Constantinop. scribit in bibliotheca sua, id est, in volumine de libris à se lectis, legisse se Acta Synodi Nicenæ tribus voluminibus, à Gelasio quodam scripta. Item beatus Isidorus Hispal. archiepiscopus in prologo suę collectionis Canonum, &Epi-

recitatos, nūquàm Africani absurdos aut falsatos dixerunt, vt magd. finxerunt.

Synodus Sardicensis approbata in Synodo Constant. can. 5. vbi occidentalis vocatur.

De actis Nicenæ Synodi accuratè scriptis, eorumq; authoribus &c.

& Epistolarum, audîsse ait ex duobus de consortio fratrum suorum, (episcopos dicit) qui ex Oriente venerant, qui affirmabant vidisse in Oriente ingens volumen actorum Synodi Nicenæ: in quibus aiebant iudicia querimoniarum, & definitiones ac constitutiones contineri: vbi autem iudicia & actiones causarum tractantur, necesse est sæpè vt producantur regulæ ecclesiasticæ, & vt sententiæ iudiciales inter actiones ipsas sanciantur: vt in Actis concilij Chalcedonensis, quæ illi ex Oriente patres, de quibus paulò antè Isidorus meminit, dicebant ad exemplum Actorum Nicenæ Synodi scripta esse, vt cernere licet in Act. 12. vbi causa Basiani & Stephani Episcoporum ecclesiæ Ephesiorum, acta est: & quia contra regulas ibi productas facti fuerant episcopi, secundùm canones ibi recitatos priuati sunt. Item in actione 7. controuersia Maximi Antiochiæ Episcopi, & Iuuenalis Hierosolymorum de parœcijs composita est, ità vt Antiochenus haberet in diœcesi sua duas Phœnicias & Arabiam: & Hierosolymitanus tres Palæstinas. Sic etiam in 5. conc. instituta est actio, & acta causa contra Petrum Apamearum episcopum. Ad ista ergò acta Synodi Nicenæ, illi Niceni canones pertinent, ex quibus actis sententias illas tam multas & varias iudiciales, quas Iulius Pontifex in rescripto ad Orientales produxit, sumptas esse non obscurè idem Iulius significâsse mihi videtur, cùm finem faciens, Plura, inquit, de his ideò hîc non inserimus, nè vacuare, vilémve prædictam facere Synodum videremur: aut fastidium legentibus, audientibusq; prolixa faceret epistola. cùm Synodum dixit, profectò acta Synodi intellexit: non enim Synodus in canonibus constitit, alioquì Synodi nullæ essent, quæ nullos canones fecerũt. neque rursùs si totos, siue 70. siue 80. canones, quos Nicena Synodus composuit, Iulius repetisset, cõtinuò totã Synodũ vacuâsset, cùm canones seorsùm ferri soleant, & ab ipsa Synodo, id est, ab Actis separari. Loquitur igitur Iulius de legibus, siue canonibus ecclesiasticis, quas nunc vocant decisiones, quæ erant per acta ipsa & actiones causarum, tanquàm sanguis per venas corporis fusus: Non enim decisiones iudiciales aptiùs collocari poterant, quàm inter causas ipsas & causarum actiones, quæ in actis continebantur: Confirmat etiam hoc illud Nicolai primi dist. 19. cap. Si Romanorum: Præsertim, inquit, cùm Synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur. Libenter hæc notaui, quòd aliquandò, cùm hæc non distinguebam, neque considerabam, fateor, non poteram intelligere, quomodò ex illis canonibus 80. qui in 70. postea redacti sunt, tam multæ sententiæ (sic enim Iulius vocat) iudiciales essent. non enim probabile mihi videbatur, tam multos canones de iudicijs & actionibus causarum, & tam paucos de cæteris rebus sancitos esse. Esto ergò, vt iterùm dicam, non extent acta ista Nicenæ Synodi, in quibus, vt par est credere, canones illi duo iudiciales Synodi Sardicensis 7. & 17. continebantur, quos Zosimus Pont. in cõmonitorio legatis suis ad Synodum Carthaginensem dedit, & ex Concilio Niceno esse affirmauit: at extat ipsa

Quòd canones illi Niceni, ex quibus sententias illas iudiciales in rescripto ad Orientales Iulius sumpsit, ad acta Synodi pertinebãt, & in eis ferebantur.

ipsa illa Sardicensis Synodus ex 200. episcopis 30. prouinciarum, quæ vt aliæ Synodi alios canones Nicenos continent, vt Antiochena, Laodicensis, & aliæ, ità hęc Sardicensis canones illos, qui in Synodo Carthaginensi ex commonitorio illo recitati sunt, continet. Sed iam sextum canonem aggrediamur.

De sexto Canone Conc. Niceni, & quemadmodùm in eo summa potestas Pontificis necessariò contineatur, & Apostolicum ius ecclesiasticæ prouocationis ad eum: & quomodò ex 34. canone Apostolorum, & ex epistola 3. sancti Anacleti is canon ortum duxerit, & de interpretatiõe euidẽti eiusdem Canonis sexti, & quid verbum πρεσβεῖον in eodem Can. sexto significet contra patronum Molinæi. Item responsio ad id quod in 4. Centuria obijciunt Magdeb. dissentire inter se qui authoritatem primatûs Pontif. ad consuetudinem referunt: & qui ad Christum, & quæ ista consuetudo sit intelligenda in epistolis Pontificum. De epistola Iulij cum Athanasio, cum historia & testimonio Theodoreti, & Socratis, & Synodo Sardicensi collata. De eo, quòd Magdeb. sextum canonem falsatum esse obiecerunt, & quarè, & vbi eum, vt nunc habet, ijdem receperunt: & de praua interpretatione canonis 6. & 9. Niceni in historia Rufini. Quid significet parilis mos in eodem sexto Canone. *Cap.* 3.

POstquàm satìs ostensum est, patres illos concilij Cathagin. primatum Pontificis Romani, nunquàm refutâsse, sed potiùs semper illum Pontifici tribuisse: agè disseramus iam accuratiùs de illoipso canone sexto concilij Niceni, qui est de consuetudine prisca potestatis ipsorum Primâtum in subiectos Episcopos, quia hæc, inquit, est episcopi Romani consuetudo. interpretemurq; illum, non solùm veterum pontificum, & aliorum sanctorum patrum, sed etiam magnorum conciliorum testimonijs, ac decretis in interpretationem eius collatis: Interpretemur, inquam, pluribus de causis, quàm exactissimè possumus: tum quia in hoc canone non benè considerato, patres illi Carthaginènses sic clericos & episcopos Metropolitis suis commissos esse existimabãt, vt non esset ad episcopum Romanum prouocatio: tum etiam, quia in eoipso canone est illa prisca consuetudo, quam Magdeburgenses in 5. Centuria, vt anteà dixi, obijciunt, non fuisse à Zosimo Papa citatam, sed tantùm, inquiunt, ius humanum, id est, decreta Nicena: deindè, quia quidam patronus Molinæi Luteranus scriptor ausus est dicere, circunscriptam esse in hoc canone certis finibus Romani Pontificis iurisdictionem: in quo mendacio, mirum, quàm insanè exultet ac triumphet: postremò, quod potissimum est, quia hìc canon grauissimus testis est summæ potestatis episcopi Romani, & legitimæ ad eum, cùm ne-

ceſsè eſt, prouocationis. Vigeant ergò, inquit canon, priſcæ conſuetudines, quæ in Aegypto, Libya, ac Pentapoli ſunt: vt epiſcopus Alexandrinus horũ omnium habeat poteſtatẽ, quia ità conſuetũ eſt epiſcopo Romæ. Sequitur deindè: Similiter autem in Antiochia & alijs prouincijs ſeruanda ſunt priuilegia eccleſijs &c. non dixit, Sicut hoc cõſuetum eſt epiſcopo Romæ: ſed dixit, Quia hoc conſuetũ eſt epiſcopo Romæ, habere ſcilicet poteſtatem in epiſcopos ſuos. Quarè ſi poteſtas, quam epiſcopus Rom. in epiſcopos habere conſueuit, cauſa eſt, cur primates Alexandrinus & Antiochenus, in epiſcopos ſuarũ prouinciarũ ἐκ τοῦ ἀρχαίου poteſtatem habere cõſueuerint: igitur poteſtas epiſcopi Romani in epiſcopos maior eſt, quàm primâtum Alexandrini & Antiocheni: propter quod enim vnumquodq; eſt, & illud magìs eſt: vt ratione naturali magiſtra, princeps philoſophorũ didicit, & idem in priore libro poſteriorũ ἀναλυτικῶν docuit: vt quod cauſa eſt, inquit, cur hoc amemus, magìs illud amamus. Similiter dicendum eſt, Propter quod vnumquodq; poteſt, & illud magìs poteſt. Quarè ſi primates, archiepiſcopi, aut Metropolitani, quod à principio in epiſcopos ſuarũ prouinciarum poſſe conſueuerunt, propter id, quod epiſcopus Romanus in epiſcopos ſibi ſubiectos poſſe conſueuit, poſſunt: ex quo rursùs neceſſariò ſequitur, vt poteſtas epiſcopi Rom. maior ſit: igitur ad epiſcopũ Rom. vt pote maiorẽ, hoc ipſo canone ſexto teſte, omnibus, cùm neceſsè eſt, datur prouocatio. Vndè autem, & qua ratione factum ſit, vt epiſcopi Rom. poteſtas in epiſcopos ſit maior, & ex ea tanquàm ex cauſa ac fonte poteſtas Primâtũ & Archiepiſcoporum aut Metropolitanorũ in ſuos epiſcopos deriuetur, optimè & grauiſsimè, ac magna anthoritate Pont. Anacletus in epiſtola 3. interpretatus eſt, quem Synodus Nicena in hoc ſexto canone eſt ſecuta. ſic enim ait: Indè nanque & beati Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, vt epiſcopi ſingularum ſcirent gentium, quis inter eos primus eſſet: quatenùs ad eum potior eorum ſolicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apoſtolos quædam fuit diſcretio: & licèt omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino eſt conceſſum, & ipſi inter ſe idipſum voluerunt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis: qui & eandem formã ſuis ſucceſſoribus & reliquis epiſcopis tenendam tradiderunt. Hactenùs Anacletus. Cuius epiſtolæ temerè à Magdeburgenſibus reijciuntur, cùm eorum propheta ac magiſter Martinus Luterus, ſecundæ eiuſdem Anacleti epiſtolæ teſtimonio & authoritate contra nos in reſolutione de authoritate Pontificis abutatur. Quia igitur beatus Petrus reliquis omnibus Apoſtolis, ità Domino ſecundùm euangelium ſuum ſtatuente, præfuit, omnesq; eum principem habuerunt, quanuis omnes Apoſtoli eſſent: idcircò ſancti Apoſtoli iuſſu Domini ſtatuerunt, vt ſimili forma ac more archiepiſcopi & Patriarchæ, reliquis per prouincias ſuas præeſſent epiſcopis, quanuis omnes eſſent epiſcopi: omnesq; epiſcopi ſingularum nationum ſuum primum haberent. hæc forma 34. Canone Apoſtolorum ſancita eſt: quem hoc loco epiſtolæ ſuæ tertiæ S. Anacletus citauit:

Quomodò poteſtas Pont. ſit cauſa poteſtatis aliorum primatũ, & quarè.

Quòd temerè Magd. epiſtolas Anacl. negant, quibus Martinus Luther. contra nos vti volebat.

citauit,& ad quem illæ priſcæ conſuetudines pertinent,quas in ſexto hoc canone Nicena Synodus dicit de diſcretione(vt verbo Anacleti vtar) epiſcopi Alexandrini, & reliquorum epiſcoporum per prouincias: item Antiocheni,& epiſcoporum,qui ei ſubiecti ſunt. Secundùm enim hunc Apoſtolorum canonem, iam à priſcis temporibus epiſcopi Aegypti,Libyæ & Pentapolis,primum ſuum agnoſcebant epiſcopum Alexandrię: & epiſcopi prouinciarum Orientis primum ſuum,epiſcopum Antiochiæ. Quòd ſi hoc,vt S. Anacletus interpretatus eſt,S.Apoſtoli ſtatuerunt propter formam,quam ipſi inter ſe habebant: qui videlicet beatum Petrum,primum & caput agnoſcebant,ad eumq; tanquàm ad caput omnia maiora referebant, vt illi in Moſaica hierarchia ad Moyſem, conſequens neceſſariò eſt, vt ſucceſſores Apoſtolorum tum Metropolitani,tum Patriarchæ,qui ſunt maiores Metropolitanis,ſucceſſorem beati Petri,id eſt,epiſcopum Romanum,primum & caput agnoſcere debeant: ac proindè ad epiſcopum Romanum, ceu ad caput, omnes maiores cauſas referre, ac etiam ius eum appellandi omnibus permittere. Hic ergò eſt,interprete S.Anacleto, priſcus mos epiſcopi Romani,quem ſextus canon Synodi Nicenæ dicit, ſcilicet à ſanctis Apoſtolis authoritate Domini inſtitutus, & ex more, quem ipſi inter ſe habebant, expreſſus, vt videlicet epiſcopus Romanus, caput omnium Primâtum ſiue Patriarcharum ſit,vt Petrus erat omnium Apoſtolorum:ex quo more Apoſtolico epiſcopi Romani,Petri principis Apoſtolorum ſucceſſoris,ità ſanctis Apoſtolis inſtituentibus,tanquàm ex fonte manat, vt ſextus hic canon Synodi Nicenæ teſtatur, vt alij Patriarchæ ſiue primates,aliorũ epiſcoporum per prouincias ſibi ſubiectas capita ſint: quia videlicet epiſcopus Romanus caput eſt ipſorum Metropolitanorum ac Patriarcharum,ac proindè omnium epiſcoporum,qui ſub illorum poteſtate ſunt:ità fit, vt vnus demùm omnium primus ſit,& omnium caput, vt fuit Petrus.Hanc enim formam,quam inter ſe ſancti Apoſtoli tenebant, vt S.Anacletus ait,ſuis ſucceſſoribus & reliquis epiſcopis,vt iam explicatum eſt,reliquerunt. Illud autẽ hîc admonebo, quomodò accipiendum ſit,quod in libro 3. de Dogmaticis Characteribus verbi Dei hunc ipſum canonem ſextum Nicenæ Synodi interpretans ſcripſi: nè quis exiſtimet diuerſam ſententiam eſſe:non enim continuò ſecum diſcordat,qui quod alio loco paulo obſcuriùs dicit,alio dicit explanatiùs. Videbat enim tribuiſſe illic Pontifici Romano, quaſi inſtituiſſet, quod beatus Petrus, cui ſucceſſit,cum reliquis Apoſtolis inſtituit. Quarè cùm dixi interpretans morem iſtum Pontificis Romani, quem canon Niceni concilij dicit,quia epiſcopus Romanus iam olim à principio ſolitus eſt concedere epiſcopo Alexandrino iuriſdictionem Aegyptiam,Libycam,& Pentapolitanam,& rurſùs paulò pòſt: Quam ſcilicet iuriſdictionem epiſcopus Alexandrinus iã olim ab epiſcopo Romano accepit,ſic intelligo,accepiſſe ſ.ab epiſcopo Romão per authoritatem & inſtitutionẽ beati Petri, qui in ſucceſſore ſuo Roma-

no præsidet. Petrus enim & cũ eo reliqui Apostoli, iussũ Domini statuerũt, vt Primates & Metropolitani potestatẽ iurisdictionis in episcopos suarum prouinciarum haberẽt. Sic hũc canonẽ magnus Athanasius intellexit, cùm in epist. 2. ad Felicẽ Pont. authoritate huius canonis conc. Niceni probat, se Patriarcham Alexandrinũ, & reliquos episcopos Aegyptios, à Pont. Rom. qui ipsis præerat, contra Arianos defendi debere. Nos enim, inquit, ad quos tua maximè spectat cura, id est, omnes episcopi, pręcipuè tuũ mereri debemus iudiciũ, & nõ ab alijs deuorari. Deindè subiũgit: Nã vt omnes Metropolitani vel reliqui episcopi, sua odia aut vindictas in reliquos episcopos exercere nõ valeant, ideò nominatìm in Nicena Synodo expressi sunt Primates, qui reliquos episcopos audire & iudicare debeant: nè vlla fraus in iudicio episcoporum posit irruere. Hoc autem in canone sexto cautũ est. Deindè subiungit: Vos ergò, qui in summa specula gratia Dei estis positi, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres seditiones & scãdala excitant. Hęc igitur est ratio Athanasij, ex sexto canone Niceni concilij conclusa: si illud in Nicena synodo secundùm priscam consuetudinem, id est, Apostolicam traditionem, cautum est, vt Primates reliquorum episcoporum causas audire & iudicare debeant, id autem factum est, propter consuetudinem episcopi Romani, diuina scilicet traditiõe institutã: (hoc enim testata est Synodus, inquiens: Quia hic est mos episcopi Romę) ergò ipsi in primis ac magìs conuenit, episcoporum causas cognoscere, propter quem alijs cõuenit. Eandem sententiã & interpretationẽ canonis secutus Igmarus Rhemensis Archiepiscopus, valdè grauis & vetus author, in tractatione sua quorundã capitum ecclesiasticorũ c. 57. Niceni quoq; inquit, canones Rom. Pont. priuilegiũ ratũ esse voluerũt. cùm ad exemplũ eius etiã omniũ priuilegia prouinciarum iudicarent obseruanda. Hoc ergò canone summã Pont. Rom. authoritatẽ in oẽs ecclesias, & omnes ecclesiasticas leges ac iudicia, à Nicena synodo confirmatã esse sensit grauissimus & nationis Germanicæ author. Vndè subiungit: Nequaquàm ergò aliud Romanus Pontifex contra canones agit, si quandò illos pro consideratione temporũ nũc intendit, nũc remittit, cùm & ipsi canones tale priuilegiũ ei indubitanter cõpetere cõcesserint. Sic etiã hunc canonẽ intellexit Nicolaus primus Pont. eruditissimus, ac sanctitate clarus, in epist. ad Michaëlam Imperatorẽ. ità enim ait: Nicenę Synodi non aliud pręcepta testantur, adeò vt non aliquid ausa sit constituere, cùm videret, nihil supra meritũ suũ posse conferri. Omnia deniq; huic nouerat Domini sermone cõcessa. Si omnia, ergò nihil defuit, quod illi non cesserit. deindè subiungit: Deniq; si instituta Nicenæ Synodi diligenter inspiciantur, inuenitur profectò, quia Romanæ ecclesię nullum eadẽ Synodus cõtulit incrementũ: sed potiùs ex eius forma, quod Alexandrinæ ecclesiæ tribueret, sumpsit exemplũ. Hactenùs Nicolaus. Quę verò ista forma sit, quam Pont. Nicolaus dicit, magìs adhuc intelligi potest ex epistola 3. Anacleti, quam Synodus Nicena secuta est, & vndè Nicolaus primus

Interpretatio canonis 6. Nice. conc. ex epistola Athanasij ad Felicem.

Interpretatio canõ. 6. conc. Nicen. ex Igmaro Rhemensi.

Interpretatio canonis sexti synodi Nicen. ex epistola Nicolai.

Quòd synodus Nic. secuta sit

mus verbum formæ,& ſententiam atque interpretationem canonis ſumpſit. Sic enim ait: Indè nãque & beati Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt,& quæ ſequuntur. Item Leo magnus, cuius authoritas quanta ſit, Synodus Chalcedonenſis ſexcentorum & ampliùs epiſcoporum teſtis eſt, ſic hũc canonem intellexit: ſiquidẽ quia Patriarcha Antiochenus authoritate epiſcopi Rom. & non alterius, ordinandus erat, Anatolium Conſtantinopolitanũ in epiſtola ad Marcianum Auguſtum repræhendit, quòd eum ordinâſſet. id autẽ factum eſſe dicit cõtra priuilegia eccleſiarum, ſanctorum patrum canonibus inſtituta,& Nicenæ Synodi decretis fixa,& contra antiquitatis exẽpla. Hæc autem omnia canone 6. in quem, cùm hæc ſcribebat, intuebatur, compræhenſa ſunt. iubet enim is canõ ſeruari eccleſiarum priuilegia & priſcas cõſuetudines, quæ Leo Pontifex antiquitatis exempla vocat, ex quibus eſt conſuetudo priſca eccleſiæ Romanæ, ad quam ceu ad caput & fontem ac cauſam, priſcas aliarum eccleſiarum conſuetudines referri,& ab ea pendére, apertè ipſa Synodus teſtata eſt, cùm ait: Vigeant priſcæ conſuetudines, vt epiſcopus Alexandrinus,& quę ſequuntur. & ſubiungit cauſam & originem: Quia hæc, inquit, eſt conſuetudo epiſcopi Romani. Quod ſatìs ſuprà explicatum eſt, nè eadem ſæpiùs repetamus. Cùm igitur Leo Pontifex ad repræhendendum Anatolium ſententiam huius ſexti canonis obijcit, Synodum Nicenam, priſcæ huius conſuetudinis epiſcopi Romani teſtem, obijcit. Quòd ſi exempla experientiæ in ſumma poteſtate Pont. Rom. Lutherani petunt, ſicut eorum propheta Martinus, vt in proœmio libri huius dixi, petebat: huic priſcæ conſuetudini epiſcopi Romani, in ſexto canone Synodi Nicenæ teſtatæ, omnes archiepiſcopi Theſſalonicenſes ante ſchiſma eccleſiæ Græcorum, locupletiſsimum teſtimonium ſemper dederũt. ij enim vt legati perpetui Pontificis Romani, locum eius ſemper tenuerunt, cuius authoritate priuilegia eccleſiarum ſalua conſeruabant: & ordinationes epiſcoporum ritè celebrandas, ac electiones Metropolitanorum firmabant: vt ex epiſtola Leonis 84. ad Anaſtaſium Theſſalonicẽſem c. 6. perſpici poteſt. Nomine autem Metropolitani, Patriarchę quoquè compręhẽſi ſunt, vt in canone ſexto Synodi Nicenæ factum eſt. Accedit teſtis huius conſuetudinis epiſcopi Romani in firmandis electionibus & ordinationibus Patriarcharum, ipſa etiam Synodus Chalcedonenſis: in cuius actione 10. ordinatio Maximi Patriarchę Antiocheni, Domno anteceſſore eius eiecto, authoritate Leonis epiſcopi Romani firmata eſt: & ob eam cauſam ab alijs recepta & approbata. Sed quia hic canon ſextus Synodi Nicenæ, πρεσβεῖα eccleſiarum ſecundùm priſcas conſuetudines ſalua eſſe vult, & eiuſdem canonis ſentẽtiam Synodus Conſtantinopolitana,& Epheſina poſteà eodem verbo πρεσβεῖον renouârunt, libet explicare vim huius verbi, quòd ſciam alios in explicanda notione eius laborâſſe, alios nugatos etiam eſſe, ex quibus eſt patronus Molinæi. A verbo igitur πρεσβεύω πρεσβεία dicitur: quo verbo vſus eſt Apoſtolus, cùm ait, Pro Chriſto ergò legatione fungimur. Hoc enim eſt

in canone ſexto conc. Nic. epiſt. 3. Anacleti.

episcopi munus. Sed quia non licet episcopo, vbiquè legatione fungi, vt
2. Cor. 5. Paulo licebat, nisì tantùm in diœcesi sibi assignata, vtitur Synodus verbo πρεσβῶν, quod non iam solam legationem significat, sed diœcesim, in qua legatio pro Christo obeũda est. Sicut διδασκαλία doctrinam significat, διδασκαλεῖον verò scholam, vbì docetur, siue ludum literarium. Quarò nugatur, qui dicit, solùm dignitatem & nõ potestatem, significare hoc verbum in canone sexto Niceni concilij, cùm legatio sine potestate explicari non possit. Consuetudo igitur prisca, quam Synodus Nicena dicit, quę πρεσβῶα siue, vt patres Latini vocant, priuilegia episcopis dedit, diœceses, inquam, cuique suam, in qua quisq; episcopus priuilegio legationis suæ in ea pro Christo fungendæ vteretur, dignitatem simul & potestatem dedit. Ecclesiæ itaque Romanæ, siue episcopi Romani, qui ei præest, πρεσβῶον est vna cuncti orbis Christiani diœcesis, vbì legatione sua ꝑ Christo fungitur, vt in eo impleatur, quod Dominus, qui mentiri non potest, in euangelio suo dixit: Et erit
Ioan. 10. vnus grex, siue vnum ouile, & vnus pastor. (sic enim intellexit beatus Cyprianus in libro de vnitate ecclesiæ) & vt alij episcopi eiusmodi πρεσβῶα habeant, id est, diœceses suas ad obeundum suam pro Christo legationẽ. Nisì enim esset vnum omnium diœceseon ceu corporis vnius caput, vel nõ essent singula capita singularum diœceseon, quæ partes sunt illius vnius diœceseos, inter se vni capiti cohærentes: vel esset corpus multorum capitũ, sine vlla concordia & decore, & monstri potiùs simile quàm corporis. Idcircò Synodus Nicena, vt in hoc canone sexto, de quo agitur, causam redderet, cur consuetudo illa iam tunc prisca, instituta esset, vt episcopus Alexandrinus in subiectas sibi prouincias, & earum episcopos potestatem haberet: item Antiochenus potestatem haberet in suas: itidèm alij in suas parœcias: quia, inquit, hæc est consuetudo episcopi Romani. formam enim quam beatus Petrus, & reliqui Apostoli habebãt, successoribus Metropolitis & reliquis episcopis, tanquàm ex suo fonte deriuantes, reliquerunt. Congruit cũ his, quod S. Anicetus siue Anicius, martyr & Pontifex, in epi-
Quòd epistolã quoquè Aniceti secuta est Synodus Nicena in cano. 6. stola ad episcopos Galliæ scripsit, inquiens: Si autem propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit, (loquitur autem de Metropolitano incorrigibili) tunc ad eius Primatem causa deferatur, & penes ipsum huius sanctæ sedis authoritate iudicetur. Hactenùs Anicetus. Quòd si authoritate sedis Apostolicæ iudicant Patriarchæ, siue Primates, cùm Nicena Synodus sanxit, vt secundùm priscam consuetudinẽ Alexandrinus episcopus, qui est Primas siue Patriarcha, potestatem haberet Aegypti, Libyæ, &
Quõ Melchiades imitatus & secutus sit canonẽ sextũ Syn. Nic. Pentapolis, quia is esset mos episcopo Romano, profectò morem episcopi Romani Synodus vocauit formam authoritatis, quam episcopus Romanus in reliquos mundi episcopos à Domino accepit, quanùs omnes essent episcopi, vtpotè successor B. Petri, qui reliquis omnibus Apostolis ꝑfuit, quanuis omnes essent Apostoli. Item S. Melchiades intuẽs in hunc sextum

cano-

canonẽ Synodi Nicenæ, & de appellãdo Pontificem loquens, ipſum quoq; verbum conſuetudinis, indè mutuatus eſt. Sic enim ait in epiſtola prima: Si verò ſe viderit quiſq; veſtrûm prægrauari, hanc ſedem appellet: huc recurrat, vt ſemper inſtituta fuit conſuetudo. Ergò propter formam huius conſuetudinis, à ſanctis Apoſtolis inſtitutę & traditæ, atq; à magna Synodo Nicena receptæ & cõfirmatæ, quia epiſcopus Rom. reliquis epiſcopis omniũ eccleſiarum præeſt, ità vt reliqui eum appellare, cùm neceſsè fuerit, poſſint: propter hanc, inquam, formam Nicena Synodus ſanxit, & confirmauit priſcam & Apoſtolicã conſuetudinem, vt epiſcopus Alexandrinus epiſcopis Aegypti, Libyæ, & Pentapolis præeſſet: atq; hi illum, cùm opùs eſſet, appellarent, ſalua ſemper (vt neceſsè eſt) Romanæ Sedis authoritate, vtpotè ſumma. Hanc conſuetudinem ad Romanã Sedem confugiendi cùm non intelligant Magdeb. nec ſciant, vndè ea exiſtat, neque quod genus conſuetudinis ſit, obijciunt in Centuria 4. C. 7. de epiſtolis decretalibus Pontificum, diſſentire inter ſe epiſcopos Romanos de Primatu: quia alij, inquiũt, affirmant ex conſuetudine fieri, vt omnes cauſæ ad Romanam Sedem perferãtur, vt Melchiades in epiſt. ad epiſcopos Hiſpaniæ, & Damaſus in epiſt. ad Proſperum: alij verò à Chriſto. Hæc iſti. Qui ſi ità, vt ſe de verbo Dei iactant, in ſtudio eius profeciſſent, ex Paulo Apoſtolo diſcere potuiſſent, poſſe conſuetudinem in natura & in ſcriptura niti. Poſtquàm enim dixit in epiſtola ad Corinthios priore, Nec ipſa natura docet vos, quòd vir quidem ſi comam nutriat, ignominia eſt illi: mulier autem ſi comam nutriat, gloria eſt illi, quoniam capilli pro velamine ei dati ſunt ſub? iungit, Si quis autem videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, nec Eccleſia Dei. Quæro ergò à vobis Magd. quam conſuetudinem hoc loco Apoſtolus dicat? an conſuetudinẽ ex humana ortam inſtitutione? an potiùs conſuetudinem natura & ratione cõſiſtentem, & eccleſiæ à ſanctis apoſtolis commendatam ac traditam? profectò negare hoc nõ poteſtis, ſi quid ſanæ mentis habetis. Huiuſmodi igitur conſuetudo priſca cõuenienter naturę & rationi à Chriſto inſtituta, & verbo eius ſancita, atque à ſanctis apoſtolis tradita eſt, qua omnia eccleſiæ catholicæ membra vni capiti ſubiecta ſunt, nè ſit ſchiſma. Hanc conſuetudinem Melchiades & Damaſus dixerunt: quod vos Magdeburg. non intellexiſtis. Sed intelligite nunc, & iudicate, an diſſentiant, vt dixiſtis, de primatu, qui à Chriſto eum, & qui à conſuetudine à Chriſto inſtituta, ducunt: Hanc ipſam conſuetudinem ante mille propè ducentos annos, longinquam vocauit beatus Cyrillus in epiſtola ad Cæleſtinum Pont. de qua, ſuperiore libro memini. Ex qua igitur origine, niſi Apoſtolicæ traditionis orta fuit, ſi iam tunc priſca erat, & omnium eccleſiarum? Huic etiam conſuetudini teſtimonium, & quidem grauiſsimũ Synodus Epheſina, in ſuis ad eundem Cæleſtinum literis dedit: de quibus, ibidèm quoquè memoraui. Prætereà hunc canonem ſextum Synodi Nicenæ, de quo tam multa ſcribimus, qui hanc conſuetudinem priſcã à ſanctis

Quæ cõſuetudo ſit, ad quã Primatus Pont. refertur in epiſtolis Põtificum.

Quid Iulius Pont. ſcripſerit de poteſtate ſumma Põt. intuens quoq;

in canonem Apost. & canonem Syn. Nic. & epistolam Anacleti, atq; Aniceti.

ctis Apostolis traditam confirmauit,& in quo vis decreti de appellationibus continetur,Iulius quoquè Pontifex eodem,modo intellexit.intuens enim in eum,& in canonem Apostolorum 34. & in epistolam Anacleti 3. & in epistolã Aniceti ad episcopos Galliæ,sic in epistola sua prima scripsit: Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quędam discretio potestatis,& cùm omnium par esset electio,vni tamẽ datum est,vt cæteris præemineret:de qua forma quædã episcoporum orta est distinctio,&magna ordinatione prouisum est,nè omnia sibi omnes vendicarent:sed essent in singulis prouincijs singuli,quorum inter fratres haberetur prima sententia:& rursùs quidam in maioribus vrbibus constituti,solicitudinem susciperent ampliorem,per quos ad vnam beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura confluueret,& nihil vnquàm à suo capite dissideret.Secundùm hanc priscam legem ecclesiasticam,à Sanctis Apostolis authoritate Domini promulgatam,& canone magnæ Synodi Nicenæ confirmatam,qua omnium Episcoporum potestas & iudicia ad vnũ tandèm caput referuntur,idem Iulius Pontifex causam Athanasij ad se reuocauit,vt Theodoretus etiam grauis author his verbis lib.2.historiæ ecclesiasticæ,c. 4.testatur:Iulius igitur ecclesiasticam secutus legem,& ipsos Romæ adesse iussit,(episcopos dicit Athanasij aduersarios) & diem dixit Athanasio: qui simul vt citatus fuit,cupidè accurrit.Eant nunc Magd.& negent hanc epistolam Iulij esse,cuius Theodoretus meminit,& quidem verbũ ex verbo transferens.Secundùm eandem legẽ alij quoquè Pontifices Romani, alios episcopos iniquis iudicijs oppressos,ad Romanum tribunal confugientes audiêrunt & iudicârunt,Innocentius Chrysostomum,Leo Theodoretum, Nicolaus tertium Ignatium,Martinus Maximum: vt alios nunc omittam. Rursùs idem Iulius rescribens episcopis Orientalibus, qui Athanasium & alios episcopos iniquè damnauerãt,quos posteà idem Iulius liberauit, intuens in huncipsum Canonem sextum synodi,tanquàm omnium, inquit, curam gerentes propter sedis propriæ dignitatem,suscepimus eos in communionem: singulisq; cum suis rebus authoritate huius sedis ꝓprias reddidimus ecclesias:quoniam huic sanctæ sedi propter prauorum hominum insidias,ipso Domino instituente,& sanctis Apostolis,eorumq; successoribus per concilia roborantibus,hoc semper licuit,licebitq;,Domino auxiliante,in perpetuum.Vndè qui scit se alijs esse præpositum,non molestè ferat,aliquem sibi esse prælatum:sed obtemperantiam, quam ab alijs requirit,gratis & ipse dependat.Quapropter increpando, vobis scribo, quia nõ rectè tractâstis viros inculpatos,& à nobis minimè examinatos,ex suis ecclesijs communione priuatos pellẽtes,& ecclesiasticæ disciplinæ iniuriam irrogantes,constitutumq; Niceni concilij minimè seruantes. Hactenùs Iulius.Meminit etiam huius epistolæ Iulij increpatoriæ Socrates lib.2.ca.15. quam vocat παῤῥησιαστικὰ γράμματα,quas literas scripsisse dixit Iulium,ecclesiæ Romanæ prærogatiua fretum.Cùm igitur Iulius Pontifex Orientales illos

Quòd Theodoretus epistolæ Iulij meminit, & legis ecclesiasticæ,quam secutus est Iulius in appellatiõe Athanasij admittẽda.

illos increpauerit, quòd cùm ipsi essent alioquì alijs præpositi, nollẽt tamẽ alium esse sibi prælatum, (damnauerant enim episcopos, non permissa eis potestate appellandi maiorem, id est, pontificem Romanum) & quòd in ea re Canonem concilij Niceni non seruâssent, satìs planum est, Canonẽ sextũ concilij Niceni significâsse: siquidem in eo continetur Primatus episcopi Romani, qui reliquis omnibus prælatus est: & potestas, quam habent alij episcopi in eos episcopos, quibus præpositi sunt, vt de Alexandrino & Antiocheno nominatìm sancitum est. Ità vt qui sciunt se alijs esse præpositos, sicut hîc Iulius scripsit, non molestè ferant, aliquem, id est, Pontificem sibi esse prælatũ. Vndè Paschasinus episcopus, Legatus ac Vicarius sedis Apostolicæ, cùm vellet in Chalcedonensi concilio authoritate ac testimonio magnæ Synodi Nicenæ Primatum Pontificis Romani probare, in cuius iniuriam voluërant quidam, Canone per fraudem clàm compositio, quædã priuilegia Constantinopolitano tribuere Patriarchæ, Canonem sextũ Nicenæ Synodi in actione 14. produxit, & recitauit ad contradicendum, sic inquiens: Trecentorum decem & octo patrum Canon sextus, quòd ecclesia Romana semper habuit Primatum: admonuit Paschasinus vice procœmij, quid hoc canone contineretur, deindè subiungit canonem: Antiqua cõsuetudo vigeat per Aegyptum, Libyam, & Pentapolim, vt episcopus Alexandriæ horum omnium habeat potestatem, quoniam & Romano episcopo hæc est consuetudo, & quæ sequuntur. Huic canoni, & canonis sententiæ patres Synodi Chalcedonensis minimè contradixisse, non solùm ex ipsa actione 14. perspici potest, sed Liberatus quoquè archidiaconus Carthaginensis, in Breuiario causæ Nestorianorum c. 13. testatur. sic enim ait: Legati contradictio à iudicibus concilij & episcopis omnibus suscepta est. Sed, vt ad epistolam Iulij Pontificis reuertamur, quia Magdeb. more suo vel eam negabunt, vel authoritatem eius, nos vtrunque & verum esse ac magnæ authoritatis, aduersùs istos grauissimo testimonio probamus 250. episcoporum Synodi Sardicensis Catholicorum, qui ex 30. & amplius prouincijs conuenerunt. Hi enim epistolam ad omnes episcopos miserunt, quam Theodoretus lib. 2. historiæ ecclesiasticæ recitat, in qua de illa ipsa epistola Iulij & meminerunt, & sententias eius posuerũt, vt cùm aiunt: Etsi maximè ipsorum calumniæ proditæ, iudicatæq; sunt, cùm quia citati ab amico & collega nostro Iulio, non apparuerunt: tum de ijs, quæ ipse Iulius scripsit: profectò enim veniissent, si non obstitissent metus scelerum perpetratorum. Iulius verò de illis ipsis sic scripserat, Neque suspicione caret, qui alium calumnijs derogat, falsa dixisse, cùm ipse ad iudiciũ, vt probet, quæ intulit, euocatus, venire distulerit. Et paulò pòst eadem Synodus: Sed, vt diximus, citati non adfuerunt, hoc etiã ipso facto producentes calumnias suas. Iulius verò scripserat de eisdem in eandem sententiam: Sanè manifestum est, suum eos confiteri crimen, qui totiès euocati, venire distulerunt. Sequitur in Synodo Sardicensi: Qui enim se, quæ dixêre de alijs, probatu-

Veritatis & authoritatis epistolæ Iulij testimonio esse ducentos quinquaginta episcopos Syn. Sard.

ros esse confidunt, ne in faciem quidem illos accusare metuunt. Iulius verò sic illisipsis in eádem scripserat epistola, qui citati à Pontifice, venire noluerunt: Nam si de vestris dictis confideretis, etiam in faciẽ probare, non distũlissetis. Contulimus epistolam Synodi Sardicensis cum epistola Iulij, nè eam posthàc Magde. aut reliqui Luterani negare audeant. Quarè si nec epistolam vlla tergiuersatiõe, nec authoritatem eius negare iam possunt, quã tot episcopi Catholici, ac tot ꝓuinciarum, in epistola Synodica ad omnes omnium ecclesiarum episcopos citauerũt, & secuti sunt, eisdem interdùm verbis & sententijs vtentes: quid supereſt, nisi, vt quæ in eaipsa epistola Iulij continentur, quæ tot patres probârunt & amplexi sunt, & ipsi Luterani & Magd. licèt inuiti, conscientia tamen cogente, probare cogantur, de Primatu dico Pontificis Romani, & de iure appellãdi eum in maioribus causis, nè probi ab improbis damnentur, quæ & in ipsa Iulij epistola, & in actis ipsis Synodi Sardicensis compræhensa sunt? Redeo ad sextũ canonem, in q̃ nec ipsi Magd. dissimulare potuerũt, quin summa episcopi Rom. potestas, & ius ad eũ prouocandi, contineretur: idcircò enim cũ alioquì negare eum nullo modo possent, falsatum tamen esse dixerunt. Sic enim in Centuria 4. cap. 7. de epistolis Decretalibus Pontificum scripserunt, ostensuros se prolixè in Centuria quinta, in Synodo Carthaginẽsi falsâsse Romanos episcopos canonem sextum Synodi Nicenæ ad obtinendum priuilegiũ, vt omnes causæ ecclesiasticæ ad Sedem Romanam deferrentur: & sine sententia eius nihil geri posset. Verùm de hoc, quod promiserant, siue promissi obliti, siue conscij, non teneri promissis, qui promittunt, quod ꝑstare non possunt, ne verbum quidem in 5. Centuria in Synodo Carthag. de canone tantùm Sardicensis concilij meminerunt, quem non Nicenum, sed suppositititium esse contendunt. Immò canonem sextum, quem promiserant, ostensuros se falsatum esse, cum cæteris canonibus Synodi Nicenæ, qui in publicis exemplaribus tunc ferebantur, vt nunc feruntur, recitârunt, his paucis vice argumenti ac proœmij expositis, dum hæc, inquiunt, geruntur, exemplar canonum Nicenorum per Trifonem & Theariſtum Constantinopolitanũ è Græco Latinè redditum, & Synodo Carthaginensi missum, huiusmodi in tomis conciliorum annotatur. Deindè subijciunt capitula 20. ex quibus sextum est, Antiquiores consuetudines obtineant, quæ apud Aegyptũ sunt: & quæ sequuntur. Sequitur deindè, quia & vrbis Romæ episcopo similis mos est. Ergò etiam Magde. authoritate duorum interpretum Trilonis & Theariſti, ac etiam totius Synodi Carthaginensis, quæ canones recitatos amplexa est, canoni sexto testimonium tribuunt, quem tamen in Centuria 4. falsatum esse dixerant. immò vt omnem scrupulum eijciant, reuoluant, (si placet) omnia exemplaria Græcorum manu scripta, quæ nunquàm Romam aduecta, nec inter Latinos peregrinata sint, & consulant ea, vtrùm aliter habeant, quàm in Latinis legitur. Quòd si canon sextus concilij Nicen. falsatus vnquàm fuisset, qui potiùs obiecissent, quàm ipsi Græci, Romanæ

Quõ sextũ ea-nonẽ falsatũ esse Magd. obiecerũt, quia intelligebant cõtineri in eo summam authoritatẽ Põt. & ius prouocationis ad eum.

ecclesiæ

ecclesiæ æmuli & obtrectatores? quod tamen nunquàm hactenùs fecerunt. immò verò canõ ille sextus, qui in Rufini historia cum reliquis in epitome est descriptus, falsatus est, vel potiùs falsa interpretatione deprauatus. Sic enim ait libro priore, cap. 6. & vt apud Alexandriam, & in vrbe Roma vetusta consuetudo seruetur: vt & ille Aegypti, & hic suburbicarum ecclesiarum solicitudinẽ gerat. quæ lectio in nullo hactenùs exemplari, siue Græco, siue Latino, inuenta est. quæ si aliquandò inuenta esset, qui eam potiùs citâssent, ac Romanis episcopis obiecissent, quàm Græci, cùm de principatu in œcumenico concilio cum Latinis Florentiæ contendebant? Itaq; Rufinus non sic hunc canonem inuénit: sed sic interpretatus est, id est, nõ benè. vt illud item in canone 9. eiusdem Synodi Nicen. malè est interpretatus, quod ait de clericis Catharis in ordine suo recipiendis, sed ordinatione data, sic enim interpretatus est χειροθετουμένους. cùm potiùs interpretari debuisset, facta manûs impositione. Non enim iterùm ordinantur clerici isti, qui in ordine suo recipiuntur: sed solùm accipiunt absolutionem, quę fit p manûs impositionem. Ex ijs etiam quæ iam de sexto canone Synodi Nice. explicata sunt & ostensa, constat planè, falsum esse, quod Molinæus 9. q. 2. ca. Episcopi, margini libri apposuit, non esse scilicet exceptum Pontificem Roman. sed potiùs compræhensum, cùm Synodus Constantinop. cap. 2. iubet, vt episcopus vnius prouinciæ, nihil in prouincia alterius agere possit. Immo verò exceptus est ibi. Siquidem ipsa eadem Synodus Constantinop. sextum canonem Synodi Nicen. de potestate Primatum in subiectas prouincias, ibidèm renouauit: Quia, inquit, hæc est consuetudo episcopi Romani. ergò ex consuetudine episcopi Romani, tanquàm ex causa, testimonio etiam Synodi Constantinopolitanæ, existit consuetudo potestatis aliorum Primatum in prouincias suas, vt iam explicatũ est. Illud prætereà tametsi minutum fortassè videatur, tamen nè quid prætereamus, quod p-desse possit, & opportunum sit, aduertendum est, verbo Parilis, quo vtitur vetus interpres sexti canonis Niceni, cùm ait, Quoniam quidem episcopo Romano parilis mos est: nõ exæquari reliquos Primates Pontifici Romano, vt hæretici putant. nõ enim verbum Parilis, parem hoc loco significat, sed similem, immò & summus Orator Arati Phęnomena Latinè interpretans, sic est vsus verbo, cùm ait: Cõsimili specie stellas, parilique colore. Hæc verò similitudo consuetudinis episcopi Roma. cum alijs Primatibus siue Patriarchis, in eo consistit, vt sicut episcopus Rom. consueuit habere potestatem in episcopos suos, quanuis omnes sint episcopi, vt beatus Petrus omnibus Apostolis pręerat, quanuis omnes essent Apostoli: sic Primates in episcopos suarum prouinciarum potestatem habere consueuerunt, quanuis omnes sint episcopi. Verùm hæc potestas episcopo Romano consueta, causa est potestatis illorum, vt hic canon testatur, idcircò etsi similis sit, nõ tamen æqualis, sed maior est. Hactenùs de sexto canone.

Falsa interpretatio 6. & 9. cano. conc. Nicen.

De Canone 9. Conc. Chalced. quomodò sextum canonem Conc. Nic. cõfirmet pro primatu Pontif. & decreto de appellationibus ad eum, item de interpretatione canonis 9. conc. Chalced. facta à Theodoro Balsamone, & de altera facta à Zonara, quomodò de falsitate & repugnantia redarguantur, quomodò constitutio Leonis imperatoris de non appellando, intelligenda sit. Item exempla prisca appellationis ad Pontif. ex Cypriani epistolis, ex historia Gregorij Turonens. ex Socrate, ex epistolis Theodoreti, ex historia Amiani Marcell. ex Tertulliano, ex epistola Orientalium, ex Basilio.

Cap. 4.

ETsi de iure appellatiõis ad episcopum Rom. in omnibus causis ecclesiasticis, cùm necessè est, satis iam ex ipso canone sexto Synodi Nicen. vt hactenùs ostensum est, constet, pergamus tamen alia adhuc appellationis testimonia grauissima, & illustria exempla producere: & in primis caput 9. concilij Chalcedonensis, quo sexcenti patres decretum de appellationibus in Nicena Synodo priùs confirmatum, ac renouatum posteà in Synodo Sardicensi, magna authoritate roborârũt. sed recitemus caput: Si clericus, inquit, aduersùs suum vel alium episcopũ habeat causam, apud audientiam Synodi prouinciæ conqueratur. Si verò contra ipsius prouinciæ Metropolitanum episcopũ, episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergant ad diœceseos Primatem, vel ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi negocium terminetur.

Quõ Synodus Chalc. canonẽ Synodi Nic. 6. suo canone 9. confirmauit sine vlla obscuritate & ambiguitate.

Quia quædam priuilegia, vt paulò antè dixi, Græci eccleſiæ Constantinopolitanæ in concilio Chalcedonensi per dolum ex composito vsurpare tentauerãt, & honorem Primatûs post Romanum Pontificem ei tribuere, quòd esset noua Roma, vt ex actione extrema perspici potest, & Liberatus quoquè eccleſiæ Carthaginensis Archidiaconus in Breuiario causæ Nestorianorum c. 13. testatur: idcircò canonem 9. Patres sanxerunt, in quo iubẽt, vt episcopus siue clericus Constantinopolitanæ diœceseos, si lis ei cum Metropolitano fuerit, eligat, vtrum mâlit causæ suæ iudicem, principẽmne diœceseos, id est, Pontificem Romanum, an Patriarcham Constantinopolitanum. Hanc verò esse canonis huius sententiam, ratio ipsa ità conuincit, vt nemo dicere possit, obscurè Patres aut ambiguè locutos esse. Etenim si canon nominatim de episcopo, siue clerico Constãtinopolitanę diœceseos cauet, constat principẽ diœceseos, ad cuius tribunal & iudicium Synodus Chalced. eum mittit, qui cũ Metropolitano prouinciæ diœceseos Constantinopolitanę contendit, non posse Patriarchã Alexandrinũ, neq; Antiochenũ intelligi, qa Diœcesis Constantinopolitana non est illis patriarchis subiecta: nec vllũ ex ijs, qui in Africa Primates sunt, & dicuntur, id est, episcopi primarũ sediũ, propter eãdem causam. Relinquitur ergò, vt necessariò intelligatur alius princeps diœceseos, cui subiectus sit Metropolita. prouinciæ Con-

Constantinopolitanæ diœceseos: vt idem quoquè subiectus est Patriarchæ Constantinopolitano: is autem non est, neque esse potest alius, quàm princeps diœceseos vniuersalis, qui est episcopus Romanus, cuncti orbis, velut vnius diœceseos, princeps & rector. Etsi enim vnusquisque Patriarcha est princeps suæ diœceseos, vt Alexandrinus Alexandrinæ, Antiochenus Antiochenæ, & Constantinopolitanus Constantinopolitanæ: non tamen est princeps diœceseos absolutæ, vt est Romanus Pontifex, quæ est causa, cur in 6. canone Niceno nulli fines Pontifici Romano circunscripti legantur, vt alijs Patriarchis. Nè verò præposterè dictum esse putemus, quòd ei, qui cum Metropolitano prouinciæ Constantinopolitanæ diœceseos litigat, adire iubet Synodus ad principem diœceseos, id est, Papam Romanum, vel ad sedem Constantinop. cùm potiùs videatur dicendum fuisse, vt adiret sedem Constantinopolitanam; vel, si ità mâllet, adiret Pontificem Romanum, vt semper ad maiorem, sicut ratio postulat, velut per gradus ascenderetur: nè quis (inquam) præposteram collocationem putet, eum tenorem cogitemus, quem Magnus Nicolaus in epistola ad Michaêlem, hunc canonem interpretans, & velutì huius collocationis atque ordinis rationem explicans, cogitauit. Sic enim ait, postquàm canonem recitauit: In quo, inquit, hic tenor obseruandus est, vt si videlicet clericus aut episcopus aduersùs Metropolitanum habet querelam, & tanta vrgetur necessitate, vel si hoc graue non ferat, vbicunq; sit positus, Primatem diœceseos petat. Quòd si iuxta Constantinopolitanam vrbem quisquam eorum constitutus, & solius præsidis eius iudicio velit esse contentus, petat eandem regiam vrbem. Cùm enim dixisset, petat Primatem diœceseos: præceptum posuit eadem Sancta Synodus, regulamq; constituit: cùm verò disiunctiua coniunctione addidisset, aut sedem regiæ vrbis Constantinopolitanæ: liquet profectò, quia hoc secundùm permissionem indulsit. Deindè subiungit: Ergò saltem nunc non videtis, ad maiora semper esse properandum, quousq; gradatìm peruenitur ad eam sedem, cuius causa, aut à se negociorum meritis exigentibus, in melius commutatur, aut solius Dei sine quæstione reseruatur arbitrio? Hæc Nicolaus. Explicatus est tenor illius canonis de adeundo Pontifice Romano, tanquàm summo, aut sede Constantinopolitana. Huic tenori causam præbuisse videtur illa Græcorum importuna insolentia & ambitio, qui in Pontificem Romanum se efferre volebant. idcircò præcipit Synodus, vt cui lis est cum Metropolitano, si ei molestum non est, adeat statìm ad Pontificem Romanum, vt summum Principem diœceseos vniuersalis: aut certè, si mâlit contentus esse iudicio sui Patriarchæ Constantinopolitani, adeat eum priùs, à quo rursùs possit, si velit, Pontificem Romanũ appellare: quod satìs ex eo intelligitur, quod priùs dixit, ob eam quam diximus causam, eat ad Principem diœceseos, id est, ad Pontificem: & posteà, vel ad sedem regiæ vrbis Constantinopolitanæ. Hęc verò causa ambitionis, quia nondùm nata erat, non est hic ordo

Quod in canone Chalcedon. nihil sit præpostèrum, & si primo adspectu videatur esse.

Explicatio canonis Chalced. concil. ex Nicolao I.

ac tenor seruatus in epistola prima Victoris Pont. Sic enim, ait, in institutis legitur Apostolicis: Si quis putauerit se à proprio Metropolitano grauari, apud Patriarchã siue Primatẽ diœceseos, aut penès vniuersalis Apostolicæ ecclesiæ iudicetur Sedem. Eundem ordinem ac tenorem, ac eisdem verbis Iulius Pontifex repetiuit in capitulo quarto ex Nicenis de appellatione capitulis, quæ idem Iulius in epistola contra Orientales, pro Athanasio posuit. sic enim ait: Si quis putauerit, se à proprio Metropolitano grauari, apud Primatem diœceseos, aut penès vniuersalis ecclesiæ Papam iudicetur. Primatem diœceseos vocauit hîc quemcunque Patriarcham, qui est suæ diœceseos princeps: quod ex eo intelligitur, quod subiungit: Aut penès vniuersalis ecclesiæ Papam, id est, Pontificem Romanum, qui cùm sit Papa vniuersalis ecclesiæ: consequens necessariò est, vt ille diœceseos, quem priùs dicit, non sit princeps vniuersalis diœceseos, sed priuatæ, sicut rursùs in canone Chalcedonensi ex eo, quod subiungit, Vel ad Sedem Constantinopolitanam: sequitur necessariò, vt princeps ille diœceseos, quem priùs dixerat, non priuatæ diœceseos princeps, cui non est subiectus Patriarcha Constantinopolitanus, sed princeps vniuersalis diœceseos intelligatur. Hæc notare volui propter eos, qui subtiliter & scrupulosè singula excutiunt. Si quem verò mouet, quòd singulari numero Synodus Chalcedonensis dixit, diœceseos, & non diœceseon: sciendum est, inquit idem Nicolaus primus, tantundem valere, quod diœceseos dixit, ac si diœceseon dixisset. Plenæ, inquit, sunt sacræ scripturæ tali forma locutionis: vt illud, Fons ascendebat è terra, miles, locusta, rana pro fontibus, militibus, locustis, ranis, &c. Sed videamus Græcos interpretes canonum, dum adhuc aliena priuilegia suo Patriarchæ Constantinop. vindicare volunt, quemadmodùm interpretati sint principem diœceseos, quem canon Chalcedon. concilij dicit, vt ex eorum absurda & absona interpretatione magis adhuc reuincantur, qui contradicunt. Interpretabor Latinè: Est, inquit Theodorus Balsamo, princeps diœceseon, vt mihi videtur, non quidem Metropolitanus singularis prouinciæ, sed Metropolitanus totius diœceseos: diœcesis verò est, quæ multas prouincias in se habet: hoc autem priuilegium non viget hodiè. Etsi enim aliqui Metropolitani dicantur principes, non tamen habent alios Metropolitanos in suis diœcesibus sub sua potestate. Quarè videntur fuisse illis temporibus alij principes diœceseon: aut esse quidem hos nunc, sed non habere priuilegia, quæ à canonibus illis tributa sunt. Hactenùs Theodorus. Qui quoniam videbat in hoc canone duos iudices Metropolitano Constantinopolitanę diœceseos maiores in diœcesi Constantinop. declarari, vnum, quem principem diœceseos vocat: alterum Patriarcham Constantinopolitanum, nè illum, id est, Principem diœceseos, Romanum Pontificem interpretaretur, Patriarcham enim Alexandrinum, aut Antiochenum interpretari nõ poterat, quia illis non est Cõstantinopolitana diœcesis subiecta, coactus est fingere, fuisse illis

Quarè nõ sit seruatus idem ordo, siue collocatio verborum in canone Chalced. conc. & in canone Niceno in epist. Iulij cap. 4.

Quomodò dictus sit Pont. Rom. in Synodo Chalcedo. princeps diœceseos.

De interpretatione absurda, & repugnante Græcorum Theodori Balsam. & Zonaræ, in canonem concilij Chalced.

illis temporibus, quibus Synodus Chalced. habita est, nescio quos principes diœceseon, qui præessent pluribus prouincijs, qui Metropolitanos, qui singulis prouincijs præerant, sub potestate sua infra Patriarcham haberēt, qui iam aut non sint, aut eorum priuilegia non extent. Quis nō videt, commentum esse hoc, ad quod compulsi sunt isti, nè veritatem confiterentur? nè, inquam, confiterentur principem diœceseos, quæ vna est totius orbis Christiani, esse episcopum Romanum successorem beati Petri, cui Deus oues suas, non has aut illas, sed quęcunque sunt, commisit? Interrogate, vos Magdeburgenses, Theodorum istum, quomodò hoc, quod ait, probet? aut in quibus canonibus, aut Synodis, aut historijs hoc reperiatur, quod somniat? aut, si vos illi opem ferre potestis, accurrite: producite testem, si quem habetis, quem ille reperire non potuerit. Sed videamus quid Zonaras, alter interpres Græcorum canonum, dicat. interpretemur etiam Latinè. Alij, inquit, exarchos, id est, principes diœceseon aiunt esse Patriarchas: alij Metropolitanos: sed melius est dicere, vocari Metropolitāos exarchos, id est, principes prouinciarum, iuxta canonem 6. Synodi Sardicensis: vt sit huius canonis sententia, qui iudicia distribuit: quòd cùm episcopus episcopum, aut clericus episcopum ad iudicium vocat, tunc iudex est Metropolitanus, quem vocat exarchum, id est, principem diœceseos. cùm verò episcopus cum Metropolitano litigat, tunc iudicium ad Patriarchā Constantinopolitanum pertinet, qui quidem non est iudex omnium Metropolitanorum, sed eorum, qui sunt ei subiecti: non enim est iudex eorum, qui sunt Metropolitani Syriæ, Palæstinę, Photices, Aegypti: nec hos ad iudicium suum trahet. Metropolitani enim Syriæ, subiecti sunt Antiocheno foro: Metropolitani Palęstinæ, Hierosolymitano: Aegypti Metropolitani, subiecti Alexandrino, à quibus ordinantur. Dicebantur alij prætereà exarchi, id est, principes, vt episcopus Cæsareæ Cappadociæ, Ephesinus, Thessalonicensis, & Corinthiorum, quibus ob hanc causam aiunt concessum esse priuilegium, vt ferant plures cruces in ecclesijs suis. Hactenùs Zonaras. Nec hic exposuit, quis esset, præter Patriarcham Constantinopolitanum, ille alter exarchus, siue princeps diœceseos iudex Metropolitani, cùm quo episcopus vel clericus litem habet. non enim potest esse exarchus, siue princeps prouinciæ, hoc est, Metropolitanus: quia Metropolitanus non est subiectus Metropolitano: neque potest esse, vt antè dixi, Patriarcha Antiochiæ, aut Alexandriæ, neque exarchus Cæsareæ Cappadociæ, aut Ephesi, aut Thessalonicens. vel Corinthiorum, qui etiam dicuntur exarchi, id est, principes, quisque suæ diœceseos. Restat igitur, vt necessariò intelligendus sit Pontifex Romanus. quod quidem nè isti confiterentur, maluērunt absurda & repugnantia dicere. de quibus dici potest illud ex Euangelio Marci, quòd malè interpretantes canonem concilij Chalcedonensis, contra prouocationem ad Pontificem Romanum, à Synodo Chalcedonensi sancitam, falsum testimonium

Commentum Theodo. Bal.

Phœnices,

Theodorus Balsamon, & Zonaras com.

tra appellatio. ad Pont. falsum testimonium dixerunt, & testimonia eorum non sunt conuenientia.

monium dixerunt, & testimonia eorum non sunt conuenientia. Sed quid respondendum est ad authoritatem illius constitutionis Leonis Imperatoris, quam nupèr D. Ant. Aug. Ilerdensis episcopus, cum multis alijs plurium Imperatorum, è Græco in Latinum nupèr conuertit, & scholijs eruditis illustrauit, quam sanctionem ad Iulianum præfectum Imperator misit: in qua hunc ordinem iudiciorum sanxit, secundùm sacros canones: vt priùs accusatio fiat apud episcopum eius ciuitatis, in qua est reus: tum is, si suspectus est, apud Metropolitanum: sin verò iudicium Metropolitani non placuerit ei, vocet reum ad Synodum, cui intersit Metropolitanus cum tribus episcopis antiquioris ordinationis. deindè subiungit: Si verò se lędi existimauerit, prouocet ad illius prouinciæ beatissimum Patriarcham, atque ijs, quæ ipse iudicauerit, omninò páreat, perindè àc si eum ab initio iudicem elegisset. Nam contra horum, inquit, antistitum sententias non esse locum appellationi, à maioribus nostris constitutum est: quid, inquam, ad hanc constitutionem respondendum est? nè fortè cùm in eam Magdeburgenses inciderint, aliquid authoritatis contra veritatem se reperisse putent, vndè magìs in errore suo hæreant, & alios in eundem errorem magìs trahant. Respondemus satìs excepisse authoritatem Pontificis, cùm Imperator in principio constitutionis dixit, se ordinem iudiciorum describere κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς, id est, secundùm sacra statuta, quibus quidem, decretum de appellationibus, confirmatum esse, satìs suprà demonstratum est, & adhuc demonstrabitur. Rursùs cùm ait Imperator, Sic à maioribus suis constitutum esse, illos sanè dicit, de quibus inprimìs gloriari poterat, quos historiæ testantur, summum honorem semper Pontifici Romano detulisse vt omnium ecclesiarum principi, Constantinum dico, Constantem, Valentinianum, Theodosium, Archadium, Honorium, Iustinianum, & tales alios: non autem Zenonem & Anastasium Eutychianistas & alios similes: sub illis religiosis Imperatoribus episcopi Orientales, vt anteà dixi, Pōtificem Rom. appellârunt: Athanasius Iulium, Ioannes Chrys. Innocentium, Theodoretus Cyri, Leonem: vt posteà Ignatius tertius Nicolaum primum, & S. Maximus Martinum: Quòd si quis adhuc prisca tempora requirat, & exempla prouocationis ad Pontificem Romanum ex summa antiquitate repetita desíderet, legat epistolam 4. beati Cypriani lib. 1. ex qua intelliget, Basilidem & Martialem Hispaniæ episcopos, propter crimē idololatriæ ex ecclesia eiectos, ad Stephanum Pontificem iure appellationis, vt videbatur, confugisse: non quidem, quòd potentia & opibus externis, quæ erant exiguæ & tenues, neque gratia Imperatorum Valeriani & Galieni hostium nominis Christiani, Pontifex valeret, nè hîc, vt solent, Magdeburgenses cauillentur. Nihil verò refert, quòd essent isti episcopi de idololatria notati & iustè eiecti, immò eô magìs, quod volumus, efficitur, quòd causæ suæ diffisi, iure appellationis, tanquàm extremo perfugio vtcunquè vti voluêrunt; si fortè possent hac via in opinionem catholicorum, apud sum-

Exempla prisca prouocationis ad Pōt.

Testimonium Cypriani multiplex pro decreto appellationis.

ſummum iudicem, & Chriſti Vicarium tam longè diſsitum, per fallaciam irrepere, quod quidem euénit. Sic igitur ait Cyprianus: Neque reſcindere ordinationem iure perfectam poteſt, quòd Baſilides poſt crimina ſua detecta, & conſcientiam etiam propria confeſsione nudatam, Romam pergens, Stephanum collegam noſtrũ longè poſitum, & geſtæ rei atq; veritatis ignarum fefellit, vt exambiret, reponi ſe iniuſtè in epiſcopatum, de quo fuerat iuſtè depoſitus, & quæ ſequũtur. Satis declarat Cyprianus verbis ipſis, quibus vtitur, ad ius appellationis epiſcopos illos confugiſſe: ſiquidem reſcindere, quod alius iudex fecerit, & reponere, quem alius depoſuerit, vtrũq; horum non nisi iudici maiori conuenit: eſtq; hæc appellationis ratio, vt, ſicut Vlpianus Iuriſconſultus lege 1. de appella. ait, iniquitatem iudicantium vel imperitiam corrigat: licèt nonnunquàm (inquit) benè latas ſententias in peius reformet: nec enim vtiq; melius pronunciat, qui nouiſsimus ſententiam laturus eſt, ſicut hîc per ſurreptionem, quam vocant, contigit. Eodèm pertinet, quòd in eodem libro proxima ſuperiore epiſtola ad Cornelium Pontificem Romanum Feliciſsimus, & alij cum eo pſeudoepiſcopi ab hæreticis facti, & à beato Cypriano de ſententia concilij plurimorum epiſcoporum damnati, quaſi freti iure prouocandi ad principalem cathedram, vt idem Cyprianus in eadem epiſtola Romanam vocat, ad Cornelium confugerunt, iudicium epiſcoporum Africæ declinantes. Aliud prætereà exemplum appellationis vetuſtum, id eſt, annis ferè poſt Chriſtum natum quadringentis editum, & memoriæ noſtræ ante annos nongentos à Gregorio Turonenſi proditum eſt lib. 10. de rebus Francorum c. 30. de Brictio epiſcopo: cui crimen (inquit) adulterij eſt impactum à ciuibus Turonicis, expulſoq; eo, Iuſtinianus epiſcopus eſt ordinatus: Brictius verò ſe ad Papã vrbis dirigit: Iuſtinianus aũt poſt eũ profectus, apud Vercellenſem ciuitatem obijt. Turonici iterùm malignãtes, Armentium ſtatuerunt. Brictius verò 7. annis apud Papã degens, idoneus inuentus à crimine, ad vrbem ſuam redire iuſſus eſt. & lib. 2. cap. 1. idem Gregorius, quò magìs Brictium appellâſſe Pontificem, ex ipſo actore hortatu Turonenſiũ reum proſecuto, intelligamus, hęc ſcribit dixiſſe Turonenſes ei, quem loco Brictij epiſcopum ſuffecerant: Vade poſt eum, & exerce negociũ tuum: quia ſi eum proſecutus non fueris, ad noſtrũ contemptum, humiliaberis. At Brictius epiſcopus Romam, inquit, veniens, cuncta, quę pertulerat, papę refert. Et paulò pòſt: Septimo, inquit, anno regreſſus à Roma, cũ authoritate Papæ illius Turonos redire diſpoſuit. Extat prætereà epiſtola Orientalium ad Symmachum Pont. Roma. quem illi ante annos ampliùs mille aduersùs Acacium Patriarcham Alexandrinum, Eutychis ſectatorem, à Pontifice Rom. anathema factum, obteſtantur & appellant, vt accurrat. Acacius enim eos, qui communionem eius vitabant, in exilium mittebat, & varijs modis vexabat. An hęc opis imploratio non ſatis probabat, eſſe omnibus læſis prouocationem ad Pont. Romanum? Rursùs, qui cum Eu-

Teſtimonium Gregorij Turonẽ pro decreto appell.

Teſtimonium epiſtolæ Orientalium pro decreto de appell.

tychianis licèt inuiti communionem habebant, nè ecclesias derelictas lupis prodere cogerentur, idq; apud Pontificem excusabãt, vt à se hac ratione communionem anathematis deprecarentur, nónne hocipso iudicem eum primum agnoscebant? immò totum etiam orbem subiectum ei esse confitebantur: sic enim scripserunt: Non ignoras oues Christi per totum habitabilem mundum creditas tibi pascere, qui cum beatissimo ac doctissimo Paulo clamas nobis subiectis tibi: Non enim dominamur vobis in fide, sed cooperamur in gaudio. Prætereà huic priscæ & ab apostolis traditæ consuetudini, Romanum Pontificem in maioribus causis ac iudicijs appellandi, Eusebius quoquè Emesenus testimonium præbet, teste Socrate libr. 2. c. 11. sic enim ait: Eusebius verò cùm ea quæ volebat, perfecisset, legationem ad Iulium Romanum episcopum misit, obsecrãs, vt ipse iudex in causa Athanasij esset, & ad se litem hanc aduocaret. Dicant nobis Magdeb. fi sciunt, quo iure & authoritate, hoc Eusebius Emesenus ab episcopo Romano petebat, nisi iure & authoritate consuetudinis à Sanctis Apostolis institutæ ac traditæ? Rursùs idem Socrates eodem libro, c. 15. Iulio igitur Rom. causas quisque suas exponunt: ex istis autem erant Paulus Constantinopolitanus patriarcha, & Athanasius Alexandrinus, ex ecclesijs suis ab Arianis eiecti. subiungit deindè Socrates: Ille autem (Iulium dicit) propter prærogatiuum ius ecclesiæ Romanæ, (hoc enim significat προνόμιον) literis liberè scriptis eos muniuit, & ad Orientem misit, vt locum cuiq; suum restitueret, & eos, qui episcopos petulanter è sedibus suis eiecerant, increparet. Si ad ius prærogatiuũ ecclesiæ Romanę pertinebat, authore Socrate, vt episcopos Orientis iniquè pulsos Iulius reuocaret, ergò ad eum pertinebat iudiciũ appellationis, & potestas iniquitatẽ iudicantiũ corrigendi, qui est vsus necessarius appellandi, vt Vlpianus ait. Iam quod dixit hoc loco Socrates, ὤχύρωσι, id est, muniuit, ad illud planè retulit, quod Dominus Petro mãdauit στηρίζαι, id est, firmare fratres. iniquè enim motos, in gradu suo reponere, quoddã firmare est. Extat prætereà aliud exẽplũ grauissimũ, Põtificẽ Romanum appellandi, in epistola Theodoreti episcopi Cyri eruditissimi, ad Leonem primum. Recitemus Græcè ad maiorem authoritatem:

2. Cor. 1.

Testimonium Socratis pro decreto de appellationib.

Testimonium Theodoreti pro decreto de appellation.

ἐὶ παῦλος τῆσ ἀληθείασ ὁ κήρυξ ἡ τοῦ παναγίου πνεύματοσ σάλπιγξ πρὸσ τὸν μέγαν ἔδραμε πέτρον ὥστε τοῖσ ἐν ἀντιοχείᾳ περὶ τῆσ κατὰ νόμον πολιτείασ ἀμφισβητοῦσι παρ' αὐτοῦ κομίσαι τὴν λύσιν, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖσ οἱ ἐυτελεῖσ καὶ σμικροὶ πρὸσ τὸν ἀποστολικὸν ὑμῶν τρέχομεν θρόνον, ὥσε παρ' ὑμῶν λαβεῖν τοῖσ τῶν ἐκκλησιῶν ἔλκεσι θεράπειαν. διὰ πάντα γὰρ ὑμῖν τὸ πρωτεύειν ἁρμόττει· πολλοῖσ γὰρ ὁ ὑμέτεροσ θρόνοσ κοσμεῖται πλεονεκτήμασι· τὰσ μὲν γὰρ ἄλλασ πόλεισ ἡ μέγεθοσ ἢ κάλλοσ ἢ πλῆθοσ τῶν οἰκητόρων κοσμεῖ, ἑνίασ δε τούτων ἐξηρημένασ πνευματικά τινα λαμπρύνει χαρίσματα, τῇ δὲ ὑμετέρᾳ φορὰν ἔδωκεν ἀγαθῶν ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸσ. ἡ γὰρ αὕτη πασῶν μεγίστη καὶ λαμπροτάτη καὶ τῆσ οἰκουμένησ προκαθημένη καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκητόρων κυμαίνουσα. πρὸσ δὲ τούτοισ καὶ τὴν νῦν κρατοῦσαν

ἡγεμο-

ἡγεμονίαν ἐβλάσησεν, καὶ τῆσ οἰκείασ προσηγορίασ τοῖσ ἀρχομένοισ μετέδωκεν. κοσμεῖ δὲ αὐτὴν διαφερόντωσ ἡ πίσισ, καὶ μάρτυσ ἀξιόχρεωσ ὁ θεῖοσ ἀπόστολοσ βοῶν, ὅτι ἡ πίσισ ὑμῶν ἐπαγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Repetã hîc interpretationẽ ex libro meo 3. de dogmaticis characteribus: Si Paulus, inqt, prędicator veritatis, & spiritûs sancti buccina ad Petrum accurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de viuẽdo secundùm legẽ Moisis disceptabãt, quæstionẽ expeditã ac solutã ab eo ferret, multo magis nos, qui pusilli sumus, ad soliũ apostolicũ accuremus, vt à vobis medicinã vlceribus nostris feramus: siquidẽ vobis cõuenit, in omnibus rebus primas tenere. vestra enim sedes multis prærogatiuis ornata est. nã cæteras ciuitates vel amplitudo, vel pulchritudo, vel ciuium frequentia decorat: aliquæ verò, quæ his carent, ex quibusdam gratijs spiritualibus splendorẽ & dignitatẽ habent: vestræ verò Ciuitati vberrimam copiã bonorũ ipse dator bonorum largitus est: est enim ipsa omnium amplissima, splendidissima, & orbi præsidet: prætereà ipsa principatum Imperatoriũ profudit: ac nomen suum, id est, Romanũ, cum ijs, qui in ditione eius sunt, cõmunicauit: fides verò pręcipuè eã ornat. Testis est Paulus, qui clarissima voce ait, Fides vestra annunciatur in vniuersò mundo. & nè totam epistolam Latinè vertam, ad extremum ferè sic ait: ἐγὼ δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου περιμένω τὴν ψῆφον, καὶ ἱκετεύω καὶ ἀντιβολῶ τὴν σὴν ἁγιότητα ἐπαμύναι μοι τὸ ὀρθὸν ὑμῶν ἐπικαλουμένῳ κριτήριον, καὶ κελεῦσαι δραμεῖν πρὸσ ὑμᾶσ, καὶ ἐπιδεῖξαι μου τὴν διδασκαλίαν τοῖσ ἀποστολικοῖσ ἴχνεσιν ἑπομένην. Ego verò (inquit) suffragium Sedis Apostolicæ expecto, & supplex oro atq; obsecro sanctitatem vestram, vt ea me, tribunal vestrum rectũ ac iustũ appellantem, defendat & protegat: iubeatq;, vt ad vos accurram, & doctrinam meam vestigijs apostolicis insistentem ostendam. Iam hîc verbo etiam proprio appellandi, vsus est Theodoretus, & eodem, quo Lucas in Actis, cùm Paulus dixit Festo, Cæsarem appello: & Festus inquit, Cæsarem appellâsti? ad Cæsarem ibis. vtrobiquè enim est verbum ἐπικαλῶ, quod propriè significat appellare. Deindè orare Pontificem, vt reo iubeat ad se accurrere, id est, iudicium suum adire: quid aliud est, quàm orare, vt ratũ habeat, quod eum appellauerit? Quid hîc cauillari, aut quomodò hoc testimoniũ Magdeburgenses eludere poterunt? an dicturi iam sunt, quòd illius temporis episcopi ecclesiarum Orientis, ante mille centum & ampliùs annos, non tulissent tales epistolas Pontificum, in quibus decretum de appellando Pontificem fertur? Sed videamus quid ad extremum epistolæ dicat, τὴν γὰρ ὑμετέραν προσμένω ψῆφον, κἂν κελεύσητε τοῖσ καταψηφισαμένοισ ἐμμεῖναι ἐμμενῶ, καὶ οὐδενὶ ἀνθρώπων ἐνοχλήσω λοιπόν. ἀλλὰ μενῶ τὸ ἀκλινὲσ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆροσ ὑμῶν κριτήριον. Vestram enim, inquit, sententiam expecto: quòd si sententiæ eorum, qui condemnârunt, acquiescere iusseritis, acquiescam, nulli deincèps futurus molestus: quin potiùs expectabo incorruptum Dei & Saluatoris nostri tribunal, summum in terris iudicem, Episcopum Roma-

Theodoretus verbo proprio appellãdi vsus ἐπικαλῶ, cum de prouocatione ad Pont. Roman. scribit.

num planè confitetur eruditiſsimus author, & in ſcripturis ſanctis valdè exercitus, & in earum interpretatione magna cum laude, & non mediocri omnium noſtrûm vtilitate verſatus. Hæc illius ſeculi, in eccleſijs Orientis, de ſumma authoritate epiſcopi Romani, & de conſuetudine à ſanctis Apoſtolis inſtituta eum appellandi in maioribus cauſis, vt de epiſcoporũ dãnatione, de integritate fidei, & ſana doctrina, ac veritate dogmatum. Ac rurſùs idem Theodoretus ad Renatũ presbyterũ ex collegio fratrũ, quos nunc Cardinales vocant, ſic de eadem cauſa ſcripſit: ἐγύμνωσαν μὲν ἱερωσύνης. ἐξελαύνουσι δὲ πόλεων, οὐδὲ τὸ γῆρας αἰδεσθέντες, οὐδὲ τὴν πολιὰν ἐν εὐσεβείᾳ τραφεῖσαν. διὰ τοῦτο τὴν ὑμετέραν ἁγιοσύνην παρακαλῶ πεῖσαι τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῇ ἀποστολικῇ χρῆσθαι ἐξουσίᾳ, καὶ εἰς τὸ ὑμέτερον ἀναδραμεῖν κελεύσαι συνέδριον. ἔχει γὰρ ὁ πανάγιος θρόνος ἐκεῖνος τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν τὴν ἡγεμονίαν διὰ πολλὰ καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅτι αἱρετικῆς μεμένηκε δυσωδίας ἀμύητος, καὶ οὐδεὶς τἀναντία φρονῶν εἰς ἐκεῖνον ἐκάθισεν, ἀλλὰ τὴν ἀποστολικὴν χάριν ἄκρατον διεφύλαξεν, τὰ γὰρ παρ' ὑμῶν κριθησόμενα στέρξομεν ὁποῖα ἂν ᾖ τῇ ὑμετέρᾳ δικαιοκρισίᾳ θαρροῦντες. καὶ ἀξιοῦμεν ἀπὸ τῶν ἐγγράφων κριθῆναι. πλείοσι γὰρ ἢ τριάκοντα συγγράμμασι βίβλοις. Nudârunt me (inquit) ſacerdotio, eijciuntq; ex ciuitatibus, nec ſenectutem reueriti, neque canitiem in religione pietatis nutritam. Quamobrèm deprecor te, vt ſanctiſsimo Archiepiſcopo (Leonem dicit) ſuadeas, vt Apoſtolica authoritate vtatur: iubeatq; ad veſtrum concilium adire: tenet enim ſancta iſta ſedes gubernacula regendarum cuncti orbis eccleſiarum, cùm propter alia, tum quia ſemper hæretici fœtoris expers permanſit: nec vllus vnquàm, qui contrarium ſentiret, in ea ſedit: quin potiùs Apoſtolicam gratiam puram cuſtodiuit, (illam gratiam dicit inuiolatæ fidei, pro qua Dominus rogauit, cùm dixit beato Petro, Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.) Quarè (inquit) quæ ab iſto veſtro Tribunali proficiſcẽtur, qualiacumque erunt, iudicij veſtri integritate confiſi, amplectemur: oramusq; vt ex ijs, quæ hactenùs ſcripſimus, iudicemur. ſcripſi enim libros ampliùs 30. Quis iſta legat, quæ grauiſsimus & tantæ antiquitatis author, de poteſtate epiſcopi Romani ſcripſit, vt erat omnium eccleſiarum illius temporis per Orientem ſenſus, qui non intelligat, nisì planè ſit ſine intellectu, quàm ſint Magdeburgenſes ac reliqui Luterani obdurati fallacia peccati, vt de quibuſdam Apoſtolus ait, & quàm ſint cæci, propter cor malum diſcedendi ab eccleſia, & extra eam parmanendi, ac ijs facti ſimiles, de quibus idem Apoſt. ſcriptum eſſe dicit, Dedit eis ſpiritum cõpunctionis, oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant vſque in hodiernum diem, Spiritum enim compunctionis vocauit hoc loco ſcriptura τὸν περὶ τὰ χείρω νῦξιν, vt beatus Cyrillus notauit, vt ſit huiuſmodi ſpiritus compunctionis, cùm quis id tantùm, quod falſum eſt, attendit: & eò intendit oculos, vbì non videt lucem: Hoc enim faciunt magiſtri Luteranorum, duces cæcorum,

Luc. 22.

Hebr. 3.

Act. 28.

corum,vt ampliùs in errore ſuo proficiant.ſemper enim quærũt,quomodò,quæ clariſsima ſunt,ridiculis cauillationibus eludant,vt illud,quod in Irenæi Latina interpretatione legũt in 3.lib.cùm ait,Ad hanc enim eccleſiã (Romanam dicit) propter potentiorem principalitatem neceſsè eſt omnẽ conuenire eccleſiam:pro quo Theodoretus dixit ἡγεμονίαν,quo verbo præſidem eccleſiarum cuncti orbis epiſcopum Rom. apertè confeſſus eſt,ſicut Dionyſ.Areopag.hierarchiæ Moſaicæ ἡγεμόνα, id eſt,præſidẽ vocat Moiſen, & ſcriptura ſancta ἡγεμόναϛ vocat præſides, vt iam ridiculum ſit & fatuum, ἡγεμονίαν ſine poteſtate Pontifici tribuere,vt nupèr patronus Molinæi ἐξουσίαν quoquè ſolam dignitatem ſignificare aiebat,vt Pontifici derogaret. Sed producamus adhuc alios teſtes,& quidem fidei noſtræ inimicos, quô magis eis credendum ſit. Sic enim ſcribit Amianus Marcellinus ethnicus libro 15. de Athanaſij damnatione, ab Arianis ad voluntatem Conſtantij Imperatoris facta.Hunc (Athanaſium dicit) per ſubſcriptionem abijcere ſede ſacerdotali,paria ſentiens cæteris,iubente principe,Liberius monitus perſeuerãter renitebatur,neque viſum hominem,nec auditum damnare, nefas vltimum ſæpè exclamans,apertè ſcilicet recalcitrãs imperatoris arbitrio: id enim ille Athanaſio ſemper infeſtus,licèt ſciret impletum,tamẽ authoritate,qua potiũtur æternę Vrbis epiſcopi,firmare deſiderio nitebatur ardenti.Ediſſerant nobis Magd. quæ iſta tanta authoritas epiſcopi Romani erat tunc,ſine qua,caſſa & infirma erat epiſcopi damnatio, licèt in Synodo epiſcoporum facta: quæ,inquam,authoritas, nisì ſumma & prima, in qua cæterorum epiſcoporum authoritas,tanquàm in petra eccleſiæ à Chriſto poſita,penderet,& niteretur?Ergò Arianus Imperator, & Liberij epiſcopi Romani inimicus, damnationem Athanaſij, quam vehemẽter cupiebat,licèt à multis epiſcopis factam,ſine authoritate tñ Pontificis irritã eſſe iudicauit:& vnus M.Luterus,plebeius & Monachus apoſtata,non ſe potuiſſe à Leone X.eccleſiarũ cũcti orbis pręſide,de hæreſi damnari,miſeris Germanis perſuaſerit?Si Imperator Conſtantius cum epiſcopis ſuis Arianis, non credebat poſſe Athanaſium poſt damnationem appellare epiſcopũ Romanum,& abſolui,& irrita atque infecta fieri,quæ facta in eum eſſent, quorsùm Liberium ad aſſentiendum & firmandum damnationis ſententiã cogere volebat? Deindè quòd Amianus epiſcopos Romanos, æternæ vrbis epiſcopos vocauit, videtur mihi non propter extructiones parietinas & cæmentinas dixiſſe, quas ſciebat vir prudens temporis tandèm vetuſtate conſumi,ſed qa à Chriſtianis audierat, (ſiue crederet,ſiue non, nihil refert) portas inferni aduersùs eccleſiam Romanam,non poſſe prævalere, vt iam author gentilis,ab euãgelio Chriſti alienus,plus in hac parte de euangelio didicerit,& plus eccleſiæ Romanæ detulerit,quàm Magde. & Luterani deferant.Eſt aliud prætereà teſtimonium pro decreto appellandi Pontificẽ, quod Praxeas,licèt hæreticus,authore Tertulliano,dedit: ſic enim de eo ſcribit:Nam iſte primus in Aſia hoc genus puerſitatis intulit Romanę humo,&

Teſtimonium Amiani Marcellini pro decreto de appellatio.

Plus author gentilis de poteſtate epiſcopi Roma. ex euãgelio,licèt

ei non crederet, didicit, quàm Lute.

mo, & aliàs inquietus, & de iactatione martyrij inflatus, ob solum & simplex & breue carceris tædium, quandò, etsi corpus suum tradidisset exurẽdum, nihil profecisset, dilectionem Dei nõ habens, cuius charismata quoq; expugnauit. Nam idem tunc episcopum Romanum, agnoscentem iam ꝓphetias Montani, Priscæ & Maximillæ, & ex ea cognitione pacem ecclesijs

Testimonium Praxeæ hæretici pro decreto de appel.

Asiæ & Phrygiæ inferentem, falsa de ipsis prophetis & ecclesijs eorum asseuerando, & præcessorum eius authoritates defendẽdo coẽgit, & literas pacis reuocare iam emissas, & à proposito recipiendorum charismatum concessare. Hactenùs Tertull. Irrepserat principiò credulitas in mẽtem Pontificis ex falsa relatione, quasi veræ essent istorum prophetiæ, donèc narrante Praxea rem ipsam, ꝑ charisma discretionis spirituũ cognouit Pontifex, non esse istorum prophetias ex ijs, de quibus Apost. dixit: Prophetias nolite spernere. ex quo factum est, vt Pontifex, qui ad ecclesias Asiæ & Phrygiæ literas pacis priùs miserat, posteà reuocaret: Erant enim & dicebantur literæ pacis, quibus episcopus Rom. approbabat ecclesiarum, ad quas eas mittebat, fidem, communionem, ac societatem. Exemplum huiusmodi literarum, est epistola 40. Leonis ad Anatolium Constantinopo. Gaudemus (inquit) in Domino, & in dono gratiæ ipsius gloriamur, quia sicut dilectionis tuæ literis & fratrum nostrorum, quos Constantinopolim miseramus, relatione cognouimus, sequacem te euangelicæ eruditionis ostendis, vt per sacerdotis probabilem fidem meritò præsumamus, quòd tota ecclesia eidem credita, neq; rugam cuiusquam sit erroris habitura, neq; maculam: & paulò pòst: Societatem dilectionis tuæ amplectimur. & in fine, Casterium presbyterum, Patricium & Asclepiadem Diaconos, qui ad nos tua scripta detulêre, cum epistolis nostris emisimus, indicãtes nos, vt suprà diximus, de Constantinopolitanæ ecclesiæ pace gaudere: cui hanc curam semper impendimus, vt eam nulla velimus hæreticorum fraude violari. hîc rursùs edisserant nobis Magd. quas authoritates præcessorum episcopi Rom. iste Praxeas, alioquì hæreticus, defendebat, vt Pontificem ad reuocandas literas pacis in Asiã missas impelleret? aut cur non ad Patriarchã Antiochię, ecclesiarum Orientis Primatem, non est profectus Praxeas, vel ad episcopos Asianos, quos canon Synodi Constantinopolitanæ secundus, quæ ad Asiaticas diœceses pertinent, gubernare secundùm canonem Nicenum iussit? quam aliam causam interpretari possunt, prę terquàm primatum episcopi Romani, qui ecclesijs cuncti orbis præsidebat? ità vt quãuis hoc cęteri episcopi, quisq; per diœcesim suam, curare deberent, per eos tamen ad vnam beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura cõflueret, & nihil vsquàm à suo capite dissideret. Quòd si ante mille trecentos annos, tantæ fuerant in ecclesijs Asiæ & Phrygiæ authoritates anteceſſorum episcopi Romani, vt ex hoc loco Tertulliani intelligere licet, vt episcopus Romanus, qui tũc erat, pacem illis daret aut adimeret, id est, communionem cõcederet aut interdiceret, fidem earum probando vel improbando, ergò simul erat, vel testimo-

1. Thes. 5. Quæ sint literæ pacis, siue pacificæ.

ſtimonio Praxeæ & Tertulliani, ea authoritas, vt ad eum quoquè pertineret, vt ſi qui epiſcopi aliter per diœceſes ſuas iudicarent, eorum iniquitatem aut imperitiam epiſcopus Roma. corrigeret, qui eſt, vt ſæpè diximus, vſus appellandi neceſſarius: altera enim authoritas ab altera ſeiungi nõ poterat, quia nec altera ſine altera expediri. Quòd verò Tertullianus dixit hîc, Praxeam iſtum hæreſim Romæ intuliſſe, ſecundùm errorem ſuum dixit: Fuit enim Montani ſectator, qui noua chariſmata amẽtium prophetarum in eccleſias introducere voluit, quem eruditiſsimè ſanctus Epiphanius confutauit. Sed quia longum eſt, immò propè infinitum, velle omnia huius loci propria perſequi, vt teſtimonia & exempla prouocationis ad Pontificem magnus Baſilius tandèm finiat, repetã ex epiſtolis eius ea, quæ in libro 3. de dogmaticis characteribus verbi Dei, cùm de ſumma poteſtate Pontificis ſcriberem, attuli. Vt enim cum Apoſtolo dicam, eadem ſcribere mihi quidem non eſt pigrum: iijs autem qui decretum de appellationibus negãt, neceſſarium. Scribens ergò ad Athanaſium, Viſum eſt, inquit, conſentaneum, ſcribere ad epiſcopum Roman. vt videat res noſtras, & iudicij ſui decretum interponat: vt quia difficile eſt, aliquos indè de concilij ſententia mitti, ipſe authoritatem rei tribuat delectis viris, qui laborem quidem itineris perferre poſsint: lenitate verò ac facilitate morum, tum etiam commoda & prudenti oratione eos, qui à via recta deflexerunt, monere: quique acta concilij Ariminenſis ſecùm ferant, ad ea reſcindẽdum quæ violentè illic acta ſunt. Si, vt veteres iuriſconſulti tradunt, ad hunc vſum prouocatio eſt neceſſaria, vt iniquitatem iudicantium vel imperitiam corrigat, qui eccleſias Orientis viſitandi, habendi in eis Synodos, decreta faciendi, & hæreticorum violentè ibi acta reſcindendi authoritatem epiſcopo Romano tribuit, an non ſimul ab alijs epiſcopis & eccleſijs ad epiſcopum Romanum & eccleſiam eius, prouocationem eſſe confitetur? Illud autem obſeruandum eſt, in eiuſmodi literis, quas dicit, ad epiſcopum Roman. ſcribendis, ſecutum fuiſſe canonem 7. concil. Sardicenſis, qui eſt de prouocatione ad epiſcopum Romanum, & de presbyteris ab eo mittendis cum authoritate Pontif. ad renouandum iudicium, ſi videatur, & hoc ab eo impetretur. Rursùs idem Baſilius in epiſtola ad Occidentales, ſic ad Pontificem Roman. ſcribit: Obſecramus itaque vos, ſi Dominus permiſerit, vt tutè ad nos venire liceat, nè pigeat nos viſitare: aut ſi hoc beneficium in aliud tempus reſeruat, qui vitam noſtram ſapiẽter moderatur, ſcribite, quæ ratio conſolandi eos, qui malis premuntur, & ea corrigendi, quæ quaſſata ſunt, à vobis ſcribi poſtulat. multiplex enim quaſſatio eccleſiæ facta eſt, quæ nos vehementer affligit. Nec auxilium aliundè expectamus, niſi Dominus opera veſtra, qui fideliter ei ſeruitis, curationem nobis adhibuerit. Sic verò viſitare & quaſſata curare, bonis paſtoribus tribuit propheta Ezech. Quid igitur aliud eſt, auxilium curandi quaſſationem eccleſiæ, ab hæreticis tãquàm à lupis illatam, ab epiſcopo Romano, velut à primo Philip. 3

mo & vniuersali pastore petere, nisi ad eũ prouocare? Ac paulò pòst petit idem Basilius à Pontifice, vt Eustachium, Apollinarium, & Paulinum hæreticos declaret, vt deincèps ab omnibus catholicis vitentur. Et quia Liberius Pont. cum collegis suis Eustachium anteà absoluerat, & restitui iusserat, qui posteà mutatus, ad vomitum reuersus erat, petijt nomine catholicorum à Felice Liberij successore, vt scriberet rursùs ad ecclesias Orientis, quibus de causis anteà receptus fuisset: & quemadmodùm mutatus posteà, gratiam, quam consecutus esset, amisisset. Et quid hoc aliud erat, quàm ab ijs, qui Eustachium, tanquàm à Liberio cum collegio fratrum ritè priùs absolutum, & in communionem receptum, iniquè post amissam gratiam defendendum iudicabant, ad episcopum Romanum Liberij successorem prouocare, vt iniquitatem & imperitiam iniquè iudicantium corrigeret. *Basilius.* hic enim est vetus vsus appellandi. Rursùs idem Basilius in epist. ad Transmarinos, (sic enim vocat nunc Occidẽtales, id est, episcopum Romanum, cum collegis suis) eorum opem implorans, postquàm statum rerum ecclesiasticarum exposuit: Cùm, inquit, sic res nostræ habeant, consentaneũ erat pro vestra in nos charitate, viros aliquos probatos ad nos mitti, qui nos ægrotantes visitarent: & literas ad nos crebrò dari, tum ad voluntates nostras confirmandas, tum ad corrigendum errata. nec enim negamus, multis nos lapsibus obnoxios esse, vt qui homines simus. Deindè subiũgit: Sed quia hactenùs fratres, quæ nobis debebatis, omissa sunt, siue quia non aduertistis, quod vos decebat: siue quia nos visitatione vestra indignos iudicâstis, aliorum in nos criminationibus anticipati, ecce, inquit, nos principium scribendi facimus, & criminationes nobis illatas confitemur, parati à vobis examinari, modò velint ij ipsi, qui nos contumelijs vexant, in conspectum vestrum venire. Si vobis præsentibus conuicti erimus, erratum nostrum agnoscemus: & vos post examinationem veniam à Deo feretis, & accusatores nostri remunerabuntur. quòd si nos ante examinationem condemnaueritis, nobis quidem nulla fuerit facta iniuria præter iacturam nostræ vobiscùm amicitiæ ac societatis, quæ apud me maximæ æstimationis est: ac idem ipsum damnum vos facietis nobis amissis, & euangelio repu- *Ioan. 7.* gnare videbimini, cùm ait: Nũquid lex iudicat hominem, nisi audiat & cognoscat, quid faciat? Hactenùs Basilius. Cùm ergò queritur Basilius, quòd falsis eius accusationibus Pont. Rom. credidisset, postulatq; vt maiore cura causam recognoscat, ac præsentibus accusatoribus reum examinet, an non confitetur palàm, esse quidem ab alijs prouocationem ad Pontificem, ab eo autem ad alium non esse? Etenim si esset, quod per anticipationẽ falsæ opinionis ex calumnijs accusatorum conceptæ, factum à Pontifice queritur, non à Pontifice, sed ab alio corrigi postulàsset, qui est, vt sæpè dixi, vsus appellandi vetus, & à ratione dictatus, & à iurisconsultis traditus. An Martinus Luterus aliquid simile fecit, cùm se à Leone X. damnatum esse querebatur? petijt ne ab eo, vt audiretur? promisit agnoscere errata sua, si coràm con-

conuictus esset? Minimè. cur ità? nisì quia nõ agnoscebat Pontificem primũ iudicem: vndè maluit, vt hæreticus, iudicio suo cõdemnari, quàm iudicio ecclesiæ Romanæ stare. Cùm ergò ius Apostolicum Pontificem Romanũ, vt primum ac summum in terris ecclesiasticum iudicem, appellandi, ratione æquitatis naturalis dictante, ideò institutum sit, vt, sicut ait B. Anacletus, qui iniustè opprimuntur, iustè fulciãtur, necessè erat, vt qui beato Petro iubebat, & in eo successoribus eius, vt fratres suos, qui episcopi in primis accipiendi sunt, firmaret ac fulciret, omnibus eum appellandi faceret potestatem. Etenim si natura sagax & prouida, vt Philosophi tradunt, non deficit in necessarijs, multo magis author naturæ, si beato Petro & successoribus eius firmandi ac fulciendi potestatem dedit, in ijs, quæ ad eam potestatem vtendam necessaria erant, debuit non deesse. alioquì quo modo, quod Dominus iusserat, id est, firmare fratres, episcopus Romanus beati Petri successor exequi potuisset? quo modo, inquam, nisì ius ad eum confugiendi, cùm necessè esset, omnibus fratribus dedisset? Sicut enim, vt Iabolenus iurisconsultus ait, cui data est iurisdictio, ea quoq; cõcessa esse videntur, sine quibus iurisdictio explicari nõ potest: sic etiam ratio postulat, vt cui data est potestas firmandi alios, quos opùs sit erigi & sustentari, huic concessa sit iurisdictio: & alijs potestas appellandi eum, id est, ad eum confugiendi. quia neq; potestas sic firmandi, sine iurisdictione expediri potest, nec explicari: nec ista iurisdictio ad firmãdum & erigendum, sine potestate eum appellandi, id est, ad eum confugiendi. Quomodò igitur decretũ appellationis ad sedem Rom. nec illi tempori Pontificum Apostolicorum, vt isti dicunt, neq; veritati congruebat? quod quidẽ non solùm ex ratione naturali ortum ducit, sed necessitate connexi, ex euãgelio profectum esse, facilè concludere potest, qui ea, quę superiore libro de ecclesia super Petrum fundata scripsimus, cõferre sciat. Deniquè priscorum temporũ esse, id est, Apostolicæ institutionis decretum hoc, satìs hoc tertio libro grauissimis testimonijs & exemplis magnorũ conciliorum Niceni & Chalcedonensis, ac veterũ authorum, ostẽsum est. Nè verò hoc ius appellationis ad sedem Rom. aut ambitiosum & superbum, aut violentum, aut imperiosum esse hæretici calumnientur: considerent, quanta moderatione & æquitate temperatum sit. Repetam enim iterùm, quę Pontifex Anicetus de eo scripsit: Si autẽ, inquit, propter nimiam lõginquitatem, aut temporis incõmoditatẽ, vel itineris asperitatem graue ad hãc sedem eius causam deferre fuerit, tũc ad eius Primatẽ causa deferatur: & penès ipsum, huius sanctæ sedis authoritate, iudicetur. Desinant igitur Magd. blasphemare quod ignorant, cùm falsò tradunt, decretum de appellationibus in epistola Sixti, non cõgruere tempori, neq; veritati: per quos via veritatis, sicut ait scriptura, blasphematur, qui in auaritia fictis verbis de miseris Luteranis, quos decipiũt, negociantur, quibus iudicium iam olìm nõ cessat, & perditio eorum nõ dormitat. Qui dum nolunt esse in ecclesia vnũ ducem vniuersi gregis Christi, 2. Pet. 2.

nolunt esse in ea optimum statum monarchiæ, quam docuit Moisem Dei sermo, Philosophos ratio, pecudes ipsa natura. Quanto ergò simpliciores & meliores eis sunt, vt in alios istorum similes B. Cyprianus scripsit, brutæ pecudes & muta animalia, &, cruenti licèt ac furentes inter gladios atq; inter arma, prædones? Præpositus illic agnoscitur, & timetur, quem non sententia diuina constituit, sed in quem factio perdita & nocens caterua consentit. Hæc ille ad Puppianum. Hactenùs responsum sit ad ea, quæ ex Synodo Carthagin. in decretum de appellationibus, quod in epistolis Pontificũ Apostolicorum frequens est, & in Primatum Pontificis à Magdeb. obiecta sunt. quæ, quantum satis visum est, refellimus, & nostra confirmauimus. Non enim fuit nobis propositum, omnia hîc de potestate Pontificis, immò neq; multa scribere, nè quis plura hîc requirat. Scripserũt multi multos de ea re libros, ac nos etiam iampridèm libros tres non magnos, quos ex verbo Dei, quod isti semper iactant & inclamant, contexui: & alia quædam in libro tertio de Dogmaticis characteribus verbi Dei, præter illa, quæ libro etiam superiori Magdeburgensibus eodèm pertinentia responsa sunt. Respondeamus deincèps ad alia crimina.

Responsio de pulsis, ante iudicium restituẽdis: Quomodò decretum Euaristi illi seculo et veritati conuenret secundùm æquitatem naturalem, et ecclesiæ catholicæ decentiam, et secundùm legẽ priscorum Imperatorũ, quam ecclesia à principio approbauit et recepit: et quid de legibus seculi iustis ab ecclesia recipiendis Sixtus Pont. scripserit. Item de epistola canonica Cyrilli ad Domnum Archiepiscopum de restituendo ipso. Cap. 5.

OBijciunt prætereà de episcopo pulso, ante iudicium restituendo in epistola 2. Euaristi, quòd hoc etiam non congruat tempori, neq; veritati. Credo visum esse Magdeburgensibus non congruere tempori Euaristi, sexti post beatum Petrum Pontificis, hoc decretum, quòd multis post eum temporibus factum sit ab alijs Pontificibus idem decretũ à Caio, Fabiano, Ioãne, Eusebio, Pelagio, Stephano, & alijs, nè omnes enumerem: quos quidem non necesse fuit de Euaristo meminisse. Consueuerunt enim non solùm Pontifices, sed etiã Synodi decreta facere, de quibus rebus iam antè facta essent: quod nihil aliud est, quàm illa ipsa decreta renouare ac confirmare, neq; tamen de illis prioribus mentionem facere. sic licet notare aliquos canones in Nicena Synodo, Antiochena, Laodicensi, Ancyrana, Chalcedonen. Carthaginens. vt cæteras taceam, de ijs rebus editos, de quibus extant Apostolorum canones, qui tamen in illis ipsis Synodis non citãtur. Tempori ergò Euaristi non cõgruere decretum hoc De episcopis pulsis, ante iudicium restituendis, nunquàm Magdeburgenses dixissent, nisi familiare eis esset ad pauca respicientibus, facilè pronunciare, vt in quosdã

alios

alios similes Princeps Philosophorũ dixit. Est enim in libro quarto digestorum, decretum Antonini De restitutione ante iudicium, quod naturalis æquitatis ratio docuit: Si quis spoliatus, ante iudiciũ nõ restitutus, indicta causa damnatus esse videatur, quo nihil potest esse iniquius. Marcellus igitur iurisconsultus, Diuus, inquit, Antoninus Marcio Auito prætori de succurrendo ei, qui absens rem amiserat, in hanc sentẽtiam rescripsit: Etsi nihil facilè mutandum est ex solennibus, tamen vbi æquitas euidens poscit, subueniendum est. Itaq; si citatus non respondit, & ob hoc more solito pronũciatum est, confestim autem pro tribunali te sedẽtem adijt, existimari potest, non sua culpa, sed parùm exaudita voce præconis, defuisse. Subiungit autem Marcellus iurisconsultus: nec intrà has summodò species cõsistet huius generis auxilium: etenim & deceptis sine culpa sua, maximè si fraus ab aduersario interuenerit, succurri oportebit, quanuis etiam de dolo malo actio competere soleat: & boni prætoris sit, potiùs restituere litẽ, vt ratio & æquitas postulabit, quàm actionem famosam constituere, ad quam tunc demùm descendendum est, cùm remedio locus esse non potest. Igitur si hæc humana lex De pulso, ante iudicium restituendo, ex ratione æquitatis naturalis profecta est, & tam iusta & antiqua est, vt eam in rescriptis Antonini Imperatoris, & in notationibus Marcelli iurisconsulti legamus, quis diceret, non congruisse temporibus Euaristi, id est, temporibus Domitiani & Neruæ Traiani? quis, inquam, præterquàm Magdeburgenses, odio ecclesiæ nostræ & sanctorum Pontificum cæcos ac furentes? quòd si concedant tandèm, vt coguntur, congruisse temporibus priscorum Imperatorũ hanc legem, ex æquitate naturali profectam, & cõtra multas iniurias & fraudes ac violentias, quæ fieri poterant, patronam, cur non concedant, vt sanctiss. Pont. Euaristus hoc ius æquitatis, legibus seculi iam olim sancitum, ad vtilitatem ecclesiæ & innocentiæ defensionem, per epistolam suam approbauerit & sanxerit? præsertim cùm isti ipsi Magdeburgen. licèt parùm memores sint, in prima Cen. c. 7. in iudicio de canonibus apost. sic scripserint: Verùm hoc seculo apostoli & alij, legibus politicis magistratûs vsi sunt, illud scientes, euangelium non abolere politica iusta & honesta. Hæc isti. Vndè Calixtus primus temporibus Antonini Caracallæ in epist. 2. Nos verò, inquit, sequentes patres nostros & eorum vestigijs inhærentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, qui infamiæ maculis sunt adsperſi: nec accusationes, inquit, eorum, quos leges seculi reijciũt, susc ipere debemus. Deindè subiungit: Quis enim dubitat leges humanas, rationi & honestati non repugnantes, esse amplectendas? præsertim vbi vel publicæ consulunt vtilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis authoritatẽ defendunt, ac pro administriculo tuentur, &c. Præterea beatus Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, cuius authoritas quanta sit, Ephesina Synodus testis est, quàm sit iniquum, eijcere episcopum ex ecclesia, indicta causa: ac rursùs, quàm æquum sit, restituere eum priùs, deindè in iudicio sisti & audiri, & quàm sit hoc canonicũ

Magd. similes illis philosophis, qui ad pauca respicientes, facilè enunciant.

Decretum De restitutione ante iudiciũ, vndè natum, & quã vetus eius sanctio.

Quòd omninò necesse sit cõfiteri, cõgruisse tẽpori Euaristi decretum de pulso ante iudicium restituendo.

Quid Cyrillus Alex. scripserit de restituendo pulso ante iudiciũ.

nicum & ecclesiasticũ, docuit in epist. quam ad Domnum Archiepiscopũ de quodam episcopo pulso, ante iudicium restituẽdo, scripsit: quę propter authoritatem & vtilitatẽ relata est à patribus ecclesiæ Orientalis inter canones, & appellata canonica. ergò postq̃ eum pluribus verbis arguit, Melius, inquit, æquiusq; erat eius causam audire. & paulò pòst, Cogitans ergò, inquit, quid canonibus sancitum sit, quid ecclesiã deceat, & quid clericos ipsos, qui sacrorum administratiõi præsunt, sistę (quæso) lachrymas senis, qui, si voluẽrit cum accusatoribus litigare, litiget, vt est in more, te cognitore & iudice, tuisq; episcopis, nisi aliquos ppter suspicionem reijciat. & paulò pòst, Bona autem ei ablata, duplici, inquit, nomine & causa restituere oportet: tum quia nihil prorsùs huiusmodi committendum erat: tum quia vbiquè terrarum cũctis episcopis, etiam sanctissimis, acerbissimum esse solet, rationem ab ipsis de sumptibus factis reposcere. Hactenùs Cyrillus. Quòd si pulsum restituere ante iudiciũ, quod à Domno Archiepiscopo Cyrillus Patriarcha postulat, hoc ecclesiam & eos, qui ecclesijs prę̃sunt, decere dicit, præterquàm quòd canonibus quoq; sancitũ est, cur igitur dicunt Magdeburgenses, nõ congruisse hoc decretum tempori Euaristi, neq; veritati? An non congruebat Euaristo, vt sciret, quid ecclesiam & eos, qui ecclesijs præsunt, deceret? & quid lex naturæ insita præscriberet? Deniquè esse hoc decretum ab Euaristo Apostolico Põtifice profectum, testatus est Isidorus ante annos propè nongentos in prologo suæ collectionis epistolarum Pontificalium ac canonum, quæ extat, & cuius meminit Igmarus Archiepiscopus Rhemensis ante annos septingentos. Postquàm ergò citauit Isidorus epistolam magni Leonis ad Synodum Chalcedonensem de restituendis pulsis ante iudicium, subiũgit idem Isidorus: Eadem & antiqui, & apostolici, qui fuerunt ante Synodum Nicenam, sanxerũt. & rursùs: Eadem, inquit, sanxit Synodus, quæ habita est in Lariſſa sub Valeriano principe. Somniant ergò Magd. cùm dicũt, circa tempora Caroli Magni fictam esse hanc epistolam propter hoc decretum, quasi illis temporibus nõ congrueret. Deindè si tẽporibus Nicenæ Synodi congruebat, vt hoc ipsum sanciret, vt intelligi potest ex sententijs illis canonicis, ex actis Nicenæ Synodi collectis, quas Iulius Pontif. epistolæ suæ ad Orientales inseruit. quod Damasus quoquè in epistol. tertia ad concilia Africæ testatur, cùm ait: De ejectis verò, & suis rebus spoliatis, nihil vobis veriùs significare queo, quàm sancti patres definiẽrunt, (Nicenos enim patres dicit) & nostri prædecessores apostolica authoritate roborâ runt: si, inquam, cõgruebat temporibus Niceni concilij, quod ratio æquitatis naturalis docuit, non posse inermes, vt idem Damasus ibidèm ait, cum armatis ritè pugnare, quomodò nõ potuit idem cõgruere temporibus Euaristi? Eandem rationem æquitatis naturalis produxerũt tum alij Pont. tum Nicolaus primus, Damasum & Damasi verba imitatus, cùm scribens de quibusdam pulsis, ante iudicium restituendis, ad Episcopos & Archiepiscopos, qui in Suessonica vrbe conue-

Isidorus de antiquitate decreti de restituendis pulsis ante iudiciũ.

Decretum de restituendis pulsis ante iudiciũ in Nicenõci. ex Iulio, & Damaso, confirmante Nicolao I. cuius epistolas non negãt Magdeb.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

uenerant, Prioribus, inquit, redditi gradibus & ordinibus, & quodammodò suis omnibus reuestiti, aduersùs impetentem integras vires habeant. deindè subiungit: Non enim inermis cum armato conflictum inire potest: benè autem habet, quòd epistolas Nicolai, qui in 9. seculum incidit, non negant Magdeburg. id quod à 6. seculo post natalem Domini facere cœperunt in aliorum Pontificum epistolis, quarum testimonijs, cùm eis videtur, libenter abutuntur. ex quo fit, vt simul Damasi & patrum Synodi Nicenæ testimonium de pulsis, ante iudicium restituendis, in epistola Nicolai nescientes confiteantur.

Defensio decreti Euaristi de sacris vasis non tangendis, nisi à sacratis, & quomodò congruat tempori. Item de aqua & sale benedicto, & de adspergendo populo. Quid hæc significent & operentur, & de mysterio aquæ super terram effusæ in libro 1. Reg. tum de ijs, quæ Luterani hodiè secundùm Apostolicas traditiones faciunt, quanuis eas negent. Item quomodò benedictio aquæ & salis, sit in scriptura Pauli fundata, & de interpretatione illius loci Pauli ad Timoth. de sanctificatione creaturæ per verbum & orationem, ex proprietate verborum, secundùm scripturas deprompta, & quomodò scripturis & sibijpsis repugnare necesse sit eos, qui virtutem spiritualem in sanctificatione aquæ & salis negant. Item testimonia & exempla virtutis aquæ benedictæ, ex historia Eusebij & sancti Epiphanij. Cap. 6.

DEcretum quoquè Euaristi de sacris vasis non tangendis, nisi à sacratis, aiunt similiter, non congruere tempori, neque veritati: sed qua ratione non congrueret, nihil plus attulerunt hic, quàm in superioribus satis demonstratum esse putant, si ipsi dicat. Interrogemus ergò nos, quarè non congruit tempori, neque veritati? an tempori non congruit, quia tempore Euaristi non erant vasa sacra? ecquis ità deliret, vt hoc aut dicendum, aut credendum esse putet? dicant potiùs, non fuisse tunc sacra vlla: quæ si erant, simul consequens est, vt essent vasa ad sacra facienda: quòd si erant eiusmodi vasa, an non congruit veritati, vt sacra vasa essent? vel dicant potiùs, nihil distare inter sacra & profana: vt non magis opùs sit sacris vasis ad sacra in templis facienda, quàm ad conuiuia in lustris agitanda: non magis ad ecclesiæ ministerium, quàm ad culinæ vsum. O cęcas mentes, & blasphemas linguas. An putant isti Babylonium sine Deo in hoc mundo, vt Apostolus ait, plus honoris vasis templi, cuius sanctuarium (iuxta prophetiam Danielis) dissipaturus erat populus cum duce venturo, & finis eius vastitas, & in templo abominatio desolationis, & vsque ad consummationem & finem perseueratura desolatio, plus, inquam, honoris debuisse, quàm Euaristus sanctissimus Pont. deberi intelligeret vasis domûs Dei: cuius gloria nouissimæ, iuxta prophetiam Aggęi, maior quàm primæ? an putatis Magdeb. quòd qui non pepercit Balthasari, neque sup-

Absurdũ commentũ Magd. nõ congruisse tempori Euaristi, prohibere laicis sacra vasa tangere.

Ephes. 2. Danie. 9.

Magdeb. plus honoris putat debuisse vasis sacris regẽ Babylonis idolo

latram, quàm Euaristum sanctiſ. Pont.

plicium ei differre voluit, quia exemplo paterni ſupplicij nihil profeciſſet, immò eaipſa nocte, qua ipſe & mille optimates in vaſis ſacris biberunt, eum occidi & Babylonem capi voluit, vobis fortaſsè parcet, qui peiores illo eſtis? Ille enim ſaltem territus eſt articulis illis manûs ſcribentis, qui ei in pariete apparuerunt: & Danielem honore affecit, & præfecit regno: ſiue nè à præſentibus condemnaretur, vt quidam vetus interpres ait, ſiue quòd liberationem per eum conſequi ſperaret. At vos Magdeburg. neque ſupplicium Balthaſaris terret, neque mouet, quin vaſa ſacra communia eſſe dicatis & putetis: immò, quod grauius adhuc eſt, eos, qui ferunt vaſa Domini, vt profanos habeatis. Sed proſequamur reliqua huius generis & loci: inter ea enim, quæ tempori & veritati negant congruere, ponunt quoquè decretum Alexandri epiſtol. 1. de aqua & ſale benedicto, & adſpergendo populo, vt ſanctificetur. Sed recitemus Alexandri verba: Aquam, inquit, ſale cõſperſam populis benedicimus, vt ea cuncti adſperſi ſanctificentur: quod & omnibus ſacerdotibus faciendum eſſe mandamus. nam ſi cinis, inquit, vitulæ adſperſus ſanguine, populum ſanctificabat, atque mundabat, multo magis aqua ſale adſperſa diuinisq; precibus ſacrata, populum ſanctificat atque mundat: & ſi ſale adſperſo per Heliſeum Prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis diuinis precibus ſacratus, ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat atq; mundat, & expurgat: & cætera bona multiplicat: & inſidias diaboli auertit, & à phantaſmatis verſutijs homines defendit? nam ſi tactu fimbrię veſtimenti Saluatoris, ſaluatos infirmos eſſe non dubitamus: quanto magis virtute ſacrorũ eius verborum, diuinitùs ſacrantur elementa, quibus ſanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas? Addamus & nos ad hæc exempla ſcripturæ ſanctæ, à Pontifice commemorata, quod in lib. Regum 1. ſcriptum eſt de aqua effuſa in terram in honorem Dei. ſic enim ait: Dixit autem Samuel, Congregate vniuerſum Iſrael in Maſphat, vt orem pro vobis Dominum. & conuenerunt in Maſphat, hauſeruntq; aquam, & effuderunt in conſpectu Domini ſuper terram. Sic enim eſt apud 70. deindè ſubiungit: Et ieiunauerunt in illa die, & quæ ſequuntur. Percontemur hîc Magdeburgenſes, & cæteros Luteranorum Magiſtros, an putatis temerè hoc factum eſſe, ac ſine vlla myſterij ſignificatione, aut ſuperſtitiosè? abſit, vt ità quiſquam veſtrûm deſipiat, cùm clarè dicat Apoſtolus, omnia in figura contigiſſe illis. Interpretetur ergò nobis hoc myſticum ænigma aquæ illius corã Domino effuſæ, vt alios nunc omittam, Cyrillus Alexandrinus: ſic enim in homilia 18. ex 30. quas nobis reliquit inſcriptas ἱορταστικὰς, ſcripſit, vidiſſe Samuelem in ſpiritu verbum, quod eſt fons vitæ, fieri hominem, & voluiſſe honorare typo illo ac figura Deum, qui futurus erat homo: terra enim, inquit, ſuper quam effundebatur aqua, ſymbolum erat carnis, quam aſſumpſit: & aqua ſymbolum vitę. ſic quoquè inquit, iuſsit Deus Moiſi ſumere aquam ex fluuio, qui erat ſymbolum patris, ſicut aqua ſymbolum filij, ex

patre

Magdeb. peiores Balthaſare rege Babylonis Dan. 5.

Decretũ Alexan. de aqua cum ſale benedicto.

1. Reg. 7.

Quid ſignificaret myſterium aquæ corã Domino effuſæ à Samuele.

Cyrillus in homelijs paſchalibus.

patre tãquàm fluuio siue fonte nascentis, & effundere super terram, quæ erat symbolum carnis, & illa aqua sic effusa super terram, fiebat sanguis, qui mortem significabat. antè enim quàm Deus homo fieret, mori non potuit. Similiter, inquit, Samuel statim post aquam illam effusam super terrã, immolauit agnum, qui fuit typus ac figura Christi immolati. Hactenùs Cyrill. Quòd si Samuel, vt Deum typo & imagine honoraret, effudit aquã super terram coram Domino, id est, in honorem Dei, & tanquàm genus oblationis Deo acceptæ, (Hoc enim significat, secundùm idioma scripturæ sanctæ illud, Coram Domino, siue in conspectu Domini) & si illa effusio aquæ super terrã, iussa fieri à Samuele, secundùm spiritum in nomine Dei, qui futurus erat homo, & moriturus, quæ erat quædam typica sanctificatio aquæ illius, tantum valuit cum ieiunio illo adiuncto, vt victoriam de hostibus, Deo de cælo tonante, perterrefactis impetraret, vt historia Regum narrat: cur non multo etiam plus valeat ad perterrefaciendos & fugandos dæmones aquæ per verbum Dei iam incarnati, & pro nobis mortui, & iuxta Prophetam, tanquàm aqua effusi, sanctificatio, & ad honorem ipsius adspersio, tanquàm genus oblationis? quid, inquã, obstat, quo minùs aqua, quę mysterijs Dei seruit, ad fugandos dæmones, morbosq; pellẽdos, effectum diuinę gratiæ per inuocationem eius sumere possit? quod si potest, cur quod vbiq; Christiani credunt, & Christianè operantur, vos negatis? & si nihil sine scriptura ad cultum Dei faciendum est, vt traditis, vbi legistis in scriptura canendum esse à populo in ecclesia, pręcinente concionatore? Non hoc dico, quòd istam consuetudinem, à primis vestris magistris piè vobis & accõmodatè ad ingenium gentis Germanicæ diebus prę-sertim solennioribus relictam, damnem: sed quòd neque vos traditionem aquę benedictæ cum benedictione salis adspersi, quam à sanctis Apostolis accepimus, damnare debeatis, sed potiùs recipere, vt maiores vestri receperunt, vt crucẽ quoq; in frontibus facere multi non Brentiani recepistis, quod nulla vos scriptura docuit: & cibos etiam benedicere, antequã gustetis. nec enim hoc facitis, nè hîc more vestro cauillari incipiatis, quia hoc in euãgelio à Christo factũ legitis: aliud enim est, imitari quod Christus fecit: aliud, facere quia pręceptum est. Etenim si ad imitationẽ & exemplũ Christi cibos benedicitis, & non ex pręcepto traditionis apostolicę, sicut nos, qui constitutionẽ de benedicendis cibis, antequàm gustemus, ab Apostolis traditã habemus, & sequimur, quę est in lib. 5. Clem. Rom. in extrema parte, cur nõ seruatis ieiuniũ 40. dierũ, quibus Dominus ieiunauit? nec enim illud ieiuniũ ad legẽ Moisis pertinebat, quę non pręcipiebat tale ieiunium, sicut pręcipit lex euãgelicę & apostolicę traditionis? cur itẽ ministri vestri ad exemplũ euangelij non imponunt manus super ægros, vt nos facimus? cur nõ vngunt eos oleo, vt est in euangelio Marci, sicut in ecclesijs catholicorũ à ministris noui testamenti fit? quòd si vos ideò cibos benedicitis, quia scriptũ sit à Paulo, nihil reijciendũ esse, quod cũ gratiarũ actione percipitur,

Exod. 7.

Comparatio aquæ illius effusæ in honorem Dei à Samuele, & aquæ benedictæ nobis in honorem Dei adspersæ.

Psal. 21.

Negãt Magd. quod vbiquè omnes Christiani creduũt & operãtur.

Quas traditiones sine scripto Lutherani quoquè teneant.

Constitutio Apostolica de benedictione ciborum, antequàm gustentur.

1. Tim. 4.

cipitur, sanctificari enim creaturam per verbum Dei & orationem, rectè hæc, & nos creaturam aquæ & salis benedicimus propter hanc ipsam scripturam Pauli. vt iam constitutio ab Apostolis tradita de benedictiõe aquę, ad depellendas ægritudines & fugandos dęmones, quæ à Clemen. Rom. in lib. 8. de const. Apost. scripta est, non sit per sermonem tantùm tradita sine scriptura. Sed recitemus constitutionem, & conferamus eam cum scriptura Pauli. sic enim ait in persona Matthęi Apostoli: Benedicat episcop⁹ aquã aut oleum: Sin verò non aderit episcopus, benedicat presbyter præsente diacono: dicat autem in hunc modum: Domine Sabaoth, Deus virtutum, creator aquarum, & amator hominum, qui dedisti aquam ad bibendum, & oleum ad exhilarandum faciem in exultationem lætitiæ, ipse etiam nunc sanctifica hanc aquam & oleum ex nomine eius, qui obtulit, vel quæ obtulit, & tribue ei vim sanandi & depellendi morbum, fugandi dæmones, & expellendi omnes insidias per Christum spem nostram, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, ac sancto spiritui in secula, amen. Si non mouet vos tanta authoritas, at moueat saltem tanta antiquitas. Sed conferamus hanc orationem cum loco Pauli ad Timotheum. Paulus ait, sanctificatur enim per verbum Dei & orationem: oratio verò hæc ait, Sanctifica hanc aquam: deindè explicat vim sanctificationis, subiungens: Tribue aquæ vim sanandi & depellendi ægritudines, & fugandi dęmones: hęc est imploratio auxilij aduersùs ea, quę nocent, quam implorationem auxilij significat ἔντευξιν, vt Theodoretus in comment. epistol. prioris ad Timotheum, capite secundo notauit. quo verbo vsus est idem Paulus in eadem epist. c. 4. cùm ait: sanctificatur enim διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως, id est, per verbum Dei & orationem, vt interpres vetus vertit: sic etiam accepit hoc verbum magnus Athanasius in prologo explanationis Psalmorum ad Marcellinum, cùm eos psalmos notat, in quibus est ἔντυξία, id est, imploratio auxilij. hoc enim verbo vtitur, pro quo Paulus vsus est verbo ἔντευξις. quarè cùm vos Magdeburgenses & cæteri Luteranorum magistri, negatis accipere creaturas per implorationem auxilij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quandam spiritualem ad auxiliandum nobis contra ea, quæ nocere possunt, hanc Pauli scripturam negatis, non intelligentes eam, neque virtutem eius. Hęc est enim vis sanctificationis, facere, vt quod sanctificatur, fiat in timorem aduersarijs potestatibus, sicut ait Esaias, Dominum virtutum ipsum sanctificate: id est, facite vt sit vobis timori. vndè subiungit, interpretans, quod dixerat: Ipse erit timor tuus: & si in ipso confisus fueris, ipse erit tibi in sanctificationem: sic enim est apud 70. id est, ipse mundabit te, & faciet sanctum. Itaque cùm creatura per verbum Dei & orationem sanctificatur, & fit in timorem aduersarijs potestatibus, Deus in ea sanctificatur, & in ea fit in timorem. & cùm in huiusmodi sanctificatione creaturæ, per verbum Dei & orationem facta, nos confidimus contra ea, quæ nocere possint, non in creatura nuda, sed in virtute verbi DEI omnipotentis confidimus, & ipse nos in eo confidentes

Constitutio Apostolica de benedictione aquæ & de virtute eius.

Collatio benedictiõis aquæ & salis ab Apostolis traditæ, cum loco Pauli de benedictione ciborum.

Quæ sit vis sanctificationis creaturæ. Esa. 8.

confidentes mundat,& sanctificat in creatura sua. vndè in oratione sanctificationis aquæ, quam paulò suprà ex libro octauo Clemen. de Apostol. constitut. recitaui, Tribue(inquit) ei virtutem sanandi, & fugandi dæmones per Christum spem nostram. Sic igitur nos scripturã Pauli de sanctificatione creaturæ per verbum Dei & orationem, secundùm traditionis Apostolicæ consuetudinem, quæ in omnibus ecclesijs catholicorum viget, interpretamur, & secundùm vim verborum, quibus Paulus accommodatè ad sensum materiæ subiectæ vsus est. Vos verò Magdeburgenses, & cæteri magistri Luteranorum, quomodò scripturas potestis intelligere, qui neque cum catholicis traditionibus conferre eas vultis: neque eas κατὰ λέξιν, id est, secundùm verba interpretari didicistis: sicut sancti Apostoli præcipiunt, vt ex 2. libro de Constitut. Apostolor. capitu. 5. intelligere potestis: vt in hoc loco Pauli, in quo neque quid verbum sanctificandi, neque quid ἔντευξις significet, scire curatis. cùm tamen, vt notauit Adrianus, siue Andronicus, vt Photius in bibliotheca sua vocat, vetus author in Isagoge scripturarum, quam scripsit, singula verba scripturæ signa quædam sint itineris & cursûs, quæ sunt (inquit) ingredientibus viam intelligendi ostendenda, vt sine errore ac tutò ad destinatum perueniant. Qui enim verba negligunt, volare (inquit) cupiunt, & non per viam ingredi. Admonet deindè Adrianus, oportere discernere in scripturis idiomata, figuras & tropos, & interpretari κατὰ λέξιν accommodatè ad sensus rei subiectę, quod mihi ex constitutionibus Apostolorum sumpsisse videtur. Huius legis interpretandi κατὰ λέξιν multa est apud magistros Luteranorum ignoratio & neglectio, quæ eos in plurimos errores inducit. deindè iubet etiam Apostolica constitutio in eodem libro 2. capit. 5. accuratè interpretari scripturas, euangelium, vt legi ac Prophetis consonet: legem & prophetas, vt euangelio. Quarè si potuit Propheta Elisæus tempore legis impetrare sali in aquam iniecto, virtutem sanandi sterilitatem & insalubritatem aquæ Hiericunthinæ in virtute Dei, qui nondùm factus erat victima & reconciliatio nostra, & sal fœderis noui testamenti: & potuit item Samuel facere, sicut paulò antè dixi, vt indicto ieiunio & aqua effusa super terram in honorem Dei, qui nondùm erat factus homo, & pro nobis tanquàm aqua (iuxta prophetiam Dauid) effusus, Deo de cælo tonante, hostes perterrefacti darent se in fugam: quomodò poterit quis scripturam Pauli de sanctificatione creaturæ per verbum Dei & orationem, ità interpretari, vt consonet Prophetis, si idem neget creaturam aquæ, per verbum Dei & orationem, sanctificatam, valere aduersùs potestates aduersarias, & alia mala? quomodò, inquam, consonabit nouum testamentum veteri, si prophetica ac typica sanctificatio creaturæ efficere potest, quod non potest Euangelica & Apostolica sanctificatio creaturæ, in virtute Christi pro nobis crucifixi facta? Sed vrgebo adhuc hunc locum Pauli, neque priùs vos dimittam, quàm per contando magis adhuc reuincam. Quæro

et depellendi morbum,

Scripturæ, secundùm traditiones Apostolicas & vim verborũ, interpretandæ.

Item in ea interpretanda spectandum vt euangeliũ legi & lex euangelio consonet.

à vobis Magdeburgenſ. vtrùm putetis accipere creaturam aquæ aut panis per ſanctificationem, quæ ſecundùm Pauli ſcripturam fit per verbum Dei & orationem, aliquam virtutem ſpiritualem, an non? Si nullam accipit, ſed potiùs ſola & nuda natura aquæ, aut panis, aut ſalis remanet poſt ſanctificationem: quid illa apud Paulum, verbum Dei & oratio, efficiunt? Si nihil, fruſtrà ergò adhibentur. Si fortè dicitis adhiberi tantùm in gratiarum actionem, dici hoc non poteſt, ſi verborum vis & ratio, ad interpretationem ſcripturę neceſſariò ſecundùm regulas patrum adhibenda eſt: aliud enim eſt gratiarum actio, aliud petitio. Non dixit Apoſtolus ſanctificari creaturam διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐυχαριστίας, id eſt, per verbum Dei & gratiarum actionem, ſed μετὰ ἐυχαριστίας διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως, id eſt, ſanctificari cum gratiarum actione per verbum Dei & orationem, petentem ſcilicet auxilium iuxta vim verbi Græci ἐντεύξεως, vt in ſanctificatione aquæ, quam ſuprà ex lib. 8. Clem. recitaui, illa eſt gratiarũ actio, Domine Sabaoth, Deus virtutum, creator aquarum, & amator hominum, qui dediſti aquã ad bibendum & abluendum. Commemoratio enim beneficij, quædam gratiarum actio eſt: illa eſt ἔντευξις, id eſt, oratio implorans: Tribue ei virtutẽ ſanandi, * & fugandi dęmones: illud verò eſt verbum Dei, Per Chriſtum ſpem noſtram. quòd ſi non fruſtrà adhibentur ad ſanctificationem creaturæ, verbum Dei & iſta ἔντευξις, neque ad ſolam gratiarum actionem, vt docui: conſequens neceſſariò eſt, vt aliquid in ipſa creatura ad vtilitatem noſtram efficiant. quòd ſi ſaltem hoc ſolùm negatis, tantam ſcilicet virtutem tribui aquæ ſanctificatæ, vt ægritudines ſanet, & dæmones expellat, & non nobis, tanquàm domeſticis teſtibus, vt dicere ſoletis, nec experimentis noſtris fidem adhibetis, qui quotidiè in eccleſijs noſtris cernimus in energumenis tremere & cruciari dæmones, cùm aqua ſanctificata adſperguntur, adhibete ſaltem fidem antiquis & veris hiſtorijs: Legite, quæ Euſebius non à nobis ſubornatus, nec heri aut nudiuſtertiùs, ſed ante mille trecentos annos de Marcello Apamęorum epiſcopo, & de aqua ſanctificata lib. 5. hiſtoriæ eccle. c. 21. ſcripſit, cùm prætor quidam Chriſtianus authoritate edicti Cõſtantini Magni, & iuſſu Marcelli epiſcopi templum Iouis munitiſsima ſubſtructione ædificatum vellet ſubuertere, circunfoſsis (inquit) columnis & ſubiectis lignis immiſit flammam: ſed hanc dæmon prohibebat, & reſiſtebat ignis efficaciæ. Cùm igitur multiplicem incendij conatum inutilem experirentur, faciunt ea de re certiorem paſtorem, qui ſtatìm ad templum Dei currens, iubet afferri aquam in vaſculo, qua ſuppoſita ſacro altari, ipſe in faciem humi proſtratus, benigno ſupplicabat Domino, nè vlteriùs progredi dęmonis tyrannidem pateretur, ſed infirmitatem illius detegere, & ſuam potentiam demonſtrare vellet, nè qua hinc maioris detrimenti occaſio infidelibus exiſteret. Hæc & alia huiuſmodi precatus, figura crucis aquæ indita, Equitium quendam diaconum fide ac feruente ſpiritu munitum, aquam ſumere iubet & velociter currere, ac flammæ adſpergere: quo facto,

Pauli locus amplius vrgetur.

**et depellendi morbum,*

Virtutem ſpiritualẽ aquæ ſanctificatæ quotidiè experimur in noſtris energumenis, & eãdem antiquæ hiſtoriæ produnt.

facto, impatiens tactûs aquæ dęmon aufugit, & ignis contraria sibi aqua quasi oleo excitatus, ad ligna statim adhæsit, & momento temporis absumpsit. Tunc columnæ, sublatis fulcimentis, cùm ipsæ collapsæ sunt, tum secum aliarum 12. ruinam traxêre: templiq; pars, quæ cum columnis fuerat coniuncta, vnà corruit pondere conuulsa. fragor autem totam vrbem peruagatus, (erat enim ingens) cunctos ad rei spectaculum cõuocauit: ac comperta fuga aduersarij dæmonis, ad laudem omnipotentis Dei linguæ eorum incitauerunt. Hactenùs Euseb. Videtis ne Magdeburgenses, quemadmodùm creatura aquæ à sacerdote per verbum Dei & orationem, qua implorauit auxilium aduersùs dæmonem, sanctificata, virtutem spiritualem ac diuinam, & aduersarijs potestatibus horribilem, acceperit? an vos difficiliores eritis ad credendum, quàm Apamæi illi, quos narrat Eusebius illo miraculo commotos Deum laudâsse? aut dicturi estis, magum fuisse Marcellum illum sanctum virum? & per virtutem crucis, id est, per verbum Dei pro nobis crucifixi, magicam armâsse aduersùs dæmones? non, credo, ità impij eritis, vt hoc dicatis. ac, si hoc exemplo contenti non estis, legite aliud simile apud Epiphanium, libro 1. contra hæreses, tomo 2. in hæresi Ebionitarum, quod ex eodem ipso, cui accidit, narrat se audisse. Erat autem is Iosephus quidam ex Iudæo Christianus, valdè opulentus, & imperatoris valdè pij amicus. cùm igitur Iosephus vellet in Tiberiade templũ ædificare, effetq; opùs calce & alia materia, caminos (inquit) extra vrbem multos facere iussit, septem (credo) numero, quos fornaces vocant. at verò callidi, & qui omnia audent Iudæi, à præstigijs apud ipsos fieri solitis nõ abstinuerunt. incantationibus enim quibusdã, ac curiosa sedulitate ignem ligare, & disperdere aggressi sunt. Sed non perfectè potuerunt. Cessabat itaque ignis, & non operabatur: sed extra propriam, vt ità dicam, naturam constitutus erat. Vbi autem ij, qui combustibilem materiam igni addere iussi erant, ligna videlicet, siue sarmenta, nihil effecissent, Iosepho rem significauerunt. Commotus igitur vir & zelo erga Deum correptus, extra ciuitatem cucurrit: & vbi aquam in vase afferri iussisset, accepto vase aquę coram omnibus, (multitudo enim Iudæorum confluxerat ad spectandum, euentum videndi cupida, & quid Iosephus facturus esset) magna voce crucisignum proprio suo digito vasi imposuit, & inuocato nomine Iesu, sic dixit: In nomine Iesu Nazarẹi, quem crucifixerunt patres mei, & his omnibus circunstantibus, fiat virtus in hac aqua ad reprobationẽ omnis incantationis ac magicæ, quã hi fecerunt, & ad efficaciã potentiæ ignis ad perficiendũ domũ Domini. & sic accepit aquam in manũ, & aqua singulos fornaces respersit: & dissoluta sunt incãtamenta, & ignis corã omnibus emersit. turbæ verò præsentes clamantes, Vnus Deus, qui auxiliatur Christianis, recesserunt. Hactenùs sancti Epiphanij narratio. Sic sanctificata est aqua illa per verbum Dei, cùm dixit, In nomine Iesu, & διὰ ἐντεύξεως, id est, per orationẽ auxiliũ implorantẽ, cùm dixit, Fiat virtus in hac aqua ad reprobatio-

Narratio S. Epiphanij de virtute aquæ benedictæ.

nem omnis incantationis ac magicæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentiæ ignis. Hîc quoquè repetam, quod frequenter, cùm de cæremonijs ecclesiasticis differo, à diuino Dionysio in ijs, quæ de Symbolicis baptismi cæremonijs tradit, mutuari soleo. & si nihil in his symbolicis elementis aquæ atque salis diuinius esset, præterquàm doceri nos in ænigmate per naturam aquæ, quæ ad abluendas sordes valet, & per naturã salis, qui suauitatem & salubritatẽ cibis affert, & à corruptione seruat, doceri, inquam, vt habeamus vitam à sordibus peccatorum mundam, & doctrinam sanam, ac sermonem sale conditum, qui det gratiam audientibus, id est, qui sit bonus ad ædificationem fidei, & vt caueamus ab ea, quæ est in mundo concupiscentiæ corruptione, satis hoc nobis esse deberet ad colendam hanc salis & aquæ benedictæ cęremoniam. Nunc verò accedit, quòd spiritûs sancti gratia per hæc salis & aquę sanctificata elementa, diuinitûs illa operatur in credentibus, quæ Pontifex Alexander ait operari: ijs autem, qui non credunt, vt Magdeburgensibus, fiunt in scandalum & offensionem, in quos competit, quod ait beatus Petrus, qui offendunt verbo, neque credunt, in quo & positi sunt. Huius ergò ecclesiastici ritûs de aqua & sale benedicto ad adspergendum populum, per omnes ecclesias Orientis & Occidẽtis antiquissimam consuetudinem, ab ipsis vsque Apostolorum temporibus ad nos deriuatam atque profectam, & Pontificis sanctiss. ac vetustissimi authoritate confirmatam, idcircò Magdeburgenses improbant & explodunt, quia nostræ ecclesiæ est, à qua discesserunt, alioquì dicerent cum Tertulliano in libro de virginibus velandis, vt suprà iterùm dixi, Non possumus respuere consuetudinem, quam damnare non possumus, vtpotè non extraneam, quia non extraneorum, cum quibus scilicet communicamus ius pacis & nomen fraternitatis: vna nobis & illis fides, & vnus Deus: semèl dixerim, vna ecclesia sumus: ità nostrum est, quodcunque nostrorum est. Subiungit deindè: Cæterùm diuidis corpus, tam hîc, quàm in omnibus variè institutis, & dubijs & incertis: sed, vt fieri solet, adhiberi debuit examinatio, quæ magis ex duabus tam diuersis cõsuetudinibus disciplinæ Dei conueniret. Hoc faciunt Luterani: ipsi enim diuidunt corpus, qui se à nobis segregauerunt: qui examinare nolunt, quinam ecclesiastici ritus, & consuetudines, magis euangelicæ & apostolicæ doctrinę, & scripturis sanctis conueniant: Vtrùm quas nos iam olìm ab ipsis vsque Apostolorum temporibus in omnibus ecclesijs plenas doctrina, cum scripturis sanctis congruente, & plenas spiritûs sancti operatione habemus, & solenni vsu celebramus? An nullas habere præter eas, quas herì & nudiustertiùs, id est, à quadraginta annis à Martino Lutero pseudopropheta suo acceperunt? Atque hæc hactenùs, de aquæ & salis sanctificatione. Hoc vnum postremò dicam, nisì aqua precibus sanctificata, & cum sale benedicto adspersa diabolo esset inimica, nunquàm Luteranis persuasisset, vt eam repudiarent & maledicerent.

Theoria vtilissimæ aquæ, & salis benedicti.

1. Pet. 2.

Tertullianus de consuetudinibus ecclesiasticis.

Defensio

Defensio decreti de non seruandis chirographis vi extortis, & quomodò tempori & veritati congrueret, & quomodò authore Deo & Apostolis factum sit, vt testatur idem Pontifex, & de canone Apostolorum 74. in quo vis et sententia huius decreti cõtinetur: & quid de confessionibus vi extortis Cyrillus & Athanasius censuerint, & quid interfit inter confessionem extortam, cùm est semiplena probatio criminis, & cùm non est. Cap. 7.

VEnio ad decretum de non seruandis Chirographis vi extortis, qualia (inquiunt) passìm extant in epistol. Anacleti, Alexandri, Iginij, Eleutherij.]

Ego verò non repperi, nisì in epistola prima Alexandri: nisì me fugit, vt fieri solet, vel celeriter legentem, vel minùs attentè. sed nihil refert, faciamus esse in pluribus, quod à pluribus potuit sanctissimè scribi & iuberi. quod eo magìs Magdeburgenses considerare debebant, quo in pluribus legebant. Verùm non hoc isti curant, vt rectè intelligant, sed vt audacter reprehendant. Hoc igitur decretum postremò notârunt inter ea, quæ dicũt non congruere tempori, neque veritati. Sed, quia nec hîc explicârunt, qua ratione non congrueret tempori, neque veritati decretum hoc, non facilè diuinare possum, quæ istis acutis hominibus occasio fuerit, cur ità eis visum sit, cùm decretum hoc à ratione quoquè naturalis æquitatis dictatum esse constet. vt vel ex Ariano iurisconsulto gentili intelligi potest, qui ratione naturali duce, ff. de actionib. & oblig. l. 46. ait, vbì de obligando quæritur, Propensiores esse debere nos, si habeamus occasionem, ad negandum: vbì de liberando, ex diuerso, vt faciliores simus ad liberationem. quarè nõ video, cur hæc ratio non congrueret æquissimo & sanctissimo Pontifici Alexandro, præsertim cùm eo tempore, quo minùs tuta erat innocentia, & maiore licentia iniquitas in Christianos dominabatur, eo magìs congrueret illi tempori & veritati, vt sanctiss. Pontifex Alexander Christianis, aduersùs metum & fraudem ac vim, hoc decreto caueret. nescio vtrùm Magdeburg. cùm malè hoc decretum intelligerent, suspicati sunt, approbari fortassìs à Pontifice Alexandro, si quis per metum, aut fraudem, aut vim crimen falsum confiteatur. at non ità est: aliud est enim, approbare: aliud, veniam dare. aliud est, peccatum defendere: aliud, infirmitatem ac necessitatem peccantis excusare. Si huiusmodi, inquit, personis quædam scripturæ quoquo modo per metum, aut fraudem, aut vim extortæ fuerint, vel vt se liberare possent, quocunque ab eis conscriptæ, vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium aut nocumentũ peruenire censemus: nec vllam eis infamiam, aut calumniam, aut à suis sequestrationem bonis, vnquàm authore Deo & sanctis Apostolis, eorumq; successoribus sustinere permittimus. Sed nũc tandèm videor mihi, nisì fallor, intelligere, cur istis negare hoc decretum in mentem venit, immò cur totam epistolam:

Cur decretũ de nõ seruandis chirographis vi extortis tempori Alex. Pont. nõ congrueret, nihil Magdeburgenses attulerũt, nec explicârunt.

In decreto Alex. de chirographis etc.

Quõ, authore Deo & sanc-

Alij Apostolis, factum fuerit hoc de chirographis decretum.

scilicet quia non credunt, nec intelligunt, quomodò authore Deo & sanctis Apostolis factum sit, vt Pontifex testatur. quòd si decretum nõ est Dei, nec Apostolorum, consequens est, vt nec epistola sit Alexandri, quę est istorum conclusio, inscitiæ plena. Etenim si ratio naturalis ęquitatis, ad Deum relatæ, quæ est diuinæ rationis participatio, per gratiam eius facta, hoc in homine Christiano, & secundùm legem Dei viuente postulat: atq; ità faciendum esse sancti Apostoli & eorum successores docuerunt, ac tradiderũt, vt videlicet à quo aliqua confessio per metum, aut fraudem, aut vim extorta fuerit, non ad calumniam eius, nec ad infamiam, nec ad amissionem bonorum, vtcunquè valeat, nè, si non ità fiat, euenire possit aliquandò, vt magis Deus videatur requirere, nè os sit mendax, quàm mens & voluntas sit pura, quod est ab omni æquitate alienum: si, inquam, hoc ità postulat ratio æquitatis insitæ, & à Deo nobiscùm cõmunicatæ, quomodò non congruebat tempori Alexandri, & veritati ipsi, vt sic decerneret, & eiusmodi decretum authore Deo, & sanctis Apostolis, ac eorum successoribus se facere verissimè diceret? si inquam, vtità fieret, ipse ἔμφυτος λόγος quem habemus,

Iaco. I.

qui, vt ait beatus Iacobus, saluare potest animas nostras, hoc Alexandrum Pontificem docebat, quomodò non congruebat eius tempori, neq; veritati? ô cæcos homines & sine intellectu, non intelligentes, neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Sæpè enim mihi vsurpãdum est, quod Apost. de similibus ad correctionem istorum scripsit. Quis docuit Cyrillum Alexandrinum ante mille ducentos annos & ampliùs, ius huius æquitatis? aut quo authore, nisi DEO & sanctis Apostolis, scripsit in epistola sua ad Domnũ, cuius paulò antè memini, de episcopo illo, qui per metum & vim coactus fuerat deserere epĩscopatũ? Abdicationis, inquit, tabulas, non se consilio ac voluntate sua, sed vi & terrore, ac minis dedisse affirmat: ergò ad nullum præiudicium, vt Alexander Pont. ait, prouenire illi censet: deindè subiungit, Quas tametsi sponte dedisset, tamen alienum ab ecclesiasticis regulis est, eos, qui ecclesias administrant, abdicare se potestate. Nam si digni sunt qui administrent, in munere suo perseuerent: sin autem indigni, nè deponant ipsi, sed potiùs damnati exuantur. Sunt enim huiusmodi, siue recusationes, siue abdicationes contra omnem ordinem ecclesiæ, grauiq; accusatiõe dignæ. Hactenùs Cyrillus. Si alienum est ab ecclesiasticis regulis abdicare se sponte, quanto magìs alienum erit, abdicare se per vim, id est, chirographo quopiam vi extorto? Præterea si Apostolus præcepit, vt omnia secundùm ordinem & honestè in ecclesia fierent, & hoc, vt ità fiat, ad honestatem & ordinem ecclesiæ pertinet, consequens profectò est, vt Deo authore & sanctis Apostolis, id Pontifex Alex. statuerit, quod isti aiunt, neq; tempori eius, neq; veritati congruere. Deindè iussit Apostolus Timotheo, & in eo omnibus episcopis, vt ea de quibus præceperat, quæ ad iudicandũ pertinebant, custodiret sine præiudicio: id est, vt nihil temerè & inconsideratè, ac sine præmeditatione consilij faceret. hoc enim significat προκρίνειν,

Quid Cyrillus scripserit pertinẽs ad decretum Alexã. de chirographis per vim extortis.

I. Cor. II.

Quõ decretũ de chirographis vi extortis sit secundũ præceptũ Apostoli.

vt

vt beatus Cyrillus in interpretationibus quorundam verborum Pauli notauit, quod verbum Latinus interpres præiudicium interpretatus est: vt dictum sit, custodire sine præiudicio, quasi diceretur, sine incõsideratione: at verò ex confessione per metum, aut fraudem, aut vim extorta, de mente atq; voluntate hominis iudicare, an non est iudicare cum præiudicio, id est, cum inconsideratione, ac proindè contra præceptum Apostoli, ex æquitate naturali profectum? Est igitur hoc decretum, authore Deo & sanctis Apostolis, ab Alexandro Pontifice factum. quod quidem & tempori eius, in quo tanta fraus & violentia erat, & veritati iustitiæ naturalis homini insitæ, & à Deo communicatæ congruebat. immò, vt libro primo de canonibus apostolorum dixi, cùm hîc apostolos authores Pontifex Alexander citet, & secundùm eorum sententiam & authoritatem dicat se hoc decretum de chirographis ab episcopis per vim extortis facere, & nos canonem habeamus inter apostolicos, quo vis & sententia huius decreti continetur, satis contentiosus fuerit, qui neget ad eum canonẽ retulisse Alexandrũ, quod dixit, censere se sic authore Deo & apostolis. Est igitur canon apost. 74. qui iubet, vt episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, necessariò vocetur ab episcopis, & si venerit, inquit, & confessus fuerit, ipso cõuicto pœna decernatur. Cùm ait canon, si confessus fuerit, ipso cõuicto, satis declarat, confessionem per metum, fraudem, aut per vim, non esse cõfessionẽ, si desit ἔλεγχος, id est, probatio conuincens. Qui verò sponte sua, id est, sine metu, fraude, aut violentia confitetur, hic à seipso conuincitur: Confessio enim, scilicet, quæ conuincit reum, non compulsa, sed spõtanea fieri debet, vt ait Alexander Pont. qui hunc planè canonem apostolorum secutus & interpretatus est. Itaq; quod additũ est in canone, ἐλεγχθέντος ἀυτοῦ, id est, ipso conuicto, pœna decernatur: satis declarat, ad decernendam pœnam canonicam infamiæ, aut alterius generis, non debere valere metum, aut fraudẽ, aut vim, si desit criminis probatio. Ad hæc, scribit magnus Athanasius in epistola ad Ruffinianum, decreuisse concilia episcoporũ in Græcia, Hispania & Gallia, atq; alijs prouincijs, vt ijs, qui per vim tracti lapsi essent, ignosceretur, & locus inter clericos restitueretur, nactis præsertim ratiõabilem causam defensionis, & qui consilio quodam, inquit, certaq; ratione feciſſe viderentur, si quidem asseueranter affirmarent, se non esse factos infideles, sed nè impij aliqui ecclesijs præficerentur, qui eas deuastarẽt, potiùs duxisse cedere violentiæ, ac pondus ferre, quàm vt populi vastarẽtur. Hactenùs Athanasius. Quod si sic concilia illa secundùm rationem æquitatis naturalis iudicârunt, confessiones per vim extortas, non valere ad amissionem gradûs ecclesiastici, sed potiùs irritas esse debere, quomodò non congruebat tempori, neque veritati authoribus Magdeburgensibus, vt Alex. Pont. sanctiss. in eandem æquitatem iudicij, & in ordinem ecclesiæ intuens, similiter chirographa vi extorta non esse seruanda ad infamiam, & sequestrationem bonorum decerneret? in quo quidem decreto non est, vt antè dixi, approba-

Quòd tempori Alexandri, & veritati cõuenerit hoc decretum.

Quid concilia episcoporũ in Græcia, Hispania, & Gallia iudicârint pertinens ad decretum de chirographis vi extortis, ex epist. Athanasij ad Ruffinianum.

approbatio confessionis falsi criminis, sed venia cõfitentis, sicut dixit magnus Athanasius decreuisse cõcilia illa, vt per vim ad lapsum tractis ignosceretur: non autem ignoscitur, nisi vbi culpa ponitur fuisse. Illud autem obseruandum est, vt de hoc obitèr admoneam, longè aliam rationem esse de eo, à quo confessio per metum, aut fraudem, aut vim extorquetur: & de eo, à quo non sic per vim extorquetur. sed cùm est semiplena probatio, vt nunc iurisconsulti nostri loquuntur. tunc enim cùm iure tormentũ adeliciendam confessionem adhiberi possit, ad infamiam & supplicium pertinere potest. non loquitur Alexãder de huiusmodi cõfessionibus vi extortis. Satìs hactenùs de chirographis vi extortis, quæ Magdeburgenses, contra epistolas Apostolicorum Pontificum obiecerunt. Pergamus deincèps ad alium locum argumentorum contra easdem epistolas: in quosdã enim locos, tanquàm in quosdam pestiferos fontes contulerunt, quæcunque ad obijciendum in epistolas sanctissimas Pontificum Apostolicorum vndecunquè colligere & comminisci potuerunt.

De quibus cõfessionibus vi extortis intelligendum sit decretũ Alex. & de quibus non.

De forma ecclesiasticæ politiæ, quam Magdeburgen. negant, quomodò in epistolis Pauli & Actis Apostolorum, & in libro secundo Clementis de constitut. Apostolor. & in epistol. Dionysij ad Demophilũ contineatur. Item de alia forma generali ecclesiasticæ politiæ in epist. 2. & 3. eiusdem Anaclet. quæ ad illam generaliorem in epist. prima pertinet, quomodò ex Apostolica traditione profecta sit testimonio magnæ Synodi Nicenæ, & de canone eiusdem Synodi 6. Item de canone 44. ex Arabico Codice translato, & de ratione constituendi iudicia ecclesiastica, secundùm descriptionem priscam ciuitatum in prouincias à Gentilibus factam, & de Primis flaminibus & Archiflaminibus, quos Clemens, in epistola sua ad Iacobum, dicit qui sint, & cur sic nominauerit. Responsio ad id, quod Molinæus obijcit ex cap. Constãtinus, dist. 96. & quid Constantinus Pontifici Roman. in Patriarchas contulerit. De tomo, quem Anacletus dixit se descripsisse de primatu, quomodò Magdeburgen. non intelligentes, quæ legerunt, neque de quo primatu Pontifex loqueretur, de primatu Petri dici putauerunt, & quomodò nihil ad primatum Pontificis referat, vtrùm extet, an non extet ille tomus de primatu ciuitatum Metropolitanarum. Cap. 8.

ALia ergò, inquiunt, sunt multa & infinita contra veritatem: quæ verò illa infinita sint, declarant, cùm subiungunt, quòd Anacletus prima, secunda, & tertia epistola generalẽ politiæ ecclesiasticæ formam describit, qualis non fuit tunc. Sed quomodò probant non fuisse? an testem aliquem grauem & veterem producunt? minimè: immò, neque recentem possunt.

possunt. Si enim potuissent, non dissimulâssent. Quæ igitur tanta istorum impudentia, & tam superba arrogantia, vt sibi tantùm fingentibus quę volunt, credi postulent? aut quæ stultitia & leuitas eorum, qui sine teste, sine ratione, sine authoritate, sine cõiectura credunt? probemus ergò nos ex scriptura sancta, fuisse tũc eiusmodi formam ecclesiasticæ politiæ, quam Anacletus Pontifex describit. Quis enim dubitet, nisì qui epistolas Pauli neget, quin essent tempore Anacleti, vt erãt tempore Pauli, episcopi, Presbyteri, diaconi, & catechizantes? an non dicit Apostolus in epistola ad Timoth. Aduersùs presbyterum noli recipere accusatiõem, nisì sub duobus aut tribus testibus? Erat igitur Timotheus Ephesi episcopus maior presbyteris. iudex enim maior est ijs, quos iudicat, alioquì authoritatem in eos non haberet. Et rursùs in eadẽ epist. postquàm de episcopis præcepit, quo nomine presbyteros quoq; complexus est, an non posuit diaconos infra presbyteros? cùm de eis separatìm præcipiens, & quia erant in gradu inferiore, quasi eos consolans, atq; ad superiorem gradum promerendum hortans: Qui enim, inquit, benè ministrauerint, gradum bonum sibi acquirẽt, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu. Bonum gradũ dixit acquirere sibi benè ministrando diaconos, quia ex bonis diaconis, presbyteri & episcopi fiant. Sic etiam intellexit Theophylactus: explanans enim hunc locum, τοιοῦτοι, inquit, οἱ ἐν ἐκκλησίαις λάμποντες ἀπὸ διακόνων ἐν πρεσβυτερικῷ βαθμῷ καὶ ἐπισκοπικῷ, id est, tales, inquit, qui ex diaconis ad presbyterorum & episcoporum gradũ euecti, in eo splendent. & de ijs, qui catechizabant in ecclesia, an nõ scribit Apostolus cùm ait, Qui catechizatur, communicet ei, qui se catechizat? Ex his ergò formam ecclesiasticæ politiæ constare dicit Anacletus, Paulum & Clementem antecessorem suum secutus: ex quibus episcopum cum proreta aptissimè comparat, quòd is à prora nauim rectam teneat, actiones suas dirigens ad leges & nutum Christi nauarchi nostri, qui velut in puppi sedens clauum tenet. Presbyteros comparat cum nautis, quòd hi, vt Clemẽs in epistol. ad Iacobum fratrem Domini præcipit, quæ cuique opùs sunt, tanquàm nautæ, accuratè instruant: diaconos cum ijs, qui per foros nauis discurrunt, vt cuncta explorent, quos Clemẽs Ticharchos vocat: Sic enim scripsit οἱ τοίχαρχοι διακόνοις παρεκάθωσαν, quod interpres vetus sic interpretatus est, diaconi dispensatorum locum teneant: figura aptissimæ comparationis vel non percepta, vel neglecta. Quemadmodùm verò similes Ticharchis esse debeãt, explanat idem Clemens: Diaconi, inquit, ecclesiæ, sint episcopi oculi, qui prudenter circunspiciant, & singulorum qui in ecclesia sunt, actus curiosè inuestigent, quis videatur peccato proximus, vt episcopi admonitione anticipatus, fortasse peccatum non consummet: eos, qui non conueniunt in ecclesia, reuocet ad audiendum verbum Dei: vt acerbitates, quæ assiduè ex rerum humanarũ, & ex prauis colloquijs in animos solent incurrere, verbo veritatis deleri possint. Etenim si diù inculti remãserint, materia ignis fient: Vt inquirant præterea, an aliqui ægrotent, & po-

1. Tim. 5.
1. Tim. 3.

Quòd forma ecclesiasticæ politiæ, quam Magd. negãt, in scriptura Pauli ostendatur.

Galat. 6.

De forma generaliore politiæ ecclesiasticæ ex episcopis, presbyteris, diaconis, catechizantibus.

pulo,si nesciat,nuncient,vt visitentur: præbeant etiam, quæ opùs fuerint consci o episcopo,quod tametsi clam eo faciant,non peccabunt. Hæc atq; alia huiusmodi curant diaconi. Deindè eos,qui catechizant, cum eis comparat,qui curant in naui,vt soluatur pro vectura. Sic enim qui catechizãt, de mercede,vt idem Clemens præcipit,admonere debent: Dominus enim dixit de ministris ecclesię, Dignus est enim operarius mercede sua. Satis cũ hoc conuenit,quod Apostol. in epistola ad Galat. scripsit, quod paulò antè memini, Qui catechizatur,cõmunicet ei,qui se catechizat. Postremò cum vectoribus,id est,cum ijs,qui in naui vehuntur, comparat reliquam multitudinem laicorum:quos oportet, vt in epistola Clementis præcipitur, tanquàm vectores suo quenque loco sedere,nè non seruato ordine, nauim aut quatiant,aut deprimant. Quæso Magd. & omnes qui eos legunt & audiunt,quid in hac ecclesiasticæ politiæ forma & descriptione legunt, quod non in epistolis Pauli & Actis Apostolorum legant?quid hîc vident præter episcopos, presbyteros, diaconos, catechizantes, & laicos, in quibus illi purgandis,illuminandis,ac perficiendis ad cælestis hierarchiæ imitationẽ versantur?Etenim,qa(vt ait diuinus Dionysius)ecclesiastici ordines & sacri gradus diuinarum operationum imagines sunt,quæ ordinatas illuminationes decori,& non perturbati ordinis operationum Dei in seipsis demonstrant, idcircò in primos,medios,& postremos ordines atq; actus, hierarchicis distinctionibus distributi sunt,demonstrantes (vt dixi) in seipsis illum diuinarum operationum omni perturbatione carentem ordinem: Hactenùs Dionysius. vt iam qui hanc ecclesiasticæ politiæ formam in Actis Apostolorum,& in epistolis Pauli obseruatam,& ab Anacleto apostolico Pontifice descriptam,eo tempore fuisse negant, consequens fit, vt simul dicant,vel hæc Apostolos à Christo non accepisse:vel quæ acceperunt,non tradidisse: id est,eos non ordinâsse ecclesiam: nec ecclesiasticos gradus ad imaginem & similitudinem ordinis diuinarum operationum distinxisse: meliusq; cum ijs, qui sub vetere Testamento fuerunt, actum esse: quibus statim à principio Mosaicæ politiæ forma hierarchica diuinitùs instituta est ex Pontificibus,Sacerdotibus, Leuitis, alijsq; infra Leuitas. Videte quò se præcipitant Magdeburgenses, nescientes ne dicam,an scientes & volentes, quod est & inuisius & suspectius?Sed quia Magdeburgenses hanc ecclesiasticæ politiæ formam, propter quam epistolam Anacleti negant,non produxerunt ex epistola Clementis, vndè sanctus Anacletus eam sumpsit, scilicet, quia de illa epistola, tanquàm extincta, vt ad mortuum scripta, actum esse putabant: producamus nos rursùs eam ipsam formam ex libris eiusdem Clemen. de constitutionibus Apostolorum,siue de doctrina Apostolorum. sic enim in quibusdam antiquis exemplaribus, vt hoc obiter obseruetur,seruntur inscripti: quæ inscriptio sumpta est ex principio primi libri, cùm in persona Apostolorum Clemens,Audite, inquit, doctrinã sacram. & libro sexto,capit.14. Scripsimus,inquit, vobis hanc catholicam doctri-

Galat.6.

Quòd in forma descriptionis ecclesiasticæ politiæ apud Anacletum, nihil sit, quod nõ ostensa daturin epist. Pauli & actis Apostol.

Quid mendacij ex qua Magd negatione sequatur.

De forma ecclesiasticæ politiæ ex libris Clementis de const. Apost.

doctrinam: Sic quoq; hos libros appellauit magnus Athanasius in epistola ἑορταστικῇ de libris canonicis. Post quos libros canonicos, hos cum alijs sancitos à patribus, vt legerentur, numerat, appellauit, dico, διδαχὴν καλουμένην τῶν ἀποστόλων, id est, doctrinam, quæ vocatur Apostolorum. quæ viij. libris à Clemente aliâs περὶ διατάξεων ἀποστολικῶν inscriptis, diuino artificio ac sapientia conscripta est. quorum librorum quanta fuerit apud veteres patres authoritas, & quàm frequens eorum vsus & imitatio ac lectio, vt suprà iterùm admonui, ex meo in eosdem libros Græcè editos, Græco prologo perspici potest: & perspicietur magìs, cùm scholia in eos, & ipsorum librorum interpretationem cum Latino prologo prolixiore, si Dominus voluerit, edemus. Igitur, vt ad rem redeamus, libro secundo, capitulo 67. episcopum ait similem esse gubernatori nauis, presbyteros nautis, diaconos ticharchis: custodes ianuarum ecclesiæ, similes ijs, qui in naui exigunt vecturæ precium, qui etiam catechizabant, & de mercede, qua dignus est operarius, admonebant: reliquam verò multitudinem ijs similem, qui in naui vehuntur. Sed de forma generali ecclesiasticæ politiæ, quę in prima epistola Anacleti descripta est, & ex Clemente (vt dixi) sumpta, si quis plura desiderauerit, ex libris nostris, quos de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ composuimus, petat. Respondeamus deinceps de ea item forma generali ecclesiasticæ politiæ, quam in secunda & tertia epistola eiusdem Anacleti, ad illam generaliorem in prima epistol. pertinentem, ijdem Magdeburgenses notârunt, & nobis obiecerunt, dicentes non fuisse illo tempore. & si enim ex ijs, quæ de Patriarchis & Metropolitanis diximus, cùm de appellationibus ad Sedem Romanam, Apostolorum authoritate sancitis ageremus, satìs responsum esse videri poterat: tamen nè quid proprio loco prætermisisse, aut dissimulâsse videamur, rursùs adhuc, & quidem paulo distinctiùs, respondendum est. Forma igitur generalis ecclesiasticæ politiæ in 2. & 3. epistol. Anacleti, ex primatibus siue Patriarchis, & ex Metropolitanis, qui aliquâdò Archiepiscopi nominantur, & ex episcopis constat, quæ ipsa ad formam generaliorem ecclesiasticæ politiæ in prima epistol. eiusdem Anacleti, vt dixi, pertinet: siquidem ampliùs quàm duo ordines sacerdotum, vt idem sanctus Anacletus ait, nec à Deo collati sint, nec à sanctis Apostolis traditi. Hanc ergò formam ecclesiasticæ politiæ fuisse tempore Anacleti, Magdeburgenses negât: sed quia non sunt conati probare, quod frustrà quidem conati essent, probemus nos contrà, immò demonstremus fuisse, ac primùm ex canone Nicenæ Synodi: quæ, vt spero & cõfido, apud ęquos iudices plus, quàm Magdeburgensium centuriatorum authoritas, valebit. Vigeant, inquit canon, priscæ cõsuetudines, quæ in Aegypto & Libya ac Pentapoli sunt, vt episcopus Alexandriæ horum omnium habeat potestatem, quia ità cõsueuit episcopus Romanus: sequitur, Similiter autem in Antiochia, & in alijs, puncijs seruãda sunt priuilegia ecclesijs. Illud autẽ, inquit, in vniuersum patet,

Athanasius de libris Clementis de doctrina Apost.

De authoritate librorum Clementis de constit. Apost.

De altera forma generali ecclesiasticæ politiæ.

Si quis, non assentiente Metropolitano, episcopus fiat, tũc magna Synodus decreuit non debere esse episcopum. Hactenùs canon. Si ducentîs circitèr annis post Anacletum magna Synodus Nicen. consuetudinem, qua episcopus Alexandriæ episcopis Aegyptijs, Libycis, ac Pentapolitanis præerat, item Antiochenus episcopis Antiochensium prouinciarum, iam priscam vocat, vtpotè à principio apostolicæ prædicationis traditã, (hoc enim declarat hîc verbum græcũ ἀρχαῖον, vt intelligi potest ex canone 9. Antiochenæ Synodi, quæ renouans canonem Apostolorum 34. secundùm canonem, inquit, patrum ἀρχαίων) quis sanæ mẽtis neget præter Magdeburgenses, quibus omnia negare serpens persuasit: quis, inquã, neget, fuisse tempore Anacleti eam formam ecclesiasticæ politię, quę ex Patriarchis siue primatibus, & Metropolitanis siue archiepiscopis, & episcopis constat? qui si voces proprias requirunt, habent in hoc canone nomen episcopi, & nomẽ Metropolitani, qui in canone Apostolorum 34. primus dicitur episcoporum, scilicet vnius nationis, id est, vnius prouinciæ: cùm enim primus positus est in capite non prouinciæ, sed prouinciarum, quibus præest, vbi anteà prima iudiciaria potestas seculi collocata erat, Patriarcham siue Primatem dici placuit: si verò non est in capite prouinciarum, sed in Metropoli illi capiti prouinciarum olim subiecta, placuit dici Metropolitanũ vel Archiepiscopum, & Patriarchæ subiectum esse: si in reliquis ciuitatibus non paruis, dicitur episcopus, quod est alioquì & Primâtum siue Patriarcharum, & Metropolitanorum commune: quia sit vnus ordo episcoporũ, licèt non vnus omnium honoris & dignitatis gradus, nec vna omnium administratio ecclesiæ. Nomen verò Patriarchæ, & rursùs Metropolitani, quæ isti centuriatores portenta verborũ blasphemè vocant, habent etiam in alio loco eiusdem Synodi in canone 44. quem nobis iampridèm filius Tramezini Venetiis bibliopolæ, apud Senatum Venetum, cùm viueret, interpres linguarum, Latinè vertit ex Arabico libro vetustissimo Marcelli secundi Pont. in quo erant omnes Niceni canones, exceptis 29. quos libri vetustas cõsumpserat & deleuerat. quem ille canonem statìm, vt interpretatus est, pro sua in ecclesiam Romanam pietate huc misit: reliquorum interpretationẽ immatura eius mors nobis præripuit. Hunc ego canonem ab illo Latinè translatũ, in libris meis de dogmaticis characteribus verbi Dei recitaui. Reperit posteà pater Baptista Romanus societatis Iesu, Alexãdriæ eosdẽ canones Nicenos integros Arabicè quoq; scriptos, quos ex libro Patriarchæ Alexãdrini idem pater Baptista descripsit, & huc attulit Romam: sed propter difficultatem, quæ maior est, vt ille ait, linguæ Arabicæ, qua Alexãdrini loquũtur, q̃ Punicæ, qua Africani, quanquàm aliquot annis apud homines illius linguæ versatus esset, non priùs potuit fideliter trãsferre, q̃ tantos in ea lingua progressus faceret, quantos iam fecit. immò vt fideliùs trãsferret, vsus etiam est opera Dñi Georgij Archiepiscopi Damasceni, natione Maronitæi qui adhuc Romæ est, & tandèm opera Ioannis Senani Alexandrini, qu,

eam

Quòd priscæ consuetudinis vocabulũ in canone Niceno pertineat.

Synodi Nicenæ verba, Magdeburgẽsibus esse verborũ portẽta.

De canonibus Niceni ex duobus libris antiquissimis Arabicis.

eam linguam, vt in ea natus, probè intelligebat. Describam ergò hîc canonem, vt ab istis translatus est, Latinè simpliciùs quidem, quàm ab illo Veneto interprete, quem dixi. tametsi variæ istorum interpretationes sententia inter se parùm distent. Describam, inquam, totum canonem, quòd in eo non solùm patriarchæ nomen, quod Magdeburgen. portentum vocant, sed ratio quoquè nominis, & modus potestatis eius contineatur: item nomen Metropolitani, ac authoritatis eius forma, tum etiã episcopi Romani principatus. Patriarcha ergò, inquit, curam habeat eorum, quæ archiepiscopi & episcopi in prouincijs suis faciunt, vt si quid reperiat, quod non conueniat, mutet: & vt melius sibi videatur, constituat. Siquidem ipse est omnium pater, & illi sunt eius filij. Archiepiscopus verò est inter episcopos, vt maior natu frater, qui fratrum suorum curam habet: cui illi obedire debent, vt qui eos gubernet. Verùm patriarcha est loco patris, qui tanquàm filijs præest omnibus, qui sunt sub potestate eius: sicut qui Sedem Romę tenet, superior est, & princeps omnium patriarcharũ: siquidem ipse est primus, vt Petrus, cui datus est principatus in omnes principes Christianos, & eorum populos, quia est Vicarius Christi Domini nostri super populos eius, & super omnes ecclesias Christianorum. & quicunque contradixerit huic canoni, sancta Synodus eum excommunicat. Hactenùs canon. Sed dicent Magdeburg. vndè fidem facimus, esse istos veros canones Nicenos, quorum tanta olim raritas, & tanta reperiẽdi eos difficultas? Sed antequàm istis respondeam, necesse est, vt hoc priùs constet: fuisse alios canones præter 20. quos nunc Græcè & Latinè habemus, quod quia Magdeburg. quoquè negant in 4. Centuria cap. 9. de Synodis, alijs nunc authoribus prætermissis, patres tantùm Africanos, quos nobis ijdem Magdeburgen. contra decretum de appellationibus opponunt, nos rursùs illis producemus, qui etsi non haberent alios canones præter 20. illos, quos nos habemus, tamen non dubitârunt esse alios in eodem concilio Niceno editos, quos studiosè requirebant. Sic enim in epistola ad Bonifacium scripserunt: tamen quia hîc in nullo codice Græco ea potuimus inuenire, ex Orientalibus ecclesijs, vbi perhibentur eadem decreta posse etiam authentica reperiri magis, nobis desideramus afferri. pro qua re tuam quoquè venerationem obsecramus, vt scribere etiam ipse digneris ad illarum partium sacerdotes, hoc est, ecclesiæ Antiochenæ, Alexandrinæ, & Constantinopolitanæ, & alijs, si etiam tuæ placuerit sanctitati, vt indè ad nos ijdem canones apud Niceam ciuitatem à patribus constituti, veniant, te potissimùm hoc beneficium cunctis Occidentalibus ecclesijs in Domini adiutorio conferente. Eccè, non dubitârunt Africani patres esse alios præter 20. Nicenos canones, tametsi tunc canonem Nicenum de appellationibus non reciperent. par igitur est, nec hoc Magdeburg. dubitare. Rursùs neque dubitârunt reperiri illos posse in Oriente, quia nec eis verisimile videbatur, potuisse Arianos, omnia exemplaria reperire, & incendere: & hoc quoquè par est Magdeburg. credere.

De forma potestatis Patriarchæ, & Metropolitani, & de principatu Pont. Rom. ex Niceno canone.

Negant Mag. fuisse alios canones præter 20. vulgatos, sed redarguuntur ab ipsis Africanis, quos nobis opponunt.

dere. Respondeamus nunc quærentibus, quid illud sit, quod fidem facit, esse hos Arabicè in Alexandrina ecclesia repertos, veros Nicenæ Synodi canones: quid, inquam, nisi ratio manifestissima, quæ neque redargui, neque conuinci potest? Quis enim, aut quorsùm in lingua barbara & ea quidem, quæ, vt ab hominibus illius nationis audiui, vix, & à paucis in illa lingua natis intelligitur, quique ecclesiæ Romanæ nec amici sunt, neque subiecti esse volunt, canones Nicenos, in quibus tanta Pontifici Romano authoritas tribuitur, quanta debetur, vel finxisset, vel corrupisset? quis tam expers communis sensûs est, qui neget, quo minùs lingua aliqua trita est, & paucioribus hominibus nota, ac ad discendum difficilior, eo magis, quòd rectè in ea à principio scriptum est, incorruptum diutissimè seruari? Iam verò quis dubitet, quin Nicenos canones, qui ex illis Græcis exẽplaribus à principio descripti fuissent, Patriarcha Alexandrinus, qui Nicenæ Synodo interfuit, secùm ad ecclesiam suam attulisset, quos posteà, siue ille, siue alius successor, nè quis eos ignoraret, in Arabicam linguam, rectè transferendos curâsset. Non esse enim istos, qui reperti sunt, vllo modo deprauatos, sed integros, quales Alexander episcopus ad ecclesiam suam tulit, nos hoc certiùs scire non possumus, quàm si eos cum sanctorum patrum atque aliarum Synodorum decretis & canonibus penitùs conuenire videamus, vt quidem videmus, quicunq; eos mediocri diligentia & studio contulimus, in quorum numero canonum non solùm illi sunt, quos adhuc Græcè habemus, sed alij etiam qui à sanctis patribus citantur. Quarè vt ad canonem sextum concilij Niceni reuertar, quis iam negare potest fuisse eo tempore multos episcopos in Aegypto, Libya, & Pentapoli: & plures Metropolitas, sic dictos à ciuitatibus, quibus præerant, quæ erant Metropoles, qui maiores episcopis illis essent? siquidem sine authoritate Metropolitæ ordinari episcopus non posit. quibus si iam olim à priscis temporibus ante Nicenum concilium ab ipsis, inquam, temporibus Apostolorũ, (quę enim alia prisca tempora, secundùm rationem verbi ἀρχαίου intelligi debeant?) Alexandrinus episcopus præerat, vt quidẽ præfuit S. Marcus, & successor eius Abilius, & reliqui deincèps: fuit igitur tempore Anacleti hęc ecclesiasticæ politiæ forma, constans ex episcopis, & Metropolitis siue archiepiscopis, quibus subiecti essent episcopi, & ex episcopis primatibus, quos canon 44. proximè recitatus, Patriarchas vocat, quibus essent subiecti Metropolitæ. immò Dionysius quoquè Areopagita, quem propter summam ac diuinam eius authoritatem Dionysius Alexandrinus scholijs illustrauit, vt author est Anastasius Antiochenus in eo libro eruditissimo, quem de variis locis & quæstionibus scripturæ sanctæ nobis ante mille annos reliquit, quem ὁδηγὸν vocauit, in quo sæpè eum citat, vt citârunt quoquè ante annos octingentos Ioannes Damascenus, & Sophronius Hierosolymitanus in epistola confessionis suæ ad Honorium Pontificem tempore Heraclij Imperatoris: quæ epistola propter singularem doctrinam & grauem autho-

Ratio fidem faciens, esse veros canones Nicenos Arabicè repertos.

Dionysius Alexan. Anastasius. De Dionysij Areopa. antiquitate & authoritate. Damascenus. Sophronius.

authoritatem, recitata est in 6. Synodo vniuersali actione 11. deniq; cuius libros esse eos, qui feruntur, ante annos octingentos grauissimè defendit S. Maximus, qui in eum quoquè scholia scripsit: defendit etiam Theodorus quidam presbyter, quem se legisse testatur Photius Cõstantinopolitanus in eo opere, quod de libris à se lectis, quod bibliothecam appellauit, composuit. Hic, inquam, Dionysius Pauli Apostoli discipulus, cuius libros Apostolicis traditionibus plenos cùm Luterani ferre non possent, instigante diabolo, negauerunt, formam ecclesiasticæ politiæ designatione quadam breui diuersorum ordinum & graduum diuinè notauit: Tu ergò, inquit in epistola ad Demophilum, decerne cupiditati & iræ quę decẽt: tibi diaconi, diaconis presbyteri, presbyteris episcopi, episcopis Apostoli, & Apostolorum successores. Quem locum idem sanctus Maximus hoc scholio notatum reliquit: Pulcher (inquit) ordo ecclesiasticus: monachos, qualis erat Demophilus, diaconi: diaconos presbyteri, presbyteros episcopi, episcopos Apostoli, & successores Apostolorum increpant. Hęc ille.

S Maximus. Theodorus presbyter. Photius.

Successores ergò Apostolorũ, qui sint maiores, quàm episcopi, qui ipsi quoq; sunt in gradu Apostolorum successores, intelligere oportet: tum patriarchas, quod scholio etiam suo idem Maximus notauit, & admonuit: (patriarchæ enim per prouincias mittunt archiepiscopos, sicut apostoli mittebant) tum archiepiscopos, qui ipsi per prouincias mittuntur, vt episcopi per vrbes. obseruauit etiam hoc ante nos Rupertus Abbas eruditiss. author, & magnus theologus, libro primo de diuinis officijs, c. 27. vt iam primi successores Apostolorum sint, quos iam olim vocant patriarchas: secundi, archiepiscopi: tertij, episcopi, id est, succedũt apostolis archiepiscopi quidem infra patriarchas, episcopi verò infra archiepiscopos. Qui igitur negant fuisse alios maiores episcopis tempore Clementis, Patriarchas scilicet siue Primates & archiepiscopos, interpretentur nobis, si possunt, & sciunt, quosnam magnus Dionysius successores Apostolorũ vocet, qui tanquàm maiores prescribant episcopis, & eos, si oporteat, increpẽt: Vt igitur magnus Dionysius Pauli apostoli discipulus, successores apostolorum maiores ab episcopis, minoribus eorum successoribus distinxit, si quoquè Anacletus Pontifex Apostolicus in epist. 3. distinxit, cùm loquens de Apostolis, qui & eandem (inquit) formam suis successoribus & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Sic enim in vetustissimo exemplo Vaticanæ bibliothecæ scriptum est melius, quàm in vulgatis, vt Gratianus etiam legit distinct. 22. cap. Sacrosancta. Prætereà si ad dedecus ecclesiæ pertinebat, vt ex epist. Pauli ad Cor. priore intelligi potest, non esse in ea iudices, qui, cùm necessè esset, de secularibus causis iudicarent, nè in iudicio apud infideles contendendum esset, an non ad ecclesiæ quoq; decorum & vtilitatem fratrum pertinuisset, si, vt benè ac sapienter in seculo secundùm leges seculi constituta erant iudicia, sic quoquè in ecclesia essent? contrà verò ad dedecus, si non essent? Vndè Clem. lib. 2. de Constitutionibus Apostolorum,

Quosnam successores Apostolorũ Dionysius ab episcopis necessariò distinxerit, sicut Anacl. epist. 3. distinxit.

1. Cor. 6.

Ad decorũ & vtilitatem ecclesiæ pertinet

bat, vt sicut sapienter constituta erant in seculo iudicia, sic quoq; essent in ecclesia.

stolorum, in persona Apostolorum cap. 52. laudans iustitiam, quam natura duce colebant. itaque isti, inquit, quanuis Gentiles sint, qui neque Deum nouerunt, neque sciunt, vindicari à Deo eos, qui innocenter condemnati sunt, tamen cauent hoc committere: vos verò, qui scitis, quis Deus noster sit, & qualia eius iudicia, quomodò potestis per violentiam & impetum pronunciare, cùm illud ilicò pateat Deo? quod quidem si iustum sit, iustè & nunc, & in futuro remunerandi sitis: Sin verò iniustum, rursùs parem mercedem reportaturi? Hactenùs Clemens. Itaque erant apud Gentiles in primis ciuitatibus, quæ erant capita prouinciarum, secundùm descriptionem ciuitatum in prouincias, ab antiquis factam, vt à L. Sylla in omnibus Asiæ ciuitatibus proportiõe facta est, de qua Cic. in Oratione pro Flacco meminit, & quidem facta in 44. regiones, vt Casiod. in consulibus notauit, cuiusmodi descriptio ab alijs, atq; alijs facta quoq; est, vt Strabo in lib. 17. testatur: in illis, inquam, primis ciuitatibus erant primi iudices legis, quos Clemens vocat primos flamines, & primos legis doctores. Ad hos autem, vt Anacletus scribit, qui per reliquas ciuitates commorabantur, quandò eis necessè erat, qui ad aulam Imperatoris, vel regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressionibus, vel iniustitijs suis: ipsos q; appellabant, quotiès opùs erat, sicut in lege eorum præceptum erat. Hos ergò idem Pont. Anacletus Primates legis seculi, ac primam iudiciariam potestatem vocat. Erant deindè in reliquis ciuitatibus Metropolitanis alij iudices, quos idem Clemens vocat Archiflamines, infra illos primos: Erant postremò infra hos in alijs minoribus ciuitatibus alij adhuc minores iudices, qui Comites dicebantur. Nihil verò interest, vt hoc loco quibusdam curiosioribus respondeamus, quòd in historijs Gentilium & Romanarum antiquitatum, & in ijs authoribus antiquis, qui de eorum magistratibus scripserunt, neque istos primos Flamines, nec Archiflamines legamus. Est enim à ratione alienũ, non vim propositi, sed verba attendere, vt rectè diuinus Dionysius in diuinis nominibus cap. 4. admonuit. Quarè hoc potiùs ab istis studiosè inquirendum erat, quomodò sic Clemens vocâsset? vtrùm propriè, an translatè, an καταχρηστικῶς? vt cùm scriptura vocat locustas populum fortem & gentem: si translatè, quæ ratio translationis? quæ, inquam, similitudo Flaminum & præfectorum, translationi verbi locum fecerit? sed hæc explicatio, quia non est hic locus proprius, reijcienda est in extremum caput libri quinti, vbi singulatim de epistolis Clementis differemus. nunc satis est Clementis propositum intelligere. Primos ergò iudices legis, siue primam iudiciariam potestatem, vt S. Anacletus vocat, dicere voluit Clemens, cum primos doctores legis, & primos flamines dixit: similiter alios iudices infra illos, eosdem q; alijs maiores dicere placuit, cùm Archiflamines dixit. ex quibus, nec illos vocare libuit primos sacerdotes, vel primos pontifices: nec hos principes sacerdotum, vt quidem minores Pontifices, antequàm nomen

Cur Clemens primos flamines, & Archiflamines dicit, qui alibi non leguntur.

Ioel. 2.

Pontifi-

Pontificis, impositum eis esset, vocabantur: causa verò hęc est, quòd nihil sacri haberent: quin potiùs eos tanquàm execrabiles verbo ethnicorum proprio notauit, sicut idem Clemens libro 2. de Constit. Apost. c. 28. quos Gentiles vocabant sacerdotes, quíque dæmonibus sacra faciebant, non ἱερέας, quasi sacros, sed tanquàm non sacros μιερέας vocat, id est, non sacerdotes, verbo à se facto, quod proximè accedit ad μιαρούς, quasi execrabiles dicat: tantum abest, vt sint sacri. Hęc qui non aduertunt, curiosè adhuc quærunt, vt mihi etiam aliquandò contigit, vndè Clemens acceperit primos flamines & Archiflamines, quos nusquàm aliâs ipsi legunt. tametsi de sacerdotibus, qui fuisse videntur potestates, est apud Strabonem: is enim lib. 17. inter eos, qui Romanorum Imperio per regiones parebant, numerat reges: deindè ciuitates, partìm à principio liberas, partìm in amicitiam receptas, partim honoris gratia libertate donatas: tum alios, qui potestatem, vt mihi videtur, gerebant, quos vocat Dynastas, Phylarchos, sacerdotes. Sed redeamus, vndè digressi sumus. Si igitur S. Apostoli hanc & prouinciarum & iudiciorum distinctionem prudenter & vtiliter factam esse intelligebant, & quod potissimum erat, assuetos esse homines eo ordine ab iniurijs facilius commodiusq; defendi, an non poscebat ratio Apostolicæ gubernationis & prudentię, prouidere, vt ecclesiastica iudicia secundùm eam distinctionē & formam ac descriptionem, vtiliter & honestè & secundùm ordinem in ecclesia exercerentur? an dicemus maiore prudentia & æquitate gentiles sine Deo in hoc mundo, iudicia sua constituere debuisse, quàm Apostolos sanctos, in spiritu S. eruditos & institutos, quia scriptum sit, filios huius seculi prudentiores esse filijs lucis in generatione sua? id est, ad degendam vitam corporis. sic enim magnus Basilius interpretatur. an rursùs dicemus, prudentiorem fuisse socerum Moisis, vt ei consuleret, constituere (sicut ait scriptura) ex viris de omni plebe sapientibus & Deū timentibus, Chiliarchos, centuriones, quinquagenarios, & decanos, & quos 70. interpretes vocant γραμματοσαγωγέας, id est, qui literas inferrent: qui, inquit, iudicent populum omni tempore: quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodò iudicent: prudentiorem dico, quàm spiritum sapientiæ Dei, qui Apostolos sanctos doceret constituere in ecclesia primates, tanquàm Chiliarchos: Metropolitas siue Archiepiscopos, tanquàm centuriones: episcopos, vt quinquagenarios: decanos, vt presbyteros: & diaconos, tanquàm tabellarios? Quę igitur istorum tanta impudentia, & tam cæca temeritas, ac tam profligata conscientia, audere eam formam ecclesiasticæ politiæ improbare & negare, quam ratio naturæ insita probat? cui authoritas maximarum Synodorum, & veterum patrum sanctissimorum adstipulatur? quam vniuersa ecclesia per totum Orientem & Occidentem semper tenuit? quam necessitas & vtilitas causarum ecclesiasticarum postulat? quā ecclesiasticus ordo requirit? quam iudicialis norma veterum tribunalium commendat? quam Mosaicæ politiæ à Deo insti-

Magd. quæ in re præferant apostolis gentiles. *Luc. 16.*

Magdeburg. quomodò socerum Moisis videātur præferre spiritui sancto. *Exod. 18.*

De forma Mosaicæ politiæ figura euangelicæ.

Qui in ecclesia nostra sint chiliarchi, cē-

turiões, quinquagenarij, decani, tabelarij.

tutæ typus figurat? cui Apostolica scriptura, & Apostolicus canon consonat? Deniq; quam Nicena Synodus, ad priscam ecclesiæ consuetudinem ex Apostolica traditione, vt necessè est, profectam, grauissima authoritate refert? Hactenùs ergò de ecclesiasticæ politiæ generali forma, quæ à temporibus Apostolorum ità illis per spiritum sanctum instituentibus, ex patriarchis, Metropolitanis, vel Archiepiscopis & episcopis constat. Non est autem alienum ab hoc loco, obseruare quæ Leo 9. sapientiss. pont. ante quingentos annos scripsit ad Africanos episcopos, Petrum & Ioannem, qui cõtra Grumitanum episcopum, dignitatem ecclesiæ Carthaginensis defenderãt. Itaq; quia de Archiepiscopis, inquit, & Metropolitanis sententiam nostram requiritis, venerabilium antecessorum nostrorum dicta demonstrant, id est, Clementis, Anacleti, Aniceti. & paulò pòst, nam sicut omnis mundana potestas his gradibus dignitatum à se inuicèm distat, id est, vt primus sit Augustus vel Imperator, deindè Cæsares, deindè Reges, Duces, & Comites, atque Tribuni: ità & ecclesiastica potestas ordinata, à sanctis patribus inuenitur, dicente beato Clemente: In illis ciuitatibus, in quibus olìm apud ethnicos primi flamines eorum, atque primi legis doctores erant, primates vel patriarchæ positi sunt, qui reliquorum iudicia & maiora negocia iustè definirent: qui etiã non vni prouinciæ, sed pluribus præessent. Deindè vbì archiflamines erant paganorum, Archiepiscopi instituti sunt Christianorũ, qui singulis prouincijs præessent: vbì verò metropolis erat, quæ interpretatur mater ciuitas, Metropolitani erant: quippe de tribus aut quatuor ciuitatibus intrà aliquam prouinciam, maiori & matri aliarum ciuitatum præsidebant: isti aliquandò Metropolitani tantùm nominantur, aliquandò verò Archiepiscopi, si in ipsa prouincia maiores non fuerint aliqui. Vbì autem minores ciuitates habuerunt solummodò flamines vel comites, episcopi sunt instituti. Porrò tribuni plebis non absurdè intelliguntur presbyteri, siue reliqui inferioris ordinis clerici. His omnibus diuino & humano priuilegio prælatus est Põtifex Roman. Satìs igitur iam ex his, quæ hactenùs de forma ecclesiasticæ politiæ dicta sunt, liquet, falsum esse, quod Molinæus ait de sedibus patriarchalibus, nunquàm fuisse inuentum, nisì post Constantinum: vndè falsam esse epistolam Anacleti, cum Magdeburgensibus quoquè ausus est dicere: quos vel sola Synodus Nicena apertè de commento conuincit. Nè autem siue isti, qui epistolam Anacleti negant, cap. Constantinus, distinct. 96. quasi cum epist. Anacleti pugnans, aliquandò obijciant, siue quis alius epistolam fortasse veram quidem esse existimet, sed quid istis respondendum sit, scire cupiat, aliquid de hac re dicendum est. Dicet enim aliquis, si Pont. Romanus diuina authoritate princeps aliorum patriarcharum est, vt S. Anacletus in epist. sua 3. tradit, idq; Magnus Constantinus postquàm de potestate & principatu beati Petri à Sancto Syluestro pont. edoctus fuit, non ignorabat, quomodò principatum inter reliquos patriarchas pontifici tribuit? Epistola igitur Anacleti tertia

Quæ & quanta oppugnent & negêt, qui formam ecclesiasticæ politiæ oppugnãt & negant.

Quid inter metropolitanos & archiepiscopos intersit.

falsa

falsa est, si hoc de principatu pontificis inter patriarchas Constantinum Magnum sanxisse verum est. immò verò vtrunque conuenit. Anacletus enim de principatu, quem à Deo beatus Petrus accepit, loquitur, quem etiam Constantinus Magnus ex beato Syluestro didicit, & confessus est, & hanc formam principatûs à Deo concessi sequens, ipse quoquè voluit cõcedere, quòd ad se pertinebat, id est, secundùm terrenam potestatem imperatoriam, quam gerebat: voluit, inquam, pontifici concedere, vt ipse supra reliquos patriarchas esset. Deniq; satis Imperator ipse declarauit, quem principatum in Pontifice Romano à Deo datum confiteretur: & quis item principatus à se concederetur, cùm ait: Vt sicut in terris Vicarius filij Dei esse videtur constitutus, etiam & Pontifices, qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatûs potestatem ampliùs, quàm terrena imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroq; imperio obtineat. & clariùs adhuc subiungit: Et sicut nostra est terrena imperialis potentia, eius sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus veneranter honorare: & ampliùs quàm nostrum Imperium & terrenum thronum, Sedem sacratissimam beati Petri gloriosè exaltari, tribuentes ei potestatem & gloriæ dignitatem, atque vigorem & honorificentiam Imperialem, atque decernentes sancimus, vt principatum teneat tam super 4. sedes præcipuas, Antiochenã, Alexandrinam, Constantinopolitanam, & Hierosolymitanam, quàm etiam supra omnes in vniuerso orbe terrarum ecclesias. Ergò cùm dixit, sicut nostra est terrena imperialis potestas, sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus honorare: satis docuit, non se hanc potestatem Pontifici in patriarchas & in omnes mundi ecclesias concedere, qui paulò suprà confessus erat, esse Pontifices successores beati Petri, quem filius Dei vicarium suum in terris constituisset, ac proindè potestatem eorum in patriarchas & in omnes ecclesias, diuinam & cælestem esse, non terrenam, sicut erat potestas imperatoria: velle tamen se, quoàd posset terrena sua imperitoria potestas, sic honorare Sedem beati Petri, quam successores eius Pontifices Romani tenent, vt potestatem, quam habent, in qua filius Dei beatum Petrum Vicarium suum constituit, teneant ac possideant. Præsidium itaque & patrocinium, ac tutelam religiosissimus Imperator promittit, & sancit. quod satis verbis, quibus vsus est, si quis aduertat, declarauit: Tribuentes (inquit) ei potestatem & gloriæ dignitatem, atque vigorem & honorificentiam Imperialem: potestatem dicit se tribuere, non spiritualem, quam sciebat habere eum in omnes Christianos mundi à Christo datam, sed imperialem, non vt Imperator esset, sed vt potestate Imperatoris vteretur ad tuendam sedis suæ dignitatem & honorem, vt ius suum vigeret. Deindè subiungit: Atque decernentes, vt principatum teneat, tam super 4. sedes Patriarchales, Antiochenam, Alexandrinam, Constantinopolitanam, Hierosolymitanã, quàm etiam supra omnes mundi ecclesias: non dixit, Vt accipiat: sed, Vt teneat:

Constantiniæ donationis assertio.

Quam potestatem Constantinus Imperator Pontifici Romano in reliquos Patriarchas dederit.

in quo præsidium (vt dixi) ac patrocinium promittit: alioquì ius & potestatem in patriarchas non magìs dedit, quàm dedit in omnes mundi ecclesias, quam Christus solus dedit. Denique hoc sancit, & tribuere se dicit Imperator Pontifici Romano, quòd ab Imperatoribus in eorum coronatione à Pontificibus petitur, quodq; ipsi promittũt & stipulantur. sic enim ei dicitur, Accipe gladium de super beati Petri Apostoli corpore sumptum per manus nostras, licèt indignas, vice tamen & authoritate Dei omnipotentis & beatorum Apostolorum, consecratum, Imperialiter tibi concessum, nostræq; benedictionis officio in defensionem sanctæ matris ecclesiæ diuinitùs ordinatum ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: & memor esto eius, de quo psalmista prophetauit, dicẽs: Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime: vt in hoc per eundẽ vim æquitatis exerceas, molem iniquitatis potentissimè destruas: & sanctam Dei ecclesiam, eiusq; fideles propugnes atq; protegas: neque minùs sub fide falsos, quàm Christiani nominis hostes, extenues atque dispergas: viduas atq; pupillos clementer adiuues, atque defendas: desolata restaures, restaurata conserues, vlciscaris iniusta. Et in alia oratione precatur his verbis: Tribue ei omnipotens Deus, vt sit fortiss. protector & consolator ecclesiarum, atq; cœnobiorum sanctorum. In his igitur, quæ ab Imperatore, cùm coronatur, ex formula conceptis verbis postulari solent, ius eorum, quæ tunc magnus Constantinus sanxit & concesit, continetur. quod totum ad patrocinium ecclesiæ susceptum pertinet, quod quidem ecclesia, cùm opùs est, iure suo & poscere, & requirere debet, vt ex epist. beati Aug. 23. q. 3. C. Maximianus. perspici potest. laudat enim Maximianum episcopum Vagiensem, quòd auxilium contra hostes ecclesiæ ab Imperatore Christiano petiisset: quod si prætermisisset, non fuisset (inquit) laudanda patientia, sed negligentia meritò culpanda. Aliud prætereà in epistolam Anacleti 3. obijciunt: Fingit, inquiunt, Anacletus scripsisse tomum de primatu, sed eius scripti nusquàm, inquiunt, fit mentio.

Verborum benedictionis super Imperatores vngendos fieri solite, forma. Psal. 44.

Commentum Magd. crassũ & malitiosum.

Quis non demiretur & obstupescat tantam istorum vel in legẽdo negligentiam, vel in intelligendo tarditatem, vel in deprauando malitiam? Anacletus dicit se descripsisse in quodam tomo primas sedes, tũ eas s. quę olim secundùm leges seculi primæ fuissent, vtpotè in capite prouinciarum positæ: tum quæ primæ, id est, Metropoles in vnaquaq; prouincia. Magd. verò dixerunt, fingere Anacletum scripsisse tomũ de primatu. nihil enim ampliùs addiderunt, malitiosè scilicet, vt suspicor, vt qui legerent, statim de primatu Petri intelligerent, vt est iã in vsu & loquendi & intelligendi: Vt rursùs si falsum esset & fictũ, vt isti volunt, quòd Anacletus tomũ de primatu scripsisset, continuò sequeretur, ecclesiã Romanã non esse caput cęterarum. Hæc est calliditas serpentis. Sed videamus quid Anacletus dicat: Sed illę vrbes, quę prefatis priscis tẽporibus primatum tenuêre: deindè, paucis interiectis, subiungit: Aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conscriptas

in quo-

in quodam tomo mittimus, & quæ sequuntur: & paulò infrà post descriptas tres sedes Patriarcharum, idem quod paulò suprà repetens, reliquas verò, inquit, vt prædiximus, in quodam tomo prolixitatem vitantes epistolæ, vobis conscriptas direximus. De primatu ergò, id est, de primatu Pontificis, non dicit se scripsisse, neque scripsit, quia nec opùs quidem erat tunc, cùm satìs ex euangelio patéret, & nõdùm nati essent hæretici, qui negarent: tomũm verò, id est, catalogum de primatu ciuitatum, quænam essent primæ & Metropoles, scripsisse eum, quid mirũ, si alij, quòd sciamus, non meminerunt? an necesse est, quicquid est ab aliquo scriptum, id vt alij meminerint? vt si non meminerint, continuò fictũ sit? sed quęso vos Magd. per æquitatem, si ideò non creditis, scripsisse Anacletum tomum de primatu, quia eius, vt dicitis, scripti nusquàm mentio fiat, & ob hanc causam suspecta & inuisa est vobis epistola Anacleti, cur contrà simili ratione non creditis, & probatis, ideò veras esse Anacleti & aliorum Pontificum epistolas, quia earum sit frequens apud alios scriptores mentio? Vt iam vestro argumento aut veras simul & falsas esse dicatis: aut nè vobiscùm pugnetis, veras tantùm contra mendacium vestrum, aut falsas tantùm contra veritatem. cur enim apud Magdeb. plus valeat ad credendum, fictam esse epistolam Anacleti, quòd vnius particulæ eius, immò vnius verbi, nusquàm fiat mentio, quàm ad credendum, verã esse, quòd totius epistolæ frequenter apud alios mentio fiat? Sed in his tempus cõsumere, vt quod sentio, dicam, vereor, nè ocio abutentis esse videatur. Illud tã tùm addam, simili argumento negare Anabaptistas historiam in euãgelio Ioannis de infirmo ad Probaticam piscinam iacente, & motum aquæ expectante, quo Magdeburgenses tomum Anacleti. quia, inquiunt Anabaptistæ, nec in vetere testamẽto, nec in Iosephi libris de antiquitate rerum Iudaicarum, de Probatica piscina mentio fiat. Quibus eruditè nuper Sixtus Senensis, libro septimo suæ bibliothecæ, respondit. Pergamus respondere ad alia crimina.

Eodem argumento tomum Anacleti Magdeb. negant, quo Anabaptistæ historiam de infirmo ad Probaticã piscinam in Euang. Ioannis.

Responsio ad id, quod obijcitur in epistol. Euaristi de episcopis pulsis, & de literis præfectorum adiunctis ad literas Pontificis, & quomodò non præfectorum, sed prophetarum legendum sit, ex fide veterum exemplariorum, & ex ratione. Cap. 9.

PRætereà etiam contra epistolam Euaristi aliquid obijciendũ esse putauerũt. sic enim aiunt: Vero etiam absimillimum est, quod Euaristus epistola secunda finxit, Aegyptios suos episcopos pepulisse. Nam eo loco res Christianorum erant, vt nusquàm tutò versarentur ob immanem crudelitatem persecutorum.]

Quid hoc leuius? immò quo res Christianorum magis afflictæ essent, eo facilius erat malis Christianis eijcere episcopos suos. nec enim hoc persecutores Christianorum iritâsset, sed placâsset potiùs, & eorum gratiã con-

ciliâſſet, cùm ij in primis odioſi & infeſti eſſent gentilibus, qui euãgelium prędicabant, quod erat munus epiſcoporum. Sequitur in Centurijs: ſimile eſt illud, quòd vult, ſuas literas per omnes eccleſias Africanas legi: & dicit, ijs præfectorum literas adiunctas eſſe. quod (inquiunt) haud verũ eſt. nam nec id factum eſſe probari poteſt: neq; præfectis, qui ſub Traiano atrociſsimè perſequebantur eccleſiam, cum epiſcopis vllatenùs conueniebat.]

Hactenùs accuſatio coniecturalis Magdeburgenſium. Si in quæſtione facti coniecturis vtendum eſt, vbì teſtes deſunt, agè coniecturas cum coniectura conferamus, poſteà rem ipſam dicemus. Non adiunxiſſe Euariſtum literis ſuis literas præfectorum, indè vos Magdeburgen. coniecturam ducitis, q̃ præfectis, qui ſub Traiano atrociſsimè perſequebantur eccleſiam, nullo modo cum epiſcopis Chriſtianis conueniebat: nos contrà, potuiſſe adiungere, indè coniecturam ducimus, q̃ præfecti iſti, quos Euariſtus dicit, tales eſſe potuerunt, quales illi, quos Tertullianus in libro contra Scapulã commemorat, humani, & in Chriſtianos beneuoli, vt Veſpronius Candidus, vt Aſper, vt Pudens, quorum humanitatem & in Chriſtianos beneuolẽtiam, Scapulæ inhumano & fero exprobrat Tertullianus. Accedunt ad hanc cõiecturam Plinius Secũdus, Tertullianus & Euſebius teſtes, remiſiſſe poſteà Traianum perſecutiõem Chriſtianorum, id quod edictum eius, ab iſtis teſtibus recitatum, teſtatur. Quid igitur mirum, ſi Euariſtus in p̃fectos quoſdam humanos ac beneuolos, pręſertim perſecutione iam relaxata, incidit, à quibus literas ſibi ex Africa tũc temporis afferri curauit, quibus permitteretur epiſcopis Africanis eos laicos, qui decretum Pontificis de nuptijs, quæ non decenter fierent, prohibendis, non ſeruarent, grauiore aliquo ſupplicio, præterquàm anathemate, punire? non enim poterant tunc Chriſtiani in Imperio Gentilium, ſine authoritate poteſtatis ſeculi id facere. Quid, inquam, mirum fuiſſet, ſi huiuſmodi literas præfectorũ, literis ſuis Pontifex alligâſſet, & in Africam ad epiſcopos miſiſſet? Adde, quòd hodiè, vt audio, apud Turcas, inter quos Chriſtiani habitant, aliquid ſimile fit. Sæpè enim Patriarchæ & epiſcopi à præſidibus prouinciarum, quos Baxas vocant, literas impetrant, vt liceat epiſcopis aliqua grauiore pœna afficere, vt damnare ad triremes eos, qui in religione noſtra peccârunt. Accedit huc, q̃ multi ex præfectis & alijs magiſtratibus veniebãt tunc ad fidem, licèt magiſtratus & alios gradus dignitatis amitterẽt, vt ex Cypriani ad Succeſſum epiſcopum epiſt. 9. lib. 5. & Origenis contra Celſum libro 3. immò ex ipſa Plinij epiſtola ad Traianum, perſpici poteſt. Quarè non mirum fuiſſet, ſi opera eorum Chriſtianorũ, qui aliquandò magiſtratus gentiliũ geſsiſſent, literas à prefectis gentilium, ſiue propter propinquitatẽ, ſiue propter amicitiã, ſiue propter accepta beneficia, ſiue ꝓpter aliam neceſsitudinem eorũ inter ſe, literas ab eis Pontifex Euariſtus impetrâſſet. Sed licèt omnes iſtæ hactenùs coniecturæ ſint, quæ ità rem eſſe non conuincant, tamen quia plures ſunt ac ꝓbabiliores, & ad defendendum pertinent, quę ęquior pars eſt,

Euſeb. libro 3. hiſt. c. 33. Tert. in Apolog. c. 12.

cur

cur vna coniectura sola atrocitatis Traiani, vt isti dicunt, quæ non ad vniuersum tempus Traiani, sed ad partem pertinet, plus ad accusandū epistolam Euaristi sanctissimi Pontificis mouere debeat, q̄ tot nostræ ad defendendum? Sed hactenùs ex coniecturis ad cōiecturam responsum sit. Proferamus iam veritatem, cui istæ omnes coniecturæ cedant. In exemplari vetustissimo Vaticanæ bibliothecæ, & in altero æquè vetusto bibliothecæ Florentinæ S. Marci, quæ cuiuis paulò curiosiori videre, cùm volet, Romę & Florentiæ licebit, non præfectorum, sed ꝓphetarum scriptum est. Quod ipsum Magdeburgenses si in exemplaribus nostris, quæ in publico feruntur, legissent, fortasse magis, quo minùs hoc intelligerent, reꝓhendissent. Quid enim hoc, dicerent, ad decretum Euaristi? quorsùm literas ꝓphetarū literis Pontificis decretalibus alligari? quænam istę literę ꝓphetarum, quę simul cum literis Pontificis per omnes ecclesias Africanas legēdæ erant, vt quod de nuptijs decretum erat, seruaretur: qui non seruaret, iustè puniretur? immò hoc de literis ꝓphetarum, quod priùs scriptum erat, ab eo mutatum puto in literas præfectorum, qui non intellexit, quas literas ꝓphetarum Pontifex diceret. Itaq; totum hoc fabulosum istis visum fuisset. Vndè multo audaciùs ac confidentiùs totam epistolam Euaristi reiecissent. Cùm tamen nihil potuerit nec opportunius, nec accommodatius à Pontifice fieri aut scribi: neq; quod magis necessariū esset, si, quas ꝓphetarum literas dicat, semèl intelligatur. An nō necesse erat, vt literę decretales Pontificis, quas ad Africanos episcopos Pontifex mittebat, & per omnes ecclesias Africanas legi volebat, ab omnibus intelligerentur? Quis hoc neget? Sic enim Pontifex scripsit: Hæc cuncta recitanda per omnes ecclesias Africanas scripta dirigite: vt de ijs, quæ iniquè laudātur, si quid tale ꝓbari poterit, iudicium fiat: & inhibita coerceantur: & præterita mala, & illicita coniugia, si doceantur admissa, digna seueritate corripiantur. Ad laicos ergò literæ istæ decretales Pontificis pertinebant, qui cùm nō Latinè, sed Punicè intelligerent, necesse fuit, vt Pontifex literas ꝓphetarum, id est, interpretū adiungeret. habebat enim apud se Pontifex (quis enim hoc dubitet?) linguarū interpretes, & quidem ꝓbatæ fidei, quorū opera quotidiè opùs erat, cùm tam ingens ecclesiarum Africanarum iam tunc multitudo esset. Vocari autem interpretes linguarum siue sermonum, ꝓphetas, nemo est qui ignoret, qui vel duas Pauli ad Corin. epist. legerit, & Hieremiam cap. 23. qui ꝓphetias linguæ dixit, quem locum imitatus est Apostolus. Prætereà esse sic intelligendum, id est, de literis huiusmodi prophetarum, hoc est, interpretum, & non prę fectorum, ex ipsa epistola, si quis paulo attentiùs consideret, elici potest. Etenim si literæ præfectorū fuissent, quid opùs erat, vt eas episcopi Africani ad omnes ecclesias mitterent, vt in omnibus ecclesijs legerentur? Si per literas istas præfectorū potestas episcopis dabatur, vt eos, qui decretum de nuptijs non seruarent, possent, si vellent, supplicio aliquo grauiore afficere, quod ad potestatem gladij pertinuisset, quam fideles inter-

Lectio vera in epistola Euaristi ex vetustissimis exemplaribus.

ter

ter gentiles exercere authoritate sua non poterant, an non satìs erat, autnõ tutius & cautius, eas ipsas literas apud episcopos seruari, quàm cum literis Pontificis ad omnes ecclesias mitti, & eas publicè recitari? Atquì non hoc fit, neque fieri opùs est, cùm episcopi aut patriarchæ inter Turcas eiusmodi literas, vt paulò antè docebam, ab illis præsidibus prouinciarum, quos Baxas Turci appellant, impetrant. Restat igitur, vt sicut in vetusto exemplo legimus, sic legendum sit, quod & ratio ipsa satìs per se confirmat, & necessitas ac consuetudo, quæ ex apostolica traditione manauit. Semper enim in ecclesia fuerunt interpretationes linguarum, siue sermonum. Cæterùm si
1. Cor. 14. benedixeris (inquit) spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodò dicet, Amen, super tuam benedictiõem? quoniam quid dicas, nescit. Nam tu quidem benè gratias agis, sed alter non ædificatur. Quid prodesse poterant Euaristi literæ decretales de nuptijs prohibendis, si non, vt decebat, fierent, si quid literę dicerent, nesciebant? Quid isto suo decreto Pontifex Euaristus apud Pœnos profeciſſet, si lingua eis locutus fuisset? neq; fuisset simul qui prophetaret? Misit igitur Pontifex literas, quæ lingua loquebantur, & cum eis simul literas, quæ prophetarent. Quas idcircò literas prophetarum vocauit, id est, interpretum. Sed dicet fortasìs aliquis ex limatulis istis, cur non potiùs dixit Pontifex interpretationem literarum, quàm literas prophetarum? Ecquid interest, sic, an secùs, dicere, si vtrunque idem valet? Qui enim dixit interpretationes sermonum, & rursùs vnus interpretetur: idem
1. Cor. 12. 14. dixit, prophetę duo aut tres dicãt. At secũdùm istum dicere debuisset, Interpretationes à duobus aut tribus fiant. Sed nihil interest. Qui enim interpretatur, dicit: & quod interpretatur, ipsius efficitur, non vt authoris, sed vt interpretis. Quis enim, cùm audit dici sermonem interpretis, nõ statìm intelligit dici interpretationem sermonis? Sic cùm Pontifex Euaristus literas prophetarum, id est, interpretũ, suis adiunxisse dicit, nihil aliud intelligimus, neque intelligere cum ratione possumus, quàm sermonem interpretum, id est, interpretationem literarum ab interpretibus factam, quam literis suis alligauit.

Responsio ad id, quod contra epistolam Victoris obijcitur, & quomodò, & quamobrèm, non ad Theophilum Cæsareæ Palæstinæ scripserit Victor, & cuius Alexandriæ esset episcopus ille Theophilus, ad quem scripsit, & quomodò ex hac ignoratione profectus sit error Magdeburgensium, & quomodò ex ipso Eusebio Cæsareensi, & ex ipsa epistola Victoris demonstratur, neque scripsisse, neque scribere debuisse ad Theophilum Cæsareæ: & quarè Magdeburgenses studuerunt, vt hæc epistola Victoris ficta esse videretur. Item quomodò ex ijs, quæ Polycrates ad Victorem scripsit, videatur agnouisse eum caput ecclesiæ, & quomodò hoc ipsum ex Irenæo clariùs adhuc demonstretur. Cap. 10.

Notã-

NOtârunt prętereà Magdeburgenſes ad negandum epiſtolam Victoris, decimiquinti poſt Petrum Pontificis, quòd Theophilum vocet epiſcopum Alexandrinum, cùm Cæſareæ, inquiunt, & non Alexandrinus, fuerit. Sed eſto, fuerit quidem Theophilus Cæſareæ Palæſtinę epiſcopus, quis hoc negat? at rursùs quid obſtat, quo minùs eſſet eodem tempore alter Theophilus Alexandriæ epiſcopus? præſertim cùm hoc Victor Pontifex dicat: & idem poſt eum Damaſus affirmet. nos ergò fuiſſe probamus, quia hi duo grauiſsimi Pontifices & antiqui teſtãtur: Magdeburg. verò non fuiſſe probant, quia Theophilus, inquiunt, fuit epiſcopus Cęſareæ, quod perindè eſt, àc ſi dicerent, Theophilus fuit epiſcopus Cæſareæ, ergò hic Theophilus non fuit tunc epiſcopus Alexãdriæ. rectè hoc: at illud rursùs non rectè concludunt, ergò non fuit alius Theophilus epiſcopus Alexãdriæ. Vndè enim hoc ꝓbant, non fuiſſe alium Theophilum Alexandriæ epiſcopum? quod quidem neceſsè erat ꝓbare. ac de Alexandria Africæ ꝓbare quidem poterant, cui Libya, Aegyptus, & Pentapolis ſubiectæ erant: quia eo tempore, id eſt, Victoris Pontificis, epiſcopus Alexandriæ huius erat Demetrius Iuliani Patriarchæ ſucceſſor, vt author eſt Euſebius Cæſareenſis. at non de hac Alexandria loquitur Victor Pontifex in epiſtola ſua, quam iſti negant, ſed de Alexandria Aſiæ, ſiue illa, quæ Alexandria Aſię dicitur, quę eſt in lib. 6. Ptolemęi c. 17. tabula 9. Aſiæ: ſiue illa, quæ Alexandria Oxiana, quæ eſt in lib. 6. c. 12. tabula 7. Aſiæ. Loqui verò Victorem Pontificem non de Alexandria Africæ, quæ ad meridiem eſt, ſed de Alexandria Aſiæ, quæ eſt ad Orientem, quis dubitare poteſt? ſi attentè & conſideratè legat, quæ Euſebius Cæſareenſis lib. 5. hiſtorię eccleſiaſticæ ſcribit, ortam eſſe eo tempore quæſtionem illam de Paſcha, ex eo, quòd cunctę per Aſiam eccleſiæ luna 14. Paſcha celebrarent, cùm reliquis eccleſijs per vniuerſum orbẽ conſuetudo non eſſet ſic celebrandi. ex quo fit, vt neceſſarium ſit, ſcripſiſſe Pontificem Victorem ſuper celebratione Paſchę ad epiſcopum Alexandriæ, quæ in Aſia eſt, qui Theophilus vocaretur, & nõ ad Theophilum Cæſareæ epiſcopum: quia Aſiani erant, qui iuxta parabolam Dñi, medico indigebant, vt qui malè haberent: non autem Palęſtini, qui Romanis in celebratione Paſchatis conſentiebãt. Vndè Victor Pontifex ad Theophilum Alexandriæ in Aſia epiſcopum, ſic ſcribit: Celebritatẽ ſancti Paſchę die Dominica prædeceſſores noſtri iam ſtatuerunt: & nos illud vobis eadẽ die celebrari ſolenniter mandamus, quia non decet, vt membra à capite diſcrepent, neq; contraria gerant: & quæ ſequũtur. Hæc, inquam, Aſianis & Alexãdrinis Aſiæ conueniebant, qui à Romanis diſcrepabant, nõ autem Cæſareenſibus & Palæſtinis, qui non diſcrepabant. nec enim opùs erat mandare illis, vt facerent, quod iam cum reliquis eccleſijs, vt Euſebius teſtatur, ex apoſtolica traditione, exceptis Aſianis, faciebant. Sed vt antè dixi, Magdeb. dum ad pauca reſpiciunt, facilè enunciant. nec enim quia Euſebius meminit Theophili Cæſareæ, & non meminit per idẽ tempus alterius Theophili

Magd. in epiſtol. Victo. nec intellexerunt de quo Theophilo Alexandrino loqueretur, neque de quæ Alexandria.

Quõ quæ Victor ſcripſit ad Theophilũ epiſcopũ Alexandriæ Aſiaticæ, nõ potuerint cõgruere

reCæsareensis bus, quorum erat episcop⁹ alter Theophilus.

Alexandriæ in Asia, idcircò neq; fuisse putabimus: quasi necesse sit, omniũ meminisse Eusebium, qui neq; de epistola Victoris meminit. Cõfirmat adhuc magis, quod dictũ est, ipsa Synodus Nicena, quæ in decreto de Pascha eos solos, qui in Oriente erant, quos Eusebius Cæsareenses Asianos vocat, à reliquis omnibus cuncti orbis, qui eodem die quo Romani & Alexandrini, Africæ scilicet, quæ est ad meridiem, Pascha agebant, priùs discrepâsse ait, qui tamen in Nicena Synodo cum cæteris omnibus, vt decretum fuit, concordârunt, & eis subscripserũt. Recitabimus decretum lib. 5. cùm vniformem obseruationem paschalem, quam Magd. condemnant, defendemus. Sed vndè tanta ista Magdeburgensium morositas? quid ità anxiè quę-

Quarè Magd. occasionè calumniandi epist. Victoris tam studiosè vndecunquè quæsierint.

runt, vndè epistolam Victoris calumnientur, & tanq̃ falsam reijciant? nempe, quia scribat in ea, causas episcoporum non licere præter sententiã Romani Pontificis decidi, idq; ità constitutum esse à tempore Apostolorum, liquere. aut igitur negandi erant Apostoli à Magdeburgensibus, aut epistola Victoris. persuasit verò eis serpens, probabilius esse & popularius epistolam negare, quale-id-cunq; esset, quod speciem aliquam, quanuis falsam, probabilitatis ad obijciendum, & incautos fallendum habere videretur: quale est hoc de Theophilo Cæsareæ episcopo. Notârunt prætereà, quòd Pius & Victor in literis, vbi præcipiunt, pascha eodem modo vbiquè debere obseruari ab omnibus ecclesijs, addunt rationem, quia non deceat membra, id est, alias ecclesias à capite, id est, à Romana sede dissentire: sed huius rationis, inquiunt, nec Irenæus, nec Eusebius meminerũt, vbi etiam controuersiam describunt: neq; Polycrates, nec Irenæus, neq; Polycarpus, Iustinus, Clemens, & alij Romanum episcopum pro capite agnouerunt.] Tametsi non necesse erat, vt huius rationis meminissent, ostendamus tñ, quemadmodũm non sint eius obliti, licèt non sit à Magd. animaduersum. Etenim si Polycrati in mentem non venisset, non decere mẽbra, id est, alias ecclesias à capite, id est, à Romana ecclesia temerè dissentire, neque rursùs Pontificem pro capite ecclesię agnouisset: quorsùm attinebat, ad eum scribere, & tam multis verbis & exemplis apostolicis, veteris legis de pascha celebrando traditionẽ, nondùm illo tempore apud Asianos illos desitam, commemorare? & illud ad extremum addere: Sed ego omnium vestrũm minimus Polycrates, secundùm traditionem Patrum meorũ obseruo, eorum duntaxàt, quos ab initio secutus sum. An sunt hęc eius, qui Põtificem non agnosceret caput esse? Deindè cùm ait, multorum q̃ orbis terræ episcoporum notitiam habens plenissimè, & sanctis scripturis intẽdens, nõ perturbabor ex ijs, quæ ad terrorem proferũtur, quia & maiores mei dixerũt, oportet magis obedire Deo, q̃ hominibus. Quorsùm hæc, si non agnoscebat in Pontifice principatum? cùm enim ait, non timere se, quæ ad terrorẽ proferũtur, excommunicationem planè significat, quam Victor Pontifex omnibus ecclesijs Asiæ denunciauit, vt idem Eusebius narrat. Si nullus episcopus eos excõmunicare potest, qui non sunt ditionis suæ, quid opùs erat

Act. 5.

dicere,

dicere, quia & maiores mei dixerũt, Obedire oportet Deo magis, q̃ hominibus? Hoc enim quod ab Apostolis mutuatus est, Apostoli quidem dixerunt, non q̃ negarent, obediendum esse Principi Sacerdotum, qui in concilio dixerat eis, Præcipiendo p̃cepimus vobis, & quæ sequuntur: sed quia negarent, tunc obediendum esse, cùm contrarium pręciperet Deus, vt Polycrati videbatur, quanq̃ falsò: & Paulus Ananiam, licèt Paulum percutere iniustè p̃cepisset, tñ Principem populi esse, & federe eum, vt secundùm legem iudicaret, confessus est. Itaq; si Polycrates nõ agnoscebat Pontificem, ad quem scribebat, esse primum episcopũ ecclesiæ catholicæ, neq; sub potestate eius esse, debebat potiùs facere, quod ꝓpheta istorum Martinus Lutherus fecit, cùm à Leone decimo excõmunicatus est. Iam de Irenæo, vtrùm agnouerit principatum Pontificis, intelligi quoq; potest ex eo, quod in eodem libro Eusebius testatur, scripsisse eum ad Victorem Pontificẽ, arguisse q̃, quòd non rectè fecisset, qui tot & tam insignes ecclesias excõmunicâsset: non quidem q̃ non haberet eas sub sua potestate, sed potiùs q̃ sine ratione, vt Irenæo videbatur, excommunicâsset. ac multo etiam clariùs idem intelligi potest ex 3. eiusdem Irenæi aduersùs hæreses libro: sic enim ait, Sed quoniam valdè longum est, in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare successiones, maximæ & antiquissimæ & omnibus cognitæ, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ ecclesiæ eam, quam habet ab Apostolis traditionem, & annũciatam hominibus fidem, per successiones episcoporũ peruenientẽ vsq; ad nos, indicantes, confundimus eos oẽs, qui quoquo modo vel per suî placentiam malã, vel vanã gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiã prętereq̃ oportet, colligunt. ad hanc enim ecclesiam, ꝓpter potentiorem principalitatẽ, necesse est omnem conuenire ecclesiã, hoc est, eos, qui sunt vndiquè fideles, in qua semper ab ijs, qui sunt vndiquè, conseruata est ea, quę est ab Apostolis, traditio. An nõ satis apertè significauit hoc loco Irenæus, esse ecclesiã Roman. caput omnium ecclesiarum? Etenim si nõ intelligebat esse caput, quomodò ait, necesse esse, omnes vndiquè fideles ad hanc ecclesiam conuenire, idq; propter potẽtiorem principalitatem? Quòd si necesse est omnes fideles ad hanc ecclesiam conuenire propter traditionem, quam ab Apostolis eadem ecclesia, vt principalis, accepit, & propter fidem eius annũciatam hominibus, ergò omnes ex ea ecclesia pendent tanq̃ membra ex capite, ità vt nulla sit legitima fides, quæ cum ecclesiæ Rom. fide & apostolica traditione non concordet. aut hanc sententiam necesse est vos Magd. cõfiteri, aut hęc Irenæi verba negare: quæ aliud significare nõ possunt. Etenim si Ireneus, cuius testimonium de principatu ecclesiæ Romanæ desiderari fingitis, planè testatur, per huius ecclesiæ Roman. apostolicam traditionem, ac fidem hominibus annunciatam, confundi omnes eos, qui quoquo modo, præterquàm oportet, colligunt: ergò & vos hoc etiam solo confundit & conuincit Irenæus, p̃terquàm oportet colligere, quòd ab huius ecclesię traditione

Act. 5.

Act. 23.

Quõ Irenæus principatum quoq; Pontif. Rom. agnouerit, quod ijdẽ Magd. requirunt.

Clarißimum testimonium Irenæi de prĩcipatu ecclesiæ Roman. et episcopi eius.

Quõ Irenæus traditione fidei ecclesiæ Roma. omnes hæreticos, qui ab ea receßerũt, cõfundi dicat.

& fide discrepatis. quid ergò dicitis, Nec Irenæus, neq; Polycrates Romanũ episcopum pro ecclesiæ capite agnouerunt? quasi vobis statìm agnoscẽdus esset, si isti agnouissent: eccè agnouit Polycrates, agnouit Irenæus, vt iuxta legem in ore duorũ vel trium stet omne verbum. Agnoscite ergò vos. & si adhuc Irenæum agnouisse negatis, interpretamini verbum principalitatis, quod Græcè dictum esse ab Irenæo ἡγεμονίαν, si quid Græcè calletis, non dubitabitis. An igitur Irenæus τὴν συνατωτέραν ἡγεμονίαν ecclesię Romanę, id est, potentiorem principalitatẽ eius sitã esse intellexit in amplitudine, & splẽdore, ac magnificentia rerum ecclesiæ? Minimè. quid enim ista ad maiorem authoritatem, ac fideliorem cõseruationem apostolicæ traditionis & fidei facerent? reddens enim Irenæus rationem, cur in primis per apostolicã traditionem & fidem ecclesiæ Romanæ potiùs, quàm per traditionem aliarũ ecclesiarum, magnarum quoq; & antiquarum, omnes hæreticos ab ea dissentientes, confundi & retinci dicat, subiungit: Ad hanc enim ecclesiam, propter potentiorem principalitatem, necessè est omnem cõuenire ecclesiam, id est, omnes fideles, in qua semper ab ijs, qui sunt vndiquè, cõseruata est ea, quæ est ab Apostolis, traditio. Ergò ista potentior principalitas, quã dicit, ecclesiæ Romanæ, erat causa, cur in ea semper conseruata esset ea, quæ est ab Apostolis, traditio. Vndè cęteræ, quanuìs amplissimę & ab apostolis fundatæ, quia hoc charisma ἡγεμονίας non acceperunt, factum est, vt portæ inferi aduersùs eas præualuerint, id est, hæreticos pręsules habuerint. Alexandrinam dico ecclesiam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopol. aduersùs autem ecclesiam Romanã nunquàm hæresis præualuit: nec vnquàm in ea hęreticus sedit propter potentiorem principalitatem, id est, quia ei præest in successoribus suis princeps Apostolorũ Petrus, cui dictum est à Domino, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non pręualebunt aduersùs eam. Hæc est igitur potentior principalitas, quam magnus Irenæus dixit. Quòd si adhuc Magdeburgen. cedere nolunt veritati, faciunt quod est proprium hæreticorum. subuersi enim sunt, sicut Apost. ait, & proprio iudicio condemnati, vel per suî placentiam malam, vt Ireneus dixit, quæ Grecè dicitur αὐθάδεια: aut vanam gloriam, quæ κενοδοξία: vel cæcitatem, quæ πώρωσις: & malam sententiam, quę dicitur κακόνοια. His enim morbis laborant, qui in hæreses delabuntur, qui sunt in scripturis sanctis prędicti, & ab Irenæo obseruati, & his verbis Græcè, quantùm assequor, ab eo dẽ nominati. Præterea hoc loco quasi accusationis suę capita finire vellent, postremò, inquiũt, neque tempus, quo datę describuntur literę Alexandri, Telesphori, Pij, Aniceti, cum veritatis norma congruit. Vndecunquè rapiunt more suo Magde. quod in has epistolas iaciant, quale-id-cunq; sit. quibus satìs sit hîc respondere, nè quid dissimulâsse videamur, quod Masseus diligentissimus nostrę ętatis chronographus scripsit in ,plogo lib. 8. suorum annaliũ, quod tametsi alio loco huius operis anteà recitaui, non grauabor tamen iterùm repe-

Quo vno verbo Irenæi conuincatur perfidia hæreticorum negantiũ principatum eccles. Rom.

Cur ecclesiæ Ro. non præualuerint portæ inferi, etsi cunctis alijs etiã maximis præualuerũt.

Quæ sit potẽtior illa principalitas eccle siæ Roma. aut quid sibi velit

Tit. 3. Quibus verbis Irenæus vitia hæreticorum notauerit.

repetere, præsertim cùm hoc loco necessarium sit: Nihil hodiè (inquit) incertius, quàm per solos consules computare, quòd partìm supprimantur ab historicis, partìm diuerso loco & ordine collocentur. Id autem exemplis historicorum docet. additq; hoc, confiteri etiam Titum Liuiũ, nescire se, in multis annis qui fuissent consules: esse prætereà consules bimestres, trimestres, & interdùm paucarum horarum. Hactenùs ille. In tanta igitur varietate, obscuritate, ac difficultate notationis temporum ex consulibus, quod indè firmum argumentum in epistolarum veritatem sumi potest? Deniq; vt hîc confusione etiam sua conuincantur, rogemus eos, cur magìs Cassiodoro, aut Mariano Scoto, aut alijs credant, hos aut illos consules olìm fuisse, cùm has literas hic aut ille Pont. scripsit, quàm ipsis illis Pontificibus, qui tunc fuerunt? cùm hoc apud omnes constet, in Fastis consulum non rarò discrepare veteres scriptores & lapides? an maiorem fidem faciet, qui rem alieni seculi scribit, quàm qui sui? Si ità Magdeb. addicti sunt Fastis & consulum notationibus chronographicis, cur non recipiunt epistolam Euaristi, quæ Gallo & Bradua cõsulibus data est, vbì tempus cum norma veritatis (sic enim isti loquuntur) congruit, & nullus Chronographus dissentit? at si hanc semèl recipiant, cogentur recipere epistolam Clementis ad Iacobum fratrem Domini, cui non leue testimonium, immò grauissimum, dedit in ijs, quę ex illa epist. idem Euaristus tanquàm ex Apostolica doctrina beati Petri mutuatus est. Quid si Helianus in 1. epistola Alexãdri, bimestris aut trimestris consul fuit, & à Cassiodoro etiam ignoratus, & ab alijs, quod Liuius fatetur sibi in plerisq; accidisse, qui primo anno, quo esse consules cœperunt, quinque fuisse scribit: In epistola 2. Alexandri, non, Traiano & Heliano Coss. sed, Traiano & Vetere Coss. in exemplari vetusto Vaticanæ bibliothecæ scriptum est. Fuit autem Vetus consul tempore Alexandri, licèt non cum Traiano, sed cum Aemilio, authoribus Cassiodoro & Mariano, à quibus fortassè malè isti consules iuncti & locati sunt. Epistola Telesphori data est, Antonio & Marco, siue Marcio, Coss. Meminit autem his temporibus Cassiodorus Antonij & Aurelij consulũ, & Antonij & Præsentis: sed cùm Marcus, siue (vt est in vetusto Codice manu scripto) Marcius, prænomen sit sententia Varronis, quid si prænomen pro nomine vsurpatum est, sicut etiam aliquandò prænomen pro cognominibus? quod Carolus Sigonius, obseruationes annalium secutus, notauit. Sed quid ego moror in re tam incerta & obsoleta ac fallaci, & tam parui vsûs? Abutatur ocio, cui suppetit, & qui à melioribus vacuus est.

Responsio ad id quod obijcitur de causis secularibus in ecclesia iudicandis: quomodò id Paulo conueniat, quod Clemens & Anacletus de hac re statuerunt, neque sit contra euangelium, cùm ait, Principes gentium dominantur eorum, vos autem non sic. & de ratione & causa huius decreti, & quomodò quod Clemens in epist. prima de huiusmodi iudicio causarum se-

cularium scribit, ex 2. lib. de constit. Apostol. liceat clariùs intelligere. Item responsio de eo, quod similiter accusatur in epistola Anacleti, & quatenùs liceat de omnibus rebus secularibus iudicare in ecclesia, & de potestate iurisdictionis ciuilis ecclesiæ data, & de ratione eius & fundamento. Cap. II.

SEd veniamus tandèm ad eum locum, in quo illud primum in epistola prima Clementis, & prima Anacleti, tanquàm apocryphum notârũt, quod iubent, inquiunt, episcopis causas seculares vnà cum iudicibus
,, expedire & iudicare, idq; esse aiunt contra illud, Principes gentium dominantur eorũ. Videamus ergò priùs, quid Clemens de hac re scripserit, deindè quid Anacletus, immò quid etiam Alexander. In epistola igitur Clemẽtis sic Petrus Clementẽ monet, eidemq; præcipit, inquiens: Te quidẽ oportet irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abijcias, nè fideiussor sis: nè aduocatus litium fias: neve vlla alia occupatione negocij secularis impliceris: nec enim iudicẽ, aut cognitorem de pecunijs aut negocijs rerum secularium te vult Christus constituere: sic enim est græcè. Deindè subiungit rationem præcepti, Nè curis hominum præsentibus districtus ac præpeditus, non possis verbo veritatis secernere bonos à malis: quin potiùs qui hæc discunt, sibi inter se ea administrent: & nè te à sermonibus, qui saluos facere possunt, distrahant. Vt enim tibi impietatis est crimen, solicitudines suscipere seculares, sic laicis peccatum est, non sibi inter se in ijs, quæ ad vsus vitæ pertinent, præstò esse. deindè subiungit, καὶ σὲ δὲ περὶ ὧν χρὴ ἀμέριμνον εἶναι, οἱ πάντες ποιεῖν ἐὰν μὴ νοῶσι, παρὰ τῶν διακόνων μανθανέτωσαν, ἵνα μόνης τῆς ἐκκλησίας τὴν φροντίδα ἔχῃς πρὸς τὸ διοικεῖν αὐτὴν καλῶς. Interpretemur Latinè. Quòd si, inquit, non omnes ea facere scient, de quibus te solicitum esse non oportet, à diaconis discant, vt tu ecclesiæ solam curam habeas: quô eam rectè gubernes. Hoc præcipit, nè, si non habeant laici, qui possint propter insciti am controuersias fratrum dirimere, ad iudicia ethnicorum adire cogantur. cõmittit itaq; hoc negocium dirimendi controuersias de rebus secularibus diaconis propter necessitatem, nè laici apud infideles disceptent, quod est in Christianam religionem contumeliosum: & nè episcopus in ijs sit occupatus, in quibus esse non debet, non commisit hoc presbyteris, sed diaconis, vt puderet laicos ire ad ethnicos iudices, cùm audirent esse in ecclesia infra episcopos. immò infra presbyteros, qui possent & scirent sapienter causas de rebus secularibus iudicare. Eodem consilio Apostolus Paulus πρὸς ἐντροπήν, vt ipsius verbo vtar, id est, vt verecundia à iudicijs ethnicorum adeundis auocaret, dixit: Secularia igitur negocia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Deindè subiungit: Ad verecundiam vestram dico: sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre contendit, & hoc

Quarè Clemens cognitionem causarum diaconis commiserit.

1. Cor. 6.

apud

apud infideles? Eodèm pertinent,quę idem Clemens Roma.lib.2.de constitut.Apost.c. 45. scripsit: Pulchra quidē,inquit,Christiani hominis laus est,cum nemine litigare.Sin autem alicuius opera aut tentatione quapiam factum fuerit, vt incidat ei lis, det operam,vt dirimatur,quanuis opùs sit aliquid damni facere: & nè adeat ad iudicium gentilium.immò nè patiamini,inquit,vt seculares magistratus de causis vestris iudicēt.per eos enim diabolus famulis Dei insidiatur, & probrum excitat, quasi non habeatis vos quempiā sapientē, qui possit inter vos ius dicere:aut lites dijudicare. deindè subiungit proximo capite:Nè igitur disceptationes vestras gentiles cognoscant: nec ad dicendum contra vos eorum testimonium adhibeatur: nec ab eis iudicemini, & quæ sequuntur. Satìs igitur iam liquet,hunc locum epistolæ Clementis de iudicandis causis secularibus in ecclesia,ad illū locum epist. Pauli ad Cor.de quo proximè memini,pertinere:neque magis hunc Clementis, quàm illum Pauli,reprehendi posse, cùm eadem sit vtriusq; ratio ac sensus.Excutiamus deincèps alterum locum eiusdē epistolæ primæ Clementis de eisdem causis secularibus. Si qui ex fratribus,inquit, negocia habeant inter se, apud cognitores seculi nè iudicentur, sed apud presbyteros ecclesiæ,quicqd illud est,dirimatur,& omni modo obediant statutis eorū.Sic vetus interpres vertit,quæ meliùs dicta sunt Græcè, οἱ πράγματα ἔχοντες ἀδελφοὶ ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν μὴ κρινέσθωσαν, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας προεστώτων συμβιβαζέσθωσαν παντὶ τρόπῳ ἑτοίμως αὐτοῖς πειθόμενοι.Qui,inquit,lites habent,nè à potestatibus mundi iudicentur:(Has enim vocat ἐξουσίας) sed à presbyteris ecclesiæ ad concordiam adducantur: eisq; omninò promptè pareant. Hîc quoquè prohibet fidelibus, contendere apud infideles iudices. ac,nè ad eorum iudicia propter imperitiam legum secularium adeant, iubet presbyteris,non quidem vt seculares causas laicorum, vt ciuium, tanquàm forenses iudices cognoscant & iudicent, sed potiùs tanquàm ij,ad quos pertineat pręire alijs Christianis velut duces, vt se ad Deum conuertant, & à peccatis desistant.quod est officij sacerdotalis proprium, vt ex Dionysio Areop.in cælesti hier.c.9.intelligi potest, cùm de Melchisedech docet,cur in scriptura vocatus sit sacerdos. Sic autem esse intelligendum , quod hîc ait Clemens, clariùs adhuc ex eodem libro 2.Clem. de Apost. constit.intelligere licet: postquàm enim dixit c. 46.Nè igitur disceptationes vestras gentiles cognoscant, proximo deincèps capite,Fiant, inquit,iudicia vestra secunda feria,vt si fuerit discessum à sententia,id est,si non paruerint promptè,vt est in epist.eiusdē Clemētis, positis liberè vsque ad sabbatum sedare controuersiam,& pacificare disceptantes in dicm Dominicum, quod proximo superiore capite dixerat, συμβιβάζων εἰς φιλίαν, quo verbo συμβιβάζων vsus est idem Clemens in eo loco epistolæ,quem paulò antè recitaui, quod non est eorum,qui propriè more secularium iudicijs præsunt,vt reddant tantùm vnicuique ius suum, nihil prętereà ad eos spectet, vt disceptantes à peccatis reuocent: sed magis eorum,

Quò spectent ea, quæ Clemens de iudicijs secularibus scripsit.

Paulum hic à Mag. carpi,si Clem.& Anacletum rectè carpserint.

Qua ratione & quomodò presbyteris iudicia secularia Clemēs commiserit.

gis eorum,qui ideò tanquàm feciales quidam legati Christi, præsunt huiusmodi iudicio, vt omnem curam ac diligentiam in primis adhibeant, vt ad concordiam & pacem res adducatur,nè peccent fratres. Subiungit deindè Clemens: Assistant autem iudicio diaconi & presbyteri,qui citra acceptationem personarũ, tanquàm homines Dei,iustè iudicent. Cùm itaq;, inquit,vtraque persona, vt lex iubet,in iudicium venerit,stabit vterq; disceptantium in medio : quibus auditis,ferte sanctè & incorruptè suffragia: date operam,vt antequàm episcopus pronunciet,fiant amici,nè exeat episcopi sententia contra eum, qui deliquit, quia habet in iudicio Christum Dei,causæ consciũm & comprobatorem. Hactenùs Apostolica constitutio,à Clemente Romano perscripta. Explicata est igitur ratio seculares causas laicorum,vt Christiani sunt, in ecclesia iudicandi: scilicet vt tollatur peccatum, quod paulò pòst magìs explicabitur. quod quidem quia Magdeb.centuriatores non intellexerunt,hoc quod est in epistola Clementis de causis secularibus in ecclesia audiendis, non intelligentes more suo, quæ loquuntur,dixerunt esse contra illud,quod est in euangelio:Principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt,potestatem exercent inter eos. Quis enim vnquàm hoc genus iudicandi inter laicos Christianos, tanquàm de vita æterna vel morte, vt ait idem Clemens, siquidem agitur de peccato ad mortem tollendo, ad potestatem gentium pertinere dicat? quis vellet τὸ συμβιβάζειν εἰς φιλίαν, id est, pacificare disceptãtes, pertinere vnquàm putauit ad illud, quod de gentibus dixit Dominus in Euangelio Matth. & Marci, κατακυριεύειν, & κατεξουσιάζειν, id est, exercere potestatem contra eos, siue dominari in eos? Hæc enim est vis præpositionis κατὰ hoc loco. Sed Magdeburgenses cùm voces proprias ignorent, & virtutem earum, quî fieri potest, vt de rebus, quæ vocibus significantur, rectè iudicare possint? Sed veniamus ad epistolam Anacleti primam, in qua idem notârunt lippi isti, nè dicam, cæci animaduersores. Si autem, inquit, fuerit ecclesiasticum negocium, apud episcopos, interueniente Primate, iudicetur, si quidem maior causa fuerit: si verò minor, Metropolitano: si verò fuerit seculare, apud eiusdem ordinis viros, iudicio tamen episcoporum : cùm Apostolus priuatorũ Christianorum causas magìs ecclesijs deferri, & ibidèm sacerdotali iudicio magìs terminari voluerit. Hactenùs Anacletus. Quasi enim iam tunc sanctus Anacletus diuinâsset & præsensisset, futuros esse, qui hoc, quod de iudicio episcoporum cum laicis in causis secularibus tunc iussit, calumniarentur, vt Magdeburg. calumniantur, exemplum Apostoli commemorauit. quòd si hoc erat, vt isti obijciunt, contra illud, Principes gentium dominantur eorum, vos autem non sic: ergò permisit secundùm istos Pontifex Anacletus portare gladium, & vi atque armis agere, vt potestates seculi solent, quod Dominus prohibuit, at non hoc permisit hîc, immò neque voluit in hac epistola, vt episcopus per se secularia iudicaret. Sed potiùs iussit Anacletus, secularia ab eiusdem ordinis, id est, à secularibus

Quòd ex verbis ipsis, quibus Clemens vsus est, intelligitur, de qua ratione iudicandi causas seculares in ecclesia loquatur.

Matth. 20. Mar. 10.

Magd. voces proprias, & virtutem earum ignorantes, non possunt rectè iudicare de rebus vocibus subiectis.

Luc. 22.

bus interueniente iudicio episcopi iudicari, exemplum & authoritatẽ beati Pauli, vt dixi, secutus: Paulus enim, vt sanctus Anacletus ait, priuatorum causas magis ad ecclesiam deferri, & ibi sacerdotali iudicio terminari voluit. cùm dicit, sacerdotali iudicio terminari voluit, episcopi iudicium necessè est intelligere: & cùm causas priuatorum dicit, secularium causas dicit. laici enim sunt priuati homines: & non clerici, qui sunt communes & publici ecclesiæ ministri. sic quoquè intellexit Synodus Carth. 3. c. 9. prohibens enim, nè clerici in iudicio laicorum de re ciuili litigarent, cùm priuatorum, inquit, Christianorum causas Apostolus etiam ecclesiæ deferri, & ibi determinari præcipiat. vt iam vtrunque, & quod Paulus, & quod Anacletus ad exemplum eius statuit, eiusdem rationis sit, & eadem necessitate & proposito factum. Etenim quia non poterat ecclesia tunc sub ethnicis Imperatoribus supplicio aliquo grauiore aliquem afficere: non enim id essent imperatores ethnici, neque magistratus eorum passi: quin potiùs in Christianos iudices, tanquàm sicarios, qui id sine vlla publica authoritate auderent, animaduertissent: idcircò ad puniendum grauiùs eum, qui sententiæ & iudicio non paréret, cùm non posset ecclesia vti alio gladio, quàm gladio ignis, sic enim vocat anathema Clemens, necessè erat, vt iudicio secularium magistratuum in causis secularibus episcopus præesset, vt qui non paréret, gladio isto feriretur. Quid enim proderat iudicare laicos secularia, si non fuisset, qui cogere posset ad parendum? Episcopus ergò secularia in epistola Pauli, & in epistola Anacleti cum secularibus magistratibus iudicabat, quia non possent aliter magistratus in iudicio seculari exhibere, vt nunc loquuntur, iustitiæ complementum: neque qui litigabant, obtinere ius suum: ex quo fieret, vt facilè in peccato remanerent, qui parére in iudicio nulla pœna cogerentur, quod à Canonistis nostris dici solet, Propter defectum, vel impotentiam. Huc pertinent, quæ scripta sunt ab Innoc. 3. ext. de foro compe. c. licet. & c. ex tenore. Vt iam tota causa, cur episcopus in epistola Pauli & Anacleti, cum laicis magistratibus de secularibus causis cognoscere & iudicare, illa demùm esset: nè in peccato ad mortem remaneret, qui parére nollet: ad hoc enim denunciabatur anathema, vt, sicut Apostolus ait, spiritus saluus fieret in die Domini, & sic homines discerent non blasphemare, sicut in alio loco ait. Deniquè vt sic discerent non fraudare, aut alia iniuria afficere. Immò quia propter peccata impiorum, vt Salomon ait, iudicia siue lites excitantur, & episcopi sunt Medici spirituales peccatorum, quibus curatis, lites tollũtur & iudicia vacant: idcircò de omnibus causis secularibus licet episcopo eatenùs cognoscere, vt in peccato ad mortem, non remaneat frater: quod Canonistæ nostri dicunt, cognoscere per viam denunciationis: dummodò laicus actor, qui relicto suo foro iudicium ecclesiasticum adit, non hoc malitiosè & dolo agat, quod quidem potest reus excipere, & eam exceptionem debet iudex ecclesiasticus accipere, si legitima sit, ext. de for. compet.

1. Cor. 6.

Quibus de causis idipsũ Anacle. quod Paulus, decreuerit.

Cur tempore Pauli & Anacleti quibus in causis authoritate episcopi fuerit opus.

Qua ratione iudicium de omni causa seculari ad ecclesiasticũ iudicẽ pertinere aliquãdò possit.

Prou. 28.

compet.c.nouit.Hoc autem quod dicimus,Dominus in euãgelio ſuo ſanxit.poſtquã enim reos egit authores ſcandalorum,quíq; in fratres peccant, ſermonem conuertit ad eos, qui ſe putant iniuria affectos ab illis: perindeq; eſt,vt Photius Conſtantinopolitanus in huius loci ſcholio ait,àc ſi diceret,Nè cóncidas animo, néve peccatum proximi in te commiſſum, damnum putes: potes enim id in magnum lucrum vertere, ſcilicet ſi adieris eum,qui in te peccauit: oſtenderisq; ei peccatum,& re ipſa coargueris.plerique enim (inquit) cùm peccant,excæcati,non vident turpitudinem facti: poſteà verò pulſa cæcitate,vident: qui exiguam occaſionẽ nacti,omninò corrigunt, quod commiſerunt: tu verò quanuis ille ſit duriuſculus & ad emendationem difficilior, nè continuò negligas ire ad eum,immò ſemèl, & iterùm, & tertiò adi, eumq; ad emendationem prouoca. magnum enim lucrum feceris, ſi fratris tui liberator extiteris.Hactenùs ille. Huc ergò ſpectare debet admonitio iſta tota fratris,vt ſcilicet qui peccauit, à peccato graui & ſcandaloſo,in fratrem commiſſo, reuocetur, & non pereat: idcircò ait, Si te audierit,lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te non audierit,adhibe tecum vnum aut duos teſtes:quòd ſi eos non audierit,dic eccleſiæ:ſi eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.Amẽ dico vobis,& quæ ſequuntur. Hac itaque via & ratione denunciationis factæ epiſcopo,iudicium de quocunque peccato graui & ſcandaloſo in fratrem commiſſo,conuenit ei, vt tandèm ſi reus in peccato ad mortem, ſine pœnitentia manere maluerit,pronuncietur in eum ſententia,& fiat anathema,vt ſpiritus eius ſaluus ſit in die Domini: vt autem epiſcopus pronunciet,neceſsè eſt,vt priùs cognouerit de peccato: cuius cognitionem rursùs habere non poterit, niſi de re, ſiue eccleſiaſtica,ſiue ciuili,vndè extitit peccatum, cognoſcat. Iactum ergò eſt in hoc loco euangelij fundamentum eccleſiaſticum laicæ iuriſdictionis iudicum eccleſiaſticorum,quod eſt denũciatio peccati fratris fratrem ſcandalizantis, ex propoſito emendandi eum proficiſcens: & ſimul ſancita lex epiſcopis,pronunciandi cum poteſtate in peccantes: ſiquidem eis dictum eſt, Quæcunque &c. Quarè fundamentum hoc à Domino iactum. & hanc legem charitatis & iuſtitiæ plenam, & cunctis Chriſtianis ſalutarem negat, qui hoc genus iuriſdictionis ciuilis,epiſcopo vel iudici eccleſiaſtico negat.Huiuſmodi ergò poteſtas ciuilis ſeu ſecularis iuriſdictionis, ex fraterna denunciatione iuxta Euangelium, vel ex defectu iuſtitiæ,iuxta epiſtolam Pauli ad Cor. propria eſt poteſtatis eccleſiaſticæ, & ex eſſentia eius fluens. habent enim ſpiritualia, quæ ſupra naturam ſunt,ſuas quoquè proprietates,quibus carere non poſſunt. Hac poteſtate vti poteſt poteſtas eccleſiaſtica, cùm res poſtulat: nec enim cùm vtitur, tunc poteſtas extrinſecùs accedit,ſed accedit actus ſiue vſus,vt cùm ridet, qui erat rationis particeps,& ſimul ad ridendum aptus. Si ergò poteſtas paſtoralis & eccleſiaſtica beati Pauli, vim habebat cognoſcendi & iudicandi ſecularia, vt ex eo quod eccleſiæ Corinthiorum

Matth.18.

Matth.18.

Quod ſit fundamentũ laicæ iuriſdictionis, quæ epiſcopo cõuenit, & quibus de cauſis conueniat.

Matth. 18.
1. Cor. 6.

præce-

præcepit, iam liquet: eratq; illa potestas communis cæterorum Apostolorum, cùm episcopi successores Apostolorum sint: consequens necessariò est, vt in potestate pastorali & ecclesiastica, eiusmodi vim habente, succedant. Quarè ab Imperatoribus aut principibus Christianis eripi posteà non potuit. quo enim iure? qua lege? fatemur non expedire, episcopum, immò neque presbyterum, relicto verbi ministerio, iudicio ciuilium causarum distrahi atque occupari: nemo enim militans Deo, implicat se negocijs secularibus, quod ipsum beatus etiam Petrus in epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini, monuit. Sed aliud est, non expedire: aliud, non licere, id est, non esse in ecclesia potestatem iurisdictionis temporalis, qua episcopus, cùm res postulat, sicut iam explicatum est, vti possit & debeat: quod quidem falsum esse, satis ex euangelio & epistola Pauli ad Corinth. demonstratum est. Si quis verò obijciendum esse putet, si hæc vera sunt, quæ hactenùs de iurisdictione ciuili ecclesiasticæ potestatis explicauimus, cur lex illa Theodosij Magni, & Caroli Magni 11. q. 1. c. Quicunq;. & c. Volumus. abrogata est, qua sancitum erat, vt liceret cuiq;, siue is actor esset, siue reus, relicto foro seculari, etiam lite contestata, iudicium ecclesiasticum adire? dicam priùs cur illam Imperatores sanxerunt: deindè, cur abrogata sit. Ergò quia intelligebant religiosissimi Imperatores, verissimum esse quod ait Salomon in Prouerbijs, Ex peccatis impiorum oriuntur lites, quas sapiens extinguet: ad episcopos autem, tanquàm ad medicos quosdam spirituales, pertinere curare peccata, optabant sanctè & piè, vt sublata causa litium, id est, peccatis, lites simul sublatæ essent. Hæc causa legis, ac verior fortasse, quàm illa, quòd eo tempore tanta esset iudicum ecclesiasticorum sinceritas iudicãdi, vt illi Imperatores latores legis huius, è Repub. esse existimauerint, vt omnes lites, alterutro volente, ecclesiasticorum iudicio deciderentur: illa enim tunc sinceritas, vt illam concedamus, deficere poterat, seculis in peius labentibus, vt sunt homines mutabiles. at hoc mutari non poterat, quin ad ecclesiasticos pertineret, tanquàm ad medicos spirituales, peccatorum curatio: nec illud rursùs mutari, quod ait scriptura: Ex peccatis nasci lites. & aliàs idem Salomon, Qui amat delicta, gaudet pugnis, id est, iurgijs & contentionibus. Cur verò hæc lex abrogata fuerit, hæc fuit causa: quòd cùm Petrus Clementi dixerit, & in eo omnibus episcopis: Nec enim iudicem, aut cognitorem secularium negociorum hodiè te vult ordinare Christus, nè præfocatus præsentibus, non possis verbo Dei vacare. hæc lex, dum optionem dat actoribus & reis, vt causas seculares ad episcopum referant, doctrinam beati Petri & ecclesiasticã disciplinam cõfundit, & solicitudinem salutis animę in solicitudinem secularia iudicandi vertit: cùm illa solùm in ecclesia liceat & expediat iudicare, quæ pertinent vel ad tollendum peccatum iniustitiæ ex defectu, vel ad tollendum peccatum fratris fratrem scandalizantis, vt iam explicatum est. Sed pleniorem ac subtiliorem de his tractationem

2. Tim. 2.

1. Cor. 6.

Quæ fuerit causa legis Theodosij & Caroli Magni de libertate adeundi iudicium ecclesiasticũ in quauis causa ciuili.

Prou. 28.

Prou. 17.

Cur lex Theodosij, & Caroli Magni abrogata.

ijs,qui canonici iuris prudentiam proprio ſtudio profitentur, relinquamus. Satis hæc ſint ad refellendum Magdeburgenſes,qui Clementis epiſtolam primam, & primam Anacleti, hoc loco de iuriſdictione eccleſiæ in ſecularia, ideò accuſant, quia nunquàm eam eccleſiæ datam falsò exiſtimant, ſiue obliti, ſiue (quod magis credo) non aduertentes, quod Paulus eccleſiæ Corinthiorum præcepit, non ſine poteſtate eiuſmodi iuriſdictionis, cum cæteris Apoſtolis communi, vt iam docuimus, præcipere potuiſſe.

Reſponſio ad ea, quæ obijciuntur in decretum de non arguendis & damnandis epiſcopis in epiſtola Clementis, Anacleti, Euariſti, Alexandri, Teleſphori & Pij, de quibus epiſcopis non arguendis hoc ſtatutum ſit, & quandò, & qua cauſa. Defenſio rationum, quas Pontifices attulerunt pro epiſcopis non accuſandis, quas Magdeburgenſes repræhẽdunt, quaſi ineptas & à propoſito alienas: & quomodò ſint prudentiſſimæ, & maximè ad rem accommodatæ. Item reſponſio ad ea, quæ Molinæus in epiſtolam Clementis obijcit 6.q.1. in margine decreti Gratiani. Quomodò ex illisipſis teſtimonijs veteris ſcripturæ, quæ beatus Petrus citat in epiſtola Clementis, cùm accuſationes epiſcoporum prohibet, doceatur, de quibus epiſcopis non accuſandis, & de quibus accuſatoribus loquatur. De regula, à ſanctis Apoſtolis Paulo & Ioanne tradita, ad cognoſcendum, vtrùm ſpiritu Dei, an ſpiritu mundi, doctrina aliqua tradatur: & quomodò per eam regulam doctrina falſa Luteri redarguatur, & de loco epiſtolæ Clementis, à Magdeb. diſſimulato. Cap. 12.

" SEquitur alius locus centuriarum Magdeburgenſium contra epiſt. Põtificum Apoſtolicorum: de nõ arguendis, inquiunt, & damnandis epiſcopis Clemen. 1. Anacl. 1. 2. 3. Euar. 2. Alex. 1. Teleſph. 1. Pius 1. 2. quòd multis & ineptis rationibus hoc probent: & Petrum faciunt huius doctrinæ authorem: primò, quia Paulus dicat, Nobis pro minimo eſt, vt à talibus arguamur, aut iudicemur, aut ab humano die. 2. quòd leges humanę & diuinæ prohibant maiores à maioribus iudicari. 3. homo non patitur ſuum ſeruum ab alio iudicari. Anacle. addit has, iniuria ſacerdotum ad Chriſtum pertinet, cuius vice funguntur. 4. quòd Dominus non per alium, ſed per ſe eiecit ementes & vendentes è templo. "

Hactenùs Magdeburgenſes. Excutiamus ergò deincèps, & ponderemus nos rationes, quibus Pontifices illi à Magdeb. notati, probant non eſſe accuſandos epiſcopos, an ſint ineptæ, vt elegantes iſti centuriatores dicunt: & an ſint leues, etſi hoc quidem non dixerunt, quia non eas ponderârunt: & an digna ſint beati Petri doctrina ea, quæ Petrum docuiſſe Clemens teſtatur

ſtatur. Sed & laicos, inquit, ab eorum accuſatione & vexatione ſemper repelli debere rogabat: & cunctos illi ſubditos eſſe præcipiebat: cunctorum Sacerdotum vitam, ſuperiorem ſanctioremq; ac diſcretam à ſecularibus & laicis hominibus eſſe: & ſpirituales quoſque atq; ſacerdotes, ſuper carnales & laicos ſemper conſtituendos docebat: quoniam pro minimo, inquit, nobis eſſe debet, vt à talibus arguamur & iudicemur, vel ab humano die. Hanc Petri rationem ineptam eſſe dicunt Magdeb. Vſus eſt autem beatus Petrus eiſdem verbis, quibus & Paulus vſus eſt, ſiue ab eo mutuatus, ſiue non, nihil refert. Illud verò magis refert, vt rectè ea intelligamus, quæ quidem Magdeburgen. minimè intellexerunt. Photius igitur Conſtantinopolitanus, acutiſsimus Pauli ſcholiaſtes: Exiſtimet (inquit) homo, ſic nos habere, vt dixi: & quod potiſsimùm diſpenſatores decet, habere nos quoquè exiſtimet: decet enim illos, vt fideles ſint. Hoc autem dicit, non extollens ſe, ſed potiùs doctrinæ ſuæ, quam prædicabat, authoritatem tuetur. Etenim ſi liberũ illis reliquiſſet, iudicare de ſe & in ſe inquirere, p̃dicationẽ minimè recepiſſent. Nè tamen videretur, nõ propter prædicationem, & ad communem vtilitatem dixiſſe hæc, ſed ad arrogantiam, ſubiungit: Sed non in hoc iuſtificatus ſum. non licet vobis, nec alijs, me dijudicare, ſed oportet potiùs doctrinam percipere, credere, & nihil dubitare: immõ nec ego, quãuis nihil mihi conſcius ſum, poſſum me dijudicare, ſed expectanda mihi eſt ſententia iudicis, & interìm in timore mihi viuendum. Hactenùs Photius. Hinc intelligi poteſt, quod beatus Petrus in epiſt. Clemen. eiſdem verbis & eodem ſpiritu vſus, dixit, ad authoritatem quoquè euãgelicæ doctrinæ, quam ſancti epiſcopi illo tempore prædicabant, & ad ſanctitatem vitæ illorum tuendam pertinere voluiſſe: ſeq; de ſanctis epiſcopis & fidelibus diſpenſatoribus myſteriorum Chriſti, quales tunc erant, locutum, quos non decebat, neque æquum erat à laicis contra charitatem accuſari. Cùm enim dixit, cũctorum ſacerdotum vitam ſanctiorem, ac diſcretam à ſecularibus & laicis hominibus eſſe, & ſpirituales quoſque atque ſacerdotes, ſuper carnales atque laicos ſemper conſtituendos docebat, an non ſatìs ſignificauit, de quibus epiſcopis non accuſandis, & de quibus laicis, ab accuſando repellendis, loqueretur? an nõ clarè oppoſuit ſpirituales, eoſdemq; ſacerdotes, laicis eiſdemq; carnalibus? Semper itaque conſtituendi ſunt ſacerdotes ſpirituales ſup laicos carnales, vt beatus Petrus docebat. Sed cur ità? quia, inquit, indignum eſt, vt qui ſpirituales ſumus, & fideles myſteriorũ Chriſti diſpenſatores, à talibus, id eſt, à carnalibus iudicemur. An hæc ratio inepta eſt, vt Magdeburg. hominibus ab omni ratione alienis, videtur? neque verò ſolùm indignum eſt, ſpirituales ſacerdotes à carnalibus laicis iudicari, ſed nec iudicari etiam ab humano die, hoc eſt, quanuìs perſecutiones, ſi ità voluntas Dei ſit, patiantur, indignum eſt tamen, vt propter eas contemnantur. Sed Paulus Apoſtolus nõ fuit iudicatus ab humano die apud Galatas, quibus de hoc gratulatur, inquiens: Nihil me læſiſtis. ſcitis autẽ, quia

1. Cor. 4.

Repræhendũt Magd. in doctrina Petri apud Clemẽ. quòd non intellexerũt de quibus diceretur, neque qua ratione, neq; quorsùm.

Quid ſit iudicari ab humano die, ex collatione ſcripturarum.

Galat. 4.

per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridèm, & tentationem
vestram in carne mea non spreuistis, neque respuistis: sed sicut Angelũ Dei
excepistis me, sicut Christum Iesum: id est, verbum, quod euangelizaui, nõ
1. Thes. 2. accepistis, vt in epistola ad Thessalonicen. idem scripsit, sicut verbum ho-
minum, sed sicut verbum Dei. Itaq; infirmitatem carnis, & tentationem in
1. Cor. 4. carne, vocauit Apostolus in epist. ad Corinth. humanũ diem, vt B. Petrus
in epist. Clemen. Sic quoq; vocauit Abdias Propheta, cùm pphetans Idu-
Abd. 1. mæis, qui calamitatibus Israelitarum lætabãtur, vltionem in bello: Nè ad-
spicias, inquit, ô Idumæe diem fratris tui in die alienigenarũ. Sic enim est
apud 70. id est, nè habeas quasi pro spectaculo calamitatem Israelitarũ, qui
sunt fratres tui, ex Iacob oriundi: & nè læteris super filijs Iuda in die interi-
tûs eorum. Immò quo magis sapientiam Petri & Pauli Magdeburgens. ad-
Iob 21. mirentur, sciãt imitatos esse eos hoc loco sanctum virum Iob, cùm ab ho-
Collatio loci Iob cũ loco à Magd. reprehenso. minibus & humano die indignè etiam iudicabatur. Quid enim, inquit, an
hominis est me arguere? sic enim est apud 70. id est, quis hominum potest
me conuincere impietatis, furti, aut cupiditatis rerum alienarum, de qui-
bus vos me accusatis? quod si non potest, cur, inquit, non debeo meritò cõ-
tristari? deindè subiungit, Attendite me, & obstupescite: ac superponite di-
gitum ori vestro: quod perindè est, quasi diceret: Quòd si me in tantis ma-
lis & calamitatibus videtis, quarum tamen causam nullam in me reperire
potestis, nè de eis iudicium faciatis, quod est, ab humano die iudicare: quin
potiùs silentium ori vestro indicite. præstat enim in his tacere, quàm im-
prudenter & indignè iudicare. Sanctus ergò Iob, quòd ab illis indignè iu-
dicaretur, ægrè quidem ferebat non propter se, sed propter illos, qui indi-
gnè iudicabant. Quòd enim ad se suam q; innocentiam spectabat, dicere po-
1. Cor. 4. terat, vt Olympiodorus quoquè in commentarijs Iob obseruauit, quod
Paulus Apostolus posteà dixit, Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer,
aut ab humano die: qui autẽ me iudicat, Dominus est. Sic igitur B. Petrus
eos episcopos sanctos & spirituales, in epistola Clemen. accusari prohibet,
qui dicere poterant cũ Samuele iudice populi Israelitici, Eccè præstò sum,
1. Reg. 12. loquimini coram Domino, & coram Christo eius, vtrùm bouem cuius-
quam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi ali-
quem, si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodiè,
restituam q; vobis. & dixerunt, Non es calumniatus nos, nec oppressisti,
neq; tulisti de manu alicuius quippiam. dixit q; ad eos, Testis est Dominus
aduersùs vos, & testis Christus eius in die hac, quia non inueneritis in ma-
nu mea quippiam. & dixerunt, Testis. Et qui cum Iob item dicere poterãt,
Iob 21. Attẽdite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro. Ac rursùs
cum Paulo ad Phil. Hęc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis,
Philip. 4. & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum. Hactenùs ad accu-
sationem Magd. de ratione prima. Molinæus quoq; repræhendit (nè quid
dissimulemus) hoc, quod B. Petrus docebat, spirituales quosq; atq; sacer-
dotes,

dotes, super carnales atq; laicos semper constituendos esse, 6. q. 1. in margine voluminis decretorum Gratiani, & si diuersa à Magde. ratione. nõ enim visum est illi, & quidem rectè, phiberi hîc, nè vnquàm liceat, episcopum à laicis accusari, vt Magdeburgensib. temerè visum est, vt satìs iã ostensum est, sed existimauit pugnare hanc doctrinam cum doctrina epistolæ B. Petri canonica. sic enim ait Molinæus: Immò contrarium docebat, vt patet in sua prima canonica, c. 2. Subditi estote omni humanæ creaturæ, & quæ sequuntur. Sed vt hîc Magdeburgenses calumnię conuicimus, sic quoq; Molinæum conuincemus. cùm enim paulò antè idem Petrus Clementi dixit, Nec enim iudicem, aut cognitorem secularium negociorum hodiè te ordinare vult Christus. ista nanq; opera, quæ tibi minùs congruere superiùs exposuimus, exhibeant sibi inter se laici, Satìs apertè cognitionẽ & iudiciũ causarum secularũ hoc loco ad laicos reiecit, simulq; docuit, potestatem spiritualem à seculari distinctam esse. Docuit igitur oportere, potestatem spiritualem vti secularibus ministris legum secularium, siquidem his legibus secularia iudicãtur: & magistratus seculares ministri sunt legum secularium. sic enim eos vocauit Plato, quòd eos in primis, vt idem ait, non *Lib 4. de leg.* dñari in leges, sed legibus seruire oporteret. docuit ergò hîc B. Petrus, parẽ dũ esse magistratibus secularibus: nõ enim aliter iudicare poterant. quarè nõ cõtrariũ in epistola sua canonica docuit, vt Molinæus calumniatus est, sed idem prorsùs, licèt clariùs quidẽ & apertiùs in epistola canonica, quia de ea re ibi ex ppósito præcipiebat. non ergò confícta est hæc epistola Clementis, vt Molinæus falsò hinc conclusit. Aliud commentum addidit illi suo glossematio marginali ad probandum fictam esse hanc epistolam. sic enim ait, Tum certum est, Iacobum Apostolum doctiorem fuisse præfato Clemente: nec oportuisse eum ab eo doceri. Nec hîc, cæco calumniãdi studio correptus, quod obiecit, intellexit: quod eo magìs mirum est, quo erat facilius ad intelligendum, si parùm aduertisset. non enim Clemens est, qui in hac epistola docet, sed beatus Petrus, vndè illud tã frequens in hac ipsa epistola, Et docebat, &c. vndè citari solet ab antiquis doctrina Petri in ordinatione Clementis. at iste bonus interpres Molinæus, quia Clemens hãc doctrinam à beato Petro traditam, ad beatũ Iacobum iussu eius misit, existimauit ex eo effici, vt Clemens Iacobum docuisset, tanquàm eo doctior. In eadem Marginali glossula illud quoq; in principio notauit, quod est in hac ipsa epistola, Infames etiam omnes, quos primates & leges seculi non recipiunt: atquì (inquit Molinæus) tempore Apostolorum nondùm erant primates, sed dudùm pòst instituti, & sic hæc epistola supposititia. Nec hîc aduertit, quos primates hîc diceret beatus Petrus. dicebat enim primates gentilium, quos paulò suprà vocauerat Clemens primos flamines, & Anacletus in epist. 2. vocat primates legis seculi, idcircò cõiunxit illos Clemẽs cũ legibus seculi: sicut enim B. Petrus præcepit, vt in ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi flamines, i. primi legis doctores erãt, ibì episcoporum

porum primates, siue patriarchæ, cùm tempus postularet, essent, sic præcepit, vt infames omnes, quos (inquit) primates, id est, primi illi legis doctores, vt priùs dixerat, & leges seculi non recipiunt, semper repellerẽtur. Isti ergò primates non solùm tempore apostolorum fuerunt, sed diù antè: primates verò ecclesiarum, de quibus beatus Petrus cõstituit & præcepit, statim vt opùs fuit, & tempus & necessitas postulauit, sicut à sanctis Apostolis constitutum & ordinatum fuerat, esse cœperũt. satis ergò responsum sit ad tres ineptias, quas Molinæus, quasi tres hastas validissimas in epistolã Clementis, tanquàm fortis miles torsit.

Molinæi ineptiæ.

2. Ratio.

Veniamus ad secundam rationem, quam Magdeb. in eodem loco epistol. Clem. notârunt, quòd dicat idem Petrus, non solùm diuinas, sed humanas leges, maiores à minoribus accusari & iudicari prohibere. Sed neque hoc illi intellexerunt. quod quidem quemadmodùm intelligendum sit, ex eo etiam intelligi potest, quod proximè antecesserit in eodem loco epistol. Clemen. dixerat enim cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis cœquales non erant, ab eorum accusatione & vexatione prohibebat: & nõ nisi à cœqualibus aliquid eis inferri debere docebat. quia discipulum super magistrum esse, aut vllam ei iniuriam inferre nullatenùs debere oportet. ergò à cœqualibus permittit eos accusari, id est, ab idoneis & probatissimis, qui suspicionibus & sceleribus careant, vt ait sanctus Anacletus in epistol. 2. velut Clementis interpres. Cùm enim tales sunt, qui accusant, non sunt in hac parte infra eos, qui accusantur: nec est tũc discipulus supra magistrum: vt non possit recipi accusatio discipuli aduersùs magistrum: sicut Paulus, aduersùs presbyterum, inquit, noli recipere accusatiõem, nisi sub duobus aut tribus testibus: deindè subiungit, Testor coram Deo & Christo Iesu, & electis angelis eius, vt hæc, scilicet, quæ ad recipiendum accusationẽ aduersùs presbyterum, & quæ ad correptionem publicè peccantium pertinent, custodias sine præiudicio, id est, sine inconsideratione & temeritate. iubet enim considerare, quæ eorum vita, vt Anacletis in 2. & 3. epist. inquirere præcipit, an sit inoffensus accusatorum & testium affectus, & an tales sint, qui ad accusandũ accedũt, quales apostolica constitutio lib. 2. Clemẽtis, & Euaristus epist. 2. & Telesphorus iubent. Cùm igitur diuina lex prohibet, nè sit discipulus supra magistrum, id est, nè sit minor supra maiorẽ, hoc prohibet, nè se discipulus aduersùs magistrum extollat, vt idẽ Clem. in eadem epist. interpretatur, cùm ait, Nullus se extollat supra Doctores ac magistros suos, quia discipulum supra magistrum esse, aut vllam ei inferre iniuriam, nullatenùs debere oportet. Accusari ergò & iudicari maiores à minoribus, tunc lex diuina prohibet, cùm, vt ait Igmarus Rhemensis, ex propria temeritate & absque maioris potestatis authoritate hoc fit: & vt explicatiùs adhuc S. Thomas 22. q. 78. tradit, cùm causa vexandi, & non affectione charitatis, sed sua prauitate ad accusandum accedunt, quod ipsum ante S. Thomam Gratianus quoquè dixit 2. q. 7. tunc enim superbia inest in

A quibus permiserit Clemens accusari episcopos.

Quandò magistrum discipulus licitè accusare possit.

1. Tim. 5.

Quales esse debeant accusatores.

Quid sit, prohibere, nè discipulus sit super magistrũ.

Quandò lex diuina prohibet maiores à minoribus iudicari.

in eiusmodi accusatione: quam meritò lex non solùm diuina, vt explicatũ est, sed leges quoquè seculi prohibent. Sic igitur ratio Petri concluditur: spirituales quosque eosdemq; sacerdotes, semper supra carnales eosdemq; laicos, constituendos esse: quod est esse illos maiores, & hos minores: at sic maiores à minoribus accusari & iudicari, prohibere legem diuinam, illam scilicet, quæ prohibet discipulum esse supra magistrum: ergò summos sacerdotes spirituales, qui sunt episcopi, à carnalibus laicis iudicari, per legem diuinam non licere. Hactenùs de ratione illa secunda à Magdeburgen. notata, tanquàm parùm apta: pergamus ad alias, quas similiter, id est, æquè ineptè, reprehendunt.

Alia ratio, inquiunt: homo non patitur suum seruum ab alio iudicari, & quis est, ait Petrus in epist. Clem. qui alterius iudicet seruum? nam ista non patiuntur homines, neque Deus deorum, & Dominus dominantium, hæc vllatenùs patitur. 3. Ratio.

Si hæc ratio ex eo sumpta, quod homines iustè facere solent, inepta est, sit etiam apud æquos istos iudices & acres inepta illa Domini ratio in euangel. ex eo quoq; sumpta, quod à Iudæis iustè fieri solebat. Sic enim narrat Lucas: Respondens autem Archisynagogus, indignans quia sabbatis curâsset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari, in his ergò venite, & curamini, & non in die sabbati. Respondens autem ad illum Dominus, dixit: Hypocritæ, vnusquisq; vestrûm sabbato non soluit bouem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare? Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit Satanas eccè decem & octo annis, non oportuit solui à vinculo isto die sabbati? Et subiungit Euangelista, Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes aduersarij eius. Si quod Iudæi sabbato faciebant in boue & asino soluendis, & ad aquam ducendis, conferre cũ eo, quod pro soluenda filia Abrahæ à vinculis Satanæ sabbato facere oportebat, nõ erat ineptũ, quomodò potest esse ineptum, quod beatus Petrus hoc loco ad exemplũ scripturæ sanctæ facit, scilicet conferre, quod homines iustè in seruis suis facere solent, cum eo quod Dñs in episcopis ministris suis, qui sunt sine querela apud homines, fieri vult? nempe vt non iudicentur, aut moueãtur, nisi à solo Domino suo, vt in Apocal. beati Ioannis minatus est Episcopo Ephesi, qui omnia bona coram hominibus, puidebat, vndè ab hominibus neq; iudicari, neq; accusari poterat: non tñ prouidebat coram Deo, qui videt in abscondito, quod primũ curare debebat, & quę erat prima erga Deũ charitas. Age ergò, inquit, pœnitentiam, & prima opera fac: sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris. Erubescant igitur Magd. sicut illi hypocritę apud Lucam. siquidem rationem reprehenderunt, cuius similem à Christo sapientia Dei patris in euangelio positam legunt. Illud autẽ est maximè obseruãdum, ex ijs ipsis, quæ ex prophetis idem B. Petrus hoc loco de episcopis non iudicandis aut remouendis, nisi à Dño suo, citat, intelligi posse, si quis aduertat, de qui-

Luc. 13.

Magd. rationẽ reprehendũt, cuius similem in euangelio legunt.

Apoc. 2.

buſnam epiſcopis,& de quorum iudicio & accuſatione loquatur. Loquitur enim de ijs epiſcopis,qui, vt antè dixi, cum Samuele dicere poterant: Teſtis eſt Dominus aduersùm vos,& teſtis Chriſtus eius,quòd nõ inueneritis in manu mea quippiam: Hi nanq; ſunt,quos ſolus Deus iudicare & remouere iuſtè poteſt: cui ſoli patet cor hominis,& qui ſolus nouit conſciẽtiam cuiuſcunq;,ſiue bonam,ſiue málam. De ijs item accuſatoribus loquitur,qui ad accuſandum non ex charitate,ſed ad perturbandum & vexãdum accedunt. Ergò poſtq; dixit B. Petrus, Eos autem à ſolo Domino aut iudicandos,aut remouendos,& non ab alijs, admonens Clemens, quomodò idem B. Petrus probaret,ſubiungit: Vndè & prophetas ſibi teſtes eſſe dicebat,per quos Dominus loquitur,dicens: Audite me,qui ſcitis iudiciũ, populus,cuius lex mea in corde eorum. Sermo eſt propheticus de ijs, qui in nouo teſtamento futuri erant iudices eccleſiæ,qui ſunt epiſcopi. & ſubiũgit, Nolite timere opprobrium hominũ,& blaſphemias eorum nè metuatis,ſiue(vt eſt apud 70.)contemptu eorum nè vincamini. hoc eſt,nè deſiſtatis ab officio propter eorum contemptum & iudicium: quod Paulus dixit, Mihi pro minimo eſt,vt à vobis iudicer. Vt autem declararet Propheta,de noui teſtamenti iudicibus ſe prophetare,& non loqui de lege, quæ vſq; ad tempus correctionis,ſicut Apoſtolus ait,data erat,ſubiũgit: Sicut enim veſtimentum,ſic comedet eos vermis: & ſicut lanam,ſic deuorabit eos tinea: ſalus autem mea in ſempiternum erit,& iuſtitia mea in generationes generationum. Et paulò pòſt idem Clemens de Petri doctrina adhuc loquens, Eos autem,qui eos vetant,aut mouere vel damnare nituntur, (aiebat) Dñs per Prophetam damnat,& vſq; ad ſatisfactionẽ eorum & eccleſiæ,damnatos eſſe docebat,vbi ait: Talia elegerunt in vijs ſuis,& in abominationibus ſuis anima eorum delectata eſt. Vndè & ego eligam illuſiones eorum: & damnationem adducam eis,quia locutus ſum eis: feceruntq; malum in oculis meis: & quæ nolui,elegerunt. Deindè ſubiungit: Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius: dicite fratribus veſtris odientibus vos & execrantibus,vt nomen Dñi glorificetur. Quòd verò de epiſcopis prophetauerit hoc loco Eſaias, teſtatur etiam B. Cyrillus, cùm interpretans eũ: Pertinet,inquit,hoc præceptũ ad omnes præpoſitos eccleſiarum, & miniſtros verbi: Dicite fratribus veſtris odiẽtibus vos. Vult enim,inq;,vt ſumma patientia & benignitate ad cognationem ſpiritualem & amicitiam eos, qui communionem eorum recuſant,alliciant & prouocent. Aut iubet, inquit, prædicare gentibus,& vocare eos ad cognitionem Dei. Sed etſi oderint,inquit,& abominentur,nihilominùs tamẽ alloquimini eos,& loco fratrum habete,vt nomen Dñi glorificetur,& appareat lætitia eorum: ipſi autẽ cõfundentur. Lætantibus enim gentibus gratia Chriſti & ſalute, erubeſcunt Iudæi,& dolent ſe abiectos & odio habitos eſſe. Hactenùs Cyrill. Subiungit deindè B. Petrus in epiſt. Clemen. ex eodem loco Eſaiæ: Non enim laborabunt fruſtrà,neq; generabunt in cõturbatione præſules mei, quia ſemen bene-

Eſa. 51.

1. Cor. 4.

Heb. 9.

Eſa. 66.

Eſa. 66.

benedictorum Dñi est. Hoc loco B. Cyrill. ministros euangelij significatos esse dicit, qui sunt in primis episcopi. qui cùm rectè tractant verbũ veritatis, & sunt fideles dispensatores mysteriorũ, non laborant frustrà, sicut ait Esaias, sed potiùs congregant fructum in vitam æternam: neq; generant in conturbatione, sicut scribæ & Pharisæi, docentes traditiões & mandata hominum, & sicut illi qui Galatas conturbabant, p̃dicantes illis falsa, & sicut hodiè hæretici faciunt, qui generant in conturbatione, quia semen maledictum sunt. Cùm igitur non laborare frustrà, & nõ generare in conturbatione, quia semẽ benedictum sunt, ad eos p̃sules siue episcopos B. Petrus retulerit, quos dixit non esse iudicandos, neq; remouendos, nisi à solo Dño: consequens est, loqui eum de ijs episcopis, quos propter sanctitatem & innocentiam non possint isti accusare, & de ijs accusatoribus, qui eos iniquè & vexandi causa accusant. Vndè quo magis adhuc hoc quod dico, explicetur, subiungitur in doctrina B. Petri, Ad glorificandum se, & diuina mãdata seminanda & euangelizanda eos Dominus elegit, & non vt prohibeantur, aut perturbentur, suggerebat: quia qui eos lædit, eum lædit, cuius legatione funguntur. non potuit iam explicatiùs doceri, de quibus episcopis non accusandis beatus Petrus loqueretur: siquidem de ijs episcopis intelligi voluit, quos modò dixi, id est, qui iniquè accusantur: Hi enim lædi dicũtur, non autem qui meritò accusantur. Deniquè ex epistol. Euaristi 2. perspici potest, qui episcopi vel sacerdotes sint, quos Apostolici Põtifices prohibent accusari: quod mirum est, non obseruâsse Magdeburgen. cùm tam sint perspicua. nam sunt, inquit, nonnulli, qui præpositos suos peruersè reprehendunt, si vel parùm ipsis molesti extiterint. idcircò recto oculo Primates ecclesiarum vtiliter præuideant, nè quisquam eorum innocẽs vexetur, aut scandalizetur. & quæ sequuntur. De innocentibus ergò loquuntur Pontifices, & de maleuolè accusatis.

Quos episcop. aut sacerdotes apostolici Ponti. accusari prohibeant.

Alia ratio à Magdeburgen. notata & reprehensa: Dominus non per alium, sed per se eiecit ementes & vendentes ex templo.] 4. *Ratio.*

Sed repetamus à capite, quod Anacletus hoc loco de accusatione episcoporum scripsit: Accusatio quoq;, inquit, eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspiciõibus & sceleribus careãt, fieri debet: quia Dominus sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, neq; calumniari permisit, sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes ex templo eiecit. Deindè subiungit: Vndè liquet, quòd summi sacerdotes, id est, episcopi, à Deo sunt iudicandi, non ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus lacerandi: sed potiùs ab omnibus fidelibus portandi, ipso Dño exemplum dante, quandò per seipsum, & non per alium, ementes & vendẽtes eiecit de templo. Si volebat docere Dominus, quales esse deberent, qui, cùm necessitas & ratio postularet, summos sacerdotes Domini accusarent, nè quis iniqua accusatione, tãquàm flagello linguæ (sic enim scriptura sancta vocat) indignè eos *Iob 5.*

afficeret, q̃ alio diuiniore modo, aut maiore authoritate ac potestate hoc facere potuisset, quàm si sacerdotes in crimine deprehẽsos ipse per se, cùm feciſſet, quasi flagellum de funiculis, ex templo eijceret? ô, oscitãtem Magdeburgensium animaduersionem: qui rationem hoc Christi exemplo diuinè traditam, & diuinè perceptam & accommodatam ad probandum, nõ esse temerè à quibusuis arguendos & accusandos episcopos, ineptã esse dicunt, & vt ridiculam notare audent, nõ intelligentes neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. milliès enim hoc, aduersùs istorũ dormitantem lectionem & intelligentiam, vsurpandũ mihi est. Si Dominus perseipsum eiecit illos ex templo, quales esse eos oportet, qui accusando summos sacerdotes, eijcere eos volunt ex ecclesia? Si Dominus, vt sacerdotium honoraret, indignos sacerdotio per seipsum ex templo eiecit, patietur, vt viles & improbi homines episcopos temerè accusando & ex ecclesia eijciendo, summum sacerdotiũ vituperent? Cùm Paulus Apost. Timotheo præcepit, vt accusationem aduersùs presbyterum nõ, nisi sub duobus aut tribus testibus reciperet, subiunxit, obtestans eum, & inquiens: Testor coram Deo & Christo eius, & electis Angelis eius, vt hæc custodias sine p̃iudicio, nihil faciens in alterutram partem declinãdo: Vt hæc, inquit, custodias, quæ scilicet ad accusatores & testes pertinent: custodias, inquam, sine præiudicio, id est, sine temeritate & incõsideratione. Hoc enim significat (vt anteà dixi) πρόκριμα, quod interpres vertit præiudicium: Temeritas autem & inconsideratio in recipiendo accusationem aduersùs presbyterum, declinatur, si, vt apostolica constitutio à Clemente Roman. in secundo libro scripta cap. 49. iubet: Primùm de accusatore diligenter inquiratur, quæ eius vita antè acta, & qui mores, quæ conscientia, quæ causa ad accusandum adduxerit: Frustrà autem hæc, & alia, quæ prętereo, inquirenda essent, si episcopos accusare cuique liceret. Postremò si Dominus, cùm non permisit Scribis & Pharisæis, vt mulierem in adultério deprehensam condemnarent, sed potiùs ipse eam sine condemnatione dimisit, potestatem iudicandi honorauit, & accusatores, quales esse oporteat, docuit: quomodò ineptum dici potest, quòd sacerdotes in culpa & vitio illius in templo negociatiõis deprehensos, zelo dignitatis sacerdotalis & domûs Dei incensus ac commotus, per seipsum voluit ex templo eijcere, vt dignitatis sacerdotij rationem haberet? simulq; exemplo suo doceret, quales esse deberent, & qua causa & consilio moueri, qui ad summos sacerdotes accusandos admittendi essent? sed prosequamur reliquas rationes, quæ sequuntur.

Ioan. 2.

Magd. rationẽ ex euangelio sumptam, & diuinè accõmodatam, reprehendunt.

1. Tim. 5.

Quales debeant esse accusatores.

Cur quãmulierẽ Dominus à Pharisæis iudicari non permiserit.

Cur emẽtes et vendentes per seipsum è tẽplo Dominus eiecerit.

Defensio reliquarum rationum in epistolis Pontificum Apostolicorũ de non accusandis episcopis, quas ijdem Magdeburgenses tanquàm ineptas & falsas more suo accusant, quas nos rursùs aptissimas ac verissimas, & ex ratione & scripturis sanctis petitas esse docebimus. Item quarè tanta

cautio-

cautione à Pontificibus illius seculi prouisum sit, nè temerè à quibusuis episcopi accusarentur: & quæ causa sit, cur tantoperè Magdeburgenses huic decreto de non accusandis episcopis repugnent, & quomodò, quæ de hac re in epistola Telesphori notârunt, eos de malitia redarguant. Item, quæ Igmarus Rhemensis Archiepiscopus, de non accusandis episcopis, diligenter obseruauit & eruditè scripsit. Cap. 13.

ALia ratio, inquiunt, est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.] 5. Ratio.

Si episcopos iniquè accusari, ex superbia proficiscitur, vndè in eádem epistola Clementis, Nullus, inquit, se extollat in Doctores & Magistros suos. & Euarist. in epistola secunda, Nam sunt, inquit, nonnulli, qui præpositos suos peruersè reprehendunt, si vel parùm ipsis molesti extiterint: si, inquam, accusatio horum, ex superbia subditorum, qui nolunt esse subiecti, proficiscitur: quid authoritati diuinæ accommodatius dici potuit ad prohibẽdum, nè episcopus à subditis iniquè accusetur, quàm quod dixit beatus Petrus, ex prouerbijs Salomonis sumptum, aduersùs eos, qui nolunt esse, quibus debent, obedientes? Insinuate, inquit, omnibus inuicem humilitatem, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: deindè subiungit, Humiliamini sub potenti manu Dei. & beatus Iacobus, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: deindè subiungit, Subditi ergò estote Deo. Deo autem non est subditus, qui eum, qui legatione eius fungitur, persequitur. Ira ergò Dei aduersùs superbos, grauissima ratio est, nè accusatio episcoporum, ex superbia subditorum proficiscens, suscipienda vnquàm sit. 1. Pet. 5. Prou. 3. Iac. 4.

Sequitur in centurijs alia ratio reprehensa, quasi inepta: Nolite omni spiritui credere: Fateor, fuisset quidem hæc authoritas ineptè producta in epistola Anacleti, si (vt Magdeburgenses somniculosi lectores putauerunt) ad prohibendum accusationem episcoporum producta esset: at non ad hoc producta est, vt vel ipsi Magdeburgenses dicturi sunt, si attentiùs relegant & non oscitanter, vt legerunt priùs. Sic enim ait Anacletus: Ille proculdubiò scandalizatur in Deum, qui rectè non docet, & qui eius scandalizat episcopum vel sacerdotem. Impiè nanque agentes, sunt impij, nec intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Omnes enim inuicem humilitatem insinuatè: quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Nolite, inquit Ioannes Apostolus, omni spiritui credere, sed probate, si spiritus ex Deo sunt, quoniam multi pseudoprophetæ exiêrunt in mundum, &c. Vtrunque ergò dixerat Anacletus scandalizari in Deum: & eum, qui non rectè doceret: & eum, qui episcopum vel sacerdotem, scilicet rectè docentem, scandalizaret: atque ad eum quidem, qui scandalizat episcopum, id est, qui (vt ait Alex. epist. 2.) legationem eius impedit, & non 6. Ratio.

vnius, sed multorum profectum euertit, quod est superbi, & episcopo suo obedire nolentis, retulit Anacletus illud, Deus superbis resistit: ad episcopũ verò, qui non rectè docet, retulit, quod ait Ioannes: Nolite omni spiritui credere, sed probate, si spiritus ex Deo sunt, quoniã multi pseudoprophetę exiêrũt in mũdũ. quod magis adhuc ex eo perspici potest, quod statim adiũgit Anacletus, & idem ipse Ioãnes alibi ait: Vos quod audîstis ab initio, in vobis permaneat, quod quidẽ nõ pertinebat vllo modo ad nõ scandalizandũ, siue ad nõ accusandũ episcopũ, sed potiùs ad cauendũ, si malè episcopus doceret. cauetur enim cùm probamus, si spiritus ex Deo sunt: id est, vtrùm ea, quę dicuntur aut docẽtur, vera sint. Quæ enim vera sunt & salutaria, in spiritu sancto dicũtur: in spiritu aũt mundi, ea, quæ cum veritate & salute pugnant. Vndè Paulus, Nos autem, inquit, non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus quę à Deo donata sunt nobis: quę & loquimur non in doctis humanę sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritûs. Hęc ex Cyrilli in Esaiam comm. c. 26. cùm explanat illud, Peperimus spiritum salutis: & subiungit, Sic accipiendum esse, quod ait Ioannes, Probate, si spiritus ex Deo sunt: id est, vtrùm ea, quæ prædicantur vel scribuntur, ex spiritu Dei, an spiritu mundi sint: qualia sunt, scilicet, quæ Luterani tenent, & Magdeburgenses scribunt & docent. Vna verò est & quidem optima forma ac certissima regula probandi hoc, si quod audiêrunt à principio, in istis permaneat. sicut beatus Ioannes monuit, cùm ait: Vos quod audîstis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis permanserit, quod audîstis ab initio, & vos in filio & patre manebitis: & hęc est repromissio, quam ipse pollicitus est. deindè subiungit, Hęc scripsi vobis de ijs, qui seducunt vos, &c. ergò qui tradunt aliam doctrinã prętereã, quam nos ab initio accepimus, immò & quam ab initio ipsi acceperunt, hi sunt seductores, beati Ioannis Apostoli testimonio, & alieni à promissionibus Dei, qui nec in filio, nec in patre manebunt. Eodèm pertinet locus beati Pauli, cùm ait in epist. ad Phil. de eádem regula probandi spiritum scripturæ vel sermonis. non enim permittit aliter sentire, quàm vt ab initio traditum est, vt beatus Ioannes contra seductores, & qui sectas nouas introducunt, dixit: Veruntamen ad quod priùs, inquit, vénimus, hoc enim significat τὸ ἐφθάσαμεν, vt idem sentiamus, in eádem regula permaneamus. Patres ergò vestri, iudices vestri erunt, & vos condemnabũt: quia ipsi in eo, quod ab initio acceperunt, permanserunt: & ipsi in filio & patre manebunt, quia vnctionem à spiritu sancto habuerunt, & nouerunt omnia, & in omnibus illis vsque ad finem semper perseuerârunt. Vos verò Magdeburgenses & cæteri Luterani ac Caluiniani, dogmatum & verborum nouitates profanas tam cæco studio amplexi estis, relicta regula, ad quam priùs patres & maiores vestri venerunt, vt quicquid nostrum in antiquis & sanctis patribus & sanctis ecclesiæ doctoribus legatis, næuos & corruptelas illius seculi esse, impiè & impudenter dicatis. Vndè autem hoc malum natum sit,

Luterani,

1. Ioan. 4.

1. Ioan. 2.

Quid illud Ioan. sit, probate si spiritus ex Deo sunt.

1. Cor. 2.

Optima regula probandi, an spiritus ex Deo sint.

Phil. 3.

Phil. 3.

Patres Lutheranorum Luteranos filios condemnabunt.

1. Ioan. 2.

Luterani, licèt Centuriones vestri dissimulent, in his ipsis tamen epistolis Clementis, quas tanta rabie & furore cæco notârunt, legerunt. Quarè repetam hic ad eorum confusionem in pœnitentiam, si quos vestrûm possim saluare de igne rapiens, sicut Iudas Apostolus ait. Clemens ergò epist. 5. Relatum est, inquit, nobis, quòd quidam in vestris partibus commorantes, aduersantur sanis doctrinis, & prout eis videtur, non secundùm traditionem patrum, sed iuxta sensum suum docere videntur. & ideò diligenter obseruandum est, vt lex Dei cùm legitur, non secundùm proprij ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit. Sed fieri non oportet. non enim sensum extrinsecùs ab alteris alienum & extraneum, debetis quærere, aut quomodò ipsum scripturarum authoritate confirmetis: Sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis: & ideò oportet ab eo discere intelligentiam scripturarum, qui eam à maioribus, secundùm veritatem sibi traditam, seruauit: vt ipse possit ea, quæ rectè susceptit, competenter asserere. Quæso vos Magdeburgenses, cur à vobis hic locus præteritus est, vel potiùs dissimulatus? cur eum vestra censoria virgula non notâstis? qui vno ictu totam fabricam doctrinæ vestræ nouæ labefacit. Hic quoquè Clemens Romanus beatum Ioannem & Paulum secutus, cùm sanam scripturarum intelligentiam ex traditione Maiorum petendam esse censet, quod ab initio auditum est, hoc in nobis permanere vult, id est, vt eum scripturæ sanctæ sensum teneamus, quem à principio accepimus, in eadem{que} regula permaneamus. Rogate, quæso Luterani, centuriatores vestros, aut alios vestræ sectæ magistros & patronos, in ijs controuersijs, quas nobiscùm de dogmatibus ecclesiasticis habent, quos testes habeant suæ interpretationis scripturarum? Respondebunt fortassè, quia nullos possunt producere, non opùs esse testibus in re certa. Rectè quidem, si nullus contraueniret: si non pro certo sumerent, quod controuersum est. at cùm controuersia sit, vtri nostrûm non per spiritum, qui ex Deo est, sed per spiritum mundi, qui mendacium ex proprijs loquitur, verbum Dei interpretentur: quis sanæ mentis dicat, non opùs esse testibus? nisi qui sentiat licere esse in causa eundem iudicem & testem, quo nihil potest esse iniquius, neque rationi repugnantius: quod vt sæpiùs dicam, in causa Christi Iudęi fecerunt: vt in 5. lib. Cle. de apost. const. scriptũ est. Quòd si rursùs dicant se habere testes scripturas sanctas, cùm sint quædam in epistolis Pauli difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant ad suam perditionem, sicut & cæteras scripturas, vt beatus Petrus ait, Vtri sunt, nos an vos, quos Petrus dicit indoctos & instabiles esse, & deprauare scripturas? cùm nos vobis, & rursùs, vos nobis hoc exprobretis, & obijciatis, quid supereſt, vt tota lis ęquo iudicio dirimatur, nisi vt dicant testes? Luterus vult scripturam per se ipsã & suo, id est, scripturæ spiritu intelligi: & nos hoc volumus. at Paulus

Iud. 1.

Sic est in duobus vetustis exemplaribus Vaticano, & Florentino.

Vndè sanæ scripturarum intelligentia petenda sit, diuinè notatum est à Clemente.

Qui in controuersia nõ curant testes, licere putant, esse in causa eosdem iudices & testes.

Aposto-

Apostolus sic voluit verbum Dei doceri & prędicari, vt qui doceret, dicere posset, quod ipse ad Corinth. scripsit, Sicut & in omnibus ecclesijs sanctorum doceo. Nos igitur per spiritum Dei, qui hoc in Paulo dixit, probamus non nos spiritu mundi scripturas interpretari & intelligere, quia interpretamur & intelligimus, sicut in omnibus ecclesijs sanctorum hactenùs sancti patres intellexerunt, & interpretati sunt: & sicut per multos testes audiuimus: vt idem Apostolus ad Timotheum scripsit: Quę audisti, inquit, à me per multos testes, hęc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Rogate ergò Luterani magistros vestros, an dicere vobis possint, Tenete hæc, quæ audîstis à nobis per multos testes. Vos enim quæ ab eis audîstis, per nullos alios testes audîstis, quàm per discipulos Luteri, nec in alijs locis prædicari, quàm vbi Luterani esse permittuntur. Rogate, inquam, an dicere possint, Hæc tradimus vobis, sicut in omnibus ecclesijs catholicorum, quæ vbiquè sunt, docemus? apud nos enim, quia idem sapimus, & non sunt in nobis hæreses, neque schismata, singuli doctorum catholicorum docent, quod omnes vbiquè: & omnes, quod singuli. ità fit, vt qui in vna ecclesia docet, sicut in omnibus doceat. Sic scimus nos, sicut Apostolus ait, de doctrina à Deo reuelata loquens, à Deo donata esse, quæ & loquimur, & prædicamus: id est, esse doctrinâ spiritûs Dei, & non spiritûs mundi, scilicet ex comparatione huius doctrinæ cum ea, quæ in omnibus ecclesijs catholicorum, quæ vbiquè sunt, prædicatur: quæ eadem fuit semper. Sic spiritualia cum spiritualibus, sicut Apostolus ait, comparamus. At vos, qui relicto spiritu Dei, spiritum mundi accepistis, extra Germaniam, nec in ea vbiquè, non habetis cum qua alicuius ecclesiæ catholicæ doctrina doctrinam spiritûs vestri Prophetæ Martini comparetis, nisì cùm Caluiniana, aut aliorum hæreticorum: quod est, carnalia & diabolica cum carnalibus & diabolicis comparare. Inuitauit me, vt huc excurrerem, opportunitas loci Clemen. ex epistola eius 5. de Apostolica traditione Maiorum, vndè ducenda esset recta scripturarum intelligentia. quem locum, vt hoc obitèr admoneam, diuinè imitatus & secutus est Irenæus libro tertio, cap. quarto, quem suprà commodiore loco recitaui. Reuertamur nunc, vndè digressi esse videmur: & reliquas rationes defendamus.

Non docent magistri Luterani verbũ Dei, quomodò Paulus doceri voluit. 1. Cor. 14. 2. Tim. 2.

Id verò faciunt catholici.

Quomodò nos sciamus, quæ prædicamus, à Deo esse donata. 1. Cor. 2.

7. Ratio. Alia ratio, inquiunt: Vnusquisque pro se rationem reddet.]

Hanc quoquè notârunt, tanquàm rationem ineptam ad prohibendum, nè temerè episcopus accusaretur. cùm tamen tam grauis sit, vt ad cohibendam petulantiam alterum accusandi, præsertim iniquè, nihil valentius esse possit, quàm meminisse iudicij, quod cuique subeundum sit. cuius quidem qui immemor est, facilè alterum & iudicat, & accusat. Vndè postquàm dixit Anacletus, Itaque vnusquisq; nostrûm pro se rationem reddet Deo: statìm subiunxit, Non ergò ampliùs inuicèm iudicemus: sed hoc iudicate magis, nè ponatis offendiculum fratri vel scandalum.

Alia

Alia ratio, quia gratiæ plenitudo adiectione non indiget: nec vlla requirit commendationis augmenta, quasi dicat, non possunt errare.]

Hæc est centuriatorum interpretatio, digna eis, id est, mendosa, & quam ipsæ illæ epistolæ, quas notârunt, vt postea ostendam, de falsitate redarguunt. Sed recitemus priùs locum, quem malè quoquè in epist. Anacleti notârunt, quia non intellexerunt. Si autem, inquit, omnia in hoc seculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Superua cuis enim ad beneficia laborat impendijs, qui solem certet facibus adiuuare. Ideò si aliquis putat, se Deo in hoc placere, quòd seruos suos accusat, & vt meliores fiant, dicit se hoc agere, in vacuum laborat: & plus inuidiæ stimulis agitatur, quàm charitatis: quoniam plenitudo gratiæ, adiectione non indiget, nec vlla requirit commendationis augmenta. Hęc Anacletus. Quæ nō tam miror non intellexisse istos, quàm non intelligendo, ità peruersè interpretatos esse. Loquitur ergò Anacletus de ijs sacerdotibus, quorum facta bona sunt manifesta, sicut Apostolus ait: Si quæ verò sunt occulta peccata, & quę sciri non possunt, eorum iudicium reseruandum est Deo, à quo solo vindicari possunt, quæ idem Apostolus dicit, non quidem præcedentia ad iudicium, quæ hîc & iudicari & vindicari possunt, sed sequentia. Prohibet itaq; Anacletus, nè quis alterum propter suspicionem tantùm accuset: neque dictum de aliquo inueniat, quod non in actibus eius agnoscat: vt idem paulò pòst ait. & Euaristus epist. 2. nè mala quorundam priùs quisquam præsumat credere, quàm probare. Item Victor Pont. de eiusmodi iudicijs loquens, Incerta, inquit, charissimi, nullatenùs iudicemus, quoadusq; veniat Dominus, qui latentia producet in lucem: & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. quia quanuis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indicijs comprobantur: nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur: nisi quæ iudiciario ordine publicantur. Si quis igitur eiusmodi sacerdotem dicat se arguere & accusare, vt meliorem faciat, cuius lux ità lucet coram hominibus, vt opera eius multa bona videant omnes, & si quæ eius opera aliter se haberent, sicut idem Apostolus ait, abscondi non possent, perindè facere videatur, vt si velit Solis lucem augere. dicit deindè Anacletus, eum, qui hoc facit, non duci officio charitatis, vt fingit, sed potiùs inuidiæ stimulis incitari: quoniam si nihil iste in gratia vlla eiusmodi seruo Dei deesse videt, quid gratiæ accusando addere ei vult? plenitudo enim, inquit, gratiæ non indiget adiectione. Videamus nunc de interpretatione Magdeburgen. quàm sit inepta, deindè quàm sit epistolis istis repugnans: quasi dicat, inquiunt, non possunt errare: ergò cùm Paulus, quę his verbis imitatus est Anacletus, Corinthijs gratulatur, quòd in omnibus diuites facti essent in Christo, ità vt nihil, inquit, desit vobis in vlla gratia, perindè est, vt si dicat, eos peccare non posse: quia vbi nihil gratiæ deest, ibi plenitudo gratię est: & si plenitudo gratiæ est, non est opùs adiectione, ac proindè peccari non potest. Hæc sunt fatua argumenta

8. *Ratio.*

Locus in epistola Anacl. à Magd. reprehensus, & ab eis non intellectus.

1. Tim. 5.

Redarguitur interpretatio Magd. vt inepta, & discrepans cũ scriptura Pauli, quam Anacletus imitatus est.

1. Cor. 1.

Magdeburgenſium. Videamus iam de diſcrepantia epiſtolarũ cũ iſtorum non ſolùm falſa, ſed maleuola, & inuidioſa, & ſtulta interpretatiõe. Etenim ſi quod Anacletus hoc loco ait, & iam nos interpretati ſumus, ſic interpretandum putant, quaſi dictum ſit, Peccare non poſſunt, quemadmodũ idem Anacletus dicit in 2. epiſt. Accuſatio quoquè eorum, ſuper qua nos conſulere voluiſti, non nisì ab idoneis & probatiſsimis viris, qui & ſuſpicionibus & ſceleribus careant, fieri debet: Poſſunt igitur peccare, ſi quidẽ poſſunt accuſari. & Clemens epiſto. 1. non nisì à coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat, quod iam quoquè ſumus interpretati. Rursùs idem Anacletus epiſt. 3. docet, quales teſtes eſſe debeant in accuſatione epiſco. & quales eorum accuſatores. Idem facit Euariſtus epiſt. 2. Idem rursùs Sixtus epiſt. 1. idem Teleſphorus. Quarè vt euenire iſtis frequenter ſolet, vt Apoſtolus de ſimilibus ſcripſit, non intelligere neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, ex eorum interpretatione cõiecturam facio, putâſſe eos, ità accuſationem epiſcoporum in his epiſt. prohiberi, quaſi nunquàm accuſare eos liceat: quod quidem fieri non poterat, ſi peccare poſſunt, & iudicem habent in eccleſia quicunque ſunt infra Pontificem, Petri principis Apoſtolorum ſucceſſorem, & primum ac ſummum Chriſti Vicarium. Accuſari ergò poſſunt, quis neget? Sed hoc apoſtolici Pontifices prohibuerunt, vt neque temerè, nec à quibuſuis, nec à prauis hominibus accuſarentur: cùm illo ſeculo, vt Igmarus Rhemenſis Archiepiſcopus ſcripſit, acerrima perſecutio non nisi perfectiſsimis ad epiſcopatum venire permitteret, quippe qui iam pro Chriſto omnia extrema pati non timerent. quòd ſi præter difficultates ac pericula, quæ ſunt in ipſo epiſcopatu, quæ Paulus Apoſtolus vno verbo eleganter ſignificauit, cùm ἔργον, id eſt, opus vocauit. ſignificare enim hoc verbum non ſolùm apud gentiles ſcriptores, ſed in ſacris quoq; literis τὸ λύσιτελοῦν καὶ ἀνυσιτέλεστον πρᾶγμα, id eſt, rem difficilem & arduam, notauit S. Iſidorus Peluſiota in epiſt. ad Palladium contra ἀρχοντιῶντας. Vndè illud, Virum fidelem inuenire, ἔργον. id eſt, labor & opus: ſi, inquam, præter difficultates & labores epiſcopatûs, (ex ipſo enim, vt ait idem Iſidorus, pẽdent omnium ſubditorum neceſsitates, probationes eorum qui ordinantur, potus ſitientium, cibus eſurientium, vincti, viduæ, iniuriam paſsi) & præter pericula perſecutionum, quæ illo ſeculo erant crebræ & violentæ: acceſsiſſet inſuperè licentia & petulantia improborum ad accuſandum epiſcopos probos, nisì hoc illi apoſtolici Pontifices tam ſeuerè ac rigidè cauiſſent, quis fieri epiſcopus voluiſſet? quis epiſcopatum paſſus eſſet? ſed Magdeburgenſes, vt inhumani & crudeles, nihil horum conſiderare voluerunt. cauſam verò dicam poſteà, cùm reliquas rationes, quas tanquàm ineptas improbârunt, probatiſsimas eſſe demonſtrauero. Deniquè locutum eſſe hoc loco Anacletum de ijs epiſcopis non accuſandis, in quibus nullum crimen palàm cernitur, de quo accuſari poſsint, ex ijs, quæ ſtatìm ſequuntur, perſpici poteſt. Subiungit enim: Erigit ergò doctores conſcientia ſua:

Coarguitur et conuincitur calumnia Magdeb.

Accuſationem epiſcoporum non omninò prohiberi.

Quomodò & quatenùs apoſtolici Pont. accuſare epiſcopos prohibuerunt.

Quale & quãtum opus ſit epiſcopatum gerere, ex S. Iſidoro Peluſiota.

sua: & si quandò incertis temporum flatibus opponuntur, sustinent mala, quæ sanctis magis sunt adscribenda, quàm malè meritis. sic enim est totus hic locus in exemplari vetustissimo Vaticanæ bibliothecæ, id est, quorum malorum & persecutionum, quas patiuntur, magis in causa est eorũ sanctitas, quàm crimen vllum, qui testimonio conscientiæ suæ sustentantur. quod magis adhuc declarat, subiungens: Datam enim scimus Satanæ potestatem, vt seruos Christi cribraret.

Alia ratio: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.] 9. Ratio.

Quod minatus est propheta Zacharias ijs, qui populum Dei, & prophetas ac sacerdotes captiuos duxerant, transtulit Pont. Alexander secundùm spiritum ad eos, qui episcopos persequũtur, qui sunt oculi Domini, sicut idem ait: & sicut intelligi potest ex illa Pauli analogia corporis humani, cum quo ecclesiam in priore epist. ad Corinth. comparauit. Vbi oculi, (vt ait S. Dorotheus in libro de non iudicandis proximis) sunt ij, qui attendunt & corriguntur: hi verò sunt episcopi. qui quidem, quia sunt oculi Pontificis, qui est caput ecclesiæ catholicæ, qui personam Christi sustinet, idcircò meritò sunt & dicuntur oculi Domini. Hos igitur oculos Domini qui iniquè lædit & persequitur, idem pupillam oculi sui lædit. Sic enim est apud 70. & sic beatus Cyrillus interpretatus est. Redit, inquit, in caput ipsius, conuenitq; dicere, vt Dauid ait, Incidit in foueam, quam fecit. & illud, Redibit labor in caput eius. Hæc Cyrillus. Quod statìm declarat idem propheta. postquàm enim dixit, Tangit pupillam oculi sui, subiungit: Quoniam eccè ego leuo manum meam super eos: Hunc sensum 70. secutus est Pont. Alexander ex eorum interpretatione, vt paulò antè dixi, vt perspici potest ex ijs, quæ idem Alexander subiungit. Postquàm enim recitauit ex propheta, Qui vos tangit, pupillã oculi sui tangit: quia his verbis prophetæ minas accusatoribus istis proposuerat periculorum & malorum, subiungit statìm, Et licèt nos persequantur, quia neque nos sine illis, neque illos sine nobis persequi possunt, quia illius sumus discipuli, qui animã pro fratribus præcepit ponere, tamen eis pericula & perditiones nõ sumus ausi celare, nè prophetica, quod absit, damnemur sententia: Si annunciaueris iniquo iniquitatem suam, animam tuam liberâsti. Pericula ergò & perditiones eorum non celauit Pont. cùm dixit, pupillam oculi sui lædere, qui sacerdotes Domini lædit. Si enim non sic Alexander legit, vt est apud 70. quomodò hoc testimonio prophetæ Zachariæ recitato, pericula & perditiones prædixit? quod se facere ait, nè damnationem prophetæ Ezechielis incurrat, qui iussit annunciare iniquo iniquitatem suam: quod quidẽ tunc fit, cùm iuxta eundem Prophetam Ezech. videns gladium venientem, annunciat populo. Gladium ergò venientem annunciat hic Alexander, cùm ait, Pupillam oculi sui lædere, qui seruos Dei lædit. Sed de interpretatione 70. in epistolis Pontificum apostolicorum, dicam reliqua in extremo libro loco proprio. Absoluamus reliquas rationes.

Zach. 2.

1. Cor. 12.

S. Dorotheus.

Cyril. in Zachariam. Psal. 7.

Argumentum euidens, citasse Alex. testimonia veteris scripturæ secundùm 70. interpretationem.

Ezech. 33.

10. Ratio. Alia ratio: Deus ſtetit in ſynagoga Deorum: ego dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes.]

Doceamus Magdeb. non eſſe ineptam hanc rationem, vt ipſi calumniantur. quia enim dixerat Anacletus epiſt. 2. non eſſe accuſandos epiſcopos, niſi ab idoneis & probatiſsimis viris, qui ſuſpicionibus & ſceleribus carerent, & rursùs à Deo eſſe iudicandos epiſcopos, non à prauæ vitæ hominibus, accommodatiſsimè vſus eſt ijs, quæ Dauid in ſpiritu dixit non ſolùm propter iudices populi Iſraelitici, ſed etiam propter iudices eccleſiæ noſtræ, qui ſunt epiſcopi: quos ſpiritus ſanctus monet, ſicut illos, vt iuſtè iudicent, ſiquidem ipſi quoquè iudicandi ſint à Deo, cuius iudicium exercẽt: ſicut dixit Ioſaphat Rex Iudæ: Videte, quid faciatis, quia non hominis exercetis iudicium, ſed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Vndè ſcriptura ſancta iudices appellat deos in Exodo. Idem quoq; obſeruauit diuinus Dionyſius in Diuinis nominibus. An igitur inepta ratio eſt, cur non liceat dijs, id eſt, iudicibus vulgo detrahere, eosq; inſectari, illa, qua ſpiritus ſanctus vſus eſt, quia ſcilicet in eo gradu ac dignitate conſtituti ſunt, vt ipſi iudicium Domini exerceãt, & non à quibuſuis & temerè, atque à prauis hominibus iudicentur, & arguantur?

Pſal. 81.

2. Par. 19.

Exod. 22. Dionyſ. c. 12. Magd. rationẽ, qua vſus eſt ſpiritus S. in ſcriptura, reprehendunt in epiſtola 2. Anacleti.

Alia ratio: Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? explicanda quoq; eſt hęc ratio, & ab iniqua accuſatione vindicanda. Quia dixerat Anacletus, non eſſe accuſandos epiſcopos temerè & cum ſcandalo, hoc enim eſt, non debere accuſari, niſi ab idoneis & probatiſsimis viris, qui omnibus ſuſpicionibus & ſceleribus carerent, valdè appoſitè vſus eſt verbis Apoſtoli, Tu quis es, qui iudicas ſeruum alienum? Domino ſuo ſtat aut cadit. In eos enim hoc dixit Apoſtolus in epiſt. ad Rom. qui fratres in cibis diſcernendis cum ſcandalo & ſuo & illorum iudicabant, quaſi non haberent aliũ Dominum, cuius iudicium eis ſubeundum eſſet, niſi ipſi eos iudicarent. Vndè paulò pòſt idem Apoſtolus, quod etiam hoc loco ſubiunxit Anacletus: Sed hoc, inquit, iudicate magis, nè ponatis offendiculum fratri vel ſcandalũ. Scandalum verò eſt, quod Alexander pont. notauit, idem, quod Anacletus, prohibens: quia qui temerè epiſcopum accuſat, legationem eius (inquit) impedit, & non vnius, ſed multorum profectum euertit: & ſicut multis (inquit) nocet, ità à multis arguendus eſt.

11. Ratio.

Rom. 14.

Quòd ſcandalum creet, qui epiſcopum temerè accuſat.

Addunt prætereà Magd. Teleſphorus addit hanc rationem, quia non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum. Hanc quoq; notârunt, quaſi ineptam. dixerat Teleſphorus de epiſcopis & reliquis ſacerdotibus, ab omnibus eſſe audiendos, timendos, & non lacerandos: & paulò pòſt, Nullatenùs debet eos arguere, neq; vulgus in eorum accuſatione ſuſcipi. populus enim ab eis docendus eſt & corripiendus, non ipſi ab eo, quia non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum. Prohibet Pont. vt ex aliorum Pontificũ epiſtolis intelligi poteſt, & à nobis ſuprà obſeruatum eſt, vt non accuſentur epiſcopi à quibuſuis & à prauis, ſed ab idoneis & probatiſsimis. Accuſari enim à quibus non debent

Quã vim habeat ad nõ accuſandũ temerè epiſc. hæc

debẽt,neq; possunt,nihil aliud est,quàm efferre se accusatorem in eos, qui magistri sunt,eisq; iniuriam facere: quod est esse discipulum supra magistrum,vt antè collatis locis epistolæ Clementis,interpretati sumus. Quomodò igitur aiunt Magdeburgenses,ineptam esse hanc rationem? nisi quia non intellexerunt,quid notarent,neq; quid reprehenderent. Deindè cùm Apostolus ad Timotheum scribens,dicit: Seniorem nè increpaueris,sed obsecra vt patrem:iuuenes vt fratres,anus vt matres:si præcipit,vt episcopus seniorem,id est,magister discipulum natu grandiorem non arguat,sed potiùs obsecret,idq; ætati tribuendum esse putauit,non item æquum sit,vt vulgus episcopum,aut sacerdotem non arguat,sed magis obsecret,idq; discipulus magistri dignitati sacerdotali tribuat? immò hoc quod Apostolus præcipit, Seniorem non arguere, vt hoc obitèr obseruetur, Synodus Roma.Siluestro Pontifice,canone edito,de episcopo interpretata est. Episcopum,inquit,canonicè electum & consecratum neq; clericus, neque populus perturbare debet:quia episcopi,qui throni Dei vocantur, non sunt lacerandi,sed magis portandi & venerandi, de quibus ait beatus Paulus, Seniorem nè increpaueris,sed vt patrem obsecra.Legimus nanq;,ipso Domino dicente,Nõ esse discipulum super magistrum:hoc est, non sibi debere quenquam ad iniuriam Doctorum vindicare doctrinam:nec aliqua machinatione Domini discipulis,id est,Apostolorum successoribus detrahere,aut eos infamare,quia iniuria doctorum ad Christum pertinet. Hactenùs canon.Ad extremum subiecerunt Magdeburg.accusationi suæ. Et huius decreti fructum ac finem subijcit Telesphorus: Hunc murum firmissimum statuerunt patres nostri,& nos cum eis contra persecutores nostros, vt hoc remedio eorum pellantur machinamenta:& vos sanctiores & securiores famulari mereamini vestro Saluatori.]

ratio, non esse discipulũ super magistrũ.

1.Tim.5.

Synodus Ro. de episcopo interpretata est illud, seniorẽ ne increpaueris.

Non facile est diuinare,quid hîc centuriones istos offenderit an nõ licebat Pontificibus cauere contra persecutores? præsertim si eò spectabat cautio, vt dolis & machinis aduersariorum depulsis,securiùs sacerdotes & sanctiùs Domino seruire possent? an ità maleuoli sunt, ità ab omni humanitate auersi,vt episcopos nostros omni tutela & præsidio nudos, & omniũ maledictis ac calumnijs obiectos velint?Quid igitur hoc loco notârunt? quid hîc improbant? immò quæramus potiùs, quid eos interdictio maleuolæ obtrectationis & iniquę accusationis episcoporum tantoperè vrat?scilicet hæc causa,quia cùm ipsi semper contra Pontificẽ loquantur, nec illud putent metuendum esse,quod Dominus dixit,Quarè non timuistis detrahere seruo meo Moisi?studeant,vt omnes idem faciant:& si quid contrà à nostris caueri vident,reprehẽdunt cautiones & decreta:immò nihil est apud istos sanctius maledicentia & obtrectatione nostrorum sacerdotũ. Vt cum cæteris omnibus, quæ propria sunt hæreticorum, quæ sancti Apostoli in epistolis suis notârunt,hoc quoquè istis maximè conueniat,quod Apostolus Paulus illis hæreticis tribuit, qui nouissimis temporibus futuri erant, qui

Cur tãtoperè Magd. offendat interdictio iniquæ accusationis episcoporum. Num.12.

Lutheranis nil sãctius,quàm maledicta &

obtrectationes sacerdotū & episcoporum. 2. Tim. 3.

iam exierūt, esse scilicet criminatores. Itaq; cùm omnia isti repagula pudoris & timoris Dei ruperint, nec vllâ æquitate naturali coerceantur, rident, quod Pont. Telesphorus ait, Hunc murum firmissimum statuerunt patres nostri, & quæ sequuntur. Hactenùs de rationibus reprehensis.

Inter criminatores à Paulo prophetati sunt Lut. cum similibus.

Recitemus deincèps ad sententiam Pontificum de non arguendis & dānandis episcopis, magis adhuc explicandā & confirmandā, quę Igmarus Rhemensis Archiepiscopus eruditiss. & grauiss. author, ad quem Nicolaus primus ante octingentos annos epistolas aliquot scripsit, in lib. de varijs capitulis ecclesiasticis, c. 29. & 52. obseruauit: Post Apostolos autem, inquit, Romani Pont. tam in potestate, q̄ in prædicatione eorum successores ecclesiasticam disciplinam studiosissimè suis institutis informâsse, & informatam propagâsse reperiuntur, & hoc vtiquè diuerso modo: sicut enim ipsi sanctę ecclesiæ diuersis temporibus præfuisse leguntur, ità & diuersè suis temporibus consuluisse inueniuntur. Nam à beato Petro, vsq; ad S. Siluestrū, variæ & creberrimæ persecutiones fuerunt, in quibus episcopi, vtpotè capita aliorum, maximè periclitabantur. Vndè & Roma. Pontifices illius temporis, multipliciter eos pro qualitate personarum, necessitate rerum, opportunitate temporum, scriptis suis consolati sunt, in quibus de eorū iudicijs multa vel penè omnia statuerunt in improborum prę sumptionem, vt eos ab illorū infestatione cōpescerent quoquo modo. quippe attestante S. Fabiano Papa & Martyre, ipsi Apostoli eorum q̄; successores statuerūt, vt episcopi aut nunq̄ accusarentur, aut difficilimè accusari permitterētur. Nam & B. Eutychianus Papa & Martyr testatur, si accusatio episcoporū tam facilè & passìm admitteretur, perpauci nimis inuenirentur, qui pro tempore episcopatum non fugerent: cùm & quotidianam mortem ex persecutione timerent, neq; tamen improborum accusatiōem declinare possent. Sanctus etiam Anacletus Papa & Martyr, ad vniuersos episcopos Italiæ scribens, deiectionem siue damnationem episcoporum sibi Dominū reseruâsse testatur, quasi hominum iudicio subiacere non videantur: neq; mirū hęc eo tempore iudicâsse, cùm acerrima persecutio non nisi perfectissimis ad episcopatum venire permitteret: quippe qui iam p Christo omnia extrema pati non timerent. Hæc ille. Illius igitur temporis episcopis sanctissimis, eorum q̄; similibus, aduersùs improborum hominum criminationes iniquas, & ex propria temeritate proficiscentes, Clemens & Anacletus, & reliqui Pontifices, quos Magdeburgenses notârunt, cauebant. Nunquàm verò notâssent, si scirent vulgato iam iurisconsultorū prouerbio vti, Distingue tempora, & concordabunt iura, sicut Igmarus distinxit. Subiungit enim: In tempore autem pacis, aliquid de illa difficultate accusationis, siue damnationis episcoporum, nō incongruè remittitur, cùm episcopatus nō iam à paucis, quasi mors, religiosè timetur, sed à pluribus, quasi gratia, ambitiosè appetitur: & appetítus, criminosè administratur: scilicet cùm iá non talis persecutio aliquem ab episcopatu vel peccato deterreat, sed ipsa

Igmarus ante annos 800. Anacleti decretum de nō arguēdis episcopis, defendit.

Magd. nescitū vti prouerbio iurisconsultorum, Distingue tempora, & concordabunt iura.

pacis

cis tranquillitas & honoris sublimitas, magis ad peccandum illiciat. Vnde & in Niceno concilio nõ magis episcopis, q̃ quibuslibet in damnatione remittitur: cùm generaliter in eo omnes damnentur, quicunq; se cõtra sacras regulas efferre non verentur. Ante illud sanè concilium tantæ persecutiões vndiquè sæuiêrũt, vt Romani Pontifices tribulatos vix aliquo modo scriptis suis consolari, siue contra improbos defendere sufficerent, nedùm ecclesiasticam disciplinã vsquequaquè pleniter ac regulariter instituere possent. A tempore autem huius concilij, iam aliquantulùm sedatis persecutionibus, Pontifices multo pleniùs & diligentiùs ecclesiasticas regulas tum per se in decretis suis, tum per alios in concilijs promulgare, siue ꝓmulgatas confirmare cœperunt: quas & in posterum ecclesiastici Doctores magis in vsu habere consueuerunt. Hæc ille. Ac rursùs idem Igmarus ca. 52. Itẽ, inquit, sancti patres frequentissimè prohibent, nè oues suum Pastorẽ, nisi in fide errauerit, accusent: subditos q; accusatores prælatorum, excõmunicandos infamandos q; censuerunt. Beatus autẽ Gregorius Papa Ioanni Corinthiorum episcopo scribens, Paulum, Euphemiũ, Thomam, Clementiũ clericos damnauit, eô q; proprium eorum episcopũ pro quodam crimine accusare non obedierint. Idem etiam apostolicus Pauli Diaclinæ ciuitatis episcopi, à clericis suis pro corporali crimine accusati atq; cõuicti, depositionem intantùm confirmauit, vt eum etiam cõmunione priuandum iudicaret, si deincèps aliquid de episcopatu vel loqui p̃sumeret. Deindè subiungit: Sed hæc nequaq̃ adinuicèm contraria iudicabimus, si superiorem sententiã competenter intelligere curabimus, videlicet, nè oues suũ pastorem ex propria temeritate vllatenùs accusare præsumãt: neq; tamen superiori potestati hoc eis canonicè præcipienti superbè resistant, quæ ipsos damnare potuit, si ei contra proprium obedire noluerint. Si igitur ità intelligitur, neq; subditi prælatos temerè accusabunt: neq; superiori potestati cõtumaciter resultabunt. Huiusmodi autem adaptationem, & in ipsa scriptura sacra nonnunquàm necessariò requirimus. Vt in illo, Nõ occides. si enim illud nimìs simpliciter intellexeris, ipsa lex sibi repugnabit, quæ sæpissimè alibì reos morte mulctari decreuit: ipse quoquè Deus, qui legem instituit, persæpè multos occidi præcepit. Nè ergò vspiàm Deum contraria præcepisse blasphememus, prædictam sententiam consideratiùs necessariò intelligere debemus, scilicet ea cõsideratione, nè aliquis ex propria præsumptione occídat: Deo autem, siue hoc per se, siue per legem ei præceperit, obedire non renuat. Item beatus Augustinus lib. 1. de ciuitat. Dei, Ipse non occidit, quisquis in hoc, ministerium iubenti debet. Sic ergò & in accusatione subditorum non obedientiam, sed præsumptionem proscriptam competenter intelligimus. Multùm sanè ecclesiasticis correctionibus in concessione huiusmodi accusationis prospectum non dubitamus. Nam prælati necessariò & sibi & subditis tanto magis prospiciunt, quanto magis se & per accusationem subditorum percelli posse non dubitant. Neque parùm ecclesiasti-

Quõ conciliãda sint decreta de nõ accusandis episcopis, quæ contraria videntur.

De conciliatione contrariorum in scriptura.

clesiasticæ disciplinæ derogaretur, si nunquàm huiusmodi accusatio cõcederetur. nam pauci prælati illius perfectionis inuenirentur, qui non tanto magìs se & subditos in disciplina negligerent, quanto magìs se per accusationem eorum ad aliquod iudicium coercendos desperarẽt. Subditi tamẽ nequaquàm hoc absque maioris potestatis authoritate præsumant, nè dignam suæ damnationis sententiam, iuxta statuta sanctorum patrum, excipiant. Sciendum autem, quòd subditi de propria iniuria, vel hæresi prælatum suum accusare non prohibentur, iuxta Symmachi Papæ ad Cæsariũ episcopum sententiam: Oues suum pastorem accusare non possunt, nisi ꝓ hæresi, aut propria iniuria. Sic Africani canones apostolica authoritate ꝓmulgati atque confirmati, enumeratis omnibus, quibus accusandi licentia non negatur. Hactenùs Igmarus. Satìs igitur eruditè ab hoc authore grauissimò explicatum est, quomodò, quod centuriatores malè intelligentes ad calumniam rapuerunt, rectè intelligẽdum sit, adhibita distinctione personarum, temporum, & causarum. Aliquid simile obseruauit idem author de iudicandis, & non iudicandis absentibus, quæ diuersitas in causarum quoquè diuersa ratione pendet. Recitabo etiam quæ ille de hac re subiungit, quæ nõ erunt à loco proposito de non accusandis episcopis aliena, propter illa, quæ ad extremum subiecit: Item, inquit, sancti patres sæpissimè decernunt, nè quis absens iudicetur, vt beatus Zephyrinus Papa, quia hoc (inquit) & diuinæ leges prohibẽt. Item Felix Papa omnibus episcopis scribens, Absente, inquit, aduersario non audiatur accusator: neque sententia, absente alia parte, à iudice dicta, vllam obtinebit firmitatem. Item sanctus Cornelius Papa, Omnia, inquit, quæ aduersùs absentes in omni negocio, aut loco aguntur, aut iudicantur, omninò euacuentur: quoniam absentem nullus addicit, nec vlla lex damnat. Zosimus autẽ Papa in ordine 33. cum 207. Africani cõcilij quemlibet accusatorem, siue accusatum, etiam absentem, communione priuauit, quicunq; post canonicam vocationem venire contempserit. Item Bonifacius Papa successor eiusdem, in contumaciter absentem decreuit, nè dilationem sententiæ de absentia lucraretur. Beatus quoquè Gregorius Maximum præsumptorẽ Salonitanum, non solùm pro illatis criminibus, sed etiam pro absentia damnandum iudicauit, eô quòd canone vocatus, venire distulerit. Item Theodorus Papa Paulo Constantinopolitano scribens, præcepit, vt Pyrrhum eiusdem sedis quõdàm episcopum, absentem damnaret: quia (inquit) præsentia eius necessaria non est, cuius excessus præsens est. Item Felix Papa Acacium Constantinop. absentem damnauit, cuius sententiam beatus Gelasius successor eius, irrefragabili approbatione canonicam demonstrauit. Neque planè dubitauerim, quin plures inueniantur, qui ità absentes sententiam damnationis exceperint, quàm qui præsentes, canonicam examinationem & damnationem expectauerint. deindè subiungit Igmarus: Harum autem sententiarum diuersitatem facilè concordabimus, si superiorem sententiam de absente nõ iudican-

Quando possint subditi accusare episcopum suum.

Igmarus de iudicandis & non iudicandis absentib⁹.

dicando, ad illum modò referamus, cuius causa adhuc ventilanda videtur: qui locum respondendi potiùs non habuit, quàm canonicè oblatum refutauerit. Nam si canonicè vocatus venire contempsisset, neque tamen canonicam excusationem prætenderet, tam a pud antiquos, quàm apud modernos, etiam absens canonicè damnari posset. Si igitur exponimus vtranque sententiam de absente, rationabilem esse videbimus, & vt absens iudicetur, quia canonicam vocationem siue admonitionẽ neglexisse detegitur: & absens non iudicetur, de cuius contumacia adhuc dubitatur. Deindè subiungit: Sic ergò & in alijs canonum diuersitatibus competẽtem sensum inquirere debemus, nè fortè huiusmodi diuersa nonnunquàm quasi repugnãtia temerè respuamus, quæ tamen ex apostolica authoritate, promulgata siue confirmata non ignoramus. Ità, inquam, intelligentiæ congruentiã semper indagare cogemur, nè huiusmodi statuta vnquàm sibi contraria interpretemur. nam ipsi S. spiritui magnam iniuriam irrogare videmur, si illa quæ ipsos sanctos patres docuisse legitur, quasi contraria, & ideò contemnenda interpretari non veremur. Hæc Igmarus, Archiepiscopus quondàm Rhemensis, quæ accusationem Magdeburgensium de non arguendis episcopis, satìs redarguunt & conuincunt, & sententiam Pontificum confirmant.

Responsio ad ea, quæ contra principatum Rom. Pontificis obijciuntur, quomodò non illis rationibus, quas Magde. finxerunt, Principatum Pontificis Anacletus probârit, neque nos probemus, exceptis prima & quarta, & quomodò appareat non intellexisse Magd. quæ Anacletus scripsit. Item quomodò Nicena Synodus in 6. canone de primatibus, secuta sit authoritatem canonis 33. Apostolorum, & interpretationem Anacleti, qui hunc canonem in epistola sua citat. Cap. 14.

SEquitur deincèps, vt ad ea quæ Magdeburg. cõtra principatum Rom. sedis obijciunt, vel potiùs fingunt, respondeamus. Postquã enim summatìm recitârunt, quæ in epistolis apostolicorum Pont. obseruârunt de primatu Romanæ ecclesiæ, quòd Anacletus epist. 3. ait, non ab apostolis, sed à Domino Saluatore primatum obtinuisse, & eminẽtiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecutam esse: & Apostolos, iussione Saluatoris statuisse, in maioribus quæstionibus ad Roman. ecclesiam appellandum esse epist. 1. 2. 3. quæ inquiunt, postea alij repetunt & stabiliunt, vt Euaristus in epist. 1. Alexander epist. 1. Pius 1. 2. Itẽ Anicetus, & Victor.]

Postquàm hæc, vt dixi, recitârunt, subiungunt: Rationes autem frigidissimæ proferuntur, quas, inquiunt, asscribemus, vt ineptitas conspiciatur. Prima, quia Petro dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram, id est, sedem Rom. ædificabo vniuersalem ecclesiam.]

Quia hanc rationem Magdeb. negant, & nos contrà diuinam esse, & diuinè

ab Anacleto explicatam, idemq; esse, super sedem Romanam, & super Petrum ædificatam esse ecclesiam catholicam, satis copiosè libro superiore demonstrauimus: nihil aliud relinquitur, nisi vt testimonijs grauibus, quę plurima iam produximus, controuersia dirimatur. Hoc enim natura, hoc scriptura, hoc omnium gentium consuetudo postulat, nisi isti, vt sæpè dixi, volunt esse ijdem iudices & ijdem testes, vt fuerunt Iudæi aduersùs Dominum. Quarè si cùm vos Luterani à magistris vestris & centuriatoribus petieritis, vt testes vobis sententiæ & interpretationis suæ, quam suadere volunt, producant, quod vt faciatis, vos per Dominũ nostrum obtestor: cùm, inquam, testes petieritis, si vobis, vt solent, responderint, apertũ esse verbum Dei, per se patére, quod Dñs dixit, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam: Christũ enim esse hanc Petram, sicut scriptum est, Petra autẽ erat Christus: scitote fratres, (charitas enim vrget me, vt fratres appellem, quos cupio fratres esse in Christo, sicut ex baptismo esse cœpistis) non tantùm de epistolis Pauli dixisse beatum Petrũ, esse quædam in eis difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles ad suam ipsorum perditionem deprauant: sed adiunxisse, Sicut & cæteras scripturas: ex quibus est hæc scriptura euangelij, Tu es Petrus, & super hanc Petrã ædificabo ecclesiam meam. quam quidem scripturam magistri vestri nunq; ad suam & vestram perditiõem deprauâssent, si stabiles fuissent, id est, si in eo, quod ab initio ipsi & patres eorũ ac maiores audierant, permansissent: & si docti essent, id est, si vt sancti Apostoli sanctis & apostolicis viris, ac per eos nobis tradiderunt, ac non potiùs, vt proprius eorum pseudopropheta Martinus tradidit, scripturas sanctas didicissent. Sed quia indocti & instabiles sunt, factum est, vt eam deprauârint. Non negamus Christum esse petrã veram, ac verum & vnicum fundamẽtum ecclesiæ ἀναρχικὸν, id est, quod dat principium ecclesiæ, vtpotè Deus. Quis hoc neget, qui fidem Christi teneat? sed illud dicimus, quod satis suprà loco proprio docuimus, voluisse hanc petram viuam & viuificam, Christum dico, collocare sub se Petrũ, tanquàm alteram petram, quæ esset fundamentum ὑπουργικὸν, id est, ministeriale ecclesiasticæ hierarchiæ, & spiritualis gubernationis ecclesiarum: Quia non posset esse vna ecclesia catholica, secundùm analogiam vnius corporis humani, qua Paulus in epist. 1. ad Corin. vtitur, nisi esset in ea vnũ caput eiusdem speciei, sicut superiore libro demonstratum est, necesse esse, omnem multitudinem vno quopiam eiusdem speciei in vnum congregari. Sed hactenùs de vna ac sola ratione primatûs, quam Pont. Anacletus ex verbo Dei protulit. reliquas enim Magd. finxerunt, vt deincèps docebimus.

Qui ad dirimendam controuersiam testes repudiãt, contra naturã, & scripturã, & consuetudinẽ omniũ ecclesiarũ faciunt.

Quarè hanc scripturã, Tu es Petrus & super hãc petram. &c. deprauãt Magdeburg.

Quale fundamentũ Christus, & quale Petrus.

1. Cor. 12.

Ratio ficta secũdùm dialectica Magd.

Secunda, aiunt, quia Petrus & Paulus mortui sunt Romæ.] Quasi Anacletus sic concluderet secundùm istorum dialecticam: Petrus & Paulus sunt mortui Romæ, ergò ecclesia Rom. primatum obtinuit. Si hãc rationem primatûs Anacletus, vt isti finxerunt, attulisset, meritò frigidissima diceretur. At non attulit, vt facile est intelligere. postq; enim dixit S.

Ana-

Anacletus hanc Romanam ecclesiam primatũ ab ipso Domino obtinuisse, sicut ipse beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus, & super hanc petrã ędificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersùs eam, & tibi dabo, & quæ sequuntur: subiungit, Adhibita est etiam societas in eadẽ Vrbe Romana beatissimi Apostoli Pauli vasis electiõis, qui vno die, vnoq; tempore glorioſa morte cum Petro sub principe Nerone agonizans coronatus est: & ambo sanctam Romanam ecclesiã consecrârunt, alijsq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo eam sua præsentia atque venerando triũpho prætulerũt. Dixerat S. Anacletus, Romanam ecclesiam obtinuisse primatum à Domino, sicut Dominus dixit beato Petro, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Hæc igitur est ratio, cur ecclesia Romana sit princeps omnium ecclesiarum, quia scilicet præest ei ille, qui est caput ecclesiæ catholicæ, id est, omnium ecclesiarum, quæ per hanc ecclesiam, cui specialiter prędest, in vnam ecclesiam catholicam, quam in symbolo fidei confitemur, cõgregantur, qui est successor Petri, cui dictum est, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo &c. Ad hanc autem excellentiam & principatum ecclesiæ Roman. quam meruit, quia Petro episcopo primo & Apostolorum principi dictum est, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, accesit martyrium beati Pauli Apostoli, quod vno die cum Petro Romę passus est. Idcircò dixit Anacletus: Adhibita est etiam societas in eadẽ Romana vrbe beatissimi Pauli Apostoli vasis electionis, id est, Accesit ad hunc primatum, quem ecclesia Romana, sicut dictum est, obtinuit, martyrium Petri & Pauli. An hæc est ratio primatûs adepti? aut hoc vnquàm dixit, aut dixisse videtur Anacletus? ô vos miseros Luteranos, qui istis non historicis, neq; Theologis, sed historiarũ & omnis Theologiæ corruptoribus credẽdum esse putatis. Si Petrus aliam ecclesiã elegisset, cuius esset proprius episcopus, atq; vniuersalis omnium, illa esset princeps ecclesiarum, sicut fuit priùs Antiochia: non quia eam Petrus elegisset, quasi electione sua principatũ ei tribuisset, sed potiùs beneficio Dei, id est, quia Petro qui ei specialiter præesse voluit, dictum est, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, &c. vndè factus est caput omnium ecclesiarum, & princeps episcoporũ: Hinc S. Anacletus de Petro & Paulo: Et ambo, inquit, sanctam ecclesiam cõsecrârunt, alijsq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo eam sua præsentia atq; venerando triumpho prætulerunt. Sed progrediamur vlteriùs.

Cur ecclesia Romana prin ceps omnium ecclesiarum.

Quales historici & theologi Magdeb.

Tertia ratio, inquiũt, quia Paulus Rom. 1. ait se sine intermissione memoriam Rom. ecclesiæ in orationibus suis facere.]

Nec hãc rationem primatûs attulit S. Anacletus, vt isti in inuidiam principatûs Romanæ ecclesiæ finxerunt. Sed potiùs hoc quoquè ad principatum ecclesiæ Romanæ, præter martyrium in ea vrbe Petri & Pauli accessisse significat, quòd pollicitus sit beatus Paulus memoriam Romanorum se sine intermissione in orationibus suis facturũ. Sic enim ait: Et licèt ꝓ omnibus

assidua apud Deum omnium sanctorum effundatur oratio, his tamẽ verbis Paulus beatus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo, & in euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriam vestrî facio in orationibus meis. Sequitur in centuria.

Rom. 1.

"Quarta ratio, quia Petro à Domino est concessum, & ipsi voluërunt Apostoli, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & cephas, id est, caput & principium teneret apostolatûs. Hãc quoq; rationem frigidissimam esse putauerunt, quam si omninò concedere necesse est, vt quidem est, quomodò potest esse frigida? ostendimus enim cõcessum esse Petro à Dño, vt reliquis Apostolis præesset, essetq; eorum caput: ac proindè, vt caput esset eorũ, qui apostolorum successores sunt, siue maiores, vt patriarchæ & archiepiscopi, siue minores, vt episcopi, ex quo rursùs fit, vt ea ecclesia cui specialiter præest, id est, Romana, principatum à Dño obtineat. Cur igitur frigida hęc ratio Magdeburgensibus videtur? à Domino concessum est Petro, vt reliquis omnibus pręesset apostolis, ergò ipse fuit caput eorum. Cur, inquam, nisi quia hoc negant? Sed qui hoc negant, negare eos verbum Dei satis superq; anteà demonstratum est ijs, qui habent aures audiendi, & credere volunt, sicut scriptum est, iuxta verbum Esaiæ: Nisi credideritis, non intelligetis.

Frigida apud Magd. ratio, quæ necessariò secundùm euang. concedenda est.

Esa. 7.

Veniamus ad quintam rationem, quam omninò finxerunt: recitemusq; ea, quæ S. Anacletus scripsit. Postquàm enim tres sedes, & earum ordinem descripsit, Romanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, subiungit: Reliquas verò, vt prædiximus, in quodam tomo, prolixitatem vitantes epistolæ, vobis scriptas direximus. De hoc tomo dixerat paulò suprà: Aliæ autẽ primæ ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, à sanctis Apostolis & à beato Clemente, siue à nobis primates p̃dicatores acceperũt. Postq̃ ergò dixit de his primis ciuitatibus in quodam tomo prolixitatẽ vitãtes vobis conscriptas direximus, subiũgit statim: Indè nanq; & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirẽt gentium, quis inter eos primus esset: quatenùs ad eum potior eorum solicitudo pertineret. Hæc ergò causa fuit, cur sancti Apostoli primas ciuitates ab alijs distinguere voluẽrunt, scireq; episcopos omnes, quis inter eos primus esset, is scilicet, qui esset positus in prima ciuitate: quem oẽs scirent primum esse, idq;, quo ille primus maiore solicitudine p̃esset. Docet autem deindè idem Anacl. factũ esse hoc secũdùm formã, quam ipse idem B. Petrus inter Apostolos tenuit. quanuis enim erant omnes Apostoli, tamen Petro (inquit) à Dño est cõcessum, vt reliquis omnibus p̃esset, & principatũ Apostolatûs teneret: & idipsum reliqui Apostoli amplexi sunt, qui & eandẽ formã (inquit) suis successoribus & reliquis episcopis tradiderũt, vt similiter successores apostolorum, patriarchæ & Metropolitani, quanuis oẽs essent episcopi, reliquis tñ episcopis per prouincias suas pręessent: & omnes tandèm successoré Petri, pri-

primum & caput agnoscerent, vt Apostoli Petrum. Hæc sunt, quæ dicit S. Anacletus, ex quibus isti boni viri in inuidiam Rom. pōtificatûs, canonem Apostolorū 34. cuius hoc loco Anacletus meminit, nō intelligentes, quintam rationem Romani Pontificatûs fabricati sunt. Sic enim scripserunt: 5. ratio, quia Apostoli statuerunt inter se, vt episcopi singularum gentium scirent, qui inter eos primus esset. Si enim ex statuto Apostolorum origines & ortum ducit Roma. Pontificatus, vt hac quinta ratione, à se composita, concludere voluerūt: quomodò Anacletus dixerat proximè, caput fuisse Petrum, quia hoc ei à Domino concessum esset? Non ergò ista quinta ratio, Anacleti est, sed Magdeburgensium. Meliùs ergò, quàm Magdeburgenses, intellexit Synodus Nicen. quæ c. 6. sanxit, vt secundùm priscā consuetudinem, id est, secundùm formam Apostolicæ traditionis, canone scilicet Apost. 34. sancitam, episcopus Alexandriæ præesset episcopis Aegypti, Libyæ, & Pentapolitanis, quia ità consueuisset episcopus Romæ. Ex consuetudine igitur episcopi Romani, à Domino instituta, à quo factus est princeps episcoporum, vtpotè Petri principis Apostolorum successor, tāquàm ex fonte ac causa originem ducit consuetudo à S. Apostolis instituta potestatis primatum in episcopos suarum prouinciarum, vt canō sextus concilij Niceni testatur, qui hanc epistolam Anacleti secutus est, de qua re satis copiosè superiùs disseruimus. *Quinta ratio mendosè à Magdeb. ad inuenta.*

Sequitur sexta, inquiunt, ratio: quia in vetere testamento Moises & Aaron primi erant, ergò si ortæ fuerint difficiliores causæ, ad sanctæ Sedis apicem, quasi ad caput, sunt referendæ.]

Repetamus superiora, vt videamus, quemadmodùm Magdeb. inuertentes, quæ rectè collocata erant, hanc rationem, tanquàm falsam ad obijciendum composuerunt, cùm sit alioquì vera. Dixerat enim Anacletus, concessum esse beato Petro à Domino, vt omnibus Apostolis præesset, quāuis omnes essent Apostoli: & hanc formam relictam esse successoribus, Primatibus scilicet & Archiepiscopis, ac reliquis episcopis, nempe vt Primates & Archiepiscopi episcopis suis similiter præessent, quanuis omnes essent episcopi. subiunxit posteà idem Anacletus; Non solùm hoc in nouo testamento esse constitutū, sed etiam in vetere fuisse. Vndè scriptum est, inquit, Moises & Aaron in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt. *Psal. 98.* quæ perindè sunt, ac si diceret, Non hoc in nouo tantùm testamēto factum esse, vt sint episcopi, qui alijs episcopis præsint, sed in vetere etiam factum est, vt essent similiter sacerdotes, qui præessent sacerdotibus, licèt omnes essent sacerdotes: vt Moises & Aaron, qui fuerunt primi & summi sacerdotes. Hi enim soli, vt beatus Damasus in epistola 4. scribit, præcipiente Domino, in tabernaculo Dei erigebant altare: soli vngebant: soli sacerdotes sacra vnctione instituebant, & alia, quæ ad summum sacerdotium pertinebant, agebant: quoniam summi, inquit, Domini sacerdotes erant: sicut de eis scriptum est: Moises & Aaron in sacerdotibus eius. Paulò pòst sub-

iungit idem Anacletus: Si quæ verò causæ difficiliores inter vos ortę fuerint, ad huius sanctæ Sedis apicem eas quasi ad caput referte, vt Apostolico terminentur iudicio. Hoc autem sic faciendum esse, probat, cùm subijcit, inquiens: Quia sic Dominum velle, ab eoq; ità constitutum esse, antedictis testimonijs declaratur. Videamus ergò, quæ antedicta testimonia dicat, & vtrùm ex illis sequatur, quod sanxit, difficiliores causas ad Pontificem referendas esse. scilicet duo testimonia paulò suprà recitauerat, alterum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersùs eam; & tibi dabo claues regni cælorum: & quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Sanè quidem satis hoc testimonio constat, potestatem ligandi & soluendi primùm datam esse beato Petro: ex quo efficitur, vt per eum, cui primùm & specialiter data est, ad alios episcopos translata sit, vt etiam ex epistola priore beati Zephyrini intelligi potest. Ex quo rursùs sequitur, vt reliquos episcopos nemo possit ligare aut absoluere præter primum, in quo est principalis potestas ligandi & soluendi: Eadem verò ratio est de reliquis causis, maioribus & difficilioribus, ad Pontificem referendis, quæ de summis iudicijs episcoporum. Alterum testimonium ex antedictis fuit, Moises & Aaron in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt. Quòd si Moises & Aaron primi fuerunt in sacerdotibus, & vmbram habebat lex futurorum bonorum, fuerunt igitur Moises & Aaron vmbra eorum, qui in ecclesia nostra, cuius vmbra erat Mosaica hierarchia, primi & summi sunt in sacerdotibus, id est, vmbra eorum, qui sunt episcopi, ità vt sicut Moises & Aaron sic erant summi & primi in sacerdotibus, vt tamen Moises esset fratris νομικὸς ἱεροτελεστὴς, vt Dionysius Areopagita eum vocat, id est, consecrator eius legitimus, & illius veteris hierarchiæ ἡγεμὼν, id est, dux & præfectus, ad eumq; si quid difficile & ambiguum erat, referendum esset, vt Dominus constituerat, sic in primis ac summis sacerdotibus, id est, in episcopis, necesse sit, esse vnum primum, cuius vmbra Moises fuerit, cuius authoritate cæteri episcopi consecrentur, & ad quem difficiliores causæ referendę sint. vt iam sic sit aduersùs istos argumentandum: Tam benè constituta est hierarchia noui testamenti, quàm fuit Mosaica: at Mosaica hierarchia ità erat cōstituta, vt difficiliores causæ ad Moisem, tanquàm ad summum & primum iudicem referrentur, quæ erat optima & diuina constitutio: ergò in nouo quoquè testamento ad Pontificem, qui est euangelicus Moises, difficiliores item causæ referendæ sunt. Quis sanæ mentis huic rationi non assentiatur?

Matth. 16.

Psal. 98.

“ Addunt deindè Magdeburgenses: Victor epist. 1. sic argumentatur: Petro dictum est, Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo: & quęcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælo: ergò appellandum est ad Sedem Romanam.”

Hoc quoquè enthymema Magdeburgenses non malè composuerunt ex verbis

verbis ac sententia Victoris. Sic enim ille scripsit: Quanquàm à comprouincialibus episcopis accusati causam pontificis, id est, episcopi, scrutari liceat, non tamen inconsulto Romano Pontifice, permissum est: cùm beato Petro Apostolo non ab alio, quàm ab ipso dictum sit Domino: Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo, & quæ sequuntur. Verùm hoc enthymema non intellexerunt isti, quam vim haberet: in quo qui superius concedat, id est, dictum esse Petro, quæcunq; ligaueris &c. necessè sit inferius concedere, id est, esse eum appellandum, quotiès necessitas causæ postulârit. Etenim si cùm specialiter dictum est Petro, vt principi Apostolorum, cui iussit Dominus firmare fratres, & pro cuius fide specialiter orauit, quęcunq; ligaueris, & quæ sequuntur, data est ei authoritas interdicendi aliis ecclesiam, nisi priùs per satisfactionem reconcilientur. hoc enim inter alia est ligare, vt S. Eutychianus martyr & Pontifex in epist. 2. interpretatur, & vt est in omnibus ecclesijs Orientis & Occidentis consuetudo: consequens est, vt quisquis ab alio in causa sua satisfieri sibi iure postulet, ad eum possit specialiter confugere, vt fulciatur & releuetur, cui data sit specialiter prima potestas ligandi, id est, interdicendi ecclesiam, vsq; ad satisfactionẽ. quarè vt Victor Pontifex ex eo, quod Dominus dixit specialiter beato Petro, Quæcunq; ligaueris, &c. conclusit enthymematicè, non licere inconsulto Pontifice, causam episcopi accusati scrutari: Sic ex eodem proposito potuit idem similiter concludere, si voluisset, ad Sedem Apostolicam appellandum esse. Sed propter artificiosos istos & expolitos disputatores redigamus argumentationem enthymematicam, quam reprehenderunt, in speciem ac formam argumentationis pleniorem, ex qua appareat, necessè esse ratione connexi, quem dialectici medium terminum vocant, ex propositis effici, quod concluditur, in hunc modum: Cui data est specialiter potestas, interdicendi aliis ecclesiam, nisi priùs per satisfactionem reconcilientur: eidem specialiter conuenit, vt eundem possint cæteri omnes appellare: at Pontifici data est huiusmodi potestas, siquidem ei dictum est specialiter, Quæcunque ligaueris, & hoc est ligare, interdicere scilicet ecclesiam, vsq; ad satisfactionẽ: ergò Pontifici conuenit, vt omnes eum appellare possint. Sed pergamus ad ea, quæ in centurijs sequuntur. Sic enim aiunt deinceps.

Quomodò ex principali potestate ligandi sequitur ratione connexi ius appellandi ad Sedem Rom.

Quomodò, quæ dicunt Centuriatores scripta esse in nos à Paulo in epist. ad Timoth. 1. cap. 4. non in nos quadrare possint, sed propriè in ipsos quadrent. item quomodò ipsi testimonium in centurijs suis perhibeant, non nos, sed ipsos, à fide discessisse: & ex quibus testibus suæ patriæ, & extra patriam, cognoscere possint, quòd ipsi à fide discesserint: & quomodò, si non fuit alijs prædicatum purum euangelium, nisi Germanis, sequatur nondùm impletam

impletam esse prophetiam, In omnem terram exiuit sonus eorum &c. & quæ sit Luteranorum hypocrisis, quam Paulus prædixit hîc: & quomodò fides sine dilectione nihil valeat ad iustitiam, demonstrari hoc ex ipsa scriptura Pauli. Cap. 15.

2. Thess. 2. [HAec autem fundamenta & insignia mysterij iniquitatis esse, à Paulo 1. Tim. 4. 2. Tim. 2. 2. Thessal. 2. 2. Pet. 2. & in Daniele & Apocalypsi prædictum est.]

Magdeb. nuda citatione capitum scripturæ sine verborum recitatione probant, quod volunt.

Sic isti sua probant dogmata, & nostra (id est, catholica) refutant, nuda scilicet locorum & authoritatum scripturæ citatione: quia apud istos verbum Dei non indiget explanatione, quibus frustrà antiqui patres & scripturarum interpretes laborauerunt: nihil est enim apud istos in epistolis Pauli difficile intellectu, quod ab indoctis & instabilibus deprauari possit, sicut beatus Petrus de eis scripsit: Nam si quę sunt in eis difficilia, quod negare non possunt Magdeburgen. an non consequens est, vt illa in istis numerentur, de quibus vtriusque partis contendentium dissensio est? Si igitur hæc, quæ ex epist. Pauli sola & nuda capitum notatione aduersùs nos citant, vel testimonio & authoritate beati Petri, inter illa difficilia intellectu referenda sunt, quæ dum contrario modo ab vtrisque nostrûm explanantur, vel à nobis, vel ab ipsis deprauari necesse est: quorsùm attinet nudos indices locorum proponere, nisi vt hac specie ostentationis, more circulatorum, suis discipulis illudant? Sed videamus paulispèr, Magdeburgenses, vobis ne, an nobis testimonia, quæ nominâstis, conueniant, quæ conscientia vestra non est passa recitari. Ergò 1. Timot. 4. Spiritus, inquit, manifestè dicit, quòd in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendũ cum gratiarum actione fidelibus & ijs, qui cognouerunt veritatem: quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem.]

Magdeb. frustrà laborauerunt antiqui interpretes scripturarum.

Quomodò quæ Magdeb. capitibus tãtùm indicatis afferũt aduersùs nos, ad uersùs eos potiùs faciant.

Demonstratio euidens, non nos, sed Luteranos, ab ecclesia, discessisse.

Respondete nobis Magdeburgenses, vtri nostrûm à fide discesserunt, nos ne, in quibus permanet, quod ab initio audiuimus, vt vestræ etiã centuriæ testes sunt, qui idẽ sapimus, ad quod principiò vénimus, & in eadem regula permanemus, & sicut docent, qui verbo Dei ministrant in omnibus ecclesijs catholicorum, quę vbiq; sunt, & ea tenemus, quę per testes omnium seculorum, & omnium ecclesiarum mundi audiuimus? an vos potiùs discessistis, in quibus, quod ab initio audîstis, & maiores vestri audiêrunt, non permanet? qui inter Luteranos tantùm, & quæ per Luteranos tantùm testes audîstis, docetis? qui ne in vestris quidem dogmatibus idem semper sapitis, vt testis est Augustana confessio, totiès à vobis emendata & refecta, neque tamen omnibus vestræ sectæ alumnis probata? Si sumus nos de quibus

quibus Apostolus prædixit, si nos, inquam, à fide discessimus, producite antiquos & graues testes, qui dicant, quandò fuit nobis alia regula fidei, vndè discessimus? (hoc enim necessè est: siquidem nemo indè discedit, vbi nunquàm fuit) quandò alia dogmata professi sumus? Sed ô pulchrũ commentum, quod excogitâstis, dignum ijs quos decipitis. cùm enim in omnium seculorũ authoribus catholicis eandẽ regulã fidei & doctrinæ nostræ reperiatis, qui clarissimè testãtur, nunquàm nos à fide discessisse: vos Doctores omnes sanctos, ipsos etiam sanctorum Apostolorum discipulos, in libris & epistolis suis, nęuos & corruptelas & inclinatiões doctrinæ habere dicitis: ità nullam pulchram formam scriptoris etiam Apostolici videtis, nisi næuosam & rugosam. Hinc ortum consilium vestrum scribendi centurias, id est, notandi næuos & verrucas. hoc vobis perfugium satanas parauit. Sed videamus rursùs, an vos à fide discesseritis: & an in vos potiùs quadret, quod Apostolus dixit, In nouissimis temporibus discedent quidam à fide. & nè vobis domo discedendum sit, exquirite inter vos, quam fidem vobis tradiderit primus Archiepiscopus Magdeburgensis Albertus. & post eum secundus Ethricus, & alij deincèps? quam item regulam fidei populis suis & ciuitatibus reliquerint quinque illorum temporum episcopi, qui in eius diœcesi fuerunt? Excutite & reuoluite illorum temporum scriptores de ecclesiasticis rebus ac disciplinis, & ea quę vocãt, prouincialia, ac rituales libros, & martyrologia: num reliquerint vobis indices dierum festorum & ieiuniorum, vnctiones mysticas, consecrationes ecclesiarum, exorcismos, & alios ritus cæremoniarum? aut si antiquiores adhuc testes fidei desideratis, qui dicant, vndè à vobis discessum sit, ite in Belgicam, & interrogate, quam fidem reliquerit ecclesijs suis primus Archiepiscopus Rhemensis S. Sixtus, beati Petri discipulus: quã rursùs primus Archiepiscopus Rhotomagensis S. Nicasius martyr, à beato Clemente missus, & sex eius suffraganei? quam reliquerit suis primus Archiepiscopus Treuerensis S. Eucharius beati Petri discipulus & successor eius S. Maternus? quam item suis ciuitatibus tres eorum suffraganei reliquerint? & Crescens S. Pauli discipulus, primus Archiepiscopus Moguntinus, quod fidei ac doctrinę depositum vsque in hodiernum diem ecclesiæ suæ commẽdauerit? & nè omnes ecclesias enumerem, vos reliquas percurrite. Quarè cùm constet, aliam fuisse Maiorum vestrorum fidem, consequens necessariò est, vos ab illorum fide discessisse: sin verò respondetis, vt solitos respondere audio & lego, nondùm illis traditum fuisse purum euangelium, cùm idem de nobis respondeatis: consequens est, vt falsum sit, quod ait propheta, In omnem terram exiuit sonus eorum. Nunquìd maiores vestri superioribus seculis, nunquìd Galli, nunquìd Hispani, nũquìd Itali, nunquid Afri, nunquid aliæ gentes catholicorum non audiêrũt? & quidem respondet Paulus, In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. & Paulus Apostolus testatur fidem Rom.

Vndè ortum consiliũ Magdeb. scribendi centurias.

Quod perfugium satanas Luteranorum magistris parauerit.

Vndè possint clarè discere Magdeb. viri ab ecclesia discesserint, nos, an ipsi.

Psal. 10.

Magd. falsum esse faciunt vaticinium Dauid.

Rom. 10.

Rom. 1.

ecclesiæ annunciatam esse vniuerso mundo. Cùm igitur vos à fide discesseritis, quia quod per patres maioresq; vestros ab initio audîstis, non permanet in vobis, & vt idem Apostolus ad Col. scribit, non permansistis in fide fundati & stabiles, atque immobiles ab spe euãgelii, quod audîstis, quod prædicatum est in vniuersa creatura, quæ sub cælo est, sequitur vt vobis conueniant illa, quæ in eodem loco epist. ad Tim. sequuntur, Attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentiũ mendacium. Hęc est enim vestra hypocrisis, qui simulatis tradere vos purum euangelium ijs, quos decipitis, libertatem illis promittentes, cùm sitis ipsi serui corruptionis: Sic enim fictis verbis de illis in auaritia negociamini, quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio vestra non dormitat. Vos cauteriatam habetis conscientiam, quia nullum sensum vestrorum malorum habetis. Hactenùs de dogmatum & doctrinæ catholicæ fide: à quanõ à nobis, sed à vobis discessum esse, licèt more vestro negetis, quantùm loci & breuitatis ratio patitur, demonstratum est. Quia verò hęc fides dogmatum & doctrinę tametsi necessaria sit ad salutem animarum, tamen si à charitate seiungitur, nihil (sicut Apostolus docet) prodest, nôsse & credere omnia mysteria: videamus etiam de ea fide, quæ in Christo valet, sicut idem Apostolus ad Galatas scripsit, vtri nostrûm ab illius professione discesserunt. Constat enim, non nos, sed vos, discessisse: siquidem fidem solam, & charitate nudam, prędicatis: & hanc in Christo, contra verbum eius, valere profitemini. Nos contrà, sicut ab initio S. Apostoli tradiderunt, & sicut patres & maiores vestri semper professi fuerunt, fidem cum charitate coniunctam valere in Christo profitemur, & sine ea mortuam esse. Nunquàm nos ab huius fidei prædicatione discessimus. &si enim epistolam beati Iacobi contra authoritatem omnium ecclesiarum, quæ sub cælo sunt, negetis, sicut propheta vester Martinus Luterus vobis reuelauit, quæ fidem sine operibus mortuã esse testatur, ac proindè nihil valere in Christo, ex cuius fide, vt ait Propheta, iustus viuit: tamen nè vobiscum de hac epistola contendamus, satis nobis est contra errorem vestrum authoritas Pauli, cuius epistolam ad Galatas recipitis. in qua idem cum Iacobo fratre Domini ait, Si quis verba, ex quibus elicienda est sententia, scienter interpretetur. Nam in Christo (inquit) Iesu neque circuncisio aliquid valet neq; prępu tium, sed fides quæ per charitatem siue dilectionem operatur, id est, in actu, siue in opere est: illud enim ἐνεργεῖται in Græco, siue ἐνεργουμένη, necesse est patiendi modo accipere, secundùm regulas Grammaticorum, & vsum Gręcæ linguæ, sicut accipitur omne item participium & verbum medium, cùm absolutè siue (vt Grammatici loquuntur) intransitiuè dicitur, hoc est, sine casu actiuæ constructionis. Docui hoc prolixè in dogmatico meo de iustificatione, collatis omnibus alijs locis epistolarum Pauli, in quibus sic necessariò, id est, passiuè hoc participium ἐνεργούμενον, siue ἐνεργουμένη, & verbum ἐνεργεῖται, accipitur, vt si quis contradicere velit, parùm se in studio linguæ Græcæ

Col. 1.

Quæ sit hypocrisis magistrorum Luter. ab Apostolo prænunciata.

2. Pet. 2.

Vtri à fide, quæ in Christo valeat, discesserint.

Quomodò sit necessariò secundùm virtutem verborum intelligẽdum quod ait Apost. fides, quæ per dilectionem operatur.

Græcæ profeciſſe probet. Si quis tamen tantum ſibi promittit, redarguat, ſi poteſt, & doceat, vel doceri patiatur. Notaui etiam locos veteris ſcripturæ apud 70. de eo, qui fidem per dilectionem operatur, locos dico in Prou. c. 12. & in Eccle. cap. 15. Vt iam quod eſt in Latina interpretatione, fides, quæ per dilectionem operatur, vt verbum operatur, Græco reſpondeat, patiendi modo accipiendum ſit à verbo, opero operas, ſicut ſcriptura ſancta vti ſolet verbo conſolari, patiendi modo à verbo, conſolo cõſolas. quarè cùm fides vt in Chriſto valeat, per dilectionem operanda ſit & exercenda, ſecundùm Apoſtolum, conſequens eſt, vt dilectio ſit inſtàr formæ, per quam fides inſtàr materiæ ἐνεργᾶται, id eſt, actuatur, vt hoc verbo interim explicandi cauſa vtamur. Itaque ſicut corpus μὴ ἐνεργούμενον διὰ ψυχῆς, id eſt, dum non agitatur per animam, neceſsè eſt, vt mortuum ſit: ſic fides μὴ ἐνεργουμένη διὰ ἀγάπης, id eſt, non actuata, vt ità dicam, per charitatem ſiue dilectionem, mortua eſt. Prou. 12. Eccl. 15.

Quomodò illud, prohibentium nubere, non in nos competat, qui ad nuptias iuſtas quandoquè hortamur: & quomodò Luterani Magiſtri, dũ omnibus laxant habenas libidinis, ſponſionem fidei negare docent, contra ſcripturam Pauli expreſsam: & de grauiſsima interpretatione Synodi 4. Carthaginenſis in locum Pauli de illis viduis, quæ primam fidem negauerunt: & de interpretatione loci Cypriani de Virginibus, & qui hæretici ſint, quos Apoſtolus prædixit prohibituros nubere: deindè de prohibentibus cibos, & quid Clemens in conſtitut. Apoſtol. ſcripſerit de abſtinendo à cibis, & quid Cyrillus Hieroſolymitanus, quid item ex epiſtola Pauli intelligatur, cùm Timotheum prohibuit, nè aquam biberet propter ſtomachum. Cap. 16.

HActenùs de fide, à qua nouiſsimis temporibus diſceſsiſtis, iuxta prophetiam beati Pauli Apoſtoli, in cuius vos epiſtolis difficilia intellectu, ad veſtram perditionem deprauatis: vt illud quod ſtatim ſequitur, prohibentium nubere: quod quidem vobis, vt verum fateamur, non congruit, neq; de vobis prędictũ eſt: ſed peius eſt, quod dũ malè hoc ipſum intelligendo deprauatis, aliud æquè impiũ facitis. Habenas enim libidinis omnibus laxatis, qui omnibus nuptias permittitis, & ſponſionẽ fidei negare docetis: de nobis verò falſum loquimini, nec enim nos (vt fingitis) nuptias iuſtas prohibemus, quas iuxta verbum Dei honorabiles eſſe ſcimus: & ad eas ſecundùm Apoſtolum eos, quibus licet, ſi non continent, hortari ſolemus. immò in hac ipſa epiſtola Clementis, quam vos negatis, presbyteri monentur curare, vt maturè iuuenes matrimonia ineant, quò iuuenilis libidinis laqueos anticipent: Idem quoq; præcipitur in 4. lib. Clem. de Apoſtolicis conſtit. dare, inquam, operam, vt iuuenes tempore ad coniugium maturo, matrimonio iungantur, nè, inquit, in ipſo flore feruеſcentis

ætatis se meretricibus dedant. Vt iam hoc sit, quod Paulus ait, si non continent, nubant. melius est enim nubere, quàm vri. & in epist. ad Timot. Volo ergò iuniores nubere, filios procreare, matres familiâs esse: nullam occasionem aduersario dare maledicti gratia. Illis verò viduis cum eodem Apostolo Paulo nuptias prohibemus, quæ Deo non nubere promiserunt, quæ si nubant, aut nubere velint, primam fidem, ad damnationem suam, irritam faciunt: quia, vt ait Theodoretus, hunc locum interpretans, Christo erant dedicatæ & asscriptæ, vt pudicè in viduitate viuerent: & Apostolica traditio à Clemente Rom. in tertio libro de constitut. Apostolo. scripta, de huiusmodi viduis iterùm, inquit, nubere post promissionem sceleratũ est, non propter coniugium ipsum, sed propter mendacium. Est autem hic locus Pauli, grauissima authoritate à 4. Synodo Carthag. explicatus, & canone eius 104. sancitus. Sicut, inquit, bonum est castitatis præmium, ità & maiore obseruantia & præcepto custodiendum est. Vt si quæ viduæ, quantumlibèt adhuc in minoribus annis positæ, & matura ætate à viro relictæ, se deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta, sub testimonio Episcopi & ecclesiæ religioso habitu apparuerint, posteà verò ad nuptias seculares transiêrunt, secundùm Apostolum damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausæ sunt. Tales ergò personæ sine Christianorum communione maneant: quæ etiam nec in conuiuio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ coniuges reatu suo sunt viris suis obnoxiæ, quanto magìs viduę, quæ religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam Deo sponte, non coactè, obtulerunt, libidinosa corruperint voluptate, atque ad secundas nuptias transitum fecerunt? quæ etsi violentia irruente, ab aliquo præreptæ fuerint, ac posteà delectatione carnis ac libidinis permanere in coniugio, raptori vel violento viro consenserint, damnationi superiùs comprehensæ tenebuntur obnoxiæ. De talibus ait Apostolus, cùm luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Aurelius episco. Carthagin. ecclesiæ, subscripsi. Similiter omnes episcopi subscripserunt ducenti quatuor. Dicent fortasse Magdeburgenses, næuũ fuisse hunc Synodi Carthaginensis, id est, ducentorũ quatuor episcoporum, vt illis pergant illudere, quos illudendos à Satana susceperunt. Ad illud verò, quod hìc hæretici obijcere solent ex epistola beati Cypriani ad Pomponium, tametsi lib. 2. de dogmaticis characteribus verbi Dei, cùm de cælibatu disputaremus, respondimus, tamen quia necessarium est, non pœnitebit hìc repetere. ergò de virginibus Deo dicatis, quæ cum masculis dormisse fuerant deprehensæ, scribens Cyprianus: Quòd si se, inquit, ex fide Christo dicauerunt, pudicè & castè sine vlla fabula perseuerent. Si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est vt nubant, quàm vt in ignem delicijs suis cadant: non loquitur de virginibus post factum votum, absit, sed hoc dicit, cùm virgines castitatem Deo spondent, si eo ani-

I. Cor. 7.
I. Tim. 5.

An conueniat nobis illud in prophetia Pauli, prohibentium nubere.

Fortasse in 204. episcopis næuũ reperiũt Magd.

De Cypriani ad Pomponium epist. quã hæretici obijciunt de virginibus.

eo animo ſpondent, vt in ſancto ꝓpoſito perſeuerare velint, reſiſtant fortiter libidini: Sin autem non eſt eis animus perſeuerandi, vt nubant: non enim, inquit, vetabantur nubere, ſi ſe continere non poterant. Simile eſt, quod de viduis Gelaſius ait: Vt viduæ, ſi fortè continere non poterant, nullatenùs nubere vetabantur: ſic habita ſecùm deliberatione, promiſſam Deo pudicitiæ fidem debent cuſtodire. In eandem itaq; ſententiam beatus Cyprianus de virginibus, Si ſe, inquit, dicauerunt, perſeuerent: Si verò perſeuerare nolunt, nè ſe velint dicare, ſed potiùs nubant. Qui igitur ſint, quos Paulus in epiſt. ad Tim. prohibituros eſſe nuptias prædixit, S. Sixtus ſecũdus in epiſto. de caſtitate: De illis, inquit, intelligendum eſt, qui vt malum, nuptias damnant, & non à Deo inſtitutas credunt: nec illos nubere ſinunt, quibus hoc Apoſtolus indulſit, Manichæi ſcilicet & Marcioniſtæ, qui aliũ nuptiarum, alium virginitatis Deum credunt. Nos verò, inquit, eundem confitemur: & non damnamus nuptias, nec incontinentes nubere prohibemus. Hactenùs de prohibentibus nubere, quod vt nobis non conuenit, ità nec illud quod ſequitur, Et abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & eis, qui cognouerunt veritatẽ: quin potiùs, ſicut apoſtolica conſtitutio in lib. 6. Clementis præcipit, oẽm creaturam Dei bonam dicimus, & nihil abominabile: omne quod ad alendum corpus iuſtè percipitur, optimum: omnia enim ſecundùm ſcriptúrã, valdè bona. Hactenùs cõſtitutio. Qui dixit, iuſtè percipitur, ſatìs ſignificauit, aliquandò iniuſtè percipi, ac proindè iuſtè prohiberi poſſe, vt ratione valetudinis, aut eccleſiaſtici ieiunij. hanc autem apoſtolicam traditionem vſq; in hodiernum diem vbiquè, nisì vbì vos docetis, tenet eccleſia catholica. De huiuſmodi ciborum laudabili & religioſa abſtinẽtia Cyrillus Hieroſolym. ante mille ducentos annos, ſicut eccleſia Hieroſolymitana, cui præerat, à S. Apoſtolis didicerat & acceperat, ſcribens in 2. Catecheſi. Aliquæ, inquit, animæ ſe polluunt, dum vtiles cauſas edendi, aut non edendi ignorant. ex eorum numero ſunt Luterani. Sequitur: Etenim, cùm ieiunamus, à vino & carne nos abſtinemus, non quòd auerſemur aut abhorreamus, ſed quòd mercedem indè expectemus: vt contemnẽdo quæ ad ſenſus pertinent, ſpirituali menſa fruamur: & vt ſeminando nunc in lachrymis, futuro ſeculo in exultatione metamus. deindè ſubiungit, Nè igitur contemnas eos qui manducant, & propter imbecillitatem corporis cibum capiunt: neq; vituperes eos, qui vtuntur modico vino propter ſtomachum & frequentes infirmitates. neq; condemnaueris eos, tanquàm peccatores: nec oderis carnes tanquàm aliena: ſciebat enim Apoſtolus eſſe aliquos tales, cùm dixit prohibentium nubere, & abſtinere à cibis, quos Deus creauit, vt ſumerent fideles cum gratiarum actione. Deindè ſubiungit: Nè ergò abſtineas te à cibis, quaſi execrabiles ſint: ſic enim abſtinentem nulla te merces manebit: ſed contemne, tanquàm bonos, propter meliora bona ſpiritualia tibi propoſita. Hactenùs Cyrill. Hieroſolym. Infinitos poſſem produ-

De quibusnã apoſtolus præ dixerit, prohibituros eſſe nuptias, explicauit. S. Sixtus ſecundus.

Conſtitutio apoſtolica de cibis ſumẽdis.

Magd. nullum ex veteribus catholicis pro ducere posſũt, qui improbet ieiunia, quæ ex legis præſcripto fiunt.

cere, pro eccleſiaſtico ieiunio, quo eccleſia noſtra vtitur. Producant Magdeburg. vel vnum tantùm ex antiquis catholicis, qui dicat, aut non eſſe ieiunandum ex præſcripto legis, aut in ieiunio non eſſe à carne abſtinendum. Queſo vos Magdeburgenſ. qui ſcripſit Timotheo, Teipſum caſtum cuſtodi, noli aquam bibere, ſed vtere modico vino propter ſtomachum & frequentes tuas infirmitates, an exiſtimatis, ſi ille robuſto & benè valente ſtomacho fuiſſet, non fuiſſe Paulum laudaturum, quòd aquam biberet? quis ſanæ mentis hoc neget? præſertim cùm eſſet Timotheus adoleſcens, & caſtum eſſe Paulus iuberet: ſcitis autem vos, verum eſſe quod dixit Comicus, Sine Cerere & Baccho frigere Venerem. Cur igitur quod laudaturus erat Paulus in Timotheo, quodq; ſponte, vt meliùs caſtitatem tueri poſſet, faciebat, non ſit laudabile cuiuis Chriſtiano, & ad libertatem euangelij pertinens, ſiquidem poſsit ad exemplũ illius abſtinere à vino & carne, & ijs cibis vti, quibus corpus quidem ad naturæ neceſsitatem alatur, & citra iniuriam valetudinis ità caſtigetur, vt à ſeruitute corruptionis & concupiſcẽtiæ liberetur? An licebit medico cibum ægroto interdicere, & id nemo ad ſeruitutẽ pertinere dicat in curando corpore, & non liceat medicis animorum, ad curationem animæ cibum aliquandò & potum interdicere? Aut ſi id fiat, continuò contra libertatem euangelij, id eſt, cõtra libertatem carnis fieri clamabitis? Vos enim, vt de alijs ſimilibus Iudas Apoſtolus ſcripſit, Dñi noſtri gratiam in luxuriam trãsfertis. Timotheus ergò quia ſibi vinũ prohibebat, adde etiam & carnem, ſiquidem corpus ſuũ ieiunijs ad cuſtodiam caſtitatis, vtpotè adoleſcens macerabat, iam ex iſtis erat, quos Paulus prędixit nouiſsimis diebus à fide receſſuros? Denicq; ſi ij, qui à cibis aut vino abſtinent ieiunando, vt catholici facere ſolent, à fide diſceſſerunt, (quid enim intereſt abſtinere à cibis, an à potu vini, cùm vtraq; ſit creatura Dei? Edite ergò vos & bibite, ac plaudite, quibus iſta placet comœdia. Vtinàm cràs non moriamini, & ſepeliamini in inferno cum Epicuro & Epulone: apud nos verò vtinàm tam ſtudioſè ieiunarent omnes, qui valent, q̃ ſancta & Deo grata, atque animis & corporibus ſalubria, ieiunia eſſe credimus & experimur. Vtinàm omnes iuuenes ad cuſtodiam caſtitatis faciliorem, Timotheum imitarentur, nõ dico vſq; ad offenſionem ſtomachi, vinum ſibi interdicerẽt, ſed ſaltem citra incommodum valetudinis plus aquæ miſcerẽt: quia caro, inquit Marcus Anachoreta in epiſt. ad Lycium, ſi pinguis ſit, aut iuuenis, aut humidior, facilè excitatur ad libidinẽ, idcircò præcipit idẽ, vt iuuenis vinum omninò nè oleat quidem: immò etiam ſatietatem aquæ fugiat. multùm enim, inquit, valet ad caſtitatem exercendam humoris vacuitas. Sed refellamus, quæ ſequuntur, quæ contra nos, id eſt, cõtra epiſtolas apoſtolicorum Pontificum Magde. indicatis tãtùm locis ſcripturæ, attulerunt. citant enim prætereà c. 2. Tim. 2. contra nos.

Qui in ieiunijs delectum ciborũ improbant, cũ Epicuro & Epulone ſepelientur in inferno

Marcus Anachoreta ad Lycium.

Quomodò quæ Apoſt. 2. Tim. 2. ſcribit, non in nos, vt Magde. volunt, ſed in Luteranos potiùs, conueniant: & quomodò nos non de verbis cum eis con-

ten-

tendimus, sed de re: & quæ sit regula ab Apostolis tradita rectè tractandi verbum veritatis: & quomodò eam repudiârunt Luterani magistri. Item de profano vaniloquio, quid sit, & de exemplis eius, & quomodò Luteranorum, de iustificatione ex sola fide, sit prophanum vaniloquium, vt illud Hymenæi & Phileti, resurrectionem esse iam factam, & quomodò hoc veteres interpretati sunt, & qnomodò in nostra ecclesia cauetur omne vaniloquium profanum studio inquisitorum, quo carent Luterani, & de necessitate & antiquitate huius officij in Ecclesijs catholicorum. Cap. 17.

VIdeamus igitur vtrùm nostris cõueniãt, quæ hîc ait Apostolus: Noli, inquit, contẽdere verbis: ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionẽ audiẽtium. Solicitè autem cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractãtem verbum veritatis. Profana autem vaniloquia deuita: multùm enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum, vt cancer serpit. Primum igitur præceptum hoc de non contẽdendo verbis, benè vtriq; nostrùm inter nos seruamus. Si enim de verbis tantũ pugna nostra vobiscùm esset, & non de rebus, facilè exemplũ magni Athanasij sequeremur, qui de ijs, qui affirmabãt vnam esse hypostasim, & rogati quomodò hypostasim acciperent, respondebant pro substãtia, ità vt nobiscùm sentirent, vnam esse patris & filij & spiritûs sancti substantiã. sic ad Antiochenses scripsit, non esse illos ampliùs interrogãdos, quin potiùs recipiendam esse illorum interpretationem: simulq; hortatur, vt ab ijs, qui rectè interpretantur & sentiũt, nihil aliud requiratur, neq; de verbis disceptetur: ad nihil enim eiusmodi cõtentionẽ de verbis vtilẽ esse. At Luterani, vt dixi, non de verbis nobiscùm disceptant, ne tũc quidem, cùm de fide iustificãte cum eis pugnamus. Nos enim fidẽ sine charitate, per quam in ipso etiam baptismo paruuli fides perficitur, nihil ad salutẽ valere profitemur: isti verò solam & nudam fidem prædicant, quod quidem audiẽtes subuertit. Facit enim hæc doctrina, nè curam habeant bonorum operũ, dum persuasum habẽt, posse hominem placere Deo per solam fidem, sine vllo actu charitatis, nec elicito, nec imperato. Sequitur in epist. Pauli, Cura teipsum exhibere operarium inconfusibilem. Hoc verò quomodò Magdeburg. implent, qui tradunt cum reliquis magistris Luteranorum, posse hominem exhibere se Deo δόκιμον, id est, probabilem per solam fidem? & cùm Paulus Apostolus vtrunq; vno loco iunxerit δόκιμον τῷ θεῷ καὶ ἐργάτην, id est, probabilem & operarium inconfusibilem, isti qui nouam sectam introducunt, alterum ab altero separant, vt probetur eis per solam fidem, quæ secundùm Apostolũ nõ probatur Deo sine opere, vndè operarius est, & dicitur. Est ne hoc rectè tractare verbum veritatis? habetisne vos Magde. potestatẽ commendandi & exhibendi Deo probabilem sine opere, quem Deus non commendat, neq; probat, nec Apostolus eius Paulus? Sed videamus q̃d sequitur.

2. Tim. 2.

Athanasius ad Antiochẽses.

Non de verbis tantùm, sed de re disceptant nobiscum Luterani.

Quòd solã & nudam fidem prædicare audiẽtes subuertat.

Luterani magistri commẽdãt apud Deũ per solã fidẽ, quẽ Deus non commendat, nec Apostolus eius sine opere.

rectè

rectè tractantem verbũ veritatis. nos regulam τῆς ὀρθοτομίας, id est, rectè tractandi verbum veritatis ex Paulo Apostolo didicimus, cùm in epistola ad Philipp. admonet, vt si quid aliter sensserimus, ità à Deo reuelandum esse credamus, vt tamen idem sapiamus, ad quod priùs vénimus. Hoc enim significat τὸ φθάσαμεν, quod magìs adhuc declarat, subiũgens: In eadem regula permaneamus: & cùm ad Timoth. scribit, inquiens, Tu autem permane in ijs, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris. Interrogate vos Luterani centuriatores vestros, & alios Superintendentes, vt vocatis, an permaneant in ijs, quæ per patres & maiores suos didicerunt: & an sciãt, ex quo ista, quę tradunt, didicerint, nisi ex proprio eorum propheta Martino Lutero. an non est hoc μεταδοθέν verbum Dei, vt ait beatus Polycarpus in epistо. sua, id est, circunuenire potiùs, quàm rectè tractare? Siquidem vt non haberetis successores vllos Apostolorũm ex ijs, qui ea nobis tradiderunt, quæ ab ipsis Apostolis per successiones in ecclesijs acceperunt, neque doctores vllos antiquos, quos Deus dedit ecclesiæ, nè circunferãtur homines omni vento doctrinæ, vos in astutia, sicut Apostolus ait, πρὸς μεθοδίαν τῆς πλάνης, id est, ad circunuentionem erroris omnia dogmata nostra vobis nõ consentientia, quæ in illis antiquis patribus legitis, nævos & corruptelas, & inclinationes doctrinæ esse finxistis. Quæro iterùm, est ne hoc ὀρθοτομῆν, id est, rectè tractare verbum veritatis? an μεθοδίευειν, id est, circunuenire? Sequitur in Paulo: Profana autem vaniloquia deuita: multùm enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum vt cancer serpit. Est κενοφωνία, id est, vaniloquium, vt Olympiodorus in comm. Iob cap. 32. interpretatur, cùm aliquid dicitur, quod intelligi non potest, neq; probari, vtrùm ità sit. Vndè promisit Eliu dicturum se, quę illi tres amici Iob intelligere possent, quod erat loqui vsq; ad eos. sic enim dixit. exemplũ verò huiusmodi vaniloquij, siue cõmenti fabulosi, est illud Hymenæi & Phileti, esse scilicet iam factam resurrectionem, siue illi successiones liberorum, resurrectionem esse profanè interpretarentur, vt Theodoretus putat: siue remunerationem cuiusq; vt beatus Cyrillus, qui disputationem scripsit aduersùs eos, qui ideò aiebant iam factam esse remunerationem cuiusq; pro meritis, quod nõ dixisset Dominus in euang. cùm de diuite & mendico loquitur, mendicus quidam, sed Lazarus, vt ipsa, inquiunt, proprij nominis appellatione demonstraret, iam esse factam re & veritate remunerationem: siue resurrectionem interpretarentur vitam hominis iusti in carne mortali: vt quidam author nostri temporis in 4. lib. de locis Theologicis existimauit: siue quid aliud vanitatis. Exemplum quoq; huiusmodi vaniloquij, ait Iustinianus Imperator in Nouel. 146. esse Deuteroses Iudæorum, quas illi dicũt traditiones sapientum à Moise acceptas, à quibus Paulus Timotheum, vt matre Iudæum, monet vt caueat: & formam habeat sanorum verborum, quod idé in alio loco dicit. Videamus nunc, sint ne vestra vaniloquia, & quidem profana, an nostra? atquì in ecclesia nostra nihil traditur, quod non ab omnibus intelligi

De regulare ctè tractandi verbũ veritatis, vndè eam nos didicerimus.
Philip. 3.
2. Tim. 3.

Polycarpus in epist. sua.
Luterani ex nullis successoribus apostolorũ discere volũt, nec habere vllos in ecclesia doctores
Ephes. 4.

Quid sit vaniloquium, & quæ exempla eius.
Iob 32.

De vaniloquio dicẽtiũ, iam factã esse resurrectionẽ.

2. Timo. 1.
Quarè in nostra ecclesia non tradant

intelligi posit: & ab eo qui tradit, demonstrari ità esse, quia sic acceperit in ecclesia: & sic in omnibus ecclesijs doceatur. Si quis verò euãgelizet præter id quod accepit, & ecclesiæ traditum est, fit anathema. & si quis ecclesiæ suspectus est, inquiritur in eum: & exploratur fides eius. ità fit, vt neq; profana vaniloquia, neq; sermo vllus corruptus, tanq; cancer ad impietatem proficiens, inter nos serpat. Atq; hæc quidem est necessitas, & fructus nostrorũ Inquisitorum, qui sunt in hac parte episcoporum adiutores præcipui: (ad episcopum enim in primis pertinet, omni diligentia curare, vt quibus præest, sani sint in fide) quorũ munere & cura nunq; ecclesias apud maiores nostros olim vacâsse, intelligi potest ex 3. lib. Origenis contra Celsum, in quo licet obseruare ordinem τῶν φιλοπιστούντων, id est, eorũ, qui in aliorũ vitam & fidem studio scisitandi, ad eijciendum infames, inquirebãt. sic enim ait, Apud eos, qui pro viribus ostenderũt, propositum sibi esse, nihil aliud velle, quàm quæ Christianis viderentur, fuisse quosdam constitutos ad scisitandum de vita & conuersatione cuiusq;, vt si qui facerent τὰ ἐπίῤῥητα, id est, aliquid infame, cœtu communi & consortio Christianorum prohiberentur. Erant igitur tũc ἐκ τῶν ἐπιῤῥήτων, id est, inter infamia & profana, ea, quæ vos nunc præter sensum cæterorum Christianorũ, & sanctarũ ecclesiarum consuetudinem vultis, vt non obseruare dies ieiuniorum, non dies festos sanctorũ, non orare pro mortuis, non habere religioni vota, non abstinere à nuptijs sacrarum Virginum, non confiteri sacerdotibus, non sacrificare, non venerari imagines sanctas, & alia huiusmodi, nè omnia enumerem, in quibus qui erant deprehensi, ex communi congressu ac consortio Christianorum ante mille trecentos annos & ampliùs eijciebantur. Nõ enim alio grauiore supplicio vllũ tunc afficere poterat ecclesia, quod nec ethnici Imperatores & magistratus passi fuissent, vt rectè Remundus Ruffus iurisconsultus contra Molinæum obiecit. at apud Luteranorũ magistros, qui gratiam euangelij in luxuriam, vt de alijs similibus beatus Iudas scripsit, & in licentiam transtulerunt, quis huic officio inquirendi præest? quod iudiciũ apud istos exercetur de vaniloquijs profanis, quæ populis traduntur? An non est profanum vaniloquium dogma istorum de iustificatione, quod Theobaldus Thamerus Germanus, qui quinquẽnium fuit, vt scitis, ex ministris Luteranorum, & iampridèm, quia ex nobis prodierat, & ex nobis erat, ad nos redijt, scitè ille quidem & festiuè phantasma appellare solebat, cùm de eo aliquandò disputaremus. Quid enim vanius aut fallacius esse potest, q̃ tradere sola & nuda fide hominem iustificari? An non superat oẽs chimæras, & hippocentauros, ac tragelaphos, omnes deniquè fabulas, vt qui manet in morte, viuat? Iustus enim, sicut scriptum est, ex fide viuit: & qui non diligit, manet in morte, ait Ioannes: Sed dicent hîc, fidem, cui totã vim iustificandi tribuunt, nunq; esse sine charitate. sic enim nupèr quidã ex eis doctor Tubingensis scripsit, atq; ità negabunt effici, quod dicimus. At quomodò ait Apostolus de quibusdã, confiteri se nôsse Deum, factis autẽ negare?

tur vaniloquia, sed apud Luteranos.

De officio inquisitorum fideli, quod semper fuit in ecclesia.

Apud Luteranos non sunt, qui de fide inquirant.

Quõ oẽs chimæras superet vaniloquium quod tradunt Luterani, iustificari hominem per solã fidem.

negare? Etenim si confitentur se nôsse Deum, fidem igitur habent. ac rursùs si factis negant, ergò non habent charitatẽ. Præterea, quid minùs intelligi potest, q̃ vt is qui charitatem non habet, sit amicus Dei? Abrahã enim postquàm credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, vt in Genesi scriptum est, dictus est stare coram Deo, & appropinquare illi, vt est in Gen. cap. 18. quod Philon quoq; Alexandrinus in libro de migratiõe Abrahæ, obseruauit: stare autem coram Deo, & appropinquare ei, est esse amicum eius, non solùm quia B. Iacobus, cuius epistolã negatis, sic interpretatus est, cùm ait, Reputatum est ei ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. sed quia secundùm idioma scripturæ S. & proprietatem verborum, non potest aliud significare, stare coram Deo & appropinquare ei, q̃ esse amicum eius: quod quidẽ sine opere charitatis fieri non potest, cùm ipse per sapientiam suã dicat, Ego diligentes me diligo. & in euangelio: Vos amici mei estis, si feceritis, quæcunq; præcipio vobis. & Paulus, Elegit nos, vt essemus sancti & immaculati coram ipso in charitate. Vt igitur Hymenæus & Philetus resurrectionẽ aiebant factam esse, anteq̃ fieret: sic isti, secundùm vaniloquium suum, iustificationem, quæ est quædam vita ex mortuis, factam esse tradunt, antequàm fiat.

Obseruatio Philonis in iustificatione Abrahæ, quæ locũ epistolæ Iacobi declarat

Quid sit stare coram Deo, et ei appropinquare.

Prou. 8. Ioan. 15. Ephes. 1.

Quomodò quæ Magdeb. scripta esse dicunt de nobis 2. Thess. 2. in ipsis quoq; propriè quadrent, & in nos nullo modo possint: & quomodò mysterium iniquitatis in ipsis nunc operetur, tanquàm in Antichristis, docuisse Ioannẽ in epist. sua. Item collatio eorum, quæ Daniel de Antichristo prædixit, cum præcusoribus eius Luteranis magistris. & quomodò mira eorum similitudo demonstretur & cernatur. De 2. Pet. 2. quomodò quæ nobis falsò tribuunt Magd. ipsis verè congruãt, vt introducere nouas sectas, & negare eum, qui redemit eos, & sequi multos eorum luxuriam, & viam veritatis per eos blasphemari. Cap. 17.

SEd transeamus ad aliam notationem istorum. Citant enim deindè cõtra nos c. 2. Thes. 2. Videamus igitur, quid Apostolus dicat loco, ab istis indicato tantùm, Rogamus autem, inquit, vos fratres per aduentum Dñi nostri Iesu Christi, & nostram congregationem in ipsum, vt non citò moueamini à vestro sensu, neq; terreamini neq; per spiritũ, neq; per sermonem, neq; per epistolam, tanquàm per nos missam, quasi instet dies Dñi: nè quis vos seducat vllo modo. Si vos Magd. cum Luteranis vestris illi estis, quos Apostolus rogat, nè citò moueamini à sensu vestro, necesse est, vt doceatis fuisse vos à principio isto sensu: & istam disciplinam, quam tenetis, à principio tenuisse patres & maiores vestros: at hoc non docetis, neq; docere potestis, immò nostrũ sensum & nostram disciplinam vos ipsi in antiquis ecclesiæ sanctæ doctoribus demonstratis, quos nævos & corruptelas illorũ seculorũ & inclinationes doctrinæ esse dicitis. ità fit, vt ipsis cẽturijs vestrũ

Quõ id quod in nos torquẽt sectarij, in se adamussim quadret.

Magd. suis cẽturijs se ingu-

vestris vos ipsi iuguletis,& vestro indicio,iuxta puerbium,more soricum pereatis,compræhensi à Dño in astutia vestra,& incidentes in foueã,quam feciſtis. Deindè,ad quos hæc Paulus scribit,inquiens,Rogamus vos, vt nõ citò moueamini à sensu vestro,& quę sequuntur: eosdẽ monet paulò pòst, quid facere debeant,nè citò per errorẽ seducti,à sensu suo moueantur: state itaq; inquit,fratres,& tenete traditiones,quas didiciſtis,siue per sermonem,siue per epistolã: vt iam hoc sit,non moueri à suo sensu,s. esse stabiles, & permanere in eo,quod à principio,siue per sermonẽ præsentes,siue per epistolam absentes didicerant. Quarè cùm nihil vos recipiatis prẽter verbũ Dei scriptũ,atq; id quidẽ contra verbũ Dei interpretemini, qua fronte hęc,quæ Paulus hìc scribit,cõtra nos citatis? quos enim,vt dixi,Apostolus monet,nè moueantur à sensu suo,eosdẽ monet,vt teneant traditiones,siue per sermonẽ,siue per epistolam. quod quidẽ nos constanter facimus,sicut maiores nostri & vestri etiam semper fecerũt: vos verò à nostris & vestris discessistis. Atq; illi quidem,à quibus Paulus cauere rogat & monet, meliùs saltẽ,quàm vos,hac in parte sentiebant, qui traditiones sine scripto tenebant: alioquì non diceret Paulus: Rogamus vos,vt non citò moueamini à sensu vestro,neq; terreamini,neq; per spiritum,neq; per sermonẽ,neq; per epistolam tanquàm per nos missam. Ergò qui seducebant & cauendi erant, etiam per sermonẽ propriũ,tãquàm p sermonẽ à Paulo sine scripto dictũ, seducebant,siue per epistolam propriam tanquàm per epist. à Paulo missam. quod quidẽ hodiè hæretici faciunt,cùm per sensum suum, quẽ verbo Dei scripto attribuũt,tanquàm per sensum Apostoli decipiunt. Nihil enim interest decipere per epistolam, tanq; ab Apostolo missam, an per sensum verbi Dei scripti, ab ipsis tanquàm per Apostolũ expositi. Verbũ enim Dei non est in syllabis,aut in sensu alieno: sed in sensu vero & proprio. Ac rursùs vt magis adhuc intelligatis,non conuenire vobis,quod Apostolus ait, Rogamus vos,vt non citò moueamini à sensu vestro,simulq; intelligatis, à quo sensu roget Apostolus non recedere,scilicet non à priuato sensu, sed à sensu aliorum Christianorum communi,legite Origenem tantę eruditionis & antiquitatis,quantæ vos eum esse scitis,qui libro 3. contra Celsum, tres ordines describit: Vnum eorum,qui volebant de religione Christiana audire,fieriq; catechumeni,quorũ erat ordo separatus: qui autẽ audiẽdo, satis iam profeciſſe videbantur,vt vellent rectè viuere,nondùm tamẽ baptizati erant,horũ erat alter ordo: tertius eorum, qui quoàd fieri poterat, ostẽdebãt studiũ,ppositũq; sibi esse, nihil aliud velle, τὰ χριστιανοῖς δοκοῦντα, id est,præterquàm ea,quæ omnibus Christianis videntur. hoc enim significat,quod dixit ἀορίστως, id est,infinitè ac sine articulo χριστιανοῖς. Respondete igitur nobis Magdebug. & cæteri Luterani, ex quorum ordine vos estis? non enim estis ex primis,nec ex secundis,sed nec ex tertijs: siquidẽ non vultis tenere,quæ alijs omnibus Christianis videntur, sed quæ Lutero & eius magistro Ioãni Vuiclef visa sunt. Hoc ergò erat,quod Apostolus ad Corin-

lant, suo indicio instàr soricum pereũtes.

Quid sit apud Paulũ moueri à sensu suo.

Quòd Lutherani non sunt ex vllo triũ ordinũ, quos Origenes describit.

thios ſcripſit, ſicut in omnibus eccleſijs doceo, quod quidē per miniſtros Luteranorum dicere non poteſt, quia non docent aliarum eccleſiarum dogmata. Illud prætereà, quod Apoſtolus adiunxit, Siue per ſpiritum, quis non videt, non in nos, ſed in vos quadrare? Erant enim tūc, cùm hæc Paulus ſcripſit, qui deciperent, dicentes habere ſe ſpiritum Dei, eſſeq; prophetas, vt Theodoretus quoquè interpretatur: at in eccleſia noſtra nemini, niſi à mente alienatis, permittitur hoc de ſe aut exiſtimare, aut dicere: nullus poſt ſanctos Apoſtolos ex catholicis doctoribus ac ſanctis patribus auſus eſt dicere, habere ſe ſpiritum propheticum: at veſter doctor vel potiùs illuſor Martinus Luterus, auſus eſt dicere ſe Germanicum prophetam, & habere ſe ſpiritum Dei. & cùm Apoſtolus clarè moneat Theſſalonicenſes, & per eos cæteros omnes, vt caueant, nè decipiantur per ſpiritum, vos cōtra hanc Pauli Apoſtoli admonitionem, eum ſecuti eſtis, qui ſe veſtrum ꝓphetam fecit.

Quāta Luteri, ſequaciūm ve eius audacia ſeu præſumptio.

Nullus è doctoribus catholicis ſibi prophetæ nomē vendicat.

Sed veniamus tandèm ad illud, quod in hoc capite epiſt. Pauli præcipuum eſt, quod nobis tribuunt Magd. & de nobis ſcriptū eſſe blaſphemè fingunt: nam myſterium, inquit, iam operatur iniquitatis: cùm demonſtratū anteà ſit, non eſſe vos ex eorum numero, quos hic Paulus monet, nè citò moueātur à ſenſu, ſed ſtēt potiùs fixi & ſtabiles in eo, quod à principio ſiue per doctrinam epiſtolę ſcriptæ, ſiue ſine ſcripto didicerint: conſequens eſt, nō eſſe vos ex ijs, qui rectè ſtant, & cauere debent, nè excidant à recto ſenſu: relinquitur igitur, vt ex eorū numero ſitis, q vel errāt, vel errantes, alios quoq; in errorem mittunt. In vobis igitur operatur myſterium iniquitatis, non autem in ijs, quos Apoſtolus rogat modò, ſicut olim illos, nè citò moueantur à ſenſu ſuo: quē enim ſenſum dicat, explanat poſteà, ſenſum ſcilicet eis traditum, ſiue per ſermonē, ſiue per epiſtolā. Quod verò ſit iſtud myſteriū iniquitatis, quod iam operatur, ex ijs, quę Daniel de Antichriſto prædixit, intelligere licet. Similia enim, atquè de illo p̄dicta ſunt, cernuntur nunc in Antichriſtis, qui, ſicut ait B. Ioannes, nunc multi facti ſunt. vndè, inquit, ſcimus, quia nouiſsima hora eſt. & ſubiungit, vt eos ex ortu atque origine cognoſcamus, tanq̄ hæc ſit princeps nota, atq; indiciū clariſsimum eorum, Ex nobis exiērunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtiq; nobiſcùm. Reſpondete ergò Luterani & Magd. nósne exiuimus ex vobis, an vos ex nobis? Si nos ex vobis, docete, quandò nos veſtrā diſciplinam, quam nouellus veſter ꝓpheta peperit, profeſsi ſumus, qui ab initio in eadem regula fidei & doctrinæ permanemus? ſin verò hoc docere nō poteſtis, & vos ex Luteri ſchola natos eſſe negare neq; vultis, neq; ſi velitis, poteſtis, quorum patres, immò pleriq; veſtrūm, eadē fidei dogmata priùs tenebatis, quę multi adhuc veſtrę gentis inter vos in veſtris ciuitatibus nobiſcùm, Deo adiuuāte, tenent, ſequitur, vt vos ex nobis exieritis. ergò vos eſtis Antichriſti, de quibus Ioānes in epiſt. ſua loquitur, illius p̄curſores, de q̄ Daniel ait, & eccè cornu illud faciebat bellū aduersùs ſanctos, & p̄ualebat eis,

1. Ioan. 2.

Quòd non nos ex Luteranis, ſed Luterani ex nobis exiērunt.

Quinam, teſtimonio Ioānis, ipſiſsimi hodiè ſint Antichriſti.

eis,donèc venit antiquus dierũ, & iudiciũ dedit sanctis excelsi: & tempus aduénit,& regnum obtinuerunt sancti. Hoc enim plerunq; accidisse videmus,cùm catholici aduersùs hæreticos,& fideles aduersùs infideles victoriam obtinuerunt. Hoc est iudicium, quod dedit Deus sanctis excelsi: & dabit adhuc maius,nisi conuertantur ad Dominum,à quo defecerunt. Sed videamus iam iniquitatem Antichristi in scriptura Danielis propheticè delineatam, vt mysterium eius in Antichristis, qui nunc facti sunt,agnoscamus. Et sermones, inquit, contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret: & putabit quòd possit mutare tempora & leges,id est,existimabit,quòd possit religionem,quæ illo tempore vigebit,funditùs delere.hoc enim est,mutare tempora & leges. Sic Theodoretus hunc locum interpretatur: Quæso,vtri nostrûm laborant,vt religio mutetur? nos´ne,qui in eadem religione, quæ nobis à principio tradita est,permanemus? an vos,qui religione patrum vestrorum mutata,à propheta vestro nouello,nouellam religionem accepistis? quòd si vos estis,qui religionem,quæ per vniuersas mundi ecclesias ab antiquis diebus viget, mutare vultis, igitur in vobis tanquàm in Antichristis,operatur iam mysterium iniquitatis illius nouissimi Antichristi, qui hocipsum pleniùs facturus est: Iniquitas enim illius, quæ nondùm apparuit, sed adhuc latet,vndè mysterium iniquitatis vocatur,in vobis ex parte ostenditur. Et eleuabitur,inquit idem Daniel,& magnificabitur aduersùs omnem deum,& aduersùs Deum deorum loquetur superba. Apud nos omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est: omnibus reddimus debita: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem,subiecti omni creaturæ propter Deum,siue Regi quasi præcellẽti,siue ducibus tãquàm ab eo missis.omnes honoramus: omnibus dominis seruimus,non tantùm bonis & modestis,sed etiam dyscolis. & si quis aliud audet,non est ei impunè. Vos verò quid? an non contra vestrum Imperatorem in aciem eduxistis? an non in Belgica & Gallia consortes vestri Lutherani & Caluiniani à Regibus suis defecerunt? in Pontificem verò summum ecclesiæ iudicem à Deo datum, quia non potestis copias educere, linguas & stylum nocte & die,maledictis & contumelijs,ac blasphemijs in Deum armatis, & non esse ei obediendum docetis. An non est hoc eleuari & magnificari aduersùs omnem deum,& aduersùs Deum deorũ loqui superba? Sequitur in Daniele,& Deum patrum suorũ nõ reputabit. Hoc quoq; in vos cõuenit.si enim vos Deũ patrum vestrorum reputaretis,nũquàm religionem,quam dedit patribus vestris, mutaretis,vt mutâstis:sicut nos nõ mutamus,quia Deũ patrũ nostrorũ,Deum nostrum reputamus. Sequitur,Et deũ Maozin, id est, deũ fortẽ in loco suo venerabitur. Hoc verò vtris cõgruit? nõne vobis? immò vobis. Vos enim estis,qui in patria vestra,vestra dogmata ceu deum fortem colitis: cùm aũt ad loca catholicorũ venitis,nõ ampliùs impunè idẽ facere vobis licet,sed aut fugiendũ,aut dissimulandũ, aut delitescendum est: Nos verò & in nostris, & in alienis, id est,in vestris

Dan.7, Quod de Antichristo Daniel prædixit, in quibus hoc tempore vel impletum sit, vel impleatur.

Mysteriũ Antichristi à Daniele descriptum, in quibus iam nunc ex parte ostendatur.

Comparatio eorum, quæ à Daniele de Antichristo prædicta sũt, cum ijs quæ in Luteranis cernuntur. de maledictis in Pont. de mutatione religionis, de spoliatione templorum, de sacrificio sublato.

quoq; locis fidem, & fidei noſtræ doctrinam apertè profitemur. Sequitur in Daniele: Et deum, quem ignorauerunt patres eius, coletauro & argento, & lapide precioſo, rebusq; precioſis. Hoc quoq; in vos mirificè cõpetit, qui eccleſias catholicorum auro & argento & lapidibus precioſis ſpoliâſtis, vt dogma Luteri de delendis templis & eorum ornatu coleretis, quod nunquàm anteà à Maioribus veſtris auditum eſt. Sequitur: Et dabit eis poteſtatem in multis: & terram diuidet gratuitò, ſiue in donis, vt eſt apud 70. Nec hoc in nos, ſed in vos potiùs quadrat. apud nos enim quiſque poſſidet ſuæ: nullus in alienam poſſeſsionem irruit. non licet apud nos per vim diripere, & alijs donare de rapina. Vos, Vos hoc feciſtis, qui eccleſias & eccleſiarũ prædia & poſſeſsiones occupâſtis gratis, & dono principum veſtrorũ. ergò apud vos ſunt Antichriſti, qui hoc facere docuerunt. Iam verò quod prædixit idem Daniel, tollendum eſſe tempore Antichriſti iuge ſacrificium, ſiquidem Antiochus, de quo Daniel prophetat, qui hoc in templo Iudæorum fecit, typus fuit Antichriſti: quæro à vobis Magdeb. de quo ſacrificio accipiendum eſſe exiſtimatis? fortaſsè reſpondebitis, de interiore & ſpirituali: at hoc dici non poteſt, hoc enim prohiberi nõ poterit. Reſtat igitur, vt de externo accipiendum ſit. ergò eſt in eccleſia catholica ſacrificium externum. aut hæc prophetia Danielis falſa eſt. Quòd ſi eſt externũ ſacrificium in eccleſia catholica, vt quidem eſt, quod Antichriſtus tollet, vbi dominabitur, quinam ſunt præcurſores eius, in quibus myſterium huius iniquitatis iam operatur? nonne vos magiſtri Luteranorum, qui traditis ſanctam euchariſtiam non eſſe ſacrificium? immò non ſolùm hoc, ſed ipſam euchariſtiam ſuſtuliſtis, cùm ſacerdotes ſuſtuliſtis.

Quòd Luterani negantes ſacrificium externum in eccleſia, prophetiam Danielis faciunt falſam.

Citant prætereà Magd. contra nos 2. Pet. 2. ſed nec locũ hîc recitârunt, à conſcientia deterriti. Quarè recitemus nos, vt intelligant omnes, nobis ne, an vobis congruant, quæ beatus Petrus de hæreticis, qui futuri erant, hîc prædixit: Fuerũt verò, inquit, & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis: & eum qui emit eos, negant, ſuperducentes ſibi celerem dãnationem. Reſpondete ergò nobis Magd. vtri noſtrûm introducunt nouas ſectas perditiõis, & eum qui emit eos, negant, ſuperducentes ſibi celerem dãnationem: nos ne, qui (vt ſæpè diximus, & demonſtrauimus, & res ipſa loquitur) in eadem regula fidei à principio tradita, perſeueramus, vt veſtri quoq; patres & maiores perſeuerârunt, an vos, quorum ſecta ante 40. annos ignota erat? Sequitur in epiſt. Petri: Et eum qui emit eos, negant. Videamus etiam, an vos Chriſtũ, qui nos paſsiõe ſua redemit, negetis? Paulus enim ait: Et cõſummatus, ſcilicet per paſsionem, factus eſt omnibus obtẽperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. non dixit, Omnibus credentibus tantùm, aut omnibus per ſolam fidem paſsionem eius apprehendentibus: ſed obtemperantibus. Aliud eſt enim, credere: aliud, obtemperare. Fides ex auditu eſt, & ad credendum ſatis eſt aſſentiri auditis: ad obtemperandum, non ſatis eſt. nec enim qui auditis

Comparatio eorũ quæ Petrus de hæreticis futuris prædixit, cum ijs, quæ agũt & profitentur Luterani.

Quomodò Luterani eum negant, qui redemit eos.

dita credit, continuò audita facit: neque saluus erit, si quis credat in patrem & filium & spiritum sanctum, in filium dico propter nos mortuum & suscitatum, apprehendens per fidem passionem eius, vt vos loquimini: neque tamen hanc fidem operetur suscipiendo baptismum, id est, obtemperando ei, qui credere & baptizari præcipit. nam si in baptismo complantamur similitudini mortis eius, & ipse ex obedientia passus est, ergò in baptismo non sola fides patris & filij & spiritus sancti, sed opus obedientiæ Christi, cuius baptismo, vt præcepit, baptizamur, interuenit. Vos igitur cùm per solam fidem, id est, sine operibus (nullum enim opus excipitis) iustificari hominem docetis, eum qui redemit vos, negatis: ipse enim dicit, Ego redemi obtemperantes: vos dicitis, Redemit credentes tantùm. An non est hoc, negare eum qui redemit vos? Fortasse dicetis, Apostolũ dicere, Factus est omnibus obtẽperantibus sibi causa salutis ęternę: Vos autem, de iustificatione in præsenti vita, loqui, quæ per solam fidem fiat. At si scripturas & virtutem earum non ignorare velitis, non hoc dicetis: qui enim promissionem habet vitæ æternæ futuræ, idem habet promissionem vitæ, quæ nunc est, de qua scriptum est, Iustus ex fide viuit: vtraque enim promissio connexa est nexu inseparabili, sicut Apostolus Paulus docuit, cùm ad Timoth. scripsit, Pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Ergò qui non promisit salutem ęternam ex sola fide, sed ex fide & obedientia, quæ in operibus versatur, idem neque promisit ex fide sola sine obedientia salutem, quæ nunc est, quæ ex iustificatione per fidem existit. Si enim hanc ex sola fide promisisset, & illam quoquè æternam ex sola fide promisisset: atque ità necesse esset, vos ad illorum hæresim adhuc peiorem delabi, qui neque, ad consequendum salutem æternam necessaria esse opera tradebant, sed potiùs in quo cunq; scelere quis esset, futurum esse saluum, tanquàm per ignem, modò in Christũ crederet, eiusq; sacramenta perciperet. contra quos disputat S. August. in lib. de fide & operibus, & S. Sixtus 3. in lib. item de operibus fidei. Rursùs diuus Paulus in illo ipso c. 2. epist. 2. ad Tim. de quo suprà diximus: Si sustinebimus, inquit, & conregnabimus: si negauerimus, id est, si sustinere & compati noluerimus, & ille negabit nos. Si igitur vt conregnemus, id est, vt adueniat nobis posteà regnũ cæleste futuræ vitæ, non satis est credere tantùm, sed necesse est compati Christo, & sustinere. & qui hoc negat, eum negat, qui redemit nos: Ergò vt adueniat nobis nunc regnum spirituale vitæ, quæ nunc est ex iustificatione, non satis est fides sola & nuda, sed necesse est compati & sustinere. Siquidem vtriusque vitæ & vtriusque regni petitio ac promissio, connexa est: neq; promissio vnius, ab alterius promissiõe separari potest. Sed pergamus ad ea, quę in loco proposito epistolæ Petri sequuntur: Et multi, inquit, sequẽtur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur. Apud nos tametsi multi sint, qui luxuriosè & perditè viuãt, quia lata est via, quæ ducit ad perditionẽ, & arcta via salutis: tamen

Hebr. 5.

1. Tim. 4.

Quòd vitæ quæ nunc est per iustificationem, & vitæ cælestis futuræ coniũcta est promissio.

tamen nullus docet, non esse meliorem continentiam, non licere vouere Deo castitatem, aut posse monachos vel sacerdotes vxores ducere, & monachas nubere: quæ quidem cùm magistri Luteranorum doceant, fit, vt multi eorum luxuriam sequantur, & blasphemetur per eos via veritatis, quæ sancta vota cõtinentiæ & probat, & laudat. Sequitur in epist. Et in auaritia fictis verbis de vobis negociabuntur. Si verba vestra, quibus miseros Luteranos decipitis, vt vos honore dignos ducant, ac vos tanquàm discipuli & alumni sequantur, non sunt ficta: producite nobis testes, sicut nos facimus, qui scripturas, quas citatis, sic, vt vos fingitis, intellexerint, aut intelligendas esse dixerint: quod cùm facere non possitis, cuius vestrûm cõscientia non conuincitur, ficta esse verba vestra? quibus iudiciũ iam olim non cessat, & perditio vestra non dormitat. Iam verò illa, quæ paulò pòst sequuntur, Qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, Dominationemq; contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere, & reliqua deincèps, facilè quidem demonstrare possemus ad vos pertinere, & vestrî similes, si omnia persequi propositum esset. Satis hæc sint, vt intelligant, quibus Dominus dederit intellectum, non contra nos, sed contra vos, esse capita illa, sola indicatione notata: quæ nos ad confusionem vestram in pœnitentiam, si fortè conuertat vos Deus, & sanemini, recitauimus, & in vos quadrare & scripta esse, ostendimus: ad reliqua deincèps libro quarto, qui sequitur, respondebimus.

FRAN.

FRANCISCI TVR. RIANI SOCIETATIS IESV, ADVERSVS MAGDEBVRGENSES CENTVriatores pro Epistolis decretalibus Pontificum Apostolicorum,

LIBER QVARTVS.

AD ea, quæ Magdeburgenses in epistolas Pontificum Apostolicorum, extra caput de doctrina, separatim objcienda esse putauerunt: satis secundo & tertio libro, Reuerendissime & Illustrissime Stanislae Hosi, respondisse me arbitror. Nihil enim prętermisimus, aut dissimulauimus, quin omnes quæstiones istorum explicauerimus, siue ex temporum ratione & historiarum fide, siue ex argumentorum demonstratione, siue exscripturarum scientia, siue ex Apostolicæ traditionis disciplina, & rationis patrocinio, siue ex correctione veterum exemplariorum, siue ex testium authoritate pendérent: ità vt omnia, quibus vel minùs quidem cauti, vel parùm intelligentes, capi & irretiri deincèps possent, expedita iam eis sint: ijs verò, qui adhuc ab istis decepti sunt, & vulnus acceperunt, medicina parata sit ad sanandum, nisi ex eorum numero sunt, qui (vt Apostolus ait) cauteriatam habent conscientiam, quíque proficiunt in peius: & (vt in Apocalypsi beati Ioannis de quodam scriptum est) nomen habent quòd viuant, & mortui sunt. Nunc autem ad caput totius accusationis respondendum est: Vniuersa enim crimina in epistolas hactenùs congesta, & omnes quæstiões, à Magdeburgensib. propositæ, eò spectant, vt infirmata epistolarum fide & authoritate, doctrina earum, quæ hæreticorum sententias atq; opiniones, Apostolicæ traditionis authoritate infirmat & frangit, infirmata esse videatur. Nos enim, licèt has epistolas non haberemus, incommodi quidẽ parùm, infirmitatis verò prorsùs nihil ecclesiæ nostræ dogmata accepissent: Siquidem ipsa traditio Apostolicæ doctrinæ, quæ in ecclesia tanquàm depositum custoditur, & quæ sanctarum scripturarum obsignatio est, satis doctrinã harũ epistolarũ fideliter custodit. At hęretici, nisi eas epistolas negent, neque doctrinam, neq; disciplinã suã defendere vllo modo possunt. Idcircò ad faciẽdum impetum in caput doctrinę omnes illas machinas, quas duobus libris superioribus labefecimus, & omnia illa criminũ

Apo. 3.

Propositum nouorum hæreticorum in accusandis epistolis Põt. Apostolicorũ.

Noui hæretici nisi epistolas priscorũ Pont. negent, disciplinam suæ sectæ defendere nõ possunt.

& quæstionum instrumenta comparârunt. Sed quia in hoc capite doctrinæ, quod isti tanquàm arcem oppugnant, semper nos ad scripturas prouocant, & nos respondendo, eisdē rursùs scripturas quoq; obijcimus: operę precių est admonere eos, qui hęc nostra & istorum scripta lecturi sunt, ad quam isti regulā interpretationem dirigant scripturarū: si fortè nesciunt, quemadmodùm eas isti interpretentur: indè nanque vniuersum hoc malū fluxit. nec enim scire curant, quemadmodùm sancti Apostoli eas intellexerunt, & à nobis intelligi voluērunt: non enim aliter intellexerūt, quàm ecclesiæ Christi tradiderūt. quod quidē si noui hæretici negēt, ad illos iam veteres Simonis successores pertineant, qui (vt S. Irenæus libro 3. cōtra hæreses scripsit) sanctos Apostolos, non quod sentiebāt, sed in hypocrisi docere aiebāt: aut si non negent, necesse est, vt idem Irenæus colligit, nō solùm omnibus episcopis successoribus Apostolorū, sed etiā ipsis Apostolis sapientiores se esse existiment: si quidē non sensum Apostolorum, sed suum in scripturis profiteātur. Hoc enim est nouis hæreticis propositū, quod eorū magistro Lutero à principio fuit, sensum scilicet, quem ipsi in scripturis excogitârunt, hunc profiteri verum scripturæ sensum: quibus frustrà, si ità est, beatus Ioannes scripsit, inquiens: Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. & vt intelligeremus, dici hoc de spiritu, id est, de sensu subiecto, qui est velut anima scripturæ, quæ instàr corporis est, subiūgit: Quoniam multi pseudoprophetæ exiērunt in mundum. (vt enim veros interpretes, prophetas vocare solet scriptura, vt ex epistola priore ad Corint. perspici potest, sic falsos interpretes, pseudoprophetas) quòd si probandi sunt spiritus, id est, interpretationes siue sensus, an ex Deo sint, nè in falsas sententias & doctrinas pseudoprophetarum ignari incidamus: dicant noui hæretici, quomodò ipsi probent. Etenim si per seipsam interpretanda est scriptura, & hoc etiam pseudopropheta facit: aliundè ergò petenda interpretatio est, ex traditione scilicet, quæ tanquàm depositum in ecclesia, ab initio ipsius viuæ Apostolorum prædicationis, fidelissimè seruatur. Ad hanc ergò regulam nos dirigimus interpretationem scripturarum, in quibus se putant isti vitam habere ęternam, vt Dominus Iudæis dixit: quod quidem verum est in ijs, qui eas scrutātur, vt in eodem loco idem præcepit. sed istis illud potiùs conuenit, quod eisdem Iudæis in euangelio Marci dictū est, Nónne ideò erratis, nescientes scripturas & virtutem Dei? Sed cur illi scripturas nesciebant, nisi quia non scrutabantur? at verò scrutari scripturas tam diù isti non poterunt, quandiù quid ecclesiæ catholicæ ab initio traditum sit, scire & tenere noluerint. Cū traditione enim necesse est congruat scriptura: nè quis ex verbis scripturæ, cùm in varias sententias hinc indè trahuntur, occasionem errandi ignorans capiat. Hæc salutaris & necessaria regula, in vtraque hierarchia, Mosaica & euangelica, à Deo prouisa est. Vndè Clemens Roman. in quadam alia epistola, quam ex persona beati Petri ad Iacobum fratrem Domini scripsit,

Vndenàm Luteranorum error natus.

Quod sit nostris hæreticis propositum in interpretatione scripturarum.

1. Ioan. 4.

1. Cor. 12. 14.

Ioan. 5.

Marc. 12.

Verā scripturæ sanctæ interpretationē cum ecclesiæ catholicæ traditione necesse est congruere.

scripsit, cuius Photius etiam meminit, ab eo petijt vehementer, vt libros prædicationis, quos ad eum Petrus misisset, cum illis tantùm communicaret, qui traditionis regula ad rectè interpretandas scripturas instructi essent, exemplo illorum septuaginta seniorum, quos Moyses iussu Domini elegit, & qui cathedram eius susceperunt. Describam hîc partem epistolæ propter summam eius grauitatem & vtilitatẽ, & quòd in nouos hæreticos maximè quadret, & vndè eorũ malum ortum sit, clarissimè demõstret: Num. 11.

εἰδώσε ἀδελφὲ μὴ εἰς τὸ κοινὴ πᾶσιν ἡμῖν συμφέρον σπεύδοντα προθύμως, ἀξιῶ καὶ δέομαι τῶν ἐμῶν κηρυγμάτων ἃς ἔπεμψάσοι βιβλίσε μηδενὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν μεταδοῦναι μήτε ὁμοφύλῳ πρὸ πείρας, ἀλλ' ἐάν τις δοκιμαθεὶς ἄξιος εὑρεθῇ, τότε αὐτῷ κατὰ τὴν ἀγωγὴν παραδοῦναι, καθ' ἣν καὶ τοῖς ἑβδομήκοντα ὁ μωσῆς παρέδωκε τοῖς τὴν καθέδραν αὐτοῦ παρειληφόσι. διὰ τοῦτο καὶ ὁ καρτὼσ τῆς ἀσφαλείας ἄχρι τοῦ δεῦρο φαίνεται. τὸν γὰρ αὐτὸν οἱ πανταχῆ ὁμοέθνεῖς τῆς μοναρχίας καὶ πολιτείας φυλάσσσι κανόνα κατὰ μηδένα τρόπον ἄλλως φρονεῖν ὑπὸ τῶν πολλὰ νευσῶν γραφῶν ἐξοδευθῆναι δυυθέντες. κατὰ γὰρ τὸν παραδοθέντα αὐτοῖς κανόνα τὰ τῶν γραφῶν σύμφωνα πειρῶνται μεταῤῥυθμίζειν, εἰδή τις τυχὸν μὴ εἰδὼς τὰς παραδόσεις ἀρχὰς πρὸς τὰς τῶν προφητῶν πολυσήμασ φωνὰς. οὗ ἕνεκεν οὐδενὶ διδάσκειν ἐπιτρέπσι, ἐαν μὴ πρότερον μάθῃ πῶς δεῖ ταῖς γραφαῖς χρῆθαι. διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς εἷς θεὸς, εἷς νόμος. μία ἐλπὶς, ἵνα γοῦν τὸ ὅμοιον καὶ παρ' ἡμῖν γένηται τοῖς ἑβδομήκοντα ἡμῶν ἀδελφοῖς τὰς βίβλσε μὴ τῶν κηρυγμάτων δῶς μετὰ τοῦ ὁμοίσ τῆς ἀγωγῆς μυστηρίσ, ἵνα καὶ τοὺς βυλομένσε τὸ τῆς διδασκαλίας ἀναδέξαθαι μέροσ εἰφοδιάζειν, ἐφοδιάζωσιν, ἐπεὶ ἐαν μὴ οὕτως γένηται εἰς πολλὰς γνώμασ ὁ τῆς ἀληθείας ἡμῶν διαιρεθήσεται λόγοσ τοῦτο δὲ οὐχ ὡς προφήτης ὢν ἐπίσταμαι ἀλλ' ἤδη αὐτοῦ τοῦ κακοῦ τὴν ἀρχὴν ὁρῶν. τινὲς γὰρ τῶν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τὸ δι' ἐμοῦ νόμιμον ἀπεδοκίμασαν κήρυγμα τοῦ ἐχθροῦ ἀνθρώπσ ἀνομόν τινα καὶ φλυαρώδη προσκάμενοι διδασκαλίαν, καὶ ταῦτα ἔτι μὴ περιόντος ἐπεχείρισάν τινες ποικίλαισ τισιν ἑρμηνείαισ τοὺσ ἐμοὺσ λόγσε μετασχιματίζειν εἰς τὴν τοῦ νόμσ κατάλυσιν.

Interpretemur Latinè, etsi non pari elegantia & nitore sermonis. Quoniam te video (inquit) mi frater, ad communem omnium nostrûm infirmitatem alacriter properare, oro atq; obsecro, vt mearum prędicationum libros, quos ad te misi, cum nullo ex gentibus communices, neque cum vllo ex nostris, antequàm eum experiaris: si quis verò postquàm erit tentatus, dignus esse apparuerit, tunc ei tradas ad exemplum institutionis, qua Moises 70. senioribus, qui cathedram eius susceperunt, scripturas tradidit, vndè fructus tutæ cautionis, vsque ad hoc tempus manâsse cernitur. Omnes enim in illa natione eandem regulam in cultu vnius Dei, & in disciplina vitæ seruant: neque possunt ab scripturis, si in multos sensus vergant, de via extrudi ad sentiendum aliter: siquidem secundùm regulam veritatis traditam aggrediuntur aptare conuenientiam scripturarũ, si quis fortè, quia

Regula traditionis in Mosaica Hierarchia ad rectè interpretandum veterem scripturam.

traditionem ignorat, in vocibus prophetarum multiplicibus & ambiguis hæret. ob hanc causam nulli permittunt docere, nisi priùs discat, quomodò scripturis vtendum sit: Hinc apud eos vnus Deus est, vna lex, vna spes. Vt ergò idem, quod illis septuaginta, apud nos nostris fratribus eueniat, do libros mearum prædicationũ simili mysterio institutionis, vt hoc modo eos instruant, qui voluêrint subire munus docendi atque instruendi alios: nisi enim sic fiat, in multas sententias doctrina veritatis scindetur. Hoc verò non vt vates scio, sed potiùs iam mali huius principium video: quidam enim ex gentibus legitimam meam prædicationem improbârũt, doctrina inimici hominis profana & nugatoria recepta: idq; cum adhuc in viuis essem, conati quidam sunt sermones meos varijs interpretationibus, ad soluendam legem, transuertere. Hactenùs epistola. Quis iam non videt oculis suis, euenisse hac etiam nostra ætate nouorum hæreticorum, quod in hac epist. Clemens ex persona beati Petri scripsit, scilicet nisi ij, qui scripturas sanctas tractarent, secundùm regulam Apostolicę traditionis interpretarentur, futurum esse, vt in multas sententias doctrina veritatis scinderetur: Hinc ergò tanquàm ex equo Troiano exiêrunt Luteri secta, & eius Teutonica noui testamenti deprauata interpretatio, quæ ad sensum Luteri, relicta traditione, facilè accommodaretur: hinc Anabaptistæ, & hi multiplices: itidèm Sacramentarij inter se adhuc varij, tum Confessionistæ item multiformes, Seruetiani, Stancariani, Antinomi, Osiandrini, Maioristæ, Melanchthonici, Adiaphoristę, Suencfeldiani, & Caluinistæ. ac nè quis suspicetur, de leuibus inter se istos dissidere, quidam ex ipsis Luteranis Nicolaus Gallus, in libro Theseon & Hypotyposeon, Non (inquit) inter nos de leuibus concertationes sunt, sed de sublimibus Christianæ doctrinæ articulis, De lege & euangelio, De iustificatione & bonis operibus, De sacramentis & vsu cæremoniarum: nec vlla ratione componi & transigi possunt, & reliqua, quæ ex eo libro Staphylus Osnabrug. in libello de Luteranorum inter se concordia recitat. Hinc etiam prius in vetere testamento extiterunt Sadducæi, qui resurrectionem corporum negabant: Pharisæi, qui fato assignabant causam peccati. Basmothæi, qui prouidentiam tollebant, & animæ immortalitatem: Hemerobaptistæ, qui tenentes traditionem seniorum, non manducabant, nisi crebrò lauarent manus. Hi nanque sententias suas & sectas ex scripturis quoquè sanctis trahebant, quia non secundùm cathedram Moysis eas interpretabantur. Hoc enim significabat cathedra Moysis, scilicet potestatem docendi secundùm regulam fixam & stabilem traditionis eius. si qui autem cùm alioqui potestatem haberent interpretandi, non tamen interpretarẽtur secundùm traditionem Moysis, cum illis Septuaginta communicatã, quibus Dominus dedit, sicut in libro Num. scriptum est, de spiritu Moysis, quomodò hi coargui possent, docuit Dominus in euangelio, cùm scribas & pharisæos interrogauit, inquiens: Quarè & vos transgredimini mandatum Dei propter

Quibus solis in veteri testamento docere licuerit.

Vndè fiat, vt doctrina simplicis veritatis in multas sententias scindatur.

Doctrina Petri adhuc viuentis vndè corrumpi cœpta.

Ex qualibus scripturarum interpretationibus quales natæ sint hæreses.

Secta in veteri testamento quæ vndè sint natæ.

Quid significet cathedra Moysis.

Num. 11.

Matth. 15.

pter traditionem vestram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrẽ, vos autem dicitis, & quæ sequuntur. Illę igitur dicendæ sunt traditiones hominum, quæ cum scriptura sancta non congruunt, immò ei repugnant. Atquì cathedræ illi Moysis, id est, potestati docendi scripturã secundùm traditionem Moysis, quæ cathedra vmbrã tantùm habebat futuræ cathedræ, sicut Apostolus de lege dixit, habuisse vmbram futurorum bonorum, nõ ipsam imaginem rerum: illi, inquam, cathedræ successit in nouo testamẽto potestas docendi euangelium secundùm cathedram Petri, id est, secundùm traditionẽ apostolorum, quorum Princeps fuit B. Petrus, cui Christus ecclesiam suam commisit, & post eum successoribus. Quarè quęcunq; scripturę interpretatio, aut doctrina, aut disciplina vlla, quæ cum hac traditione cõgruit, ecclesiastica est: & sicut diuinus Dionysius in 1. c. cælestis hierarchiæ tradit, imaginem habet rerum, quas beatæ mentes in cælo plenè contemplantur: quæ verò non congruit, sed potiùs discrepat, falsa est, & ab hominibus excogitata: & si quis apud nos hanc doctrinam non profitetur, quæ cum publica & ecclesiastica traditione, à sanctis apostolis per viuam vocẽ relicta, non consentit, cõuincitur & dijudicatur, à quibus debet. sunt enim qui huic inquisitioni sacræ & sacro iudicio præsunt, nè quid horum dissimulari aut negligi possit, vt vigeat semper apostolica traditio, id est, spiritus scripturæ sanctæ, qui ex Deo est. Sed redeo ad epistolam illam Clemẽtis ex persona Petri, cum qua mirificè congruunt, quæ idem Clemens in epistola 5. in extremo scripsit: Diligenter, inquit, obseruandum est, vt lex Dei cùm legitur, non secundùm propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. Deindè reddit rationẽ: Sũt enim, inquit, multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque spontè præsumpsit. hæc vocauit paulò antè idem Clemẽs in persona Petri, πολυσήμους φωνὰς, καὶ πολλὰ νευούσας γραφὰς, id est, multiplices voces & scripturas, in multas partes vergẽtes. Deindè subiungit Clemens: Sed fieri hoc nõ oportet: nõ enim sensus extrinsecus ab alteris alienum & extraneum debetis quęrere, (sic enim est in vetustis exemplaribus manu scriptis, Vaticano, & Florentino sancti Marci) aut quomodò ipsum scripturarum authoritate confirmetis, sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Hoc est quod hodiè noui hæretici faciunt. Ipsi enim sunt, qui sensus extrinsecus, ab alteris, qui sumus nos, alienum & extraneũ quærunt, quia non ipsi ante nos fuerunt: siquidem ante Lutherum, qui eis sectam & nomen dedit, non fuerũt: hi ergò sunt, qui sensum istum suum extrinsecùs quæsitum, ab alteris, qui plurimis seculis antecesserunt, alienum & extraneum, quomodò scripturarum authoritate confirment, semper quęrunt: vndè verbũ Dei abundãter habitat in ipsis, sed non in omni sapientia, vt Paulus Colossensibus p̃cepit, sed in omni insipiẽtia: quoniã semper scripturas suo sensu resonant, ex quibus quidem oportet, inquit Clemens, sensum capere veritatis. sed quẽadmodùm capere oporteat, statim subiungit, inquiens: Et ideò oportet ab eo

Qui interpretes cur vndè redarguendi.

Quæ sint traditiones hominum.

Quõ cathedra Moisis vmbra fuerit cathedræ Petri.

Vbi quõ doctrina vera à falsa discernatur.

Locus epistolæ 5. Clementis emẽdatus.

Colos. 3.

intelligentiam discere scripturarum, qui eam à maioribus secundùm veritatẽ sibi traditam seruat: hoc ipsum dixit, paulo antè idem Clemens ex persona beati Petri κατὰ τὸν παραδοθέντα κανόνα, id est, secundùm regulam traditam. regulam enim traditam, vocat regulam veritatis traditæ, quæ est traditio maiorum. deindè subiungit: Sic enim fit, vt & ipse possit ea, quę rectè susceptit, competẽter asserere. Noui ergò hæretici, qui veritatẽ à maioribus traditam respuerunt, & scripturas secundùm eam interpretari nolũt, quia non rectè didicerunt, neq; rectè docere possunt, errantes ipsi, & alios in errorẽ inducentes. In hanc regulam interpretãdi scripturas sanctas secũdùm traditionẽ maiorum vsq; ab ipsis apostolis, intuens B. Irenæus, sic libro 3. contra hæreses cap. 3. scripsit: Sed quoniam valdè longum est, in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare successiones, maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, à gloriosissimis duobus apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ ecclesiæ, eam, quam habet ab Apostolis traditionẽ, & annunciatam hominibus fidẽ, per successiones episcoporũ peruenientẽ vsq; ad nos, indicantes, confundimus eos, qui quoquo modo, vel per suî placentiam malam, vel vanam gloriam, vel cæcitatẽ & malam sententiam, præterquàm oportet, colligunt. Huius ergò traditionis non scriptæ quanta vis esset ad reuincendos falsos interpretes, & ad obsignandã legitimam legis interpretationẽ, nõ solùm intellexêre, qui spiritum Dei acceperunt, vt illi primi, Moises & Septuaginta Seniores, veteris testamenti ministri, & post eos sancti Apostoli ministri noui, eorumq; successores, sed etiam gentes, quæ legẽ non acceperunt, natura duce, hoc vt cunquè cognouerunt. Hinc enim Lacedæmonij legibus non scriptis vtebantur, vt eorum legislator Lycurgus iussit, nõ solùm, vt antè dixi, quia (vt Plutarchus scribit) quæ præcepta sunt, & maximè ad felicitatẽ & virtutẽ ciuitatis faciunt, existimabat sine scripto in mores & institutiones ciuium induta, immutabilia manere, sed etiam, vt ego quidẽ opinor, quia intelligebat sapiens legislator, facilius esse, ea deprauare, quæ magis ex materia constant, quàm quæ minùs: faciliùs, inquam, deprauare tum scripturam, quæ ex charta & atramento constat; tum sensum, qui materialibus verbis scripturæ materialis subiectus est, velut anima corpus induta, dum hanc vocẽ, quę scripta est, ego hoc, ille non hoc, sed aliud significare contendit, quàm deprauare mentẽ seu sensum legislatoris, qui vnus est, à principio explicatè traditus. Qui enim traditionẽ magistri profitentur, non tam sermonẽ aut scripturã magistri, quàm mentẽ eius, quæ falsa intelligentia aut interpretatiõe, corrumpi & adulterari non potest, profitentur, & ad regulam illius mentis siue sensûs, sermonẽ & scripturam eius accõmodant. Hoc, vt dixi, ministros vtriusq; testamẽti perfectè docuit spiritus Dei: gentes verò ex parte docuit naturæ instinctus. vt iam noui hęretici, dum traditiones reijciunt, quæ ad benè vtendum scripturis necessariæ sunt, neq; spiritum Dei audiant, qui in vtrunq; testamentum traditionẽ suam cõtulit: neq; naturam, quæ traditionem

Regula traditiõis in interpretãdis scripturis ad redarguendos hæreticos ab Irenæo notata, & cõmendata.

Quãta vis sit traditiõis maiorũ ad obsignãdam legitimam interpretationẽ legũ & præceptorum nõ solũ Moises & 70. seniores, & in nouo testamẽto Apostoli per spiritum dei perfectè cognouerunt, sed ex parte Gentiles ducę natura.

nẽ defendit: immò imprudentiores sunt priscis, qui, vt sanctus Irenæus in libro 3. ait, cùm ex scripturis arguuntur, in accusationẽ conuertuntur ipsarum scripturarũ, quasi nõ rectè habeant, neq; sint ex authoritate: (hoc iam noui hæretici ex parte fecerunt, epistolam Iacobi, & Iudæ, & ad Hebræos, & quosdam alios libros canonicos negantes) & quia sint (inquiunt) variè dictæ: & quia non possit ex his inueniri veritas ab ijs, qui nesciunt traditionem. non enim per literas traditam esse illam, sed per viuam vocem. hæc hæretici illi, qui quidẽ prophetârũt hîc, licèt mala eis mens esset. Nos ergò permanentes in ijs, quæ didicimus, & credita sunt nobis, scientes à quibus didicerimus, sicut Apostolus de Timotheo scripsit, pergemus deincèps respondere ad reliqua, quæ in doctrinam epistolarum Magdeburgenses produxerunt: & quia scripturas flagitant, scripturas, vt hactenùs fecimus, proferemus, cum ea traditione facientes, quæ sine scripto per viuam vocem à sanctis Apostolis & eorum successoribus, relicta tanquàm depositum semper in ecclesia fideliter custodita est. dabimusq; operam, vt nihil eorũ, quæ in doctrinam isti obijciunt, dissimulemus, non tam eorum falsam doctrinam refellentes, quàm ea quæ vera est, quæq; in his epistolis, secũdùm scripturas traditur, quantum satis esse videatur, confirmantes. nõ enim de dogmatibus nostris omnia, quæ dici possent, propositum est dicere, sed quæ ad institutum nostrum, id est, ad defensionem epistolarum sufficiant, vt quoàd fieri possit, appareat, adiuuante Deo, operarios nos esse inconfusibiles, rectè tractantes verbum veritatis. Vtinàm hoc cum vbere fructu, aut aliquo saltem paruo eorum, qui indigent, faciamus.

Responsio ad accusationem doctrinæ de sacerdotio externo in epistola secunda Anacleti: & quomodò scripturam Moysis & Pauli negare cogatur, qui relicto tantùm spirituali, sacerdotium reale, externum & visibile in nouo testamento negat. item de spirituali sacerdotio simul cum externo in vetere testamento: & in quo situm sit discrimen veteris & noui testamenti, & responsio ex scriptura Pauli ad ea, quæ Lutherani & Caluiniani contra sacrificium verum, externum & visibile, ex epistola ad Hebræos obijciunt.

Cap. 1.

ERgò vt aggrediamur caput de doctrina, ità enim inscripserũt, postremò (inquiũt) næui & manifestæ corruptelæ sanæ doctrinæ in his repe-
riuntur. Primùm enim discrimen veteris & noui testamenti tollitur
Anacleti epistol. 2. vbi sacerdotium, cuius author Petrus sit, perindè vt in
vetere testamento statuitur: & ad Mosaicas leges de Purificatione, & alijs
rebus pij obligantur, cùm tamen lex & Prophetæ vsque ad Ioannem du-
rent: & in nouo testamento non sit externum, sed tantùm spirituale sacer-
dotium,

dotium, commune omnibus Christi fidelibus, 1. Pet. 2. & Heb. 9.]

Hactenùs Magdeburgen. Quia nos in nouo testamento sacerdotium visibile & externum habemus, vt Iudæi item visibile & externum sacerdotiũ in vetere testamento habebant: idcircò discrimen veteris & noui testamenti à nobis ablatum putant, non intelligentes, quod dicunt, contra scripturã, de qua se iactant, dicere. Dicite mihi Magdeburgẽses, interrogabo enim vos, qui typos legis nescitis, similiter atquè Paulus Galatas interrogat, qui allegorias legis ignorabant: Legem non legistis dicentem in Exodo: Inspice, & fac secundùm exemplar, quod tibi in monte monstratum est? Neq; Paulum hoc interpretantem, cùm loquens de sacerdotibus veteris testamenti, munera secundùm legem offerentibus. Qui (inquit) exẽplari & vmbræ cælestium deseruiunt, sicut responsum est Moysi, cùm cõsummaret tabernaculum: Vide, omnia facito secundùm exẽplar, quod tibi ostensum est in mõte. Quod si sacerdotes exemplari & vmbræ cælestium deseruiebant: igitur & quæ offerebantur, & qui offerebant in vetere testamento, typi erant eorum, quæ offeruntur, & qui offerunt in ecclesia noui testamenti, quæ est quædam Hierusalem cælestis, vt Apostolus Paulus in epistola ad Hebræos vocat. vndè idem cælestia vocat, quę in ecclesia fiunt, cùm ait in eadem epistola: Necessè est ergò exemplaria cælestiũ, id est, vetera his mundari victimis, scilicet carnalibus: ipsa autem cælestia, id est, ea quæ sunt ecclesiæ nostræ, melioribus hostijs, hoc est, spiritualibus, mundari: illa enim superna, quæ magìs propriè supercælestia dicuntur, non indigent mundari. Igitur qui negant in nouo testamento sacerdotium externum & visibile offerentium Deo externa & visibilia munera, simul negant exemplar fuisse sacerdotium veteris testamenti, idq; contra scripturam Moysis & Pauli. Quòd si dicãt, hoc enim respõdebũt, sacerdotium vetus exemplar fuisse sacerdotij Christi, qui est sacerdos in æternum secundùm ordinẽ Melchisedec, idq; satìs esse: verum quidem illud prius est, s. sacerdotiũ vetus exemplar fuisse sacerdotij Christi: sed non hoc satìs est. aliud enim est, sacerdotium: aliud, ministerium sacerdotij. Sacerdotium quidem secũdùm ordinem Melchisedec, vnum est, sicut vna item hostia illius sacerdotij: & huius sacerdotij, atq; huius hostiæ Christus est nunc minister, & Dominus: & non minister solùm, neq; ministerio visibili super terram, sicut in lege sacerdos solũ erat minister sacerdotij veteris, & visibili ministerio: & sicut sunt sacerdotes noui testamenti, ministri tantùm sacerdotij & sacrificij Christi. Quarè si verum est, quod Paulus ait: Vetera transiêrũt, eccè facta sunt omnia noua: necesse est, vt etiam ministerium noui sacerdotij, quod sit ministerium tãtùm, illi veteri successerit, quod erat similiter ministerium tantùm, alioquì non omnia facta sint noua, quod est scripturam Apostoli negare. Sunt igitur necessariò in nouo testamẽto sacerdotes, qui sint ministri tantùm sacerdotij Christi, & corporis Christi, de quibus prophetauit Esa. c. 61. cùm ait, Vos autem sacerdotes Dñi vocabimini: & λειτουργοὶ, id est, ministri Dei nostri.

Exod. 25.

Heb. 8.

Heb. 9.

Heb. 12.

Heb. 9.

Scripturã negant Magdeburg. sacerdotiũ externum & visibile negãt.

Interani non discernunt sacerdotiũ Christi à ministerio sacerdotij eius, neq; ministeriũ Christi, à ministerio hominum.

2. Cor. 5.

nostri.quod quidem intelligendū esse necessariò secundùm literam,de nouo testamento,& sacerdotibus eius,copiosè in libris de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ catholicæ,demonstrauimus:ad sacerdotium autē commune spirituale tantùm,& internum omnium Christianorum,nō pertinet,neq; pertinere potest sacerdotium liturgicum, id est,ministeriale,quod ad offerendum & supplicandum pro populo institutū est. Hoc enim significat vis verbi λειτουργῶν. Ac rursùs idē Apostolus,& clariùs adhuc in eadem epistola ad Heb.c.10. Vmbram,inquit,habebat lex futurorum bonorum,non ipsam imaginem rerum.Etenim si ipsas imagines rerū habet nouum testamētum,quarum imaginum vmbras vetus lex habebat, sunt ergò super terram in nouo testamento veræ imagines veterum sacerdotum,tanquàm vmbrarum:at quemadmodùm noui testamenti sacerdotes,illorum veterum sacerdotum tāquàm vmbrarum imagines essent,nisi extrinsecùs apparérent,vt illæ veteres vmbræ apparebant? quomodò (inquam) in nouo testamento,externi illius sacerdotij typici & vmbratilis, imago esset aliqua specialis & propria visibilis,si tā tùm spirituales hostias inadspectabiles,id est,non cadentes sub sensum oculorū,offerremus,quod est alioquì omnium Christianorum commune?non enim negamus sacerdotium spirituale tantùm,commune omnium Christianorum,sed hoc nō est imago illius typici externi,& specialis in vetere testamento sacerdotij, cuius erāt sacrificia externa & adspectabilia.Erat alioquì in veteri testamēto spirituale quoq; & commune omnium Iudæorum sacerdotium: immò priùs dictum est illis in Exodo cap.19.Eritis mihi populus acquisitiōis,regale sacerdotium,gens sancta, quod illis quidem omnibus ex circūcisione spiritualiter conueniebat.lex enim spiritualis erat,sicut Apostolus ait.Volebatq; Deus,vt essent omnes populus περιούσιος, id est, electus, sicut Symmachus interpretatus est,qui corpora sua exhiberent Deo hostiam viuentem,sicut Apostolus ait,& serua iustitiæ in sanctificationē: atque ità fierent regale sacerdotium, gens sancta. quod quia per obedientiam spiritualem mandatorum Dei fit,idcircò non simpliciter hoc dixit,Eritis mihi: sed sic, Si audieritis vocē meam,& custodieritis pactum meum,eritis mihi,& quę sequuntur. Quarè cùm sacerdotium spirituale & commune non solùm sit in nouo testamēto,sed anteceſſerit quoq; in vetere,licèt sit in nouo ad perfectionem adductum per circunciſionem spiritualem cordis,&emundationem sordium non carnis,sed conſciētiæ in baptiſmo:neceſſariò relinquitur,vt externi illius & ſpecialis ſacerdotij in vetere teſtamento, quod vmbram habebat,imago ſit alterum ſacerdotium in nouo,cuius miniſterium ſit externum & viſibile ſuper terram: quale non eſt miniſterium ſacerdotij Chriſti in cælo:aut vmbra illa vetus carebit imagine rei, cōtra ſcripturam Apoſtoli. Iam ne videtis Magdeburgēſes,quemadmodùm non tollat diſcrimen veteris & noui teſtamēti pontifex Anacletus,cùm tradit, vt Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit,his enim verbis vtitur, ſic poſt

Negantes externū noui teſtamēti ſacerdotium, quid vltrà aduerſùs Moyſen ac Paulū negent.

Sacerdotium quod qualem ad quid habeat aut nō habeat habitudinem.

Exod.19.

Quō ad oēs hebræos pertineret ſecundùm legem ſacerdotium ſpirituale

Quid differat ſacerdotiū ſpirituale noui teſtamēti, à ſacerdotio ſpirituali veteris.

Quæ teſtamēti veteris ym-

bra necessariò requirat imaginem sibi respondẽtem in nouo.

Christum Dñm à Petro sacerdotalis cœpit ordo: quia ipsi primo põtificatus in ecclesia Christi datus est, dicẽte Dño: Tu es Petrus, & super hanc petram &c. Immò vos Euangelium & Pauli scripturam negatis, qui in nouo testamento sacerdotium externum speciale tollitis: & vt peccatum peccato addatis, fingitis, à nobis fieri authorem sacerdotij in nouo testamẽto Petrum. sic enim scripsistis, de epistola Anacleti loquentes, Vbì sacerdotium, cuius author Petrus sit, perindè vt in vetere testamento statuitur. Vestrũ, inquam, est hoc commentum: Sacerdotij enim noui testamenti author est Christus, non Petrus: vt veteris sacerdotij nõ Aaron, neq; Moyses, sed Deus fuit author. Sic enim scripsit Anacletus, vt iterùm repetam: Post Christũ Dñm à Petro cœpit sacerdotalis ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Dño ad eum: Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo ecclesiam meam. An hoc est facere Petrum authorẽ sacerdotij? Sed vrgeamus adhuc hoc, quod falsò obijcitis. Cùm enim dicitis, qui ponit in nouo testamento sacerdotium visibile & externũ, tollere eum discrimen veteris & noui testamẽti: sic dicitis, quasi hoc inter vetus & nouum testamentum distet, quòd in vetere omnia sint externa & visibilia, in nouo verò nihil. Ergò nec in nouo testamento baptisma erit externum ex spiritu sancto & aqua visibili, qa in vetere testamento erant baptismata externa, licèt vmbram tantùm haberent, & non ipsam imaginem rei: aut si est baptisma externum in nouo testamento, quod hactenùs non negatis: ergò non est discrimen veteris & noui testamenti positum in externo, & non externo. Nec enim, (ait August. in libro de spiritu & litera cap. 13.) quia nõ habet lex fidei, opera veterum sacramentorum, circuncisionis videlicet atq; cæterorum, ideò non sunt opera, quæ habet in sacramentis suis huic iam tempori cõgruis. Et ibidèm cap. 19. & 20. Propter veteris, inquit, hominis noxam, quæ per legem iubentem & minantem minimè sanabatur, dicitur illud, testamentum vetus: hoc autem nouum, propter nouitatem spiritûs, quæ hominem nouum sanat à vitio vetustatis. Item libro secundo contra aduersarium legis & Prophetarum: Multum est enim, inquit, & nimìs longum, cuncta colligere, quæ in hanc sententiam beatus Apostolus dicit, legẽ distinguens à gratia, quòd illa in tantum bona sit, vt bona iubeat: hæc in tãtum, vt bona conferat. Et contra Faustum: Ipsa, inquit, lex per Moisem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est: vt data indulgẽtia peccatorum, quod præceptum erat, ex Dei dono custodiretur: Veritas autem, vt ablata obseruatione vmbrarum, quod promissum erat, ex Dei fide præsentaretur. Hæc & alia huiusmodi multa, multis in locis de differentia veteris & noui testamenti Augustinus. Magdeburgenses verò noui doctores Germaniæ, discrimen veteris & noui testamenti esse somniant, quòd in vetere testamento fuerit sacerdotium externum, cuius initium fuit Aaron: in nouo verò nullum sit sacerdotium, præter commune & spirituale, id est, præter sacerdotium ex baptismo: (sic enim vocat beatus Hieronymus) in quo,

Euidens Cõmentũ Magd.

Obseruatio locorum Augustini de discrimine veteris & noui testamenti.

Commentum Magd. de discrimine veteris & noui testamenti.

quo, sicut Apostolica cõstitutio lib. 3. Clemẽtis ait, Non fiunt, qui baptizãtur, sacerdotes ex ordinatiõe, sed fiũt à Christo Christiani, regale sacerdotium, gens sancta. Vt enim anteà sacerdotes & reges capite vngebantur, sic qui baptizantur, capite vnguntur. Si quis verò ab istis quærat, quomodò hoc, quod dicunt, probent: respondent, 1. Petri 2. Sed videamus, quid ibi scriptum sit, vndè hoc probare volunt. Vos autem (inquit) genus electum, regale sacerdotium, gẽs sancta, populus acquisitiõis: cùm hoc, vt antè dixi, priùs Hebræis dictũ sit, Quæcunq; enim (sicut Apostolus ait) lex loquitur, ijs, qui sunt sub lege, loquitur: si vos, Magdeburgen. contra nos hac authoritate probare potestis, solùm sacerdotium commune & spirituale ex baptismo, esse in nouo testamento: ergò eadem nos authoritate contra vos, ac multo etiam magis, probare possumus, solùm quoquè sacerdotiũ commune & spirituale ex circuncisione, in vetere testamento fuisse: siquidem priùs illis hoc dictum est, quàm nobis. At hoc non concedetis, vt in vetere testamento solùm commune sacerdotium ex circuncisione fuerit, ac non etiam speciale ex tribu Leuitica, externum ac visibile. Igitur nec in nouo testamento solùm sacerdotium commune & spirituale esse, hac authoritate probari potest. Vana igitur & absurda, vestra probatio est, quæ ex hac authoritate beati Petri ducitur. Videamus alteram: Et Hebræorum (inquiũt) 9. Nec hîc explicârunt, quomodò hac authoritate probarent, quod volũt. Sed nec opùs fuit explicare. scimus enim omnes, quomodò ex hoc nono capite probare conentur, non esse sacerdotium externum & visibile, scilicet quo probare conantur, non esse sacrificium sanctam Eucharistiam. tolle enim sacrificium, sublatum est sacerdotium. Paulus ergò, neq; per sanguinem, inquit, hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinẽ introiuit semèl in sancta, æterna redemptione inuenta. & paulò pòst: Non enim in manufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorũ, sed in ipsum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis: nec vt sæpè offerat semetipsum, quemadmodùm pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioquì oportebat eum frequẽter pati ab origine mundi: nũc autem semèl in consummatione seculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit. Hæc sunt, quæ in cap. 9. quod aduersùs sacerdotium externum citant, ità intelligenda & interpretanda esse Luterani & Caluiniani contra nos contendunt, quasi Apostolus (vt Caluini verbis vtar) tota disputatione contendat, non modò nulla alia esse sacrificia, sed vnum illud semèl oblatum fuisse, nec ampliùs iterandum: Ità sentiunt isti, nulla alia authoritate freti, præterquàm sua, contra omnium Catholicorum patrum sententiam, immò contra ipsum Apostolũ, vt statim docebo. Hoc autem istos fallit, quòd neq; Pauli propositum, neque verba eius intelligunt. non enim contendit Apostolus, vt Caluinus ait, nulla alia sacrificia esse præter illud vnum in cruce semèl factum, nec ampliùs iterandum, sed contendit potiùs, id quod maximè vtile & in primis necessariũ erat docere,

Apostolica cõstitutio de sacerdotio spirituali omnium Christianorũ

Rom. 3.

Quõ Magd. redarguãtur, ex loco Petri 1. c. 2. quo tentant probare solùm esse sacerdotiũ spirituale, & nullum externum.

Propositum Pauli in epist. ad Heb. de hostia Christi.

Vndè ortus error Lutera-norum, existimãtiũ tolli à Paulo sacerdotium & sacrificium ex ecclesia.

cere, vt etiam eruditissim. author & optimus dogmatistes Ioannes Damascenus in libello de communione corporis Christi, qui adhuc Græcè extat, sensit, nõ esse, nisi vnum corpus, quod in cruce oblatum est, & quod in cælo nunc offertur, & quod in ecclesia: quia vnum illud in cruce, perfectissima hostia fuit: ità vt alio corpore præter illud, non opùs fuerit: sicut non opùs fuit alio sacerdote adducẽte per seipsum ad Deum præter Christum: sed isti non distinxerũt (vndè eorum error ortum duxit) corpus oblatũ, ab oblatione: neq; rursùs ab oblatione, modum oblationis: neq; sacerdotẽ per seipsum adducentem ad Deum, à sacerdotibus adducentibus per Christũ. quæ omnia D. Paulus nõ obscurè distinxit. Vnum itaq; corpus est, quod in cruce oblatũ est: & quod in cælo reuelata facie, & in propria specie gloriosa, semper pro nobis offertur: & quod in ecclesia relictũ est nobis ad offerẽdum in mysterio sub specie panis & vini. sed indicemus, vbì Apostolus, & quomodò hęc distinxerit, & notârit. Dicite mihi Magde. cùm Paulus ait cap. isto 9. quod contra nos citatis, Necesse est ergò, exemplaria quidẽ cælestium his mundari, ipsa autem cælestia melioribus hostijs: quæ sunt istæ meliores hostiæ, quibus mundantur cęlestia, id est, ea quę ad ecclesiam nostram pertinẽt, quæ est secundùm Apostolum vna & eadem cum Hierusalẽ cælesti, & si (vt Aug. coll. 3. contra Donatistas ait) aliter nunc est, aliter posteà futura: (nisi fortè vultis, non super terram, sed in cælo ipso mundari peccata) quę, inquam, sunt istæ meliores hostiæ? Non enim sunt hostię spirituales orationum & cultûs rationalis, vt fortassè dicetis. Nõ enim victimæ illæ veteres, cum quibus has hostias cõparat Apostolus, & quibus meliores esse dicit, orationibus & cultu ratiõali carebãt, præsertim, cùm sancti & spirituales sacerdotes, in lege quoq; sacrificarent. Restat igitur, cùm nõ sit nisi vna hostia substantialis infinitæ virtutis, quę Christi corpus est, hac enim hostia mũdatur ecclesia Dei super terrã, vt necessariò hostias numero multitudinis vocet oblationes huius vnius hostiæ. vtrunq; enim significat verbũ Græcum Θυσία, & victimã, quæ propriè dicitur Θῦμα & oblationẽ, quæ etiã hostia dici solet, siue immolationẽ: sicut apud Latinos sacrificiũ interdùm pro ipsa victima, q̃ immolatur: interdùm pro actione ipsa sacrificãdi, accipitur. Distinguit igitur Paulus in ecclesia Dei, oblationẽ à victima siue corpore oblato: & sacerdotiũ externũ in ea confitetur, siquidẽ multas in ea oblatiões ponit vnius corporis, quod scilicet à multis, immò infinitis sacerdotibus ab ortu solis vsq; ad occasum, iuxta ꝓphetiam Malachiæ, immolatur: & quod in cælo ab ipso cælesti ministro, eodemq; Dño, ꝓ nobis Deo patri alio modo, nempè reuelata facie, offertur. Vndè statim subiũgit: Nõ enim in manufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorũ, sed in ipsum cælũ, vt appareat nũc vultui Dei pro nobis. sempiternũ enim habet sacerdotiũ, sicut idẽ ait, semper viuens ad interpellandũ pro nobis. Modũ itaq; oblationis, distinxit hîc Apostolus ab oblatiõe, q̃ in ecclesia fit, eiusdẽ hostię in mysterio, cũ dixit, Vt appareat nũc vultui Dei ꝓ nobis. De hac

Vbì, & quõ Paulus hostiã ab oblatione distinguat.

Heb. 12.

Malach. 1.

Heb. 7.

Modus oblationis hostiæ in cælo alius ab oblatione in ecclesia.

hac eadem oblatione in cælo dixerat paulò antè, Talem habemus pontificem, qui consedit in cælo, sanctorum minister & tabernaculi veri, quod fixit Deus, & non homo. id est, qui consedit, vt ministerio offerendi sanctum tabernaculum corporis sui, quod spiritu Sancto Virgini superueniente conceptum est, fungeretur. vndè statim subiungit: Omnis enim pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur. vndè necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat. habet scilicet illa sancta, quorum est λειτουργὸς, hoc enim verbo vsus est D. Paulus in hoc loco, id est, minister, ad offerendum, & supplicandum pro nobis. hęc enim est vis verbi. De his sanctis prophetauit Esaias, dicens: Dabo vobis sancta Dauid fidelia. quod beatus Paulus in Actis Apost. de resurrectione corporis Christi interpretatus est: habet, inquam, illa sancta, & illud tabernaculum quod dixit, quæ humanitatem eius significant, cuius est Christus minister ad offerendum eam pro nobis, idem minister & Dominus sui sacrificij, & non sicut sacerdotes ecclesiæ, qui sunt ministri tantùm, non per seipsos ad Deum adducentes, sicut Christus, vt Apostolus de eo dicit, sed adducentes per Christum. vndè non sunt successores Christi, quod Luterani per calumniam Catholicis obijciunt, quasi nos hoc dicamus, quod nunquàm somniauimus. minister enim, si minister tantùm manet, non succedit, neque succedere potest Domino: Christus autem, vt iterùm dicam, sui sacrificij est non minister tantùm, sed minister simul & Dominus. Esse autem ministros tantùm, & quidem multos & vbiquè, non solùm non minuit gloriam Domini, sed auget eam, vt vel ratio ipsa naturalis nos docet. Rursùs cùm Apostolus nõ multò pòst c. 10. ait, Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccato, sed terribilis quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio. Quęram hoc loco ab istis, qui hęc nõ considerant, quænam ista hostia, quæ non relinquitur voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, sed relinquitur non voluntariè peccantibus? Hoc enim necessitas consequentię postulat. alioquì quorsùm volũtariè peccantes notâsset Apostolus, nisi vt hos ab illis distingueret? ità vt his non relinqui, illis contrà relinqui, intelligeremus. nobis certè Apostolica traditio, quæ in ecclesia custoditur, satis interpretatur, qui sint isti voluntariè peccantes post acceptam notitiam veritatis, id est, post illuminationem baptismi, quibus non relinquitur hostia pro peccatis, ij scilicet sunt, quos ecclesia, quia in peccato ad mortem manent, à quo nolunt per pœnitentiam conuerti, excommunicauit: quibus non relinquitur hostia pro peccatis, quia non offert pro eis, immò nec ab eis accipit oblationes. Vndè sanctus Timotheus Alexandrinus, vnus ex ijs S. patribus, qui concilio secundo post Nicenum interfuerunt, in procœmio narrationis miraculorum sancti Menæ Aegyptij, Hostiam ait mundam & incruentam offerri Deo in ecclesia quotidiè ὑπὲρ ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν πάντων τῶν πιστῶν, id est, ad conuersionem & pœnitentiam omnium fidelium. Quòd si ad con-

Heb. 8.

Esa. 55. Act. 13.

Calũnia manifesta Lutheranorũ, quòd Catholici sacerdotes faciant successores Christi.

Heb. 7.

Quos dicat Apost. voluntariè peccantes post acceptam notitiã veritatis, quibus nõ relinquatur hostia pro peccatis. & quomodò traditio Apostolica sit interpres huius loci.

uersionem & pœnitentiam omnium fidelium offertur, ergò ijs, quos abhorrere à pœnitentia, & ab ea auersos esse ecclesia iudicat, & ob eam causam eos excommunicat, non relinquitur huiusmodi oblatio hostiæ: ità vt qui pro eis offerat, iudicio ecclesiæ repugnet. Veruntamen etsi hostia mysticè, id est, oblatio corporis Domini in mysterio, istis non relinquatur in ecclesia, relinquitur tamen hostia in cælo appárens vultui Dei reuelata facie, & semper viuens ad interpellandum pro nobis omnibus, quandiù in hac vita sumus. Nec enim desperata est salus excommunicati, tametsi non relinquitur ei super terram hostia: quæ ideò non relinquitur, vt spiritus eius, qui sic ab ecclesia sancta punitur, saluus sit in die Domini. Quarè qui in cælo solùm λειτουργίαν corporis Domini relinquit, & corpus Domini relinquit in ecclesia ἀλειτούργιτον, id est, sine ministerio offerendi illud, & supplicandi Deo per oblationem eius, scripturam Pauli negat, quę dicendo non relinqui hostiam, in ecclesia scilicet, voluntariè peccantibus, simul docuit relinqui non voluntariè peccantibus. ex quo fit, vt necessariò ponendum sit sacerdotium externum & visibile in ecclesia, sicut visibilis est hostia, quę offertur. Sed vt magis adhuc pateat, hoc, quod Apostolus ait, non relinqui iam hostiam voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis: necessariò intelligendum esse de hostia, quæ in memoriam illius cruentæ, de qua antè disseruerat, semper in domo Dei, quæ est ecclesia, offertur, in qua hostia non appáret Christus, sed velatus est, ex ipsius Apostoli verbis eliciamus. Dixerat enim in extrema parte cap. 9. Nunc autem semèl in consummatione seculorum ad destitutionem peccati per hostiam suã apparuit. Cùm autem dicit, apparuisse semèl per hostiã suam, de illa hostia dicit, quę semèl oblata est in propria specie & forma, quam viderunt omnes, qui circunstabãt. hoc enim significat verbum πεφανερωται, de qua etiã hostia, per quã apparuit, dicit statim proximo c. Vna enim oblatione consummauit in sempiternũ sanctificatos. quia scilicet semèl oblatus est ad multorũ exhauriẽda peccata, siue ad destitutionẽ peccati, vt idem dixerat. hoc enim significat, consummâsse in sempiternũ sãctificatos, id est, perfecisse sanctificationem corporis, animæ & spiritûs, auferendo peccata. & rursùs de huius hostiæ oblatione subiungit: Vbi autẽ horũ remissio, iam non est oblatio pro peccato. quia ad exhaurienda peccata, semèl oblatus est moriendo. sic enim dixit in fine c. 9. Et quemadmodùm statutum est hominibus semèl mori, post hoc autem iudicium, sic Christus semèl oblatus est, scilicet moriendo. Quarè cùm paulò pòst in eodẽ c. 10. dicẽdo, non relinqui hostiã voluntariè peccantibus post acceptam notitiã veritatis, simul docuerit secundùm cõsequentiã sermonis, relinqui hostiã nõ voluntariè peccantibus, necesse est, vt loquatur de hostia, per quam non appáret nũc Christus. Hostia enim per quã apparuit, semèl facta est: & non amplius per eam apparebit, quia Christus iam non moritur. Hostia ergò, per quam offertur non apparendo, sed in mysterio & sub velo, est, de qua nunc Apostolus

Heb. 9.

Quomodò ex propriis verbis Apostoli necessariò eliciatur, esse in ecclesia sacrificium externum & visibile.

stolus loquitur, quæ relinquitur non voluntariè peccãtibus: illa enim, per quam semèl apparuit in cruce, nullis iam siue voluntariè, siue non voluntariè post notitiam veritatis peccantibus relinquitur: quia Christus vt semèl pro omnibus mortuus est, ità nullis iam verè moritur, nisi repræsentatiuè, siue commemoratiuè, sicut ait beatus Methodius martyr in symposio 10. virginum, quod fit in mysterio secundùm institutionẽ Domini. Sed copiosiorem confirmationẽ interpretationis huius loci de hostia, quę non iam relinquitur voluntariè peccantibus post acceptã notitiã veritatis, immò totam explanationem partis c. 10. vndè incipit, fiduciam igitur habentes, ferè vsque ad extremum, quę ad hanc hostiam pertinet, tum ex proposito Pauli, tum ex antecedentibus & consequentibus, tum ex proprietate verborum, & antiquorũ patrũ authoritate, & ex conuenientia sanctarum scripturarũ, & traditione dogmatum ecclesiasticorũ depromptam, in proprium de sacrificio incruento librum reseruamus: quem, si Dominus voluêrit, aliquandò edemus. Satis nunc responsum sit ad cap. 9. epist. ad Heb. quod nobis contra sacerdotiũ externũ & visibile ideò Magdeb. obiecerunt, quòd videretur eis, tolli ibi ab Apostolo sacrificiũ externũ & visibile. quo sublato, consequens esset, sublatũ esse sacerdotiũ visibile. Nos verò docuimus, quemadmodùm Paulus dicat, sacrificiũ incruentũ relinqui in ecclesia non voluntariè peccantibus, quo relicto, necessè sit, relictum esse in ecclesia sacerdotium externum & visibile secundùm doctrinam Apostoli. de quo sacerdotio qui plura ex scripturis sanctis desiderat, legat, si placet, duos quos de hierarchicis ordinationibus ministrorũ ecclesiæ catholicę contra schismaticas Luteranorum ministrorum & Superintendentium vocationes, nupèr libros edidimus.

Defensio doctrinæ de libero arbitrio in epistola Clementis: quomodò consonet scripturæ: & quomodò scriptura in mandatis de faciendis, coniungere soleat gratiam cum libertate voluntatis: & quomodò hanc consuetudinem sancti patres imitati sint, testimonio etiam ipsorum Magdeburgensium in centuria quarta in ijs, quæ de libero arbitrio ab antiquis scripta approbant: & de obseruatione consuetudinis scripturæ apud Philonem Alexandrinum, quandò in scriptura tota potestas electionis nostræ Deo tribui videtur, & quandò homini. Item explicatio Methodij martyris de libertate, quæ quomodò cum gratia Dei cohæreat, exemplo aptissimo demonstrat.

Cap. 2.

DEindè (inquiũt) doctrina de libero arbitrio in Clementis epist. 1. & 3. & alijs corruptè proposita est. Volũtatis enim viribus tribuitur, non tantùm velle, in rebus ad salutem pertinentibus, sed etiam perficere, & misericordiam consequi, cùm tamen Deus sit, qui faciat vt velimus, & perficiamus &c. Tanta est Magdeburgensibus calumniandi libido, vt ea libi-

ea libidine acti præcipites, quicquid primo adspectu ad calumniam rapere posse sibi videantur: id inconsideratè ac nullo iudicio rapiant. Ex quo fit, vt passim decipiantur: vt hoc loco feciſſe demonſtrabo, redarguens eos tum ex ſcripturis, tum ex ijs, quæ idem Clemens in prima epiſtola ſcripſit, tum etiam ex ijs, quæ ijdem centuriatores parùm memores, in centuria 4. de libero arbitrio, à ſcriptoribus illius ſeculi ſcripta, probârunt. Conferamus ergò priùs, quæ Clemens ſcripſit, cùm ijs, quæ iſti finxerunt. Si quis, inquit, audiens ſermonem veri prophetæ, velit recipere, aut nolit, & complecti onus eius, id eſt, mandata vitæ, habet in ſua poteſtate. liberi enim ſumus arbitrij. nam ſi hoc eſſet, vt videntes ea, iam non haberent in poteſtate aliud facere, quàm audierant, vis erat quædam naturę, per quam liberum non eſſet ad aliam migrare ſententiam. Aut rursùs, ſi ex audientibus nullus omninò reciperet, & hoc naturę vis erat, quæ cùm aliquid fieri cogeret, alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia liberum eſt animo, in quam velit partem declinare iudicium ſuum, & quam probauerit, eligere viam, conſtat euidenter, ineſſe hominibus arbitrij libertatem. Hæc ſunt, quæ Clemens in hac epiſtola de libero arbitrio ſcripſit. Percontemur nunc Magdeburgenſes, vbi Clemens hoc loco voluntatis viribus tribuit non tantùm velle in rebus ad ſalutem pertinentibus, ſed etiam perficere, & miſericordiam conſequi? Reſpondebunt fortaſsè id tribuiſſe, cùm dixit: Si quis audiens ſermonem veri prophetæ, velit percipere, aut nolit, & amplecti onus eius, id eſt, mandata vitæ, habet in ſua poteſtate: liberi enim ſumus arbitrij. An dixit Clemens, habet hoc in nuda & ſola poteſtate ſua? ſi enim hoc dixiſſet, profectò viribus voluntatis, quod iſti dicunt, tribuiſſet. at non hoc dixit: cur igitur ſic interpretamini, quaſi dixerit? Nisi quia veſtro more facitis, qui, quæ in ſcriptura & ſanctis patribus ſcripturas ſanctas imitantibus, coniuncta ſunt, facilè diſiungitis, ſicut in veſtro falſo dogmate de iuſtificatione feciſtis, quod de fide non ſola ſcriptum erat, de ſola fide interpretantes. Quæro rursùs, reſpondete mihi: cùm ait Dominus in Deuter. Mandatum hoc, quod ego hodiè præcipio tibi, non ſupra te eſt, neque procùl poſitum, nec in cælo ſitũ, vt poſsis dicere, &c. & paulò pòſt: Conſidera, quòd hodiè propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & econtrariò mortem & malum, vt diligas Dominum Deum tuum, & obedias voci eius: reſpondete, inquã, mihi, cùm hoc loco dixit lex: Quod præcipio tibi, non eſt ſupra te, & propoſui in conſpectu tuo vitam & bonum, vt diligas Deum, & elige vitam, vt viuas: an viribus tantùm voluntatis tribuitur poteſtas eligendi & perficiendi hęc? non puto dicetis, nisi hunc quoquè librũ Deuteronomij negatis, quod hactenùs nõ feciſtis. Scriptura igitur diuina in mandatis Dei faciendis ſolet non ſeparare poteſtatem liberi arbitrij à gratia Dei, à qua excitari & adiuuari debet, vt rectè velit, & vt bonum perficiat. Item ſanctus Iob: Sicut caſeum (inquit) coagulâſti me. Et paulò pòſt: Vitam & miſericordiam apud me poſuiſti. Hoc enim dixit, vt

Conferuntur quæ Clemens de libero arbitrio ſcripſit, cum ijs, quæ Magd. finxerũt ſcripſiſſe.

Deut. 30.

Conſuetudo ſcripturæ cõiungendi ea, quæ non ſunt ſeparanda vt coniungendi cum fide opera fidei, & cũ libertate voluntatis ad benè operandum, gratiam Dei.

ait

ait sanctus Maximus in responsis quæstionum ad Thalasium, τὸ ἀντεξούσιον παριστῶν, id est, repręsentans liberum arbitrium: quod perindè est, inquit, quasi diceret: In me posuisti, vt viuerem, & meî misererer obediendo, & custodiendo mandata tua. An Iob, cùm hoc dixit, gratiam Dei negauit? aut vos eum, quòd sic locutus sit, repræhendetis? Rursùs, cùm Salomon ait in Prouerb. cap. 16. Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus eius: tribuit ne viribus tantum voluntatis, vt se prępараret? Minimè. Non enim pręparat se, nisi volendo: Deus autem est, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate, sicut Apostolus ait. Deindè quid est, disponere cor hominis viam suã, nisi præparare bona opera? Hæc enim sunt viæ cordis, quæ disponuntur: at Paulus ait de bonis operibus, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus: immò idem Salomon ait c. 8. A Domino paratur voluntas. Sic enim est apud 70. Item cùm ait idem cap. 18. In manu linguæ, id est, in potestate linguæ est vita & mors. tribuit ne solis viribus voluntatis, quæ linguam ad loquendum mouet, loqui bonum sermonem ad ędificationem, qui sale sit condítus, vt det gratiam audientibus? Minimè. Cur ergò locutus est ità, nisi quia cum potestate voluntatis ad benè loquendum, coniunxit gratiam, quæ voluntatem ad benè volendum, & ad bonam voluntatem perficiendum adiuuat? Quòd si aliud adhuc clarius exemplum vultis Magdeburgenses, Apostolus ait: Non enim auditores legis iusti sunt, sed factores legis iustificabuntur: deindè subiungit exemplum gentium, quæ sine lege iustificantur, inquiens: Cùm enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: eiusmodi legem non habentes, sibi ipsi sunt lex. An cùm dixit, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, viribus tantùm voluntatis hoc tribuit Apostolus? aut cùm dixit euangelista in parabola de distributione talentorum, ex quibus sunt virtutes & opera bona, quæ sunt dona Dei, dedisse vnicuique secundùm virtutem propriam, solis viribus volũtatis humanæ tribuit præparationem ad ea accipienda? Quis hoc dicat? sed dicent fortasse Magdeburgen. & quidem rectè, si tamen dicant, apertè aliâs Apostolum dicere, Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate: & illud: Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, & alia eiusmodi, ex quibus locis facilè intelligi possit, quomodò illud accipiendum sit paulò obscuriùs dictũ, Naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: & item illud, Vnicuique secundùm propriam virtutem, sic enim vocat præparationem, quæ non est tamen seiuncta à Dei gratia, immò ab ea anticipatur: est enim conatus proprius voluntatis secundùm Dei gratiam, qui alius est à conatu proprio voluntatis, secundùm potentiam: vtrunq; distinxit Iustinus martyr, in apologia prio-re, cùm distinxit semen rationis insitæ, secundùm potentiam tributũ, & semen rationis insitæ, secundùm gratiam participatum, quod beatus Iacobus in epist. sua ἔμφυτον λόγον, vocat, id est, insitum verbum, quod potest (in-

Prou. 16.
Phil. 2.
Eph. 2.
Prou. 8.
Prou. 18.
Eph. 4.
Rom. 2.
Matth. 25.
Phil. 2.
2. Cor. 3.
Duplex conatus volũtatis proprius secũdùm gratiam, & secundùm potentiam.
Iac. 1.

quit) saluare animas vestras. Hoc ergò ipsum vobis respondemus, Centuriatores, quod Clemens in hac epistola scripsit: id si vobis obscuriùs videbatur, & aliquid deesse, non continuò accusare, sed ex alijs locis eiusdem Clementis, supplere & interpretari oportebat: vt cùm ait in prima epistola, hanc fuisse Petri quotidianã prædicationem, Deum diligere, & proximum velut seipsum: abnegare seipsum sibi, vt Iesum Christũ Dominũ nostrũ sequatur, & nihil eius amori pręponere: veritatẽ corde & ore proferre debere. Et paulò pòst, nè omnia repetã, Boni aliqd in se cùm viderit, Deo attribuere, non sibi: & malũ, à se factũ cognoscat, & sibi imputet: An attribuere Deo, & non sibi, cùm aliquid boni in se viderit: erit hominis voluntatis viribus tribuentis non tantùm velle, sed perficere, & misericordiam Dei consequi, vt vos vestro more sine vllo Dei timore, maleuolè & inuidiosè de Clemente, beati Petri discipulo & successore, ac glorioso martyre, finxistis? Et paulò pòst: Propter quod deprecor te (inquit) charissime, vt doceas attentiùs hunc prędicationis ordinem, & absolutionum dies, vt saluentur animæ hominum, quæ occulta Dei virtute, quem debeant diligere, priusquàm doceantur, agnoscant. An qui dicit, occulta Dei virtute opùs esse ad cognoscendum Deum, vt animæ saluæ fiant, voluntatis tantùm viribus tribuit velle & perficere in ijs, quæ ad salutem pertinent? subiungit deindè: Operum verò ratio potestati & arbitrio vniuscuiusque permittitur: & hoc ipsorum est proprium. De operibus loquitur, quæ non fiunt propter veritatem, id est, propter Deum: subiũgit enim, Desiderium verò habere ad doctorem veritatis, hoc à patre cælesti donatum est. Sed salus in eo est, vt voluntatem eius, cuius amorem & desiderium, Deo largiente, conceperis, facias &c. Est ne hoc solis viribus voluntatis tribuere velle & perficere in ijs, quæ ad salutem pertinent? est ne, inquam, hoc solius voluntatis humanæ, facere voluntatem Dei, ipso largiente desiderium faciendi eam? quis non videt, deprehensos hic Magdeburgenses in manifesta calumnia? immò redarguamus eos, vt antè promisimus, ex ijs, quæ illi ipsi in centuria quarta in capite doctrinæ de libero arbitrio, scripserunt his verbis: De libero arbitrio quæ cõmodè & tolerabiliter à doctoribus huius ætatis tradita videntur, sic habent: Deindè recitant inter cæteros authores, quæ sanctus Athanasius in libro contra gentes scribit: Anima (inquit) condita est libera, potestq; bona vt eligere, ità & auersari. agnoscens arbitrij sui libertatem, conspicit se posse in vtranque partem membris corporis vti, siue ad ea, quæ sunt, siue ad ea, quæ non sunt: sunt quippe bona, non sunt autem mala. Hoc Magdeburgenses confessi sunt ex eis esse, quæ commodè de libero arbitrio à doctoribus illius seculi tradita sibi viderentur. At nemo, nisi Pelagianus, animam ità conditam liberam dicat, vt possit eligere bona opera benè, id est, sic vt Deo placeant, voluntatis tantùm viribus sine gratia Dei. Potest enim aliquis sine fide eligere bona opera, sed non benè, vt idem Clemens in 4. epistola scripsit: sic enim ait: Neque putetis,

Prædicatio Petri quotidiãa de libero arbitrio in epistol. 1. Clemẽtis, non sibi, sed Deo attribuere, qui in se aliquid boni viderit.

Deprehensio Magdeburgẽsium in manifesta calũnia.

Redarguũtur Magd. ex ijs, quæ in centuria 4. de libero arbitrio cõmodè & tolerabiliter scripta esse à doctoribus illius ætatis confessi sunt.

putetis, quòd etiam si omnem pietatem colatis, omnemq; iustitiam, baptismum verò non accipiatis, spem posse habere apud Deum: immò maiore pœna digni eritis, qui bona non benè operati estis. non benè, dixit, id est, non meritoriè, vt nunc loquuntur. Cùm igitur beatus Athanasius ait de libero arbitrio, id quod vos commodè dictum esse, confessi estis, posse animam libertate arbitrij sui bona facere, quæ existunt, id est, facere bona, & benè: alia enim opera, quatenùs non benè fiunt, non verè existunt, profectò cum potestate libera voluntatis coniunxit gratiam Dei, qui operatur in nobis benè velle bonum. idem reliqui sancti patres in libris suis facere solent, scripturas sanctas imitantes, quæ, vt dixi, gratiã cum libera potestate voluntatis copulare solent: vt præter ea exempla, quæ paulò suprà commemoraui, cerni etiam potest in eo, quod Apostolus in epist. ad Romanos ait: An nescitis, quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam, &c. In nobis enim dicit positam esse electionem peccati & mortis, & obedientiæ ac vitæ, quæ est ex fide: per quam viuit iustus: at non dicit positã sine Dei gratia, sine qua non possumus mandatis Dei obedire ad iustitiam, vt viuamus. Ad hanc scripturæ sanctæ consuetudinem pertinet, quod Philo Alexandrinus author eruditissimus obseruauit, quandò scriptura sancta totã potestatẽ eligendi bonum Deo, & quandò homini tribuere videatur. Explicans enim in quarto libro allegoriarum legis, quem Leontius in libro τῶν συλλογῶν citat, (licèt nos hunc librum nunc non habeamus) explicans, inquam, illum locum Deut. cap. 30. Considera quòd hodiè proposuerim in cõspectu tuo vitã & bonum & è contrario, mortẽ & malum: Elige ergò vitam, vt viuas, sic ait: μακάριον χρῆμα, προθέντος ἀμφότερα τοῦ δημιουργοῦ, τὸ ἄμεινον ἰσχύσαι λαβεῖν τὴν ψυχήν, μακαριώτερον δὲ τὸ μὴ αὐτὸν ἑλέσθαι, τὸν δὲ δημιουργὸν προσάγεσθαι καὶ βελτιῶσαι, οὐδὲ γὰρ κυρίως ἀνθρώπινος νοῦς αἱρεῖται δι' ἑαυτοῦ τὰ ἀγαθὸν, ἀλλὰ κατ' ἐπιφροσύνην θεοῦ δωρουμένου τοῖς ἀξίοις τὰ κάλλιστα. Δυοῖν γὰρ ὄντων κεφαλαίων παρὰ τῷ νομοθέτῃ τοῦ μὲν, ὅτι οὐχ' ὡς ὁ ἄνθρωπος, ἰσχεῖ τὰ πάντα ὁ θεὸς, τοῦ δὲ, ὅτι ὡς ἄνθρωπος, παιδεύει καὶ σωφρονίζει, ὅταν μὲν τὸ δεύτερον κατασκευάζῃ, τὸ ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἰσάγῃ ὡς ἱκανοῖς τε καὶ γνῶναι τε καὶ βούλεσθαι καὶ ἑλέσθαι καὶ φυγεῖν, ὅταν δὲ τὸ πρῶτον καὶ ἄμεινον, ὅτι οὐχ' ὡς ἄνθρωπος, τὰς πάντων δωρεὰς μεισῇ καὶ αἰτίας ἀνάψῃ θεῷ. Interpretemur Latinè: Beata (inquit) res est, quòd cùm vtrunq; author proposuerit, quod melius est, anima potest suscipere: beatius verò est, quòd nõ ipsa ex se eligat, sed author eã adducat, & meliorẽ faciat. Non enim ex se humana mens eligit bonũ, sed secundùm prospicientiã Dei donantis optima eis, qui digni sunt. Duo enim (inquit) sunt apud legislatorem capita: alterum est, Deum non more humano omnia moderari: alterum, more humano castigare ac punire. Cum hoc posterius probat, id est, more humano castigare: tunc quod nostræ libertatis est, sic introducit, quasi sufficientes simus ad cognoscendũ, & volendum, &

Obseruatio Philonis Alexãdrini, quãdò scriptura totã potestatem electionis nostræ Deo, & quandò homini tribuere videatur.

eligendum,& fugiendũ: cùm verò illud prius ac prẹstantius probat,omnia ſcilicet Deum regere non humano more,tunc omnes vires & cauſas Deo aſsignat.Vt cùm ait in Num. Nouit Deus ſuos: & ſanctos ſuos adduxit ad ſe: & quos non elegit ſibi, non adduxit ad ſe. Sic enim eſt apud 70. deindè ſubiungit: Si autem eligere bonum, & non eligere malum,propriè ab vna cauſa proficiſcitur, quid me legislator,quaſi poteſtatis eligendi compotem,vt vitam,& non mortem, eligam, hortaris? Reſpondebit (inquit) dicta eſſe hæc ijs, qui nondùm magna myſteria de principatu & poteſtate Dei,& de nimia infirmitate creaturæ didicerunt. Hactenùs Philon.S.Paulus ergò nobis,qui ſcimus,quàm ſit natura hominis infirma,& quàm nihil boni ex ſe poſsit,& quòd omne datum optimum,ſicut beatus Iacobus ait, & omne donũ perfectum de ſurſùm eſt,deſcendens à patre luminũ, apertè dicit,non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis,quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti. Et in epiſtola ad Corinth.1. cap.15. Abundantiùs(inquit)illis omnibus laboraui: non ego,ſed gratia Dei mecùm.non ego,(inquit)id eſt, non ſolus,ſed gratia Dei mecùm, ſiue in me, id eſt, in me tanquàm inſtrumento libero per gratiam eius laborante: alioquì non dixiſſet,laboraui.eſt enim voluntas inſtrumentum liberum: quia,vt ait beatus Methodius in libro de libero arbitrio,εἰσ ὡσ ἕν τι γενομενετῶν στοιχείων,ἢ τῶν ὁμόιωσ ἀνάγκη δουλευόντων θεῷ,οὐκ ἔτι μιθὸν ἄξιον τῆσ προαιρέσεωσ λαμβάνει ἀλλ'ὡσ ὄργανον ἂν ἦν τοῦ δημιυργοῦ τὴν ἐφ'οἷσ οὐ καλῶσ ἔπραξεν ἀλόγωσ μέμψιν ὑπομένων,τούτων γὰρ αἴτιοσ ἦν ὁ χρῶμενοσ,id eſt,ſi factus eſſet homo tãquàm vnum ex elementis, aut vnum ex eorum numero, quæ ſimiliter neceſsitate ſeruiunt Deo, non iam mercedem libera voluntate dignam reciperet,ſed potiùs tãquàm inſtrumentum opificis eſſet, de cuius non rectè factis iniuſta & temeraria eſſet querela.Eorũ enim author eſſet is, qui inſtrumento vtitur.Quarè,cùm ſit voluntas inſtrumentum liberum,conſequẽs eſt,vt ſicut inſtrumentum neceſsitate ſeruiens,per motionem eius,qui eo vtitur,ſecundùm virtutem propriam operatur: ſic voluntas inſtrumentum liberum gratiæ Dei,operans per motionem eius bonum,ſecundùm quoq; virtutem propriã illud operetur: Cauſaq; eius ſit non quidem ſola & ſimpliciter,ſed quodã modo, quæ dicitur Græcè συναίτιον,id eſt,concauſa.ſic enim princeps philoſophorum vocat, cùm ait in 2.lib.de anima, συναίτιων τῶν μὲν ἐστιν οὗ μὴν ἁπλῶσ γε αἴτιον.Nos,cauſam adiuuantem,ſeu cooperantem,vocare ſolemus:Adiutores enim Dei ſumus,ſicut Apoſtolus ait,Deus verò prima eſt & præcipua cauſa.ſubiungit deindè idem Methodius: Ἀλλ' οὐ δὲ τὸ κρεῖττον ἀνθρωποσ ἡ πίστατο μὴ τὸν αἴτιον εἰδὼσ,ἀλλ'ἐκεῖνο μόνον εἰσ ὃ πέφυκεν εἶναι. φημὶ τοιγαροῦν τὸν ἄνθρωπον τιμῆσαι προαιρούμενον καὶ τῶν κρειττόνων ἐπιστήμονα γίνεθαι τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τοῦ δύναθαι ποιεῖν ἃ βούλεται δεδωκέναι, ϗ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ εἰσ κρεῖττον παραινεῖν,οὐκ ἀφαιρούμενον πάλιν τὸ αὐτεξούσιον ἀλλὰ τὸ κρεῖττον μηνύειν θελογα,τὸ

Num.16.

Quid ex eo, quòd voluntas ſit inſtrumentum liberum, neceſsariò ſequatur.

Quòd voluntas nõ eſſet ſola cauſa electionis bonæ, ſed cõcauſa, ſiue cauſa coadiuuans.

1.Cor.3.

λοντα, τὸ μὲν γὰρ δύναθαι πάρεςιν ἀυτῷ, καὶ τὴν ἐντολὴν λαμβάνει, τὴν δὲ τοῦ δύναθαι προαίρεσιν εἰσ τὸ κρεῖττον τρέπειν ὁ θεὸσ παραινεῖ. ὥσπερ γὰρ πατὴρ παιδὶ παραινεῖ ἐξȣσίαν ἔχοντι ἐκμανθάνειν τὰ μαθήματα καὶ μᾶλλον ἔχεθαι τῶν μαθημάτων, ὅτι κρεῖττον τοῦτο μηνύων, οὐ τὴν τοῦ δύναθαι τοῦ παιδὸσ ἐξȣσίαν ἀφαιρεῖ, κἀν μὴ ἑκὼν μανθάνειν βούληται, οὕτωμοι καὶ τὸν θεὸν οὐδοκεῖ προτρέποντα τὸν ἄνθρωπον πείθεθαι τοῖσ προςάγμασι ἀφαιρεῖν ἀυτȣ τὴν ἐξȣσίαν τῆσ προαιρέσεωσ τοῦ δύναθαι καὶ μὴ ὑπακούειν τοῖσ προςάγμασι, Et paulò pòst, ὥςε οὐχ ἵνα τὴν ἐξȣσίαν, ἣν ἔδωκεν ἀφέλη, προςάττειν βούλεται, ἀλλ' ἵνα κρεῖττον δωρήσηται ὡσ ἀξίῳ μειζόνων τυχεῖν, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσε τῷ θεῷ, καὶ τὴν τοῆ μὴ ὑπακούειν ἐξουσίαν ἔχων. Interpretabor Latinè: Immò neque (inquit) quod melius est, homo cognosceret, nisì authorem eius cognouisset, sed illud tantùm, quod naturæ suæ insitum est. Quamobrèm cùm Deus hominem honorare, & scire eum meliora vellet, dedit ei potestatē, qua posset facere, q̃ vellet, & potestatem eius ad meliora hortatur: non quòd rursùs auferat potestatē liberam, quam dedit: sed quòd velit, quod melius est, ei declarare. Habet enim potestatem, & mandatum accipit: sed vt velit potestatem ad meliora conuertere, hoc Deus admonet. Vt enim cùm puerum potestatem alioquì habentem, pater ad perdiscendas disciplinas, & magìs earum studio adhærescendum hortatur, declarans ei hoc esse melius, non priuat puerum potestate, quam habet, si non velit sponte sua discere: sic cùm Deus hominem hortatur, vt mandatis pareat, non (inquit) videtur mihi priuare eum potestate voluntatis, qua possit etiam non obedire mandatis. Quamobrèm non vult dare præceptum, vt potestatē, quam dedit, auferat: sed vt melius aliquid donet tanquàm digno, qui maiora adipiscatur, quia paruit Deo, cùm alioquì potestatem non parendi haberet. Hęc sanctus Methodius martyr. quæ idcircò libēter attuli, vt ex exemplo, quo hic magnus doctor vsus est, intelligant tandèm, si velint, Magdeburg. & cæteri Luterani, quemadmodùm gratia Dei cum libera potestate voluntatis conueniat. hoc enim dum non intelligunt, fingunt omnia nos voluntatis viribus tribuere, sicut paulò antè de Clementis epistola fingebant: nosq; Pelagianos videri volunt, quia non, vt ipsi, voluntatē propria virtute ac natura in contumeliam authoris spoliamus. Igitur quod sanctus Methodius ait de pręcepto Dei, & de manifestatione boni, quam Deus facit, non tolli eis libertatem voluntatis, idem de gratia bonæ voluntatis, ac boni operis adiutrice dicendum est. Vt enim homo nisì quod melius est, cognosceret, nō posset benè operari: melius autem non cognosceret, nisì Deum authorem eius cognosceret: sic, postquàm vtrunq;, adiutore Deo, cognouit, non potest, nisì eodem incipiente & adiuuante, operari. Quarè sicut illud non tollit libertatem, vt in illo exemplo patris puero præcipientis, & eum hortantis, clarissimè cernitur, sic gratia adiutrix, sine qua non potest voluntas hominis benè velle & operari, non tollit liberam potestatem volūtatis. neq; nos, vt Caluinianus

Eruditissima explicatio beati Methodij de libero arbitrio.

Cur aut vndè Luterani Catholicos falsò asserant Pelagianos.

Neq; gratiam libero arbitrio, neq; liberum arbitriū gratia tolli.

1. Cor. 15. 1. Cor. 4. Marloratus in Comment. epist. ad Cor. 1. cap. 15. fingit, laudem boni operis cum Deo partimur. Quid enim habemus, quod non accepimus? aut si accepimus, quid gloriari possimus, quasi non acceperimus, vel quam laudem nobis sumere? Totam igitur laudē & gloriam ei tribuimus, sine quo nihil boni neq; incipere, neq; prosequi, neq; perficere possumus. Sed prius quàm huic loco finem imponam, libet recitare hîc, quæ ante mille annos Ennodius Ticinensis ad Constantium quendam scripsit aduersùs eum, qui (vt Luterani nunc faciunt) libertatem quoquè volūtatis in ijs, quæ ad salutem & studium virtutis pertinent, tollebat. Ergò (inquit) vt scriptione testamini, inuētus est homo, qui seruos Christi, quemadmodùm ipse promisit esse faciendum, sub hac occasione cribraret, asserens de arbitrij libertate homini in vna tantùm parte, quæ deterior est, eligendi datam esse licentiam. O schismaticam propositionem, quæ iuxta apocalypsim, scriptas habet in fronte blasphemias. Quæ ista libertas est, si valet, ediserat, vbi hoc datur solum velle quod puniat? aut quarè electionem nominet, vbi vnam tātùm partem asserit fuisse concessam? quod si veritate subsisteret, locum diuina iudicia non haberent. Quid enim boni à nobis Deus noster rectè quæreret, qui appetentiam eius de voluntate subtraxerat? sed iuxta Apostolum, nunquid iniquus Deus? absit. inter homines à recti discordat affectu, qui à subiectis exigit, quod in potestate non tribuit. Hoc de Deo qua cōscientia sentiatur, aduertite. Vbi est illud Apostoli, clamantis, & pro arbitrij libertate testantis, Velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio? quid est aliud, q̄ dicere, nōui dextrum iter eligere: sed, nisi ingrediētem inuenerit gratia superna, lassābor. Nemo dubitat, nemo cōdemnat, quod authore gratię præstante, & ipse æquitatis hominibus callis aperitur. dux enim bonorum & præcessor, est gratia, quandò cælitùs multiplici ad requiem incitamur hortatu, quandò nobis dicitur, Venite filij, audite me. Sed nisi talibus monitis & voluntas nostra, quæ libera est, & labor præstet obsequium, ad periculū & * geenam non imperio aliquo, sed spontè deuoluimur. Itaq; aut præmiū deuotio, aut pœnam cōtemptus operatur. Alioquìn non erit iusta retributio, quæ aut per supplicia refertur necessitate peccantibus: aut bonā mercedē offert, ad quod attrahuntur inuiti. ergò debemus gratiæ, ꝙ vocamur: debemus gratiæ, ꝙ occultis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis vitālis infunditur: nostrę tamen electionis est, ꝙ beneficia demonstrata sectamur. Via enim scelerum non imperatrix nostra legitur esse, sed famula, cùm de peccatis dicitur, Sub te erit appetitus eorum. Quid etiam sibi vult vniuersa prophetæ, quasi sertis redimita, elocutio, Noli æmulari in malignantes, Nolite confidere in principibus, Nolite fieri sicut equus & multus? & Apostolus, Nolite fieri serui hominum. Totiès noli, in superna admonitione, quò respicit, si aliud nolle non licuit? Et paulò pòst: Illud enim beati Apostoli, quò se muniri credit, exemplum nobiscùm facit, si quæ sequūtur, aduertat, cùm inimicus arrogantiæ, dixit: Gratia Dei sum id, quod sum. Mox enim

Quæ pulchrè Ennodius Ticinensis de libero arbitrio scripserit.

Rom. 9.

Rom. 7.

Psal. 33.

Gene. 4. Psal. 36. 145. 31. 1. Cor. 7.

1. Cor. 15.

enim nè sic fugax gloriæ crederetur, vt lõgo interuallo à veritate desciscere, sapiens architectus adiunxit: Abundantiùs omnibus laboraui: & gratia Dei in me egena non fuit, quod dixisse est, Christus in me, quem dignè aut abundanter muneraretur, inuénit. Non enim pauper est diuina gratia, sed meritorum nostrorum putatur quadam macie aut exilitate tenuari: quæ tunc non suis æstimatur meatibus fluere, quandò de suis cursibus ariditatis nostrę vena nil recipit. Et paulò pòst de illius, qui istud docebat, proposito: Vult enim (inquit) ad illud pertingere, neminem suo vitio aut negligentia perire, si homo vtriusq; rei, boni & mali per potestatem concessa electione priuatur. Hos tantùm iactat potuisse saluari sine labore vllo, sine mãdatorum amicitia, quos peregrinantes à merito, fauor tantùm cælestis eripuit perindè quod in ipsum referatur, illos periisse intelligit, quos gratia noluit diuina liberare. Sed de his hactenùs. pergamus ad alia. *Ibid.*

Defensio doctrinæ in epistola Anacleti secunda de pœnitentia cum satisfactione ex variis locis & exemplis scripturæ sanctæ, & de satisfactione Christi in cruce pro nobis, quomodò non sustulit, sed potiùs confirmanit nostram satisfactionẽ temporalem. & quomodò probandum sit secundùm regulam Apostoli, vtrum spiritus, qui dicitur esse scripturæ, ex Deo sit. itẽ explicatio & demonstratio de sacrificio sanctæ Eucharistiæ ex epistola Pauli ad Hebræos, Quomodò non deroget morti Christi, sed potiùs fructum eius nobiscùm communicet. Cap. 3.

AB Anacleto (inquiunt) epist. 2. doctrina de pœnitentia vitiatur. miscetur enim satisfactio. Et Alexander epist. 1. peccata sacrificijs deleri docet, & per recitationem passionis, Deum placatum iri, & peccata remittere. Item sacerdotes precibus & oblationibus delere, & consumere peccata populi affirmat: quæ blasphema & contumelioſa sunt aduersùs opus & sanguinem Christi, quo solo redempti sumus, & qui vnica oblatione nos consummauit, Heb. 9. &c. Hæc sunt, quę Magdeburgenses in epist. 2. Anacleti, & 1. Alexandri, notârunt. in quibus quędã ab ipsis inuersa sunt, quo magis odiosa fierent, vt illud, Per recitationem passionis, Deum placatum iri, & peccata remittere. quod quidem Alexander nõ sic scripsit, sed aliter: Crimina (inquit) atq; peccata, oblatis his Domino sacrificijs delẽtur. Loquitur autem de corpore & sanguine Domini: & subiungit, Idcircò & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sępiùs recitanda, atq; hæc Domino offerenda. Talibus hostijs delectabitur & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia. nihil enim in sacrificijs maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est &c. Itaq; quod Alexander tribuit sacrificio corporis & sanguinis, vt peccata deleat, hoc Magdeburgenses, inuersis verbis & sententia, recitationi passionis tribuere illum finxerunt. Sed quòd satisfacere pro peccatis, & *Inuersio & deprauatio verborum epistol. Alexan. in centuria Magd.*

pro

pro eis defendis corpus & sanguinem Christi offerre, nõ sit aduersùs opus & sanguinem Christi, vt isti blasphemè tradunt, sed potiùs cum opere & sanguine Christi faciat, tametsi apud pios, & quibus Dominus dat intellectum, satìs sit ad probandum authoritas apostolicæ traditionis, quam ecclesia catholica tenet, cuius testes duo nunc ex multis tam idonei, tam graues, tam sancti, & tantæ antiquitatis Anacletus & Alexander sunt: tamen quia neque isti Apostolicæ traditioni credunt, neq; Anacletum & Alexandrum non dico ad authoritatem, sed neque saltem ad antiquitatem recipiunt, vt cognoscãt indè, quid viri apostolici à principio de hac re senserint, id quod beatus Hieronymus à Pelagianis petebat, obijciens eis lib. 3. Ignatium Apostolicum virum, vt si non reciperẽt ad authoritatem, ad antiquitatem saltem reciperent: idcircò vocemus eos ad scripturas, prætermissis nunc testimonijs authorum, quibus referti sunt libri veterũ, vt testes sunt Magdeburgenses. Vbicunquè enim per omnes suas centurias in omnibus antiquis patribus doctrinam de satisfactione, & sacrificio corporis & sanguinis ad delenda peccata, inter næuos & corruptelas impiè & blasphemè referunt: quid aliud faciunt, quàm docere contra seipsos, quid omnes ecclesiastici patres omni tempore senserint & tradiderint, quod necesse est tandèm referre ad traditionem Apostolorum, qui sic tum per sermonem, tum per epistolam docuerunt. Ergò Anacletus pontifex eos, qui Episcopũ accusare ausi fuerint, priusquàm eum studio charitatis & familiari colloquio moneant, iubet excõmunicari, & non absolui antè (inquit) quàm per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam. Hìc Magdeb. obijciunt, vitiari doctrinam de pœnitentia, quia miscetur (inquiunt) satisfactio. Ergò doctrinam de pœnitentia Apostolus vitiauit, qui cùm incestum illum Corinthium vellet absoluere, quia sciebat præter pœnitentiam peccati interiorem, satisfactione quoquè opùs esse, scripsit ad Corinthios, sufficere illi obiurgatiõem, quæ à multis fiebat: sic enim vocauit illud, vitari à multis congressum & communionem eius, quod illi erat valdè acerbum, & ab eo patienter toleratum. An non satìs clarè Apostolus hoc loco significauit, satis illum peccati sui pœnas luisse, qui ità diù cum tanto animi sui dolore ac tristitia ex peccato, à multis Corinthijs vitatus esset? idq; satisfactionis vice esse debere, siquidem dicit, Sufficit ei? quòd si docebat Apostolus, vt vos Magdeburgen. cum cæteris Luteranis contra doctrinam & exemplum eius docetis, præter pœnitentiam peccati, non opùs esse vlla satisfactione, id est, nihil pœnæ ampliùs pro eo sustinendum esse, cùm Deus sine vlla mora à verè pœnitente peccatum transferat, vt de Dauid in libro 2. Reg. scriptum est, & de Manasse in libro 2. Paralip. quod non propter illos tantùm, sed etiam propter nos scriptum est, cur non statìm, vt illum pœnitere audiuit, non absolui iussit? cur expectauit, quousquè dicere posset, sufficere illi obiurgationem, quæ à multis fiebat, vt absolueretur? Si illa obiurgatio exterior, ad interiorem peccati pœnitentiam adiuncta, suffecit, aliquid

Demonstratio ex varijs locis scripturæ, quòd ad pœnitentiam adiũgenda sit satisfactio.

Pœnitentia Corinthij incesti cum satisfactione.

2. Reg. 12.
2. Par. 36.

ergò

ergò deerat priùs illi pœnitentiæ interiori, nempe exterior ista pœnitẽtia, quæ satisfactio vocari solet, vocabulo expresso ex ipso verbo Græco. sic enim ait, obiurgatio quæ fit à multis, ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ, id est, satisfactio sit huic. sic enim interpres Latinus actorum Lucæ, vertit idem verbum ἱκανὸν, cùm ait: Et accepta satisfactione à Iasone & cæteris, dimiserunt illos. Satisfactio ergò ad debitorem refertur, siue debitor sit is, qui satisfacit: siue is, à quo satisfit. Iason verò quia accusabatur tanquàm author seditionis, quòd Paulum & eos, qui cum eo erant, hospitio excepisset, hoc debito obligatus tenebatur, vt doceret se extra crimẽ esse, seq; iustè excusaret. quod quidem quia fecit, & se trahi patienter tulit, debitum soluit: cuius solutio, id est, iusta excusatio, & tractio illa, quam æquo animo vt innocens sustinuit, satisfactio fuit. In scriptura itaq; est verbum satisfactionis, licèt Magister Magdeburgẽsium Luterus in Assertione articuli V. contra Bullam Leonis X. dicat, se vehementer illud odisse, & in scripturis non reperiri. Illud melius, quod paulò antè in eadem Assertione ait, in quo secùm, & cùm cæteris Luteranis pugnat: Hoc libens (inquit) cõcesserim, quòd ecclesia mater pio affectu præuentura manum Dei, castigat filios suos satisfactionibus quibusdam, nè incurrãt flagella Dei, sicut Niniuitę. Quòd si pio affectu ecclesia satisfactionibus castigat, igitur non derogant satisfactioni Christi, satisfactiones ab ecclesia impositæ. Liberent Luterani, si sciunt aut possunt, à repugnantia Magistrum suum, nisi fortè aliter, quàm ille, docere velint, vt sint iam discipuli supra suum magistrum. Hanc ergò Pauli doctrinam ecclesia catholica vsq; in hodiernũ diem tenet, & hanc Anacletus apostolicus Pontifex secutus est. Vos verò Magdeburgenses, vt discipuli eius, qui pœnitentiam agere non potest, id est, satanæ, non vultis vt homines per satisfactionem condignam, sicut Anacletus ait, agant pœnitentiam. Sed alio rursùs Pauli loco vos hîc vrgebo, qui scripturas sanctas nullo studio, nulla traditionis apostolicæ & ecclesiasticæ obseruatione, sed priuata opinione ad libidinem vestram interpretandas esse putatis. Dicite mihi, cùm Ioannes baptista pœnitentiam prædicans, aiebat, Facite fructus dignos pœnitentiæ, quos fructus pœnitentiæ intelligebat? quia & illam pœnitentiã à nobis exigi non negatis: dicite, inquam, immò dicat Apostolus, qui sint illi fructus, & vtrùm in eis sit satisfactio? quæ si sit, sequitur, doctrinam de pœnitentia, non vitiari satisfactione. Paulus igitur 2. Cor. cap. 7. laudans pœnitentiam Corinthiorum, quos in priore epistola grauiter propter incestũ illum repræhenderat, cuius scelus dissimulabant, numerat fructus eorum pœnitẽtiæ dignos, quos iam post repræhensionem tulerãt: Eccè enim (inquit) hoc ipsum secundùm Deum contristari vos, id est, contristari ad pœnitentiam, sicut proximè dixerat, quantam in vobis operatur solicitudinẽ, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationẽ, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negocio. Qui enim pœnitentiã peccatorũ ex corde agit, anxio & solicito animo est

Act. 17.

Verbũ satisfactionis in scriptura, quod Luterus negat.

Vbi Luterus confessus sit satisfactionẽ, ab ecclesia impositã nõ derogare satisfactiõi Christi.

Matt. 3. Luc. 3.

2. Cor. 7.

Explicatio fructuũ pœnitentiæ.

de salute sua: indignatur se peccâsse: timet iram Dei offensi: desiderat veniã: tenetur studio & zelo alios exemplo suo ad honestè viuendum prouocãdi: sumit de se pœnas pro peccatis cõmissis, deniq; neq; præterita iam, nec alia cõmittit: quin potiùs ab omnibus malis se abstinet. Sic ergò erãt illi, qui ad Ioannem veniebant confitentes peccata sua. operabatur enim in illis pœnitentia timorẽ iræ diuinæ. Vndè Ioãnes illos interrogabat: Quis, inquiens, docuit vos fugere à ventura ira? Item, operabatur desiderium salutis, & solicitam curam, quid agere deberent: Vndè Ioannem interrogabãt: Quid ergò faciemus? Vt autem ad pœnitentiã, vindictam siue afflictiõem corporis per abstinentiam, adiungerent, satis eos exemplo suo idem Ioãnes docebat & hortabatur, qui habebat vestimentum de pilis camelorum, non manducabat panem, & in eremo habitabat. Præbebat itaq; se exemplum vitæ, & quos ad pœnitentiam vocabat, & vt fructus dignos pœnitentiæ facerent, hortabatur, eosdem sine sermone, vt vitam suam imitarẽtur, monebat, illud sine voce prædicans, quod Paulus Philippensibus scripsit: Quæ vidistis in me, hæc agite. An igitur dicturi sunt Magdeburgenses, doctrinã de pœnitentia, vitiâsse Ioannem, quia exemplo vitæ suæ docebat adiungere ad pœnitentiã afflictionem? Rursùs vitiabãtne Dauid doctrinã de pœnitẽtia, qui confugiens alioquì non ad legem Moysis, quæ iubebat adulteros & homicidas occidi, qualis fuerat ipse, sed ad legem gratiæ & misericordiæ, cùm aiebat, Miserere meî secundùm iudicium non legis, sed diligẽtium nomen tuum, tamen adiungebat ad pœnitentiam, non solùm ad vtilitatem suam, sed ad doctrinam nostram, inter cæteros fructus dignos pœnitentiæ, etiam corporis afflictionem? hanc enim vocat κάκωσιν, cùm ait, agens pœnitentiã: Afflictus & humiliatus sum nimìs. Vitiabántne Niniuitæ, quorum pœnitentiam Dñs in Euãgelio laudat, doctrinam de pœnitẽtia, cùm ad eam saccos adiunxerunt, & Rex saccum & cinerem? Sed quid de Dauid, quid de Ioanne, qd de Paulo, qd de Niniuitis interrogo? Immò interrogabo vos, Vitiauit ne Dñs doctrinam de pœnitentia, quia non fuit contentus pœnitẽtia Adæ, quam quidem egisse, præterquàm quòd sapientia Salomonis testatur, satis idem ipse significauit, vt author est sanctus Irenæus lib. 2. contra hæreses, cùm se abscondit à facie Dñi, metuẽs iram eius, quam significat aliquãdò, secundùm idioma scripturæ sanctæ, facies Dñi. Quem quidem metum iræ diuinæ, pœnitentia Adæ tanquàm fructum operabatur. Hunc enim inter fructus pœnitentiæ Corinthiorum numeranit Apostolus, vt paulò antè dixi. Deindè texit se foliis ficûs, cùm essent alioquì, vt idem Irenæus ait, alia folia, quæ minùs vexare possent. Agebat itaq; pœnitentiam Adam, & quidem satisfactionem miscens, conuenienter legi naturali, Deo primùm excitante, & adiuuante. Tale enim, inquit Irenæus, significauit, quia eam, quam habui ab spiritu sanctitatis stolam, amisi per inobedientiã, nunc cognosco esse me dignũ huiusmodi amictu, q delectationẽ nullã p̃beat, mordeatq; potiùs & pungat. Et hoc semper indumentũ habuisset, humiliãs seipsum,

Pœnitentia cũ satisfactiõe in ijs qui ad Ioãnẽ veniebãt. Luc. 3.

Philip. 4.

Pœnitentia Dauid cũ satisfactione. Psal. 118.

Psal. 37.

Matth. 12. Luc. 12. Ioan. 2.

Pœnitẽtia Niniuitarũ cum satisfactione. Sap. 10,

Pœnitentia Adæ cum satisfactione.

ipsum, nisi Dñs misericordia commotus, tunicas pelliceas pro folijs ficûs eos induisset. Hæc ille contra Tatianum & alios hæreticos. Dominus tamẽ non contentus Adæ pœnitentia, nec ea satisfactione, quã ille vltrò cum pœnitentia miscuit, aliam adhuc satisfaciendi rationem ei indixit. Eiecit enim Adam ex paradiso, nè sumeret de ligno, & vt operaretur terram, inquiens: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ, & quę sequuntur. Propter pœnitentiam enim, inquit Irenæus, maledictum trãstulit in terram, nè perseueraret in homine. Vitiauit ergò Adam exemplo suo doctrinã nostram de pœnitentia, secundùm dogma Magdeburgensiũ Centuriatorum: quia ad pœnitentiã interiorem, id est, ad tristitiam secundùm Deum propter peccatum, extrinsecùs adhibuit satisfactionem: immò vitiauit Dominus doctrinã suam de pœnitentia, quia non contentus, vt dixi, Adæ pœnitentia, immò neq; satisfactione ab ipso vltrò susceptа, aliã rursùs satisfactionem cum illa pœnitentia miscere voluit. Denique doctrinã Christi de pœnitentia vitiabãt Apostoli, qui satisfactionem cum ea miscebant, vt ex Clemente Romano, qui eorum doctrinã & constitutiones literis mandauit, intelligi potest. Is enim loquens lib. 2. in persona Apostolorum de eo, qui, vt agat pœnitentiã, eiectus est ex ecclesia, iubet eum admittere, facta priùs diligenti examinatione, num pœniteat, dignusq; sit, vt in ecclesiã recipiatur: tum iubet absoluere, indicto ieiunio secũdùm qualitatem peccati, duabus aut tribus hebdomadibus. Ac rursùs paulò pòst: Quòd autem (inquit) oporteat eum, qui peccauit, in proprio peccato erubescere, satis scriptura sancta demonstrat, quæ dixit de Maria sorore Aaron, cùm p ea Moses Deum precabatur, vt ei peccatũ condonaret: Si pater eius expuisset in faciem, nónne deberet saltem septem diebus rubore suffundi? septem diebus separetur extra castra, & posteà ingredietur. Deindè subiungit in psona, vt dixi, Apostolorum: Sic vos facere oportet ijs, qui dicunt agere se pœnitentiam peccatorum: debetis præscribere eis tempus secundùm rationem peccati: deindè recipere pœnitentes, vt patres filios. Hactenùs apostolica constitutio, à Clemente Romano apostolico authore scripta: quem si non vultis recipere ad authoritatem, recipite saltem ad antiquitatem, vt sciatis quid ecclesia Romana ab ipso Apostolorum tempore semper tenuerit, & vsq; in hodiernũ diem teneat. Cùm igitur lex naturalis non solùm ad pœnitentiã peccatorum, sed ad miscẽdum cum ea satisfactionem, Deo excitãte, prouocet: quod in ipso primo homine, & humani generis principe, principiò ostensum est, profectò qui doctrinam de pœnitentia miscendo satisfactionẽ, vitiari dicunt, ipsi legẽ naturalẽ vitiant, immò & legẽ gratiæ, siquidem hęc non abrogauit legẽ naturæ, sed potiùs confirmauit, vt idem Clemens lib. 6. cap. 23. in persona quoq; Apostolorũ tradit. Quòd si lex naturalis confirmata est lege gratiæ, & lex gratiæ, quę est nouum testamentũ, cõfirmata est sanguine Christi: ergò lex naturalis, sanguine Christi cõfirma

Gene. 3.

Apostolica cõstitutio de pœnitentia cum satisfactione.

Num. 12.

Quòd Magdeburgenses tradunt doctrinam de pœnitentia miscendo satisfactionem vitiari, ipsi legem naturalẽ & legem gratiæ vitiant.

ta est. Non igitur satisfactio pœnitentialis, ad quam tanq̃ ad debitũ quoddam naturale ratio naturalis ducit, aduersùs opus & sanguinẽ Christi est, vt Magdeburgenses impiè sentiunt & tradũt. Christus enim satisfecit quidem per sanguinẽ suum in cruce pro peccatis nostris, & pœna æterna, quã debebamus, pro quibus impossibile erat hominẽ satisfacere: quæ quidem satisfactio primũ per baptismi sacramentum cõmunicatur: pro pœna verò tẽporali, pro qua possibile est hominem satisfacere, cùm sit ea finita, & anima sit immortalis, & qua secundùm legẽ naturalẽ debet homo vlcisci peccata, quibus Deum offendit, ità satisfecit per passionẽ suam Dñs, vt adhuc homo debeat, secundùm legẽ naturalem, quam, vt dixi, per passionẽ suam nõ sustulit, sed cõfirmauit: debeat, inquam, pœna temporali debita, peccata, quibus Deum offendit, vindicare, nisì ministri Christi, qui potestatem soluendi & ligandi ab eo acceperunt, hanc pœnã temporalem vel totã, vel ex parte, secundùm mensuram potestatis acceptæ condonent: quod est applicare nobis satisfactionẽ Christi in cruce, quam pro debito etiam pœnæ
1. Cor. 5. temporalis subijt, quod Paulus Apostolus in Corinthio illo fecit, cùm eũ
2. Cor. 2. absoluit. Quarè cùm obijciunt hæretici, abũdè Christum iustitiæ Dei pro peccatis, & ꝓ pœna ęterna & tẽporali satisfeciſſe, nec esse à nobis ampliùs requirendũ: Respondemus, satisfeciſſe illum quidem pro omnibus, quantum in se fuit: sed illis tantùm valere, vt liberi sint, siue ex toto, siue ex parte, à debito proprię ac priuatæ satisfactionis temporalis, quibus post lauacri regeneratiõem satisfactio Christi in cruce facta, à ministro potestatem habente ad remissionem eiusmodi pœnæ temporalis vel totius, vel partis,
2. Cor. 2. secundùm mensuram potestatis acceptæ applicatur. quod, vt antè dixi, ad doctrinam nostram Paulus in Corinthio illo fecit. Cùm enim iudicauit, sufficere illi secundùm humanam infirmitatem, satisfactionem, quam ad pœnitentiam conuenienter legi naturali Corinthius ipse adiunxerat, tunc eum absoluit, applicans illi per potestatem suam, quam in persona Christi administrabat, satisfactionem Christi in cruce factam & persolutã, inquiens: Nam ego, quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi
Ibid. donaui. Si quid donaui, inquit, quia tũc ꝓ potestatem soluendi ecclesiasticam absoluimur, si cum vero corde, & fide non ficta pœnitẽtiam agimus, quod solus Deus nouit: idcircò nemo de altero, neque de se certum habere
Hier. 17. potest, vtrùm in gratia Dei sit. Prauum enim est (ait propheta Hieremias) cor hominis & inscrutabile: quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans
1. Ioan. 3. cor. Et beatus Ioannes, Maior est, inquit, DEVS corde nostro, & nouit omnia. Vndè S. Diadochus episcopus Photices in Epiro, in libro de perfectione spirituali, c. centesimo: Oportet (inquit) attendere semper sensum confessionis, nè fortè conscientia nostra sibi mentiatur, dũ quis satis se cõ-
1. Cor. 4. fessum esse Deo suspicatur: siquidẽ longè maius est iudicium Dei conscientia nostra, tametsi certũ exploratumq̃ habeat, nihil se sibi conscium esse, vt B. Apostolus nos docet, cùm ait: Sed neq̃ meipsum iudico: nihil mihi cõ-

scius

scius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum. Qui autem me iudicat, Dominus est. Hactenùs ille. Redeamus, vndè digressi sumus. Cùm igitur hoc, quod scriptum est ad nostram doctrinam & vtilitatem, fecisse D. Paulum in Corinthio illo incesto absoluendo, vsque in hodiernum diem per omnes ecclesias catholicorum Orientis & Occidentis fiat, vt scilicet agentibus pœnitentiam cum tanta satisfactione, quanta sufficere videatur, peccata remittantur: aut si non satisfecerunt, ipsi sacerdotes satisfactionem imponãt, & sic per potestatem soluendi in persona Christi condonent: quomodò vos Magdeb. audetis dicere, vitiari ab Anacleto doctrinam de pœnitentia, quia miscetur satisfactio? An voluit Paulus Corinthium illum absoluere, nisi postquàm pœnitentiam egisse, & per eam obiurgationem, quæ à pluribus fiebat, quam patienter pro peccato suo tolerabat, satisfactionem adhibuisse cognouit? Licuit igitur Anacleto ad exemplum Pauli, idem scribere, id est, nè illi de quibus in epist. 2. loquitur, priùs absoluerentur, quàm (inquit) per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam. Deniquè vt semèl hunc locum finiam, nos hanc doctrinam de pœnitentia cum satisfactione, quam in ecclesia catholica profitemur, ex D. Paulo Apostolo per multos testes audiuimus, sicut idem Apostolus ad Timotheum scripsit: Quæ à me, inquit, audîsti per multos testes, hęc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Per multos testes, dicit, quia sic in omnibus ecclesijs docebat, vt idem ait in epistola priore ad Corinth. Sic nostri Doctores hanc doctrinam in omnibus ecclesijs vbiquè tradunt. Vos verò Magdeburgenses, per quos testes audîstis, quod in Germania traditis, vitiari doctrinam de pœnitentia per satisfactionem, essęq; aduersùs opus & sanguinem Christi? Per quos (inquam) testes audîstis, nisi per solum Lutherum & eos, qui ab illius schola fluxerũt? in quibus ecclesijs, prętereà in Germanicis Synagogis, sic docetis? Si vera est vestra doctrina, & iudicio veritatis confiditis, cur contra naturam & scripturam, in causa controuersa testes produci non vultis? cur ijdem iudices & ijdem testes esse vultis, vt Iudæi aduersùs Christum fuerunt? Si scripturam per seipsam, & suo spiritu intelligi vultis, vt primus magister vester voluit, cùm non sit facile cognoscere, immò difficile, quis spiritus scripturæ, & quis non, id est, quis in ea spiritus ex Deo sit. multi enim pseudoprophetæ exiêrũt in mundum, interpretantes scripturam non spiritu scripturæ, id est, Dei, sed spiritu mundi, vt Nouatus, Arius, Donatus: necesse est probare, vt beatus Ioannes monet, si spiritus scilicet scripturarũ, ex Deo sint. (de scripturis enim interpretatus quoquè est beatus Cyrillus hunc locum in comment. Esa. capit. 26.) Paulus verò docuit, quomodò probare debeamus, cùm ait in priore epistola ad Corinthios, Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritûs, spiritualibus spiritualia comparãtes. Cùm igitur vnus atq;

Quòd doctrina de pœnitentia cum satisfactione ex Paulo Apostolo per multos testes audita est.

2. Tim. 2.

1. Cor. 14.

1. Ioan. 4.

1. Cor. 2.

idem sit spiritus scripturæ,& qui est spiritus ex Deo,per quem sancti Apostoli in ecclesiam catholicam, vt sanctus Irenæus in lib. 3. capit.quarto contra hæreses ait,tanquàm in depositorium diues plenissimè contulerunt omnia: necessè est, vt loci scripturæ non secundùm humanam scientiam, id est,carnaliter,sed spiritualiter examinentur,comparando,inquam,spiritualia cum spiritualibus, hoc est, ea quæ per spiritum Dei in ecclesia ex traditione Apostolorum didicimus,cum ipsis scripturis:id est,vera cũ veris,& non falsa cum falsis, aut cum falsis vera. Vt in re proposita,de qua agitur,cùm ait Apostolus: Vna enim oblatione consummauit in æternum sanctificatos: quod quidem Magdeburgenses contra doctrinam de pœnitentia cum satisfactione ab Anacleto traditam,obijciunt,& contra doctrinam de sacrificio: vt hic locus & reliqui, quos hæretici obijciunt,secundùm spiritum, qui ex Deo est,intelligantur,necessè est non quidem tum rationibus humanis & argumentis carnalibus comparare,sed cum spiritu ecclesiæ catholicæ, quem ipsa accepit per traditionem Apostolorum, qui doctrinam de satisfactione pœnitentium, & de sacrificio in ecclesia tanquàm depositum reliquerunt, & literis suis consignârunt. immò comparemus etiam cum alijs locis scripturæ. An non docuit Paulus, habere nos in ecclesia sacrificium ad offerendum & manducandum, cùm scripsit in epistola ad Hebræos: Habemus altare, de quo edere non habent potestatem,qui tabernaculo deseruiunt ? Agè tu, qui sacrificium negas,interpretare nobis verbum θυσιαστήριον, quod à sacrificio dicitur. Et qui sacrificium tollis, tolle etiam hoc verbum ex epistola Pauli, nè te condemnet. Cur illud relinquis? an potes in eo cauillari? si enim sacrificium istud, vndè θυσιαστήριον fortasse dictum esse vis, orationes & bona opera interpretaris, an comeduntur ista? Quòd si comedi concedas,& hîc quoquè tropum sequi vis, cur non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt,edere de hoc altari,& de huiusmodi sacrificio,id est,de orationibus & bonis operibus? Sed prætereo nunc reliquos scripturæ sanctæ tum de satisfactione, tum de sacrificio locos,quia non est mihi propositum,copiosiùs hîc de eis differere. Feci hoc antè in quarto libro de dogmaticis characteribus verbi Dei, in quo multa ex scripturis sanctis de satisfactione, quòd nihil passioni CHRISTI detrahat, attuli.Reliquum est, vt ad illud nunc respondeam, quod Magdeburgenses in prima epistola Alexandri accusant, & nobis quasi falsum obijciunt, sacerdotes precibus & oblationibus delere ac consumere peccata populi: idq; esse contra opus & sanguinem Christi,quo redempti sumus,& qui vnica oblatione nos consummauit.]

Quomodò probandum secũdùm regulam Apostoli,vtrũ spiritus scripturæ ex Deo sit.

Heb.10.

Heb.13.

Demonstratio sacrificij in ecclesia ex verbo Pauli.

Ità est, Magdeburg. Vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos: semèl enim mortuus est Christus pro peccatis nostris,quę lauit in sanguine suo. Et si futurum esset, vt ipso iterùm moriente,nos ampliùs non peccaremus,iterùm moreretur, sicut Carpus audiuit ex Domino, vt beatus Dio-

Heb.10. Apoc.1.

tus Dionysius in epistola ad Demophilum narrat. Sed quia non est hoc futurum, immò potiùs semper peccamus, semper ille, cuius magna est misericordia, sicut scriptum est, & propitiatio illius conuertentibus ad se, appáret nunc vultui Dei pro nobis, sicut Apostolus ait, non quidem, vt sæpè offerat semetipsum, quasi aliã hostiam, quę faciat quod illa prior hostia non potuerit, quemadmodùm Pontifex per singulos annos intrabat in sancta, cum alia & alia hostia, propter imperfectionem hostiæ: sed appáret, inquã, vultui Dei pro nobis, vt offerat perpetuò Deo patri pro nobis eandem hostiam semèl in cruce oblatam, id est, semetipsum per se quidem in cælo, per ministros verò suos in ecclesia, vt per participationẽ hostiæ in ecclesia per sacerdotes Deo patri oblatæ, fructus passionis Christi, id est, eiusdem hostiæ in cruce semèl oblatę nobiscùm communicetur. Sicut Dominus quoq; dixit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. De carne enim & sanguine huius sacræ victimæ siue hostiæ, quę in templo Dei nunc mysticè immolatur, loquebatur: de qua hostia in ecclesia relicta, in eadẽ epist. ad Heb. locutus quoq; est d. Paulus, docẽs simul, quibus relicta esset, & quibus nõ. Postquàm enim dixerat, Habentes aũt fiduciam in introitũ sanctorũ, & quę sequuntur, (quæ ego, collatis scripturę sanctæ locis, pro demõstratione sacerdotalis & mystici sacrificij aduersùs hæreticos, de hac hostia necessariò intelligẽda esse, alio loco cõmodiore, si Dñs voluerit, ostendã) subiũgit: Voluntariè enim peccãtibus post acceptã notitiã veritatis, iã nõ relinquitur pro peccatis hostia, sed terribilis quędã expectatio iudicij: Cũ dicit, Volũtariè peccãtibus nõ relinqui hostiã pro peccatis, profectò simul docuit: vt suprà iterũ dixi, relinqui hostiã nõ volũtariè peccãtibus. hęc enim solet esse scripturę sãctæ cõsuetudo, ex vno cõtrario docere de altero, vt cũ ait: Dñs interrogat iustũ & impiũ: id est, iustũ & iniustũ, piũ & impiũ: alioqui rogabo iterũ, quorsùm dixisset Apostolus, Voluntariè peccãtibus post acceptã notitiã veritatis iã nõ relinquitur hostia pro peccatis, si neq; relinquitur non voluntariè peccantibus? Sed quia hęretici hunc locũ nõ de hostia hac interpretantur, & scriptura suo spiritu, qui est spiritus ex Deo, intelligenda est: conferamus hunc locum cum spiritu non Lutheri aut Caluini, id est, cũ ijs, qui ante paucos annos à se inuenta tradiderunt, sed cum spiritu ecclesiæ catholicæ, in qua, vt paulò antè beatus Irenæus aiebat, plenissimè omnia quæ sunt veritatis, tanquàm in depositorio sancti Apostoli collocauerunt. Ab illis huius loci interpretationem per traditionem accepit, quam ecclesiastico vsũ ab initio vsque in hodiernum diem exercuit. Cuius traditionis testis est Clemens Romanus, cùm in 4. libro de Apostolicis constitutionibus in persona Apostolorum scribit, cap. 6. & 7. eorum oblationes esse Deo odiosas & execrabiles, qui sunt in peccatis, nec agere volunt pœnitentiam, cuiusmodi, inquit, sunt scortatores, fures, adulteri, & qui viduas ac pupillos opprimunt, & qui custodias replent innocentibus, & reliqui quos in eodem loco nu-

Eccl. 17.
Heb. 9.
Ad quid se ofe ferat nunc Christus in cælo pro nobis, & per minis stros in eccle sia.
Ioan. 6.
Heb. 10.
Psal. 10.
Quòd hostia, quam Apostolus ait nõ relinqui voluntariè peccantibus, necessariò sit hostia mystica.
Irenæus.
Apostolica traditio.

Qui sint illi voluntariè peccantes, quibus nõ sit relicta hostia pro peccatis.

conumerauit, quorum precibus Deum iritari ait. Quamobrem vitandas esse eorum oblationes, vt oblationes meretricis ex mercede turpitudinis, & vt precium canis, qui, propter immunditiam, non poterat Deo offerri. Declarat autem adhuc magis paulò pòst cap. 8. quales tandèm isti sint, quos dixit, Pro quibus non liceat sacrificium facere: nec ab eis rursùs oblationes accipere. Sic enim ait: Ab excommunicatis nè accipiatis, priusquàm membra ecclesiæ fiant. Hi igitur sunt, quos sine vlla dubitatione scire possumus velle in peccato esse, quos Apostolus voluntariè peccantes vocat, quibus non relinquatur hostia pro peccatis. Non enim dixit, Qui voluntariè peccârunt: sed peccantibus, pro quibus, ait beatus Ioannes, Non dico, vt oret quis: quod vsque in hodiernum diem seruat ecclesia catholica, sicut à sanctis Apostolis accepit, vt cum eiusmodi peccatoribus excommunicatis, nec in orationibus, nec in sacrificijs communicet. Qui igitur postquàm per sanctum baptismum semèl fuerint illuminati, accepta notitia veritatis, iustè & secundùm ordinem pro peccatis suis ab ecclesia excommunicati, ad Deum per pœnitentiam & dignam satisfactionem conuerti noluerint, non iam pro eis hostiam offerre liceat. His enim clarè Apostolus pronunciauit, non relinqui hostiam pro peccatis, sed terribilem quandam expectationem iudicij, vt vobis. Sed vtinàm meliora & viciniora saluti, sicut Apostolus de quibusdam ait, aliquandò sperare possimus, tametsi ità loquimur. Quod ergò dixit Alexander Pont. epist. 1. quos vos Magdeb. impiè & hæreticè accusatis, precibus & oblationibus peccata delere & consumere sacerdotes, secundùm Pauli scripturam & Apostolorum traditionem, & ecclesiæ catholicæ doctrinam, dixit. Quarè cùm vos tantam symphoniam & conuenientiam scripturæ sanctæ, Apostolicæ traditionis, ecclesiastici vsûs, & authoritatis antiquissimi patris ac martyris Alexandri Pontificis videatis, si tamen videtis, qui fidem amisistis, & lumen rationis tenebris errorum oppressum habetis: quomodò non erubescitis, vel potiùs à facie Domini non contremiscitis? Non enim iam epistolam Alexandri Pontificis accusatis, sed epistolas Pauli, in quibus pœnitentia cum satisfactione, vt iam demonstratum est, miscetur, & hostia relinquitur non voluntariè peccantibus. Sed respondeamus ad reliqua.

1. Ioan. 5.

Heb. 10.

Heb. 6.

Defensio doctrinæ de fide & iustificatione, in epistola 1. *Clementis, ex testimonijs scripturæ ab eodem Clemente ibidèm citatis. Et quemadmodum ex eis redarguatur commentum Magdeburgensium de fide, quòd sit in doctrina Petri apud Clementem sola notitia Symboli. Et quòd eisdem testimonijs scripturæ à Clemente citatis euidenter refellatur dogma hæretic. de iustificatione ex sola fide. Et quod tradunt, fidem peccatis mortalibus amitti, neque posse fidem solam sine charitate in homine reperiri, contra scripturam esse.* Cap. 4.

DE

DE iustificatione (inquiunt) Clemens epist. 1. 3. 4. & alij passim non rectè docent. Nam Clemens epist. 1. valdè ineptè & frigidè loquitur: & se ità declarat, quòd sentiat, fidem significare solam notitiam symboli, & tantùm initium ac fundamentum salutis. deindè, non gratis propter Christum absque operibus sola fide nobis salutem contingere docet. ait enim, per temporalia officia nos æterna gaudia mereri. Item confessione, quæ sacerdoti fit, fide & bonis operibus æterni ignis pœnas nos effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire debere. Eph. 4. Repletos bonis operibus, hæredes vitæ æternæ effici asserit. Et quidem Petrum sic docuisse, impudentissimè asseuerat, cùm tamen acta Apostolorum & epistol. Petri apertè testentur, quòd gratis absque operibus sola fide peccatores pœnitentes iustificari docuerit. Act. 2. interrogatus à Iudæis, quid facere deberent, vt effugerent iram Dei, inquit: Delictorum pœnitentiam agite. & baptizetur vnusquisq; vestrûm in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum. & Act. 4. Nec est in alio quoquam salus: nec est aliud nomen sub cælo datum inter homines, in quo oporteat saluos fieri. Act. 10. Huic testimonium perhibent omnes prophetæ, &c. & 1. Petri 1. Virtute Dei custodimini per fidem ad salutem.] Hactenùs quæ centuriatores annotârũt. Excutiamus nos singula, ostendamusq; verissima esse, & cum scripturis sanctis congruere, quæ beatum Petrum docuisse Clemens dicit: contrà verò, quæ centuriatores obijciunt, partìm falsa esse & contra sanctas scripturas, partìm ab ipsis ficta: quale est illud, quòd se (inquiũt) ità declarat, quòd sentiat, fidem significare solùm notitiam symboli, & tantùm initiũ ac fundamentum salutis. Doctrina ergò beati Petri hæc erat, vt Clemens testatur & narrat: Omnes homines, inquit, qui Christiano censentur vocabulo, patrem, filium, & spiritum sanctum, vnum Deum & Dominum veraciter credere & confiteri. Vt autem declararet, quid esset veraciter credere & confiteri, nè quis suspicaretur, fidem esse solam notitiam symboli, vi isti fingunt declarâsse Clementem, addit, Eumq; tota mente, & toto corde, & tota virtute diligere, & proximos suos tanquàm seipsos, docibilesq; esse vsque ad perfectam doctrinam ad hæc perficienda summoperè oportet, & quæ sequuntur. Vt iam veraciter credere & confiteri, non sit, solam notitiam symboli habere, id est, credere & ore confiteri, factis autem negare, sicut de quibusdam dicit Apostolus, sed etiam eum, in quem credimus, toto corde & tota mente diligere. & paulò pòst, & quod in primordio, inquit, eiusdem symboli præponitur, Credo in Deum patrem omnipotentem, præclarum fidei testimonium & fundamentum in prima fronte monstratur. Nec hîc fidem declarat esse solam notitiam, & assensum symboli. subiungit enim, Quia saluus esse poterit, qui rectè crediderit. non autem continuò rectè credit in Deum, qui solam notitiam Dei habet. Deniquè quam fidem diceret, nè quis malè interpretaretur, vt nunc Magdeburgenses interpretantur: declarat, subiungens testimonia scripturæ. Ex quibus *Tit. 1.*

docebimus non ità se declarâsse Clementem, vt isti loquuntur, quasi fides esset sola notitia symboli: nec id solùm, sed etiam docuisse, fidem, quæ iustificat, non esse fidem solam, sed fidem cum charitate, quæ illam perficit. Vt iam hîc non solùm beati Petri doctrinam & Clementis epistolam, contra Magdeburgenses defendamus, sed simul etiam peruersum dogma Luteranorum refellamus, & contra scripturas sanctas pugnare demonstremus.

Heb. 11. Rom. 10. Psal. 115. Rom. 1. Abac. 2. Esa. 7. Credere enim (inquit) oportet accedentem ad Deum, quoniam corde creditur ad iustitiam, & ore fit confessio ad salutem. Vndè ait Propheta: Credidi, propter quod locutus sum. & illud, Iustus ex fide viuit: &, Nisi credideritis, non intelligetis. Hæc sunt testimonia, quæ in Petri doctrina apud Clementem citantur, quæ vos Magdeburgenses tum de mendacio, tum de errore vestri falsi dogmatis de iustificatione ex sola fide, redarguunt. Doceamus ergò de qua fide in his testimonijs, in doctrina Petri recitatis, scripturæ sanctæ loquebantur, vt de eadem fide locutum esse beatum Petrum in sua de fide symboli doctrina, necesse sit intelligere: siquidem ad comprobandum quæ de fide symboli tradebat, illaipsa testimonia produxit. Ac primùm quidem, quòd Paulus dixit in epistola ad Hebræos, Accedentem ad Deum credere oportet: de fide, qua Deo placeamus, intelligendum esse, idem Apostolus in eodem loco declarat: Dixerat enim de Enoch, quòd ante translationem testimonium habuisset, placuisse Deo. Testimonium verò, quod habuit, illud est, quod scriptura Geneseis testatur, inquiens: Ambulauitq; cum Deo, & non apparuit. Ambulâsse autem cum Deo, non significat, notitiam tantùm habuisse Dei, aut fidem operibus nudam, sed ex fide operatum esse mandata Dei, in quibus tanquàm in vijs Domini, qui ambulat, is dicitur placere Deo. Si igitur ambulare cum Deo, nõ est credere tantùm, quis enim hoc somniet? sed est fidem simul in vijs Domini, id est, in mandatis eius per dilectionem exercere & operari: ergò non ex fide tantùm, sed ex operibus per fidem Deo placemus. Per fidem igitur versantem in vijs mandatorum Dei, in quibus Enoch ambulauit: idem iustificatus fuit, & meruit transferri. Postquàm verò dixit Apostolus de Enoch, habuisse ante translationem testimonium placuisse Deo: subiungit, Sine fide autem impossibile est placere Deo. Quòd si ambulare sic cum Deo, testimonium scripturæ fuit, placuisse Deo, & sine fide placere Deo non potuit: ergò ambulare cum Deo, erat habere fidem Dei, ac simul per fidem mandata eius operari, quæ sunt viæ Domini, in quibus ambulare oportet, si volumus cum Enoch à morte ad vitam trãsferri, id est, iustificari. iustus enim ex fide, quæ per dilectionem exercetur, viuit: Hęc enim est, quæ in Christo valet, vt Apostolus testatus est. Rursùs, postquàm dixit Apostolus, Sine fide enim impossibile est placere Deo, subiungit continuò: Credere enim oportet accedentem ad Deum, &c. Ergò necessariò sequitur ratione connexi, vt eam fidem dicat oportere eum habere, qui ad Deum accedit, de qua dixerat, Sine fide autem impossibile esse placere Deo. Quæ cùm sit,

Magd. quomodò simul hîc & calumniarum & mendaciorũ, et erroris aperti conuincãtur.

Heb 11.

Gen. 5.

Gal. 5.

sicut

sicut demonstrauimus, non sola fides hominis, sed fides hominis ambulantis cum Deo, id est, operantis voluntatem Dei: consequens necessariò est, vt doctrina hæc Petri, in qua hoc testimonium Pauli citatum est, fidem, de qua loquitur, non declaret, sicut Magdeburgenses fingũt, esse solam notitiam symboli: sed potiùs fidem illam Deo placentem, de qua ibi Apostolus loquitur, id est, quæ est cum operatione mandatorum Dei. Aliud testimonium in doctrina Petri citatum, est illud Pauli: Quoniam corde creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutẽ. Sed videamus, collatis scripturis, quomodò intelligendum sit, corde credi ad iustitiam, vtrùm sine operibus, an cum operibus? Paulus Apostolus de iustitia, quæ ex fide est, interpretatus est, quod scriptura dicit in Deuteronomio: Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis. sic enim est apud 70. diuini spiritûs interpretes: pro quo est in editione Latinæ interpretatiõis ex Hebraico, vt facias illud: Deindè subiungit Apostolus, Hoc est verbum fidei, quod prędicamus. Si facit Clemens, vt in doctrina Petri, quam describit, fides sit sola notitia symboli, vt Magdeburgenses fingunt. aut si verum est dogma Luteranorum de iustificatione ex sola fide sine operibus, quomodò Paulus dicit, hoc esse verbum fidei, quod prędicat, quod propè est, sicut dicit scriptura, in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis: siue, Vt facias illud? An D. Paulus cùm hîc scripturam Deuteronomij citat pro iustitia, quę ex fide est, quia prætermisit hoc, Et in manibus tuis, siue, Vt facias illud, diminuere voluit ex verbis prophetiæ, vt iuxta Apocalypsim beati Ioannis, auferret Deus partẽ eius, qui hoc faceret, de libro vitæ, & (iuxta Salomonem) reperiretur mendax? Absit. Non enim eò insanię processistis, vt hoc dicere audeatis. Prætermisit igitur Paulus illud, In manibus tuis, siue, Vt facias illud, propter breuitatem sibi familiarem: simulq; docuit, eum qui fidem sine dilectione habet, credere illum quidem, sed non corde credere, esseq; auditorem verbi tantùm, sicut vocat beatus Iacobus. quales sunt, quos Luterus iustificat per fidem solam. Hi enim sunt auditores tantùm, quibus quidem non conueniunt, quæ iustitia, quæ ex fide est, dicit in Deutero. vt D. Paulus interpretatus est: sic enim ait Apostolus: Quę autem ex fide est iustitia, sic dicit: Nè dixeris in corde tuo, quis ascendet in cælum &c. Sequitur autem in Deut. vt deferat illud ad nos, scilicet mandatũ: deindè subiũgit: Vt audiamus, & opere cõpleamus: siue, vt est apud LXX. Vt audientes faciamus. Cùm audiẽtes, dixit, credẽtes intelligit. fides enim per auditũ. sed quia non satis est ad iustitiã, auditores tãtùm esse, sed opùs est, factores esse verbi: coniunxit scriptura opus cum fide ex auditu, inquiens, Et audientes faciemus. Totum hunc Deutero. locum, nè vos Magdeburgenses cauillari posśitis, non nos, sed Paulus ipse, de iustitia, quæ ex fide est, interpretatur. Deindè pergit Apostolus interpretari pro sua sapientia, quod in lege propheticè & allegoricè scriptum erat de iustitia ex fide, subiungens: Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quòd

Rom. 10.
Deut. 30.
Deut. 4.
Deut. 12.
Prou. 30.
Iac. 1.
Rom. 10.
Rom. 2.
Locus Deut. de iustitia ex fide, ab Apostolo expositus contra

commentum Luteranorum de iustificatione ex sola fide.

Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Si credideris, inquit, in corde tuo: non dixit, Si credideris: sed, Si credideris in corde tuo, scilicet hoc verbum fidei, Vt facias illud: sic enim est in loco Deuterono. quem Apostolus hîc sequitur & interpretatur, saluus eris. Salus ergò non consistit in credendo tantùm diuinæ veritati, quod ad perfectionem fidei ex parte intellectûs pertinet, sed simul in credendo corde, id est, in credendo & volendo facere ex dilectione omnem voluntatem Dei, cui credimus. quod quidem pertinet ad perfectionem fidei ex parte voluntatis. Cor enim in scriptura sæpè significat mentem cum dilectione, quia sicut cor vitam communicat cum reliquis membris, sic mens quæ in dilectiõe viuit, vitam spiritualem cum reliquis partibus animæ, id est, cum irascibili & concupiscibili communicat. His verbis Procopius Gazæus interpretatur illud in Prouerb.

Pro. 2.

Inclinabit cor tuum ad cognoscendum prudentiam. Sed prosequamur testimonium Pauli. Postquàm enim dixit, Corde creditur ad iustitiam: subiungit,

Rom. 10.

ore autem fit confessio ad salutem. cùm autem dixit, confessionem oris necessariam esse ad salutem animæ, quæ est propria iustitiæ, satis iam declarauit, tunc nos credere corde verbum fidei, cùm quod in dilectione credimus, operamur. Ex abundantia enim cordis, vndè omnia opera bona &

Matth. 12. Luc. 6. Eccl. 37.

mala exeunt, os loquitur, sicut Dominus dixit: & Ecclesiasticus item sermonem ait antecedere omni operi: aut, sicut est in exemplaribus Græcis, sermo est principium operis. Interrogabo hîc Magdeburgenses & cæteros Luteranorum magistros, qui tradunt, per solam fidem sine operibus, & ante opera hominem iustificari, an credant ad salutem & vitam, quia iustus ex fide viuit, necessàrium esse aliquandò ore fidem confiteri, vt in persecutione? non credo negabunt, nè apertè negent Paulum, qui dicit, Ore fit cõfessio ad salutem: vt si non fiat, cùm tempus postulat, pereat tanquàm iniustus, qui non est ore confessus. Quæro deindè, vndè existat hæc confessio? an ex sola fide antegressa? minimè. Si enim ex sola fide existit, cur nõ omnes, qui fidem habent, confitentur, sed potiùs alij fidem confitẽtur, alij fidem negant? Fides ergò sola, quam iactatis, non habet, vt dicere soletis, hoc ingenium & naturam, vt exerat vires ad confitendum ore, cùm opùs est, alioquì in omnibus, qui fidem habent, exereret. Existit ergò confessio fidei, ex fide simul & dilectione. Quia enim iste verbum fidei cum dilectione credit, diligens Deum plùs quàm se: idcircò inter gladios & tormenta & tyranni minas ore confitetur. Huiusmodi fidei cum dilectione propria est vera fiducia, longè alia ab illa terrena & carnali ac diabolica, quam vos sine & ante opera, per & propter solum Christum iactatis: Sic enim, qui nouũ dogma introduxistis, nouum quoquè loquendi genus reperistis. Sed pergamus ad reliqua scripturę testimonia de fide in doctrina beati Petri, quam Clemens in epist. sua ponit. Sequitur enim: Vndè ait Propheta: Credidi, propter quod locutus sum. Hoc etiam testimonio probatur in doctrina Petri, quod in primordio, inquit, symboli prępositum est, Credo in Deum patrem

Luterani cum nouo dogmate falsò de iustificatione ex sola fide, nouum quoq; loquendi genus excogitárunt.

Psal. 115.

patrem omnipotentem, præclarum fidei teſtimonium & fundamentum monſtrari, quia ſaluus eſſe poterit, qui rectè crediderit. Et ſubiungit: Vndè ait Propheta, Credidi: propter quod locutus ſum. Videamus ergò, an ex hoc teſtimonio concludi poſsit, quod Magdeburgen. finxerũt, ſic ſe declarâſſe Clementem in expoſitione doctrinæ huius beati Petri, quaſi fides, de qua loquitur, ſolam notitiam ſymboli ſignificaret. Paulus ergò hunc locũ Pſalmi in epiſtola ad Corinth. interpretatur. Loquens enim de tribulationibus ſuis, tum ad ſuam vtilitatem, tum ad noſtrum documentum & ſalutem à Deo diſpẽſatis: Quòd quotidiè (inquit) pericula mortis incurrimus, & tot tantisq; malis agitamur, in ſalutem vobis cedit: ſicut paulò ſuprà dixerat, Siue tribulamur, p veſtra ſalute: vt ſcilicet, exemplo Pauli diſcerent mala patienter ferre. Deindè ſubiungit: Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, Credidi, propter quod locutus ſum, & nos credimus, propter quod & loquimur: ſcientes quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cũ Ieſu ſuſcitabit, & conſtituet vobiſcùm. Quia enim dixerat, In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed non deſtituimur: deijcimur, ſed non perimus: ſicut in alio loco dixerat: Quaſi morientes, & eccè viuimus. Cùm autem Deus ex magnis tribulationibus ac periculis liberat, perindè videtur eſſe, quaſi reſuſcitet, ſicut ſuprà dixerat, vt non ſimus confidẽtes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos, qui nos de tantis periculis eripuit & eruit: idcircò valdè opportunè de fide & confeſsione reſurrectionis loquens, citauit teſtimoniũ Dauid, qui hoc ipſum, quod credidit Paulus, credidit & confeſſus eſt priùs: Credidi, inquit, propter quod locutus ſum, ea ſcilicet, quæ in proximo ſuperiore Pſalmo de anima ſua ex Inferno educenda, & de reſurrectione corporis futura, & de vita beata dixerat: hæc, inquam, ideò confeſſus ſum ore, quia credidi, obediendo reuelationibus fidei, quæ poſtulabat, vt loquerer: quod nõ propter ſe tantùm dixit Dauid, ſed propter nos etiam, vt nos ſimiliter credamus, propter quod & loquamur: ſicut Apoſtolus exemplo ſuo nos docuit, inquiens: Et nos credimus, propter quod & loquimur. Ex fide enim cordis naſcitur fidelis ſermo oris. Vndè in Act. Apoſt. cùm Dominus dixiſſet, Nũc ergò mitto te aperire oculos eorum, vt conuertantur à tenebris ad lucem, à poteſtate Satanæ ad Deum, vt accipiant remiſsionem peccatorum, & ſortem inter ſanctos per fidem, quæ eſt in me, ſubiungit Paulus: Vndè Rex Agrippa, non fui incredulus cæleſti viſioni, (nõ dixit, non fui ἀπιστος, id eſt, non carui fide: ſicut dixit de ſe ante conuerſionem, ignorans feci ἐν ἀπιστίᾳ: ſed dixit, Non fui ἀπειθὴς, id eſt, inobediens, quod interpres Latinus vertit, incredulus) ſed ijs, qui ſunt Damaſci & Hieroſolymis, & in omni regione Iudææ annunciabam, vt cõuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes: quæ perindè ſunt, quaſi diceret, Credidi & obediui: & propter obedientiam fidei loquor hæc, quæ annuncio. hęc enim eſt ſanitas & perfectio fidei, obedientia eius ex dilectione Dei. Vndè idem Apoſtolus in epiſt.

2. Cor. 4. Pſal. 115. 2. Cor. 6. Pſal. 114. Act. 26. 1. Timo. 1.

Rom. 10. Esa. 53.

ad Roman. cùm dixisset, Sed non omnes obediunt euangelio: subiungit ad probãdum, quod dixerat: Esaias enim dicit, Dñe, quis credidit auditui nostro? Credit ergò perfectè & sanè is, qui ad fidem adiungit obedientiã sanctam, & spiritualem dilectionis Dei, quod est omnium præceptorũ caput. Etenim si non pertinet necessariò ad rationem perfectæ & sanæ fidei, vt in Christo valere possit obedientiæ spiritualis adiunctio: quomodò Apostolus probauit, non omnes obedire Euangelio testimonio prophetico Esaiæ, cùm ait: Dñe, quis credidit auditui nostro? Aut enim Esaias dicere debuisset, Domine, quis obediuit auditui nostro? aut Paulus, Nõ omnes crediderunt Euangelio. Quòd autem Luterani negant, habere eos fidem, qui non obediunt fidei, affirmãtes fidem peccatis mortalibus amitti, redarguit eos idem Apostolus in multis locis suarum epistolarum. Dicant enim nobis, de quibus loquitur Apostolus in epistola ad Titum, cùm ait: Increpa eos durè, vt sani sint in fide? ijs enim, inquit Theodoretus, hũc locum interpretans, qui nondùm crediderunt, blandè ac leniter oportet tradere doctrinã: ij verò, qui fidem professi sunt, & cum fide consentientem vitam nõ viuũt, acerbioribus remedijs curandi sunt. Igitur nec isti foris erant, vt nihil ad Titum pertineret, sicut Apostolus in epistola ad Corinth. docuerat: neque rursùs hæretici erant, vt fidem amisissent, suo iam iudicio condemnati, id est, vt Magnus Athanasius in epist. ad Serapionem interpretatur, neq; parati iam obedire, cùm audirent: neq; resipiscere, cùm didicissent, quos declinandos esse monuit. Habebant igitur fidem, licèt in fide non essent sani. Vt idẽ Apostolus testatur, qui Tito præcipit, vt increpet eos durè, vt sani sint in fide. Quis enim rationis compos eum, qui fidem non habet, increpet, vt sanus sit in fide? Quomodò enim increpatus sanabit, quod non habet? vt si quis eum, qui pedem non habet, increpet, vt pedem curet, vt sanet. Cur nõ dixit Apostolus, Increpa eos, vt fidem capiant? aut fidem recuperent? nisi quia nõ fidem, sed fidei sanitatem amiserant: erant enim, vt idem ait, inobedientes, vaniloqui, & seductores. Et in extrema parte capitis: Confitentur (inquit) se nôsse Deum. Eccè fidem: factis autem negant. Etsi enim non negant diffitendo, negant tamen malè operando: cùm sint (inquit) abominabiles & inobedientes, & ad omne opus bonum reprobi: idcircò nec hîc dixit, cùm sint ἄπιστοι, id est, sine fide, sed ἀπειθεῖς, id est, sine obedientia. Potest igitur esse fides sine obedientia, sed rursùs sola sine obedientia non potest esse fides viua, neq; ad vllum bonũ opus, quod Deo placeat, sufficere, ergò neque quandò sola est, iustificare potest: neque quandò cum charitate est, sua tantùm ratione iustificat, sed ratione charitatis, quæ eam perficit & sanat, & facit, vt sit virtus Deo placens. Sed excutiamus deincèps aliud testimonium de fide, quod in doctrina beati Petri in epistola Clemẽtis posita, ex propheta Abacuch sumptum est: Iustus, inquit, ex fide mea viuit. Hoc quoq; non de sola fide dictum esse, vt Luterani interpretantur, ex proximè antecedentibus & consequentibus demonstrari potest. Etenim quia sola fides

Ad rationem perfectam sanæ fidei, necessariò pertinere obedientiã.

Quòd Luterani tradunt fidẽ amitti peccatis mortalibus, Paulus euidenter redarguit.

1. Cor. 5. ad Tit. 3.

Ad Tit. 1.

Quòd neq; fides quãdò sola est, iustificare potest, neq; quãdò cũ charitate est,

des non habet hoc ingenium, vt isti loquuntur, id est, hanc siue naturam, siue proprietatem ac vim, vt per se operetur patientiam ad expectandum quod promittitur, & quod per fidem creditur, neque ad operãdum quod præcipit is, cui creditur, idcircò idem Dominus, qui iussit prophetæ credere sine vlla dubitatione, & proposuit credenti præmium vitæ, dicens: Iustus ex fide mea viuit, vt patienter expectaret: Si morabitur, inquit, sustine, quia veniens veniet, & non tardabit. Vndè Paulus apostolus in epistol. ad Heb. hunc locũ prophetæ secutus, & velutì interpretans: Patientia, inquit, vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis repromissionem. Adhuc enim modicum aliquantulum ὅσον ὅσον, qui venturus est, veniet, & non tardabit: iustus autem meus ex fide viuit. deindè subiungit: Quòd si se subtraxerit, non placebit animæ meæ. Non dixit, Si non crediderit, aut non habuerit fidem, non placebit animæ meæ: hoc enim neque vos negatis, nec vllus Christianus: sed dixit, si se subtraxerit, s. fidei. de hac enim loquebatur: Ille autem fidei se subtrahit, qui fidei nõ obedit: quod idem Apostolus statim declarat, subiungens: Nos autem nõ sumus subtractionis filij in perditionem, sed obedientiæ in acquisitionem animæ. Nõ dixit, sed fidei in acquisitionem animæ, quia non fidem, sed fidei obedientiam opposuit subtractioni obedientiæ fidei, quæ subtractio obedientiæ fidei, mortifera est, vt rursùs obedientia fidei salutifera, ac vitam iustitiæ præstans. Sed conferamus deincèps locum ex epist. 2. beati Petri, cum hac doctrina eiusdem in epist. Clement. exposita, vbì ædificium spiritualium virtutum describit, cuius ædificij fundamentum primum iacit fidem, quæ ad iustitiam quidẽ proficit, si superædificatione charitatis perficiatur. Vos autẽ, inquit, omnẽ curam subinferentes, subministrate, seu superministrate (hoc enim significat verbum ἐπιχορηγεῖτε) in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiã, in scientia autem abstinentiam: in abstinentia autem patientiam: in patientia autem pietatem: in pietate autem amorem fraternitatis: in amore autẽ fraternitatis, charitatem. Deindè subiungit: Hæc enim si vobiscùm adsint, non ociosos, neque vacuos vos constituent in Domini nostri Iesu Christi cognitione. Ergò si non adsint hæc cum fide, ità vt studio nostræ superædificationis, ad quam nos princeps Apostolorum hortatur, non perducatur superædificatio virtutum vsque ad charitatem, quæ, sicut Apostolus ait, est vinculum perfectionis, vacui & ociosi erimus in cognitione Domini nostri Iesu Christi, id est, in fide: per fidem enim est Domini nostri Iesu Christi cognitio. Quomodò ergò tradunt Luterani, non posse reperiri fidem solam, nisì adsit charitas? aut si reperiri potest, vt vel hoc loco apertè docet beatus Petrus, & in hac ocioſi & vacui sumus, ac proindè inutiles, quomodò sola fides sine operibus ad salutem valet? quæ ista vestra tanta cæcitas, & incredibilis stupiditas, vt nõ tandèm vel ex hoc loco clarissimo, vestri dogmatis peruersitatem & repugnantiam intelligatis?

Sua tãtùm ratione iustificat, sed ratione charitatis, quæ fidẽ sanat & perficit. Abac. 2.

Heb. 10.

2. Pet. 1.

Quòd tradunt hæretici fidẽ solam sine charitate nõ posse in homine reperiri, euidenter ex epistola B. Petri redarguitur.

Con-

Confutatio eorum, quæ Heerbrandus doctor Hæreticus Tubingenſis, de iuſtificatione ex fide ſola contra Synodum Tridentinam ſcripſit, & quomodò fides ſola non tantùm ſit dæmonum, vt ille tradit, ſed etiam hominum peccatorum dilectione carentium, & quòd non amittatur propter peccata mortalia: idq; probari pluribus locis ſcripturæ ſanctæ, & authoritate ſanctorum patrum. Item de fiducia, quòd ignoranter eam à fide non diſtinguãt: & quæ eius, & ſpei vis, & quomodò primus motus ad diuina, ſit non fides, ſed dilectio. Cap. 5.

SCripſit nupèr quidam veſtræ diſciplinæ myſtagogus, Iacobus Heerbrandus, Tubingenſis academiæ profeſſor, articulo 18. contra Synodũ Tridentinam: Non negamus in iuſtificatione nos ſimul etiã ſanctificari & renouari: nec hoc negamus, nos in iuſtificatione fidem, ſpem & charitatẽ accipere: inſupèr etiã affirmamus hæc coniuncta eſſe, & ſimul fieri. Sed hæc ſimul iuncta, noſtram eſſe iuſtitiam coram tribunali Dei, negamus. deindè ſubiungit rationem: Iuſtitia enim noſtra, inquit, conſtat peccatorũ remiſſione, quam ſola fides in Chriſtum cõſequitur, iuxta hæc teſtimonia: Credidit Abraam Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam: &, Huic omnes prophetę teſtimonium perhibẽt, remiſsionem peccatorum accipere per ſermonem eius omnes, qui credunt in eum &c. Si iuxta hæc teſtimonia & alia ſimilia, ſola fides conſequitur remiſsionem peccatorum, nõ debuit dicere Dominus de iuſtificatione Magdalenę, Remiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multùm: ſed, Quia credidit multùm: Alios enim magìs, alios minùs credere, ſatìs declarat, quod Apoſtoli orabant, dicentes: Domine, adauge nobis fidem: & quod Dominus beato Petro exprobrauit, inquiens: Modicę fidei, quarè dubitâſti? Faciamus ergò, ſic Dominum dixiſſe, Remiſſa ſunt ei peccata multa, quia credidit multùm: an, ſi ſic dixiſſet, de ſola fide interpretari deberemus, quaſi ſola fides Magdalenæ cõſecuta eſſet remiſsionẽ multorum peccatorum? minimè, ſed de fide cum dilectione. Sed vndè hoc probamus? Quia ſcilicet non dixit Dominus, Quia credidit multùm, & ſi dicere hoc potuiſſet: ſed dixit, quia dilexit multùm, vt intelligamus credidiſſe eam cum multa dilectione. quia vt credere potuit, & non diligere, ità non potuit diligere, quin ſimul crederet: neq; multũ diligere, quin ſimul multùm crederet. Sic igitur cùm dicit ſcriptura, Credidit Abraam Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam: neceſsè eſt, vt perindè ſit, àc ſi diceret: Credidit Abraam Deo cum dilectione, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiam, cùm fides, quę apud Deum valet, illa ſit, quæ eſt διὰ ἀγάπης ἐνεργουμένη id eſt, quæ per dilectionem viget & exercetur, ſicut corpus viget & exercetur per animam, ſine qua mortuũ eſt. Quæ autẽ ſola fides eſt, id eſt, ſine dilectione, nihil ad vitã æternã prodeſt. At negat Heerbrandus huiuſmodi fidem ſolam, id eſt, ſine dilectione, fidẽ hominũ eſſe, immò dicit eſſe fidem dęmonũ. Sed ſi ità eſt, cur

Cõfutatio eorũ quæ Heerbrãdus doctor Tubingenſis nupèr contra Synodũ Trid. de iuſtificatione ex ſola fide ſcripſit.

Luc. 7.
Luc. 17.
Matth. 14.

Gene. 15.
Rom. 4.

cur Apostolus in persona sua transfigurauit, quod in epistola ad Corinth. de fide sine charitate dixit, Si habuero omnẽ fidẽ &c. quo in loco non dixit, Si habuero fidem, ità vt montes transferam, nè mihi de nescio qua sola fide miraculorum interpreteris: sed dixit, Omnem fidem, charitatem autẽ non habuero, nihil mihi prodest? Cur, inquam, nõ transfigurauit hæc in persona dæmonum, si illorum tantùm est habere fidem sine dilectione, quam habere nõ possunt, & quæ facit, vt fides sit virtus Deo accepta: sed potiùs trãsfigurauit in persona sua? ac rursùs si fornicatores, fures, adulteri, & cæteri huiusmodi non sunt fideles, id est, non habent fidem, quia peccatis mortalibus amittitur fides, vt idẽ Heerbrandus art. 20. affirmat, quomodò Apostolus in epist. ad Corinth. distinguit eos ab ijs, qui sunt foris, qui fidẽ non habent, si nec isti fidẽ habent, quia illam amiserunt? Quomodò, inquam, publicos fornicatores, & auaros, atq; idolis seruiẽtes, malédicos, & ebriosos Apostolus iudicat, eos excõmunicando, idq; quia intùs sunt, vt ipse ait, nónne de ijs, qui intùs sunt, vos iudicatis? Nam eos, qui foris sunt, Dñs iudicabit. Ergò propter peccata mortalia non amiserũt fidem, alioquì ipsi se ex ecclesia eiecissent, sicut hæretici faciunt, qui ab ecclesia recedunt, quia fidem ecclesiæ dimittunt. Longum esset, immò infinitum, si pergere per scripturas vellem, & demonstrare, in eis nũquàm fidem ad id, de quo agimus, laudari, nisì ratione dilectionis, quæ Apostoli testimonio, maior est fide & spe: & quæ est vinculum perfectionis. quam dilectionẽ qui non habet, & si fidem, per quam Deum cognoscimus, habeat, tamen neq; fidem habere videtur, neq; Deum nôsse. Vndè beatus Ioannes: Qui, inquit, non diligit, non nouit Deum: id est, qui non credit Deo cũ dilectione, perindè esse videtur, vt si non crederet. sunt enim, qui confitentur nôsse Deum, sicut Apostolus ait, quod non potest fieri, nisì per fidem: factis autem negant, quod fieri nõ potest, nisì cùm deest dilectio. Idcircò sequens scripturas sanctas beatus Ignatius Apostolorum discipulus, in epistol. ad Philadelphienses, Credite, inquit, in dilectione. Non est contentus dicere, credite, quia sciebat solam fidem, id est, sine dilectione, non esse virtutẽ Deo placentem: sed dixit, Credite in dilectiõe. Et sanctus Diadochus episcopus Photices in Epiro, cuius cum laude meminit Photius in sua bibliotheca, id est, in libris à se lectis: & cuius authoritatem S. Maximus pro testimonio citare solet, cap. 21. de perfectione spirituali: Qui Deum, inquit, diligit, & γνησίως πιστεύει, id est, & germanè credit, idem opera fidei perficit sanctè, ὁ δὲ πιστεύων μόνον, id est, qui verò credit tantùm, idem neq; fidem ipsam, quam habet, videtur habere: leui enim mente credit, quippe qui à pondere gloriæ charitatis non exercetur. Fides ergò διὰ ἀγάπης ἐνεργουμένη τὸ μέγα τῶν ἀρετῶν, id est, Fides ergò quæ per dilectionem viget & exercetur, summũ est in virtutibus. Hactenùs Diadochus. Idem rursùs c. proximo superiore, id est, 20. Fides (inquit) sine operibus, & opus sine fide, eodẽ modo improbãtur. Oportet enim fideles fidem acta ostendẽtem, Dño offerre. Nec enim patri nostro Abraã in iustitiã fides

1. Cor. 13.

Quòd fides sola, non sit dæmonũ tãtùm, sed quòd possit esse in homine sine charitate, ex pluribus locis scripturæ sanctæ demõstratur.

1. Cor. 5.

1. Cor. 13.

Col. 3.

1. Ioan. 4.

Ad Tit. 1.

reputata esset, nisi fructum eius filium suum obtulisset. Hactenùs ille. fidē
Iaco. 2. ostendentem acta, id est, habentem opera vocauit, beatum Iacobum imitatus, quam Salomon Pro. 12. vocat πίστιν ἐπιδεικνυμένην, id est, fidem ostēsam, scilicet ex operibus. sic enim ait, secundùm 70. Iustus annūciabit fidē ostēsam. Item Cyrillus Hierosolym. author grauissimus, in Catechesi 15. Nō in hoc, inquit, confidas, q̄ solam lampadem habes, sed custodi illam ardentē: non in hoc solùm confidas, q̄ credis, sed fidem ardentem conserua, vt luceat lux tua coram hominibus per bona opera. Sed quia Luterani non negant, vt doctor iste Tubingensis testatur, simul esse in iustificatione fidem, spem & charitatem, soli tamen fidei vim iustificandi tribuunt, hanc eorum cæcam opinationem sic redarguimus: quia si qui iustificatur, efficitur amicus Dei, sicut scriptum est, credidit Abraam Deo, & reputatū est ei ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est: est autem amicitia quædam vnio animæ cum Deo, ergò vndè fides accipit vim vniendi animam cum Deo, indè accipit vim iustificandi: at ex charitate accipit vim vniendi: siquidem fides & spes, vt ait idem S. Diadochus c. 1. de perfectione spirituali, docent contemnere ea quæ videntur: charitas verò, inquit, copulat cum Deo, peruestigans sensu quodam mentis eum, qui videri nō potest, ergò ex charitate ac-
Matt. 5. cipit fides vim iustificandi. Hæc est doctrina de fide, quam sancti doctores ex sanctis scripturis didicerunt, quæ non à nobis processit, sicut Apostolus ait, nec ad nos solos peruenit, sed ad omnes veteres & sanctos patres: sicut vestra rursùs doctrina falsa à vobis processit, & ad vos solos peruenit. Di-
1. Cor. 14. cam hîc tandèm, vt hunc locum finiam: si quis quærat, cur, cùm beatus Ioannes epistolas suas tanta cum laude dilectionis repleuerit, & tantū ei tribuat, vt qui eam non habeat, eum dicat non nôsse Deū, cùm alioquì nôsse Deum, propriū sit fidei, id est, cognitionis reuelatæ, & cùm in omnibus exemplis, quibus fidem Apostolus in epistola ad Heb. laudibus celebrat, fides cum dilectione iuncta cernatur, vt ego in libello de iustificatione demonstraui, cùm illum locum tractarem: tamen soli fidei, vim iustificandi tri-
Cur magistri Luteranorū, à ratione iustificationis, dilectionem seiunxerunt. buunt Luterani, & non dilectioni cum fide, aut fidei cum dilectiōe: cur, inquam, hoc? dicam, si quis scire vult: scilicet, quia facile est credere tantùm: credere enim tā tùm, est, credere leuiter, siue leui mente, vt paulò antè sanctus Diadochus aiebat: credere autē cum dilectione, grauius est & difficilius, & seipsum propter dilectionē Dei negantis. Luterani verò magistri, vt multos post se abducant discipulos, promittunt, quod facile & leue est. Idē dicendū est de vana eorum fiducia, quę vt eorū fides leuis est, sic quoq; spes leuis, leuis item fiducia, quę debet esse spei robur. rursùs verò, bona fiducia & fructuosa non est, nec esse potest sine spe sancta, quę ex fide diligētis Deū existit. Quia enim diligimus eum, cui credimus, speramus, quod iubet credere: & quia speramus, quod cum dilectione credimus, idcircò per patientiā illud expectamus, sicut Apostolus ait. Ad patienter autem expectādum,
Quòd fiducia, quæ spem roborat, nō possit esse sine spe sancta & spirituali, quæ ex fide diligētis Deum existit. *Roma. 8.* fiducia spem roborat. De huiusmodi fiducia loquitur scriptura sancta in

mul-

multis locis, quos vos Luterani, de sola fidutia, vt locos de fide sancta, de sola fide interpretari soletis. Vndè subiungit idem Heerbrandus: Porrò hæc fides, siue fidutia (idem enim esse putat, non intelligens, vt paulò pòst docebo, quod loquitur) etsi sola nunquàm sit, habet tamen adiunctam notitiã omnium articulorũ symboli, & alia quoq; (charitatem, credo, & spem dicere voluit) sola tñ (inquit) iustificat, q; ea sola promissionem gratiæ, & in ea Christum, qui nostra est iustitia, apprehendat, eiusq; merita & obedientiam sibi applicet, &c. Si sola fidutia, siue sola fides, promissionẽ gratiæ appræhendit, non debuit dicere Dñs, Si quis diligit me: sed, Si quis mihi credit: aut, Si quis in me fidutiam habet, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & mansionẽ apud eum faciemus. Quòd si vos sermonẽ Domini non audetis corrigere, non igitur sola fides, siue sola fidutia promissionẽ gratiæ appræhendit, sed dilectio credẽtis. Dilectio enim est primus motus mentis ad diuina, vt tradit diuinus Dionysius in primo cap. eccle. Hierarch. non enim credendo tantùm, sed diligendo ea, quæ credit, mouetur quis primùm ad diuina præcepta faciẽda, vt cernitur in eo, qui ad fidem venit, vt idem Dionysius describit. Primùm enim audit sermonem de fide: & quia diligit fieri particeps eorum, quæ audit & credit, excitatur ad petendum lauacrum regenerationis: similiter qui post regenerationem peccata admisit, vt Deo reconcilietur, primũ est, vt credat Deo veniam promittenti pœnitẽtibus: deindè, vt diligat hãc veniam: nisi enim veniam diligat, nunquàm eam quæret, neq; ex corde petet. Dilectio ergò est primus motus mentis ad faciendum, quod idem Dñs ad impetrãdam eiusmodi veniam præcipit. Quarè cùm tradunt Luteranorũ magistri, credendo tantùm, & non, credendo cum dilectione, iustitiam, siue in baptismo, siue in pœnitentia appræhendi, stultè id prætermittunt, quod credentẽ, ceu anima corpus, mouet, vt facientes voluntatẽ Dei, consequamur iustitiam, & amici Dei efficiamur, sicut Dñs dixit: Si quis diligit me, sermonẽ meum seruabit: deindè subiungit, Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: iustificauit autem eum, ad quem venit, & apud quem tanq; apud amicum mansit, sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatũ est ei ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Ergò dum iustificatur quis, diligit Deũ, & sermonem eius seruat, & non credit solùm. Sed doceamus iam, quod paulò antè promisimus, fidem à fidutia in scriptura sancta distingui. an non distinxit clarè Apostolus, cùm in epist. ad Heb. dixit, sint mores sine auaritia, contenti præsentibus: ipse enim dixit, non te deseram, neq; derelinquam: ità vt confidenter dicamus, Dñs mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo? respondeant mihi Luterani, & eorũ doctor Tubingensis, habent ne auari fidem? non, credo, negabũt, nè infinitos diuites de infidelitate condemnent: immò nè Dominum mendacem faciãt, qui dixit, Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnũ cælorũ, vt illi auari, qui in die iudicij, cùm exprobrabit eis Dominus, q; mi-

Ioan. 14.

Quòd nõ credendo tãtùm, sed diligendo ea, quæ credit, mouetur quis primùm ad diuina mã data faciẽda.

Gene. 15.

Heb. 13.

Matth. 7.

Matt. 25. sericordiam pauperibus non tribuerunt, dicturi sunt: Domine, quandò te vidimus esurientem, &c. nisi enim fidem habuissent, nunq; dixissent, Dñe, Auari igitur fidem habent, non tamẽ in Deo confidunt, sed confidunt in in-
1. Tim. 6. certo diuitiarum, sicut Apostolus de eis ad Timoth. scripsit. qui quia fiduciã nõ habent, non possunt dicere, nisi mendosè, & conscientia eos redarguẽte, Dominus mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo. idcircò ꝑcipit istis Apostolus, vt sint mores sine auaritia, contenti præsentibus, ità vt cum fiducia dicant, Dominus mihi adiutor, &c. ergò si non fuerint sic mores sine auaritia, non hoc dicent confidenter, carebunt fiducia. Quarè fides horum, teste Paulo apostolo, sine fiducia erit. Quomodò igitur hæc isti cõfundũt? vt dicãt, fides, siue fiducia? Rursùs, quòd fides nõ sit fiducia, ex euã-
Matt. 9. gelio quoquè in Hæmorrhoissa intelligi potest. dicebat (inquit) intrà se, si tetigero tantùm vestimentum eius, salua ero: hæc erat fides, cui Dominus testimonium tribuit, cùm dixit, fides tua te saluam fecit. Cogitare enim ꝙ esset sananda, tacta fimbria vestis Domini, & in hac assensiõe fixam esse, antequàm se sanatã videret, nihil aliud erat, quàm credere hoc: sed quia metum quendam, vt ait Theophylactus, cõceperat, quasi furata esset donum, qui quidem metus fidem eius debilitabat, iussit ei Dominus habere fiduciam. fiducia enim, quæ pars fortitudinis est, metum, qui quodammodò, sicut S. Thomas ait, spei contrarius est, expellit. ꝙ si fides & fiducia idem erãt,
Demonstratio distinctionis fidei & fiduciæ, contra hæreticos. quid opùs erat, habenti fidem iubere, habere fiduciam? aut quid aliud fuisset hoc, quàm habenti fidem iubere, habere fidem? Prætereà fides potest esse cum hæsitatione quadam, cùm beatus Iacobus ei, qui indiget sapiẽtia, præcipiat, vt postulet eam cum fide, nihil hæsitans. fiduciam verò consequendi id quod creditur futurum, nõ potest habere, qui hæsitat, ergò fides non potest esse fiducia. Sed quia noui hæretici epistolam Iacobi negant, ꝓbemus hoc ipsum authoritate Pauli, cùm in epist. ad Roma. fidem Abrahæ
Rom. 4. explicat. cùm enim dictum esset ei, Sic erit semen tuum, & quæ sequuntur, subiungit Apostolus: Et non est infirmatus fide, neq; considerauit corpus suum emortuũ, cùm iam esset ferè centum annorum, & emortuã vuluam Sarę: in repromissione autẽ Dei non hæsitauit diffidentia, (eodẽ verbo vsus est hîc Paulus διεκρίθη, quo Iacobus,) sed confortatus est fide. Si nõ potuisset fides Abrahæ esse infirma, & habere admistam hæsitationem istam, quam dicit, quæ ad diffidẽtiam pertinet, qualis erat fides Petri, cùm ei dixit Dñs: Modicæ fidei, quarè dubitâsti? nõ erat, cur sic Paulus fidem Abrahæ laudaret, quam exemplum fidei nostræ esse volebat: neq; cur Dñs modicam fidẽ & dubitationem Petri notaret. Vbì enim simul cum fide fiducia est, non est ista dubitatio siue hæsitatio non quidem in credendo, alioquì fides nõ esset, sed nec in sperãdo. quæ hęsitatio nõ sinit firmũ & fortem esse in fide, sed potiùs fidem debilitat, & infirmam ac paruam efficit, qualis in Abraham fuisset, si credens alioquì quod ei dictũ ac promissum erat de semine multiplicando instàr stellarũ & arenæ, ad corpus tamẽ suũ iam emortuũ respexisset

xisset: sic enim fidutiam ac spem certam non habuisset, sed potiùs metum, qui est (vt dixi) quodammodò spei contrarius. At non ad hoc respexit, sed potiùs ad infinitam Dei potestatem & fidelitatem, πληροφορηθεὶς, id est, plenissimè sciens, credens, inquam, & fidutiam habens, quia quæcunq; promisit Deus, potens est & facere. Hæc est illa plenitudo fidei, cum qua iubet Apostolus accedere ad Dominum in epist. ad Heb. non enim dixit, Accedamus cum fide, sed cum plenitudine fidei, vt planè intelligamns, non quicunque fidem habet, habere fidei πληροφορίαν, quia neque quicunque fidem habet promissioni, id est, promissionem credit veram esse, fidutiam promissionis habet & spem certam, dum aliquid considerat, vndè metus existat. Heb. 10.

Interpretatio testimonij Esaiæ, Nisi credideritis, non intelligetis: quod citauit Clemens in doctrina Petri, quo redarguitur, quod finxerunt Magdeburgenses, fidem esse solam notitiam Symboli, in epistola Clementis. Item demonstratio ex duobus locis Pauli & Salomonis, quòd fides sine dilectione vim iustificandi non habeat, & qui talem vim soli fidei tribuit, negare eum gratiam Domini nostri, & ad legem seruitutis redire. Cap. 6.

SEd veniamus ad extremum testimonium scripturæ sanctæ in doctrina Petri de fide, citatum in epistola Clementis, quod est Esa. c. 7. Nisi credideritis, (inquit) non intelligetis. quod quidem cùm non de sola notitia eorum, quæ credenda erant, accipi possit: consequens est, vt neque fides in doctrina Petri notitiam solam symboli significet, vt Magdeburgenses fingunt. Immò illud etiam hoc testimonio confirmabimus, non fidem solam esse, quæ iustificet, sed fidem credentis cum dilectione. Ergò postquàm Rasin, victo Achaz, multos Iudæos transtulit Damascum, & Phaceas rex Israel magnam multitudinem Iudæorum occídit, & ducenta millia mulierum duxit captiua, vt est in 2. Par. c. 28. post hęc, inquã, elati superbia vterq; Rex, coniuratis animis, venerunt Hierusalem animo eam expugnandi, & funditùs delendi. Quarè cùm in hoc secũdo bello rex Iuda in maximo metu esset, nec vlla ratione intelligeret, quemadmodùm periculum impendens effugere posset: adijt eum Esaias iussu Dei, vt metu eum liberaret, modò fidem verbis Dei habere vellet. at Rex noluit Prophetæ obedire, vt metum deponeret, & Deo crederet inopinatam liberationem promittenti. Cùm ergò signum simulatione religionis, quanuis iussus, rex Achaz petere nollet, dixit propheta: Audite ergò domus Dauid, nunquid parùm est vobis, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Eccè virgo concipiet, & pariet filium. Scilicet ad hoc signum, quod est pars symboli de filio Dei ex Virgine nato, retulit propheta, quod priùs quasi procœmij loco dixerat, antequàm signum hoc, cuius fidem postulabat, daret: Nisi credideritis, non intelligetis: Esa. 7. *Redarguitur Commentum Magdeb.* 2. Par. 28. Esa. 7.

tis: fides enim ea, quæ naturalē intelligentiā ſuperant, aſſequitur. hæc aūt fides, quam hoc loco propheta poſcebat, & quæ in doctrina Petri citata eſt quòd non conſiſteret in ſola notitia illius ſigni dati, quod, vt dixi, pars ſymboli eſt: vel ex eo conſtat, quod exprobrauit regi propheta, quòd moleſtus eſſet non ſolùm hominibus, ſed Deo, ſcilicet non credēdo: nemo aūt moleſtus eſt ei, qnem diligit. Erat igitur fides, quæ poſcebatur, non ſola fides, quam Luterani profitentur, ſed fides cum dilectione. neque enim ſatis erat credere, futurum eſſe, vt filius Dei ex virgine naſceretur, nisì ſimul diligeretur, quia propter nos ex virgine naſci vellet. vndè Proclus ille Conſtantinopolitanus, vir excellenti doctrina ac ſanctitate, in epiſtola ad epiſcopos & presbyteros Armeniæ, loquens de fide & dilectione, Vtraque (inquit) alteram adiuuat. fides eſt ſpeculum charitatis: charitas, firmamentum fidei. credimus quòd verbum incarnatum eſt ἀναλῶσε, & diligimus eum, qui propter nos formam ſerui accepit, &c. Illud prętereà aduertendum eſt, ſolere accipi in ſcriptura intelligere, pro eo, àc diceretur, intelligere ad faciendū,

Pſal. 35. ſicut ſcriptū eſt, Noluit intelligere, vt benè ageret. Sic aūt intelligere ad faciendū quod creditur, dicitur etiā in ſcriptura ſancta intelligere corde. vndè Eſaias: Nè fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant,

Eſa. 6. & conuertantur, & ſanem eos. In hoc igitur conſiſtit conuerſio peccatoris, & ſalus animæ, ſi quis auribus quidem audiat verbum Dei, (Fides enim ex auditu eſt, & auditus per verbum Dei) corde autem intelligat, ſcilicet vt

Pſal. 110. faciat illud: hic eſt enim qui benè intelligit quod credit, ſicut ſcriptū eſt: Intellectus bonus omnibus facientibus eā, ſcilicet ſapientiā. Ergò qui ſapientiam verbi, cui credunt, nō exercent in dilectione, horū intellectus, quem per fidem ſolam habent, non eſt perfectè bonus, neq; eorum fides Deo ad æternam gloriā placet. Itaq; ſicut veteres philoſophi, id quod vel ex ſacris literis, vt pleraque alia ſine fide didicerūt, vel per ſe, ratione naturali magiſtra, cognouerunt, tradunt, quę diſcuntur, vt fiant, diſci illa quidē faciēdo: item faciendo, propriè & ſimpliciter ſciri ac iudicari: ità vt qui non faciat, neque ſcire quidem propriè dicatur: neq; perfectè aſſentiatur, aut iudicet faciendum eſſe: pendeatq; practica aſſenſio ex voluntate operandi ſecundùm illā, vt ex 2. 7. & 10. libro Ariſtotelis de moribus, intelligi poteſt: Sic qui credunt, id eſt, qui ſciunt per fidē, vt ſecundùm fidē viuant & operentur, nisì accedat voluntas perfecta eadē faciendi, (quod ſine dilectione fieri non poteſt) nondùm perfectè credunt. Itaq; ſicut qui adulter eſt, nondùm perfectè ac propriè ſcit aut iudicat non eſſe adulterandum: ſic qui credit, ſiue per fidem ſcit, Deum eſſe, & remuneratorem eſſe, neq; tamē ità viuit, vt vita eius remuneratione digna ſit: nondū ille quidem, ſicut debet, rectè aut credit, aut intelligit, quod ſe dicit credere & intelligere. Item qui ſe dicit & putat per fidē appræhendere, & applicare ſibi Chriſtū pro nobis paſſum & ſuſcitatū, vt iſti loqui ſolent, nondū rectè appręhendit, nisì ſimul ità viuat, vt tanquā Chriſto cōmortuus, in nouitate vitæ ambulet. Quorsū enim neceſſe

Quis perfectè aut imperfectè credere, ſcire, iudicare, appræhendere req; aliquid dicendus.

ceſsè eſt, à nobis exigitur, vt credamus Deum & eſſe, & remuneratorem eſſe, nisi vt vitâ agamus remuneratione dignam? quorsùm itè, vt appræhendamus per fidè Chriſtũ pro nobis paſſum, nisi vt circunferamus, ſicut Apoſtolus ait, mortificationem Ieſu Chriſti in corporibus noſtris, vt vita eius manifeſtetur in nobis? Quod ſi ità eſt, an non conſequens eſt, vt eiuſmodi appręhenſio ac fides ſola non ſit recta? Non enim Chriſtus credentibus tantùm, ſed obtemperantibus, ſicut Apoſtolus ait, factus eſt cauſa ſalutis ęternæ. Dicant ergò iſti, an appræhendere per ſolam fidem Chriſtum paſſum, ſit illi obtęperare? Si igitur natura philoſophos docuit, perfectionẽ aſſenſûs practici in voluntate operandi pendére: an vos Chriſtianos natura & ſcriptura non docebũt, ſimiliter perfectionem fidei ex dilectione, quę voluntatẽ operãdi perficit, pendére? Prętermiſsis ergò nũc reliquis ſcripturæ ſanctæ locis, qui infiniti ſunt, vt hũc tandẽ locũ finiamus, confirmemus ſuperiora duobus teſtimonijs, altero Pauli, altero Salomonis. Paulus igitur, poſtquàm dixit, ad Timoth. ſcribens, Lex non eſt iuſto poſita, ſed iniuſtis & non ſubditis, impijs & peccatoribus, & quæ ſequũtur: ſubiungit paulopòſt, Superabundauit autem gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum fide & dilectione. in quo quidem docuit differentiam legis & euangelij, ſiue præſtantiam potiùs Euangelij ſupra legem in eo, quod commune alioqui erat legis & Euangelij, id eſt, quantùm ad decalogum, de quo loquebatur. Lex enim decalogi Moſaici iubebat & vetabat, vita & morte propoſitis: quæ ratio iubendi bona erat & vtilis, ſolùm tamen conueniebat iniquis, & non ſubditis. nunc autem (inquit) ſuperabundauit gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum fide & dilectione. Eadem enim iubet, & contraria vetat Euangeliũ, non quidẽ operans iram, & ſtatìm occidens, vt lex vetus: ſed, vt Clemens Romanus in lib. 6. de Apoſtolicis conſtitutionibus ait, reijciens iudiciũ mortis in alterũ ſeculũ, & hic gratiã ac veniã tribuens operanti non ſecundùm legem ſeruitutis ex timore, ſed operãti ſecundùm legem libertatis ex fide & dilectione. De hac ſuperabundantia gratiæ loquebatur Dominus in euangelio, cùm aiebat: Nisi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm ſcribarum & Phariſæorum &c. Itaque non dixit Apoſtolus, Superabundauit gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum fide, nè de fide ſola malè Luterani interpretarentur, vt in alijs locis fecerunt: ſed dixit, Superabundauit cum fide & dilectione. quo in loco ſatìs nos Paulus admonuit, quod in alijs locis ſuarum epiſtolarum de fide iuſtificante dicit, id de fide recta, id eſt, de fide viua per dilectionem, intelligendum eſſe. Quòd ſi gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, qua iuſtificamur, abundauit ſupra iuſtitiam ex lege, (hoc enim ſignificat, Superabundauit) ergò gratia Dei cum fide ſola non abundauit ſupra iuſtitiam ex lege: ac proindè ex fide ſola non iuſtificamur: quia iuſtitia ex fide ſola, non ſuperat iuſtitiam ex lege. Quarè gratiam Domini noſtri negat, quiſquis ſoli fidei, & non potiùs fidei, ſimul cum dilectione fidem perficiente, vim iuſtificandi tribuit. Et Dominum gratiæ Ieſum

Perfectio quæ vndè pendeat, aut pendere intelligatur.

1. Tim. 1.

Heb. 5.

2. Cor. 4.

Matth. 5.

Iuſtitia ex fide ſola, non ſuperat iuſtitiam ex lege.

sum negat, qui iussit superabundare iustitiam nostram plusquàm scribarum & Pharisæorum: illorum enim iustitia, ex fide ac timore erat: nostra verò, ex fide ac dilectione. Ex quo fit, vt Luterani, dum de lege libertatis gloriantur, & se patronos eius ac defensores esse putant, assignantes soli fidei rationem iustificationis, & non potiùs fidei cum dilectione, ad legem seruitutis, nescientes & nolentes, se reuocent. Alterum testimonium est Salomonis in Prouerb. capit. tertio: Misericordiæ (inquit) & fides nè desint tibi. Liga autem eas in collo tuo, sic enim est apud Septuaginta, & scribe eas in tabula cordis tui, & inuenies gratiam. Si, vt inueniamus gratiam, ligandæ sunt fides & charitas, (hanc enim significant misericordiæ) quomodò sola fides iustificat? Rursùs si sola fides iustitiam consequitur, malè præcepit Salomon ligare fidem & misericordias. immò verò, vos Magdeburgenses & cęteri Luterani, peruersè in ratione iustificationis illa disiungitis ac diuellitis, quæ spiritus sanctus per sapientiam Salomonis, ad inueniendam gratiam iustitiæ, copulare iussit. Præcipit itaque Salomon ligare fidem & charitatem in collo animæ, id est, præcipit fidei & charitati, tanquam diuino iugo subijcere τὸ πρακτικὸν, quod symbolicè vocat collum, vt Procopius Gazæus in commentarijs Prouerb. Salomonis notauit. Sequitur in Salomone, Et scribe eas in tabula cordis tui. Tabulam vocat, vt idem author ait, τὸ παθητικὸν animæ: siue τὸ παθητικὸν ἀμφότερον, id est, partem irascendi, & partem concupiscendi, quæ cum ratione & voluntate rationali velut digiti cum manu pariter ad operandum feruntur. Itaque prȩcipit, vt fidem in operibus misericordiæ, quæ sunt opera charitatis, vtraque harum partium animæ exerceamus, vt gratiam iustitiæ inueniamus. Ergò fides sola sine adiumento charitatis, non valet ad inueniendam gratiam: alioquì nõ prȩciperet Salomon ligari eas ad inueniendam gratiam. Ex quo intelligi potest, cùm scriptura fidem laudat, fidem viuam per dilectionem laudare, sine qua fides quidem esse potest, sed ad vitam, qua iustus ex fide viuit, sufficere non potest. Sed pergamus ad ea, quę sequuntur: refellamusq; deinceps reliqua, quæ huc pertinent, ab eisdem Magdeburgensibus obiecta.

Quomodò Luterani de lege libertatis vanè gloriantes, ad legem seruitutis se reuocent. Prou. 3.

Hæreticos cõtra scripturã disiũgere, quæ scriptura iubet coniungere. Procopius Gazæus.

Quotiès scriptura fidem commendat, fidem cum dilectione commendat.

Defensio eius, quod Petrus in epistola Clementis scripsit, fidem esse initium & fundamentum salutis, quod Magdeburgenses repræhendunt: & explicatio, quam vim habeat hoc fundamentum fidei ad rationem iustificationis, ex varijs parabolis à magnis authoribus notatis. Item, quòd quidam antiqui patres fidem solam laudârunt, quomodò, solam, intellexerint, ex eorum verbis constare. Cap. 7.

REpræhendunt prętereà, quòd in doctrina Petri dicatur fides tantùm initium & fundamentum salutis.] Quanquàm in doctrina Petri non hoc scriptum est, sed illud potiùs præclarum fidei testimonium & fundamentum, in prima fronte symboli scilicet (de hoc enim loquebatur) mon-

monſtratur, Quia ſaluus eſſe poterit, qui rectè crediderit: credere enim oportet accedentem ad Deum, & quæ ſequuntur.quæ ſatis ſuprà explanauimus. nuſquàm enim hîc dictum eſt, eſſe tantùm initium & fundamentum ſalutis fidem, vt iſti finxerunt. Vt tamen intelligant, ſi Dominus dederit eis intellectum, quomodò & quandò ſit fides initium ſalutis ac fundamentum,& quibus exemplis vis eius in iuſtificatione declaretur,& qualis fides in ſcriptura ſancta commendetur: non pigebit repetere hîc, quæ ex libro quinto Magnetis contra Theoſthenem in Dogmatico noſtro de iuſtificatione Latinè interpretatus ſum, cùm de fide Abrahæ differerem: Si quis Græca conferre voluerit, indè petat. Scripſit hic author ante mille quadringentos annos libros quinque apologeticos pro Euangelio, qui vſque in hodiernum diem in bibliotheca Veneta ſeruantur. Cùm(inquit) Abraham credidit, per bona opera placuit Deo: hinc factus eſt Dei amicus, qui operando effecit, vt fides ſupra ſolem ſplenderet: & rursùs credendo effecit, vt pulchrè operaretur: quamobrèm amicus Dei honorificè appellatus eſt. Cùm enim intelligeret, fundamentum virtutis eſſe fidem, radices eius defixit altè, ædificans ſuper eam multa opera miſericordiæ. copulans enim vtrunque, fidem dico & opera, vinculo quodam neceſsitudinis & cognationis, celſam turrim ex vtriſque extruxit, neque fidem ſolam ſine teſtimonio operum, neque opera ſola ſine teſtimonio fidei relinquens. immò cùm ſciret fidem eſſe ſemen fœcundum, adhibuit ſemini omnia accommoda & opportuna, terram, boues, peram, iugum, aratrum, & quæcunque ars agriculturæ docuit. Vt enim ſine his non ſeritur ſemen, neque nisì cauſa ſeminis quicquam iſtorum, quę diximus, ſecundùm rationem efficitur: ſic fides, quæ quodammodò ſemen myſticum eſt, nisì germinârit per opera bona, ſed ſola potiùs remaneat, expers fructûs & germinis iuſtitiæ eſt. Similiter bona opera nisì fidem habeant ſecùm connexam & implicatam, ocioſa ſunt, & prorsùs imperfecta. Ex quo ſacra ſcriptura, vt demonſtraret Abraham, per fidem protuliſſe bonorum operum ſplendorem, ait: Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Vides quemadmodùm fecit fides, vt ſuperiora opera bona reputarentur ad iuſtitiam, ſicutì ſemen facit, vt ager ferat frugem? Vt enim lampas facit, vt oleum lychno infuſum ſplendeat: ſic fides Abrahæ fecit, vt virtutes operum inſtàr olei lychno infuſi, ſplenderent. Seruabat quidem Abraham, magiſtra natura, æquitatem in vita communi, erátque vtilis proximis, & à dolo ac fraude alienus, tum dando & accipiendo nemini nocens, egentibus benignè faciens, & in ſimplicitate tribuens, deindè à prauis ſtudijs ſe abſtinens. Quę tametſi pulchra & honeſta hominibus viderentur, nemo tamen in iuſtitiam ea computabat: nemo in virtutibus cum ratione ponebat, quia neq; ponere quidem vllus poterat, nisì ſolus Deus. Verùm nondùm credebat. Cùm verò Abraham credidit Deo, hę atq; aliæ huiuſmodi actiones & virtutes computatæ ſunt Abrahę in iuſtitiam. Hęc

Magnetes.

Quibus exẽplis magni & vetuſtiſſimi authores conueniẽter ſcripturæ ſanctæ docuerint.

quòd fides & opera ſi diſiũgantur, nihil per ſe valeãt diſiuncta ad iuſtificationem.

Gen. 15.

hactenùs Magnetes, in quibus tres illas parabolas ad fidem & opera spectantes, diuino ingenio notauit, fundamenti, & superædificationis: seminis, & eorum, quæ sunt instrumenta & adiumenta, vt semen germinet: lampadis & olei, quæ ità colligata sunt, vt qui ea diuellat, inutilia ad habitādū, ad germinandū, & lucendū reddat. Ad has aūt parabolas, quę fidei simul & operū charitatis necessitatē ad iustificandū, mirè declarant, addidi ego aliā parabolā, ex epist. beati Ignatij ad Ephesios, sumptā. Vt enim nihil prodest esse, qui alterum per viam ducat, nisi sit via ad ducendum per eam, neque rursùs prodest via, nisi sit qui ignorātē ducat, quò tēdit via. sic fides est (inquit Ignatius) ἀναγωγεὺς ἡμῶν, id est, quæ nos ducit sursùm, ad ea scilicet, quę per fidem videmus. Dilectio verò est ὁδὸς ἡ ἀναφέρουσα εἰς θεὸν, id est, qua ducimur sursùm ad Deum. Item S. Proclus Constantinopolitanus, author grauissimus, in epistola ad episcopos & presbyteros Armeniæ, fidē ait esse speculum charitatis: quæ est alia, & quidem aptissima parabola, vt iam sine hoc speculo impossibile sit ità ornari, vt Deo per opera placeamus: & rursùs frustrà adhibeatur hoc speculum fidei, nisi adsint opera, quæ per speculum ipsum ornentur. Hoc mihi sumpsisse videtur sanctus Proclus tum ex Paulo, cùm ait: Videmus nunc per speculum, scilicet fidei, in ænigmate, &c. tùm ex epistola beati Iacobi, vbi eū, qui est auditor tantùm, id est, qui solam fidem habet, (fides enim ex auditu est) cū eo comparat, qui considerat vultum suum in spēculo, & abijt, & statim oblitus est, qualis fuerit. Sic enim est, qui speculum fidei frustrà habet, nisi illud ad ornādum se per dilectionem adhibeat: quod cùm factum est, quis iam tam præposterè & corruptè iudicet, vt propter speculum solum, & non simul propter ornatū dilectionis & bonorum operum, dari gratiam iustitiæ dicat? quid per se tātùm valet speculum, aut quis eius honor & vsus, nisi cùm ἐνεργῆται διὰ κοσμήσεως, id est, nisi cùm adhibetur ad ornandum, quod est, exerceri speculū per ornatum, sicut Apostolus dixit, nihil valere in Christo nisi fidem δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην, id est, quæ per charitatem exercetur. Sic enim accipiendum esse illud participium hoc loco, id est, modò patiendi, ità in Dogmatico nostro docuimus: vt qui id neget, neque Grammaticam linguæ Græcæ sciat, neq; scripturam κατὰ λέξιν interpretandum esse putet. Postremò, quod beatus Petrus in doctrina, quam in epist. Clementis Magdeburgenses perperàm accusant, fidem vocauit fundamentum, an non sic intellexit Iudas Apostolus, cùm ait in epistola sua: Vos autem charissimi, superędificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in spiritu sancto, orantes, vosmetipsos in dilectione Dei seruate: an non habet rationem fundamenti id, cui primū superędificatur? Deindè cùm subiungit idem Apostolus Iudas, Seruate vos in dilectione: an non satis apertè docet, nè quis erret, non sufficere ad salutem iacere fundamentum fidei, nisi dilectionem superędificemus? Quarè cùm dixit beatus Petrus, custodiri nos in salutem per fidem, non de fide tantùm, siue de fide sola intellexisse, sed de fide cum dilectione, perspici potest

Quàm sit ridiculum, docere fidem sine operibus.

Ignatius.

Proclus Constantinop.

1. Cor. 13.

Iac. 1.

Rom. 10.

Gal. 5.

Iud. 1.

Iud. 1.

1. Pet. 1.

teſt ex epiſtola beati Iudæ, qui non dixit, Cuſtodite vos in fide, nè vos malè, vt illud Petri, interpretemini: ſed dixit, Cuſtodite vos in dilectione, vt non per fidem tantùm, ſed per fidem cum dilectione cuſtodiri nos in ſalutem intelligamus. Vnus eſt enim ſpiritus epiſtolæ Petri & Iudę, qui non eſt ſpiritus diſſenſionis, ſed pacis: non ſpiritus diſcrepantiæ, ſed concordiæ: & vnũ corpus eſt ſcriptura ſancta, in cuius vniuerſas partes intueri oportet, vt quod in vna explicatius eſt, ad alterius intelligentiam adhibeatur. Cùm igitur ſatis docuerim, collatis locis ſcripturæ ſanctæ, fidem non ſolam, ſed fidem cum dilectione Dei, in ſcripturis ſanctis commendari: conſequens eſt, vt ſi quandò ſancti patres fidem tantùm, ſiue fidem ſolam commẽdant, & ad iuſtificationem valere dicunt, de fide non credentis tantùm, ſed credentis cum dilectione, intelligant, quæ eſt viua & germana fides, & Deo placentis propria. Sic Auguſtinus Serm. 68. de tempore: Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam: Ille (inquit) ſine opere iuſtificatur ex fide: ſine opere, dixit, id eſt, ſine opere antecedente fidem, quod ſtatim declarat, ſubiungens: Et quicquid illi legali poſſet obſeruatione conferri, id totũ credulitas ſola donaui, id eſt, quicquid conſequi poſſet per opera legis naturalis ſcriptæ in corde, ſi ea ſcilicet accepta eſſent Deo, quæ ſine fide quidem accepta non erant, id totum, inquit, ſola fides donauit: ſola, inquã, ſine illis operibus legis naturalis, quibus ante fidem Abraham abundabat, ſed nondùm Deo placebat, vt paulò antè dixit Magnetes, quibus laudem quidem apud homines, ſed non apud Deum inuénit, ſicut Apoſtolus in epiſtola ad Roman. de eodem dixit: non autem ſola, id eſt, ſine dilectione, abſit: fide enim & dilectione conſecutus eſt gratiam iuſtitiæ, ſicut Apoſtolus ait ſuperabundâſſe in nobis gratiam cum fide & dilectione. Similiter intelligendum eſt, quod beatus Hilarius cap. 8. in Matth. fides enim (inquit) ſola iuſtificat, id eſt, fides ſine lege, vel ſine operibus legis, vt ex antecedẽtibus perſpici poteſt: ſic enim ait: Mouet Scribas remiſſum ab homine peccatum: hominẽ enim tantùm in Ieſu Chriſto contuebantur, & remiſſum ab eo, quod lex laxare non potuerat. Fides enim ſola iuſtificat, id eſt, fides ſine lege, de qua dixerat, quod lex laxare non poterat. Quis ſanæ mentis & vel minuſculi ingenij, non ſic intelligendum eſſe affirmet? Itẽ beatus Cyprianus libro 3. ad Quirinũ cap. 42. Fidem in totum prodeſſe, & tantum nos poſſe, quantum credimus. Deindè ſubijcit multa exempla ſcripturæ, in quibus quæ fides tantùm intelligenda eſſet, ex proximo capite intelligitur. In Geneſi: Credidit Abraham Deo, & deputatum eſt ei ad iuſtitiam. item apud Eſaiã. Si non credideritis, non intelligetis. & in euãgelio ſecundùm Matth. Modicæ fidei, quarè dubitâſti? Et iterùm: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi hinc, & tranſibit: & nihil impoſsibile erit vobis. Item ſecundùm Marcum: Quæcunque oratis & petitis, credite quia accipietis, & erũt vobis. Itẽ rursùs, Omnia poſsibilia credenti, item apud Abacuc: Iuſtus autem ex fide mea viuit. Item in Daniele

Quòd vnus ſit ſpiritus ſcripturæ, & vnum corpus eius, cuius partes omnes intueri oportet.

Auguſtinus.

Catholici authores ſolam fidem laudantes, quam ſeu qualem intellexerint.

Rom. 4.
1. Tim. 1.

Hilarius.

Cyprianus.

Gen. 15.
Eſa. 7.
Matth. 14.
Matth. 17.
Mar. 11.
Mar. 9.
Abac. 2.
Dan. 3.

Ananias, Azarias, Misael, credentes Deo liberati sunt de flamma. Hi sunt loci scripturæ, ex quibus fidem prodesse Cyprianus probauit, id est, fidem credentis cum dilectione: hæc enim tantummodò fides, tantum valet in Christo, quæ quidem viua fides est: Fides enim non diligentis Deum, non est viua fides. Sic autem Cyprianum intellexisse, ex cap. proximo sequenti perspicitur. Ait enim loquens de eadem fide tantùm, Posse eum statim cõsequi, qui verè crediderit. Sed quia fides sine dilectione, fides quoquè vera est, quemadmodùm accipiendum esset, quod dixit in hoc loco, Qui verè crediderit, statim explicauit, subiungens in Actibus Apostolorum: Ecce aqua, quid est quod me impediat tingi? Tunc dixit Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Hactenùs Cyprianus. At non omnes, qui credunt, ex toto corde credunt, sed ij tantùm, qui cum dilectione credunt, quos Cyprianus dixit hîc verè, id est, viuè, & non mortuè, credere. Ad alios locos de sola fide, ex Ambrosio, falsò ab Hæreticis obiectos, iampridèm Ioannes Hofmeisterus eruditè respondit, docens clarè, Ambrosio ipso interprete, nusquàm in libris eius fidem sine dilectione, vocari fidem solam, sed fidem simul cum dilectione: hęc enim fides tantùm, siue sola, est fides viua.

Act. 8.

Defensio adhuc doctrinæ Petri de iustificatione ex operibus in epistola Clementis. Quomodò eadem doctrina in scriptura Petri & Pauli contineatur: & quæ opera sint secundùm scripturam, ex quibus homo iustificatur, & quæ sint, ex quibus non. Et locus Pauli ex epistola ad Roman. cap. tertio copiosè explicatus, & collatus cum ijs, quæ à Magdeburgensibus in doctrina Petri apud Clementem reprehenduntur. item responsio ad ea, quæ in tertia & quarta epistola Clementis ijdem reprehendunt de iustificatione ex operibus, & eorum collatio cum doctrina beati Petri in epistola eius secunda, cap. 1. Cap. 8.

SEd veniamus ad reliqua, quę isti in doctrina beati Petri, quę in eadem epistola Clementis exposita est, de iustificatione adhuc reprehendunt. Sic enim aiunt reprehendendo: Deindè non gratis propter Christum absque operibus, sola fide nobis salutem contingere docet Petrus. Ait enim, per temporalia officia nos æterna gaudia mereri, & fide ac bonis operibus æterni ignis nos pœnas effugere. Notant deincèps alios similes locos, quos posteà recitabo, nè sæpè sint mihi repetendi. Postremò addunt, contrarium docuisse Petrum in Actis cap. 2. & 10. & 1. Petri c. 1. Quia ergò isti bona opera naturæ, siue bona opera secundùm carnem, ab operibus fidei, siue operibus secundùm spiritum, nunquàm ex sanctis scripturis distinguere didicerunt: idcircò cùm Apostolus scripsit ad Roman. Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus: & rursùs, Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquì gratia iam non est gratia: & si qui alij loci similes

Hæreticos nescire seu nolle distinguere, opera carnis aut naturæ, à fidei spiritûs ve operibus. Rom. 5.

similes sunt, de omni genere operum accipiendos esse falsò putauerũt. qui quidem si beato Petro crederent, cùm ait esse quædã in epistolis Pauli difficilia ad intelligendum, quæ indocti & instabiles ad suam ipsorum perditionem deprauant: profectò vel ipsa eorũ facilitas intelligendi, qua in istis ipsis locis vtuntur, de quibus tanta cum eis nobis contentio est, suspecta eis esse deberet. Quid enim facilius intellectu esse potest, quàm vt isti hos locos intelligunt, omne genus operum excludentes, nihil aliud distinguẽtes aut inquirẽtes, nisi quod in promptu & in primo adspectu est? quomodò, inquam, sunt ista δυσνόητα, id est, difficilia intellectu, si tam facilè ipsi ea expediunt? aut si nõ sunt ex numero δυσνοήτων, id est, difficiliũ intellectu, vndè tanta inter nos & eos de istis altercatio? An non est testis idoneus obscuritatis loci, & difficultatis intelligendi, ipsa varietas interpretantium? Sed doceamus iam, quænam opera excludat Apostolus à iustificatione, cùm ait, Arbitramur autem hominem iustificari per fidem absq; operibus legis. Si verba Pauli diligenti studio Magdeburgenses & reliqui Luteranorum magistri obseruarent, idem Paulus esset eis huius loci & similium interpres. ait enim cap. 9. Israel sectando legem iustitię, ad legem iustitię nõ peruenit: subiungit deindè rationem, Quia (inquit) nõ ex fide, sed quasi ex operibus, scilicet legis. non dixit, Nõ ex fide, sed ex operibus legis: sed dixit, Quasi ex operibus legis. Vt intelligamus, aliud esse, ex operibus legis: aliud, quasi ex operibus legis. sicut aliud est, quod dicitur, Ex nobis: & aliud, à nobis quasi ex nobis, vt idem Paulus docuit. Satìs itaq; admonuit nos, dupliciter cõsiderare hæc opera legis, scilicet aut simpliciter, aut quasi opera legis: ac duplici illa quidem ratione fieri posse, aut quasi opera legis, aut simpliciter, & non quasi opera legis. opera enim legis, vt non concupiscere, non mœchari, & reliqua decalogi Mosaici, quæ sunt scripta in cordibus, fiunt quidem quasi opera legis, cùm fiunt, vt erant in lege Moisis sancita, vt scilicet, qui faceret ea, viueret in eis: & qui non faceret, non viueret, sed potiùs sine misericordia sub duobus aut tribus testibus, vt Apostolus ait, tanquàm præuaricator moreretur. Lex enim irã operabatur. Quarè ex operibus legis, vt erant pœnis legitimis sancita, quæ sic quidem propria erant Iudæorum, quibus solis lex Moisis data erat, ex operibus, inquam, legis, quasi ex operibus legis, id est, factis non ex fide, sed ex timore, sicut scriptum erat: Qui fecerit ea, viuet in eis, non iustificatur homo. immò sic accipiendũ esse, quod Apostolus dixit, Arbitramur hominem iustificari absq; operibus legis: pro eo, quod est, absq; operibus legis, quasi ex operibus legis, quæ vt sic, ppria (vt dixi) Iudæorum erant, & non gentium communia, ex eodem ipso Pauli loco perspici potest: alioquì postquàm dixit, Arbitramur hominem iustificari per fidem absq; operibus legis, quorsùm subiungeret: An Iudæorũ tantùm Deus? non etiam & gentium? immò & gentium: nisì quia si ex operibus legis quasi ex operibus legis, id est, vt ad Iudæos tantùm pertinebãt, homo iustificaretur, iam Iudæorum tantùm Deus esset, & non gentium.

Rom. 5. *Rom. 11.* *2. Pet. 3.*

Loci scripturæ Pauli de iustificatione, ex numero sunt eorũ, quæ ait beatus Petrus difficilia esse intellectu, etc.

2. Pet. 3.

Rom. 9.

Aliud esse, ex operibus legis: aliud, quasi ex operibus legis.

2. Cor. 3.

Opera decalogi seu legis, quõ fieri posse sint secundùm Apostolum.

Heb. 10. *Gal. 3.* *Ezec. 20.* *Rom. 4.* *Gal. 3.* *Rom. 3.*

nō enim esset Deus eorum, quos à iustitia excluderet. Deindè, quia (vt diximus) dupliciter considerantur opera legis decalogi, aut quasi opera legis, sine quibus homo per fidem iustificatur, vt Apostolus docuit & probauit: aut simpliciter, vt sunt opera naturæ, sic etiam per fidem sine huiusmodi operibus legis secundùm naturā consideratis, docet & probat proximo capite idem Apostolus, hominem iustificari exemplo Abrahæ. Quid enim (inquit) inuenisse dicemus, secundùm carnem, id est, secundùm naturam, Abraham patrem nostrum? (sic enim intelligendum est per hyperbaton Apostolo familiare, vt Theodoretus & alij veteres obseruârunt) an fortàsse dicemus, iustificatum esse ex operibus secundùm carnem, qualia erant opera, quæ φυσικῶς, id est, naturaliter, antequàm crederet, faciebat? Erat enim ante fidem, vt paulò antè Magnetes vetustissimus & ecclesiasticus author aiebat, benignus, continens, iustus, & alijs virtutibus præditus. sanè (inquit) si ex operibus, scilicet secundùm carnem, vt iterùm repetamus ἀπὸ κοινῆ quæ est in scripturis sanctis frequens figura, iustitiæ laudem inuénit, apud homines inuénit, qui vident ea quæ appárent: non autem apud Deum, qui fidem cordis intuetur: nec iudicat secūdùm faciem, vt homines solent. Quòd verò secundùm spiritum laudem apud Deum Abraham inuenerit, testatur scriptura, quę dicit: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Fides enim non est opus secundùm carnem, id est, nō est opus à nobis, quasi ex nobis, sed est donū spiritûs. Deindè reddit causam, cur iustitia & laus Abrahæ ex operibus secundùm carnem, siue secundùm naturam, iustitia & laus esset apud homines, non apud Deum, quia operāti scilicet secundùm carnem, rursùs repetendo ἀπὸ κοινῆ, id est, à communi, Merces (inquit) imputatur non secundùm gratiam, sed secundùm debitū. homō enim homini debere potest, non autem Deus. Quarè iustitia ex operibus secundùm carnē, apud homines tantùm imputatur: non operanti autem secundùm carnem, sed secūdùm spiritum Dei, id est, credenti, & fidem per dilectiōem operanti, iustitia imputatur apud Deū secundùm gratiam. Negat itaq; Apostolus iustificari hominem ex operibus legis, quasi ex operibus legis, & ex operibus legis secundùm carnem: non autem negat iustificari ex operibus legis secūdùm spiritum ex fide, ex quibus qui iustificatur, gratis iustificatur. Quarè? quia huiusmodi opera nō sunt iam à nobis, quasi ex nobis, sed sunt ex Deo, cuius dono & gratia fit, vt sint bona & beneplacētia Deo. Vndè huiusmodi opera idem Apostolus appellat charismata Dei, & dona Dei. Sed vnusquisq; (inquit) proprium charisma, siue donum habet ex Deo, alius sic, alius verò sic. Charisma enim vocauit τὸ κατόρθωμα, id est, virtutem, vt continentiæ, castitatis, & similium, vt beatus Chrysostomus in libro de Virginitate notauit. Et rursùs: Sine pœnitētia enim (inquit) sunt dona & vocatio Dei. Charismata siue dona Dei, vocauit illa omnia, ex quibus vocat Deus ad gratiam iustificantem, quæ sunt fides & opera spiritûs ex fide. Et B. Petrus 2. cap. 1. Deum ait donâsse, quæ ad vitam & pietatē perti-

Rom. 4.

Theodoretus.

Gene. 15.

Quibus ex operibus iustificari hominē Paulus vel negat, vel asserat.

1. Cor. 7.

Rom. 11.

2. Pet. 1.

pertinent. hęc autem sunt fides, & opera spiritûs ex fide. Et idem Paulus ad Ephes. Gratia (inquit) saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis: donum enim Dei est. Quod quidem non propter fidem tantùm dixit, sed etiã propter opera bona, quæ dona item Dei sunt. ipse enim operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Vndè dicuntur etiam opera Dei, & virtutes Dei. Hoc est enim (inquit) opus Dei, vt credatis in eum, qui misit me. opus Dei dixit, non credere tantùm, sed voci eius obedire, id est, fidem in mandatis per dilectionem operari, quæ est fides ἰυδοκίας, id est, fides beneplaciti, vt ecclesiasticus cap. 15. vocauit. Et beatus Petrus, Vt virtutes, inquit, annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. ἀρετὰς Dei, id est, virtutes diuinas, appellat opera bona & beneplacẽtia, quæ ostendere debemus, postquàm semèl sumus per baptismũ illuminati, quæ Deus operatur in nobis, si eum secundùm electionem sequamur: ex quo ἀρεταὶ dictæ sunt, quasi hæretæ, id est, eligendæ. De istis Dei virtutibus ait Apostolus, Creati creatione scilicet spirituali per baptismum in bonis operibus, vt in illis ambulemus. Dilectio enim Dei & proximi, quæ à fide & spe seiuncta esse non potest, omne genus virtutum Dei, siue bonorũ operũ, ac Deo placentium complectitur, quæ etiam dicuntur fructus spiritûs. Si igitur opera ista bona & beneplacentia Deo, non à nobis tanquàm ex nobis sunt, sed ex Deo: si, inquam, sunt dona Dei, qui ex eis iustificatur, gratis, profectò iustificatur: ex donis enim DEI iustificari, gratis iustificari est: hoc enim significat δωρεὰν δικαιοῦσθαι, quasi dicatur, ex dono siue ex donis iustificari, hoc est, gratis, vt interpres vetus vertit: non quidem secundùm debitum, quasi hoc donum debeat, qui est Dominus omnium & creator, ac proindè creaturæ debere non possit: sed, vt subiũgit, per gratiam ipsius. Cùm igitur ait beatus Petrus, quę Magdeburg. ignoranter & hæreticè notârunt, scilicet per tẽporalia officia nos æterna gaudia mereri, & confessione, quæ sacerdoti fit, fide ac bonis operibus æterni ignis pœnas nos effugere, & ad perpetuæ vitæ prẽmia nos peruenire. & rursùs, Salutem animarũ & vitam bonis actionibus prẽparari. Et iterùm, Repletos bonis operibus, hæredes vitæ æternæ effici, & proprijs gestis hęredẽ bonorum cælestium pro bonis actibus baptizandũ fieri, & hominẽ bonis operibus, ac viatico abundanti repletũ, ad regnũ Dei peruenire debere: hæc, inquã, omnia opera, quibus salutẽ animæ & vitã parari dicit B. Petrus, non sunt bona opera legis, quasi opera legis, id est, ex timore tẽporalis mortis facta secundùm legẽ seruitutis: neq; sunt bona opera secundùm carnem, & ex solis facultatibus naturæ nostræ profecta, qualia erant illa bona opera Abrahæ ante fidẽ, sed sunt bona opera spiritûs ex fide, quæ Dei dona sunt, ex quibus gratis per gratiam Dei in hoc tẽpore iustificamur, vndè tẽporalia officia vocauit, & nõ ex fide tantũ, sine operibus, vt Hęretici tradũt, ignorãtes scripturas & virtutẽ earũ. Sed ostẽdamus iã hanc doctrinã Petri, quam Magdeburgenses in epist. Clementis accusant: ostendamus, inquam, in scriptura Pauli, vt eam quoq; si li-

Ephe. 2.

Opera fidei iustificantia, quibus alijs vocet scriptura nominibus.

Ioan. 6.

Eccle 15.

1. Pet. 2.

Ephe. 2.

si libet, accusent. cùm Paulus in epistola ad Romanos ait: Qui reddet vnicuique secundùm opera eius: ijs, quidem, qui secundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: ijs autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, obediunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnẽ animam hominis operantis malum, an non satis clarè, immò clarissimè dicit hîc Apostolus Paulus idem, quod beatus Petrus in epistola Clemẽtis, bonis operibus ęterni ignis pœnas nos effugere, id est, iram & indignationem ac tribulationem, vt Paulus ait, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire, id est, ad gloriam, & honorem, & incorruptionem, ac vitam æternam? Si secundùm patientiam boni operis datur vita æterna, id est, secundùm mensuram patientiæ boni operis, (hoc enim significat κατὰ præpositio) id est, proportionem. & paulò suprà dixit, Reddet vnicuique secundùm opera eius, ergò bonis operibus præparatur salus animarũ & vita, & vitę ęternæ efficimur hæredes, & ad regnum Dei peruenitur, vt est in doctrina Petri, quæ in epistola Clemẽtis posita est. An malè docuit Paulus, cùm dixit, ijs, qui secundùm patientiam boni operis quærunt gloriam & honorẽ & incorruptionem, dari vitam æternam: & non dixit, ijs qui secũdùm fidem quærunt? Quis vestrûm, Magdeburgenses, hoc dicere audeat? nisi Paulum quoquè per spiritum Dei loquentem, repræhendere vultis. Ac potuisset quidem Paulus dicere, ijs qui secundùm fidem quærunt gloriam & honorem & incorruptionem, vitam æternam, quis neget? Sed curità dicere potuisset, nisi quia fides perfecta esse non potest sine patiẽtia boni operis, quę ad salutem necessaria est: sicutì rursùs patientia, si opus perfectum habeat, vt ait beatus Iacobus, non potest esse sine fide: at nè vos Magdeburgenses ad fidem solam vestri dogmatis confugeretis, non dixit Apostolus, ijs qui secundùm fidem quærunt gloriam & honorem & incorruptionem, vitam æternam: sed dixit, ijs qui secundùm patientiam boni operis, vt intelligatis tandèm, si fortè credere vultis, (nisi enim credideritis, non intelligetis) per fidem solam, quam prædicatis, non vos gloriam & honorem & incorruptionem quærere, sed indignationem & tribulationem & angustiam, qui estis ex contentione, non acquiescentes veritati, obedientes autem iniquitati. Ac rursùs, si promittit nunc Deus in Euãgelio, id quod semper sine acceptione personarum ante aduentum suũ in carne Iudæis & gentibus promisit, gratiam scilicet iustitiæ ex operibus bonis, hoc enim significat, quod Paulus ait in eodem loco epistol. ad Roman. Gloria, honor, & pax omni operanti bonum, Iudęo primùm & Græco. non enim est acceptio personarum apud Deum: & quod idem beatus Petrus in Actis Apostolorũ dixit, In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, acceptus est illi. (timere enim eum dixit, pro eo, quod Paulus, operari bonum, vt intelligamus timorem, nõ credentis tantùm, sed credentis cum dilectione, siue operantis bonum opus dilectionis, quod

Ostenditur in scriptura Pauli doctrina beati Petri in epist. Clemẽ. à Magdeb. reprehensa.

Rom. 2.

Iaco. 2.

Esa. 7.

Roma. 2.

Act. 10.

quod ad timorem Dei filialem, vt vocant, pertinet) Si, inquam, testimonio Petri & Pauli, honor & gloria, ac pax & gratia diuinæ acceptationis præparata sunt omnibus benè operantibus in Euangelio, vbi sunt, qui doctrinam beati Petri in epistola Clementis contra scripturas calumniantur, & dixerit, salutem animarum & vitam bonis actionibus præparari? Sed prosequamur deincèps locũ Apostoli: Quicunq; enim, inquit, sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. ἀνόμους (id est, sine lege) vocat (vt beatus Basil. in commẽtar. Esaiæ cap. 1. obseruauit) eos, qui vel omninò leges diuinas nõ audiêrũt, vel ab eis recesserunt: vel qui audiêrunt quidem, sed nondùm ad eas accesserunt. sic enim ait Esaias: Incẽdentur, qui sine lege, & peccatores, id est, legis violatores. Subiungit posteà Apostolus de ijs, qui legem diuinam acceperunt: Et quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur, id est, comparatis operibus eorũ cum mente & voluutate legis: vndè aiebat Dominus, Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die: hoc est, iudicari per legem, vt idem quoq; Basil. in commen. Esa. cap. 3. notauit. deindè subiungit, Non enim auditores iusti sunt apud Deum. auditores legis vocat eos, qui non operãtur, siquidem eos Paulus opponit factoribus legis: habent tamen fidem. fides enim ex auditu est, id est, ex reuelatione: auditus autem per verbum Dei, id est, reuelatio fidei per diuinam virtutem, sicut ait Abdias propheta: Auditũ audiui à Domino, id est, accepi à Domino reuelationem. & Esai. Domine, quis credidit auditui nostro? id est, reuelationi rerum nobis per fidem ostensarum. Sic enim Theodorus Antiochenus in principio comment. Abdiæ prophetæ interpretatur. Quòd si auditores legis, id est, qui fidem solam sine operibus habẽt, non sunt iusti apud Deum, factores autẽ iustificabũtur, quemadmodùm Petrus malè de iustificatione docet, quia non docet, sola fide hominẽ iustificari? aut quid aliud est, appræhendere Christum pro nobis passum per fidem tãtùm, quàm habere auditum tantùm, id est, nudam reuelationem solius fidei in Christum passum, sine dilectione eius? quod est, esse auditorem legis euãgelicæ, & nõ factorem. Sequitur deindè in Paulo: Cùm enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. Demonstrat exemplo gentium, quod proximè dixerat, iustificandos esse factores legis, quales, inquit, sunt gentes, naturaliter faciẽtes, quæ legis sunt, quæ ostendunt operando opus legis scriptum in cordibus suis. Quis iam vestrùm est, Magdeburgenses, & cæteri Luterani, tam sine intellectu, vt non intelligat huiusmodi gentes ex operibus iustificari? an non hoc clarissimè dicit Apostolus? potest ne hîc vllus tergiuersari? Cur igitur doctrinam Petri in epistola Clementis damnatis? & totam epistolam Clementis, tanquàm falsam reijcitis ac negatis, quia non doceat in ea Petrus, sola fide absque operibus hominem iustificari? Improbate etiam hanc doctrinam Pauli in epist. ad Roman. cur non hoc audetis? etsi enim nõ est par authoritas epistolæ Clementis, & epistolæ Pauli, doctrina tamen de

Rom. 2.

Esa. 1.

Ioan. 12.

Rom. 2.

Rom. 10.

Abd. 1.

Esa. 15.

Apprahendere per fidem solã Christũ passum, quid tantùm insinuat.

Quos gentiles quòd Paulus iustificari asserat.

iustificatione cùm vna sit, qui hanc in epistola Clementis damnat, idẽ hanc ipsam in epistola Pauli damnat. Sed & illud verbum naturæ, quo hic vsus est Apostolus, cùm ait, naturaliter quæ legis sunt, faciũt, quia est ex numero eorum, quæ in epistolis Pauli φυσικὰ vocat beatus Petrus, id est, difficilia intellectu, nè quis istorum vel neget aliquandò Pauli esse hoc verbum, vel illud malè interpretando, Pelagianum faciat Paulum, visum est obitèr interpretari & admonere, naturam vocari hoc loco non rationem insitam nobis secundùm potentiam tantùm, sed etiam secundùm Dei gratiam. De hac ratione dixit beatus Iacobus, susci pite ἔμφυτον λόγον, id est, insitam rationem, quæ potest (inquit) saluare animas vestras. Suscipite, dixit, quia opùs est assensu voluntatis nostræ, non quidem ad recipiendum, quod naturaliter potentiæ nostræ insitum est, sed ad recipiendum, quod insuper ex Dei gratia est. Hanc duplicem rationem naturalem, quã vocat Iustinus semen, distinxit idem in priore apologia. Itaq; cùm Paulus dixit, natura siue naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, gratiam Dei, quæ naturam sanat & adiuuat, simul intelligi voluit: sicut Ecclesiasticus quoquè cùm ait capit. trigesimo secundo: In omni opere crede animæ tuæ, id est, crede secundùm gratiam Dei legi scriptæ in anima.

Qui doctrinã Petri in epist. Clem. negãt, doctrinã quoquè Pauli negare cogũtur.

Iaco. 1.

Eccle. 32.

" Iam quod similiter accusant isti, quæ ait idem Petrus in epistola 3. Clemẽtis, hominem bonis operibus tanquàm viatico abundanti repletum, ad regnum Dei peruenire debere, & rursùs in epistola 4. Repletos bonos operibus, hæredes vitæ æternæ effici] vt alios locos epistolarũ Petri nunc omittam, in quibus virtutem ac sententiam horum, quæ accusant, demonstrare possem: ille vnus satìs nunc sit, quem paulò antè iterùm attigi ex epistola eiusdem. Cùm enim dixisset, Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem, deindè subiungit: Hæc autem, si vobis adsint, non vacuos neq; sine fructu (ἀκάρπους enim legit vetus interpres) constituent vos in Domini nostri Iesu Christi cognitione. an non est hoc ipsum, quod idẽ Petrus in doctrina sua apud Clementem dixit, hominem bonis operibus & abũdanti viatico repletum, id est, eum, cui ista adsunt, quę in sua epistola dixit, ad regnum Dei peruenire debere? Ille enim est, qui in cognitione Domini nostri Iesu Christi non est vacuus, neq; sine fructu, qui ad regnum Dei peruenire debet. Quid rursùs interest dicere, Hæc autem opera, scilicet bona numerata fidei, virtutis, abstinentiæ, patientiæ, pietatis, charitatis, si vobis adsint, non vacuos, neq; sine fructu vos constituens in cognitione Domini nostri Iesu Christi: an dicere illud in epist. Clementis, repletos bonis operibus, hæredes vitæ æternæ effici? nónne quibus ista adsunt, repleti sunt bonis operibus? & istis repletos, non constitui vacuos, neq; sine fructu in cognitione Dñi nostri Iesu Christi, an non est, effici eos hæredes vitæ æternæ?

2. Pet. 1.

Doctrina Petri in epistol. Clementis 3. & 4. à Magd. reprehensa, eadẽ in epist. ipsius Petri demonstratur.

Illud

Illud iterùm hîc admonebo Magdeburgenſes, ſi quandò tandèm intelligant, clariſsimè hîc docuiſſe beatum Petrum in deſcriptiõe huius ædificij ſpiritualis virtutum, eò ſpectare fidem, vt omni ſtudio & diligentia ſuperædificemus ei opera bona, alioquì fruſtrà eſſe fidẽ, & vacuos ac ſine fructu reperiẽdos in ea eſſe, qui non ſuperædificauerint, ac neceſſariò debere eſſe ſubſtructã dilectioni fidẽ, ſi quid valere debeat. Quæro enim à vobis, Magdeburgenſes, quorsùm ſpectat iſta veſtra appræhenſio Chriſti pro nobis paſsi? an non ſpectat, vt eum ſic per fidẽ appræhenſum diligatis? & diligẽdo ei confidatis? ridiculum enim eſt & vanum, ei confidere, quem non diligas. Ergò in iſta appræhenſione Domini noſtri Ieſu Chriſti per fidẽ ſolam, vacuus eſt, & ſine fructu, qui fidem ipſam habet, ſine dilectione.

Reſponſio ad locos ſcripturæ, quibus Magdeburgenſes conantur probare, hominem iuſtificari per ſolam fidem cum contraria demonſtratione euidenti ex eiſdem locis, non ex fide ſola iuſtificari. Item ſecundùm ſcripturã, fidem eſſe mortuam & infructuoſam ſine dilectione. Cap. 9.

SEd quia ſcribunt Magdeburgenſes in centuria ſua, contrà docuiſſe Petrum in Actis Apoſto. cap. 2. 4. & 10. & in epiſt. 1. cap. 1. Videamus an ità ſit, an potiùs non ità. Actuum, inquiunt, 2. interrogatus Petrus à Iudæis, quid facere deberent, vt effugerent iram Dei: Pœnitentiã, inquit, agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrùm in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionẽ peccatorum veſtrorum. Hîc tradunt docuiſſe Petrum, gratìs abſq; operibus ſola fide peccatores pœnitentes iuſtificari. Quis nõ intelligat pugnare ſecùm iſtos, ſibiq; contradicere, cùm aiunt ſola fide peccatores pœnitentes iuſtificari in baptiſmo, cùm ſit pœnitentia opus quoddam, quod ad fidem accedat, vt ipſi ſpontè confitentur, neceſsè ſit. an fortè dicturi ſunt, nihil aliud eſſe pœnitentiã, quàm deſiſtere à peccatis vitæ ſuperioris, atq; ità nõ opus, ſed ceſſationem potiùs operum eſſe? At redarguet eos, ſi id dixerint, pœnitentia eorum, qui ad Ioannem veniebant, vt ab eo baptizarentur. talem enim pœnitentiam in prima centuria ijdem centuriatores probant, & requiri, ac ſatis eſſe volunt. De illa verò pœnitentia ſic ſcriptum eſt: Et baptizabantur ab eo, confitentes peccata ſua. Et beatus Lucas: Dicebat ergò, inquit, ijs, qui exibant, & baptizabantur ab ipſo: Quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergò fructus dignos pœnitẽtiæ. Quis verò ità amẽs ſit, & à ſenſu communi alienus, vt neget confiteri actus ſuos Deo, & facere fructus dignos pœnitentiæ, eſſe genus operis? Quod ſi ità eſt, quomodò ſola fide abſq; operibus iuſtificantur peccatores pœnitẽtes? quemadmodùm abſque vllo opere pœnitẽtes ſunt? quod iſtud prophanum vaniloquium, repugnantiæ plenum? Quid eſt, quod beatus Petrus dicit, Agite pœnitentiam, ſi nihil agere præcipit? Cùm enim agere pœnitentiã præcipit, neceſsè eſt, vt pœnitentia aliquod opus ſit. non igitur abſque operibus ſola fide iuſtificatio fit. Præterea etiã, cùm præcipit idẽ Petrus baptizari, nullum ne

Repugnãt ſibi Magd. tradentes ſola fide iuſtificatos eſſe eos, quibus Petrus dixit interrogatus, pœnitẽtiam agite, et baptizetur vnuſquiſque veſtrùm.

opus fieri præcipit? Velle ergò baptizari nihil est, si nullum opus est. Quòd si est, velle baptizari, actus in quo fides per dilectionem exercetur, igitur non sola fide absque operibus iustificatur homo. Alius locus, quem Magdeburgenses citant, est ex Act. cap. 4. Et non est in alio aliquo salus: nec enim aliud nomen est sub cęlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. hoc quoquè loco tradunt ijdem docuisse Petrum, sola fide absq; operibus hominem iustificari: sed doceamus nos rursùs non ità esse, & contrarium potiùs Petrum docuisse. Citauit beatus Petrus testimonium Dauid ex Psal. 117. Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificãtibus, qui factus est in caput anguli. deindè subiungit statìm, Et non est in alio aliquo salus, quàm in hoc, scilicet lapide angulari, probato, electo, & precioso, & ab hominibus reprobato. Quomodò verò sit in hoc solo lapide salus, docuit idẽ Petrus, cùm ait, de hoc lapide loquẽs: Et ipsi, tanquàm lapides viui, superædificamini. Superædificari igitur nos oportet huic fidei sanctæ in hunc lapidem angularem, qui est Christus, sicut Iudas apostolus ait: Superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei: superędificari, inquam, oportet nos lapides viuos: Viui autem lapides superædificari non possumus sine dilectione: quia qui non diligit, at beatus Ioãnes, manet in morte. Igitur ex sola fide sine dilectione nõ potest effici superædificatio salutaris, ac proindè ex fide sola absq; operibus, non potest homo iustificari, sed ex fide, quæ per dilectionem exercetur. Alius locus, quem citãt, est cap. 10. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. Hoc quoquè de sola fide interpretantur, quasi diceret, Qui credunt tantùm: quod nunquàm dixit, neque dicere potuit. Qui enim credunt tantùm, hi Christum non diligunt. nam si diligunt, iam non credunt tantùm: qui autem nõ diligunt, manent in morte, ait Ioannes. Igitur non potest ex fide viuere, nisì qui credit cum dilectione, quod est perfectè credere, sicut accipi voluit beatus Petrus, cùm dixit, remissionem accipere omnes, qui credũt, scilicet perfectè. Quis enim tam expers communis sensûs est, qui existimet, cùm scriptura fidem commendat, fidem imperfectam & mortuam, ac non potiùs perfectam & viuam, commendare? dilectio verò est, quæ fidẽ perficit, sicut anima corpus. Quod apertè alio etiam loco dixit Apostolus, cùm ait: Finis præcepti siue perfectio (vtrunque enim significat τέλος) est charitas. Quid est (ait Augustin. in præfatione Psal. 31.) finis præcepti? quo perficiũtur præcepta, sicut dicimus, finita est tunica, quæ texebatur: finitur, vt perfecta sit. Si igitur præceptum est, credere, & perfectio præcepti est charitas, ergò perfectio fidei est charitas. Citant postremò locum epistolæ Petri 1. cap. 1. In virtute Dei custodimini per fidem in salutem. Sed hunc quoquè locum, de fide viua accpiendum esse, ex eodem loco facilè demonstrabimus, si paulo superiora repetamus. dixerat enim, Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi. qui secundùm misericordiã suã magnã regenerauit nos in spem viuã p resur-

Acto. 4.

Quàm diuersa ex vno eodemq; scripturæ loco diuersim intellecto eliciantur.

1. Pet. 2.

Iud 1.

1. Ioan. 3

Gala. 5.

Act. 10.

1. Ioan. 3.

1. Timo. 1.

2. Pet. 1.

Quòd beatus Petrus fidem mortuã in bo-

surrectionem Iesu Christi ex mortuis, cùm dixit, spem viuam, profectò simul docuit, esse spem aliquam mortuam: etenim si est vnum contrariorũ, & reliquum necesse est esse: contraria enim, sunt simul natura. Quòd si est spes viua, & spes mortua: fidem quoquè viuam necesse est esse, & fidẽ mortuam. Siquidem necessariò spem antecedit fides, spem viuam fides viua, spem mortuam fides mortua. Sed doceamus, quæ sit spes viua: quod quidem ex Paulo intelligi potest, cùm ait in epistola ad Roman. Si mortui sumus peccato, quomodò adhuc viuemus in illo? An ignoratis, fratres, quòd quicunque baptizati sumus in Christo, in mortem ipsius baptizati sumus? consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, quod quidem tunc fit, vt ait sanctus Maximus in responsis ad Thalassium, cùm mortificamus voluntatẽ peccato, simul & resurrectionis erimus: quod tunc fit, vt idẽ ait, cùm iustitiæ suscitamus voluntatem. Si igitur regenerati sumus ad diuinam & æternam vitam habendam, vt hîc in nouitate vitæ ambulare debeamus, mortificati peccatis, & suscitati iustitiæ, consequens est, vt qui sic ambulando, vitam illam diuinam & æternam per resurrectionem Iesu Christi speret, is quidem spem viuam habeat, quę illum non confundet: contrà verò, qui non sic ambulat in nouitate vitę mortuus peccato, spem mortuam. Ergò fides, quæ cum spe ista viua copulata est, necesse est, vt in nouitate etiam vitæ similiter versetur, & exerceatur. Vitę verò nouitas cùm succedat vetustati ac morti, & qui non diligit, maneat in morte: rursùs consequens est, vt necessaria sit dilectio ad nouitatem vitæ, ac proindè necessaria itẽ sit dilectio, vt sit fides viua. Vndè idem Apostolus simili gratiarũ actione epistolam ad Ephes. exordiens: Benedictus, inquit, Deus &c. & paulò pòst: sicut elegit nos, inquit, ante constitutionem mundi, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate: non dixit, In conspectu eius in fide, nè vos de sola fide, vt alios similes locos accipere soletis, hunc quoquè locum acciperetis: sed dixit, in charitate, quòd charitas sine fide esse non possit, vt quidem potest fides esse sine charitate, cuiusmodi est fides illa, quæ cum hypocrisi est: quæ si in nullo homine esse potest, vt vos falsò tradere soletis, quomodò dicit Apostolus, Charitas de corde puro, conscientia bona, fide non ficta? Ergò sine charitate vt non est cor purum, neque conscientia bona, ità neq; fides est non ficta: erit igitur sine charitate vt cor impurum & conscientia mala, ità & fides ficta, id est, cum hypocrisi, cùm alioquì vera fides sit. Sed satis hactenùs responsum sit ad ea, quæ Centuriatores in epistolis Clementis contra doctrinã beati Petri de iustificatione ex fide & operibus obiecerunt: satisq; demonstratum, eandem doctrinam in scripturis à sanctis Apostolis & Prophetis traditam esse. Ac potuissem quidem copiosiùs adhuc & prolixiùs idem demonstrare, si tempus aut locus esset: aliud enim est, susceptum argumentũ proprio

mine posuerit, quam posuis quoquè B. Iacobus, quam in solis dæmonibus falsò ponunt Lutherani. Rom. 6.

Euidẽs demõstratio ex scriptura, quòd fides possit esse in homine mortua, & necessariò sit viua per dilectionem. Eph. 1.

1. Tim. 1.

1. Tim. 1.

Quòd secundùm Apost. fides possit esse sine charitate.

opere tractare: aliud, respondere defendendo quod accusatur: defensioni nanq; modum imponit ratio eorum, quæ accusantur. Sed pergamus ad ea, quæ sequuntur in accusatione Magdeburgensium in capite de doctrina.

Defensio doctrinæ de exauditione orationis per fidem cum bonis operibus, quam Magdeb. in epistola Clementis & Alexandri accusant, & demonstratio ex scripturis non exaudiri eum, qui cum sola fide orat, & quomodò latro in cruce non ex fide tantùm orauerit, & exauditus fuerit.

Cap. 10.

» » » QVintò, inquiunt, exauditio orationis non in fide & nomine Iesu, sed in bonis moribus & operibus. Clemens 1. & in oblationibus & dignitate sacerdotũ, Alexãder 2. collocatur &c.] Si ità docuisset Clemens, vt isti impiè & impudenter finxerunt, non esse orandum in fide & nomine Iesu, aut non exaudiri orationes, in fide & nomine Iesu adhibitas, meritò accusâssent. sed an sic docuerit, iudicent ipsi Magdeburgenses, aut eorum discipuli & auditores. Recitemus ergò verba epistolæ Clementis, quæ isti more suo corruperunt, addentes quæ nullus nisi eorum similis somniaret. Sic ergò ait Clemens: Ità Deo precem fundere conuenit naufragantes, vt mereamur audiri: audiri autem à Deo ità demùm meretur quis, si orationes ipsæ bonis moribus & bonis operibus adiuuentur. An qui hæc dicit, negat exaudiri orationem in fide & nomine Iesu? aut qui in fide & nomine Iesu exauditur, potest ne bonis operibus carere? Sed video hîc mihi audire Magdeburgenses respondentes, posse carere: idq; fortassè exemplo latronis in cruce probari dicent, quasi ille in fide sola & nomine Iesu exauditus fuerit. Sed priusquàm id falsum esse demonstremus, doceamus ex scripturis, orationem, vt ad salutem animæ exaudiatur, oportere perfici opere charitatis, quę est forma omnium virtutũ. Multùm enim, inquit beatus Iacobus, valet oratio iusti ἐνεργουμένη, id est, oratio, quæ operibus exercetur. Sed quia Luterani hanc epistolam negare audent, probemus quod beatus Iacobus dicit, authoritate Esaiæ. cũ enim populo Iudęorum, propheticis prædictionibus futurorum malorum commoto & perterrito, religiosiores quidam, alioquì legem Moisis negligentes, & suorum criminum oblîti, ieiunijs tamen & orationibus Deum placare studerent, quasi sola ieiunia & precationes satìs essent ad sanctitatem & iustitiam eorum, vt exaudirẽtur: iusserit Deus Prophetæ, vt admoneret eos, idcircò non exaudiri, quia non essent iusti, id est, quia orationes suas cum vitæ & morum sanctitate non coniungerent. Me enim (inquit) de die in diem quærunt, & vias meas scire volunt, quasi populus qui iustitiam fecerit. Quęrunt, inquit, me quotidiè, scilicet per orationem, quasi populus iustitiam faciens, cùm tamen non faciant iustitiam: ergò ad benè orandum, & vt exaudiatur, qui orat, necessè est opera iustitiæ facere. Rogant me, inquit, iudicia iustitiæ, & appropinquare Deo volunt. Eccè orationem, quę non meretur exaudiri

Deprehensio Magd. in manifesta calumnia.

Iac. 5.

Esa. 58. Exauditio precũ nostrarum cui vel ascribenda, vel acceptum ferenda.

exaudiri, quia non erat ἐνεργουμένη, vt dixit beatus Iacobus: id est, quia erat sine operibus bonis. Et paulò pòst idem Esaias: Frange (inquit) esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam: cùm videris nudũ, operi eum, & carnem tuam nè despexeris. Et subiungit: Tũc erumpet quasi manè lumen tuum: tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, eccè adsum. Accusate ergò, Magdeburgenses, eadem licentia & impia temeritate Esaiam, qui sine bonis operibus negat exaudiendos esse Iudæos illos in fide sola: nec enim sine vlla fide orabant. quis hoc dicat, nisi sensu communi careat? quomodò enim appropinquare Deo volebant, si nullam Dei fidem habebant? credebant igitur, sed non cum dilectione. Rursùs, si in fide sola sine bonis operibus satis est orare, quomodò legitis Euangelium, cùm ait Dominus: Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem patris mei? an dicetis fortasse, qui dicit, Domine, Domine, orare sine fide? quis rursùs hoc dicat, nisi amens aliquis? Ergò oratio in sola fide, non exauditur ad salutem animæ. Præterea quis dubitet, quin, sicut dixit Euangelium, Non omnis, qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: ità dicere potuerit, non omnis, qui dicit, Domine Iesu, Domine Iesu, intrabit in regnũ cælorum. Quod si ità est, quòd non omnis, qui dicit, Domine, Domine, siue Domine Iesu, Domine Iesu, intraturus sit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem patris, qui in cælis est: quæro à vobis, Magdeburg. quid differt, qui sic dicit, Domine, Domine, siue Domine Iesu, Domine Iesu, quod sine fide quidem aliqua dicere nõ potest, qui tamen non intrabit in regnum cælorum, secundùm sententiam Domini: quid, inquam, differt ab eo, qui dicit, Domine Iesu, in spiritu sancto, sicut Apostolus ait. Vterq; enim horũ fidem habet, & in fide orat: & alter exauditur, & intrabit in regnum cælorum: alter non exauditur, nec intrabit: nempe differt, quòd illius fides, sola est: Sic enim Leontius Aetolius in commentarijs Matth. ca. 7. interpretatus est, illos in die iudicij dicturos esse, Domine, Domine, & quę sequuntur, qui fidem (inquit) sine operibus habuerunt. idem dixit Theophylactus, Leontium secutus: huius verò, qui orat, dicens in spiritu sancto, Domine Iesu: fides est non sola, sed cum operibus: non enim credit tantùm, sed credit & diligit, quod est facere voluntatem Dei, qui non dixit, Plenitudo legis, fides est, nè vos de sola fide acciperetis: sed dilectio est, quæ est forma fidei & spei, immò omnium virtutum. Sic autem accipiendum esse illud Apostoli, id est, dicere, Domine Iesu in spiritu sancto, non de dicente sola fide, sed de dicente fide & operibus, intelligi potest ex sancti Diadochi episcopi Photices in Epiro cap. 59. de perfectione spirituali: oportet, inquit, dare animæ tuæ illud, Domine Iesu, ὑσ ὁλόκληρον πραγματείαν τοῦ σκοποῦ, id est, ad integram & solidam tractationem propositi vel finis. quæ perindè sunt, quasi diceret: sic oportet dicere apud te, Domine Iesu, vt hoc sit tibi omninò propositum, quomodò secundùm Dominum Iesum viuas. Is itaque

1. Cor. 12. *Cur orantes quidam ac dicẽtes, Domine, Domine, non exaudiantur.*

Rom. 13.

1. Cor. 12.

dicit

dicit propriè ac perfectè, Dominus Iesus, non qui hoc dicit ore, id est, qui
Esa. 29. in eum credit tantùm, nondùm tamen facit voluntatē eius, vt illi, de quibus
Mar. 7. aiebat Dominus: Hic populus labijs me honorat, cor autem eorū longè est à me: non enim loquebatur de non habentibus fidem, sed de habentibus fidem tantùm. Hic ergò dicit plenè, Domine Iesu, qui per fidem &
Iud. 1. obedientiam Domini operatur salutem suam. Hic enim facit voluntatem patris, qui in cælis est, quod nō potest fieri, nisi in spiritu sancto, sicut Apostolus ait: & hic orat in spiritu sancto, sicut Iudas Apostolus in epistola sua præcipit. Obseruauit quoquè hoc genus dicendi πραχτικῶς καὶ κατὰ ἀλήθειαν,
Hieronymus. quod est, dicere re & veritate, beatus Hieronymus in comment. Esa. cap. 66. inquiens: Dicere non sermonē, quę res facilis est, sed affectu & opere comprobatur. Idem post eum obseruauit Iunilius author valdè eruditus, & in literis sanctis benè exercitatus: Ille enim, inquit, propriè dicit, qui voluntatem & mentem sono vocis enunciat. Sic quoq; accipiendum est illud
Malach. 3. apud Malach. Et dixistis, Vanus est qui seruit Deo: id est, ità affecti fuistis, & ità vixistis, vt si vanum esset seruire Deo. & Dauid, Dixit insipiens in corde
Psal. 52. suo, Non est Deus: id est, sic animatus fuit erga Deum, & sic vixit, vt si non
Theodorus Antiochenus. esset Deus. Vtrunque notauit Theodorus Antiochenus: Occasione oblata, non grauatè ad vtilitatem legētium obseruationes scripturarum adhibeo. Satis iam ostensum est, in fide sola, & in nomine Iesu, sine operibus non exaudiri orationem: neque plenè & in corde suo dicere, Dominus Iesus, eum qui credit tantùm, id est, cuius fides non exercetur in opere dilectionis. La-
Latro in cruce orans, non in sola fide orauit, nec in sola fide exauditus est. tronem verò in cruce si existimetis exauditum esse in sola fide, & solo nomine Iesu, quæso vos Magdeburgenses, an credidit latro de Christo, quòd Deus esset, & quòd remunerator esset? certè credidit, alioquì non dixisset, Domine, memento meî, cùm veneris in regnum tuum. Deindè, nónne hanc fidem exercuit increpando alterius latronis impietatē, & confitendo peccata sua digna morte, & innocentiam Christi, cùm dixit: Neque tu times
Luc. 23. Deum, qui in eadem damnatione es? & nos quidem iustè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gesit. Quemadmodùm ergò audebitis dicere, in fide & nomine Iesu, sine vllis prorsùs operibus, exauditum esse? an non est ex operibus fides eius in euangelio ostensa? Prætereà, non putatis eum, qui perfectè credidit, quòd Christus esset Deus & remunerator, se Christo ex tota anima, & ex toto corde obtulisse? ista verò oblatio, an non fuit opus excellens ex fide? quomodò igitur sine vllis operibus per solam fidem exauditus est?

Responsio ad ea, quæ Magdeb. obijciunt contra doctrinam Alexandri epistola. 2, de exauditione orationis per oblationes & dignitatem sacerdotis, & demonstratio euidens, quòd hæc doctrina secundùm scripturas sit: contrà verò, quod tradunt Magdeb. exaudiri orationem in sola fide, contra scripturam esse. Cap. 11.

Obijci-

OBijciunt deindè cõtra doctrinam harum epistolarũ, quòd exauditio orationis, in oblationibus & dignitate sacerdotum, in epist. Alex. 2. collocatur.] Sed recitemus quæ Alexander scripsit. Ipsi enim, inquit, pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent atq; consumunt: qui quanto digniores fuerint, tanto faciliùs pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Multũ enim, vt ait Iacobus Apostolus, valet deprecatio iusti assidua, &c. Si hæc, quæ Alexander Pont. scripsit, secundùm scripturas scripta esse demonstrauero: consequens erit, vt qui hunc locũ epistolæ Alexandri accusant, non iã epistolã hanc, sed scripturã sanctã accusent, quã ad libidinẽ & arbitrium corrũpunt, anteponẽtes doctrinæ & verbis spiritũs, suũ propriũ sensum & affectũ, sicut de similibus scripsit Magnus Athanasius in thesauro de Trinitate ad Nemesinũ, quos idẽ Athanasius ait, nõ dicere Dominũ Iesum in spiritu sancto, sed dicere in Beelzebub anathema Iesu. Videamus ergò, an vos Magdeburgẽses tales sitis, quales illi, quos sanctus Athanasius notauit, qui vestrũ sensum & affectum, scripturis & verbis spiritũs sancti anteponatis. Dixit Moises in Leuitic. expostulãs iratè cũ Eleazar & Ithamar sacerdotibus: Cur nõ comedistis hostiã pro peccato in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, & data est vobis, vt auferatis peccata multitudinis, (sic enim est apud 70.) & rogetis pro ea? An nõ collocatur hîc ex parte priuatæ ipsorum deuotiõis ac dignitatis, exauditio orationis in sanctis precibus & pijs oblatiõibus sacerdotũ, hoc est, in spiritu ex fide factis? Moisem ergò, immò Deũ & scripturas eius repræhendunt, qui hanc doctrinam epistolæ Alexandri repræhendunt. Deindè intuens in hunc locum Leuitici Oseas propheta, & loquens de sacerdotibus, qui non erant, quales esse debebant ad propitiandum Deum pro populi peccatis, ad hoc enim instituti erant: Peccata, inquit, populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabũt animas suas, siue, vt est apud 70. in eandem sententiam, in iniquitatibus eorum accipient animas suas: & erit sicut populus, sic & sacerdos: & vlciscar super eũ vias eius. quẽ locũ his verbis interpretatur beatus Cyrillus in cõment. huius prophetę. describã hîc totã interpretationẽ ex Greco trãslatã. Facit, inquit, ad hoc intelligendũ, illud de hirco pro peccato scriptũ, quãdò iratus est Moises cõtra Ithamar & Eleazar, dicens: Cur non comedistis hostiã pro peccato in loco sancto, (fuerat autem combustus hircus) quia sancta sanctorum est? hoc dedit vobis comedere, vt auferatis peccata multitudinis, & propitietis pro eis coram Domino. deindè subiungit Cyrillus: Erãt ergò medij inter Deum & populum, comedentes pro peccatis, & precibus iram Dei placantes, & velut proprias animas offerentes in odorem suauitatis pro peccatis. hoc enim, inquit, significat aliquandò in scriptura, accipere. quod enim erat paratum ad sacrificandũ, & offerebatur, dicebatur accipi, vt in libro Num. cùm de vacca rufa præcipit Dominus: Præcipe, inquit, filijs Israel, vt accipiant ad te vaccam rufam, pro eo, quod est, offe-

Quòd doctrina Alex. Põt. à Magd. reprehensa de exauditione orationis per oblatiões, de dignitate sacerdotum secundùm scripturas tradita sit.

Athanasius. Leuitic. 10.

Ose. 4.

Cyrillus.

Num. 19.

rant, siue adducant, vt beatus Hieronymus interpretatus est, & de leproso mundando: Præcipiet, inquit, sacerdos, & accipient mundationi duas aues. Sic igitur hoc loco: Cùm erunt, inquit, peccata populi, accipient sacerdotes animas suas, id est, offerent eas in sacrificium spirituale, scilicet viuentes rectè, vt sacerdotes decet. Verùm, qui ad hoc, inquit, erant assumpti, vnà cum alijs peccabant, idcircò minatur illis Deus captiuitatem, ac seruitutẽ, ablaturumq; se eorum gloriam, ità vt nihil interſit inter sacerdotes & populum. Hactenùs Cyrillus. An non collocatur hîc quoquè ab Oseæ propheta exauditio orationis sacerdotum pro peccatis populi, quòd ad ipsos pertinebat, in deuotis precibus & pijs oblationibus eorum, cùm ait, Peccata populi mei comedent? & in iniquitatibus eorum accipient animas suas? id est, auferent peccata populi: sicut dixit Moises in Leuitico, sacrificantes, scilicet dignè pro eis, (dixit autem, comedent: quia in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt) & offerentes animas suas in sacrificium spirituale, scilicet viuentes rectè, vt beatus Cyrillus (sicut dixi) interpretatus est. Quorsùm verò minaretur Deus per Prophetam sacerdotibus, qui turpiter viuebant, quos alioquì necesse erat pro populi delictis offerre, si ad faciliùs exaudiendas orationes eorum, non erat eorum sanctitas ac probitas necessaria? si, inquam (vt istorum verbis vtar) exauditio orationis, in eorum oblationibus (sanctis scilicet, & exaudìri dignis) nullo modo collocabatur? Pont. ergò Alexander, quod esset officium sacerdotum, & quales esse deberent, vt magis exaudirentur, optimè ac proprijs verbis Oseæ prophetæ docuit, neq; tamẽ potuit calumniã Magdeburgensium effugere. Deniq;, quàm verũ sit, quòd sanctus Põt. Alex. secundũ scripturas in epist. sua, quam vos Magd. accusatis, & tãquàm falsam reijcitis, scripsit, quanto digniores fuerint sacerdotes, tãto faciliùs pro necessitatibus, pro quibus clamãt, exaudiri: & quòd facilior exauditio orationis, ex maiore dignitate orãtis sacerdotis pẽdeat, quæ est alioquì Dei donũ, multis exẽplis scripturæ sanctę demõstrari potest, quę statim cõmemorabimus. Consistit autem hæc maior eorũ dignitas, in orãdo spiritu & veritate, q̃d est ex gratia Dei. De hac enim maiore dignitate intellexit Alexander, quod dixit, sacerdotes quãto digniores fuerint, tanto faciliùs exaudiri. Quod vt suo more Magdeburgenses malè interpretarentur, ad oblationem nudam, & ad dignitatem solam exteriorem sacerdotum, totam exauditionem retulerũt, id est, quatenùs sunt sacerdotes tantùm, quod bonorum & malorum commune esse potest: qui quatenùs sacerdotes sunt, non est alius alio dignior: quarè non de hac dignitate loquitur Alexander, qui ait, quanto digniores sunt, tãto faciliùs exaudiũtur. Etsi enim orationes ipsas sacerdotũ, vt sunt ministri Christi ad offerendũ in ecclesia positi, charisma ministerij sacerdotalis quãtùm decet, cõmendet, sitq; sacrificiũ eorũ, quod ab eis offertur, semper nomine ecclesiæ Deo acceptum, tamen quòd ad eos ex gratia Dei pertinet, faciliùs exaudiuntur, cùm ad sacerdotalem dignitatem ex ordinatione,

Ose. 4.

1. Cor. 9.

In quo consistat potissimũ dignitas sacerdotis.

Dignitatem orandi in spiritu & veritate, quonàm retulerit Alexander.

dignitas

dignitas interior ex ſpirituali merito accedit, cui ante cæteros tum propter ſe, tum propter populum ſtudere debent. In eiuſmodi ergò oblationibus in ſpiritu, & dignitate interiori ſacerdotum, inuocantium in veritate Dominum, conſiſtit facilior iſta, de qua Alexander Pont. loquebatur, exauditio orationis: quales oblationes fuerunt, quæ Deo ſecundùm ſcripturam placuerunt, quas Clemens lib. 7. commemorat, ſic enim ait: Suſcipe preces populi tui te in veritate inuocantium, ſicut ſuſcepiſti dona iuſtorum in generationibus eorum, Abelis primùm, Noe poſt egreſſum ex arca, Abraham poſt exitum ex Chaldæa, Iſaac ad puteum iuramenti, Iacob in Bethel, Moiſis in eremo, Aaronis in medio viuẽtium & mortuorum, Ieſu Naue in Galgalis, Gedeonis in petra, & quæ ſequuntur, nè omnes illas oblationes enumerem. Quòd ſi ij, qui in ſola fide Deum inuocant, omnes exaudiuntur, vt Magdeburgenſes contra ſcripturæ ſanctæ authoritatem tradunt, cur dixit Dauid: Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate? aut ſi is, qui in ſola fide inuocat, in veritate inuocat: cur Apoſtolus non ſatis habuit dicere, vt accederemus in fide ad deprecandum ſacerdotem magnum ſuper domum Dei, qui eſt Chriſtus? quod quidem ſi dixiſſet, facilè erat iſtis de ſola fide more ſuo interpretari: ſed dixit, Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, vt intelligeremus, non continuò vbi fides eſt, eſſe plenitudinem fidei cum vero corde, quæ eſſe non poteſt ſine charitate: quæ fidei ſuperædificata, eandem fidem format & implet, & ſine qua fides non eſt plena & perfecta. Rurſùs ſi in ſola fide exauditio orationis collocãda eſt, & non in dignitate etiam orantis, cur dixit Dominus per Ezechielem: Tres viri iſti, ſcilicet Noe, Daniel & Iob, ſi fuerint in ea ciuitate, neque filios, neque filias ſuas liberabunt, ſed ipſi ſoli liberabuntur? cur iſtos tres potiùs nominauit? quænam alia maior dignitas, quàm fides ſola in iſtis erat? aut ſi ſola fides ſufficiebat, cur fides aliorum non ſatis fuit, vt exaudirentur in liberatione ſua? nec enim, ſi non habuiſſent fidem, filios aut filias Danielis vocâſſet, qui filios ſecundùm carnem nullos habuit, ſed ſecundùm ſpiritum, quos prophetia eius genuit. Sed perſequamur iam ea, quæ deinceps ab iſtis notata ſunt & reprehenſa.

Contra ſcripturas tradũt Magdeb. exaudiri eos, qui in ſola fide Deum inuocant.

Heb. 10.

Ezech. 14.

Defenſio doctrinæ beati Petri in epiſtola Clementis de orando pro mortuis, & de exequijs mortuorum, quam Magdeburgenſes accuſant contra ſcripturam epiſtolæ prioris eiuſdem Petri, collatis teſtimonijs Zachariæ & Eſaiæ ad interpretationem eius. Cap. 12.

ET quidem (inquiunt) pro mortuis orare, eleemoſynas q̃ dare, & exequias peragere, Petrus iuſſiſſe dicitur 1. Clementis. Sed hęc à ſana doctrina de oratione diſſonare, & à Petro nuſquàm tradita eſſe, quis eſt qui ignoret? cùm nihil horum in Petri literis, nec alibi vſquàm in ſcriptura præcipiatur, &c.] Priuſquàm ad hoc reſpondeã, quia nihil niſi ſcriptum ſit, recipitis, & quæ ſcripta ſunt, veſtro ſenſu & authoritate, ſpretis ſanctorum

Quædam nobiscum tenent Lut. in quibus cultum adhibent sine scriptura, quæ ipsos redarguunt de contemptu traditionum.

rum patrum interpretationibus, interpretamini: venit mihi in mentem, vt quæram à vobis hoc loco, quod vos ipsi cruce signatis, ijdemq; vestros pueros docetis, vt frontes similiter signent, vbi in scripturis legistis? autsi nusquàm legistis, cur contra scripturam facitis, qua vos prohibitum dicitis, nè vllus cultus sine authoritate scripturæ sanctæ Deo adhibeatur? Rursùs, quòd ad appellationem nominis Iesu, sublatis pileis, caput detegitis, ex qua scriptura didicistis? aut cur sonum vocis huius sacræ, quem sensu aurium percipitis, honorandum esse putatis, & quidem apertione capitis, de qua tamen nihil est in scripturis, nisi cùm vir orat in ecclesia: Iesum verò crucifixum, quem in imagine sua oculorum sensu percipitis, non putatis? an qui imaginem crucifixi videt, non videt crucifixum in imagine? non dico propriè re ipsa & veritate, sed σχέσει, id est, habitudine seu repræsentatione: alioquì, quomodò dixit Apostolus Galatis, Ante quorum oculos Christus proscriptus, siue (vt vis verbi Græci est) depictus est? hoc enim significat verbum Græcum προγράφειν, depingere ante. Cur igitur naturæ & scripturæ repugnatis? Sed de hoc aliâs. Si ergò vos ista facitis, quæ & nos sanctè ac religiosè facimus: si, inquam, nobiscùm sine vlla scriptura signatis frontes signo crucis, & audito nomine Iesu, & cùm recitatur euangelium, caput etiam detegitis, quæ nos per successionem ecclesiasticæ traditionis iam indè à principio Apostolicæ prędicationis vsque ad nos profectæ, sine scripto accepimus, cur tanta importunitate & intemperie scripturam de omnibus, quæ in ecclesijs Catholicorum, vbiq; fiunt, & semper facta sunt, exigitis? Esto, nihil de orando pro mortuis scriptum esset. an non æquum erat, audire nos, cùm vobis contentiosis respondemus, sicutì Paulus respondere docuit: si contendere vultis, & scriptum exigere, nos talem consuetudinem non orandi pro mortuis, non habemus, nec ecclesia Dei? Sed grauius adhuc est, quòd quæcunque non sunt ità apertè scripta, vt quiuis de vulgo idiota sine vllo etiam studio, aut ingenio intelligere possit, scripta negatis, & vel passioni Christi, vel euangelicę libertati derogare fingitis. Aggrediamur ergò priùs, quæ hîc ab hæreticis obijciuntur, refellere, nõ quidem omnia, sed quibus se illi magìs iactant, & nos premi putãt, vt posteà ex scripturis sanctis rationem pro mortuis orandi faciliùs demonstremus. Obijcit ex Apocalypsi beati Ioannis Caluinus, cum quo est hic Luteranorum cõmunis error, illud Apoc. 14. Scribe, beati mortui, qui in Domino moriũtur: quia amodò iã dicit spiritus, vt requiescant à laboribus, id est, ex ipso nunc, inquit Caluinus, requiescant: quarè non est purgatorium, nec opùs est precibus, cùm iam nunc fruantur post mortem ipsa beata vita. Malè verò Caluinus legit, & peiùs interpretatus est, non intelligens quid significaret illud aduerbium temporale ἀπάρτι, quod interpres vertit à modò: differt enim ἀυτίκα, siue παραυτίκα, id est, statim, quod coniungit futurum tempus cum hoc nunc: ἄρτι verò, siue ἀπάρτι, id est, modò, coniungit præteritum tempus, cum hoc nunc. Notauit hanc significationem & differentiam

Vtrùm nomini Iesu audito pus honoris, quã vise eius cruci, exhibendum.

Gal. 3.

1. Cor. 11.

Apoc. 14.

Locus Apocalypsis contra purgatorium obiectus, propter ignorantiam vnius aduerbij.

rẽtiam Photius in suo lexico manuscripto. Exempla verò plurima sunt in scriptura ipsa: A diebus, inquit, Ioannis Baptistæ vsque nuuc ἕως ἄρτι: & Pater meus vsquè modò operatur, item ἕως ἄρτι. Deniquè vbicunquè interpres vertit Vsque nunc, aut vsque modò, ibi est hoc aduerbium temporale, quod (vt dixi) cùm tempus præteritum cum præsenti nunc coniungat, non potest accipi pro eo, quod est, statim, quod ad proximum tempus futurum, cum hoc nunc coniunctum, pertinet. quarè non potest intelligi, vt Caluinus interpretatus est, vt amodò requiescant, id est, statim requiescãt, siue iam nunc, vt coniungat hoc aduerbium futurũ tempus cum hoc nũc: hoc enim non ἄρτι, siue ἀπάρτι facit, sed αὐτίκα. Quarè necessè est sic legere: Beati mortui, qui in Domino moriuntur amodò, id est, nunc, scilicet ex quo Christus mortuus est & resurrexit, & assendit in cælum, & nos conresuscitauit, & consedere fecit in cælestibus, beati qui sanctè & piè moriũtur: etiam dicit spiritus, id est, testimonium hoc spiritûs Dei est. Declarat deindè spiritus, qui hoc beato Ioanni reuelauit, quorsùm spectet nunc illa beata in Domino mors, nempe vt piè mortui, tandèm requiescant à laboribus suis, & præmium eorum ferant, quisque secundùm opera sua: idcircò enim subiungit, opera autem eorum sequuntur eos. Illa enim opera dicit, de quibus Paulus Apostolus eodem spiritu scripsit: si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Perindè itaq; est, àcsi diceret, Opera autem eorum manentia, quæ superædificauerunt, ad instàr auri & argenti & lapidum preciosorum, sequuntur eos, ad accipiendũ scilicet mercedem, ità vt ipsi salui fiant, transeundo quasi per ignem, ad repurgandas & detergendas sordiculas admistas. Etenim si idem spiritus est, qui beato Ioanni hæc reuelauit, & qui illa, quæ suprà interpretati sumus, in beato Paulo locutus est, consequẽs necessariò est, vt nulla sit vtrobiquè discrepantia: esset autem discrepantia, immò repugnantia, si spiritus, qui in D. Paulo loquebatur, diceret, mortuos in Domino (hi enim sunt, qui superædificauerunt aurum, argentum, lapides preciosos) saluos fieri transeundo quasi per ignem: spiritus verò, qui in Ioanne, diceret saluos fieri, & iam nunc frui vita beata, vt Caluinus vult. Alterum, quod hæretici objiciunt, est, Quomodò scriptura Pauli stabit, quæ ait, omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum, si est extra hãc vitam merendi ratio & locus? aut quomodò non est, si mortui in Christo nostris precibus iuuari possunt? Hoc olìm hæretici objciebant: & hodiè noui hæretici objciunt, qui veterem hæresim iam olìm damnatam, renouare voluerũt. Quod ergò illis veteribus pater Aug. respondit, istis nouis responsum sit, scilicet non tunc animas piè mortuorũ hoc in purgatorio mereri: sed dum in hac vita piè vixerunt, & piè mortui sunt, vt illic post mortẽ iuuari possent, meruisse. Legant noui hæretici in Aug. ipso, si fortè authoritati tanti viri cedendum putent, responsi huius sentẽtiam tom. 2. c. 110. item tom. 4.

Quid differãt amodò, & Statìm, secũdùm Grecas voces ἀπάρτι, & αὐτίκα.

1. Cor. 3.

2. Cor. 5.

Quid & quibus in locis Aug. pro purgatorio hæreticis respondeat.

de cura pro mortuis.c.1.& eodem tom.quæstio.11.ad Dulcit. rursùs tom. 10.de verbis Apostoli 34.Sed quia traditioni,quę huius consuetudinis orãdi pro mortuis causa est, & consuetudini, quæ traditionem confirmat, & fidei,quæ consuetudinem omnium ecclesiarum seruat,ratio patrocinatur, vt Tertullianus de alia traditione in libro de corona militis scripsit: explicandum est nunc,quæ sit ratio huius consuetudinis à sanctis apostolis traditæ orationibus piè mortuos adiuuandi: vt iam hæc consuetudo, scriptura (de qua paulò pòst differam) & ratione simul cõsistat. Explicemus ergò, quomodò,& qua ratione fiat, vt in hac vita mereamur, vt cùm ab ea recesserimus,orationibus viuentium adiuuemur: scilicet hîc est modus & ratio promerẽdi in hac vita, vt post mortem orationibus adiuuemur,si dum hic viuimus,orationes ecclesiasticas sacerdotum,& illas in primis,quarũ vtilitas & fructus cæteras omnes vtilitates superat,non solũ nõ repudiemus & respuamus,sed potiùs studiosè,& piè,ac reuerenter,& dignè ab eis petamus.Quomodò enim digni sint,vt orationibus fidelium in altera vita adiuuẽtur, qui ecclesiasticis & sacerdotalibus orationibus,quę maximæ oĩm vtilitatis causa sunt,adiuuari noluerunt? Is autem oratione sacerdotis, aut aliorum fidelium illic adiuuari non vult,qui,dum hîc viuit,& à vita recedit,orationem sacerdotis absoluentem vel omninò non petit: vel non petit dignè & idoneè:sacerdos enim à Christo,cuius authoritate pœnitentem absoluit,gratiam remissionis petit,quã absoluendo administrat pœnitenti,& veniam oranti.idcircò absolutio,quã facit,oratio quędam est ἱλαστικὴ καὶ ἐνεργητικὴ,id est,efficax & operatoria, quæ dici potest oratio λυτικὴ, id est, soluens:aliorum enim fidelium oratio,non λυτικὴ, sed συλληπτικὴ, id est, non soluens,sed adiuuans est.Contrà verò,qui cum pietate & desiderio gratiæ Dei,& idonea dispositione aut hoc petit:aut si petere non potest,sic optat ac desiderat,vt voto petísse videatur,huic, inquam, quia piè vixit,& piè mortuus est,orationes sacerdotum & aliorũ fidelium,quibus se hîc dignũ præbuit,prodesse poterunt.non est hæc mea interpretatio,sed magni Dionysij,qui in eccle.Hier.c. de piè mortuis, postquàm sententiã Apostoli de futura vniuscuiusq; remuneratione secundùm vitæ huius merita, confirmauit,& exemplo Hieremiæ ac Samuelis, qui sacerdotes fuerunt, docuit, nihil orationes pro alio adhibitas prodesse,si ille indignus sit, qui eis adiuuetur,explicans deincèps,quo modo tum in hac vita,tum in altera aliquis ad salutẽ precibus aliorum fidelium adiuuari posset, si quis (inquit) sacrorum donorum cupidus,& ad ea participanda sanctè dispositus,tanq; qui sit paruitatis suæ & memor & cõscius,aliquẽ ex sanctis viris adeat: sacerdotes dicit,hoc enim significat verbum ἅγιος ὁ ἱεροδιδάσκαλος περὶ τὰ θεῖα ἑαυτὸν καθοσιώσας θεῷ, id est,qui rebus diuinis operã dat,& se Deo cõsecrauit. sic interpretatus est hoc verbũ eruditissimus author Photius Cõstantinopolitanus in eodẽ Lexico suo,quod paulo antè dixi:sequitur,& ab eo petat, vt sit adiutor suus,& cõprecator:hoc facit sacerdos,cũ remittit peccata.simul enim precatur

tur cũ pœnitente, cùm eum absoluit. respexit hîc Dionysius ad epistolã B. Iacobi, cùm ait de oratione λυτικῆ id ist, soluente presbyterorũ, Et inducat presbyteros, & orẽt super eum. & paulò pòst subiungit, Et si in peccatis fuerit, remittẽtur ei. & ad locũ euangelij Matth. 18. cùm loquens de absoluẽdo, & ligando, subiungit, Si duo ex vobis consenserint super terrã de omni re, id est, de omni peccato in quacunq; re, fiet illis à patre meo, qui in cælis est. Sic S. Pacianus, antiquissimus author & grauissimus, in parænesi ad pœnitentiã, hunc locũ euangelij intellexit de duobus, scilicet confitente, & sacerdote confessionẽ audiente. Sequitur deincèps: Indè certè iste vtilitatẽ, quæ omnes vtilitates superat, reportabit. Quis nõ videt nõ conuenire hæc in preces, siue orationes aliorũ fidelium præterquàm sacerdotũ? siquidem maxima omnium vtilitatum, quæ ab vllo ex fidelibus peti potest, & ab eo per orationẽ præstari, est salus animæ per remissionẽ peccatorũ, quam sacerdos per potestatem, quam à Deo accepit, ab eo impetrat: & administrat pœnitenti: quod idem Dionysius declarat. statim enim subiungit, quã vtilitatem maximam dicat. consequetur enim, inquit, diuina dona, scilicet remissionem peccatorum, iustitiam & salutem animæ. sed quæ causa & ratio consequendi hæc dona, comprecãte sacerdote? diuina (inquit) bonitas, quę hunc supplicem recipit: & ipsius, qui recipitur, pietas in Deum, & reuerentia erga diuina dona, ac desideriũ laudabile petitionũ, quas petiuit, & idonea sanctaq; dispositio. Docuit hoc loco Dionysius, quę sint, quę afferre debet, qui à sacerdote petit, vt petat ei à Dño, & administret dona ista, quę diximus, quæ afferre, inquam, debet, nè obstet petitioni sacerdotali, quã petit, quod à theologis scholasticis dici solet obicẽ ponere. Deindè, nè quis iam dubitet, de hoc genere orationis, quod iudicio sacerdotali ad tribunal conscientiæ adhibetur, Dionysiũ loqui, subiũgit: Est enim hoc diuinis sancitum iudicijs, vt diuina dona ordine, & vt Deum decet, participent, qui digni sunt, vt participent: & illa tribuant, qui digni item sunt, vt tribuãt & impertiant. tribuere autem, siue impartire diuina sacerdotibus ministris Christi conuenit, propter charisma, quod in ecclesia acceperunt. Rursùs postq̃ Dionysius docuit, qui sint, qui post mortem precibus viuentiũ iuuari possint, declarat, qui non possint, quod quia exantecedentibus planè sequitur, subiungit: Hunc igitur ordinẽ sanctum qui contemnat, & misera inflatus elatione, sufficere se ad cõciliandũ sibi Deũ existimet, & ἀσεβεῖ, id est, sacerdotes despiciat, immò si quæ Deo indigna sunt, & non potiùs quę digna, petat, ac vehemens & sibi cõueniens desiderium donorum Dei nõ habeat, ipse per se imprudenti petitione frustrabitur. Hactenùs Dionysius. Hũc locum Dionysij Thomas quoq; Vualdensis, author sui tẽporis doctissimus, obseruauit ad respondendũ hæreticis, qui piè mortuos orationibus viuentiũ iuuari, sententiæ Pauli, quam diximus, aduersari existimabãt. Sed dicitis, (inquit) qualiter iudicabit eũ Deus secundũ opera, si iuuabitur precibus sanctorũ? Quia (inqt) hoc meruit, dũ viueret, sanctorũ precibus adiuuari,

uari,& hoc etiam (inquit) dicit Dionysius,quòd vnusquisque habebit retributionem,quam in hoc seculo promeruit. Deindè interpretans, quomodò efficiatur dignus,dum viuit,vt post mortem adiuuetur, rursùs citat Dionysium,inquiens:Et subdit Dionysius huius primam dignitatem,si humiliter se subdiderit precibus sanctorum, credēs se posse iuuari eis: qui autem repulerit,nunquàm inueniet eas vtiles post mortem.hæc est prima indignitas,repellere officium orantis.Hactenùs ille. Qui verò sint intelligendi sancti isti,quos Dionysius dicit,& quorum orantium officium non sit repellendum,vt Vualdensis dixit,iam est à nobis explicatum. Vt igitur superiora summatim repetamus,qui in hac vita sacramentalem orationē sacerdotis,quæ maximam omnium vtilitatem affert,petit,eaq; dignus efficitur,idem,vt æquum ac decens est,simul efficitur dignus, qui post hanc vitam precibus sacerdotum & cuiusque fidelis adiuuetur. fundamentum enim vtilitatis spiritualis ex oratione aliorum fidelium, siue in hac vita, siue post hanc vitam, est vtilitas hîc participata ex oratione sacerdotali, quia qui remissionem peccatorum in hac vita à sacerdote non petit,nō est dignus,vt ab vllo ex fidelibus,precibus aut alijs officijs pietatis adiuuari ad salutem petat,siue in hac vita, siue post eam. Deniquè quia qui ab hac vita recesserunt,absoluti siue actu,siue voto à peccatis suis per ministeriū orationis λυτικῆς, id est, soluentis sacerdotum, in quibus Dominus posuit, sicut Apostolus ait,verbum reconciliationis, ij sunt in Christo mortui, ac proindè in communione sanctorum,qui in cælo & in terra sunt,cuius cōmunionis participationē vsque ad finem firmam retinuerunt,consequens necessariò est,vt à communione & societate sanctorum, quam in ecclesia esse confitemur,id est,ab ipsa ecclesia,& membris eius per orationes & alia officia charitatis,& à sanctis,qui in cælo sunt,si post hanc vitam ope indigent,adiuuentur.Hactenùs de huius Apostolicæ traditionis ratione, quæ sententiam Pauli de futura eorum,quæ in hac vita tātùm gessimus,remuneratione,confirmat,& explicat:& quod hæretici ex ea sententia obijciebant,quasi nos post hanc vitam merita poneremus, apertè refellit, & falsum esse conuincit.Deincèps verò,tametsi nihil referat,vt doctus Tertull. in libro de corona militis ait, vtrùm consuetudo apostolicæ traditionis, scriptura,an ratione consistat:tamen quia hæretici super nos ad verbū Dei prouocant,non contenti sola ratione,agè,demōstremus etiam ex scripturis sanctis,non dissonare (vt Magd.dicunt) hanc traditionem à sana doctrina de oratione,continericq; vim eius traditionis in literis beati Petri,quod ijdem Magdeburgen.negant,immò &in alijs scripturis.Petrus igitur proponens pœnas diuini iudicij impijs,qui reddent, inquit, rationem ei, qui paratus est iudicare viuos & mortuos: vt seueritatem illius iudicij demōstraret,meminit iudicij,quod Dominus in diluuio exercuit in quo multi propter peccata correpti sunt, nè (sicut Apostolus in epist. ad Corinth. de quibusdam scripsit) cum hoc mundo damnarentur, qui in carcerē inferni insu-

Vndè existat, vt quis dignꝰ sit, qui post mortem precibus viuentium adiuuetur.

2.Cor.5.

1.Pet.3.

1.Cor.11.

insupèr detrusi, pœnas etiam ibi soluerũt: vt iam dicere liceat hîc, si iustus vix saluatur, impius & peccator vbi apparebũt? Itaq; subiungit paulò pòst idem beatus Petrus: Propter hoc & mortuis euangelizatum est, vt iudicẽtur quidem secundùm homines in carne, viuant autem secundùm Deũ in spiritu. Proximo capite antecedẽti, id est, tertio, explicauit, de quibus nũc loquatur, nempe de ijs, qui increduli (inquit) aliquandò fuerant, quandò expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cùm fabricaretur arca. Dicite ergò nobis, Magdeburgẽses, qui Purgatorium cum reliquis Luteranis negatis, quis ille carcer sit, in quo Dominus descẽdens ad inferos, prædicauit? an fuit locus damnatorum? non, credo, dicetis, cùm scriptum sit, In inferno nulla est redemptio. Deindè, quis dubitat, quin inter damnatos pleriq;, immò infiniti essent, qui non quidem aliquãdò, sed semper increduli fuissent. at hi, de quibus loquitur beatus Petrus, non semper, sed qui aliquãdò (inquit) fuerant increduli. Prætereà damnati non fuerunt iudicati secundùm homines per carnem in illo diluuio, vt viuerent secundùm Deum in spiritu, sicut de illis dicit Apostolus, qui corripiũtur morte corporis, quod est iudicari in carne, nè cum hoc mundo damnentur, quod est viuere secũdùm Deum in spiritu. Iudicari enim, dicit, secundùm homines in carne, quandò more hominum, qui non possunt occidere, nisì corpus solum, fit interitus carnis, vt spiritus saluus fiat. si igitur ille carcer & locus tenebrarum, vndè, iuxta prophetiam Esaię, vincti & qui in tenebris erãt, post prędicationem siue euangelizationem illam Domini exiuerunt, non erat locus damnatorum, neq; sinus Patriarcharum, qui nõ in tenebris, nec in cruciatu, sed in luce & refrigerio erãt: consequens est, vt fuerit alius locus tertius, quem nos Purgatoriũ nũc appellamus, sicut Patres nostri appellauerunt. Quòd si deletus est ille locus per passionẽ Christi, hoc enim fortasse dicetis, quia Christus pro omnibus satisfecit, qui lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, purgationem peccatorũ faciens: hac igitur ratiõe, nec ante aduentum Christi fuit ille tertius locus, quia quicunq; pœnitentiam tunc egérunt, & pro peccatis satisfecerunt, non nisì in fide Christi venturi pœnitentiam egérunt, aut satisfecerũt. Quarè si nos satisfaciendo derogamus passioni Christi præteritæ, & illi satisfaciendo derogabant passioni Christi futuræ: eadem enim est nostra & illorũ fides. igitur neq; locus ille deletus est, neq; illi aut nos satisfaciendo, passioni Christi derogamus. ille enim satisfecit morte sua, pro quo nos satisfacere non poteramus, id est, p morte æterna, cuius nos eramus debitores: & perfecit sua satisfactione, vt nostra pro temporali pœna debita satisfactio, in virtute satisfactionis eius valeret. An hæc parua sunt? vt frustrà pro nobis illũ satisfeciſſe putemus, si vllo modo nobis satisfaciendũ sit, vt nobis obijcitis? Sed de illo carcere ad purgandum præter authoritatem beati Petri, habemus etiam testimoniũ Zachariæ prophetæ, fuisse apud inferos ante aduentum Christi, qui essent non in sinu Abrahæ, nec vbi erat ille diues sepultus in inferno, inter quem

1. Pet. 4.
Ibid.
Locus epistolæ beati Petri de Purgatorio.
1. Pet. 3.
1. Cor. 11.
Esa. 49.
Quòd necessariò secundùm scripturas præter sinum patriarcharũ, & locũ damnatorum, ponendus sit tertius locus, qui dicitur Purgatorius.
Locus Zachariæ de Purgatorio.

& Abraham & Lazarum, magnũ chaos firmatum erat: sed qui essent in la-
Luc. 16. cu non habente aquam, vincti spei, vt ait Propheta, id est, quibus esset spes
Zach. 9. exeundi, postquàm essent ibi satis purgati, quod ipsum in vita per fidem &
charitatem meruerant. Probat autem hoc, quod dicimus ipsa etiã vniuer-
sa ecclesia, quæ in officio funebrium exequiarum, vbiq; canit, Liberame
Domine de vijs inferni, qui portas æreas confregisti, & visitâsti infernum:
dedisti eis lumen, vt viderent te, qui erant in pœnis tenebrarum, clamantes
Esa. 49. & dicẽtes, Aduenisti redemptor noster. His ergò dixit, iuxta Esaiæ prophetiam, Exite, qui in vinculis: & qui in tenebris, reuelamini. Atq; hęc quidem fuit Christi in carcere prædicatio siue euãgelizatio, quam beatus Petrus dicit. Si igitur est carcer post Christi aduentum, vt erat anteà, in quo erant vincti spei, id est, quibus erat (vt dixi) spes exeundi aliquandò ex vinculis ac tenebris, siue vincti congregationis, vt est apud septuaginta, id est, ex numero eorum, qui erant communione charitatis copulati, qui erant omnes tandèm in regno cælorum congregandi, qui enim periêrant, nõ dicuntur à Propheta vincti congregationis, qui cum omnibus, & secùm ipsi pugnant, si, inquam, est carcer nunc, sicut à principio, in quo tenentur vincti, qui in charitate Dei & proximi mortui sunt, qua sunt nobiscùm coniuncti, cùm ope indigeant, vt indè, persolutis debitis, exeant, nónne charitas postulat, vt eos orationibus & eleemosynis adiuuemus, sicut viuos adiuuare & possumus, & solemus? immò eo magis, eoq; studiosiùs, quo magis illi indigent, qui à vita recesserunt, quàm qui in ea adhuc sunt, adiuuare debemus. Rursùs, si euangelizatio illa Christi, quam beatus Petrus dicit, profuit vinctis illis in virtute mortis, Deo patri pro eisdem oblatæ: annõ

Apostolica cõstitutio de orando pro mortuis.

consequens est, vt hymni, lectiones & preces, quæ in exequijs mortuorum secundùm apostolicam traditionem, in libro octauo Clementis de apostolicis constitutionibus scriptam, pro ipsis in virtute eiusdẽ passionis Christi offeruntur, eisdem prosint, siue ad relaxationem supplicij, siue ad integram liberationem, vt Dñs nouit iustum esse, qui iustus est, & iustitias dilexit, & æquitatem vidit vultus eius? Hactenùs de loco epistolę beati Petri.

Psal. 10.

Locus Pauli ad Timo. de orãdo pro mortuis.

Sed quia Magdeburgẽses nihil horũ in epistola Petri esse, temerè affirmãt, sed nec alibi vsquàm (inquiunt) in scriptura præcipitur, doceamus nos cõtrariũ. Quæro enim, cùm obsecrat Apostolus, scribens ad Timotheũ, fieri
1. Tim. 2. obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarũ actiões pro omnibus hominibus, an nõ præcipit orare pro particularibus? nisi fortè renouare vultus hæresim Vuiclef, qui negabat, licere orationes vni personæ applicare
Act. 12. contra authoritatẽ scripturæ sacræ, & Christi atq; Apostolorum exemplũ,
Col. 4. cùm scriptum sit: Oratio autem fiebat sine intermissiõe ab ecclesia ad Deũ
1. Thes. 5. pro eo, scilicet Petro, & Paulus in epistolis suis frequenter petit orari pro
Heb. 13. se, & latro in cruce pro se orauit, & exauditus est, & Dominus pro Lazaro
Luc. 23. mortuo orauit, & infinita alia. Si igitur cùm beatus Paulus præcipit orare
Ioan. 11. pro omnibus hominibus, non excipit mortuos. nõ enim dixit, pro omnibus

bus viuentibus in hoc seculo, sed pro omnibus, vt non exciperet piè mortuos. viuunt enim, & si non in hoc seculo, qui in Christo mortui sunt, quorum est Deus. Deus autem non est mortuorum, sed viuentiũ: omnes enim animę iustorũ, illi viuunt, sicut ait apostolica constitutio, huius loci euangelici interpres. Prępcipit ergò pro his & illis, atq; alijs in Christo mortuis, qui ad carcerem illum, paulò antè secundùm scripturas demonstratũ, deducti sunt. Sed dicetis fortasse, si Paulus doceret Purgatorium esse, facilè vos concessuros prępcipere Paulum, vt pro omnibus hominibus etiã mortuis oremus, quia iam esset certum egére illas animas nostris apud Deum precibus, sicut inter nos in hoc mundo alij aliorum precibus apud Deum indigemus. Videamus igitur, an hoc doceat Paulus, primo Corint. cap. 3. Tritus quidem est locus, sed interpretatio eius germana & propria nõ est hæreticis nota. *Lib 8. Clem.*

Explicatio loci Pauli 1. Corinth. 3 de Purgatorio secundùm proprietatem verborum, & idioma scripturæ, & rationem consequentiæ, & collationem similium locorum Esaiæ & Zachariæ: & quomodò illos Paulus imitatus & interpretatus est: & de Constitutione Apostolica, accedente etiã consuetudine omnium Ecclesiarum, exequias mortuorum semper & vbiquè, etiam in Germania ante octingentos annos, celebrantium. Cap. 13.

SI quis (inquit) superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pręciosos, lignum, fœnũ, & stipulas, vniuscuiusque opus manifestum erit. dies enim declarabit, quia in igne reuelabitur: vniuscuiusq; enim opus, quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superędificauit, mercedem accipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Dixerat paulò suprà, Vnusquisq; mercedem accipiet secundùm suum laborem. docet deindè, quam mercedem accipiet, si quidem bona opera fecerit, accipiet mercedem salutis æternæ, tametsi transeundo per ignem ad purgãdum, si quas minutas sordes admistas cum illis bonis operibus habuerit, quæ sunt instàr auri, argenti, aut lapidum pręciosorum: sin verò mala opera fecerit, accipiet mercedem detrimenti animæ, sentiendo ignem inextinguibilem. Duos itaque ordines ponit, eorum scilicet, qui damnantur, & eorum qui saluantur: item duos ignes, vnum qui detrimentum adfert animæ, qui vret semper, quia non purgabit: alterum purgantem, per quem transitur sine detrimento ad salutem. Sed excutiamus singula loci huius, vt ità esse quod dicimus, ex ipsis Pauli verbis doceamus. Si quis, inquit, superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pręciosos: significare hæc, varias species virtutum ac bonorum operum, quia nemo dubitat, non opùs est per scripturas probare: q; verò lignum, fœnũ & stipula, varia malorũ genera significãt, quę sunt opera cõbustibilia, i. digna gehẽna

Locus Pauli ad Corint. de Purgatorio, cum pluribus locis scripturæ collatus.

Lignũ, fœnũ, & stipula, quid sibi hoc loco velint.

ignis æterni, ex multis locis scripturæ sanctæ licet intelligere. vt Esa. c. 1. de idolorum cultu loquēs, Fortitudo (inquit) illorum vt stipula stuppę. Fortitudinem vocat idola, quibus Israelitæ confidebant, & in quibus spem victoriæ collocabant. illorum itaq; idololatriā dicit esse stipulam, significans arsuros esse igne æterno propter illud peccatum. Sic beatus Cyrillus in cōmentar. Prophetæ huius interpretatus est, quo in loco ait significare lignū τὸ κατάπρηστον, id est, inflammabile: fœnum verò & stipulam, τὸ ἀκάϊστον, id est, non posse cohiberi flammam & extingui, quod in euangelio dicitur ἄσβεστον, id est, inextinguibile. Rursùs beatus Basilius in commentar. eiusdē prophetæ in eodem loco, stipulam ait significare vitam inflammabilem, & incendio dignam. Nemo autem non intelligit, quæ talem faciunt vitam, id est, incendio dignam, peccata esse mortalia. Item Malachias capit. quarto: Erunt, inquit, omnes superbi & faciētes impietatem, stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus omnipotens. Quem locum explanans sanctus Theophanes episcopus Niceæ, in symphonia veteris & noui testamenti: Stipulam, inquit, vocat, τὸ ἄχρηστον καὶ τὸ ὑπρηστον operum eorum, id est, inutile & inflammabile operum. Deniquè in euangelio iuxta eundem tropum, Et paleas, inquit, comburet igni inextinguibili. & in euangelio Ioannis, cum ficco palmite, qui facilè comburitur, comparat eum, qui æterno igni traditur. Mittetur (inquit) foràs, sicut palmes: & arescit, & colligēt eum, & in ignem mittent, & ardet. Et beatus Hieronym. in commētar. Esa. cap. 65. sic etiam intellexit, cùm interpretans illum locum, Opera eorū veterascent, sic ait: Vel certè hoc dicendum, quòd opera eorum veterascent, quorum domus fundata super petram, permanet in æternum, & qui ædificauerunt super fundamentū Apostoli, aurum, argentum, & lapides pretiosos: & econtrariò, eorum opera dispereant, quorum domus fundata super arenam, subita tempestate subuertitur: & qui ędificauerunt super fundamentum Christi, lignum, fœnum & stipulā. Redeamus ergò ad locum Apostoli: Vniuscuiusque, inquit, opus manifestum erit. dies enim declarabit, scilicet dies extremus mortis: sic enim vocat euangeliū, vt cùm ait: Vigilate, quia nescitis diem nec horā. Sequitur deindè, quia in igne reuelabitur. Infinitè, & vt ità dicā, indeterminatè dixit sine articulo Græco, ἐν πυρὶ, id est, in hoc aut illo igne, scilicet opus bonum reuelabitur in igne, nempe temporali: opus malum in igne, scilicet æterno, idcircò subiungit: Vniuscuiusq; opus quale sit, ignis probabit: ignis, inquam, ille dictus: ideò enim articulū addidit hîc. opus, inquam, bonū, quod Paulus vocat, opus manēs, probabit ignis salutaris, per quē transitur ad mercedē salutis. de hoc enim opere subiungit: Si cuius, siue alicuius, opus manserit, quod opus idem superædificauit, iste mercedē accipiet: opus verò malū probabit ignis, detrimentū afferens. de quo opere rursùs subiungit: Si cuius opus arserit, quod aliquis superędificauit, (repetendū enim est hoc à cōmuni, siue pzeugma) ille detrimentū patietur. pati autē detrimentū, ad detrimētū salutis ęternæ perū-

Cyrillus.

Marc. 9.

Malach. 4.

Theophanes.

Matt. 3.

Ioan. 15.

1. Cor. 3.

Matt. 24.

pertinet, secundùm idioma scripturæ. hoc quoq; ipsius verbi Græci etymologia declarat. dicitur enim ζημιοῦσθαι, id est, detrimentum pati, quod verbum Græcum interpres Græcus Matthæi, siue beatus Ioānes, siue alius fuerit, tum Marcus & Lucas, ad æternam iacturam animæ retulerunt. dicitur, inquam, quasi ζωὴν μειοῦσθαι, id est, minui vitam: ei autem qui temporali supplicio afficitur in purgatorio, vt purgatus, vita sempiterna posteà fruatur, constat, non minui vitam. Quòd si vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit, scilicet bonum opus probabit ignis, eo dignus: rursùs, malum opus probabit ignis item eo dignus. Quis enim dicat, eandem conditionē ignis conuenire in opus malum, & in opus bonum? Consequens est, vt non loquatur Apostolus hoc loco de igne æterno tantùm. Si enim post hanc vitam ignis tantùm æternus esset, qui longè differt ab igne temporali, & de illo igne æterno & inextinguibili solùm hîc loqueretur, nunquàm Apostolus de vniuscuiusque opere infinitè dixisset, ἐν πυρὶ, id est, in igne reuelabitur, sed dixisset, ἐν τῷ πυρὶ cùm articulo: sicut statim cū articulo dixit, ἡμέρα, id est, dies illa declarabit, quia non de vna qualibet die vitæ huius loquebatur, sed de illa vna extrema. Sequitur: Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quia dixerat, Si cuius opus manserit, mercedem accipiet: declarat modò, quam mercedem, & quomodò, scilicet mercedem salutis: sicut dixerat priùs, Si cuius opus arserit, accipere eum mercedem detrimenti. Quomodò enim verisimile sit, quod Apostolus dicat, quam mercedem accipiatis, cuius opus arserit, scilicet mercedem detrimenti: & non dicat, quam mercedem accipiatis, cuius opus manserit? nempe accipiet mercedem salutis, quæ est opposita detrimento. Est itaque hyperbaton, componendaq; sunt siue construenda verba sic: Si alicuius opus manserit, mercedem accipiet: ipse tamen, qui mercedem scilicet accipiet, saluus erit, quasi per ignem: & hæc erit merces eius, scilicet salus quasi per ignē transeuntis sine detrimento instàr auri. Obseruauit quoquè hoc hyperbaton Oecumenius. Quòd verò aurum, argentum & lapides precioſi, hoc est, opera bona, aliquas interdùm sordes habeant admistas, à quibus repurgari debeant, siue per ignem pœnitentiæ in hac vita, qui est ignis metaphoricus, siue per verum ignem in altera, docet etiam propheta Malachias, cuius tropum Paulus hoc loco imitatus est, cùm opera bona, quæ sine detrimēto à sordibus igne purgantur, vocauit aurum, argentum, lapides precioſos. Ait enim Propheta, de aduentu Domini in carne prophetans: Eccè venit, dicit Dominus, &c. & paulo pòst: Sedebit, conflans & emundans argentum, & colabit eos tanquàm aurum & argentum, id est, eorum opera bona, aliquas maculas leuiorum peccatorum habentia admistas, à quibus repurgari ea oportet. Itaque quod prædixit Propheta de purgatorio auri & argenti, in hac vita per ignem pœnitentiæ in aduentu Christi facienda, simile aliquid dicit Paulus de purgatione post diem cuiusque extremum in altera vita, non iam per ignem pœnitentiæ, quæ tunc sera erit & intempe-

Matth. 16. Mar. 8. Luc. 9.

Oecumenius.

Collatio loci Pauli de auro, argento cū loco Malachiæ.

Malach. 3.

Paulus Esaiā imitatus, & interpretatus hoc loco de purgatorio.

ſtiua, ſed per ignem verum: de purgatione, inquam, eius, qui ædificauit aurum, argentum & lapides precioſos, de quo ait, Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Nè verò Magdeburgenſes ac cæteri Luterani nouum & inauditum eſſe putent, & ab ſcripturis ſanctis alienum, accipere mercedem ſalutis, tranſeundo per ignem ad purgandum ſordiculas: oſtendamus ſimile exemplum in Eſaia, capit. 9. quod Paulus hoc loco imitatus eſt, ſimulq; interpretatus in figura ignis æterni & purgatorij illud contigiſſe. Loquente igitur Propheta de illo igne Hieroſolymitanę calamitatis, interpretans locum Cyrillus Alexandrinus: Alij, inquit, periêrunt ab impietate ſua, & de his prædixit Propheta: Ardebit peccatum eorum, vt ignis. hoc ſcilicet contigit in figura eorum, de quibus nunc ait Paulus, ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur, &c. Alij, inquit idem Cyrillus, non periêrunt, ſed tranſiêrunt per illam calamitatem, tanquàm per ignem, de quibus ſubiungit in eodem loco idem propheta: Et erit populus, quaſi ab igne combuſtus homo. quaſi ab igne, dixit: quia, vt ait beatus Baſilius, hunc locum de purgatorio interpretans, non minatur interitum, ſed purgatorium. Similiter Apoſtolus dixit: Saluus erit quaſi per ignem, nè intelligeretur de illo igne æterno, detrimentum adferente, & in ſempiternum vrente, quia ſcilicet non purgat, vt poſt conſumptas ſordes deſinat vrere purgatum inſtàr ignis purgatorij: ſed intelligeretur de igne ad tempus vrente: & quidem ſecundùm qualitatem ſordium, quibus conſumptis, ſaluus euadat qui purgatus eſt. id enim ſignificat διὰ πυρὸς, tranſitum ſcilicet per ignem hunc aut illum temporalem: non enim omnis ignis purgatorius, eſt æquè vrens ac crucians: idcircò ſine articulo Græco dixit hoc loco. Eodèm pertinet locus alius Zachariæ prophetæ cap. 13. quem imitatus quoquè eſt idem Paulus. Prophetans enim, ſicut beatus Cyrillus in commentarijs huius prophetæ interpretatur, de bello quoquè Romanorum, quo populus Iudaicus deletus fuit, vix tertia parte relicta, quæ miſericorditer ſeruata eſt: Et erit (inquit) in die illa, dicit Dominus, duæ partes peribunt & deficient: & tertia relinquetur in illa. & traducam tertiam partem per ignem, & vram eos, ſicut vritur argentum, & probabo eos, ſicut probatur aurum. & ſubiungit: Ipſe inuocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. ipſe, inquam, ſic probatus, & per ignem traiectus inſtàr auri & argenti, inuocabit nomen Domini, & exaudiam eum, quod quidem ſignificat, ſaluum fieri: ſic dixit hoc loco Paulus, Ipſe autē ſaluus erit, ſic tamen quaſi p ignem. Quod igitur Zacharias dixit propheticè de paucis illis pijs Iſraelitis, miſericorditer ſeruatis, tranſeundo per ignem illum calamitatis ac deuaſtationis Iudaicę, in figura illis contigit, ſicut cætera alia. Vndè Paulus Apoſtolus diuinè ad eos trāſtulit, qui poſt hanc vitam ſalui fiunt tranſeundo ſcilicet per purgatorium ignē, qui ſunt pauciores præ illis, qui damnabuntur ad ignem æternum, & vix tertia pars. Si quo ſtudio Magdeburgenſes & reliqui Luterani ſcripturas ſanctas conferendi, ſcrutandi, & intelligen-

Eſa. 9.

Baſilius.

Zach. 13. Paulus Zachariam imitatus & interpretatus in loco de purgatorio.

telligendi tenerentur, scio, non displiceret eis hęc nostra mediocris in ijs ipsis scripturis diligentia, præsertim cùm omnium veterum patrum iudicio tam difficiles sint, vt magnum laborem & vehemens studium, & in primis spiritum Dei requirant ad spiritualiter examinandum, quę sancti Dei homines per spiritum eius locuti sunt. At vos sic scripturas sanctas legitis, vt historias mundi, aut etiam fabulas, siquidem multa in eis fingitis. Et quod vobis sine vlla de dogmatibus conquisitione visum est, hoc spiritui sancto & vobis visum esse putatis: neque repugnantia, neque consequentia, neque dictorum causas, neque naturas rerum, neque proprietates verborum, neque scripturarum idiomata & figuras, neque œconomias scribentium, neque locorum cum locis collationes, neque interpretationes maiorum cõsideratis. Quarè si in vos tantùm intuerer, fortasse metuerem nè frustrà laborarem: sed quia hæc in aliorũ manus ventura sunt, qui vel non sunt decepti, vel à vobis seducti, cupient, adiuuante Deo, à vestris erroribus & fallacijs extricari, libenter ad eorum vtilitatem hæc laboramus. Vt autem ad propositum reuertamur, si vllum in vobis iudicium esset, vel hoc solùm vos mouere deberet, si iustus est Dominus, & iustitias dilexit, & æquitatem vidit vultus eius, quomodò æquum sit, vt idem genus ignis probet post hanc vitam bona & mala opera, quę Apostolus vocat ardentia & manẽtia? dies enim (inquit) declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Quòd si per ignem transeundũ est ijs, qui aliquas leuiores maculas purgandas habent, quis erit ità crudelis, vt non solùm opem non ferat, sed ferendam esse neget? vt vos negatis, qui impiè & crudeliter contra sacram scripturam traditis non esse orandũ pro mortuis, cùm, vt suprà docui, iubeat scriptura orare pro omnibus hominibus, scilicet qui ope indigẽt, & adiuuari possunt. (nullos enim, dicam iterũ, excepit, qui pro omnibus dixit,) sunt autem huiusmodi, qui cũ leuioribus maculis mortui sunt in Domino, pro quibus Apostolorum constitutio, quam Clemens Romanus literis mandauit, sic in libro 8. cap. 41. orare iubet: Oremus pro fratribus nostris, qui in Christo requieuerũt, vt Deus summæ erga homines charitatis, qui animã defuncti susceperit, remittat ei omne peccatũ voluntarium & inuoluntariũ: & propitius ei factus, collocet eum in regione piorum τῶν ἀναπαυομένων, id est, solutorum. An non satis clarè testatur ecclesia, cùm sic orat, in carcere esse animam, pro qua orat, vt soluatur? orat enim, vt soluatur, cùm orat, vt adducatur ad regionẽ eorum, qui soluti sunt. Est igitur post hanc vitam carcer, leuiorũ macularum purgatorius: & pro ijs orare, qui in eo sunt, sancti Apostoli in omnibus ecclesijs docuerunt, ab eis enim processit hoc verbum de orando pro mortuis, non à nobis, nec ad nos solos peruenit, id est, ad totum Occidentem, sed ad totum etiam Orientem. Siquidem in omnibus ecclesijs non solùm Occidentis, sed Orientis, officia mortuorum orando, psallẽdo, sacrificando vsq; in hodiernum diem celebrantur. imm̃o & in Germania ante octingentos

Luteranorum magistri nullo studio teenẽtur scripturas scrutandi, conferendi, & intelligendi.

Quæ sint, quæ Luteranorum magistri, & Magd centuriatores in studio scripturarum negligant.

Impij, & crudeles, qui tradunt non esse orandum pro mortuis.

Apostolica constitutio de orando pro mortuis.

Vbiquè in ecclesia catholica & oratum esse pro mortuis fidelibus ab initio, & orari etiam num.

Orationes & sacrificia pro mortuis in Germania ante ānos octingentos.

gentos annos celebrabantur à maioribus vestris, quorum vos progeniem esse, negare non potestis. Testis est Bugabilis monialis, quæ ad Bonifacium Germanicum Apostolum, tempore Zachariæ Pontificis his verbis scripsit: Similiter deposco, vt oblationes Missarum offerre digneris pro anima mei propinqui. Idem in alia epistola rogat Leobguda monialis: Rogo, inquit, vt pro anima illius preces offerre non renuas: necnon & matris meæ memoriam commendo tibi, quæ cognominata est Ebbel. Scribit Magnus Athanasius in libro de Synodis Arimini & Seleucię aduersùs Arianos, qui nouam fidem condebant. Si secundùm ipsos, inquit, ab istis consulibus principium suum fides accepit, quid facient Patres & beati martyres? aut quid facient illi, qui ab eis Christiana religione instituti sunt, & ante consules istos dormiêrunt? quomodò illos excitabunt, vt quod didicerint, obliteretur? & quod isti scribendo inuenerunt, in eos inferant? Similiter in vos Magdeb. & Luteranos omnes dicere licet, si à Martino Lutero cœpit verus cultus orandi nō pro mortuis, quid facient Patres & sancti Martyres? aut quid illi, qui ab eis in Christiana religione instituti sunt, & ante Lutérum dormiêrunt? quomodò illos à mortuis excitabitis, vt quod malè didicerunt, dedoceantur, & quod Luterus inuenit, eis tradatur?

Si orare pro mortuis est cultus falsus, quid maiores & patres Germanorum, & sancti martyres eorum facient, qui pro mortuis orauerunt?

De alijs locis scripturæ pro sacrificijs & orationibus mortuorum, in epistola ad Romanos, in Tobia, in Macab. in epistola secunda ad Corinth. in Eccle. in Apocalypsi non repetitis, quæ ab alijs scripta sunt de ijs, sed adiectis potiùs, quæ sunt prætermissa. Cap. 13

SEd veniamus iam ad alium locū scripturæ. Ait enim Apostolus in epistola ad Romanos: Orationi instantes, memorijs sanctorum communicantes. sic enim legit beatus Hilarius in libello de synodis contra Constantium. Augustinus lib. 2. contra Faustum, cap. 21. sanctus Epiphanius hæresi 57. Optatus Afer Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum: beatus Ambrosius in epistola ad Roma. cap. 12. Sic item legit vsque in hodiernum diem ecclesia Mediolanensis in suo Missali. Origenes in commentar. epist. ad Roman. vtrunque legi obseruauit, siue memorijs, siue necessitatibus. Memorijs quoquè legit Eustrathius Constantinopolitanus vetus author in libro de operatione animæ post mortem, cuius meminit etiam Photius in bibliotheca sua. Sic etiam legisse videtur Clemens Rom. Præcipit enim in persona Apostolorum, celebrare exequias mortuorum hymnis, precibus, & lectionibus sacris: deindè præcipit tribuere pauperibus ex bonis defuncti in memoriam ipsius, vt iam hoc sit communicare memorijs sanctorum, orare pro piè defunctis, (hos enim vocat hîc sanctos) & eleemosynas pro eis facere. Prætereà esse sic legendum, ex eo quoquè appáret, quod paulò suprà dixerat idem Apostolus: Qui tribuit, in simplicitate. quod quidem ad communicandum necessitatibus sanctorum pertinet: vt nō optùs esse videatur dicere iterùm, Necessitatibus sanctorum communicantes, quod

Rom. 12.

Qui authores antiqui legāt in epistol. ad Rom. memorijs sanctorū communicantes.

quod perindè esset, quasi diceret, Pauperibus tribuentes: quod, vt dixi, satis iam dixerat, dicendo, Qui tribuit, in simplicitate. pauperibus enim tribuendum est. Non improbo lectionem, quæ nunc in libris nostris fertur, Necessitatibus sanctorum communicantes: sed hoc dicimus, alterā lectionē, alterius esse interpretationē. cùm enim legimus, Necessitatibus sanctorū communicantes, quas necessitates dicat, ex altera lectione intelligimus, quæ dicit, Memorijs sanctorū cōmunicantes: nēpe quas patiuntur post hāc vitā, qui sanctè mortui sunt, sed cū leuibus quibusdā maculis. Rursùs cùm legimus, Memorijs sanctorū communicantes, quid sit hoc loco, memorijs sanctorū cōmunicare, ex altera lectione intelligimus, quæ dicit, Necessitatibus sanctorū communicantes: esse scilicet necessitates eorū, qui piè mortui sunt, quos oporteat adiuuare orando, & eleemosynas pro eis faciendo. Deindè cùm sanctus vir Tobias filio præcipiebat, vt poneret panem & vinum super sepulturam iusti, an existimabat mortuos indigere cibo aut potu? quis hoc dicat, nisi Gentilis aliquis delirus? aut nunquid secundùm legem symbolicè hoc fieri iussit? ne id quidem: nihil enim Moises de hoc præcepit. Quid ergò sibi voluit? aut vndè hoc didicit? scilicet spiritus charitatis eum docuit, iustos & sanctos, qui cum peccatis leuioribus, per humanā infirmitatem commissis, mori solerent, quæ post hanc vitā expiare oporteret precationibus & eleemosynis eorum, qui cum ipsis charitate iuncti essent, adiuuandos esse. Ad hoc ergò iussit panem & vinum super sepulturam iusti ponere, vt qui ex eo ederent, pro mortuo iusto orarent. Vndè statim subiungit: Et nolit eum comedere, & bibere cum peccatoribus, admonens, vt ijs impartiatur panis pro mortuo oblatus, qui sint Deum timentes, ac religiosi, vt eorum orationes pro mortuo exaudiantur. Durat vsque in hodiernum diem per multas Catholicorum ecclesias in Hispanijs ac Gallijs hæc religio & pietas ponendi super sepulturas panem & vinum in vsum sacerdotum, vt pro mortuis orent. Dignus est enim operarius cibo suo, sicut Dominus dixit. Huc etiam pertinet, quod Apostoli constituerunt, quæ etiam traditio vsque in hodiernum diem durat, vt inuitarentur homines ad conuiuiū, vt cibū sumerent, in memoriam defuncti, vt pro eo precentur: quibus præcipit apostolica cōstitutio sobriè comedere: & in primis, presbyteris & Diaconis, vt possint esse alijs exemplo, & monere alios, si qui erūt modū transgressi: ità enim fit, vt sicut sanctus Tobias præcipit, non comedatur panis super sepulturam defuncti positus, neq; bibatur cum peccatoribus. An sunt Magdeburgen. & cæteri Luterani sapientiores, quàm Tobias & sancti Apostoli & omnes ecclesiæ catholicorum, quæ hunc morem & hanc pietatem, quam adhuc frequentant & colunt, à sanctis Apostolis, authore & teste Clemente Romano, acceperūt? aut etiam sanctiores, & magis eruditi in lege Moisis, quàm Iudas Maccabæus? qui facta collatione, misit (sicut scriptum est) duodecim millia drachmas Hierosolymam, offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè & religiosè de

Quòd vtraq; lectio sit alterius interpretatio.

Tob. 4.

Vndè didicerit Tobias ponere panem & vinum super sepulturam, & quid sibi velit.

Luc. 10.

Apostolica cōstitutio de cōprandendo in exequijs in memoriā piè defuncti, vt pro eo orent.

2. Mac. 12.

resurrectione cogitans? nisi enim eos, qui crediderant, resurrecturos speraret, superfluum & vanum videretur orare pro mortuis: & quia sperabat, quòd ij, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sed quia soletis, cùm vos scriptura sancta premit, negare canonicam esse: tametsi hos libros ab ecclesia receptos esse inter canonicas scripturas, testes sunt Clemens Roman. beatus Hierony. in prologo, Aug. libro 18. de ciuit. Dei, cap. 36. lib. 2. contra epistolam Gaudentij, cap. 23. lib. 2. de doctr. Christ. c. 8. libro De cura pro mor. c. 1. item Synodus Romana Damasi, Synodus Carth. Synodus Afric. Synodus alia Romana Gelasij, & Synodus Floren. ac Triden. tamen seponamus interim horũ librorum authoritatem, si non valent apud vos ad authoritatẽ, at valeant saltem ad antiquitatẽ. Respondete mihi, vndè didicit Iudas Maccabęus, quem vos saltem virum bonum, sanctum, & in lege Moisis eruditum, & feciſſe hoc, non credo negabitis, etsi sequendum esse non putetis: vndè, inquam, didicit pro mortuorum quoquè peccatis fieri sacrificia, nisi vndè Paulus quoquè didicit, fieri pro mortuorum peccatis baptismata, quæ ad iustificationes culturæ, sicut idem Apostolus vocat, pertinebant: Si mortui, inquit, nõ resurgunt, vt quid baptizantur pro mortuis? ex eo, quod ritu solenni secundùm legem fiebat, probat resurrectionem esse. Scriptum enim erat in Num. Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immũdus, adspergetur ex hac aqua die tertio, & die septimo: si die tertio adspersus nõ fuerit, septimo non poterit emundari. deindè subiungit: Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinium, & mortuus erit sine hac mũdatione, polluet tabernaculũ Domini, & peribit ex Israel, id est, propter hoc peccatum morietur: quia, inquit, aqua expiationis non est adspersus, immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. pro peccatis ergò eorũ, qui cum pietate alioquì mortui erãt, sed sine huiusmodi baptismatibus, siue adspersionibus: alij posteà, qui de eis soliciti erant, baptizabantur, id est, adspersiones illas, sine quibus illi à vita recesserant, sibi per sacerdotes legis adhiberi curabant ad satisfaciendum pro illis, quod quidem nunquàm feciſſent, nisi iam crederent, quod posteà Apostolus scripsit: Omnes nos manifestari oportere ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gesit, siue bonum, siue malum. In hanc enim fidem resurrectionis & remunerationis, quę reuelanda erat, concluſi in illis symbolis & vmbris sub lege custodiebantur. Vt quid ergò, inquit Apostolus, baptizãtur pro mortuis, id est, mundantur à sacerdotibus secundùm legẽ pro peccatis eorum, qui mortui sunt sine mundatione, si mortui non resurgunt, ad hoc scilicet, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gesit, siue bonũ, siue malum? sic enim (nè sine authore, & quidem magno & antiquo patre, loquamur, vt semper facere solẽt Magdeburgenses) sanctus Ephręm Syrus in testamento suo, siue in sermone de morte sua, hunc Pauli locum interpretatus est. Si (inquit) mortui non resurgunt, ait Apostolus, vt quid baptizãtur pro

Vndè Maccabæus didicerit fieri sacrificia pro mortuis.

1. Cor. 15.

Num. 19.

2. Cor. 5. Gal. 3.

Explicatio loci epistolæ ad Corinth. obscurè de baptizando pro mortuis.

pro mortuis: οἱ γὰρ τοῦ νόμου ἐπὶ προσδοκίᾳ τῆς ἀναστάσεως ἐν μυστηρίῳ συγ- 1. Cor. 15.
κεκλεισμένοι κατείχοντο εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀνακαλυφθῆναι καθὼς ἀνέγνω-
τε, ὅτι ἐν προσφοραῖς λατριῶν περιεκάθαιρον οἱ ἐν νόμῳ ἱερεῖς. Interpretemur
Latinè: Qui enim, inquit, in lege erant, propter spem resurrectionis in my-
sterio tenebantur concluſi in eam fidē, quæ reuelanda erat, ſicutì legiſtis,
quòd ſacerdotes legis in oblationibus culturæ mundabunt. Deindè cōclu-
dit idē ſanctus Ephræm, ſi hoc illi poterant, multo magìs poſſe ſacerdotes
noui teſtamenti, debitū mortuorū ſanctis oblationibus & precibus diſſol-
uere. Quanta verò ſit huius patris in eccleſia catholica authoritas, teſtatur
grauiſsimus author Hieronymus. ad tantam enim ait veniſſe illum clari-
tudinem, vt poſt lectionem ſcripturarum, publicè in quibuſdam eccleſijs
eius ſcripta recitarētur. Audetis ergò comparare vos cum ſancto Ephrẽm?
Sed vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum, ſic quoquè hunc lo-
cum Pauli interpretatus eſt, Ephræm Syrum ſecutus, Euſtratius presbyter
Conſtantinopol. in libro de immortalitate animæ & operatione eius poſt
mortem, cuius, vt anteà dixi, meminit etiam Photius Conſtantinop. in bi-
bliotheca ſua. Accedat etiā authoritas Apollinaris veteris interpretis ſcri-
pturarum. Is enim interpretans illū locū libri Num. Si mortuus fuerit ſi- Num. 19.
ne hac mundatione, polluetur, & immunditia eius manebit ſuper eū. Hæc
(inquit ille) validiſsima ratio eſt contra Samaritanos. Etenim niſì eſſet poſt
mortem ratio munditiæ & immunditiæ, nunquàm legislator de mortuo
dixiſſet, Si mortuus fuerit ſine hac mundatione, immunditia manebit ſu-
per eum. Hactenùs Apollinaris. Scripturam ergò negat, & cum Samarita-
nis facit reſurrectionem negantibus, qui negat mortuos ſine mundatio-
ne leuiorum macularum, non poſſe poſt mortem mundari, vt mundati re- 2. Cor. 5.
ſurgant, tandèm recepturi propria corporis, prout geſſerunt bonum, ſicut
Apoſtolus ait. Præterea cùm Eccleſiaſticus præcipit, inquiens: Mortuo nè
prohibeas gratiam, dicant nobis Magdeburgenſes, de qua gratia hîc præ- Eccl. 7.
cipi exiſtimant, niſì de gratia dati? Sic enim idem Eccleſiaſticus proximè
dixerat, Pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio & bene-
dictio tua. Deindè, quia ſubiunxerat, Gratia dati in conſpectu omnis viuē- Luc. 6.
tis, quo præcipiebat omni petenti dare, ſicut eſt in euangelio, nè quis exi-
ſtimaret, viuis tantùm, qui petere poſſunt, & quos videmus corā petentes
benefaciendum eſſe, ſubiungit ſtatìm: Et mortuo nè prohibeas gratiam,
ſcilicet dati. Dari ergò aliquid poteſt mortuo, quod ei opùs ſit, & eum iu-
uet. Hoc autē, quod mortuo dare ſcriptura ſancta præcipit, cùm aliud eſſe
non poſsit, quàm orationes, ſacrificia & eleemoſynæ, quæ pro eo fiunt ad
emundationem ſordicularum in purgatorio: conſequens neceſſariò eſt, vt *Qui purgato-*
qui & locum purgatorij, & huiuſmodi gratiam dati mortuis neget, & pro- *riū & orandū*
hibeat, vt Luterani prohibēt, idem ſcripturæ ſanctæ contradicat. Hactenùs *eſſe pro mor-*
ex ſcripturis ſanctis, pro purgatorio, & pro pijs animis defunctorū, pietate *tuis negant,*
noſtræ beneficētiæ in eo adiuuādis. Teſtimōia verò veterū patrū prætermit- *ſcripturis cō-*
tradicunt.

tam nunc, quæ partim ex aliorũ libris, partim ex meis de Dogmaticis characteribus peti possunt, nè eadem sæpius repetantur. vnus tantùm ad illos ipsos testes nunc accedat Eusebius Alexandrinus, quẽ in libris nostris tum propter eius antiquitatẽ ac sanctitatem, tum propter authoritatem, quam ei Anterus pontifex in epistola sua tribuit, libenter citare soleo. Is igitur in homilia εἰς τὴν κυριακὴν, μνήθητι (inquit) ἐν τῇ προσκομιδῇ καὶ τῶν προκοιμηθόντων γονέων καὶ ἀδελφῶν. τοῦτο γὰρ ποιῶν, μεγάλην ἀνάπαυσιν παρέχεις τοῖς προαπελθόσι. πλήρωσόν σὺ τὴν εὐχὴν. Memẽto (inquit) in oblatione sanctæ scilicet Eucharistiæ, parentum ac fratrum, qui iam de vita decesserunt: hoc si feceris, magnam eis requiem præbes: comple preces tuas. Cùm hoc vltimum addidit, inchoatas & quasi dimidiatas preces eas mihi iudicâsse hic author videtur, quæ pro viuis, & non etiam pro mortuis, adhibeantur. Sed tempus est ad alia pergendi: nec enim propositum est mihi omnia dicere, sed quæ magis necessaria sunt, quæq; ab alijs, qui ante me de eisdem rebus scripserunt, prætermissa sunt, quia nec illi omnia dicere aut potuerunt, aut voluerũt. Quòd si adhuc Magd. non crediderint, doctrinã Petri, quę est in epist. Clem. de exequijs mortuorũ, & precibus atq; eleemosynis pro eis faciendis consonã esse scripturis sanctis, in eisq; hãc religionẽ & pietatẽ mortuos adiuuandi, contineri, obijciant, si quid præterea aduersùs hęc habent, vt ad vtilitatẽ siue ipsorũ, siue aliorũ adhuc respondeamus, quod quidem (scio) non facient, nè magis ac magis de insciti a & errore redarguantur.

Responsio ad illud in epistola Clementis 3. neminem iudicandum pro eo, quod ignorauit, cùm videatur contradicere euangelio, de seruo ignorante voluntatem Domini, & crapulante. Item responsio ad illud, quod in eadem epistola reprehensum est, quòd merita Apostolorum dæmonia eijcerent, quodq; neutrum eorum Magdeb. intellexerint, ex verbis ipsius epistolæ demonstrari. Cap. 15.

» PErgunt deindè Magdeb. accusare doctrinã harũ epistolarum: His (inquiunt) simile est, quod Clem. 3. dicitur, neminẽ pro eo, quod ignorauit, iudicatũ iri, sed tantùm pro eo, quod quis sciuit, & non fecit, cũ tamẽ Christus dicat: seruus ignorãs volũtatẽ Domini, vapulabit.] Sed recitemus, quę Clemens scripsit, vt intelligãt, qui hęc lecturi sunt, neq; Clemẽtem, nec euangeliũ istos intellexisse: Si quis, inquit, sanè audiens sermonem veri prophetæ velit recipere, aut nolit &c. & paulò pòst: Igitur priusquàm audiat quis, quod ei expedit, certum est quia ignorat & ignorans vult & desiderat, quod non expedit agere. propter quod pro hoc non iudicatur. de eo loquitur, vt vos videtis Magdeburgenses, qui idcò ignorat, quod facere expediat, quia non priùs audiuit, scilicet sermonem veri prophetæ, de quo proximè dixerat, si quis sanè audiens sermonem veri prophetæ &c.

hic

hîc,inquit,non iudicatur propter hoc, quod ignorat,quomodò enim secundùm Apostolum,credere potest,nisi audiat? aut quomodò audiet sine dicente,vel prædicante verbũ? Fides enim ex auditu est,vt idem Apostolus ait,auditus aũt per verbũ Dei. Auditũ enim vocat hîc scriptura,vt suprà iterũ dixi,reuelationẽ,quæ fit per spiritũ Dei,ex qua fides existat,sicut ait Abdias propheta: Auditũ audiui à Dominio: & Esaias. Quis credidit auditui nostro? id est,reuelationi nobis factæ, siue cognitiõi rerũ nobis ostẽsarũ? Sic igitur secundùm hanc consuetudinem loquendi in scripturis,dixit Clemẽs: Priusquàm audiat quis,quod ei expedit,id est,priusquàm reueletur ei veritas, certum est, quia ignoret,& ignoraus vult & desiderat, quod nõ expedit,agere: & quia hic ignorat,non iudicatur pro hoc. Si enim Cornelius non audisset, quid oporteret se facere, id est,baptizari,an esset ꝓ hoc iudicatus?id est, punitus?minimè.quomodò enim audire sine prædicante potuisset? Quarè quicunque iudicantur, priùs audiunt,quod verum est, & quod eis expedit agere. Subiungit deindè Clemens: Cùm verò audierit causas erroris sui,& rationem veritatis acceperit,tunc si permanserit in his erroribus,quibus dudùm fuerat præuentus, rectè iam vocabitur ad iudicium, daturus pœnas, quia vitæ huius spatium,quod ad benè viuendum accepit,in ludibrijs consumpserit errorum. Qui verò audiens hæc,libenter accipit & gratulatur, bonorũ sibi doctrinam fuisse delatam, requirat intentus, & discere non desinat,vsquequò cognoscat,si est verè aliud seculum,in quo bonis præmia præparata sint. Hactenùs Clemens enm descripsit,qui iam per fidem à Deo sibi reuelatam cognouit Deum esse,& remuneratorem esse. Deindè subiungit: Et cùm certus de hoc fuerit, gratias agat Deo,quòd sibi veritatis lumen ostenderit,ac decætерò dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam esse. Hoc verò subiunxit conuenienter scripturis sanctis,nè quis falsò,vt Luterani tradunt, existimaret, posse hanc fidem, de qua loquebatur,esse perfectam aut satis,sine charitate,per quam fides in operatione mandatorum Dei exercetur. Deindè paulò pòst: Nam si me docente,inquit, ea quæ ad salutem pertinent,recipere quis abnuit,& animo prauis opinionibus occupato obsistere nititur,non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. Debet enim iusto iudicio examinare,quæ dicimus,& intelligere,quia verba loquimur veritatis: vt cognitis ijs,quæ sunt,vt sunt,in bonis actibus dirigat viam suam. Huiusmodi ergò est seruus ille,de quo ait Dominus in Euangelio: Seruus nescius voluntatem Domini, vapulabit paucis: de eo enim loquitur,qui alio docente voluntatem Domini,eam nescit: nescit,inquam, quia scire non curauit, aut noluit.Itaque cùm seruum vocat scriptura,satis clarè significat,scire eum, habere se Dominum: Qui autem audit habere se Dominum,simul audit, quòd sibi expediat scire voluntatẽ Domini:quod quidem si non faciat,sed potiùs per ignorantiã peccet,vapulabit quidẽ,tametsi paucis,si cũ eo comparetur,

Rom.10.

Abd.1.

Esa.53.

Luc.12.

paretur, qui scit voluntatem Domini, & non facit. ac Clemens quidem de ignorante loquitur priusquàm audiat, quod sibi expedit. Notârunt præterea Magdeburgenses in eadem epist. 3. Clementis, quòd Apostolorũ meritis attribuatur dæmonum eiectio, cùm tamẽ (inquiunt) scriptura verbo Dei, fidei, & nomini Christi eam vim adscribat, Marc. 16. In nomine meo dæmonia eijcient. Hîc quoquè verbis ipsius Clementis in eodem loco positis, eosdem Magdeburgẽses redarguemus, planumq; faciemus, aut ipsos non intellexisse, quod Clemens satis alioquì perspicuè scripsit, aut malitiosè deprauâsse. Recitemus ergò Clementis locum: Amen (inquit) dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis mõti huic, transi hinc, & transibit. Deindè subiungit: Huius vocis etiam vosipsi documẽta cepistis, & iam facta quædam per magistros nostros, ipsos videlicet Apostolos non ignoratis. quia adstantibus nobis, eorum meritis dæmones cum passionibus, quas hominibus inuexerunt, transiêrunt, & fugati sunt. quę verò merita Apostolorum dicat, id est, quomodò meruerint eijcere dæmones, satis ex eo, quod proximè dixerat, perspicitur. siquidẽ recitato, quod Dominus dixit: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, Transi hinc, & transibit: statìm subiungit Clemens, Huius vocis vosipsi documenta cepistis, id est, huius fidei virtutem in Apostolis experti estis, scilicet cùm ex huius fidei meritis dæmonia eijciebant: Vndè statìm subiungit, Et iam facta quædam per magistros nostros, ipsos videlicet Apostolos, non ignoratis, quia adstantibus nobis, eorum meritis dæmones transiêrũt, & fugati sunt. Quomodò enim si proprijs meritis dæmonia eijciebãt Apostoli, illius vocis, qua Dominus dixit habentibus fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, transi hinc, & transibit, documenta ipsi præbuerũt eijciendo dæmonia? an non sunt hæc repugnantia? sanè sunt. Nõ igitur merita Apostolorũ dixit, sed merita fidei, quæ in Apostolis erat, & in eis merebatur, hoc est, digna erat eijcere & fugare dæmones. Si fidem non habuissent Apostoli, quam Christus dixit habere oportere ad fugãdos dęmones, non meruissent, siue non digni fuissent, qui fugarent eos. Ista ergò merita Apostolorum Clemens dixit, fidem, inquam, quam habebãt munere Dei, quod iterùm atq; iterùm repetit Clemens. subiungit enim: Quia enim alij quidem homines patiuntur, alij patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi, vel curandi noscenda est, quę nõ alia esse quàm patientibus quidem infidelitatis, curantibus verò fidei demonstratur. An nõ tribuitur hîc apertè fidei tanquàm causæ, dæmoniaci curatio? Deindè subiungit: Infidelitas enim, dum non credit futurum Dei iudicium, peccandi licentiam præbet: peccatum verò, hominem passionibus obnoxium facit: fides autem futurum Dei iudicium esse credens, continet homines à peccato: non peccantes verò, non solùm liberi sunt à dæmonibus & passionibus, verùm & aliorum dæmones & passiones fugare possunt. Hîc rursùs fidei tribuitur, non solùm continere hominẽ à peccato, & non peccantẽ liberare à dæmone,

Matth. 17.
Luc. 17.

ne,sed alios à dæmonibus liberare. Si in vobis Magd. fides ista esset, quam hîc Clemens dicit,quæ viua perfectè crederet futurum Dei iudicium,non sic homines manifestis mẽdacijs deciperetis.Sed hoc non creditis, nisi fide infirma & mortua,quæ caret energia charitatis. Vndè fit, vt omnia cæco odio acti,ad calumniam rapiatis,nihil veriti,nè posteà erubescẽdum sit in mendacio deprehensis. Postquàm ad hunc locum de fugatis dæmonibus meritis Apostolorũ,responsum erat,contuli has epistolas Romæ cum vetustissimo exemplari bibliothecę Vaticanę,in quo sic scriptum reperi,Eorũ meritis trinæ beatitudinis.Etsi enim ex antecedentibus & consequentibus,vt docui,satis intelligi potest,merita Apostolorum, quibus dæmones fugabantur,merita fidei,quę in Apostolis erat,Clementem intellexisse:tamen cùm ità,vt dixi,scriptum in antiquis reperiamus, non est ampliùs in hoc loco laborandum, siquidem expressa sint merita fidei Trinitatis, quibus dæmones fugabantur.non enim meritum proprium Apostolorũ, sed meritum fidei Apostolorum in Iesum &in patrem & in spiritum sanctum, dæmonia ex corporibus obsessis expellebat.Sed respõdeamus iam ad alia, quæ in accusatione Magdeburgen. sequuntur.

Locus epistolæ Clementis de vetusto codice emendatus.

De Constitutionibus ecclesiasticis,in vniuersum: & quomodò eas hæretici ad legem seruitutis pertinere falsò credant,& de lege libertatis, quid sit secundum doctrinam scripturæ sanctæ, & quid lex seruitutis, & quomodò hæc Lutherus ignorauit. Cap. 16.

SExtò,inquit,sana etiam doctrina de libertate Christiana, multis modis deprauatur.Variæ enim traditiones humanæ coaceruãtur, quibus conscientijs laquei ponũtur,& opinio cultûs & meriti affingitur,cuiusmodi sunt de confessione auriculari 1. Clementis:de reliquijs fragmentorũ post cœnam Domini,de sacris vasis,de palla ac velo,& alijs,vbi trãsgressoribus pœna anathematis etiam à Petro statuta dicitur Clementis 2. de vitanda menstruata,& de purificatione Clement. 4. & quæ sequuntur, quæ suis locis recitabimus.] Hæc omnia à sanctis Apostolis tradita,quæ in sanctis scripturis non expressè legunt,traditiones humanas vocant isti: nullumq; exemplum nobis relictum esse volunt ex eorũ numero, de quibus Apostolus Paulus ad Thessal. scripsit:Tenete traditiones, quas didicistis,siue per sermonem,siue per epistolam nostram:neq; volũt, vt illa Corinthiorũ laus nobiscùm communicetur,cùm ait:Laudo vos, quòd sicut tradidi vobis,traditiones meas tenetis:neq; ea, quæ in ecclesia Corinthiorũ disposuit,sicut promiserat,cùm ad eos reuersus est,ad vllam aliam ecclesiam catholicorũ peruenisse volũt:siquidem quascunq; in ecclesijs nostris dispositiones per manus ab antiquis patribus acceptas,& summa religione & cultu ab ipsis Apostolorũ temporibus seruatas retinemus,omnia ad humanas traditiones referunt,hisq; tradũt doctrinã de libertate Christiana deprauari:de q̃ priùs differã aduersùs istos,posteà singulatim de ijs, quæ

2. *Thess.* 3.

Pro traditionibus scripturæ.

quæ notârunt ad hunc locum pertinentia. Illud tamen priùs hîc dicam, vi-
Magd. & cæteri Lute. similes Iudæ Galilæi. deri mihi Magdeburgenſes, & reliquos magiſtros Luteranorum, ſimiles eſſe illius Iudæ Galilæi ſeditioſi, cui erat, vt Ioſephus lib. 18. antiquitatum Iudaicarum cap. 2. ſcribit, immutabilis amor libertatis, ità vt profiteretur, quæuis potiùs tormenta ſubeunda eſſe, quàm vllum hominem appellandum dominum: cui conſequens erat, vt nullis hominum legibus, aut conſtitutionibus parendum eſſe traderet, ac fortaſsè huius hæreſis illa erat, de
2. Pet. 2. qua beatus Petrus in epiſtola ſua ſecũda, Dominatum (inquit) contemnũt, audaces, ſibi placentes, & quæ ſequuntur. Sed excutiamus quod in primis
Cõtra traditiones argum. excutiuntur. quaſi huc pertinens, ex epiſtola beati Pauli ad ſuam perditionem iſti depra-
1. Cor. 7. uant: Precio (inquit Apoſtolus) empti eſtis, nolite fieri ſerui hominũ. Do-
Gal. 3. cuit Apoſtolus, omnes in Chriſto tum liberos, tum ſeruos, ęquales eſſe: qua libertate, ſicut idem ad Galatas ſcripſit, liberauit nos Chriſtus: Itaque & ſeruos, libertos eſſe Chriſti, & libertos, ſeruos eiuſdem, & vtroſque conſeruos precio redemptoris noſtri emptos: quamobrèm cauendum eſſe, nè propter ſeruitutem humanam non ſimus ſerui Chriſti, in quo admonuit,
Ephe. 5. quod idem ad Epheſ. ſcripſit, oportere inuicèm ſubiectos eſſe in timore
1. Cor. 7. Chriſti. Sed quia illud, Precio empti eſtis: nolite fieri ſerui hominum, ex
2. Pet. 3. eorum numero eſt, quæ beatus Petrus dixit difficilia eſſe intellectu in epiſtola Pauli, quæ indocti (inquit) & inſtabiles ad ſuam perditionem deprauant: erant enim, qui malè illud interpretantes, exiſtimarent non eſſe parẽdum Principibus Gentilibus, ex quo fiebat, vt euangelium vituperaretur, quaſi doceret, non debere eſſe ſubditos Chriſtianos dominis non Chriſtianis. idcircò beatus Petrus, Subiecti, inquit, eſtote omni humanæ creaturæ
1. Pet. 2. propter Deum, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquàm ab eo miſsis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: quia ſic eſt voluntas Dei, vt obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. deindè ſubiungit: Quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitię libertatem, ſed ſicut ſerui Dei. Interpretatus eſt, vt mihi quidem videtur,
1. Cor. 7. quod Paulus dixit: Precio empti eſtis: nolite fieri ſerui hominum. perindè enim hoc eſſe puto, ac ſi diceret: Subiecti eſtote ijs, qui vobis præſunt, ità
Gal. 4. vt liberi ſitis à peccato, qua libertate Chriſtus nos liberauit. quod eſt, ſubiectos eſſe & ſeruire in Domino. Cauete autẽ, nè prætextu libertatis Chriſtianæ, ſanctiones ac leges humanæ poteſtatis detrectetis. Itaque cùm Paulus vetat fieri ſeruos hominũ, non vetat fieri ſeruos hominum propter
Rom. 15. Deum, & placere illis in bonum ad ędificationem, vt idem Apoſtolus ad Roman. ſcripſit, facientes voluntatem eorum: hoc enim eſt, quaſi liberos
2 Pet. 2. eſſe: ſed vetuit fieri ſeruos hominum ad peccatum, & in contumeliam redemptoris noſtri. Qui ergò obſeruatione eorũ, quę religiosè in eccleſia ordinata ſunt, doctrinam de Chriſtiana libertate deprauari tradunt, hi pote-
In conſtitutionibus eccleſiaſticis nihil ſtatibus obedientiam negant, quaſi velamen habentes malitię libertatem, vt beatus Petrus de ſimilibus dixit, id eſt, falſam ſpeciem libertatis Chriſtianæ,

ſtianæ, licentiæ ſuæ malitioſè prætexentes. quid enim peccati exprobrare, aut obijcere poſſunt iſti in ijs, quæ à præpoſitis eccleſiarum, ſanctis pontificibus, & concilijs conſtituta & præcepta ſunt ad reuerẽtiam, religionem, decorum, & ordinem in diuinis rebus pertinẽtia, quod propter peccatum cum libertate Chriſtiana conuenire non poſsit? Si Magdeburgenſes intelligerent, quę ſit lex libertatis, quam ſcriptura ſancta dicit, & in quo ſita ſit libertas, qua Chriſtus nos liberauit, & quæ rursùs ſeruitus illa legis, qua liberati ſumus, nunquàm iſta dicerent, quæ nunc dicunt. Explicemus ergò nos hoc ſecũdùm ſcripturas ſanctas, doceamuſq; non magis ſanam doctrinam de Chriſtiana libertate cõſtitutionibus eccleſiaſticis deprauari, quàm decalogo deprauetur. Cùm igitur euangelium eadem alioquì prohibeat, quæ lex Moſaici decalogi: hoc tamẽ præſtat euangelium, quòd lex irã operatur, occidens ſtatim tranſgreſſores ſine vlla miſericordia, & neminẽ iuſtificans, qui ex lege ſit, ſicut Apoſtolus docet, id eſt, qui faciat opera legis timore carnali ſupplicij legis: hi enim ſunt & dicuntur ab Apoſtolo eſſe ex operibus legis: euãgelium verò non occidit peccatores, ſed parcit, iudiciũ futuro iudicio reſeruans: iuſtificatq; eos qui ex fide ſunt: id eſt, qui non ſecundùm legem ſeruitutis ex timore carnali, ſed ex charitate in DEVM faciunt opera legis. Hoc enim eſt eſſe ex fide, ſicut idem Apoſtolus loquitur. qui enim perfectè & vt oportet credit, idem etiã diligit: & qui diligit, ſermones eius, quẽ diligit, ſpõtè facit. vndè lex nõ eſt, vt Apoſtolus ait, poſita iuſtis, quia ſcilicet fidem habent cum dilectione, ex qua fide viuũt, & operantur per charitatem opera illa legis grauiora, quę euangelium dicit, non autem operantur quaſi ex lege, id eſt, ex timore ſupplicij mortis, ſicut ſcriptũ eſt: Irritam quis faciens legẽ Moiſis, ſub duobus aut tribus teſtibus, ſine miſericordia, moritur: iuſtis (inquam) nõ eſt poſita lex ſeruitutis. Vt enim ait Clemens Romanus in lib. 6. de cõſtitutionibus apoſtolicis, loquens de lege libertatis: Voluntatem hominis rursùs liberam reliquit Dñs nõ præſenti, eademq; breui morte mulctans, vt ſub lege, ſed iudicium in alterũ ſeculum reijciens.

contra libertatem Chriſtianam.

Rom. 4.
Heb. 10.
Galat. 3.
1. Tim. 1.
Matt. 23.
Heb. 10.
De lege libertatis in cõſtitutionibus apoſtol. lib. 6.

Hactenùs Clemens. Hoc autem magis adhuc idem Apoſtolus paulò pòſt declarat. cùm enim dixiſſet, Et ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur, quæ eſt ſecundùm euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum eſt mihi, interpoſuiſſetq; ea, quæ proximè ſequuntur, ad hanc diſpenſationem ſibi creditam pertinentia, rursùs more ſuo redit ad continuandum propoſitũ, ſubiungens: Superabundauit autem gratia Dñi noſtri Ieſu Chriſti cum fide & dilectione. vt perindè ſit, quaſi diceret, ſublata parentheſi, quæ obſcuritatem periodo adfert, Scientes hoc, quia lex non eſt poſita iuſto, ſed iniuſtis & non ſubditis: ſuperabundauit autem gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum fide & dilectione. in quo quidem docet differentiam legis & euangelij, ſiue præſtantiam potiùs euangelij ſupra legem, in eo ſcilicet, quod commune erat legis & euangelij, id eſt, quantum ad decalogum. lex enim deca-

1. Tim. 1.

In quo præſtet euangeliũ le-

gi, quantũ ad decalogum, alioqui vtriq; communem.

logi Mosaici iubebat, & vetabat, vita & morte propositis: quæ ratio iubendi & vetandi, bona erat & vtilis ijs, qui terrore & supplicio præsentis indigebant: nunc verò, inquit, superabundauit gratia Dñi nostri Iesu Christi cum fide & dilectione. eadem enim iubet, & eorum contraria vetat euangeliũ, sed non operans irã, & statim occidens, vt lex illa seruitutis antiqua: immò, vt Clemens ait, reijciens iudicium mortis in alterum seculum, & hîc gratiam tribuens operanti secundùm legẽ libertatis, siue secundùm legem gratiæ, id est, operanti ex fide ac dilectione. Hæc est, vt hoc obitèr obseruetur, illa, quam Dñs à nobis in euangelio requirit, superabũdantia iustitię nostræ, ex fide scilicet & dilectione, supra iustitiã scribarum & Pharisæorum, qui ex lege erant. Quòd ergò à Paulo de lege seruitutis dictũ est, non esse positam iusto, hoc pater & magister vester Martinus Luterus dux euangelicorum primus ad legẽ libertatis pertinere voluit: & quod de operibus secundùm legem seruitutis ab Apostolo scriptũ erat, ad opera secundùm fidem & dilectionem retulit: ità vt doceret, non esse opera necessaria, neq; necessariam legem ad operandũ, sed tantùm ad ostendendum peccatum. Vndè hunc vos magistrũ & ducem sequentes, traditis, omnes leges ecclesiasticas cum euangelica libertate pugnare, quas tamen necesse est nõ magis pugnare, quàm decalogum, cùm æquè illarum legum seu constitutionum opera, atquè opera decalogi, ex fide & dilectione facere oporteat, si iustitia nostra plusquàm scribarum & Pharisæorum abundare debeat: & vtraq; si negligantur, supplicio mortis, in altero seculo subeundæ, sancita sunt. immò illud etiam dicendum est, quò magis Luteranos magistri & pphetæ suî pudeat, legem, quæ non iusto, sed iniustis, & non subditis posita est, cuiusmodi sit, si hoc feceris, aut illud non feceris, has, aut illas pœnas dabis, legem illam esse, quæ duros & obedire nolentes, terroribus & suppliciorum minis impellit: non autem, quæ ijs, qui rectè viuere volunt, quę facienda sunt, & quæ vitanda, declarat, & de eis admonet, ad eaq; inuitat & ducit, non solùm ex scriptura sancta, vt iam demonstratũ est, intelligimus, sed ipsa etiam ratio naturalis hoc docet. Hinc enim Plato in libro de legibus IX. Turpe est (inquit) quodammodò, legibus sancire, quæcunque in huiusmodi ciuitate facturi sumus, cuius ciues bonos futuros dicimus, & ad studiũ virtutis rectè se habituros. velle enim vt quis in tali ciuitate benè morata natus sit, qui ità nequitiæ aliorum turpissimorum particeps sit futurus, vt oporteat legibus & minis præcauere, si quis eiusmodi existat, turpe est quodammodo, vt dixit, sed quia non vt antiqui illi legislatores, qui ipsi ex dijs nati, filijs deorũ leges scribebant, sed vt homines generi hominum nunc leges scribimus, non est inuidiosum metuere, nè quis ciuis sit inflexibilis, qui adeò durus natura existat, vt nõ magis animus eius molliatur, quàm semina illa, quæ in cornu sata, ità durescunt, vt nec igni molliantur: hi igitur legibus, quanuis ità validæ sint, non flectuntur quorum causa legem de sacrilegio, & si non gratè, primùm scribimus, si quis hoc cõmitte

Quam iustitiæ superabũdantiam præ qua Dominus requirat.

Quod in epist. ad Tim. de lege seruitutis scriptũ erat, ad legẽ libertatis Luterus retulit.

Plato quid ex naturali lumine perceperit aut didicerit.

mittere audeat. Deindè subiungit, alioquì ciuem benè educatũ, non est, q̃ velimus aut speremus, hoc morbo vllo vnquàm tempore laboraturũ. verùm famuli istorum, aut peregrini, & peregrinorum ministri multa huiusmodi aggredi queant. maximè ergò propter hos, tametsi vniuersę generis humani infirmitati metuam, legem de sacrilegis dictabo & de alijs huiusmodi, quæ ad curandum difficilia sunt, aut sanari non possunt. hæc Plato, quæ qa vera sunt, nostra sunt, vt ait Iustinus in priore apologia. Platonẽ ergò non scriptura diuina, sed natura solùm docuit, legẽ scilicet timoris, quam nos legẽ seruitutis vocamus, iniustis scribi ad cogendum eos metu pœnę, non autẽ ijs, qui naturaliter, sicut Apostolus ait, ea quę legis sunt, faciunt, qui sibijpsi sunt lex, non scripta, sed nata, qui ostendunt (sicut idem Apostolus ait) opus legis scriptũ in cordibus suis. at Luterũ neq; scriptura docere hoc potuit, quia non legis libertatis patronus esse voluit, sed licentiæ, quæ facit, vt idem Plato lib. 3. de legibus ait, nè legibus subiecti esse velimus. Sed illud p̃tereà non minùs fatuũ est, quod Philippus Melanchthon princeps discipulus Luteri, in visitatione Saxonica his verbis scripsit, cùm vellet esse corrector & moderator doctrinæ magistri sui, qui liberũ arbitriũ prorsùs tollebat: Volũtas humana vis est libera, vt facere possit iustitiam carnis, seu iustitiam ciuilem, vbì lege & vi cogitur, vt non furari, nõ occídere. Deindè subiungit rationem. quia Paulus (inquit) docet esse quãdam iustitię partem, quam caro coacta suis viribus faciat, Rom. c. 2. gentes natura faciunt, quæ legis sunt. Quid autem faciunt, nisi ciuilem iustitiam? Exigit autẽ Deus iustitiam hanc 1. Tim. c. 1. Lex est iniustis posita. Hęc ille. Qui si duos versus Pauli antecedentes contulisset & considerâsset, quibus planè conuincitur nõ intellexisse, quę hîc scripsit, & de quibus affirmauit, nunq̃ ea scripsisset, neq; sic opinatus esset. Dixerat ergò Apostol. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deũ, sed factores legis iustificabuntur, scilicet apud Deũ. Hoc enim necessariò repetendũ est ἀπὸ κοινοῦ. Deindè subiũgit statìm exemplũ eorum, qui in lege naturæ sine vlla lege foris scripta iustè coram Deo viuentes, apud Deũ iustificati sunt, qualis erat Iob. cùm enim, inquit, gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, ipsi sibi sunt lex, qui ostendũt opus legis scriptum in cordibus suis. Docet itaq; hîc Paulus, quemadmodùm gentes in lege naturæ iustificari poterant apud Deũ, facientes scilicet, quæ legis sunt, vt eis natura insitum erat. Deus enim ad hoc & excitabat, & adiuuabat, cùm nõ resistebant. Philippus verò non intelligens quid diceret, & epistolę Pauli antecedẽtibus & consequentibus repugnans, sic ait, Paulus docet esse quandam iustitiæ partem, quam caro coacta suis viribus faciat. Rom. 2. gentes natura faciũt, quæ legis sunt. si enim de iustitia carnis hîc locutus est Paulus, quorsùm, cùm dixisset in Iudæos, qui de lege scripta gloriabantur, Non enim auditores legis iusti sunt apud Deũ, sed factores legis iustificabũtur, statìm subiecit ad demonstrandũ exẽplo quod dixerat de ijs, qui facientes legẽ, iustificãtur apud Deũ.

Quid boni? Platonem sola natura docuerit.

Rom. 2.

Melanchthon Luteri de libero arbitrio doctrinam quàm ineptè limitauerit, & correxerit.

Cùm enim gentes &c. Ex hoc ergò loco dogma peruersum Melãchthonis de libero arbitrio, ab ipsomet authore redarguitur. Etenim si ex loco isto prauè intellecto de iustitia carnis, quę meretur laudem solùm apud homines, concluditur secundùm Philippum libertas voluntatis ad faciendam iustitiam carnis, ergò multo magis ex eodem loco necessariò intelligendo de iustitia spiritûs, quæ laudem habet apud Deum, concluditur secundùm Apostolum libertas voluntatis ad faciendam iustitiam spiritûs, ex qua homo iustificetur. Deindè quo magis intelligatur absurda Philippi repugnãtia, si illud quod Paulus ait 1. Timo. c. 1. Lex est iniustis posita, ad hoc quod Paulus dixit in epist. ad Rom. c. 2. de gentibus, quæ natura faciunt, quæ legis sunt, pertinet, vt Philippus affirmat, ergò iniustæ erant istæ gentes, de quibus Paul. ait, cùm enim gentes, quæ legem non habent, natura, quæ legis sunt, faciunt, &c. Prætereà si iustitia ista carnis ad Deum relata, licèt ex timore ac per vim facta, bona est, ergò nõ potest fieri solis viribus naturæ, vt Philipp. existimat: aut si dicit posse, iam se Pelagianum faciet. quòd si non vult Pelagianus esse, & concedat, opùs esse gratia Dei ad faciẽdum iustitiam istam carnis, si ista gratia Dei, quæ ad naturam accedit adiutrix, nõ priuat voluntatem libertate, cur maior gratia, quæ accedit ad operandam iustitiam spiritûs, quæ laudẽ meretur apud Deum, libertate naturali priuet? quasi maior gratia, magis sit inimica naturæ. In has difficultates & absurditates ac repugnantias se coniecit Philipp. quia existimauit, cùm Paulus dixit, natura quæ legis sunt, faciũt, solùm vires naturales dicere, idcircò postquàm citauit Paulum dicentem, Natura quæ legis sunt, faciũt, subiungit ipse: Quid autem faciũt, nisi iustitiam ciuilem? quasi iustitia ciuilis, quæ ad Deum referatur, viribus tãtùm naturæ fieri possit. Quanto meliùs Philon Iudæus, & si Paulum fortassè non legit, intellexit, quam iustitiam, & quomodò natura illam facerent gentes illæ, quæ rectè viuebant, quas Paulus dicit apud Deum iustificari, quãto, inquam, meliùs, quàm Melanchthon, qui Paulũ legit? sic enim Philon ait in extrema parte libri de præmijs: αὗται μὲν αἱ ὑπερ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀγαθῶν εἰσὶν εὐχαὶ καὶ τοὺς νόμοις ἔργοις ἐπιτελούντων χάριτι τοῦ θεοῦ τὰ καλὰ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα σεμνο ποιοῦντος καὶ γεραίροντος, id est, Hæ sunt preces pro bonis hominibus, qui quæ legis sunt, faciunt gratia Dei, qui ea, quæ honesta sunt, propter similitudinem, quam cum ipso habent, honore & præmio afficit. Hæc ergò sunt opera, quæ ait scriptura perficienda esse gratia Dei. Sed de his hactenùs. faxit Deus, vt si qui ex discipulis istorum hæc legerint, intelligãt tandèm, in quanto errore de libero arbitrio magistri sui versentur. Atq; hactenùs de humanis constitutionibus in vniuersum. Exempla verò traditionum humanarum, quibus ponuntur, vt isti aiunt, laquei conscientijs, & opinio cultûs & meriti affingitur, posuerunt præceptum de confessione auriculari, 1. Clemen. & de reliquijs fragmentorum post cœnam, de vasis sacris, de palla & alijs, vbi (inquiunt) pœna anathematis etiam à Petro sta-

tuta

tuta dicitur, Clemen. 2. respondeamus ergò de his priùs, posteà de alijs.

Defensio doctrinæ beati Petri in epist. Clemen. de confessione auriculari, & collatio eius doctrinæ, cum epistola 2. eiusdem beati Petri, & cum loco Salomonis in Prouerbijs, & cum epistola prima beati Ioannis, & explanatio horum locorum, & quòd confiteri in genere se peccatorem, non facit erubescere, & quomodò beatus Ioannes in epistola sua omninò loquatur de confessione peccatorum in specie, & quomodò hæc non sit impossibilis neque ardua.

Cap. 17.

AC primùm quidem de confessione auriculari, de qua non differam prolixè, quòd lib. 3. de dogmaticis characteribus verbi Dei iã feci, videamus, quã vim habeat, & quid in nobis efficiat, vt intelligamus nõ inijci per eam cõscientijs laqueos, sed cõsciẽtias potiùs laqueis solui, neque Christianã libertatẽ deprauari, sed seruitutẽ peccati tolli. Elegãtissima igitur similitudine expressit beatus Petrus in doctrina sua, quam Clemens recitat in hac epistola, quã vtilitatẽ confessio adferat peccatori. cùm enim dixisset, similẽ esse omnem statum ecclesiæ magnæ naui, quæ per vndosum pelagus diuersis è locis ac regionibus viros portat ad vnam potentis regni vrbem properare cupiẽtes, describsissetq; quis nauarchus, quis nauclerus, qui nautæ, qui vectores, quę tempestates maris, quę syrtes, quæ promontoria, qui scopuli, qui piratæ, qui fluctus, qui venti: ad extremum dixit, qui essent, qui in naui nauseantes vomerent, eos videlicet qui peccata instabilis noxiæ confiterentur. ἀπερῶντες, inquit, τοῦτέστιν ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα ὥσπερ νοσοποιοῦσι χολὰς τὰς ἐκ πικρίας ἁμαρτίας λέγω, καὶ τὰς ἐξ ἐπιθυμιῶν ἀτάκτων, σωρευθέντα κακὰ ἅτινα τῷ ὁμολογῆσαι ὥσπερ ἀπεράσαντες κουφίσεθε τῆς νόσου. προθέμενοι τὴν ἐκ τῆς ἐπιμελείας σωτήριον ὑγείαν. Interpretemur Latinè: Vomentes, (inquit) id est, confitentes lapsus, qui sunt tanquàm bilis quędam, quę morbũ adfert, peccata dico amara, & mala ex cupiditatibus immoderatis collecta, quę cùm confitendo vomueritis, alleuabitur ægritudo, accedente insuper bona valetudine ex studio atq; cura. Confessione igitur cõsciẽtia, onere peccatorũ depressa, alleuatur, vt corpus vomitione. Sed quia hanc doctrinã beati Petri negatis, conferamus hũc locum cũ epistola beati Petri secunda, cùm ait de iã baptizatis: Si enim paululũ, id est, ad breue tẽpus, refugiẽtes coinquinationes mũdi in cognitione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursùs implicati superãtur, facta sunt eis posteriora peiora prioribus. Melius enim erat illis, non cognoscere viã veritatis, quã postquã cognouerũt, retrorsùm cõuerti ab eo, quod illis traditũ est, sancto mandato. Deindè subiũgit: Contingit enim eis illud veri prouerbij: Canis reuersus ad vomitum. ἐξέρασμα vocauit beatus Petrus in epist. sua vomitũ, à verbo ἐρέω, cum ἐξ præpositione, quo etiã verbo cũ ὑπὸ præpositione vsus est Clemẽs, recitans doctrinã Petri. Respõdete ergò mihi

Confessionem peccatorum secretam, cum vomitione cõparauit Petrus, & apud Clementem. & in sua epistola.

2. Pet. 2.

Magdeb. cur beatus Petrus in epist. sua vocat vomitum peccata? aut quid est, vomere peccata propter nauseam, quã mouent? Explicate nobis trãslationẽ verbi: aut qua parte alia vomere soliti simus, nisi ore? & cur vomere, nisi vt purgemur? Aut ergò concedite purgari animã occulta quadam ceu vomitione peccatorum, quæ ore fit, id est, confessione secreta: aut accusate beatũ Petrum. Deniq; si natura docet, vt vomitionem facturi, secretũ locum petamus, nisi Cynici esse velimus. idq; vt liberiùs vomamus, & alios horrore & nausea nè offendamus: an non erit naturæ quoq; consentaneum, vt fœtidas species nostrorum scelerum secretò vomamus, id est, ore confiteamur? Videte quid Leo ille, quem totus Oriens & Occidens cognomento Magnum appellat, ad episcopos per Campaniam & Picenum scripserit, rationem naturæ insitam, & Apostolicæ doctrinæ regulam sequens. Illam etiam contra Apostolicam regulã præsumptionem, quam nupèr agnoui à quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri, nè de singulorum peccatorum genere libellis conscripta professio publicè recitetur, cùm reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quanuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, tamen quia non omniũ eiusmodi sunt peccata, vt ea, quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis consuetudo, nè multi à pœnitentiæ remedijs arceantur: dũ aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referare, quibus possint legũ constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio, quæ primùm Deo offertur, tum etiã sacerdoti, qui pro delictis pœnitentiũ precator accedit: Tunc enim demùm plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. Hactenùs Leo. & beatus Hierony. in regula ad Eustochiũ virginem, postquàm docuit, quę peccata virgines debeant in cœnobio publicè confiteri, subiunxit, quod ad secretam & auricularẽ confessionem pertinet: Neque tamen propter hoc secreta cogitamina cordium prodant, nec occulta peccata, quæ solis sacerdotibus debent confiteri. & Magnus Basilius in regula monachorum cap. 21. Confessio (inquit) peccatorum hanc habet rationem, quam habet vulnus aliquod corporis, vel passio, quæ medico monstranda est: ità confessio peccatorum fieri debet apud eos tantummodò, qui curare hęc pręualent & emendare. cùm dixit apud eos tantummodò, de secreta & auriculari confessione planè intellexit, quam cũ ostensione secreta vulneris, quæ fieri solet medico, comparauit. quis enim palàm, & non potiùs secretò & occultè vulnus, in ijs locis præsertim, quę Paulus inhonesta vocat, medico ostendit? Sed excutiamus locum Salomonis, quẽ beatus Petrus in epistola sua citauit, quo magis pateat locutum esse beatum Petrum de vomitione spirituali, quę fit per confessionem secretã peccatorum: Sicut canis (inquit) cùm reuertitur ad suum vomitum, & odiosus fit: sic imprudens, qui malitia sua reuersus est ad peccatum

Naturæ consentaneum secretò peccata per confessionem veluti vomere.

1. Cor. 12.

2. Pet. 2.

catum suum. Quem locum interpretans Procopius Gazęus, Vt, inquit, canis si ad eum cibum redeat, quem priùs comederat, & posteà vomuit, ijs, qui vident, horrorem & nauseam mouet: sic qui sine ratione viuit, & consuetudine peccandi ad malitiam redit, à qua propositum fuit recedere, odiosus Deo & Angelis efficitur. Intelligebat sapiens interpres, oportere interpretari accommodatè ad translationem verbi, & similitudinem canini vomitûs, qui ore fit: idcircò cum reditu canis ad vomitum interpretatur comparari impudentiam peccatoris redeuntis ad peccatum, à quo propositum fuerat abstinere, vt in confessione peccatorum fit. Deindè quia confessio tunc fit, cùm peccator propter Dei timorem erubescere non veretur, idcircò accommodatissimè subiungit Salomon in spiritu prophetante de mysterio nostræ confessionis secretæ, Est pudor inducens peccatum, & est pudor gloria & gratia: sic enim est apud septuaginta, scilicet tunc pudor inducit peccatum, cùm propter pudorem nolumus confiteri peccata: tunc verò pudor est gloria & gratia, cùm propter metum Dei non veremur erubescere confitẽtes, vt paulò antè dicebat Leo. At quis vestrûm Magdeburg. erubescit, cùm confitetur se peccatorem, si nihil prætereà in specie & singulatìm confiteatur? an non est sanctorum illa vox, Peccauimus? & illud in persona populi, Iniquè egimus? Vos igitur gloriam & gratiam huius pudoris repudiatis, qui traditis nõ esse in specie confitenda crimina: erubescere enim contigit, non cùm in genere, sed cùm in specie & singulatìm confitemur. Prætereà scribit beatus Ioannes: Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate: ergò qui mundantur à peccatis, per confessionem mundantur secundùm epistolam beati Ioannis: ex quo rursùs fit, vt de quibus beatus Petrus loquitur, quos dicit priùs à peccatis mundatos, ad vomitum posteà reuerti: per confessionem dicat mundatos fuisse, quia sine confessione non fit mundatio in ijs, quos sanguis Christi priùs mundauit, & posteà inquinati sunt. ergò ad vomitum reuerti, quod beatus Petrus dixit, est redire ad peccata, quæ iam per confessionem oris veluti per nauseam & pœnitentiam vomendo eiecerant. Sed repetamus à capite locum beati Ioannis. dixerat enim: Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad inuicèm, & sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato. At si emundat nos ab omni peccato, quid est, quod sequitur: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est? Qui enim ab omni peccato mundatus est, peccatum non habet. nunquid possumus carere per totam vitam omni peccato? minimè. non enim humiliter, solùm, sed etiam veraciter quiuis sanctus in terra dicit orans, Dimitte nobis debita nostra, vt sancta synodus Mileuitana. cap. 7. contra Pelagianos iudicauit. Sanctus enim, inquit, & iustus erat Iacobus frater Domini, qui dixit: In multis offendimus omnes. & Salomon: Non est, inquit, homo, qui non peccet. Quid igitur dicemus? nunquid

Pro. 26.

Explanatio loci Salom. de confessione citati in epist. Iol. beati Petri.

Pudor duplex.

Nõ erubescit, qui se peccatorẽ in genere confitetur, sed qui in specie.

Dan. 3.

1. Ioann. 1.

Explanatur locus ex epist. Ioan. de confessione, et cõfertur cum doctrina Petri.

Synodus Mileuit.

Iac. 3.

Eccl. 7.

nunquìd beatus Ioannes ſibi contradicit? abſit: ſed potiùs de duplici emundatione locutus eſt, & de ea, quę fit per baptiſmum, quo illuminamur, quæ repeti non poteſt, poſtquàm ſemèl facta eſt, qua omnia peccata mũdãtur, & fit prorsùs noua creatura, de qua emundatione beatus Paulus in epiſtola ad Heb. impoſsibile eſſe dicit, ſemèl illuminatos, rursùs renouari ad pœnitentiam: & de altera emundatione, quæ fit poſt baptiſmum per lachrymas pœnitentiæ mundantis in ſanguine Chriſti, quam ſanctus Anaſtaſius Antiochenus ſecundum baptiſmum ex aqua & ſpiritu ſancto vocat. & in lib. Paſtoris, pœnitentia mundans vocatur, vt Clemens quoq; Alexandrinus in 2. lib. Stromatum obſeruauit: hæc, ſi poſt baptiſmũ peccemus, repetitur, de qua idem Paulus in eodem loco admonuit: nè quis falsò exiſtimaret, nullam renouationem, nullumq; pœnitentiæ locum in eccleſia lapſis poſt baptiſmum, vt Nouatiani ſenſerunt, relinqui. idcircò enim ſubiungit, Terra ſæpè venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Quandò verò ſępè quis imbrem ſuper ſe venientem bibit, & ſæpè item benedictionem à Deo accipit, nisì quandò ſæpè peccatori pœnitenti per huius myſterij miniſtros, qui ſunt velut nubes quædam iuxta tropum Scripturæ ſanctę, donatur per gratiam Dei remiſsio peccatorum? quæ apud Eſaiam dicitur benedictio, cùm ait: Et hæc eſt benedictio eius, cùm abſtulero peccata eorum. De hac ergò ſecunda emundatione, quę non poteſt facere, vt dicere poſsimus, peccatum non habemus, loquitur beatus Ioannes, cùm poſt illã primam emundationem, qua mundamur ab omni peccato, ſubiungit: Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra. cùm enim dixit, fidelis & iuſtus, ſatìs ſignificauit beatus Ioannes de ea remiſsione ſe loqui, quã Dominus, qui fidelis eſt, & non mentitur, promiſit in euangelio per miniſtros huius ſacramenti, cùm dixit: Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta erũt. Addidit autem, Et emundet nos ab omni iniquitate, vt planè iam prioris illius emundationis excellentiam ac præſtantiam intelligeremus. Per baptiſmũ enim mundatur homo ab omni peccato, ſiue paruo, ſiue magno. Confiteri verò omnia peccata etiam minuta, non omninò neceſsè eſt ad ſalutem. At verò iniquitates & iniurias, quæ ſunt grauiora peccata, & confiteri poſſumus, & omninò debemus, quantùm recordari poſſumus: ab hisq; omnibus mundamur. An enim putatis Magdeburgen. temerè, aut indifferenter dixiſſe hîc beatum Ioannem de confeſsione loquentem, Et emundat nos ab omni iniquitate? & paulò ſuprà, de priore per baptiſmum emundatione, Emundat nos ab omni peccato? cur ergò vos, qui ſemper verbũ Dei iactatis, tam negligẽter illud tractatis, vt nullam verborum ſcripturę ſanctę rationem habeatis? Quorsùm contra confeſsionem, qua in eccleſia catholica ſecundùm legem Chriſti omnes Chriſtiani vtimur, obijcere ſoletis, impoſsibile eſſe omnia peccata confiteri? quarè laqueos conſcientijs inijci,

Heb. 6.

Anaſtaſius Antiochenus Clemens Alexandrinus.

Heb. 6.

Eſa. 27.

1. Ioan. 1.

De duplici mundatione animæ in epiſtola Ioan.

Ioan. 20.

Ad innuendũ diſcrimẽ vtriuſq; emundationis nõ eiſdem verbis vſus Ioan. in vtraque deſcribenda.

inijci, & Christianam libertatem tolli? quasi nos traderemus, necessarium esse omnia peccata leuia & minuta confiteri, quod quidem minimè tradimus: aut quasi non concederemus, grauiora etiam aliqua, quæ meminisse non potuimus, remitti simul cum ijs, quæ confessi sumus: satisq; esse, si quandò in memoriam venerint, ea confiteri. Quis hîc laqueus est? aut quid hîc impossibile, aut saltē magnæ difficultatis? Et cùm vos Magdeburg. & vestri Luterani secundùm formulam vestram confitemini, an impossibile est vobis recordari, quæ in Deum commisistis? quæ in corpus vestrum peccâstis? iniurias, quas proximo feciſtis? non (credo) dicetis, impossibile esse, nec enim hæc tam leuia fortasse vobis videntur, vt negligatis: neq; tam multa esse dicetis, vt numerare non possitis. Cur igitur illa in specie non confitemini? cùm tam apertè dicat beatus Ioannes, Si confiteamur peccata nostra: fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate siue iniuria? ἀδικία enim, quam interpres Latinus rectè interpretatus est iniquitatem, non est leue peccatum, quod veniale vocamus: sed graue & mortiferum, quod charitati aduersatur. Si non necesse erat confiteri in specie, & singula peccata grauia, quorum meminisse possumus, quid opus erat sic loqui? cur postquàm dixit, Fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, omnia peccata, tum magna, tū parua complexus, de quibus dixerat priùs ἀορίστως, id est, infinitè, si dixerimus, quòd ἁμαρτίαν non habemus, id est, caremus quocunque peccato, ipsi nos seducimus. cur, inquam, speciem peccati notauit Ioannes? iniquitas enim subter genus peccati est. peccatum nanq; latiùs patet. Prætereà, cùm dixit beatus Ioannes, hortans ad peccatorū confessionem, quæ in nouo testamē-to pars est sacramenti pœnitentiæ, Fidelis est & iustus, vt remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate: videtur etiam admonuisse nos, licèt paulò obscuriùs, vt scriptura solet, quo diligentiùs eā perscrutemur, de loco Ezechielis c. 18. vbi Dominus Israelitas reprehendit, quòd prouerbium illud falsum iniquè in Deum alioquì iustum & misericordē vsurparent, dicentes: Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescūt, quasi Dominus, alijs peccantibus, alios puniret, quę fuisset iniustitia. docuitq; neminem fore aliorum peccatorum reum, præterquàm eorum omniū, quæ ipse cōmitteret: nec aliorum pœnitentiā debere, quàm horum. deindè subiungit, Si autem impius egerit pœnitētiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur. Vt aūt intelligerent, pœnitendum esse omnium in specie, & singulorum, species singulas grauium peccatorum paulò suprà enumerauerat, & cùm dixisset, pœnitentiam egerit ab omnibus peccatis, addidit, quæ operatus est. singularia enim sunt, quę operamur: ad extremū subiecit, Et dixistis, non est ęqua via mea: audite ergò domus Israel, nunquìd via mea non est ęqua? & non magis vię vestræ praue sunt? & rursùs paulò pòst, Et dicunt filij Israel, Non est ęqua

Nihil laquei, neq; magnæ difficultatis in confessione secreta, & necessaria grauium peccatorum.

1. Ioan. 1.

Ibid.

Ioannis locus cum Ezechielis prophetia collatus.

Eze. 18. et 33.

via Dñi: nunquìd viæ meæ nõ sunt æquæ,& nõ magìs viæ vestrę praue? idcircò vnumquenque iuxta vias suas iudicabo,domus Israel: ait Dominus Deus:conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris,& non erit vobis in ruinam iniquitas.proijcite à vobis omnes iniquitates vestras,in quibus præuaricati estis: & facite cor nouũ, & spiritũ nouum,quia nolo mortem peccatoris,dicit Dominus.Si hęc non tantũ propter illos scripta sunt, sed etiam propter nos, quod credo non negabunt Magd.cum cæteris Luteranis:ergò quorum fuit tunc pœnitendum, id est, in specie,& singulorum, de eis dicit beatus Ioannes hîc, quasi prophetiam de pœnitentia,vt pertinet ad nouum testamentũ,interpretans: Si confiteamur peccata nostra,id est,quæ nos operati sumus,fidelis est & iustus,vt remittat nobis peccata nostra,& emundet nos ab omni iniquitate. Hęc enim est illa via æqua Domini, quæ dicta est in prophetia Ezechielis propter nos,vt si confiteamur peccata & omnes iniquitates nostras,ab eis quidem mundemur:sin verò nõ cõfiteamur,non mũdemur. sic enim vnumquenq; nostrũm iustè iuxta vias suas iudicabit per pœnitentiã,& per confessionem scilicet peccatorum & iniquitatum, in quibus ambulauimus, & istisipsis promisit propheticè remissionem,inquiẽs: Viuo ego,dicit Dominus Adonai,si volo mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius à via sua mala, & viuat: & fidelis est,vt præstet quod promisit:id est,vt ijs remittat,qui sic peccata & iniquitates suas, quas operati sunt,confitentur, nempe in specie & singulatìm,nisì post conueniẽtem diligentiam obliuio excuset.sic enim, id est,in specie & singulatim pœnitentiam iniquitatum requirebat ab illis Deus: & quorum ab illis pœnitentiam, eorum à nobis, vt perfectioribus, & pœnitentiam & confessionem,vt Ioannes nobis interpretatus est,requirit.Confiteri enim oportet,quorum pœnitet: & sic confitentibus fidelis est & iustus,vt remittat. Ad hanc itaque iustitiam Christi,quam Ioannes ait, pertinet illa via æqua Domini in Ezechiele,vt paulò antè dixi: & ad hanc fidelitatem Dei, quam idem Ioannes ait, pertinet illud in eodem Ezechiele, Viuo ego,dicit Dominus,&c.Est enim iusiurãdũ,quod Dominus interposuit,sicut Apostolus ait,Vt ostenderet immobilitatem consilij sui, quia impossibile erat mentiri Deum.Respexit itaque Ioannes,cùm dixit,Si cõfiteamur peccata nostra,fidelis est & iustus,vt remittat peccata nostra,non solùm ad illud,quod Dominus in Euangelio dixit,Quorũ remiseritis peccata,&c. sed etiam ad illud, quod per Ezechielem dixit, vt iam explicatum est.Deindè, quẽadmodũ qui absoluit vt iudex,siue absolutũ pronunciat,vt vos secundùm disciplinam vobis à propheta vestro Martino Lutero traditam loqui soletis, ab specie peccati absoluit,aut absolutũ pronunciat,si speciem peccati non audiuit, confitetur ne apud vos reus pœnitens se peccatorem,an iniquũ?peccatorem enim se quiuis,quamlibèt innocẽs, confiteri potest & debet: quia si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis:iniquũ verò potest se

Heb.6.

1.Ioan.1.

Ioan. 20.

Vt de peccato iudicet facerdos,speciem eius exponere necessè est.

1.Ioan.1.

test se aliquis negare, & quidem verè ac iustè, vt alter Samuel, aut Iob, qui dixit alioquì cap. 37. In manu omnis hominis signat, vt sciat omnis homo infirmitatem suam: quod quidem Synodus Mileuitana cap. 7. de peccatis paruis interpretata est, quibus nullus homo caret. Tanta est nostra infirmitas, Deo ità ad vtilitatem nostram permittente. Quòd si necessè est, vt se reus pœnitens iniquum confiteatur, cùm se iniquum agnoscit, conscientia eum arguente: an non necessè erit, vt confiteatur speciem iniquitatis, vt iudex aliam sententiam de peccato leui, aliam de iniquitate pronunciet? Quomodò enim si peccata non sunt confitenda in specie & singula, sacerdos remittere, aut non remittere ea poterit? quod ad iudicium sacerdotale pertinere Dominus voluit, cùm dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quomodò, inquam, facere poterit, quod Apostolica cõstitutio, interpres illius legis euangelicæ, ad exemplum iusti iudicij, quod secundùm legem de peccatis fiebat, præcepit, vt non omnia vno modo, sed alia aliter punirentur? Sed recitemus constitutionem, quæ in libro 2. Clemen. Rom. de const. Apost. c. 48. scripta est. Nè (inquit) de omni peccato idem iudicium pronuncietis, sed de vnoquoque suum, singulis delictis tum paruis, tum magnis multa prudentia iudicatis: aliter, inquam, facto, aliter sermone, rursùs aliter proposito, alio modo conuicio, alio suspicione. atque etiam alios quidem minis tantùm & terroribus subijcies: alios mulctatione largiendi pauperibus: item alios ieiunijs cõprimetis: alios ex ecclesia eijcietis pro magnitudine & grauitate criminis: si quidem lex non omne delictum eodem supplicio afficiebat, quinimmò alio atque alio cõmissa in Deum, in sacerdotẽ, in templum, in hostiam, in regem, in ducem, in militem, in subditum, in æqualem, in famulum, in possessionem, in iumentum, siue in pecus: rursùs secùs peccata in parentes & propinquos: aliter peccata ex aggressione, aliter non voluntaria puniebat. atque alios quidem morte afficiebat, vel cruci affigendo, vel lapidãdo: alios verò mulcta pecuniæ, vel verberibus, vel talione. deindè subiungit, Ergò vos quoquè diuersa delicta diuersis pœnis plectite, nè qua iniuria accidat, quę iram Dei prouocet. cuius enim iudicij eritis administri, eius mercedem feretis, siquidem quo iudicio iudicatis, eo iudicabimini. Hactenùs constitutio. Sed vos Magd. quia non existimatis referre, scire, quæ species lepræ sit, qua quis affectus est, aut quæ non sit, neq; quo iudicio iudicetur, idcircò neque species grauium peccatorum ostendi vultis. vndè morem, quem patres & maiores vestri à sancta Romana ecclesia per Bonifacium Germaniæ Apostolum acceperant species peccatorũ confitendi, vestra disciplina prætextu libertatis sustulit. Quòd si ad iugum seruitutis pertinere vultis, & Christianæ libertati aduersari, laborẽ ac pudorem confitendi in specie iniquitates, quas meminisse possumus, de iugo ergò ac seruitute gratulabatur Apostolus Corinthijs, cùm eis gratulabatur de solicitudine, de indignatione, de timore, & de vindicta, quam de se-

1. Reg. 12. Iob. 37.

Ioan. 20.

Constitutio Apostolica, nè omnia peccata vno modo punirentur.

ipsis sumpserant propter speciem peccati grauis, in quo incestum illũ non vitauerãt. Est quidem, fateor, hæc lex euangelica & apostolica confitendi iniquitates, in specie contra libertatem: sed quam libertatem? carnis scilicet, quam vos Luterani amatis, qui, sicut Iudas Apostolus de alijs vestris similibus scripsit, gratiam in luxuriam transtuliſtis. Videamus ergò, an hoc tacuerit beatus Petrus, vbi de illis quoq; vestrî similibus scripsit, quorum sermone & hortatu ad vitia priſtina redibant, qui illa priùs veluti per vomitionem confessionis secretæ purgauerant. Sic enim ait: Superba vanitatis loquẽtes, pelliciunt in desiderijs carnis luxuriæ eos, qui paululùm effugiunt, qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cùm ipsi sint serui corruptionis.

Lex confitendi contra libertatem est non spiritûs, sed carnis.

Iud. 1.

2. Pet. 2.

Responsio ad ea, quæ Magdeb. obijciunt contra doctrinam de confessione secreta. De loco psal. Delicta quis intelligit, quomodò eum veteres interpretati, & quomodò Paulus imitatus, & interpretatus sit. Item de interpretatione loci Pauli, Quod enim operor, non intelligo, ex Methodio Martyre.

Cap. 18

SEd quoniam quod vos Magdeburgenses in Centuria vestra secunda scripsiſtis, laqueum conscientijs inijci lege secretæ confessionis, neque tamen, quomodò laqueus inijceretur, explicâstis, id autem alij ex vestris condiscipulis ità probant, quia dicat Propheta: Delicta quis intelligit? quod tum in libris suis, tum apud auditores, quos decipiunt, inculcare solent, necessè est, vt hunc locum non prætereamus. Errant enim magistri Luteranorum, non intelligentes scripturam, neque virtutem eius: siquidem alia sunt peccata, quæ confiteri necesse est, quæ cognosci possunt: & alia quæ non possunt, & ideò neque confiteri necesse est. παραπτώματα ergò, quæ interpres Latinus delicta vertit, nos lapsus dicere solemus, aiunt (inquit Hieronymus in epistola ad Ephe. cap. 2.) esse initia peccatorũ, cùm cogitatio tacita subrepit, & ex aliqua parte conniuentibus nobis, nondùm tamen nos impulit ad ruinam. Delicta itaque, ait Propheta, quis intelligit? quia scilicet, vt ait idem Hieronym. difficile sit, initia & radices peccatorũ intelligere. peccatũ verò aiunt esse, (ait idẽ) cùm quid opere consummatũ peruenit ad finẽ. Et Theodoretus eundẽ locũ Prophetæ interpretans, Delicta, inquit, quis intelligit? Etsi enim vehementer studuero mãdata Dei seruare, ad multa tamen præter voluntatem naturali infirmitate trahor: & alia per ignorantiam committo, aut propter circunstantiã alicuius necessitatis. Et quanuis, inquit, peccata ipsa, turpésque actiones declinem, cogitationes tamen me polluunt: idcircò te imploro, qui purgare potes. Item Auguſt. Rogo, inquit, te Domine, quoniã delicta quis intelligit? nè mihi vt homini, quædam surrepant: & quibusdam, vt homo præoccupet. Rursùs Cassiodorus explanans, quę sint illa occulta & latentia, quæ dicit Propheta non

Psal. 18.

Hieronym. Quomodò intelligit psal. Delicta quis intelligit? veteres interpretati sint.

Theodoretus.

Augustinus.

Cassiodorus.

non posse intelligi,quæ (inquit) ità pullulant,atq; surripiunt, vt ante effectum rei multis celata videantur, monente scriptura,Nè eas post concupiscentias tuas.Sic igitur tum hi,tum reliqui veteres interpretes tam Græci, quàm Latini,nè omnes enumerem,delicta, quæ Propheta dixit non posse intelligi,interprerati sunt,vt sint hoc loco παραπτώματα, iuxta etymologiã verbi,quasi ἀποπτώματα νόμου παρὰ γνώμην, id est, lapsus à lege præter voluntatem,vt iam necesse sit,aut omni culpa vacare ista,vt sunt tum cogitationes,quæ interdùm,nobis etiam nolentibus,excitantur: tum naturales cõcupiscentię,quibus vnusquisq; tentatur: aut maculas esse humanæ infirmitatis,(quæ peccata venialia vocant)ex illis cogitationibus citra consensum perfectum per improuisam surreptionem natis: quibus vt nemo semper carere potest,ità non necesse est ista confiteri,tametsi vtile esse negare non licet.hæc enim sunt,de quibus beatus August.in Enchiridio cap.71. ait: De quotidianis autem breuibus,leuibusq; peccatis,sine quibus vita hæc non ducitur,quotidiana oratio fidelium satisfacit.eorum est enim dicere, Pater noster,qui es in cælis,qui iam patri tali regenerati sunt ex aqua & spiritu S.delet omninò hæc oratio minima & quotidiana peccata. Hæc pater August.de ijs loquitur,qui gratiam regenerationis retinent, quorum oratio Dominica,qua petunt sibi dimitti peccata secundùm institutionẽ Domini,ex ea charitate proficiscitur,vt quodcunque ex leuibus & quotidianis commissis peccatis in mentem veniret,eos pœniteret. hæc enim sunt, quæ illis tunc sic orando remittuntur.alia sunt præter orationem Dominicam,& præter confessionem leuium peccatorum remedia,de quibus nõ est nunc differendi locus.Hæc tantùm aduersùs eos attigi,qui,vt confessionem tollant,illud prophetæ,Delicta quis intelligit,de peccatis mortalibus,quæ necessariò confitenda sunt,falsò interpretantur. Sed nè quis vestrûm iam dicere audeat,non esse sic intelligendum Prophetæ locũ,quem vos de peccatis maioribus malè interpretamini, habemus Apostolum qui hunc Prophetæ locum imitatus,huiusmodi cogitationes & naturales cupiditates,mala & peccata vocat,quæ se ait non posse intelligere,cùm ait in epistol.ad Roman.Quod enim operor,non intelligo: deindè subiungit: non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum,hoc ago Notauit autem hunc locum Apostoli cum propheta collatum,& interpretatus est Magnus Methodius,disputans contra Aglaophontem Origenistã in lib.2.Epiphan.tom.1.hęresi 63.Nam quod dictum est,inquit,quod operor,non intelligo,& facio quod non volo,non de eo, quod operati sumus ac perfecimus malum,accipiendũ est,sed de eo,quod solùm cogitauimus, cogitationibus,quæ non conueniunt,sæpè nobis aduolantibus, ludificantibusq; nos in ijs,quæ nolumus,dum anima cogitatiõibus circa multa circunducitur.non enim in nobis situm est cogitare, aut non cogitare absurda,sed vti,aut non vti cogitatis.Prohibere enim non possumus,quin incidant nobis cogitationes,quæ ad probationem nostrî extrinsecùs afflantur:

Eccles. 18.

Apost. in epis. ad Roma, est imitatus locũ psal. delicta quis intelligit

Rom. 7. Methodius in locum Pauli, quod enim operor,nõ intelligo.

non assentiri autem, siue non vti ipsis, possumus. Quomodò enim Apostolus malum, quod displicebat, feciſſet? & bonum, quod placebat, minimè? nisi loqueretur de cogitationibus nõ legitimis, quas cogitamus interdùm etiam nolentes, & vndè ortas, nescientes, quas euertere & reprimere oportet, nè propagatæ, terminos animæ occupent. fieri enim non potest, vt in nobis ortum capiat virtus, si istis opportunum tempus detur. Rectè igitur dicebat, quod enim operor, non intelligo. non enim quod volo, facio: sed quod odi, hoc ago: Volumus enim non cogitare ea, quæ non conueniũt, & quæ fas non est: quandò quidem hoc est perfectum bonum, nõ solùm à faciendo abstinere, sed à cogitando: & quod volumus, hoc bonum non efficitur, sed quod nolumus, malum. Veniũt enim in cor nostrum sæpè, etiam nobis inuitis, infinitæ de rebus infinitis cogitationes, quæ nos curiositate vana implent. Quamobrêm velle quidem cogitare ista, adiacet: efficere autem, vt deleantur, & non rursùs redeant, nõ est in nostra potestate, vt dixi, sed vti ipsis, aut non vti: vt sit hic sensus eorum, quæ Paulus dixit: Nõ enim quod volo bonum, facio: siquidem volo non cogitare, quæ nocent mihi: hoc enim bonum est, & omnis reprehensionis expers, & quod prouerbio dicitur, quadrangulum manu & mẽte factum, quod ex nulla parte reprehendi possit. atque hoc quidem bonum, quod volo, non facio: quod autẽ nolo, malum ago: nolo cogitare, & cogito, quæ nolo. Ac considerandũ est, vtrúmne precaretur Dauid Dominum propter huiusmodi cogitata? quòd & ipsi molestum esset cogitare quæ nollet, cùm aiebat: Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Si meî non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto magno. & ipse Apostolus in alio loco: Cogitationes, inquit, destruentes, & omnem altitudinem extollentẽ se aduersùs scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum in obsequiũ Christi. Si verò quis huic sermoni cominùs occurrere ausus, responderit, docere Apostolum, non solùm in cogitando esse malum, quod odimus & quod nolumus, sed in faciendo, quia dictum sit: non enim quod volo, facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. Si vera dicit, qui hæc dicit, rogabimus eum, vt explicet, quid mali erat, quod Apostolo derat: quod facere quidem nolebat, faciebat tamen: & bonum, quod volebat facere, & non faciebat: sed cõtrà potiùs, quotiès volebat facere bonum, non bonũ, quod volebat, sed malum, quod nolebat, faciebat. nunquìd cùm nollet idola colere, sed Deum, hoc quod volebat, id est, Deum colere, non poterat? quod verò nolebat, id est, idola colere, hoc poterat? aut castus esse, quod volebat, non poterat? & impudicus esse, à quo abhorrebat, poterat? & denique vt summatim dicam, crapulæ, luxuriæ, iræ, iniurię, & reliquis maleficijs, quę nolebat, operam dabat: quibus autem volebat, iustitiæ, sanctitati, non dabat? Atquì ipse in ecclesijs cunctos ad non violandam legem hortatoriè excitans, non solùm eos, qui turpia committunt & faciunt, ad interitum & iram seruari affirmat, sed eos etiam, qui illis assentiuntur: cõtendens iusti-

Psal. 18.

2. Cor. 10.

Rom. 2.

tiam

tiam sine admixtiõe peccati exerceri: omne enim peccatum & peccati studium, carne perficitur. Hæc Methodius, & quæ sequuntur nè omnia è Græco, conuertam. quę satis declarant, quæ sint illa delicta, quę Dauid propheta ait non posse intelligi, de quibus subiungit idem propheta, Ab occultis meis munda me domine: occulta enim & latentia vocat, quæ priùs dixerat non posse intelligi, vt Paulus quoquè dixit, Prophetam imitatus. Quæ si non dominata fuerint, dominantur autem, cùm illis malis cogitationibus vtimur assentiendo: tunc, inquit, emundabor ἀπὸ μεγάλου ἁμαρτίας, id est, à peccato magno. magnum enim peccatum vocauit, quod nos mortale dicimus. Vt iam hæc sint, quæ & intelligi possunt ad declinandum: & si admissa fuerint, intelligi debent ad confitẽdum. qualia sunt, quę proximè ex epist. Pauli recitauimus, quæ aditum regni cælestis prohibent, & quæ Dominus in euangelio dixit ex corde exire, & inquinare hominem, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias. quæ si non necessè esset confiteri in specie, nec cognosci, & nisi de eiusmodi cõfessione peccatorum in specie Apostol. Ioan. dixisset, cùm dixit, si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, nunquàm profectò Dominus in euangelio species peccatorum enumerâsset: neq; Apost. Paulus idẽ in epistolis suis feciſſet. Hactenùs de apostolica doctrina confessionis in epist. Clementis, quam doctrinam ecclesia catholica per cunctum Orientem & Occidentem profitetur, cuius *Doctrinæ Apostolicæ multi alij cum Clemente testes sunt.

Psal. 18.

Matth. 15.

*doctriæ apc̃

stolicæ de confessione, multi alij cum Clemente sunt testes, Diony. Areopag. in eccl. hier. ca. de piè defunctis, in epist. ad Demophilum. Irenæus lib. 3. cap. 4 & lib 4. cap. 9. Tertull. in libro de pœnit. Cyprianus sermo. 5. de lapsis, & lib. 3. epist. epistola 18. ad clerum. Athanas. in serm. super illud, Ite in castell.

Responsio ad reprehensionem de reliquijs corporis Dominici summa religione custodiendis, & de anathemate beati Petri in custodientes eas negligenter: & in eos, qui pallam, quæ corpus Domini tetigit, ad alios vsus transferunt: & quomodò ista contra scripturam Magdeburgen. reprehendant. Cap. 19.

SEd transeamus ad alia, quæ deincèps in eodem loco Magd. ad traditiones quoq; humanas, quas fingunt, retulerunt, vt de reliquijs, inquiunt, ” fragmentorum post cœnam Domini. ” Si isti nobiscùm, & cũ vniuersa ecclesia Orientis crederent, esse extra vsum sacramenti Eucharistię corpus Christi, vt patres & maiores eorum semper crediderunt, quicquid ad corporis Christi honorẽ & cultum, ac religionẽ pertinere videretur, æquè piè ac libenter amplecterentur. neque dubitâssent vnquàm, quin ecclesiastica consuetudo reliquias corporis Dominici in sacrario summa religione & diligentia custodiendi, Apostolorum institutio-

” ” ”

tutio-

tutione digna esset, cui non solùm in hac epistola, quã isti negant, testimonium Clemens tribuit, sed in 8. libro de cõstitutionibus Apostolorũ, quas literis mandauit. postquàm enim, cùm Sacrum fit, ordine, qui interfuerũt, cum metu & reuerẽtia communicârunt: ¦ Diaconi, inquit, reliquias inferãt εἰς παστοφόρια, id est, in thalamum. sic enim vocat sacrarium, in quo collocatur verus sponsus animarum nostrarum, idemq; panis viuus, & conuiuium nuptiale mysticum, cuius communione, diuinæ naturæ participes efficimur. Nunc verò cùm hoc Luterani non credant, consequens est, vt culturam panis communis, vt ipsi sentiunt, & custodiam eius religiosam anathemate sancitam, ad traditiões hominum, quæ cum scripturis sanctis non consentiunt, referant. Quorsùm enim, inquiunt, panis cibarius, qui in peram & arcam, & in sinum condi potest & solet, & in popina, & in stabulo edi, in sacrario seruandus sit? Quæ istæc religio, vel potiùs superstitio? Conuenit itaque in istos, quod idem Clemens in libro 2. historiarũ de disputationibus Petri cum Simone Mago, scribit dixisse beatum Petrum de Philosophis Græcorum. πολλὰ καὶ διάφορα ἐδογμάτισαν τὴν οἰκείαν τῶν ὑποθέσεων ἀκολουθίαν ἀλήθειαν εἶναι νομίσαντες, οὐκ εἰδότες ὅτι αὐτῶν ψευδέσι ἀρχὰσ ἑαυτοῖσ ὡρισαμένων, τῇ ἀρχῇ αὐτῶν τὸ τέλοσ συμφωνίαν εἴληφεν. ὅθεν δεῖ τὰ πάντα παρελόμενον μόνῳ τῷ τῆσ ἀληθείασ πιστεύειν ἑαυτὸν προφήτῃ. Interpretemur Latinè: Multa, inquit, & varia tradiderunt, arbitrati id verum esse, quod erat materiæ siue argumenti consequens. latuitq; eos, quia falsa principia sibi statuissent, extremum cum ipsorum principio conuenisse. Quarè oportet, omnibus sublatis, soli vero prophetæ seipsum committere & concredere. Sic igitur Magdeburgensib. euenit, quia hoc principium cum reliquis Luteranis sibi constituerunt, non esse corpus Christi in sacramento Eucharistiæ extra vsum eius, quod consequens erat, id verum esse putauerunt: id est, non esse in sacrario seruandas reliquias fragmentorum, neque qui non seruaret, puniendum, non intelligentes, quia falsum principium sumpserunt, eius principij consequens esse hoc extremum, quod veritati repugnat. quarè oportet eos scripturis sanctis credere, quæ corpus Christi extra vsum communionis esse docent: ex quo efficiatur, vt ad salutem animarum, qua decet religione necessariò seruandum sit, nè vllus cùm decedendi de vita tempus instat, extremo viatico, & maximè omnium necessario priuetur, vt Synodus Nicena canone 13. statuit. cùm sæpè accidat, vt propter tempus, vel locum, vel ægrotum ipsum, fieri sacrificium non possit, vt tunc ægrotus communicet, nisi ex ecclesia viaticum afferatur. Prophetans ergò Esaias de hostijs noui testamenti, & filios, inquit, aduenæ, siue alienigenas, vt est apud septuaginta, qui adhærẽt Domino, vt colant eum, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos, & omnẽ custodientem sabbatum, adducam illum in montem sanctum: & lætificabo eos in domo orationis meæ. & subiungit: Holocausta eorum, & victimæ eorum

Ex altera editione librorũ Clementis, de qua Rufinus in prologo meminit.

Esa. 56.

eorum placebunt mihi ſuper altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cũctis gentibus: ſic enim eſt apud ſeptuaginta. Quem locum ità interpretatur beatus Cyrillus, vt probet neceſſariò hęc ad tempus noui teſtamenti, & ad eccleſiam noſtram pertinere, & de ea hoc loco Eſaiam ꝓphetâſſe. Loquitur enim (inquit) cum gentibus, quæ per fidem coniunctione ſpirituali cum Deo copulantur, qui gloriam ſuam in obſequio ac ſeruitio Dei ſitam eſſe volunt: & nomen Dei ità amant, vt iugum regni eius omni obedientia ſubeant, nec ampliùs deos alienos ſequantur: qui ità ſeruant ſabbata eius, ſcilicet Chriſti, vt non prophanent ea: ſabbatizant enim ſpiritualiter, quia ingreſsi ſunt in requiem Chriſti. Huiuſmodi ergò alienigenas promittit introducere in montem ſanctum, id eſt, in eccleſiã noui teſtamenti, cùm alioquì, inquit, prohiberet lex alienigenis ingreſſum in templum: Non ingrediatur, inquiens, Ammonites & Moabites in eccleſiã Dñi. At Chriſtus, qui in nouitatem ſpiritualem omnia tranſtulit, in montẽ ſanctum, id eſt, in eccleſiã introducit alienigenas. Hæc ille. Cùm igitur de domo ſenſibili orationis, id eſt, de eccleſia noui teſtamenti ꝓphetet Eſaias, in quam omnes gentes per fidẽ vocatæ, ſenſibiliter ingreſſuræ erant, ſicut Dñs in euangelio de domo quoq; ſenſibili interpretatus eſt, cùm aduersùs eos, qui templum prophanabant, hunc Eſaiæ locum citauit. quod non ſolùm propter templũ vetus Prophetam dixiſſe, ſed etiam propter templũ noui teſtamenti idem Dñs expoſuit: conſequens neceſſariò eſt, vt altare quoq;, de quo hîc prophetat Eſaias, non ſit intelligendũ altare cordis ſpirituale, ſed eccleſiæ altare ſenſibile, ſuper quod holocauſta & victimæ impoſitæ, placebunt Deo. Deindè, cùm hæc, quæ ſunt ſuper altare, & placẽt Deo, iubeat Propheta comedere, cõſequens neceſſariò eſt, ſi corpus Chriſti comedunt, qui de altari communicãt, corpus Chriſti fuiſſe ſuper altare extra vſum cõmunionis, id eſt, anteq̃ communicarent: aut ſi non fuit, neq; tunc eſt, cùm cõmunicant, ſiquidem ad comedendum ea, quæ poſita ſuper altare iam placebant Deo, inuitantur à Propheta, cùm ſubiũgit: Omnes beſtiæ agri venite, comedite omnes beſtiæ ſyluæ. Sic enim appellat Gentiles, de quorũ vocatione prophetat. Sic etiã hunc locũ idem grauiſsimus author Cyrillus in comment. ſuis in Eſaiam, interpretatus eſt. Interpretemur Latinè: Quòd ſi gẽtes, inquit, nomine beſtiarũ deſignat, & meminit, dicamus, dictũ eſſe ijs à Deo, Venite, & comedite, quod quidẽ, inquit, ſignificat tribuiſſe eis omnẽ copiam ſacrorũ chariſmatũ, & viuificam menſam appoſuiſſe. Comedunt enim panem vitę effecti participes Chriſti, & concorporales ſacramentis euchariſtiæ, vt lætè dicant, Dñs paſcit me, & quæ ſequũtur. Quia verò dixerat ꝓpheta de pane illo cæleſti, id eſt, de corpore Chriſti, Venite, & comedite: rursùs de vino myſtico prophetans, id eſt, de calice ſanguinis, ſubiũgit: Sumamus vinũ, & impleamur ebrietate. Significat hæc diuina ebrietas, vt Gregorius Nyſſenus in cõmenta. Cantic. Canticorum, cap. 5. ait, ecſtaſim, id eſt, mutationẽ in meliorẽ ſtatum, & myſteriorum cognitionem:

Cyrillus.

Deut. 23.

Matth. 21.

Sicut prophetauit Eſai. de domo orationis ſenſibili in nouo teſtamẽto, ſic in eodẽ loco de hoſtia corporis Chriſti poſita ſuper altare antè vſum communionis.

Pſal. 22.

Greg. Nyſſe.

gnitionem: hęc enim ijs, qui digni sunt, ille cælestis potus cõfert. aut significat, vt diuinus Dionysius in epistola ad Titum notauit, infinitam omniũ bonorum diuinorũ affluentiam: & ecstasim, siue excessum intelligendi excellentiam Dei, quæ omnem superat intelligẽtiam: huiusmodi ebrietatem efficit præclarus ille calix. Sequitur deindè: Et erit sicut hodiè, sic & crás: significat non consumi, aut mutari hunc cibum & potum mysticum instár terreni cibi & potûs. nõ enim est cibus aut potus, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, vt Dñs dixit. Videtur mihi mirificè hunc locum explicare, quod ait beatus Cyrillus in epistola, quam ad Calosyrium scripsit, μαίνονται γεμὴν οἱ λέγοντες ἄπρακτον εἰσ ἁγιασμὸν τὴν μυσικὴν εὐλογίαν εἰσ ἀπομεῖναι λείψανον αὐτῆσ εἰσ ἑτέραν ἡμέραν, οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται ὁ χριςὸσ, οὐδὲ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα μεταβληθήσεται, ἀλλ' ἡ τῆσ εὐλογίασ δύναμισ καὶ ἡ ζωοποιὸσ χάρισ διηνεκήσ ἐσιν ἐν αὐτῷ. Interpretemur Latinè: Insaniũt, inquit, qui aiũt, mysticam benedictionem non valere ad consecrationem, vt remaneant reliquiæ eius benedictionis in alterum diem: non enim alteratur Christus, neq; sanctum eius corpus mutabitur: quin potiùs virtus benedictionis & viuifica gratia, perpetua est in eo. Sed demonstremus adhuc ex euangelio ipso, esse corpus Christi in hoc mysterio extra vsum. ait enim Lucas: Et accepto calice, gratias egit, & dixit, Accipite, & diuidite inter vos: non hoc dixit de calice typico & legali, sed de mystico, quod satis declarat Euangelista illis verbis: Gratias egit, & dixit, Accipite, & diuidite inter vos. calicẽ enim benedictionis dedit discipulis. Et de hoc eodem calice dixit Matthæus: Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes. Et Marcus similiter: gratias agens, dedit eis. pro quo Lucas dixit, Accipite, & diuidite inter vos. quarè cùm iterùm dicit Lucas, Similiter & calicẽ, postq; cœnauit, dicens: Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui p vobis fundetur, de eodem calice dixisse, de quo paulò suprà, satis significauit articulo, quo vsus est, dicens τὸ ποτήριον, cùm tamen primo loco dixisset ποτήριον sine articulo, sicut dixerat ἄρτον item sine articulo. Notauit hoc etiá Leontius Aetolius in commentarijs huius euangelij his verbis, καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τοῦ ἄρτου ἐμφαντικῶσ, ἵνα τὸ προειρημένον νοήσησ οὐ μὴν ἄλλο παρὰ τὸ πρῶτον, οὗπερ ἐπιτρέπει μεταλαβεῖν μετὰ τὴν τοῦ ἄρτου μετάληψιν, ὁ καὶ λαβὼν εἶπε τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.

Dion. Areopa.

Esa. 56.

Ioan 6.

Cyrillus.

Luc. 22.

Corpus Christi extra vsum communionis ex euangelio.

Matt. 26.

Matt. 14.

Igitur quia priùs dixerat Lucas de hoc calice mystico gratias egisse Dominum, & dixisse, Accipite, & diuidite inter vos, idcircò cùm secũdo loco iterùm de eodem calice dicit, Similiter & calicem, postquàm cœnauit, dicens &c. nõ dicit ampliùs, Gratias agens: nec, Accipite: neque, Dedit, sicut alij duo euangelistæ dixerunt, quia iam dixerat priùs. De cœna enim illa legali nullus euangelista sic locutus est, vt diceret, dedisse Dominum discipulis, aut gratias agentem dixisse, Accipite, sed manducãtibus illis &c.

Cm

Cùm ergò de calice mystico dixerit, Accipite, & diuidite inter vos, consequens necessariò est, vt extra vsum bibitionis sit mysterium sanguinis Christi: siquidem prius est diuidere, & posteà bibere id, quod diuiditur ei, qui bibit: sicut prius est dare, quàm accipere quod datur. Quarè si dedit corpus suũ discipulis, similiter necesse est, vt ante vsum, id est, antequàm acciperetur à discipulis & comederetur, esset corpus Christi. quòd si non erat necesse sic intelligere, vt scilicet cùm calix diuiditur bibendus ab his & illis, iam tunc sit calix sanguinis, quomodò Paulus Samosatensis ex eo quod legebat apud Lucã, Et diuidite inter vos: & illud, Qui ꝓ vobis funditur, cõcludebat, sanguinem Christi in mysterio esse passibilem & corruptibilem, vt hominis tantùm, quasi hîc diuidi sanguinem, esset corrumpi? in quo quidem etsi hæreticè errabat, illud tamẽ melius, quàm Lutherus, intellexit, esse calicem sanguinis antequã bibatur, scilicet ex quo mysticè benedictus est, vt diuidatur communicaturis. Ac rursùs, si tunc, cùm diuiditur calix ante bibitionem, nondùm est sanguis Christi, quomodò Dionysius Alexand. confutans hunc Pauli Samosatensis errorem in epistola illa eruditissima, de qua Hieronymus quoq; in libro de ecclesiasticis scriptoribus cum summa laude meminit, nõ negauit corrumpi, quia nondùm sit sanguis Christi, cùm diuiditur, aut effunditur ante bibitionem? sed negauit corrumpi, quia sit (inquit) sanguis Dei viui, qui non magis corrumpatur, ꝙ spiritus sanctus, de quo scriptum sit in Actis: Et apparuerunt dispertitæ linguæ: & Propheta, Effundam, inquit, de spiritu meo. Hæc Dionys. Illud etiam (vt hoc obitèr obseruetur) quod antecesserit, Dico enim quia ex hoc non manducabo illud, donèc impleatur in regno Dei. de Pascha quoquè mystico dictũ est. siquidẽ de hoc dixerat, Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscùm, anteꝙ patiar. nec enim de solo pascha typico & vmbratili Iudæorũ sic locutus esset, vt diceret, desiderio desiderâsse mãducare illud anteꝙ pateretur, sed potiùs de illo, in quo nostra salus continebatur, quam tanto desiderio desiderauit, vt pro ea mortem subire desideraret: & in ipsius mortis commemorationem hoc desiderabilissimũ pascha nobis in fine relinqueret. Deniquè hoc pascha dicit, de quo Paulus: Pascha, inquit, nostrũ immolatus est Christus: Sic quoq; intellexit B. Chrysostomus in homilia de ieiunio primi paschæ: Pascha, inquit, nõ est ieiunium, sed est θυσία καθ' ἑκάστην γινομένη σύναξιν, id est, est sacrificiũ, quod fit in vnaquaq; synaxi, sic vocat conuentum ad Missam, & subiungit, sicut Paulus ait, Pascha nostrũ immolatus est Christus. idcircò idem Apostolus postꝙ Corinthios propter incestũ illũ, de quo gloriabantur, reprehenderat, & postꝙ illũ excommunicauerat, hortans eos ad expurgandũ fermentũ malitiæ, id est, deponendam corruptionẽ peccatorũ, & ad faciendã mundam conscientiã, vt dignè pascha mysticũ manducarent, opportunè & accommodatè ad propositũ meminit de azymo, in quo consecrauit Dñs, Expurgate, inquiens, vetus fermẽtũ, vt sitis noua cõsperſio, sicut estis azymi: etenim pascha nostrum

Error Pauli Samosatensis de sanguine Christi mystico corruptibili.

Hoc saltẽ melius Paulus Samo. quã Lut. quòd calicem sanguinis cõfitebatur antè quàm bibere-tur.

Act. 2.

Ioel. 2.

Luc. 22.

1. Cor. 5.

strum immolatus est Christus: itaque epulamini in azymis synceritatis & veritatis. Immolatio enim cruenta in cruce, non habuit azymos, sicut habuit immolatio incruenta in mensa, de qua dicit nunc Apostolus: Etenim pascha nostrum immolatus est Christus: epulamini in azymis &c. Dominum imitatus est, cùm ait in euangelio de hoc ipso Pascha: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscùm, antequàm patiar. de quo subiũgit statim: Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, significans (vt ait Leõtius Aetolius) se non passurum esse iterùm, sed semèl passum, semèl tradidisse nobis hoc mysterium. illud verò, Donèc impleatur in regno Dei, satis declarat, non de typico solo pascha, sed de mystico eum loqui. Vt enim vmbra non impletur, sed euacuatur, vt ità dicam, succedente veritate corporis: sic typicum pascha non est impletum, sed euacuatum potiùs in euangelio. Ac rursùs, sicut iustitia non occidendi, vt lex iubebat, impletur in euangelio per iustitiam non irascendi, vt iubet euangelium, quia ad illam accedit hæc: & iustitia diligendi proximum fit maior, & impletur per iustitiam diligendi inimicos: similia enim similibus comparantur & augentur: & rursùs iustitia diligendi hîc secundùm euangelium, implenda est adhuc in cælo per iustitiam diligendi secundùm charitatem beatorum, quia charitas non excidit, sicut Apostolus ait: si hoc mysticum pascha implendum esse dicit in regno Dei, quia scilicet qui in hoc mysterio nunc sub aliena specie videtur, videbitur in regno Dei, sicutì est, vt beatus Ioannes ait: & q̃ hîc vix & à paucis gustatur, quàm suauis sit, in regno Dei ab omnibus, inexplicabili suauitate & modo, sine vllo velamẽto, & in propria specie ac gloria videbitur & gustabitur. Accedet itaque illa tunc in regno Dei reuelatio gloriæ cælestis, quæ nobis implebit, quod hîc propter statum infirmitatis nostræ capere nõ possumus. Item, sicut de hoc mysterio sub specie panis dixerat, Ex hoc non manducabo illud, donèc impleatur in regno Dei: sic etiam de eodem mysterio de altera specie (id est, vini) loquẽs, postquàm dixit repetens per recapitulationẽ, quod paulò suprà in calice prætermissum erat, scilicet: Et accepto calice, gratias agens dixit, Accipite, & diuidite inter vos: subiungit, Dico enim vobis, quia non bibam de generatione vitis huius: donèc regnum Dei veniat: quod quidem eodèm pertinet, quò illud superius, Ex hoc non manducabo illud, donèc impleatur in regno Dei: vt admoneret, scilicet, semèl se passurum: & semèl, antequàm pateretur, in memoriam passionis suæ se hoc nobis mysterium tradere, quod nos quotidiè in commemorationem eius celebramus. Nobis enim noui testamenti ministris dixit, Hæc quotiescunquè feceritis, quæ ipse scilicet in nocte illa fecit. Genímen itaque vitis, vocauit vinum illud mysticum. Vt enim dicitur vinum propter speciem tantùm vini, siue imaginem vel signum, quod relictum est in odore, colore, & sapore, & alijs qualitatibus vini, sic eadem ratione est & dicitur genímen vitis, quod quidem genímen cùm sit substantialiter sanguis Christi, ipso Domino dicẽte, Hic est sanguis meus

Luc. 22.

1. Cor. 13.

1. Ioan. 3.

Luc. 22.

meus noui testamenti.non enim dixit,hic sanguis meus,& hoc vinum meum noui testamenti: consequens necessariò est,non esse ibi substantiam vini.Sed hactenùs ex scripturis demõstratum sit, esse corpus Domini in mysterio extra vsum: demonstratum item ex Apostolica constitutione, quæ in lib.8.Cle.const.Apost. scripta est de reliquijs mysticis corporis Dominici in sacrarium inferendis ad custodiendum.sic enim ait,vt iterùm repetam,postquàm omnes communicauerint,inferant,inquit,diaconi reliquias, quæ supersunt, in pastophorion. nunc vocant tabernaculum, in quo asseruantur reliquiæ istæ sacrosanctæ. Synodus quoquè Nicena,quam vos Magd.scio in honore habetis, testimonium dicit contra istud vestrum dogma, in quo traditis non esse corpus Christi extra vsum & manducationem.iubet enim inter diatyposes,quæ in fragmentis eius Synodi Græcè feruntur,vt cogitatione nostra sursùm erecta,fide intelligamus.κεῖθαι ἐπὶ τῆσ ἱερᾶσ ἐκείνησ τραπέζησ τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀβύτωσ ὑπὸ τῶν ἱερέων θυόμενον,καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα. Id est, vt credamus, inquam,positum esse in illa sacra mensa agnum Dei,qui tollit peccata mũdi,qui sine mactatione sacerdotibus immolatur. at cùm est super altare, nondùm sumitur: est igitur corpus Domini, extra vsum,in sacramento. Non latuit Caluinum hic locus, quem in suis institutionibus deprauare voluit,decurtando partem, id est,reticendo,vt à nobis libro tertio de dogmaticis characteribus verbi Dei,iterùm notatum est.Item S.Nilus Chrysostomi discipulus: μετὰ δὲ, inquit, τὰσ φοβερὰσ ἐκείνασ ἐπικλήσεισ καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματοσ οὐκ ἔτι ψιλὸν ἄρτον καὶ κοινὸν οἶνον τὰ ἐπιτεθειμένα τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ πιστεύομεν εἶναι ἀλλὰ σῶμα καὶ αἷμα τίμιον χριστοῦ καθαρίζον φόβῳ καὶ πόθῳ μεταλαμβάνοντασ καὶ ζωῆσ αἰωνίου κληρονόμουσ ἐργαζόμενον.id est, post inuocationem illam tremendam,& aduentum spiritûs sancti viuifici, non iam nudum panem & commune vinum,sancta illa mensæ impositа credimus esse, sed corpus & sanguinem preciosum Christi,quæ eos purgant, & hæredes vitæ sempiternæ faciunt,qui cum timore & desiderio communicant. Prætereà beatus August.in psal. 98. De carne Mariæ,inquit,carnem accepit: & ipsam carnem ad manducandum in salutem dedit.Nemo autem illam carnem mãducat,nisì priùs adorauerit,&c. Deindè est in concilijs Vormatiensi, Aurelianensi, Matisconensi secundo, renouata hęc de reliquijs corporis Domini diligenter custodiendis constitutio. Cùm ergò tum scriptura sancta, tum Apostolica constitutio non solùm in epistola Clementis,quam isti negant,sed in 8.libro de Apostolicis constitu.scripta,qua vsque in hodiernum diem ecclesia totius Orientis & Occidentis summa religione vtitur,tum sancti patres & ecclesiæ catholicę doctores,tum ecclesiastica concilia, peracta consecratione venerabile corpus Christi in sacro altari esse, & à sanctis Angelis ac fidelibus Christianis adorari,& peracta item communione, idem corpus remanere & seruari

Constitutio Apostolica de reliquijs S. Eucharistiæ seruandis.

Conc.Vormaciens.Aurelianen Matiscõ. de reliquijs corporis Dominidiligenter seruandis.

Quot quantaq; præsentiæ Christi in Eucharistia ante ipsum communionis vsũ testimoniæ.

Vno spiritu testentur, quis hunc locum epistolæ Clementis, de reliquijs Dominici corporis diligenter custodiendis reprehendere poterat præterquàm Magdeburgenses, qui fidem ecclesię catholicæ negauerunt? cùm hanc interim neque dæmones ipsi negare audeant, quos quotidiè in nostris energumenis ad altare adductis, sentimus horribili fremitu ac vlulatu confiteri tremefactos, præsentiam corporis Domini in altari positi. Iam verò quòd transgressoribus huius constitutionis de reliquijs istis diligenter custodiendis, pœnam anathematis à beato Petro constitutam esse Magdeburgenses accusant, non solùm hoc faciunt, vt iterùm dicam, quòd non credunt esse ibi corpus Christi, sed quia, vt etiam suprà dixi, non intelligũt isti quorsùm apud nos, qui credimus, excommunicatio ista siue anathema pertineat: eodèm enim pertinet, quò excommunicatio illa canone Apost. 8. sancita in eum, qui non communicat: Si quis, inquit, episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut vllus ex Clero, facta oblatione, non communicauerit, dicat causam, vt si idonea sit, veniam ferat: si non dicat, excommunicetur, tanquàm qui noceat populo, & quòd suspicionem iniecerit contra eum, qui obtulit. Hactenùs canon. Eadem ratione intelligimus nos statutum esse à beato Petro anathema presbyteris & diaconis, si negligenter sanctam Eucharistiam seruauerint, vel dispensauerint, quòd huiusmodi negligentia ad detrimentum populi spectet: prębetur etiam suspicio, quòd non credant esse ibì corpus Christi, qui ità negligenter & indecorè illud tractent. Idem dicendum est de ratione anathematis in eos ministros ecclesiæ, qui palla, quæ super altare posita, corpus Domini tetigit, ad tegendum mortuum, aut ad induendum abutantur. Etenim si caro victimæ veteris testamenti, vestem tangens, eam sanctificabat, iuxta quæstionem positam sacerdotibus apud Aggæum prophetam, & fimbria vestis Dominicæ propter corpus, quod illa vestis tangebat, tantæ sanctitatis erat, vt Hæmorrhoissam per fidem sanaret: carebit ne sanctitate palla super altare posita, quam caro Domini nostri sub specie panis tangit? Quòd si ità sanctificata est palla propter corpus Domini, an non prębebit suspicionẽ contra corpus ipsum Domini ad detrimentum populi, qui illa ipsa palla ad alios vsus abutatur? Rursùs si palla quanuis non tetigerit corpus Domini, tamen iam ad hoc per preces & benedictiones dedicata est, ac cætera etiam vasa ad ministerium sacri altaris per sacras item benedictiones deputata, sanctificata sunt & dicuntur secundùm idioma scripturæ, vt cùm ait, Sanctifica mihi omne primogenitum masculinum: pro eo quod est, ἀνάγραψον καὶ ἀνάθες, id est, deputa, siue, adscribe, & dedica mihi: sic enim sancti patres verbũ ἁγιάζειν hoc loco interpretantur: an non docet ratio honestatis ecclesiasticæ, vt quæ sic ad ministerium ecclesiæ iam deputata sunt, non nisi à deputatis ad idẽ ministerium, liceat tractari? Quod si ità est, qui contrà facit, aut faciendum esse iudicat, nónne contra Paulum Apostolum facit & iudicat, qui dixit, Omnia honestè & secundùm ordinem ecclesiæ fiant? quod quidem quia

Quotidiè dæmones in nostris energumenis horribili fremitu præsentiam corporis Christi in altari positi confitẽtur.

Agg. 2.

Matth. 9.

Exo. 13.

1. Cor. 14.

Contra scripturam faciunt.

latè

latè patet, non debuit singulatim de vno aut alio genere dicere, sed maluit in vniuersis, quæ in ecclesia fiunt, honestatem & decorum vno verbo sancire, vt quicquid huiusmodi vos & alij vestri similes singulatim reprehenderitis, nos Pauli regulam generalem obijceremus, cùm ait: Omnia honestè & secundùm ordinem fiant in vobis Corinthijs, id est, in ecclesia Dei. Cur igitur, qui semper verbum Dei iactatis, hoc verbum Dei negligitis, & contēnitis, immò quod grauius adhuc est, accusatis? Accusatis enim, dum quod secundùm illudipsum verbum fit, reprehenditis. Benè de vobis dixit beatus Petrus, audaces, vobis placentes, qui sectas non metuitis introducere blasphemantes. Dicite mihi, quos nec illi digiti quasi manûs hominis scribentis, nec illa interpretatio Danielis de vasis domûs Domini non prophanè tangendis, nec à quibus non decet, tractandis & vtendis, nec interitus Baltasaris regis Babylonis quicquam mouent: Quis apud vos, qui sit medio criter œconomicus, omnia domûs suæ vasa ab omnibus tractari, vbiquè poni aut seruari patiatur? Quod ergò ratio œconomici decori, domi tuæ non patitur, in domo Dei patiatur? seueritatem verò pœnæ anathematis, quam hìc quoquè isti accusant, defendit etiam ratio scandali grauis ad detrimentum populi pertinentis, tum propter exemplum, quo populus ad contemptum rerum sacrarum inuitatur: tum propter suspicionem, in quam venit, qui hoc committit. Accedit huc, quòd eo tempore, cùm hęc sanciri cœperūt, ea supplicij seueritate opùs erat, quia fieret, quod de seueriſsimo illo supplicio Ananiæ & Sapphiræ in Actis Apostolorum scriptum est, vt esset ecclesiæ ad cauendum, propositum exemplum: Et factus est, inquit, timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes, qui audiērunt. Sed satìs hæc sint, quæ hactenùs hoc lib. quarto executi sumus: vt libri magnitudo modum non excedat, & nos aliquantùm interquiescentes, in quintum ingrediamur.

unt, qui quæ ad ministerium ecclesiæ deputata sunt & dedicata, ad alios vsus transferunt.

Scripturam accusat, qui quod secundùm scripturam fit, accusat. 1. Pet. 2. Dan. 5.

Act. 5.

FRAN-

FRANCISCI TVRRIANI SOCIETATIS IESV,

ADVERSVS MAGDEBVRGENSES CENTVRIATORES PRO EPISTOLIS DECRETALIBVS PONTIFICVM APOSTOLICORVM,

LIBER QVINTVS.

Egimus in Actis Apostolorum, Illustrissime & Reuerendissime Stanislae Hosi, multos fuisse Ephesi ex eis, qui fuerant curiosa sectati, (erant autem inter curiosa illa, vt magni Authores testantur, in primis magica & diuinationes) qui contulerunt, inquit, libros suos, & combusserunt eos coram omnibus. Horum similes sunt multi ex Germanis, qui etsi disciplina Luteri tanquàm magica quædam ars, eos aliquandò dementâsset, is enim velut alter Simon, dixit se esse aliquem magnum, & sicut de illo scriptum est, in multis locis Germaniæ omnes ei auscultabant à minimo vsque ad magnum: tamen quia erant ex nobis, vt beatus Ioannes ait, vt nobiscùm permanerent, damnata hæresi, & praua atq; hęretica sua curiositate, ac combustis libris ad ecclesiam catholicam propitio Deo iam rediêrunt. & vt quotidiè plures redeant, plurimi ex nostris, vt boni operarij, quanto possunt studio curant, alij sermonibus, alij scriptionibus librorum, alij assidua ad Deum precatione, alij vita, facti, sicut Apostolus Timotheo præcepit, exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide & castitate. Qui verò in Luteranis adhuc permanent, & doctrina ac libris flamma dignis Luteranorum vti pergunt, quorum consummatio, vt idem Apostolus ait, in combustionem, hi sunt similes Ephesiorum illius deæ cultorum, quippe qui velut Dianam quandam multimãmiam, quam Græci πολύμαθον vocant, hęresim Luteranam colunt, quæ misera & execrabili fœcunditate, tam multas iam peperit & aluit sectas. Hi repudiata doctrina, quam patres ac maiores eorum, sicut ab initio acceperant, semper professi fuerunt, nouam disciplinam prauè curiosi susceperunt, & sectantur. Curiosum enim est, ad nihil aliud vacare, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui, vt de Athenięnsibus illis beatus Lucas scribit. Hinc tot iam apud Luteranos hæreses, quot apud illos philosophorum sectæ. Perductuḿq; est ad exitum in nouis istis hæreticis, quod Apostolus presby-

Act. 19.

1. Ioan. 2.

1. Tim. 4.

Act. 18.

Act. 17.

presbyteris Ephesi prædixit: Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobis ipsis surgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Hi sunt, Luterus pater omnium Luteranorum, qui sunt πολυχιλιάδες. interpretemur nos multisectos: Thomas Muntzerus, pater Anabaptistarum, qui sunt item varij: Carolstadius & Zuinglius, genitores Sacramentariorum, & eorũ quoq; multiplicium: Melanchthon sator Confessionistarum, qui sunt etiã multiformes, & reliqui, nè omnes enumerem. Hi omnes post se discipulos abduxerunt, & vt vim verbi Græci, quo vsus est Lucas, exprimam, de sinu ecclesiæ catholicæ, quasi de matris complexu, vi auulserunt & abstraxerunt: hoc enim significat ἀποστᾶν. Sed quomodò abstraxerunt? Loquentes, inquit Apostolus, peruersa & deprauata. hoc enim significat verbum διεστραμμένα: peruersa autem esse non poterant, nisi à verbo Dei auersa essent. Vndè tandiù non potest quis διεστραμμένα, id est, peruersa & deprauata loqui, dum verbum Dei prauè & peruersè non intelligit, nec interpretatur. Quarè aut isti noui hæretici verbum Dei peruersè intelligendo & interpretando deprauant, si nobis hæretici sunt: aut nos hoc facimus, si eis hęretici sumus. rectè enim Hilarius in 2. libro de Trinitat. ait, de intelligentia hæresis, non de scriptura est: & sensus, non sermo, fit crimen. Ex quo fit, vt de interpretatione scripturarum, licèt isti negent, tota ipsorum & nostra contentio sit: neque fieri possit, vt verbum Dei purum, sine interpretatione vlla à Luteranis, vt iactare solent, tradatur. Quòd si de interpretatione verbi Dei omnis controuersia vtriusq; partis est, nihil aliud supereſt, nisi vt vel argumenta sine testibus, vel testes sine argumentis, vel potiùs vtrunque, cùm vtrunque habeamus, controuersiam dirimat. Sed rursùs, quia nos argumenta ex scripturis sanctis ducimus, & isti scripturas peruersè loquendo, id est, malè intelligendo & interpretando, deprauant, reliquum est tãdèm, vt necessariò fiat, quod Paulus ad Timoth. scripsit: Quæ audîsti, inquit, à me per multos testes, hęc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erũt & alios docere. Hoc est igitur, quod nostri catholici scriptores ab initio hæresis Luteranæ more & exemplo veterũ patrum semper, vt necesse erat, fecerunt, & adhuc faciunt. ea scilicet, quæ per testes omniũ seculorum & ecclesiarum, & vtriusq; linguæ Græcę & Latinę ex sanctis Apostolis didicerunt, & tradita sunt nobis, hæc productis testibus, & recitatis testimonijs, die & nocte scribunt: hęc episcopi ecclesiæ catholicæ docent, & alijs qui sunt ad docendũ idonei ac fideles, vt doceant, cõmittunt. Contrà verò Luterani magistri quia nullos testes habent præter eos, qui ex domo eorũ prodiêrunt, per quos, ea quæ tradunt, ab Apostolis accepisse probare possint, ad improbandos testes nostros totum studium suum & vigilias conuerterũt. in quo vno iampridèm sudant Magdeburgenses Centuriatores, quanta possunt in perferendo labore industria, si industria dicenda est, quę impiè & pestiferè ponitur. sudant, dico, laborantes, quomodò quibus possint,

1. Tim. 2.

sint, suadeãt, nullos nos habere testes, nescio quas inclinationes doctrinæ, vt ipsi vocant, & corruptelas in testimonijs nostrorum, per calumniam & malitiam objcientes. Quàm autem verum sit, nullum istos habere testem, præterquàm quòd res ipsa loquitur, illijpsi testantur, qui ex hæreticis ad nos, ex quibus erant, vt nobiscùm permanerent, frequenter reuersi sunt: ex quibus, vt cæteros nunc taceam, nobilis quidam Salernitanus, ex principis Salernitani familiaribus, cùm diù fuisset Caluinianus, etsi illibenter, vt af-
Luc. 15. firmabat ante annos paucos in se reuersus, & filium prodigum imitatus, ad fidem ecclesiæ catholicæ, in conspectu legati Pontificis Romani & multorũ optimatum, Auinione redijt, edito libello cõfessionis suæ, in quo cùm causas amplius triginta numerâsset, quæ ad redeundũ coegissent, vna ex illis erat, quòd cũ permulti veteres authores, ex quo hęresis Luteri ortũ cepisset, in lucẽ in Gallia, Germania, Italia exissent, à quibus grauissima in Luteranorum doctrinã testimonia dicerẽtur, nullũ tamen vnquàm testem ex veteribus sua ista nimia diligentia & curiositate, ac labore assiduo, & ardenti desiderio reperire & producere potuissent. Satis hoc ipsum Magdeb. Centuriatores, Luteranorũ scribę & aduocati, probant, qui omnes alioquì bibliothecas Germaniæ & Galliæ scrutati, & multitudine librorũ conquisita, & in gymnasiũ suũ cõportata, ac multiplici lectione diurna & nocturna, inter operas Cẽturialis officinæ partita, nullũ tamen testem in epistolas Pontificũ Apostolicorum, cõtra quas coniurauerant, inuenire potuerunt
* Kalteisen, prẽter vnũ ignotũ, quẽ vocant * Kalcheisem, ante annos septuaginta, vt ipsi dicunt, natũ. quàm verò idonea sit tantula ætas ad dicendũ testimoniũ contra tantã antiquitatẽ epistolarũ, id est, contra scripta secundi seculi Centuriarũ, iudicent ipsi. Sed de teste isto respõdebo suo loco in quinto, eodemq; extremo libro. Redeo ad Ephesios illos, apud quos erant quoq;, qui exor-
Act. 19. cismis non ex scriptura sancta rectè sumptis, vt S. Athanasius ad Marcellinum scripsit, sed à se malè compositis & ornatis dæmones expellere conarentur, ex quibus septem illi filij Sceuæ Iudæi principis sacerdotum fuerunt, qui cùm inciperent, vt Lucas narrat, inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat: respondens spiritus nequam, dixit eis: Iesum nôui, & Paulum scio, vos autem qui estis? & insiliens homo in eos, in quo erat dęmoniũ pessimũ, dominatus inualuit in eos, ità vt nudi & vulnerati effugerent. Horum etiam similes sunt Luterani. hi enim inter se de præcipuis rebus fidei, & vt quidam ex eis Nicolaus Gallus in Thesibus suis testatur, de sublimibus doctrinæ Christianæ articulis contendunt. qui dum suis falsis dogmatibus velutì quibusdam exorcismis à se factis, quod verbũ Dei vocãt, alij alios increpare & redarguere tentant, euenire solet, vt homo, in quo est spiritus nequam, in eos inuectus, eosdem damnet, & anathema faciat, & vt vnum aut alterum exempli gratia nominemus, fecit iã hoc Nicolaus Ambsdorffius ex Confessionistis, in libro, quẽ de publica confessione pu-

ræ do-

ræ doctrinæ euangelij, & confutatione præsentium Suermerorum vel factiosorum inscripsit: Res, inquit, nihilo fit melior, sed in dies deterior: omnia nihil præ se ferunt aliud, quàm euangelium apud nos pessùm iturum: & loco euangelij non nisi meros eosdemq; egregios errores nos habituros, nõ quidem aliam ob causam, quàm quòd humanę rationis prudentiæq;, non autem ipsius veritatis, studiosi sumus. Dũ dicit hic in ipsius libri fronte, confiteri se purã doctrinã euangelij, & confutare hęreticos, dicere videtur, Iesum scio, & Paulũ nôui: Zuinglio autem, & Osiandro: atque alijs hęreticis illud dicit, Vos aũt qui estis? & insiliens in eos, sic in eodẽ libro de confessione puræ doctrinæ euangelij ait: Primò igitur dãnamus nos Gasparum Suencfeldium, & Anabaptistas, qui eã, quæ ore fit, euangelij prædicationem non modò contemnunt & reijciunt, sed etiam condemnant. Secundò etiam Osiandrinam damnamus factionem, quippe quæ non minùs crassa & impudens hęresis est, &c. Tertiò Sacramentarios, Zuingliũ & eius sectatores condẽnamus, &c. Quartò Adiophoristas propterea, quòd præter euangelium, etiam humanas traditiones in suis ecclesijs seruari iusserũt. Siquidem euangelium nulla hominũ mandata secùm in ecclesijs obseruari patitur. &c. Sic iste homo, in quo erat dæmonium pessimum Luteri & Luteranæ confessionis Augustanæ, insiluit in illos alios hęreticos exorcistas. Item Saxoniæ principes, & Comites Mansfeldẽses libris magnis editis 11. sectas Luteranorum tanquàm execrabiles condemnârunt. Taceo Nicolaum Gallũm superintendentem Luteranum, qui in libro suo Theseon & Hypotyposeon plures alios Luteranos condemnat: prętereo etiam Illyricum, qui in Melanchthonicos & Adiaphoristas atrociter incurrit. Sed videamus iam, quemadmodùm Paulus Apostolus tum presbyteros ecclesiæ Ephesi, tum Timotheum Ephesiorum episcopum, aduersùs curiosos illos instruxit, qui libris igne dignis, quos posteà combusserunt, vtebantur: & aduersùs illos, qui nomine Iesu, & nomine Pauli suis illis deprauatis exorcismis abutebantur, & contra hęreticos, quos idem Apostolus prædixit ibi futuros, qui peruersa loquerẽtur. vt indè discamus, quemadmodùm nos quoquè instructi & parati esse debeamus contra curiosos istos nouos hæreticos, disciplinæ Luteranæ sectatores, qui tam multos iam libros incendio dignos scripserunt, & quotidiè scribunt: quiq; falsis suorum dogmatum veluti exorcismis nomine verbi Dei, quod falsò iactant, transuertere volunt euangelium, vt de Galatis illis Apostolus dixit. Ergò postquàm dixit Paulus, vt Lucas narrat, Et ex vobisipsis surgentes viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se, subiungit: Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessaui cum lachrymis monere vnũquenq; vestrũm. Monet igitur hîc Apostolus, vt cùm surrexerint, qui peruersa loquãtur, quod est hæreticorũ, in eo primùm vigilemus, ac primã curã ponamus, vt meminerimus, quid à primis partib. & magistris, à principio per tot seculorũ curricula didicerimus, ac monitissimus,

Act. 20.

Act. 19.

Gal. 1.

Act. 20.

tissimus, sicut Ephesij ab Apostolo per triennium eruditi & moniti fuerât. Quarè si cùm in Germania Luterus, & alij post eum loquêtes prauè & peruersè verbum Dei, surrexerunt, tunc Germani vigilâssent, memoria retinentes, quid die & nocte catholici prædicatores, patrũ ac maiorũ suorum memoria, per Germaniæ ecclesias, ex quo Bonifacium Apostolum Germania recepissent, semper docuissent ac monuissent, nũquàm lupi ingressi populos mactâssent & perdidissent. Sed quia iuxta parabolam euangelij, dormiêrunt homines, id est, ceperunt obliuionem doctrinæ à principio semi-
Matth. 13. natæ, venit inimicus eius, qui seminauerat bonum semen in agro suo, & superseminauit zizania in medio tritici, & abijt. Hinc satio zizaniorum. Discrimen autem boni & mali seminis, id est, verorũ ac falsorũ dogmatũ, docet statim eadẽ parabola, vt rectè à quodam vetere interprete animaduersum est. subiungit enim: cùm aũt creuisset herba, & fructũ fecisset, tunc apparuerũt & zizania. Scilicet quale sit euangeliũ, quod Luterus prædicauit, ex fructu, quẽ attulit, perspicitur, si cum eo cõparetur, quẽ antiqua euangelij Christi prædicatio in Germania ante eũ attulerat. immò ipse primus huius sementis zizaniorũ sator Martinus Luterus, cogente conscientia, testimoniũ non rogatus dedit, cùm in postilla sua magna in euangelium Dominicæ primæ aduentûs, stomachosè cõqueritur, ex suo euangelio homines longè deteriores euasisse, quàm in papatu vnquàm fuerint. adeò enim vitia & flagitia sub hoc suo euangelio creuisse, vt in ipsum malũ dæmonem
Act. 20. transierint. Hæc Luteri de zizanijs euangelij sui testificatio. Deindè Paulus postquàm presbyteros Ephesi rogauit, vt quę per trienniũ monuisset, meminissent, subiungit: Et nunc cõmendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius. Hęc demùm fuit summa & caput vniuersæ instructionis, cõmendare eos Deo & verbo gratiæ ipsius, id est, euangelio, quod potens est, inquit, superædificare, & dare hęreditatem in sanctificatis omnibus. Quarè si quod Luterus prædicare cœpit, verbum gratiæ Dei fuisset, quod de spiritu Christi processisset, ea, quæ verbum Dei à primo Apostolo Germaniæ VVinfrido, cognomento Bonifacio, natione Anglo, prædicatũ, & semper in ecclesijs cunctæ Germanię, tanquàm depositum fideliter custoditum, fidei credentium superædificauerat, nunquàm destruxisset. Inter cætera verò, quæ illud verbũ gratiæ superædificauerat, obedientia erat Romanæ ecclesiæ, quam primùm, vt facilior esset reliqua demolitio, enãgeliũ Luteri sustulit. Sic enim sanctus Bonifacius in epist. ad Gudbertum archiepiscopũ Angliæ scripsit: Decreuimus in nostro synodali conuentu, & confessi sumus catholicam fidem & vnitatem, ac subiectionem Romanæ ecclesiæ, fine tenus vitæ nostræ velle seruare: sancto Petro & Vicario eius velle subijci, &c. Ad hunc igitur modum Apostolus presbyteros Ephesiorum contra curiosos librorum pestiferorum authores & lectores, ac falsos exorcistas, & futuros hęreticos instruxit & monuit. Timotheum verò Ephesi episcopum, aduersùs
2. Tim. 3. eosdẽ his etiã monitis quasi armis quibusdam muniuit: Tu autem, inquit,

permane

permane in ijs,quę didicisti,& credita sunt tibi:permanere prȩcepit in doctrina ab Apostolo tradita,& eam instàr depositi fideliter seruare: hæreticorum enim est,non permanere in eo,quod ab initio audiêrunt, vt beatus Ioan.ait,immò ipsorum quoquè est,vt idem Apostolus Paulus ad eosdem Ephesios scripsit,tanquàm paruulos fluctuare,& omni vento doctrinę circunferri, quod istisipsis nouis hęreticis nemo est quin eueniisse sciat. Hinc enim Luterana hæresis tam multijugis facta est.hinc Confessionistæ,Osiãdrini,Zuingliani,Adiaphoristæ,Melanchthonici,Maioristæ;& reliqui manârunt.Deindè subiungit Apostolus,sciens à quo didiceris,scilicet didicerat Timotheus à Paulo,qui, vt idem Galatis testatus est, non ab homine euangelium accepit,neq; didicit,sed per reuelationem Iesu Christi.Itaque authoritatem magistri commendauit Apostolus, quo magìs studiũ discipuli ad conseruandã doctrinam perceptam excitaret,vt sicut idem ad Hebræos scripsit,abundantiùs obseruaret ea,quę audîsset,nè fortè perflueret. Hoc autem Martinus Luterus cùm alioquì superbissimus esset,&prophetam se vocare ausus,nunquàm tamen ausus est dicere, non ab homine accepisse,neq; didicisse euangelium,quod prædicabat, sed per reuelationem Iesu Christi.Hoc ergò Martinũ Luterum, & reliquos ab eo satos, peruersa loqui fecit,vt de futuris illis hæreticis Paulus prædixit,quod nescîêrũt, vel potiùs obliti sunt,à quo euangelium accepissent,illud dico,quod euãgelio suo nouo μεταστρέφαι,vt verbo Apostoli vtar,id est, transuertere voluerunt.Nos igitur,Reuerendissime Stanislae Hosi, vt propositum nobis prosequamur,permanentes,sicut sancti apostoli patres nostri monuerũt, in ijs,quæ didicimus,& credita sunt nobis,scientes ex quibus,scilicet sanctis apostolis & apostolicis patribus ea didicerimus, pergemus deincèps reliquam doctrinam epistolarum Pontificum Apostolicorum ab istis reprehensam,authoritate verbi Dei defendere,& ad cętera omnia,quæ in eã objciunt,vt hactenùs fecimus,respondere.

Ephe.4.

Galat.1.

Hebr.2.

Defensio doctrinæ de non accedendo ad mẽstruatam,in epistola Clementis quarta.Quòd eam reprehendant Magdeburgenses contra naturæ decẽtiam & honestatem.Item de purificatione, siue lauatione, contra naturalem quoquè honestatem & honestæ consuetudinis decentiam,à Magdeburgensibus reprehensa. Cap. 1.

VT ergò reliquam deincèps confutationem eorum,quæ doctrinæ catholicæ epistolarum adhuc Magdeburgen.opponũt, persequamur, respondeamus eis ad id,quod in eorum accusatione sequitur,de vitanda menstruata,& de purificatione in epistola Clemen.4. Hæc enim ad traditiones quoquè humanas,vt proximè superiora,retulerunt: & ad laqueos conscientiæ,similiter atquè illa,pertinere dicunt.Recitemusq; priùs,quæ Clemens scripsit.Est,inquit,sanè propria quædam nostræ religio-

nis obſeruantia, quæ non tã imponitur hominibus, quàm propriè ab vnoquoq; Deum colente, cauſa puritatis expetitur: de caſtimoniæ, dico, cautela, cuius ſpecies multæ ſunt: ſed primò, vt obſeruet vnuſquiſq;, nè mẽſtruatæ mulieri miſceatur. hoc enim execrabile ducit lex Dei. quod etſi lex de his non admonuiſſet, nos vt Cathari, non libẽter volueremur in ſtercore. (ſic enim eſt in exemplari vetuſtiſsimo bibliothecæ Vaticanæ, & in altero Florentino bibliothecæ S. Marci) debemus aliquid amplius habere animalibus, vtpotè rationales homines, & cæleſtium ſenſuum capaces, quibus ſummũ ſtudiũ eſſe debeat, ab omni inquinamento cordis conſcientiã cuſtodire, &c Admonuit Clemens Magdeburgenſes, nè humanam traditionẽ hanc eſſe putarent, neq; tamen admoniti intellexerũt. Cùm enim dixit, Eſt ſanè propria quædam noſtræ religionis obſeruantia, quæ non tam hominibus imponitur, quàm propriè ab vnoquoq; Deum colente, cauſa puritatis expetitur: an non clarè admonuit, non pertinere hoc, quod nunc præcipit, ad humanam traditionẽ? neq; ſe eſſe, qui ex ſe hoc hominibus, ſed potiùs ab vnoquoq; ſecundùm legẽ moralis decentiæ, & ſanctæ continentiæ hoc expeti? ſubiungit enim, Vt obſeruet vnuſquiſque, nè menſtruatæ mulieri miſceatur. hoc enim execrabile ducit lex. Deindè ſubiungit de lege naturalis decentiæ. Quod etſi lex de his non admonuiſſet, nos vt Cathari, id eſt, mundi, non libenter volueremur in ſtercore. debemus enim aliquid amplius habere animalibus, vtpotè ratiõales homines, & quę ſequũtur, iam recitata. Si Paulus cùm Corinthios repræhenderet, q; contra decentiam quoq; naturalem viri velato capite orarent in eccleſia, & mulieres non velato, exprobrans eis tarditatẽ non intelligendi quod honeſtũ erat,

1. Cor. 11. ziebat: Vos ipſi iudicate. decet mulierẽ non velatam orare? nec ipſa natura docet vos, q; vir quidem ſi comam nutriat, ignominia eſt illi, mulier verò ſi nutriat, gloria eſt illi? quoniã capilli pro velamine ei dati ſunt: quãto magis licèt dicere vobis, & quidem tarditatem exprobrando, nec ipſa natura vos docet, q; ſi vir ad mẽſtruatam mulierem accedat, vt cum ea rem habeat, ſumma intemperãtia libidinis ſit, & noxia turpitudo, ac execrabilis fœditas? Iudicent veſtri laici Luterani, ſi qui ſunt paulo quàm vos, temperatiores ac honeſtiores, vt condemnent vos de execrabili doctrina veſtra, qui inter traditiones humanas, quas fingitis, legem decẽtiæ naturalis & ſanctæ continentiæ non miſcendi ſe cum muliere menſtruata, retuliſtis omnis incontinentiæ magiſtri. Sed videamus de lege Dei. Fortaſsis enim exiſtimâſtis, vt parùm in ſcripturis ſanctis eruditi, huiuſmodi cõſuetudinem cum menſtruata, quia in Leuitico prohibeatur, ad ritus Moſaicæ legis, quæ deſita eſt, pertinere, ac non potiùs ad honeſtos mores, qui ex decalogo, ceu ex fonte naturali & diuino, ducuntur. Iſichius ergò presbyter Hieroſolymitanus, interpres Leuitici eruditiſsimus, interpretans hanc legẽ Leuitici ca. 20. A menſtruata, inquit, abſtinere nõ fruſtrà legislator præcipit, ſed hominẽ ſuadens ad pudicitiam, caſtitatisq; eum diligentiã habere, ex qua ſanctificatio

Magd. deteſtabilis incõtinẽtiæ magiſtri. Non ad cæremoniã legis, ſed ad honeſtatem morũ naturalem pertinet, nõ accedere ad menſtruatam.

ficatio prouenit, nolens in modum porcorũ cõtinuè cum mulieribus miſceri, & ad cõmunem corruptionẽ vacare. Hactenùs Iſichius. Itẽ Clemens Alexandr. in Pædagogo lib. 2. & Moiſes, inquit, ipſis etiam vxoribus interdicit acceſſum ad virũ, dum ſunt in menſtruis. nõ enim, inquit, rationi cõſentaneũ eſt, illa ſordiũ purgatione illud genitale ſemen, quod paulò pòſt futurũ eſt homo, polluere, nec ſordido fluxu materiæ alluere ſemen bonæ generationis, ſulcis vteri priuatũ. immò ex Ezechiele intelligere poteſtis, vtrùm ad traditiones humanas, quas ſomniatis, pertineat, an potiùs ad iuſtitiã decalogi, Et vir, inquit, ſi fuerit iuſtus, (omne genus virtutis ſignificauit) deindè partes iuſtitiæ exequens: ſi fecerit, inquit, iudiciũ & iuſtitiã, in montibus non comederit, & oculos ſuos non leuauerit ad idola domûs Iſrael, & vxorẽ proximi ſui non violauerit, & ad mulierẽ menſtruatã non acceſſerit, & hominẽ nõ cõtriſtauerit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, panẽ ſuũ eſurienti dederit, & nudũ operuerit veſtimẽto, ad vſuram non accommodauerit, amplius non acceperit, ab iniquitate auerterit manum ſuam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum, & in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſtodierit, vt faciat veritatẽ, hic iuſtus eſt: & vita viuet, ait Dñs. Si hæc omnia, quæ Propheta hoc loco coniunxit cum abſtinentia à mẽſtruata, ad traditiones humanas & laqueos conſcientiæ, vt vos dicitis, pertinent, pertineat etiam abſtinentia iſta. Vos ipſi iudicate Magdeburgenſes. Iam credo, pudet vos, vtinàm pœniteat. Deniquè quòd hęc de non accedendo ad eam, quę in menſtruis eſt, nõ ſit traditio humana, ſed traditio temperãtię naturalis, ab ijs obſeruari ſolita, qui ſe in libidine continent, ex 6. libro Clementis de conſtit. apoſtolicis, ca. 28. perſpici poteſt. Sic enim ait, cùm naturalis purgatio cernitur in vxoribus, nè ſe cum illis cõmiſceant mariti, vt proli cõſultum ſit. id enim lex prohibuit, cùm ait, ad eam, quæ patitur menſtruũ, nè accedas. Sed dicamus deinceps de purificatione, ſic tamen, vt more noſtro priùs recitemus, quæ Clemens ait: Bonum eſt autem, inquit, & puritati conueniẽs, etiã corpus aqua diluere: bonum verò dico, non quaſi principale illud, in quo mens purificatur, ſed quòd ſequela ſit illius boni hoc, in quo caro diluitur. ſic enim & magiſter noſter quoſdam Phariſæorum & ſcribarum, qui videbãtur cæteris meliores, & à vulgo ſeparati, increpabat, dicens eos hypocritas, quia ea ſolummodò, quæ hominibus videbantur, purificabãt: corda verò, quę ſolus Deus adſpicit, inquinata relinquebant, & ſordida. ad quoſdam ergò ex ipſis, inquit, nõ ad oẽs, dicebat: Væ vobis ſcribæ & phariſæi, quia mundatis quod de foris eſt calicis & paropſidis, intùs aũt plena ſunt ſordibus. Phariſæe cæce, munda priùs, quod intùs eſt, & quod de foris eſt, erit mundum. Verè enim ſi mens mundetur luce ſcientiæ, cùm ipſa fuerit mũda ac ſplendida, tunc etiã eius, qui de foris eſt, hominis ipſa neceſſariò curã gerit carnis ſuæ, vt & ipſa purificetur. Vbi autẽ iſta quæ de foris eſt, purificatio carnis negligitur, certũ eſt neq; de puritate mẽtis ac mũditia cordis curã geri.

Iſichius Hieroſolymitanus. Leui. 20. Clem. Alex.

Inter iuſtitias decalogi retulit Ezech. non accedere ad menſtruatã. Exec. 18.

Matt. 13.

Ità

Ità ergò fit, vt is, qui intrinsecùs mundus est, mũdetur sine dubio & extrinsecùs: non semper autem is, qui mundatur extrinsecùs, etiam intrinsecùs mundus est, videlicet cùm agit hæc, vt hominibus placeat. Hæc Clemens. Quę valent aduersùs Ebionitas, Cerinthi successores, qui frequenti lauatione corporis vtebantur, quòd ea se à peccatis mundari falsò putarent, quę nemo Catholicorum est, qui non dicat sanctissimè scripta esse, & qui non ea sequi & seruare studeat. Vos soli inuenti estis, qui improbaretis, qui tanto studio omnia ad calumniam vtcunquè rapiendi tenemini, vt non animaduerteritis, quod hîc accusatis, hoc vos, & quidem laudatè, facere. Vellem enim à vobis quærere, an vos non faciem & manus lauatis, & id quidẽ quotidiè, ac rursùs manus, cùm mensis accubare vultis? Equidem in Germania nunquàm fui, sed quod fieri vidi, vbicunquè fui, non puto nõ item apud vos fieri. Etsi enim fidem Ecclesiæ catholicæ respuistis, hanc tamẽ catholicam consuetudinem, cum natura & scriptura consentientem, & apostolica admonitione commendatam, nondùm respuistis. Sic enim scriptũ est in 8. lib. Clementis de apost. constitut. cap. 23. Omnis fidelis siue vir, siue fœmina, postquàm surrexerit è somno, antequàm opus aggrediatur, postquàm lauerit, oret: si autem fiat aliqua de verbo Dei instructio, anteponat fidelis siue vir, siue fœmina verbum operi. Hactenùs constitutio, ex numero earum, quæ similiores sunt monitis, quàm legibus, quæ ἰδίσματα, & ἐπιτηδεύματα à Platone dicũtur, de quibus libro primo dictum est. Quarè si aqua aut tempus deest ad lauandum, aut si fortè obliti sumus, neque laqueum conscientiæ iniectum putamus, neque commissum peccatum non lauãdo: puerile est hoc. At si quis à communi hoc & vsitato fidelium more alienus esse velit, repræhensionem iustam & pœnam meritam incurrat. Hîc enim vsurpari quoquè illud potest, Nec ipsa natura vos docet, quòd si quis fidelis manus, aut faciem sordidam habeat, ignominia est illi? Vos ipsi iudicate, an deceat illotos esse, an lotos, non quidem Pharisaicè, sed Christianè, habentes priorem curam purificandi conscientiam, quàm corpus. Licet hîc dicere, quod ait Clemens Alexandrinus in Pædagogo lib. 2. describẽs enim ea, quæ ad decentiam hominis Christiani pertinent, cùm eos repræhendit, qui frequenter expuunt, aut violentiùs excreant, aut inter conuiuium nares emungunt, subiungit deindè causam repræhensionis, inquiens: Obseruandum est enim, nè, qui comprandent, præ nausea hanc indecentiam oderint, quæ intemperantiam arguit. Et paulò pòst, crepitus ructantium vitãdos esse dicit, nè qui audiunt, testimonium rusticitatis ac malę educationis præbeant. Ad hoc genus pertinet non lauare, quæ indecentia, vt intemperãtiæ index ac testis, fugienda est Christianis, quos nullam occasionem maledicendi, fratribus dare oportet. Lauare autem in balneo, viris quidem solius sanitatis causa permittit Pædagogus Clementis Alexan. mulieribus verò sanitatis & munditiæ. cum quo satis conuenit alia apostolica cõstitutio, similior item admonitioni, quàm legi, in primo lib. de laicis à Clemente Romano

Cõsuetudo lauandi extrinsecùs sordes, cum natura, scriptura, & apostolica traditione consentiens.

Cap. 7.

Indecentia nõ lauãdi sordes extrinsecùs, index intẽperantiæ, & occasio detrahẽdi. lib. 3. cap. 9.

Romano ſcripta, quæ modum ponit lauationi mulierũ in balneo, vt honeſtè, atq; vt fidelem decet, ſine ſcandalo fiat. Quarè hîc non de lauatione corporis loquitur Clemens Romanus, qualis erat illa Phariſæorum aut Ebionitarũ, qui eas partes crebrò lauabant, quæ extrinſecùs cernuntur: quod autẽ intùs erat, id eſt, cor, non mundabant, quod erat alioquì priùs mundandum. Vndè Pædagogus Clemẽtis Alexandrini, velut in hunc locũ Clementis Romani in hac epiſtola, quã Magdeburgenſes negant, intuẽs: Oportet autẽ, inquit, maximè quidem lauare animum purgante ratione, & nonnunq; etiam corpus propter ſordes, quæ ei adnaſcũtur. Væ enim vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, dicit Dñs, quoniam quod eſt extrinſecùs poculi & patinæ, mundatis, intùs autem plena ſunt omnia immunditia. mũda primùm quod intùs eſt poculi, vt ſit etiam mundum, quod eſt exterius. Deindè ſubiungit: Optimũ ergò lauacrum purgat ſordes animæ, eſtq; ſpirituale, & quæ ſequuntur. Et ſanctus Epiphanius confutans lauationem ſuperſtitioſam Ebionitarum. lib. 1. tom. 2. cap. 30. Pronunciat, inquit, perfectè aduersùs Phariſæos & ſcribas crebrò manus lauãtes, & illotis manibus edere non inquinat hominẽ. Quarè, inquit, non ſolùm actiones iſtorũ euertit, ſed etiam lauare manus, ſuperfluũ eſſe oſtendit: tamen lauare manus ſi quis vellet, non eſſe noxam. Clemens verò Romanus in epiſtola ſua, nõ ſolùm non nocere, ſed etiam bonum eſſe, & puritati conueniens, dixit. Sed quęret aliquis fortaſsè, quid in mentem Clementi venerit, vt de iſta lauatiõe corporis meminerit? ſcilicet quia meminerat de ſordibus ſanguinis menſtrui, non miſcendis cum ſemine mariti, vt incontinentes homines ſolent. Addiderat autem, cuſtodiendã eſſe conſcientiam ab omni iniquinamẽto corporis, nè quis exiſtimaret, nullam apud fideles mundandi corporis rationem haberi, præſertim cũ & ad eos ſcriberet, qui ex gentibus crediderant, apud quos magna cura & ſtudiũ lauatiõis eſt: idcircò de hoc quoq; valdè opportunè & accõmodatè aduersùs Ebionem admonuit. Deniq; quo magìs adhuc intelligant Magdeburgenſes, non de ritu vllo Iudaicæ purificationis ſiue lauationis, hoc loco Clementem in epiſtola loqui, idem Clemens li. 6. de conſtitut. Apoſtolicis cap. 23. Vir, inquit, & vxor cùm matrimonio legitimo corpora commiſcent, & coniunctionem corporum dimittunt, precentur ſine obſeruatione: & ſi enim non lauerint corpora, puri ſunt. Valet hoc cõtra Ebionem, qui (vt ſanctus Epiphanius narrat) quotidiè, ſi cũ muliere rem haberet, ſtatim baptizabatur in aquis. Sed de his hactenùs.

Ibidem.

Matth. 23.

Defenſio doctrinæ de communi vita in epiſtola 5. Clementis: & de origine communitatis rerum, & de perfectione eius: & de errore in ea veterũ hæreticorum, & noſtræ ætatis: item de vita communi religioſorum, & de voto, quod ſuſcipitur, item de communi vita clericorum ex communi ſumptu eccleſiæ. Cap. 2.

"
"
"
"

PErgunt deinceps, Magdeburgenses accusare epistolas. De communi vita, inquiunt, Clem. epist. 5. & de publica ac solenni benedictione cõiugum in templis, ad quem ritum necessariò obligari vult omnes Ecclesias Euar. 1. Hæc Magdeburgenses. Sed de vita communi quid reprehenderent Magdeburgenses, nihil amplius explicârunt nobis, quod vehementer miror, præsertim cùm in promptu esset, quod non solùm ipsi, sed nos quoq; reprehendimus. Cùm enim dixisset Clemens, vsum omnium, quæ sunt in hoc mũdo, communem cum omnibus esse hominibus debuisse: sed per iniquitatem factũ esse, vt alius hoc suum esse diceret, alius aliud: atq; ità inter mortales factam esse diuisionem, citâsset q; Platonem, Paulũ imitatus, qui Aratum & Epimenidem, siue (vt alij putant) Callimachũ & Menandrum citauit, subiungit, non Clemens, absit, sed aliquis patronus libidinis, in Republica Platonis institutus: In omnibus autẽ sunt sine dubio & coniuges. quod quidem in vetusto exemplari bibliothecæ Vaticanæ nõ est, vt perspici potest ab ijs, qui voluerint oculis suis credere. Vetus est hoc artificium adscribendi magnis authoribus, quę nunq; scripserunt, neq; senserunt. Cuius rei exemplũ, nè longiùs petatur, dudùm in opere confessionis catholicæ Stanislai Hosij lectissimi Cardinalis Varmiensis, apparuit. Qui cùm de cælibatu eruditè & catholicè, vt cætera, scripsisset, & de dispẽsatione eius pro sua modestia ac prudentia sententiam interponere suam noluisset, nescio quis dispensationis in cælibatu callidus patronus, nactus, vt sibi visum est, affingendi opportunitatẽ, sed parùm in affingẽdo cautus, post Cypriani locũ de virginibus Deo dicatis cõtinere nolentibus, in tertia editione Antuerpiana Ioannis Stelsij, sententiam suam de dispensatione interiecit, & authori operis adscripsit, quã ipse quidem non esse illius, neq; quæ ibidẽm in margine apposita sunt, præterquàm quòd ipse idem author lectorem in principio operis posteà editi admonuit, satis ille ipse locus declarat, in quo author dicit, nolle se de dispensatione sententiam dicere. Ergò sententia, quæ de ea re ibi dicta est, cum notatione margini appositæ, nõ est authoris. ità in astutia sua comprehensus est ille, qui corrector simul & corruptor alieni operis esse voluit. Audiui eum, cùm de hac fraude, & quidem meritò diceret, si hoc iste, me superstite, ausus est, quid mortuo non ausus esset? Sed redeamus ad locum Clemẽtis, quem, mirandum profectò est, cur Magdeburgenses dissimulârint, qui tam diligẽter alioquì, quid in his epistolis accusarent, quæsiuêrunt. dissimulâsse eos credo, nè damnare viderentur, quod apud suos Luteranos fortassè fieri cuperent, qui etiam sponsas Christi virgines sacras, cõmunes vxores habere volunt: quod eorum magister Luterus, in libro de vitandis hominum doctrinis inscripto, docuit, & exemplo suo confirmauit, qui monialem ex monasterio Nymicensi raptam Catharinam de Bore, vxorem duxit: & si ante annos amplius septingentos quinquaginta in Germania Synodus Saltzburgẽsis, S. Vigilio Archiepiscopo, verbum Dei sequens, nè moniales nuberent, prohibuisset.

Cur Magd. cũ vitam cõmunem in epistol. 5. Clem. reprehẽderẽt, quod ibi falsò scriptum erat de communitate vxorum, dissimulârunt.

Quid

Quid igitur mirum, si etiam pro sua libidine & incontinentia, laicorum quoq; vxores communes esse profiteri vellent, vt quidam ex Anabaptistis ex Lutero natis, & Monasterienses profitentur, si tamen hanc eorũ disciplinam generosi Germani paterentur. Quanto meliùs fecit Massęus Camera-cenas, qui lib. 9. suorum Chronicorum, cùm non crederet scriptum esse hoc à Clemente, meritò exclamans, is ne, inquit, contenderet cõiuges singulorum, omnibus debere esse communes? deindè subiungit: Vel ex hoc solo verbo satis datur intelligi, cuius fuerit, nimirùm infelicis Nicolai, aut alicuius sectatorum eius, quos inter primos hæreticos legimus. Hæc Massæus. Magdeburgenses verò tantum abest, vt vlla hîc exclamatione vsi fuerint, vt neq; satis significauerint, quid in ista vita communi, quam notârunt, reprehenderent, communitatémne rerum ad exemplum Apostolorũ, & illius primæ ecclesiæ, qualis nunc in religiosorũ cœnobijs, sic à communitate illa vitæ greco vocabulo dictis, cernitur? an magis cõmunitatem illam mulierũ Platonicæ Reipub. quæ in 5. lib. descripta est? nihil enim aliud, neq; alio modo notârunt, quàm sic, De cõmuni vita epist. 5. Clemẽtis. Quarè cùm sciant omnes, Luteranorũ magistris magis odiosam esse monasticam rerum cõmunitatem, quàm incõtinentiã hominum carnalium, vt qui sint discipuli eius, id est, Luteri, ex cuius 6. tomo operum manauit in vulgus, & iam in prouerbiũ Germanicum abijt, Si nõ vult vxor, veniat ancilla: & in lib. de vita cõiugali, Virum muliere, & mulierem viro minùs carere posse, quàm cibo, potu, & somno: suspicor Magdeburgenses hunc locum epistolæ Clementis de vita communi, idcircò notâsse ac reprehendisse, q; in eo Clemens vitam communem, quam Luterus vnà cum monachatu in Germania sustulit, omnibus necessariam esse dicat, nõ quidem ad salutem, nõ enim hoc dixit: immò quia omnibus necessariam dixerat, statim velutì interpretans, correxit. subiungit enim, quibus necessariam diceret, & ad quid, inquiens: Et maximè ijs, qui Deo irrepræhensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorũ, eorum q; discipulorũ imitari volunt. Hęc autem cõmunitatem vitę etsi ab Apostolis sanctis institutã, & Apostolico exemplo primæ illius ecclesiæ cõmendatam, ad quam hortatur Clemens, vt ad vitæ sanctitatem commodissimam, nè quis tñ contemnere, aut tanq; ociosam, & humanæ vitæ incõmodam reprehendere auderet, vt iam olim ausi sunt hæretici, idcircò ad ortum naturæ integræ ante peccatũ, retulit originem eius, cùm ait: Vsus enim omnium, quæ sunt in hoc mundo, cõmunis omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem, inquit, hoc est, propter peccatum Adæ, factum est, vt alius hoc suum esse dicat, & alius istud, sic inter mortales facta diuisio est. Ad eundem statum naturę integrę, ac nondùm propter peccatũ diuisæ, hoc genus vitæ communis retulit magnus Basilius. Imitatus itaq; est Clemẽs Apostolũ Paulum, qui, vt apostolicam traditionem velandi capitis muliebris defenderet, rationẽ ex natura petiuit: Nec ipsa (inquit) natura docet vos, q; vir quidem si comam nutriat, 1. Cor. 14.

Quibus, & ad quid, cõmunitatem rerum necessariã esse dixerit Clemens.

Origo cõmunitatis rerũ, ad ortũ naturæ relata.

ignominia est illi: mulier verò si comam nutriat, gloria est illi? quoniã capilli pro velamine ei dati sunt. Ei autẽ qui cõtendere pergeret, & rationem hanc, quæ satis traditionem ipsam defendebat, adhuc contemnendam esse putaret, consuetudinem ecclesiarũ oppositi, quæ, vt Tertull. ait, traditionis confirmatrix est: Nos (inquit) talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei. Sic Clemens vt exemplo Pauli apostolicam traditionem vitæ communis defenderet, quam quidã contemnebant, & quod grauius erat, ex voto susceptã violabant, rationẽ ex naturæ integræ statu petiuit, vt perindè sit, quasi diceret, an status naturę integrę, in quo vsus omniũ communis esse debuit, non satis docet vos, communem vitam à sanctis apostolis traditam, ad excellentem statũ pertinere? vt iam qui statũ vitæ communis religiosorũ improbant, vt faciunt noui hæretici, consequens sit, vt statum quoq; naturæ illius integræ, qui status innocentiæ dici solet, improbaturi planè videantur. Quarè relinquendi sunt isti vt contentiosi: & consuetudo ecclesiastica cœnobiorum, quæ ex apostolica traditione manauit, colenda & celebranda est. Deindè citat Platonem, qui dixit, amicorum omnia esse communia: quod quidem dictum eatenùs probat Clemens, quatenùs conuenienter naturæ integræ, ad communem vitam, quę ab apostolis tradita est, & quæ secũdùm Apostolicam traditionem vsq; in hodiernum diem in cœnobijs religiosorum viuitur, pertinere potest: non autẽ, quatenùs idem Plato ad communitatem quoq; vxorum & possessionum, pertinere in repub. sua voluit, quod quidem tum ab hoc loco & ꝓposito, tum à recta ratione naturæ insita, alienum est, vt Aristoteles corrector Platonis, vtrunq; in 2. lib. Politicorum multis rationibus docuit. Deindè subiungit: Et sicut non potest diuidi aer, neq; splendor solis, ità nec ea, quæ cõmuniter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debent, (sic enim in antiquo exemplari scriptum est) sed habenda sunt communia. Hoc exemplo vsus est Clemẽs, vt probaret, sicut hæc omnibus à natura data sunt ad vtẽdum communiter, ità cætera omnia esse posse, vbi charitas ad imitationẽ illius primi statûs innocentiæ & perfectionis vitæ inuitauerit, vt Apostolorum tempore Hierosolymis factum est. Immò & Dominus, vt beatus Basilius in asceticis constitutionibus ad eos, qui in cœnobijs habitant, scribit, congregatis discipulis communia omnia, & se ipse communẽ eis præbuit. Communis itaq; vita, id est, communis vsus rerum, primùm quidem ex charitate naturali profectus est: quam qui accusat, naturã & naturæ authorem accusat. Huius autem vitæ communis, ex naturali charitate proficiscentis, perfectio & consummatio, est vita communis per diuinã gratiam ostensa & tributa: sicut charitatis naturalis perfectio & absolutio, est charitas spiritualis & diuina. Hanc verò vitã communem excellentiorem sancti Apostoli & eorũ discipuli coluerũt: & ad eorũ exemplum hodiè in ecclesia catholica infiniti monachi, & multi clerici seruant, sicut de suo etiam tempore beatus Augusti. in lib. de hæresibus, testatur, cùm scribens de quibusdam

1. Cor. 14.

Quatenùs probetur Clemẽs dictum Platonis, amicorũ omnia esse cõmunia.

Duplex genus communitatis rerum: & duplex genus charitatis.

dam hæreticis, qui Apostolici dicebantur: Qui se, inquit, hoc nomine arrogantissimè vocauerunt, eò quòd in suam communionem non acciperent ytentes vxoribus, & res proprias possidentes. Deindè subiungit: Quales habet ecclesia catholica & monachos & Clericos plurimos. Sed ideò, inquit, isti hæretici sunt, quia se ab ecclesia separantes, nullam spem putant eos habere, qui vtuntur his rebus, quibus ipsi carent. Hęc Augustꝰ. Verùm hos nostri monachi non imitantur, nec hoc nos profitemur. Sed rursùs vos Magdeb. peiores estis, quàm illi hæretici, qui se arroganter apostolicos vocabant, vt ipsi quoquè arrogantissimè vos Euangelicos vocâstis: sed cur peiores? scilicet, quia illi non contenti vitam communem & Apostolicam, vitæ Laicorum nõ communi, vt excellentiorem anteponere, cæteros quasi nulla eis spes salutis reliqua esset, damnabant: vos verò non solùm non anteponitis, sed etiam accusatis, Apostolos & Apostolorum exemplum condemnantes, immò in Deum, qui talem ac tantam gratiam eiusmodi vitæ communis eis dedit, blasphemantes. neque solùm peiores, quàm illi hæretici, estis, sed meliùs quàm vos, quidam veteres senserunt, qui nec in Christum vnquàm crediderunt, nec Euangelium fortasse legerunt, qui solam rationem naturæ insitam secuti, communem vitam Esseorum summis laudibus extulerunt: Philonem dico in libro, quem sic inscripsit, quòd solus bonus sit liber: (Tametsi Photius hunc in bibliotheca sua scribit Christianum factum, à fide posteà obiram & tristitiam defeciſſe) & Flauium Iosephum lib. 2. de bello Iudaico: eosdem quoquè Plinius lib. 5. historiæ naturalis cap. 7. admiratus est, quos parùm deflexo vocabulo Hesenos vocauit, miram gentem appellans, sine vlla Venere, & sine vlla pecunia. Sed vt magìs intelligant Magdeburgenses, quod Dominus in Euãgelio dixit illi adolescenti: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me, huc pertinere, id est, ad hanc vitam communem, quam Clemens Apostolicus ijs præsertim, qui Deo irrepræhensibiliter militare cupiunt, necessariam esse dicit. Interpretabor hìc Latinè, quæ Nilus Chrysost. discipulus, in libro eruditissimo & elegantissimo περὶ ἀκτημοσύνης inscripto, nos de nihil possidendo dicamus, ad Magnam diaconissam Ancyranam scripsit: Aequè, inquit, pulchritudo formæ & opes appetuntur: & vtriusque horum illecebris non irretiri, fortis animi est: sed qui propositum nihil possidendi susceperunt, maiore adhuc admiratione digni sunt, quippe quos æstimatio diuitiarum non traxit: neque mentem vanis curis alligare voluêrunt. Nam cùm cętera alia sensui iucunda, facilè homines inuitent & fallant, multo etiam magìs diuitiæ hoc faciunt, quòd ad voluptates & honores magnoperè sint accommodatę: & quod insipientes longa consuetudo docuit, eos ducere beatos, qui sunt opulenti, tum propter gloriam & splendorem eorum, tum propter voluptates, quibus fruuntur. Deindè subiungit: Excellentes itaque existimandi sunt, qui tanquàm in palęstra cogitationes illas vicerunt, quæ mentem impellunt ad assentiendum

Peiùs de cõmunitate rerum ad necessitatem vitæ pertinentium senserunt, qui se nostra ætate vocârunt euangelicos, quã qui olim se vocârunt Apostolicos. immò peiùs quàm quidã, qui nunquàm in Christum crediderunt.

Quod Dominus dixit, Vade, & vende omnia quæ habes &c. ad eã vitam communem pertinebat, de qua Clemens. Nilus.

opinioni populari de opibus amplectendis quasi veris bonis, & non relinquendis illis bonis, quę omniũ sentẽtia magnę æstimationis esse videãtur.

Qui vitã communẽ in epist. Glem. quæ in non possidendo vllam rem priuatè cernitur, reprehẽdit, illud item simul repræhendit, quod Dominus dixit illi adolescenti, Vade &c.

Hactenùs Nilus. Ad hanc excellentiã omnia bona propter Deũ relinquendi inuitauit Dominus adolescentem illum, quod vos quidem simul accusatis, dum vitam communem, quæ in non possidendo cernitur, accusatis. Ad hanc quoquè vitam communem Dauid, tanquàm buccina spiritûs S. prophetica, exsuscitauit, cùm dixit: Eccè quàm bonũ & quàm iucundum, habitare fratres in vnum: quod quidem significantiùs græcè dicitur, habitare ἐπὶ τὸ αὐτὸ, id est, in id ipsum, quod est ità vnà habitare fratres, vt sicut in Actis Apost. scriptum est, sit eorum cor vnũ & anima vna: & nihil sit cuiusq; proprium, nihil diuisum, sed omnia communia. esse enim versiculi huius hunc sensum legitimum, pertinereq; in primis ad vitam communem religiosorum, interpres & testis est Apostolica traditio, quam in hac epist. Clemens sic interpretãdo secutus est. Idẽ fecit pater Aug. in sermone 52. de cõmuni vita clericorum. loquens enim de clerico religioso, professus est (inquit) communiter viuẽdi societatem, & professus est, quàm bonũ & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Et in Psal. 132. de illa prima ecclesia loquẽs, Ergò ipsi (inquit) primi audiẽrunt. Eccè quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. sed non soli audiêrunt. npn enim ad illos solùm ista dilectio & vnitas fratrum venit. venit enim & ad posteros ista charitatis exultatio & votum Deo. Hactenùs August. Sic etiam magnus Basilius interpretatus est in eodem cap. 19. asceticarum constitutionum. sic enim ait de ijs, qui vitam communem profitentur: Dauid in psalmo cecinit, Eccè quàm bonum & quàm iucũdum, habitare fratres in vnũ. Cùm igitur in scriptura tum prophetæ, tum Lucę Euãgelistę in Actis Apostolorũ sit societas ista vitę communis, quam multipliciũ ordinũ monachi & religiosi secundùm apostolicã traditionem profitentur, quid iam noui hæretici nomen monachi aut monasterij, in scriptura à nobis requirunt? an negant in scripturis rẽ subiectam vocabulo homousij, aut theotoci, quia neutrum horũ in scriptura legant? minimè. ergò aut rẽ homousij tollant, quia vẽrbum homousij non legunt: aut si non tollunt rem homousij, quanuis verbum ipsum non legant, nec vitam communẽ monachorum tollant, quanuis neq; verbum monachi, neque monasterij in scriptura legant, quæ sunt alioqui cum ipsa apostolica traditione vitæ cõmunis, nata, vt ex Dionysio Areopag. Pauli discipulo, in ecclesiastica hier. c. de monastica cõsummatione perspici potest, qui monachos appellat: & Philon Alexandrinus, qui beatũ Petrum Romæ vidit tempore Claudij Imperatoris, eorum domicilia monasteria vocat in libro, quem de prima Marci euãgelistę ecclesia, vt ait beatus Hierony. scripsit, ex quo (inqt idẽ Hierony.) appáret, talem primùm Christo credentiũ fuisse ecclesiam, quales nũc monachi esse nituntur & cupiũt, vt nihil cuiusquã propriũ sit: nullus inter eos diues, nullus pauper: patrimonia egentibus diuidant: orationi vacetur & psalmis, doctri-

Psal. 132.

Res subiecta vocabulo monachi, in scriptura est, licèt non sit vocabulũ ipsum.

doctrinis quoquè ac continentiæ: quales & Lucas refert primùm Hierosolymis fuisse credentes. Hęc beatus Hieronym. Fertur is Philonis liber in manibus omnium περὶ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἱκετῶν inscriptus. Quòd si vitam communem religiosorum, de qua loquimur, propter votũ, ex quo suscipitur, Magdeb. reprehendunt, nihil enim explicârunt, nos ecclesias omnes Orientis & Occidentis repræhensoribus exẽplo Pauli opponimus, quę talem consuetudinem habent, vt cõmunem vitam ex voto suscipiãt & profiteantur, quicunque volunt, si probati sint & idonei. quæ consuetudo nõ aliundè, quàm ex Apostolica traditione nata est, neq; nasci potuit. In illa enim prima ecclesia, qui huiusmodi vitam communem profiteri volebant, si posteà à proposito & recepto excidèrent, rei voti erant. quod crimẽ exemplo seueriſsimi supplicij, ac maximi terroris, primùm in Anania & vxore eius, à beato Petro vindicatum est: quia vt beatus Augustin. in regula sua prima ait, non licet sibi retinere, quod per pactum ad omnes pertinet, & Deo est consecratum, quod Ananias & vxor commiserant, qui (vt ait beatus Hierony. in epistola ad Demetriadẽ) post votũ abstulerunt quasi sua, & non eius, cui semèl ea vouerant, partemq; sibi alienę substantię reseruauerunt. *Violatio voti in Anania, & vxore eius seuerè vindicata.*

Prætereà, quòd secundùm institutionem Apostolorum etiam in ecclesijs cõmunem vitã ex cõmuni sumptu ecclesiarum clerici viuerent, testimonio est, quod Clemens Rom. lib. 2. de const. apost. cap. 58. scribit: Si quis presbyter ex parœcia (nos verbo iam pro Latino trito diœcesim vocamus) aduenerit, excipiatur à presbyteris κοινωνικῶς; si diaconus, à diaconis κοινωνικῶς excipere iubet, id est, more vitæ communis, siue vt ratio vitæ communis postulat, vt scilicet communicentur cum eis, quęcunq; opùs erunt. Eodem verbo vsus est Eusebius Alexandrinus Archiepisc. ante annos mille trecentos in sermone de Dominico die, hortans ad permanendum in ecclesia vsque ad extremũ Missæ, siue (inquit) sit κοινωνικὸς, siue non sit, debet permanere, quousquè dimittatur ecclesia. Hoc enim significat μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς ἐκκλησίας, id est, siue sit clericus vel religiosus. hi enim, quia vitam communem ducerent, dicebantur κοινωνικοὶ, siue ex laicis. hinc dicta sunt à tempore Apostolorũ cœnobia, & canonici cœnobiorũ: vndè sermones magni Basilij ad canonicos in cœnobijs, & ad canonicas. Itaque non solùm in monasterijs & cœnobijs monachorum vita communis à temporibus Apostolorum suscepta & culta semper fuit, sed ex magna etiam parte in ecclesijs cathedralibus, quas vocant, à clericis canonicis. vt etiam Guilielmus Durantes, cognomento Speculator, ante annos 300. libro 6. diuinorum offic. cap. de 7. diebus post pascha, testatus est pluribus antiquorum decretis obseruatis Vrbani, Augustini, Gregorij primi, Greg. 7. 12. q. 1. cap. Quia. & cap. Scimus. & cap. sequenti. & ext. de vit. & hon. cap. Quoniam ergò qui non contenti viuere ex communi sumptu ecclesię, propriũ etiam habere voluërunt, cùm priùs à vita communi cœnonici vocarẽtur, canonici posteà vocati sunt, quòd sub ecclesiastica regula bonis moribus vi- *Vita communis non solùm in cœnobijs, sed in ecclesijs à clericis canonicis ex voto suscepta.*

bus viuere,& canendis psalmis inuigilare debeant. sic enim videtur mihi interpretatus esse verbum canonici beatus Gregorius in epistola ad Augustinum Anglorum Episcopum.12.q. 1. cap. Quia. Clerici autem,qui ex ecclesia communiter viuentes,nihil proprium habere volunt,canonici regulares appellati sunt. quod ad regulam viuendi communiter ex ecclesia, regulam paupertatis,id est,nihil habendi proprium,ex voto adiungant. atq; huiusmodi clericos, canonicos regulares diù fuisse olim in ecclesia Hierosolymitana patriarchali,vndè primùm à sanctis Apostolis hęc communis vita,& institutum nihil possidendi,vsque ad nostra tempora manauit,authores sunt Iacobus Vitriacus episcopus Achonensis ante annos 300.& ampliùs,& Ludolphus Carthusiensis natione Teutonicus,ante annos ampliùs 200.Rursùs in ecclesia Nazarensi cathedrali fuisse huiusmodi clericos canonicos cum episcopo regulares, testis est epist.decretalis Innoc.3.ext.de regul.cap.Sicut. Ad hęc, Cambius canonicus Mediolanensis ante annos prope centum, Hierosolymam ad loca illa sancta & religiosa profectus, narrat venisse ad manus suas librum antiquum,inscriptum de liberata & capta terra sancta,ex bibliot.ecclesiæ montis Sion,in quo sic scriptum erat: Habet Hierosoly. patriarcha quosdam episcopos suffraganeos,Bethleemitanum, Ebronensem, & Liquidensem. fuit autem ecclesia Bethleemitica prioratus canonicorum regularium vsque ad tempora Balduini primi regis Latinorum. Hæc ille. Item Iuo epist.ad canonicos ecclesiæ Beluacensis, in qua fuerat Canonicus, factus posteà episcopus Carnotensis,sic scripsit: Præsens animo,corpore autem absens,exopto & exhortor,vt pacem sectemini & sanctimoniam: hæc vouistis, hęc debetis. Prætereà scriptum est in historia Teutonica episcoporum Salisburgensium,Paschasio pōtifice Romano,factum esse Conradum episcopum Salisburgensem ante annos 450. & ampliùs, feciſseq; eum, vt à clericis ecclesiæ suæ regula beati Augustini, id est,canonicorum regularium, susciperetur.Immò vsque in hodiernum diem canonici ecclesiæ cathedralis Garolitanæ,siue Garopolitanę in Scotia,regulares sunt,id est,vitam communem viuunt,& nihil proprium habere possunt,sicut ante annos 300.& ampliùs,vt perspici potest ex decretali Innocen.3. ext. de statu mon. cap. Per tuas. Hæc omnia, quæ hactenùs commemorauimus,eò spectant,vt intelligant Magdeburg.vitam communem,quam improbant, non solùm in monasterijs & cœnobijs monachorum,quę ipsi oderunt, & eorum magister Luterus tum igne linguæ suæ, tum armis & incendijs Rusticorum in Germania deleuit, sed in plerisque ecclesijs cathedralibus episcoporum ad exemplum Apostolicę institutionis,ab ipsis vsque priscis temporibus fuisse. Quòd si communem vitam monachorum non patiuntur Luterani ex Apostolica institutione venisse, quia verbum monachi in scriptura non legunt, patiantur vitam communem ministrorum ecclesiæ, qui sunt presbyteri, diaconi, & episcopi, quæ verba in scripturis legunt.Sed de his hactenùs, respondeamus ad alia.

Defensio

Defensio doctrinæ de solemni benedictione sacerdotali nuptiarum, in epistola Euaristi: de causa eius & vtilitate: & responsio item ad id, quod in huiusmodi traditionibus obijciunt Magdeburgenses, esse laqueos conscientiæ. Cap. 3.

AC rursùs, vt iam ad illud alterum de publica & solenni in templis benedictione nuptiarum, quam reprehenditis, veniam, si quod in Genesi de Adam & Eua scriptum est, Benedixitq; illis, & ait, Crescite & multiplicamini: similiter secundùm traditionẽ à maioribus relictam, & in ecclesia catholica per omnes mundi partes conseruatam interpretamini, nunquàm epistolam grauissimam sancti Euaristi Apostolici pontificis propter benedictionem nuptiarum, quam secundùm traditionẽ Apostolorũ sanxit, accusaretis. Aliter enim, inquit, vt à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumq; successoribus traditum inuenimus, non fit coniugium: & quę sequuntur. Quia enim Dominus in Adam & Eua primis coniugibus, cęteris omnibus coniugibus benedixit: qui posteà vsque ad consummationem seculi, secundùm illam à principio legem coniugalem per os Adę omnibus coniugibus pronunciatam copulandi erant, & quia in illis ab initio coniugale fœdus tam excellenti mysterio consecrauit, vt in eo magnum vnionis Christi & ecclesiæ sponsæ sacramentum, vt nos Apostolus docuit, designaret: idcircò sancti Apostoli tanquàm illius diuinæ benedictionis & sacramenti nuptiarũ interpretes, & religiosi cultores, diuinè tradiderunt, vt quod erat sacramentum, vt omnia honestè & secundùm ordinem fierent in nobis, sacerdotali ministerio cum precibus & oblationibus honoraretur: & noui coniuges benedictionem sacramenti ecclesiæ per ecclesiasticos ministros, vt decebat, acciperent. Sed quia noui hęretici negant quoquè sacramẽtum esse coniugium, differã de hoc posteà aduersùs eos. nunc ad illud respondebo, quod hîc potissimùm isti accusant, nempe quòd ad hunc ritum publicæ huius & solennis benedictionis nuptiarum, necessariò omnes ecclesias obligari pontifex Euaristus vult: atque hoc quidem ad humanam traditionem, & laqueum conscientijs inijcere, quid rectum pertinere putant. sic enim dicunt. quod quidem nunquàm dicerẽt, si quid sit laqueum inijcere apud Paulum, intelligerent. tunc enim laqueus inijcitur, si de quo Christus consilium dat, & non præceptum, quia sit arduum quid, & communes hominum vires superans, idẽ posteà lege cõposita cuiuis iubeatur, quod est per vim legis quasi laqueo ad id trahere. Hinc Salomon in Prouerb. Laqueus, inquit, viro, celeriter proprio ore sanctificare: post votũ nanq; pœnitere cõtingit. Hunc locũ imitatus Apostolus, hortans ad vitam cęlibẽ, & nulli eã imperans, cùm sciret Dominũ dixisse: Qui poterit capere, capiat: postquàm commoditatem eius vitæ ad seruiendum Deo expeditiùs ac liberiùs, exposuit: subiungit: Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum vobis inijciam: id est, nõ vt, quod in vestra

Quæ causa benedictionis sacerdotalis nuptiarum à S. Apostolis tradita.

Laqueum inijcere, quid proprie ac verè sit.

Gen. 1.

Prou. 20.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

potestate est, promittatis, & postea promisisse pœniteat, ad quod seruandum per vim postea tanquàm laqueo legis iniecto trahi necesse sit. sed tantùm, inquit, ostendi, quis hinc manaret fructus. Frequens est in scripturis
Pro. 6. vocari laqueum legem, vt cùm ait idem Salomon: Laqueus fortis, labia proprij oris. nempe quia tenetur lege constrictus, qui promisit. & rursùs,
Pro. 13, Lex sapientis, fons vitæ: insipiens sub laqueo morietur. Hoc dicit, quia lex
1. Tim. 1. imposita est, sicut Apostolus ait, iniustis & non subditis, impijs & peccatoribus. hi omnes sunt insipientes, quos Salomon dicit, qui dū legem nō seruāt, efficitur eis lex fons mortis, & laqueus interitûs. Et rursùs in Prouerb.
Pro. 22. In vijs tortuosis tribuli & laquei: laqueos vocat leges positas iniquis, qui non ambulant vias directas, sed obliquas, in quibus sub ijs legibus, quas transeunt & violant, tanquàm sub laqueis intereunt. Interrogemus ergò nunc Magdeburgenses, qua ratione sit laqueus lex benedicendi publicè ac solenni ritu in templis nouis nuptis cum maritis, antequàm conueniant in vnum? An quia optio libera est, non benedicere? minimè. non enim hoc in Euangelio ostendi potest, sicut ostenditur libera optio vitæ cælibis ei, qui nondùm vouit, & ideò illi iuberi non potest, quin iubendo laqueus inijciatur. Licuit ergò sanctis Apostolis hunc ritum iubere & tradere, vt quidem tradiderunt, vt sanctus Euaristus testatur. Quòd si huic epistolæ Euaristi, in qua hoc notâstis, non creditis: interrogate omnes ecclesias Orientis & Occidentis, an hunc ritum teneant & seruent? vndè ergò acceperūt, nisi à sanctis Apostolis? si hoc accusatis, quòd omnes ecclesias hac lege obligari
Quædā apostoli præcepe runt ecclesiæ, quæ Christus nō prius præceperat. Pontifex voluit, at non hoc Pōtifex solus Euaristus voluit, sed sancti Apostoli priùs voluērunt, à quibus traditum & custoditum esse affirmat: quarè Apostolos hîc accusate. immò accusate Paulum Apostolum, quòd cùm Dominus non præcepisset priùs in Euangelio, vt si quis frater vxorem haberet infidelem, & hęc consentiret habitare cum eo, non dimitteret eam: Paulus tamen præcepit: non enim dicit, Quod vult, faciat: ità vt optionem det, & liberum relinquat non dimittere: neque dicit, Melius faciet, si non dimittat: sed dicit præcipiendo, Non dimittat eam. Quod magis adhuc intelligi potest ex eo, quod deindè subiūgit: Quòd si infidelis discedit, discedat. non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: ergò non dimittere eam, si consentit habitare, ad seruitutem & obligationē pertinet, qua tenetur fidelis manere cum infideli consentiente habitare, alioquì non diceret, cùm non consentit habitare, remanere infidelem liberam ab illa seruitute & obligatione. sic etiam grauissimi authores intellexerūt.
Tertull. Ambrosius. Chrysost. Hieronymus. Theodoretus. Seuerianus Gabalonen. Tertull. lib. 1. ad vxorem, Ambr. in cōment. epist. ad Cor. item Chrysost. licèt interpres non intelligens verbum Græcum προστάσσειν, malè pro consulendo acceperit, Hierony. in Com. Esa. cap. 15. Theodore. in Com. Pauli, Seuerianus Gabalonensis explanans illum locum, Vnumquenque sicut vocauit Deus, ità ambulet. Dicite ergò Paulum iniecisse laqueum: immò accusate omnes vestros legislatores, quicunq; vobis leges sanxerunt,

id est,

id est, vt vos interpretamini, laqueos iniecerunt: quia ijs ipsis legibus obligare voluerunt. Ac rursùs, si ad id, quod sanctũ & vtile est, obligari omnes ecclesias, iugum durum est, & id accusandum esse iudicatis, accusate etiam cætera Apostolorum præcepta. Sed vultis fortasse, vt leges non sint laquei: Rectè, Seruate illas, & fient vobis fons vitę, sicut ait Scriptura. Sic quoq; de hac lege benedicendi coniugibus dicendum est. Deindè, si lex vtilis est, quis neget obligationem eius vtilem & salutarem esse? Videamus igitur, quorsùm spectet, coniugibus cũ precibus & oblationibus in ecclesia benedici à sacerdotibus: eò scilicet, vt bonæ soboles generentur, & Domino in actibus suis placeant, vt idem pontifex Euaristus ait. An parua hæc vtilitas? aut nunquid, quantum preces apud Deum valere possint & soleant, ignoratis? si cibus, quo alimur, per verbum Dei & orationem sanctificatur, vt idem sanctificatus, corpori & animę vtilis efficiatur: dubitabitis, quin coniuges per orationes & sacerdotalem benedictionem sanctificati, ad bonas proles generandas proficiant? Prætereà, de vxore inquit Apostolus: Saluabitur autem per filiorum generationem, si permanserint in fide & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate, siue potiùs cum castitate, vt B. Hieronym. scribens aduersùs Iouinianum, legendum esse affirmat, ex quo intelligant parentes, inquit B. Ambrosius in libro de virginibus, quibus virtutibus filias erudire debeant, quarum meritis delicta sua redimantur. Virgo enim, inquit, matris est hostia. & beatus Basilius in libro de virginitate, Si non manserint, inquit, filij in fide, dilectione & sanctificatione cum castitate, tenebuntur parentes crimine transgressionis. vndè statim subiungit: Suadeat pater filio, & mater filiæ, vt casti sint in Christo. κοινὸν γὰρ τὸ γέννημα, id est, communis enim est proles. Si igitur tanti interest parentum, vt eorum studio & vigilantia filij bonis moribus instituantur, vt in filiorum probitate salus parentum pendeat: contrà verò, in vitio pendeat interitus ex incuria & indulgentia: quid magis in hac re necessarium, diuinè institui & tradi ecclesiæ sanctæ potuit, quàm vt sacerdos nouis cõiugibus per verbum Dei & orationem benedicat, vt bonæ soboles, sicut Euaristus ait, ad salutem parentum generentur, id est, tales, quæ in fide, dilectione, sanctificatione & castitate, studio sancto genitorum permaneant? Etenim si oratio priuata iusti multùm valet apud Deum, quis dubitet, quin multo plùs valeat ad sanctificandum oratio publica sacerdotis nomine ecclesiæ, quam Christus Deus noster ità sanctificauit, vt exhiberet eam sibi sponsam gloriosam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt esset sancta & immaculata? Deniquè, vt hunc locum finiam, accusare Apostolicum ritum ecclesiæ catholicæ in benedicendo coniugibus in templo, quid aliud est, quàm velle, vt coniugiũ Christianorum nihilo sanctius sit apud nos, neq; magis à nobis honorandũ, quàm ab infidelibus suum cõiugiũ? at si ità fieri oportet, & non excellit coniugiũ Christianorũ, neq; plus gratiæ accipere, neq; plus sanctificationis præstare debet, qd est, quod Apo-

Ioan. 7.

1. Tim. 2.

Ephe. 5.

1. Cor. 7. stolus ait: Sanctificatur enim vir infidelis per mulierem fidelem, alioquì filij vestri immundi sunt, nunc autem sunt sancti? an hoc dici potest de matrimonio coniugum infidelium? Quod si non potest dici, an non decet, vt cum precibus & oblationibus benedicatur, orante sacerdote, vt tales ex coniugibus Christianis procreentur, quales sacramentum Christiani matrimonij decet? Nihil amplius faciet ecclesia in coniugio Christianorum celebrando, quæ ex Apostolo, vt paulò antè dixi, didicit magnam vnionem
Eph. 5. Christi & ecclesiæ sponsæ in carnẽ vnam, qua nutrit & fouet eam, in vnione coniugali mysticè significari, & quę legit apud Salomonem, à Domino
Pro. 15. aptari mulierem viro: & apud prophetam Malachiam, Dominum testificari
Mal. 2. inter virum & vxorem: nihil, inquam, ampliùs faciet, quàm infideles sine Deo, & sine scriptura sancta in hoc mundo, qui hæc ignorant, qui nihil horum credunt, quibus hæc omnia fabula sunt. Sed de his hactenùs.

Defensio doctrinæ de aqua benedicta cum sale, ad sanctificationem populi adspergenda, in epistola Alexandri. Et contra scripturas esse, quod tradunt Magdeburgenses, idololatriam esse, quicquid fiat ad cultum Dei sine mandato eius. & aliquid de traditionibus Apostolorum sine scripto.

Cap. 4.

» » SEquuntur alia, quæ deincèps calũniantur Magdeburgenses. & de aqua,
» » inquiunt, benedicta Alex. 1. sed quia idem notârunt priùs, & multa nos
» » superiore libro de benedictione aquæ ex scripturis sanctis respondimus, non est necesse eadem repetere. illud tamen hîc isti addiderunt, quòd
» » aquæ cum sale benedictæ, vis sanctificandi adspersos adscribitur, id quia sine mandato Dei fiat, idololatriam esse & superstitionem. Hæc sunt ab impio Caluino, quanquàm inimico, mutuati, vt solent hæretici alij ab alijs mutuari. Tradit enim Caluinus in suis impijs institutionibus, omnes Dei cultus voluntarios sine Dei mãdato, Deo esse odiosos: Hoc verò Magdeb. cùm exaggerarent, ad idololatriam pertinere dixerũt. nihil est enim odiosius Deo idololatria & superstitione. Repetam ergò hîc, etsi non omnia, quæ Caluino ad hunc locum lib. 2. de votis monasticis respondi: An si quis se castrare voluerit propter regnum Dei, vt hoc vitæ modo & instituto Deum colat, aliquid faciet Deo odiosum, adde etiam superstitiosum, cùm hoc potiùs insigniter idem Dominus laudârit? aut nunquìd non hoc fa-
Matth. 19. ciet sine mandato eius, qui cùm hoc mandare nollet, tanquàm aliquid arduum & supra naturam, subiungit: Qui potest capere, capiat? Deindè in vetere lege, quæ tot ac tantis mandatis abundabat, cultus Dei voluntarius sine mandato eius, non erat Deo inuisus, sed potiùs gratus, quomo-
Leuit. 22. dò in nouo testamento erit? Bouem, inquit, & ouem, aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes: votum autem ex eis, solui non potest. Distinxit planè hoc loco Lex, quod ad Dei cultũ ex mãdato fit, cuiusmodi est votum

votum reddere, sicut scriptum est, Si quid vouisti Deo, nè moreris reddere, ab eo, quod in voluntate positum est, vt fiat, aut nõ fiat, Deo alioquì acceptum & gratum, quale erat in lege Moisis offerre Deo hostiam aure & cauda carentem: si quis tamen hostiam Deo vouisset, quia votum Deo soluere, mandatum Dei est, necessè erat, vt integra esset victima, id est, vt aure & cauda non careret. cùm autem Lex spiritualis sit, sicut Apostolus ait, necessè est hanc legem Leuitici impleri in nouo testamento secundùm spiritum: non enim venit Dominus, vt ipse testatus est, ad soluendam legẽ, sed ad implendam: Necessè, inquam, est, habere nos aliquas hostias spirituales voluntarias, aure & cauda carentes, id est, liberas à lege mandati, cui necessariò in auditu auris, sicut ait scriptura, obediendum est, & cui tãquàm gubernaculo obsequendum. Est enim auris Symbolum obedientiæ, quæ ad mandatum refertur: & cauda ceu clauo aues remigium alarum huc, aut illuc flectunt, & volatum dirigunt: vt Lex mandati facit quæ ad hanc aut illam actionem iubendo flectit. significare autem hoc in ænigmate caudam, nè quis dubitare possit, docet Esaias, qui postquàm dixit, prædicens bellũ illud funestum, à Romanis populo Iudaico inferẽdum, Disperdet Dominus ab Israel caput & caudam vna die: interpretãs, quosnam caput, & quos caudam vocâsset, & cur: subiungit, Senem, & eos, qui facies siue personas admirantur, hoc caput. sic enim est apud 70. nempe eos dicit, qui potestatẽ iudicandi habebant, & corruptè iudicabant, qui in Actis Apostolorũ principes populi & seniores vocantur, vt beatus Cyrillus in eodem loco Esaiæ notauit. sequitur deindè, Propheta docens mendacium, hic est cauda. Doctores ergò & prophetas, quia expositione mandatorum Dei, quæ est muneris eorum, huc aut illuc populum flectũt, caudam vocat. Quarè qui cultus Dei voluntarios, id est, mandato Dei nõ sancitos tollunt, hi aut hostias veteris testamenti, quæ aure & cauda amputatis, secundùm legem Leuitici voluntariè Deo offerri poterant, damnant: aut cõtra Apostoli sententiã, legem illam Leuitici, spiritualem esse & vmbram habuisse, negant. Quòd si neutrum volunt, id est, neq; legem Leuitici repræhendunt, neque spiritu carere dicunt, cogũtur planè hostias spirituales ad Dei cultum sine aure & cauda, spiritualibus nobis concedere, id est, quæ voluntariè sine auditu & directione mandati Dei, ad Dei cultum offerri possint: tametsi nõ offerũtur sine verbo Dei, non quidem iubente, sed approbãte, vt in hoc loco Leuitici cernitur. Sed Luterani magistri non discernunt ista. Prætereà, si oẽs cultus sine mandato Dei, sunt abominabiles ac superstitiosi, cùm Dauid aiebat: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, petebãtne, vt quod Deo alioquì odiosum erat ac superstitiosum, gratum ei efficeretur? Volũtaria enim oris non sunt dicenda, quæ Deus mãdat, sed potiùs quæ quis ad colendum Deum vltrò facit, vt quod Dauid se fecisse proximè dixerat: Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Deindè, quia euenire solet, vt coactus quis iuret & statuat in corde, vndè Apostolus in epist. ad Corint.

Ecclc 5.

Rom. 7.

Matth. 5.

Psal. 17.

Esa. 9.

Act. 4. Cyrillus.

Qui cultus Dei volũtarios tollũt, aut legem repræhendunt, aut spiritualem esse negant.

Psal. 118.

1. Cor. 7. priore: Nam qui ſtatuit, inquit, in corde ſuo, non habens neceſsitatem, id eſt, non coactus, ſed poteſtatem habens ſuæ volũtatis, id eſt, ſtatuit ſponte, idcircò Propheta poſtquàm dixit, iurâſſe & ſtatuiſſe ſe cuſtodire iudicia legis, vt doceret, ſponte hoc iurâſſe, vt ſcilicet hoc bonum ſuũ non ex neceſsitate, ſed ex voluntate eſſet, vt Paulus ad Philemonem ſcripſit, ſubiungit: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine. quod perindè eſt, quaſi diceret: Sit tibi Dñe acceptum, q̃ iurauerim cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ: & adiuua, vt cuſtodiam. illa autem iudicia dicit, quæ ſunt in Leuitico, de non ſtando contra ſanguinem proximi, nec eum odio habendo, neq; quærenda vltione, & alia huiuſmodi, à quibus ſtatuerat & iurârat Propheta nullis ſe aduerſis rebus aut cruciatibus declinaturũ: vndè ſtatim ſubiungit: Ego autem humiliatus ſum nimìs. Iurare ergò voluntariũ fuit, & ſine mãdato: & iurauit cauſa colendi Deum, vt ſcilicet, ſic iurando, ſe in virtute & ſancto propoſito confirmaret ac ſtabiliret, qui fuit pius in Deũ cultus. Sed hîc fortaſsè cauillabitur Caluinus, & cum eo Magdeburgenſes, iurâſſe quidem Prophetam vltrò ea, quæ alioquì facere neceſsè erat. Sed eſto, concedamus hoc: at iurare non fuit neceſsè, quod quidem abſq; mandato fecit, quod fuit genus cultûs voluntarij ſine mandato. Etenim ſi quod iuro me facturum, id quidem antequàm iurem, facere non eſt mihi neceſsè, & eſt alioquì ſanctum & Deo acceptum, & in ſcripturis ſanctis laudatum, an nõ erit præſtantius & excellentius, q̃ ſi idipſum faciam, cùm liberum eſt mihi, non facere? an ſi quid rectè fiat, non erit eo melius, quo firmius? Qui matrimonio, inquit Apoſtolus, Virginem ſuam iungit, benè facit. ſi quidem neceſsitatem habet iungendi, & non habet ad non iungendum, poteſtatè voluntatis ſuæ, nempe quia omninò vult filia nubere: ſed qui non iungit, meliùs, inquit, facit, ſcilicet cùm non habet eiuſmodi neceſsitatem, ſed potiùs poteſtatem volũtatis ſuæ: & qui hoc ſtatuit in corde ſuo, & Deo promiſit, vt multi in Eccleſia catholica laudatè facere ſolẽt, qui ſic virgines ſuas ſeruant, & non inuitas, ſed volentes, Deo conſecrant, de his enim loquor, hic profectò meliùs ſecundùm Apoſtolum facit. Quis ergò audeat iam dicere, præter Caluinum & Magdeburgẽſes & cæteros eorum ſimiles, omnes cultus Dei ſine mandato, Deo diſplicere, eſſeq; ſuperſtitioſos? ſed hi ſunt, qui impiè nihil volunt, quanuis ſponte & conſideratè, promitti & voueri Deo ad cultum eius, cùm apertè dicat ſcriptura: Si quid vouiſti Deo, nè moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſsio: ergò rursùs placet fidelis & conſiderata promiſsio. Sed hactenùs de cultu Dei voluntario, qui ἐθελοθρησκία ab Apoſtolo dicitur, de quo plura adhuc paulò pòſt, quem hic in epiſtola Alexandri Magd. idcircò quaſi ſuperſtitioſum damnârũt, vt adſperſionem ex aqua & ſale benedicto, quæ in eadem epiſt. ad cultũ Dei, & populi ſanctificationem tanq̃ genus oblationis & ſpiritualis hoſtiæ ſecũdùm apoſtolicam traditionem fieri iubetur, reprehenderent: Volũtarium enim hunc quoq; cultum eſſe crediderunt, vt in vno loco gemino errore

Pſal. 118.

Leui. 19.

Eccleſ. 5.

duce-

ducerentur: & q̃ cultum voluntariũ ſine mandato Dei, odioſum Deo eſſe, contra ſcripturã, vt docui, tradunt: & q̃ hunc cultũ adſperſionis ex aqua & ſale ſanctificato, ad ſanctificandũ populũ à ſanctis Apoſtolis, qui ſpiritum Dei habebant, mandatũ eſſe negant. quos planè conſuetudo ipſa omniũ eccleſiarum, apoſtolicæ traditionis confirmatrix, redarguit, & in errore verſari conuincit. id quod ſatis clarè idem pont. Alexander ſignificauit, cùm dixit, aquã ſale conſperſam populis benedicimus. Nisi enim eiuſmodi ritus iam anteà eccleſię traditus fuiſſet, & ab eccleſia receptus, & conſuetudine cõfirmatus, nunq̃ ſic dixiſſet, aquam ſale conſperſam populis benedicimus. quin potiùs, ſi ipſe primus huius cultûs ac religionis author fuiſſet, hoc modo dixiſſet: Statuimus, aut Volumus, ſiue quo alio ſimili, vt deinceps aqua ſale cõſperſa, populis benedicatur. Hoc ergò fecit pont. q̃d in eccleſia fieri ſolitũ ſciebat: idemq̃ in poſterũ faciendũ eſſe mandauit: id eſt, vt cõſuetudo à ſanctis Apoſtolis inſtituta & tradita, ſeruaretur. Sed vos Mag. & cæteri Luterani, nulla alia inſtituta aut mãdata Apoſtolorũ eſſe creditis, q̃ q̃ verbis expreſſa legitis. Quarè apud vos inane verbum eſt, & omni re ſubiecta caret, quod Paulus ad Theſſalonicenſes ſcripſit, inquiẽs: Itaq̃ fratres, ſtate, & tenete traditiones, quas dediciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtrã: nihil enim eſt, vobis authoribus, quod per ſermonẽ acceperimus. Si vos à fide Eccleſiæ non excidiſſetis, non ſic exiſtimaretis. Sed quia non ſtatis in fide maiorum, & in eadem regula, ſicut Apoſtolus ad Philip. ſcripſit, non permanetis, idcircò eorum traditiones non tenetis. Rectè itaq̃ Apoſtolus dixit: State, & tenete traditiones: qui enim non ſtat, nõ eas tenet. In hoc ergò verum eſt verbum, quia ijdem ſunt, qui ſtant, & qui traditiones tenent: propterea vos non tenetis, quia non ſtatis, ſed cecidiſtis.

Qui traditiones ſine ſcripto nõ tenent, verbis Pauli conuincuntur cecidiſſe. 2. Theſ. 2.

Philip. 3.

Reſponſio ſecundùm ſcripturam & apoſtolicum canonem, ad accuſationem Magdeburgenſium in epiſtol. 2. Sixti de ſupplicio populi quaſi iniuſto propter laicum, qui vaſa ſacra tetigit. Item reſponſio ſecundùm ſcripturam ad accuſationem in epiſtol. 2. Soteris de ſacratis fœminis prohibitis tangere ſacra vaſa, & ferre incenſum ad altare, & quorsùm tendat eiuſmodi accuſatio. Cap. 5.

ACcuſant rursùs quòd in epiſt. Alexandri ſtatutum eſt de vaſis ſacris non contrectandis, nisi à ſacratis hominibus. Sed quia ſatis ad hoc ſuperiore volumine reſponſum eſt, nec hîc opùs eſt plura dicere, nec eadem repetere, ad illud tantùm hîc reſpondebo, quod hoc etiam loco addiderunt. Accuſant enim prætereà, quòd in epiſtol. 2. S. Sixti Pontificis, qui idem ſtatuit, ſcriptum eſt de pœna & ſupplicio eius, qui contrectârit. Sed recitemus ſanctionem: Quia, inquit, in hac ſancta ſede Apoſtolica à nobis & reliquis Epiſcopis, cæterisq̃ Domini ſacerdotibus ſtatutum eſt, vt ſacra vaſa non ab alijs, quàm à ſacratis, Dominoq̃ dicatis contrectentur homi-

hominibus: indignum enim valdè est, vt sacra Domini vasa, quæcũq; sunt, humanis vsibus seruiant: aut ab alijs, quàm à Domino famulantibus, eiq; dicatis tractentur viris. deindè subiungit, nè pro talibus præsumptionibus plagam imponat populo suo: & hi etiam, qui non peccauerunt, mala patiãtur, aut pereant: quia perit pius sæpissimè pro impio. Hoc, inquam, Magd. accusârunt, quòd iniustum esse videretur, vt non tantùm qui vasa tangeret non sacratus, sed etiam totus populus, qui non tetigit, puniretur. Videtur tamen Magdeburgenses aliquantùm profeciſſe: qui enim priùs accusabant, quòd esset in nostra Ecclesia prohibitum, nè sacra vasa à Laicis tãgerentur: nunc paulo religiosiores facti, illud iam potiùs accusant, quòd non is solùm, qui vasa attrectârit, cui scilicet attrectare non licebat, puniatur, sed etiam populus, qui non attigit, quasi innocens videatur, cùm non sit tamen. Sed cur populus puniatur? nempe quia non satis est non tangere, vt culpa tangendi quis vacet, sed oportet non committere, vt alius tangat, cui non liceat: quod quidem fit sæpè dissimulando, & patienter ferendo, quod minimè dissimulandum est. Comparent ergò Magdeburgẽses cum his ea, quæ Apostolus in epist. ad Corinth. priore scribit de supplicio nõ tantùm eorum, qui de pane illo viuifico indignè edunt, sed eorum quoq;, qui non dant operam, nè id fiat, cùm possunt. Ideò ergò, inquit, inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Deindè subiungit: quòd si nosmetipsos dijudicaremus, nõ vtiq; iudicaremur: dum iudicamur autem, à Domino corripimur, nè cum hoc mũdo damnemur. Quem locum interpretans in paræneſi ad pœnitentiam beatus Pacianus episcopus Barchinonensis, cuius meminit beatus Hieronymus inter ecclesiasticos scriptores, Lætare, inquit, peccator, si in hoc seculo aut morte interciperis, aut languore cõsumeris, nè puniaris post seculum: intellige quantum sceleris admittat, qui ad altare venit indignus, cui pro remedio computatur, cùm aut morbis laborat, aut morte dissoluitur. Quòd si vestra vobis vilis est anima, parcite populo, parcite sacerdotibus. Clamat Apostolus, Exiguum fermẽtum totam massam corrumpit: quid facias tu, propter quem omnis massa corrumpitur? propter quem laboratura est tota fraternitas? Viues tot animarum reus? excusaberis, cùm te Ecclesia dixerit suæ cædis authorem? cùm tibi communionem suam imputauerint innocentes? Eccè iterùm Apostolus ad sacerdotes: Nemini citò manus imposueris, nè communices peccatis alienis. Hactenùs Pacianus author grauissimus & sanctissimus. Item B. Chrysostomus in comment. Psalm. 49. interpretans illum versiculum, Et cum adulteris portionem tuam ponebas, de eo, qui cum indignis ad mensam Domini accedit. μερίδα enim, quam interpres vertit portionem, vocat Propheta, vt Dionysius quoquè vocat particulam, siue portiunculam cœnæ Dominicæ, siue sanctæ Eucharistiæ. Si videris ergò, inquit, aliquem eorum, qui tecum congregantur, fornicantem, & ad sacramenta accedentem, dic ei, qui est minister distributionis eorũ, Hic est indignus sacramentis.

Cur populus aliquandò iustè puniatur, quòd sacra vasa à laicis tãgantur.

1. Cor. 11.

S. Pacianus.

1. Cor. 5.

2. Tim. 3.

Chrysost.

Dionys.

tis.arce prophanas manus.Et paulò pòst,papè quantum malum ex eo, q̃ celentur atq; obtegantur aliorum putredines,quandò dicit eũ esse socium luendi pro peccato supplicium. Hæc Chrysostomus. Scio non esse paria peccata,indignè communicare,aut indignè communicantem dissimulare: & laicum sacra vasa tangere,aut dissimulanter ferre tangentem.sed rursùs neq; supplicia erunt paria.Illud modò agitur, vt simili exemplo demonstremus,propter peccatũ,quod alius peccauit, puniri interdùm, qui illud quidem non peccauit,non tamen dedit operam,nè id peccati ab alio committeretur,cùm posset,& deberet.Sic etiam canone Apostolorum 36. cautũ est,vt si populus sua nequitia ac prauitate nolit Episcopũ recipere, Clerus ciuitatis excõmunicetur.Deindè subiungit rationem: Quia,inquit, nõ fuerunt Clerici eruditores populi subiectionẽ detrectantis. Ergò sicut propter peccatum indignè cõmunicantis cõtingit puniri alios,qui ipsi alioquì non indignè communicârunt,& propter peccatum populi recusantis Episcopum, contingit puniri Clerum,qui tamẽ nõ recusauit:sic propter peccatum prophanè tangentis vasa sacra,contingit iustè puniri populum,qui non tetigit.Causam in singulis reddidimus.Repræhendũt prætereà Magd. quod est in Epist.2.Soteris prohibitum,nè sacratæ fœminæ vel monachæ sacra vasa tangant,nec incẽsum ad altare deferãt,quæ omnia, inquit Pontifex,vituperatione & repræhẽsione plena esse,nulli rectè sapientiũ dubiũ est.Sic quoq; vobis visum esset,Magdeburgenses,si tales essetis,id est, rectè sapientes.Sed quia non rectè sapitis,neq; quicquam honestè & secundùm ordinem in Ecclesia Dei fieri vultis,sed omnia potiùs indecorè & perturbatè ac confusè,idcircò hoc accusatis. Dicite mihi elegãtes & sapientes viri,éstne honestum & decorum,vt mulieres in Ecclesia doceant? Credo,negabitis,nè verbum Apostoli negare videamini,qui in epistola ad Corin.p̃cepit,vt mulieres in Ecclesia taceant.Non enim,inquit,permittitur eis loqui,sed subditas esse,sicut & lex dicit.Si quid autem volunt discere, domì viros suos interrogent.Etenim si non licet illis loqui in ecclesia, vt discant saltem interrogando,quãto ergò minùs eis liceat ibì docere?Sed rationem Apostoli audiamus:Turpe est enim,inquit,mulieri in ecclesia loqui. Turpitudinem rei,causam esse dixit,quam quidem turpitudinem rei naturalẽ nulla sanctitas,neq; scientia mulieris excusare potest. Vndè rectè Synodus Carthaginensis 4.Apostolũ secuta:Mulier,inquit,quanuis docta & sancta, in conuentu virorũ docere nè præsumat. Quòd si docere mulieres in ecclesia turpe est,ac proindè graui & necessaria ratiõe eis interdictum: quomodò non sit etiam turpe, incensum eas ad altare deferre? An´ ne igitur ministras altaris esse vultis,vt per gradus ex diaconissis altaris,presbyterissas posteà faciamus? Miseros homines, qui tanto odio Ecclesiæ nostræ flagratis,vt omnibus repagulis pudoris naturalis & ingenitæ verecundię diruptis,nulla honestatis neq; decẽtiæ ratione habita, quicquid in nostra ecclesia est,inuidia inflammati,ob hãc tantùm causam,quia nostrum est,ac-

1. Cor.14.

Syno. Carth. ca.49.

Qui volũt prohibitum esse fœminis sacratis, ferre incẽsum ad altare, fieri eas per gradus vo-

Iunt ex diaconiſſis presbyteriſſas.

cuſare audeatis. Sed videamus quid apoſtolus, poſtquàm præcepit, vt mulieres in Eccleſia tacerent, ſubiũxerit, nè quis exiſtimaret, omne iam decorum in Eccleſia ſeruari, & omnem turpitudinem vitari, ſi tãtùm mulieres in Eccleſia neq; interrogarent diſcendi cauſa, neq; docerẽt: Omnia, inquit, honeſtè & ſecundùm ordinem fiant in vobis, quaſi multa alia ſupereſſent, in quibus honeſtas quoq; ſeruari, & turpitudo declinari deberet, cuiuſmodi eſt hoc, ferre mulieres ſacratas incenſum ad altare, & cætera omnis miniſtratio, quæ ad altare fit, quod pontifex Soter tam turpe, & tanta vituperatione dignum eſſe iudicauit, vt vbicũquè ea macula adſperſa eſſet, quàm celerrimè poſſet, hoc apoſtolicæ traditiõis decreto abſtergi iuberet. Significat autem fuiſſe hoc à quibuſdam pſeudoapoſtolis introductum, qui ſe in Apoſtolos transfigurabant. illud, credo, pſeudoapoſtoli iſti dicebant, quod cõtra Moiſem illi ſacrilegi Coritæ & Rubenitæ, cum Dathan & Abiron, qui incenſum in thuribulis ſacrilegè obtulerunt: Omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus: quid eleuamini ſuper populum? horum vos ſimiles eſtis. Inter cætera enim, quæ in epiſtolis pontificum Apoſtolicorum accuſatis, eſt (vt veſtris verbis vtar) diſtinctio Clericorũ, ſiue ſpiritualium propter ſanctitatem, de qua Clemens in 1. epiſt. & Teleſphorus item in epiſt. ſua agunt, cùm tamen (inquitis) omnes pij dicantur ſancti in ſcriptura. Hæc vos, quæ ad illud veſtrum dogma, vel potiùs dicam cõmentum, pertinent, quod traditis, nõ eſſe ſacerdotium verum & externũ, id eſt, non eſſe aliud ſacerdotium, præter ſacerdotium ex baptiſmo, quod ſatìs à nobis ſcripturæ authoritate ſuo loco iam confutatum eſt. Vndè ſimul intelligi & demonſtrari poteſt, vt eſt præter cõmune omnium Chriſtianorum ſacerdotium ex baptiſmo, aliud ſpeciale verũ & propriũ ex eccleſiaſtica ordinatione à Chriſto inſtitutum, ſic præter cõmunem ſanctitatem baptizatorũ, eſſe aliam ſpecialem hierarchicè in Eccleſia ordinatorũ. Ergò vt illi pſeudoapoſtoli incenſum à mulieribus ſacratis ad altare ferri volebant, tanq; miniſtræ altaris eſſent, (ità enim viam muniebant ad communicandũ cum fœminis ſacerdotium) ſic vos eodem ſpiritu, quo illi, agitati, ſuſcepto illorum pſeudoapoſtolorum patrocinio, epiſtolam Soteris pontificis, quia hoc dixit, accuſatis. Sed illud iam valdè ridiculũ eſt, & vobis repugnans, q̃ cùm incenſum nullum eſſe velitis, nec ab vllo ferri ad altare, immò & incenſum, & altare, & ſacrificium omninò tollatis, nunc accuſatis, quòd ſacratis fœminis, nè ad altare incenſum ferant, prohibeatur. Sed vt hũc locũ finiam, in eccleſia noſtra catholica, quia omnia, ſicut Apoſtolus præcipit, honeſtè & ſecundùm ordinem fiunt, mulieres ſacratæ, ſiue Virgines ſint, ſiue viduæ, non poſſunt eſſe miniſtræ altaris. turpe enim eſt, mulieres viris præeſſe. Eſt autẽ miniſtrare ad altare, quoddam præeſſe Laicis, qui ab eo miniſterio arcentur: turpe item, diſcurrere per eccleſiã, quod neceſsè eſſet facere miniſtras. idcircò huiuſmodi virgo, ſiue vidua, nõ miniſtra altaris eſt, ſed potiùs tanq; altare quoddam, vt Clemens lib. 3. de conſtitu-

Num. 16. Magd. & cæteri Lut. ſimiles Coritis & Rubenitis.

Magd. patrocinium ſuſcipiunt pſeudoapoſtolorum.

1. Cor. 14. Cur mulieres ſacratæ ſiue viduæ, ſiue virgines, non poſſint eſſe miniſtræ altaris.

stitutionibus apostolicis cap. 6. ait: Altare autẽ, inquit, non obambulat, aut circuit, sed in vno loco positũ ac fixũ est. sic illas admonuit apostolica constitutio, perseuerandum esse in orationibus, nec esse eis circuncursandũ accipiendi gratia, sed magis expectãdum, vt offeratur illis velut ad altare: ac multo etiã minùs ministrandũ ad altare: altare enim ipsum nõ potest fungi officio ministri. Sed hæc hactenùs. transeamus ad aliud caput accusationis.

Defensio doctrinæ de delectu ciborum in epistola Telesphori: & explanatio loci epist. 1. ad Timoth. cap. 4. de cibis, quem locum Lutherani deprauãt. & de ieiunio ex scripturis: & de fabulis apud Paulum abstinentium olim à cibis, item explanatio loci Pauli de exercitatione corporali ad modicum vtili, ex authoritate multorum veterum patrum. Cap. 6.

AC de ieiunio, inquiunt, Telesphori epistola 1.] Hoc ipsum priùs distinctiùs adhuc notârant Magdeburgenses cum paucis alijs, quæ quia ad caput doctrinæ potiùs pertinere videbantur, responsionem ad ea in hunc librum reseruaui: Recitabo ergò priùs procœmium, quo vsi sunt isti. Cæterùm, inquiunt, si reliqua ad amussim doctrinæ Prophetarũ, Christi, & Apostolorum examinantur, ipsa mysterij iniquitatis fundamẽta & insignia inueniuntur, qualia sunt prohibitio cõiugij, Clementis epist. 2. & quod Euaristus mulierem iubet, si adulterium commisit, viro suo reconciliari, aut remanere innuptam, & prohibitio ciborũ, Telesphorus septem hebdomadas ante pascha à carne ieiunare præcipit &c.] Respondebo ad hoc extremũ priùs, vt ordinem respondendi ad caput de doctrina, quod Magdeburgenses separatim composuerunt, seruem. Hîc igitur verũ quoq; est, quod B. Petrus de epistolis B. Pauli scripsit, esse in eis quędã difficilia ad intelligendum, quæ indocti & instabiles ad suam perditionẽ depraũat, quale est, quod in epist. ad Timotheum priore scriptum est in eos, qui cibos tanq; natura malos prohibebant. idcircò enim Paulus de eorum creatione meminit, dicens, [quos Deus creauit] vt illos statim verbo Domini confutaret: De Domino enim dixit Moises: Vidit cuncta, quę fecerat, & erant valdè bona. Prouidens autem scriptura, quia bonum est abstinere à cibis in honorẽ & cultum Dei ad profectum spiritûs, præsertim cùm vẽturi essent hæretici, qui contradicerent, vt nunc Magdeburgenses, nè quis falsò existimaret sanciri hîc perpetuam ac necessariã adiaphoriam, id est, indifferentiam ciborũ, non dixit solùm, Quos Deus creauit: sed, Ad percipiendũ cum gratiarũ actione. Quibus verbis satis significauit ijs, qui intelligere volunt, percipi quidẽ aliquandò cibos alioqui bonos, vt à Deo creatos, nõ iustè tũ, nec in Dño: ac proindè non percipi in gratiarũ actione: nam quod iniustè fit, non potest esse in gratiarũ actione. Malum enim non est in bono, vt ait apostolica cõstitutio. Hoc ipsum solet scriptura in alijs prouidere, quibus benè & malè vti cõtingit, vt cũ iubet seruis, obedire dominis

2. Pet. 3.
1. Tim. 4.

Exponitur hic locus quòd eo abutantur Magd. contra ciborum delectum.

carnalibus in Christo, id est, iustè: & viduis, quæ non vouerunt, permittit iterùm nubere in Christo. Deindè subiungit Apostolus ad confirmationẽ eiusdem sententiæ, Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciẽdum, quod cum gratiarum actione percipitur. Nec hîc dixit solùm, Et nihil reijciendum. sed, nihil reijciendum, quod cum gratiarum actiõe percipitur: vt similiter significaret, tunc esse reijciendum, cùm non percipitur cũ gratiarum actione, id est, iustè & in Domino. Etenim si nunquàm euenire hoc poterat, quid opùs erat sic dicere, Et nihil reijciẽdum, quod cum gratiarũ actione percipitur? Contingit igitur aliquandò, vt non percipiatur cũ gratiarum actione, id est, iustè. sic enim videtur interpretari apostolica cõstitutio, à Clemente Rom. lib. 6. scripta, cùm ait cap. 11. Et omnem creaturam Dei bonam esse dicimus, & nihil abominabile: omne quod ad sustentandũ corpus iustè sumitur, optimum: Cuncta enim, ait scriptura, erãt valdè bona. Hactenùs apostolica constitutio, scripturæ Pauli, vt mihi videtur, interpres. Si quis igitur cibus ex se malus & reijciendus esset, maximè is quidem esse videretur idolothytum, at ne id quidem ex se reijciẽdum esse, aut inquinare posse, ex eo docet, quòd sanctificatur per verbum Dei & orationem: compræhensum est enim etiam idolothytum, cùm dictũ est: Omnis creatura bona est &c. Similiter in epist. ad Corint. priore, vt doceret nõ debere fidelem fratrem eijcere vxorem infidelem, tanq̃ ex se immunda esset, & conuictu eius inquinaretur, si ipsa consentiret habitare cum eo, subiungit: Sanctificata est enim mulier infidelis per virum fidelem. Sæpè enim fidelis infidelem coniugem ad fidem & sanctificationem baptismi adducit: similiter & filios sanctificari per fidelem patrem, aut matrem contingit: sic nunc nullũ cibũ ex se reijciendum esse docet, ne idolothytum quidẽ. alioquì si ex se reijciendũ esset, esset item ex se immundum. nũc autem per verbũ Dei & orationem sanctificatur, non est igitur ex se immundũ. quarè restat, vt nihil reijciendũ sit, quod cum gratiarũ actione, sicut Apostolus ait, id est, iustè percipitur. Cùm autẽ iustè percipitur, iustè quoq; sanctificatur ac benedicitur. idcircò enim priùs posuit percipi cum gratiarum actione, & posteà sanctificari. Si verò nõ iustè percipitur cibus, sanctificatur quidẽ per verbũ Dei & orationẽ: & erit sanctificatus & benedictus, non tñ iustè sanctificatur & benedicitur ab eo, qui eum sanctificat & benedicit ad vtendum contra iustitiam, vt vos Magdeburg. & cæteri Luterani facitis, cùm carnẽ, quibus diebus non licet, editis. vestra enim tunc benedictio nec cibũ sanctificat ad vtilitatẽ corporis, nec ad vtilitatem animæ. non enim sanctiores efficit vos eiusmodi cibo iniquè vtẽtes, neq; facit, quin anima iniquinetur malè vtendo. vndè rectè Origenes lib. 8. cõtra Celsum de benedictione ciborũ: Vbì gratias (inquit) egimus, pane vescimur, quia vtiquè oratione & precibus sanctius quoddã corpus conflatur, quod sanè sanctiores hos reddit, qui mente integriore hocipso vtuntur. Cùm igitur Paulus dicendo nihil reijciendũ esse, quod cũ gratiarũ actione (i. iustè) pcipitur, sanctifica-

Cautio scripturæ in ijs, quibus benè & malè vti contingit.

Quid sit, percipere cũ gratiarũ actione.

1. Cor. 7.

ctificatur enim per verbum Dei & orationem, simul docuerit, illud reijciendum esse, quod iniustè percipitur, nec id sanctificari ac benedici posse ab eo, qui iniustè percipit, vt tali sanctificatione ac benedictione fieri possit licitum ac iustum: consequens sanè est, vt intelligamus fuisse iam tunc, cùm hæc scripsit, legem de cibis iustè sumendis, & iniustè percipi cibum, aut cibi genus, si contra legem percipiatur. Vbi enim non est transgressio legis, non est iniustitia: & vbi non est lex, cuius transgressio cauenda sit, ab scandalo tantùm cauendū erit, sicut idem Apostolus in epist. ad Romanos præcipit, vt in adiophoria ciborum, qui firmiores sunt, nè infirmos scandalizent: in eo enim genere, qui manducat, gratias (inquit) agit Deo, id est, iustè manducat: (nulla enim lex prohibet) & qui non manducat, gratias item agit Deo, id est, iustè etiam non manducat. Quis enim gratias agit Deo in eo, quod ei facere non liceat, & iniustum sit? Tunc ergò docet Apostolus liberū esse, vtrū libeat facere, neq; debere fratres inter se alios ab alijs iudicari. Quòd si erat lex de cibis iustè sumēdis cùm hęc (vt dixi) Paulus scripsit, alioquì nunquàm dixisset: non esse reijciendum, quod iustè perciperetur. sic enim sancti Apostoli in suis constitutionibus, vt iterùm dicam, interpretati sunt, percipere cum gratiarum actione, quomodò Magdeburg. vocant huiusmodi leges de cibis prohibitis, laqueos & Pharisaicas traditiones, & onera Iudaica? Paulus ergò laqueos iniecit, & onera Iudaica probauit. immò non erat dicturus, secundùm istos Pauli correctores, nihil reijciendum esse, quod cum gratiarum actione percipiatur, nè intelligi posset, relinqui aliud, quod aliquandò non perciperetur cum gratiarum actione, ac proindè reijciendum esset: non sic, inquam, dicturus erat, sed potiùs nihil omninò reijciendum esse, siquidem omnis creatura Dei bona esset. An non erat ab omni ratione prorsùs alienum, vt quod aliquandò spontè susciperi soleret, ac salutare esset, & non arduum, neque difficile, idemq; exemplis scripturæ sanctæ commendatum legeretur, non posset lege sanciri à patribus ac maioribus nostris, quos Deus in Ecclesia posuit ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, ad ędificationem corporis Christi? Licuerit Sauli pugnaturo cum Philistæis, indicere ieiunium, vt sanctus Leo ait, & non licuerit sanctis Apostolis ieiunandi legem per spiritum Dei nobis sancire, & dies ieiuniorum statuere, & creophagias interdicere cum mundo, diabolo & carne pugnaturis? Saul non est repræhensus in scriptura, qui ieiunium indixit ad implorandam opem Dei, neque quòd in filium, propter ieiunij violationem, seuerè animaduertere voluisset: & audetis vos repræhendere patres nostros, qui ieiunia nobis indixerunt? Dicite mihi Magdeburgenses, vndè didicit Rex Niniuitarum gentilis, indicere ieiunium Niniuitis? Nónne ex prædicatione Ionæ, pœnitentiam prædicantis? Prędicabat igitur Ionas simul cum pœnitentia fructum pœnitentiæ ieiunium, quod Rex ad prędicationem Ionæ imperauit. Cur ergò Ecclesia, quæ ab Apostolis sanctis prædicationem pœnitentiæ & ieiunij accepit, non si-

Ex verbis S. Pauli licet colligere, fuisse tunc legem de cibis iustè sumendis, contra adiaphoriam.

Secundùm doctrinā Magd. laqueos iniecit Paulus, & onera Iudaica imposuit.

Ieiunium licuisse patribus indicere qui negant, à ratiōe & scriptura discrepant.

Eph. 5.

1. Reg. 14.

Saul pugnaturus, ieiuniū indixit.

Ieiunium rex Niniuitarum ex prædicatione Ionæ dicit.

militer posit indicere ieiunium populis fidelium? an non est laudatum in scriptura ieiunium illud Niniuitarum? quod quidem vsque ad animalia eorum, ratione carentia, progressum est: non quòd Deus hoc requireret, vt ait beatus Cyrillus in commentarijs huius prophetæ, aut hoc necessè esset facere, sed quia sic (inquit) demonstrata est hyperbole, id est, exuperantia, vt ità dicam, pœnitentiæ illorum. Quòd si hoc de ieiunio animantium literis sacris proditum est, non propter ipsas animantes (nunquid enim est Deo, ait Apostolus, cura de bobus?) sed propter nos? (omnia enim ad nostram doctrinam scripta sunt) videtur profectò docere hîc scriptura, stolidiores esse pecudibus, qui existimant non licere indicere legem ieiunij corporibus hominum, & affligere ea in obsequium & cultum Dei, & obedientiam spiritûs, si licuit indicere corporibus iumentorum & pecudum, siue quia erant ad vsum hominum comparata, vt Theodorus Antiochenus in comment. Ionæ ait: siue vt mugitu & balatu (vt ait Theodoretus) commoti homines, magìs ac magìs dolerent. Præterea si Ionas prædicans pœnitentiam, ieiunium tanquàm fructũ eius prædicabat, quomodò credibile sit, cùm Ioannes Baptista pœnitentiam quoquè prædicabat, & vt fructus pœnitentiæ dignos facerent, hortabatur, non simul ieiunium prædicâsse? præsertim cùm idem Ioannes propter nimium & assiduum ieiunium dictus sit in Euangelio neque manducans, neque bibens, qui melle tantùm sylvestri vesceretur & locustis, quæ genus herbæ erant, si Magno Athanasio credimus, quod authoritate scripturæ sanctæ probat, cùm ait Dauid: Excussus sum sicut locustæ. & Ecclesiastes: Florebit amygdalus, & pingue fcet locusta, & dissipabitur capparis. Vt enim amygdalus, ait Athanasius, non est caro, & capparis herba est, ità locusta, quę crescit in campo & prato. Ioannes enim, inquit, si panem non comedebat, multo minùs carnem: mel autem, ait, ἀσκητικὸν βρῶμα erat, id est, cibus monachorum. Ergò si Ioannes Baptista pœnitentiam prędicabat, & ieiunium item, quod est inter fructus pœnitentiæ dignos, qua fronte audent Magdeburgenses cùm prædicant pœnitentiam, legem ieiunij laqueum appellare? an non est vtile, vt non debeat probari? aut est fortasìs arduum, vt imperari, aut suscipi non possit? aut non est laudatum & prędicatum in sanctis scripturis? aut caret exemplo Christi, Prophetarum & Apostolorum? Quęso vos Magdeburgenses, cùm laudat Apostolus pœnitentiam Corinthiorum, quę erat vindicta illa, quam inter cæteros fructus, illorum pœnitentia operabatur? quam (dico) vindictam de se sumebant illi pœnitentes? quod illud genus afflictionis? cur non creditis, afflictione ieiunij peccatum commissum, de quo dolebant, in seipsis, vt Niniuitas illos, vindicasse? immò, si placet, saccos etiã induisse? Quòd si ad vindictam, quam de se Corinthij propter peccatũ sumebant, qua corpus affligebant, ieiunium pertinuisse ratio ipsa & scripturæ sanctæ obseruatio confiteri cogit, quomodò negari potest ad ieiunium pertinere, vt à carne abstineatur? Quis enim abstinendo à cibis, corpus affligit,

Ad pecudes cur id progressum. Cyrillus.

1. Cor. 9. Rom. 15.

Theodorus Antiochenus. Theodoretus.

Matth. 11. Matth. 3.

Locustæ ioannis, genus herbæ.

Psal. 118. Eccle. 12.

2. Cor. 7.

Ieiunij ratio hoc planè re

affligit,si ab esu carnis non abstinet? Esse enim ieiunium genus afflictionis corporalis,scriptura quoq; testatur verbo ipso afflictionis, quo vtitur, vt cùm ait in libro Nume. Vt per ieiunium affligat animam suam,quod Græcè dicitur κακῶσαι, pro quo Esaias dixit,humiliare animam per ieiuniũ.immò ipsa etymologia vocabuli νηστεύειν, quod significat,ieiunare,satis hoc declarat. Dicitur enim παρὰ τὸ ὑστερῆσθαι σιτίων, id est, à vacuitate ciborum, quæ molesta est naturæ. Deindè cùm corporalis exercitatio ieiunij vtilis sit: quod negari non potest, cùm Apostolus dicat,quòd omnis exercitatio corporalis vtilis est, cur non possit, quod testimonio Apostoli vtile est,licèt ad modicum,ad modicum item tempus iuberi & sanciri ijs,qui obedire possint? vt quidem sancitum est ieiunium solenne dierum quadraginta, quod Ecclesia catholica à sanctis Apostolis accepit, vt testis est Apostolica constitutio,quam Clemens Romanus in lib. 8. scripsit,quam vsq; in hodiernum diẽ Ecclesia Orientis & Occidẽtis religiosè tenet & seruat,& vsque ad consummationẽ seculi tenebit ac seruabit. Sed de exercitatione corporali plura paulò pòst. Prosequamur nunc locum epistolæ ad Timotheum. Postquàm enim dixit aduersùs eos,qui cibos superstitiosè & impiè prohibebant,nihil esse reijciẽdum,quod cum gratiarũ actione sumeretur, quod satis iam explicatum est: subiungit,hęc proponens fratribus,bonus eris minister Christi Iesu,enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ,quã secutus es. ineptas autem & aniles fabulas deuita. Satis hîc significat Apostolus, illud genus reijciendi cibos se improbare, non quo id à iustitia atque obedientia, aut ex voluntario studio exercendi corpus ad humiliandam animam proficiscitur, sed quod ex fabulosa superstitione quorundã hęreticorũ. Quia ergò loquebatur Apostolus de cibis natura bonis, vt à Deo creatis, non reijciendis, si sic sumerentur, vt eis sumendis gratiæ agerentur Deo, cõsentaneũ est, vt cùm hîc fabulas vitare iubet, eas fabulas planè intelligamus, quæ ad superstitiosam abstinentiã ciborum pertinebant, vt ex Clemente Romano intelligere licet. libro enim sexto c. 26. sic ait: Alij aũt cibos quosdam malos esse dicunt, & nuptias cum procreatione liberorum itẽ malas, & à diabolo excogitatas: ac suã nequitiã nolunt impij isti à mortuis suscitari,idcircò resurrectionem calumniantur,aientes se veneratione dignos, qui edere & bibere nolint: cogitatione vetò fingunt suscitandos se à mortuis, factos dæmonia incorporea. Hactenùs Clemens. Hæ sunt fabulæ illæ prophanæ & aniles,quas Apostolus dixit. Rursùs idem Clemens in eodem libro cap. 10. loquens de eisdem, Alij, inquit,dicunt execrabiles esse nuptias & cibos,vt tanquàm veneratione digni disciplinam suam peruersam quasi authoritate dignam approbari faciant. Hactenùs Clemens. Idcircò igitur à cibis abstinebant per falsam speciem temperantię & humilitatis, vt sic fabulam profanam & anilem,quòd scilicet nulla esset corporum resurrectio,& quòd ipsi suscitandi essent,facti Angeli,vt incorporei,discipulis suis probabilem facerent. Hinc Angelos ceu Deum colebant, à quibus manâsse

quirit, vt à carnibus abstineatur. Num. 30. Esa. 58.

Constitutio apostolica de ieiunio Quadragesi.

1. Tim 4.

Quam ciborũ abstinentiam improbet Paulus.

Clem. Romã. eandem notauit, quæ à Paulo est reprehensa.

Synodus Laodicenſis. manâſſe videtur ille cultus Angelorum, qui in Synodo Laodicenſi cap. 35. damnatus eſt. Hi Angelos ſe vidiſſe aiebant, quæ erat fabula & phantaſtica cogitatio. Vndè Tertullianus libro 5. contra Marcionem, cùm interpretatur locum epiſtolæ Pauli ad Coloſs. cap. 3. Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu. & paulò pòſt: Nemo vos ſeducat, volens in humilitate & religione Angelorum &c. Aliquos (inquit) taxat, qui ex viſionibus Angelorum dicebant à cibis abſtinendum eſſe. Item Clemens Alexand. lib. 3. ſtromatum, Curæ, inquit, eſt magis à vino & eſu carnis, & venere abſtinere colentibus Angelos & Dæmones. Et ſanctus Anaſtaſius Antiochenus in libro de varijs quæſtionibus ſcripturarum, quem ὁδηγὸν inſcripſit, dogma Iudæ Galilæi fuiſſe ait, profiteri phantaſias ſiue viſiones Angelorum prætextu religionis magnæ. Horum itaque fabulas vitandas eſſe monuit Apoſtolus in epiſt. ad Timoth. Cùm igitur illi hæretici, quos in epiſtola ad Timoth. dicit, propter fabuloſam & impiam ſuperſtitionem cibos prohiberent, neceſſariò conſequens eſt, vt hanc ipſam ſuperſtitionem idem Apoſtolus tum in epiſt. ad Timoth. tum in epiſt. ad Coloſſ. vetet & damnet, cibos ſcilicet, more illorum profanè & ſuperſtitiosè diſcernere. Et quia illi per ſolam ſpeciem humilitatis & religioſæ abſtinentiæ ciborum, veneratione digni videri volebant, fruſtrà inflati ſenſu carnis ſuæ, pietatis verò nullam rationem habebant, neq; curam, idcircò Apoſtolus pietatem, qua illi carebant, commendans, & religioni ieiuniorum, & omni abſtinentiæ anteponens, ſubiungit: Exerce te ad pietatem. Exercitatio enim corporalis ad modicum vtilis eſt: pietas autem ad omnia valet: nõ dixit, Inutilis eſt: ſed, Vtilis: tametſi ad modicum. Quòd ſi vtile eſt ieiunare, Paulo Apoſtolo authore, vtile dico ad adiuuandum ſpiritum, (de hac enim vtilitate ſpirituali loquitur: ſiquidem eò ſpectant huiuſmodi exercitationes corporales, quæ à Græcis ἀσκήσεις & σκληραγωγίαι dicũtur, vt, ſicut ait S. Anaſtaſius in quæſtione 64. non fruentes voluptatibus mundi, fruamur futuris bonis: & humiliato corpore, humilietur anima: vt rursùs humiliata, Deum imploret) ſi, inquam, vtile eſt ieiunium ad adiuuandum ſpiritum, quomodò poteſt lex ieiunij ad ſeruitutẽ, vt iſti volunt, pertinere? ſiquidẽ vbì ſpiritus Dñi, inquit Apoſtolus, ibì libertas. Cur verò dicat exercitationem corporalem ad modicum eſſe vtilem, intelligi poteſt ex eo, quod ſanctus Maximus ait in Hecat. 57. Tradit enim diſtingui virtutes in corporales, & ſpirituales: & illas quidem ὑπ' ἀνάγκην eſſe, id eſt, neceſsitati ſubiectas, quia pluribus modis ac rationibus impediri poſsint, ità vt qui eas non habeat, veniam ferat: has verò non ſic ſubiectas eſſe, vt eſt pietas, quæ nec impediri poteſt, quin habeatur: nec excuſari, qui eam non habeat. Item ſanctus Nilus in explanatione illius loci Euangelici Lucæ, Vendat tunicam ſuam, & emat gladium: ad modicum tempus vtilem eſſe ait exercitationem corporalem, quia ceſſat, inquit, in futuro: cognitio autem augetur, progreſſus faciens ab ſpeculo & anigmate vſque ad illud, facie ad faciem. Pietatem vocauit hîc S. Nilus cognitionem,

Tertul. *Col. 3.*

Clem. Alexã.

Anaſtaſius Antiochenus.

Col. 2.

1. Tim. 4.

S. Anaſtaſius Antiochenus.

Ieiuniorũ lex ad ſeruitutem non pertinet.

2. Cor. 3.

S. Maximus.

Quomodò exercitatio corporalis ad modicum vtilis ſit.

S. Nilus.

Luc. 22.

nem, scripturam secutus, quæ in sapientia Salomonis cap. 10. εὐσέβειαν (id est, pietatem) vocat sapientiam. & Iob cap. 28. εὐσέβεια, inquit, id est, pietas, sapientia est: & abstinere à peccatis, scientia. Rursùs idem sanctus pater Nilus in libro περὶ τῆς προστασίας: Exercitatio, inquit, corporalis ad modicum vtilis est, disciplinis puerilibus similis: at pietas ad omnia est vtilis, quæ efficit τὴν εὐεξίαν, id est, bonam habitudinem in animis eorum, qui cupiunt passiones vincere contra aduersarium. Vt enim, inquit, rudibus adhuc ac nouitijs athletis exercere corpus & membra assiduè mouere conuenit, viris vero athleticis, id est, iam robustis, & studio certandi exercitatis conuenit roboris & virium curam habere, & vngi ad certamen: sic qui pietatem colere incipiunt, studium illis est cohibere opera: satìs enim habent, si voluptatibus commoti & impulsi, passiones contineant. Qui verò iam habitum virtutis comparârunt, & eorum, quæ ad mentem pertinent, curam habent, his studium ponitur in seruandis cogitationibus, nè ferantur ad aliquid inutile. Deniq; vt summatìm dicam, illis quidem, scilicet qui in studio exercitationis corporalis sunt, cura est motus corporis moderari ac temperare: his verò, hoc est, pietatis studio deditis, cura est τὰς ὁρμὰς τοῦ λογισμοῦ παιδεῦσαι, id est, appetitiones & cogitationum pulsus castigare & reprimere, ità vt nulla phantasia animum à diuinis rebus meditandis ac contemplandis auocet, quod est, inqt, τοῦ εὐσεβοῦντος, καὶ θεοσεβοῦντος, id est, pietatem & Deum colentis. Hactenùs S. Nilus. Ad modicum ergò vtilis est exercitatio corporalis, quia qui motus corporis cohibet, non continuò motus animi moderatur: at qui hos moderatur ac refrenat, illos quoq; corporis refrenat. Rectè igitur Philotheus Græcus author in libello de præceptis diuinis: Qui, inquit, oculum animæ purum seruat, eijciendo cogitationes & adspiciendo in Deum semper, hic mandata de non concupiscendo, & non irascendo, & cætera eiusmodi facit. Vndè illud: Si oculus tuus, inquit, lucidus est, totũ corpus lucidum erit, id est, carebit peccato. Vocat hoc mandatum περιεκτικὴν ἐντολὴν, id est, mandatum, quod vim omnium mandatorum in se compræhensam habet, vndè ad omnia valet, sicut de pietate dixit Apostolus. hoc vocat idẽ Philotheus, ambulare in spiritu, habere scilicet mentẽ ἀεὶ νήφουσαν, id est, semper vigilantem, & intuentem in Deum, quæ non succumbat satanæ, neq; prauis cogitationibus locum det, quod quidem pietas præstat, idcircò ad omnia valet. Exercitatio verò corporalis non sic vtilis est, idcircò comparata cum pietate, ad modicum vtilis est, sicut Apostolus ait. Quod verbum non intelligentes Luteranorum magistri, vel potiùs illusores, ad contemptum & improbationem ieiuniorũ pertinere putârunt. Vndè Apostolus prouidens quod futurum erat, nec hoc prætermisit: diuinè enim in epistola ad Coloss. docuit, qua ratione vtilis sit abstinẽtia ciborum religiosa, quam ieiuniũ vocamus, licèt paulo obscurius, ità vt sit etiam hoc ex numero eorum, quæ beatus Petrus dixit, esse in epistolis Pauli difficilia intellectu, & ab imperitis & incõstantibus deprauari: vt statìm demõstrabimus.

Sap. 10.
Iob 28.
S. Nilus.
Philotheus.
Matth. 6.
Luterani imperitè abusi Pauli loco.

Explanatio loci difficilis epistolæ ad Coloss. 3. de abstinẽtia ciborũ: & de cultu voluntario, & variis exemplis eius in scripturis: & de interpretatione ridicula Marlorati in locum epistolæ ad Coloss. & quomodò Luterani magistri ex proprietate verborum Pauli, & consequentia eorum coarguantur de falsa sua interpretatione eiusdem loci ad tollendum delectum ciborum tum iussum, tum voluntarium. Cap. 7.

Col. 3. *Locus Pauli de cibis in epistola ad Coloss. explicatus.*

ERgò postquàm Apostolus contra Iudaicas ciborum obseruationes de mundis & immundis, quæ cum lege desierant, dixerat: Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, & quæ sequuntur: quæ sunt, inquit, vmbra futurorum, & contra illorum hæreticorum profanas & aniles fabulas, quas paulò suprà explicauimus. item dixerat, Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione Angelorum, & quæ sequuntur; quia posteà subiunxit, de cibis loquens, quæ sunt omnia in interitum ipso vsu: quod quidem significabat (vt beatus Basilius in comment. Esa. cap. 1. interpretatus est) omnes fructus terræ datos esse, vt consumantur: nè quis falsò existimaret, vt Luterani, improbari hîc ieiunia ac delectus ciborum, qualescunque sint, nec esse vllam legem Dei, aut mandatum de eis, aut doctrinam, præsertim cùm dixisset, quid in mundo decernitis secundùm mandata & doctrinas hominum? nè gustaueris, nè tetigeris, (sic enim componenda sunt, quæ erant per hyperbaton collocata) idcircò subiungit: Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in religione spontanea & humilitate, in non parcendo corpori, non in honore aliquo, contra saturitatem carnis. non dixit, speciem habentia sapientiæ: sed, rationem: quæ perindè sunt, quasi diceret, Vt insipientia est & impietas, à cibis, qui ad vtendum dati sunt, abstinere superstitiosè propter fabulas & cultum Angelorum, aut Iudaicè propter vmbram, quæ iam recessit, adueniente corpore: sic rursùs sapientia quidem est, abstinere ad religionem & cultum Dei, ad humiliandam animam in ieiunio, & ad castigandum corpus, non abstinendo inhumanè, vt faciebant Manichæi & alij similes hæretici: nec abstinendo propter honorem cibi, vt qui abstinebant à carne, quòd dicerent, habere animalia animam rationis participem, quos Clemens in libro 6. notauit: sed abstinendo contra saturitatem carnis: hoc enim significat πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός. omnia itaque diuinè complexus est Apostolus, quæ abstinentiam ciborum laudabilem faciunt. Vocauit autem Apostolus hunc cultum Dei per abstinentiam ciborum ἐθελοθρησκείαν, id est, vt totam vim vocabuli exprimamus, spontaneum cultum siue religionem, quòd liceat, si quis velit, hac religione corporali abstinendi à cibis, Deum colere ad humiliandam animam in ieiunio, sicut rursùs licet item non abstinere. de cibis enim loquebatur Apostolus, cùm dixit, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem. esca ventri, & venter

Basilius.

Clem. Rom. libro 6. de constit. Apost. Omnia, quæ abstinentiam ciborum cõmẽdant, complexus est apost. in epist. ad Coloss.

1. Cor. 6.

escis,

escis. Deus autem & hunc, & has destruet. corpus autem non fornicationi, sed Domino: Dominus autem corpori. Quem locum sic S. Anastasius quæstione 64. eius libri, quem ὁδηγὸν inscripsit, interpretatur. Licet, inquit, comedere & bibere; sed ego sub nullius redigar potestatem: id est, non debent cibi & eorum cupiditas mihi imperare. Sed plerique, inquit, dum in illud adspiciunt, quod comedere & bibere Deus concedat, contingit illis non parùm incommodi accipere ex satietate ac voluptate ventris, de quibus Apostolus ait, Esca ventri, & venter escis. Duo itaque sunt scopi ieiunij & omnis duræ tractationis corporalis, quæ à Græcis σκληραγωγία dicitur: vnus, vt non fruentes voluptatibus, fruamur futuris: alter, vt humiliato corpore, simul anima humilietur: humiliata autem, Deum orat, & veniam impetrat. Hactenùs Anastasius. Cùm igitur licet comedere, aut non comedere, tunc non comedere sponte, quia ità propter vtrunque scopum expediat, ἐθελοθρησκία est, vt Apostolus vocat, id est, ad cultum voluntarium pertinet: estq; genus oblationis & sacrificij. de his enim dicit Tertullianus in libro de cultu mulierum: Quidam ipsam Dei creaturam sibi interdicunt, abstinentes à vino & animalibus exulantes, id est, abstinentes ab esu carnis, quorum fructus, inquit, nulli periculo aut solicitudini adiacent, sed humilitatem animæ suæ in victûs quoquè castigatione Deo immolant. Hactenùs Tertullianus. Cùm igitur, quanuis liceat aliquì comedere, aliquandò tamen non expediat, vt Apostolus affirmat, quomodò sicut licuit sanctis Apostolis Patribus nostris, multa alia in S. Ecclesia Catholica disponere atque ordinare, iuxta prophetiam Dauid, cum de illis ait, Qui ordinant testamentum eius super sacrificia: quomodò, inquam, non similiter licuerit illis, quibusdam diebus ieiunia indicere, & prohibere comedere, non quia ex se non liceret comedere, sed quia non expediret? Vt quidem Sancti Apostoli sapienter iudicauerunt non expedire comedere ἀδιαφόρως, id est, indifferenter, vt ità dicam, quadraginta diebus, quibus Dominus non comedit, neque bibit, exemplum nobis relinquens ad imitandum, quoàd fieri posset, vt sic præparati, & per sanctum ieiunium & orationem humiliati, & ad imitationem vitæ Iesu Christi conformati, dignè & reuerenter mysticum pascha manducaremus. Vndè beatus Chrysostomus in Homilia de ieiunio primi Paschæ, Multi, inquit, olim accedebant ad mysteria ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, id est, non præparati, eo præsertim tempore, quo Christus tradidit semetipsum. Quarè cùm Patres (Apostolos sanctos dicit, qui fuerunt nostri patres) intelligerent, secúmque reputarent incommodum & detrimentum ex negligenti illo accessu, congregati ἐτύπωσαν, id est, sanxerunt quadraginta dies ieiunij, precationum, auditionis verbi Dei, ac conuentûs ad Ecclesiam, vt his diebus purgati omnes diligenter per preces, per eleemosynas, per ieiunium, per vigilias nocturnas, per lachrymas & confessionem, & per cætera alia, sic pro viribus nostris cum pura conscien-

Anastasius.

Tertullianus de ieiunijs.

1. Cor. 6.

Psal. 49.

Chrysost. de ieiunio Quadragesimæ.

tia accedamus. Hactenùs sanctus Chrysostomus. Itaque vt reliquo tempore licet comedere, tametsi non semper expediat, ità tempore Quadrageſimæ propter legem ieiunij, quam nobis sancti Apostoli sanxerunt, non licet. vt iam eo tempore valentibus ieiunare, peccatum sit comedere, non propter sumptionem cibi, sed propter inobedientiam legis, sicut Clemens ait in lib. 3. de constitutione Apostolorum. Viduas nubere post promissionem castitatis, sceleratum esse, non propter coniugium, inquit, sed propter mendacium. Ac pertinet quidem huiusmodi ieiunium lege sancitum, ἰσοθρησκίαν, id est, ad religionem: illud verò ieiunium, quod non ex lege, sed ex voluntate suscipitur, pertinet ad ἐθελοθρησκίαν, id est, ad voluntariam, siue spontaneam religionem. Itaque Apostolus ad ieiunium, quod lege Apostolica & diuina iubente, suscipere debemus, voluit addere spontaneum ieiunium, non iubendo, sed inuitando. Lex enim tardioribus posita est, quàm multi enim sunt, qui non ieiunarent ieiunium Quadrageſimæ, aut alia ieiunia indicta, vt Vigiliarum & Quatuor temporum, nisi lex esset? Apostolus verò eos, qui promptiores erant, ad maiora inuitare voluit. Sic Dauid, Voluntariè, inquit, sacrificabo tibi. non enim promittit hîc, sacrificaturum se, cùm lex sacrificare iubebat. minimè: nec enim opùs erat id dicere, quod etiam si non diceret, vt facere ei necessè erat, ità facturum esse, certum est. Itaque non dixit, Sacrificabo νενομισμένως, siue ἐννόμως, siue κατάνομον, id est, secundùm præscriptum legis: sed sacrificabo, inquit, ἑκουσίως, hoc est, spontaneè, præter sacrificia in lege mandata, quæ necessaria erant, promittens insuper spontanea, quæ non erant, quale est illud in Leuit. Si voto, inquit, vel spontè quispiam obtulerit. hęc erat ἐθελοθρησκία. Similiter, quòd Iacobus frater Domini semper à carne abstinuit, vt Egesippus est author, ἐθελοθρησκία erat, id est, spontanea religio. item, quòd Ioannes à pane & carne abstinebat, contentus melle agresti & locustis. Illa quoquè erat ἐθελοθρησκία, cùm aliquis in vetere quoquè lege vouebat sponte sua aliquam carnis suæ castigationem & afflictionem, vt est in Nume. cap. 30. Ad hanc etiam spontaneam religionem pertinet, quòd sanctus Epiphanius, describens characterem siue formam Ecclesiæ sui temporis: Qui studio, inquit, virtutis magìs dediti sunt, hi καλῇ προαιρέσει, id est, honesto proposito voluntatis suæ, semper præterquàm die Dominico & Pentecost. ieiunant. Caluinus verò & magistri Luteranorum, non intelligentes hunc locum epistolæ diui Pauli ad Colosſ. neque vim huius verbi, ἐθελοθρησκίας, insanè tradiderunt, quod ad cultum Dei & religionem fine verbo Dei, id est, fine præcepto adhibetur, id omne idololatriam esse. Volunt enim isti, vt nullus iam, sicut Dauid, sacrificet spontaneè: nullus præscribat sibi spontaneè genus cibi aut cubationis, aut asperi indumenti ad affligendam carnem, quod genus præscribendi sibi, scriptura vocat in Num. ὁρίζειν ὁρισμῷ. sic enim est apud 70. quod quidem illi in lege fine vlla vmbra, id est, non ad præsignificandum futura, sed ad acquirendum virtutem humilitatis, & ad seruiendum Deo facere

Tempore ieiu. nij comedere, nō peccatum est, propter cibū, sed propter inobedientiam legis.

Psal. 53

Leuit. 2.

Exempla voluntarij siue spontanei cultus, quē Paulus ait in epistola ad Col.

Num. 30

facere solebant. Quòd verò putant isti, fieri ista à nobis sine verbo Dei, errant vehementer, non distinguentes verbum Dei generale, & speciale. Verbum enim Dei est generale in scriptura de ieiunio, etsi non horum dierũ, aut illorum, quod tum Apostolis, tum Ecclesiæ relictum est ad definiendũ ac præscribendum. Item verbum Dei est generale in scriptura de votis reddendis: nemo autem reddit votum, nisi priùs fecerit. Quarè, qui cultũ adhibet Deo, faciendo votum, nõ sine verbo Dei adhibet: siquidem, qui reddere iussit, facere concessit. qui in alio loco per Prophetam dicit, Vouete, & reddite Deo. Sed prosequamur locum Epistol. ad Colos. satis enim iam explicata est vis verbi ἐθελοθρησκίας, in quo tota voluntarij cultûs doctrina Apostolica pẽdet. sequitur deincèps, In humilitate. ad hoc enim indicitur, & spõtè suscipitur ieiunium ad humiliandam scilicet animam suam in ieiunio, sicut scriptura sancta dicit: Et ad non parcendum corpori: declarauit Apostolus, quam humiliationem animæ diceret, eam scilicet, quæ cõparatur & acquiritur non parcendo corpori: non parcitur autem corpori, cùm ei subducitur, quod venter appetit. Quia verò quidam hæretici à carne animantium abstinebant, vt suprà, authore Clemente, diximus, quòd dicerent habere illa animam rationis participem, vndè illi non parcebant corpori, abstinendo à carne propter honorem, quem sic abstinendo adhibebant carni, quæ (vt ipsi putabant) anima rationis participe prædita esset, & alij Iudaicè à quibusdam cibis tanquàm immundis abstinebant, vt abstinendo ab istis, naturam aliorum ciborum mundorum honorarent, ideircò addidit Apostolus, Non in honore aliquo: quod quidem verbum vel solum satis esse deberet ad intelligendum, probari hîc ab Apostolo genus cultûs & abstinentiæ voluntariæ, piæ ac religiosæ: siquidem illud alterum genus abstinẽdi in honore, tollit quod ad superstitiosum cultum & abstinentiam superstitiosam pertinet. Sequitur, ad saturitatem carnis, vel (vt vim πρὸς præpositionis hoc loco exprimamus) contra saturitatem carnis. hoc enim significat frequenter, πρὸς, vt sciunt, qui literas Græcas gustârunt, vt hoc loco significat. vt sit iam tota compositio siue cõstructio recta, sine hyperbato sic, Ad non parcendum corpori contra saturitatem carnis, non in honore aliquo, scilicet carnis. subducta enim saturitate carnis, reprimitur elatio & petulantia carnis, humiliaturq; anima ad Dei cultum, cui hoc genus hostiæ immolatur. Ridiculum verò est, & inscitiæ plenum, quod Augustinus Marloratus Caluinianus minister, in commentarijs epistol. ad Colos. explanans hunc locum, ieiunia ad regulam & præscriptum indicta, damnari hîc ab Apostolo dicit, quòd honorem, inquit, corpori nullum habeant ad expletionem, hoc est, pro modo necessitatis, quantum carni satis est pro sustentatione & conseruatione corporis: nam expletio, inquit, mediocritatem significat hic, quæ se ad simplicem naturæ vsum restringit. Hæc ille. Quis vnquàm, dixit, qui Græcè sciret, πλησμονὴν, id est, expletionem, mediocritatem significare? Deindè, si vitiosum est, non

Num. 30.

Magd. & ceteri magistri Lute. nõ dixerunt distinguere verbum Dei generale, & speciale.

Psal. 75.

Psal. 34.

Explanatio ridicula Marloratis in locum epist. ad Col.

honorare corpus, subducendo ei piè & religiosè carnem, & interdũ vinum secundùm regulam & præscriptum perfectè viuentium, profectò Timotheus reprehensione superstitionis dignus erat potiùs, quàm monitione, vt propter stomachum modico vino vteretur. Hæc ergò sunt, quæ ieiunium spontè susceptum commẽdant, & nobis salutare ac Deo gratum efficiunt. Cùm verò indicitur, accedit obedientia, quæ est adhuc excellentior, & sacrificio spontaneo præstantior. Qui autem aliter interpretati sunt, ità vt existimarent, de quibus dixit Apostolus, habere illa quidem rationẽ sapientiæ, ad illa superiora, quæ superstitiosè fiebant, quæ Apostolus arguebat, pertinere, hi virtute & consequentia ipsorum verborum coarguũtur. Dicere enim, Quæ sunt habentia quidem rationem sapientiæ, affirmãtis est, vt antè dixi, alioquì non dixisset, quidem. Item ἔχοντα λόγον σοφίας, non potest significare, habere speciem, id est, prætextum, & vt ità dicam, apparentiam sapientiæ. λόγος enim non significat huiusmodi apparentiam, quæ Græcè dici solet πρόσχημα, φαντασία, πλόκησις, ὑπόκρισις. quo verbo vti solet Apostolus. Notauit significationes huius verbi omnes Eusebius Cæsareensis, scribens aduersùs Marcellum Ancyranum: Λέγεται λόγος ὁ ἐγκαταπαρεὶς τῇ ψυχῇ λογικῇ, καθ' ὃν διαλέγεται ἡ ψυχή. καὶ ὁ διὰ γλώσσης καὶ φωνῆς τι σημαίνων. καὶ ὁ γραφόμενος. καὶ λόγος ὁ σπερματικὸς, καὶ φυτικὸς, καθ' ὃν δυνάμει τὰ μηδέπω φύντα ἐναπόκειται τοῖς σπέρμασι μέλλοντα ὅσον οὔπω τῆς ἐνεργείας εἰς φῶς προϊέναι καὶ ἄλλως λόγος ὁ ἐπιστημονικὸς τέχνης τινος, ἢ ἐπιστήμης καὶ πάντων τῶν τοιῶνδε θεωρημάτων καταληπτικός. Interpretemur Latinè: Dicitur, inquit, λόγος ratio insita, qua anima rationis particeps ad ratiocinandũ vtitur: Item λόγος est oratio, quæ lingua & voce aliquid significat, aut scripto. est præterea λόγος ratio genitalis siue seminalis, qua ea, quę nõdùm orta sunt, in seminibus insunt, mox actu in lucem extitura: aliter etiã dicitur λόγος, perceptio & comprehensio alicuius scientiæ vel artis, & omnium eiusmodi theorematum, vt ratio medicinæ, vel architecturæ, vel geometriæ. Deindè addit, explicans aduersùs Marcellum, quomodò Deus esset λόγος, id est, verbum: Nè existimes, inquit, esse hoc verbum, vt illud in anima: neq; quale est illud, quod auditur, neq; qualis λόγος in corporalibus seminibus: aut ille, qui est in theorematibus & cognitiõibus: Hi enim (inquit) omnes λόγοι, intelligũtur in subiecto: at Deus λόγος, id est, verbum, non indiget alio subiecto, vt in ipso subsistat, sed potiùs secundùm se est viuens & existẽs, vtpotè Deus. Hactenùs Eusebius: qui omnes significationes verbi huius enumerauit, vt doceret aliter de Deo dici λόγος, quàm de cæteris omnibus significatis dicatur. Quarè si aliquid aliud præterea significaret, non iam, quod volebat, docuisset. Restat ergò, vt omnia significata enumerârit, & nullum prætermiserit, nisi putamus Caluinum, aut Magdeburgenses & cæteros Luteranos, meliùs hoc verbum Græcum, quàm Eusebium, in Græcia natum & eruditissimum, intellexisse. Rectè igi-

Ieiuniũ indictum spontaneo præstantius.

significata ὅια verbi Logos, diligentissimè expertis. ab Eus. contra Marcellũ hæreticũ notata.

igitur interpres vetus Latinus vertit, Quæ sunt quidem rationem sapientiæ habentia, quæ nemo iam est, si quid rationis & iudicij habeat, qui non videat non cohærere cum eo verbo, quod sequitur, in superstitione. quid enim sapiētiæ in superstitione inesse potest, cùm semper superstitio in malam partem accipiatur, id est, pro falso cultu Dei? Quarè obseruanda est hoc loco interpretatio verbi Græci compositi ἐθελοθρησκία, quòd propriè religionē significat, vt idem interpres paulò suprà rectè verterat θρησκίαν, cùm dixit, in religione Angelorum. nō enim voluntas, quam significat altera pars huius verbi compositi ἐθελοθρησκία, facit ex religione superstitionem, sed error & ignorantia veræ culturæ Libenter quàm accuratè & studiosè potui, hunc locum epistolæ ad Colos. explicaui, quòd eum hæretici ad suam & aliorum perditionem peruersè & intelligendo, & interpretando, ex duobus generibus diuini cultūs in nouo etiam testamēto, quorum alterum est νενομισμένον, id est, lege præscriptum, alterū ἐκούσιον, id est, spontaneum, illud priùs tantùm relinquunt: alterum, contra scripturam veterem & nouam, funditùs tollunt, quasi ad idololatriam pertineat, vt blasphemè calumniantur, aliquid ex voto aut ex voluntate Deo offerre: cùm hoc in vetere quoquè testamento non solùm non prohiberet DEVS, sed etiam approbaret ac laudaret, vt antè docui, & locos indicaui. ac de his hactenùs.

Responsio de septem hebdomadis ieiunij Quadragesimæ, quas in epistola Telesphori Magdeburgenses accusant: & de earum differentia & ratione in ecclesijs Orientis & Occidentis, & qui Patres antiqui de eis meminerint: & de octo hebdomadis Arianorum. Cap. 8.

DIsseramus deincèps de septem hebdomadis plenis, quas Telesphorus Clericis ante pascha à carne ieiunare iubet, quod in epistola Telesphori Magdeburgenses reprehendunt: atque ità reprehendunt, vt propter hoc eam epistolam negare non vereantur. Non enim credunt, quòd tam antiquus Pontifex, septimus scilicet post beatum Petrum, à carne septem hebdomadis ieiunare præciperet: quod inhumanum fortassè visum est istis, & tanti pontificis decreto indignum. Deindè actum esse de Quadragesimæ ieiunio putauerunt, si hanc epistolā negarēt, quasi Quadragesimæ ieiunium a Telesphoro primū in hac epistola sancitum esset: at non ità est: quod ipse etiam Telesphorus satis apertè significat, cùm statuit, vt Clerici septem hebdomadas plenas ante pascha à carne ieiunent: quia sicut discreta, inquit, debet esse vita Clericorum à Laicorum conuersatione, ità & in ieiunio debet fieri discretio. Erat igitur statutum ieiuniū, quod ex æquo Laici & Clerici communiter ieiunabant septem hebdomadis nō plenis. incipiebant enim à quarta feria, vt hodiè incipimus. Pontifici autē visum est æquū, statuere ac suadere, vt Clericorum ieiunium paulò maius esset, propter eorum gradū excellentiorē, id est, vt inciperēt biduo antè, id est, à

Quadrages. ieiunium ante Telesphorū fuit.

est,à secunda feria,quod vsque in hodiernum diem ab omnibus per totũ Orientem,(dicam posteà rationem) apud nos verò per totum Occidẽtem à Monachis & Clericis regularibus,quos vocant,obseruatur.statuisse autẽ Telesphorum Pontificem omnibus Clericis hanc religionem incipiendi ieiunium à secunda feria septimæ ante pascha hebdomadæ,ὡσ ἐθελοθρησκίαν, id est,tanquàm spontaneum cultum,& non tanquàm necessaria lege sancitum,perspici potest ex ipsa Ecclesiæ sanctæ & catholicæ consuetudine religiosa.exceptis enim Monachis & Clericis regularibus, qui quidem à principio hanc Telesphori sanctionem suasoriam receperunt,& religiosa consuetudine semper seruârunt,reliquis omnibus liberum est à secunda feria, aut à quarta,vt ferè omnes solent, ieiunium Quadragesimæ inire.nec vnq̃ apud nos exprobrari aut repræhẽdi consueuit,si qui à quarta,& non à secunda feria ieiunare inciperent. Quarè conuenit hîc dicere, quod ait Ioannes Damascenus in libello,quem de ieiunijs ad Cometã scripsit:postquàm enim dixit,septem hebdomadîs ieiunandum esse, idq; secundùm apostolicam institutionem,quæ in libro 5. Clementis scripta est,quæ Quadragesimæ ieiunium à secunda feria inire præcepit,idq; visum esse magno quoquè Athanasio ἐν τοῖσ ἑορτασικοῖσ λόγοισ, & Petro martyri Patriarchæ Hierosolymitano,& beato Basilio in sermone contra ebrios,& S. Anastasio Antiocheno ἐν τῷ ὁδηγῷ, subiungit:Hæc est regula & lex Ecclesiæ, quam in sancta Christi Dei resurrectione seruari scimus: sed abundare in bono,& ἐπιδαψιλεύεσθαι τὴν ἀρετὴν, id est,& exuberare virtutem,non est improbãdum,sed potiùs Deo & hominibus prudentibus gratum,ità tamẽ,vt vis nulla fiat, nec imponatur necessitas,sed suasio adhibeatur,nunc præsertim in hac temporis difficultate.vtrunque enim nunc vtile est & necessarium, addere ad bonum,& à violentia abstinere.Deindè subiũgit: Quis iuberet,vt per vniuersum vitæ tempus vnum ieiunium esset?Verùm alius est modus admonitionis,alius Legislationis:Satìs sunt, quæ ab spiritu sancto sancita sunt. νουθετεῖσθω δὲ προσθήκη τῶ ἀγαθοῦ, id est,admoneatur accretio,siue accessio boni. Hactenùs Damascenus.immò in ijs etiã ieiunijs, quæ lege præscripta sunt, vsque adeò est suauis lex,& ad infirmitatem nostram accommodata,vt pro cuiusque viribus modus ieiunio ponatur,nè corpus debilitetur. Vndè in Ecclesijs catholicorum per cunctum Orientem & Occidentem alij in pane & aqua ieiunant:alij modico vino propter stomachum vtuntur: alij piscibus: alij solis herbis & leguminibus: alij aridis tantùm, quod genus ieiunij ξηροφαγία, vocatur:& ex his alij plus, alij minus sumunt. Alij rursùs vsque ad vesperam,alij vsque ad nonam prandium differunt,alij vsque ad meridiem tantùm:& horum partìm nihil vsque ad posterum diem degustant,partìm paululùm.atque ità fit,vt omnes,quos aut ætas, aut infirmitas non excusat,idonei sint ad ieiunia.Hanc moderationem elegantissimis versibus Prudentius noster in hymno post ieiunium descripsit ante annos propè mille cc.

Telesp.VII. Hebdomadæ ad spontaneũ cultum pertinent.

Ioannes Damascenus de ieiunijs.

Athanasius. Petrus Hiero. Basilius. Anastas. Ant.

Ieiunij indicti lex suauis,& ad infirmitatẽ nostram accõmodata.

Ergò

Ergò nè limum (inquit) *fragilem solutæ*
Deserant vires, & aquosus albis
Humor in venis dominetur, ægrum
Corpus eneruans:
Laxus ac liber modus abstinendi
Ponitur cunctis: neque nos seuerus
Terror impellit: sua quenque cogit
Velle potestas.
Sufficit, quidquid facias, vocato
Numinis nutu priùs, inchoare:
Siue tu mensam renuas, cibumve
Sumere tentes.
Annuit dexter Deus.

Ieiunij moderatio, à Prudentio elegãter descripta.

Non dicit, nullam legem ieiunandi esse, vt carnales Luterani tradunt, sed pro cuiusque viribus temperatam esse ieiunij legem, de qua in principio eiusdem hymni, celebrans lenitatem legis ieiunij, sic ait:

Prud. legem & dogma ieiunium vocauit.

Mollibus qui nos moderans habenis,
Leniter frenas, faciliq; septos
Lege coêrces.

Deindè comparans duritiem ieiunij Christi cum lenitate nostri, subiũgit:

Ipse cùm portans onus impeditum
Corporis, duros tuleris labores,
Maior exemplis, famulos remisso
Dogmate palpas.

Legem & dogma, id est, decretum, siue præscriptum ieiunij dixit cõtra nouos hæreticos, qui dicunt non esse ieiunãdum ad præscriptum, sed sine vlla lege & præcepto, libertatem Euangelij, quam ignorant, prętexentes malitiæ & intemperantiæ, & transferentes eam contra verbum Dei in occasionem carnis. Nos ergò non secundùm legem seruitutis, & terrore impulsi, sicut ait Prudẽtius, ieiunamus: sed ipsa charitas impellit nos, si est potestas, & vires suppetant, vt legem ieiunandi seruemus. hoc enim significat, quod ait, sua quenque cogit velle potestas. Sed vt ad vij. illas hebdomadas Telesphori redeamus, benè mihi hoc loco Gratianus cõiectâsse videtur, cùm censet dist. 4. cap. Statuimus, hanc bidui accessionem ad ieiunium quadraginta dierum, quod sancti Apostoli vt necessariò seruandum sanxerũt, tam decernendo statutam esse, quàm exhortando conscriptam. His enim verbis vtitur: Vndè synodus Aurelianensis prima, dist. iij. cap. Sacerdotibus,

Redit ad Telesphoro. vij. hebdomadas, quarũ ieiuniũ non iussũ, sed suasum est.

hãc Cõstitutionẽ Telesphori velutì interpretans, iubet ca. 26. vt Sacerdotibus ante Paschæ solennitatẽ nõ Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur, i. vt nõ sit in õbligatiõe legis Quinquagesima, licèt suadẽda sit, vt quidẽ Telesphorus suasit. Quòd si adhuc Magdeburgẽses, septem istas hebdomadas Quadragesimalis ieiunationis in epistola Telesphori fictas esse putatis, & idcircò epistolam negatis, ite ad Ecclesias Orientis, & interrogate eas de septem istis hebdomadis. legite veteres patres, cùm alios, tũ eos, quos Ioãnes Damascenus paulò antè pro testimonio earum produxit. Deindè quia Ecclesijs Orientis, vt eis congruebat, traditum erat à sanctis Apostolis, vt Sabbatis Quadragesimæ, vno magnæ hebdomadæ excepto, non ieiunaretur, quærit idem author Damascenus in eodem de ieiunijs libro, quẽmadmodùm seruetur ieiunium quadraginta dierum ab Apostolis traditũ, nisì quinque diebus ieiunetur hebdomadis octo, quas Seuerus Acephalus, Patriarcha Antiochenus, omninò ad ieiunium Quadragesimæ pertinere, vt idem Damascenus author est, malè contendebat: quas Ariani quoq; tenebant, vt ex sancto Anastasio, qui eos refellit, intelligi potest. Respondet ergò Damascenus ad quæstionem à se positam, ieiunium esse non solùm παντελῆ ἕωθεν μέχρις ἑσπέρας ἀσιτίαν, ἀλλὰ τὴν τινῶν βρωμάτων ἀποχήν, id est, non solùm, inquit, ieiunium esse, cùm ab aurora vsque ad vesperam nihil prorsùs editur, sed etiã cùm ab aliquibus cibis abstinetur: vt ieiunare, inquit, dicimur, à vino & carne. deindè subiungit: Fortasse iubet canon Apostolicus quinq; diebus hebdomadis ieiunare παντελῆ ἀσιτίαν id est, nihil edendo (scilicet ab aurora vsque ad vesperam, vt priùs dixit: ità enim intelligendũ est, vt modò est orientalibus Ecclesijs in consuetudine, vocemus hoc nos plenum ieiunium) duobus verò, reliquis duabus hebdomadis, Sabbato & Dominico, abstinere à quibusdam cibis. (hoc vocat Tertullianus in libro contra Psychicos, portionale ieiunium) cùm enim (inquit Damascenus) duo certant & concurrunt, fortius superat & anteponitur; vt cùm lex erat de circuncidendo octauo die, & de quiescendo die sabbati, natus in sabbato, sabbato circuncidebatur, & lex circunciſionis soluebat legem sabbati: sic, inquit, quia vincit resurrectio Domini, quę die Dominico facta est, propter resurrectionem, quæ à vespera sabbati coli & honorari incipit, soluitur lex pleni ieiunij in sabbato. Hanc traditionem Ecclesię Orientales, vt eis, sicutì exiſtimandum est, congruebat, à sanctis Apostolis acceperunt: nos verò in Ecclesijs Occidentis aliam accepimus. Huc pertinet, quod scribit sanctus Dorotheus in libro de ieiunijs, visum esse quibusdã patribus addere vnã aliam hebdomadam ad septem, vt se ante ieiunium Quadragesimæ exercerent, & velut ad labores ieiuniorum prępararent. Sed hanc consuetudinẽ, quam hodiè etiam Ecclesiæ Orientis seruant, sciunt ipsæ non ad necessitatẽ legis de ieiunio Quadragesimę pertinere, sed ad illam ἐθελοθρησκίαν Pauli, id est, ad spontaneam illam religionẽm, quæ illis à præpositis suis proposita, & suasa, & recepta est. Hactenùs de septem hebdomadis ieiunij Quadragesimæ,

Octo hebdomadæ Arrianorum.

Ieiunium plenum & portionale.

Dorotheus de ieiunijs.

simæ, & de earum differentia, & ratione in Ecclesijs catholicis Orientis & Occidentis, quæ consuetudines ex Apostolicis traditionibus profectę, sancta religione ab initio vsq; in hodiernum diem cum magno fructu seruantur & colũtur. Ipsum verò ieiunium Quadragesimæ institutum, ac decretum esse à sanctis Apostolis, testis est Apostolica cõstitutio à Clemente Romano in libro 5. scripta, quæ hodiè per omnes Ecclesias catholicorum custoditur, quam eisdem verbis Ioannes Damascenus in eodem libro, quem sæpè dixi, de ieiunijs recitat. recitat quoq; S. Anastasius Patriarcha Antiochenus ante mille annos, in libro, cui titulus, ὁδηγὸς. idem testatur beatus Chrysostomus in homilia de ieiunio primi Paschæ, de qua suprà memini. Item beatus Hieronymus in Comment. Esa. cap. 58. Quadraginta, inquit, diebus Dominus ieiunauit, vt nobis solemnes ieiuniorum dies relinqueret. Petrus Chrysologus sermone xj. Quòd quadraginta, inquit, diebus ieiunamus, non humana inuentio, sed authoritas diuina est. Idem affirmant Ambrosius, Augustinus, & Leo Magnus, & multi alij, nè omnes enumerẽ.

Quadragesimæ ieiunij ex Apostolica esse traditione testimonia.

Defensio doctrinæ, quam in epistola 1. Clementis & Anacleti 1. reprehendunt Magdeburgenses, Quòd maiores sint Episcopi & sacerdotes, quàm Principes & Magistratus, ex scripturis & Apostolicis constitutionibus, & de loco Pauli, Subditi estote non solùm propter iram, sed propter conscientiam, quem hæretici deprauant. Cap. 9.

REprehendunt prætereà Magdeburgenses in eadẽ epistola Telesphori, quòd laicos, inquiunt, à Clericis distinguat propter sanctitatem, cùm tamen omnes dicantur pij in scriptura.] Nihil aliud hìc respõdebo, quàm quod in alio simili loco in superiore volumine respondi, videri mihi istos dicere, quod in Num. Coritæ cum Dathan & Abiron aduersùs Moisem & Aaron dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dñs, cur eleuamini super populum Domini? Sed recitemus quæ Telesphorus scripsit. Et sicut Clerici, inquit, ampliùs sunt applicati diuinis cultibus, & familiares Domini dicuntur, ità moribus & conuersatione, atq; sanctitate debent esse distincti. Et Clemens sic ait, docuisse beatum Petrum, cunctorum sacerdotũ vitam superiorem sanctioremq;, atque discretam à secularibus & laicis omnibus esse, & spirituales quosq; atq; sacerdotes super carnales atq; laicos semper constituendos docebat. eodem verbo vsus est Clemens, quo Dominus in Euangelio, cũ ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dñs super familiam suam? Hæc ergò cùm vos Magdeburgenses accusatis, quid aliud dicitis, quàm quod impij, seditiosi, & superbi Coritæ? illi enim dixerunt, Omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: Vos dicitis, nõ est distinctio Clericorum & Laicorũ in sanctitate, quia omnes pij, in scriptura dicuntur sancti. Illi dixerunt, Cur eleuamini super populum Domini? Vos dicitis, Episcopi & Sacerdotes nõ sunt super Principes & Magistratus.

Num. 16.

Similitudo Magd. & Coritarum.

Luc. 12.

Num. 16.

ſtatim enim poſt diſtinctionem iſtam ſanctitatis, quam accuſatis, ſubiũxiſtis aliam accuſationem doctrinæ de maioritate (vt veſtro verbo vtar) Epiſcoporum & Sacerdotum ſuper Principes & Magiſtratus, de qua Clemens in 1. & Anacletus item in 1. vt vos notâſtis. Clemens ergò in doctrina Petri ſic ait: Epiſcopi, ſi exorbitauerint, ab iſtis, ſcilicet ſecularibus, ſiue Laicis, non ſunt reprehendendi, vel arguendi, ſed ſupportandi, niſi in fide errauerint. deindè ſubiungit: Illi ergò ſuper iſtos ſunt, non iſti ſuper illos, quoniã maior à minore nec argui, neq; iudicari poteſt. Nullus ſe extollat erga Doctores & magiſtros ſuos, quia diſcipulus ſuper magiſtrum eſſe non poteſt. Et Anacletus: Omnis, inquit, oppreſſus liberè ſacerdotum, ſi voluerit, appellet iudiciũ, & à nullo prohibeatur, ſed ab his fulciatur, & liberetur. Hæc vos Magdeburgenſes non poteſtis pati, dũ cæteros omnes iudicare vultis, & ipſi à nemine iudicari. Quòd ſi hanc epiſtolam Clementis ad Iacobũ fratrem Dñi, quã ſanctus Anacletus citat, in qua hæc beati Petri doctrina fertur, negatis, negate etiam libros eiuſdem Clementis de Apoſtolicis Cõſtitutionibus, quibus libris omnes veteres patres vſi ſunt, vt à nobis in libris ipſis copioſè demonſtratum eſt. Eſt ergò ſcripta in ſecundo libro cap. 34. huius doctrinæ apoſtolica traditio, quam omnes Eccleſiæ Orientis & Occidentis tenẽt, & ſumma religione ſeruant. Recitemus caput: Nam ſi de parentibus, inquit, ſecundùm carnem, ait diuina ſcriptura: Honora patrẽ tuũ & matrem, vt benè ſit tibi, &, qui maledixerit patri & matri, morte moriatur: quanto magis de patribus ſpiritualibus verbi Dei moneamur, honore & charitate eos proſequi, vt beneficos & noſtros ad Deum legatos? qui nos per aquam Deo regenerârunt: Spiritu ſancto impleuerunt, lacte verbi Dei aluẽrunt, & doctrinæ alimento nutriuerunt, monitis ſtabilierũt, corpore ſalutari & precioſo ſanguine nos dignati ſunt, nobisq; peccata remiſerunt, & ſanctæ ac ſacræ Euchariſtiæ participes fecerunt, ac promiſſionis Dei conſortes, & Chriſti cohæredes conſtituerunt. His igitur reuerentiam adhibentes, omni eos genere honoris afficite. ſiquidem hi poteſtatem vitæ & mortis à Deo acceperunt in ijs iudicandis, qui deliquerunt, & in damnãdis ad mortem ignis ſempiterni, & ijs, qui ſe ad rectè viuendum conuertunt, abſoluendis & viuificandis. Hos exiſtimate veſtros præſides: hos putate reges: his, quaſi regibus, vectigalia offerte: eos enim, eorumq; domeſticos alere debetis. Vt enim Samuel in primo de regibus libro de rege alendo ſanxit populo, & Moyſes ſacerdotibus in Leuitico, ſic nos vobis de Epiſcopis ſancimus. Nam ſi illic populus tanti regis pro viribus ſeruitia, quæ vocant, præſtabat, an non multo magis debet nunc Epiſcopus accipere, quæ ſunt à DEO conſtituta ad alendum eum & Clericos eius? immò ſi amplius aliquid dicendum eſt, plus hic accipiat, quàm ille olim accipiebat: ſiquidem ille militaria tantùm adminiſtrabat, bello & pace ad cuſtodiam corporis ſuſceptis: hic verò ſacerdotium ad DEI honorem adminiſtrat, vt pericula ab anima & corpore propulſet. Quanto ergò ani-

Apoſtolica Cõſtitutio de excellentia epiſcoporum ſupra principes ſeculi.

Exo. 20.

Quæ beneficia per miniſterium Sacerdotum eccleſiæ, accipiant homines à Deo.

1. Reg. 8.

Leui. 7. 27. & in alijs locis.

anima præstantior est, tãto est sacerdotium regno excellentius: Ligat enim aut soluit supplicio vel remissione dignos. Quocircà Episcopum oportet vt patrem diligere, vt regem metuere, vt dominum honorare, offerendo ei benedictionem vestram, fructus vestros, & opera manuum vestrarum: tribuendo, inquam, vt sacerdoti Dei primitias vestras, & decimas vestras, primitias frumenti, vini, olei, pomorum, lanæ, & quicquid Dominus Deus vobis suppeditat, & erit oblatio tua accepta in odorem suauitatis Domino Deo tuo. Benedicet Dominus operibus manuũ tuarum, & multiplicabit bona terræ tuæ, quia benedictio super caput impartientis. Hactenùs Apostolica Constitutio. cuius doctrinam & traditionem omnes Ecclesiæ per cunctum Orientem & Occidentem sicut ab initio acceperunt, vsque in hodiernum diem retinent: quę doctrina non solùm per sermonem à sanctis Apostolis tradita est, & ab Ecclesijs accepta, sed per Epistolam. cùm enim dixit Apostolus in Epistola ad Hebræos: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris, non hoc dixit de Principibus seculi & Magistratibus, de quibus in Epistola ad Romanos: Omnis, inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit: in quo loco ipsos magistratus & Principes seculi ἐξουσίας vocat, id est, potestates, sicut beatus quoquè Lucas Euangelista vocauit: sed dixit de ijs, qui sunt animis præpositi, quos etsi potestatem habeant, non vocat ἐξουσίας, sed ἡγουμένους, quasi duces & præeũtes. ad præpositos enim spirituales magis pertinet, vt præeant exemplo, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, Exemplum esto in verbo & conuersatione, in charitate & fide, & in castitate, & sicut beatus quoq; Petrus scripsit de Episcopis, Facti forma gregis, scilicet faciendo priùs, quod à subditis, vt faciant, requirunt, dicentes cum iudice populi Gedeone: Quod me videbitis facere, hoc facite. vt Paulus in epist. ad Philip. Quæ, inquit, & didicistis & accepistis, & audiuistis, & vidistis in me, hæc agite. Hoc verò totum ad curam animarum spectat & refertur, pro quibus isti vigilant, sicut Apostolus ait, tanquàm rationem reddituri. Magistratibus autem & potestatibus seculi, non cura animarum, sed custodia corporum, vt Apostolica constitutio ait, commissa est: nec his pro animarum salute vigilare, sed pro custodia corporum gladium ferre in vindictam malorum, laudem verò bonorum, commissum est. Quæro igitur à vobis Magdeburg. putatis ne magistratus & Principes seculi fideles, ad hegumenos, id est, præpositos animarum pertinere, an nõ? si non, peiore conditione sunt quàm reliqui non magistratus, neque potestates seculi, neque principes mundi, siquidem non habeant, qui pro animis eorum vigilent, tanquàm rationem reddituri, vt cæteri omnes fideles habent. O miseros Germaniæ magistratus, quorum animas vigilijs pastorum, remedijs medicorum, cura patrum impostores & illusores vestri spoliant & nudant: sin verò pertinent, vt necesse est confiteri, obedire ergò eis, & subiacere, sicut Apostolus præcipit, debent: Sunt igitur maiores, ma-

Doctrina in scripturis sanctis tradita de excellentia præpositorum spiritualium supra potestates seculi.

Heb. 13.
Rom. 13.
Luc. 12.
1. Tim. 4.
1. Pet. 5.

Iud. 7.
Philip. 4.

Cur qui principes hodiè priuatis hominibus minores.

ior enim non subiacet minori. Prætereà cùm beatus Petrus obsecrat episcopos, vt pascant gregem, qui in eis est, creditis ne in eo grege, quem pascere iubet, magistratus & potestates seculi contineri? non (credo) negabitis. Tenent ergò locum ouium, ex quo rursùs fit, vt sint sub potestate Pastoris spiritualis. sunt igitur Episcopi maiores, quàm magistratus & principes seculi: ad eosq; omne ius ecclesiasticarũ rerum & causarum pertinet. Deindè cùm Dominus ait in Euangelio Lucæ, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det in tempore tritici mensuram: negari non potest, quin dispensator iste, spiritualis dispensator sit, non secularis: Ecclesiasticus, & non Ciuilis. Dispensator enim spiritualis in domo Dei, quæ est Ecclesia, mensuram tritici familiæ Christi in tempore distribuit, nè laborent fame audiendi verbum Dei, sicut Dominus minatus est Iudæis per prophetam Amos, cùm ait: Ecce venient dies, dicit Dominus, & mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. Hoc enim, inquit Cyrillus, hunc locum interpretans, clarissimè cernitur in Iudæis, qui non habent prophetam aut magistrum, qui sciat crassitudinẽ historiæ detrahere, & eruere mysteria latentia sub litera: non enim admiserunt Christũ dicentẽ, Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi, Vndè per Esaiam aiebat: Ecce serui mei comedent, vos autem esurietis. Serui mei bibent, vos autem sitietis. Hactenùs Cyrillus. Doctrinam itaq; verbi, cui Episcopi & sacerdotes ministrant, vocat mensuram tritici: quę accommodãda est ad vsum ac necessitatẽ eorũ, qui nõ vno modo & ratione oẽs pascendi sunt. Alijs enim est opùs lacte, alijs solido cibo, qui est perfectorũ, sicut Apostolus ait. In tẽpore aũt est adhibẽda doctrina verbi, quę est instàr mẽsuræ tritici, quia est (vt ait Ecclesiastes) tẽpus tacẽdi, & tẽpus loquendi. Et in Ecclesiastico scriptũ est: Vbi non est auditus, nè effundas sermonem. Illud prętereà ostendit, huiusmodi dispensatorem, quẽ constituit Dominus super familiã suam ad dandũ in tẽpore tritici mensuram, non esse ciuilem, sed ecclesiasticũ, quòd difficilis & ardua res sit, vt Dominus testatur, huiusmodi dispẽsatorẽ fidelẽ & prudentẽ reperire: hoc enim significat secũdũ idioma scripturæ, quod percõtando ait: Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quẽ constituit Dominus? quod apertiùs dictũ est in Prouer. Virũ fidelem opus inuenire, id est, difficile & arduum. hoc enim significat hoc loco ἔργον, id est, opus, quod (vt in alio loco dixi) notauit Isidorus Pelusiota in epistola ad Palladium diaconum. At dispensator ciuilis, fidus & prudens, id est, præfectus ciuitati aut prouinciæ, qui fideliter ac prudenter legibus eam moderetur & regat, non ità difficilis inuentu est: siquidem sola ratio homini insita de eo, quòd vnusquisque vult non affici iniuria, omnes docet, nec alios iniuria afficere oportere. Hinc enim extiterunt multi filij huius seculi in generationibus suis fidi & prudentes ciuitatum institutores ac legislatores: tametsi veritatem, quã solus Deus docet, qui est verus magister, non cognouissent,

Quomodò episcopi & sacerdotes constituti sint super principes & magistratus.

Dispensatoris fidelis ac prudentis parabola, de quo tantũ accipiendũ.

Luc. 12.

Amos 8.

Ioan. 6.

Esa. 65.

Heb. 5.

Eccl. 3.

Eccl 31.

Luc. 12.

1. Cor. 4.

Pro. 20.

uissent. Hanc enim, vt de philosophis Gentilium beatum Petrum dixisse Clemens scribit, ab alio, qui eorum similis esset, discere non potuerunt: πλὴν πολιτείας, inquit, μόνης καὶ ταῦτα, ἐκείνης διὰ τὸ εὔλογον γνωρισθῆναι δυναμένης, ἥ τις ἑκάστῳ ἐκ τοῦ μὴ θέλειν ἀδικεῖσθαι, τοῦ μὴ δεῖν ἄλλον ἀδικεῖν τὴν γνῶσιν παρίσησι, id est, præter solam illam politiam, quæ propter rationis conuenientiam cognosci potest, quæ vnicuique hocipso, quòd iniuriam pati non vult, indicat, non esse alijs iniuriam faciendam. Immò & Paulus secularia iudicare facile esse indicauit, ex quo fit, vt non sit difficile reperire, qui 1. Cor. 6.
fideliter & prudenter præsint ciuitatibus & prouincijs, quę legibus seculi gubernandę sunt, vt quidē difficile reperire, qui vt oportet, ecclesiæ præesse possit. in qua administrāda planè necessaria est spiritualis prudētia ad dijudicandū omnia, & fidelitas erga Deum, qui ei familiā suā concredidit: & eū domui suæ ad dispensanda sacramenta præfecit: dedit q; ad dispensandum charisma potestatis & doctrinę, quę omnia Apostolus vocat depositū, cùm 2. Tim. 1.
ad Timot. scribens, bonū depositū, inquit, custodi. nemo aūt ignorat, quātafidelitate opùs sit ad custodiendū depositum. Vndè propheta Esaias, qui Esa. 52.
alios docent, quæ ad salutē animæ pertineant, cuius modi sunt, qui ecclesijs præsunt, custodes vocat, cùm ait: Quoniam vox custodientium exal- Esa. 22. iuxta LXX.
tata est. Obseruauit hoc quoq; idē Cyril. Ac rursùs idem propheta Somnā Pontificē, qui in ijs, quę ad Deum pertinebāt, summo sacerdotio præerat, ταμίαν, vocat, id est, custodem, eorum scilicet, quæ fidei eius tanquàm depositū cōmissa erant, nēpe præcepta, cæremoniæ, totus q; Dei cultus. Cùm igitur dispensator, is qui in hac parabola Euangelij Lucę constitutus est su- Luc. 12.
per familiam Domini, nō possit intelligi conuenienter scripturæ sanctæ & rationi, dispēsator secularis siue ciuilis, sed spiritualis & ecclesiasticus: percontemur Magdeb. & cęteros Luteranos, an suos principes seculi & magistratus atq; optimates ciuitatū, ad familiā Domini pertinere concedant: Ecquis dubitet concessuros? Sunt ergò dispensatores ecclesiarū constituti super eos: & quod Clemēs scribit docuisse beatū Petrū, spirituales quosque atque sacerdotes super carnales atq; Laicos semper constituendos esse, mirificè facit cum parsbola euangelica de dispensatore constituto super familiam Domini. quod iam ostensum est non posse de laico accipi, sed de episcopo vel sacerdote. Quid ergò obijciunt nobis in epistolam Apostolici Pont. Centuriatores de maioritate episcoporū vel sacerdotum in principes & magistratus? aut enim nō sunt ex familia Domini principes & magistratus: aut si esse volunt, cùm sit cōstitutus à Domino super eos dispensator ecclesię, erit maior eis. Minor enim non est constitutus super maiorē. Quòd si dispensator iste super familiā Domini cōstitutus, non fuerit fidelis & prudens, vt hîc quoq; Magdeburgensibus & cæteris Luteranis occurramus, nihilo à nobis minore honore afficiendum esse, quàm si esset talis, Dominus in Euangelio docuit & monuit, nobisq; ità facere præcepit, cùm dixit: Super cathedram Moisis sederunt scribæ & pharisæi, quæcunq; dixerint:

Matth. 23. rint vobis, seruate & facite: secundùm opera eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt. Non enim hoc propter Moysem tantùm dixit, sed propter nostros etiam episcopos: testatur hoc quoq; id, quod Clemens scribit ex sermone beati Petri in ordinatiõe Zachæi episcopi Cæsareæ: cùm hortans Petrus ad honorandum episcopum, Audite, inquit, episcopum vestrum: & nè pigeat omnem ei honorem adhibere, non ignaros, quod ei præstatis, Christo præstari: & quod hac occasione Christo præstatis, ad Deum referri: & ei, qui præstiterit, multo amplius reddendum esse. deindè subiungit: θρόνον οὖν τιμήσετε, ὅτι καὶ μωυσέως καθέδραν τιμᾶν ἐκελεύσθητε καὶ οἱ προκαθεζόμενοι ἁμαρτωλοὶν νομίζωνται, id est, thronum ergò Christi honorate, quia & Moysis cathedram honorare iussi estis, quanuis qui sederent, peccatores esse existimarentur. Hęc Clemens, ex sermone ac sententia Petri. Itaque episcopi sunt nostri Euangelici Moyses & Aarones. sicut enim illi in vetere hierarchia, ità hi sunt primi & summi in sacerdotibus in noua: quibus rursùs vnus prœest totius hierarchię caput, qui est Petri principis Apostolorum successor, sicut erat Moyses hierarcharum legis primus mysta & dux, vt Dionysius Areopag. in ecclesiastica hierarchia c. 4. ait. Hoc enim ratio concordiæ omninò postulabat: vt sicut erant super singulas ecclesias tanquàm super singulas familias Christi, singuli dispensatores constituti, quibus sua cuiq; familia obediret, vt concors esset, sic super vniuersos dispensatores esset vnus item constitutus, cui omnes dispensatores, & familiæ Domini eis commissæ obedirent, vt esset hac ratione monarchię, vna omnium ceu membrorum vnius corporis compago, & concors coniunctio, & non esset schisma. Sic quoquè idem Clemens scribit, docuisse beatum Petrũ, cùm Zachęum, de quo paulò antè dixi, episcopum ordinare vellet. sic enim ait: τὸ οὖν πλῆθος τῶν πιστῶν δεῖ ἑνὶ τινὶ πείθεσθαι, ἵνα οὕτως ἐν ὁμονόια διατελεῖν δυνηθῇ, τὸ γὰρ εἰς ἀρχὴν μιᾶς λῆγον ἐξουσίας μοναρχίας εἰκόνι, τοῦς ὑπείκοντας αἰτία ἐυταξίας εἰρήνης ἀπολαύειν τίθησι. τὸ δὲ πάντας φιλαρχοῦντας ἑνὶ μόνῳ ὑπεῖξαι μὴ θέλειν καὶ αἰτίαν διαιρέσεως πάντως καὶ περιπεσεῖν ἔχθσι. Interpretemur nos totidem verbis, si possumus: Opùs (inquit) est, multitudinem fidelium vni parére, vt hoc modo posit in concordia persistere: quod enim definit in principatum vnius potestatis ad similitudinem monarchiæ, facit, vt qui ei obediunt, propter conseruationem ordinis pace fruantur. Contrà verò nolle vni obedire cupiditate imperandi, causa planè existit & discordiæ, & ruinæ. Est itaque in singulis ecclesijs siue familijs Domini, quæ suos habent dispensatores, similitudo & imago quędam monarchiæ: expressa verò & integra monarchia, in vna ecclesia catholica, quæ vniuersam familiam Domini continet, cuius partes sunt illæ singulæ, super quã constitutus est vnus dispensator œcumenicus Pontifex Rom. Deniquè quo loco haberi debeant episcopi & sacerdotes, quos Luterani centuriatores maiores essẽ principibus & magistratibus non patiuntur,

Quæ necessitas & vtilitas ecclesiasticæ monarchiæ.

untur,& ob eam causam inter alias epistolam Clementis & Anacleti negãt, quo magis istos erroris sui pudeat, Apostolica cõstitutio de exemplo Gentilium docet. Sed recitemus constitutionem, quæ in secundo libro cap. 28. scripta est: Si cultores, inquit, dæmonum in illis suis sceleratis & detestabilibus atque impuris sacris, offensione Dei plenis, vsque in hunc diem sancta imitantur, vt tametsi quę execrabilia sunt, ab ijs, quę sunt sancta & religiosa, comparatione quidem longissimè distent, tamen in suis illis ludibrijs sine execrabili sacerdote offerunt nihil, nec efficiunt, immò illum os statuæ lapideę putant, expectantes, quid eis facere iubebat, idq; faciunt, & absque eo faciunt nihil: honoremq; illi habent, & eius nomen venerationem habere existimant, idq; ad honorem statuarum anima carentium, & ad cultum malorum spirituum: si illi, inquã, vanam & confictam opinionem habentes, ac nulla spe firma subnixi, ea tamen, quæ sanctitatem & religionem habent, student imitari: quanto iustius est, nos, quorum fides clarissima est, & spes vera, qui promissum præclarum & sempiternum, & quod fallere non potest, expectamus, per eos, qui nobis præsunt, honorem Deo deferre, ità vt episcopos os Domini esse arbitremur? Hactenùs Apostolica constitutio. Quanto igitur vos peiùs, quàm gentiles idolorum cultores, agitis, qui nomen sacerdotis ecclesiastici, Dei, & sacrorum eius ministri, omni dedecore & cõtumelia afficitis: & episcopos ac reliquos sacerdotes magistratibus & potestatibus seculi subijcitis: ad easq; omne ius ecclesiarum & ecclesiasticarum rerum ac ministeriorum sacrilegè rapitis? Hanc constitutionem secutus, & hoc eodem exemplo, ex gentilium falsa religione sumpto, vsus beatus Gregorius, ad Mauritiũ Imperatorem sic scripsit, admonens eum de dignitate sacerdotali, & de honore sacerdotibus ab Imperatore tribuendo: Sacerdotibus aũt non ex terrena potestate Dominus noster citiùs indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis ità dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs sacerdotes aliquandò dij, aliquandò Angeli vocantur. Nam & ad Moysem de eo, qui ad iuramentum deducendus est, dicitur: Applica illum ad deos, id est, sacerdotibus. & Propheta ait: Labia sacerdotum custodiunt scientiam, id est, iustitiam: & legem exquirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Quid igitur mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipse etiam appellat Deus? Vos verò Magdeburgenses & cæteri Luterani, quomodò appellare soliti sitis, id est, quàm contumeliosè & blasphemè, ego propter reuerentiam & honorem aurium non dicam: vos scitis, & sciunt omnes vestri. Subiungit deincèps Gregorius: Ecclesiastica quoquè historia testatur, quia cùm pię memoriæ Constantino principi in scripto oblatę accusationes contra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, Episcopos conuocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit,

Apostolica constitutio de honore tribuendo episcopis.

Peiores Magdeb. & cæteri Lutherani in Sacerdotes Dei altissimi, quàm Gentiles in sacerdotes idolorum.

Exod. 22. Malac. 2.

dicens: Vos Dij estis, à vero Deo constituti: ite, & inter vos causas vestras discutite: quia dignum non est, vt nos iudicemus Deos. In qua sententia sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa. anteà quippe Pagani in Repub. principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos & lapideos colebant, & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergò mirum, si Christianus Imperator veri Dei sacerdotes dignatur honore, dum Pagani, vt prædiximus, principes honorē impéndere sacerdotibus nouerunt, qui dijs ligneis & lapideis seruiebant? Deindè nè quis bonos sacerdotes honorandos esse putaret, malos contrà, non honorandos, subiungit sanctissimus & sapientiss. Pontifex Gregorius: Hęc ergò nō tātùm specialiter, quantū generaliter pro omnibus asserimus sacerdotibus, quoniā adhuc nescimus, quis in terribili iudicio Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius prędicator dicit: 1. Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoadusquè veniat Dominus, &reliqua. nam sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant, quia fortasse, quę vos laudatis, ille reprehēdet: & quæ vos reprehēditis, ille laudabit. Hactenùs Gregorius. Satis ex his paucis, quę hactenùs dicta sunt, cōstare potest, vtrū se dominos Principum faciant episcopi, vt omnes Luterani apud populos, quos decipiunt, fingere solent: an potiùs superiores eos constituerit Deus: superiores dico in ijs omnibus, quæcunq; ad salutem & curam animæ pertinent, cui seruire debet corpus, & quæcunq; ad custodiam corporis pertinent: vt Principes & potestates seculi, carnis tantùm custodię præsunt: cui quia anima tanquàm ministrę, dominari debet, consequens est, (vt diuina & naturalis lex docet) vt cui commissa est cura ac custodia dominę, sic etiam ancillæ, in ijs scilicet, quæ ad cultum dominæ sanctū & spiritualem, qui in virtutum studio & ornatu situs est, spectant. Sed non commeat retrò, vt cui sit commissa custodia ancillæ, sit etiam & dominæ. Nullos ergò principes & reges agnoscunt episcopi? immò maximè. Qui enim dixit, Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, de potestatibus seculi loquebatur: & neminem excepit, quin debeat agnoscere potestatem secularem, in ijs scilicet, quæ illis mandata & commissa sunt, id est, in secularibus negocijs, quibus implicari vetantur Clerici, sicut Apostolus: Nemo, 2. Tim. 2. inquit, militans Deo, implicat se negocijs secularibus, vt placeat ei, qui se delegit. Idcircò magistratus seculi, iudices sunt & cognitores causarum secularium, & eos in eiusmodi causis adire oportet, eisdemq; in eorum iustis iudicijs parére: Sunt itaque vtriusque potestatis, & spiritualis & secularis officia, actibus proprijs & dignitatibus distinctis discreta, vt magnus Nicolaus Pontifex eruditissimus, ad Michaelem Imperatorem, de discrimine potestatis Imperatorię & Pontificalis differens, scripsit, ità vt & seculares potestates pro ęterna vita, vt ille ait, spiritualibus potestatibus indigerent: & spiritualis potestas pro cursu temporalium tantummodò rerum, magistratuum ac potestatum legibus vteretur, vt sic, inquit, mi-

Quale sit episcoporum in seculi principes dominiū.

militans Deo, minimè se negocijs secularibus implicaret: neque rebus diuinis præsidere videretur, qui esset negocijs secularibus implicatus: & modestia vtriusq; ordinis curaretur, nè extolleretur vtroq; suffultus & competens qualitatibus actionum specialiter professio optatur. Sed Magdeburgenses & cæteri Luteranorum præceptores, omnia confundunt & perturbant: vt illud hoc loco de potestatibus secularibus, quod Apostolus ait, Ideóque necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam: ità praue intelligunt, vt tradant non obligari peccato eos, qui potestatibus secularibus non obediunt, nè si contrarium semèl ab eis concedatur, simul etiam, vt consequens est, concedendum sit: peccato quoquè constringi eum, qui potestatibus spiritualibus, earumq; legibus non obediat: quod quidem nihil aliud esse dicunt isti, quàm dominatum & tyrannidem in conscientias exercere, vt nupèr in quodam Augustino Marlorato, scripturarum interprete Caluiniano, legi. Sed videamus, quid hoc sit apud Paulum, Sed etiam propter conscientiam: conferamusq; alios locos scripturæ, vt cùm ait Apostolus: Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum, qui indicauit, & propter conscientiam: conscientiam autem dico non tuam, sed alienam. Scilicet iubet Apostolus abstinere idolothyto, cùm scandalum impendet fratri: estq; periculum, nè vel idolothytum ipse edat superstitiosè, quasi sit aliquid idolothytum, si nos videat edere: vel etiam si non edet, credat tamen aliquid esse, atq; ità peccet seruiens errori. Item cùm ait Apostolus, Finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona, fide non ficta, conscientiam bonam vocat eam, quæ non reprehendit nos, id est, cùm nihil mali nobis conscij sumus. cùm enim aliquid malè agimus, reprehendit & accusat: quæ etiam in futuro seculo arguit, sicut Apostolus de futuro iudicio loquens: Testimonium, inquit, reddente conscientia ipsorum &c. Hæc est, quam scriptura sancta vocat aduersarium, quòd semper aduersetur malæ voluntati, vt sanctus Dorotheus in libro de conscientia notauit. Vndè propheta Oseas: Oppressit, inquit, Ephraim aduersariũ suũ: & quasi interpretans quod dixerat, subiungit: Et conculcauit consilium suum: & Dominus in Euangelio Prophetam imitatus, Esto, inquit, consentiens aduersario tuo, dum es in via: præcipit ità viuere, vt conscientia siue cor, sicut ait beatus Ioannes, non reprehendat nos: tunc enim reprehendit, cùm peccatũ commisimus. Cùm ergò iubet Apostolus obedire potestatibus secularibus propter conscientiam, ideò obedire iubet, nè non obediendo, peccatum admittamus, de quo nos conscientia nostra accuset: & fiduciam apud Deum amittamus impetrandi quod petierimus, sicut beatus Ioannes nos docet. Obligant igitur conscientiam leges potestatum secularium in Christo. Ex quo rursùs sequitur, vt multo etiam magìs obligent leges spirituales eorum, qui ecclesiasticam habent potestatem. Hoc quoquè scribit Clemens beatum Petrum docuisse, cùm Zachæo non quidem defu-

De discrimine potestatis secularis & spiritualis, ex magno Nicolao.

Rom. 13.

Locus Pauli quis quomodò à Luter. malè intelligendo depravatus.

1. Cor. 10.

1. Tim. 1.

Rom. 2.

Ose. 5. Matth. 5. Luc 12.

Cur Apost. iubeat obedire potest. seculi propter conscientiam.

1. Ioan. 3.

gienti opus & laborem gubernãdi ecclesiam, sed recusanti, nè præesse diceretur, scribit dixisse, εἰ δὲ παντελῶς οὐ θέλεις γνωσθῆναι ὅτι ἐξουσίαν διοικήσεως ἔχεις, ἀγνοεῖν μοι ἔοικας, ὅτι ἡ ὁμολογουμένη τοῦ προκαθεζομένου ἐξουσία πολύ τι δύναται πρὸς δυσωπίαν τοῦ πλήθους, ὡς γὰρ εἰληφότι τὴν ἐξουσίαν ἕκαστος πείθεται ὡς μεγάλην ἀνάγκην τὴν σωφρόνησιν ἔχων. id est, sin verò prorsùs non vis sciri, quòd potestatem habeas gubernationis, videris mihi nescire, ad continendum in metu & pudore multitudinem, multùm valere potestatem præpositi manifestam. vnusquisque enim ei q̃ potestatẽ accepit, obtẽperat, quippe cùm magnam obtemperandi necessitatem conscientia imponat. Hæc est, teste & authore Clemente, beati Petri de spirituali & ecclesiastica potestate sententia. de ea enim loquebatur. Non igitur cùm nos hanc eius vim obligandi tradimus, dominatum & tyrannidem, vt isti dicunt, in conscientias exercemus: sed ipsi potiùs, quod à Paulo Apostolo scriptum est, ad suam & aliorum perditionem more suo deprauant. quod quidem eis non eueniret, si veterum patrum interpretationes sequi, & scripturas scrutari & conferre vellent. Sed de his satis. Pergamus ad aliud caput accusationis istorum.

Defensio doctrinæ in epistola Euaristi, de matrimonio non dissoluendo per fornicationem, Euangelistis cum Paulo collatis, & Apostolico canone, ac pluribus concilijs & patribus cum scriptura consentientibus. Cap. 10.

" ET Euaristus, inquiunt, Epistola 2. Mulierem viro, si adulterium admi-
" sit, iubet reconciliari, aut manere innuptam, cùm tamen Paulus parti
" innocenti permittat ius nuptiarum, 1. Cor. cap. 7. Hęc isti.] Sed quibus verbis, quo ve loco huius capitis 7. & quomodò hoc dicat Paulus, nihil ampliùs explicant Magdeb. Satis esse putârunt, si dicerent, Paulus parti innocenti ius nuptiarum permittit: sciunt enim quibus illudant. Sed cùm hoc ipsum caput 7. epist. ad Corinth. Euaristus quoq; citet ad probandum contrà, non permitti ius nuptiarum parti innocenti, debebant potiùs, qui contradicunt, redarguere eum ex scripturis, aut saltem producere authoritatẽ veterum patrum, qui sic, vt ipsi nunc, scripturam Pauli vel Euangelij interpretati essent, nè ipsi soli hoc dicere viderentur, ijdem iudices & testes, vt semper solent. Sed dissimulemus ista: & nos, qui veritatem defendimus, matrimonium non dissolui fornicatione, ità vt aliam ducere parti innocenti liceat, non contenti authoritate veterum patrum, qui hoc semper tradiderunt, tametsi satis hoc erat, doceamus priùs & demonstremus ex scripturis sanctis, quas isti semper appellant & vanè iactant, qui ex verbo Dei, quod semper resonant, verbum suum, id est, Caluini aut Luteri suis falsis interpretationibus fecerunt. Sed priusquàm hoc aggrediar, admonebo priùs, cur Magdeb. tanto studio laborent, vt ista sua accusatione authoritatem huius epistolæ apud suos, quos decipiunt, euertant. Scilicet

quia

quia huius epistolæ doctrina, quam sanctus Euaristus à Patribus, id est, à sanctis Apostolis, accepisse se dicit, Luteranorum ecclesias, veriùs synagogas, de adulterio condemnat. Nam sicut vxori, inquit, non licet dimittere virum suum, vt alteri se, viuente eo, matrimonio societ, aut eum adulteret, licèt fornicatus sit vir eius, sed iuxta Apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut manere innupta: ità Ecclesiæ non licet dimittere, aut ab ea segregare episcopum suum, vt alterum, eo viuente, accipiat: sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est, nè alterum episcopum, suo viuente, accipiat, nè fornicationis aut adulterij crimẽ incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, si se alteri episcopo iũxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desiderauerit, per acerrimam pœnitentiam aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat. Hactenùs Euaristus. Hoc se crimine Luterani omnes obstrinxerũt, cùm episcopis & sacerdotibus ejectis, in eorum locum superintendentes suos & ministros, vt ipsi vocant, substituerunt, cum quibus spiritualiter fornicarentur. Hoc nunc crimen depellere nituntur Magdeburg. cùm parti innocenti ius nuptiarum à Paulo permitti, falsò tradunt. Sed aggrediamur, quod nobis propositum est. Quia igitur, quod est apud Matthæum cap. 19. paulo obscuriùs scriptũ videri poterat, idcircò alij Euangelistę consecuti, tanquàm eius loci interpretes, Marcum dico & Lucam, parenthesi illa exceptæ fornicationis, quæ obscuritatem loco adferebat, prætermissa, totam sententiam explanârũt, cùm simpliciter dixerũt: Qui dimiserit vxorem, & aliam duxerit, mœchatur, aut mœchatur super eam: quod omninò verum est: atq; hoc erat tanq̃ explanatiùs & simpliciùs dictum, ad interpretationem illius loci Matthæi adhibendum, quibus paulò obscurior esse videbatur. Prætereà, quod idem Matthæus paulò suprà scripserat, Quod ergò Deus coniunxit, homo nõ separet, nõ quidem existimandũ erat cum eo discrepare, quod paulò pòst idẽ scripsit, Quicunq; dimiserit vxorem suam (nisi ob fornicatiõem) & aliam duxerit, mœchatur: quin potiùs ad explanationem eius valebat, vt simpliciter & omninò intelligeretur, non licere alteram ducere propter fornicationem prioris dimissæ, alioquì iam quod Deus coniunxisset, homo separaret: atq; ità id quod paulò suprà Dominus simpliciter dixisset, Quod Deus coniunxit, homo nõ separet, cum eo discreparet, quod paulò pòst dixit in exceptione fornicationis Sed videamus iam, quid de hoc Apostolus explicauerit. Is enim de matrimonij lege scribens, ac docens, Matthęũ quoq; interpretatur, cum duobus item Euangelistis consecutis planè consentiẽs, ità vt vna eademq; sit horum quatuor mens & sensus: Mulier, inquit, proprij corporis potestatem nõ habet, sed vir: Similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. ergò, vt vxor libera non est ad nubendum cui velit, nisì priùs dormierit vir eius, vt idem Apostolus ait: similiter neq; vir liber est ad ducendum alteram ante mortem prioris. Quòd si pars innocens libera est, & non altera pars: ergò non similiter potestatẽ habet cor-

Cur Magdeb. tantopere laborent vt authoritatẽ epistolæ Euaristi euertant.

Demonstratio ex scripturis inter se collatis, Matrimonium non dissolui fornicatione.

Matt. 19.

1. Cor. 7.

poris viri sui mulier, vt habet vir corporis vxoris suæ: sed potiùs altera pars minorẽ potestatem habet, si quidem parti innocenti, vt Magdeburgẽses volunt, liberum sit ius nuptiarum ante mortẽ alterius. Verùm hoc est, quod isti non intelligunt, quemadmodùm mulier potestatem habeat corporis viri sui, postquàm dimissa est ob fornicationem: aut vir potestatem corporis vxoris suæ, si vxor à viro propter fornicationem eius discesserit: intelligerent autem, si scripturæ verba & virtutem verborum eius intelligerent. Etenim vir dimittens vxorem ob fornicationem, domo tantùm illam excludit, (id quod verbum ipsum Græcum ἀπολύειν, quo scriptura vsa est, vulgari consuetudine sermonis Græci significat, vt à veteribus linguæ Græcæ magistris notatum reperi, pro quo vsus est Paulus verbo ἀφιέναι) non autem soluit iugum matrimonij. id quod verbum λύειν significat, quo idem Apostolus in hac significatione vtitur, vt cùm ait: Alligatus es vxori? noli quærere solutionem. non dixit, ἀπόλυσιν, id est, dimissionem. sciebat enim, licere dimittere propter fornicationẽ. sed dixit, Noli quærere λύσιν, id est, solutionẽ. Itaq; priuat se vir vsu tantùm, exclusa vxore propter fornicationem, non autem potestate. nihil enim potest omninò separare fideles in vnam carnem alligatos, præter mortem. Similiter mulier discedens à viro propter fornicationem eius, priuat se consuetudine miscẽdi corporis cum marito, non autem potestate corporis mariti, ità vt neutra pars libera à lege matrimonij contracti remaneat, altera adhuc viuente. Mulier enim alligata est legi, sicut Apostolus ait, quanto tempore vir eius viuit: & si dormierit vir eius, liberata est à lege, nubat cui vult. quod similiter in viro intelligendum esse, vt scilicet vir alligatus sit legi, quãto tẽpore vxor eius viuit: quòd si dormierit vxor eius, liberatus sit à lege, vt ducat, quam velit, satis docuit idẽ Apostolus, cũ paulò suprà dixit æqualiter de vtroq; coniuge, mulier non habet potestatẽ corporis sui, sed vir: similiter autem & vir non habet potestatem corporis sui, sed vxor. at non moritur vir morte corporis, fornicando, vt per fornicationem eius tanquàm per mortem, maneat libera vxor, vt Magd. in schola Montani, principis Cataphrygarum, qui matrimonia soluere docebant, didicerunt. Præterea manifestũ est, hunc fuisse scopũ Domini, cùm præcepit, sicut Apostolus testatur, mulierem à viro non discedere: aut si discesserit, manere innuptam, scilicet, vt omnibus modis τὸ ἀδιάλυτον, vt Theodoretus ait, id est, insolubilitas (vt ità dicam) matrimonij conseruaretur, ità vt si accideret, vxorem excludi ac dimitti propter fornicationem, tamen quia non posset exclusa ac dimissa alteri nubere, daret operam, quocunque modo honestè posset, vt cum viro in gratiam rediret. Quòd si hîc parti innocenti, id est, viro permissum esset ius nuptiarum cum altera, secundùm doctrinam vel potiùs commentum Magdeburg. frustrà esset hic scopus Domini, & Apostoli eius Pauli. quomodò enim vxor fortasse iam pudica facta, posset redire ad priorẽ virum, qui iam alteram duxisset? Deindè cùm in vno loco & causa voluit Apostolus

Error Magde. & aliorum, quòd matrimoniũ fornicatione dissolvatur, ortus ex ignorantia virtutis verborũ Pauli.

1. Cor. 7.

Rom. 7.

1. Cor. 7.

Magd. in schola Montani erudiri.

lus licere, viuente vxore, alteram ducere, aut viuente viro, alteri nubere, tunc scilicet, cùm infidelis coniunx à fideli coniuge discedit, subiungit: Nõ enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in huiusmodi, dixit, vt intelligamus, in cæteris quidem subiectum esse seruituti fratrem, aut sororem, ità vt neutra pars fidelis, altero viuente, alio matrimonio copulari possit, siue innocens sit, siue non. Verùm quia exceptio illa fornicationis apud Matthæum, paulò obscurior (vt dixi) ac difficilior videri solet, doceamus rursùs Magdeburgenses, qualis sit, si fortè intelligere voluerint. Dixerat Dominus apud Matthæum: Qui dimiserit vxorem, excepta causa fornicationis, facit eam mœchari: ex quo planè intelligebatur, licere ob fornicationem dimittere, & excludere: excepta verò causa fornicationis, non licere dimittere, alioquì qui dimittat, occasionem adulterãdi præbere vxori iniustè dimissæ, quarè adulterij eius reum fore: hoc autem docuerat in monte discipulos & turbam, in qua etiam propter alias causas, si vxor non erat cordi, dato libello repudij dimittebatur. Nè autem existimarent, dimissa licitè vxore propter fornicationis vitium, vtpotè cæteris omnibus grauius, odiosius & intolerabilius, licere quoquè aliam ducere, de hoc posteà, occasione sumpta ex Pharisæorum interrogatione, docuit & sanxit his verbis: Quicunq; dimiserit vxorem, nisì ob fornicationem, & aliã duxerit, mœchatur: quod perindè est, ac si distinctè diceret, vt sanctus Martialis, beati Petri discipulus, in epistola ad Tolosanos ca. 9. distinguit, inquiẽs: Qui dimiserit vxorem, nisì propter fornicationem, mœchatur, id est, facit eam mœchari, vt magnus Basilius canone 9. interpretatus est: & qui aliam duxerit, inquit, mœchatur. Atq; ità responsum fuit Iudæis quærentibus, vtrùm ex quacunque causa liceret vxorem dimittere? negat enim Dominus ex vlla causa licere, excepta causa fornicationis. Deindè plus aliquid adhuc docuit, & præcepit præter id, quod in monte docuerat, adiungens: Et qui aliam duxerit, mœchatur. quod perindè est, quasi diceret, Et qui vxore sic dimissa, scilicet propter fornicationẽ, aliam duxerit, mœchatur. Sic etiam hunc locum Euangelij interpretatus est canon Apostolorũ trigesimus octauus, prætermissa parenthesi exceptæ fornicationis, quo sententia esset clarior. Si, inquit, Laicus, vxore sua dimissa, alteram duxerit, aut ab alio dimissam, eijciatur ex ecclesia, scilicet tãquàm publicus adulter. Vxore, inquit, dimissa, scilicet cùm dimitti potest, nempe in causa fornicationis, tunc, inquam, qui aliam duxerit, eijciatur ex ecclesia. Ergò Apostolicus canon non permittit ius nuptiarum parti innocenti. Sed nè nos soli sic Euangelium & Apostolicam doctrinam, ac canonem interpretari Magdeburgensibus videamur, si in ore duorum vel trium stabit omne verbum, sicut scriptura sancta dicit, stet apud istos in ore saltẽ plurium Conciliorũ, in ore, inquã, synodi Mileuitanæ, cui beatus Augustinus interfuit. ea enim cap. 17. Visum, inquit, est nobis secundùm Euangelicam & Apostolicã doctrinã, neq; dimissum ab vxore, neq; dimissam à viro, altero matrimonio copula-

Matth. 5.

S. Martialis.

Basilius.

Canon apost. 38.

Syno. Mileu.

copulari, sed manere innuptos, aut reconciliari: eos autem, qui non obedierint, inter lugentes referri. Quomodò autem dimissa reconciliari posset, vt priùs dicebam, si, qui eam dimisit, aliam posset ducere? profectò nullo modo. Ergò, vt secundùm Euangelicam & Apostolicam doctrinam, necessè est, vt dimissa maneat innupta, aut reconcilietur, sic secundùm Euangelicam & Apostolicã doctrinam necesse erit, vt qui dimisit, scilicet propter fornicationem, maneat innuptus, aut reconcilietur. Igitur secundùm Euãgelicam & apostolicam doctrinam, non permittitur ius nuptiarum parti innocenti. Idem decretum est in Synodo Africana cap. 65. Item synodus Eliberitana tempore Sylvestri Papæ cap. decimo: Si fidelis, inquit, fœmina adulterum maritum suum reliquerit, & alteri nupserit, non priùs accipiat communionem, quàm is, quem reliquit, è vita exierit. Sic synodus iudicauit, Paulum secuta, qui ait, Mulier alligata est legi, quandiù vir eius viuit, quanuis scilicet adulter sit. Præterea synodus quoquè Florentina œcumenica, scripturæ sanctæ doctrinam, & canonem Apostolorum, & sancti Euaristi authoritatem, atq; huius synodi Mileuitanæ decretum, immò totius ecclesiæ catholicæ prædicationem & consuetudinem Apostolicæ traditionis secuta, his verbis sanxit: Quanuis autẽ ex causa fornicationis liceat, scilicet parti innocenti, tori separationem facere: non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cùm matrimonij vinculum legitimè contractum, perpetuum sit. Eant ergò nunc Magdeburgenses, & postulent à suis discipulis, vt eis potiùs credant, quàm scripturis sanctis & sanctis synodis. Præterea alios testes, vt Hilarium in Matthęum, sanctum Epiphanium hæresi 59. contra Catharos, Theodoretum lib. 9. de curatione Gręcarum affectionum, Basil. Magnũ canon. 9. Qui sic ait: Vir, vxore dimissa, scilicet propter fornicationem, (de hac enim loquebatur) si ad alteram se contulerit, & ipse adulter est, quoniam in causa est, vt vxor adulteretur: & quæ cum eo habitat, adultera, quia alienum virum ad se transtulit. Sequantur ergò, si ità placet, Magdeburgenses Lactantium Firmianum lib. 6. Diuinarum institutionum: immò teneant etiam cum eo Chiliastarum hæresem, vt alios nunc eius errores taceam: deniquè relicto Euangelio, teneant leges seculi, quæ matrimonium soluunt propter fornicationem, & istud suum ius nuptiarum parti innocenti tribuunt.

Syno. Africa. Synod. Eliber.

1. Cor. 7.

Syno. Floren.

Hila. Epipha. Theodoret. Basilius.

Quid respondendum sit pro matrimonio non dissoluendo propter fornicationem, ad id quod obijciunt, ex commentarijs, qui feruntur esse Ambrosij: & quid beatus Ambrosius de hoc dogmate senserit. De falsa interpretatione Augustini Marlorati in locum Pauli: Mulierem à viro non discedere: quòd si discesserit, aut reconciliari, aut manere innuptam, & confutatio eius. Cap. 11.

Quòd

QVòd si beatum Ambrosium cum Lactantio sensisse putant, & huius quoquè magni scriptoris authoritatem cum euãgelica & apostolica doctrina, quam hactenùs explicauimus, consentientem desiderant, legant, quæ scripsit in libro priore de Abraam cap. 4. quem librũ, nemo est, credo, qui dubitare cũ ratione possit, sui authoris esse, id est, B. Ambrosij, cuius characterem & stylum acri iudicio & summa breuitate Cassiodorus senator in libro de institutiõe diuinarum literarum his verbis descripsit: Sanctus quoq; Ambrosius lactei sermonis emanator, cum grauitate acutus, in violenta persuasione dulcissimus, cui fuit æqualis doctrina cũ vita. Hactenùs Cassiodorus. Qui igitur grauitatem, acumen, dulcedinem, vim persuadendi, & eloquentiam sermonis, quibus in his libris de Abraã, & in Commentarijs Lucæ, ac reliquis suis libris vsus est, cum Commentarijs epistolarum Pauli, qui Ambrosij feruntur esse, contulerit, facilè dubitabit, vtrùm eius sint. Illud prætereà nõ parùm mouet, quòd idem author Cassiodorus in eodem libro scribit his verbis: Dicitur etiam & B. Ambrosius codicem epistolarum omnium Pauli suauissima expositiõe cõplexus, quem tamen adhuc inuenire non potui. Hæc ille. Quàm verò suauis sit illa, quæ nũc extat, epistolarum Pauli interpretatio, quæ sancti Ambrosij esse fertur, experiatur & iudicet, qui aliquid iudicij se credit habere. vt illud interìm dissimulemus, videri quidem mirum, si in epistolas vt ferebatur, scripserat Ambros. quemadmodùm non reperire eas potuerit, vir alioquì tam diligens ac potens, & nobilis senator vrb. Rom. in tanto præsertim, vt verisimile, est Romanorum cum Mediolanen. cõmercio & societate. Illud quoq; accedit, quod scrupulum auget, q̃ in Lucam sic scripsit, vt Commẽtarios in libros diuideret, vt eo tempore interpretes sacrorum librorũ facere solebãt, vt Hieronymum fuisse videmus, & Origenem, quem B. Ambrosius non solùm in multis imitatus est, sed multa etiam ex eo in sua scripta, vt beatus quoq; Hieronymus testatur, transtulit. Prætereà non est secutus in Lucam genus interpretandi, quod Græci vocant, κατὰ πόδας, cùm textum quasi per vestigia interpres prosequitur, quod in Commentarijs epistolarum fecit, quicũq; eos scripsit. Sed cur Ambrosius genus interpretandi mutâsset? præsertim cùm Commentarios Origenis in epist. ad Rom. in libros decem digestos haberet, ex quibus nihil transtulisse videtur, tam sedulus alioquì & tam studiosius Origenis imitator, vel potiùs trãslator. Deniquè illud maximè mouere etiam potest, q̃ in re grauissima & in dogmate Ecclesiastico, sibi contradixisse tantum præsertim Ecclesiæ Catholicæ doctorem, non est verisimile. Sic enim est in priore epist. ad Cor. cap. 7. in explanatione illius loci, Et vir vxorem nõ dimittat, subauditur, inquit, excepta fornicationis causa, & ideò subiecit, inquiens, sicut de muliere, q̃ si discesserit, manere sic: quia viro licet ducere vxorem, si dimiserit vxorẽ peccantẽ, quia non ità lege constringitur vir, sicut mulier, caput enim mulieris vir est. hæc ibi. sunt qui existimẽt, de lege humana intellexisse author-

Character, et stylus Ambrosij acri iudicio à Cassiodoro notatus.

De Commentarijs in epistolas Pauli, qui feruntur esse Ambrosij.

Non est verisimile, cõtradicere sibi Ambrosium in opere proprio de grauissimo dogmate.

rem, cùm dixit, Non ità lege constringitur vir, sicut mulier. Fateor, ipse quoq; sic aliquandò existimaui, quod tamẽ valdè mihi (vt quod sentio, dicam) violentũ & durũ ãttentiùs cõsideranti, videtur. Etenim si de lege humana loqueretur, nõ subijceret tanq; causam: Caput enim mulieris vir est: q̃d quidẽ vt Deus, & nõ homo sanxit. sic quoq; consequens est, vt de diuina, nõ de humana lege illud antegressum author intelligi voluerit, aut certè si de lege humana intelligi voluit, eam legem vt iustam approbat, quam tamen B. Ambrosius lib. 1. cap. 4. de Abraam, planè improbat, vt diuinę legis aduersariam. docens enim prohiberi, nè dimissa vxore propter adulterium, alteram ducere liceat: Sed vos, inquit, moneo viri, qui ad gratiam Dñi tenditis, non commisceri adulterino corpori. qui enim se iungit meretrici, vnum corpus est: neq; dare hanc occasionem diuortij mulieribus. Deindè subiungit: Nemo sibi blandiatur de legibus hominum. Omne stuprum, adulterium est: neq; viro licet, quod mulieri nõ licet. eadem à viro, quæ ab vxore, debetur castimonia: quicquid in eam, quæ non sit legitima vxor, cõmissum fuerit, adulterij damnatur crimine. Hoc verum & ecclesiasticum dogma de matrimonio perpetuo tradit B. Ambrosius, quod vniuersa Ecclesia Catholica tam Orientalis, quàm Occidentalis, tenet & profitetur. Illic verò, id est, in priore epistola ad Corint. quisquis ille est, qui cõmentarios illos scripsit, licere tradit, dimissa vxore propter adulterium, alteram ducere. siue enim licere dicat diuina lege, siue humana, qua id liceat, tanq; iustam approbet, parùm refert, cùm vtracunq; lege harum matrimoniũ dirimatur, iustè dirimi tradat. In Cõmentarijs verò in Lucã cap. 16. idem Ambrosius legem quoq; humanam, vt diuinæ repugnantem, improbat, quæ dimittere vxorem ob alias etiam causas, præter crimen adulterij, permittebat. Hactenùs responsum sit Magdeburgensibus, qui non negant, hoc loco Apostolum loqui de dimittente vxorem propter adulteriũ: Sunt enim alij ex Sectarijs, qui hoc negant, vt nupèr legi in Commentarijs Augustini Marlorati Caluiniani. ait enim de ijs loqui Apostolũ, quæ leuibus causis à viris discedebant, vel quia displiceret forma, vel propter sęuitiam, & duram tractationem, vel aliã quamlibet huiusmodi causam: quod ex eo ꝓbat, q; iubeat Apostolus vxorem à viro dissidentẽ, manere innuptã, aut recõciliari: in quo satìs significari putat, dissidium esse tolerabile. quasi dissidium propter adulterium, nõ videatur vllo modo esse tolerabile, vt possit aut debeat, quæ semèl ꝓpter adulterium viri discesserit, aut propter suum adulterium dimissa sit, viro suo vnq; recõciliari: quanuis, vt aliquãdò euenire solet, vel maritus pudicus, vel vxor pudica facta sit. quod q̃ sit à charitate & pietate alienũ, nemo catholicus est qui non videat. Præterea non loqui Apostolum de dimissis propter adulterium, constat, inquit, ex pœna, quæ sequebatur: erat enim crimen capitale Leuit. 20. etiam legibus Romanorũ, & propemodùm cõmuni iure gentium. Hæc ille. Vndè effici necessariò putat, vt nõ prohibeatur alteram ducere, qui ꝓpter adulterium vxorem

Dogma catholicum Ambrosij de perpetuo matrimonio.

Quàm ridiculò & absurdè probet Mart

vxorem suam dimisit, siquidem interficienda sit vxor adultera vel secundùm legem Leuit. quasi nunc sub lege vetere simus, vel secundùm leges seculi necessariò accusanda sit, & non possit vir in adulterio depræhensam dimittere, solo repudio contentus: aut deniquè quasi Ecclesia, ad cuius vtilitatē Apostolus scripsit, occidere iubeat. Iam quis vnq̄ dixit, legibus Romanis & ꝓpemodùm cōmuni iure gentium, capitale crimē esse adulteriū? quasi omnes leges Romanorū ad ius naturæ pertineant: aut quasi ratio naturalis inter omnes homines constituerit, vt adulteræ occidantur, vt secūdùm definitionē Gaij Iuriscōsulti, hoc supplicium mortis ad ius gentium referatur. Quis, inquam, vnq̄ dixit, certum genus supplicij, quod crimini debeatur, ex ratione naturali omnium gentium communi proficisci? Ergò cōtra ius gentium & rationem naturalem faciunt, quicunq; alio modo, q̄ morte, adulterium puniunt, quasi non sit in Ecclesia grauius genus supplicij anathema, q̄ gladius, id est, gladius ignis gehēnæ, grauior, quàm gladius ferreus. Sed iste author conscius sibi, aliquid absurdum se dicere, moderari voluit, cùm dixit, propemodùm. Prætereà, synodus Toletana 12. cap. 8. affirmat præceptum Dñi esse, nè ob vllam causam præterq̄ fornicatiōem, liceat dimittere vxorem. & ideò quicūq;, inquit, citra culpam dicti criminis, vxorē suam quacunq; occasione dimiserit, quia quod Deus coniunxit, ille separare disposuit, tādiù ab Ecclesiastica cōmunione priuatus, & à cœtu omnium Christianorum maneat alienatus, donèc societatem relicti cōiugis synceriter amplectatur, & foueat vxorem. Item B. Basilius Can. 9. de vxore discedēte à viro, siue, inquit, cęderetur, neq; plagas ferre vellet, perpeti potiùs debuit, q̄ à matito discedere, siue iacturam dotis facere nollet, nec hæc quidē satìs honesta causa. Quomodò igitur, vt iste interpres Marloratus falsò docet, Paulus Apostolus permittit vxori à viro ob aliā quālibet causam discedere, sed ità, vt maneat innupta, si reconciliari nolit? Hac enim sola pœna, vt iste vult, sancitur nūc à Paulo præceptum Dñi, nè mulier à viro discedat. Deindè cùm affirmet Apostolus scribere se hîc præceptum Dñi, & in Euangelio legamus præceptū Domini de dimittente vxorem propter fornicatiōem, nè scilicet, qui propter fornicationē dimittit, alteram ducat: quæ ista Marlorati tanta inscitia, vt dicat, locum si quæras, nusquàm reperias ad verbum, quasi non satìs cauisset Apostolus, quod iste obiecit, cùm ait, Præcipio non ego, sed Dominus: præceptum ergò ponere voluit, & quidem explicatiùs, non autem numerare verba Domini. Quis ignorat solitos esse sanctos Apostolos scripturam citare secundùm sententiam potiùs, q̄ secundùm verba? Itaq; quasi plura verba huius loci Pauli in Genesi, quàm in Euangelio reperisset, hunc ipsum locum Pauli ad illud in Genesi retulit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit vxori suæ, tametsi hic locus Genesis perpetuitatem matrimonij declarat, quam pessimus iste Pauli & Euangelij interpres negat & tollit, cū tradit adulterio dirimi matrimoniū. Ad extremum, vt tot errata essent huius inter-

loratus, non prohiberi alteram ducere, qui propter fornicationē dimiserit suā.

Synod. Tolet. 12.

Basilius.

Redarguitur, Marloratus de Pauli sentētia falsò intellecta.

Cùm dixit apost. præcipio nō ego, sed dominus setentiam prætepti posuit, non verba.

Gene. 2.

interpretis in explanatione huius loci Pauli, quot verba, addidit, quænam esset iusta & legitima causa vtriq; parti, ab altera discedendi, à magistratu esse hoc accuratè expendendum, quasi causæ matrimoniorum inter negocia secularia referendæ sint, vt non debeat eis implicari, qui Deo militat, id est, potestas ecclesiastica, sed potiùs potestas seculi. Vt video, nihil iste interesse putat, iudicare, ad quem possessio vel aratio agri pertineat, an ad cuius potestatem vxor: neq; plus mysticæ benedictionis in tradenda vxore in potestatem viri, & vicissim tradendo viro in potestatem vxoris, interuenire, quàm in fundi aut horti tradenda possessione, & in omni eo, q̃d per æs & libram agitur: hęc, inquam, verba, Ego te accipio in meam, & ego te accipio in meum, vel similia, quæ ipsorum qui contrahunt, consensum explicant, & vim continent illorum sacrorum verborum, quæ Adam per spiritum Dei in persona omnium coniugum mysticè dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erũt duo in carne vna, quæ Paulus magnum sacramentum in Christo, & in Ecclesia eius sponsa esse dixit, nõ magis spiritualia esse iste bonus author somniat, quàm quæ consensum significant, quem in emptionibus & venditionibus intercedere necessè esse iurisconsulti scribunt: vt æquè vterq; contractus tam coniugalis, quàm emptionis siue permutationis, ad iudicium magistratũs pertineat. Sed satis hactenùs responsum sit in gratiam Magdeburgensium Marlorato, cuius in scripturam commentarios venenatos ac pestiferos, & hæretica doctrina respersos, cauendos esse moneo, & in Gallia, iussu Christianissimi Regis comburendos esse speramus, nisi iam combusti sunt.

Secundùm doctrinã huius hæretici, nihil interesse inter matrimonium & contractũ aliquem secularem.

Defensio doctrinæ de cælibatu in epist. 2. Clementis: & confutatio eorum, quæ Heerbrandus de hac re contra synodum Tridentinam scripsit. Et doctrina Apostoli de continentia, quam à Sacerdotibus & Diaconis & eorum vxoribus requirit, ex virtute verborum, & ex traditione sanctorum deprompta. Cap. 12.

ACcusant deindè Magdeburgenses in epistola 2. Clementis, doctrinã de cælibatu sacerdotum, quòd sacerdotibus, inquiunt, interdicitur, nè post ordinationem vxores retineant: quod si non fecerint, ab officijs maioribus remouentur:] Sic verò scripsit Clemens, quod à beato Petro se accepisse dicit, Quòd si post ordinationem, inquit, ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij nõ intret limina, & quæ sequuntur. Non hoc iubet Clemens, vt ministri vxores suas excludant. excludere enim eas prætextu religionis, canon etiam Apostolorum prohibet, sed iubet, nè cum eis rem amplius habeant post ordinationem, quod Paulus quoquè in epistola ad Titum episc. Cretæ: Constitue, inquit, presbyteros per ciuitates, sicut ego disposui tibi. Deindè scribit, quales esse debeant: Si quis sine crimine est, filios habens fideles, non in accusatione

ad Tit. 1.

ne luxuriæ,aut non ſubditos. Non igitur prohibet presbyteris,quin vxores habeant,aut habuerint,& miniſtrent altari.verùm quales mariti deincèps eſſe deberent, id eſt, quomodò habere vxores, nè quis erraret, vt iſti nũc errant,idẽ Apoſtolus ſatis clarè docuit,cùm ſubiungit: Oportet enim Epiſcopum eſſe pudicum, iuſtum, ſanctum,continentem.Non contentus dicere pudicum,vt in epiſtola priore ad Timotheum,ſic enim interpres in ea verterat idem verbum Gręcũ, σώφρονα,addidit hîc ἐγκρατῆ,id eſt,continentem: Caſtus autem, ſiue pudicus & continens,non eſt Epiſcopus, aut presbyter,ſi cum vxore conſuetudinem habeat. Sed quia Magdeburgenſes nihil ampliùs hoc loco pro incontinentia ſacerdotum, quam profitentur,dixerunt,& nupèr Iacobus Heerbrandus,qui in Tubingenſi ſchola doctrinam Luteri docet, ſupplere voluit,quod ab illis relictum eſt: reſpondeamus ad ea,quæ ille in 32. articulo contra Tridentinam Synodũ ſcripſit, nouum eſſe inuentum de cælibatu contra electum Dei organum,qui Epiſcopos, inquit,& diaconos vult honeſtos eſſe maritos. At non vult Apoſtolus,vt Epiſcopi,presbyteri, & diaconi non ſint virgines, ſi eſſe mâlint, ſecundùm conſilium eius de virginibus: non negabit hoc Heerbrandus: ex quo fit,vt neque rursùs requirat Apoſtolus ab eis,vt ſint mariti,nõ magìs quàm requirat,vt habeant filios: Sed hoc requirit, vt ſi habeant filios, benè eos educatos & inſtitutos habeant, vt eorum probitas & obedientia ac pudicitia, teſtimonium quoddam potiùs ſit continentiæ Patrum. Sic item,ſi habeant vxores, requirit,vt ſint caſti & continentes. Videamus igitur, qualis iſta caſtitas & continentia ſit,quam à ſacerdotibus & diaconis poſtulat,vtrum ne talis eſſe debeat,qualis laicorum,an alia excellentior? idq; ex verbis ipſis Apoſtoli, locis ſcripturę hincindè collatis,ratio cinando demonſtremus. De quibus autem, inquit, ſcripſiſtis mihi,bonum eſt homini,mulierem non tangere. Interrogemus hîc Heerbrandum verbis ſancti Sixti III. cuius authoritate ſancta Synodus Epheſina aduersùs Neſtorium vſa eſt, vt Vincentius Lirinenſis Gallus, illius temporis author grauiſsimus,teſtatur: interrogemus,inquam,verbis Sixti in libro de caſtitate,in quo totum ferè hoc caput epiſtolæ Pauli ad Corint.doctiſsimè & feſtiuiſsimè interpretatus eſt, De qua muliere Paulum dixiſſe putandum eſt? De aliena,inquit,non puto:nec enim Corinthij tam vecordes erant,vt hoc Apoſtolum interrogarent, an eis aliena liceret matrimonia violare, quod citra vllius diſciplinæ interdictum, etiam ipſa natura damnabat. deindè ſubiungit: Hoc propter eos ſcripſi,qui nimio ardore libidinis,ſcripturarum veritatem peruerſa nituntur interpretatione ſubuertere. Si ergò ratio non concedit, vt de aliena dixerit,reſtat,vt de propria dixiſſe credatur.quod indè etiam probat,quòd in ſecunda parte ait:Dico autem non nuptis & viduis: quibus ſi iam ſuperiùs fuerat locutus, ſuperuacuum fuit,iterare ſermonem:in tertia autem, de virginibus.Hactenùs Sixtus.Item Tertullianus in libro de Monogamia, interpretans huc locum: Oſtendit, inquit,

Quæ Heerbrãdus doctor Tubing. arti. 32. cõtra ſynodum Tridẽt. ſcripſit.

Quæ caſtitas & continentia ſit, quam Apoſt. à Sacerdotibus et diaconis requirit.

1.Cor.7.

S.Sixtus III. de caſtitate.

Tertullianus.

inquit, fuisse, qui in matrimonio deprehensi, verebantur, nè non liceret eis deincèps matrimonio suo vti, quia in carnẽ sanctã Christi credidissent, quibus secundùm veniam concedit indulgens, non præcipit. Ergò cùm dicit Apostolus, De quibus scripsistis mihi, bonũ est homini, mulierem non tangere, de vxore dicit: vt sit, Bonum est homini, vxorem vel mulierem non tangere. Sic enim vertit beatus Hieronymus in Commentarijs Ezechielis cap. 20. Sed propter fornicationem, inquit, vnusquisque vxorem suam habeat: non dixit, Ducat, vt idem sanctus martyr Sixtus notauit. Et paulò pòst, interpretans, quod idem Apostolus subiungit, Nolite fraudare inuicèm, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterùm reuertemini in idipsum, nè tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram: Pauco, inquit, tempore continentes esse præcepit, vt longiori spatio orationi vacare possent: post continentiam verò, ad matrimonij vsum redire permisit, si tamen incontinentiam necessitas exegisset, nè & tentet vos Satanas propter incontinentiã. Hactenùs sanctus Sixtus. Incontinentiam itaq; dicit hîc Apostolus, non continere se ab vsu matrimonij: quod quidẽ coniugibus permittit, cùm necessarium est illis, nè tentati à Satana, in adulteriũ incidant. permittit, inquam, maritis illis, de quibus ad Corinthios scripsit, permittens non esse continentes, id est, vti matrimonio, quo erant copulati, si periculum tentationis metuerent. At in epistola ad Titum nõ hoc permittit presbyteris & diaconis maritis, vt non contineant: sed potiùs præcipit esse continentes, id est, non vti ampliùs coniugibus suis post ordinationem. Etenim si mariti nõ continẽtes, sunt apud Paulum, qui vtuntur suis vxoribus: ergò mariti continẽtes, apud eundem Paulum sunt qui eis non vtuntur. Ex quo rursùs constat, de laicis maritis scripsisse ad Corinthios, non de sacerdotibus: quod dicere necesse est, nè secũ tantus Apostolus pugnare, & sibi contradicere videatur, si quibus maritis permittit in epistola ad Corinthios, non esse continentes, eisdem posteà in epistola ad Titum continentes esse præcipiat. Iam ne sentis Heerbrande, extortum tibi de manibus pugionem, & eo te confossum esse? non vult Paulus electum Dei organum, episcopos & diaconos honestos tantùm maritos esse, quod tu dicis, Paulus non dixit: sed vult esse continẽtes, quod idem Paulus dixit, tu prætermisisti. Disce igitur priùs, Iacobe, vsum verbi huius ἐγκρατεύεσθαι apud Paulum, & accede posteà ad interpretandum locum de continentia maritorum: ἐγκρατεύονται enim, id est, continent ij, qui soluti & liberi sunt à matrimonio, cùm alienas nolunt tangere. suas enim non habẽt. Vndè illud, Dico ego non nuptis & viduis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego: quòd si non continent, nubant. Item, ἐγκρατεύονται, id est, continent mariti, cùm suas, quas habent, nolunt tangere. Vndè laicis maritis permittit Apostolus suas tangere, si nolunt continentes esse, nè propter hanc incontinentiam, id est, voluntatem non continendi à suis, Satanas eos ad illicitum concubitum cum alienis trahat, si licitus cum proprijs

1 Cor 7.

Hieronymus.

Qui sint mariti non continẽtes, apud Paulũ, & qui continentes.

Secundùm doctrinã Heerbrãdi cogitur Apostolus sibi contradicere.

Continẽtia à propria vxore, nõ ex philosophia Aristotelica, sed ex doctrina Apostolica præfecta est.

prijs prohibeatur. Hæc igitur est Apostolicæ doctrinæ continentia à proprijs vxoribus, non ex philosophia naturali, nec à magistris eius profecta: sed à Deo tradita, libera quidem maritis laicis, necessaria verò ac iussa maritis Deo sacratis: vtrunque enim docuit Apostolus: & verbum Dei negat, qui vtrunque aut alterum negat. Illa etiam Pauli cautio, digna est admiratione & obseruatione, quòd cùm in epistola priore ad Timoth. episcopos (quo nomine presbyteros quoquè intelligi voluit) dixisset, debere esse σώφρονας, id est, castos, nè quis de illa castitate dictum esse putaret, quam etiam in adolescentioribus vxoribus laicorum, in epistola ad Titum capit. secundo, requirit, idcircò in eadem epistola ad Titum, ad castitatem Episcoporum, adiunxit continentiam. dicit enim debere eos castos & continentes esse. quarè cùm dixit priùs in epistola ad Timotheum, debere esse castos, significare voluit non quidem castos vxoribus, sed castos ab vxoribus, quod clariùs iam in epistola ad Titum dixit, addens verbum continentis: adolescentiores verò vxores castas esse iubet viris suis, non à viris suis. Notauit hoc quoquè grauissimus author Sixtus in libro de castitate, de quo suprà meminimus. Dici quidem, inquit, potest casta fœmina, seruans viro suo fidem, sed marito casta, non à marito, nisi etiam à marito continens fuerit. Vir quoquè si non mœchetur, à mœchia castus dicendus est, nõ à muliere, nisi ab vxore continens sit, quia & vxor mulier esse credenda est. Mira enim castitas hæc est, in parte concupiscentiæ nullius sexûs nôsse consortium. Hanc enim in duas diuidimus species, vnam virginitatis, & viduitatis: alia huic iungenda est continentia, cùm coniunx ità viuens moritur, vt habens non habeatur. Hactenùs sanctus Sixtus. Itaque non illa minor castitas, id est, continentia ab aliena: sed illa mira castitas, quam Sixtus dicit, id est, continentia à propria vxore, facit viros σεμνοὺς, id est, honestate quadam venerabili. hæc enim est vis verbi, iuxta etymologiam vocabuli παρὰ τὸ σεύεσθαι, quales esse iubet diaconos Apostolus cùm ait, Diaconos similiter σεμνοὺς, id est, honestate venerandos propter pudicitiam. Vndè interpres Latinus non male vertit, pudicos. Huiusmodi castitatem miram requirit idem Apostolus à senibus, cùm ait in epistola ad Titum: Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinam: senes, vt sint σώφρονες, id est, casti: & σεμνοὶ, id est, honestate quadam venerabili, scilicet propter pudicitiam: & anus similiter, σεμνὰς, id est, pudicas. Quis verò sanæ mentis, & cum ratione loquens, quis, inquam, nisi importunè libidinosus dicat, moneri hîc senes ità castos esse, vt ab alienis abstineant, quos turpe iam sit à suis etiam vxoribus non abstinere, vt anus quoquè à suis viris? Vt igitur ea castitas siue pudicitia intelligeretur, quæ excellentior est, & maioris honestatis, ac veneratione quadam dignos facit, id est, continentia à proprijs vxoribus: addidit, in senibus σωφροσύνης τὸ σεμνότητα, id est, castitati honestatem reuerentia dignam, quam adferre solet continentia à propria vxore. Cùm verò statim

Admirabilis cautio Pauli aduersus oppugnatores sacri cælibatûs. Tit. 2.

Aliud, castus vxori: alius castus ab vxore.

Quãvim habeat apud Paulũ verbũ σεμνὸς. Tit. 2.

rò ſtatim ſubiungit de adoleſcentioribus, quæ viros habent, quia non requirit ab eis Apoſtolus, vt à viris ſuis abſtineant, ſed ab alienis præcipit caſtas eſſe, ſcilicet viris ſuis: nec amplius addit hîc, σεμνάς: quod verbum addidit, vt dixi, caſtitati, quam à ſenibus requirit. idem verbum, & eadem ratione in vetulis poſuit. item in epiſtola ad Timotheum capite tertio, poſtquàm dixit Apoſtolus, oportere eſſe epiſcopos caſtos, ſubiunxit: & diaconos ſimiliter pudicos. Græcè eſt, σεμνοὺς, vt ſimiliter non de pudicitia vulgari, ſed de illa maiore & admirabiliore, quã diximus, intelligeremus. Sequitur deindè: Et mulieres ſimiliter pudicas. Vxores Epiſcoporum & Diaconorum dicit: quas ſi habeant, oportet quoquè pudicas eſſe. Hîc quoquè dixit, σεμνὰς, vt eandem honeſtatem continendi à viris ſuis, quæ illas faceret reuerentia & cultu dignas, iuxta interpretationem vocabuli, intelligeremus. Quòd autem de vxoribus epiſcoporum, & presbyterorum, ac diaconorum Apoſtolus hoc loco loquatur, ſatis ratio ipſa propoſiti demonſtrat. qui enim præcipiebat epiſcopis, presbyteris & diaconis, qui vxores haberent, caſtos & continentes eſſe, conſequens erat, vt idipſum quoquè eorum vxoribus præciperet, ſine quarum conſenſu non admittuntur mariti ad ordinem ſacrum: poſtquàm verò, vxoribus aſſentientibus, ſacrati ſunt, ipſæ quoquè propoſitum continentiæ receptæ & adſtipulatæ, ſeruare debent. Quæ hîc iniuria fit? aut quæ vis ſpontè, quod melius eſt ſecundùm conſilium Pauli, ſuſcipienti? nisi fortè Paulum de violentia & tyrannide accuſant iſti, quia prohibens in epiſtola ad Timoth. priore, nè viduæ adoleſcentiores, diaconiſſæ fiant, propter periculum non ſeruandi, iterùm nubendo, continentiæ promiſsionem, ait, cùm nubere volunt, habere eas damnationem: quia, inquit, primam fidem irritam fecerũt. quam enim Paulus hoc loco vocauit fidem, vocauit Apoſtolica conſtitutio in lib. 2. Clementis promiſsionem. Ait enim cap. 1. de huiuſmodi viduis, ſcelus eas committere, nõ quia digamia, inquit, ſcelus, ſed quia ſcelus ſit non ſeruare promiſsionem. Tales ergò eſſe oportet, id eſt, continentes ſecundùm præceptum Pauli, ſacerdotum & diaconorum vxores. Hoc enim ſignificat hîc verbum Græcum γυναῖκας. Idem quoquè in 2. libro Clementis Rom. Apoſtolica conſtitutio, & quidem apertiùs docet, ſcilicet ſermonem eſſe hîc de vxoribus ſacerdotum & diaconorum. deſcribens enim, quales eos eſſe oporteret, ſicut Apoſtolus fecit, ſi eſt, inquit, fidelis, ornatus, honeſtus, ſeu pudicus: & ſubiungit ſtatim: Si habet, aut habuit vxorem fidelem, honeſtam, ſiue pudicam, pro quo Paulus dixit, Mulieres, ſiue vxores ſimiliter pudicas, non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus, &c. ſatis hactenùs, vt arbitror, demouſtratum eſt ex locis Apoſtoli inter ſe collatis, & ipſorum verborum virtute, quales maritos epiſcopos & presbyteros, ac diaconos Apoſtolus requirat, nempe caſtos & continentes ab vxoribus ſuis. Dominus det contradicẽtibus intellectũ, vt intelligãt ſcripturas, & ſani ſint in fide. Pergamus ad reliqua, quę doctor iſte Tubing. in art. ſuo ſcripſit.

De quibus dicat Apoſtolus mulieres ſimiliter pudicas.

1. Tim. 5.

Reſponſio

Responsio ad id, quod Heerbrandus Tubingensis doctor contra Celibatum obijcit ex epistola ad Hebræos, Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus: & de falsa & repugnante interpretatione eius: & propria ac vera interpretatione ex causis dictorum, & circunstantijs personarum, & collatione similium locorum scripturæ, concluſa. Cap. 13.

ILlud enim nobis quoquè obijcit, quod Apostolus in epistola ad Hebr. cap. 13. ait, Honorabile connubium in omnibus. Si ea, quæ sequuntur, iste doctor attentè legisset, fortasis intellexisset, cum quibus loquatur Apostolus, & de quibus dicat: quod quidem ex causis quoquè dictorum, & ex circūstantijs personarum intelligi potest. Dat enim præcepta ijs, quibus præsunt præpositi spirituales, vt sunt episcopi & presbyteri, id est, laicis, quibus duo in primis cauenda sunt vitia, adulterij & auaritiæ, nè vel propter liberos, quibus dant operam, opes iniustè congerant: vel nè, dum cogitant quæ mundi sunt, quomodò vterque coniunx alteri placeat, occasionem præbeant, vt ab alijs appetantur, aut modum ipsi non teneant. Vndè Clemens Rom. in toto lib. 1. de Apostolicis Constitutionibus, quem de laicis inscripsit, de his duobus vitijs solùm disserit. Igitur quibus Apostolus dicit paulò infrà: Obedite præpositis vestris, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris. & paulò suprà: Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis, scilicèt laicis, locuti sunt verbum Dei, (quis enim neget, quin spirituales verbum Dei doceant laicos?) eisdem, inquam, dixit illud proximè superius: Sint mores sine auaritia. & rursùs eisdem, Honorabile connubium in omnibus, & torus immàculatus: fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. vt iam ipsa circunstantia personarum, quibus loquuntur verbum Dei Ecclesiæ doctores & præpositi, & ipsa præceptorum antecedentium ratio, quæ ad easdem personas pertinēt, cuiuis mediocris iudicij facilè persuadeant, immò confiteri etiam cogant, de laicis sermonem esse, & ad eos spectare, quod dixit Apostolus, Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus. Hoc item Eusebius Cæsareen. in extremo libro Euang. Demonstrat. cap. vlt. ait dictum esse non sacratis, neque professis πρὸς θεραπείαν, id est, cultum religionis monasticæ. Idem quoquè affirmat S. Ephrem, dictum esse hoc τοῖς ϛωτικοῖς, οὐ τοῖς ἀποτακτικοῖς, id est, secularibus siue laicis, non autem ijs, qui mundo renunciārunt: vt illud item in epistola ad Corinth. Si non continent, nubant: quod quidam monachi, inquit Eusebius, κακῶς ἐκλαμβάνοντες, id est, malè interpretantes, vt malè isti nūc interpretantur, Honorabile connubium in omnibus, εἰς γάμον ἐτράπησαν. καὶ οὐκ οἴδασι ὅτι μετὰ τὰς συνθήκας τὰς εἰς θεὸν γενομένας οὐ λέγεται ἔτι γάμος ἀλλὰ πορνεία, id est, ad nuptias, inquit, conuersi sunt, nec intellexerunt, post sponsionem pacti cum Deo interpositam, nō iam coniugium, sed fornicationem dici. deindè subiungit, ἕκαστος οὖν ὁ δυνάμενος θαρρεῖν τὰς ἀνάγ-

Ex circunstātijs personarū & causis dictorum intelligitur, quibus dicit Apostol. honorabile coniugiū & torus immaculatus. Heb. 13.

Heb. 13.

Euseb. Cæsar.

Ephram.

1. Cor. 7.

καὶ τοῦ σώματος, τότε ἐπεισέλθη τὸν ζυγὸν τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ ἐμπέσῃ εἰς τὰ καταχθόνια τοῦ ἅδου. id est, vnusquisq; igitur, qui necessitates corporis ferre possit, iugum monasticæ exercitationis subeat: & nè in infernum décidat.

Damascenus. Hunc locum citauit quoq; Damascenus in libro de locis cõmunibus, quẽ composuit, & παράλληλα vocauit. quòd si nullus necessitates istas corporis

1. Cor. 7. ferre posset, profectò non suaderet Apostolus parentibus, seruare virgines suas, cùm non habẽt necessitatem, sed habent potestatẽ voluntatis suę. neq; subiungeret, Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, benè facit: &

Matth. 19. qui non iungit, melius facit: Neque rursùs diceret Dominus: Qui potest capere, capiat: si nullus esset, qui capere posset. Huc pertinent, quæ Origenes de continentia sacerdotum & multorum secularium, ad exemplũ eorum, & de facultate continẽdi lib. 8. aduersùs Celsum, in eos philosophos scribit, qui cùm tam multa in scholis de Deo & de rebus, quę cogitatione & mente percipiuntur, dissererent, ad cultum tamen creaturæ se conuertebant, ex quo fiebat, vt iusto Dei iudicio in omni genere libidinis & turpitudinis volutari sinerentur. At (inquit) qui ab ipsis tanquàm idiotę contemnuntur, & fatui ac mancipia appellantur, vsqueadeò ab impudicitia & turpitudine, & ab omni concubitũs obscœnitate abstinent, ὡς τρόπον τελείων ἱερέων πάσαν σωφροσύνην ἀποσεφόντων πολλοὺς αὐτῶν παντελῶς καθαρεύειν ἀπὸ πάσης μίξεως, id est, vt more perfectorum sacerdotum, qui ab omni concubitu abhorrent, plerique eorum ab omni coitu puri sint. Subiungit deindè: Atquì vnus quidem apud Athenieñ ædituus, cui non est habita fides, quòd posset esse dominus suarum appetitionum carnalium, & eas, quandiù vellet, refrenare, cicuta virili membro adhibita, existimatus est purus & castus, ad illam Athenieñ solennem sanctimoniam procurãdam: licet aũt apud Christianos videre viros, quibus nõ opùs sit cicuta, sed contentos ratione pro cicuta, ὡς πάσαν ἐπιθυμίαν ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτῶν ἐξελάσαντες τὸ θεῖον ἐυχαῖς θεραπεύσωσι, id est, vt omni libidine ex mente eiecta, Deum precibus colant. Hactenùs Origenes. sed quanquàm istis, vt sic casti sint & continentes, sola ratio satìs sit adiuuante Dei gratia, quæ omnibus, qui eam non respuunt, præstò est: tamen respondete mihi Magd. qui vestra incontinentia, rationis & temperantiæ vires metiri vultis, ignorabat ne Plato, quanta esset vis in libidine, qui post duas appetentias cibi & potûs, quas famem & sitim vocamus, lib. 6. de legibus, dixit libidinem ὀξυτάτην καὶ λιπυρωτάτους τοὺς ἀνθρώπους μανίαις ἀπεργαζομένην, id est, vehementissimam esse, quæq; furore homines inflãmaret? idem tñ Plato in ciuitate illa sua, quam ad perfectum formabat, voluit, vt coniuges, si post liberos decẽnij spatio procreatos castè viuerẽt, id est, corpora non commiscerent, honore digni haberentur. fuerit ergò apud gentilem, sapientem huius seculi, castitas coniugum laicorum honore digna, & non apud Christianos, & in lege Dei eruditos castitas sacerdotum? Nec verò ille coniugibus summa ætate hoc statue-

statuebat,qui legem scripsit, vt puellæ à xvj. anno vsq; ad xx. nuberent: & viri à xxx. vsque ad xxxv. vxores acciperent. idem rursùs lib. 8. de legibus, interpretabor eisdem verbis. An(inquit)non fama & auditione accepimus, Iccum Tarentinum propter Olympia,aliosq; ludos,& artem in eis certandi,tantum robur animi simul cum temperantia comparâsse,vt nunquàm fœminam,neque puerum, quandiù exercitatione valuit, tetigisset? immò eadem de Crissone, & Astylo, ac Diopompo, alijsq; quàm plurimis fama est, qui animos quidem multo peiùs institutos,quàm nostri,aut tui etiam ciues Clinia,habebant: corpora verò multo magis coercebant. Quid igitur? illi cursu aut lucta vt vincerent,ausi sunt à re,in qua multi vitã beatam ponunt,abstinere,& nostri adolescentes propter victoriã multo pulchriorẽ non poterunt? Quã,inquit, victoriam dicis? vincere(inquit Clinias)voluptates virtute continentiæ,vt benè beateq; viuant:à quibus contrà si vincãtur,miserrimi sint:metuendũ,nè pietas eorũ erga Deum sublata sit. Cùm ergò apud Paulum illud,Magdeburgenses legitis, Omnis autem,qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem,vt corruptibilem coronam accipiant:nos autem incorruptam,quis iam vestrûm negabit,vnum ex illis omnibus, à quibus ille,qui in agone contendit,abstinet, Venerem esse: cùm hoc loco Platonis illos,quos nominauit,& alios quàm plurimos, vt ait, legamus continentiam propter Olympia coluisse? nec enim Paulus, quod Plato de istis scripsit,ignorâsse videtur, qui etiam legit,quid Menander in Thaide de prauis colloquijs bonos mores corrumpentibus dixisset: & quid Epimenides,atq; Callimachus Cyreneus de Cretensibus:quid item Aratus Astronomus,& Homerus de cognatione,quam genus hominũ cum Deo habet. Illi igitur pugiles in die iudicij extremi vestri iudices erunt, qui ex propheta vero Martino Lutero,quod in libro de vita coniugali scripsit, didicistis, coniunctionem maris & fœminæ necessariam esse, vt cibum, potum,& somnum? neque magis posse hominem hoc carere, quàm mutare sexum. At mulierem qui tangit,οὐ τυραννᾶται, vt ait Greg. Naz. in libro de Spiritu Sancto, id est,non patitur violentiam. non enim, inquit, natura violentiam ei adhibet. ἐκείνη γὰρ, inquit, ἔχει τὸ σωφρονᾶν, id est,penès naturam enim est, castum esse. Est ergò hęc cupiditas non necessaria,vt cibi, potus, & somni, vt Luterus omnis philosophiæ imperitus somniauit, sed ἐκ περιουσίας, vt princeps philosophorum in quæstionibus physicis ait, qui in libris quoquè de moribus,voluptates naturales, & uecessarias, à naturalibus non necessarijs distinxit. aliud itaq; est,nolle pati necessitatẽ: aliud,non posse,etsi velit. Quarè,vt reuertamur, vndè digressi sumus, in ecclesia nostra nullus cogitur sacerdos aut diaconus fieri, qui non potest ferre necessitates istas corporis,quas Eusebius dicit,id est, impetus carnalis appetitionis,quia scilicet non vult continens esse,nè patiatur fieri sacerdos. idem dicitur hodiè in ecclesia Oriẽtis vxoribus sacerdotũ,quod anteà quoq; in Occidentali dicebatur:si ferre non possent continentiam,

Quæ Plato de castitate & continentia scripsit, ea ad redarguendos Lutheranos valent.

1. Cor. 9.

1. Cor. 15. Tit. 1. Act. 17.

Aristo. in magnis moral.

Qui tradũt tyrannidẽ esse, cogere ad pra-

ſtandum promiſſum Deo, Deū faciunt tyrannū blaſphemè.

tinentiam, quia nolunt & tribulationem carnis, quam habent, quæ nupſerunt, ſicut Apoſt. ait, pati mâlunt, nè aſſentiantur ſacræ ordinationi maritorū, quæ his vis aut tyrannis eſt, quod iſti clamare ſolēt? An quod cogūtur ſeruare, quod ſemèl interpoſita fide promiſsionis, receperūt? ergò tyrannus iſtorū ſentētia eſt Deus, qui dixit, Vouete, & reddite: & in alio loco, Si quid

Pſal. 75.
Eccl. 5.

vouiſti, nè moréris reddere. Noſtri igitur præpoſiti, authoritate Dei, qui hæc dixit, ſeruare vota cogūt, in quo neq; tyranni ſunt, neq; tyrannus, cui obſequūtur: ſed iſti potiùs impij ſunt, qui cōtradicūt. Reuertamur ad locū Apoſtoli. docuimus iam ex verbis Apoſtoli, quod ſcripſit, Honorabile cōnubiū in omnibus: in omnibus laicis ſolùm intelligendū eſſe, de his enim loquebatur. ſimiliter in epiſtola priore ad Theſſalo. prēcipiens coniugibus omnibus: Scitis, inquit, quæ præcepta dederim vobis, vt abſtineatis vos à

1. Theſſ. 4.

fornicatione, & ſciat vnuſquiſque veſtrûm vas ſuum poſsidere in ſanctificatione & honore. Vnuſquiſque, dixit, id eſt, omnibus viris, qui vxoribus ſuis vtuntur, hoc præcipio. Vas autem viri, vocauit vxorē, imitatus Salomonem in Prouerb. cùm de marito loquens, & præcipiens, nè cum alia,

Prou. 5.

quàm cum vxore, rem habeat: Bibe, inquit, aquas de vaſis tuis. ſic enim eſt apud LXX. ſic in epiſtola ad Hebræos: Honorabile, inquit, connubium, ſcilicet ſit: & torus immaculatus, id eſt, prēcipio, vt vnuſquiſque ſuū matrimonium honoret: & nullus cubile vxoris ſuæ violet, commiſcēdo corpus ſuum cū aliena: idcircò ſubiūgit ſtatim: fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. Idē prēceptū dedit Theſſ. immò illud eſt huius interpretatio. tunc enim eſt vnicuiq; in honore (quod græcè dicitur, τίμιον) ſuum connubiū, quādò vnuſquiſq;, ſicut Paulus præcipit Theſſalonicenſibus, poſsideat vas ſuū non in paſsione deſiderij, id eſt, nō libidinosè, nec intemperanter, ſed honeſtè debitū reddendo, & ad tempus ex conſenſu propter orationem abſtinendo, vt in epiſtola ad Corinth. priore faciendum eſſe docuerat, & non fornicando, aut alterius vxorem adulterando. de vtroque enim crimine ſubiungit: Et nè quis ſupergrediatur, aut circunueniat in negocio fratrem ſuum. Hanc enim violentam & tyrannicam libidinem adulterandi vxorem alterius, πλεονεξίαν vocauit hîc translatè à violentis auaris, qui per vim rapiunt alienum. Cuius verò ſtatûs ac conditionis eſſent iſti, quibus in epiſtola ad Theſſal. præceptum dedit, vt vnuſquiſque poſsideret vas ſuum in ſanctificatione, quod iam ſumus interpretati, ex eodem quoquè loco intelligi poteſt: eoſdem enim, quibus hoc præceptum dedit, rogat ſtatim, vt quieti ſint, & res ſuas agant, & operentur manibus ſuis. Agere autem res ſuas, & operari manibus ſuis, proprium eſt laicorum, quibus epiſcopi, presbyteri, & diaconi ſpiritualia miniſtrant: qui quidē, quia eis operari manibus non ſemper vacat, & iuxta verbum Domini, dignus eſt operarius cibo ſuo, carnalia pro ſpiritualibus ab eis accipiunt. neque hi dicuntur agere res ſuas, ſed potiùs res eccleſiæ & animarū, quibus præſunt. Vt igitur in hoc loco epiſt. ad Theſſalon. ex circunſtantia conditionis perſo-

Locus epiſto. ad Theſſalon. interpres loci epiſt. ad Heb.

1. Cor. 2.

1. Theſſ. 4

Matth. 10.
1. Cor. 9.

personarum satis significauit Apostolus, quibus personis de coniugij vsu præciperet: sic item in epistola ad Hebræos, vt antè dixi, ex circunstantia quoquè conditionis personatum planè significauit, quibus præceptum de matrimonio honestè vtendo scriberet. Rursùs beatus Petrus in epistola priore laicis quoquè idem, quod Paulus in epistola ad Thessalo. & ad Hebræos, præcipit, quod ex circunstantijs item perspici potest: Viri, inquit, similiter cohabitantes secūdùm scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tanquàm cohæredibus gratiæ vitæ, vt non impediantur orationes vestræ. Impartiri vasi honorem præcipit, id est, non in passione desiderij & libidinosè, sed temperatè & pudicè cum vxore cōsuescere, cessando scilicet ad tempus ex consensu propter orationem, sicut Paulus Corinthijs præcepit. Cùm ergò similiter propter orationem præcipiat istis princeps Apostolorum, honorem vxoribus impartiri, scilicet abstinendo ab eis ex consensu, nè orationes eorum impediantur, id est, vt vacent orationi, vt Paulus Corinthijs illis præcepit. Paulus verò præcepit illud laicis Corinthijs, vt satis anteà demonstrauimus: siquidem quia nolebant esse continentes, concesit secundùm indulgentiam, vt redirent in idipsum, post intermissum causa orationis concubitum, cùm tamen presbyteris & diaconis præcipiat, vt docuimus, esse continētes: ergò & Petrus quoquè idipsum non nisì laicis præcepit, siquidem vnus est spiritus, quo vterq; scripsit. in presbyteris autem & diaconis non hoc solùm per continentiam perpetuam cauetur, nè impediantur eorum orationes, sed nè impediatur ministerium ecclesiæ, ad quod eos in primis omni tempore præstò esse oportet. Sed videamus deincèps, quemadmodùm Marloratus, Caluinianus minister, locum epistolæ Pauli ad Hebræos, in suis hęreticis Cōmentarijs contra Pauli sententiam interpretetur. Idem enim cum eo Luterani centuriatores sentiunt.

1. Pet. 3.

1. Cor. 7.

De falsa interpretatione & repugnante Augustini Marlorati in locū epistolæ ad Hebræos, de honorabili coniugio in omnibus, contra Cælibatum, & in locum epistolæ ad Timoth. de viduis illis, quæ primam fidem negauerunt, & de vera interpretatione vtriusque loci, ex propria virtute scripturarum ducta. Cap. 14.

HOnorabile cōnubium in omnibus, & torus immaculatus. Simplex, inquit, sensus est, nullum esse ordinem, qui à cōiugio prohibeatur. deindè subijcit causam: Nam quod Deus, inquit, generi humano in vniuersum concesit, omnes sine exceptione decet. & subiungit, interpretandi gratia, omnes, inquam, qui coniugio apti sunt, eoq; opùs habēt. Prophetauit hîc Marloratus, beneq; interpretatus est, nescíens alioquì quid diceret. coniugio enim non sunt in nouo testamēto apti, qui sunt Deo in ministerium eius consecrati, cùm, sicut antè demonstrauimus, apertè Apo-

Tit. 1. stolus in epistola ad Titum episcopis, presbyteris & diaconis, si vxores habeant, continentes esse præcipiat. Est autem continere, quod Græcè dicitur ἐγκρατᾶν, à voluptate corporis abstinere, vt Aristoteles quoquè vim verbi docuit, nisi quòd ille continentiam naturali prudentia metitur, qua omnẽ virtutem definit, nos verò prudẽtia spirituali metimur, quam beatus Petrus vocat γνῶσιν, interpres vertit scientiam, cùm ait, Subministrate in fide vestra virtutem, in virtute scientiam &c. Qui verò vxoribus, quas priùs duxerunt, vti prohibet, postquàm assentientibus vxoribus, ordinati sunt, consequens est, secundùm prudentiam spiritualem, vt etiam prohibeat, postquàm iam sunt ordinati, nouas ducere, si nunquàm habuerant: aut alias, si priores mortuæ sint: siquidem facilius sit vitare consuetudinem cum vxore, quam non habeas, quàm cum vxore, quam habeas. Nec item cõiugio apti sunt, qui votum continentiæ Deo fecerunt, quod quidem si non liceret facere, aut semèl factum, non esset seruandum, non diceret Apostolus de viduis illis diaconissis adolescentioribus, quæ cùm luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, damnationem eas habere, quia primam fidem irritam fecerunt. quod quidem non posse intelligi de fide baptismi & Christianismo, vt perperàm idem Marloratus interpretatur, vt multa alia præteream, quæ mihi non est hîc propositum refellere, ex ipsis Apostoli verbis satìs demõstratur, & in primis ex verbo καταστρηνιᾶν, quod interpres Latinus vertit, luxuriari. dicitur enim στρηνιᾶν, vt veteres Grammatici notârunt, παρὰ τὸ ξέρρειν καὶ ἀποσπᾶν τὰς ἡνίας ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀλόγων ζώων μάλιστα τῶν ὑποζυγίων, id est, ab habenis abrumpendis translatè ab animalibus, quæ iugum subeunt. Cùm igitur verbum hoc, quo hîc vsus est Apostolus, secundùm etymologiam, aliquid moliri significet contra iectas sibi velutì habenas coniugij cum Christo sponso, constat planè, non posse ad fidem baptismi referri, cùm habenæ ad vinculum potiùs promissionis pertineant, sicut scriptum est in Prouerb. Fortis laqueus labia proprij oris: quàm ad fidem baptismi, quæ est non promissio, sed credulitas sanctæ Trinitatis, & eorum omnium, quæ credit ecclesia catholica. Cõfirmat autem, quod hactenùs diximus, beatus Chrysostomus. is enim in homilia εἰς νεωτέραν χηρεύουσαν, id est, de adolescente vidua, interpretans verbũ καταστρηνιᾶν, quo Paulus est vsus, sic ait, διὰ τούτου γὰρ ἡμῖν τοῦ ῥήματος αἰνίττεται, ὅτι αἱ τοῦς ἄνδρας ἀποβαλοῦσαι ἀντ' ἐκείνων ἁρμόττονται τῷ χριστῷ, εἶτα δείκνυσι τὴν ἁρμονίαν ταύτην πρᾶον οὖσαν καὶ ἐπιεικῆ, τοῦτο τίθησιν, ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ γαμεῖν θέλουσι, καθάπερ τινὸς ἀνδρὸς ἐπιεικοῦς καὶ οὐ μετ' ἐξουσίας ἀυταῖς κεχρημένου, ἀλλ' ἑῶντος ἐλευθερίαν ζῆν. Hoc, inquit, verbo significat in ænigmate, istas, quæ viros amiserunt, pro illis, Christo desponderi. quomodò autem Paulus hoc verbo significaret viduas istas de quibus loquitur, pro viris amissis Christo desponsas esse, nisi hocipso verbo significaret Christo sponsos tanquàm vinculo quodam alligari, ità vt

Quam fidem Paulus à quibus viduis irritam factam asserat.

Prouer. 6.

Chrysost. de viduis illis apud Paul. quæ primã fidem negauerunt.

vt alijs viris alligari non possint? Deindè vt demonstraret, inquit, huius desponsationis lenitatem & æquitatem, ponit hoc, cùm luxuriatæ fuerint in Christum, tanquàm in virum quendam æquum, & non cum imperio eis vtentem, sed potiùs liberè eas viuere sinentem, nubere volunt. est itaq; viduas istas in Christum luxuriari, secundùm vim trãslationis verbi Græci, vinculum fidei lene, quo sunt in Christi coniugio liberaliter adstrictæ, velle reuellere. Sed vt Pauli sententiam de viduis istis, eodem Chrysostomo interprete, clariùs adhuc perspiciamus, recitemus Græcè, quæ in proxima homilia περὶ μοναδ/ρίας scripsit. interpretans enim accuratè hunc eundẽ Pauli locum, sic ait: ὁρᾶς ὅτι οὐ τὰς χηρεύειν βουλομένας ἀλλὰ τὰς γαμῆσαι προαιρουμένας μετὰ τὸ χηρεῦσαι κωλύει ἐκεῖνος χηρεῦσαι, καὶ εἰς τὸν ἅγιον ἐκεῖνον κατατάττεσθαι χορὸν. καὶ σφόδρα πειῶν συνετῶς, εἰ γὰρ μέλλησ φησὶ δευτέροις γάμοισ ὁμιλεῖν, μὴ δὲ ἐπαγγείλῃ χηρείαν, τοῦ γὰρ μὴ δ' ὅλωσ ὑποσχέσθαι τὸ μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἀγνωμονῆσαι πολλῷ χεῖρον ἐστιν. ὥσπερ οὖν τὰς συνεχεῖσ συνουσίασ ἐπέτρεψεν οὐ νομοθετῶν, ἀλλὰ συγγινώσκων αὐτοῖσ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα δι' ἕτερον μεῖζον κακὸν τὸν δεύτερον γάμον ἐπέταξε, δεικνὺσ ὅτι καὶ τοῦτο συγγνώμησ τὴ τῶν πολλῶν ἀσθενεία συγκαταβαινούσησ, ἀσθένειαν δὲ οὐ δυνάμεωσ ἀλλὰ προαιρέσεωσ φημὶ. καθάπερ γὰρ ἡ παρθένοσ μετὰ τὴν τῆσ παρθενίασ ἐπαγγελίαν διαφθαρεῖσα μοιχείασ χεῖρον ἐτόλμησεν, οὕτωσ καὶ ἡ χῆρα ἅπαξ ἀπαγγειλαμένη, εἶτα πατήσασα τὰσ πρὸσ τὸν θεὸν συνθήκασ, ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν πεσεῖται, καὶ τῆσ αὐτῆσ ἐσι τιμωρίασ ὑπεύθυνοσ. εἰ δὲ χρή τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, τάχα καὶ πολλῷ μείζονοσ. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον ὅπερ καὶ ἀρχόμενοσ εἶπον, τὴν πεπειραμένην τοῖσ αὐτοῖσ πάλιν περιπεσεῖν πειρασμοῖσ. Interpretemur nos eisdem verbis: Vides, inquit, quomodò non eas, quæ viduæ esse volunt, sed quæ nubere volunt, postquàm viduæ factæ sunt, prohibet Paulus viduas esse, & in chorũ illum sanctum cooptari, idq; prudentissimo consilio? Si enim, inquit, vis iterùm nubere, nè promittas viduitatem. siquidem non præstare quod promiseris, longè peius est, quàm omninò non promittere. Vt igitur Apostolus coniugibus permisit frequentes coitus, non quòd hanc legem eis ferret, sed quòd hoc indulgeret, sic hîc propter alterum maius malum secundas nuptias imperauit, docens esse hoc veniæ accommodatæ ad infirmitatem multorum, infirmitatem dico, non potentiæ, sed voluntatis. vt enim virgo, si postquàm virginitatem promisit, violari se permittat, crimẽ adulterio grauius ausa sit: sic vidua, quæ semèl promisit, & posteà pactionem cum Deo factam conculcauerit, in peccatum incidet: & eodem supplicio tenebitur. immò si dicendum est, quod mirum videatur, fortasse grauiore. non enim par est & æquale, vt principio dixi, expertam virum, & non expertam, in easdem tentationes lapsas esse. Deindè Apostolica constitutio, loquens de huiusmodi viduis, libro tertio capit. 1. scelus dicit eas committere, quia post promissionem iterùm nubant. Itaq; ἀπαγγελίαν vocauit,

cauit,quam Paulus fidem,de eisdem viduis loquens.constat autem,fidem eorum,quæ credimus,quam in baptismo Deus donat,non esse,vt dixi, promissionem,sed habitum credulitatis à Deo infusæ.

cc Addit deindè idem Marloratus: Nè quis stultè imaginaretur, coniugiũ
cc vulgo duntaxàt hominum permitti,qui autem in ecclesia excellunt, debe-
cc re eos abstinere,omnem exceptionem tollit Apostolus:neque tantùm do-
cc cet per indulgentiam concedi,vt quidam cauillantur,sed honore dignum
cc esse asserit.posteà subiungit velutì epiphonema tali authore dignum, hac
cc tam præcisa denunciatione non fuisse territos,qui matrimonij prohibiti-
cc onem inuexerunt mundo,plusquàm mirum est:Hactenùs ille.Sic itaq; interpretatur falsus hic propheta,quod Paulus dixit: Honorabile connubiũ in omnibus.quasi nihil aliud Apostolus voluerit,quàm asserere, laude dignum esse in omnibus ordinibus hominum, matrimonium: atque ità verbum, quod deest in Græco,ipse sua interpretatione supplet. sic enim vertit:Honorabile est in omnibus coniugium.sed si ità interpretandũ esse putauit,necessarium est,vt idem verbum,est,intelligatur in eo, quod sequitur, coniunctione &, interpositа.vt sit,& torus est immaculatus,in omnibus scilicet.hoc enim repetendum est ἀπὸ κοινῦ, quæ est figura,in Paulo,immò in omni scriprura sancta,frequens.Dicat ergò nũc Marloratus,& Magdeburgenses,qui cum eo faciunt, an sit in omnibus coniugibus torus immaculatus,etiam in adulteris maritis?quod si nõ est, malè igitur interpretatus est Marloratus.non enim supplendum est verbum,est. Dicat rursùs, an vbì torus est pollutus,vt in adulteris,ibì sit etiam connubium τίμιον, id est,in honore,an potiùs in probro & dedecore atq; infamia?quis hoc sanæ mentis neget?nõ ergò hoc Paulus dicit,quod pessimus interpres faciteum dicere,scilicet Honorabile est coniugium in omnibus: nec est præcisa denunciatio,vt Marloratus ait,qui miratur,nõ fuisse nos ea deterritos. quin potiùs præceptum est,supplendumq; verbo,Esto, aut Sit, vt dicat præcipiens,Honorabile sit coniugium in omnibus,& sit item torus immaculatus in omnibus:id est,Præcipio,vt omnes qui in coniugio sunt,habeant illud in honore,& non in passione desiderij,sicut & gẽtes,quæ ignorant Deum,vt in epistola ad Thessalonicenses scripsit:& nè maculent torum coniugalem scortationibus & adulterijs,sicut in eodem quoq; loco epistolæ ad Thessal.præcepit.Vt autem hoc præceptum ij, ad quos scribit, faciant, subiungit Apostolus minas supplicij,inquiens:Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.Itaq; quod iste author dixit, neq; tantùm docet Apostolus per indulgentiam concedi coniugium, vt quidam cauillantur, sed honore dignum esse asserit,falsum est:non enim fuit Apostolo propositũ laudare hîc matrimonium,quod nusquàm nisì tãquàm minùs bonum, ne ijs quidem,quibus licet,concedit: Vndè contra eos, qui idem, quod nunc Marloratus & Magdeburgẽses cum cæteris omnibus Luteranis, ante 1200. annos sentiebant,eruditissimè disputans idem Sixtus III. & explanans illud

Absurda & repugnãs loci de honorabili coniugio in omnibus, & toro immaculato,interpretatio.

1.*Thess.*4.

lud Apoſtoli, Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt, quæ Domini ſunt, quomodò placeat Deo, & quæ ſequuntur: Interrogo te, inquit, cui potiſsimùm placere ſtudeas, vxori, an Deo? ſi vxori, videberis Deo præpoſuiſſe luxuriam: ſi Deo, vxorem habere quomodò poteris, quam qui habuerit, non ità, vt cælebs, Deo placere poſſe, Apoſtolo dicente, ſentitur. ſi & vxori & Deo, ineptã & difficilem, & non ſecundùm Apoſtoli definitionem, videberis protuliſſe ſententiam: & te cælibi præpoſuiſſe, qui Deo tantùm placet. ſi tibi, & Deo & vxori ſimiliter placere, poſsibile ſit, nihil proderit, non accepiſſe vxorẽ, ſi accepiſſe nihil oberit. nihil enim obeſſe poterit, ſi Deo tam vxoratus q̃ cælebs placebit. & paulò pòſt: Nam illam ſententiam, quam ignorantibus proferre moris eſt, Qui nubit, benè facit: & qui non nubit, meliùs facit, nuſquàm Apoſtolũ dixiſſe inuenies. Sed neq; fieri poterat, vt alibì nubentẽ laudaret, qui dixerat alio in loco, Bonum eſt homini, mulierem nõ tangere. Dic planè benefacere, qui luxurioſam filiam nuptũ tradiderit, nè quid deterius exerceret. pater ergò laude dignus eſt, qui filiæ incõtinentiæ prouiderit, quomodò & Apoſtoli erga incontinentes laudanda prouidentia eſt. Illi verò laudandi non ſunt, quatenùs, quod erat melius, perdiderunt. Deindè ſubiungit: Sic nobis intelligenda eſt ſcriptura, nè alicubì videatur ſibi contraria. Nuſquàm enim inuenies Apoſtolum ſpontè, & non aliqua cauſa vel neceſsitate cogente, nuptias indulſiſſe. quod perfacilè ꝓbare poſſem, niſi longum eſſet, per omnes eius epiſtolas currere, quibus magìs ingerit, in præſenti tempore mortificari nos cum Chriſto debere, quàm carnis expetere voluptatem. Hactenùs ſan. Sixtus martyr. Et hactenùs reſpõſum ſit propter Magd. idem ſentientes, ad locũ Apoſtoli ex epiſtola ad Hebræos, quẽ nobis Heerbrãdus Tubingẽſis doctor obiecit: & quẽ Marloratus miniſter Caluinianus corruptè interpretatus eſt. illud tamen hoc loco vice ſcholij addam, nè quis falsò exiſtimet, quæ ex ſancto Sixto allata nũc ſunt, ad repræhenſionem coniugij pertinere. abſit: non enim qui vxorẽ ducit, ſi ei licet, reꝓhendi debet, tametſi, vt S. Athanaſius in epiſtola ad Amum monachum ſcripſit, parem gratiam non conſequitur, conſequitur tamen, inquit, aliquam, quippe, qui ferat fructum numeri triginta. Beatus enim, ait, qui in iuuentute ſua liberum iugum habens, natura ipſa ad gignendos filios vſus eſt. at his, de quibus loquimur, iugum coniugij nõ eſt liberum, vt ex ſcriptura demonſtraui, idcircò tantum abeſt, vt gratiam conſequantur, conueniatq; eis, quod Paulus etiam de legitimis cõiugibus dixit: Vnuſquiſq; gratiam ſiue donum habet, alius ſic, alius verò ſic, vt potiùs damnationem habeãt, quia primam fidem negauerũt: vt de illis viduis duxit, quę iam ad matrimonium non erant aptæ.

S. Sixtus 3. in lib. de caſtitate.

1. Cor. 7.

Hier. Thro. 3

1. Cor. 7.

Reſponſio ad reliqua Heerbrandi Tubingenſis doctoris contra Cælibatũ: & de canone Niceni Concilij, & interpretatione eius, ex ſynodo Arelatẽſi ante mille ducentos annos, & ex epiſtola Baſilij. Item de hæreſi contra ſacrũ

cælibatum ante mille annos, iterùm post Nicolaitas renouata. *Cap.* 15.

SEd pergamus deincèps respondere ad reliqua, quæ Tubingensis doctor in eodem articulo obiecit. ait enim, sicut etiam Magdeburgenses, prohibitionem nuptiarum, doctrinam dæmoniorum esse, idq; pronunciare Apostolum. At nos nuptias minimè prohibemus, immò nostros adolescentes, cùm continentes esse nolunt, ad eas hortamur. illis tantùm prohibemus, non quia malas, (hoc enim hæreticorum est) sed quia non licitas, quibus scriptura sancta prohibet, sacratis scilicet, & voto continētię spontè & legitimè obligatis. Ab hac doctrina nūquàm ecclesia nostra catholica ab initio discessit. Vos igitur scripturam Apostoli, ad aliorum damnationem, deprauatis, qui quod in eos, qui nuptias tanquàm malas damnant, scriptum est, in eos transfertis, qui nō damnant nuptias, sed cum Paulo eos dicunt damnationem habere, qui cōtra præceptum Apostoli, post ordinationem aut promissionem, vxores ducunt: aut eis, quas antè duxerāt, cùm ex earum consensu ordinati sint, vtuntur. Addit deindè Tubingēsis doctor contra decretum etiam Niceni concilij esse, sed decretum nō recitauit. Satìs ei visum est, si diceret contra decretum Concilij Niceni esse, vt hoc obitèr bombycio & susurro pruritū aurium discipulis excitaret. Sed recitemus nos, & ex ipso illo decreto synodi Nicenæ, quod iste doctor vel nō vidit, vel certè non intellexit, demonstremus. Scripseram quidem hæc iampridèm libro secundo de dogmaticis characteribus verbi Dei, sed, vt cum Apostolo dicam, mihi eadem dicere nō pigrum, eis autem, qui cælibatum authoritate synodi Nicenæ falsò nūc oppugnari lecturi sunt, necessarium. Prohibuit, inquit, in vniuersum magna synodus, vt nec episcopo, neq; presbytero, neq; diacono, nec vlli prorsùs clerico liceret habere συνείσακτον, id est, mulierem: (vetus interpres subintroductam vertit) nisi fortè, inquit, matrem, aut sororem, aut materteram, siue amitam, aut eas solùm personas, quæ ab omni suspicione alienæ sint. συνείσακτον dixit ἀορίστως, id est, infinitè & sine articulo, vt intelligeremus, quamcunque mulierem, siue vxor esset, siue non vxor. συνεισάκτους enim vocant Antiochenses quascunque mulieres, vt est in Euseb lib. 7. Ecclesiast. historiæ, indè dictas συνεισάκτους, quòd in eodem conclaui aut cella cum viris versentur, quas Ancyrana synodus συνεισχομένας vocat. Harum igitur conuictum cum ijs, qui sacri ordinis sunt, synodus Nicena interdicit. excepit autem matrem, sororem, materteram, siue amitam, & eas tantùm personas, quæ similiter, vt istæ nominatę, omni suspicione vacarent. Ergò synodus, vt exceptionem dedit matri, sorori, & amitæ, ac materteræ, quòd hæ ab omni suspicione liberæ essent, sic etiā ijs vxoribus dedit, quæ ità à suspicione liberæ essent, vt mater, soror, aut matertera. Quarè vxores quidem habere permisit tanquàm sorores: eas verò vxores, quæ suspicione non carerent, id est, quas suspicio esset haberi non tanquàm sorores, non permisit, quod ipsum ex synodo Arelatēsi 2. clariùs adhuc intelligi potest. hæc enim synodus canonem Niceni concilij sequēs, & ve-

Quibus sint prohibitæ nuptia secūdùm scripturam.

Philip. 3.

Canon synodi Nicenæ de cælibatu sacri ordinis.

Eusebius Cæs. lib. 7. cap. 30.

Synodus Ancyr. can. 19.

Synodus Arelat. 2.

& velut eius interpres, ante mille ducentos annos canone 2. sic statuit: Si quis de clericis à gradu diaconatûs in solatio suo mulierem, (sic enim vertit συνείσακτον quod, vt dixi, interpres vetus vertit, subintroductam) præter auiam, matrẽ, sororem, filiam, neptem, vel conuersam suã vxorem, à cõmunione alienus habeatur. Cõuersam vocat vxorem clerici sacri ordinis, quia cõtinentiam promisit, cùm ordinationi viri sui assensa est. ergò vxorem clerici sacri ordinis, cũ qua habitare liceat, inter personas ab omni suspicione liberas cõpræhensam esse, & exceptam Nicena synodus, vel testimonio synodi Arelatensis, voluit. Etenim si Nicena synodus inter personas ab omni suspicione alienas, quas cũ clericis sacri ordinis habitare permittit, noluit eorum vxores numerari, vt, si tales essent, cum eis habitare liceret: sin verò non essent, nõ liceret: profectò ratio ipsa necessariò postulabat, vt eas nominatim exciperet, vt intelligeremus, quanuis suspicione concubitûs coniugalis non carerent, tñ, quia vxores essent, habitare cũ eis, tanq̃ cum vxoribus, id est, eis vti liceret. Quòd verò hoc eodẽ canone eadẽ synodus Nicena reliquis etiam clericis minoribus, vt lectoribus & cantoribus prohibet habere se cum mulieres de concubitu suspectas, nè quis erret, & nè aliquis istorũ nobis obijciendũ hoc putet, nõ de vxoribus eorũ, sed de alijs mulieribus synodus intellexit. siquidem de vxoribus minorũ clericorũ notus erat omnibus canon Apostolorũ 26. qui illis permittit & ducere vxores, & ductis vti. itaq; synodus Nicena integrum de minoribus istis clericis canonẽ Apostolorum reliquit. Quòd si Tubingensis & Magdeburg. nõ sunt contenti antiquissimę synodi Arelaten. interpretatiõe, & adhuc de decreto synodi Nicenæ pro cõtinentia sacrorũ ordinum dubitant, legant epistolã magni Basilij ad Gregorium presbyterum: cui authoritate decreti concilij huius Niceni iussit excludere vxorẽ adolescẽtem propter scandalum suspicionis de incõtinentia. Interpretabor epistolã Latinè, quæ tanq̃ canonica inter canones eiusdem patris Basilij relata circunfertur. Legi, inquit, literas tuas tolerantissimè, illudq; miratus sum, q; cùm posses te mihi breuì & facilè re ipsa excusare, mâlis in crimine perseuerare: & longa oratione vulnus periculosum curare tentes. Nos verò, Gregori, neq; primi, nec extremi legem tulimus, nè mulieres cum viris Deo dedicatis habitarent. Lege canonem editum in concilio Niceno, qui planè vetuit habere has domì mulieres. Cælibum verò hæc est gloria & splẽdor, mulierum conuictu carere, vt iam qui castimoniam nomine profiteatur, re verò ipsa ea faciat, quæ facere solent, qui cum mulieribus habitant, perspicuum sit, hunc decus & dignitatem ipsam virginitatis aut castimoniæ, appellatione tantùm consectari, ab ipsa verò non honesta voluptate non se temperare. Eô verò magìs oportuit te precibus nostris facilè acquiescere, quòd te ais liberatum esse omni libidine & corporis lasciuia. nam neque te credo annos natum septuaginta, libidinosè & incontinenter cum vxore viuere: neque quasi aliquid turpe fecerim, decretum fecimus: sed quoniam

Synodus Arelatẽ. ante mille ducẽtos annos interpres canonis Nicẽni de cælibatu.

Quæ personæ muliebres clericis ad cohabitandum nõ suspectæ.

Ca. apost. 26.

nos Apostolus docuit, nè offensioni aut scandalo essemus fratri. Scimus autem, q̃ à quibusdam integrè fit, solere alijs occasionem peccandi præbere: hac de causa præscripta sanctorum Patrum secuti, iussimus, vt vxorculam excluderes. Quid igitur chorepiscopum criminaris, & veterum simultatũ memor es? quid de nobis quereris, quasi facilè calumnijs aliorum excipiẽdis aures patefaciamus? ac non potiùs teipsum accusas, qui non passus fueris ab ista vxoria consuetudine auelli? eijce ergò eam domo, & include in monasterium: sit illa inter virgines, & tibi ministrent viri, nè nomẽ Dei per vos blasphemetur. Quandiù verò in hac labe & macula perstiteris, nihil te iuuabunt tam multa ista, quę ad me scribis. quin potiùs vsq; ad extremũ vitę, à sacrorum administratione vacabis, vacationisq; tuæ rationem referes Deo. Quòd si ausus fueris, antequàm vitam exuẽris, culpamq; emẽdâris, sacerdotio fungi, eris vniuerso populo anathema, vt qui te receperint, omni ecclesiastica communione priuentur. Hactenùs epistola Basilij. Sed quia proprium est hęreticorum cauillari, id est, secundùm interpretationẽ regulæ iuris, ab euidenter veris disputando, ad ea, quę sunt euidenter falsa, breuibus mutationibus perduci, si negauerint isti, vxorem fuisse Gregorij presbyteri, quam beatus Basilius secundùm decretum synodi Nicenæ eijcere ei iussit: respondeant, quæso, nobis, cur nõ permisit mulieri isti vt nuberet, si hoc mâllet? cur, inquam, iussit includere in monasterium inter virgines? quod sexta synodus canone 48. Episcopis iussit facere in suis vxoribus, postquàm facti essent episcopi. Eat ergò nunc doctor Tubingensis, & dicat discipulis suis, quos decipiendos suscepit, contra decretum Concilij Niceni esse cælibatum sacri ordinis, & illam de Paphnutio narrationẽ pro decreto Nicenæ synodi, cùm nihil minùs quàm decretum sit, amplectatur. Affirmet etiam, si placet, cum Augustino Marlorato Caluiniano, semper ecclesiam Græcam ius coniugij episcopis confirmâsse: hoc enim ille in Cõmentarijs epistolæ ad Timoth. prioris cap. 3. scripsit. Deniquè, pergite, si vultis, dum Dñs venit, renouare & augere hæresim Nicolaitarum de incõtinentia diaconorum, quæ olìm semèl profligata & extincta, rursùs ante mille annos suscitata fuit & aucta, vt ex secũda synodo Turonensi perspici potest, quę inter cętera ab antiquis patribus, vt testatur, statuta, quę de tramite canonico quorundam, vt ait, peruersitate cernebãtur deflexa, decretum de continentia tum sacrorum ordinum, tum aliorum castitatem profitentium, diligenti cautione renouauit, vt cùm ex alijs capitibus, tum ex xx. perspici potest, in quo inter cætera sic ait: Et quia hæresis presbyterorũ à quodã presbytero primùm surrexit, etiã quod nullus potuit existimare, quòd auderet ille, qui corpus Dñi consecrat, talia perpetrare, nisì tẽpore nouissimo pro peccatis nostris ista surrexerunt. deindè subiungit, si illi diaconi omnium sententia Episcoporum damnati sunt, & hæretici reputati, ac si tales diaconi illi subiaceãt maledictioni, quos Patrum statuta pro hac causa damnârunt, quid illi infelices? presbyteri, qui tali sunt peccato subiecti,

Proprium hæreticorum cauillari.

Sexta synod.

Synodus Turo. 2. c. 20. Hæresis Lutheranorum, cõtra sacrum cælibatũ ante mille annos suscitata iterum post Nicolaitas.

iecti, vt alios trahant in præceps secum, qui eos tali ordine viuere cernunt: vt qui deberent esse forma præcepti, ipsi inueniantur in vrna peccati. Illorum igitur Diaconorum hæresim, cuius author fuit Nicolaus Diaconus vnus ex septem, & illorum presbyterorum, quæ tunc primùm post Nicolaum surrexerat, nunc rursùs Luterani renouârunt, quorum pars cum presbyteris illis, & illis diaconis Nicolaitis erit.

Responsio ad reliqua Heerbrandi contra sacramentum matrimonij, quod negat: & explanatio loci epistolæ ad Ephesios pro sacramento matrimonij ex proprijs ipsius loci cum adstipulatione veterum patrum, & collatione aliorum locorum scripturæ sanctæ: & de sanctitate matrimonij fidelium, vndè existat. & quomodò quæ S. Sixtus 3. scripsit, Tubingensem doctorem redarguant. Cap. 16.

SEd, quia semèl cœpi respondere ad articulum xxxij. doctoris Tubingensis, prosequamur reliqua, nè ille, si quid à me nunc prætermissum & dissimulatum videat, continuò suspicetur, nihil me ad respondendum habuisse: cogor itaq; nihil dissimulare: etsi non inuitus facio, quòd eo magis doctrinam, quam Magdeburgenses in epistola 2. Clementis de continentia sacrorum ordinum accusant, defendimus. Ait ergò Iacobus Heerbrandus negans cum Centuriatoribus Magdeburgensib. immò cum omnibus Luteranis, esse sacramentum matrimonium: quod si omninò sacramentum est, cur (inquit iste) ab eius celebratione sacrum hoc spiritualium hominum genus, cuius proprium est sacramentum tractare, excluditur? non distinxit, de quibus hominibus sacri ordinis, quos iste genus hominum spiritualium vocat, quæreret, cur excludantur à celebratione sacramenti matrimonij: vtrùm de ijs, qui in coniugio ordinati sunt: an de ijs, qui extra coniugium: an de vtrisque? verùm ego, quia de vtrisque quęri existimo, siquidem vtrosque soluunt Luterani magistri lege continentiæ, de vtrisque respondebo. ac priùs de prioribus, id est, de ordinatis in matrimonio. de quibus nunquàm doctor iste quæstionem poneret, nisì existimaret, non posse apud nos esse matrimonium sacramentũ, nisì coniunctio corporum, licita vtcunquè esset omnibus coniugibus. Itaque cùm legeret apud Paulum, episcopos & presbyteros coniuges, coniuges verò secundùm scripturam, iam non sunt duo, sed vna caro: consequens esse arbitratus est, posse eos miscere corpus cum vxoribus suis: non posse enim, nihil aliud isti esse videbatur, quàm à matrimonij sacramento eos excludi, qui intrà illud ante ordinationem erant. At non ità est. nec enim coniugium istorum desinit esse sacramentum, quia cœpit eis non licere, quod priùs licuit, & de carnali fit spirituale coniugium: vt de eis Leo Pont. ad Rusticum Narbonensem scripsit. Duplex ergò est vnitas carnis in matrimonio: vna, ratione coniugij, quam quidam vocãt vnitatem carnis secundùm

Duplex vnitas carnis in matrimonio.

communitatem corporum vtriusque coniugis: Tertullianus in libro de velandis virginibus, dixit fieri in vnam carnem per matrimonij nexum: efficitur enim per legem coniugij vicissim corpus siue caro vnius, corpus alterius: ità fiunt vna caro, ac proindè vna anima propter mutuum consensum coniugalem. De hac enim vnitatè coniugum ait Propheta Malachias, loquens de viro & vxore: Et particeps tua, & vxor fœderis tui, nónne vnus fecit? & residuum spiritûs eius? quem locum explanans beatus Cyrillus in Commentarijs huius Prophetæ, Particeps, inquit, tua, id est, συσσαρκόσ σοι, vna, inquam, tecum caro: & tecum secundùm legem copulata: nec aliter eam Deus fabricauit, & residuum spiritûs eius: sunt enim velut vnum corpus, ac sic quo dammodò etiam vna anima, copulante eos amore ac lege diuina consociante ὑποψυχίαν, hoc est, in vnam animã. Hactenùs Cyril. & beatus Hierony. residuum animæ, inquit, quasi sit vna anima in duobus. Hęc ergò est vnitas carnis per matrimonij nexum, quæ ex lege diuina matrimonij nascitur, quæ ad sacramentum matrimonij necessaria est: à qua non excluduntur, qui in matrimonio positi, postea ordinari voluerunt, & lege continentiæ secundùm Apostolum obligari. Remanent itaquè isti in matrimonij sacramento, quod quidem secundùm spiritum excellentiùs celebrant, dum continendo coniugium Christi cum spiritu repręsentant. Altera vnitas carnis fit per corporum commistionem, qua matrimonium consummari dicitur: & quia coniuges dicuntur fieri vna caro simul, vt est in c. verũ. Extr. de con. id est, per commistionem: hoc enim significat in eo capite illud, simul. sicq; intelligendum est, quod ibi ait Alex. 3. nõ quasi neget factos eos vnam carnem, qui nondùm matrimonium consummauerunt: facti enim sunt vna caro, sed non vna caro simul, id est, nõ per corporum commistionem. Hæc autem vnitas communis quidem est cum eo, qui adhæret meretrici: quia corpus eius, efficitur corpus meretricis, vt Apostolus ait: Erũt enim, inquit, duo in carne vna. Sed in cõiugibus huiusmodi vnitas carnis per commistionem honorata est & legitima, atque incontaminata: in alijs verò non cõiugibus, fœda & turpis, ac naturali & diuina lege interdicta. Et licèt coniugium, quod cõsummatur, magis repræsentet coniugium Christi cum carne nostra, quam secum in vnitatem personæ hypostaticè copulauit, per quod factum est, vt secundùm naturam de carne eius & de ossibus eius essemus, coniugium tamen continentium, vt spiritualius & excellentius est ratione continentiæ, quæ proximè post virginitatẽ cõmoda est, vt Apostolus de Virgine ait, ad id quod honestum est, & quod facultatem prębeat sine impedimento Dominum obsecrandi, ità magis repræsentat coniugium Christi cum spiritu nostro, quod est excellentius & diuinius: caro enim, sicut scriptum est, nõ prodest quicquam: spiritus est, qui viuificat. Hoc igitur matrimonium continentium tanto iam excellentius esse, vt paulò antè dixi, quanto spiritualius, & à carnali desiderio & coniunctione corporum liberius est, ac quanto diuiniore anagoge

Malach. 2.

Quæ sit vnitas carnis per matrimonij nexum,

De vnitate carnis per cõmistionem in matrimonio.

1. Cor. 6.

Ephe. 5.

1. Cor. 7.

Ioan. 6.

goge castissimum illud ac purissimum Christi & ecclesiæ sponsæ coniugium repræsentat, diuino spiritu Apostolus Paulus in epistola ad Ephesios docuit. Quia enim præceptū dabat viris quidē, siue matrimoniū consummâssent, siue nō cōsummâssent, vt vxores tanquàm corpora sua diligerent: vxoribus verò, vt subiectę essent viris suis, proposuit eis exemplū Christi & ecclesiæ sponsæ eius, admonens viros, vt dilectionē suā erga vxores ad exemplū dilectionis Christi erga ecclesiā, formārent: admonens itē vxores, vt obedientiam suam erga viros, ad exemplum obedientiæ ecclesiæ erga Christum instituerēt. Deindè, quia qui in matrimonio sunt, iam non sunt duo, sed vna caro, vt Dominus ait, factum vnum vnitate carnis per vinculum coniugij, nè falsò existimarent, non distinguentes vnitatem carnis ratione coniugij, & vnitatem carnis ratione commistionis, oportere per solam coniunctionem corporum fieri vnum, ità vt, si non commiscerent corpora, non fierent, vt iste doctor Tubingensis existimauit. idcircò hortans Apostolus coniuges ad continentiam, siquidem bonum esset non tangere vxorem, vt in epistola ad Corinth. scripserat, quod iam interpretati sumus, docensq; eos, non opùs esse concubitu, vt essent vna caro ratione coniugij, nec esse ad hoc expectandam consummationem matrimonij, admonuit eos, ad quos scribebat, vt intuerentur in coniugium mysticum Christi & ecclesiæ, in quo sine vlla concupiscentia est vnio, & vt ità dicam, adhæsio ecclesiæ ad Christum in vnam carnem & vnum spiritum, quod est magnum sacramentum in Christo & in ecclesia. Sic hunc locum Apostoli, nè sine authore loqui videar, quod Luterani magistri semper faciunt: sic, inquam, interpretatus est Gregorius cognomento Theologus, author in sanctis scripturis eruditissimus. docens enim quod scriptum est, Erūt duo in carne vna. conuenire etiam in coniuges, qui se non tangunt, id est, qui sunt continentes. coniugium, inquit, continentium exemplo sancit Apostolus, subiungens in epistola ad Ephesos: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in ecclesia. bonum est vxori, Christum honorare per virum: & bonum est viro, ecclesiam honorare per vxorem, scilicet continendo. Hactenùs Gregorius. Sic etiam Sixtus III. martyr, quem suprà memini, in eodem libro de castitate interpretatus est: Nè quis, inquit, hoc, quod scriptura dixerat, Et adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: ab hominibus carnaliter implendum esse putaret, postquàm dixit Paulus recitans legem de coniugio, Et adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: subiungit: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in ecclesia. Hactenùs Sixtus. Sic item intellexit sanctus Methodius martyr, author grauissimus, in Symposio decē virginum: interpretans enim hunc ipsum Pauli locum ex epistola ad Ephesios, Et adhęrebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia: Si hunc, inquit, locum scripturæ ψιλῶς, id est, nudè de coniunctione corporum viri & vxoris ac-

Eph. 5.

1. Cor. 7.

Locus epistoli. ad Ephes. de magno sacramēto in Christo, ex interpretatione Greg. Nazia. Sixti III. & Methodij martyr.

Gen. 2.

Ephe. 5.

S. Sixtus III.

Gen. 2.

Ephe. 5.

ris accipere oportebat, quorsùm Apostolus hæc memorans, & nos ad viam spiritualem deducens, allegoricè interpretaretur, ad Christum & ecclesiam referens? Hęc Methodius, cuius quanta sit apud veteres patres authoritas, facilè ab ijs, qui eorum libros legunt, cognosci potest. à sacramento ergò matrimonij non excluduntur, qui in ipso matrimonio, assentientibus vxoribus, & continentiam promittentibus, ordinati sunt. qui sic deinceps, habent vxores, vt sint tanquàm non habentes, sicut idem Apostolus ait. 1.Cor.7. quod quidem vt in laicis coniugibus liberum est, si tamen id ex consensu fiat: sic necessarium est in coniugibus, qui in matrimonio ordinati sunt. Qui verò sine vxoribus sunt ordinati, iure & merito excluduntur à celebratione sacramenti matrimonij, non propter sacramentum ipsum, sed propter vsum matrimonij: qua cùm debeant necessariò, secundùm Apostolum, esse continentes, facilius sit eis, vt anteà dixi, vitare commistionem carnis, non habendo vxorem, quàm vitare habendo. Ipsi itaq; sunt, qui spōtè sua se à sacramento matrimonij excluserunt propter excellentius sacramentum ordinis sacri, cuius Apostolicæ legi de continentia parére necesse erat. nec enim est in carendo difficultas, nisi cùm est in habendo cupiditas, vt Augustinus lib. 3. de doctrina Christi ait. de vxoribus enim loquebatur. Sic igitur responsum sit ad quæstionem Heerbrandi, simulq; expositum, idq; secundùm scripturam, quomodò & quandò hoc sacrum genus spiritualium hominum (sic enim iste irridendo sacros ordines vocat) cuius est proprium, sacramentum tractare, à celebratione sacramenti matrimonij excludatur, aut non excludatur. Respondeamus deinceps de eo, quod à nobis sumptum, & in nos retorquens, contra synodum Tridentinam, in suo illo articulo 32. per interrogationem argumentari cœpit, inquiens: Vt iterùm repetam, si matrimonium omninò sacramentum est, cur ab eius celebratione hoc sacrum genus spiritualium hominum, cuius est proprium, sacramentum tractare, excluditur? Esse igitur matrimonium sacramentum, vel ex hoc Pauli loco proximè tractato, ex epistola ad Ephesios, intelligi potest. Cùm enim recitâsset Apostolus illa verba, quæ Adam per spiritum Dei dixit, vt veteres patres tradunt, in persona omnium, qui posteà ex eo oriundi, matrimonio iungendi erant, quorum diuina virtus in ijs verbis inest, quæ mutuum consensum contrahentium significant: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: subiungit statìm Apostolus: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Quarè si hoc ipsum, relinquere patrem & matrem propter hoc, & adhærere vxori suæ, & esse duo in carne vna intrà Ecclesiam, quam Christus secùm spirituali coniugio copulauit, sacramentum esse planè affirmat Apostolus, & sic adhęrere vxori, & esse duo in carne vna intrà Ecclesiam, nihil aliud est, quàm esse in matrimonio fidelium: ergò matrimonium fidelium, est sacramentum. siquidem de matrimonio loquens hîc Apostolus,

Esse matrimonii sacramentum, ex loco Pauli ad Ephes. & ex alijs locis scripturæ.

ad

ad matrimonium spirituale Christi & ecclesiæ, tanquàm paruum ad magnum illud refert, & cum eo comparat: ità vt coniugium duorum in carne vna, sanctum quidem sit in viro & vxore fidelibus: in Christo autem & in ecclesia, sanctissimum. in illo enim est sanctitas participata: in hoc verò ipsa per se sanctitas, quæ est Christus ipse sponsus ecclesię, qui cum anima se vnit, & suum cum ea matrimonium consummat, vniens se secundùm carnem, & ossa, & spiritum, in maximo illo & diuinissimo sacramento sanctissimæ Eucharistiæ, sicut ipse dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: in me manet, & ego in eo. sic enim Christus nutrit & fouet ecclesiam sponsam: & sic sumus nos membra corporis eius, & de carne eius & ossibus eius, sicut sanctus Irenęus Paulum secutus, in 5. libro contra hęreses interpretatus est. immò sanctus quoq; Methodius in Symposio decē virginum sic planè intellexit, cùm eos redarguit, qui Paulum repræhendebant, quasi non benè ad Christū retulisset ea, quę de Adæ atque Euæ coniugio in Genesi dicta erant. Hęc igitur sanctitas matrimonij fidelium, quam in eo Christus ecclesiæ sponsus tanquàm in imagine sui cum ecclesia coniugij sanctissimi operatur, magno honore & reuerentia obseruanda est, sicut idem Apostolus præcepit, cùm scribens ad Hebręos, ait: Honorabile connubium, scilicet sit. explicans verò, quomodò in primis honorandum esset, subiungit statim: Et totus immaculatus. Hæc sanctitas matrimonij Christiani, si modò huic gratiæ non desint coniuges ipsi, si, inquam, hanc gratiam non extinguant, eos magnoperè adiuuat ad castam generationem filiorum, & ad permanendum in fide & sobrietate, & omni puritate corporis & spiritûs, vt sic salui fiant, vt idem Paulus in epistola ad Timotheum scripsit. Loquens enim de vxoribus, quod ad viros earum similiter pertinet, Saluabitur autem, inquit, per filiorum generationem, si permanserint in fide & dilectione, & sanctificatione cum castitate. Hæc igitur gratia sanctitatis, quam (vt dixi) Christus in matrimonio Christianorum operatur, matrimonium ipsum sanctificat, & vt sacramentum sit, efficit. Prætereà esse sacramentum matrimonium, intelligi etiam potest ex Prouerb. Salomonis, cùm ait: Domum & substantiam diuidunt patres filijs: à Domino autem aptatur mulier viro. si consensus viri & mulieris, quo vterque alteri tradit sui corporis potestatem, operatur nexum & vnitatem duorum in vnam carnem. Eiusmodi verò nexus vnitatis coniugalis in ijs, qui secundùm fidem Christi contrahunt, operatur virtute Dei, si nihil obstet, gratiam, qua conuenienter, & vt decet, sint coniuges in matrimonio, sequitur, vt sit sacramentum. Etsi enim in matrimonio infidelium à Deo etiam vxor viro aptetur: non tamen sic aptatur, vt in ijs, qui secundùm fidem eius fiunt coniuges. hi enim ità aptantur à Domino, vt sanctificentur per matrimonium, & saluentur per filiorum generationem, si, vt Apostolus ait, permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate. Quarè, cùm matrimonium sanctificet interiùs, Deo per-sensi-

Ioan. 6.

Ireneus libro 5. cap. 1.

Vndè existat sanctitas matrimonij fidelium: & ad quid adiuuet fideles coniuges.

Heb. 13.

1. Tim. 2.

Quid inter matrimonium fidelium, & infidelium interſit.

bilia signa consensûs mutui duorum, mysticè gratiam sanctificationis operante, sequitur, sacramentum esse. Rursùs si verum est in omni matrimonio etiam Iudæorum, quod Dominus per Prophetam Malachiam dixit:

Mal. 2. Dominus testificatus est inter te & vxorem tuam. ipse enim est, qui per os

Gen. 2. Adæ dixit in omnibus coniugibus: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, & quæ sequuntur, an non est credendum, immò impium non credere, in matrimonio eorum, quibus spiritum suum per fidem in baptismo abundè infudit, ità Deum testificari, vt per testificationem eius coniuges fideles in tali matrimonio sanctificentur, & per eum gratiam accipiant, quam infideles coniuges non accipiunt? Erit igitur matrimoniũ fidelium, sacramentum. Postremò, si Christus præsentia sua, & miraculo illo mutationis aquæ in vinũ, nuptias honorare voluit, non est credendũ, ac multo

Ioan. 2. etiam magis, velle eum honorare & adiuuare matrimoniũ præsentia gratiæ suæ, si ij, qui contrahunt per fidẽ eius, apti & idonei sunt? Præterea si in concubinatu est significatiuè aliquid sacramenti, id est, aliquid signi rei sacræ, ipsa scilicet coniunctio corporum, quæ licèt turpis sit & illicita, vnionem tamen Christi cum ecclesia in carne significat & repræsentat: siquidem in huiusmodi quoquè coniunctionem illicitam conuenire, quod mysticè scriptum est in Genesi, Erunt duo in carne vna, Apostolus in epistola

Gen. 2 ad Cor. c. 6 interpretatus est, cùm ait, Qui adhæret meretrici, vnũ corpus efficitur cum ea. Erunt enim, inquit, duo in carne vna. si, inquam, in concubinatu est aliquid sacramenti, vt explicatum est, quanuis in eo, excepta hac commistione duorum in carnem vnam, nihil aliud insit, quod coniunctionem Christi & ecclesiæ in mysterio repræsentet: siquidem non interuenit mutuus consensus mutuæ traditionis corporum perpetuæ, sicut in institutione matrimonij à principio factæ continetur: consequens est, vt in matrimonio legitimo, in quo iste mutuus consensus secundùm legem Dei, vnitatem carnis per coniugij nexum operatur, non aliquid sacramenti, vt in concubinatu, sed plenum iam sit sacramentum coniunctionis Christi & ecclesiæ, qui sunt facti vna caro & vnus spiritus. quam vnitatem spiritus, consensus ille mutuus in matrimonio mysticè repræsentat.

Decretũ Leonis de genere nuptiarum quod dãnat, quomodò intelligendum sit.

Hinc intelligi potest, vt hoc obitèr obseruetur, quod magnus Leo in epist. 95. scripsit, & à Gratiano relatum est 27. q. 2. ca. Cùm societas. vbi illud genus nuptiarum damnat, in quibus præter commistionem sexuum, id est, excepta commistione carnis, nihil est aliud, quod sacramentum coniunctionis Christi & ecclesiæ habeat, nempè, quia non interuenit consensus ille mutuus, qui debebat, cùm ità fuisset à principio societas nuptiarũ instituta, vt interuenire deberet. illius enim mutui consensûs vim continent

Quid mysticũ sit in concubina.

illa verba, quæ Adã dixit in persona omniũ cõtrahentiũ matrimoniũ: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. In huiusmodi ergò nuptijs, scilicet sine cõsensu cõiugali mutuo & perpetuo ac legitimo, dicit Pont. Leo

non

non esse matrimoniũ, quia neq; mysterium siue sacramentũ fuit. mysteriũ dixit, nõ aliquid mysterij siue sacramẽti. fuit enim aliquid sacramẽti, quia cõiunctionem Christi & ecclesiæ significabant, quatenùs facti erant isti vna caro, licèt turpiter & illicitè. Nec enim nouum est & inauditum in scriptura sancta, vt aliquid turpiter factum, aliquid sanctum in mysterio significet. Vt beatus Cyrillus in Glaphyris (sic enim vocauit allegoricas suas explanationes, quas in pentateuchũ composuit) concubitum Iudæ cum meretrice, vt ipse Iudas existimauit, dicit hoc mysterij siue sacramẽti habuisse, quod significabat Deum laude & confessione dignum, iuxta interpretationem vocabuli Iudæ, accessurum aliquandò ad Iudęorum synagogam, copulãs scilicet secùm naturam nostram, ac tradens se illi tãquàm virgam virtutis, quod baculus ille Iudæ significabat: & tanquàm similitudinẽ atq; imaginẽ Dei patris, quod significabat annulus, & tãquàm speciosũ p̃ filijs hominũ, quod significabat ille torquis. Hactenùs Cyril. Iã quod iste doct. Tubingeñ in schola Luteri eruditus, addit, cum creatione Dei, ac creatura pugnare, qui sacris ordinibus nuptias prohibeat: pugnat ergò etiã Apostolus cũ creatione Dei, creatura, & natura, cùm de virginibus cõsiliũ dat. non enim potest p̃ceptũ continẽtię, repugnare creationi & naturæ, quin cõsiliũ quoq; continentiæ eidẽ naturæ repugnet. Repugnat itẽ creationi, creaturæ & naturæ, cùm ait idẽ Apostolus: Solutus es ab vxore? noli quęrere vxorẽ. hoc enim vt sanctus quoq; Sixtus obseruauit, ad exhortationẽ virginitatis referendũ est: quarè nemo, inquit, euidentis sententię intellectũ falsa interpretatione corrũpat. & paulò pòst quasi redarguens eos, qui cũ Tubingensi doctore isto, & cum cæteris Luteranorum magistris tradunt, cum creatione, creatura, & natura pugnare legem continentiæ, sacris quidem ordinibus impositam, reliquis verò solutis ac liberis non impositam, sed ad inuitandum eos suasoriè & laudabiliter propositam, subiungit: Et nè quis diceret, quomodò ergò stare poterit mundus? pręuenit in sequentibus, dicens: Pręterit enim figura huius mundi: hoc est dicere, Nolite de eo soliciti esse, qui præterit: volo vos sine solicitudine esse. debemus & nos velle, quod Paulus: Qui sine vxore est, solicitus est, quæ sunt Dei, quomodò placeat Deo. Et rursùs paulò pòst: Quomodò, inquit, stabit mundus? quomodò humani generis origo consistet, si procreationis causa non fuerit? satis prouidè, & rationabiliter, & prudenter. Hoc ergò Christus non vidit, quandò omnibus voluntate castitatis generaliter maximum præmium promittendo, omnes sine dubio esse tales optauit. nec enim gratiosus, aut personarum acceptor fuisse credẽdus est, vt eius pręmij, cuius aliquos esse dignos voluit, non omnes optauerit. Sed fortè dum nimio castitatis occupatur amore, mundi & creaturæ statum oblitus est: O si illo tempore tales, quales nunc sunt, consiliarios habuisset, quid faceret? putas, credendo vitam suam reformaret? & quod castitati pollicitus est, nubentibus promisisset? O nimia & intolerabilis humanæ stoliditatis audacia, quæ vsque-

Quomodò aliquid turpiter factũ, aliquid sanctum in mysterio repræsentet.

Secundũ doctrinam doctoris Tubingen. & Magdeb. pugnat Paul. cũ creatione Dei, cũ creatura, & natura in cõsilio, quod de virginibus dat.

Redarguit S. Sixtus Tubingensem, & eos qui cum eo faciunt.

adeò prorumpis, vt te ſapientiorem Deo iudices? & paulò pòſt, quæ ſtoliditas eſt, non magis homines ſimpliciter ſeruare quod ſciũt, quàm arguere, quod neſciunt? deindè, quid tantùm de mundo ſolicitus es? vel quomodò, vt alienum odiſſe poterit, cuius procurator exiſtis? Eritis, inquit, odio omnibus hominibus propter nomẽ meũ: quibus' mundans, ni fallor, atq; carnalibus, qui nos idcircò odio habent, quia videmur aſpernari, q̃d diligũt. Et quomodò nõ diligit mundũ, qui mãuult prẽmiũ virginitatis amittere, quàm mundi ſtatum deperire? Et iterùm paulò pòſt ſic dicis, quomodò ſtabit mundus? quaſi ætẽritatem eius légeris, aut ità à Deo conſtitutum ſcias, vt perpetuò perſeuerare poſsit: aut ſi certus es, eum quandoquè finiri poſſe, quid de eius ſtabilitate ſolicitus es? Hactenùs reſponſum ſit, & quidem à grauiſsimo ac ſanctiſsimo authore, Sixto martyre ijs, qui creationis, & creaturæ mundi, & naturæ aduersùs ſanctum & diuinum cælibatum patroni & defenſores videri volunt.

Defenſio doctrinæ de obſeruatione vniformi paſchali: & quæ eius cauſa ac neceſsitas: item de obſeruatione vniformi diei Dominici: & cur eã Magdeburgenſes non audeant reprehendere. *Cap. 17.*

SEd reſpondeamus deinceps ad reliquas accuſationes doctrinę epiſtolarum. & de vniformi, inquit, obſeruatione paſchali Pij epiſt. 1. & Vict. epiſt. 1.] Sic hãc etiam legem Apoſtolicam eccleſiæ catholicę traditam de celebrando ſanctam reſurrectionem Dñi primo Dominico, poſt æquinoctium & decimamquartam Lunam occurrente, inter traditiones humanas, quas Magdeburgenſes fingũt, & inter laqueos cõſcientiæ, quos ſomniant, & inter commentitios cultus falſi meriti referunt, nulla alia authoritate, nisi ſua apud ſuos vtentes, quæ ſatis eſt apud eos, donèc vtriq; reſipiſcant, ſi Dominus voluerit, à laqueis diaboli, à quo capti tenentur ad ipſius voluntatem. Interrogabo ergò vos Magdeburgenſes, vndè didiciſtis, trãſacto æquinoctio, die Dominico poſt decimamquartam lunam proximo, paſcha celebrare? non enim cum Iudæis celebratis. Vndè ergò didiciſtis? aut ſi hunc vobis ritum maiores veſtri tradiderunt, vt ab initio ipſi acceperũt: vos tamen non neceſſarium, vt catholicum & apoſtolicum putatis, cur non audetis violare? cur non audetis ſuadere populis, nè paſcha die Dominico poſt 14. Lunam celebrent? cur, inquam, nisi quia non permittit miſericors Dominus, vt tantũ inſaniatis? cui vniformitatem (vt vocabulo veſtro vtar) obſeruationis paſchalis damnatis, quam violare tanquàm neceſſariam, non audetis? aut cur non creditis, traditam eſſe à ſanctis Apoſtolis hanc vniformitatem, quã tanta religione per vniuerſas Orientis & Occidentis eccleſias cuſtodiri auditis? & quę tam neceſſaria ab eccleſia catholica iudicata eſt, vt 318. Patrum ſynodus Nicena ob Arianam & controuerſiam de paſche habita fuerit? hoc enim teſtatur magnus Athanaſius in epiſtola

In ijs, quæ Magdeb. tradunt, nulla alia authoritate nisi ſua apud ſuos vtuntur.

Cur Lut. non audeant ſuadere populis, vt diem celebrãdi paſcha mutent.

epistola ad episcopos Africanos: & subiungit, eô quòd Syri, Cilices, & qui in Mesopotamia degunt, nobiscùm dissentiebant in temporibus paschæ, quod eodem die cum Iudæis celebrabant. Sed gratiæ, inquit, Domino nostro, quia & de fide, & de sacro illo festo in concordiam itum est. Sed recitemus de codice vetustissimo, qui est in bibliotheca Vaticana, decretum ipsum de pascha, excerptum ex actis synodi Nicenæ à Ioanne cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν. patriarcha Constantinopolitano, qui Imperatore Iustiniano decreta synodorum collegit, & in vnum volumen contulit: τῆς ἁγίας συνόδου ἐν νικείᾳ περὶ τοῦ ἁγίου πάσχα. πέπρακται δὲ οὕτως τὰ δόξαντα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ συνελθοῦσιν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ θεοσεβοῦς καὶ μεγάλου βασιλέως κωνσταντίνου, ὅς οὐ μόνον τοῦς προγεγραμμένους ἐπισκόπους εἰς ταυτὸν εἰρήνην ποιούμενος τῷ ἔθνει ἡμῶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ συμπαρὼν τῇ τούτων ὁ μηγύσει συζητεῖ τὰ συμφέροντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπειδὴ τοίνυν ἐυξεταζομένου τοῦ πράγματος περὶ τοῦ δεῖν συμφώνως ἄγειν τὸ πάσχα ἅπασαν τὴν ὑπούρανον ηυρέθη τὰ τρία μέρη τῆς οἰκουμένης συμφώνως ποιοῦντα ῥωμαίοις καὶ ἀλεξανδρεύσι, ἐν δὲ κλίμα τῆς ἀνατολῆς ἀμφισβητοῦν, ἔδοξε πάσης ζητήσεως περιαιρεθείσης καὶ ἀντιλογίας οὕτως ἄγειν καὶ τοῦς ἀδελφοὺς τοῦς ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὡς ἄγουσι ῥωμαῖοι καὶ ἀλεξανδρεῖς, καὶ οἱ λοιπωὶ πάντες, πρὸς τὸ πάντας ἐν μιᾷ ἡμέρα τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. καὶ ὑπέγραψαν πάντες οἱ τῆς ἀνατολῆς ὅτι διαφωνοῦντες πρὸς τοῦς ἄλλους. Interpretemur Latinè propter eos, qui græcè ignorant: Ex synodo Nicena de pascha: Sic autem acta sunt, quæ omnibus placuerunt, qui in sancta synodo conuenerunt temporibus pij in Deũ, & magni Imperatoris Constantini, qui non solùm episcopos superiùs descriptos in vnum congregauit, vt pacem nostræ genti faciat, sed & ipse in eorum cœtu præsens conquirit, quæ ecclesiæ catholicæ conducunt. Quia igitur, postquàm excussum & expensum est, oportere, ab vniuersis, qui sub cælo sunt, vno modo agitari Pascha, inuentæ sunt tres partes orbis, quæ pascha concorditer agunt, vt Romani & Alexandrini, vna verò Orientis dubitat & disceptat, visum est, vt sublata omni quæstione & controuersia, sic etiam agant fratres, qui in Oriente sunt, vt Romani & Alexandrini, ac cæteri omnes, vt omnes vno die pascha celebrẽt. Et subscripserunt omnes Orientales, qui ab alijs discrepabant. Hactenùs ex synodo Nicena, quæ in vniusmodi obseruatione paschali, quam Magdeburgen. in epist. Pij & Victoris damnant, nihil nouum statuit, nisi, vt qui in Oriente discordabant, cum reliquis omnibus cuncti orbis, qui iam olim sicut Romani & Alexãdrini pascha agebant, non discordarent. congruit cum hoc decreto epistola eiusdẽ conc. Niceni ad Alexandrinã ecclesiam, & Aegyptũ, in li. 1. Theod. cap. 9. An igitur, audebũt ampliùs Magdebur. synodo Nicenæ cõtradicere? aut quod statuit, condemnare, aut iam olim ante tempora synodi Nicenæ vniformem obseruationẽ paschalem ist cunctis cũcti orbis ecclesijs fuisse,

Quàm necessaria iudicata fuerit ab ecclesia catholica vniformis celebratio Paschæ.

Decretũ synodi Nicenæ de celebratione Paschæ.

negabũt? mirificè itaq; congruit hoc decretum synodi Nicenæ cum epistola Victoris Pont. quam Magdeburg. negãt, in qua ad episcopum illius Alexandriæ, quæ in Asia est in Oriente, Theophilum ante synodum Nicenam annis ampliùs 250. scripserat, vt eodem die Pascha agerent, quo Romani agebant. Sed quia idcircò negabatis hanc vniformitatẽ paschalis obseruationis, quia non credebatis necessariam esse, & libertati euangelij, quam Apostoli prædicârunt, repugnare vobis videbatur, cõsideremus paulispèr causam huius vniformitatis, vt ex causa necessitatem intelligatis. Quia enim Iudæi Christum in festo suo paschali captum, crucifixerunt, vt sicut sancti Apostoli in 5. libro Clementis de Cõstitutionibus Apostolicis interpretati sunt, impleretur scriptura, quæ in psal. 73. dicit, Posuerunt signa in medio solennitatis suæ, & non cognouerunt, Debemus, inquiũt, nos eorũ interitum, cùm isti festum agitant, flere: siquidem & Dominus super ipsis fleuit, quòd tempus visitationis non cognouissent. Ob hanc igitur causam sancti Apostoli, vt eis Dominus præcepit, nobis tradiderunt, vt transacto æquinoctio post 14. Lunam, à qua Iudæi festum suum agitare cœperunt, transactis diebus nostri ieiunij, ac nostri fletũs pro peccatis nostris, & ruina Iudæorum, primo die Dominico sequẽte, pascha nostrum glorioſum vniformi obseruatione celebraremus, nè vnq; contingeret, vt cùm illi in festo suo lætabantur, & vsq; in hodiernum diem Iudæi lętantur, nos etiam cum illis in pascha nostro lætaremur. Quæramus ergò nunc à Magdeburgensibus, an hanc causam vniformis obseruationis paschalis ad seruitutem pertinere existiment, an potiùs ad charitatem & pietatem, & ecclesiasticæ religionis deuotionẽ? an non decet, (vt Leo Magnus ad Episcopos Galliarũ & Hispaniarum scripsit) vt diuinæ pacis cõsortio, sicut vna fide iungimur, ità vna solennitate feriemur, & nè (vt idem ait) ecclesiastica deuotio aliquo turbetur incerto? Si vniformis obseruatio paschalis, quam damnatis, non est necessaria, vt diuina & Apostolica, pertinetq; (vt dicitis) ad humanę traditionis seruitutem, ergò humana traditio est, ac minimè necessaria, nè cũ Iudæis pascha celebremus, quod necesse est, vt euenire possit, si libera est obseruatio. Iudaizemus ergò, & cum Iudæis lętemur, ac rursùs, qui cũ Iudæis in festo paschæ lętamur, quia iam, vt Paulus Galatis scripsit, vniuersæ legis debitores sumus, agnũ quoq; cum azymis, & reliqua omni cæremonia Mosaica, comedamus. O Scribas doctos in regno cęlorũ, q̃ bellè pfertis noua & vetera de thesauro sanctæ scripturæ & paternæ traditionis. Nos cùm diem solẽnitatis paschalis vniformiter obseruamus, nõ propter ipsum diem, qui solis ac cæli cõuersione conficitur, obseruamus: alioquì ad solis iam ac cæli, ceu elementorũ, culturam pertinere hoc videretur, vt id pertinebat, quod illi Galatæ faciebant, obseruantes dies, menses, tempora & annos, qui illorum cõuersione fiũt: sed potiùs obseruamus propter gloriã Dominicæ resurrectionis, quę post obseruationem decimæquartæ Lunæ proximo die Dominico propter nostram iustificationem & salutem facta est.

Ex causa vniformis celebrationis paschæ intelligitur eius necessitas.

Psal. 73.

Luc. 19.

Leo magnus.

Secundũ doctrinã Magd. liberũ est iudaizare.

Galat. 5.

Galat. 4.

est. Qui enim de hoc die solennitatis paschalis propter mysterium resurrectionis Dñi ac salutis nostræ dixit per Prophetam, vt ecclesia catholica secũdùm traditionem maiorum interpretata est, Hæc dies, quam fecit Dñs: exultemus, & lætemur in ea. & rursùs in eodem psalmo, Constituite dies solennes in condensis vsq; ad cornu altaris, nónne hunc diem salutis nostrę ad agendas gratias, & exultandum, ac capiendũ in eo lætitiam ad Dei gloriam, vniformiter obseruari iustè & sanctè voluit? Interrogemus adhuc ministros & superintendentes Luteranorum, si nos singulis diebus Dominicis memoriam glorioſæ resurrectionis feriando, & diuinis officijs seruiendo, vniformi religione obseruamus: ex quo factum est, vt illum ipsum Psalmum 117 quo prophetia resurrectionis & paschalis solennitatis cõtinetur, diebus Dominicis omnes ecclesiæ catholicorũ canant, an non oportuit semèl singulis annis vnum insignem diem Dominicum huius solẽnitatis vniformi quoq; obseruatione celebrare? vt sicut semèl mortuus est Dñs noster, & semèl resurrexit, semèl quoq; passio eius lugendo, & semèl resurrectio lætando celebretur? An, qui dixit, Hæc dies, quam fecit Dominus: hoc dixit, vt ab alijs diebus distingueret, quasi non omnes fecerit? aut qui dixit per eundem prophetam de hoc ipso die resurrectionis, Abraham exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauisus est: significauítne aliquẽ diem esse, qui non sit suus, & à se factus? quis hoc dicat? dies enim resurrectionis, quam Abraham in Isaac, iam secũdùm deliberationem patris mortuo sine interitu, & ad vitam voce Angeli reuocato, tanquàm in typo cum ingenti gaudio expressam vidit, vndè illum in parabolam Christi, scilicet mortui & resuscitati, sicut Apostolus ait, accepit: ille, inquam, dies propter singulare beneficium salutis & consurrectionis nostræ, in eo die factæ, dies Domini, & à Domino factus dicitur. Obseruatio ergò Dominici diei toto anno vniformis per omnes mundi ecclesias, nec ad culturam astrorũ, nec ad superstitionem obseruationis paganicę dierum, mensium, & annorum, nec ad vmbras Iudaicas, quæ iam præteriêrunt, pertinet, sed ad pietatem & religionem, ac gratam memoriam diuinorum beneficiorum, & ad diuinæ misericordiæ recordationem proficit: nec ad traditiones humanas, nec ad seruitutem referri potest. Nisì fortè beatum Ioannem superstitiosum, & traditionis humanæ authorem putatis, quia diem Dominicum obseruauit. non enim dixit in Apocalypsi sua: Vidi in quodam die, sed in Dominico die. Diem verò Dominicum appellauit, qui, vt Eusebius Alexandrinus antiquissimus pater, in homilia de die Dominico notauit, ante passionem Domini, primus dies appellabatur: postquàm verò eo die resurrexit, vocatus est Dominicus. cuius vniformem obseruationem, tam necessariam & tam religiosam idem Dominus esse voluit, vt, nè quis aut ignoraret, aut discreparet, voluërit de se Domino, diem Dominicum vocari, de quo, vt dixi, „pheticè scriptum est: Hæc dies, quam fecit Dominus. Cur igitur vniformis obseruatio paschalis, quæ semèl fit per annum, à Magdeburgẽsibus

Prophetia de solennitate paschali. *Psal. 117.*

De vniformi obseruatione diei Dominici.

Ioan. 8.

Hebr. 11.

Apoc. 1.

Eusebius Alexandri. de die Dominico.

sibus reprehenditur in epist. Pij & Victoris? aut si hāc, quæ semèl sit per annum, reprehendunt, cur vniformem obseruationem diei Dominici, quæ per vniuersum annum octauo quoq; die replicatur, reprehendere nō audent? credo, lapidationem à populis metuunt. non enim permittit Dñs, vt sic isti pereant, quos adhuc ad pœnitentiam expectat. Sed hîc dicere solent isti, se etiam aliquam obseruationem dierum retinere, non tamen, quasi in ferijs sit religio: aut quasi fas non sit, tunc laborare, sed quia ratio, siue respectus politiæ & ordinis, non dierum, habeatur. Hæc enim nupèr legi in Commentarijs Augustini Marlorati Caluiniani in epist. ad Galatas. Sed respondeant mihi, quæso, Magdeburgenses, pro se, & pro Marlorato: politia ista, quā dicit iste, éstne politia Christiana, cuius respectus habeatur? Si est, & nos hoc quoq; dicimus, omnē diem Dominicum obseruari non propter ipsum diem, neq; propter ipsius diei velutì elementa & principia, ex quibus dies existit. fuerit hoc Gentilium, & illorum Galatarum, quos Paulus reprehendit, neq; propter vmbras futurorum. Fuerit hoc Iudæorum: sed quia ratio Christianæ politiæ, & ratio ordinis ecclesiastici cultûs, sic secūdùm diuinam & Apostolicam traditionem postulat, vt beneficium salutis nostræ, id est, resurrectionem Domini grata & pia, ac crebra memoria vno modo per omnem Dominicum diem, & quotannis adhuc semèl paschali obseruatione solenni, vno item modo & tempore, ac die celebremus. Vndè Clemens Romanus lib. 7. de Cōstitut. Apost. quem de politia inscripsit, id est, de vita communi Christiana, omnem Dominicum diem, resurrectioni Domini dicatum, obseruare in laudem Dei præcipit: hoc die qui laborat, non ipsum diem offendit, sed Dominum, cui dicatus est. Vndè idē Eusebius Alexandrinus, cuius paulò antè memini, in eadē homilia περὶ κυριακῆς, id est, de Dominico, in eos, qui pauperum operas die Dominico conducere, beneficentiæ & eleemosynę loco ponebant, qui (inquit) dicant, χάριν ἐλεημοσύνης ἐμποιοῦμεν agitè adiuuemus hodiè pauperes, non intelligentes grauiùs se peccare. nemo enim qui aliena rapiat, & pauperi impertiat, mercedem accipiet. Sic tu diem Dei nè fureris, nè eum pauperi tribuens, mercede careas. Vis pauperem adiuuare? nè diem Dei eripias: sed diem tuum illi prębe. cùm tui serui, tuiq; mercenarij, atque adeò boues tui operas tibi dant, tūc pauperibus opem feras. Sin autem quiete eos priuaueris, vt eis præbeas, scit Deus, cuius sit labor. Nè mandatum Dei transeas: nè scripturam audire desinas, nè furto diem Dei tollas: nè quiete Dominici mercenarios, & seruos tuos spolies. Hæc Eusebius. Hactenùs de obseruatione paschali, & de obseruatione item vniformi omnium dierum Dominicorum, quæ ad illā vniformem Paschalem obseruationem Domini, & sanctorum Apostolorum traditionem, pertinet. De obseruatione verò dierum festorum, quibus memorias sanctorum celebramus, similiter non pertinere ad obseruatiōem dierum, quam Paulus in epistolis ad Galatas & Colossen. prohibet, etsi Luterani omnes negent, apertè tamen docet scriptura sancta, eccle-

Cur Magdeb. obseruationē, vniformē Dominici diei nō audeāt reprehendere.

Quid excusare soleant hæretici in obseruatione sua dierum.

Constitutio Apostolica de die Domenico festo.

Eusebius Alexandrinus.

sia

sia catholica interprete. vt cùm Apostolus præcipit, inquiens in epistol. ad Heb. Mementote prępositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Ecclesia enim catholica tam per Orientem, quàm per Occidentem vbiquè memoriam sanctorum diebus, quibus ex vita, bonam confessionem confitentes, exiêrunt, festiuè celebrat: an non est hoc meminisse præpositorum nostrorum, & in eorum exitum intueri ad imitandum fidem & sanctitatem eorum? Rursùs idem Clemens Romanus lib. 5. de Constit. Apostolorum, in eorum persona præcipit obseruare dies festos Apostolorum ad celebrandas eorum laudes in Dei nostri cultum. Si quis verò existimet esse hanc κακοπλαστίαν, id est, ineptam fictionem, quasi non cõueniret, vt quidam dicunt, Apostolorum modestiæ, vt dies sibi dicatos festos agitare præciperent, respondeat, quæso, iste, quid ad modestiã interesse putet, dicere: Imitatores meî estote, sicut & ego Christi: quod Paulus dixit, nõ immodestè, nisì fortè hoc etiam negaturus est, an dicere, In diebus exitûs nostri celebrate memorias nostras ad laudem Dei, qui nos dedit vobis magistros, in quorum exitum intuentes, fidem nostram imitemini? Sic ergò Apostoli diem exitûs sui celebrare iusserunt, vt diem exitûs Iacobi fratris Domini, & diem exitûs Stephani protomartyris in eodem libro de Constit. Apost. festos agitare iusserunt. Deniquè sicut Dominus in euangelio Matthęi dixit, Qui recipit vos, me recipit: & qui recipit prophetam in nomine prophetæ, id est, quia propheta Dei est, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, id est, quia iustus Dei est, mercedem iusti accipiet, id est, cum propheta & iusto remunerabitur. Iubet enim, ait Eusebius Alexandrinus, recipere prophetam & iustum, non solùm, vt illis benefaciamus, sed etiam, vt ab illis adiuuemur, præmium à Deo ferentes. Similiter ergò qui celebrat & laudat Martyres & sanctos in nomine sanctorum, id est, quia sancti Dei sunt, mercedem cum eis accipiet. Sed recitemus quæ idem Eusebius Alexandrin. in homilia de sanctis colendis scripsit: διὰ τοῦτο οὖν, ἐκέλευσεν ἡμῖν ἐπιτελεῖν τὰς τῶν ἁγίων μνείας, ἵνα δεξάμενοι τοὺς ὕμνους καὶ ἀκούσαντες τὰ ἐγκώμια δυσωπήσωσι τὸν φιλάνθρωπον θεὸν δέξασθαι χρονίους εὐχὰς ἡμῶν: χρὴ οὖν τοὺς μνείας ἐπιτελοῦντας τῶν ἁγίων ἐπιτελεῖν αὐτάς μετὰ πολλῆς εὐλαβείας. Ob hanc igitur, inquit, causam præcepit nobis memorias sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus, benignum Deum exorẽt, vt preces nostras caducas admittat. Oportet ergò, vt qui memorias sanctorum celebramus, multa religione ac reuerentia eas celebremus. Præcipit deindè inuitare pauperes in eiusmodi diebus ad prandium, καὶ λογίσασθαι, ὅτι μάρτυρές εἰσιν οἱ ἀριστῶντες, id est, & existimare martyres esse eos, qui prandent. Etenim si qui recipit, inquit, pauperes in nomine Christi, Christum recipit, sicut ipse dixit: profectò, qui in nomine martyrum eosipsos pauperes recipit, martyres recipit, & mercedem

Heb. 13.

Constitutio Apostolica de diebus festis sanctorum.

1. Cor. 11.

Matt. 10.

Eusebius Alexand de sanctis colendis.

Eusebio Alex. de sanctis celebrandis, & orandis.

Matth. 25.

dem cum sanctis habet, sicut idem Dominus dixit, Qui recipit prophetam
Matth. 10. in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Sic sanctus Eusebius Alexandrin. de sanctis colendis & orandis sensit, & scripsit ex traditione Apostolica, quam in ecclesia Alexandrina reperit. quæ obseruatio dierũ ad colendos & celebrandos sanctos, vsq; in hodiernum diem per omnes ecclesias Orientis & Occidentis viget. Fuit autem hic Eusebius, nè antiquitatem eius Magd. ignorent, ante annos 1300. quem Anterus 20. post Petrum Pontifex, scribit in epistola sua, translatum fuisse ex parua ciuitate Alexãdriam. Vt igitur hunc locum finiam, si sancti cùm in terra essent, legatione
2. Cor. 5. sicut Apost. ait, pro nobis fungebantur: cur non item in cælo, ac multo etiã magis, fungãtur? præsertim cùm vita cælestis sanctorum, vt magnus Athanasius ait, tota sit ὕμνου ἄλικτου, ἵμερω ἀπαυστου ἰυχὴ ἐπίμονου, id est, perpetua laus, amor sine intermissione, & continua precatio.

De obseruatione dierum ad ieiunandum, & ad legẽdum in ecclesia scripturas, quomodò sit secundùm scripturas, & rursùs de obseruatione paschali item secundùm scripturam. *Cap.* 18.

De obseruatione dierum ad ieiunandum.

EST prætereà alia obseruatio dierum ad ieiunandum vitæ Christianæ vtilis, quam Luterani omnes similiter, vt illam festorum negãt. Tradunt enim, ieiunandum quidem esse necessitate corporis castigandi, nè superbiat contra spiritum, sed non secundùm regulam & præceptũ. sic enim ait idem Augustin. Marloratus in Comment. epist. ad Galatas, qui, vt audio, dignum iampridèm suo ministerio fortitus est exitũ, id est, suspendium. Sed q; sit obseruatio ista dierum ad ieiunandum, non ad elementa mundi pertinens, neq; ad paganitatem, neq; ad Iudaicas vmbras, sed ad regulam & præceptũ vitæ Christianæ & catholici ordinis, secundùm Christi & Apostolorũ eius traditionem, ipsa etiam ecclesia catholica per oẽs mundi partes vbiq; testis & interpres est, & quidem diuinæ authoritatis. Quod enim Dominus in euangelio dixit, cùm responderet Pharisæis, qui reprehendebant, quòd discipuli Domini non ieiunarent, vt discipuli Ioannis,
Matt. 9. Venient dies, cùm ablatus fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis
Luc. 5. diebus, quis est nunc præter istos, aut olim fuit præter Aërium hæreticum, qui tunc non videret, aut nunc non videat impletum esse in ecclesia catholica? aut quis neget pertinere ad obseruationem dierum secundùm regulã, quod Dominus dixit, ieiunabunt in illis diebus? Qui enim isti dies sunt, quibus ablatus fuit? nónne quarta feria & sexta? quarta enim factũ est principium auferendi eum, siquidem eo die facta est pactio à Iuda cum Iudæis de prodendo Domino, sexta verò crucifixus est, quibus diebus per omnes ecclesias totius Orientis semper ab initio ieiunatum est, & vsque in hodiernum diem ieiunatur, sicut illis à sanctis Apostolis traditum est. Ecclesijs verò Occidentis, vt earum deuotioni magis congruere visum est, ieiuniũ sancti Apostoli sexta feria tradiderunt, & pro quarta feria, sabbato: his enim

enim diebus, sexta, inquã, feria & sabbato, quo corpus Domini, postquàm sublatus est de medio, in sepulcro iacuit, vniformi obseruatione secũdùm regulam ecclesiasticam, quotquot tenera ætas aut aduersa valetudo non impedit, ieiunant, id est, à carne abstinent. Hoc enim est ieiunium quoddã, vt Ioannes Damascenus in libello de ieiunijs ad Cometam notauit, quod portionale ieiunium dici potest, vt Tertullianus in libro contra Psychicos vocat. Sed recitemus iam, quæ sanctus Epiphanius aduersùs Aërium hæreticum libro tertio, tomo primo Panarij, scripsit, qui obseruationem dierum ad ieiunandum negabat, vt intelligant Magdeburgenses, & reliqui magistri Luteranorum, cuius authoris hæresim, & quidem iam olim extinctam, reuocare studeant. Quid igitur Aërius aduersùs Catholicos aiebat? Iudaicis fabulis, aiebat ille, addicti estis. non enim oportet Pascha celebrare. Pascha enim nostrum immolatus est Christus. Videamus deincèps, quàm breuiter & vehementer sanctus Epiphanius, & eum, & istos per scripturam redarguat. Videamus, inquit, eum, qui dixit, Pascha nostrũ immolatus est Christus, an ipse Pascha celebret? scriptum est enim in Actis: & festinabat, si possibile esset, vt diem Pentecostes faceret Hierosolymis. quã, inquit Epiphanius, Pentecosten celebrabat, si non Pascha celebrabat? Non iudicauit sanctus Epiphanius, opùs esse longiore cõfutatione: Vno vulnere confecit aduersarium. Sed vrgeamus nos pluribus hunc locum: si Paulus non acceperat à Domino vllam obseruationem Paschalem, & quidem vniformem, quam isti, vt Iudaicam, tollunt, ergò nec obseruationem Pentecostes habebat. nisi fortè existimant isti, festinâsse illum ad Pentecosten Iudaicam, vt iam non solùm sine vlla necessitate, sed studiosè etiam iudaizaret. Quòd si obseruationem nouæ & euangelicæ Pentecostes habebat, hæc verò ex paschali obseruatiõe necessariò pendet: indè enim, & quidem vniformiter ac secundùm regulam, quadragesimus dies assensûs in cælum, & quinquagesimus dies aduẽtûs Spiritûs sancti numeratur. ergò erat etiam Paulo obseruatio Paschalis vniformis. Etenim si non erat necessè, vt esset certa & vniformis apud omnes credentes obseruatio Paschalis, nec obseruatio Pentecostes: quomodò diceret Lucas, Festinabat, si fieri posset, vt Pentecosten Hierosolymis faceret, id est, celebraret? hoc enim significat ἐπιτιλῶν, quo etiam verbo in eodem loco vsus est sanctus Epiphanius interpretans hũc locum scripturæ Act. 20. De certa igitur, & rata obseruatione Pentecostes, id est, quinquagesimi diei post paschalem obseruatiõem resurrectionis loquitur Lucas, alioquì non dixisset, Festinabat. neq; enim necessè fuisset Paulo, festinare. Et rursùs in epist. 1. ad Corin. Permanebo, inquit, Ephesi vsq; ad Pentecosten: quid incertius dici poterat, si non erat in ecclesia Ephesi necessaria, certa & rata obseruatio Pentecostes? Quis sic loquitur, permanebo vsq; ad Pentecosten, si obseruatio Pẽtecostes libera est à certo die, ità vt pro voluntate & nutu, aut tardiùs, aut citiùs, hoc aut illo die celebrari possit? quòd si certa ac p̃scripta erat, igitur obseruatio

Magistri Luteranorũ hæresim Aërij renouant cõtra obseruationem Paschæ, & dierum ad ieiunandum.

1. Cor. 5.
Act. 20.

Magd. Paulũ faciunt sine necessitate & studiosè Iudaizantem.

1. Cor. 16.

quoquè paschalis,& Ephesi,& Hierosol.& vbiquè,certa & vniformis esse debebat. Quarè si in epist. Pij & Victoris hanc vniformem obseruationem paschalem vos Magdeburgenses damnatis,damnate simul eandem obseruationem in epistola ad Corint.& in Actibus Apost.immò propter ipsam illam obseruationem negate has scripturas. Illud etiam hic addendum est, Esto, festinauerit Paulus Hierosolymam, vt ad locum & tempus Iudaicæ Pentecostes occurreret, idq; consultò & accommodatè ad infirmitatē fratrum, qui erant ex gente Iudæorum, eo scilicet consilio, & quidem prudenti ac salutari, quo faciliùs ac tutiùs eosdem fratres, dies obseruando, rursùs à dierum obseruatione posteà auocaret. vt Timotheum circuncídit, quo circuncisionē auferret: sacrificia adhibuit, vt ritum sacrificandi deleret. Sic enim beatus Chrysostomus illam Pauli obseruationem Pentecostes accepit in homilia de vi miraculorum, ad probandum resurrectionē Christi maiore quàm adspectus. in qua ità sententiam suam conclusit, Τίδιο συγκατάβασιν θαυμασίαν, καιρούς παρατηρῶ, ἵνα ἀνέλη καιρῶν παρατήρησιν. περιτομὴν περιτίθησιν ἵνα παύσῃ περιτομήν, θυσίαν προσάγει, ἵνα καθέλῃ τὴν παρατήρησιν τῶν θυσιῶν. Ait enim idem author, fuisse Apostolos more piscatorum, qui cùm sentiunt, inquit, hamum à pisce deuoratum, non statim extrahunt. quin potiùs tandiù remittunt,& sequuntur, dum hamus benè infigitur: ficfit, vt captum piscem tutò extrahant. Concedamus ergò, si ità placet, illam Pauli festinationem pertinuisse ad hamum seruitutis œconomicè iniectū, id est, referri posse ad obseruationem, in qua hærebant, Iudaicæ Pentecostes: (tametsi ego quidem mâlim accipere cum sancto Epiphanio, de noua Pentecoste noui testamēti, cùm Spiritus sanctus Hierosolymis super Apostolos specie linguarum ignearum descendit) at illud, Ephesi vsq; ad Pentecosten permanere, quí conuenit, ad Pentecosten Iudaicam referre? cùm neque posset extra Hierusalem sacrificium fieri, neque sine sacrificio Iudaica Pentecoste, secundùm legem Leuitici, celebrari? De obseruatione autē dierum ad ieiunandum, de qua paulò antè differui, videte, quid etiam aduersùs eundem Aërium hæreticum cōsortem vestrum, cum quo erit pars vestra, idem sanctus Epiphanius responderit: à quo, inquit, non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quòd quarta & sexta feria ieiunium est in Ecclesia definitum ac præscriptum? & rursùs idem Epiphanius in Compendio fidei catholicæ, Quarta verò, inquit, & sexta ieiunium statutum est, tradiderunt q; Apostoli, vt ijs diebus ieiunia fierent, ità vt impleatur dictum hoc, Cùm ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus: & non, vt gratiam & beneficium exhibeamus ei, qui pro nobis passus est, ieiunium constitutum est, sed vt confiteamur ad nostram salutē passionem Domini, quam pro nobis suscepit: & vt pro peccatis nostris, ieiuniorum nostrorum habeatur apud Deum bona ratio. Hæc sanctus Epiphanius. Sed obijciamus nos rursùs istis reprehensoribus, respondendi gratia, aliam temporum ac dierum in Ecclesia catholica obseruationem,

Coguntur Magd. quaratione negant epist. Pij & Victoris, propter obseruationē paschalem, eadem negare scripturam.

Act. 16.

1. Cor. 16.

ad

ad lectionem sanctarum scripturarum accommodatam. quę quidem non pertinet ad legem illam seruitutis, quæ non poterat, iuxta conscientiam, perfectum facere seruientem: & quæ non obedientes statim occidebat, sed pertinet ad legem charitatis, quæ omnia refert ad perfectionẽ animarum. Etenim si quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam, sicut Apostolus ait, scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus: profectò ratio capiendi vtilitatem ex lectione scripturarum, ac ratio in scientia mysteriorum proficiendi postulabat, vt quia alia mysteria noui testamenti alijs temporibus celebrentur, accommodatè ad illa ipsa mysteria lectio scripturarum per anni curriculum distribueretur. Hinc ecclesia Romana, celebratura Natalem Domini mense Decemb. commodissimè incipit à Nouembri legere prophetiam Ezech. vtpotè qui in ænigmate electri, quod mixtæ naturæ est, nec auro, nec argento dissimile, sed velutì ex vtroque, vt ait Theodoretus, temperatum, cuius modi est natura hominis, non corpus solùm, nec anima, sed vtrunque, & in ænigmate ignis vidit similitudinem gloriæ verbi incarnati: quam verè sancti Apostoli in monte viderunt. vidit etiam in ænigmate quatuor animalium, & rotarum atque alarum angelos, & eorum in ministrando atque cognoscendo proprietates, sicut diuinus Dionysius in cælesti hierarchia cap. vlt. interpretatur: quæ visio angelorum ad mysterium quoquè Aduentûs Dei in carne, pertinebat: sicut scriptum est, quòd, nato Christo, subitò facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis, laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: & in Matthæo scriptum est, eccè Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Accedit huc, quòd frequenter hîc propheta Ezechiel vocatur in sua prophetia filius hominis, quo admonebatur, nè esset immemor naturæ suæ mortalis, qui ad tam excellentem alioquì visionem admitteretur. sic Dominus frequenter se in euangelio filium hominis vocabat, vt veritatem naturæ suæ ab Adam profectæ ostenderet, vt ex genealogia, quam Lucas texuit, constat, simulq; admoneret, quomodò cùm esset alioquì filius Dei, dignatus tamen est fieri filius hominis. Post Ezechielem legitur Daniel, qui tempus Aduentûs Christi ità diligenter notauit, vt annos etiam numeraret. Posteà leguntur prophetæ minores, quia omnes prophetæ vno spiritu prædicebant vocationem gentium, quæ cœpta est in Aduentu Domini: & quia omnes (vt ait beatus Cyrillus) missi fuerant à Deo tanquàm medici, vt populum terroribus & minis futurorum malorum curarent. omnes enim prænunciabant bella, vastitatem vrbium, calamitatem, seruitutem, hostium sæuitiam, ac funesta omnia, sicut scriptum est, Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas: & lapidas eos, qui ad te missi sunt. sic Christus missus fuit, vt curaret languores populi, qui erat verus propheta, ac Dominus prophetarum, ac tandèm occisus est. Hæc ratio legendi minores prophetas: ante Aduentum. in Aduentu autem, id est, in Decembri vsque ad Natalem Domini

De obseruatione temporũ ad lectionem scripturarũ, & vndè proueniat ratio alia alio tempore ex scriptura sancta legendi in ecclesia.

De lectione Ezechielis, et Danielis, & minorum prophetarum.

Luc. 2. Matth. 4.

Luc. 3.

Luc. 13. Matth. 23.

mini legitur Esaias, quòd hic propheta plura de Aduentu Domini, & de ijs, quæ in Aduentu suo operatus est, & de vocatione gentium, & frequentiùs & copiosiùs, ac luculentiùs & dilucidiùs, quàm reliqui prophetæ, prædixit. In Natali leguntur tres lectiones eiusdem Esaiæ: Vna, in qua est
Esa. 9. illud, Puer natus est nobis, Puer datus est nobis: in altera est prophetia de
Esa. 40. sancto Ioanne Baptista, præcursore Iesu Christi, Ego vox clamantis in de-
Esa. 52. serto: in tertia lectione est illud, Ego ipse, qui loquebar, eccè adsum. Lectio Hieremiæ differtur in tempus passionis propter lamentationes. à Dominica post Natalem vsque ad septuagesimam leguntur epistolæ Pauli: quia sicut Christus à rebus gestis vocatus est propheticè, Accelera spo-
Esa. 8. lia detrahere, festina prædari: siquidem statim vt natus est, antequàm per ætatem conueniret ei, scire appellare patrem aut matrem, iuxta prophetiam Esaiæ cepit virtutem Damasci, & spolia Samariæ, id est, conuertit ad se gentes, relicta idololatria. idola enim, in quibus gentes confidebant, vocat Propheta virtutem Damasci, quæ erat metropolis Syriæ, Idolis deditissimæ, quod quidem perductum est ad effectum in Magis, qui fuerunt ex Arabia, ad quam olim pertinebat Syria, vbi est Damascus, vt Tertullia. in Apologetico author est. sic, inquam, Paulus de tribu Beniamin, secundùm
Gen. 49. prophetiam Iacob, lupus fuit rapax, manè cõmedens prædam, & vesperè diuidens spolia: quia cùm esset spirans minarũ & cædis in discipulos Domini, ferretq; literas principis sacerdotum Damascum ad synagogas, ad
Act. 9. capiendum Christianos, & ducendum eos captiuos Hierusalem, de via cõuersus est ad fidẽ; & statim cœpit ex lupo fieri pastor, & recẽter renatus, Satanam spoliare. Accedit huc, quòd in epist. ad Rom. quę legitur prima, statim in ipsa salutatione ortũ Domini ex genere Dauid celebrat: & in eadem
Rom, 15. epist. commemorat circunciſionẽ Domini, ad cõfirmandas promissiones patrum. Deindè quia cùm venit Christus in mundum, etsi abundabat, vt Apost. ait, peccatũ, omnes enim declinauerant, & omnis caro corruperat viam suam: siquidẽ vbiq; dæmones colebantur, Dominus tamen memor pacti sui, quod in diebus Noe fecerat, noluit delere terrã, sicut per Esaiam promisit, inquens, sicut in diebus Noe istud mihi est, sic iuraui, vt nõ iraſcar tibi. nõ enim venit Christus, vt iudicaret mundũ, sed vt saluaret. quin po-
Esa. 4. tiùs voluit nos alio modo mirabili liberare à peccati, diaboli, ac mortis seruitute, in quã propter peccatum Adę ventũ erat, qua tenebamur vincti, cuius typus ac figura fuerat illa seruitus Babylonica 70. annorũ: liberare, inquã, per sacrificium & oblationem corporis sui. idcircò valdè opportunè post Natalem Domini à Septuagesima incipit ecclesia legere Genesim, in qua scriptum est de peccato primi parentis, in quo omnes peccauerunt: & quemadmodùm omnis caro corruperat viam suam, & de Noe seruato, & de sacrificio eius, de pacto Dei, de vocatione Abrahæ, & iustificatione eius ex fide obedientiæ ad immolandum filium suum. In octaua Paschæ vsque ad octauam Pentecostes, leguntur Acta Apostol. Apocalypsis, & epi-

Cur post Natalem vsque ad Septuages. legãtur epist. Pauli.

Cur à Septuages. leg. ex Gen. in eccle.

Cur in octaua Paschæ vsq;

stolæ

ſtolæ Canonicæ. cur verò Acta legantur, vt de his priùs dicamus, rationem addit beatus Chryſoſtomus. Quærit enim in homilia, quam de ea re ſcripſit, cur miracula Apoſtolorum, quæ in eorum actis conſcripta ſunt, non poſt Pentecoſten, cùm illa facta ſunt, in eccleſia legamus, ſicut de cruce (inquit) legimus in die crucis: quin potiùs Acta legimus ſtatim poſt paſsionem? Quòd verò obſeruatio iſta temporis ad legendum Acta in eccleſia, neque Iudaica ſit, neque noua, ſed potiùs à ſanctis Apoſtolis tradita, teſtis eſt idem Chryſoſtomus: ſic enim ait, Videamus deincèps, cur Acta Apoſtolorum tempore Pentecoſtes legantur. Deindè ſubiungit cauſam, cur hoc quærat, ἵνα ὅταν ἴδητε καιρῶν παρατήρησιν ἐγκειμένην, μὴ νομίσητε πολιτείαν νοσεῖν Ἰουδαϊκὴν τοὺς ἀποστόλους. ſcilicet hæc eſt cauſa quæſtionis poſitæ, vt cùm videritis, inquit, impoſitam nobis temporis obſeruationem, nè exiſtimetis, vitium Iudaicæ obſeruationis Apoſtolos cepiſſe. Interpretemur ergò Latinè, quæ idem beatus Chryſoſtomus in homilia, quam diximus, ſcripſit, vt rationem huius obſeruationis explicaret. Poſt paſsionem, inquit, continuò reſurrectionem prædicamus: reſurrectionis verò fidem potiſsimum Apoſtolorum faciũt miracula. idcircò patres, vt ſtatim poſt crucem Acta legerentur ſtatuerunt: vt ſcilicet continuò poſt paſsionem, reſurrectionem oſtendamus. vt ſi oculis ſuſcitatum non vidiſti, oculis fidei videas: ſi his, inquam, oculis non vidiſti, at illis miraculis videas. Quòd verò facere in nomine illius miracula, manifeſtius reſurrectionis argumentũ eſſet, quàm ſi omnibus hominibus ſuſcitatus apparuiſſet, vel ex eo perſpici poteſt, quòd ſi adſpectus fidem reſurrectionis facturus fuiſſet, non recuſâſſet, omnibus poſt reſurrectionẽ apparére: quòd nihil tamen adſpectus profuiſſet, facilè intelligi poteſt ex Lazaro. Hunc enim cùm iam quatuor diebus mortuũ, tabefactum, & putreſcentẽ, ac ligatũ, ad vitam reuocâſſet, & ante omnium oculos viuum ſtatuiſſet, nõ ſolùm non perſuaſit illis, ſuſcitatum eſſe, ſed potiùs iritauit eos, ità vt voluêrint illum occidere. Alterum itaq; ſuſcitauit, & non crediderunt: ſe verò ipſe ſi ſuſcitâſſet, & omnibus apparuiſſet, an non rursùs furore in eum pérciti eſſent? Quarè, vt eos illa inſania & furore liberaret, latebat: ſed qui ſe ab eorum adſpectu ſubducebat, per miraculorum effectus ſe eis oſtendebat. Siquidem audire Petrũ, cùm aiebat, In nomine Ieſu Chriſti ſurge & ambula, non minùs valebat ad probandũ reſurrexiſſe, quàm videre eum ſuſcitatũ. quod vel indè etiam probari poteſt, quòd ſurrexit quidẽ Chriſtus, oſtenditq; ſe diſcipulis, inuentus tamen eſt, qui eis non crederet, Thomas. Opusq; fuit, vt in fixuras clauorũ manus mitteret, & latus tentaret. Quòd ſi diſcipulus triennio cum Chriſto verſatus, quocum pranſus fuerat, cuius miracula viderat, cuius verba audierat, quem ſuſcitatum adſpexerat, non priùs tamẽ ſurrexiſſe credidit, quàm vulnera eius cerneret, quomodò orbis credidiſſet? Hęc Chryſoſt. & reliqua in hanc ſententiam, quę prætermitto, nè longiùs fiat. Hactenùs de obſeruatione temporis ad lectionem Actorum in eccleſia, & quæ eius ratio

ad acta. Pent. legũtur Acta Apoſt. Apoca. & epiſt. cano.

Chryſoſto. de tempore lect. Act. Apoſtol.

Miracula quæ, cur aut cuiùs rei indicio facta.

Ioan. 11.

Act. 3.

Ioan. 20.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tio,& quàm sit vetusta. Post Acta legitur Apocalypsis,quòd,vt Acta propter miracula Apostolorum, quæ in eis narrantur,ad probandam Christi resurrectionẽ maximè valẽt, sic Apocalypsis,id est,reuelatio Ioanni facta, testis est resurrectionis Christi certissimus. Ipse enim Ioannes testimonium perhibet,se vidisse & audisse dicentem: Noli timere,ego sum primus, & nouissimus,& viuus: & fui mortuus,& eccè sum viuens in secula seculorum. Post Apocalypsim leguntur epistolæ catholicæ: quia tria hęc,miracula,reuelationes, ac doctrina, maximam vim habent ad probandam resurrectionem. Nec enim nisi resurrexisset, in nomine eius sancti Apostoli miracula fecissent: neque reuelationes Ioannes vidisset, neque doctrinam de Christo & mysterijs eius tradidissent. Ab Octaua Pentecostes vsque ad Calend. Augusti, legitur ex libris Regum & Paralipom. tum quia sancti Apostoli, postquàm per Aduentum sancti Spiritûs induerunt virtutem ex alto,armis spiritualibus tecti,ad bella spiritualia profecti sunt,quorum figurę erant illa regum Iuda & Israel bella: omnia enim,sicut Apostolus ait, in figura contingebant illis: tum,quia nihil æquè fortes animos in eius modi bellis spiritualibus facit, vt fides resurrectionis Christi. per hanc enim scimus, quòd qui suscitauit Iesum,& nos cum Iesu suscitabit. vndè fit,vt facilè propter Christum vitam contemnamus. Deindè,quia qui passiones in huiusmodi bellis ac pugnis vincunt,ij sunt, qui expulsis vitijs,virtutes comparant. idcircò post lectionem ex libris Regum & Paralipo. sequitur à prima Dominica Aug. vsque ad Calend. Septemb. lectio ex libris Prouerb. Ecclesiaste,Sap. Ecclesiastico, qui panaretos à beato Hierony. dictus est,id est,de omni virtute liber,cuiusmodi sunt superiores libri Salomonis. Prętereà,quia vt simus perfecti & integri,in nullo deficientes,præcipit beatus Iacobus, vt patientia opus perfectum habeat: ob hanc causam commodè adhibetur à Dominica prima Septemb. vsq; ad Calend. Octob. lectio Iob, Tobiæ,Esther,& Esdræ: quòd in his libris exempla perpessionis malorum & tolerantiæ,ac diuinæ tandèm opis & liberationis contineantur. Deniquè quia vniuersa scripturæ sanctæ lectio eò demùm spectat, vt ab ea docti, & exemplis patientiæ ab eadem instructi, ac spe futuræ vitæ fulti,paratissimus ad repugnandum peccato vsque ad sanguinem,si opùs sit,idcircò extrema lectio scripturæ sanctæ, à Calend. Octobris vsque ad Calend. Nouemb. ex libris Maccabæorum sumitur: quòd in his libris ingentia illa pericula narrentur, quibus se Hebræi pro legibus patrijs obiecerunt: ac mors septem fratrum & matris, quam fortissimis animis, nè legem Dei violarent, sustinuerunt. Hactenùs de obseruatione temporum ad lectionem scripturarum in Ecclesia. quam quidem obseruationem cùm prisca Ecclesiarum consuetudo defendat,& ratio ei patrocinetur,satis eorum impiam temeritatem redarguit, qui omnem dierum ac temporum obseruationem, tanquàm ad seruitutem veteris legis pertinentem, ex ecclesia ejciunt: vt Magdeburgens. facere conantur. Hactenùs de obseruatione paschali,

De lectione Apocalyp. & epistolarum catholicarum in ecclesia.

Cur post Octa. Pentec. legatur in eccles. ex libris Regum & Paral.

1. Cor. 10.
2. Cor. 4.

De lectione Prou. Eccles. Sap. & Ecclesiastici.

Iacob. 1.

De lectione ex libris Maccabæorum.

paschali,& de aliorum dierum, ad ieiunia & lectiones scripturarum in ecclesia,obseruatione.

Responsio ad accusationem epistolæ Aniceti: de radendo caput Clericis in modum sphæræ: & de propria ratione tonsuræ: & quòd tonsura non pertineat ad traditionem hominum, quam Apostolus in epistola ad Coloss. damnat: sed ad traditionem hominum secundùm Christum, quam probat. Et de exemplis traditionis hominum, quam damnat. & inter multiplices rationes & Theorias tonsuræ Christianorum, quæ sit propria ratio eius in Clericis. Cap. 19.

ACcusant postremò Magdeburgenses in epistо. Aniceti,quòd iubeat Clericis radere caput in modum sphæræ.Hac enim accusatione existimârunt posse authoritatem detrahere toti epistolę,in qua de ordinatione episcoporum continetur, & de Patriarchis constitutis à sanctis Apostolis, & de episcoporum iudicijs,secundùm traditionem Apostolicam Romano Pontifici reseruatis, quæ quo sunt grauiora,quàm illud de tonsione capitis, tanto sunt istis odiosiora. Sed videamus paulispèr, quid isti de tonsura capitis Clericorum obijciant, & quid Pontifex Anicetus statuat: ac causam cum causa conferamus,si fortè errorem agnoscant.hanc enim constitutionem Magdeburgenses ad traditiones humanas,& ad corruptionem doctrinæ de libertate Christiana, & ad laqueos conscientiæ pertinere dicunt, ad quod caput multa, ad quæ iam suis locis responsum est,similiter retulerunt : vt hoc deincèps, ad quod ordine respondemus, referunt.ac primùm quidem illud repræhẽsores istos meminisse hîc oportebat,quod beatus August. lib.2.de doctrina Christiana scripsit,commoda & necessaria hominum cum hominibus instituta esse, quæcunque in habitu & cultu corporis, ad sexus vel honores discernendos differentia placuit. Quarè qui hoc de raso capite Clericorum repræhenderunt,si rationi locum dedissent, hoc docere debebant, neque commodum esse,neq; necessarium ad discernendum eorum honorem & gradum à laicis: quod cùm non fecerint, quia neque potuerunt, satis hoc eos calumniæ conuincit.sed recitemus,quæ Pontifex Anicetus ad episcopos Galliæ scripsit.Prohibete,inquit,fratres,per vniuersas regionum vestrarum ecclesias,vt Clerici,qui laicis & simplicibus,virtutis,honestatis,pudicitię &grauitatis exemplar esse debent, ac seipsos tanquàm signum purioris vitæ, rudioribus ad imitationem prudenter exhibere,iuxta Apostolum,comam nõ nu- 1.Cor. 11.
triant, sed desupèr caput in modum sphæræ radant.deindè subiungit causam,quia sicut,inquit,discreti debent esse in conuersatione,ità & in tonsura & omni habitu discreti debent apparére.posteà subiungit. Hæc vobis, fratres,vt petîstis,custodienda mittimus,& custodire præcipimus.Hactenùs

nùs Anicetus. Intellexerant ergò episcopi Galliæ iam indè à principio, quàm esset necessarium, quo clerici omnes honestiùs & innocentiùs viuerent, essentq; (quod maximè episcopis ac presbyteris conuenit) exemplum
1.Tim.4. fidelium, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, in cõuersatione, in charitate, in fide, in castitate: quàm necessarium, inquam, esset, vt habitu à laicis discreti essent, id est, vt esset talis vniuersus habitus, qui clericos Deo propriè dedicatos, & ministerio eius adscriptos deceret, quo semper & omni loco admonerentur, vt sicut eorum cultus & habitus differt à cultu laicorum, qui negocijs & curis huius mundi implicantur, & cogitant quę mundi sunt, quomodò placeant vxoribus: sic quoq; vita & conuersatio clericorum non esset qualis secularium, sed multo religiosior & honestior, vt mi-
1,Co,11, nistros sanctæ ecclesiæ deceat. Cùm igitur non nutrire comam omnibus etiam laicis conueniat, secundùm Apostolum, ipsa etiam natura docente, turpe esse nutrire comam, (quod enim in lege, quæ velamen habebat, quousquè veniret Christus finis legis, & summa omnis voti, Nazaræi comam sine ignominia iussu Dei nutriebant, donèc compleretur votum, vmbra erat futurorum) consentaneum rationi fuit, & diuinè institutum, vt reuelata veritate per euangelium, clerici non solùm non nutrirent comã, quod laicorum quoquè est, vt dixi, sed paulùm etiam in summa parte capitis raderent, vtpotè supra gradum laicorum positi: ità vt non solùm orent aperto capite, quod laici quoquè secundùm Apostolum facere debent, sed etiam aliquantulùm raso, quod quidem nec in alia parte capitis, nec alia forma decentiùs & aptiùs fieri potuit, quàm in modum sphæræ. Etenim si vir, secundùm Apostolum, non debet velare caput suum: quia, inquit, imago & gloria Dei est, & eádem ratione non debet nutrire comam, quia nutrire comam, est quoddam velare, cùm debeat clericus propter gratiam, quæ data est illi per impositionem manûs, studere, vt sit magis expressa imago & maior gloria Dei, id est, vt sit illi magis subiectus. hoc enim pertinet ad gloriam Dei, vt hoc loco Photius Constantinopolitanus in scholijs Pauli interpretatus est. Nihil ergò neque rationi, neque naturæ, neque scripturæ accommodatius, neque congruentius institui potuit, quàm vt clerici non solùm non nutrirent comam, quod laicis quoquè prohibitum est, sed insuper modicum etiam capitis in summo, decora rotunditate raderent ad recordationem maioris subiectionis, quam Deo pro dignatione maioris gradûs debent. vt iam quod significat impositio manûs, per quam datur gratia hierarchicè ordinatis. significat enim, vt tradit diuinus Dionysius, esse eos specialiter sub manu Dei protegente, à quo donum acceperunt, & cui subiecti in omni ministerio ecclesiastico, & omni actione tãquàm duci esse debent: Hoc, inquã, ipsum significet illa tonsura parua rotunda in vertice capitis, vbi manus imponuntur in ordinatione. sic etiam Nicena synodus secunda intellexisse videtur, cùm capite 14. prohibuit, nè essent in ecclesia lectores, qui sine impositione manûs tonsuram habe-

Quid coma Nazaræorũ significaret.

Photius Constantinop.

Dionysius Areopag.

Nicena Synodus 2.

rent

rent, quasi esset tonsura index impositionis manûs, vt in quo non esset impositio manûs, tonsura esse non posset. Sed reuertamus ad Paulum, & videamus, postquàm præcepit viris non nutrire comam, & orare in ecclesia aperto capite, & mulieribus velato, quid ad persuadendum subiunxerit: Si quis est, inquit, contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei: satis valida, inquit Theodoretus, ratio ad permouendos ac flectendos etiam pugnacissimos, & cõtentionis studiosissimos. ait enim non solùm sibi hoc videri, sed omnibus ecclesijs Dei. Idem nos nunc exemplo Pauli vobis Magdeburg. & cæteris omnibus Luteranis respondemus, si pergitis contentiosi esse, & huiusmodi tonsuras clericorum tollere & improbare, Nos talem consuetudinem nõ habemus, nec ecclesię Dei. Lustrate ecclesias Hispaniarum & Galliarum, immò totius Occidentis, ac vestrę etiam nationis, quas hodiè in Germania catholici habent tali clericorum habitu & tonsura, quali easipsas ecclesias Patres ac maiores vestri, à quorum fide recessistis, habuerunt. An si leuis fuisset, ac non potiùs grauissima hęc ratio consuetudinis ecclesiarum, eam Apostolus spiritum Dei habens, ad retundendam contradicentium pertinaciam de coma viris non nutrienda, produxisset? quæro, vndè Galli consuetudinẽ acceperũt, quam hodiè in radenda summa parte capitis in modum sphæræ omnes, qui impositionem manûs in ordinatione acceperunt, religiosè & ecclesiasticè seruant? vndè, inquam, nisi à sancto Aniceto martyre & Pontifice, cuius epistola vsque in hodiernum diem seruata est? in quam quidem tunc fortassis aliquid ad obijciendũ habere videremini, si quod in ea sanctus Pontifex Episcopis Galliæ scripsit & iussit de distinguendo habitu clericorum à laicis, sicut ijdem Episcopi, vt ex ipsa epistola perspici potest, petiêrant, & de radendo insuper caput in modum sphęræ, vsque in hodiernum diem non omnes summa religione seruarent. Quòd si hanc constitutionem, cum ratione alioquì, & natura, ac scriptura, vt do cui, congruentem: quia tamen non sit in scriptura sancta, reijcitis, & vbì scriptu sit, vt radatur caput, quæritis: ego vicissìm quęro, vbì scriptũ sit, vt non radatur: sic enim antiquissimus author & acerrimus traditionũ defensor Tertullianus, in lib. de corona militis, ab ijs, qui quęrebant, vbì scriptũ esset, vt nõ coronemur more Gentilium, quę erat quoq; Apostolica traditio: rursùs item quærit, vbì scriptum sit, vt coronemur? expostulantes enim, inquit, scripturæ patrocinium in parte diuersa, præiudicant suę quoq; parti, scripturæ patrocinium adesse debere. Nã si ideò dicetur coronari licere, aut in hac quæstione licere non radi clericos, quia scriptura nõ prohibeat: ęquè, inquit, retorquebitur, ideò coronari non licere, & in nostra quęstione, licere radi, quia scriptura non iubeat coronari, sicut neque iubet non radi. Quid, inquit, faciet disciplina? an vtrunque reijciet, quasi neutrum præceptum sit? sed, quod non prohibetur, vltrò permissum est: immò prohibetur, quod non vltrò est permissum. & quandiu per hanc lineam ferram reciprocabimus,

Tõsura index impositionis manûs, secundùm synodum Nic. 2.

1. Cor. 11.

Theodoretus.

Quid respondendũ sit secundũ Apost. Magd. si pergant tonsuras clericorũ improbare.

habentes obseruationem inueteratam, quæ præueniendo statum fecit? hãc si nulla scriptura determinauit, certè consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de traditione manauit, quomodò enim vsurpari quid potest, si traditum priùs non est? etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquis, authoritas scripta. Ergò quæramus, an & traditio non scripta, non debeat recipi? planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præiudicent aliarum obseruationum, quæ sine vllius scripturæ instrumento, solius traditionis titulo, exindè consuetudinis patrocinio vindicamus. Hæc eruditissimus & acutissimus Tertullianus, quibus vt illos in corona militis refutanda reuicit, sic nos, duobus verbis mutatis in tonsura clerici defenden-

Tit.1. da, istos reuincimus. Prætereà dicite mihi, cùm Paulus scripsit Tito, vt corrigeret quæ deessent, & constitueret presbyteros per ciuitates, si non permittebat, vt vllas constitutiones quanuis vtiles & sanctas sanciret, neque consuetudinem vllam, licèt sanctam & commodam, introduceret, nisi, quæ in scriptura ostendi posset: cur non dixit, reliquisse illum, vt quæ iam constituta essent & correcta, seruari faceret: sed potiùs dixit, reliquisse illum, vt si quę deessent præter correcta & iam constituta, illa insupèr corrigeret? Hoc enim significat præpositio in hoc verbo ἐπιδιορθοῦν, sicut in verbo ἐπιδιαιρεῖσθαι significat præter diuisionem factam insupèr di-

Apollonius Græmma. uidere, vt Apollonius Grammaticus notauit. Si quæcunque opùs erant, in illa ipsa ad Titum epistola scribebat, cur ait nunc, Vt quæ desunt, corrigas? an non satis apertè significat, non omnia à se constituta esse, quæ-

Epiphanius. cunque Cretensibus opùs esse poterant? nec enim, vt ait sanctus Epiphanius libro tertio tomi primi contra hæreses, scribens aduersùs Aërium, omnia statim Apostoli constituere potuerunt. Igitur cùm Apostolus Tito præcipiebat, vt quæ deessent siue laicis, siue clericis, ad viuendum vt decebat, ea Constitutionibus & regulis corrigeret, siue ad cultum & habitum, siue ad aliud quid pertinerent: an laqueos conscientijs injcere, & libertatem Christianam corrumpere præcipiebat? aut quomodò corrigi poterant, nisi nouis Constitutionibus? quas vos inuidioso verbo traditiones humanas vocare soletis, vt dum sic vocatis, tales esse credant ij, quos decipitis, quales erant, quas Paulus Apostolus in epistola ad Co-

Coloss.2. lossen. eodem verbo exprobrat pseudoapostolis, cùm ait: Videte, nè quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa huius mundi, & non secundùm Christum. De philosophia enim inani fallacia permixta, loquitur Apostolus,

Clem. Alexã. qualis erat illa multorum Gentilium philosophorum, de quibus Clemens Alexandrin. doctissimus author in sexto libro Stromatum, Alia, inquit, suffurati sunt ex nostris, alia malè audiêrunt: in alijs autem aliqua quidem dixerunt, imitantes, sed ea non reddiderunt perfecta: alia quidem humana

Cuius modi sit traditio coniectura & ratione, in quibus etiam labuntur. Hactenùs Clemens. De huius modi ergò hominum traditione & doctrina fallaci loquebatur

batur Apostolus, qualis erat eorũ, qui (vt ex ijs, quæ paulò pòst dicit Apostolus, intelligi potest) ex natura ac proprietatibus eorum, quæ lege Moysis interdicta erant, nè ederentur, docebant esse adhuc in nouo testamento ab eis abstinendum, vt sue, verbi gratia, quia sus (vt beatus Polycarpus in epistola ad Philippenses scripsit) cùm vescitur, non agnoscit dominũ: cùm autem esurit, tunc grunitu vocat dominum: & rursùm, si accipiat aliquid ad vescendum, iterùm grunitũ sistit. est quidem hæc natura suis, fatemur: falsum tamen est, vetare Moysem suilla vesci propter hanc proprietatem veram, quæ ex natura suis existit, quæ sic est ex elementorum concretione composita ac temperata. immò in spiritu locutus est Moyses, sicut idẽ Polycarpus in eadem epistola ait: iussitq; non vesci sue, id est, non adhærere ijs, qui instàr suum tantispèr dum voluptatibus perfruuntur, Domini sui, tanquàm ingrati, immemores sunt: cùm verò egent, tunc Deũ agnoscunt. Ipsa verò carne suilla vesci Moyses secundùm literam Iudæis prohibuit, propter duritiam eorum & vmbram futurorũ, quæ vmbra cùm iam præterierit, necesse est, vt simul lex illa de non vescendo, desita sit. similis ratio est in alijs cibis prohibitis, vt sepia, muræna, polypo, quorum natura ac proprietas est, vt idem Polycarpus notauit, non quidem natare, vt alij pisces natãt, sed potiùs in ipso fundo tenebricoso & in terra habitare. Verùm non propter hanc naturam, vt illi falsò philosophabãtur, Moyses eis vesci prohibebat, quasi nunc propter eandem causam abstinendum esset, si quidem eorum natura non sit mutata, quin potiùs in spiritu prohibere voluit semper, cum ijs versari, qui ad profundum impietatis instàr illorũ piscium descendissent. reuerà autem ab illorum esu, tanquàm ab immundis, Iudæos tunc propter eorum duritiam arcebat, vt (sicut ait Clemens in sexto libro de constitutionibus Apostolorum) dum eiusmodi obseruationũ vinculis, in cibis scilicet & potibus, ac varijs baptismatibus, vt Apostolus ait, & alijs huiusmodi alligati tenebantur, & supplicijs propter transgressiones eorum erant obnoxij, Dei, qui eiusmodi vincula iniecisset, recordarẽtur, quousquè veniret liberator, qui est Christus Saluator noster, qui nos à maledicto legis soluit, & legem impleuit, & illis iudicialibus ac rituali-bus partìm sublatis, partìm mutatis, legem naturalem non sustulit, sed cõfirmauit. Erant ergò illa vetera futurorum vmbra, id est, vmbra Christi liberatoris, & vmbra eorum, quæ ad legem libertatis pertinent. Quod ergò Apostolus dixit, Videte, nè quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam secundùm traditionem hominũ, secundùm elementa mundi huius, & paulò pòst, interiectis paucis, Nemo, inquit, vos iudicet in cibo & potu, & neomenia &cęt. clarè iam docuit ista esse, in quibus quidam falsò philosophari volebant, quasi propter causas aliquas & proprietates naturales ea essent obseruanda. Sed dicite mihi Magdeburgenses, qui eiusmodi traditionem hominum sustulit & damnauit, quam Apostolus vocat traditionem hominum per philosophiam secundùm inanem fallaciã,

hominũ, quã Apost. in epistol. ad Colos. condemnat. Policarpus ad Philip.

Clemens Ro.

Quæ causa tã multiplicium obseruationũ de cibis & potibus in vetere lege.

Coloss. 1.

& elementa mundi, & non secundùm Christum: an non clarè reliquit & probauit traditionem hominum secundùm Christum? quorsùm enim dixisset, secundùm traditionem hominum, & non secundùm Christum, si nullæ esse poterant traditiones hominum non secundùm elementa mundi, sed secundùm Christum? Igitur qui tonsuram clericorum, tanquàm traditionem hominum accusant, doceant hanc traditionem hominum, non esse secundùm Christum: aut si ipsi docere non possunt, cedant nobis, qui docemus esse eam secundùm Apostolum, qui spiritum Christi habebat. In Pauli enim locum, de coma non nutrienda viris, intuens Anicetus, scripsit ad episcopos Galliæ, vt clerici, iuxta Paulum, comam non nutrirent: & desupèr caput in modum sphæræ raderent. Quarè si scribit pater Augustinus in epistola ad Casulanũ, loquẽs de varijs ritibus ecclesiasticis: In ijs rebus, de quibus nihil statuit scriptura diuina, morem populi, vel statuta maiorũ pro lege tenẽda esse, quid illum de sphærica tonsura clericorum in summa parte capitis, dicturum fuisse putatis, cuius est omnium ecclesiarum totius mundi cõsuetudo, & statutum Apostolici Pont. tum etiam aliquid in scriptura affine & cognatum de non nutrienda coma? beatus quoq; Basilius in regulis breuioribus cap. 1. in ijs, quæ in sacris literis non sunt scripta, necessè esse ait, alijs subijci propter Deum. Quòd si Apostolus præcepit, inquiens: Subiecti inuicèm estote in timore, quanto magìs subiectos nos esse oportet ecclesiasticæ consuetudini omnium ecclesiarũ? quod quidem satìs docuit Apostolus, cùm contentiosis & non obedientibus, in ritu virorum de non nutrienda coma, & mulierum de velando capite, authoritatẽ consuetudinis Ecclesiarum Dei obiecit, Nos, inquiens, talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei. Illud prætereà aduertendum est, quod Anicetus pontifex per epistolam ad episcopos Galliæ, ipsis & eorum clericis præcepit, non hoc eum statuisse primũ, facilè iudicari posse ex reliquis ecclesijs tum Orientis, tum Occidentis. siquidem vbiquè terrarum clerici summum capitis sphæricè, id est, rotundè radant, quod ex Apostolica traditione profectum fuisse, non potuit ignorare pontifex Anicetus, qui Polycarpum beati Ioannis euangelistæ discipulum Romæ vidit. Esse autem hanc traditionem Apostolicam, testati sunt ante nongentos annos sanctus Isidorus Hispalensis, & eum secutus Rabanus Maurus, author sui seculi eruditissimus, item Ceolfridus Abbas in epistola ad Naitanum regem Pictauorum in Britannia, quæ est in quinto libro historiæ Anglicæ venerabilis Bedæ. ex Græcis verò Germanus Constantinopolitanus in libro de mysterijs sacris. Quòd verò alij aliam rationem huius Apostolicæ traditionis & ecclesiasticæ consuetudinis in huiusmodi tonsura clericorum, quam vulgò coronam vocant, attulerint, nihil refert eiusdem mysterij varias & multiplices theorias esse, ex quibus illas semper anteponendas esse iudico, quæ cum ratione, cum natura, & cum scriptura magìs consentiunt: in quo quid mihi videretur, dixi suprà. Neque verò, quia rationes traditionis huius

Quòd traditionem hominũ secundũ Christum probet Apostolus.

Augustinus ad Casulanũ.

Basilius.

Ephe. 5.

1. Cor. 11.

Qui sint authores, esse ex apostolica traditione tonsuram clericorũ.

huius attuli, quas assequi potui, si nullam assequi potuissem, idcircò minùs firma traditio esset. sic enim idem Tertullianus in eodem libro de corona militis, de quo paulò antè memini, scripsit: Porrò cùm quæritur, cur quid obseruetur, obseruari interim constat. Ergò neq; nullum, nec incertũ videri potest delictum, quod cõmittitur in obseruationẽ suo iam nomine vindicandam, & satis authoratam consensûs patrocinio, planè. sic tamẽ, vt ratio quærenda sit, sed salua obseruatione, nec in destructionem eius, sed in ædificationem potiùs, quo magìs obserues, cùm fueris etiam de ratione securus. Conuenit præterea cum theoria & ratione, quã attuli, vt hoc quoq; addam, nomen ipsum Papalytræ, quo hodiè in ecclesijs Orientis vulgò tõsuram clericorum vocari audio, quia episcopi & presbyteri per manûs impositionem, quæ super caput fit, cuius symbolum, vt antè dixi, est clericorum tonsura, gratiam potestatis acceperunt in ordinatione ad mysteriũ redemptionis nostræ, in mystici panis & vini consecratione celebrandum. Lytron enim precium redemptionis significat, & sacerdotes vocant papas. Hæc ergò gratia sacerdotibus data per impositionem manûs super caput eorum, & per orationem consecratoriam, quia spiritualis est, & oculis videri extrinsecùs nõ potest, & opùs erat, vt signo quopiam laicos à sacerdotibus discernere possemus, non potuit à sanctis Apostolis, neq; rationi, vt sæpiùs dicam, neq; naturæ, neq; scripturæ conuenientius & aptius signum reperiri & institui, q̃ huiusmodi sphærica tonsura in vertice capitis. Hanc gratiam potestatis verum cibum & verum potum mystici conuiuij, id est, mysteria corporis & sanguinis per mysticam benedictionem cõficiendi, ad replendas animas sempiterna lætitia, cuius potestatis est index tonsura capitis, vocâsse videtur Esaias lætitiam sempiternam super caput eorũ, cùm de sacerdotibus noui testamenti prophetaret, vt nos in lib. 2. de hierarchicis ordinationibus cap. 8. collato euangelio, demonstrauimus. Non enim de capite cõmuni omnium Christianorũ, qui est Christus, loquitur Propheta, sed de capite proprio sacerdotis cuiusq;, in quo per impositionem manûs sacerdos tantùm ad hanc lætitiam mysteriorum efficiendam ordinatur. hac ratiõe cessit nobis sacerdotibus in lętitiã, vt ait Germanus Constantinopolitanus, quod legitur factum esse Petro Principi Apostolorum à gentibus, vt quasi amenti & insano caput ei ad irrisionem raderetur: etsi alij, non à Gentilibus, sed sponte sua attonsum esse aiunt, ad recordationem passionis Christi, cuius capiti spinea corona imposita fuit. Sed hæc recordatio, cõmunis omnium Christianorũ esse debet, vt illud quoq; omnium nostrũm cõmune est, vẽditos fuisse sub peccato & imperio diaboli, vt inimicos Dei, tanq̃ sub corona, vt olìm hostes à Romanis vendebantur: item liberatos esse per Christũ regem nostrum, cõmune est omnium fidelium, præterea etiam, esse regale sacerdotium, spirituale videlicet, commune est omniũ Christianorũ ex baptismo: item esse Nazaręos spirituales, q̃d verbũ

Quomodò in Ecclesia Græcorum vocẽt, quam nos coronã, & quæ ratio nominis.

Esa. 61.

Germanus Constantinop. polit.

san-

sanctos significat, qui debemus non nutrire comam, sed potiùs tondere caput, postquàm Christus caput nostrum venit, in quo completum est votũ & promissio Patribus facta, ac velamen legis sublatum, cõmune est omnium laicorum fidelium: vt iam his de causis non sit clericorum propria corona, sed sit propria ex sola ordinatione. Sola itaque impositio manûs restat, quæ vt propria clericorum est, ità eorum est propria tõsura capitis in vertice, quæ ad illam propriè significandam, Apostolicè instituta est. & hęc hactenùs. Deincèps de testibus.

Responsio ad id, quod Magd. de Eusebio Cæsareensi, & Hieronymo, ac Damaso obijciunt, quod de epistolis Pontificum Apostolicorum nõ meminerint. & de quibus epistolis Damasus mentionem fecerit, & de modo, quo vitas pontificum scripsit. Cur Leo IIII. de epistolis pontificum Apostolicorum non meminerit, vbi aliorum posteriorum pontificum epistolas cõmemorat. Item de decretis harum epistolarum, quæ Gratianus in suo volumine decretorum, earum authoribus assignauit, & de decretis quibusdam epistolarum, quæ in ijsipsis epistolis, ex quibus ab eo citantur, non reperiuntur. Item de vno tantùm teste à Magdeburg producto ad dicendum testimonium cõtra epistolas pont. & quid ille contra Hieronymi & Damasi, quos citat, sententiam finxerit, vt differentiam episcoporum & presbyterorum tolleret. Cap. 20.

COnfutatis iam, quantùm mediocri diligentia potuimus, quæcunq; in criminibus contra epistolas priscorum pontificum Centuriatores obiecerunt, aggrediamur locum de testibus, quos in easdem epistolas produxerunt: quorum testimonio, vt quibus maximè confidebant, in extrema parte accusationis suæ recitârũt, nè vllas partes boni accusatoris præuaricando prætermitterent. Respondebo igitur hîc priùs de vestris testibus, posteà de nostris. Eusebius, inquitis, earum epistolarum mentionem non facit, neque Hieronymus: cùm tamen alia scripta cuiuslibet magni doctoris scrupulosè etiam annotare soleant.] Ecquod istud genus est producendi testes, qui nihil dicant, neque dicere possint, quia de quibus ijdem rogantur, nihil audierint? Sed nec illud mirum videri debet, non omnia omnium scripta, ad notitiam vel manus Eusebij, aut Hieronymi veniſſe. immò nonnunquàm interuallo non ità longinquo scripta, etiã obsolescunt, & tanquàm obliterata, nouis cedunt: quæ difficile sit posteà, etsi maximè velis, reperire. Epimenides poeta alioquì celebris, post quinquaginta annos à multis non cognoscebatur, vt Marcus Varro lib. 6. de lingua Latina testatur. Teucer Liuij post decem annos à multis item ignorabatur. Sed neque scriptoris industria, ait idem author, reprehendenda est, quòd Herois tritauum aut atauum non potuerit reperire, cùm

Quòd aliquãdò scripta paruo tẽpore obliterentur.

Marc. Varro.

cùm ipse tui tritaui matrem non possis dicere. Qui multa dixerit commodè, potiùs boni consulendum est, quàm qui aliquid nequiuerit, reprehendendum. Sunt hodiè Romæ in bibliotheca Vaticana multa volumina epistolarum Pontificum superiorum, quæ Pontificatûs cuiusque eorum acta ac res gestas continent, vndè vulgò Regiſtra vocantur, Gregorij vij. Innocentij iij. Honorij iij. Gregorij ix. Innocentij iiij. Alexandri iiij. Vrbani iiij. Clementis iiij. Nicolai iij. Honorij iiij. Bonifacij viij. Ioannis xxij. Clemẽtis vj. Innocentij vj. Vrbani v. Hæc verò, quia sunt manu scripta, & nondùm à typographis vulgata, in pauciſsimorum hominum notitiam venerunt præter ea, quæ Gregorius ix. & Bonifacius viij. perpauca ex multis illis suorum anteceſsorum epiſtolis excerpta, compilârunt, & ad vſum iudiciorum eccleſiaſticorum in locos communes, quos titulos vocant, diſtribuerunt. Quòd ſi hæc fortaſsis altero ſeculo, cùm iam memoria noſtræ ætatis teſtimonio eſſe non poterit, in lucem edantur, & in manus omnium veniant, & aliquis tunc ex Magdeburg. ab inferis excitatus, ix. libros Clementis vj. ſeptem Innocẽtij vj. ſex Vrbani v. nouem Gregorij xj. ac decem Benedicti xij. in ius vocet, & eas epiſtolas falſas contendat, quòd nulli ſuperiorum temporum ſcriptores, immò nec ipſi Pontifices de eis meminerint, quas neque fortaſsè viderunt, an ideò falſæ ac fictæ tunc erunt, quæ nunc ſunt veriſsimæ, & quas oculis cernimus? ſed vt ad Euſebium & Hieronymum, quorum ſilentium nobis Magdeburgen. obiecerũt, redeamus, quia eorũ manus & oculos, multos libros & authores fugiſſe adhuc fortaſsè more ſuo negabunt, dicant illi ipſi, quos teſtes citârunt, vt à ſuis iſti teſtibus redarguãtur. Euſebius lib. 5. Hiſtoriæ ſuæ eccleſiaſticæ, ca. 27. Seruantur, inquit, adhuc apud multos plurima priſcorum & eccleſiaſticorum virorũ præclaræ diligentiæ monumenta, quorum quæ nos cognouimus, iſta ſunt: Heracliti & Maximi de vulgatiſsima illa hæreticorum quæſtione, vndè ſit malum, & de eo, quòd materia ſit facta: & Candidi exameron, & Ebionis in idem argumentum, & Sexti de Reſurrectione. An non confitetur hîc apertè, non omnia ad notitiam ſuam veniſſe? Rursùs lib. 6. cap. 12. & alia quidem Serapionis de doctrinæ ſtudio monumenta, apud alios aſſeruari credibile eſt: ad nos verò ea ſola venerunt, quæ ad Pontium ſcripſit, deindè epiſtolæ, & quidam liber de Euangelio. Vos Magdeburgenſes dicitis, propter inſtructiſsimam bibliothecam, & quia erat intimus Conſtantino, nihil librorum potuiſſe latere Euſebium, ipſe contra fatetur potuiſſe, vtri parti credemus? ſi Euſebio, vos igitur falſi eſtis. Item in eodem libro cap. 19. Hammonius, inquit, diuinam philoſophiam illibatam & integram vſque ad vltimum vitæ terminum retinuit, ſicut viri huius lucubrationes etiam nunc teſtantur, quæ ex Commentarijs, quos poſt ſe reliquit, celebrantur, qualis eſt de concordia Moyſis & Ieſu inſcriptus: & quòd alij apud viros honeſtos & ſtudioſos reperiuntur. An non hoc quoquè loco fatetur ſe non omnia huius authoris vidiſſe? Adhuc in eodem lib. ca. 22.

*De *Regeſtis Pontificũ nõdum vulgatis.*

De libris, quos Euſebius Cæſar. confitetur ſe nõ vidiſſe.

de Hippolyto sic scribit, cùm alia plurima monumenta composuisset, etiã commentarium de Pascha scripsit: reliquorum verò illius commentariorum ad nos ista venerunt, In Hexameron, & quæ sequuntur. deindè subiũgit, Plurima etiam alia apud multos asseruari reperies. Hoc item in loco commentum vestrum conuincit Eusebius, quem dixistis nihil latére potuisse: qui tamen non solùm multorum authorum non omnia opera vidit, sed aliquorum, & quidem magnorum & illustrium authorum nihil vidit, vt Pantęni magistri Origenis, de quo lib. 5. cap. 10. meminit, sed nihil de libris eius, & Narcisi episcopi Hierosolymitani, de quo meminit in eodem lib. cap. 12. libros verò Hymenæi, non solùm non vidit, sed nec ipsius authoris meminit. Hos quoquè tres authores obiecit sanctus Maximus ante annos octingentos ijs, qui Dionysij Areopagitæ opera negabant, vestro argumento in similem errorem inducti, quia eorum Eusebius non meminisset: quibus, inquit ille, respondendum est, multa Eusebium latuisse, quę ad manus eius non venerunt. siquidem nec ipse ait vniuersa se congregâsse, quin potiùs fatetur, innumerabiles libros esse, qui nunquàm ad eum peruenissent. Ac possem ego, inquit, multorum libros commemorare, & eorũ quidem, qui fuerunt patriæ eius, vt Hymenæi & Narcisi episcoporũ Hyerosolymitanorum. Atquì nactus sum ego, inquit, quædã Hymenæi. Item neque Pantæni opera retulit Eusebius, neque Clementis Romani, præter duas epistolas, immò nec aliorum plurimorum. Hactenùs sanctus Maximus Eusebius ergò vt multos alios libros non reperit, ità horum Pontificum epistolas paucas eum non reperisse, non est mirandum. Libros enim occultandi facilis est cautio: in reperiendo autem, casus, locus, euentus, occasio. Licet enim dicere de non reperiendo libros, quod summus orator pro Flacco dixit de non capiẽdo Piratas in mari, cùm quærũtur. siquidem vt sanct. Ephræm ait, sicut nulli sunt magìs inuidi, quàm qui bonos libros alijs non commodant, sic qui bonos libros ad omnium vtilitatem à suis authoribus scriptos occultant, bibliothecarum prædones sunt. Idem de beato Hieronymo respondendum est, qui minùs instructam bibliothecã, quàm Eusebius, habuit, qui istorum quoquè, Pantęni, Narcisi, Hymenæi libros ignorauit, vt Eusebius: immò de Tertulliano idem Hieronymus, commemoratis paucis libris eius, quos nouit, fertur, inquit, vixisse vsque ad decrepitam ætatem, & multa, quæ non extant, opuscula condidisse. atquì multa Tertulliani extant modò, quæ Hieronymus non vidit, & de beato Hilario aiunt, inquit, quidam scripsisse eum in Cantica, sed à nobis hoc opus ignoratur. Hæc vestri testes. Iudicate vos Magdeburgenses, an qui se confitentur plurima aliorum authorum opera ignorâsse, ijdem potuerint epistolas etiam paucas Clementis & aliorum Pontificum Apostolicorum ignorare. Sed de Hieronymo illud hìc aduertendum est, nè quis opinione fallatur, dum existimat, de epistola Clementis ad Iacobum, eum loqui, cùm loquens de Clemente inter scriptores ecclesiasticos, Fertur, inquit, &

Quid sanctus Maximus de Eusebio respõderit pro defensione Dionysij Areopa.

secunda

cunda eius nomine epistola, quæ à veteribus reprobatur. Sed non ità est: non loquitur de Epistola Clementis ad Iacobum, sed de secunda epistola Clementis ad Corinthios, quod facile est intelligere, si quis aduertat: sic enim dixerat Hieronymus paulò suprà de eodem Clemente: Scripsit ex persona Romanæ ecclesiæ ad ecclesiã Corinthiorum valdè vtilem epistolam, quę & in nonnullis locis publicè legitur, quæ mihi videtur characteri epistolæ, quæ sub Pauli nomine ad Hebræos fertur, conuenire: sed & multis de eadem epistola non solùm sensibus, sed iuxta verborum quoquè ordinem abutitur, omninò grandis in vtraque similitudo est. Hactenùs Hieronymus de epistola Clementis, scripta ex persona Romanæ ecclesiæ ad Corinthios, quod etiam Eusebius scripsit. deindè subiungit: Fertur & secunda eius nomine epistola, scilicet secundam ad Corinthios intelligi voluit, quæ non ex persona Romanæ ecclesiæ, sicut prima, scripta sit, sed Clementis nomine: atque ità quidem intelligendum esse, satis ratio ipsa conuincit: Etenim si non est secũda ad Corinthios, debuit profectò dicere scriptor prudens, ad quem, siue ad quos, ista secunda epistola scripta esset, sed non dixit, quia iã dixerat. deindè quorsùm illud addidit, eius nomine scripta, nisi vt à priore distingueret, quæ erat etiam Clementis, sed in persona ecclesiæ Romanę ad Corinthios scripta? secunda verò ad eosdem scripta Clementis nomine. Erat itaque secunda epistola sic inscripta, Epistola Clementis ad Corinthios: prior verò sic, Epistola Romanæ ecclesię ad Corinthios per Clementem, sicut constitutiones, quas in persona Apostolorum scripsit, sic inscriptæ sunt: Constitutiones Apostolorum per Clementem. multùm enim, vt anteà dixi, delectatus est Clemens hoc genere scribendi μιμητικῶς, non solùm in libris de sermonibus & disputationibus Petri cum Simone, & in libris de Apostolicis Constitutionibus, in vtrisque enim inductione personarum vsus est, sed etiam in epistola priore ad Corinthios, & in alia quadam, quam ex persona Petri ad Iacobum fratrẽ Domini scripsit, quæ erat, vt Photius testatur, in altera editione sermonum & disputationum beati Petri cum Simone. Duæ enim, inquit, editiones ferebantur, (fieri enim hoc potuit, vt nos duas nunc ferri videmus moralium Arist. ad Nicomachum, & Eudemum, quæ in plerisque nihil ferè differunt, & duas se fecisse editiones librorum Academicorum, licèt non eodem numero librorum, Cicero in epistola quadam ad Atticum testatur) in quarum altera, inquit Photius, ἐπιστολὴ προτέτακται ὡς ἀπὸ πέτρου τοῦ ἀποστόλου πρὸς ἰάκωβον ἐπισταλμένη. In altera ὡς ἀπὸ κλήμεντος πρὸς ἰάκωβον. differunt verò hæ duæ epistolæ argumento, & si editiones ipsæ eiusdem argumenti sint, quanuis non pauca in eis sint varia. Meminit quoquè de vtraque harũ editionum Ruffinus in procemio. Redeo ad epistolam illam secundam Clementis, quam Hieronymus dicit, quam esse quidem ad Corinthios scriptam, illud quoquè probat, quòd duas epistolas ad Corinthios Clementem scripsisse, apud omnes constat. Vndè Leontius in opere, quod de locis communibus

Genus scribendi, quo Clem. delectatus est

De gemina editiõe librorum Clementis de Sermonibus Petri.

Theologicis composuit, ex prima & secunda epistola Clementis Romani ad Corinthios, locos citat: & vt cæteros prætermittam, idem etiam testatur Photius in sua bibliotheca, ac dicit prætereà de epistola secũda ad Corinthios, ἐκτά τινα ὡς ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς ξενίζοντα παρεισάγων, καὶ ἑρμηνείας τινὰς ἐκτῶν ἀλλοκότους ἔχων. id est, quædã nouè & inusitatè dicta, tanquã ex scriptura sacra eam introducere, & habere quorundam dictorum interpretationes absonas. Hæc fortassè causa existimanda sit, cur, vt Hieronymus ait, à veteribus reprobaretur. Iam de Damaso, quòd dicitis miraculi instàr esse, quod de epistolis horum Pontificum non meminerit, si manu scriptis potiùs quàm impressis credatur exemplaribus, præsertim cùm vicinus eorũ seculo esset, & ex professo suorum antecessorum vitas describeret, quod quid est aliud, dicitis, quàm apertũ Damasi testimonium, nullas vnquàm tales ab eis scriptas existimâsse? Hoc quoq; falsum est, si exemplaribus manuscriptis, vt vos dicitis, & quidem antiquis, potiùs quàm impressis credatur. In tomis enim conciliorum Coloniæ impressis anno Domini 1538. in vita Anacleti, ex Pontificali Damasi nulla de epistolis eius mentio: in vetusto autem exẽplari manu scripto, quod hîc Romæ · Achiles Statius Lusitanus, vir probus & multis doctrinis eruditus, mihi cõmodauit, sic scriptum reperi: Duas etiam decretales epistolas, omni sapientia plenas conscripsit: hic sub Diomitiano principe, Martyrij gloriam capitis obtruncatiõe susceptt &c. Quarè si apertum Damasi testimonium esset, vt vos dicitis, si de nullis epistolis Apostolicorum Pontificum meminisset, nullas ab eis scriptas esse: quanto hoc eiusdem testimonium apertius est & firmius, has duas epistolas Anacleti esse, de quibus ille meminit? nisi fortè apertiùs loquitur qui tacet, q̃ qui aliquid dicit. de tertia verò Anacleti epistola etsi nõ sit Damasus testis, nõ cõtinuò sequitur, nõ esse eius. Nisi fortè putatis, si quid ab aliquo scriptore prętermissum sit, cõtinuò fidem reliquis scriptoribus derogari. sic enim nec euangelistis fidem habebitis, quia alius, quod alius posteà suppleret, prætermisit. Itaq; de duabus meminit Damasus, de tertia verò Anacleti epistola nõ meminit. De epistola verò Clementis prima ad Iacobum fratrẽ Dñi, meminit idem Damasus, si exẽplaribus non solùm impressis, quibus vos, vt video, non creditis, sed magìs adhuc manu scriptis credatur. Sic enim in illo vetustissimo exemplari scriptum erat, quod vobis aut vestris, cùm voluẽritis, ostendi potest. Hic exp̃cepto beati Petri susceptt ecclesiæ gubernandæ Pontificatũ, sicut fuerat ei à Dño Iesu Christo cathedra tradita vel cõmissa, q̃d in epistola, quæ ad Iacobũ scripta est, qualiter ei cõmissa est à beato Petro ecclesia, reperies, accedit huc, quòd de eadem epistola Clementis, & de doctrina Petri in ea tradita in ordinatione Clementis, mentio quoquè fit in epistolis Anacleti, quibus testimonium honorificum Damasus tribuit, vt paulò antè docuimus, quod vos negabatis. Quod quidem testimonium Damasi, cùm vos iam declinare non possitis, quia ad exemplaria manu scripta, p̃uocâstis, necesse vobis est, vt has

Photius Constant. de epist. 2. Clemen. ad Corinth.

Rursùs in cõmento manifesto Magdeb. deprahensi.

Damasus de duabus epistolis Anacleti in exemplaribus manuscriptis vetustis meminit, & de epistola 1. clem. ad Iacobum de doctrina Petri

has saltem epistolas, Clementis primam, & duas Anacleti, veras esse fateamini, quas si semèl recipiatis, & reliquas sponte vestra recipietis. In his enim epistolis Clementis ad Iacobum & Anacleti, præter euangelicam & Apostolicam de magnis sacramentis doctrinam, sunt etiam Apostolica de potissimis rebus ecclesiæ catholicæ decreta, quibus vestra falsa disciplina, & à catholicis defectio, clarissimè coarguitur: quę fuit causa, vt eas diabolo instigante, tã studiosè negaretis. Illud verò, quod de Damaso addidistis, ex professo suorum antecessorum vitas descripsisse, vt ex eo probaretis, debuisse de omnium Pontificum, quorum vitas scribebat, epistolis meminisse, non solùm falsum est, sed etiam insciticæ vestræ non obscurum argumentum. Quomodò enim ex professo vitas scripsit, qui nihil ferè aliud breuissimè scribit, quàm quo loco, quo patre natus Pontifex, quibus temporibus vixit, quot ordinationes fecit, quibus cõsulibus mortuus, vbi sepultus: quę non tam ad historię scriptionẽ pertinẽt, quàm ad quosdã velutì Chronicos canones, qui sunt, vt Cassiodorus in libro de Institutionibus diuinarum literarum ait, quædam imagines historiarũ, & breuissimæ temporum commemorationes. De Clementis verò & Anacleti tãtùm epistolis propter earũ excellentiam meminit. Quòd si ex professo vitas Pontificũ scribebat, vt Plutarchus aliquis, aut Tranquillus, aut Herodianus, vbi sunt eorum acta & gesta per vniuersam vitam? sed quia Magdeburgenses vndecunquè, quid in epistolas Pontificum Apostolicorum vtcunquè obijciãt, tam diù quęsituri sunt, quàm diù in ista sua secta permanebũt, occurrendum est illis, si quandò hoc obijciant, quod nescio quomodò hactenùs non obiecerunt. Explicanda, inquam, nobis ratio est, cur neque Leo IIII. Pontifex, de epistolis priscorum pontificum, quas isti negant, in epistola ad Britannos dist. 20. non meminerit, si verę & antiquæ sunt, vt quidem sunt: præsertìm cùm in eadem epistola de epistolis meminerit aliorum Pontificum posteriorũ, Syluestri, Syricij, Innocentij, Zosimi, Cęlestini, Leonis, Hilarij, Gelasij, Hormisdę, & Gregorij Iunioris. immò ipsa Leonis epistola, si quis aduertat, rationem explicat, cur illarum epistolarum non fit hîc à Leone Pontifice facta mentio: quia scilicet non hoc ei propositum erat, vt epistolas Pontificum superiorum numeraret: immò nec omnium inferiorum, si quidem ab Hormisda vsque ad Gregorium iuniorem, epistolas Pontificum trecentorum annorum & ampliùs prætermiserit. Quod ergò ei propositum fuit? nempe hoc tantùm, vt meminisset de Pontificum decretalium regulis, quæ vnà cum canonibus ad vsum iudiciorũ in vno codice ferebãtur: aliud enim erat meminisse, qui Pontifices epistolas scriptas reliquissent: aliud, quorum Pontificum decretalium regulæ cum canonibus ad iudicandas causas coniunctæ essent: ad iudicia enim non epistolæ, sed regulæ epistolarum, & canones synodorum ferri solent, sicut non libri sanctorum Doctorum, sed dicta, vt verbo ipsius Leonis vtar. Sic ergò ait Leo: De libellis & commentarijs aliorum non conuenit aliquos iu-

Quo genere vitas Pont. scripserit Damasus.

Quàm absurdum sit dicere Damasum ex professo vitas Pontificum scripsisse.

dicare, & ſanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas: non dixit, & decretales epiſtolas, ſed vel decretalium, ſcilicet epiſtolarum regulam, quæ habentur apud nos ſimul cum canonibus, quibus in eccleſiaſticis vtimur iudicijs. deindè numerat, quorum canones dicat, & poſteà ſubiungit, Et cum illis regulę pręſulum Romanorum: nec hîc dixit, Et cum illis epiſtolæ pręſulũ Romanorũ: ſed, Regulę præſulũ Romanorũ, Sylueſtri, Syricij, & qui ſequũtur vſq; ad Gregoriũ iuniorem. Deindè ſubiungit, Iſti omninò ſunt, & per quos epiſcopi iudicant, & per quos epiſcopi ſimul & clerici iudicantur. & paulò pòſt, quam ob cauſam luculentiùs & magna voce pronunciare non timeo, quia qui illa, quę prædiximus ſanctorum Patrum ſtatuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur, ſiue ſit epiſcopus, ſiue clericus, ſiue laicus, non indifferenter recipere conuincitur. iam hoc loco regulas quoquè decretalium, nomine canonum affecit. De illorum igitur Pontificum decretalibus epiſtolis meminiſſe hîc voluit Leo Pontifex, quarum regulæ, vt dixi, cum canonibus ſynodorum in publico verſabantur: priſcorum verò Pontificum, & aliorum deincèps decretalium epiſtolarum, quarum mentio hîc à Leone prætermiſſa eſt, regulas non fuiſſe tunc ſeparatìm in numerum canonum cum cæteris regulis decretalium relatos, teſtis quoq; eſt Nicolaus primus, qui eodem tempore Leonis IIII. vixit, diſt. 19. cap. Si Romanorum Pont. id quod epiſcopi quidam Gallię ad abrogãdam authoritatem illisipſis priſcorum Pontificum epiſtolis obijciendum eſſe putauerunt: quos duobus decretis, altero Leonis, & altero Innocentij, quæ in codice canonum ab epiſcopis Galliæ obiecto ferebantur, redarguit. de quo prolixiùs paulò pòſt Magdeburgenſib. reſpondebimus, illudipſum caput, quod nobis obiecerunt, in eos retorquentes. Deniquè, vt finiam, ſic cogitandum eſt, Leonem IIII. priſcorum pontificum decretales epiſtolas prætermiſiſſe, vt canones celeberrimæ ſynodi Chalcedonenſis prætermiſit, quos nemo dixerit, neque cogitauerit Leonem ignorâſſe: ſed nondùm iſti Chalcedonenſis concilij canones, nec Antiocheni, neque Laodicenſis in codice illo ferebantur: fortaſsè nondùm erant in Latinum ſermonẽ conuerſi. quot enim Synodorum & quarũ canones Dionyſius cognomento Exiguus, diù antè trãſtuliſſet, neſcimus. hunc enim ſcribit Caſsiodorus in libro de inſtitutionibus diuinarũ literarum, amicum ſuum familiariſsimum, rogatu Stephani epiſcopi Salonitani, ex Gręcis exẽplaribus eccleſiaſticos canones trãſtuliſſe, quos hodiè, inquit, vſu celeberrimo eccleſia Romana complectitur: ſed fieri poteſt, vt nec ille omnium ſynodorum canones, nec alius poſt eum, vſque ad tempora Leonis IIII. Canones ſynodorum, quæ hîc prætermiſſæ ſunt, tranſtuliſſet: ſicut etiam fieri potuit, vt 200. annis, & ampliùs ante Dionyſium iſtum à ſynodo Nicena, nulla alia canonum Græcorum translatio facta fuiſſet. Sed reſpondeamus deincèps de Gratiano, quem nobis etiam, tãquàm teſtem quoquè veſtræ cauſæ, obieciſtis, quem

dicitis

dicitis pleraque decreta, quæ in his epistolis extant, alijs tribuere, & ea, quæ istis adscribit, in eorum epistolis non extare. Vndè liquidò cõstare cõcluditis, neq; Gratianum omnes istas agnouisse: ideoq; post eum pleraſq; confictas esse: & si quas ille habuit, alias tamen ab his fuisse. Hæc vos. Nolo hîc exclamare in istud vestrum tam ardens fingendi studium. Quid enim impudentius esse potest, quàm id dicere, quod omnibus pateat, falsum esse? Miseros Luteranos, quibus tanta fingendi licentia, ad suum & vestrum interitum, Centuriatores vestri illudunt. Facite, quæso, periculum, an vera sint, quę hîc dicunt. Sumite in manus priorem tomũ conciliorum, & incipientes à prima epistola Clementis, percurrite reliquas omnes, conferendo Decreta, quæ ex ijsipsis epistolis, quas negant, à Gratiano sumpta sunt, & in causas ac distinctiones operis sui relata, quæ sunt in margine notata: & videbitis nullum eorum varijs Pontificibus tribui, sed suis primis authoribus. Vt ex prima epistola Clementis sumpta sunt à Gratiano decreta 12. & eidem Clementi assignata. si quæ verò decreta ex his ab alijs posteà consecutis Pontificibus, vt Anacleto, Euaristo, Alexandro, aut alijs, siue nominatìm citata sunt, siue mutuata quasi propria, vt nos cùm scribimus, facere solemus, hoc non facit incertos authores epistolarum, quis hoc dicit? sed potiùs earum authoritatem confirmat, quæ tanta erat, vt alij Pontifices consecuti, & verbis & sententijs superiorum vterentur. sic in prima epistola Clementis notatum est in margine Decretum vnum nominatìm ab Alexandro citatum: alterum ab Anacleto & Fabiano: aliud ab Euaristo eisdem verbis & sententia mutuatum. Item aliud eádem sententia, sed non eisdem verbis ex epistola 2. Clementis sumpta sunt à Gratiano decreta decem, & authori suo, id est, Clementi nominatìm assignata: ex tertia epistola sumpta sunt quatuor decreta: ex quinta sumpta sunt tria decreta, quæ suo item authori adscripta sunt. Ex 1. epistola Anacleti Decreta 11. ex 2. Decreta 16. quæ suo quoq; authori, id est, Anacleto tributa sunt. Idem factum est à Gratiano in reliquis epistolis Pontificum Apostolicorum, vt quiuis vestrûm experiri potest. Sed ponamus verum esse, quod tam apertè finxistis, pleraque decreta, quæ in horum Pontificum epistolis extant, alijs Pontificibus à Gratiano tribui: si propter hanc causam illas negatis, sit vobis libera eligendi optio, vtrius illas esse malitis, siue eius, cui Gratianum tribuisse dicitis, siue cuius nos esse dicimus. nihil enim nostra referre arbitror, dum contra vos disserimus, cùm vtrique sint Apostolici Pontifices, quorum ex æquo omnium epistolas negatis. Quòd si dicitis, hinc saltem apparére non esse certum, cuius sint, an idem est, non agnouisse epistolam, & non agnouisse authorem epistolę? si non est idem, quod negare non potestis, si sensu communi carere non vultis, cur vos concluditis, ex eo liquidò constare, neque Gratianum omnes istas agnouisse? Tametsi cùm dixistis, non omnes istas agnouisse, satis significare videmini agnouisse aliquas. Credo quia pudebat vos tam apertè in falso deprehendi, si nullas agnouisse

Commentum euidens Magdeburgen.

Decretæ ex epistolis pontificum Apostolicorum à Gratiano sumpta, suis authoribus & non alijs, assignata sunt.

uisse diceretis. Et nos ergò illis, quas agnouisse significâstis, aduersùs vos differẽtes, vt conuincamini, contenti sumus. Illud verò valdè ridiculũ est, quod adiunxistis, ideoq; pleraſq; confictas esse post eũ. Qui enim priùs dicebatis, circa tempora Caroli epistolas istas Pontificũ Apostolicorũ, quas nos defendimus, & vos tanquàm falsas accusatis, fictas esse: nunc dicitis, pleraſq; earum post Gratianum confictas esse: quæ etiam inconstantia satìs vestram istam comminiscendi libidinem demonstrat. si vos catholici essetis, vt fingitis, quid interesset, decretum hoc Igini esse, an Pij, Anacleti, an alterius Apostolici? An quia author libri Iosuæ, Iudicum, aut Iob, nõ sit nominatìm certus, idcircò aut nullã authoritatẽ, aut minorẽ apud vos habebit? si apud vos vigeret ecclesiastica patrũ traditio, non de nominibus & titulis disceptaretis. plus enim ad authoritatem libri vel epistolæ valet ecclesiæ traditio, quàm titulus certi authoris, libri, vel epistolæ. Postremò, quod dicitis quædam decreta, quæ his Pontificibus adscribit Gratianus, in eorum epistolis non extare. Vnum tantùm Decretum est, & quidem breuiculum de laicis, nè ingrediantur in sacrarium, cùm Missa celebratur, à Gratiano citatum ex Clemente de Conse. dist. 2. c. Sacerdotum. quod in epistolis eius non reperitur. quod cùm peti posset, vt in exemplari, quod Gratianus habuit, legeretur, atq; in eo fortasse loco epist. 3. cùm de Missis nõ celebrandis sine iussu episcopi sancitur, quę intẽperies est, qa aliud exẽplar in vno aut altero loco, melius aliquãdò repertum sit, si fortè repertum est, idcircò illa omnia, quæ habemus, negare? Negate ergò hac ratione euãgelia, quia alia alijs meliora exemplaria aliquandò reperiantur. Negate etiam ẽditionem LXX. interpretum, quia nunc quoq;, vt olìm apud Patres varia exemplaria reperiantur, quæ plus aut minus habeant. Ex Decretis verò Anacleti vnum quoquè citatur à Gratiano, 2. q. 7. de laicis, nè in accusatione episcoporum audiendi sint: quia, inquit, oppidò eis quidam infesti sunt, & indignum est, vt ab eis accusentur, qui eorum grauitatem nolunt imitari: quod quidem Decretum eisdem ferè verbis non in Anacleto, sed in epistola Eusebij scriptum est: sed quia Eusebius, quo maiorem authoritatem decreto suo adderet, nè quis nouum putaret, obseruatum hoc hactenùs, & constitutũ esse dixerat, laicos scilicet non accusare episcopos, propter subiectam rationem, annotauit aliquis concordantiam, vt vocãt, cum Decreto Anacleti, de simili accusatione laicorum prohibita. quod cùm Gratianus magnus decretorum collector, sed interdùm fortasse non multùm accuratus in discernendis, quæ colligebat, sic obseruatum reperiret, Eusebij decretum adscripsit quoq; Anacleto, quod quidem etsi non omninò verbis, sententia tamen cum Anacleti decreto conuenit: quod est in epistola 2. vt accusatio Episcoporum non fiat, nisi ab idoneis & probatissimis: & paulò pòst, non esse iudicandos ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus: Humanos enim vocauit carnales, quos non oportet, vt ait idem Eusebius in eodem loco, persequi spirituales. hi enim sunt, id est, humani & carna-

Repugnantia Magd. dicentium post tẽpora Caroli Magni factas fuisse has epist.

Authoritas quæ, quàm cui præstet titulo.

Negatio quæ, cur vel inepta, vel ridicula.

Exemplaria euãgeliorum & LXX. alia alijs meliora.

De decretis sumptis, siue citatis ex epistolis Põt. quæ in eis non reperiuntur.

carnales, qui nolunt castitatem & grauitatem Episcoporum, sicut ait Eusebius, imitari. Est alterum decretum, quod citatum est à Gratiano ex Anacleto simul & Zacharia, 93. dist. c. Iuxta sanctorum Patrum, vt singulis annis visitent Episcopi Limina Apostolorum, quod nec in epistolis Anacleti reperitur, neq; Gratianus Anacleto solùm tribuit, sed Anacleto & Zachariæ, quia vtrique reperit adscriptum ab eo, qui non potuit scire, vtrius horum esset. fortasse nec Anacleti, neque Zachariæ est. nec enim in epistolis Zachariæ primi legitur, nec aliàs vllius Zachariæ editas epist. habemus. Sed si hoc obstare videtur, quo minùs veræ sint epistolæ Anacleti, quòd hoc decretũ in eis non reperiatur, quod fortasse nunquàm in eis scriptum fuit, vel seorsùm fortè ab eodem traditum, vel si scriptum fuisse concedamus, ab aliquo posteà vel deletum, vel (vt fieri solet) à librario prætermissum: si hoc, inquam, obstat, obstet etiam, quo minùs Hieremię prophetiam veram esse credatis, quia non reperitur in ea, quod Matthæus ex ea citat: Et acceperunt triginta argenteos precium appreciati, & quę sequuntur, quod vel ab Hebræis sublatum est, vt illud ex Psalmo, Regnauit à ligno Deus. & multa alia, quæ Iustinus Martyr, contra Tryphonem Iudęum differens, notauit, aut fortasse citatum est ex descriptionibus Hieremiæ, quas Græci vocant ἀπογραφὰς, quæ citantur 2. lib. Maccabæorum cap. 2. in quibus scriptum erat de igne illo altaris, ab ijs sacerdotibus, qui captiui ducẽdi erant, abscondendo, quæ iam non extant. Ex epistolis Euaristi nullum decretum citatum est à Gratiano, quod non in eis reperiatur: nullum item ex epistolis Alexandri. Illud enim, vt nemo sit idem accusator, & idem testis, Gratianus 2. q. 4. c. Nullus. non Alexandro, sed Fabiano adscripsit, cuius plures fortasse is habuit epistolas, vt plures Pij quoq; Pontificis habuisse videtur. Lõgum est, cætera huius generis velle persequi. satis hactenùs de Gratiano responsum sit, qui siue plures epistolas alicuius Pontificis habuerit, in quibus reperiantur quędam, quæ in nostris non leguntur: siue adscribendo illa non suis authoribus aliquã dò errâsset, alienũ est ab omni ratiõe & iudicio recto, vt illius vel error in adscribẽdo alienis authoribus, vel in reperiendo plures epistolas, casus vel diligentia fidem eis epistolis deroget, quas nũc habemus, & idẽ habuit. Hactenùs de quatuor testibus, ex quibus duo, id est, Eusebius & Hieronymus, producti sunt à Magdeburgẽsibus ad dicẽdum testimonium in epistolas pontificum secundi seculi, nihil dicendo: quod nihil aliud mihi esse videtur, quàm mutos testes citâsse. Ex duobus reliquis Damasus epistolę Clementis ad Iacobum fratrem Domini, & epistolis Anacleti testimonium dedit: in cæteris, quas non vidit, aliorum pontificum, testis Magdeburgensium mutus. de Gratiano, quarto teste Magdeburgensium, quid attinet dicere, quodnam ille testimonium epistolis Pontificum Apostolicorum tribuerit, quarum decretis ad ecclesiæ catholicæ vsum in vnum colligendis, non sine laude insudauit? Respondeamus igitur deincèps de quinto istorum testimonio, non quidem muto, sed ità vocali, vt

Matth. 27. psal. 97.

Secundùm Magd. neque prophetia Hieremiæ vera est, quia aliquid ex ea citatur, quod in ea nõ reperitur.

Vnũ tantùm testem recentem & edito

correptum in epistolas Pōt. Magd produxerunt.

infans potiùs & elinguis videatur, vt ex verbis & formula testimonij eius, à quouis mediocriter loquente, intelligi potest, ad quem, vt fortissimum, tanquã ad triarios, vt prouerbio dici solet, ad extremum à Magdeburgensibus ventum est. qui quidem tum solus est, (non enim plures in causa sua producere potuerunt: qui testimonium contra Epistolas Apostolicorum Pontificum dicerent) soli autem non est credendum, secũdùm Apostolicam regulam, quæ de testibus in lib. 2. de constitutionibus Apostolorum à Clemente Romano scripta est, quam nostri hodiè in iudicijs sequuntur, μὴ πιστευέσθω μόνῳ (inquit) cùm scriptum sit, In ore duorum vel trium stabit omne verbum: Tum odio correptus ad dicendum testimonium accedit idem accusator, & testis contra sacras leges. Sic enim ait monachus vester, cognomento Kaltheisen: Sed fortasse quædam alia sunt longa & magna Clementis & Anacleti attributa summis Pontificibus: in quibus, volentes Romanorum Sedem, omni laude dignissimam, plusquàm expedit, exaltare, se penitùs fundant: cùm tamen omninò non videantur illorum sanctorum epistolæ. Hęc ille vester. Cuius testimonio quę fides adhibẽda est, qui statim in ipso procemio testimonij sui fallitur opinione, & odium suum prodit? excellentia enim Sedis Apostolicæ, quam iste odit, non est, vt idem fingit, in his epistolis fundata, sed in euangelio, vt satis loco suo demonstratum à nobis est. Sed quid iste ignotus testis dicit, quem ante 60. annos vixisse iactatis? (nec antiquiorem enim, neq; meliorem reperire potuistis) quid, inquam, aliud dicit, quàm quod vos dixistis, vt eadem insciti tinctus? non potuisse scribere Clementem ad Iacobum fratrem Domini, neque fuisse successorem Petri, item Hieronymum non meminisse de his epistolis. Quarè ad hęc responsum sit vestro monacho idiotæ, & testi ignoto, vt vobis responsum est, nè eadem cum tædio & sine necessitate repetam. Ad illud tantùm respondebo, quod iste vester senex in extrema parte testimonij sui accusatorij obiecit, inueniri in epistolis Clementis differentiam Episcoporum à sacerdotibus, quæ tamen (inquit) longo post hunc Clementem tempore in ecclesia orta est, vt Hieronymo placet & Damaso. Si longo pòst tempore orta est differentia episcoporum & sacerdotũ, quomodò Apostolus ad Timotheum scripsit, Aduersùs presbyterum noli recipere accusationem, nisi sub duobus aut tribus testibus? At necessè est, vt iudex maior sit ijs, quorum iudicio præest. Erat igitur ante Clementem ex diuina institutione maior episcopus, quàm presbyter. sed videamus, quid Hieronymo placeat, & quid Damaso, quod iste produxit. Hieronymus in epistola ad Euagrium ità scribit: Quod Aaron & filij eius, atque Leuitæ in templo fuerunt: hoc sibi episcopi, presbyteri, & diaconi in ecclesia vindicent. Quis autem dicat, non fuisse in templo differentiam inter summum sacerdotem Aaron, & filios eius minores sacerdotes? Quòd si fuit semper, fuit igitur semper, authore Hieronymo, differentia in ecclesia inter episcopos & presbyteros. Idem rursùs affirmat in epistola

Apostolica cõstitutio de testibus.

Mendacium testis producti à Magdeb. contra scripturã Pauli.

Quid Hieron. de differentia presbyteri & episcopi scripserit.

ſtola ad Nepotianum. Cùm autem idem beatus Hieronymus in eádem epiſtola ad Euagrium dicit, quod neque Kaltheiſen intellexit, neque Magdeburgenſes intelligunt, eundem eſſe epiſcopum & presbyterũ: factumq; eſſe ad ſchiſmatis remediũ, vt vnus eligeretur, qui cęteris pręponeretur: non hoc voluit dicere, neque dixit idem eſſe, eſſe epiſcopũ, & eſſe presbyterum: ſed eundem eſſe epiſcopum & presbyterum. quod à principio quidem ità fiebat, vt propter paucitatem fidelium vnus & idem eſſet epiſcopus & presbyter: cùm non eſſet opùs in ſingulis eccleſijs alio epiſcopo, & alio presbytero, ſi quidem in epiſcopo presbyter contineretur. At poſtquàm cœpit opùs eſſe pluribus presbyteris, tunc non ampliùs erat vnuſquiſque idem presbyter & idem epiſcopus, nè tot eſſent epiſcopi, quot presbyteri: atque ità fieret (vt ait idem Hieronymus) vt vnuſquiſque ad ſe trahens Chriſti eccleſiam, rumperet. Rursùs idem Hieronymus in commẽtarijs epiſtolæ ad Titum: Quid enim, inquit, facit epiſcopus, quod non faciat presbyter, excepta ordinatione? Ergò placet Hieronymo, vt ſit differẽtia epiſcoporum & ſacerdotum ratione ordinationis. Epiſcopus enim ordinare poteſt miniſtros eccleſiæ, presbyter verò non poteſt. Iam vt de Damaſo reſpõdeam, miror tam tardum fuiſſe iſtum ſexagenarium teſtem, vt Damaſum, quem nobis obiecit, non intellexerit. quomodò enim placet Damaſo, ortam eſſe poſt Clementem differentiam epiſcoporum & presbyterorum, qui in epiſtola 3. de chorepiſcopis eos repræhendit, quòd cùm nihil aliud eſſent, quàm presbyteri, tamen officium epiſcopi vſurparent? docetq; tota illa epiſtola eſſe differentiam, ratione ordinationis, inter epiſcopos & presbyteros: quarè illis non conuenire nomen epiſcopi, nec officium. Sed de differentia epiſcoporum & presbyterorum, ſcripſi copiosè in libris de Hierarchicis ordinationibus miniſtrorum eccleſiæ catholicæ: ſi quis plura hîc deſiderat, indè petat. Hactenùs de teſtibus Magdeburgenſium in epiſtolas Pontificum.

De interpretatione Hieronymi, quæ in locis veteris teſtamenti in epiſtolis Pontificũ Apoſtolicorum citatis, reperitur loco interpretationis LXX. qua illi Pontifices vſi ſunt. cur hoc factum ſit, & quo exemplo, & quomodò probetur manifeſtè vſos eſſe authores harum epiſtolarum interpretatione LXX. *item de interpretatione* LXX. *in epiſtola Pauli ad Heb. quomodò & quarè Paulus non ſit ea vſus in epiſtola ipſa, quam Hebraicè ſcripſit, ſed interpres potiùs epiſtolæ. Quomodò diuino conſilio factum eſſe videatur, vt in pleriſque locis veteris teſtamenti citatis, interpretatio Hieronymi in his epiſtolis poſita ſit ad eos redarguendos, qui aliquandò dicturi erant, fuiſſe factas epiſtolas tempore Caroli Magni. & quid argumenti antiquitatis harum epiſtolarum, ex hac interpretatione acceſſerit, & quomodò. Cap. 21.*

ETsi nihil prætermissum esse videatur, quin ad singula omnia, quæ hactenùs accusatores epistolarum in eas obiecerunt, responsum sit, positum est, tamen quia propositum est nobis, vt anteà dixi, non solùm omnia, quæ epistolas Pontificum Apostolicorum Centuriatores Luterani opposuerunt, refellere, quod hactenùs fecimus, sed illa etiam, quæ simili studio calūniandi, si eis occurrisset, opponere potuerunt: superest, vt postquàm eorum testes confutauimus, illud quoq; genus testimonij confutemus, quod ex interpretatione Hieronymi, quę in plerisque locis harū epistolarum inuenta est, ab eo fortassè, qui rem non teneat, in easipsas epistolas aliquandò citari possit: & aliquid suspicionis mouere post Hieronymi tempora scriptas esse, præsertim cùm iam de hoc nonnulli catholici quęrere soleant, non quidem quòd dubitationem vllam eis de epistolis hoc afferat, quam iam vetustas ipsa & prisca fama consecrârunt: sed quia non intelligunt, vndè factum sit aut quomodò, vt interpretatio Hieronymi, cuius ętatem tam multis annis illi prisci pontifices anteceſſerunt, in plerisq; testimonijs veteris scripturæ, quæ in his epistolis citantur, posita sit. quod certè nō alia causa factum est, nisi quia cùm primùm hæ epistolæ, vt à nullis ignorarentur, ad ecclesiæ vsum vulgatę sunt, iā Hieronymi interpretatio veteris testamenti in manibus omniū erat, & ęquè ferè vt illa vetus interpretatio LXX. trita, idcircò visum est tunc prudenter & vtiliter fieri, si vtraq; interpretatio ex parte adhiberetur, ità vt in quibusdam locis interpretatio LXX. propter antiquitatem suam relinqueretur: & in multis interpretatio Hieronymi, in locum interpretationis LXX. succederet, & in alijs non paucis interpretatio ex vtraq; harum temperata & mista esset. Factum itaque est in his epistolis, quod beatus Gregorius in præfatione Cōmentariorum Iob, se facere dicit, vt dum nouam translationem differit, nunc nouā, nunc veterē per testimonia assumat: vt quia sedes, inquit, Apostolica, cui præsideo, vtraq; vtitur, mei quoq; labor studij ex vtraque fulciatur. Sed quoniam, qui has epistolas priscorum pontificum Apostolicorum esse negant, consequens est, vt negēt quoq;, quibus locis interpretatio Hieronymi in his epistolis inuēta est, fuisse ibi anteà interpretationē LXX. qua pontifices illi prisci, vt necesse erat, vsi fuerint, docendū est, quod dicimus: immò etiā ante oculos, vt negari non possit, ponendum, quod quidem postquàm factum erit, simul effectum erit, vt vndè ab istis, aut ab alijs si qui sunt, putabatur, peti posse testimonium, esse has epistolas post Hieronymi tempora compositas, indè contrà petatur, saltem ante Hieronymi ætatem fuisse scriptas. Aggrediamur ergò docere quod dicimus, quatuor exemplis ex duabus epistolis Alexandri: quas in primis ad hoc elegi, quòd in ijs, quæ ex Zacharia & Osea prophetis in eis citantur, euidentiùs hoc demonstrari possit propter discrepantiam sensûs vtriusque interpretationis Græcæ LXX, & Latinæ Hieronymi in iis ipsis locis à Pontifice Alexandro recitatis. Cœperam hoc in tertio libro in vno Zachariæ loco ostendere in epistola

De interpretatione Hieronymi veteris testamenti, quæ in his epistolis reperitur.

epistola eiusdem Pontificis prima, sed quia nõ erat locus proprius, reliqua huc reseruaui. Produxerat ergò Alexander aduersùs episcoporum persecutores id, quod Dominus per Prophetã suum Zachariam in eos dixisset, qui populum Dei & prophetas ac sacerdotes, captiuos duxerant. Qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit. in quo quidem loco ità sermoni & sentẽtiæ ꝓpheticæ consequens est, nõ pupillam oculi mei Alexandrum posuisse, vt est in interpretatione Latina Hieronymi ex Hebraico ad verbum expressa, & vt fertur modò in ipsa epistola: sed, Pupillam oculi sui, vt est in interpretatione Græca 70. & vt interpretes Græci, Cyrillus, Theodoretus, & Theodorus Antiochenus, & alij legunt & interpretãtur: vt nemo sit, qui consequentia, tum in propheta, tum in epistola Alexandri attentè legat, & inter se conferat, qui negare hoc cum ratione possit. Subiungit enim Propheta: quoniam eccè ego leuo manum meã super eos. quod nemo est, qui nõ intelligat, ad mínas supplicij impendentis pertinere. Vndè Alexander hunc sensum Prophetæ sequẽs, postquàm recitauit ex propheta Zacharia: Qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, quia suis verbis Prophetæ minas periculorum & malorum, iniquis accusatoribus episcoporum idem Pontifex Alexander proposuerat, subiungit statim: Et quia neque nos sine illis, nec illos sine nobis persequi possunt, quia illius sumus discipuli, qui animam pro fratribus præcepit ponere: tamen eis pericula & perditiones non sumus ausi celare, nè prophetica (quod absit) damnemur sententia: Si annunciaueris iniquo iniquitatem suam, animam tuam liberâsti. Pericula ergò & perditiones eorum non celauit Pontifex, cùm dixit, pupillam oculi sui lædere, qui sacerdotes Dei lædit. si enim non sic Alexander legit, vt est apud 70. Pupillam oculi sui lædit, quomodò hoc testimonio prophetæ Zachariæ recitato, pericula & perditiones prædixit, quod se facere ait, nè damnationem Prophetæ Ezechielis incurrat, qui iussit annunciare iniquo iniquitatem suam? quod quidem tunc fit, cùm iuxta eundem Prophetam Ezechielem, Videns gladium venientem annunciat populo. Gladium ergò venientem annunciat hîc Alexander, cùm ait, pupillam oculi sui lædere, qui seruos Dei lædit. scripseram hęc priùs, sed dicam cum Apostolo, Mihi eadem dicere non est pigrum, & hoc loco est necessarium. sed pergamus docere, quod cœpimus de interpretatione 70. in eadem epistola Alexandri. citat enim paulò pòst idem Pontifex ex Osea Propheta secundùm interpretatiõem 70. aduersùs eosdem episcoporum insectatores, illud: Quoniam sicut vacca asilo percussa, insaniuit Israel. cum vaccis, quæ œstro siue asilo percitæ, voce bubulci reuocari nolũt, vt cum cæteris compascant, sed potiùs præcipites interdùm aguntur, comparat Propheta decem tribus, quæ à Hierusalem, relicto Iuda & piorum grege, ad idolorum cultum recesserant. sic enim Cyrillus & Theodoretus interpretati sunt. Vndè accommodatissimè hunc locum secundùm spiritum ad insectatores, ac vituperatores episcoporum Pontifex transtulit: quia studium vituperandi & insectandi

Zacha. 2.

Exech. 33.

Philip. 3.

Aliud exemplum interpretationis 70. in epist. Alex.

Ose. 4.

ctandi pastorem, ex vitio repugnandi, & non obediendi proficiscitur. Est
1. Reg. 15. autem, vt Samuel dixit, quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro hoc substitutum fuit ex interpretatione Hieronymi: Quasi vaccæ lasciuiẽtes declinauerunt, quod quidem accommodari vtcunquè potuit ad rei propositæ rationem: illud tamen, quod sequitur, nullo modo potuit. sic enim est in interpretatione Hieronymi: Dilexerunt adferre ignominiam protectores eius. quod idem Hieronymus, interpretationis huius ex Hebræo author, sic in suis commẽtarijs explanat: Principes & protectores eius, id est, Reges, dilexerunt ignominiam adferre populo: id est, vitio Principum infelix populus susceptit cultum deorum. quem sensum cùm ille, qui interpretatione Hieronymi pro interpretatione 70. vti voluit, nullo modo cõuenire proposito epistolæ videret, coactus fuit inuertere verba interpretationis Hieronymi. itaque dixit, Dilexerunt ignominiam adferre protectoribus suis: quod omninò aduersatur sentẽtię interpretationis, siue editionis Hieronymi. interpretatio verò siue editio 70. maximè quadrat: Et dilexerunt, inquit, ignominiam ex fremitu suo: fremitum enim vocat superbiam & elationem, vt ait Cyrillus in commentarijs huius Prophetę. Hinc enim proficiscitur petulantia insectandi pastores, & aduersùs eos fremendi. Item paulò pòst ex eodem Osea, De quibus, inquit, Dominus loquitur, Calumniam patiens Ephraim, fractus est iudicio, quoniam cœpit abire post sordem. Hæc quoquè interpretatio Hieronymi, aliena est prorsùs à proposito huius loci epistolæ. Immò huius interpretationis author valdè in explanatione eius laborat. Sic enim ait in commentarijs Oseę cap. 5. Si impius est Ephraim, & propter impietatem suam erit in desolationẽ, quomodò nunc dicitur, Calumniam patiens Ephraim, fractus est iudicio? qui enim calumniam patitur, & frangitur iudicium eius, iniquè opprimitur. Hæc Hieronymus. Ex quibus verbis, nemo est qui non intelligat, non posse conuenire, vt qui episcopum insectatur, dicatur Ephraim calumniã patiens & oppressus: cùm potiùs ipse calumniam faciat, & opprimat eum, quẽ iniquè accusat. At interpretatio 70. aptissima est, & expedita: oppressit, inquit, Ephraim aduersarium suum, id est, Iudam: & conculcauit iudicium. Sic sunt de quibus loquitur Pontifex in epistola, quos verbis Oseæ, quæ de similibus prædixit, deterrere vult. isti enim obtrectatores sacerdotum Domini, opprimũt aduersarium, id est, eum, qui aduersatur illis. nam sunt nonnulli, sicut Euaristus epist. 2. de eisdem scripsit, qui præpositos suos peruersè reprehendunt, si vel parùm ipsis molesti extiterint: Isti sunt, qui conculcant iudicium, quia iudicant eum, à quo iudicari debent. Item idem Alexander in epist. 2. præcipit, vt qui episcopum persequitur, & statũ ecclesię perturbat, ab omnibus arguatur, & eijciatur ex ecclesia. hortaturq; vt omnes sint concordes per charitatem: ità enim fore, vt facilè eum superent, qui ecclesiæ statum turbat. Quòd si dente (inquit) canino vos rodere cœperitis, non solùm nõ superabitis, sed vobismetipsis nocebitis, & superabi-

Aliud exemplũ interpretationis 70.

rabimini, & innocenter fortè peribitis. Deindè minatur illis Oseæ prophetæ verbis, inquiēs: De his enim & similibus Dominus per Oseam prophetam loquitur: Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea in bestia agri & volucre cęli. Bestias agri & volucres cæli, vocat potentes & celsiores. Sequitur, Et pisces maris congregabuntur. Iam hoc quomodò ad minas pertineat, non facilè potest explicari, & ideò non cohęret. Interpretatio verò 70. maximè cōuenit: ait enim, Et pisces maris deficient. Pisces enim (ait Cyrillus, hunc locum interpretans) vocat eos, qui imbecilliores deuorant. Est enim, inquit, maximè in piscibus ἀλληλοφαγία, id est, vt se mutuò deuorent, quod magnoperè conuenit cum eo, quod paulò suprà Pontifex dixerat, si dente canino vos rodere cœperitis, non solùm non superabitis, sed vobis nocebitis, & superabimini, & innocenter fortè peribitis. In eandem sententiam dixit propheta Habacuc: Tacebis, cùm deuorauerit impius iustum: & facies homines quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem. sequitur, Veruntamen vnusquisque non iudicet, & non arguatur. Et hoc quoquè tametsi paulo obscuriùs, quàm apud 70. ad minas quoquè supplicij pertinet, tantam fore calamitatem & miseriam, vt nemo sit, qui iudicet controuersias, neque qui peccata aliorum arguat, quod est ingens malum, & dignum istis, quibus minatur Pontifex, qui non arguunt eum, qui statum ecclesiæ perturbat, & episcopum persequitur, vt quia non iudicabant, neque arguebant persecutores episcoporum, ipsi simile quid patiantur, sicut scriptum est in sapientia: Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Sequitur deindè, Populus enim tuus sicut hi, qui contradicunt sacerdoti. Neque hoc facilè intelligi potest, quomodò ad minas & supplicium pertineat. Interpretatio verò 70. quam Alexander secutus est, rectè conuenit: Et erit, inquit, populus, sicut sacerdos cui contradicitur. Significat enim, inquit Cyrillus, priuandos esse sacrificijs. Sacerdos enim cui contradicitur, est, qui habebat aliquod vitium, aut morbum corporis, propter quæ arcetur à sacris. Sic ergò, inquit, erit populus meus, vt priuandus sit sacrificijs, sicut sacerdos, cui lex contradicit, nè propter vitium sacrificet, vt in quo peccauit populus, quia non defendit episcopum suum, qui pro populo sacrificat, in eo puniatur, cùm sacrificijs priuatur. Satìs sint, & instàr multorum hæc pauca exempla ad probandum quod nobis propositum fuit. Idem enim in pluribus alijs locis, si opùs esset, interpretationem cum interpretatione, & sententias cum sententijs conferendo, facere liceret. Illud huc addendum est, quod ille fecit, qui studio & industria sua interdùm pro interpretatione 70. cùm ei visum est, Hieronymi interpretationem, vt docuimus, posuit, nō nouum & inauditum fuisse, neque exemplo imitatiōis caruisse. imitatus enim est interpretem epistolæ ad Hebræos: in qua testimonia, quæ ex vetere scriptura ab Apostol. Hebraica quidem, vt par

Ose. 4.

Habac. 2.

Sap. 11.

est

est credere, vt qui & Hebraicè, & ad Hebræos scriberet, citata sunt, qui epistolam ex Hebraico in Græcum conuertit, quisquis ille fuerit, siue Clemẽs Rom. siue (vt alij putant, & credibilius est) Lucas, ex interpretatione 70. qua sancti Apostoli, & omnes ecclesiæ vtebantur, mutuatus est. ità factum est, vt interpretatio 70. Græca, pro interpretatione ex Hebraico, qua Paulus vsus est, posita sit. quod quidem facilè intelligere poterit, qui in testimonijs libri Psalmorum, quæ in ea ipsa epistola citantur, Græca cum Hebraicis, interprete Hieronymo, conferre voluerit. Quòd si quis adhuc cõtendat, Paulum Apostolum, cùm ad Hebræos scriberet, testimonia veteris scripturæ ex interpretatione Græca 70. in Hebraicum transtulisse, sicuti in alijs epistolis, quas Græcè scripsit, ex eisdem 70. Græcè illa mutuari solitus est, idq; nè concedat aliquid simile, vt nos in epistolis Pontificum factum esse affirmamus, nempe interpretationem 70. substitutam esse ab interprete pro interpretatione ad verbum ex Hebraico: consideret iste, quemadmodùm hoc verisimile fiat, vt cùm Paulus ad Hebræos scriberet Hebraicè, testimonia scripturæ veteris citaret, quæ Hebræi posteà in libris suis, quos legebant, non reperirent, qui erant alioquì literis Hebraicis ità addicti, vt ijs, qui 70. interpretibus vtebantur, semper obijcerent, vt Hierony. testatur, quòd Biblia haberent corrupta: riderentq;, vt Origenes in epistol. ad Africanum ait, quòd ea, quæ apud Hebræos scripta erant, Christiani ignorarent. Deniquè quo magìs substitutio ista interpretationis Hieronymi in pluribus locis, pro interpretatione 70. credibilis sit, memini ego non ità pridèm audire, cùm esset Cyprianus Romæ imprimendus, fuisse, qui iudicarent tunc, in testimonijs veteris scripturæ, quæ sunt omnia apud Cyprianum ex interpretatione 70. pro interpretatione 70. interpretationem Hierony. substitui debere. quod quidem si factum fuisset, simile planè euenisset, vt in epistolis horum Pontificum alioquì vetustissimis euenisse videmus. ex quo fit, vt has epistolas, quarum antiquitatem Magd. negant, & tempore Caroli Magni factas esse somniant, antiquiores saltem esse Hieronymi ætate, velint, nolint, hac ratione confiteri cogantur. Immò nunc demùm intelligere mihi videor, diuino consilio factum esse, vt ille, quisquis fuit, in locum 70. in testimonijs scripturæ veteris, interpretationem Hieronymi iam vulgatam, in plerisque locis substituerit. Si enim ille interpretationem 70. qua vsi sunt Apostolici Põtifices, sicut sancti Apostoli eorum magistri, posuisset, nihilo minùs centuriatores, quos Dominus ab initio sciebat nõ esse credentes, vt de illis apud Ioannem Capharnaitis dixit, fictas esse à quopiam dixissent, qui callidè, vt speciem probabilitatis imitaretur, ex interpretatione 70. testimonia veterum scripturarum sumpsisset: nunc verò cùm interpretationem Hieronymi in plerisque locis, vt dixi, posuerit, quomodò, qui illas (vt Magdeburgen. volunt) finxit, credi & persuasum esse volebat, esse illorum Pontificum, qui ætatem Hieronymi tam multis annis anteceſsissent, si ipse, inquam, vtẽdo interpretatione Hieronymi

In epist. Pauli ab Heb. interpretatio 70. pro interpretatiõe ex Hebraico, quo Paulus est in ea epist. vsus.

Quod diuino consilio factũ sit, vt qui has epistolas reperit, mutaret interpretationem 70. in interpretationẽ Hieronymi.

Ioan. 6.

eronymi in testimonijs veteris scripturę, huic cõsilio suo palàm repugnabat? quis illum tam stultum & communis sensûs expertem fuisse putet, vt de industria fidem sibi derogare vellet? tam amẽs erat, vt vna atque eádem opera idem ipse, quod moliebatur, simul euerteret? Quarè qui hoc in epistolis istis Pontificum Apostolicorum fecit, id est, qui posuit interpretationem Hieronymi omnibus familiarem, pro interpretatione 70. quam in epistolis ipsis vbiquè repererat, confisus notissimæ veritati, nihil hinc incõmodi, aut scrupuli, vel dubitationis de authoritate epistolarum posteris timuit. Sciebat enim neminem ignoraturum esse, non potuisse Pontifices illos testimonia veteris scripturæ ex interpretatiõe Hieronymi, sed ex 70. sumere, quæ quisq; per se, cùm vellet, siue ad priuatam, siue ad cõmunem vtilitatem, posset suis locis reponere. Illi verò, qui hoc fecit, hoc tantùm propositum fuit, ea interpretatiõe vti, id est, Hieronymi, quæ iam erat Latinis, vt nũc est, familiarior. Vndè hoc nobis argumẽti diuino, vt dixi, cõsilio aduersùs centuriatores accesit, qui has epistolas tempore Caroli Magni scriptas & fictas fuisse mentiuntur, neq; facilè ante id temporis, qui de eis meminerit, reperiri, hoc, dico, argumẽti accesit, esse has epistolas Hieronymo antiquiores, quia si post Hieronymi ætatem à quopiam fictæ fuissent, qui eas pontificibus illis affinxisset, nunquàm interpretatione Hieronymi, qua illi vti non potuissent, vt artificium fingendi postulabat, vsus fuisset: quod enim simulatum est, leui etiam suspicione arguitur. quinimmò omni studio cauisset, nè existimationem antiquitatis, quam illis epistolis apponere volebat, vsu interpretationis, longè illorum pontificum ætate posterioris, simul tolleret. Restat igitur, vt si qui sunt, à quibus aliquandò interpretatio Hieronymi in has epistolas pontificum Apostolicorum obijciatur, illa ipsa interpretatio eisdem magno potiùs argumẽto esse debeat, saltem Hieronymo vetustiores esse, id est, scriptas esse ante annos 1200. fortasse cùm Magdeburg. tantam vetustatem & canitiem iam viderint, reuerentiam, quam debent, illis adhibebunt: & suorum authorũ, id est, pontificum Apostolicorum, tandèm esse credent.

Euidens argumentum, non esse has epistolas fictas, vt Mag. fingunt.

De genere testium sanctißimo pro epistolis Pontificum Apostolicorum, quod est & fama vetus. Quomodò quæ Augustinus scripsit contra Faustum, negantem nouum testamentum scriptum esse ab Apostolis, ad coarguẽdum Magd. valeant, & ad probãdum scriptas esse epistolas à Pontificibus, quorum esse feruntur. item quomodò refellendum sit, quod aiunt Magd. corruptas esse epistolas istas, etsi concedant esse Pontificum. Cap. 22.

QVia enim nõ satis est aliena refellere, sed nostra probare, postquàm omnia, quæ Magdeburgen. in criminibus epistolarum obiecerunt, firmis rationibus & scripturis sanctis, verisq; historijs satis (vt opinor) confutauimus, deq; eorum testibus singulatim respondimus, super-

est, vt deincèps veritatem, authoritatem, & antiquitatem epistolarum in vniuersum testibus confirmemus, quorum est non vnũ genus, sed duplex. Vnum, & quidem locupletissimum ac sanctissimum, est memoria, & cõmunis sermo hominum, ac posteritas tot seculorum: quibus epistolæ istæ secundæ centuriæ, non falsæ & fictæ, vt Magd. contendunt, sed suorum authorum, quorum esse ferũtur, semper habitæ sunt, ex quo in publicũ exiêrunt. fama enim consentiens, vt Callistratus iurisconsultus (ex rescripto Hadriani ad Valerianum) ait, confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Plato quoquè in libro de legibus 12. famæ crebræ, & vetustate celebratæ, fidẽ adhibendam esse iudicauit. immò habet fama speciem quandam prophetiæ, vt Petrus cum Simone disputãs dixit, vt Clemens narrat. Prophetia enim non solùm ad futurum, sed aliquandò ad præteritum pertinet, cuius fidem facit. Itaque non quod à nobis processit, aut quod ad nos solùm peruenit, sicut Apostolus ait, sed quod ab initio alijs atque alijs deincèps traditũ accepimus, & ad omnes manauit, & vbiquè percrebuit, hoc de his epistolis nostra ætas nunciat ac testatur. Quarè aut eas Magdeburgen. recipiant, aut omnes authorum præteritorum libros simul cum eis negent: æquè enim probantur omnes hoc vno genere testium, in quo infiniti testes continentur. quot enim homines sunt, qui libros vel epistolas de titulo suorum authorum communi fama atque sermone iam olim celebrant, totidem sunt testes, eorum libros vel epistolas esse: Est enim fama vulgi, vt summus orator ait, quoddam multitudinis testimonium. Sed audiamus Augustinũ cum Fausto Manichæo similiter disputantem, qui nouum testamentum ab Apostolis scriptum esse negabat, & quæ illi respondit Augustinus, hæc isti responsa sibi putent, mutato nomine Manichæi, & Manichæorum, in Luteri, & Luteranorum: nihil enim refert ad id quod agimus, quòd authoritas harum epistolarum non sit par & æqualis nouo testamẽto. Recitemus igitur, quæ libro 33. cap. 6. scripsit: Sed quid, inquit, vobis faciam, quos contra testimonia scripturarũ ità obsurdefecit iniquitas, vt quicquid aduersùm vos indè prolatum fuerit, non esse dictũ ab Apostolo, sed à nescio quo falsario sub eius nomine scriptum esse, dicere audeatis? Vsqueadeò à Christiana doctrina apertè aliena est, quam prædicatis, doctrina Dæmoniorum, vt eam sub Christianę doctrinę nomine defendere nulla ex parte possitis, nisi dicatis falsas esse scripturas Apostolorum? Idem Magdeburgẽsibus euenit, qui non possunt vlla via & ratione doctrinam suam defendere, nisi epistolas Pontificum Apostolicorum falsas & fictas esse dicant. Subiungit deindè Augustinus: Infelices inimici animæ vestræ, quæ vnquàm literæ vllum habebunt pondus authoritatis, si euangelicæ, si Apostolicæ non habebunt? de quo libro certum erit, cuius sit, si literæ, quas Apostolorum dicit & tenet ecclesia, ab ipsis Apostolis propagata, & per omnes gentes tanta eminentia declarata, vtrùm Apostolorum sit, incertum est? & paulò pòst: Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumq; eiusmodi authorum libri, vndè no-

De genere testium habente speciem prophetiæ.

1. Cor. 14.

Quæ hîc necessitate cõstringantur centuriatores.

Quàm aptè in Magdeb. quadret quod in Faustũ Aug. dixit.

dè nouerunt homines, quòd ipsorum sint, nisì eadem temporum contestatione continua? Multi multa de literis ecclesiasticis conscripserunt, non quidem authoritate canonica, sed aliquo adiuuandi studio, siue discendi, vndè constat, quid cuius sit, nisì, quia hic temporibus, quibus ea quisque scripsit, quibus potuit, insinuauit, atque edidit: & indè in alios continuata notitia, latiusq; firmata ad posteros, etiam vsque ad nostra tempora perue-nerunt? ità vt interrogati, cuius quisque liber sit, non hæsitemus, quid re-spondere debeamus. Hæc Augustinus: Sic de epistolis nobis dicendum est, veniisse tunc, cùm scriptæ sunt, ad quos potuit, earum notitiam: & indè ad alios atque alios, vsque ad nostra tempora. neque quòd aliquandò hæ epi-stolæ fortassè non erant in manibus omnium, aut de epistolis Clemẽtis ad Iacobum, à quopiam dubitatum sit, efficere potuit, quin communis fama posteritatis conuicerit, eorum esse epistolas, quorum ab initio ferebãtur. Nisì placet Magdeburgensibus, libros Theophrasti & Aristotelis fictos esse dicere, quia, cùm diù latuissent, tempore Syllę Dictatoris in publicum exi-erunt. aut secundam Petri Apostol. & Ioannis 2. & 3. epistolas negare, quia de eis aliquãdò dubitatum fuisse, testatum est. Sed redeo ad Augustinum. addit enim deincèps: Sed quid, inquit, pergam in longè præterita? eccè istas literas, quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitæ huius nostræ, vel illas quispiam Fausti esse, vel has neget esse meas, vndè cõuin-citur, nisì quia illi, quia nunc ista nouerunt, notitiam suam ad longè etiam pòst futuros, continuatis posteriorum successoribus, traijciunt? Deindè cap. proximo sequenti, id est, septimo: Sed cõtraria, inquit, inter se scripta eorum reperiuntur. maligni malo studio legitis: stulti non intelligitis: cæci non videtis. quid enim magni erat, ista diligenter inspicere, & eorum scri-ptorum magnam & salubrem inuenire congruentiam, si vos contentio nõ peruerteret, & si pietas vos adiuuaret? Hæc quoquè Magdeburgensibus dicta sint. Si enim ista, quæ in epistolis Pontificum ad negandum eas no-târunt, vel tanquàm falsa, vel tanquàm temporibus illis non congruentia, mediocri diligentia & studio, sine odio & malitia aduertissent, ac conside-râssent, & vera esse, & cum temporibus conuenientia facilè intellexissent: aut certè si quid eis difficile visum esset, non ideò statìm scripta negâssent, quia quædam in eis non intelligerent. Si enim, quæcunque non intelli-gunt, pergant respuere, nec ipsis sacris & canonicis scripturis parcent, vt quidem iam non pepercerunt: eò enim euasit cæca & rabiosa Luteranorum magistrorum temeritas. Rursùs idem Augustinus lib. 32. cap. 21. contra eundem Faustum, Vndè, inquit, scitis, illas literas esse Manichæi, quas miserabiliter huic authoritati præponitis? Si enim hinc aliquis moueat quæstionem, & scrupulum contradictionis impingat, dicens libros, quos profertis, non esse Manichæi, quid facturi estis? nónne potiùs eiusdem de-liramenta ridebitis? Quis cõtra rem, tanta cõnexionis & successionis serie firmatam, impudẽtiam huius vòcis emittat? Sicut ergò, inquit, certum est,

Quõ probet Augu. contrà Faustum scri-ptum esse ab Apostolis no-uum testamẽ-tum.

illos libros esse Manichæi,& omninò ridendus est,qui ex transuerso veniens,tamen pòst natus,litem vobis huius cõtradictionis intenderit: ità certum est,Manichæum,vel Manichæos esse ridẽdos, aut etiam dolendos,qui tam fundatæ authoritati,à temporibus Apostolorum vsque ad hæc tempora certis successionibus custoditæ, atq; productæ, audeant tale aliquid dicere.Hactenùs Augustinus. Sed quia Magd.non audent penitùs affirmare,fictas esse has epistolas:quinpotiùs,conscientia non consistente,titubanter dicunt,vt eorum verbis vtar,ab vno eodemq;,aut de integro confictas, aut fœdissimè corruptas,subijciam hîc ex eodem August.quę in posteriorem partem sententiæ istorum quadrant.sic enim lib.11.c.2. contra eũdem Faustum scripsit. Vsqueadeò inuicta sunt, quæ aduersùs vos de diuinis codicibus proferuntur, vt non fit aliud, quod dicatis, nisì eos esse falsatos. Quæ authoritas literarum aperiri,quis sacer liber euolui,quod documentum cuiuslibet scripturæ ad conuincendos errores exeri potest,si hæc vox admittitur?si alicuius ponderis æstimatur? Aliud est, istos libros non recipere,& nullo eorum vinculo detineri,quod pagani de omnibus libris nostris,quod Iudæi de nouo Testamento faciũt: quod denique nosipsi de vestris & aliorum hęreticorum,si quos suos & proprios habẽt,vel de ijs,qui vocantur apocryphi,non q habendi sint in aliqua authoritate secreta,sed quia nulla testificationis luce declarati,de nescio quo secreto,nescio quorum pręsumptione prolati sunt. Aliud est ergò, authoritate aliquorũ vel librorum,vel hominũ non teneri:& aliud est,dicere,iste quidẽ vir sanctus omnia vera scripsit,& ista epistola ipsius est,sed in ea ipsa hoc est eius. vbì cùm ex aduerso audieris,proba: non confugias ad exemplaria veriora,vel plurium codicum,vel antiquorum,vel linguæ præcedentis,vndè hoc in aliam linguam interpretatum est:sed dicas,indè probo,hoc illius esse,quia hoc pro me sonat,illud cõtra me.tu es ergò regula veritatis: quicquid cõtra te fuerit,nõ est verum. Quid si alius simili insania,sed tamen qua tu,duritia constringatur,existat,& dicat,immò illud,quod pro te sonat,falsum est: hoc autem,quod cõtra te est,verum est.quid acturus es?nisì fortè aliũ librum prolaturus,vbì quicquid légeris,secundùm tuã sententiam posit intelligi.Hoc si feceris,non de aliqua eius particula,sed de toto audias cõtradicentem,& clamantẽ,falsus est:quid ages?quò te conuertes? quam libri à te prolati originem,quam vetustatẽ,quam seriem successionis testẽ citabis?hactenùs August. Hæc ergò sibi, vt iterùm dicã, Luterani, & eorũ centuriões Magdeburg.scripta ab Augustino,sanctissimo & eruditissimo patre,existiment.sic B.Hieronymus Apocalypsim beati Ioannis,& epistolam Pauli ad Hebręos cùm pleriq; suo tempore negarent,ipse tñ non audet negare, sed potiùs vtranq;,inquit in epistola ad Dardanum, susc ipimus, nequaq; huius temporis consuetudinẽ,sed veterum Scriptorum authoritatẽ sequentes,qui plerũq; vtriusq; vtũtur testimonijs,nõ vt interdùm de apocryphis facere solent,quippe qui & Gentilium literarum rarò vtuntur exemplis,

Quõ Augst. eos cõfutauerit,qui uebãt corruptiũ esse nouum testamentum.

Quid Hier.de Apocal.& de epist.Pauli ad Heb. scripserit quod in Magd.quoquè conuenit.

emplis,ſed quaſi canonicis & eccleſiaſticis. Hæc Hieronymus: Sic nos veterum ſcriptorum,qui paſsim harum epiſtolarum teſtimonijs vtũtur,authoritatem ſequimur: & non tantùm noſtri quoquè temporis conſuetudinem,quæ eas recipit, & quotidiana lectione atque vſu in doctrina & eccleſiarum adminiſtratione,eccleſiaſticisq; iudicijs celebrat & frequentat. Magdeburgenſes verò nec eccleſiarum conſuetudinem curant,nec authoritatem veterum,earum teſtimonijs vtentium,reuerentur: vt faciant in epiſtolis Apoſtolicorum Pontificum, quod Manichæi in ſcripturis Apoſtolorum priùs fecerunt, tametſi diſpar ſit & inæquale Magdeburgenſium & illorum crimen.Rectè itaque in iſtos conuenit,quod Theodoretus Cyri epiſcopus,in procemio commentariorum epiſtolæ ad Hebręos aduersùs Arianos eam negantes ſcripſit: At, inquit, tametſi nihil aliud, tamen huius epiſtolæ in eccleſijs antiquitatem vereri eos oportuit: ab eo enim vſque tempore, quo eccleſiæ Pauli epiſtolas receperunt,fructum ex huius epiſtolæ doctrina & lectione percipiunt.ità quoq; Magdeburgenſes tametſi nihil aliud,tamen harum epiſtolarum in eccleſijs antiquitatem reuereri oportuit. Ab eo enim vſque tempore,quo eccleſiæ horum Pontificum epiſtolas acceperunt, fructum ex earum doctrina & lectione percipiunt. Cauſa deindè,quæ Arianos ad negandam epiſtolam Pauli ad Hebræ. impulit,eius quoquè cauſę,quæ Magdeburgenſes ad negandum horum Pontificum epiſtolas commouit, ſimilis eſt. Cùm enim,inquit Theodoretus,non poſſent refellere, quæ Paulus de diuinitate filij clariſsimè ſcripſit, totam epiſtolam eijcere decreuerunt.ſic centuriatores cùm non poſſent aliter refellere,quę hi ſanctiſsimi & Apoſtolici Pontifices, cùm de alijs,quæ Luterani negant,tum in primis de principatu epiſcopi Romani,& de appellationibus ad eum,grauiſsimè ſcribunt, & à ſanctis Apoſtolis tradita & ſancita eſſe,clariſsimè in his epiſtolis affirmant,totas epiſtolas exemplo Arianorum negare decreuerunt. Et beatus Auguſtinus in epiſtola ad Hieronymum 19.Manichæi, inquit, plurima diuinarum ſcripturarum,quibus eorum nefarius error clariſsima ſententiarũ perſpicuitate conuincitur, quia in alium ſenſum detorquere non poſſunt,falſa eſſe contendunt: ità tamen, vt eandem falſitatem non ſcribentibus Apoſtolis tribuant,ſed neſcio quibus codicum corruptoribus: quod tamen, quia neque pluribus,nec antiquioribus exemplaribus, neque precedentis linguę authoritate,vndè Latini libri interpretati ſunt,probare aliquandò potuerunt,notiſsima omnibus veritate ſuperati, confuſiq; diſcedunt.ſic iſtis euenit,qui idem de epiſtolis Pontificum Apoſtolicorum dicere auſi ſunt,quod de ſcripturis Apoſtolorum Manichæi. Aiunt enim aut de integro confictas eſſe,aut fœdiſsimè corruptas: ſed quia nec hoc poſterius pluribus, neque antiquioribus exemplaribus,neque authoritate præcedentis linguæ Græcæ,vndè epiſtolæ Clementis translatæ ſunt, probare aliquandò potuerunt, notiſsima omnibus veritate,vt de illis dixit Auguſtinus,ſuperati,confuſiq; diſcedũt:

Quid Theod. de epiſto. ad Hebræos ſcripſerit, quod in Magd. quoquè quadrat.

vtinàm ad pœnitentiam confusi, dum facultas adest: sicut beatus Cyprianus ad Demetrianum scripsit, dum adhuc aliquid de seculo supereſt. quandò enim, inquit, istinc excessum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ est, nullus satisfactionis effectus: hîc vita aut amittitur, aut tenetur. Hactenùs de priore genere testium, dicendum est deincèps de altero.

De ijs, qui epistolas Pontificum Apostolicorum apud veteres citârunt, & responsio ad cap. Dist. 19. Si Rom. quod Magdeb. in epistolas obijciunt, & quemadmodùm Nicolaus primus citatus testis contra epistolas à Magdeburgen. earum authoritatem probet. Item de epistola Clementis prima ad Iacobum, libris Recognitionum præposita, & de altera epistola Clem. ex persona Petri ad Iacobum, de qua Photius. & de veteribus synodis, quæ epistolas Pont. Apostolicorum citârunt. Cap. 23.

ETsi nõ est opùs alios testes quærere, vt summus orator pro Flacco dixit, vbì ipsi, qui iudices futuri sunt, testes esse possunt, nè tamen nobis deesse putentur, hoc quoq; genus testiũ producemus, nempe eorum, qui de his epistolis in libris suis meminêre, earumq; authoritati testimonium dederunt: non loquor nunc de Pontificibus, qui contra omnẽ æquitatem & rationem Magdeburgensibus suspecti sunt, sed de alijs. Ac primùm, quia tanta est apud vos Gratiani authoritas, quod vobis gratulor, vt eam nobis contra has epistolas obijciendam esse putaretis, meritò, & quidem exemplo vestro admoniti, eos, qui ante Gratianum harum epistolarum decreta simili studio & industria collegerunt, quos ille posteà imitatus & secutus est, vobis pro defensione earum, obijciemus viros magna authoritate & excellenti doctrina, ac vitæ probitate, Iuonem dico episcopum Carnotensem, ante quadringentos quinquaginta annos, Burcardum episcopum Vormatiensem, adhuc eo antiquiorẽ, tum Anselmum Lucensem ante annos prope quingentos, hi enim, vt dixi, ante Gratianum harum epistolarum decreta studiosè collegerunt, & in certos locos communes distributa suis illa quidem authoribus assignârunt, vt sic digesta & notata, ad vsum ecclesiæ omnibus in promptu essent. Cepit verò primus hoc studiũ ante annos nõgentos Isidorus Hispalensis hortatu 80. episcoporum, vt ipse in prologo his verbis scripsit: Cõpellor à multis tam episcopis, quàm reliquis seruis Christi, canonum sententias colligere. & paulò pòst, Deindè quarundam epistolarum decreta virorum Apostolicorum interseruimus, id est, Clementis, Anacleti, Euaristi, & cæterorum Apostolicorum, quas potuimus hactenùs reperire epistolas, vsque ad Syluestrum Papam: postmodùm verò Nicenam synodum constituimus, & deincèps reliqua decreta præsulum Romanorum vsque ad sanctum Gregorium. Hactenùs Isidorus. An non est fide dignus author, & ex numero Patrum, sanctus Isidorus,

De collectoribus decretorum.

dorus, & ætate Caroli Magni antiquior? vndè didicit beatus Isidorus tribuere authoritatem epistolis Pontificum Apostolicorum, nisi à maioribus suis? Quomodò ergò tam apertè fallere voluistis, vt diceretis, neque facilè reperias has epistolas ab vllo Patrum, aut fide digno authore ab hoc seculo vsque ad Caroli Magni ætatem citari. sic enim in accusatione vestra scripsistis. an fortasse non citauit epistolas Pontificum Apostolicorum, qui eas & earum decreta ad vsum ecclesiæ catholicæ collegit, vt in promptu essent omnibus ad citandum? Nè autem hoc quoquè opus Isidori fictum esse, more vestro dicatis, (hoc enim perfugium vobis parâstis negandi omnia, quæ nisi negetis, vestra defendere non potestis) meminit eius Igmarus Archiep. Rhemensis in libro de varijs capitulis ecclesiasticis, c. 27. de translatione è Græco conciliorum & canonum. sic enim ait: Et beatus Isidorus in collectario suo de canonibus, quatuor editiones Niceni concilij compaginauit. & rursus cap. 33. non solùm meminit, sed laudat etiam. Hæc sunt, inquit, quæ prædictus Isidorus in collectario suo de canonibus diligentissimè præscripsit: quem vtiquè si quis studiosè perlegerit, plenissimè illa, quæ nos summatim tetigimus, se inuenisse gaudebit. Vixit autem, vt scitis, Igmarus Rhemen sub Carolo & Ludouico filio, & ad eum Benedictus III. & Nicolaus primus epistolas scripserunt. In vno ergò Isidoro octuaginta episcoporum testimonium contra commentum vestrũ producimus. hi enim, nisi has epistolas Pontificum Apostolicorum, veras & omni sapientia & vtilitate plenas esse scirent, nunquàm sanctũ Isidorũ ad colligendũ coëgissent, vt idẽ Isidorus in Prologo suo testatur: sic enim ait: Scire autem vos volo 80. episcopos, qui hoc opus me incipere & perficere coëgistis, & quæ sequuntur. Igmarus verò cap. 15. libri sui, quem paulò antè dixi, loquens de Symbolo Apostolorum, epistolam Clementis ad Iacobum fratrem Domini citat. & cap. 17. loquens de nono canone Apostolorum, epistolam Anacleti primam item citat: & cap. 18. loquens de non eijciendis episcopis, citat etiam eiusdem Anacleti epistolam 2. Possem hîc ex illo seculo Caroli & Ludouici citare testem epistolę Clementis, quæ vobis propter Iacobum fratrem Domini iam mortuum, valdè suspecta est, immò opinione vestra planè confícta, & propter doctrinam beati Petri, quæ in ea recitatur, maximè odiosa: testem dico epistolam Nicolai primi, quam vos fictam esse, scio, non dicetis, tum nè vobis derogetis, qui testimonio epistolarũ Nicolai in centuria 9. abuti voluistis, id quod in aliorum quoquè Pont. epistolis à sexto seculo facere cœpistis, tum nè simul totam causam regis Lotarij & Theupergæ vxoris, de qua epistola Nicolai scripta est, fictam facere videamini. Sic igitur ille in epistola ad Episcopos & Archiepiscopos in regno Lotarij, qui à matrimonio Theupergæ vxoris, propter pellicem discedere volébat, scripsit: Sermonem illius, qui nobis per beatum Clementem recitatur, attendite: Quid in hominum peccatis adulterio grauius? secundum nanque in præuis obtinet locum, Quoniam quidem

In Isidori prologo testimonium 80. episcoporum pro epistolis Pat. Apostolicorum.

Igmarus Rhemensis Archiepis. ante annos 700. epistol. Clem. ad Iacob. & epistolas Anacleti citat.

dem primum habent illi, qui aberrant à Deo, etiam si sobriè vixerint. Propter quod vos, ò presbyteri Ecclesiæ, Ecclesiam excolite, & adornate spõsam Christi ad pudicitiã. Hæc Nicolaus ante annos septingentos ex epistola Clementis ad Iacobum, recitauit. immò hic Pont. Nicolaus totam hanc causam defensionis epistolarum pontificum Apostolicorũ, aduersùs quosdam episcopos earum inimicos illis temporibus suscepit. quos quia Magdeburgenses ad dicendũ testimonium in epistolas Zephyrini, & aliorum omnium pontificum superiorum, in 3. Centuria produxerunt, nos rursùs eorum testimonium in eosdem ipsos Magdeburgenses producamus, vt suo mucrone confodiantur: id est, à suis testibus redarguantur. Sed recitemus priùs, quæ Magdeb. in 3. Centuria de epistolis pontificum tertij seculi scripserunt. Et fuisse, inquiunt, semper aliquos, qui has & superioris, & sequẽtium aliquot seculorum epistolas, à tempore, quo primùm citari cœperunt, pro apocryphis & suppositititijs habuerunt, eò quòd in codice canonum non inuenirentur, nec à Concilijs generalibus susceptæ & approbatæ vnquàm essent, sed tantùm à Romanis tanquàm à suspectis & domesticis testibus iactarentur: appáret (inquiunt) ex Grat. dis. 19. cap. Si Romanorum pont. Hactenùs Magdeb. Audiamus nunc testimonium illorum, qui ex isto capite Gratiani in epistolas pontificum citati sunt testes, authore Nicolao primo, cuius testimonio vsi sunt Magdeb. vt intelligant omnes, rectè & istos, sicut Daniel iniquis illis iudicibus Israel dixit, in caput suum mentitos esse: Quanquàm quidam (inquit) vestrûm scripserint, haud illa decretalia priscorum pontificum in toto canonum codicis corpore esse descripta, & ideò inter canones non esse assumenda, cùm & ipsi, vbi suæ intentioni hæc suffragari cõspiciunt, in omnibus illis indifferenter vtantur. & solùm nunc ad diminutionem Sedis Apostolicæ potestatis, & suorum augmentum priuilegiorum, minùs accepta esse perhibeant. Ergò illi, qui inter Episcopos & Archiepiscopos Galliæ, ad quos Nicolaus scripsit, sic sentiebant, veras esse priscorum pontificum epistolas confitebantur, quas vos negatis. non enim contendissent non esse eas inter Canones referendas, si (vt vos vultis) apocryphas & suppositicias, ac nõ potiùs veras, & suorum authorum esse putarent. aliud est enim, negare veras esse, quod vos facitis: aliud, negare earum authoritate priuilegia sua abrogari, quod illi faciebant. Deindè si suppositas esse illi credidissent, nunquàm earum testimonio vsi essent, vt quidem vsos esse, testis vester, idemq; noster Nicolaus pontifex testatur. Præterea à solùm ad diminutionem potestatis Sedis Apostolicæ, & ad augmentum suorum priuilegiorum, vt idem testis Nicolaus ait, illa decretalia pontificum minùs accepta esse illi perhibebant: at vos Magd. non ad diminutionem solùm potestatis Sedis Apostolicæ, epistolas priscorum pontificũ negatis: hoc enim faceretis, si tãtùm decretum de appellationibus repudiaretis, sed ad diminutionem dogmatum catholicorum, & ad defensionem doctrinæ vestræ, quam, nisi epistolas illas ne-

Daniel. 13.

Quemadmodum cap. Si Rom. dis. 19. à Magd. obiectum, in eos retorqueatur.

las negetis, aliter defendere non poteſtis. ſentitis ne iam Magd. quòd teſtimonium tribuant epiſtolis contra vos veſtri illi teſtes? Sed proſequamur reliqua, & videamus, quemadmodùm contra illos Nicolaus teſtis Magdeburgenſium non quidem veritatem epiſtolarum, quam illi ipſi confitebantur, ſed authoritatem, quam negabant, probet: quo magis intelligatis, quãtum inter vos & illos, quorũ ſimiles videri voluiſtis, diſtet. Si ideò (inquit) non eſſe decretales epiſtolas priſcorum pontificum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adſcriptæ, ergò neq; ſancti Gregorij, nec vllius alterius, qui ante ipſum fuit, vel poſt ipſum eſt, aliquod inſtitutum, vel reſcriptum recipiendum eſt, eô quòd in codice canonum non habeatur adſcriptum. Ergò doctrinam eorum & ſanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adſcriptæ, de codicibus ſuis abradant: vt quid vel membranas occupant, poſtquàm nõ habentur acceptæ? tametſi illud vos callidiùs, quàm illi, quòd non putâſtis conſentaneum eſſe, confiteri veras illorum pontificum Apoſtolicorũ epiſtolas, & non habere eas acceptas & ratas. Conſtat ergò, non de veritate, epiſtolarum priſcorum pontificum, ſed de earum authoritate canonica, teſtes illos diſceptâſſe, quos Magd. ex epiſtola Nicolai apud Gratianum in eaſdem epiſtolas citârunt. Pergit verò Nicolaus refellere illos, & epiſtolarum illarum canonicam authoritatem, quam negabant, probare decretorum Leonis & Gelaſij, quos recipiebant, authoritate. Reſtat (inquit) nimirùm, quòd decretales epiſtolæ Romanorũ pont. ſunt recipiendę, etſi nõ ſunt codici Canonum compaginatæ, quoniam inter ipſos Canones vnum beati Leonis capitulum conſtat eſſe permixtum, quo ità omnia decretalia conſtituta à Sede Apoſtolica, cuſtodiri mandantur, vt ſi quis in illa commiſerit, nouerit ſibi veniam denegari. dixit enim c. 10. ſuarũ decretalium: Nè quid verò ſit, quod prætermitti à nobis fortè credatur, omnia decretalia conſtituta tam bonæ recordationis Innocentij, quàm omnium prædeceſſorum, quæ de eccleſiaſticis ordinibus, & canonũ promulgata ſunt diſciplinis, ità noſtra declaratione cuſtodiri mãdamus, vt ſi quis in illa commiſerit, veniam ſibi nouerit deincèps denegari. Dicendo verò omnia decretalia conſtituta, nullum de decretalibus conſtitutis prætermiſit, quod non mandauerit eſſe cuſtodiendum: & rurſùs aſſerendo omnium prædeceſſorum noſtrorum, nullum pontificum Rom. qui ante ſe fuerũt, excepit. & paulò pòſt, Itaq; nihil intereſt, vtrùm ſint omnia, nec ne, decretalia Sedis Apoſtolicę ſtatuta, inter canones cõciliorum immixta, cùm omnia in vno corpore compaginari non poſsint, & illa eis interſint, quę firmitatem ijs, quæ deſunt, & vigorem ſuum aſsignent. Hoc dixit Nicolaus propter iſta duo decreta Innocentij & Leonis, quæ ſunt inter canones, quibus priſcorum pontificum epiſtolæ confirmantur. Benè autem habet, quòd Magde. epiſtolas Leonis non negant veras eſſe, quarum teſtimonio ipſi in Centurijs aliquandò vti ſolent, vel, vt meliùs dicam, abuti: nec epiſtolas Gelaſij negant:

Quomodò teſtis à Magd. citatus contra epiſtolas, authoritatem epiſtolarum probet.

Quomodò teſtes ex epiſtola Nicolai cõtra epiſtolas citati, veritatem earum confiteantur.

Leonis Magni teſtimonium pro epiſtolis pontificum Apoſtolicorũ.

Gelaſij teſtimonium pro

epistolis pō tificum Apostolicorum.

negant: de quo subiūgit idem Nicolaus: Consonat autem huic beatissimo Leoni Papæ etiam facundiss. sanctus in decretis suis Papa Gelasius, ità inquiens: Decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab Vrbe Roma pro diuersorum patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendas decernimus. in quo notandum est, inquit, quòd non dixit, Decretales epistolas, quę inter canones habentur, vel quas moderni pontifices dederunt: sed, Quas beatissimi papæ diuersis temporibus ab Vrbe Roma dederunt. Dicens autem, diuersis temporibus, etiam illa tempora vir sanctus comprehendit, quæ crebrescentibus paganorum persecutionibus, ad Sedem Apostolicam deferri causas episcoporum difficilimè permittebant. Hactenùs Nicolaus. Cùm igitur Magdeb. episcopos quosdam Galliæ, testes in epistolas priscorum pontificum citauerint, qui nunquàm eas epistolas, falsas & suppositas esse dixerunt, sed potiùs veras esse & suorum authorū, quorum esse feruntur, confessi sunt: supereſt, vt Mag-

Dan. 13.

deburgensibus dicamus, vt iterùm repetam, quod Daniel illis senibus inueteratis dierum malorum, & iniquis iudicibus, Rectè & vos mentiti estis in caput vestrum: ipsi enim vestri testes, vos condemnant: qui satis veras esse epistolas aiebant, quarum testimonio, cùm è re sua erat, vtebantur: illud tantùm obijcientes, non esse inter canones relatas. Sed de his satis. Deindè Photius patriarcha Constantinopolitanus, eruditissimus author, ante annos item septingentos, in eo opere, quod de libris à se lectis composuit, quod Bibliothecam appellauit, epistolas duas Clementis ad Corinthios, & aliam eiusdem Clementis ad Iacobum fratrem Domini, se ait legisse. An negabitis, satis idoneum testem esse antiquitatis epistolæ huius, Photium Græcum authorem, hominem præsertim parùm Ecclesię Latinę studiosum, immò aliquandò æmulum & obtrectatorem? An dicetis blandiri voluisse, & in gratiam Ecclesiæ Latinæ epistolam circa tempora Caroli Magni, vt vos somniâstis, fictam, inter libros veterum à se lectos, referre voluisse? Quid hoc amentius? Accedit etiam testis epistolę Clementis ad Iacobum fratrem Domini, his omnibus, quos dixi, antiquior Rufinus Toranus, qui in prologo librorum eiusdem Clementis de beati Petri cum Simone Mago disputationibus, affirmat, olìm hanc epistolam interpretatam esse & editam: quodq; in ea de omni ordine ecclesiastico contineretur, id quod Magdeburgenses premit, & ferre non possunt. Vertisse autem Rufinum è Græco in Latinum libros istos, quos dixi, in quorum prologo hoc testimonium epistolæ Clementis tribuit, Testis est Gennadius vetus author, in scriptoribus Ecclesiasticis. Illud autem, quod fortasse parùm rem considerantì authoritatē epistolæ imminuere videri posset, quod in principio librorum eiusdem Clementis de Petri sermonibus & disputationibus cum Simone, quos ab hæreticis deprauatos fuisse Epiphanius, Hierony. & ipse idem eorum interpres Rufinus, testes sunt, ab eodem Clemente collocata est, vt Photius quoquè Cōstantinopolitanus in bibliotheca

Testimonium epistolæ Clemen. ad Iacobum, in Photio Constant.

Testimonium eiusdem epist. in Rufino ante annos mille cc.

Gennadius.

sua

sua testatur,& vt nos in ipso exemplari Græco vidimus: hoc,inquam,authoritatem eius non eleuat, sed magis auget: siquidem propter magnam epistolæ authoritatem factum est,vt ab illis libris separaretur,& reliquis epistolis eiusdem Clementis adiungeretur.Itaq; sicut ex libro Enoch apocrypho,ab apostolo Iuda testimonium,quod indè in epistola sua citat,separatum est, & canonica authoritate deinceps sancitum, sic epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quæ continet doctrinam beati Petri in ordinatione Clementis, & in ea, vt idem Rufinus ait,de omni ordine ecclesiastico continetur, vt ecclesiasticam authoritatem, quæ ei debebatur, haberet,meritò à libris illis Clementis,quos hæretici contaminare iam tũc ausi erant, à Sanctis patribus olim seiuncta est.quæ enim alia causa esse potuit,nisi hæc, cur quibus libris ab authore præposita fuerat, olim ab eis separata,& separatim translata, atque edita fuisset? aut si Rufinus propriam horum librorum esse putabat,cur eam toti operi non præposuit? Authoritas igitur ecclesiasticæ consuetudinis,quæ illam iam inter decretales epistolas pontificum apostolicorum receperat,hoc fecit.Hinc quoq; factum est, vt altera epistola Clementis ex persona Petri ad eundem Iacobum,quæ in altera editione similium librorum ferebatur,non sic fuerit separata, & inter cæteras epistolas decretales relata,quia scilicet nullum decretũ continebat:nihil enim aliud agebat, quàm monere & hortari,vt libri isti sermonum Petri,non communicarentur cum alienis à religione Christiana, neq; cum vllis alijs,nisi probatis: quod iam tunc(inquit Petrus) sermones sui falsis interpretationibus deprauarentur,quasi ipse sic sentiret, vt hæretici aiebant, tametsi non sic prædicare auderet. deindè subiungit, οἱ δὲ οὐκ οἶδα πῶς τὸν ἐμὸν νοῦν ἐπαγγελλόμενοι οὕσ ἤκουσαν ἐξ ἐμοῦ λόγους, ἐμοῦ τοῦ εἰπόντος αὐτοὺς φρονιμώτερον ἐπιχειροῦσιν ἑρμηνεύειν λέγοντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν κατηχημένοις τοῦτο εἶναι τὸ ἐμὸν φρόνημα, ὃ ἐγὼ οὐ δὲ ἐνεθυμήθην, εἰ δὲ ἐμοῦ ἔτι περιόντος τοιαῦτα τολμῶσι καταψεύδεσθαι, ποσῶ γε μᾶλλον μετ' ἐμὲ ποιεῖν οἱ μετ' ἐμὲ τολμήσουσι: Qui(inquit)nescio quomodò meam mentẽ profitentes,Sermones,quos ex me audierũt,magis intelligenter, q̃ ego,qui eos locutus sum interpretari conãtur, affirmãtes ijs,quos eruditũt,hũc esse sensum meum, quẽ ego ne cogitaui quidẽ. quòd si, me adhuc viuẽte,hęc mentiri audent, quãto magis idẽ post me,qui me consequentur,audebunt? Valdè hæc congruunt cũ eo,quod sanctus Irenæus lib.3.c.4.scribit de hęreticis illis, qui aiebant,nõ vt haberet veritas,sed in hypocrisi,quemadmodùm vnusquisque capiebat,Apostolos docuisse. & in eodem libro c.2.dicent se (inquit) non solùm presbyteris,sed etiam Apostolis esse sapientiores, & sinceram inuenisse veritatem. Redeo ad epistolam Clementis ad Iacobum fratrem Domini,cui etiam testimonium tribuerunt 18.Episcopi ante annos mille centum sub Theodosio minore, in Synodo Vasensi prouinciæ Narbonensis cõgregati.Recitemus testimonium:sic enim aiunt cap.6.Ex epistola san-

De epistola Clem. ad Iacobum, præposita libris Recogn.

De altera epistola Clemẽtis ex persona Petri ad Iacobum.

Testimonium epistolæ Clementis ad Iacobũ in Synodo Vasensi 18. Episcoporum, ante annos mille cẽtum.

la sancti Clementis vtilia quæq; præsenti tempore Ecclesijs necessaria, sunt honorificè præponenda: & cum reuerentia ab omnibus fidelibus, ac præcipuè Clericis recipienda. Ex quibus quod specialiter placuit, propter venerandam antiquitatem, statutis præsentibus roboramus, quod supradictus beatus martyr de beatissimi Petri Apostoli institutiõe cõmemorat, dicens: Quędam etiam ex vobismetipsis intelligere debetis, si quę sint, quæ ipse (de Episcopo loquuntur) propter insidias hominum malorum, non potest euidentiùs & manifestiùs proloqui: verbi gratia, Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, & quæ sequuntur, nè omnia recitem. Iam ne vident Magdeburgenses tot veterum testium locupletissimum testimonium antiquitatis venerandæ huius epistolæ? Quòd si ab illis iam tunc tam veneranda erat epistolæ huius antiquitas, & cum tanta reuerentia recipienda esse ob venerandam eius antiquitatem: quę indè sumebant, iudicârũt: quanto magis à nobis, qui post illos ampliùs mille cẽtum annis sequimur, venerãda & colenda est? itẽ in Conc. Metensi, celebrato ab archiepiscopo Treuerẽsi Rotbodo, siue Roboto, & episcopo Virdunensi, & Arnoldo episcopo Tullensi cum multis sacerdotibus ante annos sexcentos & ampliùs, c. 8. Quęsitũ est (inqt) à sancta Synodo, quid de ijs sacra fieri authoritas iuberet, qui cũ prædictis excõmunicatis communionem habeant: nã non tantùm laici, verùm etiã presbyteri in celebratione Missæ excõmunicatos recipiunt: & quid de ijs, qui in eadem excommunicatione mortui fuerint? deindè subiungit, Verùm ad hæc tanta authoritas prolata est, Sanctus Petrus Apostolus in ordinatione S. Clementis ità plebes alloquitur: Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos cũ illo nolite amici esse, & prudenter obseruare debetis, auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum: sed neque loqui ijs, quibus ipse non loquitur. Istius transgressores S. Petrus & omnis authoritas excommunicat. Hactenùs Synodus. quæ non solùm testimonium epistolæ Clementis citauit, sed quantę id testimonium authoritatis esset, testata est, cùm ait: Verùm ad hęc tãta authoritas prolata est, S. Petrus in ordinatione Clementis, & quæ sequuntur. Deniq; vt hoc genus testimoniorum finiam, quia Magdeburgenses nobis vnum tantùm testem produxerunt monachũ cognomento Kaltheisen, Germanũ, vt opinor, cui tantũ fidei tribui voluerunt, vt eius testimoniũ solius in epistolã Clem. & Anacleti satis esse crederent. idcircò, quandò tam religiosa in dicendis testimonijs natio Germanica putatur, eosdem postremò hoc loco nationis suæ testibus conuincam: In Triburiensi enim Synodo, Arnoldo Imperatore, ante annos ampliùs sexcentos, epistolæ Clementis ad Iacobum, Anacleti, Alexandri, & aliorum Pontificum epistolis non semèl & iterùm, sed sæpiùs testimonium fidei dederunt vigintiduo Episcopi: Moguntiacensis, Agrippinẽsi, Treuirẽsi, Frising, Eistatensis, Radasbonẽsi: Augustanẽsi. Constantiẽsi, Curiẽsi, Basileẽsi, Strazburgẽsi, Spirẽsi, Vormatiẽsi, Brumẽsi, Vuirdunẽsi. Hiltineshermenẽsi, Vuirtziburgẽsi, Haluarastatẽsi, Metẽsi, Nimidẽsis,

Testimonium grauissimum epistol. Clem. ad Iacobũ, & Anacleti, & Alexandri in Synodo Germanica ante annos DC.

midẽ, Padarbruneñ, Osnebrugeñ. Conferte nunc Magdeburgenses Centuriatores tempora nostrorum testium, numerum, fidem, & authoritatem cũ vno vestro Kaltheisen, recenti & teste ignoto, qui ante annos sexaginta non ampliùs, in epistolas, quas priùs oderat, testimonium dixit. immò venit mihi in mentẽ, vt vobis dicam quod quidã optimus & eloquentiss. patronus causarum, alijs, qui ignotos quoq; testes quærebant, olim dixit, à testibus quęretis ignotis, ipsi coniectura nihil iudicabitis? & de quibus alijs testes esse debetis, de ijs ipsi alios testes audietis? Ac cõiectura quidem facile est iudicare, epistolas scripsisse priscos illos & Apostolicos pontifices. Etenim si fuit aliquandò necessè, vt posteriores pontifices sæpè ac multas decretales epistolas, cùm pax ecclesiarum erat, scriberent: quanto magìs fuisse iudicandum est, cùm erant bella, pugnæ, pericula, cùm magistratus, imperatores, reges, populi, ciuitates, gentes, domestici, alieni, Christianis insidiabantur? cùm nullos cœtus iniri, nulla concilia Christianorum haberi patiebantur? an non sancti Apostoli cùm epistolas scripserunt, exemplum epistolas scribendi, successoribus præbuerunt? ac, si is, qui præest, in solicitudine, vt Apostolus ait, pręesse debet, an non pertinet ad solicitudinem ad absentes scribere? debet enim talis esse episcopus, vt sicut idẽ Apostolus ad Titum scripsit, potẽs sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicũt, arguere: Hoc autem apud absentes, nisi per epistolam, fieri non potest. sic Dionysius, Ignatius, & Polycarpus Apostolorum discipuli, epistolas, quæ adhuc extãt, scripserunt. Verum, inquiẽt Magdeb. nõ enim negare se, quin epistolas Apostolici pontifices scribere & potuissent, & debuissent, sed scripsisse has, quas habemus, hoc negare. Sed quomodò non negent, cùm nisi negent, neq; doctrinam, neq; sectæ suæ disciplinam defendere vllo modo possint? Atqui nos, quæcunq; in eas hactenùs obijcere potuerũt, planè falsa esse docuimus: & puto me Magdeburgensibus affatim satisfeciss̃e. ac ipsi quidẽ alia argumenta, aut alios testes non habent. nobis verò cùm vtrunq; suppetat, quid eis supereſt, nisi vt vel alias epistolas ab illis põtificibus scriptas proferant, si has negant, & alias scripsisse concedunt: aut has sanctissimas & grauissimas, ac omni memoria antiquiores, quas lõginquitas temporis, excipiente memoria, & ecclesia eis vtente, consecrauit, recipiant, si à communi hominũ more ac ratione abhorrere nolunt. Repetam enim hìc, quod ex Platonis lib. 7. de legibus iterùm memini, cùm antiquitatẽ canonum Apostolorum libro primo defenderem, omnes homines, inquit, eas leges venerari solere, vereriq; in eis quicquam nouare, in quibus adoleuerunt, educatiq; essent: quæq; diuina quadam sorte multis seculis immutabiles permansissent: neq; recordarentur, nec audissent, aliter eas vllo vnq; tempore habuisse. Hæc Plato: quæ cùm nostra sint, quia rectè ab illo dicta sunt, licet ea ad nostram causam transferre, id est, ad defensionem epistolarum, quæ decretis & legibus ecclesiasticis plenæ sunt. quas diuina quadam prouidentia tam multis seculis immutabiles mansisse, ne ipsi quidem, qui

Quàm sit probabile, scripsisse epistolas primos illos pontifices Apostolicos post beatũ Petrum. Tit. 1.

Quid Plato de antiquis, & nunquàm mutatis legibus, scripserit

eas negant, negare possunt: cùm neq; recordentur, nec audierint, nec ex memoria omnium seculorum cognoscere possint, aliter eas vnq̃ habuisse, q̃ nunc habeant. Quòd si hoc rursùs Centuriatores adhuc negent, nẽpe multis seculis immutabiles mansisse, nos non vnum aut alterum, sed plures testes habemus, tot saltem seculis non fuisse mutatas, quorum ab Isidori Hispalensis ætate vsq; ad nos fluxerũt. is enim easdem epistolas ad vsum ecclesiæ catholicæ ante annos nongentos in vnum collegit, & tales eas posteris reliquit, quales nũc habemus, quarum doctrina & decretis semper ecclesia catholica vsa est, & nũc vtitur. Sed cùm Magd. has pontificum Apostolicorũ epistolas, propter doctrinam & Apostolicas traditiones decretorũ, quæ in eis feruntur, quibus tota Luteranorum disciplina coarguitur & frãgitur, negent, & eas tanto studio oppugnent, & delere cupiant, & nos easdẽ rursùs tanq̃ testes sanctissimos traditionũ studiosè defendamus: rogabo eos, si istis ipsis decretis propter rationem & authoritatem, qua consistunt, adhuc vtitur ecclesia, eorumq; consuetudo ex Apostolica traditione profecta, in ecclesiastica disciplina semper viget, an decreta ista minùs valebũt, si has epistolas, vt ipsi cupiunt & laborant, dicam, non haberemus? frustrà igitur Magdeburgenses in eo laborant & sudant, in quo nihil ab eis hactenùs profectum est, neq; proficitur, neq; profici potest. Consuetudinẽ enim omniũ ecclesiarum tollere non possunt: immò neq; negare, nisi ex eorum numero esse pergant, quos Apostolus contentiosos vocauit, id est, qui obedire nolũt ecclesijs, earumq; consuetudines, ex Apostolica traditione profectas, & fideliter omni tempore cõseruatas, tenere: quos in alio loco idem Apostolus subuersos, & proprio iudicio condemnatos esse dicit. Coniectura itaq;, vt paulò antè dicebam, facile est perspicere, scripsisse quidem epistolas aliquas pontifices illos Apostolicos, quorum epistolas Magdeburgenses nũc negant: scripsisse verò has, quas habemus, quia non ità facile est argumẽtis & indicijs ac coniecturis cognoscere & iudicare: supereſt, vt proximo capite, eodemq; extremo, aliquanto fusiùs de hoc agamus.

Quàm multis seculis epistolæ pontificum Apostolicorũ immutabiles permãserint.

1. Cor. 11.

Tit. 3.

De decretis epistolarum quinq; Clementis, quomodò nõ authoritate ipsarum epistolarum, sed cõsuetudinis omnium Dei Ecclesiarum, à sanctis Apostolis institutæ & traditæ consistant, & de argumentis antiquitatis, quæ ex ijs ipsis decretis earum colligũtur, & quomodò probetur, scriptas esse Græcè, & de alijs quibusdam obseruationibus. item de epistolis 3. Anacleti, & de decretis earum, & quæ in ipsis vestigia illius ætatis, qua scriptæ sint, impressa cernantur, & quæ argumenta, scriptas esse Latinè. Cap. 24.

ERgò quia paulò antè à Magd. requirebam, vt relictis testibus ignotis, aliquid ipsi coniectura iudicarent, operęprecium est, vt doceamus eos experiri in epistolis ipsis, quemadmodùm coniectura de ijs ipsis epistolis

epistolis iudicium facere possint: & de quibus testes quęrũt, de *ijs ipsi alijs* testes esse. sunt enim in ipsis epistolis impressa vestigia nõ rara, quibus ętatem illam Apostolicam mediocriter sagacibus odorari liceat. & nè lõgum fiat, si omnes pontificum Apostolicorũ epistolas persequamur, faciamus hoc in decretis quinq; epistolarum Clemẽtis, & trium Anacleti, vt hoc exemplo qui voluerit, reliqua persequatur. Ac vt indè incipiamus: Si qui, inquit, ex fratribus negocia habẽt inter se, nè apud cognitores seculi iudicẽtur. Gẽtiles dicit, quos verbo illo, seculi, distinxit à fratribus, qui ad futurum seculum, & ad patrẽ futuri seculi, & ad filios resurrectionis pertinent, si tamen in fide & dilectione vsq; ad finem perseuerauerint. Idem prohibẽt Apostoli in lib. 2. eiusdem Clementis de Const. Apost. c. 46. Nè, inquit, cognoscant gentes controuersias vestras: nec ad dicendum testimonia contra vos admittantur. an hîc non coniectura perspicitur, scriptũ esse hoc à Clemente, non solùm quia in eandem sententiam lib. 2. suo de Consti. scripsit, sed quia tunc publica iudicia & tribunalia non Christianorum, sed Gentilium erant, quorum dominatu omnia tenebãtur. Idem enim prohibuit, & eádem ratione Paulus Apost. Corinthijs, eos, qui secùs faciebant, repræhẽdens: Sic nõ est inter vos, inquit, sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem & fratrem, sed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles? Illud verò etiam quàm rectè cum illa ætate conuenit, quod huic decreto de cognitione causarum adiunctum est: Sed apud presbyteros ecclesiæ, inquit, quicquid illud est, dirimatur, adducaturq; res ad concordiam, (hoc enim significat συμβιβάζεσθαι, quo verbo vsus est Clem. & in epistola. & in 2. libro de Const. Apost.) & omni modo obediant statutis eorum. presbyteri enim adhibebantur, vt eum, qui iudicio & concordiæ acquiescere noluisset, cogerent ad parendum, ejciendo ex ecclesia. si quo enim alio supplicio capitali afficiendi nocentes potestatem sibi Christiani sumpsissent, in eos, tanquàm insicarios, Gentiles qui dominabantur, profectò animaduertissent. Quis est ergò tam parùm sagax, qui non odoretur hîc, scriptam esse hanc epistolam illo Apostolico tempore, id est, à Clemẽte, cùm sic necesse erat de litibus in ecclesia iudicandis decerni? Reddamus aliud decretũ, vt Episcopus, inquit, nõ sit fideiussor, nec aduocatus litibus, nec vlla occupatione secularis negocij implicatus, nè à ministerio verbi Dei abstrahatur. Hoc ipsum & eisdem verbis prohibet idem Clem. libro 2. de Const. Apost. vt libro 2. huius operis docui, cùm huius epistolæ & librorum de Constitut. Apost. characterem conferrem, quod potest argumento esse, scripsisse quoquè hoc. fuisse autem illius temporis hoc decretum, ex epistola etiam Pauli intelligi potest, cùm scribens ad Tim. Nemo, inquit, militans Deo, implicat se negocijs secularibus. de ministris enim verbi Dei idoneis ad docendum loquebatur. Item ex Actis Apost. cùm aiebant: Non est æquũ, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Rursùs Canon. Apost. 20. iubet, vt Clericus nè sponsiones faciat. & Canon. 81. Vt episcopus aut presbyter

Decretum de non adeundis Gentilium iudicibus.

1. Cor. 6.

Decretum de fideiussione, & aduocatione litium, non suscipiendis ab ecclesiasticis.

2. Tim. 2.

Act. 6.

sbyter nè administrent secularia. Quarè etsi hæc epistola oblitterata iam esset, & ignoraretur, nihilo minùs tamen hoc decretum vigeret, cuius consuetudo aliundè, quàm ex Apostolorũ traditione, manare non potuit. Quæ igitur causa esse potuit fingendi hoc decretum epistolæ? aut quæ temeritas est, rem gestam confiteri, & fidem instrumenti negare? quod tametsi nõ intercessisset, vt Callistratus iurisconsultus aiebat, nihilo minùs res gesta veritate factum suũ præbeat. Illud verò, non spondere pro alijs, quod Magd. reprehendebant, eatenùs in hac epistola à beato Petro prohibetur, vt non sit sponsio negociosa & molesta, vt ferè solet: vt iam quæ talis nõ sit, si charitas postulet, saluo ministerio ecclesiastico, fieri possit. Est præterea in hac epistola aliud decretum, vt sacerdotes & reliqui ministri ecclesiæ, omnesq; plebes episcopos suos diligere debeant, eorumq; præceptis obedire, etiam si ipsi aliter, quod absit, agant: memores, inquit, illius Dominici præcepti: Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. ipsi autem episcopi si exorbitauerint, ab istis non sunt reprehendendi vel arguendi, sed supportandi, nisi in fide errauerint. Videamus an hoc decretum suspectum Luteranis & aduentitium rectè videri possit, vt est illis odiosum & inimicum: an contrà germanum sit, & Apostolicæ institutionis, & ex eo potiùs de vero authore epistolæ capienda coniectura. Qui enim à fide & obedientia ecclesiæ non recesserunt, non possunt obliuisci, vt Luterani obliti sunt, quod Dominus de illis dixit, quos vocauit Scribas & Pharisæos, & Petrus in Actis Apost. principes populi & seniores: Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, nolite facere. quod quidem propter nostros quoq; ecclesiarum principes, episcopos & sacerdotes dixit: neq; possunt contemnere, vt hæretici faciunt, quod Paulus ad Tim. scripsit, Seniorem nè increpaueris, sed obsecra vt patrem. Si enim tantum honoris deferendum est senili ætati, quantum deferendum est sacræ dignitati episcoporum, qui sunt principes seniorũ, id est, presbyterorum? si qua verò de fide episcopi suspicio est, inquiritur in eum in ecclesijs catholicorum: nec vlli parcitur, nisi amplectatur, vt Apostolus Tito præcepit, eum, qui est, secundùm doctrinam, fidelem sermonẽ, & formam habeat sanorum verborum in fide & dilectione Christi, sicut idem Apostolus Timotheũ monuit. Apostolica itaq; est hæc traditio, cuius canon Apostolorum 31. testis est, qui prohibet, nè vllus presbyter, cõtempto episcopo suo, seorsùm congreget, aut altare alterum ponat, si non est episcopus impius, id est, si non errat in fide. Hoc est ergò quod Magd. & cæteri Luterani pati non possunt, vt in ecclesijs nostris tantus honor & reuerentia episcopis adhibeatur, & tam diligẽter ac seuerè, sicut sancti Apostoli tradiderunt, in hæreticos inquiratur: & hæresi excepta, si quis episcopum suum propter alias causas mouere & eijcere studeat, vt tyrannicus puniatur. Hanc consuetudinem ex doctrina Christi & Apostolorum institutione profectam, ecclesiæ Dei habent, quæ nihilo quidem minùs ex Apostolorũ traditione ortum duxisset, q̃ si nunq̃ his literis Clementis consignata esset.

Quatenùs, spondere pro alijs, prohibeatur ecclesiastici.

Decretum de charitate & obedientia omnium erga episcopum.

Matth. 23. Act. 4.

1. Tim. 5.

nunc

nunc verò cùm consignata sit, epistola traditionem attestatur, & traditio epistolam. Luterani verò, contempta traditione & Apostolica disciplina, & negata epistola teste, quotidiè de suggesto in episcopos nostros propter mores, quos objciunt, quasi ipsi sancti essent, nocte & die furiunt & bacchantur, ignari se non episcopos, sed Christum cõtemnere. Sequitur aliud decretum: Omnes legum diuinarum libenter violatores, & sacrarum institutionum voluntariè perturbatores, ecclesiastica regula & sancta Communione iudicabat indignos. Hanc quoq; consuetudinem cunctę per Orientem & Occidentem ecclesiæ Dei habent, vt qui committunt, nè omnia honestè & secundùm ordinem in ecclesia fiant, sicut Apostolus prȩcepit, ac canones quosdam, quibus ecclesiæ compositio continetur, scientes & volentes violant, & in eo perseuérant, excõmunicentur, & indigni ecclesiastica regula habeantur, id est, fiant irregulares. quod quidem verbũ clarè attestatur apostolici temporis esse hoc decretum, & epistola, qua illud consignatum est. nõ enim aliundè ortum duxit verbum hoc, irregulare, vt eo semper vsa est ecclesia, & nunc vtitur: nec aliud significat, quàm quod B. Petrus, vt hæc epistola Clementis testatur, iudicauit, fieri quempiam aliquandò indignum regula ecclesiastica, id est, indignum, vt fiat ex clero: aut si factus sit ex clero, indignum, vt in eo ministret: hoc enim significat regula ecclesiastica, nempe ordinem ecclesiasticum: non loquor nunc speciatim de causis irregularitatis, sed de ipso genere pœnæ, & de verbo, ex cuius cõsuetudine & ecclesiastico vsu prisca interpretatio Latina huius epistolæ Clementis redolet. Si igitur hoc decretũ factum esse tempore apostolorũ, testimonio est consuetudo ecclesiarũ, omni memoria seculorũ vetustior, quæ istos hodiè excõmunicat, & irregulares esse iudicat: an non consequẽs est, vt certa cõiectura iudicandũ sit, hãc etiã epistolã Clem. in qua decretũ ipsum fertur, illius temporis esse? si constat ex consuetudine ipsa omnium ecclesiarũ, legem decreti latam esse, dubitabimus editã fuisse hanc epistolã decretalẽ, quæ decretum ipsum cum alijs sanctissimis continet? aut quomodò meliùs q̃ per epistolam decretalem, decretorum apostolicorũ traditiones edi, & ad ecclesias tam multas & tam longinquas deferri poterãt? Sed proferamus aliud decretum epistolæ huius. Nullũ etiam, inquit, presbyterum in alicuius episcopi parœcia aliquid agere debere absq; eius permissu docebat. Petrum dicit, sed & cũctos presbyteros proprijs episcopis in omnibus absq; mora obedientes, instituente Dño, esse debere dicebat. Hîc quoq; dicendum est, quod Paulus dixit, & nos in similibus dicere docuit, si quandò presbyter aliquid in parœcia episcopi sine permissu eius faciat, Nos talem consuetudinẽ non habemus, nec ecclesiæ Dei, quæ potiùs habent consuetudinẽ, vt nihil in eis sine authoritate eius fiat. Idem dicendum est ac multo etiam magis de diaconis, qui sunt infra presbyteros, vt episcoporum & presbyterorum ministri. Huius consuetudinis, quæ ex Apostolica traditione nata est, testis est etiam Canõ Apost. 39. qui sic habet:

Decretum de irregularibus

1. Cor. 14.

De prisca consuetudine vero hi irregularũ.

Decretum, nè quid ecclesiasticum iniusto episcopi à presbyteris, aut diaconis in ecclesia fiat

1. Cor. 11.

Presbyteri & diaconi sine voluntate episcopi nihil agant. ipse enim est, cui populus Domini commissus est, & à quo ratio animarum reposcenda est. hæc scilicet ratio est, quæ hanc cõsuetudinem ex traditione, vt dixi, natam confirmat. quam idem Clemens exemplo etiam à sacerdotibus Gentilium sumpto, lib. 2. de Const. Apost. c. 28. probat. Si enim (inquit) cultores dæmonum in suis illis ludibrijs falsi cultûs, nihil sine execrabili sacerdote offerunt aut agunt, quin potiùs illos putant os statuæ esse, illiusq; iussum expectant, & quæcunq; iusserit, faciunt, & sine nutu ac voluntate eius faciunt nihil: tantumq; ei honoris habent, vt statuas anima carentes honorent, ac dæmones colant. Si illi, inquam, qui vanam & confictam opinionẽ habẽt, & nulla spe firma subnixi, ea, quę sanctitatem ac religionem habent, imitari student: quanto iustius est, nos, quorum fides splendidissima est, & spes vera, qui promissum præclarum & sempiternum, & quod fallere non potest, expectamus, pro eos, qui nobis præsunt, honorẽ Deo deferre? ità vt episcopos os Dñi esse arbitremur Hactenùs Clem. Hoc exemplo cõuicti sunt Magde. peiores esse q̃ Gentiles, quippe qui minùs existiment honorandos esse episcopos, q̃ Gentiles honorent sacerdotes suos. hoc enim decretũ, ad honorem episcoporum pertinens, inter cætera, quæ in has epistolas obiecerunt, accusârunt, quibus iã loco suo responsum est. nũc illud tantùm est quærendum, si hoc decretum fictum esse existimant, & non esse à Petro & reliquis Apostolis traditum, nec à Clemente in epistola scriptũ, immò nec in libris de Const. Apost. omnia enim negant, quid ei propositi fuit, qui finxit? quid hoc commento assequi voluit? an voluit, authoritate Clementis Apostolici pontificis mentita, qui sermonem beati Petri, in ordinatiõe suæ habitum, in hac epistola scribit, consuetudinem ecclesiarum cõfirmare? an hoc non opùs erat facere tunc, cùm ipsa per se cõsuetudo sine vllius epistolæ Clementis testimonio satis valebat. Quin potiùs à principio faciendum fuit hoc, i. scribenda tunc epistola, cùm erant recentes Apostolicæ traditiones, & ecclesiasticæ regulæ, tum vt ad omnes ecclesias per epistolam deferrentur: tum nè obliuio irreperet, & vt consuetudo ipsa recens ecclesiæ cõfirmaretur, quæ fuit causa, vt canones à sanctis Apostolis sine scripto traditos, literis quoq; idem Clemens mandaret. Quod de Apostolicis huius epistolæ decretis hactenùs ad probandum eam diximus, dicendum est de confessione secreta, & de exequijs mortuorum, eisq; per preces & eleemosynas, secundùm doctrinam beati Petri in hac epistola scriptam, adiuuandis. vtrunq; enim consuetudo omnium ecclesiarum, quæ à sanctis Apostolis instituta & tradita est, defendit. quæ quidem consuetudo iam tempore Caroli Magni, cùm has epistolas compositas & confictas esse isti somniant, vetustissima erat: & tam altè radices egerat, vt minimè opùs esset tunc huiusmodi epistolã, & beati Petri in ea doctrinam, comminisci. Sed de cõfessione secreta & exequijs mortuorum, affatim lib. 4. Magdeburgensibus secundùm scripturas responsum est. Rursùs hanc epistolam, quæ tota doctrinam

ctrinam beati Petri continet, illud quoq; argumento est, Clementis esse, q eadem præcepta dat hîc episcopis, presbyteris, & diaconis, quæ idem Clemens scripsit lib. 2. de Const. Apost. & quòd ecclesiam hîc in persona beati Petri cum naui comparat, vt fecit in eodem lib. 2. in persona Apostolorũ, in quo aliquid est ex Platone, cuius fuit perstudiosus, mutuatus, vt Paulus ex poetis solet, quod ipsum testimonio quoq; est, esse hanc Clementis epistolam. Plato enim lib. 12. de legibus, ciuitatem cum naui comparat, & eos qui nauim incolumem seruant, cum mente, ac cum sensibus menti coniũctis. hoc vocat ille in eo παράδειγμα, nos exemplum dicimus: scriptura sancta vocare solet parabolam, qua frequenter vti solet: & qua Clemẽs hîc ad imitationem scripturæ sanctæ vsus est, quam valdè ingeniosè & eruditè, ac diuinè explicauit. hoc exemplum nauis, Anacletus quoq;, citato Clemente authore, in epist. sua prima eisdem verbis repetiuit. in quo exemplo illud obitèr ad vtilitatem legentium obseruare libet, cùm διθαλάσσους τόπους quę interpres virtit bithalassa loca, cum dubijs mente, & de promissionum veritate nutantibus, Clemens comparat, Iacobi epistolam imitatus est, eiusq; locum interpretatus, cùm eum, qui hæsitat, quem δίψυχον, id est, duplicem animo, vocat, similem esse ait fluctui maris, qui à vẽto agitatur, fluctui scilicet maris, non cuicunq;, sed fluctui maris dithalassi, vt si dicas, duplicis maris. in huiusmodi enim locis dithalassis fluctus in contrarias partes agitãtur. Prætereà, quæ de diaconis & eorum officio hîc in persona Petri Clemens præcipit, eadem ferè sunt cum ijs, quæ idem Clemens eodem lib. 2. de Const. Apost. præcipit, ex quo etiam coniectura iudicare licet, eundem esse huius epistolæ & illorum librorum authorem. nec enim discrepantia est, vt hoc quoq; obitèr obseruetur, quod libro 2. de Cõst. Apost. c. 32. præcipitur, vt diaconus nihil tribuat egenti, clam episcopo, in contumeliam eius, nè admurmuratio in eum excitetur. In epistola verò sic ait, vt diaconi ægrotis, quæ necessaria sunt, præbeant cum conscientia eius, qui præest: deindè subiungit, quod tamẽ etiam si clàm fecerint, non peccabunt: scilicet non peccabunt, modò id in contumeliam episcopi non faciant: nec admurmuratio in eos hac occasione commoueatur. Iam de decreto constituendi Patriarchas siue Primates, & Archiepiscopos siue Metropolitanos dicam, quæ in eo vestigia ætatis harum epistolarum appareant, cùm de decretis secundæ & tertiæ epistolæ Anacleti differam, nè eadem bis repetam. De primis verò Flaminibus & Archiflaminibus, qui in hac epistola sunt, tametsi suprà libro tertio, quid sentiendum esset, dixi: tamen quia hîc est locus proprius, vbi argumenta & indicia vestigamus, vtrùm hæc epistola illo seculo, quo fertur, à Clemente scripta sit, dicendum est iterùm. quod enim de istis iudicibus nullus vetus author meminerit, non solùm authoritatem epistolæ huius nõ infirmat, nec antiquitatem eius suspectã reddit, sed contrà potiùs, non leuis coniectura ex eo fit, non fictam, sed veram esse Clemẽtis epistolã. Etenim si ficta est, quæro, vndè q finxit, sumpsit primos

Quãdo liceat diacono dare aliquid egenti non conscio episcopo.

De primis flaminibus & Archiflaminibus in epist. Clementis, et quomodò ex eis iudicium fiat de antiquitate epistolæ

istos Flamines, siue Protoflamines, & vndè item Archiflamines? in quonã libro apud veteres, eos legit, aut in quo vetere lapide aut nũmo? si ex nulla antiquitate sumpsit, sed ipse potiùs finxit, quamnam verisimilitudinis speciem artificio fingendi imitatus est, vt epistola, quam fingebat, Clementis esse videretur? An non magis mendacium suum simul cum imprudentia prodidit, dum & videri & credi voluit, veteres fuisse & illius seculi Clementis id genus iudices ac potestates, quas, apparére non posset, vnquàm fuisse? Quis credat, tam hebetem & tam imperitum fingendi, fuisse istum? At hoc non fuit Clementi epistolæ authori cauendum, qui credibile fore non arbitrabatur, ignorâsse se, non sic istos iudices olim vocatos fuisse: nec existimabat, difficile futurum esse intelligere, hoc tantùm sibi propositum fuisse, vt, cùm primos Flamines dixit, primam iudiciariam potestatem, vt Anacletus tanquàm interpres Clementis dixit, significaret, quæ in primis ciuitatibus Gentilium erat: cùm verò Archiflamines, vt significaret minores iudices, vt idem Anacletus vocauit, qui erant in ijs ciuitatibus ethnicorum, quæ erant metropoles. Qui autẽ non contenti hoc proposito, & mente Clemẽtis, adhuc vsum verbi horum nominum, quasi à veritate historiæ & Romanæ antiquitatis alienum, reprehendunt, similes sunt ijs, qui olim nomen ἵμερος, id est, amoris, in scripturis reprehendebant, quasi ab scripturis sanctis alienum, quos Dionysius Areop. à ratione alienos esse dicit, qui non vim propositi, sed vocabula attendant, quique sonos tãtùm auribus insonantes extrinsecùs excipiant, quos in mentem penetrare nõ sinunt: aliud enim significare, ait, in scripturis nomẽ amoris, quàm vulgò significet. Sic in epistola Clemẽtis aliud significant Flamines, quàm in historijs antiquis Romanorum, quas Clem. Romanus non ignorabat. Flamines enim significant hîc non quidem propriè eos, qui erant singuli singulis dijs, vt in more maiorũ fuisse testatur Cicero, & vt Varro scribit, quorum sacra assiduè operabantur: sed trãslatè eos, qui præerant vel singuli singulis ciuitatibus primarijs, quæ erant capita prouinciarum, vt Alexandria caput prouinciarum Aegypti, Libyæ, & regionis Pentapolitanæ, Antiochia caput prouinciarum Orientis, & hos vocat Clemẽs Protoflamines. sic enim Leo 9. legit: vel singuli singulis ciuitatibus Metropolitanis, quæ erant vnaquæque caput suæ prouinciæ. & hos vocat Archiflamines. immò videtur quidẽ idẽ Clemens non obscurè significâsse non sic appellatos fuisse olim, sed sic se illos tunc appellare, cùm ait, vbi erãt Protoflamines eorũ, & primi legis doctores. vt enim nõ vocabantur primi doctores legis, ità neque Protoflamines, sed Primi flamines. de ratione verò trãslationis alij fortassis acutiùs conijcient. mihi quidẽ cur sic istos iudices trãslatè vocauerit, hęc causa videtur quia vt Flamines perpetuò erant rei diuinæ addicti, vt ait Andreas Dñicus Floccus Florentinus, qui hactenùs Fenestella vocabatur, id quod Metellus Pont. Max. satis declarauit, cũ Posthumiũ consulẽ eundẽque Flaminẽ Martialẽ, ad bellũ gerẽdũ Africã petentẽ, nè à sacris discederet, mulcta indicta, vt

Quomodo & quarè Clemẽs præfectos prouinciarũ Protoflamines, et Archiflamines vocauerit.

Valerius

Valerius narrat, vrbe egredi non est passus: sic potestates istę iudiciarię prouinciarum, quandiù prouincijs præsidebant, omnem curam habebant prouincijs addictam, quarum rebus necessè erat semper operam dare, & in munere suo fungendo assiduas esse: præsertim cùm, vt Philon Alexandrinus in Flaccum prefectum Alexandriæ scribit, non iudicijs tantùm priuatis & publicis præessent, sed etiam, inquit, rationibus tributorum & vectigalium, quibus, inquit, maior pars anni impendebatur. Deindè habebant iudices isti etiam in sacerdotes potestatẽ, tametsi ritus ac religiones prouinciarum mutare non possent, sed potiùs conseruare oporteret: quòd id è rep. esset, siquidẽ pro religione, vt ait idem Philon, non minùs quàm pro anima homines dimicare soleant. vndè idem rursùs sic de Augusto in Caium scribit, Nõ minùs solicitus erat de confirmandis singularum prouinciarum ritibus, quàm de Romanis cæremonijs. ac fortassis in hoc tãto studio istorum de non mutandis neq; variandis ritibus singularũ prouinciarũ, similitudo etiam aliqua maior erat eis cũ Flaminibus, quàm cũ alijs sacerdotibus. Accedit huc, quòd vt Flamines si qd vitij in sacris nõ ritè operandis admitterent, sacerdotio, quod Flaminiũ vocabant, mouebantur, vt de M. Cethego, & C. Claudio, & de Sulpitio idẽ Valerius narrat, sic q; prouincias susceptas malè gerebant, accusati & conuicti, pœnas dabant, vt de Flacco, qui Alexandriæ & Aegypto atq; Libyæ præerat, idem Philon scribit. Hactenùs de ratione translationis, ducta ex similitudine quadã istorum inter se, accommodata etiam ad declarandum, quàm mira & apta conuenientia, mutata sint potestas & iudicia ethnicorũ prefectorũ, ciuitatum & prouinciarum, in potestates & iudicia presulũ ecclesiarũ. vt enim illi iudices vnius ordinis erant, sed diuersi gradus, omnes qdem tanquàm flamines quidã, sed alij tãquàm maiores Flamines, quos vocat Clemẽs Protoflamines: alij infra eos tanquàm minores Flamines, quos idem vocat archiflamines: alij rursùs tanquàm flamines adhuc minores, quos tunc, vt Anaclet. ait, vocabant comites, sic ecclesiarum præsides omnes sunt episcopi, diuersi tamẽ gradus: alij enim Primates episcopi, infra hos Archiepiscopi, & infra hos rursùs episcopi. præterea oportebat esse illorũ mores & iudicia, qualia præsidũ quoq; ecclesiarũ, quibus cesserũt, esse oportet. illos enim oportebat præbere se exemplum in prouincia omnis abstinentiæ ac continentiæ, & sic iudicia siue de controuersijs distrahendis, siue de puniendis maleficijs exercere, vt grauiores causas cum optimatibus iudicarẽt, vt nostri episcopi faciunt cũ Synodis. vndè Ignatius presbyteros vocat consessum episcopi. hoc aũt de iudicãdis causis grauioribus à prefecto prouinciæ cũ optimatibus, ex Philone etiã intelligi potest. is enim accusaturus Flaccũ, qui præerat Alexãdrię, quo magis malitia eius patéret, laudat priùs, quòd initio suę administratiõis, rectè quę officij sui erãt, exequeretur. erat enim, inquit, in sua Functione assiduus: hoc est, quod paulò antè dicebam de similitudine præfectorũ cum assiduitate Flaminis in munere suo: sequitur,

De similitudine præfectorum prouinciarum, et præsidum ecclesiarum.

prudens consilijs, & in ijs exequendis industrius. & paulò pòst, gerebat se pro dignitate: grauiores causas iudicabat cum optimatibus: superbos deprimebat: vetabat cœtus promiscuæ multitudinis sublatis etiam sodalitijs, quæ prætextu sacrorum vacabant mero & crapulæ: contumacibus seuerus & rigidus, inductis deindè in vrbem, totamq; regionem bonis legibus. Hactenùs Philon. Hæc descriptio boni præfecti prouinciæ, ità in bonos præsides ecclesiarũ, id est, in summos sacerdotes, q̃ sunt episcopi, quadrat, vt boni præfecti prouinciarum, velut quidam sacerdotes religiosi esse viderẽtur, vel potiùs quidam Flamines, vt Clem. vocat. Hoc enim nomen magìs illis conueniebat, vtpotè ethnicis. id circò enim idẽ Clemẽs noluit facere eos similes sacerdotibus, sicut fecit Flaminibus, quia indigni erant hoc nomine: Sacerdotes enim, & Latinè & Græcè ἱερεῖς à sacro dicuntur, à quo procùl absunt ethnici. ob hanc enim causam, vt anteà dixi, sacerdotes idolorum idem Clemens lib. 2. de Const. Apost. noluit vocare ἱερέας, sed verbo à se facto μιερέας, vt qui non sacri, sed potiùs execrabiles essent. Illud etiam obseruandum est, cur Clemens illos primos iuridicos, quos primos Flamines vocauit, πρωτονομοδιδασκάλους quoq;, id est, primos doctores legis appellauerit: nempe quia eorum, qui prouincias regebant, erat, bonas leges in prouincias introducere, de quo paulò antè Flaccum, qui præerat Alexandrię, Philon laudabat. Illud etiam non est obseruatione indignum, quòd ex verbo Græco, quo illi ethnici præsides prouinciarum, vt sic illos nũc vocemus, à principio à Græcis vocati sunt, quod etiam præsidibus ecclesiarũ, quibus illi cesserunt, conuenit, intelligi potest, quod genus gubernationis esset illud: & quanta vtrorunq; similitudo esset. in qua re digna est admiratione S. Apostolorum prudentia, à Spiritu sancto data, qui in illis ciuitatibus & prouincijs, vbi illi fuerant secundùm gradus suos, ibidèm præsules ecclesiarum item secundùm gradus suos esse voluẽrunt, vt facilius nostris moribus, & nostrorum præsidum gubernationi Gentiles assuescerent, quo essent illis similiora, quibus priùs assueti erant. Etenim per Romanos quoq;, vt idem Clemens lib. 6. de Constitut. Apost. ait, voluit Deus, vt iustitiæ lex splenderet. Ecclesia verò leges humanas, rationi & honestati non repugnantes, vt Calixtus Pont. ait, libenter amplectitur. ἡγεμόνες ergò vocabantur illi, quòd oporteret eos exemplo vitæ & morum alijs præire, & illis virtutum omnium duces esse. Simili verbo & eádem ratione prępositos ecclesijs vocat Apostolus ἡγουμένους, quibus pręcipit beatus Petrus formam fieri gregis, vt idem Paulus Timotheum monuit, vt esset exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. & Dionysius de Melchisedec in cęlesti Hierar. c. 9. scribit, vocatum fuisse sacerdotem, quòd tanquàm Hierarcha, id est, sacrorum præses, alijs præeundo dux ad solum & verum Deum tendendi esset. idem quoq; sanctos Apostolos καθηγεμόνας appellat, in quo verbo κατὰ præpositio vim habet augendi. significat enim, ductũ Apostolorum in animas

1. Petr. 5.

mas penetrâsse, id est, non tantùm duces corporũ fuisse, vt illi ethnici, sed etiã animarũ. illis enim propositũ tãtùm erat, vt homines secũ inter se pacem haberent: Apostolis verò, vt secum, & cum Deo. Ergò vt ad Flamines reuertamur, quia opùs erat, præfectos illos prouinciarum omnis innocentiæ & temperantiæ ac continentiæ duces esse, quod est sacerdotibus peculiare, ideircò nomen non sacerdotum, quo erant indigni, sed valdè ingeniosè & accommodatè ad illos nomen Flaminum transtulit, quorum quanta esset religio, continentia & existimatio, ex iis conijci potest, quæ Gellius libro 10. noctium Atticarum, de Flamine Diali scripsit. sed de his hactenùs. Ex quibus satis iam patére arbitror, quemadmodùm hic locus de Protoflaminibus & Archiflaminib. ratione, iudicio, & eruditione refertus, non solùm contra epistolam non sit obijciendus, sed contrà potiùs ad faciendũ iudicium de antiquitate & authoritate eius, multũ valeat. superest, vt probemus scriptam esse hanc epistolam Græcè, vt quatuor reliquas, quod in singulis item probabimus. Nam hoc quoq; quæri solet. Quis verò è Græco interpretatus sit, Rufinus, an alius, dicã posteà, cùm de prima epistola Anacleti agam, qui locum epist. 1. Clementis integrum citat eadem interpretatione è Græco, quæ est in epist. Clementis. Scriptã ergò esse Græcè, præterquàm quòd bonam partem eius Græcè vidi, illud manifestè declarat, quod ait, exponens fidem: Vndè credendum est in Deum, à quo tam præsens vita, quàm futura tribuatur. deindè subiungit, Deus autem, appellatio est substantiæ sempiternę, interpretatus est etymon verbi Græci, θεὸς, secundùm Platonem, cuius fuit, vt sæpè dixi, valdè studiosus. explicans enim Plato in Cratylo etymologiam nominis θεοῦ, alij, inquit, ζῆνα, alij δία dixerunt, diuidentes vnum nomen in duo. Hęc autem in vnum coniuncta, declarare ait, naturam siue substantiam summi Dei: rectèq; hunc vocari θεὸν, id est, Deum, δι' ὃν ζῆν ἀὐ πᾶσι τοῖς ζῶσιν ὑπάρχει, id est, per quem viuere semper omnibus viuentibus inest. θεὸν ergò Plato à ζεῖν δεῖν deriuauit, quia in θεῷ sint coniuncta hæc duo δι' ἓν ζῆν, quæ naturam Dei significant. ità fit, vt θεὸς, id est, Deus, nomen sit (vt ait Clemens) substantiæ siue naturæ sempiternæ, id est, semper viuentis, & vitam tam præsentẽ quàm futurã, vt ait, viuentibus tribuentis. Illud verò, siue timoris diuini, additum fuit ab aliquo, qui è Græco δεος, quod timorem significat, voluit ducere uomẽ Dei, quæ etymologia non potest cadere in nomen Græcum θεὸς, in quod cadit etymologia illa Platonis, quam Clemens secutus est. Iam quemadmodùm hęc epistola de morte beati Petri ad Iacobum fratrem Domini, pluribus annis anteà mortuum scripta fuerit, abundè, vt opinor, à nobis lib. 2. loco proprio satisfactum est. Quod enim à Dorotheo archiepiscopo Tyri scriptum esse existimatur, fuisse Simonẽ cognomento Iudę, appellatum quoquè Iacobum Alphæi, eundemq; post Iacobum fratrẽ Domini factum episcopum Hierosolym. vndè factum esse, quibusdam visum sit, vt hæc epistola, quæ posteà ad Simonem eundemq; Iacobum Alphei, scripta esset, ad Iaco-

Vndè constet scriptã fuisse Græcè epistolam Clem. ad Iacobum, & reliquias Clementis.

Iacobum fratrem Domini priùs scripta fuisse errore nominis putaretur, neutrum verum est. In exemplari enim vetusto, quod sic inscriptum reperi, Dorothei Archiepiscopi Tyri, martyris, qui fuit tẽpore Licinij & Constantini Imperatoris, liber de 12. Apostolis, & 70. discipulis, sic scriptũ est de 70. discipulis: Iacobus frater Domini, primus episcopus Hierosolymitanus ab ipso Domino factus. sequitur, Cleopas, qui & Simon ἀνεψιὸς κυρίου, id est, consobrinus Domini, & secundus episcopus Hierosol. qui Dominũ quoq; vidit, postquàm à mortuis resurrexit. Hęc Dorotheus, & quę deinceps sequũtur de reliquis discipulis Domini. Idẽ scribit Clem. Rom. lib. 7. de const. Apost. prope finẽ: Mortuo, inquit, Iacobo fratre Domini episcopo Hierosolym. secundus succesit Simeon Cleopæ. & vt in ore duorũ vel triũ stet omne verbũ, etsi solus Clem. Rom. instàr multorum sit, idẽ quoq; testatur Euseb. Simeon, inquit, saluatoris cõsobrinus secundus episc. Hierosoly. quarè quod in Dorothei synopsi vulgata scriptum est, Simon Iudas cognominatus, qui post Iacobum Hierosolymorum episcopus factus est, (arbitror eum esse Iacobum Alphęi) sub Traiano &c. neq; parenthesis authoris est, sed interpretis. nec illud verum, Simonẽ cognominatum Iudam, post Iacobũ factum esse episcopũ Hierosoly. pro quo sic in meo exemplari manu scripto scriptum est, Simon cognométo Iudas, postquàm Christum prædicauit in Eleutheropoli & Gaza vsq; ad Aegyptum, crucifixus, sepultus est in Ostracina vrbe Aegypti, sub Traiano impio imperatore. & vt authoris esse concedamus illam parenthesim, siue interpositionem, fefellit eum opinio: Iacobus enim qui dicitur Alphęi, & Ioses, filij fuerũt Alphæi, vt Hierony. scribẽs contra Heluidiũ, testatur, & Marię, quę dicitur Iacobi, quę erat siue soror Marię matris Domini, vt Hierony. ait: siue filia sororis Annæ matris Mariæ virginis, vt Cyrillus tradit: atq; ità hi duo, fratres Domini erant cognatione. Simon verò cognomento Iudæ, & Iudas fratres item fuerunt, sed non ex Ioseph, vt aliqui falsò existimârũt. fuit enim Ioseph virgo, vt Hieron. affirmat, sed ex Cleopha, siue Cleopa fratre Ioseph, vt Euseb. Cæsareẽ tradit. quarè hi erant non fratres Dñi cognatione, sed consobrini opinione, quatenùs Ioseph pater Domini vulgò putabatur. Alius igitur erat, Simon cognomento Iudas, siue Iudę: & alius, Iacobus Alphęi. Deindè quæ fides in hac historia adhibenda Dorotheo esset, tametsi istud scriberet, quod nunquàm scripsit, qui inter 70. discipulos Cepham quendam ponit, quem, inquit, reprehendit Apostolus Paulus Antiochiæ, qui fuit episcopus Coneæ: cùm tamen, vt Hieronymus in comment. epist. ad Gal. affirmat, nullum Cepham, prętèrquàm Petrum, nouerit ecclesia. Sed hactenùs de epistola prima Clementis. Dicamus de secunda.

Quid Dorotheus de Simone cognomento Iuda, & de Iacobo fratre Domini scripserit.

Habet etiam hęc epistola decreta, quæ in consuetudine omnium ecclesiarum sunt, cuius consuetudinis origo quia nõ potuit esse alia, quàm Apostolica traditio, consequens est, vt ipsa decretorum ecclesiastica consuetudo, testis sit Apostolicæ antiquitatis epistolæ, qua huiusmodi decreta per

ecclesias

ecclesias catholicorum promulgata sunt. ex quibus vnũ est de tribus gradibus eorũ, qui diuinis sacri altaris mysterijs ministrant, nẽpe de presbyteris, diaconis, hypodiaconis, & de hostijs proportione communicantium consecrandis, ac de reliquijs earum diligenter ac decenter in sacrario custodiendis, & de differendo cibo post sacram Communionem. Partem decreti huius de reliquijs sacrę Eucharistiæ seruandis, satis in extrema parte libri 3. defendimus. Si adhuc Luterani contendere voluẽrint, nõ esse à principe Apostolorum, vt hęc epistola testatur, traditum, vt hic triplex ordo ac gradus presbyterorum, diaconorum, & hypodiaconorum, mysterijs diuinis sacræ aræ ministret, & reliquiæ corporis Dominici summa diligentia ac reuerentia in sacrario seruẽtur, & nè continuò post cibum cælestem, ad cibum terrenum eatur: (differre enim vsq; ad sextam, si manè communicetur: aut ad vesperam, si tertia, aut quarta: non lex, sed suasio est: nõ præceptũ, sed admonitio.) quin potiùs posse illa ipsa mysteria à ministris, & superintẽdentibus Luteranis sine impositione manûs episcopi, id est, sine sacramẽto hierarchicę ordinationis cõfici & tractari, itẽ non remanere reliquias corporis Dñi, & licere statim nullo puncto temporis ob religionem ac reuerentiam interposito, cibũ ventris sumere: hoc, inquã, si contendere adhuc Luterani volunt, nos vno verbo, quod nos Apostolus docuit, eos frangimus & conuincimus, Nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei. Aliud decretum est, Altaris palla, cathedræ, candelabrum & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur. Hanc quoq; consuetudinem habent ecclesiæ Dei, vt quæ sunt ad ministerium sacrum in ecclesia dedicata, nullus ea ad priuatum vsum transferre audeat, nè sacra negligendi alijs occasionem præbeat, & ipse eorum contemptor existimetur, & à Domino, vt rex Babylonię, propter simile ausum puniatur. Cùm verò fuerint vetustate consumpta, & eorum nullus in ecclesia vsus esse potest, cremari iubet, & inferri cineres in locum, qui nec ambulatione, neq; transitu teri possit, idq; in honorem & cultum Dei, cui illa fuerunt sacra. ipsa enim ratio religionis ac reuerentiæ, satis suadet hoc Decretum. Illa verò seueritas pœnæ, qua sancitum est Decretum in diaconos, clericos & presbyteros, vestigium quoddam est illius Apostolicæ disciplinæ & ętatis, in qua sic eos, qui sacra pro nihilo ducere viderẽtur, punire oportebat, vt sicut de Ananiæ & Sapphiræ seuero supplicio scriptum est, fieret timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes qui audirent. restat de hoc decreto, vt aliquid de verbis eius dicamus, in quibus est odor quidam illius seculi, quo factũ est decretum, & vulgata atq; edita epistolæ huius interpretatio: pallam enim vocant hodiè omnes ecclesiæ Latinorum, quod verbum non est impositũ tempore Caroli Magni, sed tunc, cùm ipsa res, cui est impositum, facta est. neq; quæ res hodiè in cultu altaris palla vocatur, sic vnquàm ante Latinam interpretationem epistolę Clementis vocata est. fuisse enim Græcè scriptam paulò post docebo. Ex verbis igitur huius Decre-

Decretum de triplici gradu ministrorũ altaris sub episcopo, & de sacra Cõmunione, ac de reliquiarũ corporis Domini custodia.

1. Cor. 11.

Act. 5.

ti, vt illa nota sunt omnibus, velum, candelabrum, palla: ità cathedræ illę, quæ sint, fortasse non omnibus idē videatur: cathedrę enim numero multitudinis, sunt in exēplari manu scripto vetusto: quæ quidē qa coniunctæ sunt cum ijs, quæ ad altare adhibentur, existimo non significare cathedras, in quibus sedent episcopi in ecclesia: neq; suggesta, de quibus concionantur: sed potiùs pulpita, quæ super altaria ponuntur. sic enim vocant hodiè pulpitum, in quo Missale collocatur. afferamus aliud Decretū, Ministri altaris presbyteri siue diaconi, ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem suā coniuges suas reliquerunt. sic enim est in vetere exemplari manu scripto, vt alio loco iterùm admonui. de hoc Decreto abundè dictum est nobis, cùm de cælibatu Magdeburgensibus responderemus.

Correctio lectionis in pœna decreti de cælibatu.

Sequitur pœna in eos, qui hoc Decretum nō seruauerint, quòd si, inquit, post ordinationem ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina: neque sacrificij portitor fiat, nec altare contingat: nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat: nec ad Dominici corporis portionē accedat: aquam sacerdotum manibus porrigat. sic est in exemplari Vaticano, contrario sensu exemplaris vulgati. sequitur, ostia forinsecùs claudat: minora officia gerat: vrceum, seu calicem, ad altare non suggerat. Hactenùs pœna. Si hæc lex, quæ eum ministrum ecclesię punit, & ecclesiastico ministerio priuat, qui cum vxore, cuius consuetudinem reliquerat, vt, ipsa assentiente, ordinari posset, posteà consuescit, in omnibus ecclesijs catholicorum per cunctum Occidentem, vbicunq; ecclesiastica disciplina viget, adhuc seruatur, & semper seruata est, vndè dicemus ortū duxisse? quem fuisse latorem? necesse profectò est, vt ab Apostolis fuerit eiusmodi consuetudo ecclesiarum instituta & tradita. Cur igitur si factum est, testimonium facti non erit verum? si cum re conuenit dictum, cur negetur dictum esse? Accedit deindè ad Decretum de cælibatu, de quo multa libris superioribus à nobis scripta sunt, illa etiam cautio castitatis seruandę: Clericus verò, inquit, solus ad fœminæ tabernaculum non accedat, neq; properet: neq; sine maioris natu principis (archipresbyterum dicit) iussione. sequitur, Neq; solus cum sola fabulas misceat: (sic enim est in exemplari Vaticano, meliùs quàm in vulgato) nec archidiaconus, aut diaconus sub prætextu humilitatis aut officij, frequēter domicilia matronarum, aut fortè per clericos, aut domesticos eius matronę mādet secreti aliquid. si agnitū fuerit, deponatur: & illa à liminibus arceatur ecclesię. ad exemplū disciplinę huius, ministri ecclesiæ vsq; in hodiernum diē didicerunt versari in domo Dei: & qui sic nō versantur, ab eo, qui in solicitudine, sicut Apost. p̄cipit, præest, deponūtur. Aliud epistolę huius decretū est: Ecclesias per cōgrua & vtilia facite loca, quę diuinis precibus sacrare oportet: & in singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni. Hoc quoq; decretū, documentū & indiciū est Apostolicæ ætatis epistolæ huius, si quidē ędificari ecclesias, & Deo per preces tum ipsas, tum earū ministros

Decretum de ædificandis et consecrandis ecclesijs.

dedicari,

dedicari, cùm in more omniũ vbiq; ecclesiarum sit, origo eius moris nulla potuit alia esse, quàm Apostolica traditio. Vndè aũt institutio ac traditio extitit, indidèm primùm eã excepit, qui per hanc epistolã eandẽ vulgauit, is est Clemens Apostolicus Pont. qui etiam lib. 2. de Const. Apost. c. 57. de forma ædificandi ecclesias, quæ vsque ad hunc diem, si commodè fieri potest, seruatur, nos in persona Apostolorum admonuit: & libro 8. preces descripsit, quibus ministri ecclesię Deo sacrantur, quas Dionys. Areopag. ἱεροποιοὺς ἐπικλήσεις in ecclesiastica Hierar. vocat. sed de ecclesijs & earum consecratione, copiosè libro 2. disseruimus. Hactenùs de epist. 2. Clem. & de Decretis eius. quam quidem Græcè scriptam esse ab authore, ex Græcitate, quam tota epistolæ interpretatio olet, coniectura capi potest. quale est illud in principio, sacramenta diuinorum secretorum, quod è Græco est ἁγιάσματα τῶν θείων μυστηρίων. ἁγιάσματα enim vocat idem author lib. 2. de const. Apost. sacramenta: secreta verò, mysteria dici nemo ignorat. Prætereà maiorem natu principem dixit interpres, quod satis olet, vndè sit, nempe è Græco, ἀρχιπρεσβύτερος. iubet enim, nè clericus sine iussu principis maioris natu, id est, Archipresbyteri, solus ad domum matronæ accedat: vndè statim sequtur, nec archidiaconus, neq; diaconus, & quę sequũtur. Item illud, à principio epistolę vsq; ad hunc locũ de sacramẽtis delegaui benè tuendis, sic enim est in vetusto codice, è Græco ἐπίστολα expressum est illud, delegaui, quod non dicitur de scribente epistolã, vt illud Grecum. prætereo reliqua. satis enim hęc sunt exẽpli causa. differamus deincèps de tertia epistola.

Vndè coniectura capiatur, quòd epistola secunda Clementis, Græcè scripta fuerit.

Tertia epistola Clementis, scripta quoq; est Græcè, & ex bona parte ex sermone beati Petri, qui est in lib. 5. Recognitionũ, composita. Quæ sit fortasse causa, cur nonnullis videri possit, non esse à Clemente scripta, sed potiùs, à nescio quo, qui partìm è suo, partìm ex illo sermone epistolã contexere voluerit. Sed hęc cõiectura leuissima est. multo verò probabilius, vt, cùm Clemens ad omnes omniũ ordinũ fideles scriberet, velletq; ad ea, quæ in prima parte epistolæ scripserat, adiungere de ignorantiæ malo, & de cognitione veritatis, ac de libero arbitrio, esset q; ille sermo, quẽ idẽ Clemens ex persona Petri composuerat, valdè ad propositum accommodatus, voluerit partem sermonis illius in epistolam suam transscribere. Quid enim absurdi est, aut noui & inusitati, si doctrinam, quam beatus Petrus prædicabat, & Clemens ipse verbis suis explicauerat, & conscripserat, cùm visum est ei operę precium esse, per epistolam cum omnibus communicãrit? Indagemus igitur ex Decretis epistolæ huius, vt in superioribus fecimus, antiquitatis ac veritatis eius argumenta. Primum Decretum est, Si episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, & subdiaconi, & reliqui clerici, omnesq; principes tam maioris, quàm inferioris ordinis, ac reliqui populi, tribus & linguæ, non solùm infames, sed & extorres à regno Dei & consortio fidelium, & à liminibus sanctę ecclesiæ Dei alieni erunt. Hactenùs Decretum. Hîc quoq; dicendum est Luteranis, qui episcopis carent, ex

Decretum, vt omnes episcopo obediant.

1. Cor. 11. quo ab ecclesia catholica, quæ episcopos habet, defecerunt, Nos talẽ consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei. Ex Luteri enim secta multiformi, ij prodiêrunt, qui episcopis quidẽ, quos non habẽt, obedire nõ possunt: episcopo aũt omniũ ecclesiarũ, qui est Pont. Rom. Petri principis Apostolorũ successor, quo carere nõ possunt, etsi maximè velint, obedire nolunt. Hæc verò consuetudo omniũ ecclesiarũ, vt sæpè de alijs similibus dixi, & dicendũ est sæpiùs, cùm aliundè, quàm ex Apostolica institutione nasci nõ potuerit: cur isti ex vestigio Apostolicæ ætatis & institutionis tam illustri, & quod ab omnibus cernitur, de antiqtate & veritate huius epistolæ coniectura nõ decernũt? de sacro chrismate, quo episcopus vngitur, quod in consuetudine quoq; est omnibus per Occidentẽ ecclesijs, dicam posteà in epist. 1. Anacleti, qui idẽ Decretũ repetit. Dicamus nũc de ritu baptizandi in nomine sanctissimæ Trinitatis, quẽ in hac epistola secundùm traditionem Apost. Clemens describit & sancit: Accedat, inquit, qui vult, ad sacerdotem suum, vt ipsi det nomen suum, atq; ab eo audiat mysteria regni cælorum: ieiunijs frequentibus operam impendat: ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mensibus iã consummandus, in die festo possit baptizari. Baptizetur autem vnusquisq; in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato super se, perunctus primùm oleo per orationem sanctificato, vt ità demùm per hęc consecratus, possit lo cum percipere cum sanctis.

Decretum de ritu baptizandi.

Hactenùs decretum de ritu baptizandi. in quo decreto etsi quædam sunt similiora admonitioni, quàm legi: & suasioni, quàm mãdato, vt illud de cõsummando, quod è Græco τιλεῖσθαι expressũ est, id est, initiando tribus mensibus, & de baptizando die festo, ac de ieiunijs ante baptismum, cuiusmodi sunt non pauca in Const. Apost. vt in extremo capite libri primi admonuimus: catechesis tamẽ in grandioribus, quos adultos vocamus, necessaria est, vt ritè fiat baptismus: item probatio & vnctio omnium ante baptismum ex oleo sanctificato: & datio nominis. Quæramus ergò à Luteranis, vndè didicerunt dare nõmen ministris, & superintendentibus pro suis infantibus, cùm baptizandi sunt. Nec enim, vt audio, hunc ritum ac consuetudinem ecclesiæ reliquerunt. An melius sit, si dicant se hoc, arbitratu suo, & nullo magistro ac lege facere, quàm si Apostolica traditione institutos se facere cõfiteantur? pœnitet fortasse talium magistrorum, id est, sanctorum Apostolorum? quòd si non pœnitet, & in hac epistola Clementis Decretum vident, quod ipsi seruant, Decretum dico à sanctis Apostolis profectum, cur epistolam, Apostolicæ traditionis testem, negant? cur malunt videri, quod faciunt, sine authoritate & maiorum institutione facere, quàm facere exemplo paternæ traditionis? præsertim cùm dare nomen, non vacet mysterio, quod in eiusmodi datione nominis, sancti Apostoli ad eruditionẽ & vtilitatem abditum esse voluẽrunt: in dando autem nomen arbitratu suo & vulgari more, nullũ inest mysterium. Dare enim nomẽ, vt describatur baptizatus inter fideles, significat, vt ait Diony. Areop. quod

In Decreto de ritu baptizãdi, quæ sint suasionis, & quæ legis.

De ritu dandi nomen in ba-

ex

ex Apoſt. Paulo, cuius diſcipulus fuit, didicit, aſſcitum eſſe in ordinem ſanctorum, pertinereq; iam ad eorum ſtatum. hoc enim eſt, „p quo agere gratias Deo, idem Apoſtolus in epiſt. ad Coloſ. hortatur, cùm ait, Gratias agẽtes Deo & patri, qui dignos nos fecit in partẽ ſortis ſanctorum in lumine, id eſt, qui per baptiſmum (hoc enim vocat lumen, vt aliâs ſolet, ſicut Dionỹ. & alij. patres) fecit, vt cõmunionis ſanctorum participes efficeremur. Hanc deſcriptionem inter natos ex Deo per baptiſmum, cuius deſcriptiõis Symbolum eſt illud dare nomẽ, ſignificabat in ænigmate, vt hoc etiam addam, illa deſcriptio vniuerſi orbis, quæ ad edictum Cæſaris Aug. facta eſt, cùm Chriſtus eſt natus. Signi ficabat, inquam, natum eſſe eum, per quem danda erat poteſtas omnibus hominibus vniuerſi orbis, vt nati ex Deo, inter filios Dei deſcriberentur, & cenſum ſpiritualem acciperent fidei, ſpei, & charitatis, hæc enim in baptiſmo infuſa ſunt. adduxit me ad hãc theoriã, quòd viderem eodem nomine vocâſſe Dionyſium illam deſcriptionẽ baptizatorum, quo Lucas illam vniuerſi orbis: vterq; enim dixit ἀπογραφὴν. Hæc autem omnia eò à me dicta ſunt, vt intelligant Cẽturiatores & omnes Luterani, non fuiſſe leue, nec ſanctis Apoſtolis indignum, neq; myſterio ac fructu vacuum, quod ab eis traditum eſt, vt qui baptizandus eſſet, nomen daret. Cuius traditionis cùm teſtis ſit cõſuetudo eccleſiarum, quæ indè nata eſt, & eã adhuc ipſi Luterani retineant, ipſi iam epiſtolæ huius alijs teſtes eſſe debent, veram eſſe, & authore ſuo Apoſtolico dignam, quæ hũc ritum baptizandi, quem tenemus, & patres ac maiores eorũ tenuerunt, & ipſi adhuc ex parte tenent, atteſtatur. aquas verò perennes, quibus baptizari iubet, aquam viuam vocat idem Clem. in epiſt. 4. ſic enim recitat locũ euangelij, niſi quis renatus fuerit ex aqua viua, nõ introibit in regnum cęlorũ. Aqua ergò viua, & aqua perennis, aqua cum virtute ſpiritũs ſancti eſt. ſic videtur Clemens didiciſſe ex Apoſtolis, interpretari illam aquam viuam ſalientem in vitam æternam, quam Dominus dixit, dum Samaritanam alloqueretur. de vnctione ex oleo ante baptiſmum, ſatis aduerſùs Magd. lib. 2. diſſeruimus. Illud prætereà in hac epiſtola, & in reliquis obſeruandũ eſt. idcircò decreta ſiue leges eccleſiaſticas, in epiſtolas inter præcepta vitæ & morum Clementem inſeruiſſe, vt ſimul leges ipſas ſuaderet, quod ad peritiam boni legislatoris pertinet: in quo Platonem quoq; ſecutus eſt, qui leges, quæ feruntur, oportere ait ſuadere. hoc ipſum imitati ſunt poſteà conſecuti pont. quod priùs Clemens fecit. Hoc qui non aduertunt, exiſtimare poſſunt, non eſſe interdùm decreta quędam rectè collocata, cùm tñ maximè ſint. exempli cauſa: in hac epiſt. 3. vt ſuaderet Clemẽs decretum de non celebrandis Miſsis, niſi in locis ab epiſcopo cõſecratis, multa priùs de obedientia præcipit, quæ præſtãda eſt prępoſitis, vt Deo, quia hoc Deo placet: cuius volũtatem, quandiù in hac vita ſumus, vt cognoſcamus, ſtudere debemus. Cui autem hoc ſemèl perſuaſum eſt, facilè amplectitur legem de non celebrando Miſſam, niſi in loco ab epiſcopo cõſecrato, ſiquidem hæc

ptiſmo, quid ſignificet in myſterio. Coloſſ. 1. Hebr. 6.

Luc. 2.

Cur aquã baptiſmi perennes aquas, & aquam viuã vocet Clem.

Ioan 4.

Cur decreta, inter præcepta de virtutibus, inſerta ſint.

est voluntas Dei, vt episcopo obediamus, & non alio loco Missas celebremus, quàm quo ipse iubet, aut qui ab ipso sacratus est. Hæc etiam consuetudo summa religione per omnes ecclesias Dei tum in Oriente, tum in Occidente seruatur, quæ, teste Clemente, à sanctis Apostolis tradita est. quæ cùm ad aliam originem, quàm Apostolicæ traditionis, referri non possit, nec vlla ratio, aut vtilitas fingendi posteà hoc testimonium appareat, quis vel hac solùm coniectura non decernat, non fictũ, sed verum esse testimonium? & tot testes eius esse, quot testes esse possunt, nunquàm nos, nec ecclesias Dei aliam consuetudinem in hac re habuisse? sed hactenùs de epist. 3. dicendum est deincèps de quarta.

Clementis ergò epistola quarta, excepto principio, tota est ex sermone B. Petri, qui est in sexto libro Recognit. paucis quibusdã additis. fecit enim Clemens, quod à nobis aliquandò fieri solet, vt quæ alio loco & tempore, & alijs aut scripsimus, aut locuti sumus, eisdem alio loco & tempore, & apud alios, accessione aliqua, aut parua cõmutatione facta, vtamur. Quid enim prohibet, quo minùs hoc, quod fieri potest & solet, & cùm opùs est, rectè fit, Clemens fecerit? vt hîc, cùm Iulium & Iulianũ, ab errore, in quem à gentibus, inter quas habitabant, inductos esse audiebat, non solùm reuocare vellet, sed ità corrigere & instituere, vt & alios possent ipsi illi in viam reducere à veritate auersos, & eos, qui veritatem nõdùm audierant, docere, visus est ei sermo, quem ex persona Petri lib. 6. scripserat, ad hoc, quod volebat, aptissimus. Quarè operæprecium esse iudicauit, eum sermonẽ in epistolam suam ad illos inserere, principio ex re ipsa, atq; occasione epistolę sumpto. In hac igitur epistola sunt quoq; vestigia ętatis eius, qua scripta est, propria, & illi ætati, qua scripta esse à Magd. fingitur, aduersa. Vbi enim erant posteà tempore Caroli Gentiles, inter quos Iulius & Iulianus habitabant? vbi idololatria, quam hîc confutat Clemẽs? an erant illi inter Turcas? at isti, etsi pagani sunt, non tñ idola colunt: neq; statuas pro dijs habẽt. an erant apud Indos? ne id quidem, siquidem paulò ante ętatis nostræ memoriam ignoti erant. Quæ igitur temeritas est, sine teste, sine argumento, sine coniectura, negare fuisse vnq̃ istos, quos Clemens nominat, & ad quos nominatim epistolam se scripsisse affirmat? aut fuisse quidẽ concedere, si fortè cõcedunt, sed nunq̃ ad eos hanc epistolam misisse? sed de Magd. & reliquis magistris Luteranis, cur eam & reliquas negent, satis patet, nempe qa, vt sæpè sępiùs dicã, nisi negent, doctrinã Luteri, quã tradunt & profitẽtur, defendere non possunt. vt cùm præcipit in hac epistola, vt qui baptizatus fuerit, ab episcopo posteà confirmetur, vt à beato, inquit, Petro accepimus, & cæteri Apostoli, præcipiente Dño, docuerunt. ergò qui sacramẽtum Cõfirmationis negant, quomodò hanc epistolã probare possunt, nisi probando, sibi ipsi simul contradicant? sed de hoc sacramento affatim lib. 2. aduersùs Magd. ex scripturis disputatũ est. nunc illud tantùm annotabo, qa indicia antiquitatis epistolæ inuestigamus, quòd in hoc Sacramẽto, verbo confir-

confirmandi vſus eſt Clemens in hac epiſtola, & eodem vſus eſt libro 3. de conſtitutionibus Apoſtolorum, & vſq; in hodiernum diem omnes eccleſię Occidentis ſacramentum Cõfirmationis ſic vulgò vocant: hoc veſtigium nominis odorem prębet ætatis illius Apoſtolicæ, vndè inſtitutio cõſuetudinis eccleſiarum & conſignatio epiſtolæ Clem. deſcẽdit. quæ quia ſanctiſſimis & euangelicis præceptis & Apoſtolicis monitis, ac ſpiritu ſcripturæ ſanctæ referta eſt, in tanto honore & authoritate ſemper eſt habita, vt quãuis pauca quædam in ea ſint, quæ ab authore aliena videri poterãt partìm vitio interpretis, partìm artificio hęreticorum, nunquàm tamen catholici negare eam, aut de ea dubitare auſi ſint. & ſi quid in ea duriuſculum occurrebat, piè interpretando mollire ſtuduerunt. id quod in ſcripturis quoquè ſanctis, q̃ maioris authoritatis ſunt, fieri ſolet: vt tametſi vitio interpretis aliqd quãdoquè erratũ ſit, piè potiùs interpretemur, q̃ reijciamus. vt verbi cauſa, quòd in quibuſdam exemplaribus epiſtolæ ad Hebræos malè legitur, vt χωρὶς θεοῦ, id eſt, vt ſine Deo pro omnibus guſtaret mortem, vt Neſtoriani legebant, quo Chriſtum in duas perſonas diuiderent, Theodoretus interpres alioquì bonus & catholicus, tametſi nõ ignorabat, non ſic legi ab alijs ſanctis patribus, ſed ſic χάριτι θεοῦ, id eſt, vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortẽ, mortuus eſt enim pro nobis, non quia debuit, ſed quia per gratiam ſuam voluit, non tamẽ reijcit, quin potiùs catholicè interpretatur, vt Oecumenius quoq; teſtatur. Sic ego nunc non repræhendo, quòd quædam in hac epiſtola non rectè hactenùs legebãtur, ſed potiùs ad exemplum eccleſiaſticæ regulæ, quæ ſecundùm Hieronymi ſententiam in nouo teſtamento ad Græci ſermonis normam veritatem examinat, fontẽ exemplaris Græci repeto, vt indè purum & liquidum hauriamus. non dubito piè interpretatos eſſe, qui ſic hactenùs, vt nunc eſt, legebãt. ſed ſi fontem indicando, hoc aſſequor, vt in interpretando piè non ſit deinceps laborandũ, exiſtimo boni potiùs conſulendum eſſe, quàm repræhendendum. Illud ergò, quod eſt hac in epiſtola, ſpiritus à Deo initiũ habet, ſic enim dixit Moiſes propheta, In principio fecit Deus cælum & terram, terra autem erat inuiſibilis & incompoſita, & tenebræ erãt ſuper faciem abyſsi, & ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas: rectè hactenùs de ſpiritu creato, quale eſt illud, Flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ, & illud Amos prophetæ, Ego Dñs creans ſpiritum, ſic enim Cæſarius frater Greg. Naz. in reſponſis ad varias quęſtiones de locis ſcripturarũ, & Theodoretus ac Gennadius, & alij, nè omnes enumerẽ, interpretati ſunt. at illud, quod in epiſtola Clem ſequitur, adulterinum fortaſsè videri queat, quaſi faciat Spiritũ S. ſpiritũ creatũ, ſic enim ſubiungit ſtatim, qui Spiritus, iuſſu Dei, quaſi ipſa manus cõditoris lucem ſeparauit à tenebris: & poſt illud inuiſibile cælũ, iſtud viſibile produxit, vt ſuperiora quidem, habitaculũ faceret angelis: inferiora verò, hominibus. Quòd autem adulterinum hoc ſit & alienũ, atq; ab hæreticis inſertum, fieri poteſt coniectura ex libris Clem. in quibus eſt totus hic ſermo Petri, vt

Quid in nouo teſtamento fieri ſoleat, & debeat, ſi quid vitio veteris interpretis erratum eſt.

Heb. 2.

Deus, quæ in epiſtola quarta Clementis, ad normam Græci exemplaris corrigũtur.

Pſal. 147. Amos 4.

paulo

paulò antè dixi, ex quo sermone epist. hæc ferè tota constat. quos libros ab hæreticis fuisse deprauatos, testes sunt Epiphanius, Hieronym. Rufinus, & nosipsi experientes, probamus. auget etiam coniecturam, quòd hæc, quę inserta esse videri possunt, non respondent proposito scribentis epistolam, immò ab eo penitùs aliena sunt. cùm enim idololatriam cõfutaret, aiebat, ex ipsis simulacris intelligi posse, nõ esse deos: siquidem ipsa, quibus simulacra fiunt, effecta sunt, & mutationi obnoxia. ferro enim, inquit, facta sunt simulacra: ferrum igni factum est molle. Ignis aqua extinguitur: aqua autem spiritu agitatur: spiritus verò à Deo initium habet. Hic igitur spiritus, qui à Deo initium habet, non est, nec esse potest spiritus ille omnipotens, qui vnà cum Deo patre & filio lucem separauit à tenebris, & post illud inuisibile cælum, istud visibile produxit: quem vt creaturã Arianus aliquis aut Macedonianus faceret, dixit iussu Dei quasi ipsam manum conditoris fecisse hæc. & quod Clemens de spiritu creato dixerat, initiũ habere à Deo, ad ipsum spiritum Dei transtulit. Immò nè quis dubitet, non ab authore huius epistolæ Clemente, qui de Spiritu Sancto, immò de tota Trinitate fidem, quam ecclesia catholica tenet, in epistola prima rectissimè exposuit, sed à corruptore librorum eius scriptum esse hunc locum, recitemus eum Græcè ex libro 6. non quidem editionis Rufini, sed alterius aliquãtùm diuersæ, licèt eiusdem argumẽti, de qua idem Rufinus in proœmio recognitionum meminit, quæ ad manus meas aliquandò venit, in qua editione nõ hic locus solùm, sed alij quidam contra diuinitatem filij & Spiritũs Sancti, corrupti erant. In eo igitur lib. 6. est sermo Petri, ex quo, vt dixi, tota ferè hęc epistola quarta Clemẽtis composita est. incipiamus ergò indè recitare, ἦ γὰρ οὐχ ὑπὸ σιδήρου ἐτορεύθησαν, καὶ ὁ τορεύσας σίδηρος ὑπὸ πυρὸς ἐμαλάχθη, καὶ τὸ πῦρ σβέννυται ὑπὸ ὕδατος, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπὸ πνεύματος τὴν κίνησιν ἔχει, καὶ τὸ πνεῦμα ὑπὸ τὰ ὅλα πεποιηκότος θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἐκτάσεως ἔχει, οὕτως γὰρ ὁ προφήτης εἴρηκε μωσῆς, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. deindè subiungit, ὅπερ καὶ λέγοντος τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα ὥσπερ χεὶρ αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργεῖ φῶς ἀπὸ σκότους χωρίζον, καὶ μετὰ τὸν ἀόρατον οὐρανὸν τὸν φαινόμενον ἁπλώσας, ἵνα τὰ, ἄνω τοῖς τοῦ φωτὸς ἀγγέλοις οἰκηθῇ, τὰ δὲ κάτω ὑπὸ ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι' αὐτὸν γινομένοις πᾶσι διοικηθῇ. διὰ γάρ σε τὸν ἄνθρωπον &c. Alter locus sententia & verbis similis de filio Dei, corruptus est in lib. 8. huius editiõis, vndè etiã cõiectura ducitur, ꝙ ab eodẽ artifice sit hic locus epistolæ Clemẽtis deprauatus. Sic enim ait, ἐκτείνεται ἀπ' αὐτοῦ ὡς χεὶρ δημιουργοῦσα τὸ πᾶν, id est, extenditur filius ab ipso scilicet Deo, tanquàm manus omnia fabricans, hic verò dixit de spiritu Dei ἔχειν τὴν ἀρχὴν ἐκτάσεως ὑπὸ τοῦ τὰ ὅλα πεποιηκότος τοῦ θεοῦ ὥσπερ χεῖρα αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργοῦσαν, id est, spiritum habere initium extensionis

sionis à Deo omnium conditore, tanquàm manum eius omnia fabricantẽ. at in sancta Trinitate non est ἔκτασις, id est, extẽsio, neq; πλάσις, id est, formatio, neq; τομὴ, id est, sectio, vt ait Grego. Naz. sed est vna & eadem substantia cum tribus proprietatibus, ingeniti, generationis, & processionis. & paulò pòst, vbì ait in epistola, Omnia gignũtur ex aquis, aqua verò per vnigenitum ex initio facta est: vnigeniti verò omnipotens Deus caput est: durius culum est, & forma verborum non ità sana, vt est illud Apostoli, Christi autem caput Deus. notio enim vnigeniti, non sic declarat naturam humanam, propter quam Deus est caput Christi, sicũt declarat notio Christi, & primogẽiti in multis fratribus, qui sumus nos. Itaq; nec hoc Clemẽtis est, neq; enim Græcè legitur, sed pro eo est, τὰ πάντα τὸ ὕδωρ ποιῶ, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπὸ πνεύματος κινήσεως τὴν γένεσιν λαμβάνει, τὸ δὲ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἴσχει. id est, omnia gignit aqua: aqua verò ortum motûs ab spiritu siue flatu accipit. spiritus verò siue flatus, à Deo vniuersi habet initium. satìs hæc cõgruunt proposito: illa verò minimè. Aqua per vnigenitum ex initio facta est: vnigeniti verò omnipotens Deus caput est. Nec enim intelligi potest, quorsùm hæc. Illic verò facilè intelligitur, quorsùm spectet illa progressio à generatione ex aquis ad spiritum, & ab spiritu ad Deum, qui illum creat, & ex eo rursùs nubes & aquas, ac tonitrua, vt Amos propheta exposuit, celebrans Dei potentiam. Voluit igitur Clemens hac physiologia & naturę ratione, idolorum culturam coarguere, & gentibus, quæ scripturas sanctas neq; sciebant, nec eis credebãt, baptismum etiam suadere, qui fit ex aqua & Spiritu S. quem Dñs in euangelio cum spiritu, qui flat, comparauit, differens de regeneratione ex aqua & Spiritu S. cum Nicodemo. Huc pertinet quod ait Cyrill. in Genesim, ab exordio significatam esse gratiam baptismi in eo, quod Moises scripsit: Spiritus Dñi ferebatur super aquas. Illud quoquè repurgandũ est, q̃ siue culpa interpretis, siue vitio exemplaris Græci in hanc epistolam irrepsit, nè quandò ab aliquo audace in authorem epistolæ Clementem obijciatur. sic enim ait: Deniq; ipse magister, cùm ab ijs, qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat patrem pro interfectoribus suis, & dicebat, Pater, &quæ sequuntur. non enim dixit Dominus, cùm duceretur ad crucem, Pater, dimitte illis, sed cùm esset in Cruce. atq; sic quidẽ est Græce, αὐτὸς γὰρ ὁ διδάσκαλος προσηλωθεὶς ἔυχετο τοῖς αὐτὸν ἀναιροῦσι ἀφιέναι τὸ ἁμάρτημα, id est, ipse enim magister affixus cruci, orabat, vt condonaretur peccatũ ijs, à quibus occidebatur. Illud prætereà, vt per aquas, quę primæ creaturæ sunt, denuò renascamini, melius est Græcè. non enim sunt, aut dicuntur aquæ primæ creaturæ, sed initium generandi. hoc enim significat ὕδωρ πρωτογόνον, & hoc, proposito epistolæ conuenit, nempe vt per aquam, quæ generandi initium est, homo capiat nouum ortũ, & initium creaturæ, vt B. Iacobus de baptismo ait. Rursùs paulò pòst. Sed dicitis fortasse, quid confert aquæ baptismus ad Dei cultum? primò quidẽ, quia quod Deo placuit, impletur: secundò, quia regenerato ex aquis & Deo renato, fragilitas

Recognitio locorũ epistolæ 4 Clementis ad normã exemplarij Græci.

1. Cor. 11.

Rom. 8.

Amos 4.

Ioan. 3.

Gene. 1.

Luc. 23.

Iaco. 1.

prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur. at hoc, si quis subtiliter limatam veritatē requirat, fortasse non vsquequaq; verum esse videatur. manet enim homo adhuc post baptismum fragilis ad moriē-dum, & ad peccandum. Quomodò igitur amputatur per baptismū fragilitas primę natiuitatis? Præmuniendū ergò est hoc, nè qñ à quopiam limatulo contra epistolam sanctissimā & grauissimam, parùm religiosè tentetur, tametsi à nemine hactenùs, q; sciamus, propter epistolæ authoritatē, & in Apostolicum authorē reuerentiam, factum est. Culpa igitur est interpretis. non enim Græcè dicit, fragilitatem primæ natiuitatis per baptismū amputari: sed, primam natiuitatē ex cōcupiscentia. Hæc enim est, quę post baptismum nō manet. nam qui ex aqua & Spiritu S. natus est, filius Dei efficitur. filius autē Dei non fit ille, qui natus est ex sanguinibus, aut ex volūtate carnis, aut ex voluntate viri, i. qui natus est ex concupiscentia: sed qui natus est ex Deo per baptismum. Per baptismum igitur aufertur natiuitas prima ex concupiscentia. Non enim possunt esse simul duæ natiuitates, ex concupiscentia, & ex Deo. Sic itaq; ait Clemens Græcè, ἐξ ὕδατος ἀναγεννηθὲν θεῷ τὴν ἐξ ἐπιθυμίας πρώτην συγγενομένην ἀποτίμησιν, καὶ οὕτως σωτηρίας τυχεῖν δύνη.

Variæ lectionis correctio ex exemplari Græco.

Illud prætereà obseruādum est, in eo loco prope finem epistolæ huius, vbi variè legitur, cantharides, catuli, canthari, cathari, etsi hoc extremum, in exemplari vetusto manu scripto reperi, & alio loco probaueram, legendū tamen esse canthari, ex Græco exemplari didici. sic enim est, τί δὲ, εἰ μὴ καὶ τῷ τοῦ θεοῦ δράκοντι τὸ καθαρεύειν ἀνέκειτο, ὑμεῖς ὡς οἱ κάνθαροι κυλίεσθε; Interpretemur nos, Quid verò? etsi mundum esse non pertineret ad religionem, vos more scarabeorum libenter volutaremini? Hactenùs de quarta epistola. Erant alia, etsi minuta, meliùs quidem ab authore Græcè dicta, quàm sunt ab interprete, sed mihi non fuit propositum notare nisi grauiora. transeamus ad quintam epistolam, eandemq; extremam & breuem.

Habet hæc epistola decreta duo alterum de vita communi, de qua satis superq; lib. 5. scripsimus, quæ quidem vita communis cùm non nitatur in hac epistola Clementis, sed potiùs in Apostolica traditione, vndè cōsuetudo communis vitæ religiosorum, & eorum clericorum, qui ex voto nihil possident, ad omnes ecclesias Dei manauit, nihil refert ad cōuincendos hæreticos, q; eam negent Clementis esse. non enim opùs est nobis obijcere eis huius epistolæ authoritatem, tametsi magna sit & grauis in ecclesia: sed ecclesiarum Dei consuetudinem eis obijcimus, quæ veritati huius epistolæ testimonium locupletissimum tribuit. Alterum decretum est de interpretandis scripturis sanctis secundùm traditionem patrum, quod quidem ità religiosè omnes ecclesię catholicorum tenent & seruant, vt si quis aliter, q; phetet, siue interpretetur, conuincatur, sicut Apost. ait, ab omnibus, dijudicetur ab omnibus. Cùm ergò semper in ecclesia auditum sit, Clementis esse hanc epistolam, ex quo tempore ipsius decretis vtitur ecclesia, neq; recordentur homines, nec audierint aliter vsquàm eam habuisse, ipsaq; epi-

Decretum de modo interpretādi sacrā scripturam.

stola

stola de rebus illius ætatis & seculi, cum summa dignitate ac sanctitate cõtineat: omnis ratio postulat, vt sicut alias epistolas suorum authorum esse affirmamus & profitemur, quanuis qui testes sint, vidisse se, cùm ipsas illas epistolas scriberent, non habeamus, sic quoq; affirmandum & profitẽdum sit, esse hanc cum reliquis superioribus Clementis. Illud enim de communitate vxorum, etsi appositum fuisse ab alio, satis patet ex exẽplaribus Vaticano & Florentino sancti Marci, in quibus, vt anteà dixi, non hoc legitur, illa tamen adhuc coniectura magna est, quòd pars epistolę de communitate rerum secundùm naturã, sumpta est à Clemente in epistola ex libro suo 10. Recognitionum: vbi hoc ipsum quoquè de communitate vxorum ab ijs, qui libros illos corruperunt, appositum est, & indè in epistolam translatum. tanta fuit tamen semper epistolæ huius in ecclesia authoritas, tanta etiam catholicorum pietas, modestia ac reuerentia, vt nunquàm eius fidẽ, ne tantillùm quidem, hæc adsperſa macula imminuere potuerit. quod est ingens de Apostolico eius authore præiudicium. Hinc factum est, vt qui nõ habebant coniecturam, quam nos habemus, vndè hoc affictum esse iudicarent, in eo vtcunquè pie interpretãdo aliquandò laborare maluerint, quàm ad reijciendum tanquàm alienum parati esse. Hactenùs de Clementis epistolis. aggrediamur ad epistolas Anacleti.

Ac primùm quidem scriptas esse Latinè epistolas Anacleti, prẽterquàm quòd de stylo ipso, nusquàm Græcum olente, coniectura fieri potest ab ijs, qui in studio linguæ Græcę mediocres progressus fecerũt, ipse author planè indicat, cùm vocabulum Apostatæ, quod Græcum est, Latinè interpretatur. Transgressores enim (inquit) spontè legis suæ, eiusq; violatores, apostatæ nominantur. verbum, quod sciebatnõ esse Latinum, quid Latinè declaret, interpretatus est. Deindè, quod maius adhuc argumentum est, Ciceronem citat, cùm verba eius citat, vt Paulus Epimenidem, siue Callimachum, & Menandrũ, atq; Aratum citat, quia eorum versus citat. Quid dulcius (inquit) quàm habere, cum quo omnia possis loqui, vt tecum? Hæc in Lælio Tullius, quem si hic non citat Anacletus, neq; Menandrum citat Paulus, vt veteres annotârunt, cùm ait, Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Sermone autem vulgi inculto & impolito vtendum illi fuit, vt facilius ab omnibus intelligerentur, quæ omnibus ecclesijs communiter tradebantur: & noua verba interdùm nouis rebus inueniẽda, quæ Magd. portenta verborum vocant, quæ propter eandem causam pater eloquentiæ, & princeps magister Latinitatis non horruit, vt Hieronymus in epist. ad Galatas testatur. Itaq; ijs, inquit, qui disertos seculi legere cõsueuerunt, si cœperint nobis de nouitate & vtilitate sermõis illudere, mittamus eos ad Ciceronis libros, qui de quæstionibus Philosophiæ prẽnotantur: vt videant, quanta ibi necessitate compulsus sit tanta verborũ portenta proferre, quæ nunq; Latini hominis auris audiuit: & hoc cùm de Græco, quæ lingua vicina est, trãsferret in nostrã: huiusmodi sermo tunc vulgaris, de triuio sum-

Epistolas Anacleti Latinè scriptas fuisse

1. Cor. 15.

De sermõe inculto in epistolis Anacletõ

ptus, quali Anacletus vtitur, placuit quoq; illis temporibus in interpretatione Latina noui testamenti, qua vtebãtur, quæ antiquior est Anacleto. esse autem hanc epistolam Anacleti, & si inelegans sit, quod Magdeb. viri elegantes pati nolunt, præter testes & famam veterem, & memoriam omniũ seculorum, de quibus paulò antè abundè dictum est, decreta, quę in ea ipsa sunt, testantur: sunt enim & de rebus, illis temporibus, maximè necessarijs, & ex ipsa ratione rectæ gubernationis ecclesiarũ, à sanctis Apostolis à principio institutæ ac traditæ, nata, vt decretum de non admittendis accusatoribus & testibus apostatis, i. qui à fide, vel religione defecerunt: vel regulariter, inquit, prohibita neglexerunt, qui sponte sunt suæ legis transgressores. Nihil enim illo seculo magis necessarium erat, q̃ cauere, nè ad pericula & insidias, & accusationes Gentilium, licentia accusandi innocẽtes fratres & bonos episcopos, & dicendi contra eos testimonium licẽtia permissa esset falsis fratribus, quales sunt, quos hîc pont. notat. Hi enim sunt, quorũ testimõnio propria vitæ & religionis eorum inconstantia omnẽ fidem derogat. Quàm frequẽs ergò est in his epistolis pontificũ, decreti huius repetitio de legitimis & idoneis testibus in alios fratres, tam frequens vestigiũ est illius seculi, in quo Christianũ esse tam periculosum erat, ac multo magis præesse Christianis, vt nisi à falsorum fratrum accusatione & testimonio, innocentia fratrum tuta fuisset, offendiculum, sicut Apost. ait, euangelio Christi datum esset: siquidem plurimos hic metus à fide profitenda deterruisset, ac multo magis à cura pastorali suscipiẽda, in qua plus discriminis erat. Aliud prætereà indicium illius seculi & Apostolicæ disciplinæ ex hoc decreto redolet, quòd Paulus postquàm Timotheo præcepit, vt presbyteri accusationem non reciperet, nisi sub duobus aut tribus testibus: quia sæpenumerò contingit, vt est in Apostolica const. de testibus probandis lib. 2. Clem. de Const. Apost. duos aut tres conspirare ad accusandũ, aut ad dicendum falsum testimonium, vt in Susannam, in Nabot, in Christum Dñm, in Stephanum protomartyrem, idcircò subiunxit, admonens eum de huiusmodi Apostolica traditione, in non admittendis testibus non probatis, Testor coram Deo & Christo eius Iesu, & electis angelis eius, vt custodias hæc, sine præiudicio nihil faciens, in alterutram partẽ declinando.

1. Cor. 9.
1. Tim. 5.
Dan. 13.
3. Reg. 21.
Matt. 26.
Act. 6.
1. Tim. 5.

Decretum de accusatoribꝰ, & testibus reiciendis.

Deindè ex verbis ipsius decreti, licet quoq; illud seculum & Apostolicam traditionem odorari. Accusandi, inquit, vel testificandi licentia denegetur illis, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerunt. Deindè subiungit: Transgressores enim sponte legis suæ vel violatores, apostatæ nominãtur. Omnis enim apostata refutandus est ante reuersionẽ suam, nõ in accusatione rectè agentiũ, aut testimonio recipiẽdus. Hactenùs decretũ, in quo apostatas vocat eos, qui defecerunt, vel à fide Christi, vt hæretici, vel à norma sui ꝓpositi, hanc nos religionẽ vulgò vocamus, vel à vita Christiana, à qua ille deficit, q̃ regulariter ꝓhibita negligit, i. q̃ mãdata vitę Christianæ

stianæ nõ seruat. Eodẽ nomine apostatæ, vsque in hodiernum diẽ eos, qui à fide defecerunt, appellamus, sicut Paulus quoq; in epist. ad Heb. appellat, cùm ait: Videte fratres, nè fortè sit in aliquo vestrûm cor malum ἀπιστίας, id est, incredulitatis, discedendi siue (vt verbo Græco pro Latino vtar) apostatandi à Deo viuo. Eos verò, qui à vita Christiana discesserunt, id est, eos quos turpem vitã & in peccatis viuere scimus, etsi apostatas, quia est grauius verbum, nõ vocamus, vocârunt tamen Apostolici patres, vt Anacletus hîc, & præter eum, vt in ore duorum vel trium stet omne verbũ, Dionysius Areopa. is enim describens in Eccl. Hierar. c. de Communione eos, qui secundùm Apostolicam traditionem & consuetudinem omnium ecclesiarum, ad sacram Cõmunionem non admittuntur, post Catechumenos, eos numerat, qui turpiter viuunt, & voluptates vitę huius æternis bonis anteponunt, quos vocat διαδοῦναι ἀποστάντας ζωῆς, id est, qui à vita Christiana apostatârunt. hanc enim vocat διαδοχὴν, quòd nos Deo similes efficiat. Huius modi igitur apostatas, quos manifestum est velle manere in peccato ad mortem, vt beatus Ioannes vocat, quia nolunt reuerti vndè discesserunt, ait Anacletus esse transgressores sponte suæ legis, eiusq; violatores, imitatus Apostolum, qui de similibus loquens in epistola ad Heb. vocat eos voluntariè peccantes, cuiusmodi sunt excommunicati, quibus idem Apostolus ibidẽm ait, non relinqui hostiam pro peccatis: pro excommunicatis enim, secundùm Apostolicam traditionem, & Pauli Apostoli scripturam, & omnium ecclesiarum consuetudinem, ex illa traditione ortam, non offertur in ecclesia Dei. Ex hac igitur Apostolica traditione non recipiendi ad accusationẽ & ad testimonium hoc triplex genus Apostatarum, quia hi sunt excommunicandi, quæ traditio hoc decreto Anacleti, & aliorum pontificum Apostolicorum consignata est, nata est consuetudo, quam omnes ecclesiæ Dei habent, non admittendi excommunicatos, nec excommunicandos, ad accusandum, aut ad dicendum testimonium: quia vt ait S. Anacletus, huiusmodi apostatæ, vt potè duplices animo, vt ait beatus Iacobus, inconstantes sunt in omnibus vijs suis. Iam illa, quæ paulò pòst in epistola dixit, vt eos, qui persecutionem patiebantur, exemplo suæ persecutionis consolaretur: Ego autem labefactatam non solùm quietem meam, sed & salutem, inimicorum valetudine & rumorum procellis agnosco, potens est diuinitas immensa, tempestatis incertæ bono serenitatis amouere, an non conueniunt in illud seculum? aut non congruunt Anacleto, qui sub Traiano Christianorum persecutore & hæc scripsit, & martyrium sustinuit? Aliud Decretum epistolæ huius est, vt episcopi in locis Deo consecratis sacrificent, & vt plures episcopo, cùm sacrificat, assistant diaconi, quàm sacerdoti, ità vt solemnioribus diebus, sacris induti vestimentis 7. aut 5. aut 3. assistant, presbyteri quidem ad dextram & lęuam: diaconi verò & hypodiaconi, à fronte & à tergo, & vt custodiant, inquit, episcopum à maleuolis hominibus: & testes sint, sacrificare episcopum ritè, & in loco

Qui dicantur apostatæ. Heb. 13.

Ioan. 5.

Iac. 1.

Decretum de numero minõstrorum, quos episcopo sacrificanti assistere oportebat.

sacro. Hactenùs Decretum. Ratio quidē numeri 7. aut 5. aut 3. hęc est: aut enim sunt duo, qui vtrunque latus custodiant, & duo item à tergo, & duo à fronte, & vnus diaconus, qui discurrat ministrandi causa, vt necessè est, qui sunt 7. aut duo ad dextrā & sinistram, & vnus à tergo, & item vnus à fronte, & quintus, qui discurrat: aut duo presbyteri vtrinq;, & vnus diaconus ad discurrendum. eos verò, qui in has epistolas pontificum Apost. obijciunt, non agi in eis de rebus illorum temporum, rogemus hîc, vtrùm custodiri episcopum sacra facientem, illorum temporum esset, cùm persecutio Christianorum feruebat, cùm insidiæ vbiq;? Ex hoc ergò Decreto planè illud seculum redolet. cuius Decreti vestigia quędam in ecclesijs catholicorum adhuc remanent. Duo enim assistunt diaconi festis solennioribus sacerdoti sacrificanti pręter alios ministros minores, non iam vt sacrificātem defendant & protegant, sed maioris honoris ac reuerentię causa. Erat itaq; illa tunc constitutio similior admonitioni ac suasioni, quàm legi, cuiusmodi multa à bonis & peritis legislatoribus, vt alio loco admonui, statui solent. Prætereà illud Decretum, quod sequitur, vt peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus, testis quoq; est ætatis huius epistolę: Est enim sententia canonis 8. Apostolorum, qui iubet, vt episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut deniq; clericus, qui peracta oblatione, non communicauerit, & causam, cur nō communicet, non dixerit, vt si probabilis sit, ei ignoscatur, excommunicetur. quia nocuit, inquit, populo, & suspicionem in eum, qui obtulit, mouit. Hactenùs canō. Illis igitur ministris omnibus ecclesię, iuxta canonis huius sententiam, iubet Anacletus hoc decreto communicare, peracta consecratione, quos voluit tanquàm testes esse, & comprobatores sacrificij eius, cui assistunt. sic quoquè Igmarus Archiepiscopus Rhemensis hoc Anacleti Decretum intellexit & interpretatus est, vt libro primo iterùm memini. Erat autem illo seculo hæc lex necessaria, quòd eo minùs erant tunc nota loca sacra, quo minùs tutum erat ea frequentare propter inimicos nostrę religionis, qui omnia tenebant: inter quos magno periculo habitare & versari necessè erat: & eo item minùs noti episcopi & presbyteri, quo magis eis, quàm cæteris Christianis, insidiabantur, & quo periculosius erat cognosci & denotari posse: quamobrèm & custodibus, & testibus opùs erat. Tunc autem testimonium dabatur, ritè sacrificari, cùm presbyteri & diaconi, qui assistebant, communicabant. nunc verò, cùm hæc necessitas, quę causam legi dedit, sublata sit, abijt lex & Decretum in admonitionem & suasionem. Itaq; cùm hoc tempore diebus solennioribus diaconi ac subdiaconi sacris vestibus induti, gratia potiùs maioris honoris, quàm testimonij, sacerdoti sacrificanti assistant, liberum est eis communicare, aut non communicare: nisi aliqua consuetudo obstet, vt fortassis in aliquibus ecclesijs religiosorum. An igitur ratio tūc, cùm hæc epistola scripta est, necessaria communicandi, quę explicata iam est, non est indiciū, esse hanc epistolam

Decretum de ministris altaris, peracta consecratione communicaturis.

ſtolam authoris illius temporis, id eſt, Anacleti? Videamus aliud decretum epiſtolæ huius, illud ſcilicet, de cauſis ſecularibus, à laicis præſente epiſcopo iudicãdis. ſic enim ait pars decreti de iudicijs: Si verò fuerit ſeculare negocium, apud eiuſdem ordinis viros, id eſt, apud ſeculares, iudicio tamen epiſcoporum, cùm Apoſtolus priuatorum Chriſtianorũ cauſas magis eccleſijs deferri, & ibidem iudicio ſacerdotali terminari voluerit. Hactenùs decretum. Si indicia ætatis ac ſeculi, quo hæc epiſtola ſcripta fuit, quærimus, vt Anacleti eſſe, cuius eſſe fertur, planè appareat: quis non videt decretum hoc non potuiſſe in aliud tempus aptius cadere, quàm in tempus Apoſtolorum, & eorum, qui eos proximè ſecuti ſunt? Quod enim Apoſtolus in epiſt. ad Cor. tunc ſtatuit, idipſum & ob eandem cauſam Anacletus hîc ſtatuit. nempe vt apud infideles nè litigarent Chriſtiani: quin potiùs, ſi controuerſia eſſet non eccleſiaſtica, ſed ſecularis, decreuit Anacletus, vt à ſecularibus, præſente tamẽ epiſcopo, dijudicaretur, alioquì quomodò, aut à quo, qui parére nollent, ad parendum ſententiæ iudicum cogerentur, niſi epiſcopus, qui excõmunicare poterat, adeſſet? alia enim poteſtate gladij, quam vocant, Chriſtiani tunc vti non poterant. Idem ſanxit Alex. I. II. q. I. c. Relatum: Vbi iudices, apud quos accuſari ſacerdotes vetat, iudices publicos vocat, qui erant Gentiles. Quod quidem qui non intellexerunt, vt hoc obitèr obſeruandum ſit, dixerunt, valuiſſe hoc ſecundùm primum illum ſtatum eccleſiæ, ſcilicet vt cauſæ ſeculares ad eccleſiaſticos deferrentur. immò verò cauſas ſeculares à ſecularibus in eccleſia cognoſci & iudicari voluit Apoſtolus, & non à Gentilibus, epiſcopo tamen, aut qui epiſcopi authoritatẽ haberet, præſente, vt neceſsè erat ob eam cauſam, quam dixi. Hæc eſt ergò decreti Anacleti ſententia, quam authoritate Apoſtoli idem Anacletus confirmauit ac ſanciuit. quæ vel ſola clarum indicium eſt, & certum veſtigium illius ſeculi, & epiſtolæ huius Anacleti authoris apoſtolici. Hactenùs de decretis epiſtolæ primę Anacl. & de ſignis, quæ in eis illius ætatis & authoris clarè appárent. Reliquũ eſt, vt occurramus ei, cui fortaſsè ſuſpicionem epiſtolæ fictæ illa loci Clementis de comparatione eccleſiæ cũ naui citatio, ex interpretatione Rufini, mouere poſsit. Eiſdem enim verbis totus ille locus epiſtolę Clemẽtis, in hanc epiſtolam Anacleti tranſſcriptus eſt: vt alter locus eiuſdem epiſtolæ Clem. ſimiliter eiſdem ipſis verbis in epiſtolam tertiam Anacleti item tranſſcriptus. Quid igitur reſpondendum eſt? Etenim ſi Rufini interpretatio eſt, nõ eſt hęc epiſt. Anacleti. Si verò Anacleti eſt, vt quidẽ eſt, & à nobis pluribus comẽcturis, indicijs & argumentis probatum, interpretatio epiſtolę Clemẽtis è Græco non eſt Rufini, cuius eſſe fertur, niſi quis dicat tranſſcripſiſſe Rufinũ hanc particulã ex epiſtola Anacleti in ſuã translationẽ, quod quidem neq; veriſimile eſt, neq; ab interpretibus fieri ſolet. Ergò quanuis Magd. non hoc in epiſtolã Anacleti obiecerũt, quia hactenùs nõ aduerterũt, quod diuino conſilio factum eſſe credo, ſcilicet nè in ſuſcepta, propoſitaq; ſententia negandi

Decretum de cauſis ſecularibus à laicis præſente epiſcopo in eccleſia iudicandis.

Quoſnam publicos iudices in decreto ſuo Alex. I. vocauerit.

has

has epistolas, obstinatiores efficerentur, nos tamen quia veritatẽ, quę nullas amat latebras, nec vlla argumenta metuit, defendimus ἐκ περισσοῦ, ad illa etiam, quæ Centuriatores non obiecerunt, nè quandò fortasis obijciantur, libenter respondemus. Epistola ergò Clem. ad Iacobum fratrem Domini, iam olim ante Rufinum è Græco trãslata erat. Etenim si testibus credendum est, plures testes sunt & grauiores, & antiquiores, esse hanc epistolam Anacleti, in quam tota illius loci epistolæ Clementis interpretatio Latina trãscripta est, quàm sint testes, esse illã interpretationem Rufini. immò nemo, quòd sciam, ex antiquis hoc testatur. quin potiùs Gennadius, qui de alijs eius interpretationibus meminit, testis est, non esse à Rufino translatã. postquàm enim enumerauit, quæcunq; Rufinus è Græco in Latinum conuerterat, Basilium, Greg. Naz. Clemẽtis Romani Recognitiones, Xisti sententias, Euagrij item sententias, librum Pamphili martyris contra mathematicos, subiungit: Horum omnium quęcunq; pręmissis prologis à Latinis leguntur, à Rufino interpretata sunt: quæ autem sine prologo, ab aliquo translata sunt, qui prologũ facere noluit. Origenis non omnia trãstulit, quæ suo prologo discernuntur. Hactenùs Gennadius. Cùm igitur hæc epistola, quę olim ante recognitiones translata & edita erat, ipsõ etiã Rufino teste, prologum Rufini non habeat, consequens est, vt testimonio Gennadij non sit Rufini interpretatio, sed alterius. nec enim dici potest, propter breuitatẽ epistolæ nõ scripsisse prologũ, cùm sit epistola lõga & prolixa, & cùm testetur Gẽnadius scripsisse prologũ in sentẽtijs Euagrij, quę sunt perbreues, præsertim cùm esset Rufino propositum, interpretationes suas ab aliorum vsurpatione prologis defendere. Deindè quod potissimũ est, ipse idem Rufinus videtur planè testis esse in prologo Recognitionum, non esse suam interpretationem. Recitemus locum. sic enim ait, Epistolam sanè, in qua idem Clemens ad Iacobum fratrem Domini scribens, de obitu nuncians Petri, & quòd se reliquerit successorem cathedræ & doctrinæ suæ, in qua etiam de omni ordine ecclesiastico continetur, ideò nunc huic operi non præmisi, quia & tempore posterior est, & olim interpretata atque edita. sic enim legendũ est. nã si olim epistolã Clementis interpretatus erat, & ediderat, quæ erat alioquì libris Recognitionum præposita, cur illam non præmisit operi Recognitionum, quod ipse interpretatus erat, & cui præposita fuerat ab authore, vt Photius quoq; in bibliotheca sua testatur? Quæ enim causa erat non præmittendi illam huic operi, quia à se olim interpretata & edita erat? immò verò ob hanc ipsam causam, id est, quia ipse olim interpretatus erat, & ediderat, præmittere illam huic operi, cui debebatur, oportebat: vt interpretatio sui authoris & in opere, & in epistola ipsi operi à Clemente præposita, integra agnosceretur. Quamobrèm, si vbi testes desunt, coniectura & argumentis iudicandum est, & sequendum, quod est rationi consentaneum, sic potiùs sentiendum est. Quia olim translata & edita erat epistola, Rufinus vir modestus, neque alienum laborem attribuere sibi

De interprete epistolæ primæ Clementis.

sibi voluit: nec ipse denuò transferre, nè cum priore interprete certare videretur, quod à nostris sæpè fieri solet. Esse itaque appositum illud, à me, vbi erat solùm, olim interpretata & edita, omnis ratio probabilitatis conuincit. Sic ergò, vt paulò antè dixi, legendum est, ideò nunc huic operi non præmisi, quia & tempore posterior est, (hoc enim dixit, quia quæ in libris ipsis Recognitionum scripta sunt à Clemẽte, priùs gesta sunt, quàm Petrus Clementem ordinaret, & illum in ordinatione eius sermonem, qui in epistola est, haberet) & quia olim interpretata & edita. Si quis verò quærendum putet, vndè factum fuerit, vt attributa sit Rufino interpretatio ista epistolæ, ego hanc fuisse * existimo, quòd ferebatur vulgò illa ipsa epistola sine nomine interpretis, vt ex reliquis epistolis, excepta tertia, coniecturam facio. rarò enim initio ecclesiæ, qui è Græco transferebant, nomen interpretis inscribebant tum propter modestiam, tum etiam: quia parùm negocij videbatur, & indignum inscriptione nominis, eadem eisdem verbis conuersa dicere, præsertim cùm nullam elegantiam adhiberent. sic videmus factum esse in interpretatione noui testamenti. à quo enim sit facta, ignoratur: licèt, à quo sit correcta posteà, sciamus. Sic interpretationes epistolarum Ignatij, & multò pòst librorum Irenæi, ac posteriùs adhuc Hesychij in Leuiticum, & si qui alij sunt ex antiquis, non ferunt inscripta nomina interpretum. Quarè cùm opus Recognitionum Clementis à Rufino translatum esset, fuissetq; epistola hæc ipsi operi præposita, facile fuit interpretationem epistolæ, quæ sine nomine interpretis ferebatur, Rufino interpreti Recognitionum per errorem opinionis assignare. præsertim cùm ipse idem Rufinus in prologo Recognitionum affirmaret, olim ante interpretationem Recognitionum, interpretatam & editam fuisse, quod ità quidam accepisse videntur, quasi diceret Rufinus, à se interpretatam & editam, quod minimè dixit: vndè isti secundùm sensum suum illud, à me, adscripserunt. Quòd verò tertia epistola Clementis, nomen Rufini interpretis inscriptum habet, factum est, vt opinor, siue quia Rufinus eam epistolam primus interpretatus est, vtpotè cuius magna pars ex libro 5. Recognitionum sit: siue quia alius interpres fuit, qui cùm interpretationem eius partis, quę ex 5. libro Recognitionum est, vt dixi, ex illo ipso libro 5. mutuatus esset, totius epistolæ interpretationem Rufino Recognitionum interpreti inscripsit. libentiùs enim veteres illi laudem laboris & industriæ suæ alijs tribuebant, quàm vt alieni studij & operis gloriam sibi vindicarent. Quinta verò epistola Clementis, etsi aliquantulum interpretationis Rufini ex libro 10. Recognitionum in eam transscriptum est, quia id paululùm est, non habet Rufini nomen inscriptum: immò sine nomine interpretis fertur. Idem factum est in epistola 4. etsi enim ferè tota epistola ex libro 6. Recognitionum sit, tamen quia non est ille 6. liber cum reliquis ex editione Recognitionum, quas Rufinus interpretatus est, gemina enim editio, vt anteà dixi, ferebatur, quod ipse idẽ Rufinus testatur, idcir-

* Fortè deest, causam.

cò interpretatio huius epistolæ quartę non est assignata Rufino: immò nullius interpretis nomen inscriptum habet. Hactenùs de epistola prima Anacleti. notemus Decreta secundæ.

Decretum de ordinatione episcoporum.

In Decretis etiam epistolæ secundæ, notæ sunt & argumenta illius seculi, quo scripta est, & authoris Anacleti. in cuius principio nè quis hæreat propter vitium librarij, sic est in exemplaribus manu scriptis: Nam licèt Ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens docuit, quodammodò nos gubernacula teneamus, tamen profitemur, & quæ sequuntur. Inuestigemus ergò ex Decretis epistolæ huius, quo seculo edita sit. Ordinationes, inquit, Episcoporum authoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, Episcopis sunt celebrandę, qui simul conuenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniúmque cum omnibus precibus celebrent, & manus cum sanctis Euangelijs, quæ prædicaturi sunt, imponentes: Dominica die, hora tertia orantes, sacráque vnctione exemplo Prophetarum & Regum, capita eorum more Apostolorum & Moisis vngentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est promulgata. Hactenùs decretum. Si hic ritus Apostolicus episcopos ordinandi, est in consuetudine omnium ecclesiarum, & consuetudo, quam omnes ecclesiæ habent, vt dixi sæpè, & sępiùs inculcandum est, non aliundè, quàm à primis ecclesiarum magistris & legislatoribus profecta est, quid magis absonum, & à ratione auersum esse potest, quàm veritatem rei gestæ confiteri, & cõsignationem literarum negare? Quid rursùs rationi conuenientius, quàm fidem scripto adhibere, cùm res gesta cum scripto cõuenit? Quarè si ex facto, & ex tẽpore coniectura capienda est, cùm hic ritus ordinationis episcoporum, res sit illius ætatis ac seculi, qua fuit Anacletus, vt non solùm consuetudo, vt dixi, ecclesiarum, quæ non ab alio, quàm ab Apostolis instituta & tradita esse potest, sed Clemens quoq; libro 8. de Constitut. Apost. c. 4. & Dionys. Areop. in eccl. Hierar. c. 5. de sacris ordinationibus, testes sunt, cur dubitabimus, quin hęc epistola, ex cuius decreto de ordinationibus illud seculũ olet, Anacleti sit? Quod enim Clemens, Dionysius, & Anacletus non ex æquo, ac totidem ceremonijs hanc legem ac ritum ordinandi episcopos describant, fidem hoc potiùs Apostolicæ institutionis auget. tantũ abest, vt minuat. ità enim fit, vt quo minùs ad idem dicendum conspirâsse videntur, eo verior eorum sermo appareat: sicuti in euangelistis factum est, tametsi impar sit epistolæ huius authoritas. itaq; quatenùs cuiq; horũ sufficere visum est, eatenùs de ritu ordinationis scripsit. Dionysius de impositione manuum, & libri euangeliorum super caput eius, qui ordinatur, meminit, & de precibus consecratorijs, quas vocat ἐπικλήσεις ἱεροποιοὺς. Clemens de numero ordinantium episcopum, & de impositione libri euangeliorum, & de die ordinationis Dominico, tum de scrutinio & assensu populi, licèt in epistola tertia de vnctione quoquè episcopi meminit: Anacletus de impositione manuum & enan-

euangeliorum, item de die Dominico, & hora 3. ac de numero ordinantium, de scrutinio, & aliorum assensu episcoporum, tum etiam de vnctione capitis ex chrismate. Quæ verò ex his planè necessaria sint, & quæ non, si adhiberi non possint, non est hîc locus differendi. Sed cùm Anacletus testetur in hac epistola, se hunc ritum episcopos ordinandi à beato Petro accepisse, quomodò Centuriatores Luterani esse eam epistolam Anacleti attestari poterant, nisi se simul sententia sua condemnâssent? qui cùm nullos episcopos habeant, nullas ministrorum ordinationes canonicas, & ecclesiasticas habere possunt. Verùm de decreto ipso ordinationis episcoporum nihil hîc ampliùs dicam, tum quia non opùs est, nec ratio propositi plus exigit: tum quia libro 2. quod de impositione libri super caput episcopi in ordinatione eius Magdeburg. accusabant, abundè, vt opinor, defendimus. Illud autem hîc obitèr aduertendum est, in exemplaribus manu-scriptis, de chrismate, quo caput vngitur in ordinatione episcopi, non sic legi, vt in vulgatis exemplaribus: Omnis sanctificatio constat in Spiritu S. cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est permista: sed sic, cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est promulgata. quo verbo promulgandi, satis declarâsse Pont. videtur, vt hoc quoq; obseruemus, non signa tantùm esse sacramenta, sed causam quoque gratiæ: nulla enim res per aliam, quæ nihil operetur, promulgatur. Quarè, si chrisma signũ tantùm esset gratiæ, & non simul causa, non rectè diceretur gratia chrismate promulgari: vt cũ princeps per ministrum suum aliquid promulgat, fieri non potest, quin minister ad id, quod opera sua promulgatur, ministeriũ suũ, aliqd operando, adiungat. eadẽ enim ratio est ministerij & instrumenti. Redeo ad ordinationem episcopi, quam idem Anacletus non minùs quàm à tribus fieri debere, à beato Petro se ait didicisse, quod quidem cùm ità esse, canõ quoq; primus Apostolorum, à Clemente Romano descriptus, qui idem iubet, attestetur: quomodò licebit dubitare, quin hoc Anacletus scripserit? Deindè quod ait, Iacobum episcopum Hierosoly. à beato Petro, Iacobo, & Ioanne ordinatum esse, vt scilicet nõ solùm canone, sed exemplo etiã huiusmodi ritus ordinationis episcoporum à sanctis Apost. sanciretur, cùm hãc Iacobi episcopi Hieros. ordinationem à tribus istis Apostolis factam, qui memorię prodiderit, nullũ ante Anacletum sciamus, & qui hoc deinceps meminerunt, vt Euseb. lib. 2. historiæ eccle. & alij omnes ab illo acceperint, quomodò fiet verisimile, non hoc Anacletum scripsisse, quod in hac epistola, in qua nomen eius inscriptum est, legimus, sed aliũ potiùs, quem nescimus, & cuius nomen ignoramus? De ordinatione verò aliorũ sacerdotum & diaconorum, vt à proprio fiat episcopo, & vt ieiunantes, assentiente populo & reliquis sacerdotibus, ordinentur, omnes etiam ecclesiæ Dei testes sunt huius Apostolicæ traditionis. non enim consuetudinem habent, vt ordinariè, extra quatuor tẽpora Ieiuniorum, aut populo cõtradicẽte, aut alijs sacerdotibus repugnãtibus, vllus sacerdos aut diaconus ordine-

Lectio ex vetusto codice manuscripto.

Decretum de ordinatione sacerdotum & diaconorum.

dinetur. Aliud Decretum est, vt accusatio episcoporum non nisi ab idoneis ac probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus careant, fieri debeat, ex eo quoq; quod totiès hic Pont. in epistolis suis tribus cauet, de nõ facilè accusandis episcopis, & de testibus, quales esse oporteat, olfacere possumus, illo seculo scriptas fuisse, cùm persecutio in Christianos incensa, ardebat. cùm enim maius periculũ episcopis, quàm cęteris Christianis tũc impẽderet, si, vt anteà dixi, ad illas persecutiones, & illud maius discrimen episcoporum, audacia & temeritas eos iniquè accusandi accessisset, vix vllus, qui pastor esse vellet, repertus fuisset. ob eandem causam, vt iterùm dicã, iussit Apostolus Timotheo, nè accusationẽ aduersùs presbyterũ, nisi sub duobus aut tribus testibus, suscipiret. cùm enim presbyterum dixit, episcopũ quoq; intelligi voluit: Metropolitanus enim erat Timotheus, & episcopos in diœcesi Ephesina habebat. debere autem esse viros bonos, & omni suspicione carentes, vt hîc iubet Anacletus, admonuit eundem Timotheum Paulus, cùm statim, & quidem interposita Dei & Christi, atq; angelorum eius testificatione, monuit, vt in suscipienda accusatione, & admittendis testibus nihil temerè fieret. hoc enim significat, vt sæpè aliâs dixi, πρόκριμα, quod interpres vertit, præiudicium. temerè autem fit, cùm is, qui suspicione non vacat, in alium testis accedit. In eo autem quod ad defensionem quoq; episcoporum pertinens, idem Anacletus in hac epistola paulò pòst scribit, statuisse Apostolos, vt si quis aduersùs episcopos, aut eorum ecclesias commotus esset, aut causas haberet, priùs ad eos recurreret charitatis studio, vt familiari colloquio sanarent, quę sananda essent: & charitatiuè emendarent, quæ emendanda agnoscerent: do cui libro primo, quemadmodùm non verba, sed sententiam Canonis Apostolorum 71. citauerit, id quod in alijs quoquè locis facit. quod genus citandi, sanctis Apostolis vsitatum, indicium quoquè est, eius esse hanc epistolam, qui hoc ab Apostolis didicit. Quòd verò quædam in his epistolis Anacletus sæpiùs repetit, nè quis hoc ab authoritate antiqui scriptoris alienum esse putet, ipse idem Anacletus excusat, Apostolum imitatus, cùm ait in epistola ad Philippen. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. similiter Anacletus, Quædam autem, inquit, ex his iam alijs fratribus scripsimus, quæ totiès sunt replicanda, quotiès fuerint necessaria. Igitur si aliquandò necesse est, eadem ab eodem repeti, cur non erit aliquandò necesse, vt eadem repetant diuersi? Hinc enim factum est, vt de non accusandis episcopis, & de testibus idoneis & probatis in eos, & de appellationibus ad pont. totiès ab eisdem & à diuersis pontificibus decreta, in eorum epistolis repetãtur. id quod Magdeb. in ipsas illas eorum epistolas, nulla neque necessitatis, nec vtilitatis causa aut ratione considerata, temerè obijciendum esse putauerunt. immò vt mihi quoquè à quorundam auribus, vel fastidiosis, vel nimis delicatis caueam, cui necesse quoq; fuit eadem sępiùs in his libris repetere, si in canticis spiritualibus & hymnis,

1. Tim. 5.

philip. 3.

De frequenti eorundem decretorum repetitione in epistolis pontificum Apost.

mnis ac psalmis crebras eiusdem versiculi repetitiones non fastidiosè audimus, cur non idem in disputatione ferendum sit, vt eadem, cùm opportunum & necessarium est, sæpiùs dicantur? quale est illud, Nos talem con- 1.Cor.11.
suetudinem non habemus, nec ecclesia Dei, quod mihi cum contentiosis disputanti, & vestigia vetustæ originis harum epistolarum ex ecclesiastica & apostolica consuetudine decretorum, quæ in eis sunt, indaganti, ad istos sententia Pauli conuincendos, milliès inculcandum fuit. Deindè quòd in decreto de electione Episcoporum, non solùm verbis Apostoli ex epist. ad Timoth. quales sint eligendi, præcipit, sed ex interpretatione quoq; nominis presbyteri, quod senem significat, argumentum ducit, debere esse senili prudentia, non solùm non est leue, nec indignum apostolico pontifice, sed potiùs graue est, & imitationem habet Apostoli. ad exemplum nanque Pauli vsus est hoc argumento ex interpretatione nominis: sicut Paulus ex interpretatione nominis Melchisedec, qualis esset Christus, cuius ille typum expresit, docuit. Prætereà quod idem Anacletus ait hoc loco, discrimen fuisse inter sacerdotes legis naturæ, vt Melchisedec, Abraham, Isaac, & Iacob, & sacerdotes legis Mosaicæ, quòd illi spontanea voluntate, non sacerdotali authoritate sacrificabant, cùm eandem sententiam, licèt non eisdem verbis, apud Clementem Romanum libro 6. de const. Apost. cap. 2. legamus, argumentũ est, indè didicisse, vndè didicit Clemens. Quarè iudicij fuerit parùm acuti, immò obesæ naris, hoc quoq; vestigio illud priscũ epistolæ huius seculum non olfacere. Sed conferamus locum Clementis: cùm sciret, inquit, Deus, quòd priùs Abel, Noe, Abraham, & alij deinceps, ἀνεξαιτιάστως, id est, nullo ab eis hoc requirente, sed lege naturali excitati, sponte sua ex animo grato sacrificârunt, & quæ sequuntur. Itaq; non sacrificâsse illos in lege naturæ sacerdotali authoritate, sed sponte sua, nihil aliud ſignificat, quàm fuisse tunc sacerdotes ἀχειροτονήτους, id est, sacerdotes non ex ordinatione, vt quidem fuerunt in vetere lege sacerdotes ex ordinatione Mosaica, quæ fuit figura ordinationis sacerdotalis in nouo testamento. Est aliud adhuc vestigium illius pristini seculi in hac epist. 2. in eo quod ait Anacletus de diuisione prouinciarũ, id est, de descriptione ciuitatum in prouincias, esse eam multò ante Christi aduẽtum maxima ex parte factam, & ab apostolis & Clemente posteà renouatam. cùm enim illud à Sylla in omnibus ciuitatibus Asiæ annis circiter 80. ante aduẽntum Christi factum in libris Gentilium legamus, & hoc de renouatione facta à S. apostolis descriptionis ciuitatũ, in capita prouinciarũ ad cõstituendos in eis patriarchas: & in Metropoles, ad Archiep. & in alias ciuitates minores ad episcopos: ità factũ esse ipsa descriptio, quæ vsq; in hodiernum diem per sedes patriarcharum, & Metropolitanorum, & episcoporum durat, testetur, an non est hoc magnum argumentum & clarum indicium illius seculi? Quòd enim huiusmodi distinctio prouinciarum, de qua Clemens & Anacletus scribunt, à sanctis apostolis renouata & sancita fuerit: & hęc rur-

De differentia sacerdotũ in lege naturæ, & lege Moisi.

sùs ipsa illa sit, quæ primùm à gentilibus facta erat: alterum Nicena Synodus testatur, cùm ait c. 6. Prisca consuetudo seruetur per Aegyptum, Libyam & Pentapolim, vt Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem: Similiter autem & episcopo Antiochiæ in alijs prouincijs priuilegia suis seruentur ecclesijs. prisca enim cõsuetudo ante synodũ Nicenam non potest secundùm rationem & vim verbi Græci ἀρχαίου intelligi, nisì quæ ad seculum apostolorum pertineat: alterum ex libris veterũ scriptorum licet cognoscere, cùm de prouincijs & earum potestatibus fit mentio. vt cùm Philon in Flaccũ scribit, fuisse eum factum à Tiberio Cæsare prę: fectum Alexandriæ, Aegypti, & Libyæ, cum qua Pentapolitanã regionem, quæ à Plinio Africa Cyrenaica vocatur, cõiunxit. in has enim easdẽ episcopus primus, siue patriarcha Alexãdrinus potestatem, teste synodo Nicena, priscis temporibus, id est, à sanctis apostolis accepit. eadem renouatio descriptionis ciuitatum in prouincias, & distinctionis prouinciarũ à Gentilibus factæ, facta quoq; est in Oriente à sanctis apostolis, & S. Clemente in ciuitatibus & prouincijs Antiochię. testatur enim eadem Synodus Nicena in eodem canone, fuisse quoq; iam tunc eandem priscam consuetudinẽ, scilicet à sanctis etiam apostolis ortam, vt esset Antiochia prima metropolis, & caput prouinciarum totius Orientis. sic enim beatus Hieron. in epistola ad Pammachium contra errores Ioannis Hierosoly. canonem Nicenum intellexit, & interpretatus est, canonẽ secundũ Synodi Constãtinop. quæ Nicenum canonem renouat & confirmat, secutus. ex quo Canone Niceno cõcludit, episcopum Hierosoly. subiectum esse episcopo Antiocheno vt primati, & Cæsareensi vt Metropolitano. in eodem enim canone testatur eadem Synodus priscã quoq; traditionẽ iam tunc fuisse, nempe à S. apostolis protectam, vt esset Cæsarea metropolis Palæstinæ, quæ in Syria est. Est aũt Iudæa, vbì Hierusalẽ est, in Palæstina. Quòd autem hęc distinctio prouinciarum Antiochiæ, ipsa illa sit, quæ à Gentilibus facta fuerat, testatur euangelium, in quo legimus fuisse Cyrinum sub Aug. Cæsare præsidem Syriæ: Syria autem multas habet prouincias, quarum caput est Antiochia. Nihil itaque sancti apostoli facere potuerunt, aut naturæ aptius, aut rationi gubernationis conuenientius, aut ad concordiam accommodatius, quàm ad descriptionem, à filijs huius seculi prudentissimis proportione factã, prouinciarũ in ciuitates, & ciuitatum in prouincias, distinctos gradus episcoporũ accõmodare, vt in illis tũc primarijs ciuitatibus primates essent, velut primi patres, in alijs velut matribus ciuitatũ alij tanquã illorũ filij, qui essent velut fratres maiores natu: infra quos essent in alijs ciuitatibus non paruis alij episcopi tanquàm fratres minores. ità vt qui essent in ampliorib̃ ciuitatibus, ampliorẽ solicitudinẽ susciperent, vt Iulius pont. dixit, & post eum Leo magnus: simul etiam, vt qui scirent se quibusdã esse præpositos, vt idẽ Iulius ait, non molestè ferrent, aliquẽ sibi esse prælatũ: sed obedientiã, quam exigerent, & ipsi dependerẽt. Sic enim futura erat omniũ cõcors

cors consensio, & glorificandus Deus per Dominum Iesum in Spiritu sancto. Hactenùs de epistola Anacleti 2. sequitur, vt tertiam attingamus.

Epistola Anacleti 3. referta quoq; est vestigijs & odore illius ætatis, qua scripta est. Episcopi autem, inquit, non in castellis aut modicis ciuitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella & modicas ciuitates, atq; villas debent ab episcopo ordinari & poni: singuli tamen per singulos titulos suos. Recitatum est decretum. Hîc quoq; dicendum est, si hanc consuetudinem omnes ecclesię Dei habent, & nemo est, qui audierit, aut legerit, aliter vnquàm factum esse, quàm vt hîc secundùm statutum Apostolorũ decretum est, an nõ satis res ipsa fidem epistolæ adsciscit & vindicat? in eo verò, quod iubet, vt per singulos titulos singuli presbyteri ponantur, iam nõ solùm res, sed nomẽ ab initio impositum rei, retinetur: Singulis enim parœcijs singuli presbyteri præsunt: & titulos semp à principio per vniuersas ecclesias Occidentis vocare consueuerunt. Quod nomen cùm à nullo authore ecclesiastico vetustiore in hac re positum reperiatur, sed ab Anacleto primùm in hac epist. primùm legamus, nónne argumentum est & indicium perspicuum, esse illius seculi nomen, cuius est res subiecta, cui impositum est? Simile vestigium seculi Apostolici in eo est, q̃ secundùm traditionem Apostolorum decretum in hac epistola est, vt illę vrbes, quas leges & principes seculi honore principatûs affecissent, ità vt capita eas non prouinciæ, sed prouinciarum fecissent, honore quoq; patriarcharum siue primâtum afficerẽtur: in reliquis verò ciuitatibus, quæ essent Metropoles, id est, vnaquæq; suæ prouinciæ caput, non patriarchæ aut primates appellarentur, sed nomine Archiepiscoporum aut Metropolitanorum: quia hęc eadem, inquit, & leges seculi in suis continent principibus. nõ enim appellabantur consules, imperatores: neq; p̃tores, consules. de potestatibus enim seculi dixit Apost. à Deo esse, quæ autẽ à Deo sunt, ordinata sunt. & reddere iussit omnibus debitæ: cui tributũ, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Hæc quoq; consuetudo à sanctis Apostolis instituta, vt alij sint primates siue patriarchæ, & alij archiepiscopi siue Metropolitani, cùm in omnibus ecclesijs Dei semper fuerit, & adhuc sit, ipsa eadem consuetudo locupletissimus testis est, esse hoc illius seculi decretum, & ab eo scriptam esse epistolam, qui ipsum decretũ Apostolicum literis suis consignauit, & nomen suum illis inscripsit. Illud verò quod Anacletus addidit, Aliæ autem ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, à sanctis Apostolis, & à beato Clemente, siue à nobis primates prædicatores acceperunt. Hîc etiam, quia res gesta, vt aiebat Callistratus, veritate factũ suum probat, non minùs valet, quàm si hic tomus adhuc extaret, in quo erant descriptæ ciuitates Primâtum prædicatorum, id est, Archiepiscoporum, siue primorum episcoporum, sic enim vocantur in canone Apost. 34. qui iubet, vt episcopi singularum gentium suum primum agnoscant, id est, suum Metropolitanum. Nunquid igitur

Decretum de presbyteris per singulos titulos constituendis.

Decretum de Patriarchis, & Metropolitanis constituendis

Rom. 13.

De tomo Anacleti primarũ ciuitatum.

hodiè non sunt primæ ciuitates, id est, Metropoles, Rhemensis, quæ primũ prædicatorem & archiepiscopum S. Sixtum à beato Petro accepit? & Senonensis, quæ ab eodem S. Sabinianum? & Rothomagensis, quę S. Nicasium à beato Clemente? & Viennensis, quæ Crescentem à beato Paulo? prætereo reliquas Metropoles, nè omnes percurram. Hæ enim primæ ciuitates in sua quæque earum prouincia, & aliæ eiusmodi, quæ in tomo illo descriptę erant, primos prædicatores à sanctis Apostolis acceperũt. fuisse autem descriptas eiusmodi ciuitates in tomo illo, coniectura etiam ducitur ex alio simili tomo, quem synodus Carth. vocat ματρίκιον, siue ἀρχαιότυπον in quo erat descriptus ordo episcoporum Numidiæ & Mauritaniæ, vt constaret, qui essent posteriores, & qui priores. Illud autem obseruare hîc libet, nè quis contra hoc decretum Apostolicum, de nomine & honore primâtum, factum fuisse existimet, quòd in Africa omnes episcopi primarum sedium primates erant & dicebantur, tametsi Archiepiscopo Carthaginensi subiecti essent. illud enim factum est propter multitudinem episcoporum, qui in singulis prouincijs Africæ erant, quæ multitudo episcoporum necessitatem imposuit primatem in prima sede cuiusque prouinciæ cõstituendi. licuisse autem, & oportuisse sic facere secũdùm Apostolicam traditionem, intelligi potest ex epistola Aniceti Apostolici pontificis. sic enim ait, repetens eiusdem decreti Anacleti sententiam: Nulli Archiepiscopi, primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent ciuitates, quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum, regulariter patriarchas & primates esse cõstituerunt. subiungit deindè, nisi aliqua gens deincèps ad fidem conuertatur, cui necessè sit propter multitudinem episcoporum, primatem constitui. sic enim est in exemplari Vaticano & Florentino. ipsa etiam ratio conuincit, non esse legendum, Propter multitudinem eorum: sed sic, Propter multitudinem episcoporum primatem constitui. De multitudine autem episcoporum Africæ non dubitabit, qui legerit, fuisse aliquandò in Africa sexcẽtos episcopos. Sed pergamus vlteriùs, & captemus adhuc ex alijs huius epistolæ vestigijs illius seculi odorem. Primam enim sedem esse dicit ecclesiæ Romanæ, eamq; nõ ab Apostolis, sed à Domino primatum obtinuisse, sicut (inquit) ipse beato Petro dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebũt aduersùs eam: & tibi dabo claues regni cælorum: & quęcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Secundam dixit esse Alexandrinam, quam nomine beati Petri discipulus eius Marcus consecrâsset: tertiam verò Antiochenam, quia eam beatus Petrus, antequàm Romam veniret, tenuit. esse autẽ hoc ab Anacleto scriptum, coniectura perspicitur. siquidem testem habemus synodum Nicenam, fuisse iam tunc, cùm illa synodus habita est, id est, ante annos mille trecentos, priscam consuetudinem, vt secundo loco post episcopum Rom. episcopus Alexand. potestatẽ haberet in episcopos Aegyptios, Libycos, & Pentapolitanos, & post eum episcopus Antiochenus in

Cur in Africa episcopi primarum sedũ, primates erãt & dicebãtur.

episco-

episcopos sibi subiectos. Quemadmodùm verò eadē synodus Nicena ibidèm docuerit ex potestate episcopi Romani, tanquàm ex causa ductam esse potestatem episcopi Alexandrini in episcopos suos, item Antiocheni in suos, explicatum à nobis est libro 3. cap. 3. nè eadem sine necessitate repetamus. Igitur si iam, vt dixi, tempore Conc. Niceni prisca erat illa consuetudo potestatis Alexandrini episc. in episcopos Alexandrinæ diœcesis, & Antiocheni in Antiochenæ: necessè est, vt fuerit à sanctis Apostolis instituta. Quarè descriptio ordinis harum sedium in hac epistola Anacleti tertia, res est illius seculi Apostolici, quo Anacletus hanc epistolam scripsit. Est præterea indicium vetustatis epistolæ huius, canon 34. Apostolorum, hîc ab Anacleto citatus. quem quidem canonem cùm nullus ante Clementē memoriæ prodidisset, profectò aut ab apostolis, qui eum sine scripto tradiderunt, aut à Clemente, qui eum cum reliquis nobis descripsit, necessè est, didicerit. hoc autem planè cōfirmat Iulij pontificis epistola increpatoria ad Orientales in causa Athanasij. in qua Iulius eundem canonem Apost. 34. & Anacleti sententiam partìm eisdem, partìm similibus verbis secutus est. Sic enim ait Anacl. Indè nanque & beati Apostoli inter se statuerūt, vt episcopi singularum scirent gentiū, quis inter eos primus esset, quatenùs ad eum potior eorum solicitudo pertineret: nam & inter beatos Apostolos, quædam fuit discretio. & licèt omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se idem voluērūt, vt reliquis omnibus præesset Apostolis: qui & eandem formam suis successoribus & reliquis episcopis tradiderunt. Hæc verò Iulius sic imitatus ac secutus est, inquiēs: Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædā discretio potestatis: & cùm omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cęteris præemineret. de qua forma, episcoporū quædam est orta distinctio, & magna ratione prouisum est, nè omnes sibi omnia vendicarēt: sed essent in singulis prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia. Metropolitanos dicit, qui sunt inter episcopos suæ diœceseos, velut fratres maiores natu. & subiungit de patriarchis siue primatibus, Et rursùs quidam in maioribus vrbibus constituti, solicitudinem susciperent ampliorem, per quos ad beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura cōflueret, & nihil à suo capite dissideret. Hæc Iulius, quæ eadem ad verbum Leo primus in epistolam suam 82. transcripsit, etsi nomen Iulij reticuit. nihil enim refert. fecit nanque quod fieri à nobis solet, cùm propter magnam authoritatem & notitiam, atque nobilitatem authoris, verba solùm, tacito authore, recitamus. Neque rursùs refert, quòd Synodus Tolet. 11. quædam, quæ Leo ex eadē epistola Iulij paulò post illa, quæ proximè recitauimus, mutuatus est, ex epistola Leonis nominatìm, & non Iulij, recitauit. fortassè enim epistolam Iulij nondùm nouerat. Sed de his hactenùs. Longum enim est, si velim omnia illius seculi vestigia, in epistolis pontificum Apostolico-

ſtolicorum impreſſa, perſequi. Quę hactenùs in epiſtolis ſanctis Clementis, & tribus Anacleti animaduerſa & notata ſunt, ſatis erunt ad excitandũ alios, vt idem in reliquis facere aggrediantur, quod non erit difficile in exemplum huiuſmodi noſtræ inueſtigationis intuentibus. Habes igitur Reuerendiſsime & Illuſtriſsime Domine Stanislae Hoſi, Cardinalis lectiſsime, quæ pro Eccleſiaſticis canonibus ſanctorum Apoſtolorum, & epiſtolis Pontificum Apoſtolicorum ſecundi ſeculi contra accuſationem Magdeburgenſium reſpondere, vt nobis iuſſum fuerat, adiutore Deo, libris 5. mediocri induſtria potuimus. Qui ergò Magdeburgenſium Centuriatorum accuſationem, & defenſionem noſtram, ſtudio cognoſcendæ veritatis legerint, ij iuſti iudices erunt. Eorum enim bonæ menti, & religioſo propoſito ſpiritus Dei adſpirabit, vt reiecto mendacio, veritatem (vt cõfidimus) amplectantur, & canones Apoſtolorum, & priſcorum Pontificum epiſtolas, in eccleſia, vt decet, reuereantur ac venerentur. vt ſit gloria Deo patri cum filio, & vtriuſque ſpiritu in ſempiterna ſecula, Amen.

FINIS.

Societatis Jesu Paderborn

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CONTRA
MAGDEBVR
TVRRIA
NVS

Th
1351

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN